

שבוע פרשת תולדות

(12 – 18 November 17)

כ"ג – כ"ט מרחשון תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵני אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנְיֶךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְּךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצַת הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצַת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹתַי יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה בְּמוֹדָד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקיש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית-תוכות "לה'י") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־שָׁמַעַ | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָיִ: ב כִּי־הִטָּה אֲזִנּוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצְרֵי שְׁאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיִּגֹן אִמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אַקְרָא אָנֹהּ יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מִרְחָם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דַּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבֵי נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלַיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּז כִּלְהֹאֲדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה
כִּלְתַּגְּמוֹלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אַקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמְּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אָנֹהּ יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בְּיָדֶיךָ פִּתְחָתָ לְמוֹסְרֵי:
יז לָךְ אֲזַבַּח וְזָבַח תֹּדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אַקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחִצְרוֹת |
כִּי יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הַלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאֱמַת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

בי"ה, ד' מ"ח, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה"ר אברהם שי" שוי"ב

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מג' נח עם המוסגר בו, ובהמשך למה שנאמר בעת ההתועדות בהסוכה,
הנני בזה לכפול עוד הפעם את ברכתי מזל טוב להברית מילה של נכדו שי.

ידוע המובא באחרונים ומאריך בזה הגאון הרגובי אשר במצות מילה ישנם שלשה ענינים,
(א) שצריך למול, (ב) שלא להיות ערל, (ג) להיות נמול, ומובאים בזה כמה נפ"מ וחילוקים,

וי"ל הענין בעבודה בקיצור ע"פ המבואר בתורת החסידות, שפשיטא שצ"ל ענין דסור מרע,
היינו שלא להיות ערל, וצריך להיות ג"כ הענין שלהיות נמול, היינו הענין דועשה טוב, והעולה על כולנה
ע"פ מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"יע בשם נשיאינו הק' ז"יע אז א חסיד האלט
ניט פון בדרך ממילא, וכל דבר צ"ל ביגיעה ועל ידי עבודה וזהו שצ"ל ג"כ פעולת המילה,

והשי"ת יזכה את כאו"א מאתנו בכל עניניו ועשיותיו למלאות שלשת הדברים סו"מ ועשה טוב
ולהיות עובד ה' לשון הווה.

בברכת בריאות הנכונה ואריכות ימים ושנים טובות עם כל הפירושים - לו ולזוגי שי.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחות תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטז, קיז ג
- (ג) מאמר ד"ה ואלה תולדות שבת פרשת תולדות, מברכים החודש וערב ראש חודש כסלו ה'תשמ"י ה
- (ד) מאמר ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש שבת פרשת תולדות, מברכים החודש וערב ראש חודש כסלו ה'תשמ"ח כה
- (ה) שיחת שבת פרשת תולדות, מברכים החודש וערב ראש חודש כסלו, ה'תשמ"י ל
- (ו) משיחות ש"פ תולדות, מברכים החודש וערב ראש חודש כסלו תשמ"ח לה
- (ז) שיחת ש"פ תולדות, מברכים החודש וערב ראש חודש כסלו תשמ"ח מב
- (ח) לקוטי-שיחות פרשת תולדות כרך טו נג
- (ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל נז
- (י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תולדות נח
- (יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תולדות ס
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תולדות פח
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תולדות צ
- (יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תולדות קו
- (טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קח
- שיעורי רמב"ם**
- (טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תולדות קיא
- (יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תולדות קפג
- (יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת תולדות ר
- (יט) נביאים וכתובים ישעיה פרק נא, איוב פרק לד רט
- (כ) משניות – מסכת ביצה/ראש השנה ביאור קהתי ריא
- (כא) עין יעקב מסכת תענית ריט
- (כב) מסכת מכות עם ביאורים מדף ז עד דף יג רכ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים אדמו"ר הזקן רנד
- (כד) שולחן ערוך הלכות יום-טוב לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רנד
- (כה) תורה אור אדמו"ר הזקן רנו
- (כו) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי רנט
- (כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" רנט
- (כח) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש רס
- (כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהר"ש"ב רסא
- (ל) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם) אדמו"ר מוהר"ש"ב רסב
- (לא) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהר"ש"ב רסה
- (לב) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"ש"ב רסו
- (לג) חומש לקריאה בציבור רסז
- (לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רעז
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות רעח
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רעט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

42 ב'פִּרְדָּס' ⁵ בְּשֵׁם סֵפֶר הַבְּהִיר ⁶ אָמְרָה מִדַּת הַחֶסֶד לִפְנֵי
43 הַקָּב"ה כֹּל יָמֵי הַיּוֹת אֲבָרְהָם בְּאָרְץ כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ
44 לֹא הִצְרַכְתִּי לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתִּי שֶׁהָיָה אֲבָרְהָם עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ
45 בְּמִקוּמִי, וְהֵינּוּ לִפִּי שֶׁעֲבֹדְתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם הֵיטָה בְּגִמְלוֹת

46 חֲסִדִים, שֶׁהָיָה מְכַנִּיס

47 אוֹרְחִים וּמְאָכִילִם וּמְשַׁקֵּם

48 כּוֹ, שֶׁזָּהוּ עֲנִין גְּמִלוֹת

49 חֲסִדִים בְּגִשְׁמִיּוֹת. וְנוֹסֵף לָזֶה

50 הָיָה גּוֹמֵל חֲסִדִים גַּם

51 בְּרוֹחַנִיּוֹת, שֶׁהָיָה מְגַלֵּה

52 אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ⁷

53 וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם הַיְוֵי אֶל

54 עוֹלָם, אֶל תְּקָרִי וַיִּקְרָא בַעֲצֻמוֹ

55 אֶלֶא וַיִּקְרֵא שְׁגָרִם שְׁגָרִם אַחֲרֵים

56 יִקְרָאוּ, הָרִי הַפְּסוֹק מִלְּמַד

57 שֶׁהִקְרִיא אֲבָרְהָם אֲבִינוּ לְשִׁמוֹ

58 שֶׁל הַקָּב"ה בְּפָה כָּל עוֹבֵר

59 וְשָׁב שְׁגָרִם לְכָל הַעוֹבְרִים וְשִׁבִים

60 לְקִרְוֹ בִשֵׁם ה', כִּי צִדָּה: לְאַחַר

61 שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ עֲמָדוֹ הָאוֹרְחִים

62 לְבָרְכוּ לְבָרַךְ אֶת אֲבָרְהָם וְלִהְיוֹת לוֹ

63 עַל שֶׁהֵאֱכִילֵם וְהֵשִׁקֵם, אָמַר לָהֶם

64 אֲבָרְהָם לְאוֹרְחִים וְכִי מִשְׁלִי

65 אֲכַלְתֶּם, מִשְׁלִי אֲלָקִי עוֹלָם

66 אֲכַלְתֶּם, הוֹדוּ וְשִׁבְחוּ וּבָרְכוּ

67 לְמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם ⁸ וְכִי

68 גָרַם לְאִנְשֵׁים רַבִּים לְקִרְוֹ בִשֵׁם ה',

69 וְהֵינּוּ, שֶׁעֲבֹדְתוֹ הֵיטָה

70 לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת אֱלֻקוֹת

71 בְּעוֹלָם וּנְמַצָּא שֶׁהָיָה בַעֲבֹדְתוֹ

72 לְהַשְׁפִּיעַ לְאִנְשֵׁים חֶסֶד גִּשְׁמִי וְהָיָה

73 בַעֲבֹדְתוֹ גְּלוֹת אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם,

74 פְּעוּלוֹתָיו שֶׁל אֲבָרְהָם הָיוּ פְּעוּלוֹת שֶׁל

20 שֶׁזָּהוּ עֲנִין גְּמִלוֹת חֲסִדִים בְּגִשְׁמִיּוֹת. וְנוֹסֵף לָזֶה

21 הָיָה מְגַלֵּה אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ⁷ וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם הַיְוֵי

22 אֶל עוֹלָם, אֶל תְּקָרִי וַיִּקְרָא אֶלֶא וַיִּקְרֵא, מִלְּמַד שֶׁהִקְרִיא אֲבָרְהָם אֲבִינוּ לְשִׁמוֹ

23 שֶׁל הַקָּב"ה בְּפָה כָּל עוֹבֵר וְשָׁב, כִּי צִדָּה: לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ עֲמָדוֹ לְבָרְכוּ,

24 אָמַר לָהֶם וְכִי מִשְׁלִי אֲכַלְתֶּם, מִשְׁלִי אֲלָקִי עוֹלָם אֲכַלְתֶּם, הוֹדוּ וְשִׁבְחוּ וּבָרְכוּ

25 לְמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם ⁸, וְהֵינּוּ, שֶׁעֲבֹדְתוֹ הֵיטָה לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת אֱלֻקוֹת

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

1 וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק ¹,
2 וַיְדוּעַ הַדַּיּוּק בְּזֶה, דְּצָרִיף לְהִבִּין כְּפֶל הַלְשׁוֹן, שֶׁלְאַחַר
3 שֶׁאָמַר "יִצְחָק בֶּן אֲבָרְהָם", מוֹסִיף וְכוּפֵּל "אֲבָרְהָם הוֹלִיד
4 אֶת יִצְחָק" וַיִּשׁ לְהִבִּין מִה טַעַם הַכְּפִילוֹת הַמִּיּוֹתֶר לְכַאוּרָה? וְעוֹד

5 צָרִיף לְהִבִּין עַל-פִּי הַיְדוּעַ

6 בְּעֲנִין אֵין קוֹרִין אָבוֹת אֶלֶא

7 לְשִׁלְשָׁה ², וּמֵאַחַר שֶׁרַק שְׁלוֹשֶׁת

8 אֱלֹהִים, אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב נִקְרָאִים

9 "אֲבוֹת" הָרִי זֶה הוֹכַחָה שֶׁכְּפִינֵת

10 הָאָבוֹת צָרִיכָה לְהִיּוֹת כְּפֶל

11 אֲדָם ³ וּבִלְשׁוֹן רַבְּנוּ הוֹזָק בְּסִפְרֵי 'תוֹרָה

12 אוֹר': "שֶׁאֵר בְּחִינּוֹת וּמַעֲלוֹת הַצְּדִיקִים

13 כְּגוֹן הַשְּׂבָטִים רַאבוּבִין שֶׁמַּעוֹן לוֹי שֶׁהֵם

14 וְדוּרָאֵי בְּחִינַת אוֹרוֹת עֲלוּיָנִים, יֵשׁ לָךְ

15 אֲדָם שֶׁאֵין בּוֹ כִּלְל בְּחִינַת וּמְדִרְיָאוֹת

16 אֵלוֹ, מֵהַשְּׂאִי-כֵן בְּחִינַת הָאֲבוֹת צָרִיךְ

17 לְהִיּוֹת בְּכָל אֲדָם שֶׁהֵם שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר כֹּל

18 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכוּוֹן שֶׁכֵּל עֲנִינֵי

19 הָאֲבוֹת שִׁיכִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ

20 לְהִבִּין: מֵהוּ עֲנִין "יִצְחָק בֶּן

21 אֲבָרְהָם" וְ"אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת

22 יִצְחָק" בְּעֲבֹדָה בְּנִפְשׁ כָּל

23 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל?

24 (ב) וְהָעֲנִין הוּא ⁴, דְּהֵינּוּ יְדוּעַ

25 שֶׁאֲבָרְהָם וַיִּצְחָק הֵם בְּחִינּוֹת

26 חֶסֶד וּגְבוּרָה, אֲבָרְהָם הוּא

27 מִדַּת הַחֶסֶד וְהוּא הַמִּידָה הַעִיקְרִית

28 שֶׁבָּה עֲבַד אֶת ה', מִידַת הָאֱהָבָה.

29 וַיִּצְחָק הוּא מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהוּא

30 הַמִּידָה הַעִיקְרִית שֶׁבָּה הוּא עֲבַד אֶת ה',

31 מִידַת הַיְרָאָה. דְּהֵנָּה, אֲבָרְהָם

32 הָיָה מְרַכְּבָה לְמִדַּת הַחֶסֶד

33 הֵינּוּ שֶׁהֵינּוּ בְּטָל לְמִדַּת הַחֶסֶד בְּכִיטוּל

34 מוֹחֲלֵט כִּשְׁם שֶׁהִמְרַכְּבָה בְּטָלָה לְרוֹכֵב

35 וְאֵין לָהּ כֹּל צִוּוֹן עֲצֻמִּי מִשְׁלָה (וּבִלְשׁוֹן

36 רַבְּנוּ הוֹזָק בְּתַנְיָא פְּרָק כג: "וְהוּא

37 שֶׁאִמְרוּ רַבּוּתֵינוּ וְזָכוּנוּ-לְבִרְכַּה אֲבוֹת

38 הָן הוּן הַמְרַכְּבָה שֶׁכֵּל אֲבִירָהִם כּוֹלֵם הָיוּ

39 קְדוּשִׁים וּמוֹבְדִילִים מִעֲנִינֵי עוֹלָם זֶה

40 וְלֹא נִעְשׂוּ מְרַכְּבָה רַק לְרִצּוֹן הַעֲלוּיָן

41 לְבַדּוֹ כֹּל יְמֵיהֶם"), כְּדָאִיתָא

בס"ד. שבת פרשת תולדות,

מברכים החודש וערב ראש

חודש כסלו, ה'תשח"ו

(הנחה בלתי מוגה)

1 וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק

2 אֶת יִצְחָק ¹, וַיְדוּעַ הַדַּיּוּק בְּזֶה, דְּצָרִיף

3 לְהִבִּין כְּפֶל הַלְשׁוֹן, שֶׁלְאַחַר שֶׁאָמַר "יִצְחָק בֶּן

4 אֲבָרְהָם", מוֹסִיף וְכוּפֵּל "אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת

5 יִצְחָק". וְעוֹד צָרִיף לְהִבִּין עַל-פִּי הַיְדוּעַ בְּעֲנִין

6 אֵין קוֹרִין אָבוֹת אֶלֶא לְשִׁלְשָׁה ², שֶׁכְּפִינֵת הָאָבוֹת

7 צָרִיכָה לְהִיּוֹת בְּכָל אֲדָם ³, מֵהוּ עֲנִין "יִצְחָק בֶּן

8 אֲבָרְהָם" וְ"אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" בְּעֲבֹדָה

9 בְּנִפְשׁ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.

10 (ב) וְהָעֲנִין הוּא ⁴, דְּהֵנָּה יְדוּעַ שֶׁאֲבָרְהָם וַיִּצְחָק

11 הֵם בְּחִינּוֹת חֶסֶד וּגְבוּרָה, אֲבָרְהָם

12 הוּא מִדַּת הַחֶסֶד וַיִּצְחָק הוּא מִדַּת הַגְּבוּרָה.

13 דְּהֵנָּה, אֲבָרְהָם הָיָה מְרַכְּבָה לְמִדַּת הַחֶסֶד,

14 כְּדָאִיתָא ב'פִּרְדָּס' ⁵ בְּשֵׁם סֵפֶר הַבְּהִיר ⁶ אָמְרָה

15 מִדַּת הַחֶסֶד לִפְנֵי הַקָּב"ה כֹּל יְמֵי הַיּוֹת אֲבָרְהָם

16 בְּאָרְץ לֹא הִצְרַכְתִּי לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתִּי שֶׁהָיָה

17 אֲבָרְהָם עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ בְּמִקוּמִי, וְהֵינּוּ לִפִּי

18 שֶׁעֲבֹדְתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם הֵיטָה בְּגִמְלוֹת חֲסִדִים,

19 שֶׁהָיָה מְכַנִּיס אוֹרְחִים וּמְאָכִילִם וּמְשַׁקֵּם כּוֹ,

20 שֶׁזָּהוּ עֲנִין גְּמִלוֹת חֲסִדִים בְּגִשְׁמִיּוֹת. וְנוֹסֵף לָזֶה

21 הָיָה מְגַלֵּה אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ⁷ וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם הַיְוֵי

22 אֶל עוֹלָם, אֶל תְּקָרִי וַיִּקְרָא אֶלֶא וַיִּקְרֵא, מִלְּמַד שֶׁהִקְרִיא אֲבָרְהָם אֲבִינוּ לְשִׁמוֹ

23 שֶׁל הַקָּב"ה בְּפָה כָּל עוֹבֵר וְשָׁב, כִּי צִדָּה: לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ עֲמָדוֹ לְבָרְכוּ,

24 אָמַר לָהֶם וְכִי מִשְׁלִי אֲכַלְתֶּם, מִשְׁלִי אֲלָקִי עוֹלָם אֲכַלְתֶּם, הוֹדוּ וְשִׁבְחוּ וּבָרְכוּ

25 לְמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם ⁸, וְהֵינּוּ, שֶׁעֲבֹדְתוֹ הֵיטָה לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת אֱלֻקוֹת

(1) ריש פרשתנו (תולדות) – כה, יט. (2) ברכות טז, ב. (3) תו"א ר"פ וארא. (4) בהבא לקמן – ראה ד"ה ואלה תולדות תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' סח ואילך). ד"ה ואלה תולדות ור"ה עתיד כו' ש"י עולמות תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' קכט ואילך. קמ ואילך). ד"ה על שלשה דברים דש"פ תולדות תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 102 ואילך). (5) שער כב (שער הכינויים) פ"ד. (6) סקצ"א. (7) וירא כא, לג. (8) סוטה י, סע"א ואילך (הובא בפרש"י וירא שם).

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חסד. אָמְנָם, יִצְחָק הָיָה מְרַכְבָּה בטל לחלוטין, כאמור לְמִדַּת
 2 הַגְּבוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁹ ברברי יעקב אבינו ללבן – (לולי אלקי אבי
 3 אלקי אברהם) וּפְחַד יִצְחָק הָיָה לִי (כי עתה ריקם שלחתי), ויעקב
 4 מדייק ואומר "ופחד יצחק" לְפִי שֶׁעֲבוּדָתוֹ של יצחק אבינו הִיָּתְהָ בְּקוֹ
 5 הַגְּבוּרָה.

6 וְהָיָה ב' הַעֲנִינִים דְּאִבְרָהָם 1 בעולם. אָמְנָם, יִצְחָק הָיָה מְרַכְבָּה לְמִדַּת
 7 וְיִצְחָק שֶׁהֵם חֶסֶד וְגְבוּרָה, 2 הַגְּבוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁹ וּפְחַד יִצְחָק הָיָה לִי, לְפִי
 8 הֵם אֹרֵךְ וְחֹשֶׁךְ¹⁰ מידת החסד 3
 9 נקראת "אור" ומידת הגבורה נקראת
 10 "חושך", כְּדֹאִיתָא בְּזֵהר¹¹ לגבי
 11 הפסוק "ויקרא אלקים לאור יום
 12 ולחשך קרא לילה" - "לְאֹרֶךְ" דָּא
 13 זֶה אִבְרָהָם "וְלַחֹשֶׁךְ" דָּא זֶה
 14 יִצְחָק, וְהִינּוּ, שְׁאִבְרָהָם
 15 שֶׁהוּא חֶסֶד שֶׁעֲנִינּוּ הַמְּשֻׁכָּה
 16 וְגִלּוּי, הָרִי זֶה בְּחִינַת אֹר, 9
 17 וְיִצְחָק שֶׁהוּא גְבוּרָה שֶׁעֲנִינָה
 18 הָעֵלָם וְהַסְּתֵר, הָרִי זֶה בְּחִינַת
 19 חֹשֶׁךְ.

20 וְהַעֲנִין בְּזֵה, דְּהִנְהָ בַּעֲנִין
 21 הַבְּרִיאָה יִשָּׁם ב' הַעֲנִינִים
 22 דְּאֹרֵךְ וְחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹²
 23 יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרֵא חֹשֶׁךְ כְּלוֹמֵר
 24 שֶׁהַחֹשֶׁךְ הוּא בְּרִיאָה כַּפְּנֵי עֲצֻמָּה וְלֹא
 25 רַק הַעֲדֵר הָאֹר. וְהִינּוּ, שְׁבְחִינַת
 26 אֹר הִיא מְדֻרְגָה שִׁיכוּלָּה
 27 לְהַתְגַּלוּת לְמִי שֶׁלְּמִטָּה
 28 מְמַנֶּה, וְלִכְּן נִקְרָאת בְּשֵׁם אֹר
 29 שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּלוּי, וּבְחִינַת
 30 חֹשֶׁךְ הִיא מְדֻרְגָה וּבְרִיאָה נְעִלִית

31 יוֹתֵר עַד כִּי כֵן שְׁאִי־אֶפְשֵׁר
 32 שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה כִּי דִרְגַת
 33 ה"מטה" איננו מסוגל לקבל ולקלוט
 34 אותה, וְלִכְּן נִקְרָאת בְּשֵׁם חֹשֶׁךְ,
 35 שֶׁהוּא עֲנִין הַהֵעָלָם. וְזֵהוּ
 36 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי וְהַעֲמוּק שֶׁל יוֹצֵר
 37 אֹר וּבּוֹרֵא חֹשֶׁךְ¹³, דִּיִּצְרִיָּה
 38 ("יוצר") הִיא עֲנִין שֵׁישׁ בּוֹ כְּבָר
 39 אֵיזָה צוּרָה מֵאֲחֵר שֶׁהוּא מוּגָדֵר
 40 בַּהֲגַבְלוּת מִסּוּיָמוֹת שִׁיּוּצוֹת צוּרָה כּוּז
 41 וְלֹא אַחֲרָי, שֶׁלְּכֵן שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה
 42 ה"יצירה" בעלת הצורה לְמִטָּה,

13 דְּהִנְהָ בַּעֲנִין הַבְּרִיאָה יִשָּׁם ב' הַעֲנִינִים
 14 אֹר שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּלוּי, וּבְחִינַת חֹשֶׁךְ הִיא מְדֻרְגָה
 15 שְׁאִי־אֶפְשֵׁר שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן נִקְרָאת בְּשֵׁם
 16 חֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא עֲנִין הַהֵעָלָם. וְזֵהוּ יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרֵא
 17 חֹשֶׁךְ¹³, דִּיִּצְרִיָּה הִיא עֲנִין שֵׁישׁ בּוֹ כְּבָר אֵיזָה
 18 צוּרָה, שֶׁלְּכֵן שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי זֶה
 19 בְּחִינַת אֹר. אָמְנָם בְּרִיאָה הוּא עֲנִין שְׁאִין בּוֹ
 20 שׁוֹם צִיּוֹר, וְאִינוּ שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי
 21 זֶה בְּחִינַת חֹשֶׁךְ.

22 אָמְנָם צִיּוֹר לְהִבִּין אֵיךְ אֶפְשֵׁר לְקַרֵּא עֲנִין
 23 זֶה בְּשֵׁם חֹשֶׁךְ, הָרִי כָּל עֲנִין הַהֵעָלָם
 24 הוּא רַק לְגַבִּי הַזּוֹלַת שְׁאִינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל זֹאת,
 25 וְאֵיךְ אֶפְשֵׁר שֶׁמִּצַּד טַעַם זֶה יִקְבַּע שֵׁם חֹשֶׁךְ עַל
 26 עֲצָם הַמְּדֻרְגָה, אִף שֶׁעֲצָם עֲנִינּוּ שֶׁל הַהֵעָלָם הוּא
 27 לְמַעַלָּה מֵהַגְּלוּי. דְּהִנְהָ, עֲנִין הָעֵלָם וְגִלּוּי אִינוּ
 28 בָּאֶפֶן שֶׁעֲנִין זֶה עֲצֻמוֹ שֶׁהִיא קֶדֶם בְּהֵעָלָם בָּא אַחֲר־כֵּף לְגִלּוּי, וּכְמוֹ הַתְגַּלוּת
 29 דְּבָר שֶׁהִיא מְנַח בְּתִבְהָ סוּגוּרָה, שֶׁתִּדְבֵּר עֲצֻמוֹ בָּא לְגִלּוּי [שְׁבֹאֲפֵן
 30 הַגְּלוּי הוּא לְמַעַלָּה מֵעֲנִין הַהֵעָלָם, כִּינֵן שְׁאֵז יִשָּׁן בְּגִלּוּי ב' הַמַּעֲלוֹת, הֵן
 31 מַעֲלַת הַהֵעָלָם (עֲצָם הַדְּבָר שֶׁהִיא בְּהֵעָלָם) וְהֵן מַעֲלַת הַגְּלוּי], אֶלָּא בָּאֶפֶן

32 שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה כִּי דִרְגַת
 33 ה"מטה" איננו מסוגל לקבל ולקלוט
 34 אותה, וְלִכְּן נִקְרָאת בְּשֵׁם חֹשֶׁךְ,
 35 שֶׁהוּא עֲנִין הַהֵעָלָם. וְזֵהוּ
 36 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי וְהַעֲמוּק שֶׁל יוֹצֵר
 37 אֹר וּבּוֹרֵא חֹשֶׁךְ¹³, דִּיִּצְרִיָּה
 38 ("יוצר") הִיא עֲנִין שֵׁישׁ בּוֹ כְּבָר
 39 אֵיזָה צוּרָה מֵאֲחֵר שֶׁהוּא מוּגָדֵר
 40 בַּהֲגַבְלוּת מִסּוּיָמוֹת שִׁיּוּצוֹת צוּרָה כּוּז
 41 וְלֹא אַחֲרָי, שֶׁלְּכֵן שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה
 42 ה"יצירה" בעלת הצורה לְמִטָּה,

31 וְהִנְהָ בַּעֲנִין הַבְּרִיאָה יִשָּׁם ב' הַעֲנִינִים
 32 אֹר שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּלוּי, וּבְחִינַת חֹשֶׁךְ הִיא מְדֻרְגָה
 33 שְׁאִי־אֶפְשֵׁר שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן נִקְרָאת בְּשֵׁם
 34 חֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא עֲנִין הַהֵעָלָם. וְזֵהוּ יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרֵא
 35 חֹשֶׁךְ¹³, דִּיִּצְרִיָּה הִיא עֲנִין שֵׁישׁ בּוֹ כְּבָר אֵיזָה
 36 צוּרָה, שֶׁלְּכֵן שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי זֶה
 37 בְּחִינַת אֹר. אָמְנָם בְּרִיאָה הוּא עֲנִין שְׁאִין בּוֹ
 38 שׁוֹם צִיּוֹר, וְאִינוּ שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי
 39 זֶה בְּחִינַת חֹשֶׁךְ.

40 וְהִנְהָ בַּעֲנִין הַבְּרִיאָה יִשָּׁם ב' הַעֲנִינִים
 41 אֹר שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּלוּי, וּבְחִינַת חֹשֶׁךְ הִיא מְדֻרְגָה
 42 שְׁאִי־אֶפְשֵׁר שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן נִקְרָאת בְּשֵׁם
 43 חֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא עֲנִין הַהֵעָלָם. וְזֵהוּ יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרֵא
 44 חֹשֶׁךְ¹³, דִּיִּצְרִיָּה הִיא עֲנִין שֵׁישׁ בּוֹ כְּבָר אֵיזָה
 45 צוּרָה, שֶׁלְּכֵן שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי זֶה
 46 בְּחִינַת אֹר. אָמְנָם בְּרִיאָה הוּא עֲנִין שְׁאִין בּוֹ
 47 שׁוֹם צִיּוֹר, וְאִינוּ שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי
 48 זֶה בְּחִינַת חֹשֶׁךְ.

49 וְהִנְהָ בַּעֲנִין הַבְּרִיאָה יִשָּׁם ב' הַעֲנִינִים
 50 אֹר שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּלוּי, וּבְחִינַת חֹשֶׁךְ הִיא מְדֻרְגָה
 51 שְׁאִי־אֶפְשֵׁר שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן נִקְרָאת בְּשֵׁם
 52 חֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא עֲנִין הַהֵעָלָם. וְזֵהוּ יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרֵא
 53 חֹשֶׁךְ¹³, דִּיִּצְרִיָּה הִיא עֲנִין שֵׁישׁ בּוֹ כְּבָר אֵיזָה
 54 צוּרָה, שֶׁלְּכֵן שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי זֶה
 55 בְּחִינַת אֹר. אָמְנָם בְּרִיאָה הוּא עֲנִין שְׁאִין בּוֹ
 56 שׁוֹם צִיּוֹר, וְאִינוּ שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי
 57 זֶה בְּחִינַת חֹשֶׁךְ.

58 וְהִנְהָ בַּעֲנִין הַבְּרִיאָה יִשָּׁם ב' הַעֲנִינִים
 59 אֹר שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּלוּי, וּבְחִינַת חֹשֶׁךְ הִיא מְדֻרְגָה
 60 שְׁאִי־אֶפְשֵׁר שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן נִקְרָאת בְּשֵׁם
 61 חֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא עֲנִין הַהֵעָלָם. וְזֵהוּ יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרֵא
 62 חֹשֶׁךְ¹³, דִּיִּצְרִיָּה הִיא עֲנִין שֵׁישׁ בּוֹ כְּבָר אֵיזָה
 63 צוּרָה, שֶׁלְּכֵן שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי זֶה
 64 בְּחִינַת אֹר. אָמְנָם בְּרִיאָה הוּא עֲנִין שְׁאִין בּוֹ
 65 שׁוֹם צִיּוֹר, וְאִינוּ שִׁיף שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְמִטָּה, וְלִכְּן הָרִי
 66 זֶה בְּחִינַת חֹשֶׁךְ.

(9) ויצא לא, מב. 10) ראה גם מאמרי אדה"ו תקס"ח ח"א ע' תקלה ואילך. אוה"ת ברכה ע' א'תתצד ואילך. ד"ה ויאמר לו יהונתן דש"פ תולדות פר"ת (סה"מ פר"ת ע' קנט ואילך). 11) ח"א קמא, ב. 12) בברכת ק"ש – מישעי' מה, ז. 13) ראה גם סה"מ תרס"ב ע' שנו ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חוץ, ולכן הוא בבחינת חשף בעצמו מצד מהותו, ולא רק ביחס
 2 להתגלות אל הזולת שאינו בבחינת מציאות אור שענינו הוא
 3 להתפשט ולהאיר. וזוהי גם פן הסבה לכך שאינו מתגלה גם
 4 לזולתו כלומר, שאי־התגלות אינה הגדרה של המצב אלא תוצאה –
 5 מאחר שההעלם דבוק במקורו ואינו
 6 מתפשט ומתגלה (כמו האור), לכן
 7 אינו מתגלה גם לזולתו. ועל־דרך
 8 המושג ההלכתי האמור לענין בליעת
 9 איסור בכלים וכדומה אידי דטריד
 10 למבלע לא פליט¹⁵ כיוון שטורד
 11 לבלוע אינו פולט, כי מטבע הדברים
 12 אין מקום לשתי פעולות סותרות בו
 13 זמנית. וכך גם בעניינים רוחניים
 14 דכיון שהוא ההעלם טריד
 15 למבלע ונמצא בתנועה/ ובנטייה של
 16 'בליעה', היינו התעלמות וחוסר
 17 התפשטות והתגלות, הרי הוא
 18 בכתול פל חושיו, ואינו שף
 19 להשפיע כלל ולכן הדרגות שהן
 20 בהעלם ראיות להקרא 'חושך' כי הן
 21 בתנועה של הסתרות ואי־התגלות,
 22 וכמו ברב ותלמיד, משפיע
 23 ומקבל, שבאשר התלמיד
 24 טריד ועסוק בקבלת השכל
 25 מהרב, אזי הוא בכתול
 26 והעדר המציאות ומצבו הנפשי
 27 הוא שכל כולו נמצא בהתבטלות
 28 וחוסר ביטוי של המציאות שלו, עד
 29 שאינו שף להשפיע כלל כי
 30 'קבלה' והשפעה הן שתי תנועות
 31 סותרות שלא יכולות לבוא בבת אחת.
 32 וכן הוא בתחלת ענין
 33 המקבלים, דהינו ספירת
 34 המלכות שכל ענינה הוא שהיא
 35 מקבלת מהספירות שלמעלה ממנה,
 36 שהדגמא לזה בפריאה למטה
 37 בעולם הזה הוא ענין הלכנה
 38 שאין לה כל אור משל עצמה (בלשון
 39 הזוהר המובא בחסידות: "לית לה מגרמה כלום", אין לה מעצמה כלום),
 40 כדלהלן. דהנה, ענינו של הירח הוא להאיר על הארץ (דאף
 41 שנאמר¹⁶ ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים גו'
 42 ויתן אותם אלקים ברקיע השמים, ומה שכתוב האור לארץ היא
 43 דבר נוסף על עצם המציאות של השמש והירח, הרי סיומא דקרא סיום

1 ברוחניות הוא באפן שההעלם הדרגות הגבוהות הנעלמות עקב כך
 2 שה"למטה" נמוך מכדי לקלוט אותן נשאר בבחינת העלם והעובדה
 3 שאותה דרגה באה לידי גילוי אין משמעה שהיא יורדת ממעלתה, והינו,
 4 שנמשך רק גילוי אור מסויים מן ההעלם הנעלה, אבל ההעלם
 5 המאור עצמו נשאר בהעלמו
 6 ולא התגלה, וכמו שנתבאר
 7 במאמרים הקודמים¹⁴. במאמר
 8 שהופיע ב"דבר מלכות" לחג הסוכות
 9 שנה זו (עם ביאור בדרך אפשר)
 10 מבואר בהרחבה שכאשר "חכמה
 11 סתימאה" (החכמה הנעלמת) נעשית
 12 שורש ומקור לחכמה הגלויה, אין
 13 פירושו של דבר ש"חכמה סתימאה"
 14 עצמה באה לידי גילוי אלא רק
 15 שהחכמה הגלויה התגלתה ממנה ואילו
 16 היא עצמה נשארה בהעלם. ולמרות
 17 שהחכמה הסתומה והנעלמת היא
 18 השורש לחכמה הגלויה, היא עצמה,
 19 החכמה הסתומה, נשארת תמיד חכמה
 20 נעלמה כשם ש"כח המשכיל" שבעמקי
 21 הנפש מפעיל את החכמה הגלויה אבל
 22 התגלות חכמה אין פירושה התגלות
 23 'כח המשכיל' שנשאר בהעלם.
 24 ואם פן מוכן שההעלם הוא
 25 בדרגה שהיא למעלה מהגלוי,
 26 ומה שנקרא העלם הרי זה לא
 27 בגלל חסרון בו עצמו, אלא רק לפי
 28 שהוא העלם לגבי זולתו.
 29 וכיון שבעצם ענינו הרי הוא
 30 למעלה מהגלוי, אינו מוכן,
 31 למה יקרא בשם חשף - ביטוי
 32 שמשמעו העדר וחוסר לעומת האור,
 33 והרי הוא נעלם מפני מעלתו? וכיון
 34 שנקרא בשם חשף, הרי
 35 מוכן, שענין ההעלם הוא לא
 36 רק העלם לגבי זולתו, אלא
 37 שבעצם ענינו הוא בבחינת
 38 חשף והעלם ודבר זה צריך ביאור.
 39 והענין הוא שאמנם העדר הגילוי הוא בגלל גודל המעלה של ההעלם
 40 ודרגתו היא למעלה מדרגת הגלוי, אבל בכל זאת יש בהעלם חסרון מסויים
 41 (שבגללו הוא נקרא "חושך"), וחסרון זה נובע מכך שבבחינת ההעלם
 42 אינו בא לידי גילוי וביטוי אלא הוא נשאר בקרוב ודבקות במקורו,
 43 ולהיותו בקרוב למקורו הרי הוא בהעדר ההתפשטות כלפי

(14) ד"ה תקעו דיום ב' דר"ה פ"ה ואילך; ד"ה ועמדו רגליו דיום ב' דחה"ס פ"ב (לעיל ע' 8 ואילך; ס"ע 34 ואילך).
 (15) ע"פ לשון חז"ל – חולין ח, ב. (16) בראשית א, טז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הפסוק הוא להאיר על הארץ ומכאן שהשפעת אור על הארץ היא
 2 העיקר והתכלית של שני המאורות, השמש והירח), ובאור הירח המאיר
 3 על הארץ יש כמה חלוקים הכוללים וְשְׁנוּיִים, לְפַעְמִים באמצע
 4 החרושה הוא בתכלית המלוי והשְׁלֵמוֹת, וְלַפְעָמִים מאמצע החרושה
 5 ואילך נִתְמַעֵט אֹרֶה, וְעַד
 6 שְׁלַפְעָמִים בסוף החרושה היא
 7 מִתְעַלֶּמֶת לְגַמְרִי, וְכִמּוֹ בְּעָרֵב
 8 רֹאשׁ-חֹדֶשׁ וְרֹאשׁ-חֹדֶשׁ שָׁאֵז
 9 היא בְּהֶעֱלֵם לְגַמְרִי ואור הירח
 10 לא נראה כלל, וְגַם בְּרִגְעַת הַמּוֹלָד
 11 הָרִי לַמְרוֹת שהלבנה נולדה מחדש
 12 ומתחילה להאיר היא רק נְקוּדָה
 13 בְּלִבָּד ואורה כמעט שאינו ניכר.
 14 וְשְׁנוּיִים אֵלֶּה בַּלְבָּנָה הֵם לְפִי
 15 אֲפֹן קְרוּבָה וְרוּחוּקָה מִמְקוּרָה
 16 שֶׁהוּא אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהָרִי
 17 הַלְבָּנָה אֵין לָהּ אֹרֶךְ מִעֲצָמָה,
 18 אֲלֵא שֶׁאֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר עַל-
 19 יָדָה באמצעותה, וְלִכְּנֹן, כִּפְּאֶשֶׁר
 20 הַלְבָּנָה הִיא בְּקְרוּב לְשֶׁמֶשׁ,
 21 הָרִי הִיא בְּטֵלָה לַחֲלוּטִין אֵל מוֹל
 22 הַשֶּׁמֶשׁ וְהִיא בְּהֶעֱדָר הַהִתְפַּשְּׁטוֹת
 23 וְהַהֲתַלְגּוּת, וְכֹל מֵהַ שֶׁהִיא
 24 מִתְרַחֶקֶת יוֹתֵר מִהַשֶּׁמֶשׁ
 25 מִתְפַּשְּׁטֵת יוֹתֵר מִצִּיאוֹתָהּ
 26 בדומה לאמור לעיל לגבי רב ותלמיד
 27 שבשעה שהתלמיד יושב לפני רבו
 28 וטרור 'לבלו' היינו לקבל ולקלוט, הוא
 29 אינו מסוגל 'לפלוט', היינו להשפיע.
 30 וְכִשֶּׁם שֶׁהוּא בְּאֹרֶךְ הַלְבָּנָה
 31 שֶׁהוּא הַמְקַבֵּל, כֵּן הוּא גַם
 32 בְּאֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁהוּא הַמְשַׁפֵּיעַ,
 33 דִּהְנֶה, בְּאֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ אֹרֶךְ
 34 הַמְתַּפְּשֵׁט מִהַשֶּׁמֶשׁ הַחוּצָה וְאֹרֶךְ
 35 הַכְּלוּל בַּשֶּׁמֶשׁ עֲצֵמָה וְאֵינוֹ מִתְגַּלֶּה,
 36 וְהָרִי דִּקְאָה פְּאֶשֶׁר הָאֹרֶךְ יוֹצֵא
 37 מִחוּץ לְמִקְוֵהוּ בְּעֵצֶם הַשֶּׁמֶשׁ
 38 אֵינוֹ הוּא מֵאִיר וּמִתְפַּשְּׁט, מֵה-
 39 שְׁאֵין-כֵּן כִּשֶׁהוּא כְּלוּל
 40 בְּמִקְוֵהוּ בְּעֵצֶם הַשֶּׁמֶשׁ אֵינוֹ
 41 אֵינוֹ עוֹלָה בְּשֵׁם אֹרֶךְ כְּלוּל וְאֵי
 42 אפשר להגדיר אותו כאור של השמש כי
 43 הוא חלק בלתי נפרד מהשמש עצמה ולא מהות בפני עצמה.
- וְהִדְגָּמָא מִזֶּה יוֹכֵן בְּסִפְרֵית הַמְּלֻכוֹת, דְּלִית לָהּ מִגְרָמָה
 17 כְּלוּם¹⁷ שאין לה שום דבר (אורות מיוחדים לה) מעצמה, וְרַק מְקַבֵּלָת
 אורות והשפעות מִבְּחִינַת זְעִיר-אֲנִפִּין פנים זעירות הם המידות חסר
 47 וגבורה וכו', שְׂכַפְאֶשֶׁר הִיא בְּקְרוּב ל'זְעִיר אֲנִפִּין' וקרובה למקור
 48 השפע שלה ודבוקה בו, אֵינוֹ הִיא
 49 בְּתַכְלִית הַבְּטוּל, וְנִעְשִׂית
 50 נְקוּדָה תַּחַת הַיְסוּד¹⁸ מבואר
 51 בקבלה וחסידות שבביטול של ספירת
 52 המלכות לספירות שלמעלה ממנה
 53 (המידות) יש כמה אופנים ועניינים,
 54 ואחד מהם הוא שהמלכות מבטלת את
 55 עצמה שתהיה בבחינת 'נקודה' בלבד
 56 (ללא כל התפשטות) ואז היא קרובה
 57 ודבוקה למידה האחרונה מהמידות
 58 העליונות, מידת היסוד, ומובן שבמצב
 59 הזה היא אך ורק 'מקבל' ולא 'משפיע'
 60 וכִּפְּאֶשֶׁר הִיא מִתְרַחֶקֶת מ'זְעִיר
 61 אֲנִפִּין', היינו המידות, ואיננה
 62 דבוקה וקרובה למקורה כל כך אֵינוֹ
 63 נִעְשִׂית ספירת המלכות שבעולם
 64 האצילות רֹאשׁ לְשׁוּעָלִים (ביטוי
 65 מליצי על פי לשון המשנה בפרקי
 66 אבות פרק ד: "הוי זנב לאריות ואל
 67 תהי ראש לשועלים") היינו אמצעי
 68 להעברת השפעה וחיות מהספירות
 69 שלמעלה ממנה לְהַשְׁפִּיעַ אֹרֶךְ
 70 בְּבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָה שהם
 71 העולמות שלמטה מעולם האצילות.
 72 וְכִשֶּׁם שֶׁהוּא בְּסִפְרֵית
 73 הַמְּלֻכוֹת, כֵּן הוּא גַם
 74 בְּמִדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת יוֹתֵר, שְׁכָל
 75 שֶׁהוּא בְּבְחִינַת קְרוּב יוֹתֵר
 76 לְבְּחִינַת עֲצֵמוֹת אֵין-סוּף שהוא
 77 הראש והשורש לכל הבחינות ולכל
 78 הדרגות, הָרִי הוּא יוֹתֵר בְּבְחִינַת
 79 בְּטוּל הַמְצִיאוֹת העצמות שלו
 80 וּבְבְּחִינַת חֲשׂוֹךְ והעלם בְּעֵצֵמוֹ
 81 ולא 'בתנועה' של התפשטות והארה
 82 והשפעה אלא בהתבטלות, ואינו
 83 'משפיע' אלא רק 'מקבל'.
 84 וְכִמְאֵמֵר¹⁹ הוֹוֵהר פְּתָר עֲלִיוֹן
 85 אָף-עַל-גַּב דְּאִיהוּ שֶׁהוּא אֹרֶךְ
 86 צַח אֹרֶךְ מְצַחֶצֶח היינו אור וך, בהיר ומאיר, בכל זאת אֹכֵם אפולוי

(17) זח"א לג, ב. רמט, ב. זח"ג רטו, א. ועוד. (18) ראה זח"ג קצא, א ובהגהת הרח"ו שם. עץ חיים שער לד (שער תיקון הנוקבא) פ"ד. (19) תקו"ז ת"ע קרוב לסופו (קלה, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 שכל שבחינה מסוימת קרובה יותר למקורה ודבוקה בו, היא פחות מתפשטת
 45 ופחות מאירה ועד כדי כך שהיא נחשבת 'חושך', מדוע מוגדר עולם האצילות
 46 כ"גילויי ההעלם" ולא כ'העלם' ר'חושך? והביאור: **דְּהִנְהָ יְדוּעַ הַהֶפְרָשׁ**
 47 **בֵּין הַלְשׁוֹן אֹרֵךְ לְהַלְשׁוֹן אֲצִילוֹת** שני הביטויים, להאיר ולהאציל,
 48 מתייחסים להתגלות והארה והתפשטות
 49 ממקור של אור והשפעה, אבל יש
 50 ביניהם הבדל משמעותי, **שְׁהַלְשׁוֹן**
 51 **אֹרֵךְ מוֹרְהָ עַל הַגְּלוּי כְּמוֹ**
 52 **שֶׁהוּא מַצֵּד הַמְקוֹרֵר כִּי "אֹרֵךְ"**
 53 פירושו הארה של מקור האור, הַיְיִנוּ
 54 כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּקֵרוֹב לְמַקְוֵרוֹ,
 55 מֵה־שְׁאִינְבֵן אֲצִילוֹת עֲנִינֵנוּ
 56 הוּא הַגְּלוּי כְּמוֹ שֶׁהוּא מְרַחֵק
 57 דְּקָא וּנְבַדֵּל מִמְקוֹרוֹ, שְׁלֵכֵן נִקְרָא
 58 אֲצִילוֹת בְּשֵׁם עוֹלָם, עוֹלָם
 59 הָאֲצִילוֹת כְּלוּמַר: אֵין לְהַתְפַּלֵּעַ עַל
 60 כֵּךְ שֶׁמַּצֵּד אֶחָד עוֹלָם הַאֲצִילוֹת נִקְרָא
 61 'אֲצֵלוֹ', הַיְיִנוּ סוּמֵךְ וְקֵרוֹב לְמַקְוֵרוֹ וּמַצֵּד
 62 שֶׁנִּי הוּא נִקְרָא 'גִּילוּי הַהֶעְלֵם', דְּבַר
 63 שֶׁאֲפִשְׂרֵי רַק בְּמַצֵּב שֶׁל רִיחוּק מִסּוּיִם
 64 מֵהַמְקוֹר (כֹּאמֹר), כִּי עֲצֵם הָעוֹבְדָה
 65 שְׁעוֹלָם הַאֲצִילוֹת נִקְרָא 'אֲצִילוֹת' וְלֹא
 66 'אֹרֵךְ' מוֹכִיחָה שֶׁלֹּא מְדוּבָר בְּהֵאָרָה
 67 וְגִילוּי מִמְקוֹם קֵרוֹב לְמַקְוֵרוֹ הָאֹרֵךְ,
 68 שֶׁהֵרִי 'אֹרֵךְ' הוּא הַתְּגִלוֹת וְהַתְּפִשְׁטוֹת
 69 שֶׁל הַמְקוֹר מְקֵרוֹב וְאֵילוּ 'אֲצִילוֹת' הֵיא
 70 הַתְּגִלוֹת שֶׁל מְקוֹר הָאֹרֵךְ מִרְחוּק. וְלִכְּנֵי,
 71 לְמִרוֹת שְׁבִיחַס לְעוֹלְמוֹת שֶׁלֹּמְטָה מִמֶּנּוּ,
 72 אֲצִילוֹת נִחְשָׁב 'אֲצֵלוֹ' וְסוּמֵךְ לְמַקְוֵרוֹ
 73 הָאֹרֵךְ, הֵרִי בִּיחַס לְ'אֹרֵךְ' שֶׁהוּא הַתְּגִלוֹת
 74 מִתְּנֵךְ קֵרִיבָה לְמַקְוֵרוֹ הָאֹרֵךְ, גַּם עוֹלָם
 75 הַאֲצִילוֹת הוּא 'עוֹלָם', כִּי סוּף סוּף גַּם
 76 אֲצִילוֹת הוּא לֹא בְּקֵרוֹב (כֹּל כֵּךְ)
 77 לְמַקְוֵרוֹ בְּאוֹר אֵין סוּף - אֲמֵנִים
 78 אֲמִתִּית עֲנִינֵן הָאֹרֵךְ הוּא
 79 בְּהִיּוֹתוֹ בְּקֵרוֹב וְכְלוּל בְּמַקְוֵרוֹ מְבַלֵּי לְהַתְּגִלוֹת כֻּלָּל, כֹּאמֹר, שְׁאֵז
 80 אֵינֵנוּ בְּבַחֲבִינַת מְצִיאוֹת אֹרֵךְ כְּלָל אֵלֹא נִכְלָל וְנִעְלַם בְּתוֹךְ מַקְוֵרוֹ.
 81 וּמִכָּל זֶה יוֹכֵן בְּעֲנִינֵן דְּרוּגַת אֵלֹה שֶׁנִּקְרָאוֹת בְּחִינַת חֲשֵׁךְ וְהַעֲלָם מֵאַחַר
 82 שְׁאֵינֵן מְאִירוֹת בְּהַתְּפִשְׁטוֹת וְגִילוּי, שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם חֲשֵׁךְ לֹא רַק מַצֵּד
 83 הַהֶעְלָם וְאִי־הַתְּגִלוֹת לְגַבֵּי הַזְּיוּלָת, אֲלֵא הוּא בְּבַחֲבִינַת הַעֲלָם
 84 וְחֲשֵׁךְ מַצֵּד עֲצָמוֹ מִבַּחֲבִינַת מִתּוֹ, וְהוּא עֲנִינֵן הַבְּטוּל וְהַעֲדָר
 85 הַמְּצִיאוֹת מַצֵּד הַקְּרוֹב וְהַרְבּוּק לְמַקְוֵרוֹ שְׁגוּרִים לְבַחֲבִינַת זו לְהִיּוֹת
 86 'מִקְבֵּל' לְבַדּוֹ וְלֹא 'מְשִׁפֵּעַ' וְלֹא לְהַתְּגִלוֹת כֻּלָּל, כְּמִבּוּאֵר לְעֵיל בְּהַרְחָבָה.

1 ועכור הוא קדם לגבי עלת העלות, והינינו שפעם היותו פתור
 2 עליון, ראשית לכל הספירות בשונה מהמלכות שהיא סוף כל
 3 הספירות, ובה גופא הוא בחינת אור צח ומצחצח, אור זך
 4 ובהיר, כנ"ל מפלמקום, "אוכם" חשוך (אפולוי ועכור) הוא,
 5 שזהו מצד הבטול קדם לפני
 6 עלת העלות, סיבת הסיבות, היינו
 7 האין סוף שהוא שורש הכל,
 8 וכמאמר 20 הוזהר כל נהרין
 9 מתחשקן כל האורות נחשכים
 10 (מתעלמים ואינם מאירים) קמיה
 11 לפניו, "קמיה" לפניו דוקא הרי
 12 שלא רק ספירת המלכות שהיא
 13 האחרונה מבין הספירות (והיא מקבלת
 14 ואינה משפיעה כי זה טבעה ומהותה),
 15 מתבטלת לחלוטין ומתעלמת (בחינת
 16 "חושך") כשהיא קרובה לדרגות
 17 שלמעלה ממנה ודבוקה במקור השפע
 18 שלה אלא אפילו בחינת הכתר
 19 שלמעלה מהספירות (ומצד מהותה
 20 היא אור זך ובהיר), כאשר היא קרובה
 21 למקור השפע וניצבת מול האין סוף,
 22 גם היא מתבטלת מכל וכל ואינה
 23 מאירה אלא נעלמת ("חושך").
 24 וכן הוא בכללות ענין האור
 25 למעלה, שדוקא פאשר
 26 מתרחק ממקורו אזי נעשה
 27 בבחינת מציאות אור, מה
 28 שאין-בן פשהו בקרוב
 29 וכלול במקורו אזי אינו
 30 בבחינת מציאות אור כלל,
 31 וכדאימא בזהר 21 לאו אינון
 32 נהרין אין אלו אורות (וזאת למרות
 33 שכאשר הם יוצאים ממקורם ומתגלים
 34 הרי הם אורות נעלים ביותר, כמו הכתר
 35 העליון שאורו זך ובהיר במיוחד).
 36 ואין זה סותר להידוע בענין עולם האצילות שפרוש תבת
 37 אצילות הוא מלשון אצל וסמוך 22, ומפלמקום ענין
 38 האצילות הוא גלוי ההעלם 23 לכאורה יש מקום לשאול על האמור
 39 לעיל: לגבי מהותו וענינו של עולם האצילות מבואר בחסידות ש"אצילות" הוא
 40 מלשון "אצלו וסמוך", כלומר קרוב וסמוך לקדוש-ברוך-הוא בעצמו (ועוד)
 41 מבואר שבאופן כללי אצילות שייך יותר לבורא מאשר לנבראים כי האורות
 42 שבאצילות הם בבחינת 'אין'. ורק בעולמות ב"ע (בריא, יצירה, עשיה)
 43 שלמטה מאצילות יש נבראים שהם בבחינת 'יש' ומציאות ולפי האמור לעיל

(20) זח"א כג, א. (21) ח"א סה, א. (22) ראה פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"א. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"א ע' שיא. מקומות שנשמנו בהערה הבאה. (23) ראה תו"א משפטים עו, א. אוה"ת על מארז"ל ס"ע רא ואילך. ועוד.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

ביאור בדרך אפסר

ביאור בדרך אפסר

שמחוץ לו אל תוכו, הוא נשאר שקול ומיושב נקרא "שוב". ובעניינינו -
 עבודת אברהם היא בבחינת שוב, והמשכת אלקות מלמעלה
 למטה במקום הרחוק שגם במקום הרחוק מבחינה רוחנית תהיה
 המשכת וגילוי אלקות. ועבודת יצחק היא בבחינת הגבורות
 וה"רצוא" משיכה ותשוקה
 לצאת מגדר הפלים שהאור
 מלוכש בהם והם מגבילים את מידת
 ההארה וההתפשטות, שזה המשיכה
 והרצון להתעלות ולהכלל במקור
 מורה על הקרוב למקורו,
 ומצד הרגש מקורו הרי הוא
 בבחינת בטול וחשף.
 ד) אמנם על-פיה צריך להבין
 מה שכתוב אלה תולדות יצחק
 בן אברהם, שמה מובן שהעבודה
 דאברהם קודמת להעבודה
 דיצחק כך שעבודת אברהם היא
 ההתחלה והסיבה, ועבודת יצחק באה
 כהמשך וכתוצאה לעבודתו של
 אברהם, והרי על-פי מה שנתבאר
 לעיל שאברהם הוא בבחינת שוב
 המשכה מלמעלה למטה ויצחק
 הוא בבחינת רצוא העלאה מלמטה
 למעלה, נמצא שעבודת יצחק
 קודמת לעבודת אברהם, כידוע
 שבתחלה צריכה להיות בעבודת האדם
 העבודה ד"רצוא" תשוקה לצאת
 מהגדרים וההגבלות של העולם והגוף
 הגשמי ולהתקרב לאלקות ואתר-כף
 העבודה ד"שוב" שנובעת מהכרה
 שתכלית העבודה היא דווקא בעולם
 הזה וכך גם ב"רצוא" ו"שוב"
 ברוחניות. תחילה צריך להיות "רצוא",
 ואחר כך "שוב". ואם כן, מדוע נאמר
 "תולדות יצחק בן אברהם" שמשמעו כי
 אברהם ("שוב") הוא המקור והסיבה,
 ויצחק ("רצוא") הוא התוצאה, והרי
 הסדר הרגיל הוא "רצוא" ורק אחר כך
 "שוב"?

וזהו הפירוש הפנימי של הנאמר בברכות קריאת שמע יוצר אור ובורא
 חשף, דיצירה שהיא אפשרית כאשר הדבר הנוצר מתגלה ממקורו
 החוצה ומצא ברחוק היא בחינת אור, מה-שאין-בן הבריאה
 שענינה הוא היש הראשון שלב הראשון של המציאות שקרוב
 אל האין ומאיר ונרגש בו
 האין, הנה היש הראשון יוצר אור ובורא חשף, דיצירה שהיא ברחוק
 היא בחינת אור, מה-שאין-בן הבריאה שענינה
 הוא היש הראשון שקרוב אל האין ומאיר בו
 האין, הנה היש הראשון שנושא האין האלקי
 עליו, אינו בבחינת ישות כלל, דמאחר שהוא
 בקרוב להאין, הרי לא שפך שם שום התפשטות כלל מצד
 עצמו וכל מציאותו היא רק האין
 שמעליו שהוא מקורו, ולכן הוא נעלם
 ולא מאיר והוא בחינת חשף. ועל-פי כל זה
 יובן בענין יצחק, אברהם ויצחק, "אור" דא
 אברהם ו"חשף" דא יצחק, שעבודת אברהם
 בבחינת חשף והעלם, מבלי לתת ביטוי למציאותו
 היא נעלית יותר מעבודת אברהם בבחינת
 אור שבה לידי גילוי וביטוי, פי ענין האור
 והגילוי מורה על הרחוק, מה-שאין-בן ענין
 החשף הוא מצד הקרוב. והינו, שעבודת אברהם
 ויצחק היא בבחינת "רצוא ושוב". עבודת
 אברהם היא בבחינת "שוב", והמשכת אלקות
 למטה במקום הרחוק. ועבודת יצחק היא
 בבחינת הגבורות וה"רצוא" לצאת מגדר
 הפלים, שזה מורה על הקרוב למקורו, ומצד
 הרגש מקורו הרי הוא בבחינת בטול וחשף.
 ד) אמנם על-פיה צריך להבין מה שכתוב
 אלה תולדות יצחק בן אברהם, שמה מובן
 שהעבודה דאברהם קודמת להעבודה דיצחק,
 והרי על-פי מה שנתבאר לעיל שאברהם הוא
 בבחינת שוב המשכה מלמעלה למטה ויצחק
 הוא בבחינת רצוא העלאה מלמטה למעלה,
 נמצא שעבודת יצחק קודמת לעבודת אברהם,
 כידוע שבתחלה צריכה להיות בעבודת האדם
 העבודה ד"רצוא" תשוקה לצאת מהגדרים
 וההגבלות של העולם והגוף הגשמי ולהתקרב
 לאלקות ואתר-כף העבודה ד"שוב" שנובעת
 מהכרה שתכלית העבודה היא דווקא בעולם
 הזה וכך גם ב"רצוא" ו"שוב" ברוחניות.
 תחילה צריך להיות "רצוא", ואחר כך "שוב".
 ואם כן, מדוע נאמר "תולדות יצחק בן אברהם"
 שמשמעו כי אברהם ("שוב") הוא המקור והסיבה,
 ויצחק ("רצוא") הוא התוצאה, והרי הסדר הרגיל
 הוא "רצוא" ורק אחר כך "שוב"?

מתלהב מאד מדבר שמחוץ למציאותו האישית ושואף לדבוק בו גם במחיר
 ויתור על מציאותו ומהותו הפרטית (ולפעמים עד כדי איבוד העשתנות) -
 "רצוא", והשלב שבו הוא נרגע, חוזר לעצמו ולמרות הקליטה של הדבר

שבת פרשת תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשח"י

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 דק. מכאן שגם סדר הגילוי וההמשכה של האור האלקי מלמעלה למטה הוא
 46 בדרך של גילוי תחילה ואחר כך העלם, ואם כן הביאור האמור שאברהם
 47 שעניינו "שוב" וגילוי (חסד) קודם ליצחק שעניינו רצוא והעלם (גבורה), כי
 48 למעלה הגילוי ("מטי") קודם להעלם ("לא מטי"), אינו מספק מענה הולם
 49 לשאלה מדוע אברהם קודם ליצחק?
 50 אף הענין הוא, שְׂקָדִימַת
 51 הַצְּמִצּוֹם הראשון בתחילת הבריאה
 52 אֶל הַגְּלוֹי של אור הקו הוא
 53 בַּעֲנֵן הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת
 54 הָאוֹר הַכְּלוּל בַּעֲצָמוֹתוֹ ועדיין
 55 לא התגלה כלל כמציאות נפרדת
 56 ממקורו, והתגלותו היא השלב הראשון
 57 בהתגלות כלשהי מעצמותו ומהותו של
 58 הקדוש-ברוך-הוא, וְהֵינּוּ, שְׂבֻכְדִי
 59 שְׂיִתְחַדֵּשׁ פֶּלַעַן הַגְּלוֹיִים
 60 כדי לחדש לראשונה את עצם העובדה
 61 שתהיה הארה והתפשטות מסוימת
 62 מעצמותו של הקדוש-ברוך-הוא,
 63 הַצְּרִיף לְהִיּוֹת הַצְּמִצּוֹם הראשון
 64 תְּחִלָּה וְאַחֲרֵי־כֵן עֲנֵן הַגְּלוֹי
 65 של אור הקו אבל בדרגות נמוכות יותר,
 66 לאחר שעצם ענין הגילוי כבר התחדש,
 67 הסדר שונה ותחילה בא הגילוי ואחר
 68 כך ההעלם [וְאַף-עַל-פִּי שְׁגָם
 69 בְּמִדְרָגָה זו של תחילת ההארה
 70 מעצמותו והתחדשות עצם ענין
 71 הגילויים קִדְם הָאוֹר וְהַגְּלוֹי אֶל
 72 הַצְּמִצּוֹם וְהַתְּעַלְמוֹת הָאוֹר
 73 שלא כאמור שכדי לחדש את ההארה
 74 הראשונה חייב להיות תחילה העלם
 75 וצמצום ורק אחר כך יכול להיות גילוי,
 76 והראייה שגם בענין זה הגילוי קדם להעלם - , דְּמִזְהָ גּוּפָא שְׁהַצְּמִצּוֹם
 77 הראשון הָיָה בְּאוֹר שהאיר לפני הצמצום, מוֹכֵן שְׁהָאוֹר וְהַגְּלוֹי
 78 קִדְם אֶל הַצְּמִצּוֹם ואם כן נמצא שגם האור הראשון התחדש והתגלה
 79 בדרך של גילוי תחילה ורק אחר כך העלם, וזאת בניגוד למבואר לעיל, הרי
 80 לאמיתו של דבר אין זו קושיא כמבואר לעיל שהתחלת ההארה היתה בדרך
 81 של צמצום ואחר כך גילוי, וזאת משום שאמנם לפני הצמצום הראשון היה
 82 אור וגילוי אך מְכַל־מְקוֹם, הָרִי כְּלֻלוֹת הָאוֹר שְׂקָדִים הַצְּמִצּוֹם
 83 שְׁהוּא אֹר הַכְּלוּל בַּעֲצָמוֹתוֹ, אֵינּוּ בְּבִחִינַת אֹר וְגְלוֹי כְּלָל
 84 אמנם היה אור גדול שהצמצום הראשון העלים וסילק, אבל כיוון שמדובר
 85 באור כפי שהוא כלול בעצמותו ומהותו של הקדוש-ברוך-הוא ואינו מאיר
 86 ומתפשט מחוץ למקורו, אין זה 'אור' וגילוי' כמובן הרגיל. וקיומו והעובדה
 87 שהיה צורך לצמצם אותו אינו מהווה הוכחה שסדר ההתגלות מלמעלה למטה
 88 הוא גילוי תחילה ואחר כך ההעלם, וְכַנִּי"ל מדברי הזהר לגבי אורות

1 וגילוי מלמעלה. אִמְנָם סֵדֵר הַמְּשַׁכַּת הָאֱלֻקוֹת מְלֻמְעָלָה לְמִטָּה
 2 שלא בעקבות התעוררות מצד הנבראים הוא בְּאִפְן שְׂתַחֲלָה הוא
 3 הַגְּלוֹי וְאַחֲרֵי־כֵן הוּא הַהֵעֵלֵם, וְכִדְאִיתָא בְּעֵץ חַיִּים²⁴
 4 שְׂבֻעֲקָדִים עולם הנקרא "עקודים" על שם שהאורות של עשר הספירות
 5 העליונות נמצאים בו כפי שהם
 6 'עקודים' וקשורים בכלי אחד, בשונה
 7 ממצבם כפי שהם מאירים בסדר
 8 ההשתלשלות שם יש לכל ספירה
 9 'ציר' והגדרה משלה, והן מחולקות
 10 כל אחת בפני עצמה ולכל אור יש כלי
 11 משלו הוא בְּחִינַת מְטִי מגיע
 12 ונוגע וְלֹא מְטִי²⁵, וְהֵינּוּ
 13 שְׂתַחֲלָה הוּא הַגְּלוֹי (מְטִי)
 14 וְאַחֲרֵי־כֵן הוּא הַהֵעֵלֵם (לֹא
 15 מְטִי) ענין זה של "רצוא" ו"שוב"
 16 באור האלוקי דומה (במידה מסוימת)
 17 למושג (שקיים בעיקר בעולמות
 18 שלמעלה מסדר ההשתלשלות) "מטי",
 19 היינו מגיע ונמשך, בדומה לבחינת
 20 "שוב", ו"לא מטי", היינו שאינו נמשך
 21 מלמעלה למטה אלא דומה לבחינת
 22 "רצוא" והעלאה. נמצא שאף כי
 23 בעבודת האדם ההעלם ("רצוא") קודם
 24 לגילוי ("שוב"), סדר הדברים
 25 בהתגלות מלמעלה למטה הוא להיפך,
 26 כך שהגילוי ("שוב" - "מטי") קודם
 27 להעלם ("רצוא" - "לא מטי") וְכִיּוֹן
 28 שְׂעִנְיָנָם שֶׁל הָאֲבוֹת הוּא
 29 הַמְּשַׁכַּת הָאֱלֻקוֹת מְלֻמְעָלָה
 30 לְמִטָּה, לְכֵן נֶאֱמַר יִצְחָק בֶּן
 31 אַבְרָהָם, שְׂתַחֲלָה הוּא עֲנֵינוּ
 32 שֶׁל אַבְרָהָם, גְּלוֹי, וְאַחֲרֵי־כֵן עֲנֵינוּ שֶׁל יִצְחָק, הֵעֵלֵם.
 33 אֶף עֲדִין צְרִיף לְהִבִּין לכאורה הביאור האמור אינו מספיק, כִּי הָרִי
 34 גַם בַּעֲנֵן הַמְּשַׁכַּת אֱלֻקוֹת מְלֻמְעָלָה לְמִטָּה מְצִינוּ שְׁהַהֵעֵלֵם
 35 קִדְם לגילוי וסדר התגלות האור האלקי מלמעלה למטה הוא העלם תחילה
 36 ואחר כך גילוי, שְׂזָהוּ שְׂבִתְחִלָּה צְמִצּוֹם אֹרוֹ הַגְּדוֹל עַל הַצֵּד
 37 כמבואר בספרי קבלה וחסידות שכאשר עלה ברצונו של הקדוש-ברוך-הוא
 38 לברוא עולמות ונבראים הרי השלב הראשון בהמשכת והתגלות האור ממנו
 39 יתברך למטה זו היה העלם גדול, הוא הצמצום הראשון שהעלים את האור
 40 במידה רבה כל כך עד שהוא מוגדר כ"סילוק" של האור הצידה כדי שלא
 41 יאיר, וְאַחֲרֵי הַצְּמִצּוֹם הראשון נִמְשָׁף גְּלוֹי אֹר הֵקוֹ כמבואר
 42 בקבלה וחסידות שלאחר ההעלם והסילוק של אור האין-סוף, חזר וגילה
 43 הקדוש-ברוך-הוא אור מהאין-סוף אלא שהפעם היה זה אור מופחת בהרבה
 44 מאשר האור האין-סוף שהאיר לפני הצמצום והאור הזה הוא מועט כמו קו

(24) שער ז (שער מטי ולא מטי). (25) ראה זח"א טז, ב. סה, א.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הכלולים במקורם **דְּלָאוּ אֵינוֹן נְהוּרִין** שאינם מוגדרים כאורות וגילויים.
2 **וְעוֹד זֹאת** קיים הסבר נוסף מדוע למרות שהצמצום הראשון היה באור
3 שהיה קיים לפני הצמצום אין זו הוכחה שסדר ההמשכה הוא קודם גילוי ואחר
4 כך העלם – לא זו בלבד שהאור לפני הצמצום איננו אור במובן הרגיל מאחר
5 שהיה כלול בעצמותו, הרי **שְׁגָם**
6 **הָאוֹר** הכלול בעצמותו **שִׁשְׁיָךְ**
7 **לְגִלּוּי** ועתיד להתגלות ולכאורה יש
8 להחשיבו כאור וגילוי שקודם להעלם,
9 **הִיָּה כְּלוּל בּוֹ** באור עצמו **כְּוֹנֵת**
10 **הַצְּמִצּוּם, וְהִינוּ, שְׁזָה גּוֹפָא**
11 **שְׁנַמְשָׁךְ הָאוֹר בְּאִפְן כְּזֶה**
12 **שִׁתְּעֵלֵם** אחר כך **עַל-יְדֵי**
13 **הַצְּמִצּוּם, הָרִי זֶה לְפִי שְׁפִנּוֹת**
14 **הַצְּמִצּוּם קִדְּם אֶל הָאוֹר**
15 **וְהַגְּלוּי** 26 כלומר, אמנם למעשה
16 הצמצום היה באור ומבחינת העובדות
17 קודם היה אור ואחר כך היה צמצום
18 והעלם, אבל מבחינת התוכן והכוונה
19 הרי כוונת ("תכנית") הצמצום היתה
20 טבועה וקיימת באור מתחילתו וגם
21 בפועל האור נמשך מלכתחילה באופן
22 כזה שהצמצום יעלים ויסלק אותו ולכן
23 בהחלט ניתן לומר שסדר ההתגלות
24 למעלה הוא קודם צמצום והעלם,
25 ואחר כך גילוי. וזהו **שֶׁהַגְּבוּרֹת**
26 **שְׁעִינִים** צמצום והעלם **בְּשִׁרְשָׁם**
27 **קוֹדְמוֹת לְחֻסְדִּים** שעניינם
28 המשכה וגילוי כשם שכוונת הצמצום
29 קדמה לכוונה להאיר [27]. **אָבֵל**
30 **לְאַחֲרֵי שֶׁהָאוֹר בָּא כְּבוֹר לְכֻלָּל**
31 **עַנְיֵן הַגְּלוּיִים, אָזִי הַסֵּדֵר הוּא**
32 **בְּאִפְן דְּמִטִּי** מניע ומתגלה ולא
33 **מִטִּי** לא מגיע ולא מתגלה, **תְּחִלָּה**
34 **גְּלוּי וְאַחֲרֵי־כֵן הָעֵלֵם** כמבואר
35 לעיל.
36 **וְלָכֵן, אֲצַל הָאֲבוֹת שְׁעִינִים**
37 **הוּא הַמְּשַׁכֵּת וְגְלוּי אֱלֻקוֹת**
38 **מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה** באופן גלוי וניכר
39 ולא רק כפי שהוא בשורש ובכוונת
40 הרבים, **הַסֵּדֵר הוּא יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, תְּחִלָּה אַבְרָהָם** שעניינו
41 חסד וגילוי **וְאַחֲרֵי־כֵן יִצְחָק** שעניינו גבורה והעלם.
42 **ה) וּבְאוֹר עַנְיֵן עֲבוֹדַת אַבְרָהָם וְיִצְחָק כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֲבוֹדַת**
43 **כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל** ומכאן מענה לשאלה שנשאלה בתחילת

המאמר "מהו עניין יצחק בן אברהם ואברהם הוליד את יצחק בעבודה בנפש
כל אחד מישראל" (שהרי "בחינת האבות צריך להיות ככל אדם"), **הוּא**
עַנְיֵן הַעֲבוֹדָה דְּאַהֲבָה וְהַעֲבוֹדָה דְּיִרְאָה, שֶׁהָרִי אַהֲבָה
וְיִרְאָה הֵם הַפְּנִימִיּוֹת דְּחֻסְדָּא וְגְבוּרָה 28 כמבואר באגרת הקודש
שבתניא (סימן טו): "מידות אלו (חסד
וגבורה) הן בחינת חיצוניות שבנפש
ובתוכן מלוכשות מידות פנימיות שהן
בחינת אהבה ויראה... על-דרך-משל
באב המשפיע לבנו מחמת אהבתו
ומנוע השפעתו מפחדו ויראתו שלא
יבא לידי מכשול חסוּשִׁלּוּם",
דְּאַהֲבָה הִיא פְּנִימִיּוֹת הַחֻסְדָּא,
וּכְמוֹ שֶׁאֲנוּ רוֹאִים שְׁסִבַּת
הַמְּשַׁכֵּת הַחֻסְדָּא הִיא מִצַּד
הַרְגֵּשׁ הָאַהֲבָה לְדַבְּרֵי הַנְּאֻהָב,
וּכְמוֹ כֵּן הוּא גַם בְּעַנְיֵן
הַיִּרְאָה שהפחד הוא סיבה למניעת
השפעה.
וְלָכֵן כיוון שפנימיות החסד היא
מידת האהבה, ופנימיות הגבורה היא
מידת היראה, הרי **עַנְיֵנָם שֶׁל**
אַבְרָהָם וְיִצְחָק, חֻסְדָּא וְגְבוּרָה,
כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֲבוֹדָה בְּעֲבוֹדַת ה',
הוּא עַנְיֵן אַהֲבָה וְיִרְאָה אהבת
ה' ויראת ה', **שֶׁעֲבוֹדַת אַבְרָהָם**
הִיא הַעֲבוֹדָה דְּאַהֲבָה,
וְעֲבוֹדַת יִצְחָק הִיא הַעֲבוֹדָה
דְּיִרְאָה. דְּהֵנָּה, הָאַהֲבָה הִיא
בְּחִינַת רְחוּק, שֶׁהָרִי הָאַהֲבָה
בָּאָה בְּסִבַּת רְחוּק מֵהַדָּבָר
הָאוֹהֵב, דְּלִהְיוֹתוֹ מֵאֲחֵר מהאדם
הוא **רְחוּק מֵהַדָּבָר** האהוב
ומשתוקק אליו, **הָרִי הוּא אוֹהֵב**
אֶת הַדָּבָר ושואף ומיחל להתקרב
אליו. **וְהַיִּרְאָה הִיא בְּחִינַת**
קְרוֹב, לְפִי שֶׁבָּאָה בְּסִבַּת
הַקְּרוֹב כאשר האדם נמצא קרוב
לדבר המטיל עליו אימה הוא חש פחד
ואילו כשהוא רחוק מהדבר המאיים
איננו חש פחד, **וּכְמוֹ לְעֵתִיד-לְבָא דְּכְתִיב** 29 על ימות המשיח "והיה
באחרית הימים... ובאו במערות צוירים ובמחילות עפר (כלומר, יתחבאו
ויסתתרו)... **לְבוֹא וְלִהְיוֹתָב בְּנִקְרַת בְּנִקְרַת** ובחורים של **הַצְּוִרִים**
האבנים הגדולות **וּבְסֻעָפֵי** בכליטות של **הַסְּלָעִים** מפני **פְּחַד הַיְוִי'**

(26) ראה ד"ה וכל העם רואים תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' א"ב ואילך). (27) ראה אוה"ת קרח ע' תשיח. ועוד. (28) תניא אגה"ק סט"ו (קכג, א). (29) ישע"י ב, כא. הובא בתניא ספ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהָרַר 30 גָּאוֹנוֹ, וְהִינּוּ שְׁמִצָד עֲצָם גְּלוּי הָאֱלֻקוֹת לַעֲתִיד; 2 בְּקָרוֹב לְאָדָם, תִּפְלַע עַל הָאָדָם הַיְרָאָה כּוֹי' הָרִי שִׂירָאָה נוֹבַעַת מִהַקִּירֹוֹב. 3 וְלִכְּוֹן, הָאֶהְבָּה שְׁהִיא בְּחִינַת רְחוּק כְּאִמּוֹר שֶׁרָגַשׁ הָאֵהָבָה מִתְחַזֵּק 4 כְּאִשֶׁר הָאָדָם רְחוּק מִהִדְבַּר הַנְּהָאָב וּמִשְׁתּוֹקֵק אֵלָיו הִיא בְּבְחִינַת שׁוֹב, 5 שְׁעִנִּין ה' שׁוֹב' הוּא הַמְּשָׁכָה וְהַתְּקַרְבוֹת בְּדְבָרִים הַגְּשְׁמִיִּים 6 בְּמִקּוֹם הַרְחוּק כְּלוֹמֵר, אִף שֶׁנִּמְצָא 7 בִּרְחוּק מִהָאֱלֻקוֹת, מִבְּחִינַת הַמִּקּוֹם, 8 כִּיבֹולְתוֹ לְהִימָשֵׁךְ וְלִהְתְּקַרֵב לְאֱלֻקוֹת 9 בְּאִמְצַעוֹת הַדְּבָרִים הַגְּשְׁמִיִּים שֶׁכֵּן 10 קְרוֹבִים אֵלָיו (כְּפִי שִׁיבּוֹאֵר לְהֵלֶן). 11 וְהִיְרָאָה שְׁהִיא בְּחִינַת קְרוֹב 12 הִיא בְּבְחִינַת רְצוּאָה וְתִשְׁקָה, 13 שְׂרוּצָה לְהִיּוֹת בְּמִקּוֹם 14 הַקְּרוֹב, וְלִהְתְּקַרֵב אֶל הַקְּדוֹשׁ-בִּירֹד־ 15 הוּא עַד כִּדִּי לְהַפְּלֵל בְּמִקּוּרֹו, 16 בְּטוֹל הַמְּצִיאוֹת לְחֹלוֹטִין, כְּפִי 17 שִׁיבּוֹאֵר לְהֵלֶן. 18 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה כְּתִיב 31 19 וְאַהֲבַת אֶת הַיְוֹי' אֱלֻקִּי, 20 וְיִדְוַעָה הַקְּשִׂיאָה 32 אִיף שְׁיָף 21 צוּי עַל אֶהְבָּה שְׁהִיא מְדָה 22 שְׁבֹלֵב, דְּמָמָה נִפְשָׁף, אִם 23 יִשְׁנָה הָאֶהְבָּה, הָרִי יִשְׁנָה וְהִיא 24 קִימַת גַּם לְלֹא צוּיֹו. וְאִם לֹא הִינּוּ 25 שֶׁהָאָדָם נִמְצָא בְּמַצֵּב שֶׁאִינּוּ חֵשׁ רָגַשׁ 26 שֶׁל אֲהַבַת ה' מִהַמְּשַׁמְעוֹת שֶׁל הַצּוּיֹו 27 "וְאֲהַבַת אֶת ה' אֱלֻקִּי", וְהָרִי לֹא 28 שְׁיָף צוּי לְאֶהָב, וְכִמּוֹ שְׁלֹא 29 שְׁיָף צוּי עַל הַרְצוֹן לְרְצוֹת 30 כּוֹי' וְאִם כֵּן מִהַ פֶּשֶׁר הַצּוּיֹו "וְאֲהַבַת 31 אֶת ה' אֱלֻקִּי"? 32 וּבְמִקּוֹם אַחֵר מְבָאָר שְׁהַצּוּי 33 הוּא עַל הַתְּבוֹנָנוֹת וּבִלְשׁוֹן רַבִּנוּ 34 הַזֶּקֶן (ב'חִינִין קִטָּן' שֶׁבִּסְפָר הַתִּנְיָא): 35 "... שִׁיךְ לִשְׁוֹן מְצוּהָ וְצוּיֹו דְּהִינּוּ 36 לְשׁוֹם לְכוּ וְדַעְתּוּ בְּדְבָרִים הַמְּעוֹרְרִים 37 אֶת הָאֲהַבָּה", שְׁזָהוּ מִהַ 38 שְׁכָתוֹב 33 שְׁמַע יִשְׂרָאֵל גּוֹי' הַיְוֹי' אַחֵד, דְּכִינִין שְׁמַחוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ 39 בְּשׁוֹנָה מִרְגַּשׁ הַלֵּב שְׁעִלְיוֹ אִין מִקּוֹם לְצוּיֹו וְאִי אִפְשֶׁר לְהוֹרוֹת לְאָדָם לְאֲהוֹב 40 או לְרְצוֹת מִשְׁהוֹ (כִּי אִם הָרַגַּשׁ לֹא קִיִּים אִין זֶה כִּכּוּחוֹ וּכְבוֹלְתוֹ שֶׁל הָאָדָם 41 לְקִיִּים אֶת הַצּוּיֹו), הָרִי מוֹחוֹ כֵּן בְּרִשְׁוֹתוֹ וְהָאָדָם יִכּוֹל לְבַחֹר וְלִהְתְּלִיט בְּמַה 42

(30) כ"ה בתניא שם. ובישעי' שם: ומהדר. (31) ואתחנן ו, ה. (32) ראה סה"מ תש"א ע' 116. (33) ואתחנן שם, ד. (34) ראה תו"א פרשתנו (תולדות) יז, ג. ד"ה להבין ענין ער"ח דש"פ תולדות תשי"ד פ"ג (תו"מ ח"י ע' 153 ואילך). (35) חגיגה יד, ב. (36) אחרי טז, א.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תשמע השמים ולפי פשוטו פירוש הפסוק הוא שהקדוש-ברוך הוא
 2 שומע מן השמים אך לפי פנימיות הדברים יש לדייק, "בשמים" לא
 3 כתיב, שהרי את השמים ואת הארץ אני מלא⁴⁰ היינו
 4 שהקדוש-ברוך הוא נמצא בכל מקום ומקום הן בשמים והן בארץ ואם כן
 5 הוא שומע לא רק מן השמים, כי
 6 אם (ואתה תשמע) "השמים",
 7 היינו שהשמיעה תפעל
 8 בבחינת שמים שהוא כאמור
 9 'זעיר אנפין' דאצילות,
 10 וכדאימא בזהר⁴¹ ד"שמים"
 11 הוא אש ומים, חסד וגבורה
 12 שהם עיקר המידות העליונות (ושאר
 13 המידות נחשבות 'ענפים' של מידות
 14 החסד והגבורה), בבחינת זעיר-
 15 אנפין. ו"שם שמים" ה"שם"
 16 של השמים הוא הכלי והמקבל
 17 הקולט ומעביר הלאה את האורות
 18 וההשפעות דבחינת זעיר-אנפין
 19 היינו המידות העליונות, והוא
 20 בבחינת המלכות כמבואר בחסידות
 21 שבחינת זעיר אנפין, "ז"א" נמשלה
 22 לזכר, בחינת משיע, ובחינת המלכות
 23 נמשלה לנקבה, בחינת מקבל. וזהו
 24 "שיהא שם שמים מתאהב
 25 על ידך", שימשך האור
 26 מלמעלה בבחינת זעיר-אנפין
 27 המידות ולאחר מכן האור יירד ויומשך
 28 עוד - בבחינת מלכות עד
 29 שימשך האור למטה לעולמות
 30 שלמטה מעולם האצילות. וזהו גם
 31 פן מה שאמרו רבותינו
 32 ו"ל⁴² הלך הקב"ה מזהר
 33 ת"ק חמש מאות שנה לקנות לו
 34 שם, שנאמר⁴³ ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו
 35 אלקים לפדות לו לעם ולשום לו שם (הקדוש-ברוך הוא שלה
 36 את משה ואהרן לפדות ולהוציא את בני ישראל ממצרים וכך לפרסם את
 37 שמו בעולם) ולעשות לכם הגדולה, דמהלך ת"ק שנה היינו בבחינת
 38 זעיר-אנפין כי למספר חמש מאות יש קשר מיוחד לבחינת ז"א, היינו
 39 המידות העליונות, שהרי העקר ד'זעיר אנפין' הוא ה' חמש
 40 ספירות (חסד, גבורה, תפארת, נצח והוד) וכמו שהם כלולים
 41 מיו"ד כל אחת מהמידות הללו כלולה מכל אחת מעשר הספירות (במידת
 42 החסד יש מחכמה שבחסד ועד מלכות שבחסד וכך גם בגבורה וכי) ויו"ד
 43 כלול מיו"ד וכל אחת מעשר הבחינות כלולה מעשר, ונמצא שכל אחת

1 לאלוקות, למעלה מיכולת הקליטה שלהם, שהוא ענין התהו
 2 בחסידות שישנו עולם רוחני עליון בו האורות מרובים והכלים מועטים
 3 וכתוצאה מכך אין האורות נקלטים ולא 'מתיישבים' ומאירים יתר על המידה
 4 ובשונה מהעולמות שבהם האורות כן 'מתיישבים' בכלים ונקראים בחינת
 5 'תיקון' היינו שההארה וההתגלות היא
 6 מתוקנת ומסודרת כראוי, הרי העולם
 7 שבו האורות אינם ב'התיישבות' נקרא
 8 עולם התהו ומצב לא רצוי, ואם פן
 9 מאחר ש'רצוא' ותשוקה להתקרב
 10 לאלוקות במידה כזו שהאדם בא
 11 לכלות הנפש, כפי שהיה בכך עזאי
 12 ובנדב ואביהוא בני אהרן אין זה
 13 לפי הפונה, ולא תהו בראה
 14 אלא לשבת יצרה³⁷ הקדוש-
 15 ברוך הוא רוצה בעולם 'מיושב'
 16 ומתוקן ולא בעולם של 'תהו'. ועל
 17 זה שיך צווי להורות לאדם
 18 "ואהבת", היינו שלאחרי הרצוא
 19 והתעוררות המידות והרגשות שבלב,
 20 הדבר לא יגרום לו כלות הנפש אלא
 21 יהיה בבחינת שוב היינו שיידע
 22 לנתב את ההתעוררות ואת הרגשות
 23 בצורה שקולה ומדודה וב'התיישבות'
 24 כך שבמקום שרגש האהבה יגרום
 25 לכלות הנפש הוא יתבטא בעבודת ה'
 26 עם הגוף הגשמי ובתוך גודי העולם
 27 הזה.
 28 וזהו שדרשו רבותינו ו"ל³⁸
 29 כפרוש ו'אהבת' שיהא שם
 30 שמים מתאהב על ידך (לפי
 31 פשוטו הכוונה היא שעל האדם
 32 להתנהג בצורה כזו שמעשיו יגרמו
 33 לקידוש שם שמים, כהמשך לשון
 34 חכמינו ז"ל: "שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו
 35 בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי
 36 רבו שלמדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמדו תורה ראו
 37 כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו" ולפי פנימיות הדברים יש לפרש את
 38 מאמר חכמינו ז"ל "שיהא שם שמים מתאהב על ידך" כ:), היינו
 39 שהאהבה לא תגרום להתנתקות מהעולם עד כדי כלות הנפש אלא
 40 תבוא לידי ביטוי באיזה ענין של פעל במעשה בפועל, בבחינת
 41 שוב והתיישבות. והענין בזה, דהנה "שמים" הוא בבחינת
 42 זעיר-אנפין פנים ועצמות הם המידות העליונות דאצילות, וכמו
 43 שכתוב³⁹ בתפלתו של שלמה המלך בעת חנוכת בית המקדש ואתה

(37) ע"פ ישעיה' מה, יח. (38) יומא פו, א. (39) מלכים-א ח, לב; לד; לו; לט. - ראה גם סה"מ תש"א ע' 11. (40) ירמי' כג, כד. (41) ח"א עז, א. (42) קה"ר פ"ז, א (ב). (43) שמואל-א ז, כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מחמש המידות כלולה ממאה בחינות, הרי זה בחינת ת"ק חמש מאות,
 2 ו"לקנות לו שם" היינו בחינת מלכות (כאמור ש"ש שמים"
 3 היא בחינת מלכות), והלך הקב"ה מהלך ת"ק שנה לקנות לו
 4 שם, היינו, שימשך האור ביציר אנפין' ובמלכות.
 5 והמשכה זו היא על-ידי
 6 עבודת האדם באהבה, שעל-
 7 ידיה מתאהב שם שמים,
 8 שנמשך האור ביציר-אנפין
 9 ומלכות וזהו, אפוא, עניינה של
 10 האהבה שעל כך בא הציווי "אהבת"
 11 – לאהוב את ה' באופן כזה שלא
 12 יגרם לאדם כלות הנפש (רצוא") אלא
 13 אדרבה יעורר אותו לעבוד את ה'
 14 בפעולות מעשיות ולהמשיך גילוי
 15 אלוקות מלמעלה למטה ("שוב").
 16 והענין בזה, דאף-על-פי
 17 שיש למעלה מציאות
 18 הספירות 'זעיר אנפין'
 19 ומלכות גם ללא עבודת ה' של
 20 האדם, מכל-מקום, יש צריך
 21 בעבודת האדם להמשיך בהם
 22 גילוי האור, כפי שיבואר להלן.
 23 דהנה ידוע ההפך בין זמן
 24 הבית לזמן הגלות, שבזמן
 25 הבית היה מאיר גילוי אלקות,
 26 אמנם בזמן הגלות קודשא-
 27 בריך-הוא סליק לעילא
 28 ולעילא⁴⁴ עולה (ונעלם) למעלה
 29 מעלה, ומזה מוכן שיכול
 30 להיות מציאות הספירות,
 31 ומכל-מקום לא יהיה בהם
 32 אור וגילוי, וכמאמר⁴⁵ וכד
 33 אנת תסתלק מינייהו אשתארו
 34 בלהו שמהן כגופא בלא
 35 נשמתא וכאשר אתה – הקדוש-
 36 ברוך-הוא – תסתלק מהם נשאים כל
 37 השמות כגוף ללא נשמה, "בלהו
 38 שמהן" כל השמות היינו לא רק
 39 בחינת המלכות שכאמור נקראת
 40 "שם" אלא גם בחינת זעיר-
 41 אנפין הכוללת בכללות שבע ספירות
 42 ("מ"חכמה" עד "מלכות"). ששה שבע
 43 הספירות של ז"א מכוונות כנגד ז' שמות קדושים של הקדוש-ברוך-הוא
 44 שאינם נמחקים⁴⁶ שחל איסור למחוק אותם, ובפירטיות יותר

המושג האמור שיכולה להיות מציאות של ספירות ללא גילוי אור, נכון לגבי
 כל עשר הספירות (היינו גם המוחין, חכמה בינה ודעת ולא רק שבע המידות)
 כדאיתא ב'פרדס'⁴⁷ שיש עשרה שמות שהם הכלים דעשר
 ספירות, ועל זה על הכלים של כל עשר הספירות נאמר שכאשר
 הקדוש-ברוך-הוא מתעלה ומתעלם
 אשתארו בלהו שמהן כגופא
 בלא נשמתא נשאים כל השמות
 כגוף ללא נשמה, ששהגם
 שהספירות ישארו
 במציאותם, מכל-מקום לא
 יהיה בהם גילוי אורות כלל,
 וכמו הגוף שנשארו בקיומו גם
 כאשר אין בו נשמה לפי שיש בו
 חיות מצד עצמו שהרי יש חיות
 גם בדבר דומם אבל אין בו אור
 הנפש, כך גם למעלה אפשר
 שהכלים יהיו במציאותם
 אבל לא יהיה בהם גילוי כלל
 [ומכל-מקום נמשך מהם
 חיות העולם לכאורה יש מקום
 לשאול על כך: כיון שהאור האלוקי
 המהווה ומחיה את העולם יורד ונמשך
 באמצעות עשר הספירות, איך יכול
 להיות קיום לעולם כאשר אין בספירות
 כל גילוי אור? והתשובה היא שאכן
 הספירות יכולות לשמש אמצעי
 להמשכת חיות לעולם גם במצב שבו
 אין בהם כל גילוי, שהרי התהוות
 העולמות מאין ליש וחיית וקיום
 העולמות לאחר שנתהוו הוא
 מבחינת הכלים, וכמאמר
 הוהוה איהו וחייהי הוא, הקדוש-
 ברוך-הוא, והחיות שלו, היינו האורות,
 וגם "גרמיה", הכלים חד הוא, כי גם
 בכלים מלוכבת אלקות והם מאוחדים
 עם הקדוש-ברוך-הוא בעצמו לברא
 בהן ועל-ידין מאין ליש כו'
 ולמ"ד כלים ד'זעיר-אנפין'
 ונוקבא הספירות העליונות הן
 במספר עשר – עשרה אורות ועשרה
 כלים, וכיוון שלכל כלי יש ראש
 (פנימיות) תוך (אמצע) וסוף (חיצונית)
 הרי כל כלי נחלק בעצם לשלוש ואם כן יש לז"א ונוקבא (המידות והמלכות
 של עולם האצילות שהם כללות הספירות) שלושים כלים והם נעשים

(44) ראה זהר ח"א רי, א. ח"ג כ, ב. (45) תקו"ז בהקדמה (יז, ב). (46) שבעות לה, א. (47) שער א בסופו.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נִפְשֵׁי-רוּחַ-נְשָׁמָה לְבְרִיאָה-יִצְרָה-עֲשֵׂיָהּ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַכְּלִים נִעֲשֶׂה
2 נִפְשֵׁי-רוּחַ-נְשָׁמָה לְבְרִיאָה, הַתּוֹךְ לְיִצְרִיהוּ וְהוֹסֵף לְעֲשִׂיָהּ, וּמֵאַחַר הַהִתְהַוּוּת הַיָּא
3 (גַם) בַּמַּצְעוֹת הַכְּלִים, הָעוֹלָם יִכּוֹל לְהִתְהַוּוּת וְלִהְיוֹת כְּתוֹצָא מֵעֲצָם קִיּוֹם
4 הַכְּלִים שֶׁל הַסְּפִירוֹת גַם לֹא גִילּוֹי הָאוֹרוֹת, אֲלָא שְׂכָאֲשֵׁר הָאוֹר מֵאִיר
5 בְּגִלּוֹי בְּכָלִים אֲזִי הוּא גְלוֹי
6 אֲלֻקוֹת בְּעוֹלָם, וְכֹאֲשֵׁר 1
7 הָאוֹרוֹת מְסַתְּלָקִים אֲזִי הוּא 2
8 בְּחִינַת הָעֵלִם בְּעוֹלָם]. וְלָזֶה 3
9 צָרִיךְ לְהַעֲבֹדָה דְּנִשְׁמוֹת 4
10 יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיָּה שֵׁם שָׁמַיִם 5
11 מִתְאַהֵב, הֵינּוּ, לְהַמְשִׁיךְ גְלוֹי 6
12 אֹר אֵין-סוֹף בְּבַחֲינַת 'זַעֲרִיר- 7
13 אַנְפִּין וּמְלֻכוֹת', עַד שִׁיְאִיר 8
14 הָאוֹר לְמִטָּה. 9
15 וְזֶהוּ מַה שְׂכָתוּב⁴⁸ אֲרַח 10
16 צַדִּיקִים כְּאוֹר נִגְהַ הוֹלֵךְ וְאוֹר 11
17 עַד כִּי נִכּוֹן הַיּוֹם. וְהַעֲנִין 12
18 הַפְּנִימִי בְּזָה הוּא, דְּהִנֵּה הַקָּב"ה 13
19 נִקְרָא צַדִּיק, כְּמוֹ שְׂכָתוּב⁴⁹ 14
20 צַדִּיק הוֹי' בְּכָל דְּרָכָיו, וְהֵינּוּ 15
21 לְפִי שְׂקָל הַהִמְשָׁכוֹת 16
22 וְהַהִשְׁפָּעוֹת מִלְּמַעְלָה הֵם 17
23 בְּדֶרֶךְ צְדָקָה בְּלִבְד שְׂמִשְׁפִּיעַ 18
24 לְעַנְיִים וּשְׂפָלִים, שֶׁהָיָה הַכֹּל 19
25 עַנְיִים וּשְׂפָלִים אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ 20
26 לְגַבִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גַם מִי שֶׁנִּמְצָא 21
27 בְּדִרְגָה גְבוּהָה אִינוֹ אֵלָא עֵינֵי וּשְׂפָל, 22
28 וְנִמְצָא שְׂכָל שִׁפְעֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 23
29 מִשְׁפִּיעַ הוּא מֵעֵשֶׂה שֶׁל צְדָקָה בְּרוּמָה 24
30 לְאָדָם שֶׁנּוֹתֵן וּמִשְׁפִּיעַ מִשְׁלוֹ לְעַנִּי. 25
31 וְהֵינּוּ עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה לְמִטָּה 26
32 שְׁנוֹתֵן הָאָדָם לְמֵאן דְּלִית לִיה 27
33 מְגַרְמִיָּה כְּלוּם לְמִי שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם 28
34 מִשֵּׁל עֲצָמוֹ, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ 29
35 בְּחִינַת הַצְּדָקָה מִלְּמַעְלָה שֶׁגַם 30
36 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִשְׁפִיעַ לְעוֹלָמוֹת 31
37 וְלִנְבִרָאִים שֶׁלְעוֹמְתוֹ הֵם עֲנִיִּים חֲסִירֵי 32
38 כֹּל. וְזֶהוּ מַה שְׂכָתוּב⁵⁰ צַדִּיק 33
39 הוֹי' צְדָקוֹת אֵהֵב, וְכֹדֵאֵיתָא 34
40 בְּמִדְרָשׁ⁵¹ כִּי בְעוֹד שְׁלִפִי טַבַּע בְּנֵי 35
41 אָדָם כָּל אוֹמְן שׁוֹנָא אֵת בְּנֵי 36
42 אוֹמְנֵיהוּ וְחוּשׁ מִפְּנֵי תַחְרוּת וְהִסְגָּת 37
43 גְבוּל, אֲכָל הַקָּב"ה צַדִּיק הוֹי' 38

צְדָקוֹת אֵהֵב, הוּא עֲצָמוֹ צַדִּיק וְאֵינוֹ חוּשׁ שֶׁאֲחֵרִים יִנְהַגוּ אִף הֵם כְּמוֹהוּ
וְאֲדַרְבָּה מְעוּנִין שֶׁגַם אֲחֵרִים יִתְנוּ צְדָקָה וּמֵעֵשֶׂה הַצְּדָקָה שֶׁל אֲחֵרִים גּוֹרְמִים
לוֹ נַחַת רוּחַ, עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּבַחֲינַת צְדָקָה
(צְדָקוֹת אֵהֵב), נִמְשָׁךְ עֲנִין הַצְּדָקָה מִלְּמַעְלָה (צַדִּיק הוֹי'),
וְכִמוֹ שְׂכָתוּב⁵² מְגִיד דְּבָרָיו
לְיַעֲקֹב, חוֹקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל,
שְׁעִינוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵינָה
צָרָה, כְּבִיכּוֹל, עַל כֵּךְ שֶׁאֲחֵרִים מַחְקִים
אֵת מַעֲשָׂיו אֵלָא אֲדַרְבָּה כֹּל הַמַּצְוֹת
שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מַצְוֶה לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל הֵם בְּעֲצָם צְוִיּוֹ לַחְקוֹת אוֹתוֹ,
וְזֶהוּ פִירוּשׁ הַכְּתוּב "מְגִיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב
חוֹקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל" - מַה
שְׁהוּא בְּעֲצָמוֹ עוֹשֶׂה הַקָּב"ה
מַצְוֶה לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת,
דְּהַפְּרוּשׁ הַפְּנִימִי הוּא⁵³
שְׂעַל-יְדֵי שְׁהוּא מַצְוֶה
לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת אֵת הַמַּצְוֹת
(הַדְּרוֹמוֹת לְמַעֲשָׂיו, כְּאִמּוֹר) עַל-יְדֵי-
זֶה הוּא עוֹשֶׂה וּמִשְׁפִּיעַ וּמַגְלָה
אֲלוֹקוֹת בְּעֲצָמוֹ, וְהֵינּוּ, שְׂעַל-
יְדֵי-זֶה שִׁיְשַׁרְאֵל עוֹשִׂים
צְדָקָה, דְּקָאֵי הַשְׁכוּנָה הִיא גַם
עַל כָּלֹת הַמַּצְוֹת וְאֵין הַכוּנָה
לְמַצְוֹת צְדָקָה בְּלִבְד, כְּדֵאֵיתָא
בְּתַנְיָא⁵⁴ שְׂצַדִּיקָה נִקְרָאת
בְּשֵׁם מַצְוֶה סֵתֵם, הֵנָּה עַל-
יְדֵי-זֶה פּוֹעֲלִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שִׁיְמַשְׁךְ וְיֵאִיר אֹר אֵין-סוֹף
בְּסְפִירוֹת 'זַעֲרִיר-אַנְפִּין
וּמְלֻכוֹת' עַד שִׁיְמַשְׁךְ לְמִטָּה.
וְזֶהוּ וְאֲרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נִגְהַ
הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד כִּי נִכּוֹן הַיּוֹם,
"צַדִּיקִים" לְשׁוֹן רַבִּים, הֵינּוּ,
שֶׁהַכוּנָה לְשִׁתֵּי צְדָקוֹת. אַחַת -
הַצְּדָקָה מַצְוֹת הַצְּדָקָה וְכֹל שֶׁאֵר
הַמַּצְוֹת שְׂהָאָדָם עוֹשֶׂה לְמִטָּה,
וְהַשְּׁנִי - וְהַצְּדָקָה שְׂלְמַעְלָה
גִּילּוֹי אֹר אֵין-סוֹף שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
מַגְלָה בְּסְפִירוֹת הָעֲלִינוּת, הִיא

(48) משלי ד, יח. (49) תהלים קמה, יז. (50) שם יא, ז. (51) ב"ר פל"ב, ב. (52) תהלים קמו, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט. (53) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שכו. ועוד. (54) פל"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פֶּאֹר נָגַה אֹר מֵאִיר, דְּקָאֵי שֶׁחֲכֹנָה הִיא עַל הָאֹר שֶׁנִּכְרָא בֵּיז
 2 הָרֵאשׁוֹן עָלָיו אִמְרו חֲכָמֵינוּ ד'ל שְׁהִיָּה אָדָם הָרֵאשׁוֹן מִבֵּית בּו
 3 מְסוּף הָעוֹלָם עַד סוּפּוֹ⁵⁵, וְעַל-יְדֵי הַצְדָּקָה מִמְּשִׁיכִים אֹר
 4 זֶה. וְהִינוּ, דְּכִינוֹן שְׁעַקְר הַפְּנֹנָה בְּהַמְשַׁכְת וְגִילּוֹ הָאֹר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
 5 עַד לְבִרְיָאֵת הָעוֹלָם הַזֶּה הִיא
 6 לְהַמְשִׁיף אֶת הָאֹר לְמַטָּה כִּי
 7 שָׂגַם לְמַטָּה יִהְיֶה גִילּוֹי אֲלוֹקוֹת, לְכֹן
 8 צְרִיכָה לְהִיֹּת הַמְּשַׁכְת הָאֹר
 9 שְׁלִמְעָלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת דְּוָקָא
 10 וְלֹא דִי בָּאֹר שֶׁנִּמְצָא בְּסִפְרוֹת (הַמִּידוֹת
 11 וְהַמְלֻכוֹת) כְּתוּצָאָה מִהַמְשַׁכְת הָאֹר
 12 וְיִירֵדֵת הָאֹר בְּצוּרָה הַדְּרָגָתִית בְּהַתָּאם
 13 לְסֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁבּו הָאֹר יִוֹרֵד
 14 מִדְּרָגָה לְדְרָגָה כְּמוֹ שֶׁרִשְׁרֵת אֲרוּכָה
 15 שֶׁמְרוּכְכֵת מִטְּבֻעוֹת רְבוֹת, כִּי הָאֹר
 16 דְּסֹדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָרִי כֹל
 17 מֵה שְׁנִמְשָׁף מִתְּמַעַט אֹר
 18 וְכֹל שֶׁהַדְּרָגָה הַמְּסִימָת רְחוּקָה יוֹתֵר
 19 מִמְּקוֹר הָאֹר לְמַעְלָה יֵשׁ בָּהּ פְּחוֹת אֹר,
 20 וְאָם כֵּן בְּדְרָגוֹת הַנְּמוּכוֹת, לְמַטָּה, יֵשׁ
 21 אֹר מוּעַט מְאֹד שֶׁהִי אֵינוֹ מְאִיר
 22 לְמַטָּה, וְלְכֹן צְרִיף לְהַמְשִׁיף
 23 וּלְפַעוֹל גִּילּוֹי שֶׁל הָאֹר שְׁלִמְעָלָה
 24 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 25 נִמְשָׁף הָאֹר עַד לְמַטָּה מְטָה
 26 כִּי אֹר הָאֵין-סוּף, הָאֹר שֶׁלְּמַעְלָה מְסֹדֵר
 27 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִתְּגַלָּה וּמִתְּפַשֵּׁט גַּם
 28 לְדְרָגוֹת הַכִּי נִמְנוּכוֹת מְכַלִּי לְהַתְּמַעַט
 29 בְּדֶרֶךְ הִילּוּכּוֹ וְהָאֲרַתּוֹ, שְׁזָהוּ מְסוּף
 30 הָעוֹלָם וְעַד סוּפּוֹ וְאֹר זֶה נִמְשָׁךְ
 31 וּמִתְּגַלָּה (בְּסִפְרוֹת וּמִשֵּׁם יוֹרֵד וּנְמִשָּׁךְ
 32 אַחֵר כִּךְ לְמַטָּה) עַל יְדֵי מַעֲשֵׂי הַמְּצוּוֹת.
 33 וְזָהוּ "שְׁיָהָא שְׁמִים
 34 מִתְּאַהֵב עַל יְדָךְ", שְׁעַל-יְדֵי
 35 הָעֵבֹדָה בְּתוֹרָה וּמְצוֹת
 36 מִמְּשִׁיכִים אֶת הָאֹר לְמַטָּה.
 37 וּמִכָּל זֶה מוּבָן שְׁעֵבֹדֵת
 38 הָאֵהָבָה הִיא בְּחִינַת שׁוּב
 39 הִינּוּ לְהַמְשִׁיךְ וְלְהוֹרִיד אֲלוֹקוֹת
 40 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּאוֹפֵן שֶׁל 'הַתִּישְׁבוֹת'
 41 הַנִּקְלָטֵת בְּכֻלָּם. וְעֵבֹדָה זֹה, עֵבֹדֵת
 42 הָאֵהָבָה, הִיא עֲנִינּוֹ שֶׁל אֲבֵרָהם אֲבִינוּ
 43 שֶׁצְרִיךְ לְהִיֹּת כְּכֹל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי
 44 יִשְׂרָאֵל.

1 הִיא פֶּאֹר נָגַה, דְּקָאֵי עַל הָאֹר שֶׁנִּכְרָא בֵּיז
 2 הָרֵאשׁוֹן שְׁהִיָּה אָדָם הָרֵאשׁוֹן מִבֵּית בּו
 3 הָעוֹלָם עַד סוּפּוֹ⁵⁵, וְעַל-יְדֵי הַצְדָּקָה מִמְּשִׁיכִים
 4 אֹר זֶה. וְהִינוּ, דְּכִינוֹן שְׁעַקְר הַפְּנֹנָה הִיא לְהַמְשִׁיף
 5 אֶת הָאֹר לְמַטָּה, לְכֹן צְרִיכָה לְהִיֹּת הַמְּשַׁכְת
 6 הָאֹר שְׁלִמְעָלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת דְּוָקָא, כִּי הָאֹר
 7 דְּסֹדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָרִי כֹל מֵה שְׁנִמְשָׁף מִתְּמַעַט
 8 אֹר, וְאָם כֵּן אֵינוֹ מְאִיר לְמַטָּה, וְלְכֹן צְרִיף
 9 לְהַמְשִׁיף הָאֹר שְׁלִמְעָלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׁעַל-
 10 יְדֵי-זֶה נִמְשָׁף הָאֹר עַד לְמַטָּה מְטָה, שְׁזָהוּ מְסוּף
 11 הָעוֹלָם וְעַד סוּפּוֹ. וְזָהוּ "שְׁיָהָא שְׁמִים
 12 מִתְּאַהֵב עַל יְדָךְ", שְׁעַל-יְדֵי הָעֵבֹדָה בְּתוֹרָה
 13 וּמְצוֹת מִמְּשִׁיכִים אֶת הָאֹר לְמַטָּה. וּמִכָּל זֶה
 14 מוּבָן שְׁעֵבֹדֵת הָאֵהָבָה הִיא בְּחִינַת שׁוּב.
 15 אָמְנָם עֵבֹדֵת יִצְחָק הִיָּתָה בְּדֶרֶךְ הַעֲלָאָה
 16 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְלְכֹן הִיָּתָה עֵבֹדֵתוֹ
 17 בְּחִפְרִית בְּאֲרוֹת, דְּהִינוּ לְהִסִּיר אֶת הָאֲבָנִים
 18 וְהַעֲפֹר וְכֹל הַדְּבָרִים הַמְּעַלְמִים וּמְסַתְּרִים עַל
 19 הַמַּעֲזֵן, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִתְּגַלָּה מְקוֹר מֵיִם חַיִּים.
 20 וְיָדוּעַ ד'מְקוֹר מֵיִם חַיִּים" הוּא אֲלֻקוֹת, כְּמוֹ
 21 שְׁכַתּוּב⁵⁶ מְקוֹר מֵיִם חַיִּים אֶת הַיָּי, וְעַל זֶה הוּא
 22 עֲנִין הָעֵבֹדָה, לְהִסִּיר אֶת כָּל הַמְּעַלְמִים
 23 וּמְסַתְּרִים עַל בְּחִינַת מְקוֹר מֵיִם חַיִּים בְּכַדִּי
 24 שְׁיִתְּגַלָּה בְּחִינַת מֵיִם חַיִּים, כְּפִי שְׁנוּבְעִים
 25 וּפּוֹרְצִים בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה.
 26 (ו) אָמְנָם עֲדִין צְרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הַהֲפָרֵשׁ בֵּין
 27 עֵבֹדֵת אֲבָרָהם לְעֵבֹדֵת יִצְחָק,
 28 דְּלְכָאוּרָה הִינּוּ הֵף, דְּכָשֵׁם שְׁעֵבֹדֵת אֲבָרָהם
 29 הִיָּתָה לְהַמְשִׁיף אֲלֻקוֹת בְּעוֹלָם, כְּפִי גַם עֵבֹדֵת
 30 יִצְחָק הִיָּתָה לְהִסִּיר אֶת כָּל הַמְּעַלְמִים
 31 וְהַמְּסַתְּרִים בְּכַדִּי שְׁיִתְּגַלָּה אֲלֻקוֹת בְּעוֹלָם, וְאָם כֵּן מֵהוּ הַיָּי מִיָּהּ בִּינֵיהֶם.
 32 אֵף הַעֲנִין הוּא, שְׁיֵשׁ הַפָּרֵשׁ בֵּין הַמְּשַׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה לְהַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה
 33 לְמַעְלָה. דְּהִנָּה, עֲנִין מַעְלָה וּמַטָּה אֵינוֹ בְּגֵדֵר מְקוֹם, שְׁהִי בְּרוּחָנִיּוֹת בְּכָלֵל

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהָרִי מִתֵּן תוֹרָה הָיָה חֲמִשִּׁים יוֹם בְּלִבֹּד אַחֲרַי יִצְיָאָה
 2 מִצְרַיִם, וְאִם בֶּן הָרִי עֲדִיין נִשְׁאַרָה ולא נודככה לגמרי הַהֲשָׁמָה
 3 כּוֹ' שֶׁהִיָּתָה מִנֵּת חֶלְקָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְלִכֵּן לַמְּרוֹת הַהֲתַגְלוֹת
 4 הַגְּדוּלָה בְּמִתֵּן תוֹרָה לֹא חָל שִׁינוּי בְּמַעֲמַד וּבְמַצֵּב שֶׁל הַמַּטָּה. וְאִין לַחֲמוּה אִיךְ
 5 אִם כֵּן הִיָּתָה הַהֲתַגְלוֹת לַמַּטָּה, וְהָרִי
 6 הַמַּטָּה הוּא מְגוּשָׁם וְלֹא מְסוּגָל לְקִלוּט
 7 הַתְּגָלוֹת אֲלוּקוֹת, כִּי - וְעִנְיָן זֶה
 8 נִעְשָׂה בְּכַח הָאִין-סוֹף שֶׁהוּא
 9 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אִין לוֹ סוֹף גַּם
 10 בְּמִכּוּבן זֶה שְׁאִין לוֹ שׁוּם הַגְּבֻלָה, וְשׁוּם
 11 דְּבַר לֹא נִבְצַר מִמֶּנּוּ אֲלֵא הוּא כֹּל
 12 יָכוֹל, שְׁלֹכֵן יוֹכֵל לִירֵד
 13 וְלִהְתַּגְלוֹת לְמַטָּה, אַף-עַל-פִּי
 14 שֶׁהַמַּטָּה נִשְׁאַר בְּגִשְׁמִיּוּתוֹ
 15 כְּמוֹ קִדְּם. אֲמָנָם הַגְּלוּיִים
 16 דְּלַעֲתִיד יִהְיוּ בְּאִפְּן דְּמִלְמַטָּה
 17 לְמַעְלָה, שֶׁהַמַּטָּה עֲצָמוֹ
 18 יִזְדַּבֵּף, עַר וְעֵט וְעֵרְן אוֹיְס
 19 שִׁיחֵדל לְהִיּוֹת מַטָּה כִּי מִהֲמוֹת שְׁלוֹ
 20 תִּשְׁתַּנֵּה, וְיִהְיֶה כְּלִי לְאַלְקוֹת.
 21 וְלִכֵּן אֲמָרוּ שְׁלַעֲתִיד-לְבוֹא
 22 יִהְיֶה הַגּוֹף שְׁכִיּוֹם נִיּוּן וְשׁוֹאֵב
 23 חַיּוֹת בְּאִמְצַעוֹת מִזּוֹן גִּשְׁמִי נִיּוּן מִן
 24 הָאֲלֵקוֹת, וְהִינּוּ שֶׁהַגּוֹף יִזְדַּבֵּף
 25 כֹּל כֶּף עַד שִׁיְהִי כְּלִי
 26 לְאַלְקוֹת לְהִיּוֹת נִיּוּן וְשׁוֹאֵב אֵת
 27 קִיּוּמוֹ וְחַיּוּתוֹ מִן הָאֲלֵקוֹת⁵⁹.
 28 וּכְלָלוֹת הַחֲלוּק בֵּין ב' וְ
 29 אוֹפְנִים הַנִּלְּ בְּהַתְּגָלוֹת אֲלֵקוֹת:
 30 הָאֶחָד - הַמַּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לַמַּטָּה,
 31 וְהַשֵּׁנִי - הָעֵלָא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה הוּא
 32 בְּמִשְׁלַל הַיְדוּע⁶⁰ מִשְׁנֵי בְּנֵי
 33 אָדָם שְׁאֶחָד עוֹמֵד לְמַעְלָה
 34 בְּרֹאשׁ הָהָר וְאֶחָד עוֹמֵד לַמַּטָּה
 35 בְּבִקְעָה, שֶׁהַהֲתַחְבְּרוֹת שְׁלֵהֶם
 36 יְכוּלָה לְהִיּוֹת בְּב' דְּרָכִים, אוֹ
 37 שֶׁהָעֲלִיּוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה אוֹ
 38 שֶׁהַתַּחְתּוֹן יַעֲלֶה לְמַעְלָה
 39 וְלַמְּרוֹת שֶׁמִּבְּחִינַת הַתּוֹצֵאָה הַמַּעֲשִׂית
 40 אִין הַבְּדֵל בְּאִיּוֹן צוּרָה הַתַּחְבְּרוֹת הוּוּ
 41 מִתְּבַצֵּעַת, וּבִשְׁנֵי הָאוֹפְנִים נוֹצֵר חִיבּוּר
 42 וְקִיּוּב בֵּין הָעוֹמֵד לְמַעְלָה לְעוֹמֵד

1 מדובר על מושגים רוחניים מופשטים בעולם הזה אין טעם להתייחס להגדרות
 2 של מקום (כשם שלגבי רעיון שכלי, לדוגמא, אין כל משמעות להגדרה של
 3 מקום ולא ייתכן לומר שהרעיון נמצא כאן או שם) ולמעלה בעולמות
 4 הרוחניים בפרט לא שיש גדר ענין מקום, אלא הפונה למעלה
 5 ומטה הוא בענין המעלה
 6 והתשיבות⁵⁷ מבחינת המעמד
 7 והדרגה, סבה ומסובב. וכמו
 8 שכל ומדות שהם מעלה
 9 ומטה - השכל הוא למעלה מהמידות
 10 והמידות הם למטה מהשכל אבל לא
 11 במובן של מקום אלא, לפי
 12 שהשכל שהוא עלה הסיבה
 13 והמקור הוא העליון, והמידות
 14 שהן העלול התוצאה הן
 15 התחתון. ועל-דרך-זה הוא
 16 גם בענין ההפרש בין התגלות
 17 אלוקות בדרך של מלמעלה
 18 למטה ובין התגלות אלוקות בדרך
 19 של מלמטה למעלה, שמדרגת
 20 אברהם מידת החסד היתה עבודה
 21 שהביאה להתגלות אלוקות
 22 מלמעלה למטה, היינו,
 23 שהמשיך בחינת המעלה
 24 בדורגה בבחינת מטה במדרגה
 25 כמו בדוגמא האמורה מהתגלות
 26 המידות מהשכל, כך שאור השכל
 27 העליון נמשך במידות שלמטה
 28 מהשכל. ומדרגת יצחק היתה
 29 התגלות אלוקות בדרך מלמטה
 30 למעלה, היינו, שהעלה את
 31 בחינת המטה למדרגת בחינת
 32 המעלה, כפי שיבואר להלן.
 33 ויבין זה על-דרך ההפרש בין
 34 הגלויים האלקיים דמתן-תורה
 35 לגלויים האלקיים דלעתיד
 36 לבוא, שהגלויים דמתן-תורה
 37 הם בדרך מלמעלה למטה,
 38 כמו שכתוב⁵⁸ וירד הוי'
 39 מלמעלה על הר סיני שלמטה,
 40 אבל המטה נשאר במקומו
 41 במעמדו ומצבו הרוחני כפי שהיה
 42 ולא נזדבף ולא התעלה כלל,

(57) ראה מו"נ ח"א פ"ח. נתבאר בספר החקירה להצ"צ עד, סע"ב. וראה גם רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ו. (58) יתרו יט, כ. (59) ראה סה"מ תרח"ץ ע' ריד ואילך. (60) ראה לקו"ת פ' ראה כו, א. כח, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 למטה, בכל זאת יש הבדל משמעותי בין שתי הדרכים. **וְהִתְפַּרֵּשׁ בְּזֶה,**
 2 **שְׁבִירֵי־ת הַעֲלִיּוֹן לְמַטָּה אֵין קְשִׁיִּים כָּלֵל, דְּמֵאֲחֵר שֶׁהוּא**
 3 **הַעֲלִיּוֹן, הָרִי מִי יֹאמֵר לוֹ מֵהַ תַּעֲשֶׂה, וּבִיכְלֹתוֹ לִירֵד עַד**
 4 **כַּמָּה שֶׁהוּא רוֹצֵה** והדברים נכונים שבעתיים, כמובן, כגמל ששכאשר
 5 גילוי האלקות למטה הוא מצידו של
 6 הקדוש-ברוך-הוא, הרי כיוון ש"מי
 7 יאמר לו מה תעשה", ביכולתו להוריד
 8 ולהמשיך ולגלות מהאור האינסופי
 9 ככל שירצה עד לגילוי בלי גבול.
 10 **אָמְנָם בְּנוֹגַע לַעֲלִיַת הַתַּחְתּוֹן**
 11 **לְמַעַלָּה** ובגמל – התעלות
 12 והתקרבות של האדם לאלוקות בדרך
 13 של התעלות מלמטה למעלה
 14 **דְּרוּשִׁים כַּמָּה תְּנַאֲים** ולא כל
 15 אדם יכול להגיע לידי כך ולגלות
 16 אלוקות בעולם בדרך זו, וקמו
 17 **שְׁכַתּוּבֵי⁶¹ מִי יַעֲלֶה בְּהַר הַרְוִי'**
 18 **גו' נְקִי כַפִּים וּבַר לֶכֶב וְגו'**
 19 **(כָּכֵל הַתְּנַאֲים שְׁמוֹנָה שָׁם),**
 20 **וְהִינֵנו הִסִּיכָה לְכָךְ שְׁדוּקָא כַּדִּי לַגְלוּת**
 21 אלוקות בדרך של העלאה יש צורך
 22 בשורה של תנאים היא **לְפִי שֶׁעֲנִין**
 23 **הַהַעֲלָאָה הוּא בְּאִפְנֵי שֶׁהַמְּטָה**
 24 **עֲצָמוּ נִדְרָךְ** וזיכרון המטה עצמו
 25 היא עבודה גדולה, כאמור לעיל לגבי
 26 ההתנגלות שתהיה בדרך זו לעתיד-
 27 לבוא. ו**מִנְהָ מוֹבָן שֶׁהַעֲבֹדָה**
 28 **מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה הִיא עֲבֹדָה**
 29 **נְעִלִית יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַעֲבֹדָה**
 30 **מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה** ולכן לא כל אדם
 31 ראוי ויכול לעשות זאת, **כִּי בַעֲבֹדָה**
 32 **מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה, מֵאֲחֵר**
 33 **שֶׁהַמְּטָה עֲצָמוּ לֹא נִדְרָךְ,**
 34 **וְרַק שְׁמַאִיר בּוֹ אֹרֶךְ בְּדִרְךְ**
 35 **מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה, אֲזִי אֶפְשֶׁר**
 36 **שְׁמַצַּד הַתְּגַבְּרוּת**
 37 **הַחֲמִירוּת שִׁישְׁנָה לְמַטָּה וְסִתְּלַק**
 38 **הָאֹרֶךְ** ולא ימשיך להאיר למטה אלא
 39 יחזור ויתעלה למעלה, כאמור לגבי
 40 האור שהאיר בעת מתן תורה שלא
 41 הייתה לו השפעה מתמשכת, כי המטה
 42 עדיין לא נודכן כראוי, ו**עַל־דִּרְךְ**
 43 **מֵאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶² כָּל**
 44 **הַהוֹלֵךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה** ומפגין בכך גאוה ויישות שנובעים מהעובדה

שעדיין לא עידן וזיכרון את חומריות גופו **כְּאֵלּוֹ דוּחַק רִגְלֵי הַשְּׂכִינָה**
 וגורם ההיפך מגילוי אלוקות. **מֵה־שְׂאִי־כֵן בַּעֲבֹדָה** של התעלות
 מלמטה למעלה, **הִנֵּה מֵאֲחֵר שֶׁהַמְּטָה עֲצָמוּ נִדְרָךְ, אֲזִי**
נִשְׂאֵר הָאֹרֶךְ האלוקי שנמשך בדרך זו **בְּקִיּוּמוֹ** כי מאחר שהוא נקלט
 וחודר בתוך המטה, הרי המטה הוא
 כלי ראוי 'להחזיק' באור שימשיך
 להאיר ולא יחזור ויסתלק. **וְזֶהוּ גַם**
הַחֲלוּקִים בֵּין הַגְּלוּיִים דְּמִתַּן־
תּוֹרָה לַגְּלוּיִים דְּלַעֲתִיד־לְבוֹא
 מבחינת אורך השפעתם, **שְׂלֹא־חֲרִי**
הַגְּלוּיִים דְּמִתַּן תּוֹרָה הִיָּה עוֹד
גְּלוּת כּוֹי' ושוב יש בעולם העלם
 והסתר על האור האלקי, **מֵה־**
שְׂאִי־כֵן הַגְּלוּיִים דְּלַעֲתִיד־
לְבוֹא הֵם קְיָמִים לְעַד וּלְעוֹלָמִי
עוֹלָמִים והגאולה העתידה לבוא
 היא גאולה (גילוי אלקות) שאין אחריה
 גלות (העלם והסתר).
וְכִמּוֹ כֵן הוּא גַם הַתְּפַרֵּשׁ בֵּין
הַעֲבֹדָה דְּאֲבָרָהּ לְהַעֲבֹדָה
דְּיִצְחָק, שֶׁעֲבֹדַת אֲבָרָהּ
שֶׁהַמְּשִׁיף אֲלֵקוּת מִלְּמַעֲלָה
לְמַטָּה לֹא פְּעֵלָה זְכוּף הַמְּטָה
 ולמרות שאברהם גילה והמשיך
 אלוקות בעולם, הדבר לא חדר בתוך
 הגשמיות והחומריות של העולם
 והעולם לא התעדן ולא הורכב,
וְעֲבֹדַת יִצְחָק שהייתה בדרך
 העלאה מלמטה למעלה **פְּעֵלָה**
זְכוּף הַמְּטָה לְהִיּוֹת כְּלִי
לְאֲלֵקוּת כך שהאור הנמשך ומתגלה
 יחדור וייקלט בו בצורה פנימית ויהיה
 בר־קיימא, **שֶׁזֶהוּ עֲנִין חֲפִירַת**
הַבְּאֵרוֹת, לְהִסִּיר אֶת
הַחֲמִירוּת כּוֹי' שמכסה על המים
 החיים, היינו האלוקות. **וְאֶף־עַל־פִּי**
שֶׁגַם אֲבָרָהּ חִפְרָה בְּאֵרוֹת,
הָרִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבָרָהּ
סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים⁶³, וְהִינֵנו
לְפִי שֶׁעֲבֹדַת אֲבָרָהּ הִיָּה
רַק בְּדִרְךְ גְּלוּי אֹרֶךְ עֲלִיּוֹן,
לֹא זְכוּף הַמְּטָה, וְלִכֵּן כַּעֲבוּר
 זמן, לאחר מות אברהם, **נִסְתְּלַק**
הָאֹרֶךְ וחזר ונעלם ונסתר. **מֵה־שְׂאִי־כֵן הַבְּאֵרוֹת דְּיִצְחָק לֹא שִׁנְךְ**

(61) תהלים כד, ג ואילך. (62) ברכות מג, ב. (63) פרשתנו כו, טריח.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לא יתכן שִׁסְתָּמוּם פְּלִשְׁתִּים, לְפִי שְׁעִבּוּדַת יִצְחָק הִיְתָה בְּדָרָךְ
 2 הֶעֱלָאָה לְפַעַל זְפוּךְ בְּמִטָּה עֲצָמוֹ וְהַתְּגַלּוֹת כּוּזָה חוֹדְרַת בְּפִנְיָמוּת
 3 וּקְיִמַת לְעוֹלָם.
 4 ז) וְהִנֵּה גַבִּי בְּאֵרוֹת דִּיִּצְחָק כְּתִיב⁶⁴ וַיִּקְרָא לְהֵן שְׁמוֹת
 5 בְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר קָרָא לְהֵן אָבִיו,
 6 וַיֵּשׁ לְדִיִּק בַּפְּסוֹק זֶה: שְׁמוֹת
 7 דִּיִּצְחָק הַמִּילָה "שְׁמוֹת" הַמְתִּיחַסַת
 8 לְיִצְחָק "וַיִּקְרָא לְהֵן שְׁמוֹת" מוֹפִיעָה
 9 בַּפְּסוֹק מְלֵא וְאִ"ו - "וַיִּקְרָא לְהֵן
 10 שְׁמוֹת", וְכִשְׁמֹת דְּאִבְרָהָם הַמִּילָה
 11 שְׁמוֹת הַמְתִּיחַסַת לְאִבְרָהָם מוֹפִיעַ
 12 בַּפְּסוֹק חֶסֶר וְאִ"ו "כִּשְׁמֹת אֲשֶׁר
 13 קָרָא לְהֵן אָבִיו". וְלִכְאוּרָה אֵינּוּ
 14 מוֹבָן, הֲלֵא יָדוּעַ בְּעֵנֵן אוֹת
 15 וְאִ"ו שְׁמוּרָה עַל הַמְּשָׁכָה
 16 מְלֻמְעָלָה לְמִטָּה⁶⁵ וּבִלְשׁוֹן רַבְנּוּ
 17 הוֹקֵן בְּאֵגְרַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁבִּסְפָר הַתְּנִיא
 18 (פָּרָד): "כִּי הוֹי"ו מוֹרָה עַל הַהִמְשָׁכָה
 19 מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה", וְכִיּוֹן שְׁאִבְרָהָם
 20 שְׁמִידָתוֹ מִיַּת חֶסֶר עֲנִינּוּ
 21 הַמְּשָׁכָה, וַיִּצְחָק שְׁמִידָתוֹ מִיַּת
 22 הַגְּבוּרָה עֲנִינּוּ הֶעֱלָאָה, הִנֵּה
 23 לִיָּה לְמִימַר לִיה לֵיה לַפְּסוֹק לְוֹמַר
 24 כִּיִּצְחָק שְׁמַת חֶסֶר וְאִ"ו,
 25 וְכִבְּאִבְרָהָם שְׁמוֹת מְלֵא וְאִ"ו
 26 וְכַהֲמִשְׁךְ לְשׁוֹן רַבְנּוּ הוֹקֵן בְּאֵגְרַת
 27 הַתְּשׁוּבָה שֶׁ: "... הַמְּשָׁכָה זֶה הִיא עַל
 28 יָדֵי מַדַּת חֶסֶד וְטוֹבוֹ" וְלִמָּה נֶאֱמַר
 29 בַּפְּסוֹק לְהִפְךְ – בִּיִּצְחָק "שְׁמוֹת" מְלֵא
 30 וַי"ו וּבְאִבְרָהָם "שְׁמַת" חֶסֶר וַי"ו? אָךְ
 31 הֶעֱנִין הוּא, דְּכָשֶׁם שְׁאוֹת
 32 וְאִ"ו הוּא עֲנִין הַהִמְשָׁכָה,
 33 כְּמוֹ כֵּן מְצִינּוּ שְׁגָם עֲנִין
 34 הֶעֱלָאָה הוּא בְּאוֹת וְאִ"ו,
 35 וְכִמְבָאָר בְּלְקוּטֵי תוֹרָה⁶⁶
 36 בְּעֵנֵן הַמְּסַעוֹת, שְׁכָל הֶעֱלָאָה
 37 מְלֻמְטָה לְמַעְלָה הִיא עַל-יָדֵי
 38 שְׁם מ"ב, שְׁהוּא ו' פְּעָמִים ז'
 39 או ז' פְּעָמִים ו' שֶׁ כְּפֹל שֶׁבַע
 40 או שֶׁבַע כְּפֹל שֶׁשׁ, עוֹלָה אַרְבַּעִים
 41 וְשְׁתַּיִם כְּמִנְיֵן הַמְּסַעוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִיִּצְיַת מִצְרַיִם וְעַד הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ
 42 יִשְׂרָאֵל שְׁעִינָם הוּא הֶעֱלָאָה כִּי הַמְּסַעוֹת (שֶׁהֵיוּ בְּעִיקַר בְּמַדְבַּר, מְקוֹם נַחַש
 43 שֶׁרָף וְעָקַרְב וְכו') הַמּוֹרִים עַל הַקְּלִיפּוֹת) נִוְדָעוּ לְהַכְּנִיעַ אֶת הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְּטָרָה

אחרא שלא תהיה להם יניקת חיות מהמידות של צד הקדושה וזאת על ידי
 העלאת המידות והתכללות המידות במקורם במוחין כך שלא יהיו מציאות
 מורגשת בפני עצמם ואילו יניקת חיות על ידי הקליפות אפשרית רק כאשר
 המידות מורגשות, וכיוון שהשם שקשור במסעות שענינם העלאה, שם מ"ב,
 מורכב מכפולות של האות ו' -
 וּנְמָצָא שְׁגָם הֶעֱלָאָה הִיא
 עַל-יָדֵי וְאִ"ו.
 וְהֶעֱנִין הוּא, דְּהִנֵּה אֵימָתָא
 בְּזִהְרָה⁶⁷ עַל הַפְּסוֹק⁶⁸ וְנִתְתָּם
 לִי אוֹת אֲמַת, דָּא זֶה אוֹת
 וְאִ"ו, וְכְתִיב⁶⁹ קְרוֹב הַיָּי' לְכָל
 קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר
 יִקְרְאוּהוּ בְּאֲמַת, וְהִינּוּ,
 שֶׁהַתּוֹב מְדַבֵּר לְמַעְלָה
 הַקְּרִיאָה שְׁמֻלְמָטָה לְמַעְלָה
 הִינּוּ קְרִיאָה וְהַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם אֵל
 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּדוֹךְ הֶעֱלָאָה
 וּבְפָרְט בְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה
 שֶׁהִיא מְלֻמְטָה לְמַעְלָה כְּמַבּוּר
 בַּחֲסִידוֹת שׁוּזָה הַהַבּוּל בֵּין הַתּוֹרָה
 שְׁנִיתָה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה בְּדוֹךְ הַמְּשָׁכָה,
 לַתְּפִלָּה שְׁעִינָה עוֹבֵדַת הָאָדָם מִלְּמַטָּה
 לְמַעְלָה בְּדוֹךְ הֶעֱלָאָה, וְאוֹמַר עַל
 זֶה עַל הַקְּרִיאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
 בְּאֲמַת, שְׁהוּא אוֹת וְאִ"ו, לְפִי
 שְׁגָם עֲנִין הֶעֱלָאָה הוּא
 בְּאוֹת וְאִ"ו. וְהֶעֱנִין הַפְּנִימִי בְּזִהְרָה
 שֶׁבְּגַלְלוֹ הַעֲבוּדָה בְּדוֹךְ הֶעֱלָאָה נִקְרָאת
 "אֲמַת" הוּא, שְׁעַל-יָדֵי הֶעֱלָאָה
 בְּעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים הָעוֹלָם הַזֶּה
 וְהַגְּבוּרִים שֶׁבְּרַעְיוֹנִים טוֹב וְרַע,
 וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם כֹּא בְּמַגַּע עִם דְּבָרִים
 גְּשָׁמִים עֲלָיו לְכַרֵּד וְלִהְפָּרִיד אֶת הַטּוֹב
 מֵהָרַע וְלִהְעֵלֹת אֶת נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה
 שֶׁבָּהֶם, וְעוֹבֵדָה זֶה הִיא בְּדוֹךְ
 מְלֻמְטָה לְמַעְלָה וְכַאֲשֶׁר מְבַצְעִים
 אוֹתָהּ, אֲזִי מְגִיעִים וּמְמַשְׁיָכִים
 בְּחִינַת אֲמַת, דָּא זֶה אוֹת וְאִ"ו.
 וְהִנּוּ, שְׁכָאֲשֶׁר הַהִמְשָׁכָה הִיא
 מְצַד עֲצָמָה וְלֹא מְצַד עוֹבֵדַת הָאָדָם
 וְהִיא הַמְּשָׁכָה בְּדוֹךְ מְלֻמְטָה לְמַטָּה, וְהִנּוּ אֲזִי אֵינּוּ
 וְכַעֲבוּר זְמַן מְסוּרִים הַתְּגַלּוֹת הָאֲלֵקִיּוֹת חוֹזֵר וְעוֹלָה לְמַעְלָה, כִּיּוֹן שֶׁהַמְּשָׁכָה
 אֵינּוּ כְּלִי לְהַמְּשָׁכָה זֶה (וְכַנֵּ"ל בְּעֵנֵן הַבְּאֵרוֹת דְּאִבְרָהָם).

(64 שם, יח. 65) לקו"ת בשלח א, א. ובכ"מ. (66 מסעי פט, ד ואילך. צב, ב ואילך. 67) ח"ג א, א. (68) יהושע ב, יב. נתבאר
 בביאורה"ז להצ"ח א"א ע' שיג ואילך. (69) תהלים קמה, יח.

שבת פרשת תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשח"י

כא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שכעבור זמן סתמום פלשתים ונביעתם נפסקה). אַמְנָם פֶּאֶשֶׁר יִשׁ תַּחֲלָה
 2 בשלב ראשון הַעֲלָאָה מְלֻמְטָה לְמַעְלָה כתוצאה מעבודת האדם,
 3 וְהַעֲלָאָה גּוֹרָמַת אֶת הַמְשָׁכָה מלמעלה למטה, אַזְי הַמְשָׁכָה
 4 היא בְּחִינַת נְאִ"ו דָּא אוֹת אֲמַת, שְׂיֵשׁ קִיּוּם לְהַמְשָׁכָה (שהרי
 5 אמת היא דבר נצחי ולא ברחלוף),
 6 לְפִי שְׂפָאָה עַל-יְדֵי עֲשִׂית פְּלִי ונקלטת בפנימיות.
 7 וּבַעֲמָק יוֹתֵר יֵשׁ הַעֲלָאָה מעלה
 8 נוספת על המשכה, שְׂעַל-יְדֵי
 9 עֲבוּדַת הַבְּרוּרִים באופן כזה שלא
 10 זו בלבד שמבררים את הקדושה מתוך
 11 הרע אלא שְׂמַבְרְרִים ומעלים
 12 ומתקנים אֶת הַחֲשָׁף עֲצָמוֹ
 13 וּמְהַפְּכִים אוֹתוֹ לְאוֹר, מְגִיעִים
 14 וּמְמַשְׁיכִים מִבְּחִינָה נְעֻלֹת
 15 יוֹתֵר ולא רק המשכה שבהתאם למידת
 16 ואופן ההעלאה, בְּחִינַת יִשְׁתׁ חֲשָׁף
 17 סִתְרוֹ⁷⁰ דרגה נעלית ביותר שקרובה
 18 לקדוש-ברוך-הוא בעצמו עד כדי כך
 19 שברוך כלל היא לא באה לידי גילוי
 20 ולכן היא נקראת "חושך". וְהִינּוּ
 21 שְׂפָאֶשֶׁר הַמְשָׁכָה היא מצד
 22 הַעֲלָאָה, אַזְי הַמְשָׁכָה היא
 23 מִבְּחִינָה נְעֻלֹת יוֹתֵר, שְׂלֵא
 24 שְׂיָף בַּה שְׁנוֹי וְהַפְּסָק פְּלִל,
 25 שְׂהָהוּ עֲנִין נְאִ"ו דָּא אוֹת אֲמַת
 26 כאמור שהאמת היא נצחית וקיימת לעד.
 27 וְזָהוּ גַם כֵּן מַה שְׂמַבְרָר
 28 ב'תורה אור' דְּפָרְשָׁה זו
 29 (פְּרַשְׁת תּוֹלְדוֹת)⁷¹ בַּעֲנִין מַה
 30 שְׂאוּמִרִים אֲלֵקִינוּ וְאֵלֵקִינוּ
 31 אֲבוֹתֵינוּ [דְּלֻכְאוּרָה אֵינוּ
 32 מוֹבָן⁷², הָרִי אֲלֵקִינוּ הוא
 33 אֲלֵקִי כֹל יִשְׂרָאֵל לא רק אלו
 34 אבותינו אלא גם אלוֹקֵינוּ שְׁלֵנוּ, וְאֵם
 35 כֵּן, מִצַּד סֵדֵר הַדּוֹרוֹת הֵרִי כִיוּן
 36 שאנחנו קרובים לעצמנו ואחר כך
 37 לאבותינו הָנָה לִימֵר הִיָּה לוֹ
 38 לומר תַּחֲלָה אֲלֵקִי אֲבוֹתֵינוּ
 39 וְאַחֲרֵי-כֵן אֲלֵקִינוּ. אֲפִי הַעֲנִין
 40 הוּא], שְׂ"אֲבוֹתֵינוּ" הוּא
 41 בְּחִינַת הַמּוֹחִין, הַחֵל
 42 מֵאַבְרָהָם שְׂהוּא בְּחִינַת
 43 הַחֲכָמָה, תַּחֲלַת עֲנִין הַמְשָׁכָה, אַזְי הַמְשָׁכָה, וְהַעֲלָאָה מְלֻמְטָה לְמַעְלָה,
 44 היא השלב הראשוני והתחלתי של התפתחות רעיון שכלי, וכך גם באלקות,
 45 כביכול, ראשית ותחילת ההמשכה היא מבחינת חכמה (הראשונה מעשר
 46 הספירות). וּבְכַדִּי שְׂיִתְהַנֶּה בְּחִינַת חֲכָמָה על כל ההגדרות שלה הָרִי
 47 זֶה עַל-יְדֵי הַצְּמִצּוּם דְּוָקָא,
 48 שְׂהָרִי לְגַבִּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ
 49 לפני הצמצום חֲכָמָה תחילת
 50 ההתגלות וְעֲשִׂיָה הַבִּיטוֹי המעשי
 51 הפשוט שהוא סוף ההתגלות שְׁוִין,
 52 כְּמוֹ שְׂפָתוֹב⁷³ פְּלָם בְּחֲכָמָה
 53 עֲשִׂיָה ולגבי הקדוש-ברוך-הוא
 54 בעצמו שהוא אין-סוף ובלי גבול,
 55 החכמה והעשייה הם באותה דרגה,
 56 וְלִכֵּן הַתְּהוּוֹת הַחֲכָמָה עם
 57 תכונות מוגדרות ומסוימות הִיא
 58 עַל-יְדֵי הַצְּמִצּוּם.
 59 וְזָהוּ אֲלֵקִינוּ וְאֵלֵקִינוּ אֲבוֹתֵינוּ,
 60 "אֲלֵקִינוּ" הוּא עֲנִין הַצְּמִצּוּם
 61 שהרי שם אלוֹקִים הוּא מִידַת הָרִין
 62 והגבורה שִׁמְנָה נובע הצמצום
 63 והסתור, אֲבֵל מִצַּד שְׁנֵי - וְעַל-יְדֵי
 64 הַצְּמִצּוּם נַעֲשֶׂה עֲנִין
 65 הַמְשָׁכָה, שְׂהָהוּ עֲנִין
 66 "וְאֵלֵקִינוּ", שְׂהוּא נְ"ו שְׂבַחֲחִילַת
 67 הַמִּילָה "וְאֵלֵקִינוּ" מוֹרָה עַל
 68 הַמְשָׁכָה והגילוי, לְהִיּוֹת
 69 בְּחִינַת "אֲבוֹתֵינוּ", הַתְּהוּוֹת
 70 הַמּוֹחִין. וְאוֹמֵר עַל זֶה עַל
 71 הַצְּמִצּוּם וְהַמְשָׁכָה כאחד
 72 "אֲלֵקִינוּ", אֲלֵקָה שְׂלָנוּ,
 73 וְהִינוּ שְׂהַגּוֹרִם לְהִיּוֹת פְּלָלוֹת
 74 עֲנִין הַצְּמִצּוּם (בְּשִׁבִיל
 75 הַמְשַׁכַּת הַחֲכָמָה), הָרִי זֶה
 76 יִשְׂרָאֵל כִּאֲמֹר ש"אלקינו" פירושו
 77 אלוֹקִי כֹל יִשְׂרָאֵל, שְׂבִשְׂבִיל
 78 יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה כֹל עֲנִין
 79 הַצְּמִצּוּם וְהַמְשָׁכָה. וְכִמוֹ
 80 שְׂפָתוֹב⁷⁴ בְּרֵאשִׁית בְּרָא
 81 אֲלֵקִים, וְחַכְמֵינוּ ז"ל דרשו את
 82 הַמִּילָה "בְּרֵאשִׁית" - בְּשִׁבִיל
 83 יִשְׂרָאֵל שְׂנִקְרָאוּ רֵאשִׁית,
 84 וְהַמְשָׁכָה. וְכִמוֹ שְׂפָתוֹב⁷⁴ בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֲלֵקִים, בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׂנִקְרָאוּ

(70) שם יח, יב. (71) יז, סע"ב ואילך. (72) ראה גם סה"מ פ"ת ע' קסא. (73) תהלים קד, כד. (74) בראשית א, א. פרש"י ורמב"ן עה"פ.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ד' בראשית" הוא בְּחֵינַת חֻכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁷⁵ עַל הַחֻכְמָה
2 הַרְי' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרַכּוֹ, וְהִתְהוּוּת הַחֻכְמָה הִיא עַל-יַדֵּי
3 הַצְּמִצּוּם דְּשֵׁם אֱלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים,
4 הִנֵּה כֹל זֶה הוּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ רֵאשִׁית. וְהִנְנוּ,
5 שֶׁפְּלִלוֹת עֲנִיָּן הֵמְשִׁכָּה
6 מִלְּמַעַל לַמַּטָּה הוּא מֵצַד וְכַתּוּב
7 מ - עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ
8 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. וְכַמְבָּאָר
9 בְּמִקּוּם אַחֵר⁷⁶ בְּעִנְיָן בְּמִי
10 נִמְלָךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל
11 צִדִּיקִים⁷⁷, דְּהִגָּם שֶׁהִמְשִׁכַת
12 הָאוֹר הָאֱלוּקִי הִיא בְּדֶרֶךְ
13 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, מֵצַד כִּי
14 חֲפִיץ חֶסֶד הוּא⁷⁸ כִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
15 הוּא בַעֲצֻמוֹ חֲפִץ חֶסֶד, וְהוּא מִשְׁפִּיעַ
16 אוֹר וְחַיִּית לְעוֹלְמוֹת וּלְנִבְרָאִים כִּי "טַבַּע
17 הַטּוֹב לְהִישִׁיב", מִכָּל-מְקוּם, זֶה
18 גּוֹפֵא שֶׁ"חֲפִיץ חֶסֶד הוּא" וְיֵשׁ
19 לוֹ רִצּוֹן וְעִנְיָן לְהַשְׁפִּיעַ מִלְּמַעַל
20 לַמַּטָּה, הָרִי זֶה לְפִי שְׁעָלָה
21 לְפָנָיו הַתְּעוּגָה דְּעֲבוּדַת נִשְׁמוֹת
22 יִשְׂרָאֵל שֶׁתֵּיד לְהִיגָם לוֹ מִכֵּן
23 שֶׁתִּהְיֶה עֲבוּדָתָם בְּדֶרֶךְ
24 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וּמֵצַד זֶה
25 הַחֲלֵט שִׁיְהִיָּה "חֲפִיץ חֶסֶד"
26 וְכַמְבָּאָר הַרְבֵּי בְּמִקּוּם אַחֵר (הַנִּסְמָן
27 בַּהֲעֵרָה 76) שֶׁהִבְרִיאה הִיא כִּיוּן
28 שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "חֲפִיץ חֶסֶד" כִּי
29 קוֹדֵם הִבְרִיאה, כְּפִי שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי
30 נִעְלָה לְגַמְרֵי מַגְדֵּר עוֹלְמוֹת וְנִבְרָאִים, לֹא
31 יִתְכַּן שֶׁעֲבוּדַת הַנִּבְרָאִים תִּפְסֹת מְקוּם,
32 וּמִמִּילָא הִבְרִיאה יְכוּלָה לְהִיוֹת רַק בְּדֶרֶךְ
33 'אַתְעוּרַת דְּלַעֲלֵא' מֵצַד עֲצֻמוֹ, כִּי חֲפִיץ
34 חֶסֶד הוּא. אֲבָל מֵאִידֶךָ, כִּיוּן שֶׁחֲפִיץ
35 חֶסֶד הוּא, זֶה עֲצֻמוֹ גּוֹרֵם שֶׁלְּעֲבוּדַת
36 הַנִּבְרָאִים כֵּן תִּהְיֶה תִּפְסֹת מְקוּם,
37 וּמִמִּילָא סִיבַת הִבְרִיאה קְשׁוּרָה (עַל יַדֵּי
38 "חֲפִיץ חֶסֶד") בְּכֵן שֶׁעָלָה לְפָנָיו
39 יִתְבָּרַךְ" עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים]. וְנִמְצָא,
40 שֶׁפְּלִלוֹת עֲנִיָּן הֵמְשִׁכָּה הוּא
41 בְּשִׁבִיל הָעֲבוּדָה. וְהִנְנוּ,
42 דְּבִכְדֵי שֶׁתִּהְיֶה אֲתְעוּרַתָּא
43 דְּלִתְמָא הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַטָּה, מֵצַד

1 רֵאשִׁית, ד' בְּרֵאשִׁית" הוּא בְּחֵינַת חֻכְמָה, כְּמוֹ
2 שֶׁכָּתוּב⁷⁵ הַרְי' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרַכּוֹ, וְהִתְהוּוּת
3 הַחֻכְמָה הִיא עַל-יַדֵּי הַצְּמִצּוּם דְּשֵׁם אֱלֹקִים, כְּמוֹ
4 שֶׁכָּתוּב בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים, הִנֵּה כֹל זֶה הוּא
5 בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ רֵאשִׁית. וְהִנְנוּ, שֶׁפְּלִלוֹת
6 עֲנִיָּן הֵמְשִׁכָּה הוּא מֵצַד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ
7 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. וְכַמְבָּאָר בְּמִקּוּם אַחֵר⁷⁶ בְּעִנְיָן
8 בְּמִי נִמְלָךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צִדִּיקִים⁷⁷, דְּהִגָּם
9 שֶׁהִמְשִׁכַת הָאוֹר הִיא בְּדֶרֶךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,
10 מֵצַד כִּי חֲפִיץ חֶסֶד הוּא⁷⁸, מִכָּל-מְקוּם, זֶה גּוֹפֵא
11 שֶׁ"חֲפִיץ חֶסֶד הוּא", הָרִי זֶה לְפִי שְׁעָלָה לְפָנָיו
12 הַתְּעוּגָה דְּעֲבוּדַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּהְיֶה
13 עֲבוּדָתָם בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וּמֵצַד זֶה הַחֲלֵט
14 שִׁיְהִיָּה "חֲפִיץ חֶסֶד". וְנִמְצָא, שֶׁפְּלִלוֹת עֲנִיָּן
15 הֵמְשִׁכָּה הוּא בְּשִׁבִיל הָעֲבוּדָה. וְהִנְנוּ, דְּבִכְדֵי
16 שֶׁתִּהְיֶה אֲתְעוּרַתָּא דְּלִתְמָא צְרִיף לְהִיוֹת נְתִינַת
17 כַּח עַל זֶה מִלְּמַעְלָה, וְהוּא עֲנִיָּן הַתְּעוּרַתָּא
18 דְּלַעֲלֵא שְׁמִבְיָאָה לְאַתְעוּרַתָּא דְּלִתְמָא, אֲמָנָם
19 בְּאֲמַת הָרִי הַתְּעוּרַתָּא דְּלִתְמָא קוֹדְמַת, לְפִי
20 שֶׁהִיא עֲקָר הַפּוֹנָה שְׁבִשְׁבִילָה הִיא הֵמְשִׁכָּה
21 דְּאַתְעוּרַתָּא דְּלַעֲלֵא. וְלִכְּנֹ, כַּאֲשֶׁר יִשְׁנָה הָעֲבוּדָה
22 בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, אֲזִי גַם הֵמְשִׁכָּה
23 מִלְּמַעְלָה הִיא בְּאֲפָן נְעִלָה יוֹתֵר, וְכַנְי"ל בְּעִנְיָן
24 וְא"ו דָּא אוֹת אֲמַת, שְׁפֵאֲשֶׁר הֵמְשִׁכָּה בְּאָה
25 מֵצַד הָעֲבוּדָה, אֲזִי יֵשׁ לְהֵמְשִׁכָּה קִיוּם, כִּי הִיא
26 בְּחֵינָה נְעִלָתִית יוֹתֵר. וְזֵהוּ גַם כֵּן הַהֲפָרֵשׁ בֵּין
27 הָעֲבוּדָה דְּאַבְרָהָם לְעֲבוּדָה דְּיִצְחָק בְּעִנְיָן
28 הָאֲהָבָה, שְׁאַבְרָהָם הוּא בְּחֵינַת אֲהָבַת עוֹלָם,
29 וְיִצְחָק הוּא בְּחֵינַת אֲהָבָה רַבָּה⁷⁹, דְּאַהָבַת עוֹלָם
30 הִיא בְּגֵדֵר הַפְּלִים, אֲבָל אֲהָבָה רַבָּה הִיא בְּחֵינַת
31 רְצוּא לְמַעְלָה מִגֵּדֵר הַפְּלִים, וּבְכַחֲמֵינַת אֲהָבָה
32 רַבָּה אֵין שְׂיָף הַפְּסֵק כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרָה
33 אוֹר⁸⁰ 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' חֲכָלִילִי עֵינִים מִיָּן.

(75) משלי ח, כב. (76) ראה המשך ר"ה תש"ג פ"ג ופ"ו. לקר"ש חט"ז ע' 486-87 ובהערה 46 שם. ועוד. (77) ראה ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג. (78) מיכה ז, יח. (79) לקו"ת בהעלותך ט, סע"ג ואילך. (80) מז, א ואילך.

ביאור בדרך אפסר

ביאור בדרך אפסר

1 ההתעוררות של האדם מלמטה להתקרב אל הקדוש-ברוך-הוא ולגרום גילוי
 2 אלוקות ב"אתערותא דלתתא" נקראת בכתיבי הארז"ל "העלאת מיין נוקבין",
 3 מים הנמצאים למטה הנקראים 'נקבה' כי הם בבחינת מקבל. ואילו הארה
 4 מהקדוש-ברוך-הוא אל האדם, מלמעלה למטה, ב"אתערותא דלעילא" נקראת
 5 "המשכת מיין דכורין", מים הנמצאים
 6 למעלה שהם בבחינת משפיע הנקראים
 7 זָכָר, כי כשם שבאיש ואישה בעולם
 8 הזה הזכר הוא בחינת משפיע והנקבה
 9 היא בחינת מקבל, כך למעלה הקדוש-
 10 ברוך-הוא נקרא איש וכנסת ישראל
 11 נקראת אשה, ו"העלאת מיין נוקבין"
 12 היא שעבודתם של בני ישראל עולה
 13 וגורמת נחת רוח למעלה, ו"המשכת
 14 מיין דכורין" היא כאשר הכוחות
 15 הרוחניים מושפעים מהקדוש-ברוך-
 16 הוא לבני ישראל ובלשון רבנו זקוק
 17 בתניא (פרק ט'): "כי על ידי הברורים
 18 שמבררים מנוגה מעלים מיין נוקבין,
 19 ונעשים יחודים עלינים להוריד מיין
 20 דכורין... דהיינו המשכת קדושת
 21 אלוקותו יתברך מלמעלה למטה
 22 להתלבש בתחתונים". ועוד מבואר
 23 בכתיבי הארז"ל כי ההמשכה מלמעלה
 24 למטה קשורה בשם מ"ה, ואילו
 25 ההעלאה מלמטה למעלה קשורה בשם
 26 ב"ן. ולעניינו – אמנם התחלת
 27 העבודה, בשלב ראשון, היא
 28 באתערותא דלתתא (העלאה הקשורה
 29 בשם ב"ן) אבל כדי שביורו העולם
 30 יהיה מושלם, יש לברר ולהאיר את
 31 האתערותא דלתתא באמצעות
 32 אתערותא דלעילא (שענינה המשכה
 33 והיא קשורה בשם ב"ן, וזאת מלבר
 34 האתערותא דלעילא שגרמה והביאה את האתערותא דלתתא) וביורו זה הוא
 35 ה"ביורו שני" שמשלים את עבודת הביוריים.
 36 אָמְנָם מצד שני, למרות שיש צורך בהמשכה כדי שהביורו יהיה מושלם,
 37 כנ"ל תכלית הפנונה הוא בענין ההעלאה דִּיצְחָק, והוא ענין
 38 הברור והזכוף שֶׁל הַמְּשָׁחָה גּוֹפָא, וּבִשְׂבִיל עֲנֵן הָעֲלִיָּה שֶׁל
 39 יְדֵי יִצְחָק נַעֲשֶׂה כָּל עֲנֵן הַהִמְשָׁכָה דְּאַבְרָהָם כְּנ"ל וכמבואר
 40 לעיל שכל המשכה וכל הבריאה הם כתוצאה מכך שעלה לפני הקדוש-ברוך-
 41 הוא התענוג שעתידי להיות לו מעבודת הנבראים. וְלִכְּנֵן כִּיּוֹן שֶׁהַעֵיָר הוּא
 42 הַהִעְלָאָה עַל יְדֵי יִצְחָק לְעֵתִיד־לְבוֹא כְּתִיב⁸¹ אַבְרָהָם לֹא יִדְעֵנוּ
 43 וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְרְנוּ לְפִי פִּשְׁטוֹ פִּירוּשׁ הַפְּסוּק הוּא שְׂכָאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 44 חֵיו בְּצוּרֹת (במצרים ובמדבר) האבות אברהם ויעקב הנקרא ישראל לא עשו

1 אחרים וטרוד במחשבתו בעסקי עולם, אזי חולפת ועוברת ממנו" ואילו אהבה
 2 רבה נובעת מעומק הנפש ולכן "אין לה הפסק שגם אם לבבו פונה לדברים
 3 אחרים הרי אין בזה לעומת זה להיות לעומת האהבה הזאת להטרידה
 4 ולהפסיקה" ולכן רישומה של האהבה הזו נשאר תמיד "בל תמוט עולם ועד".
 5 (ח) אָמְנָם למרות מעלתה הגדולה
 6 של ההעלאה מלמטה לעומת ההמשכה
 7 מלמעלה, כמבואר לעיל בהרחבה, סוף
 8 סוף הכול מתחיל מלמעלה כי בְּכַדִּי
 9 שְׁתַּהֲיָה הַהִעְלָאָה מִלְּמַטָּה
 10 לְמַעְלָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת תַּחְלָה
 11 הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה, שְׂזָהוּ עֲנֵן
 12 הַאֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲיָלָא שְׂקָדָם
 13 הַאֲתַעְרוּתָא דְּלַתַּתָּא, שְׂהִיא
 14 הַנְּתִינִית כַּח וְהִיא הַמְּבִיאָה
 15 וּמְעוּרַת אֶת הַאֲתַעְרוּתָא
 16 דְּלַתַּתָּא. ולפי זה מבוארת ומתורצת
 17 השאלה שנשאלה בתחילת המאמר מה
 18 המשמעות של כפל הלשון "יצחק בן
 19 אברהם" ו"אברהם הוליד את יצחק" כי
 20 בהמשכת וגילוי האלקות על ידי עבודת
 21 האדם יש שני שלבים, כדלהלן: וְהוּ
 22 "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן
 23 אַבְרָהָם", שְׂבַכְדִּי שְׁתַּהֲיָה
 24 הַהִעְלָאָה דִּיצְחָק מִלְּמַטָּה
 25 לְמַעְלָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת תַּחְלָה
 26 הַהִמְשָׁכָה דְּאַבְרָהָם מִלְּמַעְלָה
 27 לְמַטָּה שְׂהִיא הַשְּׁלֵב הַרְאֵשׁוֹן וְעַל שֵׁלֵב
 28 זֶה נֹאמֵר "יצחק בן אברהם" כי
 29 ההעלאה ("אתערותא דלתתא") היא
 30 כתוצאה מההמשכה ("אתערותא
 31 דלעילא"). והשלב השני הוא -
 32 וְאַחֲרֵי־כֵן נֹאמֵר "אַבְרָהָם
 33 הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", הֵינְנו,
 34 שְׂמַלְבַּד הַאֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲיָלָא שְׂקָדָם הַאֲתַעְרוּתָא דְּלַתַּתָּא
 35 (יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם) והיא המביאה את האתערותא דלתתא, צְרִיכָה
 36 לְהִיּוֹת גַּם אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲיָלָא לְאַחַר הַאֲתַעְרוּתָא דְּלַתַּתָּא,
 37 שְׂעַל־יְדֵי־זֶה תַּהֲיָה הָעֲלִיָּה בְּשִׁלְמוֹת וְעַל זֶה נֹאמֵר "אברהם הוליד
 38 את יצחק", היינו ששלמות העליה תלויה בהמשכה נוספת מלמעלה. וְהַעֲנֵן
 39 בְּזָה, הַבִּיאור מְדוּעַ יֵשׁ צוּרֵךְ בְּשֵׁנֵי הַשְּׁלֵבִים הָאֵמֻרִים הוּא: שְׂהַבְרִיר
 40 הָעֲלִיָּה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה בְּשֵׁלֵב רֵאשׁוֹן הוּא בְּבַחֲיִנַת שֵׁם בְּ"ן
 41 הַשֵּׁם שֶׁקְשׁוּר בְּעֵנֵן הַהִעְלָאָה, וְלֹאֲחֲרֵי־זֶה צְרִיךְ לְהִיּוֹת בְּרִיר שְׁנִי,
 42 וְהוּא עַל־יְדֵי הַהִמְשָׁכָה דְּשֵׁם מ"ה לְבָרַר אֶת הָעֲלָאָה מִיּוֹן
 43 נּוֹקְבִין' שְׂנַעֲשֶׂה מִהַבְּרִירִים דְּשֵׁם בְּ"ן, בְּכַדִּי שְׂהִיָּה הַבְּרִיר
 44 בְּשִׁלְמוֹת.

(81) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להצלחתם ורק הקדוש-ברוך-הוא עצמו הצילים והכמינו ז"ל דרשו את הפסוק
 2 על לעתיד-לבוא ואמרו שכאשר הקדוש-ברוך-הוא יאמר לאבות שבני ישראל
 3 חטאו, אברהם ויעקב יענו שיש להעניש אותם אבל יצחק יגן עליהם בנימוקים
 4 שונים ולכן - וְרַק לְיִצְחָק יֵאמְרוּ כִּי אִתָּהּ אֲבִינוּ, ועל פי המשמעות
 5 הפנימית של הרברים יש ללמוד מכאן
 6 שלעתיד-לבוא בני ישראל יאמצו את
 7 קו העבודה של יצחק דווקא לְפִי
 8 שְׁתַּכְּלִית הָעֲלוּי דְלַעֲתִיד הוּא
 9 שְׁהַמְטָה גּוֹפֵא וְיִדְבֶּקָה הַלְוִיּוֹת
 10 כְּלִי לְאֻלָּקוֹת וּמִטְרָה זֶה מוֹשַׁגַּת
 11 דווקא על ידי העלאה שהיא דרך
 12 עבודתו של יצחק כְּפִי לְ.
 13 וְהִנֵּה, הָעֲלוּי דְלַעֲתִיד-לְבּוֹא
 14 שְׂאֵז וְהִנֵּה הַזְכוּף בְּעוֹלָם
 15 עֲצָמוּ, הָרִי זֶה בָּא מֵצַד
 16 הָעֲלוּי שְׁיִהְיֶה בַּתּוֹרָה
 17 דְלַעֲתִיד-לְבּוֹא לְגַבִּי מִתֵּן
 18 תּוֹרָה שֶׁהִיא לִפְנֵי הַגּוֹאֵלָה. דְּהִנֵּה,
 19 יְדוּע הַהֲפָרֵשׁ בֵּין מֹשֶׁה רַבֵּנוּ
 20 לְמֹשֶׁה⁸², שְׁבַמְתָּן תּוֹרָה
 21 שְׁהִיָּה עַל-יְדֵי מֹשֶׁה נִתְגַּלָּה
 22 רַק גְּלִיָּא דְתּוֹרָה בְּלִבָּהּ,
 23 וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה נִשְׁאַרָה
 24 בְּהַעֲלָם, אֲמָנָם לַעֲתִיד
 25 כְּתִיב⁸³ יִשְׁקָנִי מְנַשְׁיָקוֹת
 26 פִּיהוּ, שְׁהוּא עֲנִין הַתְּגַלּוֹת
 27 רְזִין דְרְזִין⁸⁴ סוּדֵי הַסּוּדוֹת כַּפִּירוּשׁ
 28 רִשִׁי עַל פֶּסוּק זֶה בַּחֲחִילַת שִׁיר
 29 הַשִּׁירִים: "וּמִבְּטַחִים מֵאֲתוֹ לְהוֹפִיעַ
 30 עוֹד עֲלֵיהֶם לְבֹאֵר לָהֶם סוּד טַעֲמִיָּה
 31 וּמִסְתַּר צַפּוֹנוֹתֶיהָ". וְזֶהוּ שְׁמֵלֶךְ
 32 הַמְּשִׁיחַ יִלְמַד תּוֹרָה עִם כָּל
 33 יִשְׂרָאֵל גַּם אִפְלוּ עִם הָאֲבוֹת
 34 וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְמִרּוֹת שֶׁאֵת הַנִּגְלָה
 35 שֶׁבַּתּוֹרָה הֵם כָּבֵר לְמִדּוֹ, אֵלָּא הַכוּוֹנָה
 36 הִיא, שְׁיִגְלָה לָהֶם הַפְּנִימִיּוֹת,
 37 וְהוּא עֲנִין טַעֲמִי תּוֹרָה
 38 שְׁיִתְגַּלּוּ לַעֲתִיד, וְהָרִי טַעֲמִי
 39 תּוֹרָה אֵינָם בְּחִינַת טַעֲמִי
 40 וְשִׁכְּל, כִּי-אֵם טַעֲמִי וְתַעֲנוּגָה שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַשְּׁכַל, בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת
 41 עֲתִיק הַחֲתֵר הָעֲלוּי הַנִּמְצָא מֵעַל עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת נַחֲלֵק בְּאֹפֶן כִּלְלִי ל"אֲרִיךְ
 42 אֲנַפִּין" - בְּחִינַת הַרְצוֹן הָעֲלוּי, ו"עֲתִיק יוֹמִין" - בְּחִינַת הַתַּעֲנוּגָה (כַּשֵּׁם)

שכחות הנפש של האדם, הרצון והעונג הם למעלה מהשכל והמידות)
 וטעמי התורה של פנימיות התורה שיתגלו לעתיד לבוא הם מפנימיות עתיק.
 וכְּדוּעָה שְׁעַכְשׁוּ כָּל הַגְּלוּיִים הֵם רַק מְבַחֲנִית חִיצוֹנִיּוֹת
 עֲתִיק, וְלַעֲתִיד-לְבּוֹא יְהִיָּה הַגְּלוּי דְפְּנִימִיּוֹת עֲתִיק⁸⁵, בְּחִינַת
 עֲדוֹן שְׁלִמְעָלָה מִגִּזְרֵי סְדָרִים
 דְּאוֹרֵייתָא, בְּגִלּוּי הָאֲלוּקוֹת שֶׁבִּגְן
 עֲדוֹן יֵשׁ כַּמָּה דְּרוּגוֹת, וּבְחִינַת "עֲדוֹן"
 שֶׁהִיא עֲנִין הַתַּעֲנוּגָה הָעֲלוּי, מְבַחֲנִית
 "גִּזְרֵי", בְּגִימְטְרִיא חֲמִישִׁים וְשִׁלּוּשׁ
 כַּמְסַפֵּר הַפְּרָשׁוֹת כַּאֲמוֹר, הִיא לְמַעֲלָה
 הַתּוֹרָה ("סְדָרִים דְּאוֹרֵייתָא")
 שְׁ"עֲדוֹן" הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת
 אֲבָא פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק⁸⁶ כִּי יֵשׁ
 קֶשֶׁר מִיחַד בֵּין פְּנִימִיּוֹת הַחֲכֵמָה
 (שְׁנִקְרָאת "אֲבָא" עַל שֵׁם שֶׁהִיא הַמְּקוֹר
 הַמּוֹלִיד אֶת הַמִּידוֹת יַחַד עִם הַבִּינָה
 הַנִּקְרָאת "אִימָא") וּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק.
 וְעַל בְּחִינָה זֶה פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
 שֶׁהִיא פְּנִימִיּוֹת חֲכֵמָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה
 כְּתִיב⁸⁷ עֵין לֹא רָאָתָה גו',
 שֶׁהִיא נִסְתָּרָה וְנִעְלַמְתָּ עַד כַּדִּי כֵךְ
 שְׁאִפְלוּ הָאֲבוֹת וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ
 לֹא הִשִּׁיגוּ בְּחִינָה זֶה, וְגִלּוּי
 בְּחִינָה זֶה יְהִיָּה רַק לַעֲתִיד
 עַל-יְדֵי מֵלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. וְעַל זֶה
 נִאֲמָר⁸⁷ בַּחֲמֶשֶׁךְ אוֹתוֹ פֶּסוּק שֶׁאֲמָנָם
 בַּעֲבֹר "עֵין לֹא רָאָתָה" הַתְּגַלּוֹת
 מְבַחֲנִיָּה פְּנִימִיּוֹת וְנִעְלִית זֶה אֲבָל
 יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ, וְכַתּוּב בְּזוּהָר
 שֶׁהַכוּוֹנָה לְמֵאֵן דְּרִיִּיקִין בְּמִלִּי
 דְּחֻקְמָתָא⁸⁸, לֹאֵלָּה שְׁמִדִּיקִים
 וּמִתִּיגִיעִים (עַל) בְּדַבְרֵי הַחֲכֵמָה (שֶׁל
 הַתּוֹרָה) שְׁהוּא עֲנִין הִיגִיעָה
 וְעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים בְּדֶרֶךְ
 מְלַמְטָה לְמַעֲלָה, שְׁעַל-יְדֵי
 זֶה מְזַכְּכִים אֶת הָעוֹלָם אֶת הָעוֹלָם
 שְׁנַעֲשֶׂה כְּלִי לְאֻלָּקוֹת, עַד
 שְׁיִהְיֶה וְנִגְלָה כְּבוֹד הַנְּוִי וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר יַחַדוּ כִּי
 פִי הַנְּוִי דְּבִרָה⁸⁹.
 הַנְּוִי דְּבִרָה⁸⁹ וְאוֹ בִירוּר הָעוֹלָם יִהְיֶה בַּחֲחִילַת הַשְּׁלִימוֹת וְגַם הַתְּגַלּוֹת הַתּוֹרָה
 תִּהְיֶה כֵךְ שֶׁאִפְלוּ הָאוֹרוֹת הָעֲלוּיִים הַנִּעְלָמִים וְהַנִּסְתָּרִים בִּיחַד יְבוּאוּ לִידֵי
 גִלּוּי.

(82) ראה גם לקו"צ צו יז, א. ובכ"מ. (83) שה"ש א, ב. (84) ראה פרש"י עה"פ. הובא בלקו"ת שם. (85) פע"ח שער הק"ש רפט"ו. לקו"ת שה"ש נ, ריש ע"ג. נא, ג. ובכ"מ. (86) ראה המשך תרס"ו ע' צד ואילך. (87) ישע"י סד, ג. ברכות לד, ב. (88) זח"א קל, ב. וראה המשך תרס"ו ע' עח ואילך. ע' צד ואילך. (89) ישע"י מ, ה.

מסמלות את עניין 'משפיע' ו'מקבל', כי השמש היא מקור של אור המשפיע
 גם לירח שמצד עצמה אין לה אור ואת כל אורה היא מקבלת מהשמש, וכן
 גם בספירות העליונות, בחינת 'זעיר אנפין' (ז"א) היא המשפיע וספירת
 המלכות שאין לה תוכן משלה ומקבלת את האור שלה מ'זעיר אנפין' היא

המקבל (וכמו, למשל, באדם
 שהמלכות הוא עניין הדיבור שאין בו
 תוכן מצד עצמו אלא שהוא מגלה את
 מה שנמצא בשכל וברגש של האדם)
**אֲשֶׁר הֵשִׁפְעָה מִזְעִיר־
 אֲנָפִין** המידות העליונות ל**סְפִירַת
 הַמְּלָכוֹת** שעל ידי זה יש הוספה
 והרגשה בספירת המלכות (בדומה
 לתוכן העניין של "וּנְפַקְדָּתָ" שהוא
 התעוררות הויכרון על דוד) **הִיא
 עַל־יְדֵי הַבְּטוּל וְהַהֶעֱלֵם** עניין
 החיסרון **שֶׁבְּסְפִירַת הַמְּלָכוֹת**
 ("וּפְקֵד מוֹשְׁבֵךָ"³ כמבואר
 בקבלה וחסידות שמפני שלספירת
 המלכות אין עניין ותוכן משלה והיא
 מקבלת הכל מהספירות שמעליה, עניין
 המקבל שאינו משפיע, היא בביטול
 והעלם.

וְעַל־דִּרְךָ־זֶה בדומה למבואר לעיל
 אודות התוספת וההרגשה שנפעלה
 בדוד וכן בלבנה, בדומה לעניין כפי
 שהוא למעלה בספירת המלכות (עניינו
 של דוד) **הוא גם בַּעֲבוּרַת ה',**
 העבודה הרוחנית של **הָאָדָם**, כדברי
 חכמינו ז"ל בגמרא על הדמיון של בני
 ישראל ללבנה "יִשְׂרָאֵל הַמּוֹנִין
 לְלִבְנָה" שהרי חדשי השנה לפי הלוח
 היהודי נקבעים לפי הלבנה והחודש
 החדש מתחיל עם מולד הלבנה מחדש
 ודומין ל**לִבְנָה**⁴, **אֲשֶׁר עַל־
 יְדֵי הַבְּטוּל שְׁלָהֶם** של בני ישראל
 בעבודת ה' מתוך התבטלות של
 המציאות האישית והיישות העצמית
 זוכים ל**גְּלוּי** אור אלוקי ה**קְּבִי**
 נַעֲלָה מְלֻמְעָלָה
 ("וּנְפַקְדָּתָ"³).

וְהִנֵּה מְנַהֵג רְבוּתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ הִיָּה, שָׂרְפָם שֶׁל
 הַדְּרוּשִׁים שֶׁל שְׁבַת עָרַב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ
 ("וְעַל־דִּרְךָ־זֶה שֶׁל שְׁבַת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ), הַתְּחִילוֹ

נאמר בספר שמואל, בפסוק הפותח את ההפטרה של שבת ערב ראש-חודש:
וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לדוד המלך (שהיה חברו הטוב ודוד ויהונתן היו
 אוהבים נאמנים) **מָחָר חֹדֶשׁ** מחר יחול ראש חודש **וּנְפַקְדָּתָ** ואתה תיזכר
 (על ידי שאול המלך, אביו של יהונתן) **כִּי פְקֵד מוֹשְׁבֵךָ**¹ כי המקום

שלך (של דוד, בסעודה שאול המלך
 יערוך בראש חודש) יהיה חסר,
וּמִבְּאֵר בְּדְרוּשֵׁי מאמרי החסידות
 של **רְבוּתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ**², אדמו"רי
 חב"ד **שֵׁישׁ בְּפִסּוּק זֶה דָּבָר**
וְהַפּוּכּוֹ, שְׂדוּקָא עַל־יְדֵי
"וּפְקֵד מוֹשְׁבֵךָ", העדרו של דוד
 מהסעודה של ראש-חודש, **עֲנִין**
הַחֶסְרוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה
עֲנִין הַזְּכָרוֹן ושימת הלב למציאותו
 של דוד **בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת,**
"וּנְפַקְדָּתָ"³.

וְזֶהוּ הַקֶּשֶׁר המיוחד של עניין זה
 אודות דוד ויהונתן ל**"מָחָר**
חֹדֶשׁ", שְׂדוּהוֹ תוכן זה התעלמות
 וחיסרון מצד אחד אך מצד שני זיכרון
 ורגש על המציאות של העניין הנחסר,
 הוא **גַּם עֲנִין מוֹלַד הַלְּבָנָה**
 מחדש **שֶׁבְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, שְׁלַפְנֵי**
הַמוֹלַד רגע לפני ה'לידה' מחדש
 בתחילת החודש ה**לְּבָנָה** היא
בְּאִפֶּן שֶׁל הָעֵלֶם בְּתַכְלִית
(חֶסְרוֹן), וְדוּקָא עַל־יְדֵי־זֶה
 כתוצאה מהחיסרון עצמו **כָּא אַחֲר־
 כֶּף מוֹלַד הַלְּבָנָה,** המרגיש את
 מציאותה כיוון שמשמעות ה'מולד'
 הוא **אור חֹדֶשׁ בְּלִבְנָה.**

וּבְזֶה יוֹכֵן גַּם הטעם, לפי פנימיות
 העניינים **מָה שֶׁעֲנִין זֶה** של
 'נפקדת' כי יפקד מושבך, הזיכרון
 ושימת הלב למציאותו של דוד

כתוצאה מהיעדרו ואי בואו לסעודת
 ראש חודש של שאול המלך, כמבואר
 לעיל, **נֹאמֵר עַל־יְדֵי יְהוָה**
לְדוֹד, כִּי יְהוָה 'וּנְפַקְדָּתָ' בספירות
קָאֵר מְכוּן עַל זְעִיר־אֲנָפִין פנים

זעירות, בחינת המידות העליונות (שלבגי האור האלוקי המאיר במוחין, הרי
 האור האלוקי המאיר במידות הוא קטן ומוטע) **וְדוֹד** הוא ספירת
הַמְּלָכוֹת, בְּחִינַת לְבָנָה, כמבואר בקבלה וחסידות שהשמש והיח

בס"ד. שבת פרשת תולדות, מברכים החודש וערב ראש־ חודש כסלו, ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה מָחָר חֹדֶשׁ וּנְפַקְדָּתָ כִּי יִפְקֹד
 מוֹשְׁבֵךָ¹, וּמִבְּאֵר בְּדְרוּשֵׁי רְבוּתֵינוּ
 נְשִׂיאֵינוּ², **שֵׁישׁ בְּפִסּוּק זֶה דָּבָר** וְהַפּוּכּוֹ, שְׂדוּקָא
 עַל־יְדֵי "וּפְקֵד מוֹשְׁבֵךָ", עֲנִין הַחֶסְרוֹן, עַל־יְדֵי־
 זֶה נַעֲשֶׂה עֲנִין הַזְּכָרוֹן בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת,
 "וּנְפַקְדָּתָ"³. וְזֶהוּ הַקֶּשֶׁר ל"מָחָר חֹדֶשׁ", שְׂדוּהוֹ
 גַּם עֲנִין מוֹלַד הַלְּבָנָה שֶׁבְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, שְׁלַפְנֵי
 הַמוֹלַד הַלְּבָנָה הִיא בְּאִפֶּן שֶׁל הָעֵלֶם בְּתַכְלִית
 (חֶסְרוֹן), וְדוּקָא עַל־יְדֵי־זֶה כָּא אַחֲר־כֶּף מוֹלַד
 הַלְּבָנָה, אור חֹדֶשׁ בְּלִבְנָה. וּבְזֶה יוֹכֵן גַּם מָה
 שֶׁעֲנִין זֶה נֹאמֵר עַל־יְדֵי יְהוָה לְדוֹד, כִּי
 'וְהוָה יְהוָה' בְּסְפִירוֹת קָאֵר עַל זְעִיר־אֲנָפִין, וְדוֹד
 הוּא סְפִירַת הַמְּלָכוֹת, בְּחִינַת לְבָנָה, אֲשֶׁר
 הֵשִׁפְעָה מִזְעִיר־אֲנָפִין לְסְפִירַת הַמְּלָכוֹת
 ("וּנְפַקְדָּתָ") הִיא עַל־יְדֵי הַבְּטוּל וְהַהֶעֱלֵם
 שֶׁבְּסְפִירַת הַמְּלָכוֹת ("וּפְקֵד מוֹשְׁבֵךָ"³). וְעַל־
 דִּרְךָ־זֶה הוּא גַּם בַּעֲבוּרַת הָאָדָם, "יִשְׂרָאֵל הַמּוֹנִין
 לְלִבְנָה וְדוּמִין לְלִבְנָה"⁴, אֲשֶׁר עַל־יְדֵי הַבְּטוּל
 שְׁלָהֶם זוֹכִים לְגְלוּי הִכִּי נַעֲלָה מְלֻמְעָלָה
 ("וּנְפַקְדָּתָ"³).

וְהִנֵּה מְנַהֵג רְבוּתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ הִיָּה, שָׂרְפָם שֶׁל
הַדְּרוּשִׁים שֶׁל שְׁבַת עָרַב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ
("וְעַל־דִּרְךָ־זֶה שֶׁל שְׁבַת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ), הַתְּחִילוֹ

וְהִנֵּה מְנַהֵג רְבוּתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ אדמו"רי חב"ד הִיָּה, שָׂרְפָם שֶׁל
 הַדְּרוּשִׁים מאמרי החסידות שֶׁל שְׁבַת שהייתה גם עָרַב רֹאשׁ־חֹדֶשׁ
 ("וְעַל־דִּרְךָ־זֶה מאמרי החסידות שֶׁל שְׁבַת שהייתה גם רֹאשׁ־חֹדֶשׁ),

(1) שמואל א כ, יח. (2) סה"מ תקס"ז ע' מח ואילך. מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"א ע' קכ ואילך. אוה"ת בראשית ד, ב ואילך. ועוד. (3) סה"מ תקס"ז שם ע' נה. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' קנ ואילך. אוה"ת שם יא, סע"א ואילך. (4) סוכה כט, א

ויאמר לו יהונתן מחר חודש

ביאור בדרך אפשר

1 הַתְּחִילוּ (לֹא בַפֶּסוּק מִפְּרֵשֶׁת הַשְּׁבוּעַ שֶׁל אוֹתָהּ שֶׁבַת, אֲלֵא)
 2 בַּפֶּסוּק מִהַתְּחִלַּת הַהִפְטָרָה שֶׁל שֶׁבַת עֶרֶב רֵאש־חֹדֶשׁ, "וַיֹּאמְרוּ
 3 לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר הַחֹדֶשׁ גּוֹ", (או, אִם מִדּוּבָר בִּשְׁבַת רֵאשׁ חֹדֶשׁ, בַּפֶּסוּק
 4 הַפּוֹתַח אֶת הַהִפְטָרָה שֶׁל שֶׁבַת רֵאשׁ חֹדֶשׁ, "הַשָּׁמַיִם כִּסְּאֵי הָאָרֶץ הַדּוּם
 5 רַגְלֵי..."). אֲמָנָם עַל-פִּי תוֹרַת
 6 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַיְדוּעָה⁵
 7 שֶׁהִכֵּל כָּל דְּבַר וּדְבַר הַמִּתְרַחֵשׁ
 8 בְּעוֹלָם (וּאֵפִילוּ גִלְגּוּלִים שֶׁל עֵלָה
 9 בְּרוּחַ, וּבוֹרְאֵי שְׁעֵינֵי תוֹרָה וּמוֹצוֹת)
 10 הוּא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית לִפְנֵי
 11 הַשְּׂגָחָה שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא עַל כָּל
 12 פֶּרֶט וּפְרֵט אִךְ בְּדוּק יִהְיֶה וְיִתְרַחֵשׁ,
 13 וּבִפְרָט עַל-פִּי פִתְגָם אֲדָמוֹר⁶
 14 הַזֶּקֶן⁶ שְׁצָרִיכִים לְחַיּוֹת
 15 לַהֲתַבּוֹן וְלִהְפִּיךְ לִימּוֹד הַהוֹרָאָה עִם
 16 הַזְּמַן, הֵינּוּ עִם פְּרֵשֶׁת הַשְּׁבַת
 17 שְׁלוֹמֵדִים וְקוֹרְאִים בְּאוֹתוֹ
 18 הַזְּמַן, צָרִיף לֹאמֹר, שְׁיִשְׁנּוּ
 19 קֶשֶׁר בֵּין מֵאֲמָרֵי "מִחֵר
 20 הַחֹדֶשׁ" לֹא רַק מִפְּנֵי הַקְּבִיעוּת בִּימֵי
 21 הַחֹדֶשׁ, כִּי הַשְּׁבַת הִיא עֶרֶב רֵאשׁ
 22 חֹדֶשׁ אֲלֵא גַם עִם פְּרֵשֶׁת הַשְּׁבַת
 23 שֶׁל הַשְּׁבַת שָׁבוּ נֶאֱמָרוּ מֵאֲמָרֵי
 24 חִסְדוֹת אֱלֹהִים.
 25 וְעוֹד זֹאת, הַעִיִּקוֹן הַקּוֹבֵעַ שֶׁכֵּל
 26 דְּבַר הוּא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַל כָּל פֶּרֶט
 27 וּפְרֵט, מַחִיב לֹאמֹר שְׁיִשְׁנּוּ קֶשֶׁר
 28 בֵּין מֵאֲמָרֵי חִסְדוֹת עַל הַפֶּסוּק 'וַיֹּאמְרוּ
 29 לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֹדֶשׁ' הַנֵּאֱמָרִים בִּשְׁבַת
 30 עֶרֶב רֵאשׁ חֹדֶשׁ, לֹא רַק עִם פְּרֵשֶׁת
 31 הַשְּׁבוּעַ שֶׁל אוֹתָהּ שֶׁבַת (עֶרֶב רֵאשׁ
 32 חֹדֶשׁ) אֲלֵא גַם עִם פְּרֵשֶׁת
 33 הַשְּׁבַת שָׁבוּ חֵל רֵאש־חֹדֶשׁ,
 34 הֵינּוּ פְּרֵשֶׁת הַשְּׁבוּעַ הַבֵּא שְׂאוֹתָהּ
 35 מִתְחִלִּים לְקַרֵּא בְּתַפִּילַת מִנְחָה שֶׁל
 36 שֶׁבַת זוֹ, יוֹם עֶרֶב רֵאשׁ חֹדֶשׁ, וּבִפְרָט
 37 שְׂרָאש־חֹדֶשׁ שֶׁחֵל לְמַחֲרַת הַשְּׁבַת, בִּשְׁבוּעַ פְּרֵשֶׁת הַשְּׁבוּעַ הַבֵּאָה, בָּא
 38 וּמִתְחִיל מִהַלִּילָה שֶׁל מוֹצָאֵי הַשְּׁבַת, תִּכְרַף וּמִיָּד לְאַחֲרֵי רְעוּא
 39 דְּרַעְוִין⁷ יְרַצוּן הַרְצוּנוֹת, כִּפִּי שֶׁנִּקְרָא בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת זְמַן הַמִּנְחָה שֶׁל
 40 הַשְּׁבַת (בְּדֶרֶךְ כָּלֵל הַכוּנָה לְבַחֲנֵית אָדָם קְדוּמוֹן הַרְצוֹן הַכִּלְלִי לְכָל הַבְּרִיאָה,
 41 כַּמְבוֹאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁלְכָל עוֹלָם יֵשׁ רַצוֹן מִשְׁלוֹ (הַיְכָתָר) שֶׁל עוֹלָם זֶה בְּפֶרֶט)
 42 וְיֵשׁ רַצוֹן אַחַד כִּלְלִי (כְּתָר) כִּלְלִי לְכָל הָעוֹלָמוֹת וְהוּא הַנִּקְרָא יְרַצוֹן הַרְצוּנוֹת,
 43 וְכֵן מְבוֹאֵר בְּבַחֲנֵית יְרַעוּא דְרַעְוִין⁷ הִיא הַתְּגִלּוֹת בַּחֲנִינַת הַעוֹנֵג הָעֵלְיוֹן שֶׁהוּא

ביאור בדרך אפשר

44 הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הַרְצוּנוֹת, כִּשְׁם שֶׁבִּשְׁבוּעַ הָאָדָם הַעוֹנֵג הוּא הַכּוּחַ הַמְּנִיעַ
 45 אֶת הַרְצוּנוֹת).
 46 וּלְפִי-זֶה הַמְבוֹאֵר לְעֵיל כִּי מֵאֲחֵר שֶׁהִכֵּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית הִרִי הַעֲנִינִים
 47 הַמְבוֹאֵרִים בְּמֵאֲמָרֵי חִסְדוֹת שֶׁל 'מִחֵר חֹדֶשׁ' שִׁיכִים גַּם לְפְרֵשֶׁת הַשְּׁבוּעַ שֶׁל
 48 הַשְּׁבַת וְגַם לְפְרֵשֶׁת הַשְּׁבוּעַ הַבֵּא צָרִיף
 49 לֹאמֹר, שְׁעֲנִן זֶה שֶׁל 'וּנְפַקְרָת'
 50 (תּוֹסֵפֶת וְהַדְּגָשָׁה שֶׁל הַמִּצְוִיאוֹת) 'כִּי
 51 יִפְקֵד מוֹשֶׁבֶךְ' (דּוּקָא בְּגַלל הַחֲסִירוֹן
 52 וְהַהֲעֵדֶר) קֶשֶׁר עִם פְּרֵשֶׁת
 53 הַשְּׁבוּעַ הַבֵּא, פְּרֵשֶׁת "וַיֵּצֵא",
 54 וְכֵן עִם פְּרֵשֶׁת הַשְּׁבַת בְּשֶׁבַת
 55 זוֹ, פְּרֵשֶׁת תּוֹלְדוֹת כִּפִּי שֶׁמִּמִּשְׁיךְ
 56 וּמִפְּרָט.
 57 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה זֶה
 58 שֶׁהִלְבְּנָה מִתְּחִלַּת שֶׁבַת חֹדֶשׁ
 59 בְּאֲפֹן ד' וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֵד
 60 מוֹשֶׁבֶךְ", הֵינּוּ 'מוֹלַד' וְהַתְּחִלָּה
 61 דּוּקָא מִתּוֹךְ הַהֵעֵלֶם הִרִי תִכְוֵן
 62 הַעֲנִין הוּא שֶׁהִלְבְּנָה אֵינֵה
 63 בְּאֲפֹן שֶׁל עֲמִידָה בְּמַצֵּב אַחַד
 64 קְבוּעַ, לֵאלֹהֵי שִׁינוּיִים אֲלֵא בְּאֲפֹן שֶׁל
 65 הַלִּיכָה הַתְּקַדְמוֹת וְהַתְּעוּלוֹת, וְלִכְּנֵן
 66 גַּם לְאַחַר שֶׁהִיא מִתְּקַנְתָּ וְכַמְעַט
 67 נִעְלָמָה, וְדוּקָא מִתּוֹךְ הַהֵעֵלֶם, הַלְבֵּנָה
 68 חֲזוֹרָת וְגוֹלְדָת מִחֲדָשׁ. וְעַל-דֵּרֶף
 69 זֶה הוּא בִּישְׂרָאֵל הַדּוּמִין
 70 לְלִבְנָה, וְהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִף
 71 שְׁבוּמוֹן הַגְּלוּת הֵם בְּאֲפֹן שֶׁל קְטוּנָה,
 72 מִכָּל מְקוֹם עֲתִידִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 73 בִּימּוֹת הַמִּשְׁחָה לְהַתְּחַדֵּשׁ 'לְהוֹלֵד'
 74 מִחֲדָשׁ וְלִהְיוֹת מְצִיאוֹת גְּדוּלָה וְחִשּׁוּבָה
 75 כְּמוֹתָה⁷ כִּשְׁם שֶׁהִלְבְּנָה מִתְּחִלַּת
 76 מִיַּד חֹדֶשׁ בְּחֲדָשׁוֹ לְאַחַר שְׁקוּדֵם לִכְּנֵן
 77 הִיא מִתְּקַנְתָּ וְכַמְעַט נִעְלָמָה, כַּמְאֵר
 78 הַגְּמָרָה שֶׁנִּקְבַּע בְּנוֹסַח קִידוּשׁ הַלְבֵּנָה
 79 הַנֵּאֱמָר מִיַּד חֹדֶשׁ שְׁעָקֵר
 80 עֲבוֹדָתָם הַרוּחָנִית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צָרִיף לְחַיּוֹת בְּאֲפֹן שֶׁל הַלִּיכָה
 81 הַתְּקַדְמוֹת וְעַל מִתְּמַדָּת וְלֹא עֲמִידָה בְּמַצֵּב אַחַד קְבוּעַ.
 82 וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב⁸ בְּנוֹבָאֵת זְכוּרִיה וְנִתְמַתִּי לָךְ מִהֲלָכִים בֵּין
 83 הָעוֹמְדִים, שֶׁהִמְלֵאָכִים הַעוֹבְדִים אֶת ה' תְּמִיד בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן וּבְאוֹתָהּ
 84 מְדַרְיָגָה נִקְרָאִים בְּשֵׁם "עוֹמְדִים", וְדוּקָא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 85 הַנִּמְצָאִים תְּמִיד בְּהַתְּקַדְמוֹת וְעַלִּיהַ מְדַרְיָגָה לְדַרְגָּה נִקְרָאִים בְּשֵׁם
 86 "מִהֲלָכִים"⁹,

(ובחדא"ג מהרש"א שם). ב"ר פ"ו, ג. 5) כתר שם טוב הוספות סק"ט ואילך. 6) "היום יום" ב' חשוון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך. 7) סדר קידוש לבנה. מסנהדרין מב, א. 8) זכרי' ג, ז. 9) תו"א ס"פ וישב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בצוותא חדא ולא ליפרד ממנו ולישארי יחידי חס ושלום וזהו שכתוב קרוב
ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ואין אמת אלא תורה, הדיינו שקורא
להקדוש-ברוך-הוא על-ידי התורה דוקא...".
ומצות ותפלה שעליהם מבואר כאן שענינם הוא הליכה מלמטה למעלה
יש בהן שני אופנים וענינים.
דלפעמים מבאר¹³ בתורת
החסידות שהתפלה ענינה
העלאה התעלות והתקרבות של
האדם (והעולם) לאלוקות מלמטה
למעלה, שהרי התפלה היא
ברוגמת מה שיעקב אבינו ראה בחלמו
"סלם מצב ארצה וראשו
מגיע השמימה"¹⁴ אופן ואמצעי
שדרכו האדם מתעלה מלמטה
(ארצה) למעלה (השמימה),
והמצות ענינון הוא המשכה
והארה של אור אלוהי מלמעלה
מהקדוש-ברוך-הוא למטה אל האדם
והעולם, וכמו מצות הצדקה
שנתינת הצדקה ענינה הוא
שזהו חסדו וצדקתו של
הקדוש-ברוך-הוא הבא
מלמעלה, אלא שזה השפעת
הצדקה בפועל עובר דרך האדם
העושה את הצדקה.
ולפעמים מבאר¹³ בתורת
החסידות. שהתפלה יש בה
ענין של המשכה הארה והתגלות
מלמעלה מאלוקות למטה על
האדם והעולם, וכמו שכתוב¹⁵
בתהלים, בפסוק הפותח את תפילת
שמונה-עשרה, אדני שפתי
תפתח ופי יגיד תהלתך, היינו
שכל תפילת האדם למטה היא על-ידי
כוח שהוא מקבל מלמעלה, ותפילת
האדם אינה אלא פעולה אחר הקורא, שפטר ממציאותו ואינו
אלא כלי להמשכת דברי הקדוש-ברוך-הוא רכזו (ברומה)
למבואר לעיל לגבי לימוד התורה וכן לגבי קיום המצוות, לפי האופן שמצוות
הן מלמעלה למטה), מה שאין-כן המצות לפי ביאור זה, הן מלמטה
למעלה כי ענינן של המצוות הוא ברור הפרדת הטוב מהרע הנמצא
בתוך דברים גשמיים שבהם מקיימים את המצוות והעלאתם
מלמטה מהגשמיים למעלה לשרשם ומקורם הרוחני העליון.

ועוד זאת, שגם הנשמות לפני ירידתן מלמעלה למטה לגוף
להתלבש בגוף גשמי, כאשר הנשמות עדיין נמצאות בשרשם ומקורם
בעולמות העליונים הרוחניים הרי הן בבחינת "עומדים" במצב אחד
קבוע. ודוקא על-ידי ירידתן למטה להיות נשמות בגופים.
הרי הם נעשים "מהלכים"⁹
והנשמות מתעלות מדרגה לדרגה
(ברומה למבואר לעיל לגבי מולד
הלבנה, וענינים נוספים, שהתחדשות
היא דווקא מתוך החיסרון, ונפקדת,
דווקא מתוך כך שיפקד (יחסר)
מושבך).
ובענין ההליכה במובן של עבודת
ה' מתוך התעלות והתקדמות מתמדת
ישנם בכללות באופן כללי שני
אופנים¹⁰, הליכה מלמטה
למעלה הליכה ועלייה שתחילתה
בהתעוררות מלמטה, מצד האדם
והליכה מלמעלה למטה
הליכה ועלייה שתחילה בהתגלות
והארה מלמעלה, מצד האלוקות.
ששני ענינים אלו שני האופנים
האמורים בהליכה: ישנם פעבודת
האדם, שהם תורה ומצות
והתפלה כפי שממשיך ומפרט.
תורה היא אופן של הליכה
והתקרבות של האדם לאלוקות
מלמעלה למטה, כמו
שכתוב¹¹ על מתן תורה כי מן
השמים מלמעלה דברתי עמכם
עם בני ישראל הנמצאים למטה, ועד
שאפן למוד התורה הוא
פעולה אחר הקורא, כאשר
יהודי לומד תורה הרי הוא כעונה וחוזר
אחר דברי הקדוש-ברוך-הוא הקורא
את דברי התורה וכמבאר בארכה
בתניא¹². (וזה לשונו: "שהיא [התורה] בחינת חכמה-בינה-דעת של
אין-סוף ברוך הוא, ובעסקו בה ממשיך עליו אור אין-סוף ברוך הוא... והנה
המשכה והארה זו שהאדם ממשיך ומאיר מהארת אור אין-סוף ברוך הוא על
נפשו ועל נפשות כל ישראל, היא השכינה, כנסת ישראל, מקור כל נשמות
ישראל... על-ידי עסק התורה נקראת בלשון קריאה, קורא בתורה, פירוש,
שעל-ידי עסק התורה קורא להקדוש-ברוך-הוא לבוא אליו כביכול, כאדם
הקורא לחברו שיבא אליו, וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו

(10) בהבא לקמן — ראה גם ד"ה לך-לך שנה זו. וש"נ. (11) יתרו כ, יט. (12) ספ"ז. (13) ראה לקו"ת בשלח ב, ב. ובכ"מ.
(14) ויצא כת, יב. וראה זח"א רסו, ב. ובכ"מ. (15) תהלים נא, יז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּבָזָה יוֹכֵן הַקָּשֶׁר דַּעֲנָן "מִחֵר חֹדֶשׁ" הַמְּבֹאֵר לְעֵל לְפָרֶשֶׁת
 2 "וַיֵּצֵא" פֶּרֶשֶׁת הַשְּׂבֹעַ שְׂבוּ חַל רֹאשׁ-חֹדֶשׁ וּפְרִשֶׁת "תּוֹלְדוֹת" פֶּרֶשֶׁת
 3 הַשְּׂבֹעַ שְׂבוּ חַל עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כִּי בְּפֶרֶשֶׁת "וַיֵּצֵא" מְסַפֵּר אֹדוֹת
 4 יְצִיאַת וְהַלִּיכַת יַעֲקֹב מִבָּאֵר שְׁבַע לַחֲרוֹן, שֶׁהַלִּיכָה זֹו יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי
 5 הָעֲנָנִים, הַלִּיכָה מִלְמַטָּה
 6 לְמַעְלָה וְהַלִּיכָה מִלְמַעְלָה וּבָזָה יוֹכֵן הַקָּשֶׁר דַּעֲנָן "מִחֵר חֹדֶשׁ" לְפָרֶשֶׁת
 7 לְמַטָּה כַּמְּבֹאֵר לְעֵל שְׁנֵי הָאֹפְנִים
 8 קִימִים וְנַחֲצִים עֲבֹדַת ה'. וְעַל
 9 שְׁנֵיהֶם שְׁנֵי אֹפְנֵי הַהִלִּיכָה
 10 וְהַתְּעֹלֹת וְהַתְּקַרְבוֹת לְאַלְקוֹת
 11 כְּתִיב¹⁶ שְׁלַפְנֵי הַיְרִידָה לַחֲרוֹן יַעֲקֹב
 12 אֲבִינוּ בִּיקֶשׁ מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 13 וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי,
 14 "בְּשָׁלוֹם" הִנְנוּ אוֹתִיּוֹת "ב'
 15 שָׁלוֹם", לְרִמּוֹ עַל שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת
 16 "שָׁלוֹם" (כְּמוֹ בַּסּוּק שָׁלוֹם
 17 לְרַחֲוֶק וּלְקָרוֹב ג'ו'17 הֵינּוּ
 18 שֶׁהַשָּׁלוֹם וְהַקָּשֶׁר בֵּין הָאֲדָם
 19 וְהָאֱלֹהִים יִכּוֹל לִהְיוֹת בְּשֵׁנֵי אֹפְנִים
 20 מִרְחוֹק – מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וּמִקָּרוֹב –
 21 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה), כִּנְגַד שְׁתֵּי
 22 בְּחִינּוֹת הַלִּיכָה (בְּמִבְּאֵר
 23 בְּאֶרְכָּה בְּדְרוֹשִׁים¹⁸ מֵאֲמָרֵי
 24 הַחִסְדִּיּוֹת), וּבִאֲפֹן ד'ו'יִפְרֹץ
 25 הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד, וְתַפְלִיתוֹ שֶׁל
 26 יַעֲקֹב אֲבִינוּ הַתְּקִימָה וְהוּא אֵכֵן שֶׁב'
 27 אַחַר כֵּן 'בְּשָׁלוֹם' בְּשֵׁנֵי הָאֹפְנִים כִּי
 28 עֲבֹדַת ה' שְׁלוֹ אֵכֵן הִיוּ שְׁנֵי הָעֲנָנִים,
 29 גַּם הַלִּיכָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה וְגַם הַלִּיכָה
 30 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שִׁזְכָּה
 31 לְבִרְכוֹת שִׁפְרָצוֹ אֶת הַגְּדִירִים וְאֵת
 32 הַהֶגְבְּלוֹת, 'וּפְרוֹץ הָאִישׁ' וּכְתוּב
 33 נֹאמֵר שְׁתֵּי פְעָמִים "מֵאֵד" כִּנְגַד
 34 שְׁנֵי הָאֹפְנִים הָאֲמֹרִים עֲבֹדַת ה' –
 35 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וּמִלְמַטָּה לְמַעְלָה.
 36 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה כְּדוֹמָה לְאֹמֹר לְעֵל
 37 עַל הַרְמוּזִים לְשֵׁנֵי אֹפְנֵי הַהִלִּיכָה
 38 בְּפֶרֶשֶׁת וַיֵּצֵא הוּא גַּם בְּפֶרֶשֶׁת
 39 "תּוֹלְדוֹת", דְּקִתִּיב בָּהּ
 40 (בְּתַחֲלָתָהּ) "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת
 41 יַצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם, אֲבִרְהָם
 42 הוֹלִיד אֶת יַצְחָק", וְכַפֵּל הַלְשׁוֹן
 43 רִמּוֹ עַל שְׁנֵי אֹפְנֵי הַהִלִּיכָה הָאֲמֹרִים

(16) ויצא כח, כא. (17) ראה ברכות לד, ב. (18) תו"ח ויצא כו, א ואילך. (19) כח, ה. (20) ראה בארוכה שיחות שלפני המאמר. (21) שבת פט, ב. (22) ויק"ר פל"ו, ה. ועוד. (23) יבמות סא, רע"א. (24) של"ה כ, ב. שא, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 הַשִּׁיבָה של כלל ישראל לארץ
2 ישראל לְעֵתִיד-לָבָא²⁵, בימות
3 המשיח כאשר יקויים היעוד קָהֵל
4 גְדוֹל וְשׁוֹבוֹ הַנְּהָ²⁶, וְכִסְפֵם
5 וְזֶהְבֶם אֲתֵם²⁷, וכסיום והמשך
6 הכתוב 'ושבתי בשלום' 'אֶל בֵּית
7 אָבִי', בֵּית אָבִינוּ שְׁבַשְׁמֵיִם,²⁸
8 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַמִּקְדָּשׁ

ביאור בדרך אפשר

9 הַשְּׁלִישִׁי, עליו נאמר מִקְדָּשׁ
10 אֲדֹנָי כּוֹנְנֵנוּ יְדִיף²⁸, מקדש
11 שנבנה על-ידי הקדוש-ברוך-הוא
12 ויקויים גם היעוד על תחיית המתים,
13 ככתוב וְהִקִּיצוּ וְרָנְנוּ שׁוֹכְנֵי
14 עֲפָרָה²⁹, בְּגֵאֲלָהּ הָאֲמִתִּית
15 וְהִשְׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
16 צְדָקָנוּ.

(25) ראה ד"ה ושבתי בשלום תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב) סכ"ג. (26) ירמ"א, לא, ז. (27) ישע"י ס, ט. (28) בשלח טו, יז. (29) ישע"י כו, יט.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר אפרים אליעזר שי הכהן

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו עם סיפור המעשה ע"ד המגיד הר"י מקאזניץ זצלה"ה ומילתא אלבישייהו יקירא ובפרט סיפורי צדיקים נשיאי החסידות אשר כמו שהם הדגישו את מעלת הסיפורים מצדיקים איך שנמצא בהם נשמתא ונשמתא דאורייתא, הרי מדתו של הקב"ה הוא מדה כנגד מדה, שזוכים גם הם שנתקיים גם בהם שסיפוריהם, אף שלכאורה הם לבושא לגופא יכולים להאיר [בהם] הנשמתא דנשמתא, וכידוע אשר עפ"י [...] הזהר כולל בזה הן ח"י והן יחידה (יעוין זח"ג קנב, א).

ובמה דשאלנא קדמיכון, כיון שבר"ה הוא עליית פנימיות החיות (עליית האורות, ספר המאמרים תשי"ג ע' לח) - עיין אגה"ק סימן י"ד - ובשבת עליית חיצוניות החיות עליית הכלים - עיין קו"א לתניא קנ"ז ע"ב - הנה איך נמשך החיות בר"ה שחל להיות בשבת.

הנה לכאורה יש קושיא מעין זו גם בכל שבת, שכיון שנעלה חיצוניות החיות, מפני מה אינו ניכר שינוי בעולם, ומובן התירוץ ע"ז מהשקו"ט שבין הצ"צ וזקנו אדמו"ר הזקן, שכותב הצ"צ שהעליי בשבת נעשה בפנימיות הכח שבמאכל ולפיכך אין ניכר מבחוץ לעין הרואה (ספר המצות להצ"צ מצות לא תבערו אש בסופה), שמזה מובן שעליית החיצוניות בשבת, הרי הוא הפנימיות שבחיצוני שאינו ניכר לאדם הרואה לעינים כל שינוי, והיינו שהגשמי מקבל חיות ממקום שאין שם כל שינוי, במילא עדי"ז הוא ג"כ בר"ה שחל להיות בשבת.

נוסף ע"ז ידוע שיש כמה בחי' בפנימיות וכמה בחינות בחיצוניות (ע"ח ש"א ענף ב', אגה"ק סכ"ט) ודא מוחא לדא ודא קליפה לדא, וכן יש ענינים כללים וענינים פרטים, אשר בזה מובן ג"כ מה שבימים טובים החלים באיזה יום בשבוע, הנה ישנו סדר היום הקשור בימי השבוע, וכמו שאומרים היום יום ראשון, יום שני בשבת, שכל יומא ויומא עביד עבידתי דילי, דוקא, וביחד עם זה יש ג"כ הענינים הקשורים בימי היו"ט שזהו ענינים כללים השייכים לכל השנה, נוסף ע"ז יש ג"כ ענינים התלולים בימי החדש וכידוע בפ"י השם ראש חדש שביום זה נמשך חיות כללי על כל החדש ה[נ]מ[שך] אח"כ לכל יום ויום כפי ענינו, וראה בספר נהר שלום שנדפס בסוף עץ חיים הוצאת ווארשא תרנ"א דף ל"ט ע"ג ד"ה ידוע מ"ש הרב וד"ה הנה בכל יום, ועיין במקורים שנסמנים שם בהגהות וביאורים, שהאמור שם הוא ג"כ יסוד להנ"ל.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל זה לא כבר מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע אשר בטח יזכה בזה את הרבים ובפרט שהאמור בו מיוסד על מעלת אכילת כהנים שהוא למעלה מאכילת מזבח, כי ממשך אור חדש שלמעלה מסדר השתלשלות.

בברכת חג הגאולה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- 1 א. על¹ הפסוק² "ויתן לך", איתא במדרש³ שיעקב נתברך ב"עשר ברכות" כנגד עשרה מאמרות
2 שבהם נברא העולם".
- 3 כאשר התורה אומרת "כנגד", הרי בוודאי, שהענינים משתווים לא רק במספרם, אלא גם שענינים
4 אלו יש להם שייכות זה לזה, ומצד השייכות שישנה בין הענינים עצמם, משתווים הם גם במספרם.
- 5 אלא שמכיון שאופן השגתנו בהבנת ענין היא מן המאוחר אל המוקדם (תחלה מבינים אנו את הענינים
6 המאוחרים, ולאחר-יזה – את המוקדמים), מן המסובב אל הסיבה ומן הקל אל הכבד, לכן, בכדי לבוא
7 לידיעה שהענינים עצמם (הסיבה והמוקדם) יש שייכות ביניהם, הרי זה על-ידי-יזה שאנו רואים שהם
8 משתווים במספרם (המסובב והמאוחר), שזהו מן הקל אל הכבד.
- 9 כדי להבין את שייכות הענינים, יש צורך בהכרה במהות הענין, ואילו את ההשתוות במספר – רואה
10 כל אחד. על זה אין צורך בהתבוננות במהותם ובאיכותם של הענינים, אין זה אלא שבשעה שמונים
11 אותם, רואים שהמספר שזה בשני הענינים.
- 12 ועל-ידי-יזה שאנו רואים שהם משתווים במספרם, מבינים אנו שענין זה בא מצד זה שהענינים עצמם
13 שייכים זה לזה⁴.
- 14 ב. דוגמא לדבר: איתא⁵ שרמ"ח מצוות-עשה הן כנגד רמ"ח אברים, ושס"ה לא-תעשה הן כנגד שס"ה
15 גידים. והרי אין הפירוש בזה שכל השייכות היא רק במספר, אלא שהענינים עצמם שייכים זה לזה. תרי"ג
16 מצוות הן אברי הנפש, שמהם נמשך חיות באברי הגוף⁶.
- 17 וכמבואר⁷ על הפסוק⁸ "תמים תהיה עם הוי' אלקיך", שעל-ידי תמימות ושלימות בתרי"ג מצוות,
18 נעשית תמימות באברי הנפש, שמהם נמשכת תמימות בתרי"ג אברי הגוף, שיהיה בהם חיות וחיזוק⁹.
- 19 וכיון שכל אבר נמשך ממצוה מסויימת, לכן בהכרח שיהיו שוים גם במספרם.
- 20 ג. וכן הוא גם בענין "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש"¹⁰, דאיתא על זה¹¹ שהעשרה מאמרות הם
21 כנגד עשרת הדברות. הרי אין הפירוש שכל השייכות היא רק בזה שהם שוים במספרם, אלא שהם שייכים
22 מצד עצמם ענינים.
- 23 והיינו לפי שכל ההתהוות – שעל-ידי עשרה מאמרות – היתה על-ידי התורה ובשביל התורה,
24 כמאמר¹² "בראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית", ועד שבא יום הששי, ששי בסיון, היום דמתן-תורה
25 – היו שמים וארץ מתמוטטים¹³, וכשהגיע היום דמתן-תורה, אזי "ארץ וגו' ושקטה"¹⁴, שנעשה קיום
26 בכריאה.
- 27 ולכן משתווים הם במספרם, כי הם שייכים זה לזה מצד ענינם, כיון שהמציאות של עשרה המאמרות
28 באה בשביל עשרת הדברות, וכוננת מציאותם היא – שיאירו את הנבראים שנבראו מעשרה המאמרות,
29 על-ידי-יזה שימשיכו בהם את הענינים דעשרת הדברות¹⁵.

(8) פ' שופטים יח, יג.
(9) וכן רפואה (מהנחה בלתי מוגה).
(10) נשא ז, פו.
(11) זח"ג יא, ב.
(12) פרש"י עה"ת ר"פ בראשית.
(13) שבת פח, א.
(14) תהלים עו, ט.
(15) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 250.

(1) שיחה זו (עד סוס"ו) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 57 ואילך. במהדורא זו
ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
(2) פרשתנו כו, כח.
(3) פדר"א ספל"ב.
(4) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 107.
(5) זח"א קע, ב.
(6) ראה תניא פנ"א.
(7) לקו"ת נצבים מה, ג.

- ד. על-ידי-זה שיהודי מקשר את עשרה המאמרות עם עשרת הדברות, דהיינו שהוא מאיר את העולם באור התורה – אזי נמשך לו רוב השפעה בגשמיות וברוחניות, כמו שכתוב¹⁶ "אם בחקותי תלכו גוי ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", כל הברכות המנויות בפרשה.
- וכיון שקבלת ההשפעות היא מצד זה שהמשיך את עשרת הדברות בעשרה המאמרות – לכן גם ההשפעה שמקבל היא במספר עשר.
- וזהו שיעקב נתברך בעשר ברכות, כנגד העשרה מאמרות.
- ה. ובוזה יובן גם מה שכתוב בזהר¹⁷ ששאלו את רבי אלעזר: מדוע ברכות יעקב לא נתקיימו, וברכות עשו נתקיימו? והשיב רבי אלעזר: "יעקב נטל לעילא (למעלה), עשו נטל לתתא (למטה)".
- ויובן על-פי מה שכתוב¹⁸ "צדקתו עומדת לעד": צדקה, חסד ומצוות בכלל, שמקיימים עתה (שזהו ענין עבודת הברורים¹⁹) – "עומדת לעד". על-ידי קיום המצוות נמשך אור באצילות, אבל האור הוא "כמונח בקופסא"²⁰, כמו אבנים טובות ומרגליות שמצניעים אותן בתיבה, והתגלותו תהיה לעתיד – "עומדת לעד".
- כיון שהברכות באות מצד קיום המצוות, לכן, כשם שגילוי האור שנפעל על-ידי המצוות הוא לעת-עתה בהעלם – "כמונח בקופסא" – כן הוא גם בברכות, שלעת-עתה הרי הם בהעלם.
- אבל לעתיד-לבוא – מסיים הזהר – יטול יעקב גם "לתתא", "יתאביד עשו מכולא" ו"יטול יעקב לעילא ותתא". . . עלמא דין ועלמא דאתי". ומתאים גם כן להנ"ל: כשם שגילוי האור הנפעל על-ידי המצוות יתגלה לעתיד-לבוא אפילו בגשמיות, שזהו החדוש דלעתיד-לבוא, שהגשמיות לא תעלים על אלקות, ואדרבה. – כן הוא גם כן בענין הברכות, ש"יתאביד עשו" מעלמא תתא, וברכות יעקב יקויימו גם בעולם הזה, בגשמיות.
- ו. איתא בכתבי האריז"ל²¹, והובא ב'מגן אברהם'²² להלכה, שבערב שבת יש לטעום ממאכלי שבת, כמו שאומרים²³ "טועמיה חיים זכור".
- וכיון שלפי החשבון ד"שיתא אלפי שני הוה עלמא"²⁴ הנה עתה הוא כבר ערב שבת אחר חצות²⁵ – צריכים כבר להיות הענינים דלעתיד-לבוא בדרך טעימה על-כל-פנים, והרי גם כשטועמים ישנו משהו מהענין עצמו ("בשעת מען איז טועם, האָט מען דאָך אויך עפעס").
- וכמו ענין גילוי פנימיות התורה, שנתגלה בדורות האחרונים דוקא²⁶. בעבר היה זה רק ליחיד סגולה, ובדורות האחרונים "מצוה לגלות זאת החכמה"²⁷, ובפרט על-ידי הבעל-שם-טוב על-ידי חסידות הכללית, ובפרט על-ידי אדמו"ר הזקן בחסידות חב"ד, הרי נעשה הענין ד"פיפוצו מעינותיך חוצה"²⁸, באופן של הפצה.
- ואף שגילוי פנימיות התורה שייך לעתיד-לבוא, כמו שכתוב²⁹ "ישקני מנשיקות פיהו", ופירש רש"י שהוא ענין טעמי תורה שיתגלו לעתיד – אף-על-פי-כן התחיל כבר עתה גילוי פנימיות התורה, בדרך טעימה, בערב שבת, ובפרט לאחר חצות.
- והנוגע אלינו: כיון שעתה הוא כבר לאחר חצות, ולאחר פלג המנחה – צריך להיות הענין ד"טועמיה

(23) נוסח התפלה דמוסף שבת.

(24) ר"ה לא, א. וש"נ.

(25) ראה סה"ש תש"ט ע' 331. וש"נ.

(26) ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 171 ואילך. וש"נ.

(27) תניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב) – בשם האריז"ל.

(28) משלי ה, טז. וראה תענית ז, א.

(29) שה"ש א, ב.

(16) ר"פ בחוקותי.

(17) ח"א קמג, ב.

(18) תהלים קיב, ט. וראה תניא אגה"ק סל"ב (קנב, ב).

(19) שעז"נ בתחלת הפסוק "פור נתן לאביונים" (מהנחה בלתי

מוגה).

(20) ראה תו"מ ח"ב ע' 198. וש"נ.

(21) פע"ח ש"ח רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ע"ש.

(22) או"ח סר"ג סוסק"א.

1 חיים זכו", שצריך כבר להתחיל הגילוי דברכות יעקב "לעילא ותתא", הן ברוחניות והן בגשמיות, שתהיה
2 ברכה והצלחה בגשמיות וברוחניות בטוב הנראה והנגלה.

* * *

3 ז. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' ואלה תולדות יצחק גו'.

* * *

4 ח. על-פי המבואר במאמר, יובן הטעם שמצינו מדרשות חלוקות בענין זמן המאורע דברכות יצחק
5 ליעקב – שבמדרש³⁰ מצינו שהיה זה בחג הפסח, ולכן ביקש יצחק להביא "שני גדיי עזים"³¹, "אחד
6 כנגד הפסח ואחד לעשות לו מטעמים"³². ואילו בזהר³³ איתא שהיה זה בראש השנה, "יומא דדינא"³⁴.
7 ובהקדמה, שלכאורה דעת המדרש שברכות יצחק ליעקב היו בפסח – אינה מובנת:

8 פסח וראש השנה – הם שני קוים הפכיים: פסח ענינו קו ההמשכה מלמעלה למטה בגילוי החסדים,
9 ואילו ראש השנה ענינו קו ההעלאה מלמטה למעלה על-ידי דין ומשפט. ויצחק – ענינו קו הגבורות.
10 ואם כן, מהו הביאור בדעת המדרש שברכות יצחק (שענינו גבורות) היו בפסח (קו החסדים)?

11 וביאור הענין – על-פי המבואר לעיל (במאמר³⁵), שבעלאלה דיצחק נכללת גם ההמשכה דאברהם,
12 כיון שמצד ההעלאה ישנה גם ההמשכה. וכמו שנתבאר שם בענין "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים"³⁶,
13 שההמשכה ד"חפץ חסד"³⁷ שמלמעלה למטה באה בסיבת ההעלאה שמלמטה למעלה. ועל-פי-זה נמצא,
14 שגם בברכות יצחק היה גם קו ההמשכה דאברהם.

15 וזהו גם כן מה שכתוב בברכות יצחק³⁸ "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי" – ש"מטעמים" קאי על
16 עבודת הנבראים ("מטעמים" לשון רבים, דהיינו עבודת הצדיקים ועבודת 'בעלי תשובה'³⁹), שבכללות
17 הוא ענין העבודה שמלמטה למעלה; ועל-ידי-זה נעשה "ועשה לי" – שעבודה זו נוגעת למעלה, ומצד
18 זה נעשית ההמשכה למטה.

19 וזהו הביאור בדעת המדרש שברכות יצחק היו בחג הפסח – כיון שעל-ידי ההעלאה דיצחק נעשית
20 ההמשכה מלמעלה למטה (שהוא ענין חג הפסח), ויתרה מזה, שכאשר ההמשכה באה על-ידי ההעלאה,
21 אזי ההמשכה היא נעלית יותר (כנ"ל במאמר).

22 ט. וכנ"ל⁴⁰ הוא גם בדעת הזהר, שהברכות היו בראש השנה – כי גם בראש השנה העיקר הוא ההמשכה
23 שאחרי ההעלאה:

24 סדר התקיעות בראש השנה – תקיעה שברים תרועה תקיעה, דהיינו שהשברים והתרועה הם בין
25 תקיעה לתקיעה.

26 והנה, שברים ותרועה – הם ב' אופני העבודה ("מטעמים") דצדיקים ו'בעלי תשובה', שענינם העלאה
27 מלמטה למעלה.

28 ושני ענינים אלו הם בין תקיעה לתקיעה – כשם שענין ההעלאה הוא בין המשכה להמשכה, וכמו
29 שנתבאר במאמר שצריכה להיות המשכה לפני ההעלאה ("יצחק בן אברהם"⁴¹), שהוא ענין התקיעה

(35) פ"ז ואילך.

(36) ראה ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

(37) מיכה ז, יח.

(38) פרשתנו כז, ד.

(39) ראה תניא פכ"ז (לד, ב).

(40) סעיף זה – אין זוכרים בבירור (המו"ל).

(41) ריש פרשתנו.

(30) פדר"א שם. הובא בפרש"י פרשתנו כז, ט.

(31) פרשתנו שם.

(32) ובזח"א קמב, סע"א ואילך: "בהוא זמנא ערב פסח ה' . . . ועל דא עברת תרי תבשילין". ובאוה"ח בשם הרמ"ק ש"שני תבשילין" הם כנגד פסח וחגיגה (וראה גם תורת מנחם – תפארת לוי"צ פ' תולדות סל"ט).

(33) ח"ג צט, ב (ברע"מ).

(34) ראה גם לקו"ש שם ע' 109 הערה 56.

1 הראשונה, והמשכה לאחר ההעלאה ("אברהם הוליד את יצחק"⁴¹), שהוא ענין התקיעה השניה (אלא
2 שבתקיעה זו הוא רק התחלת ההמשכה, וגמר ההמשכה הוא בתקיעה דנעילת יום הכפורים).

3 י. על-פי-זה יובן מאמר המדרש⁴² "עמד יצחק לברך את יעקב, אמר ממקום שפסק אבא משם אני
4 מתחיל, אבא הפסיק בויתן"⁴³ אף אני מתחיל בויתן" – דלכאורה אינו מובן: וכי ב"משחקי מלים" עסקינן?
5 והביאור בזה – שבמקום שמסתיים הענין ד"אור ישר", בדרך מלמעלה למטה, שם מתחיל הענין ד"אור
6 חוזר", בדרך מלמטה למעלה. והיינו, שבמקום שמסתיימים הגילויים (שענינם אור ישר) שם מתחיל תוקף
7 הרצוא.

8 וענין זה הוא בהתאם להאמור לעיל, שבהרצוא וההעלאה (אור חוזר) דיצחק, שבדרך מלמטה למעלה,
9 נכללת גם ההמשכה (אור ישר) דאברהם, שבדרך מלמעלה למטה.

10 וענין זה מובן גם בפשטות, שהרי כח זה שהיה ליצחק לברך – קיבל יצחק מאברהם, שהרי הקב"ה
11 אמר לאברהם "והיה ברכה", "הברכות נתונות בידך"⁴⁴, וכח זה נתן אברהם ליצחק. וזהו "ממקום שפסק
12 אבא, משם אני מתחיל" – שהכח שישנו בהעלאה (יצחק) הוא מה שקיבל מההמשכה (אברהם), כנ"ל.

* * *

13 יא. איתא במדרש⁴⁵ על הפסוק "ויתן לך האלקים גו'": "מטל השמים זה המן [שהרי המן היה מצופה
14 בטל – "טל מלמטה וטל מלמעלה ודומה כמי שמונח בקופסא"⁴⁶, ועוד זאת, ש"טל לא מיעצר"⁴⁷, להיותר
15 גילוי בדרך מלמעלה למטה שאין נוגע שם מעשה התחתונים, בדוגמת המן שנאמר בו⁴⁸ "לחם מן
16 השמים"]. . ומשמני הארץ זה הבאר שהיתה מעלה להם מיני דגים שמנים יותר מדאי . . ורוב דגן אלו
17 הבחורים . . ותירוש אלו הבתולות".

18 ונמצא, שבפסוק זה נימנו כל עשר הספירות: "מטל השמים זה המן", גילוי בדרך מלמעלה למטה –
19 קאי על ספירת החכמה, שענינה גילוי אור; "ומשמני הארץ זה הבאר" – קאי על ספירת הבינה, שהיא
20 בחינת מי הבאר, הנובעים בדרך מלמטה למעלה; "ורוב דגן אלו הבחורים . . ותירוש אלו הבתולות" –
21 זעיר-אנפין ומלכות.

22 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): יתן השם-יתברך שיומשך האור בכל הספירות עד שיאיר למטה,
23 ויקויים "ורוב דגן אלו הבחורים . . ותירוש אלו הבתולות" כפשוטו, ויומשך לכל אחד ואחת ב"דור
24 ישרים יבורך"⁴⁹, שזוהי הברכה הגדולה ביותר⁵⁰.

25 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לאלו שיום הולדתם בחודש זה, ובפרט בסמיכות לשבת מברכים – לומר
26 "לחיים"].

* * *

27 יב. שבת מברכים – כולל את כל ימי החודש,
28 ובפרט שבת מברכים זה, שהוא גם ערב ראש-חודש, וכבר עומדים אחרי חצות היום, שהזמן שלאחרי
29 חצות שייך כבר להיום שלאחרי-זה⁵¹, ובפרט שעתה הוא כבר לאחר המולד – הרי בוודאי שזמן זה כולל
30 את כל ימי החודש,

(47) תענית ג, סע"א.

(48) בשלח שם, ד.

(49) לשון הכתוב – תהלים קיב, ב.

(50) חסר קצת (הנו"ל).

(51) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רצב.

(42) דב"ר פי"א, א.

(43) חיי שרה כה, ה.

(44) לך-לך יב, ב ובפרש"י.

(45) ב"ר פרשתנו פס"ו, ג.

(46) יומא עה, ב. הובא בפרש"י עה"ת בשלח טז, ז.

- 1 ובתוכם – הנקודה העיקרית של החודש, שהוא היום דראש-השנה לחסידות, ראש השנה לתורת
 2 החסידות וראש השנה לדרכי החסידות⁵²,
 3 ויהי-רצון שכל הענינים הקשורים עם תורת ודרכי החסידות יומשכו בהצלחה מופלגה.
- * * *
- 4 יג. בתפילת המנחה מתחילים לקרוא פרשת ויצא.
 5 והנה, בפסוק⁵³ "ויצא גו" מדובר אודות ירידת הנשמה למטה⁵⁴: "ויצא יעקב מבאר שבע" – היינו
 6 ירידת הנשמה משרשה (כידוע⁵⁵ ש"באר שבע" הוא בחינת מלכות, כנסת ישראל, ולמעלה יותר – ספירת
 7 הבינה), "וילך חרנה" – ל"חרון אף של מקום בעולם", כדרשת רבותינו ז"ל⁵⁶.
 8 אמנם, הכוונה בזה אינה כדי להתייגע ("צו מאטערן זיך") חס-ושלום, אלא הכוונה היא שעל-ידי
 9 עבודת הבירורים שמבררים ב"חרן" ניתוסף עליה בנשמה, שזהו מה שכתוב⁵⁷ "ויבא יעקב שלם", "שלם
 10 בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו"⁵⁸,
 11 ועד שעל-ידי-זה זוכים לגילויים דלעתיד-לבוא, שבאים על-ידי עבודת הבירורים דוקא – כמרומוז בכך
 12 שיעקב עצמו היה מוכן כבר אז לגילויים דלעתיד-לבוא⁵⁹, אלא שנתעכב הדבר מצד זה ש"והצאן והבקר
 13 עלות עלי גו"⁶⁰.
 14 אבל עתה – הרי כבר עברו כל הזמנים, וכל בני ישראל מוכנים כבר ללכת לקראת משיח.
 15 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) יתן השם-יתברך שיקויים הענין ד"ויפגעו בו מלאכי אלקים"⁶¹, וכפי
 16 שמסיים – "מחנים" לשון רבים, "של⁶² חוצה לארץ . . . ושל ארץ ישראל"⁶³.

(62) פרש"י עה"פ.
 (63) הקטע דלקמן – בזכרון אחדים:
 וביאור החילוק בין מלאכי חוצה לארץ ומלאכי ארץ ישראל:
 הענין ד"מלאכי אלקים" הוא – המשכה מלמעלה. ונתבאר
 לעיל (בהמאמר) שיש ב' מיני המשכות – המשכה שקודם
 ההעלאה והמשכה שאחר ההעלאה (שהו"ע הבירור דמ"ה שמברר
 ב"ן). וזהו החילוק בין ב' סוגי המלאכים: מלאכי חוצה לארץ
 ענינם ההמשכה הראשונה, ומלאכי ארץ ישראל ענינם ההמשכה
 שאחר ההעלאה, לפעול שיהי' הבירור בשלימות, בירור שני.
 וע"י שלימות הבירורים באופן דמלמטה למעלה זוכים
 להגילויים דלעתיד לבוא, שזהו שלעתיד לבוא יאמרו ליצחק דוקא
 (שענינו – העבודה דמלמטה למעלה) "כי אתה אבינו" (ישעי' סג,
 טז. וראה שבת פט, ב. וראה גם בהנסמן בהערה 54).

(52) ראה גם מכתב כ"ד מ"ח; כ"ו מ"ח; כ"ז מ"ח שנה זו
 (אג"ק חט"ז ע' צ; ריש ע' צד; ריש ע' קד).
 (53) ר"פ ויצא.
 (54) ראה תו"א ויצא כא, ג. ובארוכה – תו"ח שם כד, סע"ד
 ואילך. וראה גם תו"מ סה"מ כסלו ע' כב ואילך. וש"נ.
 (55) סה"מ שם ע' יח. וש"נ.
 (56) פרש"י ס"פ נח (נתבאר בלקו"ש חט"ו ע' 63 ואילך).
 (57) וישלח לג, יח.
 (58) שבת לג, סע"ב. הובא בפרש"י עה"פ (נתבאר בלקו"ש
 חכ"ה ע' 168 ואילך).
 (59) ראה תו"א ר"פ וישלח. תו"ח ס"פ וישלח.
 (60) שם, יג. וראה גם תו"מ חט"ו סע"ע 87. וש"נ.
 (61) ס"פ ויצא.

המשך ביאור למס' מכות ליום שלישי עמ' א

- 1 מתחייב גם בדיני אדם, מאחר שידוע היה שהיא אשת איש. אֵלֶּא
 2 בהכרח צריך לומר, שאף שנקט בלשון 'וחטאתי לאלהים' מכל
 3 מקום דינו היה מִסּוּר לְאָדָם, הֵבֵא נָמִי – אף כאן לענין אבימלך, אף
 4 שנקט הכתוב בלשון 'מחטוא לי', מכל מקום היה דינו מִסּוּר לְאָדָם.
 5 הגמרא מקשה על שיטת רבא: אֵיתִיבֵיהּ ו-הקשהו אֲבִי לְרַבָּא,
 6 נאמר במקרא (שם כ ד) שאמר אבימלך להקדוש ברוך הוא 'הֲגִי
 7 נָם צְדִיק תִּהְיֶנּוּ, דהיינו, שטען שהוא צדיק בדבר זה, לפי שלא
- 8 ידע שהיא אשת איש, ונראים הדברים שהודה לו הקדוש ברוך
 9 הוא על טענתו זו, ואם כן בהכרח צריך לומר שהאומר מותר
 10 אנוס הוא.
 11 דוחה הגמרא: הָתָם פְּדָא מְהֲרֵי עֲלוּיָה – שם השיב לו הקדוש
 12 ברוך על טענתו, ולא הודה לדבריו כלל, אלא כך אמר לו (שם א)
 13 'עֲתָה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נִבְיָא הוּא, ולכאורה יש לתמוה, מדוע
 14 תלה הכתוב את חובת השבת האשה בכך שאברהם נביא הוא.

בס"ד. משיחות ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו ה'תשמ"ח

- תרגום מאידיש -

28 עבדו", וכן בתחילת דברי אליעזר¹⁰ - "עבד אברהם
29 אנכי".

30 ואף שישנה נקודה משותפת בין שני הדברים
31 (שליח ועבד), ששניהם מורים על פעולה
32 באמצעות הזולת - הרי מובן שעבד ושליח הם שני
33 גדרים שונים:

34 גדר השליחות הוא שהמשלח מוסר את הענין
35 לאדם שני, שהוא הזולת יפעול את הדבר עבורו.

36 ואע"פ שהסיבה לכך שמעשה השליח יכול
37 לפעול אינה אלא מפני שהמשלח נתן לו את הכחות
38 וה"בעה"ב'טישקייט" לזה (ע"י מינויו לשליח)
39 שיעשה "כמותו"¹¹ דהמשלח - הרי גדרה של
40 נתינת-כח הוא שהמשלח נותן כחות לאדם אחר
41 כדי שהוא, אדם שני, יהי מסוגל לפעול.

42 משא"כ כאשר מצוים לעבד לעשות משהו,
43 מפני שהעבד הוא "כספו"¹² של האדון (ולא
44 מציאות לעצמו) - הרי זה ממש¹³ עשיית האדון¹⁴.

45 ג. סיבת החילוק הנ"ל בין שליח לעבד:
46 התואר "שליח" מורה על מעלתו, היינו, על
47 היחס של חשיבות וערך שקיים בינו ובין המשלח -
48 שהוא "כמותו" דהמשלח.

49 ויתירה מזו: כדי להיות שליח, עליו להיות (עוד)
50 בטרם המינוי שלו לשליח) בדומה למשלח - "מה
51 אתם כו' אף שלוחכם"¹⁵. ומפני הדמיון שלו

1 א. כינוס השלוחים העולמי, של השלוחים שי
2 של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בכל מרחבי
3 תבל, מתחיל בשנה זו, בשבת זו, ש"ק פ' תולדות.
4 והנה, ע"פ תורת הבעש"ט הידועה¹ שכל דבר
5 הוא בהשגחה פרטית, ולכן צריך יהודי ללמוד
6 הוראה מכל דבר שהוא רואה או שומע², ועל-
7 אחת-כמה-וכמה מפרשת השבוע שקוראים
8 ולומדים בזמן זה, כתורת אדה"ז הידועה³ ש"יש
9 לחיות עם הזמן", מובן שלפרשת השבוע יש
10 שייכות - שייכות שניתן ללמוד ממנה הוראות -
11 עם כינוס השלוחים.

12 לפעמים יש צורך לחפש את השייכות וההוראה
13 שבענין מסויים, ולפעמים, ובפרט בדור ד"אכשור
14 דרי" (בתמ"י)⁴ - מראים לבני"ה הוראות ברורות
15 ומאירות, כדי להקל את עבודתם בחושך כפול
16 ומכופל של הגלות ועקבתא דמשיחא.

17 וכך גם בנדו"ד - שבפ' תולדות רואים שייכות
18 גלוי' והוראה ברורה בנוגע לכינוס השלוחים.

19 ב. הפעם הראשונה שבה מדובר בתורה אודות
20 "שליחות" היא בסיום פרשתנו⁵ (בשיעור היומי של
21 יום השבת⁶ - "וישלח יצחק את יעקב גו'").

22 ואע"פ שגם לפני זה, בפ' חיי שרה⁷, מסופר,
23 ובארוכה, אודות השליחות ששלח אברהם אבינו
24 את אליעזר (וגם שליחות זו היתה באותו ענין -
25 "לקחת אשה"⁸) - הרי אברהם אבינו לא שלח את
26 אליעזר בתור "שליח" אלא בתור "עבד", וכמודגש
27 בכתוב בתחילת הפרשה⁹ "ויאמר אברהם אל

(10) שם, לד.

(11) משנה, ברכות לד, ב. קידושין מא, ב : שלוחו של אדם כמותו.

(12) משפטים כא, כא.

(13) וצ"ע במקום שנאמר בשליח כמותו ממש (לע"ע מצאתי רק בתשובת הריב"ש סרכ"ח) אם הכוונה לדין מיוחד בשליח זה, ואם בכ"ז מחולק מעבד - לדיעה זו. ולא מצאתי לע"ע שידונו בזה. ואכ"מ.

(14) ונקפ"מ לדינא, דלהדיעות ש"משלוח מנות" צ"ל ע"י שליח דוקא (שד"ח אסיפת דינים מערכת פורים סוס"ו. משו"ת בנין ציון סמ"ד) יש לומר, דאינו יוצא במשלוח ע"י עבדו (אם לא כשמינה אותו לשליח, כדלקמן הערה 17).

(15) קידושין מא, ב. וש"נ. ואין זה גזה"כ, אלא מובן גם בשכל, שבכדי שיהי' "כמותו" דהמשלח צריך להיות בדומה אליו. וראה לקו"ת ויקרא א, ג.

(1) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בהוספות סק"ט ואילך.

(2) שם סקכ"ז.

(3) "היום יום" ב' חשוון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך.

(4) יבמות לט, ב. ועוד.

(5) משא"כ וישלח את היונה (נח ח, ח) - אין זה הגדר דשליחות דנדו"ד, כי היא בבן אדם דוקא. ויתירה מזה שאין שליחות לחש"י "דלאו בני דיעה ניהור" (גיטין כג, א).

(6) כח, ה.

(7) כד, ב ואילך.

(8) שם, ב.

(9) שם, ב.

31 אתם קרויים אדם²⁰ על שם "אדמה לעליון"²¹.
 32 ועל-אחת-כמה-זכמה לאחר שנעשו שלוחים, שאז
 33 נעשו "כמותו" כביכול].

34 (ב) כל הענינים שהם פועלים, הם ע"י העבודה
 35 שלהם, ובמילא ישנה בזה המעלה ד"קב שלו", שה'
 36 עשה את האדם באופן אשר "אדם רוצה בקב שלו
 37 מתשעה קבים של חבירו"²².

38 ואף שאין זה "כחי ועוצם ידי"²³ ח"ו, כי-אם
 39 בכחו של הקב"ה - הרי הכח נמסר להם ונעשה
 40 ענין שלהם, כמדובר לעיל, אשר אף שהשליח מקבל
 41 את כחו מהמשלח, הנה כח המשלח נמסר לו
 42 (לשליח) שהוא יוכל למלא את השליחות.

43 ויש לומר, שנוסף לזה שבענין השליחות ישנה
 44 המעלה ד"קב שלו" הנ"ל, הנה עי"ז מתמלאת
 45 כוונת הבריאה ד"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה
 46 בתחתונים"²⁴ - שהרי השליחות ד"דירה
 47 בתחתונים" היא, שה"תחתונים" נעשים "דירה"
 48 לקב"ה (לא מלמעלה, אלא) מצד הטבע ומציאות
 49 שלהם, ע"י עבודת (וכח) התחתונים גופא.

50 ה. כל ענין בתורה, הרי הוא בתכלית הדיוק.
 51 ובהתאם לכך, הרי בפעם הראשונה שבה מדובר
 52 בתורה אודות "שליחות" [שזוהי גם הוראה על
 53 השליחות של בני"כ בכלל ובפרט] ישנה גם הוראה
 54 במה מתבטאת השליחות:

55 השליחות ד"וישלח יצחק את יעקב" היתה כדי
 56 שילך לחרן, לבית לבן, "לקחת לו משם אשה".
 57 וכפי שהי' והתברר אח"כ בפועל - הרי דוקא בחון
 58 ("חרון אף של עולם"²⁵) העמיד יעקב את
 59 משפחתו, וקיים את הציווי²⁶ "פרו ורבו גו'",
 60 ובאופן ד"מיטתו שלימה"²⁷.

61 ונוסף לזה ששם העמיד את משפחתו, עשה שם
 62 גם דירה לו ית' בתחתונים, ע"י ההתעסקות בצאן
 63 לבן, עד שנהי' אצל יעקב (בחרון) צאן רבות וגו',

(20) יבמות סא, רע"א.

(21) של"ה כ, ב. שא, ב. ובכ"מ.

(22) ב"מ לח, א.

(23) עקב ת, זי.

(24) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא

רפ"ו.

(25) פירש"י ס"פ נח. וראה לקו"ש חט"ו ע' 63 ואילך.

(26) בראשית א, כח.

(27) ויק"ר פל"ו, ה. וראה פסחים נו, א. ספרי דברים ו, ד.

ועוד.

1 למשלח, ביכלתו להיות אח"כ (כשמתמנה לשליח)
 2 "כמותו" דהמשלח,

3 משא"כ התואר "עבד" מורה להיפך, על
 4 פחיתות, אשר לא זו בלבד שאיננו "אדון" (שיש לו
 5 בעלות על אחרים), אלא יתר על כן - אפילו איננו
 6 אדם סתם, ועוד יותר - איננו בעה"ב על עצמו,
 7 איננו "בן חורין".

8 וכתוצאה מחילוק זה בין שליח ועבד, בערך
 9 ויחס שלהם אל המשלח ואל האדון, חילוק הנעשה
 10 גם באופן פעולתם עבור המשלח והאדון:

11 שליח הוא כמותו דהמשלח, ולכן בכחו לפעול
 12 ע"י פעולתו, כאילו שהדבר נעשה ע"י המשלח.

13 משא"כ מה שמעשה העבד מועיל עבור האדון,
 14 "מה שקנה עבד קנה רבו"¹⁶, אין זה מפני שהעבד
 15 הוא "כמותו" דהאדון, ואדרבה - העבד איננו
 16 "כמותו" דהאדון, ולכן לא יתכן לומר שהוא יוכל
 17 לפעול עבור האדון¹⁷, אלא אדרבה - כיון שאין לו
 18 כחות, איננו מציאות לעצמו, הוא קנוי לרבו, הרי
 19 המעשה שהוא עושה זהו מעשה האדון שהוא,
 20 האדון, עושה ע"י "קנינו".

21 ד. ע"פ הנ"ל יובן גם החידוש בהוראה בעבודת
 22 ה' שיש ללמוד מענין השליחות, שבו מדובר
 23 בפרשתנו - לגבי ההוראה שיש ללמוד מפ' חיי
 24 שרה, שבה מדובר אודות עבד:

25 נוסף לזה שבני ישראל הם עבדי הקב"ה,
 26 כמ"ש¹⁸ "כי לי בני ישראל עבדים" - עשה הקב"ה
 27 את בני"גם לשלוחים שלו¹⁹, ובכך ישנה מעלה
 28 כפולה:

29 (א) הדבר מורה על חשיבות בני"ג [שעוד לפני
 30 שנעשו שלוחים, הרי הם בדומה, כביכול, לקב"ה,

(16) פסחים פח, ב. שו"ע י"ד סרס"ז סכ"ב. ולהעיר מהדיעה
 (ראה רשב"א קידושין כג, ב) דמה שקנה עבד נקנה מלכתחילה
 לרבו.

(17) ואף דאפשר למנות גם עבד לשליח* - הוא דוקא
 כשממנה אותו לשליח, דעי"ז הוא מחשיב אותו למציאות ונעשה
 כמותו דהמשלח. משא"כ כששולח אותו בתור עבד.

(18) בהר כה, נה. וראה תניא פמ"א (נז, א).

(19) ראה לקו"ת ויקרא א, ג.

(* והא דאין עבד מקבל גט לחבירו מיד רבו שלו (גיטין כג, ב) - הוא
 משם "דיד עבד כיד רבו דמי. וכשמסרו גט בידו לא יצא גט מרשותו"
 (רש"י שם). אבל כששולח אותו בתור שליח להולכה למסור גט שחרור
 לחבירו. מסתבר דמהני.

29 אמנם, ע"י "וישלה יצחק את יעקב", לפדן
 30 ארם, הנה מלבד הבריורים שבירר בחוץ לארץ³⁸ -
 31 היתה "מיטתו שלמה", ועד אשר "אלה תולדות
 32 יעקב יוסף"³⁹, שענינו של יוסף הוא - "יוסף ה' לי
 33 בן אחר"⁴⁰, לעשות גם את ה"אחר" ל"בן"⁴¹,
 34 היינו, שגם אלו שהם לע"ע בבחינת "אחר" -
 35 יתפכו, ובפרט ע"ז שמגלים שהם באמת בבחי'
 36 "בן", ועד - בנו יחידו של הקב"ה, עד ל"בנימין"
 37 - "בן ימין"⁴², בן ארץ ישראל⁴³, ארץ אשר עיני
 38 ה' אלקיך בה (אלקות), עד ארץ שרצתה לעשות
 39 רצון קונה⁴⁴.

40 ז. והנה מלבד ההוראה שיש ללמוד מ"וישלה
 41 יצחק את יעקב" אודות שליחותו של כאו"א
 42 מישראל - ישנה הוראה מיוחדת לשלוחים
 43 בפשטות של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו,

44 בנוסף לזה שתוכן השליחות שלהם הוא
 45 כשליחות יעקב

46 - שנשלחו למקומות רחוקים ברוחניות, פדן
 47 ארם, ולפעמים גם חרן [נוסף לזה שעה"ז בכלל
 48 הוא חרן, הרי מקומות אלו הם חרן שבעוה"ז
 49 גופא] כדי לפגוש יהודים "אחרים" לפעול בהם את
 50 כל הנ"ל (בנוגע לעצמם, בנוגע לשאר בני"ו והן
 51 בנוגע למצוות בני נח, כנ"ל) -

52 הרי הדבר מודגש במיוחד בשמו של כ"ק מו"ח
 53 אדמו"ר נשיא דורנו:

54 שמו (השני) הוא "יצחק" - "וישלה יצחק את
 55 יעקב", ושמו הראשון הוא - "יוסף", על שם "יוסף
 56 הוי' לי בן אחר". והרי זוהי מטרת השלוחים
 57 המשתתפים בכנס זה - על-מנת שאיש את רעהו
 58 יעזורו ויקבלו החלטות טובות איך להוסיף
 59 ולהרחיב את עבודת וקיום השליחות ד"וישלה
 60 (יוסף) יצחק את יעקב".

61 ח. ויש להוסיף ולהדגיש, שהעבודה בכל הנ"ל
 62 צ"ל בתור שלוחים, היינו, לא רק מצד קבלת עול

1 ובלשון החסידות - שבירר והעלה ניצוצות
 2 הקדושה שהיו בצאן לבן²⁸.

3 ועד שגם בלכתו בדרך, עוד בטרם שבא לחרן
 4 (מקום שליחותו) - "ויקח²⁹ מאבני המקום וישם
 5 מראשותיו", היינו שלקח אבנים (דומם, נברא הכי
 6 תחתון) ופעל בהם עלי', ועד ש"והאבן³⁰ הזאת גו'
 7 יהי' בית אלקים".

8 וזוהי גם הוראה לכאו"א מישראל ששליחות
 9 נשמתו, אשר ירדה למטה בעולם הזה הגשמי (חרן,
 10 חרון אף של מקום בעולם)³¹ היא -

11 לפעול "פרו ורבו גו'", הן כפשוטו והן
 12 ברוחניות, להשפיע בעיני יהדות על עוד יהודי
 13 ועוד יהודי ע"י מצוות, ותורה בפרט³² (והרי
 14 "המלמד את בן חבירו תורה, כאילו ילדו"³³),

15 וכן להשפיע על אומות העולם (תושבי חרן)
 16 שיקיימו שבע המצוות שלהם³⁴,

17 ועד - לעשות את כל העולם כולו, גם החלק
 18 שלמטה מסוג המדבר, ועד הדומם (אבני המקום)
 19 לדירה לו ית'³⁵.

20 ו. ויש להוסיף, אשר ע"י "וישלה יצחק את
 21 יעקב" - שיעקב יצא ממקומו של יצחק, והלך
 22 דוקא לפדן ארם "לקחת לו משם אשה" - נפעל ענין
 23 שלא הי' גם במקומו של יצחק, וגם לא אצל יצחק:
 24 יצחק הי' עולה תמימה³⁶, ובמילא העבודה
 25 דהפיכת הסט"א - אנשים ההפוכים מקדושה,
 26 לקדושה - לא היתה שייכת אצלו [דלא כאביו ואמו
 27 ד"אברהם הי' מגייר את האנשים, ושרה מגיירת את
 28 הנשים"³⁷].

(28) ראה תו"א ויצא כג, ג. תו"ח שם לח, ב. שם ר"פ וישלח. אוה"ת שם רכח, א.

(29) ויצא כח, יא. שם, כב.

(30) שעל זה קאי "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" - אור החיים ויצא כח, יד. הובא ונתבאר בקיצורים והערות לתניא ע' כו. ד"ה ויצא תר"ל, תר"פ, תרפ"ז. וראה בארוכה ד"ה ושבתי בשלום תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב) ס"ז ואילך.

(31) ראה לקו"ד ח"ד תשמ"ו, א. ס' השיחות תש"א ס"ע 45 ואילך.

(32) סנהדרין יט, ב. הובא בפירש"י במדבר ג, א.

(33) ראה רמב"ם הלי' מלכים ספ"ח.

(34) ראה בכ"ז ד"ה ושבתי בשלום הנ"ל.

(35) פירש"י שבהערה 38.

(36) ב"ר פפ"ב, ו. פרש"י לך יב, ה.

(38) משא"כ יצחק, להיותו "עולה תמימה" אין חו"ל כדאי לו (רש"י פרשתנו כו, ב).

(39) ר"פ וישב (לז, ב).

(40) ויצא ל, כד.

(41) ראה אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפו, א ואילך. שד, א ואילך. שצז, ב ואילך.

(42) פירש"י וישלח לה, יח.

(43) פירש"י שם.

(44) ב"ר פ"ה, ח.

33 ברכת יצחק היתה באופן כזה שמלכתחילה התחיל
 34 בהוספה ("מלכתחילה אריבער") – "ויתן", בוא"ו
 35 המוסיף לפני "יתן".

36 וגם: תוכן ברכת יצחק הוא "עיקר ומקור כל
 37 הברכות לעולם", מכיון ש"עיקר ההשפעה בריבוי
 38 אור וחיות ביותר" הוא דוקא ע"י יצחק, בחי'
 39 גבורות, "לפי שיש בהם תגבורת אור וחיות בכח
 40 עצום יותר כו"⁴⁸.

41 והברכות הן לכל לראש בגשמיות העולם –
 42 "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ
 43 ורוב דגן ותירוש גו"⁴⁹ בפשטות, אין מקרא יוצא
 44 מידי פשוטו⁴⁹.

45 ונוסף לזה (אבל כמוכן שזהו עיקר) – ברכות
 46 אלו כוללות את כל הפירושים שבזה במדרשי
 47 חז"ל, ולדוגמא: "מטל השמים זו מקרא, ומשמני
 48 הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זו אגדה"⁵⁰,
 49 ועוד.

50 וגם: נוסף לברכות שבירך יצחק את יעקב לפני
 51 שליחותו לחן, הרי תיכף לאחר השליחות עצמה,
 52 חזר וברכו מיד עוד ועוד, "ויקרא יצחק אל יעקב
 53 ויברך אותו גו' וא-ל שד-י יברך אותך ויפרך וירכך
 54 והיית לקהל עמים, ויתן-לך את ברכת אברהם לך
 55 ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגוריך וגו'"⁵¹.

56 ולאחרי זה, גם בהתחלת השליחות בפועל –
 57 מקבל יעקב את ברכות הקב"ה: "והי' זרעך כעפר
 58 הארץ, ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ונברכו
 59 בך כל משפחות האדמה ובזרעך, והנה אנכי עמך
 60 ושמרתך בכל אשר תלך וגו'"⁵², ועד שהדבר פעל
 61 מיד ביעקב – "וישא יעקב רגליו, משנתבשר
 62 בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לכו את
 63 רגליו ונעשה קל ללכת"⁵³, עד ש"כחו גדול"⁵⁴.

64 י. מזה אפשר ללמוד גם בנוגע ל"וישלה יצחק"
 65 בדורנו זה – בקשר לכינוס השלוחים הנוכחי⁵⁵:

1 (עבודת עבד), אלא בתור דבר שלמה (שליח), שאז
 2 עוסקים בדבר בחיות אחרת לגמרי.

3 ואע"פ שבקבלת עול (עבודת עבד) ישנה מעלת
 4 הביטול – הרי בשעה שעוסקים בשליחות כדבר
 5 פרטי, העבודה היא בתוספת חיות (כנ"ל), שזה
 6 מוסיף גם בקיום השליחות בפועל.

7 ולכן, רצונו של המשלח הוא שיעסקו בזה בתור
 8 דבר פרטי, ובמילא – הנה מצד הביטול בקבלת
 9 עול גופא, נדרש שהעבודה תהי' (לא רק בתור
 10 עבד, אלא) בתור שליח.

11 ואע"פ שעבודת השלוחים צ"ל במס"נ, אשר
 12 מס"נ קשורה (לכאורה) עם ביטול - הרי רואים
 13 בפועל שפעמים רבות המס"נ קשורה דוקא בתוקף
 14 המציאות:

15 כאשר המציאות היא בחלישות, אזי כאשר
 16 מילוי רצונו קשור בקשיים, ועאכו"כ בסכנה, הדבר
 17 ימנע אותו מלמלא את רצונו. אבל כשהוא בתוקף
 18 המציאות - שום דבר לא ימנע בעדו מלהשלים את
 19 רצונו, ויפעול לשם כך בכל המצבים, אפילו
 20 כשיצטרך לזה מסירות נפש.

*

21

22 ט. נוסף על האמור לעיל אודות כללות ענין
 23 השליחות, הרי גם מסודר השליחות של יצחק,
 24 אפשר ללמוד הוראה ולימוד בסדר השליחות
 25 ד"וישלה יצחק" שבדורנו:

26 לפני שיצחק שלח את יעקב לחן – ברכו⁴⁵
 27 "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ
 28 ורוב דגן ותירוש וגו'"⁴⁶.

29 והברכה היא שלא ע"ד הרגיל כלל – "ויתן",
 30 יתן ויחזור ויתן⁴⁷:

31 דהנה, בדרך כלל מברכים תחילה בעיקר
 32 הברכה, ולאח"ז נותנים הוספה על העיקר, אבל

(48) סידור עם דא"ח שער התקיעות רמז א"ב.

(49) שבת סג, א. ושי"נ.

(50) ב"ר פס"ו, ג.

(51) פרשתנו כח, א ואילך. וראה שם, ז: וירא גו' כי ברך יצחק
 את יעקב ושלה אותו גו'.

(52) ויצא כח, יד ואילך.

(53) שם כט, א ובפירש"י.

(54) פירש"י שם, י.

(55) ובפרט שיום התחלת הכינוס הוא בשבת ק' מברכים וערב
 ראש חודש כסלו, שכל ראש חודש הוא מעין ראש השנה (ומקבל

(45) ויש לומר, שגם בזה נראה החידוש של שליחות (לגבי
 עבודת) – כי היות שהשליח הוא מציאות בפ"ע וצריך לקיים
 שליחותו (גם) בקב שלו, אפשר להיות אצלו כמה בלבולים בקיום
 שליחותו, ולכן זקוק הוא לברכות להסיר הבלבולים כו'; משא"כ
 העבד בטל לגמרי אל אדונו, עד שהוא מציאות האדון, ובמילא
 אינו עושה שום חשבונות בקיום ציווי האדון.

(46) פרשתנו כז, כח ואילך.

(47) וגם זה פשוטו של מקרא, ואדרבה – פירוש הראשון

בפירש"י.

37 והרי ברכות אלו הן ברכות הכי גדולות, אלא
38 שמצד הרגילות, לפעמים לא שמים לב לזה כדבעי,
39 וטועים לחשוב שלא מקבלים מהמשלח את כל
40 הברכות הדרושות.

41 יא. ומכאן מענה לשלוחים השואלים ומבקשים
42 ברכות בענינים שונים, החל מפרנסה בגשמיות, כדי
43 שיוכלו למלא את שליחותם במילואה, ללא
44 בלבולים צדדיים:

45 המשלח מברך את כאו"א מהשלוחים עוד לפני
46 צאתו לשליחותו, וממשיך ומברך אותו בכל
47 הברכות הדרושות לו, עד לברכות הגדולות ביותר
48 שיכולות להיות: "ויתן-לך - יתן ויחזור ויתן -
49 האלקים מטל השמים ומשמני הארץ גו'", וכמה
50 וכמה מברכות אלו כבר התקיימו בפועל - די אם
51 יתבונן בחייו הפרטיים, בחיי בני ביתו, ובהצלחה
52 שהיתה בעבר בקיום השליחות שלו למעלה מדרך
53 הטבע - ויראה את ריבוי ברכות המשלח שבזה.

54 ועוד והוא העיקר: כוונת כל הברכות היא -
55 להוסיף כחות ומרץ בקיום השליחות בפועל, אשר
56 "נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת", ו"כחו
57 גדול" בשליחותו בעולם, מבלי הבט על כל
58 ההעלמות והסתרים ומניעות ועיכובים שמסביבו.

59 ואדרבה: ע"י העבודה בקיום השליחות ב"חרון
60 אף של עולם" - יהי "ויפרוץ האיש מאד מאד,
61 ויהי לו צאן רבות"⁵⁷, החל מעשירות בגשמיות,
62 וגם - עשירות ברוחניות: עד כמה שהי' "כחו
63 גדול" בקיום שליחותו עד עתה - הרי תמיד הולך
64 ומוסיף "מעלין בקודש"⁵⁸, ו"מי שיש לו מנה רוצה
65 מאתיים, מאתיים רוצה ד' מאות"⁵⁹, וכן הלאה.

66 *

67 יב. כדי לתת חיזוק וקיום בברכה המתחדשת
68 בשבת זו "ויתן-לך, יתן ויחזור ויתן" - קיום
69 שישאר גם לאח"ז - יעשו התחלה בפועל ב"ויתן-
70 לך, ויתן ויחזור ויתן":

71 לכל השלוחים יש הוצאות כספיות, ולכמה
72 וכמה מהם יש הוצאה המרובה על ההכנסה.

1 לפני ש"יצחק" שבדורנו שולח שליח - הרי
2 הוא מברך אותו, ובברכות שלמעלה ממדידה
3 והגבלה - "יתן ויחזור ויתן", ובברכות הכי גדולות
4 - "מקור כל הברכות לעולם".

5 ולכל לראש - ברכות בגשמיות, "ויתן-לך
6 האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן
7 ותירוש גו'", שיתברכו בפרנסה בהרחבה, "ויפרך
8 וירבך גו'" - בבני חיי ומזוני רויחי, ובכולם רויחי.

9 ולאח"ז - הברכות כוללות ברכות בעבודתו
10 הרוחנית של השליח, בלימוד התורה, נגלה
11 ופנימיות התורה, וקיום המצוות⁵⁶, ובעיקר -
12 ברכות בקיום שליחותו בפועל בהפצת התורה
13 והיהדות והפצת המעיינות חוצה.

14 וכן בעת מינוי השליח - מקבלים עוד פעם את
15 ברכת "יצחק", וגם כשיוצאים בשליחותו, מקבלים
16 מיד ברכות נוספות מהקב"ה - "והי' זרעך כעפר
17 הארץ, ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ונברכו
18 בך כל משפחות האדמה ובורעך, והנה אנכי עמך
19 ושמרתיך בכל אשר תלך וגו'", שיצליח בקיום
20 השליחות ד"ופרצת גו'" - הפצת המעיינות חוצה.

21 כלומר: נוסף לכך שהמשלח, נשיא דורנו, אמר
22 והורה שקיבל את הנשיאות מאביו, בתנאי שכל
23 הענינים יהיו בחסד וברחמים, וכמובן שהדבר חל
24 על כל שלוחיו (שהם "כמותו" דהמשלח) - מברך
25 המשלח את כאו"א לפני שיוצא בשליחותו, בעת
26 מינוי השליחות, ואח"כ גם בהתחלת השליחות.

27 והברכות נמשכות על כל משך זמן השליחות,
28 וגם ל"זרעך" עד סוף כל העולם.

29 וכפי שרואים בפועל בקיום ברכות אלו - אצל
30 השלוחים שנתמנו לפני עשר שנים, עשרים שנה
31 (וכיו"ב) - שכולם הסתדרו, ב"ה, והעמידו
32 משפחות בבנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות,
33 בבני חיי ומזוני רויחי ובכולם רויחי, ונוסף לזה -
34 רואים את הברכות שלמעלה מדרך הטבע בהצלחת
35 השלוחים במילוי שליחותם בהפצת התורה
36 והיהדות והמעיינות חוצה.

מברכת ראש השנה), ובפרט ר"ח כסלו - הכולל י"ט כסלו, ראש
השנה לחסידות. והרי עיקר המשכה דראש-השנה היא ע"י יצחק
וברכת יצחק ("ויתן-לך") - כמבואר בסידור שבהערה 48.
56) ע"ד סדר הנהגת הבעש"ט, שלכל לראש עזר לבני
בגשמיות (עוד קודם לגמרי מהתגלותו), ואח"כ - ברוחניות. -
וראה בזכרונות כ"ק מו"ח אדמו"ר.

57) ויצא ל, מג.

58) ברכות כח, א. וש"נ.

59) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, י. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה.

שערי תשובה לר"י ב, כז. מנורת המאור להר"י אלנקוה פ"ד ע'
250.

37 יד. עיקר הכוונה בנתינות אלו ("ויתן-לך") -
 38 מלבד נתינת שאר כל הברכות של המשלח - היא,
 39 כדי להסיר את המניעות למילוי וקיום השליחות,
 40 על-מנת שיהי אפשר להוסיף יותר, כטבע האדם
 41 שמי שיש לו מנה רוצה מאתיים, ומי שיש לו
 42 מאתיים רוצה ד' מאות (כנ"ל).

43 ובפשטות:

44 כאו"א מהשלוחים, בוודאי פעל עד עתה
 45 גדולות ונפלאות במילוי השליחות ד"וישלח יצחק
 46 את יעקב" - כדי להעמיד משפחה כפשוטה
 47 וברוחניות (כנ"ל), ולברר "חרון אף של מקום
 48 בעולם", ובעיקר - "יוסף ה' לי בן אחר", ו"יצחק"
 49 - "כל השומע יצחק ליי"62, ובכללות - העבודה
 50 ד"ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו גו' והאבן
 51 הזאת אשר שמתי מצבה יהי בית אלקים", לעשות
 52 מהדברים (גם הכי) תחתונים שבעולם, בית ודירה
 53 לו יתברך.

54 ובמיוחד בשנה זו - "שנת הקהל" ו"שנת
 55 תשמח" - העבודה ד"הקהל"63 את העם, האנשים
 56 והנשים והטף64 גו' ויראו את ה' אלקיכם, ושמרו
 57 לעשות את כל דברי התורה הזאת גו' כל הימים
 58 אשר אתם חיים על האדמה", והעבודה (תשמח)
 59 מתוך שמחה.

60 אמנם, לאחרי כל זה - הרי בשבת זו, פ'
 61 תולדות, מברכים וערב ר"ח כסלו, כאשר מתחדש
 62 ה"וישלח יצחק את יעקב" וכל הברכות השייכות
 63 לזה ("ויתן לך וגו'"), צ"ל החלטה חדשה אצל כל
 64 שליח לחזק את פעולותיו במילוי השליחות ביתר
 65 שאת וביתר עוז, עד לאופן שלא בערך.

(62) וירא כא, ו.

(63) וילך לא, יב ואילך.

(64) ולהעיר מהשייכות לפרשתנו ולהאמור לעיל: ברכת יצחק
 ליעקב היתה לאחרי ההקדמה דהבאת שני השעירים ע"י יעקב
 ליצחק, שהם כנגד קרבן פסח וחגיגה או שני שעירי יוהכ"פ (זהר)
 פרשתנו קמב, א. וראה לקוטי לוי"צ (שם). ובשניהם מודגש ענין
 ד"הקהל כל העם":

ע"י אכילת החגיגה, נאכל פסח על השובע - שאז כל ישראל
 שויים באכילת הפסח. נוסף על זה שפסח (קרבן יחיד) נקרא קרבן
 פרהסיא וציבור (ראה ירושלמי פסחים רפ"ו. וראה בארוכה
 לקר"ש ח"ח ע' 104 ואלך. וש"נ).

שני השעירים ביוהכ"פ - אחת בשנה - מורים על התאחדות
 המעלה מעלה (שעיר לה) ומטה מטה (שעיר לעזאזל). והם ע"י
 הגורל שהוא כמו ענשה"ד (תשובת הגאונים קושטא, של"ה.
 ירושלים, תש"כ - סי' ס. וילנא, תשמ"ה - סי' נו).

1 ולפעמים הרי זה מהדאגות הגדולות ביותר של
 2 השלוחים, והדבר מפריע לקיום השליחות בפועל.
 3 וכדי להסיר חלק מדאגות אלו, באה ההצעה -
 4 ומפקחין על צרכי ציבור בשבת60:

5 השלוחים שימסרו (במחלקה המיוחדת שתיקבע
 6 לזה) דו"ח ברור על הגרעון הכספי שלהם (עד
 7 ראש-חודש כסלו הזה, או ראש-השנה לחסידות
 8 הבע"ל) באישור של רואה-חשבון - יקבלו בלי-
 9 נדר, "יתן" (מקופה מיוחדת), עשרה אחוז (מעשר)
 10 מהגרעון. "ויחזור ויתן" - חצי מתשעים האחוז61
 11 כהלוואה למשך ארבע או חמש שנים, החל מראש-
 12 חודש כסלו שנה זו.

13 וכרגיל בכגון דא, ימסרו גם המחאות
 14 ("טשעק'ס") על ההלוואה, החל מהתשלום
 15 הראשון, לא יאוחר מראש-חודש כסלו תשמ"ט,
 16 והשני - עד ר"ח כסלו תש"נ, תשנ"א, תשנ"ב, או
 17 תשנ"ג (לכל היותר).

18 ויה"ר שתהי' זו התחלה טובה בכינוס
 19 השלוחים, שע"ז יתוסף יתר הצלחה בכל הענינים
 20 שידונו בכינוס, ועוד ועיקר תוספת הצלחה בקיום
 21 השליחות בפועל, כאו"א במקומו.

22 יג. נוסף לזה יתנו גם - "יתן ויחזור ויתן" -
 23 ענין של תורה, ולהבדיל, של צדקה, שזוהי נתינת
 24 כח העיקרית בעבודת השלוחים (ורק שמפני חושך
 25 הגלות חושבים, לפעמים, שהעיקר הוא
 26 ההוצאות...):

27 מחר, ראש-חודש כסלו, לאחר תפילת מנחה,
 28 יתנו - "יתן" - לכאו"א מהשלוחים, הן האנשים
 29 והן הנשים והבנות, קונטרס, מאמר חסידות ד"ה
 30 ושבתי בשלום, מלוקט ומיוסד על מאמרי רבותינו
 31 נשיאינו, המבאר את הפסוקים הראשונים של
 32 פרשת "ויצא יעקב וילך חרנה" בשליחותו של
 33 יצחק, כולל ביאור בברכות שקיבל אז והתפילות
 34 שביקש כדי להצליח בשליחותו.

35 ובצירוף עם זה - "יחזור ויתן" - שטר של דולר
 36 לתת לצדקה.

(60) ראה שבת קנ, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סש"ו ס"ו
 (סי"ב).

(61) ולהעיר מהשייכות לתשעים שנה מהתייסדות ישיבת
 תומכי תמימים (תרנ"ז-תשמ"ז), שתלמידי התמימים הם הם
 השלוחים. וכידוע השיחה דכל היוצא למלחמת בית דוד כו'
 בקשר לתפקיד ושליחות התמימים.

15 מקום בעולם" - תמהר עוד יותר את קיום הברכות
 16 וההבטחות בפועל, ד"ושבתי בשלום אל בית
 17 אביי"⁶⁷, בגאולה האמיתית והשלימה, שאזי יבואו
 18 כל בניי בשלום "אל בית אביי" - "יאמרו ליצחק
 19 כי אתה אבינו"⁶⁸,
 20 וכל ישראל - והשלוחים בראשם - ילכו לארץ
 21 ישראל, מקומו האמיתי של כאו"א מישראל,
 22 בהיותו "בנימין", "בן ימין", בן ארץ ישראל,
 23 ובארץ ישראל גופא - בירושלים עיר הקודש,
 24 בביהמ"ק, בקודש הקדשים.
 25 והקיצו ורננו שוכני עפר⁶⁹ וכנ"ל - יצחק אבינו
 26 וכ"ק מו"ח אדמו"ר וכו' וכו'.
 27 ועוד ועיקר - תיכף ומיד ממש, ולא עכבן
 28 אפילו כהרף עין⁷⁰.

1 ובפרט שההחלטות הנ"ל מתקבלות במקום
 2 קדוש, בית גדול, שמגדלין בו תורה ותפילה⁶⁵
 3 וצדקה - הרי נותן עוד יותר כח להמשיך,
 4 ובהוספה, בכל ענינים אלו, גם לאחרי זה⁶⁶.
 5 טו. ולהוסיף, אשר מכל האמור לעיל, אודות
 6 השלוחים המשתתפים בכינוס השלוחים בשבת זו,
 7 יש הוראה ונתינת כח לכל בניי בדורנו בנוגע
 8 לשליחות שלהם, בתור שלוחי הקב"ה לעשות
 9 מחלקם בעולם דירה לו יתברך בתחתונים.
 10 וגם הם מקבלים על כך את כל הברכות
 11 מהקב"ה, ע"י "יצחק" של דורנו, נשיא דורנו, הן
 12 ברכות לפני השליחות והן בעת השליחות.
 13 טז. ויהי-רצון שההוספה בקיום השליחות
 14 ד"וישלח יצחק את יעקב בגלות, "חרון אף של

(67) ויצא כח, כא.

(68) שבת פט, ב.

(69) ישעי' כו, יט.

(70) ע"פ מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(65) מגילה כז, א.

(66) ע"ד מ"ש זוהר (ח"ג רסג, ב. וראה רמ"א יו"ד סרפ"ה

ס"ב) בנוגע למוזוה, שה' ישמור צאתן ובוואך מעתה ועד עולם (תהלים קכא, ה), לא רק כשהוא נמצא בבית, אלא גם ביציאתו.

המשך מעמוד רנב

26 התחום, ואילו אם הנוף נוטה אל תוך התחום, הרי הוא נחשב כדר
 27 בעיר אפילו אם העיקר שבו הוא נמצא עומד מחוץ לתחום.
 28 הגמרא שבה ומקשה סתירה בדין מעשר שני עצמו. מקשה
 29 הגמרא: [וְרַמְי וְ-וְתַקְשָׁה] מַעֲשֵׂר אֲמַעֲשֵׂר, דְּתַנִּיא בְּבֵרִיתָא, לְגַבֵּי
 30 אכילת מעשר שני פְּירוּשָׁלַיִם, באילן הנמצא במקום אחד ונופו
 31 נוטה למקום אחר, הִלָּךְ אַחַר הַנוֹף, שאם הנוף בתוך החומה, נאכל
 32 מעשר שני שבעיקרו אפילו אם הוא מחוצה לה, ואם הנוף מחוץ
 33 לחומה, לא נאכל המעשר שבעיקרו אפילו אם הוא בתוך החומה,
 34 וכן בְּדִין עֲרֵי מְקַלְט, כשהרוצח נמצא בעיקר האילן שבמקום אחד
 35 והנוף נוטה למקום אחר, הִלָּךְ אַחַר הַנוֹף, וכאמור במשנה. ונמצא
 36 שברייתא זו סותרת את הדין המבואר במשנה שהובאה לעיל,
 37 שהולכים אחר מה שנגד החומה ולפנים בלבד.
 38 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב כְּהָנָא, לֹא קָשְׁיָא, הָא - הַבְּרִיתָא שֶׁאִמְרָה
 39 שֶׁהִלָּךְ אַחַר הַנוֹף, דַּעַת רַבִּי יְהוּדָה הִיא, הַסּוּבֵר כֵּן בְּבֵרִיתָא שֶׁתּוּבָא
 40 בַסּוּמָר, וְהָא - הַמְשַׁנָּה שֶׁאִמְרָה שֶׁהִלָּךְ אַחַר מַה שֶּׁבְּתוּךְ הַחוּמָה
 41 בְּלִבָּד, דַּעַת רַבִּינָן הִיא הַחוּלְקִים עַל רַבִּי יְהוּדָה.
 42 מעתה אין צורך לחלק בין דין מעשר שני לדין עיר מקלט, וכפי
 43 שמתחילה סברה הגמרא לחלק, שבאמת דיניהם שוים, וכמבואר
 44 בברייתא שגם במעשר שני וגם בעיר מקלט הולכים אחר הנוף,
 45 והיא דעת רבי יהודה שבברייתא דלהלן, וגם משנתינו האומרת
 46 שבעיר מקלט הולכים אחר הנוף, נשנתה כמותו. אלא שהמשנה
 47 שהובאה לעיל לגבי מעשר שני, שהולכים אחר מה שבתוך
 48 החומה בלבד, דעת רבנן היא.
 49 הגמרא מביאה את הברייתא בה נתפרשה דעתו של רבי יהודה:
 50 דְּתַנִּיא, לְגַבֵּי אכילת מעשר שני,

1 חומות ירושלים וְנוֹמָה לְחוּץ, או שהוא עומד פְּחוּץ, וְנוֹמָה לְפָנִים,
 2 הנמצא מְבַנְּגֵי הַחוּמָה וְלְפָנֵים, נחשב בְּלִפְנֵים, ואוכלים שם מעשר
 3 שני וכן אין פודים אותו שם, וּמְבַנְּגֵי הַחוּמָה וְלְחוּץ, בְּלַחוּץ, ואין
 4 אוכלים שם מעשר שני ומותר לפדותו שם. והרי שאין העיקר
 5 נמשך אחר הנוף, אלא דין מקומו של כל חלק מהאילן נקבע על
 6 פי המקום שבו הוא נמצא.
 7 מתרצת הגמרא: מַעֲשֵׂר אֲעִיר מְקַלְטִים קָא רְמִית - האם הנך מקשה
 8 מדין מעשר שני על דין עיר מקלט, הלא יש לחלק שאת דין
 9 אכילת מעשר שני, בְּחוּמָה תְּלָה רְהַמְנָא - התורה תלתה במקום
 10 שתוך חומות ירושלים, שנאמר (דברים יב יז) 'לא תוכל לֶאֱכַל
 11 בְּעִירְךָ מַעֲשֵׂר דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְגו', כִּי אִם לְפָנֵי ה' אֲלֹהֶיךָ
 12 תֵּאבְלָנּוּ, ולכן נאכל המעשר בתוך החומה ואינו נאכל מחוצה
 13 לה, ואי אפשר שמקום שמחוץ לחומה ימשך אחר מקום שבתוך
 14 החומה ויוכל לאכול שם את המעשר, וכן אי אפשר שמקום
 15 שבתוך החומה ימשך אחר מקום שמחוצה לה ולא יוכל שם
 16 לאכול, שהכל תלוי במקום החומה, אולם את דין עֲרֵי מְקַלְטִים,
 17 שהעיר קולטת את הרוצחים, ואסור להורגם בה אלא מחוצה לה,
 18 בְּדִירָה תְּלָה רְהַמְנָא - התורה תלתה זאת בכך שהרוצח דר בעיר
 19 זו, שנאמר (במדבר לה כח) 'כִּי בְעִיר מְקַלְטוֹ יָשֵׁב, וּכְשִׁישׁ אֵילָן
 20 העומד בתוך התחום ונופו נוטה אל מחוצה לו או להיפך, הרי
 21 בְּנוֹפוֹ שֶׁל הָאֵילָן, בֵּין עַנְפֵי, מִתְּדֵר לִיה - יכול הוא לדור, ואילו
 22 בְּעִירְךָ וְ-עַל גַּזְעוֹ לֹא מִתְּדֵר לִיה - אינו יכול לדור, ומשום כך
 23 עיקרו נמשך אחר נופו ומקום הדירה של הנמצא באילן נקבע לפי
 24 המקום שבו הנוף, שאם נוף האילן נוטה חוץ לתחום, הרי הוא
 25 נחשב כדר מחוץ לעיר אפילו אם הוא נמצא בעיקרו שבתוך

השלמות לשיחות דלעיל:

בסעיף ה, בנוגע לפעולה עם אומות העולם:

1 ולהעיר, שגם ענין זה שייך ליצחק:

2 "יצחק" – על שם "כל השומע יצחק לי", ומכיון שבפשטות הכתובים קאי "כל השומע" על אומות
3 העולם, נמצא, שענינו של יצחק הוא לפעול גם על אומות העולם - "כל השומע יצחק לי" - שנעשה
4 אצלם ענין של שמחה כו'.

בסעיף ו, שאצל יצחק לא מצינו ענין של גיור:

5 ומוכן, שגם בנוגע לרבקה עצמה לא היה צורך בענין של גיור - אף שהיתה "בת בתואל הארמי גו'
6 אחות לבן"¹, "בת רשע ואחות רשע"², מכל-מקום להיותה ממשפחת אברהם (נכדתו של נחור, אחיו של
7 אברהם), לא היה צורך בענין של גיור, כפשוט.

8 ובפרט מצד מעלתה של רבקה - כמודגש גם בפשטות הכתובים: "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו"³,
9 "והרי היא שרה אמו, כלומר, ונעשית דוגמת שרה אמו כו"⁴, ואחר-כך - "ויקח את רבקה ותהי לו
10 לאשה"³.

11 ולהעיר, שגודל עילוי משפחת אברהם, אפילו בניו של נחור כו', מתבטא גם בכך שסיום וחותם
12 הקריאה של יום ב' דראש-השנה הוא - "הנה ילדה מלכה גם היא בנים לנחור אחיך וגו"⁵.

13 ועד כדי כך, שגם "ופלגשו ושמה ראומה ותלד גם היא גו' ואת מעכה"⁶ - נכלל בקריאה דראש-השנה.
14 ויש להוסיף ולהעיר אודות השייכות לראש-השנה - ש"מעכה" ראשי-תיבות "מלך על כל הארץ",
15 תוכן ענין ראש-השנה.

בסעיף ז, בנוגע למשלח, ששמו השני "יצחק"

16 ולהוסיף ולהדגיש, שבשליחות זו נכללים לא רק אלו שנתמנו על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
17 בחיים חיותו בעלמא-דין, אלא גם אלו שנתמנו לאחר-יזה, בכחו ובשליחותו,

18 ובזה גופא - באופן ד"שליח עושה שליח, עד מאה שלוחים"⁷, ו"מאה" לאו דוקא, אלא להורות על
19 הריבוי כו',

20 וכן אלו שנעשו "שלוחים" ביזמתם, כלומר, שנדבה רוחם להתגייס לעבודת השליחות דכ"ק מו"ח
21 אדמו"ר נשיא דורנו.

22 ולהעיר, שגם אלו שנתמנו (או התנדבו כו') באמצעות שליח, כאמור, שליח עושה שליח - מתייחסים
23 למשלח עצמו באופן ישיר, שלא על-ידי השתלשלות המדרגות שבינתיים, בדוגמת ענין השתלשלות
24 הכתרים זה מזה, שבחינת הכתר של עולם שלמטה נשתלשל (לא מבחינת המלכות של העולם שלמעלה
25 ממנו, אלא) מבחינת הכתר של העולם שלמעלה, עד לבחינת הכתר בדרגה הכי נעלית⁸.

(6) שם, כד.

(7) ראה שיחת ש"פ בראשית (ב) המשך לשמח"ת תשמ"ה.
ועוד.

(8) ראה לקו"ת ר"פ קרח. סה"מ תרנ"ט ריש ע' יא. ועוד.

(1) פרשתנו כה, כ.

(2) פירש"י עה"פ.

(3) חיי שרה כד, סז.

(4) פירש"י עה"פ.

(5) וירא כב, כ.

בסעיף ח, הדגשת מציאותו של השליח:

1 ולהעיר, שהכוונה בזה אינה אלא בנוגע לענין החיובי, העילוי ד"קב שלו", כולל שהעבודה היא מתוך
 2 חיות, ותוקף המציאות, אבל לא ביחס למצב של חסרון אצל השליח:
 3 מכיון שמדגישים את מציאותו של השליח - יכולה להתעורר מחשבה אצל השליח שצריך להיות "קשוט
 4 עצמך" תחילה?
 5 כלומר, בשלמא בעבד שאינו מציאות כו', הרי מעמדו ומצבו של העבד אינו נוגע למילוי תפקידו:
 6 מה-שאינ-כן בשליח, שנוגע מציאותו של השליח - צריך להיות במעמד ומצב הראוי כו', "קשוט עצמך"
 7 תחילה.
 8 ובהדגשה יתירה - אצל השלוחים הצעירים, שמתחילים להתחנך בעבודת השליחות, הרי בוודאי
 9 ובוודאי (לכאורה) שצריך להיות הענין ד"קשוט עצמך" תחילה.
 10 והמענה לזה - שהשליח הוא "כמותו דהמשלח" ממש:
 11 לכל לראש - יש לו את הכחות של המשלח, ולכן יכול לפעול במילוי השליחות עוד לפני שנשלמה
 12 מציאותו, בכחו של המשלח.
 13 ועוד וגם זה עיקר: החסרון בשלימות מציאותו אינו מבטל את עובדת היותו "כמותו דהמשלח", ולכן
 14 עליו למלא את השליחות כפי שמתחייב מצדו של המשלח, כך שהצורך ב"קשוט עצמך" אינו יכול לדחות
 15 ולעכב את מילוי שליחותו של המשלח.
 16 וכל זה - נוסף על המאמר הידוע דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בשם אביו, כ"ק אדמו"ר
 17 נשמת-עדן¹⁰ - שבימינו אלו צריכה להיות העבודה שלא על-פי סדר והדרגה כו', כ-אם באופן ד"חטוף
 18 ואכול, חטוף ושתי"¹¹, ובנידון-דידן, שאין פנאי להמתין עד שהשליח יגיע למצב של שלימות, "קשוט
 19 עצמך", אלא צריך לחטוף עוד פעולה ועוד פעולה כו' במילוי השליחות.
 20 ליתר ביאור:
 21 מבואר בכמה מקומות¹² שענין מסירות-נפש לאמיתותו - אינו אלא בקדושה, שענינה ביטול לאלקות.
 22 אמנם, המדובר כאן הוא אודות עצם התנועה של מסירות-נפש, הקרבה עצמית, שהיא מצד תוקף המציאות
 23 דוקא (אלא, שאין זה בסתירה לביטול לאלקות כו').
 24 וראיה לדבר - שעצם התנועה של מסירות-נפש יכולה להיות גם אצל אלו שאינם שייכים לקדושה וביטול
 25 כלל, מציאות של נפרדים בתכלית, שהרי ידועים כמה וכמה מאורעות של גילויי גבורה ומסירות-נפש אצל
 26 אומות העולם (שאינם שייכים להעילוי ד"אתם קרויין אדם"¹³ על שם "אדמה לעליון"¹⁴).
 27 [ניתירה מזה: מכיון ש"אתם המעט מכל העמים"¹⁵, מעט בכמות לגבי מספרם של אומות העולם -
 28 יתכן בהחלט שמספר המקרים של גילויי מסירות-נפש אצל אומות העולם יש לו איזה ערך ותפיסת מקום
 29 אפילו לגבי מספר המקרים של מסירות-נפש אצל בני ישראל].
 30 וכמו-כן יכול להיות ענין של מסירות-נפש על ענין בלתי-רצוי, למלא תאוותו כו', כפי שמצינו
 31 בהלכה¹⁶ "מי שנתן עיניו באשה וחלה ונטה למות כו' ימות ואל תבעל לו כו' ואפילו לדבר עמה מאחורי
 32 הגדר כו' שלא יהיו בנות ישראל הפקר כו'", כלומר, שתוקף התאוה הוא באופן שנוגע לחייו ממש.
 33 ומזה מובן גם בנוגע למסירות-נפש בקדושה, להבדיל, שעצם התנועה של מסירות-נפש היא מצד
 34 תוקף המציאות.

ואילך. וש"נ.

(13) יבמות סא, רע"א.
 (14) ראה של"ה ג, א. כ, ובכ"מ.
 (15) ואתחנן ז, ז.
 (16) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ט.

(9) ב"מ קז, סע"ב. פירש"י בראשית ד, כה.

(10) "מבוא" לקונטרס ומעין ע' 22. אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב
 ח"א ע' רסו.
 (11) ל' חז"ל - עירובין נד, א.
 (12) ראה תו"א מג"א קיט, סע"ד ואילך. לקו"ש ח"כ ע' 75

לאחרי סעיף י:

1. בהמשך להמדובר לעיל אודות המשכת הברכות ל'שלוחים' בכל המצטרך להם - יש להבהיר:
- 2 כוונת הדברים היא - לענינים המצטרכים להם, בני חיי ומזונא רויחא, ובכולם רויחא, לא רק באופן
- 3 ד"לחם צר ומים לחץ"17, אלא גם באופן של הרחבה, שאז יכולים למלא את שליחותם מתוך מנוחה
- 4 והרחבת הדעת כו'.
- 5 אבל אין הכוונה לענינים שאין צורך בהם, עניני מותרות, אשר מאיזו סיבה שתהיה ישנם כאלו
- 6 ש'החליטו' שיש צורך בהם, ועל-ידי-זה הם מגרים את היצר-הרע שירצה גם ענינים אלו, ענינים שלא
- 7 היו לאביו ולזקנו (כמו טלפון וכיוצא בזה, ועד לטלוויזיה, עם כל השטויות והבלבולים כו' השייכים
- 8 לזה), ואף-על-פי-כן - ואדרבה, בגלל זה - חיו חיים שקטים ורגועים!
- 9 (כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"ך, ואמר:) יתכן שהסיבה לכך שמחפשים לעצמם צרכים נוספים (אף-על-פי
- 10 שיש להם כל המצטרך להם), היא מפני שחושבים שלולי זה אינם יכולים לקיים את המצות-עשה של
- 11 תפילה, "שואל"18 צרכיו שהוא צריך להם"...
- 12 2. ומכיון דאתינן להכי, יש להוסיף, שכל זה שייך גם - ואדרבה, בהדגשה יתירה - אצל
- 13 בעל-עסקים:
- 14 במקום שכל העסק בעניני העולם יהיה כדבר הטפל להמשכת ברכתו של הקב"ה, "וברכך ה' אלקיך
- 15 בכל אשר תעשה"19, ובאופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"20 - יכול להיות מצב שהעסק בעניני העולם
- 16 הופך לדבר עיקרי, ועד שנעשה שקוע בגשמיות העולם, ולמטה מזה - בחומריות העולם כו'.
- 17 ובדרך ממילא הרי זה פועל גם על ההתעסקות בעניני קדושה:
- 18 כשיהודי מתעורר משנתו, וצריך להתפלל להקב"ה, להתבונן בגדולת ה', "מה רבו מעשיך ה'"21 ו"מה
- 19 גדלו מעשיך ה'"22 - הרי כשמקבל טלפון מחבירו הסוחר אודות עניני המסחר, מתחיל לחשוב ולהתבונן מה
- 20 לענות לו, וכיצד להתנהג במסחר בהתאם לידיעה טלפונית זו, ולכן אינו יכול להתרכז בתפילה והתבוננות כו'.
- 21 ועל-דרך-זה בנוגע ללימוד התורה - שאין לו פנאי, ועל-אחת-כמה-וכמה לא מנוחת הדעת, ללמוד
- 22 את השיעורים בתורה, עד ששוכח אפילו ללמוד שיעור חומש היומי.. ואפילו אם זוכר ללמוד, הרי
- 23 הלימוד הוא באופן ש"לא ידע מאי קאמר"... ומכיון שבתורה שכתב עסקינן - טוען הוא - יוצאים
- 24 ידי-חובת לימוד התורה גם באופן ד"לא ידע מאי קאמר"23.
- 25 וכך נוצר מצב שכאשר מגיע ענין של קדושה, תפילה והתבוננות כו' או לימוד התורה וכיוצא בזה
- 26 - אזי כשמתחיל להתבונן וללמוד כו', נרדם תיכף ומיד!
- 27 ממה הוא עייף - לא כל-כך מהעסק בעניני העולם כשלעצמו (שצריך להיות באופן ד"משאו ומתנו
- 28 באמונה"24), כמו מהלהיטות אחר הגשמיות והחומריות כו', החל מהענין ד"קנאת סוחרים"... היתכן
- 29 שחבירו מצליח במסחר יותר ממנו, וכיוצא בזה.
- 30 3. ומכאן באים לענין נוסף דוגמתו - שיש כאלו הממשיכים על עצמם דאגות מעניני העולם,
- 31 אף-על-פי שלאמיתתו של דבר, אין מקום לדאגה זו, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחרי שמבטיחים לו בפירוש
- 32 שכל הענינים יהיו לטובה.
- 33 ובפרטיות יותר:
- 34 לכל לראש - ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו"25 "טראכט גוט, וועט זיין גוט", כלומר, עצם

(22) שם צב, ו.

(23) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(24) יומא פו, א. רמב"ם הל' דעות ספ"ה.

(25) אג"ק שלו ח"ז ע' קצו. ועוד.

(17) ל' הכתוב - ישע' ל, כ.

(18) רמב"ם הל' תפילה פ"א ה"ב.

(19) פ' ראה טו, יח.

(20) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(21) תהלים קד, כד.

1 המחשבה שיהיה טוב, פועלת שאכן יהיה טוב בפועל ממש. ומובן, שלא מספיק לומר שחושבים שיהיה
 2 טוב, אלא צריכים לחשוב באמת שיהיה טוב.
 3 ועל-אחת-כמה-זכמה כאשר מביטחים לו בפירוש שיהיה טוב, וכבר ראה בעצמו במצבים דומים
 4 במשך השנים הקודמות (כמדובר גם בהתוועדות שלפני-זה²⁶) - הרי בוודאי שהיה צריך להיות במצב
 5 של אמונה ובטחון שיהיה טוב.
 6 ולאחרי כל זה - ממשיך לדאוג כו', ובדידי הוה עובדא - שכותב אלי, שגם לאחרי שקיבל מענה באופן
 7 כך וכך, מבקש שתבטל הגזירה כו', כלומר, דבר ברור אצלו שיש גזירה, אלא שמבקש שתבטל כו'.
 8 איזה 'גזירה' יש כאן?! - אין כאן לא גזירה, ולא ענין בלתי-רצוי כו', כי-אם דמיונות שוא, אלא
 9 שהגביר את החלל השמאלי על החלל הימני, עד כדי כך, שנדמה לו שאין זה דמיון, כי-אם דבר אמיתי.
 10 יש לו - טוען הוא - טבע של 'מרה שחורה'. והעצה לזה - ללכת לרופא שיתן לו כדורי ארגעה...
 11 משל למה הדבר דומה - לאדם שיש לו 'נזלת' במשך שלושה ימים, שבוודאי לא יטען שמכיון שעברו
 12 שלושה ימים, "בתלת זימני הוי חזקה"²⁷, הרי זה נעשה טבע שלו, אלא בוודאי ילך לרופא!
 13 ועוד ענין עיקרי בזה:
 14 מטבע הדברים שדאגה בענין אחד 'גוררת' דאגה בענין שני, וכן הלאה. ועל-דרך-זה בנוגע לטבע
 15 ה'מרה שחורה', שנמשך ומתגבר כו', ובוודאי שאינו נותן מקום ל'מרה לבנה'.
 16 ועל-פי הידוע שה'כלי' להמשכת הברכה מלמעלה הוא (לא דאגה ועצבות שמצד ה'מרה שחורה',
 17 אלא) בטחון ושמחה שמצד ה'מרה לבנה' דוקא - הרי אילו היה במצב של בטחון ושמחה, היה זוכה
 18 לראות בעניניו "בעל-שם'סקע הנהגות" במדה מרובה יותר!
 19 בכל ענינים אלו היה לו להתדבר עם ה"רב" שלו - "עשה לך רב"²⁸, שהרי אינו יכול לסמוך על
 20 עצמו, להיותו משוחד כו', "השוחד יעור עיני חכמים"²⁹, ומה גם שאינו חכם גדול! ... אלא שקיום
 21 ההוראה "עשה לך רב" התבטא אך ורק במינוי הרב, ותו לא מידי!

בסעיף יב, בנוגע להשתתפות בגרעון הכספי:

22 ובהקדמה - שדובר כמה פעמים שצריך להיות בסדר ד'עולם התיקון' כו', אבל ביחד עם זה, מובן
 23 וגם פשוט, שאין לגרוע ולהחליש חסו-שלום, בכל פעולות הפצת התורה והיהדות כו'.
 24 אמנם, מכיון שהגרעון הכספי מבלבל למנוחת הנפש, ומפריע לעבודת השליחות במילואה ובשלימותה
 25 - לכן, יש צורך לסייע בזה, מכיון שנתאפשר הדבר על-ידי קרן מיוחדת שהוקמה מכספיהם של "נדיבי
 26 עם" כו'.
 27 [ופשוט, שאין הכוונה לגרעון כספי שנעשה כתוצאה מזה שמפקידים סכומי כסף בבנק כדי לצבור
 28 רווחים... שכן, מבלי להכנס לשקלא-וטריא אודות עצם הנהגה זו (אם זו דרך נכונה כו'), הרי מכיון
 29 שמדובר אודות קרן של ציבור, אין מקום לממן 'גרעון' שכזה].

לאחרי סעיף יב:

30 ישנו ענין נוסף הדורש חיזוק ועידוד כו', אלא שאין זה שייך להוצאות כספיות, והוא - בקשר
 31 לעבודתם ופעולתם של ה'משפיעים':
 32 לאחרי שעבר משך זמן רב שנתמנו בתור 'משפיעים' - לא שומעים מאומה אודות עבודתם בענין
 33 ההשפעה.

(28) אבות פ"א מ"ו. מט"ז.

(29) שופטים טז, יט.

(26) שיחת ש"פ חיי שרה סי"ט.

(27) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

- 1 כפי הנראה, ממתנינים שיבואו אליהם וישאלו אצלם כו', וכינתיים הוא יושב לנוח, ויתירה מזה, שוכב
2 לישון... וכשיבוא מישהו ויקיש על דלתו, עד שישבור את הדלת... ויעירנו משנתו, אזי יטול את ידיו,
3 לאחרי שיכוון את כל הכוונות... ואז יהיה מוכן לשמוע במה המדובר, כדי שיוכל 'להשפיע'!...
- 4 בענין זה - לא תועיל השתתפות בהוצאות כספיות, שהרי החסרון שבדבר הוא מצד ה"מלך זמן
5 וכסיל"³⁰, ולזה לא תועיל שום 'המחאה'...
- 6 ולאידך, הסיוע בענין זה - ישנו מן המוכן, במאמרי החסידות של רבותינו נשיאינו [ולהעיר, אשר בערב
7 שבת-קודש הזה הובא מבית הדפוס ספר חדש - ספר המאמרים תרס"ה], עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
8 דורנו, וכן ב'שיחות', ב'לקוטי דיבורים' וכו', שבהם נתבאר העצות בכל הקשור לנצחון במלחמת היצר,
9 צריכים רק ללמוד ענינים אלו, עד ללימוד באופן של "יחוד"³¹ נפלא³², ופשיטא, באופן שיביא לידי
10 מעשה בפועל, "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"³³, וכפתגם הידוע³⁴ - שלא מספיק שלומד את עניני
11 התורה, אלא התורה צריכה ללמד אותו!
- 12 ואלו שיטענו, היתכן, לשלוחים נותנים 'המחאות', ומה נותנים להם? ! - הרי, מובן וגם פשוט שמעלת
13 וחשיבות המאמרים והשיחות כו' היא שלא בערך כלל וכלל לגבי ערך ה'המחאות'!...
- 14 ומובן, שהכוונה בכל האמור היא - לא רק לאלו שיש להם התואר 'משפיעים', היינו, שנתמנו בפועל
15 להיות 'משפיעים', אלא גם בנוגע לכל אחד ואחד מאלו שצריכים לעסוק בהפצת התורה, על-ידי אמירת
16 שיעורים ברבים וכיוצא בזה, הן בנגלה שבתורה, והן בפנימיות התורה, תורת החסידות.
- 17 ולהוסיף, שענין זה מודגש ביותר ב'שנת הקהל' - כמדובר כמה פעמים שכל אחד ואחד יכול וצריך
18 לעסוק בענין ד"הקהל" על-ידי-זה שמשפיע על אלו שיש לו קשר ושייכות עמהם, שהרי לכל אחד ואחד
19 יש השפעה מסויימת כו', השאלה היא רק בנוגע למדת ההשפעה, על ריבוי אנשים או על מיעוט אנשים,
20 ועד להשפעה בביתו ובארבע אמותיו³⁵.

בסעיף יג, בנוגע לנשים ובנות:

- 21 ובהקדמה - שגם הן, השלוחות, נוטלות חלק חשוב ביותר בעבודת השליחות, לא רק על-ידי הסיוע
22 לבעל והאב, אלא גם על-ידי פעולתן ועבודתן בהשפעה על נשי ובנות ישראל, כולל - אלו שיקבלו על
23 עצמן (עד למחר בזמן המנחה) החלטות טובות לעסוק ולהוסיף כו' בכל פעולות אלו כהנה וכהנה.
- 24 ונוסף לזה, ישנה גם הפעולה שנעשית על-ידי עצם עובדת היותן במקום זה - שגם במקום נידח
25 (במובן הרוחני), או אפילו במקום רגיל, רואים בת ישראל כשרה, דבר הבא לידי ביטוי גם בהופעה
26 החיצונית, בלבוש צנוע וכו'.
- 27 ומזה מובן שיש צורך בעידוד ונתינת-כח הן להשלוחים והן להשלוחות, ולכן נותנים הקונטרסים
28 והשטרות הנ"ל גם להן (לשלוחות) בנו"ן פשוטה (סופית).
- 29 ולהעיר מהידוע³⁶ בענין 'נון פשוטה' ד"בו תדבקון"³⁷ - ש"הנו"ן פשוטה יש לה רגל ארוכה ומשוכה
30 למטה, לרמז שתתפשט ותומשך הארת והמשכת גילוי אלקותו יתברך למטה מטה, עד שאפילו בחינת
31 עשיה יהיה כולו קודש לה".

(30) קהלת ד, יג ובפירש"י.

(31) כולל גם העילוי ד"יחוד" לגבי "איחוד" - ע"ד העילוי

ד"יחיד" לגבי "אחיד".

(32) ראה תניא פ"ה.

(33) קידושין מ, ב. וש"נ.

(34) ראה לקו"ד ח"ב רמו, ב.

(35) מלבד עבודתו בנוגע לעצמו - "בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאדך" (ואתחנן ו, ה).

(36) לקו"ת פ' ראה כ, ב.

(37) פ' ראה יג, ה.

1 ויש להוסיף בנוגע לדיוק ד"ב תדבקון" - דיש לומר, ש"בו" קאי על עצמותו יתברך, על-דרך מה
2 שכתוב³⁸ "נגילה ונשמחה³⁹ בד", בעצמותך ממש⁴⁰.

* * *

3 יז. מאמר דיבור-המתחיל "ויאמר לו יהונתן מחר חודש" גו'.

* * *

4 יח. נהוג בכל התוועדות ביום השבת-קודש ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין
5 בהערות אאמו"ר על הזוהר בפרשת השבוע, וענין בשיעור היומי ברמב"ם.

6 בנוגע לפירוש רש"י - נתעכב על מה שהעירו בפירוש רש"י על הפסוק⁴¹ "ותלך לדרוש את ה'",
7 "לבית מדרשו של שם":

8 (א) מנא-ליה לרש"י ש"ותלך לדרוש את ה'" קאי על "בית מדרשו של שם", אולי היא שאלה אצל
9 בעלה⁴² יצחק, או אצל חמיה⁴³ אברהם, דמכיון שבוודאי ידעה והכירה בגודל צדקתם כו', היתה יכולה
10 לצפות לקבל מהם מענה ("מה תהא בסופה"), לא פחות מאשר ב"בית מדרשו של שם", ומדוע הוצרכה
11 לצאת מביתה ולהרחיק לכת⁴⁴ עד ל"בית מדרשו של שם"?!

12 (ב) גם צריך להבין: מהו הדיוק "בית מדרשו של שם" דוקא, ולא "שם ועבר", כלשון רש"י בפרשה
13 זו עצמה, "פתחי תורה של שם ועבר"⁴⁵, "אהלו⁴⁶ של שם ואהלו של עבר"?!

14 ובפרט שעבר היה כמה דורות לאחרי שם, ואם-כן מדוע הוצרכה להרחיק לכת עד שם, דור הכי
15 ראשון?!

16 יט. כמו-כן העירו בפסוק שלפני-זה - "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא"⁴⁷:

17 לכאורה אינו מובן: מניין ידע יצחק שהחסרון הוא אצל רבקה, "כי עקרה היא", ולא אצלו, שאינו
18 יכול להוליד?

19 ורצו לתרץ, בפשטות, שמכיון שהקב"ה הבטיח לאברהם "כי ביצחק יקרא לך זרע"⁴⁸, ברור הדבר ללא
20 כל ספק שמצדו אין מניעה בדבר, ועל כן צריך לומר ש"עקרה היא".

21 אמנם, אף שתירוץ זה פשוט לכאורה, הרי (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר:) כשם שדובר כמה
22 פעמים בנוגע לשאלות בפירושי רש"י, שכאשר מוצאים שאלה וקושיא, יש לעיין ולהתבונן שמא יכולים
23 למצוא תירוץ, כן הוא גם בנוגע למציאת תירוץ, שגם כאשר מוצאים תירוץ בהשקפה ראשונה, יש לעיין
24 ולהתבונן האם זה אמנם תירוץ מספיק כו', ובנידון-דידן, גם בהתבוננות קלה מגיעים למסקנא שאין זה
25 תירוץ מספיק - כי:

26 מצינו אצל יעקב, שאף שהקב"ה הבטיח לו שישמור עליו כו', ובלשונו של יעקב בתפילתו: "ואתה

(42) כמנהג העולם שבענינים כגון-דא מתדברים לכל לראש עם הבעל, כפי שמבין ויודע גם כן חמש למקרא בנוגע למשפחתו כו'.

(43) ובפרט שאברהם הי' דר בסמיכות מקום ליצחק ורבקה, כדמשמע מפשטות הכתובים.

(44) היפך הענין ד"כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה, יד. רמב"ם הל' אישות פי"ג הי"א).

(45) שם, כב.

(46) שם, כז.

(47) שם, כא.

(48) וירא כא, יב.

(38) תהלים סו, ו.

(39) לא רק גילה, אלא גם שמחה, היינו, שמחה גלוי'. ולהעיר גם משיכות פסוק זה "נגילה ונשמחה בך" לשנה זו - שנת תשמ"ח. ושייך גם לשנת הקהל - שהרי השלימות ד"הקהל" תלוי בקיום היעוד "קהל גדול ישו בו נה" (ירמ' לא, ז), בגאולה העתידה, כשיהי' שלימות ענין השמחה (שיאמרו ליצחק דוקא, ענין הצחוק והשמחה - "כי אתה אבינו") - "נגילה ונשמחה בך", בעצמותך ממש.

(40) ראה תו"א בשלח סד, סע"ב. שער האמונה ספנ"ו. תו"ח שמות קעח, א ואילך. ועוד.

(41) פרשתנו כה, כב.

- 1 אמרת היטב איטיב עמך, ושמתי את זרעך כחול הים גו"מ⁴⁹ – מכל-מקום ביקש והתפלל על קיום ההבטחה,
2 באמרו, "אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא"⁵⁰.
- 3 ועל-פי-זה, אף שהקב"ה הבטיח "כי ביצחק יקרא לך זרע", אבל מכיון שישנו החשש שמא גרם
4 החטא, יתכן שנעשה שינוי חס-ושלום, בענין זה, ולכן יש מקום וצורך בתפילה ובקשה גם בנוגע ליצחק,
5 והדרא קושיא לדוכתה: מדוע התפלל רק על רבקה, "כי עקרה היא"?
- 6 כ. כמו-כן העירו בפירוש רש"י על הפסוק⁵¹ "משמני הארץ יהיה מושבך", "זו איטליאה של יון":
7 לכאורה, אם יש צורך לפרש מה הכוונה ב"משמני הארץ", שלכן כתב רש"י "זו איטליאה של יון"
8 - היה לו לרש"י לפרש "משמני הארץ" בפעם הראשונה, "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ"⁵²,
9 שבברכת יעקב?
- 10 כלומר, הפירוש "זו איטליאה של יון" שייך אמנם ל"משמני הארץ" שנאמר בעשו, כי "איטליאה של
11 יון" היא מקום מושבו של עשו, ולא של יעקב, אבל העובדה שפירוש מסויים אינו שייך לפסוק זה, אינה
12 מבארת עדיין את הקושי שבדבר, ובנידון-דין אם התיבות "משמני הארץ" דורשות הסבר וביאור, יש
13 צורך לפרשם גם בפעם הראשונה, בנוגע ליעקב?
- 14 וכפי שיתבאר לקמן.
- 15 כא. בהערות אאמו"ר⁵³ מובא מאמר הזוהר⁵⁴ "ועתה בני שמע בקולי וגו'⁵⁵, בההוא זמנא ערב פסח
16 הוה⁵⁶.. ועל דא עבדת תרי תבשילין (קרבן פסח וקרבן חגיגה). רבי יהודה אמר, רמז הכא דזמינין בנוי
17 דיעקב לקרבא שני שעירים.. ביומא דכיפורי כו'".
- 18 ומבאר אאמו"ר פרטי הענינים בדרך הקבלה, אבל אינו מבאר את הלימוד וההוראה בעבודת האדם
19 לקונו, כפי שיתבאר לקמן.
- 20 כב. שיעור היומי ברמב"ם הוא - ריש הלכות עבדים. וענינו בעבודת האדם לקונו, "לתקן הדעות"⁵⁷
21 – שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת "עבד עברי"⁵⁸, עבדו של הקב"ה⁵⁹, שהרי מקרא מלא דיבר
22 הכתוב⁶⁰ "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם".
- 23 אמנם, ענין זה שייך לכללות העבודה בכל הזמנים, ויש להוסיף ולבאר גם בקשר ובשייכות לתוכנו
24 המיוחד של זמן זה, שבו לומדים - בהשגחה פרטית - הלכות עבדים.
- 25 כג. כאן המקום להזכיר אודות אלו שהכינו דבר המשמח - "המשמח אלקים ואנשים"⁶¹ - עבור
26 התועדויות ומסיבות בקשר עם פתיחת בתי-חב"ד, פעולות "הקהל", ועל-דרך-זה כל שאר הפעולות
27 בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה.
- 28 וכרגיל, יגשו עתה לקבל המשקה, ועל-פי האמור לעיל שראוי ונכון לעשות התחלת הפעולה תיכף
29 ומיד - יתחילו באמירת "לחיים", "לחיים ולברכה", או "לחיים טובים ולשלום" ("נהרא⁶² נהרא
30 ופשטיה")⁶³, הן בנוגע לעצמם, והן בנוגע להמסובים כאן, ויכריזו ויזמינו את המסובים כו'.

גדיי עזים הי' מאכלו של יצחק, אלא פסח הי' כו' (שם, ט).
57 ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.
58 ראה ד"ה ואלה המשפטים תשל"ח (סה"מ מלוקט ע' שז ואילך). וש"נ.
59 ומובן, שאין הכוונה להחסרון דעבד, "עבדא בהפקירא ניהא לוי", ח"ו, כ"אם למעלת עבודת העבד.
60 בהר כה, נה.
61 שופטים ט, יג.
62 חולין יח, ב. וש"נ.
63 ראה "היום יום" כ"ט אד"א. סה"מ תרפ"ז בהוספות ס"ע רמד ואילך.

49) וישלח לב, יג.
50) פירש"י שם, יא. – ואף שהבן חמש למקרא לא למד עדיין פסוק זה, הרי נוסף לכן שהחשש שמא יגרום החטא הוא סברא פשוטה, תתעורר אצלו השאלה והקושיא כשיבוא ללמוד פסוק זה.
51) פרשתנו כז, לט.
52) שם, כח.
53) לקוטי לוי"צ ע' צו.
54) פרשתנו קמב, סע"א ואילך.
55) שם, ח.
56) ועד"ז בפירוש רש"י – בפשוטו של מקרא – "וכי שני

1 והעיקר - שיעסקו בפעולות אלו באופן המתאים, ובוודאי תהיה סייעתא דשמיא בכל פעולות אלו,
 2 כמאמר⁶⁴ "הבא לטהר מסייעין אותו", בהצלחה רבה ומופלגה, ומתוך שמחה וטוב לבב.
 3 ועל-ידי-זה ממהרים ומזרזים עוד יותר את הזמן שבו תהיה השמחה בתכלית השלימות - "שמחת
 4 עולם על ראשם"⁶⁵, לעתיד-לבוא, כשיאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו", בגאולה האמיתית והשלימה
 5 על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
 6 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

7 כד. בנוגע לפירוש רש"י - מכיון שעומדים אנו בסמיכות לזמן שבו יאמרו ליצחק "כי אתה אבינו"
 8 (כנ"ל), יש להתחיל בענין השייך ליצחק - שהתפלל על רבקה דוקא, "כי עקרה היא":
 9 בנוגע לעצמו - היה יצחק בטוח שתקויים ההבטחה "כי ביצחק יקרא לך זרע", מכיון שאצלו לא היה
 10 מקום לחשש שמא יגרום החטא.
 11 וההסברה בזה:

12 בהמשך הענין כותב רש"י⁶⁶ ש"שפחה לא רצה לישא (כמו אברהם), לפי שנתקדש בהר המוריה להיות
 13 עולה תמימה".

14 ועל-דרך-זה בענין שלאחרי-זה⁶⁷, "ויהי רעב בארץ, מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם,
 15 וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה", "וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה גו", ומפרש רש"י:
 16 "שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב"⁶⁸, אמר לו: אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה
 17 ואין חוצה לארץ כדאי לך".

18 והנה, המעלה המיוחדת של "עולה תמימה" היא - ששומרים עליה שלא יארע לה דבר בלתי-רצוי.
 19 ומזה מובן גם בנוגע ליצחק - שלהיותו "עולה תמימה" - בוודאי שהקב"ה מגין ושומר עליו שלא יבוא
 20 לידי חטא חסו-שלום, ולכן אין מקום לחשש שמא יגרום החטא.

21 כה. על-פי-זה יש להוסיף ולבאר עוד ענין בהמשך הפרשה - בנוגע לברכות שרצה יצחק לברך את
 22 עשו, ובסופו של דבר בירך את יעקב:

23 כשנודע ליצחק שלא בירך את עשו - אזי "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד"⁶⁹. ובטעם הדבר -
 24 דלכאורה, גם אם בירך משהו אחר במקום לברך את עשו, מה מקום ל"חרדה גדולה עד מאד"?! - יש
 25 לומר⁷⁰, שהחרדה היתה מפני שחשב שניטל ממנו חסו-שלום הענין ד"עולה תמימה", והראיה - שלא
 26 שמרו עליו מלמעלה שיברך למי שחשב שצריך לברכו בגלל מעלת הבכורה⁷¹ (עד שנתברר לו שהברכות
 27 שייכות ליעקב כו', שלכן אמר "גם ברוך יהיה").

ועוד ועיקר:

29 בענין זה גופא מודגש היותו "עולה תמימה" - ששמרו עליו מלמעלה שיברך את מי שראוי באמת
 30 לקבל את הברכות, יעקב דוקא.

31 כלומר, עצם העובדה שיכולה להיות לו מחשבה אחרת (שרצה לברך את עשו) - אינה בסתירה לענין
 32 "עולה תמימה", וראיה לדבר - מהענין שבו נתפרש שהוא "עולה תמימה" - "שהיה דעתו לרדת

(69) כו, לג.

(70) ולהעיר מהפירוש שמביא רש"י מתנחומא [נוסף על הפירוש כתרגומו, לשון תמי', ומדרשו שראה גיהנום פתוחה כו'], "למה חרד יצחק, אמר שמא עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול כו'", די"ל, שבוה נכלל גם החרדה על עצם העובדה שלא שומרים אותו מלמעלה כו'.

(71) ע"ד מ"ש (תצא כא, טד"ו) "לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור", "כי את הבכור בן השנואה יכיר גו".

(64) ראה שבת קד, א. וש"נ.

(65) ישע"י לה, יר"ד. נא, יא.

(66) כה, כו.

(67) כו, א"ב.

(68) ולכן מזכיר הכתוב אודות "הרעב הראשון אשר הי' בימי אברהם", כדי לבאר מדוע הוצרך הקב"ה לומר לו "אל תרד מצרימה" - מכיון "שהי' בדעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב".

1 למצרים", והיה לו טעם בדבר, "כמו שירד אביו בימי הרעב", אלא שבנוגע למעשה בפועל שומרים עליו
2 מלמעלה, שלכן "אמר לו, אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה כו", ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שאף
3 שהיתה לו מחשבה לברך את עשו, והיה לו טעם בדבר, מצד מעלת הבכורה כו', מכל-מקום להיותו
4 "עולה תמימה", שמרו עליו מלמעלה שבנוגע למעשה בפועל, יברך את יעקב דוקא.

5 כו. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק "ותלך לדרוש את ה'", "לבית מדרשו של שם":

6 הכרחו של רש"י לפרש ש"ותלך לדרוש את ה'" קאי (לא על יצחק או אברהם, אלא) על "בית מדרשו
7 של שם" דוקא, הוא - (א) ממה שנאמר "ותלך", שמזה מוכח שלא שאלה את יצחק או את אברהם, שאז
8 לא היתה צריכה לילך, מכיון שיצחק היה עמה בבית, ואברהם בקירוב מקום, (ב) ולהיכן הלכה - "לדרוש
9 את ה'", והרי המקום שבו דורשים את ה' הוא - "בית מדרשו של שם", כפי שכבר למד ה'בן חמש'
10 ששם היה "כהן לא-ל עליון"⁷², כמובן בפשטות שאליו הולכים "לדרוש את ה'".

11 ועל-פי-זה מובן דיוקו של רש"י "בית מדרשו של שם", ולא "שם ועבר" - מכיון שכאן לא נוגע ענין
12 לימוד התורה, כ"אם ענין הכהונה, "כהן לא-ל עליון", שלכן באים אליו "לדרוש את ה'".

13 כז. אמנם, עדיין נשאלת השאלה: מהי אמנם הסיבה שהיה צורך ב"ותלך לדרוש את ה'" ב"בית
14 מדרשו של שם", ולא היה מספיק לשאול את יצחק או את אברהם ?

15 ויש לומר בזה בפשטות - ובשני אופנים:

16 (א) רבקה שאלה אמנם - לכל לראש - אצל יצחק (או אברהם), אלא שלא קיבלה מענה על שאלתה⁷³,
17 ולכן הוכרחה לילך לדרוש את ה', לבית מדרשו של שם.

18 (ב) רבקה לא שאלה את יצחק (וכן את אברהם) - כדי שלא יצטער, כשישמע שלאחרי שסוף-כל-סוף
19 נתקבלה תפילתו, "ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו"⁴⁷, ישנו ענין בלתי-רצוי, "ויתרוצצו הבנים בקרבה",
20 עד כדי כך ש"ותאמר אם כן למה זה אנכי (מתאוה ומתפללת על הריון)"⁴¹.

21 ויומתק יותר על-פי המדובר בהתועדות שלפני-זה⁷⁴ בפירוש רש"י⁷⁵ ש"אמר לו אברהם (להקב"ה),
22 אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת כו' עכשיו אתה אומר
23 וכו'" - שיש לומר, שמעין ודוגמת זה שייך גם בנידון-דידן, בתחילה היתה רבקה עקרה, ואחר-כך
24 הועילה תפילתו של יצחק שנתעברה, ואחר-כך נעשה ענין בלתי-רצוי שהטיל ספק בכל הענין ("אם כן
25 למה זה אנכי"), ולכן לא רצתה רבקה לשאול ענין זה אצל יצחק ואברהם, כדי שלא תתעורר אצלם שאלה
26 וקושיא על הנהגתו של הקב"ה (כמדובר לעיל בארוכה אודות שלילת הענין⁷⁶), אלא הלכה בעצמה
27 "לדרוש את ה'".

28 כח. ויש להוסיף עוד ענין בזה - בנוגע לאברהם:

29 ישנו טעם פשוט שענין זה ("שני גוים בבטןך וגו'"⁷⁷) לא היה יכול להתגלות על-ידי אברהם (אילו
30 היתה רבקה שואלת אצלו) - מכיון שאי-אפשר לגלות לאברהם שאחד מהם יהיה רשע ("שני לאומים
31 ממעיך יפרדו, מן המעיים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתומו"⁷⁸), במכלל-שכן וקל-וחומר מזה ש"קיצר
32 הקב"ה חמש שנים משנותיו" (של אברהם), "כדי שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ואין
33 זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה"⁷⁹.

34 אמנם, ביאור זה אינו אלא בנוגע לאברהם, ובאברהם גופא - לא בנוגע לשלילת שאלתה של רבקה
35 אצלו⁸⁰, כ"אם בנוגע לשלילת האפשרות שהמענה יהיה על-ידו; מה-שאינ-כן הביאור האמור לעיל הוא
36 - בנוגע לאברהם וליצחק, וגם בנוגע לשלילת שאלתה של רבקה, כדי שלא לצערם כו', כנ"ל.

72) לך-לך יד, יח ובפירש"י. ובהמשך לזה - "ויתן לו

(אברם) מעשר מכל", "לפי שהי' כהן" (שם, כ ובפירש"י).

73) ורש"י אינו כותב זה, מכיון שלא נתפרש בכתוב.

74) שיחת ש"פ וירא סכ"ז ואילך.

75) וירא כב, יג.

76) אלא, שבנוגע לעקידה לא היתה ברירה, והי' הכרח

ב"אפרש לפניך את שיחתי" ע"י אברהם, כנ"ל בארוכה.

77) פירשתנו כה, כג.

78) פירש"י עה"פ.

79) פירש"י שם, ל.

80) שהרי עדיין לא ידענו שיש בבטנה שני גוים שאחד מהם

יהי' רשע, ולכן לא היתה לה סיבה שלא לשאול אצל אברהם.

כט. הביאור בפירוש רש"י "משמני הארץ":

1
2 דובר פעם שהכרחו של רש"י לומר פירוש ב"משמני הארץ" שנאמר בעשו, הוא - שלאחרי שיעקב
3 נתן ליעקב "משמני הארץ", לא נשאר "משמני הארץ" לתת לעשו? ועל זה מתרץ רש"י: "זו איטליאה
4 של יון", כדאיתא בגמרא⁸¹ "בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, ירד גבריאל ונעץ קנה בים והעלה
5 שירטון, ועליו נבנה כרך גדול שברומי" (איטליאה של יון), שעל-פי-זה מתורץ מניין היה "משמני הארץ"
6 עבור עשו - מכיון ש"איטליאה של יון" נעשית ריבוי שנים לאחר הזמן של ברכת יצחק, בזמן שלמה.
7 אמנם, אף-על-פי שזוהי אמנם 'המצאה', אי-אפשר לומר כן בפירוש רש"י בפשוטו של מקרא, שהרי
8 ה'בן חמש למקרא' לא למד עדיין את דברי הגמרא הנ"ל.
9 ולכן, יש לומר הביאור בזה בפשטות⁸²:

10 החילוק בין "משמני הארץ" שנאמר ביעקב ל"משמני הארץ" שנאמר בעשו הוא - שביעקב נאמר
11 "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ" סתם, היינו, שבכל מקום היותו יקבל "משמני הארץ"⁸³,
12 מה-שאינ-כן בעשו נאמר "משמני הארץ יהיה מושבך", היינו, שיתיישב במקום שהוא "משמני הארץ".
13 ולכאורה, היכן מצינו אצל עשו ש"משמני הארץ יהיה מושבך"? ואדרבה, מפורש בקרא⁸⁴ "ויקח עשו
14 את נשיו ואת בניו גוי' ואת כל קניניו גוי' וילך אל ארץ (לגור באשר ימצא) מפני יעקב אחיו, כי היה
15 רכושם רב משבת יחדיו גוי' וישב עשו בהר שעיר", ומובן ש"הר", ועל-אחת-כמה-זוכמה "הר שעיר", הר
16 קשה, אינו "משמני הארץ"!

17 ולכן מפרש רש"י "משמני הארץ יהיה מושבך" - "זו איטליאה של יון", כלומר, רש"י שאל ובריר
18 היכן הוא המקום הטוב ביותר מכל הארצות שבהם התיישב עשו, ומצא ש"זו איטליאה של יון"⁸⁵, ובה
19 נתקיימה הבטחת "משמני הארץ יהיה מושבך" של עשו (מכיון שנוסף ל"וישב עשו בהר שעיר", נתיישב
20 גם ב"איטליאה של יון").

21 ל. בנוגע להערות אאמו"ר על הזוהר - יש לקשר שני הענינים, פסח ויום הכיפורים (שני הפירושים
22 ברמז ד"שני גדי העזים", "תרי תבשילין" דערב פסח, פסח וחגיגה, או "שני שעירים" דיום-הכיפורים)
23 עם תוכן הענין ד"הקהל":

24 טפח: קרבן פסח - עם היותו קרבן יחיד, מצינו שיש לו גם גדר של קרבן ציבור, "דאתי בנופויא"⁸⁷,
25 אשר בזה מודגש הקשר והשייכות עם תוכן הענין ד"הקהל". זאת ועוד: על-ידי הקדמת אכילת החגיגה
26 - נאכל הפסח על השובע⁸⁸, אשר על-ידי-זה מודגש ענין האחדות ("הקהל") גם באכילת הפסח - שאין
27 חילוקים באופן האכילה בהתאם לגודל הרעב, מכיון שכולם אוכלים את הפסח על השובע.

28 ויום הכיפורים: נוסף על כללות הענין ד"אחת בשנה"⁸⁹, הרי בשני שעירי יום הכיפורים, "חד לה' וחד
29 לעזאזל", מודגש ענין האחדות בכל הדרגות, מלמעלה מעלה עד למטה מטה, שהרי השעיר לעזאזל מורה
30 על תחתון שאין למטה ממנו כו', והשעיר לה' מורה על דרגה הכי נעלית. והחיבור שביניהם - על-ידי
31 ענין הגורל, כידוע גודל הפלאת מעלת הגורל, עד כדי כך, שאיתא בתשובות הגאונים⁹⁰ שהתוקף ד"גורל"
32 הוא כ"עשרת הדברות", שנאמר⁹¹ "בחיק יוטל את הגורל, ומה' כל משפטו".

33 לא. ויהי-רצון שמהדיבור אודות ענין ה"גורל", נזכה תיכף ומיד לקיום ההבטחה "ותעמוד לגורלך
34 לקץ הימין"⁹²,

(81) סנהדרין כא, ב.
(82) ראה גם רא"ם, גו"א ושפ"ח. ועוד.
(83) וכפי שמצינו שאפילו בהיותם במצרים - קיבלו "מיטב הארץ", "חלב הארץ" (ויגש מה, יח. מז, ו. שם, יא).
(84) וישלח לו, ו-ח ובפירש"י.
(85) ולכן אין צורך בראי' והוכחה כו', ובוודאי לא ראי' והוכחה מדברי חז"ל שעדיין לא למדם ה'בן חמש', כ-אם שרש"י בירר שכך היא המציאות.
(86) ראה ס"פ וישלח ובפירש"י.
(87) לשון הש"ס - יומא נא, א. וראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 104 ואילך. וש"נ.
(88) פסחים ע, רע"א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"ג.
(89) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.
(90) קושטא שלי"ה. ירושלים, תש"כ - ס"ו ס'. ווילנא תרמ"ה ס"ו נז.
(91) משלי טז, לג.
(92) דניאל בסופו.

- 1 וכמו בכתוב לפני-זה "ותנוח", היינו, שהולכים לנוח קימעא, אבל תיכף ומיד "ותעמוד לגורלך לקץ
- 2 הימין", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש, תיכף ומיד ממש.
- 3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

המשך ביאור למס' מכות ליום רביעי עמ' א

1 עוסק בתורה.
 2 עוד מתרצת הגמרא: ואי בעית אימא - ואם תרצה תוכל ליישב
 3 זאת כך, שאכן אין דברי תורה קולטים כלל, ורשאי גואל הדם
 4 להורגו אפילו בזמן שעוסק בתורה, ומאי קולטין - ומה היא כוונת
 5 דברי רבי יוחנן שדברי תורה קולטים, היינו מלאך המות, שאינו
 6 יכול ליטול את נשמתו של אדם בשעה שעוסק בתורה. כי הא -
 7 וכמו המעשה שהיה, דרב הירשא הנה יתיב וקריס כפי רב - שרב
 8 חסדא היה יושב ולומד בבית המדרש, ולא הנה קא יכול שליחא
 9 [דמלאך המות] למיקרב לנביה - ולא יכול היה שליחו של מלאך
 10 המות להתקרב אליו וליטול את נשמתו, לפי דלא הנה שליח פומיה
 11 מנירשא - שלא היה פיו שותק מלגרס בדברי תורה, והתורה
 12 מגינה ממות, סליק ויתיב אחרון דבי רב - עלה שלוחו של מלאך
 13 המות ונתיישב על העמוד שבית המדרש נשען עליו, ועל ידי כך
 14 פקע ארוא - נשבר העמוד, ושתיק - ושתק רב חסדא מתלמודו,
 15 ויביל ליה - ואז יכול היה השליח ליטול את נשמתו.
 16 הגמרא מביאה מימרות בענין ערי מקלט: אמר רבי תנחום בר
 17 חנילאי, מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה, כלומר, מפני
 18 מה פתח בו הכתוב בעשיית ערי מקלט להצלת הרוצחים בשגגה,
 19 שהרי העיר בצר שנמנתה ראשונה בכתובים בחלקו של ראובן
 20 היתה, מפני שהוא פתח בהצלה של יוסף תחלה, שנאמר (בראשית לו
 21 כא) בענין מכירת יוסף כשהתנכלו אחיו להמיתו, וישמע ראובן
 22 ויצילוהו מידם וגו'.
 23 דרש רבי שמלאי, מאי דכתיב - מה היא כוונת הכתוב (דברים ד טא)
 24 'אז יבדיל משה שלש ערים כעבר הנהרן מורה [שמש], הרי
 25 לכאורה התיבות 'מורה שמש' מיותרות הן, אלא כך אמר לו
 26 הקדוש ברוך הוא למשה, הורה שמש לרוצחים, כלומר, דאג להכין
 27 להם את כל צורכיהם בערי המקלט. אימא דאמרי - ויש שאמרו
 28 שמועה זו בלשון אחרת, שכן אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה,
 29 הורחת שמש לרוצחים, במה שהפרשת שלש ערים לערי מקלט,
 30 ויפה עשית.
 31 הגמרא דורשת מקרא על מעשיו של משה שהפריש ערי מקלט:
 32 דרש רבי יואסי, מאי דכתיב - על מי יש לדרוש את דברי הכתוב
 33 (קהלת ה ט) 'אזהב כסף לא ישבע כסף, ומי אזהב בהמון לא תבואה'
 34 וגו', 'אזהב כסף לא ישבע כסף' זה משה רבינו, שהיה אזהב את
 35 המצוות (שנמשלו לכסף) ולא היה שבע מהן, שהיה יודע שאין שלש
 36 ערים של מקלט שבעבר הנהרן קולמות את ההורגים בשגגה עד
 37 שלא נהקרו שלש הערים שבארץ כנען, לאחר כיבוש וחלוקת
 38 הארץ, ומכל מקום הקדים להפריש הערים שבעבר הירדן, ואמר,
 39 מצוה זו של הפרשת הערים שבאף לדי, אפיקימנה.
 40 ממשך רבי סימאי ומפרש את המשך דברי הכתוב על ענין אחר:
 41 'ומי אזהב בהמון לא תבואה', למי נאה ללמד בהמון - לדרוש תורה
 42 ברבים, למי שכל התבואה שלו, כלומר, שבקי במקרא ובמשנה,
 43 בהלכות ובאגדות. והיינו דאמר - והרי זה כעין מה שאמר רבי
 44 אלעזר, מאי דכתיב - מה היא כוונת דברי הכתוב (תהלים קו א) 'מי
 45 ימלא גבורות ה' שמיע כל תהלתו', למי נאה (ללמד) -
 46 לספר את גבורות ה', למי שיכול להשמיע את כל תהלתו. כלומר,
 47 למי ראוי לדרוש ברבים, למי שביקי בכל חלקי התורה.
 48 הגמרא מביאה שיטת נוספות לדרוש את הכתוב 'ומי אזהב בהמון
 49 לא תבואה' ורפנן אומרים, ואיתימא - ויש אומרים שרפה בר מרי

הוא שאמר כן, שיש לדרוש את דברי הכתוב 'מי אזהב בהמון לו
 תבואה', כל האזהב (ללמד) בהמון - כל אדם שאוהב תלמידי
 חכמים המלמדים תורה להמון התלמידים, לו תבואה - התורה
 מחזרת עליו ועל זרעו, שיהיו בניו תלמידי חכמים. יתבו ביה רפנן
 ענייניו - נתנו החכמים עיניהם פרכא פריה דרפה שנתקיים בו
 מקרא זה, לפי שהיה אוהב תלמידי חכמים ביותר, ואכן זכה לכך
 שיהיו בניו תלמידי חכמים.
 (סימן אשי ללמוד רבינא ללמד) רב אשי אמר, כך יש לדרוש את
 דברי הכתוב, כל האזהב ללמוד בהמון - אדם האוהב ללמוד יחד
 עם חברים העוסקים בתורה, לו תבואה - הוא זוכה לתורה. והיינו
 דאמר - והרי זה כעין מה שאמר רבי יוסי רפרי רבינא, שדרש מאי
 דכתיב - מה היא כוונת דברי הכתוב (ירמיהו ג לו) 'הרב אל הפדים
 ונאלו וגו', הרב ראויה להיות על צדאי שונאיהם של תלמידי
 חכמים - הוא לשון סגי נהור לתלמידי חכמים עצמם שיושבין
 ועוסקין בתורה בר כבוד - לבד, שלא בחבורה, ולא עוד, אלא
 שהעוסקים בתורה לבד הרי הם משפשיין - נעשים טפשים, ודבר זה
 נלמד מדכתיב הכא - ממה שאמר בפרסוק זה 'ונאלו, וכתוב התם
 - ונאמר לשון כעין זה במקום אחר (במדבר יב יא) 'אשר נאלו וגו',
 וכמו שתרשם שם אונקלוס 'דאטפשאנא', ויש ללמוד מכאן ש'נאלו'
 הוא לשון טפשות. ולא עוד, אלא שהעוסקים בתורה לבד הרי הם
 חוטאים, שנאמר (שם) 'אשר נאלו ואשר חטאו', ונסמך במקרא זה
 חטא אצל ה'נאלו'. ואיבעית אימא מהכא - ואם תרצה תוכל
 ללמוד זאת מן המקרא הזה (שעריה יט ט) 'ונאלו שרי צען נשאו שרי
 נף התעו את מצריים וגו', 'תועה' היינו חוטא, ומכאן שה'נאלו' אף
 הוא חוטא.
 רבינא אמר, יש לדרוש מקרא זה כך, כל אדם האוהב ללמד בהמון
 - ללמד תלמידים רבים, לו תבואה - הוא זוכה לתורה. והיינו
 דאמר - והרי זה כעין מה שאמר רבי, הרפה תורה למדתי מרבותי,
 ומתכירי למדתי יותר מהם - יותר מרבותי, ומתלמידי למדתי יותר
 מכולן - יותר מרבותי וחברי, לפי שעל ידי קושיות התלמידים נותן
 הרב אל ליבו לפלפל ולתרוץ קושיותיהם.
 הגמרא מביאה מימרות של רבי יהושע בן לוי בענין חשיבות
 לימוד התורה: אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב - מה היא כוונת
 דברי הכתוב (תהלים קכב א) 'עמדות היו רגלינו בשעריך וירושלם', כך
 יש לדרוש מקרא זה, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, כלומר, מה
 גרם לנו לנצח במלחמה, שערי ירושלם, שהיו יושבים בהם ועוסקים
 בתורה.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב - מה היא כוונת דברי הכתוב
 (שם קכב א) 'שיר המעלות לדרך שאתי באומרים לי בית ה' גלף. כך
 אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, שמעתי בני אדם
 שהיו אומרים מתי ימות זקן זה [דוד] ויבא שלמה בנו ויבנה את בית
 הקדוש - בית המקדש, ונעלה לגל, ושמחתי על דבריהם. אמר לו
 הקדוש ברוך הוא, 'כי טוב יום בהצדק מאלה' וגו' (שם פד יא), והיינו,
 טוב לי יום אחד שאאתה עוסק בתורה לפני, אף שאין המקדש בנוי,
 יותר מאלה עולות שעתיד שלמה בנך לתקריב לפני על בני המזבח
 ביום אחד.
 שנינו במשנה, ומכוננות להם דברים וכו'.
 תניא בברייתא, רבי אליעזר בן עקב אומר,

לקוטי-שיחות פרשת תולדות כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

23 (ג) כאמור מספר פעמים, במקום שמביא רש"י
24 שלושה פירושים, הרי שבנוסף לקושי הקיים על כל
25 פירוש בנפרד ושאיננו קיים באחרים, יש קושי גם על
26 כל שניים מן הפירושים ביחד, שבגללו יש צורך
27 בפירוש השלישי שעליו אין הקושי הזה קיים⁶,
28 שאילולא כן אין צורך בשלושה פירושים.
29 צריך אפוא למצוא בפירוש רש"י שלפנינו גם את
30 הקושי המשותף לכל שני פירושים ביחד, וכיצד הוא
31 מתורץ בפירוש השלישי.

ב.

"ותכהין" כתוצאה מזקנה - אינו מתקבל על-ידי
רש"י

32 הסיבה לכך שרש"י אינו מקבל את ההסבר הפשוט
33 ש"ותכהין" היתה תוצאה מ"זקן יצחק" היא: בפרשה
34 הקודמת⁷ נאמר "ויברך אלקים את יצחק", ורש"י
35 מפרש: נתיירא (אברהם) לברך את יצחק... אמר יבוא
36 בעל הברכות ויברך... ובא הקדוש-ברוך-הוא וברכו.
37 מתעוררת איפוא השאלה⁸: כיצד ייתכן שלאחר
38 ברכת יצחק על-ידי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, ייווצר
39 מצב של "ותכהין עיניו", הגורם לאדם לצער ויסורים,
40 עד-כדי-כך - כפי שכותב רש"י בהמשך⁹ - שמפני
41 זאת הוא היה "כמת"? ברור, שכיון שהקדוש-ברוך-
42 הוא בעצמו, בעל הברכות, בירך את יצחק, לא היתה
43 הזקנה צריכה להזיק לו כל כך, שיהיה חמישים ושבע

א.

שלוש הסיבות ל"ותכהין", והשאלות על כך

1 על הפסוק¹ "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו
2 מראות" מביא רש"י שלושה פירושים לגבי הסיבה
3 ל"ותכהין": בעשנן של אלו (שהיו מעשנות ומקטרות
4 לע"ז²), דבר אחר: כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו
5 רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי
6 השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו,
7 לפיכך כהו עיניו. דבר אחר: כדי שיטול יעקב את
8 הברכות.

9 וצריך להבין:

10 (א) בפשטות נראה שהסיבה מובאת בתורה עצמה,
11 כנאמר לפני כן: "ויהי כי זקן יצחק", וכתוצאה -
12 "ותכהין עיניו מראות"³, כפי שכתוב⁴ לגבי יעקב אבינו
13 "ועיני ישראל כבדו מזוקן", וכפי שרואים במציאות
14 שכח הראיה נחלש מזקנה. ואם כך, מדוע מחפש רש"י
15 סיבות אחרות⁵?

16 (ב) בכל מקום שרש"י מביא שני פירושים או יותר,
17 הרי זה מפני שבכל פירוש יש קושי שאיננו בפירוש
18 האחר. גם סדר הפירושים מדוייק: הקושי בפירוש
19 השני גדול מהקושי בפירוש הראשון, והקושי בפירוש
20 השלישי - גדול מן השני.

21 ואינו מובן: מהם הקשיים בשלושה פירושים אלו,
22 ומה הסיבות לדירוג האמור בקשיים?

קרב יותר לפשוטו ש"מ.

(7) כה, יא.

(8) ראה ע"ד לקמן ע' 231 - בביאור פרש"י בפסוק שלאח"ז ("לא
ידעתי יום מותי, אריב"ק כו").

(9) ויצא כח, יג. לא, מב.

דרך אגב - גם בפרש"י זה נראה גדול דיוק הלשון שלו: המקור
לפרש"י הוא בתנחומא פרשתנו (ז), אלא ששם הלשון "הואיל ונתייסס
בעיניו כו" [וכן בפר"א פל"ב*]: מכאן אתה למד שהתנחומא חשוב כמת,
ואילו ברש"י הלשון: "שכחו עיניו.. והרי הוא כמת".

והביאור בזה [נוסף לזה שבקרא מצינו רק הענין ד"כהו עיניו" ולא
שנתייסס*]: אא"פ לומר שיצחק הי' סומא, כי הי' "עולה
תמימה****" (פרש"י פרשתנו כו, ב. מב"ר פס"ד, ג), וסומא הוי מום
(אמור כא, יח. כב, כב).

(1) פרשתנו כז, א.

(2) ברא"ם כאן מפרש שכהו עיניו מצד שהי' מיצר לו על עשן הנ"ז
(וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 141 ואילך). ובתנחומא כאן (ח):
אמר הקב"ה הריני מכהה את עיניו כו'. אבל מפשטות לשון רש"י "בעשנן
כו" מוכח, שכיחוי עיניו בא מהעשן עצמו (דטבע העשן להזיק לעינים
- משלי יוד, כו), וכבשפ"ח כאן.

(3) וכן פירש הרשב"ם, רד"ק ורבינו בחיי כאן.

(4) ויהי מת, י.

(5) אבל אין להקשות דלפי פרש"י למה נאמר בכתוב "ויהי כי זקן
יצחק" (וראה משכיל לדוד כאן)* - כי י"ל, שזוהי הקדמה (לא
ל"ותכהין", כ"א) לכללות הסיפור שרצה יצחק לברך את עשו, שזה שייך
רק כאשר "זקן יצחק גו" לא ידעתי יום מותי".

(6) אף שלפעמים המעלה היא לא מצד קושיא שישנה, כ"א, לפי שהוא

(* עיקר הקושיא לפי פי' הראשון "בעשנן של אלו", משא"כ לפי' הב' והג' - ראה לקמן בפנים סניף ו' והערה 26.

(** גם בנדרים (סד, ב) דטומא חשוב כמת - אבל שם אין המדובר ביצחק.

(*** בבבורות מד, א: כל מחמת כחיותא כו', וברש"י שם: כחיותא, דאינו רואה [ובשטמ"ק מוסיף (וכ"ה ברבינו גרשום): כלל]: אבל הפירוש ד"ותכהין" בפשט"מ הוא
(לא שאינו רואה כלל. כ"א) שרק נחלש כח הראי' אפילו במקצת, וע"ד מש"כ כהה הגע - שלא עמד במראיתו (תורתו יג, ו) ובפרש"י: וראה תו"כ שם.

(****) ובפשטות - וגם מזה שגם אחרי "ותכהין עיניו" הי' בא"י - משמע שכל ימיו הי' "עולה תמימה".

18 ליצחק ולרבקה" מפני שעבדו עבודה-זרה¹⁵, סביר¹⁶,
19 שבסמיכות זו רמוזה הסיבה ל"ותכהין"¹⁷.
20 לכן קובע רש"י את הפירוש ש"ותכהין" נגזר בגלל
21 "עשנן של אלו"¹⁸ מיד בתחילה, כפירוש עיקרי, כי
22 הוא רמוז על-ידי הפסוקים עצמם, בעוד אשר לפי שני
23 הפירושים האחרים אין הסיבה רמוזה בפשטות
24 הפסוקים.

ד.

הקשיים בפירוש הראשון

25 אך בפירוש הראשון ישנם שני קשיים:
26 (א) מובן שנשי עשו לא גרו ביחד עם יצחק, אלא
27 היתה להן דירה נפרדת¹⁹, מובן שאת מעשיהן ש"היו
28 עובדות עבודה-זרה" ו"מעשנות..." הן עשו בדירה
29 שלהן, ואם כך, אין זה "חלק" כל-כך לומר ש"עשנן
30 של אלו" בדירתן הזיק ליצחק בדירתו.
31 (ב) מדוע הזיק "עשנן" רק ליצחק, ולא לרבקה²⁰?
32 ובגלל שני קשיים אלו, מוכרח רש"י להביא את
33 הפירושים האחרים²¹.

1 משנותיו חשוב "כמת"¹⁰! ובמיוחד כאשר גיל מאה
2 ועשרים ושלוש שנים¹¹ לא נחשב כזקנה מופלגת
3 כל-כך בתקופה ההיא,
4 (ובמיוחד שאין מוצאים זאת אצל אף אחד¹² מן
5 האנשים המוזכרים עד עתה¹³, למרות שרבים מהם חיו
6 הרבה יותר ממאה ועשרים ושלוש שנים).
7 לפיכך מביא רש"י סיבות אחרות ל"ותכהין".
8 כלומר, עקב ברכת הקדוש-ברוך-הוא ליצחק, לולא
9 התערבות ענינים אחרים, אכן היה אצל יצחק, כאצל
10 משה רבינו, מצב של "לא כהתה עינו"¹⁴, אבל השפיעו
11 כאן סיבות צדדיות שגרמו ל"ותכהין עינו".

ג.

פירוש ראשון רמוז בפשטות הכתובים

12 קושי זה, כיצד ייתכן שיצחק, אשר הקדוש-ברוך-
13 הוא בעצמו ברכו, יסבול מכהות עינים, מתעורר מיד
14 כאשר לומדים את הפסוק "ותכהין עינו מראות". לכן
15 סביר להניח, שהתשובה לשאלה זו רמוזה בפסוקים
16 עצמם. וכיון שהפסוק "ותכהין עינו מראות" בא
17 בהמשך לפסוק המספר על נשי עשו, שהיו "מורת רוח

יצחק כו' כהו ענינו.
15 פרש"י כו, לה. ולהעיר שבכמה כת"י רש"י איתא: ד"א מקטירות
לע"ז כו.
16 אבל מזה לחוד אינו מוכרח – כי אפשר סמיכות שני ענינים
אלו הוא לפי שלא היו בנייהם מאורעות אחרים שדברה בהם תורה.
17 ראה גם תנחומא כאן ח. רא"ם ושפ"ח כאן.
18 עפמ"ש בפנים יומתק לשון רש"י "בעשנן של אלו" (ולא של נשי
עשו), שכוונתו בזה – אלו שנאמרו למעלה, בכדי להדגיש שפי' זה מרומז
בסמיכות הכתובים.
19 ראה טור הארוך ופענח רוא עה"פ ותהיין מורת רוח גו'. וראה
פרש"י כז, טו.
20 כי לפירוש זה כיהוי העינים אינו תלוי בזקנה, כדלקמן הערה 28.
התירוצים שבתנחומא שהובאו במפרשי רש"י (שרבקה היתה רגילה
בע"ז כו') הם רק אם נאמר שכיהוי העינים בא בגלל שהעשן ה' של ע"ז,
אבל לא לפרש"י (ראה לעיל הערה 2) שבא מהעשן גופא [אבל בשפ"ח
כאן: שעשן קשה לעינים אבל רבקה היתה רגילה בו. וראה ג"כ חזקוני
ודבק טוב].
בנוגע לנשי עשו עצמן – אין הכרח מהכתובים שלא כהו עניהן. או
י"ל שבהקטירן ידעו ליהרר מהעשן. [וכן י"ל בנוגע לעשו. ובפשטות יותר
– כי ה' "איש שדה" ולא ה' נמצא כ"כ בביתן].
21 עוד מעלה בפירושים אלו על פירוש הא': לפי הא' קשה מדוע
נאמר "ותכהין" אחרי "זקן יצחק" * (ראה לקמן ס"ו) – משא"כ לפי
הג' (כדלקמן שם); וגם לפירוש הב' יש לתרץ כדלקמן הערה 28.

[ואין מזה סתירה לזה שפרש"י עה"פ (ש"ב ה, ו) "העורים
והפסחים" – "היו להם שני צלמים (עבודת כוכבים) א' עור וא' פסח
שנעשו על שם יצחק ויעקב כו" – כי י"ל שזהו רק לדעת ריבוסים שלא
הבחינו דרגת "ותכהין" דיצחק (ופשוט שלא ידעו שהי' "עולה תמימה").
והרי גם יעקב חשבוהו ל"פסח" (שפירושו "דולג" – פרש"י בא יב, יא),
אף שהי' רק "צולע" (וישלח לב, לב). ועוד ועיקר שהרי לאח"ז ויבא
יעקב שלם בגופו (פרש"י וישלח לג, יח) – שהי' צולע משך זמן קצר
ביותר במשך כל ימי חייו. ובפשטות י"ל שא"פ לעשות צלם של (רק)
כיהוי עינים].

ועפ"ז חידוש בהלכה (ע"ד הפשט) – דכיהוי עינים לא הוי מום*.
10 משא"כ ביעקב יש לומר, אשר: (א) כבידות עינו באה מצד זה
ש"מעט ודעים היו ימי שני חיי גו" (ריגש מז, ט). (ב) "כבודו" קל יותר
מ"ותכהין" (ראה זהו פרשתנו קמב, א. ספורנו כאן). (ג) גם זה – ה' רק
בסוף ימיו (וראה באר יצחק לפרש"י כאן).
11 שנותיו של יצחק אז (פרש"י פרשתנו כז, ב).
12 ואע"פ שפרש"י (בראשית ד, כג) שהי' למך סומא: (א) הרי מסיים
שם "כך דוד ר' תנחומא (דקאי על כל הפירושים), (ב) אינו מפורש בכתוב,
ג) מביא גם פירוש אחר.
13 אף ש"י"ל שאין מוזכר זה בכתוב – מפני שאין נפק"מ, משא"כ
בנדוד (וביעקב),
אבל גם עפ"ז עדיין לא יתורץ זה שמוכח בנוגע לכמה אנשים שלא
היו סומים אף בגיל של 123 שנה ויותר.
14 ברכה לד, ז. וראה ב"ר פס"ה ה: וצדקת צדיקים זה משה
(שנאמר בו לא כהתה עינו – ראה בחיי פרשתנו כאן) יסורו ממנו זה

* ואף שבכבודות שם דגם "מחזורייתא" (שחסרה מראייתו אבל רואה מקצת – פרש"י) הוי מום – פשיטא שאין הכונה שלא עמד בראיתו כ"א נחלש במקצת. כ"א אדרבא וכלשון רש"י שרא"י היא (רק) מקצת.
** וברפ"ש שלפירוש הראשון נמצא שהתיבות "יודי כי זקן יצחק" מפטימות סמיכות הכתובים (בין "ותכהין" ל"ותהיין מורת רוח גו"). כמ"ש במשכיל לדוד כאן.

והשלישי נגרם "ותכהין" על-ידי פגם וגנות (לפי 28
 הפירוש הראשון בגלל עשן של עבודה זרה, ולפי 29
 השלישי – מפני שיצחק רצה לברך את עשו), ויוצא, 30
 שענינים של גנות וחטון גרמו... לברכות! ואילו לפי 31
 הפירוש השני, להיפך: "ותכהין" נגרם על-ידי מעלתו 32
 של יצחק – בגלל העקידה²⁴. 33

גם לפירוש השלישי יש יתרון על פני שני 34
 הראשונים: 35

לפי שני הפירושים הראשונים יוצא, ש"ותכהין 36
 עיני מראות" נגרם זמן רב לפני "זקן יצחק". שהרי, 37
 כשנשא עשו את הנשים החתיות בהיותו בן "ארבעים 38
 שנה"²⁵, היה יצחק בן מאה שנה (כי כשנולד עשו היה 39
 יצחק בן ששים שנה²⁶). ולפי הפירוש השני, שהדבר 40
 נגרם מדמעות המלאכים, אירע הדבר אף לפני-כן – 41
 כאשר היה יצחק בן שלושים ושבע שנים²⁷. 42

מתעוררת השאלה: מדוע כתוב בתורה קודם "כי 43
 זקן יצחק" ואחר-כך "ותכהין"? הרי לפי שני 44
 הפירושים הראשונים²⁸ צריך היה הסדר להיות הפוך, 45
 לפי סדר המאורעות? 46

לכן מביא רש"י פירוש שלישי, "כדי שיטול יעקב 47
 את הברכות", שלפיו מובן הסדר בתורה: "ויהי כי זקן 48
 יצחק" ולכן הוא רצה לתת את הברכות לעשו, ולפיכך 49
 – "ותכהין"...", כדי שיעקב יקבל את הברכות". 50

ז.

ההוראה: הימנעות מלשון הרע

אחת מההוראות הנלמדות מהפירוש השלישי של 51
 רש"י היא עד כמה יש להקפיד על אי-אמירת לשון 52
 הרע: 53

לכאורה, כדי שיעקב יקבל את הברכות היתה 54
 לקדוש-ברוך-הוא דרך פשוטה ביותר – לגלות 55
 ליצחק²⁹ שעשו הוא רשע³⁰, ואז הוא בודאי יתן את 56
 הברכות ליעקב! 57

ה.

השאלות על הפירוש השני והשלישי

1 הקושי הקיים על כל אחד משני הפירושים האחרים
 2 – "כשנעקד על-גבי המזבח... וירדו דמעותיהם על
 3 עיניו", (ב) "כדי שיטול יעקב את הברכות" (בנוסף
 4 לקושי המשותף להם, שאינם רמוזים בפסוק), הוא:
 5 בפירוש השני קשה: תוכן הפירוש ("נפתחו השמים
 6 וראו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם...
 7 לפיכך כהו עיניו") הוא דרש²², ולא כדרכו של רש"י
 8 בפירושו על התורה – פשוטו של מקרא.

9 ועל הפירוש השלישי יש תמיהה גדולה יותר: כיצד
 10 ייתכן שהקדוש-ברוך-הוא יכהה את ראייתו של יצחק
 11 למשך שנים כה רבות, כדי שאחזר, יעקב, יקבל
 12 על-ידי-כך את הברכות? הרי הרבה דרכים למקום,
 13 ובודאי היתה לקדוש-ברוך-הוא דרך אחרת שבה יכול
 14 היה יעקב לקבל את הברכות.

15 זהו קושי גדול הרבה יותר מן הקושי על הפירוש
 16 השני, כי גרימת יסורים לאדם למען טובת זולתו נראית
 17 כהיפך היושר, דבר שאי-אפשר לחלוטין לשייכו
 18 לקדוש-ברוך-הוא – ולכן קובע רש"י פירוש זה לאחזר
 19 הפירוש השני²³.

ו.

המעלה שבכל אחד מן הפירושים

20 כאמור, יש בכל אחד מן הפירושים מעלה לעומת שני
 21 הפירושים האחרים. במילים אחרות: לכל שני פירושים
 22 ביחד יש אותו קושי, שאינו קיים בפירוש השלישי.

23 היתרון העיקרי שבפירוש הראשון על פני שני
 24 האחרים הוא, כאמור, שרק הוא רמוז בפסוקים.

25 המעלה של הפירוש השני על פני הפירוש הראשון
 26 והשלישי היא: לפי כל הפירושים היה "ותכהין" הגורם
 27 למסירת ברכות יצחק ליעקב. בפירוש הראשון

(22) וצע"ק למה לא כתב רש"י ע"ז "ומדרשו", כדרכו בכ"מ.

(23) בסגנון אחר: הקושי על פי ה' הוא רק שאין לו מקור בפשט"מ (אבל הפירוש בקרא – ש"ותכהין" בא ע"י דמעות המלאכים – מתקבל על הדעת); משא"כ הקושי על פי ה'ג' הוא שנצטם הפירוש (הטעם על "ותכהין") אינו מתקבל כו' [וע"ד משנת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ה (ע' 43 הערה 39) זה שבכ"מ מקדים רש"י פי' האגדה ל"פשוטו"].

(24) עוד יתרון בפירוש זה על פירוש הא' והג': לפי זה (שכהו עיניו בעת מעשה העקידה, כדלקמן בפנים) מתורץ בפשטות למה לא הרגיש יצחק הא ד"זה (עשו) פירש לע"א" (פרש"י פרשתנו כה, כז), משא"כ לפי הא' והג' שכהו עיניו לאח"ז.

(25) פרשתנו כו, לד.

(26) שם כה, כו.

(27) פרש"י פרשתנו כה, כ.

(28) עיקר הקשיא הוא לפירוש הראשון. כי בנוגע לפי' ה' י"ל בדוחק שהדמעות שנשרו מעיני המלאכים "היו רשומות בתוך עיניו" (ב"ד פס"ה, י), ובמילא פעולת הדמעות היתה פעולה נמשכת, ולא כהו עיניו רק לאחר שהזקין [וכמ"ש בפענוח רזא כאן. וראה מהרש"ל (והובא בש"ח) כאן. פדר"א פל"ב]. משא"כ לפי' הא' "בעשנן של אלו" פשוט שכבר כהו עיניו כמה זמן לפני זה, ולא רק עתה (כאשר "זקן יצחק" – כגן שנה) ע"י ריבוי העשן ד...כג שנה!

(29) ראה פרש"י וישב לו, לג: ולמה לא גלה לו הקב"ה כו'.

(30) ובפרט אשר בלאה"כ ראה יצחק שדברים בגו, שהרי אברהם אבי לא ברכו (ראה פרש"י ח"ש כה, יא).

מאמירת לשון הרע: יצחק היה במשך חמישים ושבע
 שנים "כלוא בבית" ו"כמת", וכל זאת כדי למנוע לשון
 הרע על יהודי, ואפילו על ישראל מומ"א!³⁴
 ואם כך הדבר בקשר לעשו, הרי על-אחת-כמה-
 וכמה בקשר ליהודים שלאחר מתן תורה, לאחר
 שהקדוש-ברוך-הוא אמר לכל יהודי³⁵ "אנכי הוי'
 אלקיך", שאצל כל יהודי נעשה "אנכי הוי'
 ל"אלקיך", – לכוחו וחיותו³⁶.
 (משיחת ש"פ תולדות)
 וש"פ וישלח (תשכ"ח)

1 אודות נשי עשו כבר ידע יצחק שהן עובדות
 2 עבודה-זרה³¹ (אך הוא חשב שעשו אינו אשם בכך, כי
 3 אין ביכולתו להשפיע עליהן), וגם לגבי עשו עצמו כבר
 4 ידע יצחק ש"משהו" אינו כשורה עמו – "אין דרך עשו
 5 להיות שם שמים שגור בפיו"³² –
 6 ואם כך, בזמן שבין כך ובין כך היה ליצחק איזשהו
 7 חשד כלפי עשו, היה הקדוש-ברוך-הוא יכול לגלות לו
 8 את הכל, שעשו רשע, ולא היה צורך להזדקק
 9 ל"ותכהין" של יצחק.
 10 מזה רואים עד כמה צריך להתרחק³³ ולהימנע

(34) ראה קידושין יח, רע"א.

(35) בלשון יחיד (ראה רמב"ן יתרו כ, ב. פס"ד פכ"א, ו).

(36) לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ.

(31) פרש"י פרשתנו כו, לה.

(32) שם כו, כא (מב"ר פס"ה, יט. תנחומא באבער פרשתנו יוד). אבל
 דא רמב"ן ומפרשי רש"י שם.

(33) עד"ד (סנה' יא, א. ועוד): חטא ישראל כו' וכי דילטור אני.

המשך ביאור למ' מכות ליום חמישי עמ' ב

37 הכהן הגדול מוליכין את עצמותיו של הרוצח מעיר המקלט על
 38 ו-אל) קברי אבותיו לקבורו עמם, דכתיב (שם לה כח) וְאַחֲרֵי מוֹת
 39 הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יָשׁוּב הָרָצָח אֶל אֲרִיץ אֲחֻזָּתוֹ, אִיזְהוּ וְיִשְׁבָּה שְׁהִיא בְּאֲרִיץ
 40 אֲחֻזָּתוֹ – בתוך הקרקע, הווי אומר זו קבורה. ויש ללמוד מדברי
 41 הכתוב, שאף אם מת הרוצח בעיר מקלטו, יש להעביר את
 42 עצמותיו לאחר מיתת הכהן לארץ אחוזתו.
 43 הגמרא מביאה מחלוקת לגבי כהן גדול שנודע שהוא חלל: נגמר
 44 דינו של הרוצח לגלות לעיר מקלט, ולאחר מכן נעשה הכהן הגדול
 45 בן הרוצח או בן חלוצה, כלומר, נתברר על ידי עדים שהכהן הגדול
 46 הוא חלל, לפי שאמו היתה גרושה או חלוצה, ונמצא שהוא פסול
 47 לכהונה, ומעתה יש לדון מה דינו של הרוצח. פליגי בה – נחלקו
 48 בענין זה רבי אמי ורבי יצחק נפחא, חד אומר – אחד מהם סובר
 49 שמתה הנהוגה, כלומר, הרי זה כאילו מת הכהן הגדול, ופטור
 50 הרוצח מלגלות לעיר מקלט. וחד אומר – ואחד מהם אומר ששקלה
 51 הנהוגה, כלומר, נתברר הדבר שלא היה כהן גדול בשעת גמר
 52 דינו של הרוצח, שהרי כהן זה פסול היה, והרי זה כרוצח שנגמר
 53 דינו בלא כהן גדול, שאינו חוזר מעיר מקלטו לעולם.
 54 הגמרא רוצה לתלות מחלוקת זו במחלוקת תנאים: לימא – האם
 55 נאמר, שרבי אמי ורבי יצחק נפחא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי
 56 יהושע קא מיפלגי – נחלקו במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע.
 57 דתני – שכן שנינו במסכת תרומות (פ"ה מ"א), כהן שהיה עומד
 58 ומקריב על גבי זבוח ונודע שהיה בן חלוצה, רבי
 59 אליעזר אומר כל קרבנות שהקריב עד עתה הרי הם פסולים, ורבי
 60 יהושע מוכשר את מה שהקריב עד עתה, ואינו פוסל אלא מכאן
 61 ולהבא. וממילא יש לומר שבוזה נחלקו אף רבי אמי ורבי יצחק
 62 נפחא, מאן דאמר מתה – זה שאמר 'מתה כהונה', דהיינו, שיש
 63 לדון כאילו מת עתה הכהן הגדול ואין הרוצח גולה, סובר פשיטת
 64 רבי יהושע המכשר את כל הקרבנות שהקריב עד עתה, ואינו
 65 פוסלו אלא מכאן ולהבא, נמצא שהרי זה כאילו מת הכהן עתה,
 66 ולפיכך אין הרוצח צריך לגלות, ומאן דאמר – ואילו זה סובר
 67 'במלך כהונה', דהיינו שנתברר שלא היה כהן זה כשר מעולם,
 68 סובר פשיטת רבי אליעזר הפוסל את עבודתו אף למפרע, ולשיטתו
 69 צריך לומר שנתברר הדבר שבשעת גמר דינו של הרוצח לא היה
 70 הכהן הגדול קיים, והרי זה כאדם שנגמר דינו בלא כהן גדול
 71 שאינו יוצא מעיר מקלט לעולם.

1 נתכפר עונו, ולפיכך אין לפוטרו מגלות במיתת הכהן.
 2 מתרצת הגמרא: מידי גלות קא מכפרא – וכי הגלות היא המכפרת,
 3 הרי מיתת כהן הוא דמכפרא – מיתת הכהן היא המכפרת להשיב
 4 את הגולה מעיר מקלטו, ולגבי מיתת הכהן יש לומר קל וחומר זה,
 5 שאם משיבה היא את הגולים כבר, קל וחומר שיש לה לפטור את
 6 זה שעדיין לא גלה.
 7 שנינו במשנה, אם עד שלא נגמר דינו וכו' מת כהן גדול ומינו אחר
 8 תחתי, ולאחר מכן נגמר דינו, חוזר במיתתו של שני.
 9 מבררת הגמרא: מאן הני מילי – מניין לומדים דין זה, שיהא שובו
 10 של הרוצח מעיר מקלט תלוי בכהן הגדול ששימש בזמן גמר דינו
 11 אף אם נתמנה אחר מעשה הרציחה.
 12 מבארת הגמרא: אמר רב כהנא, יש ללמוד דין זה מדאמר קרא
 13 (במדבר לה כח) וְיִשָּׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר מִשָּׁח אֹתוֹ בְּשֵׁמֶן
 14 הַקֹּדֶשׁ, ופשוט דברי הכתוב היא, שישב הרוצח בעיר המקלט עד
 15 מות הכהן הגדול, שנמשח אותו הרוצח בשמן המשחה. ועל כך יש
 16 לתמוה, וכי הוא – הרוצח מושחו לכהן הגדול. אלא בהכרח יש
 17 לפרש את כוונת הכתוב לענין כהן גדול זה, שנמשח בימיו של
 18 הרוצח, כלומר, שנמשח לאחר מעשה הרציחה, קודם גמר הדין,
 19 שאף הוא מחזיר במיתתו את הרוצח מעיר מקלט.
 20 שואלת הגמרא: מדוע תלויה חזרתו של הרוצח מעיר מקלט
 21 במיתתו של כהן גדול זה, וכי מאי הוה ליה למעבד – מה יכול היה
 22 לעשות בכדי למנוע רציחה זו, הלא עדיין לא נמשח לכהן בשעה
 23 שארע מעשה זה.
 24 משיבה הגמרא: הוה לו לכהן הגדול לבקש דקמים על הרוצח
 25 בשגה שגמיר דינו בבית דין לזכות, ולא יתחייב לגלות לעיר
 26 מקלט, ולא בקיש עליו רחמים.
 27 הגמרא מביאה כמה דינים לגבי רוצח בשגה שמת: אמר אביי,
 28 קטינין – מסורת בידינו מאבותינו, שרוצח בשגה שנגמר דינו
 29 לגלות לעיר מקלט, ומת קודם שהספיק לגלות, מוליכין את
 30 עצמותיו לשם – קבורים את עצמותיו בעיר מקלט, דכתיב (שם לה
 31 ט) לְשׁוֹב הַלָּשֶׁת בְּאֲרִיץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן, וְאִיזְהוּ וְיִשְׁבָּה שְׁהִיא בְּאֲרִיץ
 32 – בתוך הקרקע, הווי אומר זו קבורה. ויש ללמוד מדברי הכתוב,
 33 שאף אם מת הרוצח קודם שגלה לעיר מקלט, יש להגלות את
 34 עצמותיו לשם.
 35 קנא בברייתא, רוצח שגלה לעיר מקלט ומת שם קודם שמת הכהן
 36 הגדול, אוי קבורים אותו בעיר המקלט, ולאחר מכן לכשימות

הילולא דרשב"י ששמו עצמו הוא שמעון⁷, שמיעה, שע"י שמיעה, שמעו, נעשה ותח"ס⁸ נפשכם, והתיבות בו הם⁹ נהל אלקים שהוא ע"ד וכמו חסין תנחם, אך במדרגה יותר גבוה. ואז פסקו למות תלמידי¹⁰ ר"ע, שהוא הסובר שהשיעור הוא¹¹ במודיעים, המלך¹² הא', שזה נרמז בתיבת תנח"ס¹³ [בג"י] בל"ע ב"ן בעור"ר דנהב"ה.

והיינו התיקון למיתה עצמה, לא רק¹⁴ לטמאי נפש, שלא יהי' עוד מיתה, בל"ע המות כו', אלא רק חיים וטוב סלה.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד טז

(7) השם שמעון קשור עם ענין השמיעה כמ"ש (בראשית כט, לג) "ותאמר כי שמע ה' . . . ותקרא שמו שמעון", נמצא דהן פסח שני קשור לשמיעה כמ"ש "עמדו ואשמעה" כנ"ל, והן ל"ג בעומר — ר' שמעון בן יוחאי — הו"ע שמיעה.

וזהו ג"כ שהתיבות מ"אנא בכח" ומזמור תהלים ס"ז הם בדומה "חסין תנחם" — "אלקים נהל", וע"ז מבאר שיש חילוק, דל"ג בעומר מרמז על לעתיד-לבוא דיהי' בלע המות לנצח. ראה הערה 9.

(8) ישע"י נה, ג. "הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם". ורמז "שמעו" על "רבי שמעון" מלשון שמיעה, ועל ידו הוא ל"ג בעומר שאז פסקו למות, וזהו "ותחי נפשכם" וד"ל.

(9) ביום ל"ג בעומר, התיבה מ"אנא בכח" הוא "נהל", ומזמור תהלים (סז) הוא "אלקים", ופירושו "אלקים נהל" הוא כמו "חסין תנחם" כנ"ל בהערה 3. ומבאר שאף ששניהם מרמזים לתיקון טמאי נפש (ששרשו מהמלך בלע בן בעור כדלקמן), אמנם יש חילוק, דבפסח שני הי' רק תיקון לטמאי נפש, והתיקון למיתה הוא מרומז בל"ג בעומר דפסקו למות, בלע המות.

(10) ראה מאירי יבמות סב, ב. "קבלה ביד הגאונים כו'" (וראה אוצר הגאונים ליבמות שם). טושר"ע א"ח סתצ"ג ס"ב (וראה שם ס"א). שו"ע אדה"ז שם ס"ה.

(11) פסחים צג, ב. איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים (רש"י. שם העיר) ולחוץ וכמדתה לכל רוח דברי רבי עקיבא, ע"ש.

נמצא דרבי עקיבא יש לו שייכות, הן לגבי פסח שני — דסובר מן המודיעים לחוץ, והן לגבי ל"ג בעומר דתלמידי רבי עקיבא פסקו למות.

(12) פירוש: המלך הראשון דמלכי תהו הוא "בלע בן בעור" שהוא בחי' דעת דקליפה (ראה לעיל סימן קד הערה 1), וזהו "מודיעים" מלשון "דעת".

(13) פירוש: תנח"ס בגי' 498, וכן בל"ע (102), + ב"ן (52), + בעור"ר (278), + דנהב"ה (66) = 498.

(14) פירוש: בפסח שני הוא תיקון לטמא לנפש אבל לא נתבטל המיתה, משא"כ ל"ג בעומר מרמז ש"פסקו" למות תלמידי רבי עקיבא, וזהו רמז בלע המות שיתבטל ה"בלע בן בעור". (וראה שיחות קודש ה'תשי"מ פסח שני סעיף ג', בביאור מה שאמר רבי שמעון בן יוחאי יכולני לפטור את כל העולם מן הדין).

בראשית לו, לא"ל: ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלך מלך לבני ישראל: וימלך באדם בלע בן בעור וישם עירו דנהב:

קז

ביאור הקשר דפסח שני ול"ג בעומר, דשניהם קשורים בתיקון ענין המיתה — ול"ג בעומר גבוה יותר, דהו"ע "פסקו" למות — בימול המיתה, כמו שיהי' לעתיד "בלע"

המות

פסח שני¹ הוא בהתחלת ספירת² ההוד, שהתיבות בו הם חסין³ תנח"ס, וכתוב בו⁴ עמדו ואשמעה, והוא רק התיקון⁵ לטמאי נפש.

ול"ג בעומר הוא בהוד שבהוד⁶ שהוא הסוף, שבו

(1) בסימן זה מבאר הקשר דפסח שני עם ל"ג בעומר בחמשה ענינים: (א) שניהם בשבוע דספירת הוד.

(ב) שניהם קשורים עם ענין "שמיעה".

(ג) שניהם קשורים עם רבי עקיבא.

(ד) ההשתוות ביניהם בתוכן תיבת התפלה אחר ספירת העומר.

(ה) שניהם קשורים בתיקון ענין המיתה.

ומבאר דהתיקון דל"ג בעומר גבוה יותר מפסח שני. וכ"ז קשור ומרומז עם התיקון למלך הראשון דתהו "בלע".

(2) כידוע, דימי הספירה נחלקין לז' מדות, כל שבוע מדה אחת, ויום פסח שני י"ד אייר מתחיל שבוע החמישי מדת "הוד", ויום הראשון של השבוע הוא פסח שני ספירה ומדה "חסד שבהוד", ויום החמישי "הוד שבהוד" הוא יום ל"ג בעומר.

(3) ראה פרי עץ חיים שער ספירת העומר פרק ו' וז"ל: ענין המזמור של [תהלים סז] אלה"ם יחננו, ראיתי למורי ז"ל הקפיד מאוד, לכונן בכל יום באות א' מן מ"ט אותיות של פסוק ישמחו וירננו וכו', ובתיבה א' מן מ"ט תיבות שיש בזה המזמור, ע"ש.

ובסדר דא"ח סדר ספירת העומר וז"ל: יכוין לספירה של אותו הלילה, ולתיבה אחת של אנא בכח ותיבה אחת של מזמור אלקים יחננו וכו', עכ"ל.

נמצא ביום י"ד אייר — פסח שני — התיבה מ"אנא בכח" הוא "חסין", ומזמור תהלים (סז) הוא תיבת "תנחם", ופירושו: "חסין תנחם", שהקב"ה ה"חזק" תנהגם וינהלם, "חסין" קאי על הקב"ה ה"חזק" מאוד (ראה מצודת דוד תהלים פט, ט "מי כמוכה חסין יה — אתה ה' החזק מאוד"), "תנחם" פרש"י וז"ל תנהגם בדרך המישור, ע"ש.

(ראה עד"ז בתורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ה חלק ג' עמוד 1843).

(4) במדבר ט, ח. "ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

(5) שם פסוק ו' "דבר אל בני ישראל לאמר איש כי יהי' טמא לנפש. ועשה פסח לה".

(6) ראה סידור עם דא"ח עמוד דש ואילך.

כל יום א' הוא ממש יום ראשון כמו יום א' של ששת ימי בראשית.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תולדות

**כה, כ – ויהי יצחק בן ארבעים שנה
בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן
ארם אחות לבן הארמי לו לאשה**

א. אמר יעקב, מעודי הייתי משתאה משתומם על המראה, כשראיתי בספרים מדברים אודות העצם הלז לזו של שדרה, ויש קראוהו נכסוי, שאינו נהנה משום אכילה כי אם מזו הסעודה של מוצאי שבת, ואמרו שממנו בנין גוף האדם ואך הוא לבדו נשאר בקבר, אחרי רקבון עצמות הגוף, כי ממנו תתחיל התחי' לעתיד, שהוא כשאור לגוף כידוע ולא נודע מה טיבן של שמות הללו שנתנו לו, ומדוע אינו נהנה רק מזאת האכילה בלבד.

יותר מזה גדלה הפליאה כשלמדתי במדרש הנעלם פרשת תולדות שנקרא בתורת רמאה ואמרו שהוא רמאה מכל שאר גרמי, לפי שאינו סובל טעם מזונות כמוהם ובג"כ הוא תקיף מכל שאר גרמי, והוא ליהוי עיקרא דגופא אתבני מני'. ומי הרואה מאמר זה ולא יפלא ממנו מה ענין שם בתואל, ומה דבר הרמאות ומ"ט אהני ל' לרמאה רמאות' כולי האי, צער גדול הי' לי על דבר זה, ובדקתי בספרים פורש אין להם.

ועתה בהיותי עוסק בענין הראוני מן השמים שכל ג' שמות הללו אחד אחד, וכל דברי העצם אחת הן, הענין הוא שידעו חכמי האמת אחר שבעלי ההוי' עלולים להפסד וכל מורכב מתפרד, אם הי' כל גופו של אדם מורכב בשוה הי' מקבל הזנה כולו כא', אז בבוא קצו יתפרד כולו אל חלקיו, ולא ישאר ממנו כלום שיקבל צורת התחי' בגוף הקודם, אע"פ שהשם יתברך בעל היכולת לברוא אדם מחדש, אבל באופן כזה פנים חדשות הי' נחשב, ואין זה הוא הגוף שסבל צער המיתה, כי הוא כלה בעשן ואבק דק, ואם יתהווה עוד גוף, אחר הוא.

ע"כ בהכרח יש עצם קטן הנשאר בגוף שאינו תחת יד הרקבון, ואינו כלה ובלה בקבר כי הוא יסוד קיים בו מתחלת שורש היצירה, לא נתהוו מהרכבה, ומשתלשל מאב לבן, על כן אין ההפסד שולט בו ועל כרחק אינו ניזון מן המזונות כדרך שאר העצמות, משא"כ בהעדרם הי' נפסד כמוהם, כי מעת שאבדו מזונותם ואינם מושכים לחיותם, היו הלוך וחסר עד הפרד חלקיהם כטבע המורכב הנפסד ופושט צורתו, משא"כ בזה העצם הקיים, שאין צריך למזון לפי שאינו מורכב כי הוא עצם פשוט ספירי כעצם השמים לטוהר, לפיכך הוא חזק הקיום, ואינו צריך למשון מזון להשלים הנחסר בהתכה כי כולו מקשה הוא ואינו ניתך ולא מתפעל מהאיכיות.

וזה שנקרא בתואל, גי' מת עם הכולל אבל הוא רמאה, כי אע"פ שנראה כמות בגוף המת, כשאור חלקיו, אבל באמת הוא שורש החיים, ולכן הוא חסר א' ממספר מת

לרמזו על זה שאינו מת אמיתי ולהפך בגוף החיים הוא כמו כן רמאי מפני שלא נרגש בו שום שינוי מכל שאר חלקי הגוף שהם נהנים מאכילה והוא נראה כמרמה אותם במה שבאמת אינו נהנה כלל מהמזון כאילו הוא מת, וזה מחמת מקשיותו ונצחיותו.

וכן ע"ד זה נקרא לזו, שהוא גי' דם עם הכולל שממנו חיות האדם, ולכן י' פעמים דם גי' מת כמש"ל, וכן זה הוא עיקר חיות האדם (וככה שם העיר שאין אנשים מתים בה לזו) אמנם נחסר ממנו גי' א' במספר להורות על זה כי הוא חי אצל המות ומת אצל החי, וזהו שקראוהו עוד נכסוי מל' כי נסך עליהם ה' רוח תרדמה, שנראה כנרדם, וגי' קום, כי אחרון על עפר יקום וישיג הגוף התחי' על ידו.

אמנם הוא נהנה מסעודה שאין בו אכילה גמורה דהיינו סעודת מוצאי שבת שהיא נאכלת על השובע ואין אוכלים אותה אכילה גמורה באופן שאין הנאה מגעת לעצמות האחרים כי אם לזה, כי לא לאכילה הוא צריך, רק מכוונת המצוה הוא נהנה ולא מגשמיית האכילה שאינה נמצאת בכאן, ואינה נעשית כי אם לשם מצוה בלבד, וע"כ היא סעודת דוד המלך עליו השלום שלא הי' לו חיים בעולם הזה כנודע, ונקרא חי וקיים, ודי בזה לנבון.

סודר בית יעקב – לר' יעקב עמדין ז"ל – זמירות למוצאי שבת

כה, כד – וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה

ב. רש"י "והנה תומם" ומפרש "חסר", ובתמ"ד מלא לפי ששניהם צדיקים אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע". יש לומר הטעם (הפנימי) שכבר אצל רבקה מרומז הכתוב ע"ד לידת תמר "ששניהם צדיקים" – כי ביטול הרע של עשו (שזהו תיקונו של עשו) יבוא בפועל על ידי "תולדות פריץ" (בן תמר), משיח צדקנו, כשיקויים היעוד³ "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה"⁴, במהרה בימינו ממש.

לקוטי שיחות חלק ל עמוד 115

1) ראה ספר זכרון על פירוש רש"י כאן, שהכוונה לחסרון היו"ד ולא האל"ף. ע"ש. וראה גם חזקוני ורד"ק כאן. אבל בפירוש המיוחס לרש"י ("לבר' פפ"ה, ג): בלא אל"ף (ובא' מכת"י רש"י שתח"י הגרסא כאן "חסר אלף"). וכ"ה בוח"ב עה, ב. – וראה בעה"ט ופענח רוא כאן, "חסר א' וחסר י' כתיב". ע"ש. ואכ"מ.

2) וישב לח, כז.

3) עובדי' א, כא.

4) ולהעיר שמשיח אתא לאתבא צדיקיא בתויבתא (לקוטי תורה שמיני עצרת צ, ב. שיר השירים נ, סוף עמוד ב. ועוד. וראה זהר חלק ג קנג, ב. – וראה לקוטי שיחות חלק ל עמוד 188).

כאשר רוצים לידע כיצד לקיים מצווה מסויימת – צריכים לכל לראש ללמוד עניין זה בתורה, ואז יודעים את הוראת התורה כיצד לקיים מצווה זו.

משיחת כ"ף מרחשוון ה'תשמ"ב

כבוד גדול ליצחק והוא ואביו עשו אותה בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו כי בא להודיע דבר עתיד כי באר מים חיים ירמוז לבית אלקים אשר יעשו בניו של יצחק ולכן הזכיר כמו"ש מקור מים חיים את ה' ויקרא הראשון עשק ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אתנו כמה מחלוקת וכמה מלחמות עד שהחריבו.

והשני קרא שמה שטנה שם קשה מן הראשון והוא בית שני שקרא אותו בשמו שכתוב בו ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על מלכי יהודא וירושלים וכל מיזו היו לנו לשטן עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה.

והשלישי קרא רחובות הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה והאל ירחיב את גבולנו כמו שנאמר ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר דבר וכו' שהוא לעתיד וכתוב בבית השלישי ורחבה ונסבה למעלה למעלה ופרינו בארץ שכל העמים יעבדוהו שכס אחד, ע"כ אז מתורצים כל הקושיות כי ענין הבארות הם סימנים גדולים על המקדשות.

והנה חורבן בית שני נמשך מחורבן בית ראשון כי התעשקו עמו וכמו"ש רז"ל (יומא כז:)) שהיו חסרים ה' דברים וע"כ ואכבדה חסר ה' כתיב נמצא אף בבית שני נשאר ונמשך הטעם דלעיל כי התעשקו עמו שהרי אלו הה' דברים לא הוחזרו כל זמן בית שני ולא הוזכר בבית שני רק דבר חדש שהי' קודם בניינו שכתבו שטנה וזה לא הי' נמשך זמן רב אבל ענין כי התעשקו נשאר עד שיבנה בית ג' במהרה בימינו, ואז ירחיב ה' לנו והוסיף תיבת עתה לרמוז כי בכל עת הדבר בידינו, כמו שהשיב אימתי בן דוד בא היום דהיינו היום אם בקולו תשמעו.

של"ה

[תוכן: רמוז בשמות הבארות, דהם רמוזים לג' בתי

מקדשות]

בענין הבארות כתב רבינו הרמב"ן ז"ל בפירושו (כז, כ עה"פ 'ויקרא שם הבאר עשק') שהנה רומזים על בתי המקדשות יעו"ש בדבריו הנעימים. ואני אוסיף על דבריו, דלכך נקרא הבאר הראשון 'עשק' שהוא בגימטריא 'מקדש ה' בכמוון, שבמקדש הראשון היתה השכינה שורה ולכן נקרא מקדש ה'. ובאר השני נקרא 'שטנה' שהוא בגימטריא עם הכולל 'השני'.

ובאר השלישי נקרא 'רחובות' דאי' בספר הזוהר בפר' וירא (קטז, ב - קיז, א) על פסוק (ישעי' ס, כב) 'אני ה' בעתה אחישנה' דזמן הגאולה לעתיד לא יאוחר מת"ר באלף השישי, וסימן לדבר (בראשית ז, יא) 'בשנת שש מאות לחיי נח' יעו"ש מה שכתב בזה עפ"י הסוד. ודבר זה לענ"ד הוא מרומז כאן בתורה 'רחובות' שראש וסוף התיבה הוא תר ואמצע התיבה הוא חבו בנוטריקון 'חיל בלע ויקיאנו' (איוב כ, טו) לומר שבזמן ת"ר שנה לאלף השישי אז כל הנשמות וכל הטיפות שהיו עשוקים בתוך הסטרא אחרא יתקון הכל בסוד הפסוק חיל בלע ויקיאנו כידוע, ואז 'הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ', ואם 'זכו אחישנה' ודו"ק היטב ויונעם לך.

מעשה רוקח

תולדות כו, כ - ויריבו רועי גרר, עם-רועי יצחק לאמר לנו המים, ויקרא שם הבאר עשק, כי התעשקו עמו

[תוכן: ג' הבארות רמוז כנגד ג' ביהמ"ק, והשלישי נק' רחובות - דבהמ"ק השלישי יהי' יותר גדול מבתיים הראשונים]

ספר הכתוב ענין הבארות שחפר יצחק. ואמרו במדרש כי הם רמוז לשלשה מקדשות, כי כל ענייני האבות וספורים ומעשיהם הכל רמוז לבנים, כתיב הכא ויחפרו עבדי יצחק בנחל, רמוז לבית ראשון כי שם הנחל היוצא מבית המקדש כמו שכתוב ביחזקאל וימצאו שם באר מים חיים כי משם תצא הוראה דכתיב כי מציון תצא תורה, וכתוב ויריבו רועי גרר ויקרא שמה עסק, כי היתה מריבה ומחלוקת בבית הראשון כי יצאו עליו בעסיקין עד שנחרב, אחר כן ויחפרו באר אחרת רמוז לבית שני, ולא מצאו מים חיים כי לא היתה שם השכינה, ויריבו גם עליו ויקרא שמה שטנה, וכן כתיב במחלוקת בית ב', כתבו שטנה במלכות אחשורוש בתחלת מלכותו.

וכתיב ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליו, רמוז למקדש הג' העתיד ליבנות לזמן המשיח, ועל כן אמר ויעתק כי יהי' אריכות גדול [בין] בית שני לבית ג' ולא רבו עליו, כי הבית העתיד יבנה בלי ריב ומצה. ויקרא שמה רחובות, כי יהי' יותר גדול בין הבתים הראשונים, וכמו שאמר הנביא ויצא עוד [קו] המדה, וכתוב בנבואת יחזקאל שהוא הבנין העתיד ורחבה ונסבה למעלה, כי באותו זמן ירחיב ה' אלקיך את גבולך, ומלת אם במקום הזה אינה אפשרית אלא ודאית, כמין ואם יהי' היובל לבני ישראל, כי באותו זמן נירש י' העמים הכתובים בפרשת בין הבתרים.

ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדו לשם שכס אחד ולא יהי' שטן ומחריב, כי יתקיים מלכותינו לעדי עד לעולמים, וכמו שנבא דניאל על מלכותינו וביומיהון די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותה לעם אחרון לא תשתבק וגומר. [אמן]

רבינו יהושע אבן שועיב - תלמיד הרשב"א

[תוכן: ביאור הענין דהג' בארות הם כנגד הג' בתי

מקדשות ורמוזים בזה]

יתבאר ענין חפירות הבארות שהזכיר הכתוב דיש להקשות לעיל מיני' כתיב ויברכהו ה' שלא כדרך הטבע ובענין הבארות הי' עשוק ורוצץ, ע"ק בבאר הראשון והשלישי הגיד הכתוב טעמים על קריאת השמות כמו"ש כי התעשקו עמו כי עתה הרחיב ה' לנו ובבאר האמצעי לא אמר טעמא, ע"ק כי עתה הרחיב כי הרחיב ה"ל ועתה הוא מיותר. אלא הענין מאחר שיצחק נתקדש בקדושת הארץ ע"כ באו רמוזים אקדושת הארץ הן למעלה כמו"ש ויגדל האיש וילך הלך וגדל כו', הן הענין דבארות ובמה דסיימתי אפתח.

ענין הבארות רומזות על ג' מקדשות כי יצחק עולה תמימה הי' על מקום בית המקדש ע"כ רמוז עליהם והוא כמו"ש הרמב"ן ז"ל וז"ל ויקרא שם הבאר עשק יספר הכתוב ויארץ בענין הבארות ואין כפשוטו הספור תועלת ולא

♦ יום ראשון כ"ג מרחשון ♦

כה (יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם
הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:
 יט וְאֵלֶּיךָ תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם
 אוֹלִיד אֶת יִצְחָק:

כִּמָּה שָׁנִים שֶׁהָתָה עִם אֲבִרְהָם וְלֹא נִתְעַבְּרָה הַיְמָנוּ, מָה עָשָׂה הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא? צַר קִלְסָתָר פָּנָיו שֶׁל יִצְחָק דּוֹמָה לְאֲבִרְהָם, וְהַעֲדִינִי הַכֹּל: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק", וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב בְּאֵן: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם" (הַיְמָ), שֶׁהָרִי עֲדוּת יֵשׁ שֶׁ"אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק".

יט וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק • יַעֲקֹב וְעָשָׂו הָאֲמֹרִים בְּפָרְשָׁה. אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק • (לְאַחַר שֶׁקָּרָא הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ אֲבִרְהָם, אֲמַרְכֶּךָ הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, דָּבָר אַחֲרֵי): עַל־יְדֵי שֶׁכָּתַב הַפְּתוּב: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם", הַזְקַק לֹמַר: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", לְפִי שֶׁהָיָה לְצַנִּי הַדּוֹר אֲמֹרִים: 'מֵאַבְרָהָם לְךָ נִתְעַבְּרָה שְׂרָה, שֶׁהָרִי

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שִׁיחַת ש"פ תּוֹלְדוֹת, מְבַה"ח וְעַר"ח כְּסוּל, הַתְּשׁוּח"כ)

טוֹבִים" (כְּפִי שֶׁמְפָרֵשׁ רַש"י בְּפָרְשַׁת נח), אֵלֶּה (כְּפִירוּשׁ רַש"י) {שֵׁשׁ בּו גַּם פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, "יֵינָה שֶׁל תּוֹרָה" (רֹאה לְקַמּוֹן סֵעִיף ד). - וְעַל־פִּי־זֶה יוֹקֵשָׁה יוֹתֵר, אֵיךְ שֶׁיֵּךְ לֹמַר מִצַּד פְּנִימִיּוֹת הַעֲנִינִים שֶׁגַּם עָשָׂו נִכְלָל בְּ"תּוֹלְדוֹת יִצְחָק", וְהַיְנוּ, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְד שֶׁהַתּוֹרָה מְסַפֶּרֶת אֹדוֹת עָשָׂו [דְּכִיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְמֹטֶה דְּקָא, "לְמַצְרַיִם יְרַדְתָּם כו" (שְׁבַת פַּח, סֵעִיף א), בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן שֶׁאֵין תְּחַתּוֹן לְמֹטֶה הַיְמָנוּ, הָרִי צְרִיכִים לִידַע אֹדוֹת מִצִּיאוֹת הַתְּחַתּוֹן, בְּכַדִּי לְבַרְרו כו" (אֵלֶּה שֶׁגַּם) עָשָׂו הוּא עֵיקַר עֲנִינֵנו שֶׁל יִצְחָק}. "יַעֲקֹב וְעָשָׂו הָאֲמֹרִים בְּפָרְשָׁה" - לֹא רַק יַעֲקֹב, אֵלֶּה גַּם עָשָׂו, שֶׁסּוֹתֵר וּמְנַגֵּד וְלוֹחֵם עִם יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (פְּרָשְׁתָנוּ כה, כג וּבְפִרְש"י) "וְלֹאֹם מְלֹאִם יֶאֱמִינִי", "כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נּוֹפֵל", וְ"לֹא נִתְמַלְאָה צוּר אֵלֶּה מְחוּרְבָנָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם", וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה נִמְצָאִים הַשְּׂכִינָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלוּת אָדוּם, הוּא עָשָׂו.

זֶהוּ עֵיקַר עֲנִינָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה - שֶׁלְכֹן נִקְרָאת בְּשֵׁם "תּוֹלְדוֹת" {כְּפִידוּעַ (רֹאה שִׁיחַת שְׁבַת פְּרָשַׁת חֵיי שְׂרָה, מְבַרְכִים הַחוּדֶשׁ כְּסוּלוֹ תַשְׁכ"ח ס"ב (תּוֹרַת נִמְחָם חֶלֶק מ"א ס"ע 264 וְאֵיֶלֶךְ. וְשֵׁם נִתְבַּאֵר) שֶׁהַשֵּׁם מוֹרָה עַל תּוֹכֵן הַעֲנִינֵן ("שְׁמָא מִילְתָּא הִיא"), וּבְפָרְט שְׁמוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת, שְׁמוֹת בְּתוֹרָה שֶׁנִּקְבְּעוּ עַל־יְדֵי גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וּפּוֹסְקִים בְּיִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא הוֹרָאָה, הָרִי מוֹבָן, שֶׁגַּם קְרִיאַת הַפְּרָשָׁה בְּשֵׁם "תּוֹלְדוֹת" הִיא הוֹרָאָה, וְעַד שֶׁגַּם כָּל שְׂאָר הַהוֹרָאוֹת שֶׁבְּפָרְשָׁה בְּאִים עַל־יְדֵי הַעֲנִינֵן דְּ"תּוֹלְדוֹת". {וְהַיְנוּ, שֶׁאֵף שֶׁתּוֹכְנָה שֶׁל פְּרָשָׁה זֶה הִיא אֹדוֹת יִצְחָק (וְלֹא כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁלְפָנֶיהָ, שֶׁאֲמַנֵּם נִזְכָּר בָּהּ אֹדוֹת יִצְחָק, אֲבָל עֵיקַרָה אֹדוֹת אֲבִרְהָם, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁלֹּאֲחֲרֵי־זֶה, שֶׁנִּזְכָּר בָּהֶם אֹדוֹת יִצְחָק, אֲבָל עֵיקַרָם הוּא אֹדוֹת יַעֲקֹב), מְפַל־מְקוּם, נִקְרָאת בְּשֵׁם "תּוֹלְדוֹת", שֶׁהַפְּרָשָׁה הַפְּשוּטָה בָּזֶה הוּא - לֹא "מַעֲשִׂים

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחּוֹת כֶּרֶךְ כ, עַמ' 101)

טַעֲנָה זֶה.

* * *

מִדּוּעַ הוֹצֵרָךְ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְצוּר בְּאוֹפֵן מִיּוֹחַד אֶת צִוִּית קִלְסָתָר פָּנָיו שֶׁל יִצְחָק דּוֹמָה לְשֵׁל אֲבִרְהָם, וְהִלּוּא טְבַע הַדְּבָרִים שֶׁבֵּן דּוֹמָה לְאַבְיּוֹ?
 אֵלֶּה אֲבִרְהָם הִיָּה מְרַכְבָּה לְמַדַּת הַחֶסֶד, וְאֵילוּ יִצְחָק הִיָּה מְרַכְבָּה לְמַדַּת הַגְּבוּרָה. הָרִי שֶׁהָאֵב וְהַבֵּן הִיוּ בְּעַלִּי תְּכוּנוֹת אוֹפִי מְנוּגְדוֹת. הַדְּבָר אֲמִיּוֹר הִיָּה לְהַתְּבַטֵּא גַּם בְּקִלְסָתָר פְּנִיָּהֶם, שֶׁהָרִי בְּפָנִים מִשְׁתַּקְפּוֹת תְּכוּנוֹת הַנֶּפֶשׁ, כְּפִידוּעַ. לְכֹן הוֹצֵרָךְ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לִיצוּר אֶת קִלְסָתָר פָּנָיו שֶׁל יִצְחָק דּוֹמָה לְשֵׁל אֲבִרְהָם, בְּנִיגוּד לְטַבַּע.

הַמְּפָרְשִׁים הַקָּשׁוּ, שֶׁלְכֹאֲוֹרָה הִיָּתָה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְרַמּוֹז אֶת הַמַּעֲנָה לְטַעֲנַת לִיצְנֵי הַדּוֹר לְעִיל, בְּפָרְשַׁת וַיְרָא, שֶׁבָּהּ מְסוּפָר עַל לִידְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק.
 וְיֵשׁ לֹמַר, שֶׁהָרִי יְדוּעַ פִּי יִצְחָק הִיָּה מְרַכְבָּה לְמַדַּת הַגְּבוּרָה, שֶׁלְכֹן עֶסֶק בְּחַפְּרִית בְּאֵרוֹת, הוֹרְדַת הַעֶפֶר וְהָאֲבָנִים הַמְּכַסִּים עַל הַמַּעֲיָן וְגִילוֹי הַמַּיִם הַחַיִּים הַנּוֹבְעִים מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. יִצָּא מִמֶּנּוּ עָשׂוּ, גְּבוּרָה דְּקְלִיפָה. מוֹבָן אֲפּוֹא, שֶׁדּוֹקָא בְּפָרְשַׁתְנוּ, כְּשֶׁלּוֹמְדִים שֶׁיִּצְחָק הוֹלִיד אֶת עָשׂוּ (גְּבוּרָה דְּקְלִיפָה), וְעֵיקַר עֲבוֹדָתוֹ (מְאוּרְעוּתִיו) הִיָּה בְּחַפְּרִית בְּאֵרוֹת (קוֹ הַגְּבוּרָה) - אֵז מִתְעוֹרֵר תּוֹקֵף הַטַּעֲנָה, שֶׁאֵין לוֹ קֶשֶׁר עִם אֲבִרְהָם (שֶׁמְדַתּוֹ מַדַּת הַחֶסֶד), וְיֵשׁ צוּרָךְ לְשִׁלּוֹל

(ב) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֵן אָרָם אַחֹת לְבֵן הָאֲרָמִי לֹו לְאִשָּׁה:
כַּוְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִין שָׁנִין בְּד נָסִיב יְת רִבְקָה בַת בְּתוּאֵל אֲרָמָא מִפְּדֵן אָרָם אַחְתָּהּ דְּלָבָן אֲרָמָא לַה לְאִנְתּוּ:

לָבָן • וְכִי עָדִין לֹא נִכְתַּב שֶׁהִיא בַת בְּתוּאֵל, וְאַחֹת לָבָן וּמִפְּדֵן אָרָם? אֲלֵא לְהַגִּיד שֶׁבַחָה, שֶׁהִיְתָה בַת רָשָׁע וְאַחֹת רָשָׁע וּמְקוּמָהּ אֲנָשִׁי רָשָׁע, וְלֹא לְמַדָּה מִמַּעֲשֵׂיהֶם. מִפְּדֵן אָרָם • עַל שֵׁם שֶׁשָּׁנִי אָרָם הָיוּ: אָרָם נְהָרִים וְאָרָם צוּכָה, קוֹרָא אוֹתוֹ 'פְּדֵן' לְשׁוֹן 'צָמֵד בְּקָר', וְתַרְגוּם 'פְּדֵן' – 'תּוֹרִין', וְיֵישׁ פּוֹתְרִים: "פְּדֵן אָרָם", כְּמוֹ: שְׂדֵה אָרָם, שֶׁבְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל קוֹרִין לְשְׂדֵה: "פְּדֵן".

ש"י • בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה • שֶׁהָרִי כִּשְׁבָא אֲבָרְהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה, נִתְבַּשֵּׁר שְׁנוֹלְדָה רִבְקָה, וְיִצְחָק הָיָה בֶּן ל"ז שָׁנָה, שֶׁהָרִי בּוֹ בְּפָרֶק מֵתָה שָׂרָה, וּמִשְׁנוֹלֵד יִצְחָק עַד הֶעֱקְדָה שִׁמְתָה שָׂרָה, ל"ז שָׁנָה. וּבַת צ' הָיְתָה כִּשְׁנוֹלֵד יִצְחָק וּבַת קכ"ז כִּשְׁמֵתָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיְהִי חִי שָׂרָה וְגו'", הָרִי לְיִצְחָק ל"ז שָׁנִים, וּבּוֹ בְּפָרֶק נוֹלְדָה רִבְקָה. הַמֵּתִין לָהּ עַד שֶׁתֵּהָא רְאוּיָה לְבִיאָה, ג' שָׁנִים, וְנִשְׁאַה. בַּת־בְּתוּאֵל מִפְּדֵן אָרָם אַחֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (99 השיחות תש"נ כרך א, עמ' 155)

בשלוש השנים שבין העקדה לנשואיו. ללמדך, שתכלית הפננה אינה מסירת נפש (העקדה), או העליה לגן־עדן, אלא בירור העולם, עשיית דירה לו יתברך בתחתונים. ובירור זה קשור בהולדת ילדים, פנאמר (בראשית א, כח) "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה".

סיפור דברי ימי חזיו של יצחק בפגשתנו מתחיל בהיותו בן ארבעים, שאז לקח את רבקה לאשה, וספור זה משמש הקדמה לעיקר הסיפור – הולדת יעקב ועשו. וזאת, אף שבמשך ארבעים שנות חזיו לפני נישואיו ארעו לו דברים רבים, ובראשם – נסיון העקדה, וכמו־כן שהייתו בגן־עדן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך ה, עמוד 369 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

אבלות לג' שנים?

לְהִתְאַבֵּל יוֹתֵר מִי"ב חֹדֶשׁ (מוֹעֵד קַטָּן כז, ב), וְהָאֲבוֹת קִיְּמוּ כָּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה (בראשית רבה פרשה צה, ג ועוד), וְאִם־כֵּן אִיךָ הִתְאַבֵּל יִצְחָק עַל פְּטִירַת שָׂרָה ג' שָׁנִים? וְיֵישׁ לִישֵׁב עַל־פִּי פֵרוֹשׁ הַחֲקוּנִי (חיי שרה כד, סג. הובא גַם רִיב"א פֵרוֹשׁוֹ בְּשֵׁם מִדְרַשׁ) עַל הַפְּסוּק (חיי שרה שם) "וַיֵּצֵא יִצְחָק" – "מֵהֵיכָן יֵצֵא מִגֶּן־עֵדֶן, שֶׁהָיָה שָׁם מִשְׁעַת הֶעֱקְדָה עַד עַכְשָׁיו שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים".
וְעַל־פִּי־זֶה נִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁמַע יִצְחָק מִפְּטִירַת אִמּוֹ מִשְׁעַת הֶעֱקְדָה עַד ג' שָׁנִים לְאַחֲרֵי־זֶה, כִּי הָיָה בְּגֶן־עֵדֶן. וְכִשְׁשָׁמַע נִגַּח אֲבֻלוֹת זְמַן קָצֵר כְּדִין שְׁמוּעָה רְחוּקָה, וּמֵיֵד "וַיִּנָּחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ".

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה
כִּשְׁבָא אֲבָרְהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה, נִתְבַּשֵּׁר שְׁנוֹלְדָה רִבְקָה. וְיִצְחָק הָיָה בֶּן ל"ז שָׁנָה, שֶׁהָרִי בּוֹ בְּפָרֶק מֵתָה שָׂרָה. . וּבּוֹ בְּפָרֶק נוֹלְדָה רִבְקָה, הַמֵּתִין לָהּ עַד שֶׁתֵּהָא רְאוּיָה לְבִיאָה ג' שָׁנִים, וְנִשְׁאַה (כה, כ. ובפירוש רש"י)
מִפְּרוֹשׁ רש"י זֶה נִמְצָא שֶׁיִצְחָק נָשָׂא אֶת רִבְקָה ג' שָׁנִים אַחֲרֵי פְטִירַת שָׂרָה אִמּוֹ.
וְהָיָה בְּפָרֶשֶׁת חִי שָׂרָה (כד, סז) כְּתוּב "וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה. . וַיִּנָּחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ", דְּעַד נִשְׁוֹאִיו לְרִבְקָה עָדִין הִתְאַבֵּל יִצְחָק עַל פְּטִירַת שָׂרָה אִמּוֹ.
וְלִקְאוּרָה יִקְשָׁה: הָרִי הַדִּין הוּא שֶׁאֲפִילוֹ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ אִסוּר

כא וצלי יצחק גדם יי לקבל אתמה ארי עקרה היא וקבל צלותה יי ועדיאת רבקה אתמה:

(כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנַכַּח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

עַנְן הַקְּטָרֶת", מְרַבֵּית עֲלִית הַעֲשָׂן. וְכֵן: (שם לה) "וַהֲעֵמְתָם עָלַי דְּבָרֵיכֶם", וְכֵן: (משלי כז) "וַיַּעֲתֵרוּת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא", דּוֹמוֹת לְמַרְבוֹת וְהֵנָּם לְמִשָּׂא,

ש"י • וַיַּעֲתֵר • הֵרָבָה וְהַפְּצִיר בְּתַפְלָה. וַיַּעֲתֵר לוֹ • נִתְפָּצֵר וְנִתְפָּסֵס וְנִתְפַּתָּה לוֹ. וְאוֹמֵר אֲנִי: כָּל לְשׁוֹן 'עֲמַר', לְשׁוֹן הַפְּצָרָה וְרִבּוּי הוּא, וְכֵן: (חזקאל ח) 'וַיַּעֲמַר

(כ) אַחֹת לָבָן הָאֲרָמִי. וּמִמְנַה נוֹלְדָה עַשׂו הַדּוּמָה לְאָחִי הָאֵם. תּוֹרָה כּא
(כא) לְנַכַּח אִשְׁתּוֹ. אֵף עַל פִּי שֶׁהִבְטַח עַל הַנָּרַע שִׁירֵשׁ, הַתְּפַלֵּל לֹאֵל יִתְבַּרַךְ
שִׁיתָן לוֹ אוֹתוֹ הַנָּרַע מִזֹּאת הַהֲגוּנָה הַנְּצַבֵּת נִכְחוֹ. תּוֹרָה כּב

ויעתר לו • לו, ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע. לפיכך, 'לו' ולא לה.

אנקריש"א בלע"ז. לנכח אשתו • זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת (יבמות טד).

כב ודחקין בנאי במעקה ואמרת אם פן למה דגן אגא ואזלת למתבע אילפן מן קדם יי:

(כב) ויתרצצו הפנים בקרבה ותאמר אם-פן למה זה אנכי ותלך לדרש את-יהוה:

עשו מפרס לצאת. דבר אחר: מתרועעים זה עם זה, ומריבים בנחלת שני עולמות. ותאמר אם-פן גדול צער העבור. למה זה אנכי • מתאנה ומתפללת על ההריון. ותלך לדרש • לבית מדרשו של שם. לדרש את-ה' • שיגיד לה מה תהא בסופה.

כ"ט • ויתרצצו • על פרחי המקרא הזה אומר דרשני, שפתם מה היא רציצה זו, וכתב: "אם-פן, למה זה אנכי"? רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרס לצאת. עוברת על פתחי עבודת אלילים,

כג ואמר יי לה תרין עממין במעכי ותרתי מלפון ממעכי והפרשן ומלכו ממלכו יתקף ורבא ישמעביד לזעירא:

(כג) ויאמר יהוה לה שני גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבר צעיר:

לאמים • אין 'לאם' אלא 'מלכות'. ממעיך יפרדו • מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו זה לתמו. מלאם יאמץ • לא ישוו בגדלה, כשהיה קם זה נופל. וכן הוא אומר: (יחזקאל כ) "אמלאה חרבה", לא נתמלאה צור אלא מחרבה של ירושלים.

כ"ט • ויאמר ה' לה • על-ידי שליח, לשם נאמר ברוח הקדש, והוא אמר לה. שני גוים בבטנך • גוים כתיב, כמו (המנו) גאים, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שלחנם לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים (ע"ז יא).

כד ושלמיו יומהא למילד והא תימין במעקה:

(כד) וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה:

והנה תומם • חסר, ובתמר 'תאומים' מלא, לפי ששניהם צדיקים, אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע.

כ"ט • וימלאו ימיה • אבל בתמר כתיב: "ויהי בעת לדתה", שלא מלאו ימיה פי לז' חדשים ילדתם.

כה ונפק קדמאה סמוק בלה בגלים (ג"א ככלן) דשער וקרו שמה עשו:

(כה) ויצא הראשון אדמוני פלו פאדרת שער ויקראו שמו עשו:

עשו • הכל קראו לו בן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה.

כ"ט • אדמוני • סימן הוא שיהא שופך דמים (בראשית רבה). פלו פאדרת שער • מלא שער, כטלית של צמר המלאה שער, פלוקיר"א בלע"ז. ויקראו שמו

כו ובתר בן נפק אחויה וידה אחידא בעקבא דעשו וקרא שמה יעקב ויצחק בר שתיין שניין כד גלידת יתהון:

(כו) ואחריו בן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן-ששים שנה בלדת אתם:

שנולדו הכירו הנצבות שהם תאומים, לפיכך כשנולד הראשון שהיה "פאדרת שער", והיה ראוי שתהיה לידתו יותר קשה מלידת החלק ומאחר ממנה, קראו שמו עשו. באמרם שאחיו הנשאר עשה זה, שדחה אותו בעשוי לחוץ. תורה כה (כו) ויקרא שמו יעקב. ישאר בעקב

(כב) ותאמר אם בן. אחרי שהדבר בן שמתרועעים, ויש לחוש שזמות אחד מהם ואסתכן אני בלידה, כמנהג בלידת עבר מת. למה זה אנכי • למה זה התאוה קרובי שאהיה אני אם הנרע, באמרם "את הני לאלפי רבדה" (כד, ט), וכן בעלי שהתפלל עלי בזה. תורה כג

וְאֶחָד־יָבָן וְאֶחָד־יָבָן יָצָא אִתּוֹ וְגו'... שְׁמַעְתִּי מִדְּרַשׁ אַגְדָּה, הַדּוֹרְשׁוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ: 'בְּדִין הָיָה אוֹחֵז בּוֹ לְעַכְבּוֹ, יַעֲקֹב נּוֹצֵר מִטְּפָה רֵאשׁוֹנָה וְעָשׂוּ מִן הַשְּׁנֵינָה, יָצָא וּלְמַד מִשְׁפּוֹפְרֵת שְׁפִיחַ קֶצֶרָה, תַּן בָּהּ שְׁתֵּי אֲבָנִים, זֶה תַּחַת זֶה. הַנִּכְנָסֶת רֵאשׁוֹנָה, תִּצָּא אַחֲרֶיהָ, וְהַנִּכְנָסֶת אַחֲרֶיהָ, תִּצָּא רֵאשׁוֹנָה. נִמְצָא, עָשׂוּ הַנוֹצֵר בְּאַחֲרֶיהָ, יָצָא רֵאשׁוֹן, וְיַעֲקֹב שְׁנוֹצֵר רֵאשׁוֹנָה, יָצָא אַחֲרוֹן, וְיַעֲקֹב בָּא לְעַכְבּוֹ שֶׁיְהִי רֵאשׁוֹן לְלֶדָה בְּרֵאשׁוֹן לְיִצְחָק, וְיִפְטֹר אֶת רַחֲמָה וְיִטַּל אֶת הַבְּכוֹרָה מִן הַדִּין. בְּעַקֵּב עָשׂוּ. סִמֵּן שָׂאִין זֶה מִסְפִּיק

לְגַמֵּר מִלְכוּתוֹ, עַד שֶׁזֶה עוֹמֵד וְנוֹטְלָה הַיָּמִנִי. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (ס"א אָמַר: 'אֵתֶם קָרִיתִיךָ לְבְּכוֹרְכֶם שֵׁם, אִף אֲנִי אֶקְרָא לְבְּנֵי בְּכוֹרֵי שֵׁם. תִּהְיֶה הוּא דְבְּכֵיב: 'וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב') דְּבָר אַחֵר: אָבִיו קָרָא לוֹ יַעֲקֹב, עַל שֵׁם אֲחִיזַת הָעֵקֶב. בְּ-שְׁשִׁים שָׁנָה. י' שָׁנִים מִשְׁנֵשְׂאָה עַד שֶׁנַּעֲשִׂית בַּת י"ג שָׁנָה וְרֵאשׁוֹנָה לְהַרְיוֹן, וְי' שָׁנִים הַלְלוֹ, צָפָה וְהִמְתִּין לָהּ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אָבִיו לְשָׂרָה. בֵּינָן שְׁלֹא נִתְעַבְּרָה, יָדַע שֶׁהִיא עֹקְרָה וְהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ. וְשִׁפְחָה לֹא רָצָה לִישָׂא לְפִי שֶׁנִּתְקַדַּשׁ בְּהַר הַמּוֹרֵה לְהִיּוֹת עוֹלָה תְּמִימָה (יבמות סד).

(כו) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים:

כז וְרַבִּינּוּ עוֹלָמִיָּא וְהָיָה עָשׂוּ גְבֵר נַחֲשִׁירָךְן גְּבֵר נָפֵק לְחַקְלָא וַיַּעֲקֹב גְּבֵר שְׁלִים מְשֻׁמֵּשׁ בֵּית אוּלְפָּנָא:

וְיִגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו... כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קֹטְנִים, לֹא הָיוּ נִפְרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאִין אָדָם מִדְּרַקְדָּק בָּהֶם מַה טֵּיבָם, בֵּינָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְנֵי י"ג שָׁנָה, זֶה פֶּרֶשׁ לְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת וְזֶה פֶּרֶשׁ לְעִבּוּדֵת אֱלִילִים. יָדַע צִיד. לְצוּד וְלְרֵמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיּוֹ וְשׁוֹאֲלוֹ: 'אָבִיא, הִיאָף

מַעֲשָׂרִין אֶת הַמְּלַח וְאֶת הַתְּבָן? כְּסָבוֹר אָבִיו שֶׁהוּא מִדְּרַקְדָּק בְּמִצּוֹת (תנחומא). אִישׁ שָׂדֶה. כְּמַשְׁמַעוֹ, אָדָם בְּטַל יְצוּדָה בְּקִשְׁתוֹ חֵיּוֹת וְעוֹפּוֹת. תָּם. אִינוֹ בְּקִי בְּכָל אֵלָה, כְּלָבוֹ בֵּן פִּיּוֹ. מִי שְׂאִינוֹ חָרִיף לְרֵמּוֹת, קְרוּי 'תָּם'. יֹשֵׁב אֲהָלִים. אֲהָלוֹ שָׁל שֵׁם וְאֲהָלוֹ שָׁל עֵבֶר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נ"ך כה עמ' 116)

לְצוּד וְלְרֵמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיּוֹ (רש"י כה, כז) הַקְּשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים, מַה רָאָה רַש"י לְהוֹצִיא אֶת הַמּוֹלִים "יָדַע צִיד" מִיַּד פְּשׁוּטָן (צַדֵּת בְּעַלֵּי חַיִּים). וְיֵשׁ לוֹמֵר, דָּאֵלוּ הֵיטָה הַכּוֹנֵה לְצִיד כְּפֶשׁוּטוֹ, צָרִיף הָיָה הַכְּתוּב לְהַקְדִּים "אִישׁ

שָׂדֶה" ל"יָדַע צִיד", שֶׁהָרִי קוֹדֵם יוֹצֵא אָדָם לְשָׂדֶה וְשֵׁם עוֹסֵק בְּצִיד. וּמִכָּף שֶׁנֶּאֱמַר "יָדַע צִיד" תַּחֲלָה, מוֹכֵן שֶׁהַכּוֹנֵה ל"צִיד" הַמִּתְרַחֶשֶׂת בְּבֵיתוֹ, לִפְנֵי הַיִּצְיָאָה לְשָׂדֶה; וְלָכֵן מְפָרֵשׁ שֶׁעָשׂוּ הָיָה 'צִיד' וְיִמְרָמָה אֶת יַעֲקֹב בְּפִיּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות נ"ך כה, עמוד 116 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

הִיאָף מַעֲשָׂרִין אֶת הַמְּלַח וְאֶת הַתְּבָן

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה יָדַע צִיד - לְצוּד וְלְרֵמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיּוֹ, וְשׁוֹאֲלוֹ אָבִיא הִיאָף מַעֲשָׂרִין אֶת הַמְּלַח וְאֶת הַתְּבָן, כְּסָבוֹר אָבִיו שֶׁהוּא מִדְּרַקְדָּק בְּמִצּוֹת (כה, כז. ובפירוש רש"י) בְּמִשְׁפִּיל לְדוּד' פֶּאֵן הַקְּשָׁה אִיף רַמְּה עָשׂוּ אֶת אָבִיו לְהַחֲשִׁיבוֹ מִדְּרַקְדָּק בְּמִצּוֹת כְּשֶׁשְׂאָלוֹ "אִיף מַעֲשָׂרִין אֶת הַמְּלַח וְהַתְּבָן", הָרִי "בְּשִׂאֲלָתוֹ זֹאת הָיָה מוֹרָה שֶׁהוּא עִם הָאָרֶץ, וְשִׂאִינוֹ יָדַע הַדִּין דְּתִבְּן פְּטוֹר מִמַּעֲשֵׁר. וְאִין זֶה עֲרָמָה, דְּאֶדְרָבָה יֹאמֵר אָבִיו שְׂאִינוֹ נוֹתֵן לְבוֹ לְשִׁמּוּעַ בְּלִמּוּדִים, דְּאִם-לֹא-יִכֵּן הָיָה יָדַע מַה חֵיב וְמַה פְּטוֹר?" עוֹד הַקְּשָׁה בְּרַבִּי עוֹבְדֵיהָ מִבְּרַטְנוֹרָא עַל פְּרוּשׁ רַש"י פֶּאֵן,

דְּלִכְאוּרָה מַה שְׂאֵלָה הִיא זֶה, הָרִי "אִם בְּאִינוֹ לְעִשְׂרֵן נוֹצִיא מִהָן אֶחָד מַעֲשָׂרָה פְּשָׂאָר הַדְּבָרִים הַמִּתְעַשְׂרִים, וְמַה טַעַם לְשִׂאֵלָה זֶה?" וְיֵשׁ לְבָאָר זֶה עַל-פִּי מַה שֶּׁפֶּרֶשׁ רַש"י עַל הַכְּתוּב (לך יד, ט) "וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל" - "וַיִּתֵּן לוֹ אֲבָרְהָם מַעֲשֵׂר מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ", דְּבָאָרוּ הַמְּפָרְשִׁים (ריב"א וגור אריה שם) דְּכִנְתָּה רַש"י לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהַפְּרִישׁ אֲבָרְהָם מַעֲשֵׂר מִכָּל נְכָסָיו, וְלֹא רַק מִשְׁלַל הַמּוֹלָחָמָה. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לוֹמֵר דְּגַם פֶּאֵן פּוֹנֵת עָשׂוּ הֵיטָה לְמַעֲשֵׂר כְּסָפִים מִכָּל נְכָסָיו, וְלֹא לְמַעֲשֵׂר זְרַעִים וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְהִנֵּה מְלַח וְתִבְּן אִין לְהֶם חֲשִׁיבוֹת בְּפִנֵּי עֲצָמָם,

ספורנו

ובסוף, כי זה הוֹרָה הִיּוֹת יָדוֹ אוֹחֹזת בְּעַקֵּב אֲחִיו. וּבְכָר אָמְרוֹ וְזָכוֹנָם לְבָרְכָהּ, הָאֵל יִתְבָּרַךְ קָרָא לוֹ בֵּן, כִּי אֲמָנָם הוּא יִשְׂאֵר אַחֵר כְּלִיּוֹן כָּל הָאֲמוֹת, כְּאָמְרוֹ: "כִּי אֶעֱשֶׂה כְּלָהּ כְּכָל הַגּוֹיִם.. וְאֵתָף לֹא אֶעֱשֶׂה כְּלָהּ" (ירמיהו מו, כח). תורה כז (כו) אִישׁ שָׂדֶה. יָדַע בְּעִבּוּדֵת הָאֲדָמָה.

מעריכים את שווי המלח והתבון. האם לפי חשיבותם בפני עצמם, או לפי השווי שלהם כשישתמש בהם בפעל על-ידי ערובם בדברים אחרים, שאז נתוסף בשוים. ומישב על-פיה זה מה שסבר אביו שהוא "מדקדק במצות".

וּכְשִׁמְעֵרְבִים אוֹתָם עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים, יֵשׁ לָהֶם חֲשִׁיבוֹת גְּדוּלָה. דְּמַלְחָה נוֹתֵן טַעַם בְּאוֹכְלֵיו, וּבִתְבֹנָן מִשְׁתַּמְשִׁים לַעֲשִׂית לְבָנִים לְבָנֵי וְכוּ'.
וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁאֵלַת עֵשׂו, דְּכֹנְנָתוֹ הִיָּתָה לְשִׂאוֹל, שְׁכַשְׁמְעֵרִיכִים שׁוֹוֵי כָּל נִכְסָיו כְּדֵי לְהַפְרִישׁ מֵעֵשׂו, אִיךְ

כח ויהם יצחק את עשו ארי מצידה הנה אכיל ורבקה רחימת ת עקב:
וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו פִּי־צִיד בְּפִיו וְרַבְקָה אָהָבָת אֶת-יַעֲקֹב:

כ"ג • פִּיּו • כְּתַרְגוּמוֹ: בְּפִיו שֶׁל יִצְחָק. וּמְדַרְשׁוֹ: בְּפִיו שֶׁל עֵשׂו, שֶׁהִיָּה צָד אוֹתוֹ וּמְרַמְהוּ בְּדַבְרָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת תולדות, מברכים החודש וערב ראש חודש כסלו, התשכ"ח)

ישנם דבריו של האריז"ל - שגם שמו יצחק - בפירוש הפסוק "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו": "מה שאהב

(כט) ויזר יעקב נזיר ויבא עשו מן-השדה והוא עיף:
כט ובשיל יעקב תבשילא ואתא (נ"א ועל) עשו מן חקלא והוא משלהי:

כ"ג • וַיִּזְרַע • לְשׁוֹן בְּשׂוֹל, כְּתַרְגוּמוֹ. וְהוּא עֵיִף • (ב"ר) בְּרַצִּיחָה, כְּמָה דְתִימָא: "כִּי עֵיִפָּה נִפְשֵׁי לְהוֹרְגִים".

(ל) ויאמר עשו אל-יעקב הלעיטני נא מן-האדם האדם הזה פי עיף אנכי על-כן קרא-שמו אדום:
ל ויאמר עשו ליעקב אטעמני קצן מן סמוקא סמוקא הדין ארי משלהי אנא על כן קרא שמה אדום:

כ"ג • הַלְעִיטֵנִי • אֶפְתַּח פִּי וּשְׂפָף הַרְבֵּה לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שְׂשִׁינּוֹ: 'אֵין אוֹכְסִין אֶת הַגָּמַל, אֲבָל מְלַעִיטִין אוֹתוֹ'. מִן-הָאָדָם הָאָדָם • עַדְשִׁים אֲדָמוֹת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מֵת אֲבָרְהָם, שְׁלֹא יֵרָאֶה אֶת עֵשׂו בֶּן בְּנוֹ, יוֹצֵא לְתַרְבוֹת רַעֲוָה, וְאֵינִי זֹו שְׂכָה טוֹבָה שֶׁהִבְטִיחוּ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. לְפִיכֶף קָצַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא ה' שְׁנִים מִשְׁנוֹתָיו, שִׁיִּצְחָק חֵי ק"פ שְׁנָה, וְזֶה קַע"ה שְׁנָה,

(לא) ויאמר יעקב מכרה כיום את-בכרתך לי:
לא ויאמר יעקב זבין פיום דלהן ת בכרותך לי:

כ"ג • מִכְרָה כְּיוֹם • כְּתַרְגוּמוֹ כְּיוֹם דְלֵהֵן, כְּיוֹם, שֶׁהוּא בְּרוּר, כֶּף מְכַר לִי מְכִירָה בְּרוּרָה. בְּכַרְתְּךָ • לְפִי

ספורנו

(כח) ויאהב יצחק את עשו. גם את עשו, אף על פי שדע בלי ספק שלא היה שלם כיעקב.
ורבקה אהבת את יעקב. לבדו, מפני שהפירה ברשעו של עשו. תורה כט
(ל) על כן קרא שמו אדום. בשראו שקל כך התמכר למלאכתו הנפסדת אשר לא כתורת האדם, עד שלא הפיר בנזיד כי אם צבעו, קראו אותו "אדום"! לשון צווי, כלומר: התאדם! והיה צבוע אדם בהלעטת האדם. תורה לא

(לא) מכרה כיום. כי בהיות היום כל מגמת פניו אל מלאכתו, באפן שאתה כל כך ענף שאינה מכיר הנזיד, אין ספק שלא תוכל להתעסק בעניני הבכורה, לשרת האל ותברך ולעשות את הראוי לכבוד. תורה לב

(לב) וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלַמָּה־זֶה לִּבְרֹתָא: לִי בְכֹרָה:
לב וַיֹּאמֶר עֲשׂו הָא אָנָּא אֲזַל לְמָמַת וְלָמָּה דָּן לִי בְכֹרֵתָא:

כ"ג «הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת» (מתנדדת והולכת היא הבכורה, שלא תהא כל עת העבודה בכבודות כי שקט לוי יטל אותה, ועוד) אָמַר עֲשׂו: 'מָה טִיבָה שֶׁל עֲבוּדָה זוּ? אָמַר לוֹ: 'כַּמָּה אֲזַהְרוֹת וְנִשְׁנֵין וּמִיתוֹת תְּלוּיין בֵּה', כְּאוֹתָהּ שֶׁשְׁנִינוּ: (סנהדרין סו) 'אֵלּוּ הֵן שְׁבֻמֵי תָּה: שְׁתוּיין יַיִן וּפְרוּעֵי רֹאשׁ', אָמַר: 'אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת עַל־יָדָה, אִם בֵּן מָה חַפֵּץ לִי בֵּה'.

(לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׁבֻעָה לִּי בַיּוֹם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכַר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לַיַּעֲקֹב:
לג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב קַיִם לִי כַיּוֹם דְּלָהֵן וְקַיִים לָהּ וַיִּבִין יֵת בְּכֹרֵתָהּ לַיַּעֲקֹב:

(לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲרֻשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁת וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ וַיִּכּוּ עֲשׂו אֶת־הַבְּכֹרָה:
לד וַיַּעֲקֹב יֵהב לַעֲשׂו לֶחֶם וְנִזְיָד וְעֲרֻשֵׁי לֶחֶם וְתַבְשִׁיל דְּטִלוּפְחִין וְאֹכַל וְשִׁתֵּי וְקָם וְאֲזַל וְשִׁט עֲשׂו יֵת בְּכֹרֵתָא:

כ"ד «וַיִּכּוּ עֲשׂו» העיד הכתוב על רשעו, שֶׁבָּזָה עֲבוּדָתוֹ שֶׁל מְקוֹם.

כו (א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הַרְעֵב הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְיַמֵּי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה:
כו א וְהָיָה כַּפְּנָא בְּאַרְעָא בַר מַכְּפָנָא קְדַמָּא דִּי הָיָה בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם וְאֲזַל יִצְחָק לְנוֹת אַבְיִמֶלֶךְ מַלְכָּא דְּפְלִשְׁתָּאֵי לְגָרָר:

(ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִמָּה שְׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ:
ב וַאֲתַגְּלִי לָהּ וַיִּי וַיֹּאמֶר לָא תַחֲוֹת לְמַצְרַיִם שְׂרִי בְּאַרְעָא דִּי אֵימַר לָךְ:

כ"ה «אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִמָּה» שְׁהִיָּה דַעֲתוֹ לְרֵדֵת לְמַצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁיֵּרֵד אָבִיו בְּיַמֵּי הָרָעַב, אָמַר לוֹ: "אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִמָּה", שְׁאַתָּה עוֹלָה תְּמִימָה וְאִין חוּצָה לְאֶרֶץ כְּדָאי לָךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 201)

שְׁאַתָּה עוֹלָה תְּמִימָה, וְאִין חוּצָה לְאֶרֶץ כְּדָאי לָךְ (רש"י כו, ב)
בְּרַש"י מְדַגֵּשׁ הַחֶסְרוֹן שֶׁבְּחוּץ לְאֶרֶץ, וְאֵלּוּ בַּמְדַּרְשׁ מְדַגֵּשֵׁת מַעֲלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שְׁהִיא דוֹמָה לְמְקוֹם הַמְּקַדָּשׁ): "מָה עוֹלָה, אִם יִצְאָת חוּץ לְקַלְעִים, נִפְסְלָה, אִף אָתָּה, אִם יִצְאָת חוּץ לְאֶרֶץ, נִפְסְלָתָּ". וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁהַמְדַּרְשׁ סְבוּר שֶׁעַל־יָדֵי הַבְּטַחַת הָאֶרֶץ קָנָה אוֹתָהּ אַבְרָהָם בְּפַעַל, וּכְבָר אִז הָיְתָה שׁוּנָה וּמְיַחֲדָת; וְלִכֵּן מְדַגֵּשׁ אֶת מַעֲלַתָּה. אַבְל לְדַעַת רַש"י

(לב) הוֹלֵךְ לְמוֹת. בְּרַב הַתְּלָאָה וְהַעֲנִיפוֹת. תוּרָה לֵג
(לג) הַשְּׁבֻעָה לִּי. מִפְּנֵי הַיּוֹת הַקְּנָן עַל דְּבַר שְׁאִין בּוֹ מִמֶּשׁ, הַשְּׁבוּעָה תִּמְלָא חֶסְרוֹנוֹ.
וַיִּמְכַר אֶת בְּכֹרְתוֹ. בְּמַחִיר שְׁפִסְקוּ בְּיַנְיָהֶם, וְלֹא חֶשֶׁשׁ הַכְּתוּב לְבִאָרוֹ. תוּרָה לֵד
(לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂו. לְקִנּוּת קְנָנִין חִלְפִין בְּנִזְיָד אוֹ בְּכִלֵּי אֲשֶׁר בּוֹ הַנְּזִיד, עַל דְּרָף "שֶׁלֶף אִישׁ נִעְלוּ וְנָתַן לְרַעְהוּ" (יחזקאל ז, ט).

לְיִצְחָק מִצְרַיִם מִפְּנֵי הָרָעַב. תוּרָה ב
(ב) אֶל תֵּרֶד מִצְרַיִמָּה. אֵל יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת שֶׁם חֶסְרוֹן הַמְרַעָה פֹּה, כְּעִנְיָן "כִּי אִין מַרְעָה לְצִאָן אֲשֶׁר לְעִבְרֵיךָ" (כז) (להלן מ, ד).
שְׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ. עֲשֵׂה מִשְׁפְּנוֹת רוּעִים לְמִקְנֶה בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם בְּעֶצְמוֹ שְׁאֵמַר אֲלֶיךָ לְגוּר בּוֹ, כִּי בּוֹ יְצַלִּיחַ גַּם מִקְנֶה, וְזֶה כִּי אָמַנְתָּ הַסְּבָה שְׁהִיָּה בְּדַעֲתוֹ לְיִצְחָק הָיְתָה בְּשִׁבִיל חֶסְרוֹן הַמְרַעָה. תוּרָה ג
וַיִּכּוּ עֲשׂו אֶת הַבְּכֹרָה. גַּם אַחַר מַעֲשֵׂה הַיְתָה הַבְּכֹרָה בְּעִינֵינוּ בְּלִתֵּי רְאוּיָהּ לְאוֹתוֹ הַמְּחִיר שְׁפִסְקוֹ, וּבְכֵן הַתְּבָאָר שֶׁלֹּא נִתְאַנָּה הַמוּכָר, כִּי לֹא הָיָה הַמְּמַכֵּר שְׁנֵה אֲצִלוּ כָּל כָּף. תוּרָה א
כו (א) אֲשֶׁר הָיָה בְּיַמֵּי אַבְרָהָם. כִּי מֵאֶז עַד עַתָּה לֹא הָיָה שֶׁם רָעַב כְּמוֹהוּ, שִׁישִׂיא יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ לְיִצְחָק מִמְּנָה כְּאֲשֶׁר עֲשָׂה אַבְרָהָם.
וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אַבְיִמֶלֶךְ. לְטַל רְשׁוֹת מִמֶּנּוּ, דְּרָף מוֹסֵר, בְּהִיוֹתוֹ חַפֵּץ אִז

לא היתה עדיו קנויה לאברהם בפעל, והיא היתה ארץ כמו כל הארצות; ולכן מדגיש רק את החסרון שבחוץ לארץ.

ג דור בארץ ארץ ארץ ויהי מימרי בסעדה ואברכה ארי לך ולבנה אתן את כל ארצתא האלין ואקם את קומא די קומית לאברהם אבוך :

(ג) גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכה פי לך ולורעך אתן את כל הארצות האל והקמתו את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך :

כ"ג האל • כמו "האלה".

ד ואסגי את בנה סגיאין פכוכבי שמאי ואתן לבנה את כל ארצתא האלין ויתברכין בדיל בנה כל עממי ארעא :

(ד) והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצות האל והתברכו בזרעך כל גויו הארץ :

שהמקלל שונאו, אומר: 'תהא כפלונית', וכן: (ישעיהו סו) "והנחתם שמכם לשבועה לבחירי", שהנשבע אומר: 'אהא כפלוני, אם עשיתי כך וכו'! :

כ"ג • והתברכו בזרעך • אדם אומר לבנו: 'יהא זרעך פזרעו של יצחק', וכן בכל המקרא, וזה אב לכל: "בך יברך ישראל לאמר ישמך וגו'", ואף לענין הקללה מצינו כן: (במדבר ה) "והיתה האשה אלה",

ה חלף די קביל אברהם במימרי ונטר מטרת מימרי פקודי קימי ואורימי :

(ה) עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמור משמרתו מצותי חקותי ותורתו :

ואמות העולם משיבין עליהם, כגון: אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין טעם בדבר אלא גזרת המלך וחקותיו על עבדיו. ותורתו • להביא תורה שבעל-פה, הלכה למשה מסיני (ב"ב).

כ"ג • שמע אברהם בקלי • כשנסיתי אותו. וישמור משמרתו • גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה, כגון: שניות לעריות ושבות לשבת (יבמות כא). מצותי • דברים שאלו לא נכתבו, ראויין הן להצטוו, כגון: גזל ושפיכות דמים. חקותי • דברים שיש צורך הרע

ספורנו

אמר לייעקב, כל שפן לאברהם, וזה היה קדם שהתעורר יצחק לקרא בשם ה'. אבל אחר שקרא בשם ה' נאמר "ואבימלך הלך אליו מגרר" (פסוק כו), ואמרו "ראו ראינו כי היה ה' עמך.. אתה עתה ברוך ה'" (פסוקים כח כט), ולא מצאוהו עוד תלאות מקנאים ודברי ריבות כאשר בראשונה. אמנם ליעקב לא תלה בנכות אחרים כלל, כי הוא אמנם מנעוריו "ישב אהלים", ללמד וללמוד דעת את העם, בפרט באהלי שם ועבר ששם עלו כל מבקשי ה' בלי ספק. תורה ו

(ה) עקב אשר שמע אברהם בקלי. בכל אשר צויתיו. וישמור משמרתו. עשה תמיד המשמרת המיוחדת לי, שהיא לגמל חסד, באמרו "כל ארחות ה' חסד ואמת" (תהלים כה, ט), ולהורות חטאים בדרך, וזה עשה כאשר קרא בשם ה'. ושמר גם כן מצותי חקותי ותורתו, שנצטוו בני נח, וכך היה נאה דורש ונאה מקים כמופת לרבים. והנה ליצחק תלה בנכות אחרים עתה, וכן למשה באמרו "והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי" (פסוק כד), ולא כן

(ג) גור בארץ הזאת. ואתה גור בארץ כנען. ואהיה עמך ואברכה. שאף על פי שיש בארץ כנען עתה חסרון מרעה, אני אהיה עמך ולא תחסר מרעה. ואברכה. בממון ובמקנה, ולא הוציא לארץ. כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, והקמתו את השבעה. והטעם שאמרתי שתגור בארץ הזאת ובזה איטיב לך, הוא, כי כבר נשבעתי לאברהם לתת לו ולזרעו את הארץ הזאת, ולפיכך בהיותך גר בה תהיה נשיא אלהים בתוכם, ותקנה בה חוקה להורישה לזרעך. תורה ו

♦ יום שני כ"ד מרחשון ♦

(ו) וישב יצחק בגרר:

ווישב יצחק בגרר:

(ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פני-יהרגני אנשי המקום על-רבקה כי טובת מראה הוא:

וּשְׂאִילוּ אַנְשֵׁי אֶתְרָא (על עיסק) לְאִתְתָּהּ וַאֲמַר אַחֲתִי הִיא אַרְי דְּחִיל לְמִימַר אַתְתִּי דְלִמָּא וְקִטְלִנִי אַנְשֵׁי אֶתְרָא עַל רַבְקָה אַרְי שְׁפִירַת חִיזוּ הִיא:

כ"ז - לאשתו • על אשתו, כמו: "אמרי לי אחי הוא".

(ח) ויהי כי ארכו לו שם הימים וישקה אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו:

ח וְיִהְיֶה כִּי אֲרָכּוּ לּוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶה אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיִּרְא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחָק אֵת רַבְקָה מִסִּיד עִם רַבְקָה אִתְתָּהּ:

כ"ח - כי-ארכו • אמר: 'מעשה אין לי לדאג, מאחר שלא אנסוה עד עכשו', ולא נזהר להיות נשמר. וישקה אבימלך וגו' • שראוהו משמש מטתו.

(ט) ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן-אמות עליה:

ט וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הֵא אַתְתָּךְ הִיא וְאֵכֵיִן אָמַרְתְּ אַחֲתִי הִיא וַאֲמַר לָהּ יִצְחָק אַרְי אָמַרְתִּי דְלִמָּא אִימַת עֲלֵהּ:

(י) ויאמר אבימלך מהזאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את-אשתך והבאת עלינו אשם:

י וַאֲמַר אַבְיִמֶלֶךְ מַה דָּא עֲבַדְתְּ לָנָא כְּזַעַר פּוֹן שְׂכִיב דְּמִיחַד בְּעַמָּא עִם אַתְתָּךְ וְאִתְיַתָּא עֲלָנָא חוּבָא:

כ"ט - אחד העם • המיחד בעם, זה המלך. והבאת עלינו אשם • אם שכב, כבר הבאת אשם עלינו.

(יא) ויצו אבימלך את-כל-העם לאמר הנגע באיש הנה ובאשתו מות יומת:

יא וַפְקִיד אַבְיִמֶלֶךְ יַת כָּל עַמָּא לְמִימַר דִּינִיגַךְ בְּגַבְרָא דְדִין וּבְאִתְתָּהּ אַתְקַטְלָא יַתְקַטְל:

(יב) ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה:

יב וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בַשָּׁנָה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים עַל חַד מְאָה בְּדַשְׁעָרוֹהִי וּבְרַכָּהּ יְיָ:

כ"י - בארץ ההוא • אף-על-פי שאינה חשובה בארץ ישראל עצמה, בארץ שבעת הגוים (כ"ה). בשנה ורבעון (כ"ו). ההוא • אף-על-פי שאינה פתקנה, שהיתה שנת

ספורנו

שאמר לו האל יתברך "גור בארץ הזאת" (פסוק א).
מאה שערים. כמו שיעד באמרו "ואיהיה עמך ואברכך" (שם).
ויברכהו ה'. בממון, שמכר תבואתו

והבאת עלינו אשם. ובה "כמעט" הבאת עלינו "אשם" וענש. ואמר "עלינו", כי לכשיילקה גדול הדור ירבה הַזֶּק לַחוּסִים בְּצִלוֹ. תורה יא
(יב) ויזרע יצחק בארץ ההוא. כמו

(י) כמעט שכב אחד העם. הוא המלך היחיד בעמו, שהיה חושב שלא יצטרך לשאל את פיה ולדעת רצונה בזה, שלרב מעלת המלך ייטב בעיניו בלי ספק להשיאו את אחותו.

אחת שאמרוה - מאה. ורבותינו אמרו: 'אמד זה, למעשרות ה'ה'.

למה? לומר שהארץ קשה והשנה קשה. מאה שערים • שאמרוה כמה ראויה לעשות, ועשתה על

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ תולדות, תשכ"ו)

העולם. ולפיכך, הניסים מדרגה זו הם באופן של שידוד הטבע.

וזהו ההסבר של שני הפירושים של רש"י ל"מאה שערים" בפנימיותם:

מצד חמישים השערים (מתוך "מאה שערים") שבכיוון של המושקה, יש לבאר שהברכה שרתה בעת צמיחת התבואה – במגבלות הטבע. ואילו מצד חמישים השערים בדרגה השניה - יוצא, שהברכה שרתה לאחר הצמיחה ולאחר המדידה המדויקת של התבואה, כי הניסים הנובעים מדרגה זו, הם באופן של שידוד הטבע.

ורגה זו של העלאה הושגה על-ידי שיצחק מדד את התבואה לצורך מעשר, כי גם תכלית המעשר היא העלאה מלמטה למעלה, ולכן גם האור הנובע על-ידי עבודה זו היה בכיוון של העלאה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ תולדות, תשכ"ו)

אשר 'תורת אמת' מדרגה שהוא שמאל, וחו"ל אומרים על-כף שהוא ימין, פוסקת התורה עצמה: "לא תסור..." – יש לשמוע להם.

ויש לומר, יותר מכך, שעל-ידי-זה שחכמים אומרים על שמאל שהוא ימין – הוא נעשה ימין. פאשר התורה, 'תורת אמת', פוסקת "לא תסור", אין הפונה לומר שהדבר עצמו אכן נשאר "שמאל" ובכל זאת ציונה התורה שלמעשה ינהגו להיפך, כי חכמים אומרים שזהו "ימין", שהרי באמת לא ייתכן ש'תורת אמת' תצוה לפעול בניגוד לאמת, אלא הפונה היא, שלמרות שדבר זה מוגדר מצד 'תורת אמת' "שמאל", הרי התורה עצמה העניקה לרבנן את הפח לשנות, שעל-ידי פסקם, ישתנה הדבר שהיה, לפני פסקם, שמאל, להיות באמת "ימין".

בדומה לנאמר בתלמוד הירושלמי על הפסוק "לא-ל גומר עלי", שעל-ידי פסק-דין של בית-דין בענין קידוש החודש ועיבור השנה משתנים הטבע והמציאות, והרי ייתכן שפסק הדין יקבע גם על-ידי ביטול העדות שנתקבלה לפני כן, ואשר לפיה נפסק אחרת (מציאות של תורה) וכדומה.

זהו ההסבר לדברי הגמרא "כמה טפשיאי שאר אינשי דקיימי מקמי (=אשר קמים לפני) ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבה (=ואינם קמים לפני אדם חשוב), דאילו בספר תורה כתיב ארבעים, ואתו רבנן בצרו חדא (=ובאו

על הפסוק "וירע יצחק... מאה שערים" מבאר כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק", שבאופן כללי ישנם חמישים שערים, ובשערים אלו עצמם יש שתי דרגות ואפשרויות: כפי שהם נמצאים בכיוון של השפעה מלמעלה למטה, וכפי שהם נמצאים בכיוון של העלאה ממטה למעלה. וכך נוצרים "מאה שערים".

אחד ההבדלים בין שתי דרגות אלו הוא: הדרגה של "חמישים שערים" כפי שהם בכיוון של השפעה מלמעלה, כיון שמהותה היא ריזה למטה, הרי שה"מטה" תופס איזשהו מקום לגבי דרגה זו. ולכן, אף פאשר נמשך מאור זה גם שמעל הטבע, יש צורך שתהיה לגם אחיזה כלשהי בטבע. לעומת זאת, הדרגה של "מאה שערים" כפי שהם בכיוון של העלאה, אינה קשורה למגבלות העולם, אלא להיפך: תכלית ה"העלאה" היא להתרומם ולצאת מן

~ נקודות משיחות קודש ~

בדברי רש"י "אומד זה למעשרות ה'ה" יש ענין נוסף: כיון שמצוות מעשר נקבעה באופן שההלכה דורשת למדוד את התבואה ועשירית ממנה היא המעשר – יוצא, שעצם ה"אומד" הוא מציאות של תורה, מדידה של תורה: התורה פוסקת וקובעת שפמות התבואה היא כך וכך. ובכל זאת, התבואה "יצאה" מאומד זה והכפילה את עצמה פי מאה. אפילו המדידה של התורה התבטלה.

מתעוררת השאלה: פאשר מדובר על מדידה של המציאות, אפשר להבין זאת. אף כיצד ייתכן שיחול שינוי במדידה הנקבעת לפי 'תורת אמת'? על-כף אומר רש"י "ורבותינו אמרו": "רב" הוא גדול, בעל הבית (=אדון). וזוהי המשמעות של "ורבותינו אמרו", שאמרו זאת גדולים, אדונים על הכל, שהם יכולים לשנות גם מדידה של תורה. פאשר יהודי לומד תורה באופן שהתורה מתאחדת עמו ונעשית "תורתו" שלו, אשר כמוכן, גם לפי פשוטו, רק אז הוא יכול להיות לאחד מ"רבותינו", להיות בעל הבית על התורה, כפיכך, ועליו אמרו חז"ל "מאן מלכי? – רבנן, שרבנן הם האדונים והמלכים, וכפי פסיקתם, כך היא המציאות.

כמאמר חז"ל על הפסוק "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", אפילו פאשר רבנן "אומרים לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". כלומר, אפילו ענין

ספורנו

בדמים קריים. ולפי מה שאמרו וכוונם רב סו, טו, הנה קבע לו ברכה בשבילם, האוצר.. והריקתי לכם ברכה עד בלי לברכה: אמד זה למעשרות ה'ה ובראשית כאמרו "הביאו את כל המעשר אל בית ד" (מלאכי ג, ט). תורה יג

המפה הארבעים, של יהודי, אפילו יסורים הפתובים בתורה, כך גם לגבי "ועשה טוב", שבכוחם של "רבותינו" לעורר השפעה מלמעלה בכמות עצומה ולבטל את כל המדידות, אפילו את מדידת התורה בברכה – שיגיע רב טוב בבני חיי ומזוני, ובכולם – רוחי.

חכמים והפחיתו אחד) – שחכמים הם בעלי הבית על התורה. התורה העניקה להם פח לבטל, כביכול, את המדידות של התורה. וכשם שאומרת זאת הגמרא שם לגבי הענין של "סור מרע", שבכוחם של חכמים להפחית את היסורים, את

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרד ה עמ' 123)

(ולא בארץ ובשנה הריא). ומתוך, שבא ללמדנו ששני החסרונות השפיעו לרעה זה על זה. כלומר: החסרון של השנה השפיע לרעה גם על הארץ, שהפכה מ"אינה חשובה" סתם, ל"קשה" ממש; והחסרון של הארץ השפיע לרעה גם על השנה, שהפכה מ"אינה פתקונה" סתם, ל"קשה" ממש.

שהארץ קשה והשנה קשה (רש"י כו, יב) יש לשאל, מאחר שפבר פרש את החסרונות של הארץ ("אינה חשובה") והשנה ("אינה פתקונה") כל אחד בפני עצמו, לשם מה חוזר ומפרש את שניהם יחד. יש לומר, שהקשה לו כפל לשון הפתוב: בארץ היא .. בשנה היא

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' חלק ה עמ' 47 – מתוך 'לקראת שבת')

מדיע "חסי-ושלום" לומר שיצחק זרע דגן?

שום טרדא פלל, וכל היום יוכל להיות פנוי מכל מחשבה בלתי לה' לבדו". מה שאין כן "בעבודת האדמה יש טרדא ודאגה בחרישה וזריעה וקצירה" (תורת חיים ויחי קב, ב). ולכן מתמה במדרש "וכי יצחק זרע דגן חסי-ושלום", והיינו, דהאין אפשר להיות שיצחק שהיה קדוש ומובדל מעניני עולם הזה, התעסק ב"זריעה וקצירה" חסי-ושלום! ועל זה מתרץ, שזריעת יצחק גם היא היתה "בלתי לה' לבדו", כי לא זרע "דגן" כ"אם "זרע צדקה לעניים", ולכן אין בזריעתו את הדגן ענין גשמי, אלא "רצון העליון לבדו".

על הפסוק "ויזרע יצחק" (כו, יב) איתא בפרקי דרבי אליעזר (רפ"ג) "וכי יצחק זרע דגן חסי-ושלום, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים". ולכאורה תמוה, מהו גודל הפלא בזה שיצחק זרע דגן, עד כדי כך שאומרים על זה "חסי-ושלום"? ויש לבאר זה על-פי מה שכתוב בספר התנאי (פכ"ג) על האבות הקדושים ש"הו הו הפורקה, שכל איבריהם היו קדושים ומובדלים מעניני עולם הזה. כל ימיהם". ובספר 'תורת חיים' (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) מבאר שמטעם זה היו האבות רועי צאן דוקא, כי "אין בעסק זה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו התשכ"ו)

דמזה שנאמר ויברכהו ה', לאחר וימצא גו' מאה שערים, משמע שויברכהו ה' הוא ענין נוסף על זה שמצא מאה שערים.

♦ יום שלישי כ"ה מרחשון ♦

(יג) ויגדל האיש וילך הלוח וגדל עד כ"ה מרחשון: יג וירבא גבא ואזל אזיל (כ"ה סג"י) ורבי עד די רבא לתרא:

כ"ה כ"ה מרחשון • שהיו אומרים: זבל פרוותיו של יצחק, ולא כספו וזיבוו של אבימלך (כ"ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו התשכ"ו)

היא ההמשכה שלא לפי ערוך האתערוותא-דלתתא (וימצא), שבכללות הוא המשכת אור ה"סובב". ולכן נאמר הלוח וגדל, דענין ההליכה היא באור ה"סובב" שלמעלה מהשתלשלות. גדל מאד, היא ההמשכה ממקום שאין אתערוותא-דלתתא מגעת לשם (ויברכהו ה'), דבכללות הוא המשכת העצמות. ולכן נאמר גדל מאד, דאמיתית ענין הבלי-גבול (מאד) הוא בעצמותו יתברך.

שעל-ידי וזרע יצחק גו' נעשה הגדלה ביצחק עצמו, ויגדל האיש גו'. ויגדל האיש וילך הלוח וגדל עד כ"ה מרחשון, שאומר כאן הלשון גדל ג' פעמים. ויש לומר, שג' הגדלות הם כנגד ג' הענינים "דניזרע" "וימצא" ו"ויברכהו". ויגדל האיש, היא ההמשכה שלפי ערוך האתערוותא-דלתתא (ויזרע), שבכללות היא המשכת אור ה"ממלא". וילך הלוח וגדל,

(יד) וַיְהִי־לּוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וְעַבְדָּה רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים:

כ"י - וְעַבְדָּה רַבָּה • פְּעֵלָה רַבָּה, בְּלִשׁוֹן לַע"ז אוֹבוֹרִינ"א, "עַבְדָּה" מִשְׁמַע פְּעֵלָה רַבָּה.

(טו) וְכָל־הַבָּאוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עִבְרֵי אָבִיו בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָא:

כ"י - סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים • מִפְּנֵי שְׂאֲמְרוּ: 'תִּקְלָה הֵם לָנוּ, מִפְּנֵי הַגְּזֵסוֹת הַבָּאוֹת עָלֵינוּ'. 'טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתִּי' לִשׁוֹן סְתִימָה, וּבְלִשׁוֹן הַתְּלִמוֹד: מִטְּמָטָם אֶת הַלֵּב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת לך לך, ח' מרחשון ה'תשמ"ה)

פְּלִשְׁתִּים דְּלַעוֹמַת־זָה'. וְלָכֵן מְצִינוּ שֶׁהַבָּאוֹת שֶׁחָפְרוּ אַבְרָהָם, סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם, הֵינּוּ, שֶׁבְּהִסְתַּלְקוֹת הָאֵהָבָה דְקָדוּשָׁה (בְּחִינַת אַבְרָהָם), יָכוֹל לְהִיטֵי יְנִיקָה לְחִיצוֹנִים - בְּחִינַת הוֹלְלוֹת וְשִׁמְחָה דְקַלִּיפָה, וְהַעֲצָה לָזֶה - הַחֲסִיפָה דְיִצְחָק, מִדַּת הִרְאָה, שְׁעַל־יְדֵי־זָה שׁוֹלְלִים אֶת וְנִיקַת הַחִיצוֹנִים כו'.

מְבוֹאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהַעֲנִין דְּ"פְלִשְׁתִּים" יָכוֹל לְהַשְׁתַּלְשֵׁל מִהַעֲנִין דְּ"פְלִשְׁתִּים" דְקָדוּשָׁה, וְזֹאת - לְמִרְוֹת שֶׁפְּלִשְׁתִּים דְקָדוּשָׁה הִיא בְּחִינָה נְעִלִית בְּיוֹתֵר, "הַתְּגַלּוֹת הַשְּׁמִחָה בְּדַבְּקוֹת ה' בְּפִילּוּשׁ וּבְגִלּוּי וּבְהַתְרַחְבוֹת לְאִין קִיץ", בְּאוֹסֵף דְ"וְאַתְּהִלְכָה בְּרַחֲבָה", אַף־עַל־פִּי־כֹן בְּהַעֲדֵר הַזְּהִירוֹת כו' יָכוֹל לְבוֹא מְזֵה שְׁמִחָה שֶׁל הוֹלְלוֹת, בְּחִינַת

(טז) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ בְּיַעֲצֻמָּת מִמָּנוּ מְאֹד:

(יז) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנַחַל־גֶּרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם:

(יח) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיִּחְפֹּר אֶת־בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת בְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו:

כ"י - וַיֵּשֶׁב וַיִּחְפֹּר • אֶת הַבָּאוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו וּפְלִשְׁתִּים סִתְּמוּם, וְקִדְּם שְׁנִסַּע יִצְחָק מִגֶּרָר חָזַר וַחֲפָרָן.

(יט) וַיִּחְפְּרוּ עִבְרֵי־יִצְחָק בְּנַחַל וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

קְנָאָתָם. תוֹרָה טו
 (טו) כִּי עֲצֻמַּת מִמָּנוּ. וְתוֹכַל בְּעֶשְׂרָךְ לְהַתְקוֹמָם עָלֵינוּ. תוֹרָה יז
 מַעֲט. תוֹרָה טו
 סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים. בְּאֲשֶׁר יִקְרָא מִצְּוֹת אַבְיִמֶלֶךְ לְבִלְתִּי הוֹיֵק לְיִצְחָק (פְּסוּק יא), סִתְּמוּ הַבָּאוֹת בְּשִׁנְאָת
 (יד) וְעַבְדָּה רַבָּה. קִרְקַע מוֹכֵן לְהִיטֵי גְעֵבֵד.
 וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים. שְׁבִשְׁדוּתֵיהֶם קָרָה אֵז הַפֶּר זֶה שְׁוֹרְעוֹ הַרְבֵּה וְהִבְיָאוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו התשכ"ו)

למִשָּׁה רַבִּינוּ, שִׁ"אֶפֶס קָצָה וְשָׁמַץ מְנָהוּ" שִׁיף גַם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְעִנְיַי הַ'אֲבוֹת' (אף-על-גַּב שֶׁרַבִּינוּ הִזְקֵן מְדַבֵּר אוֹדוֹת מִשָּׁה רַבִּינוּ שֶׁהוּא מִ"שְׁבַעַה רוּעִים", וְהָרִי אֵין זֶה עִנְיָנָם שֶׁל הַ'אֲבוֹת').

וְנוֹסֵף עַל הַנְּתִינַת כַּח' - הָרִי זֶה מְהֵרָה גַם הוֹרָאָה: כָּשֶׁם שִׁיִּצְחָק שָׁלַח אֶת עֶבְדָּיו לְחַפּוֹר בְּאֵרוֹת - כִּי צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְשַׁלּוֹחַ אֶת "עֶבְדָּיו", כַּחוֹת נַפְשׁוֹ, הַכַּח שֶׁל מְסִירוֹת נַפֶּשׁ וְקַבְּלַת עוֹל, וְלְהִסִּיר עַל-יָדָם אֶת כָּל הַהֶעֱלָמוֹת וְהַקְּסָתִים שֶׁל הַגּוֹי וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית.

וְכָשֶׁם שֶׁאֶצֶל יִצְחָק הָיָה תְּחִילָה מַעֲמֵד וּמַצֵּב שֶׁל מְרִיבָה, "וַיְרִיבוּ גוֹ", אֲבָל לְבִסּוּף נַעֲשֶׂה מַעֲמֵד וּמַצֵּב שִׁ"לֹא רַבּוּ עֲלֵיהֶּ", וְלֹא עוֹד אֵלָּא שִׁסְיָעוּ לוֹ, וְכָרְתוּ עִמּוֹ בְּרִית, בְּאֶמְרָם "אַתָּה עֲתָה בְּרוּךְ ה'" - כִּי גַם אֶצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁבְּתַחֲלִילָה יֵשׁ לוֹ מִנְּגִידִים, הִנֵּה לְבִסּוּף מֵתֵהֶפְכִים גַּם הֵם וּמְסִיָּעִים לוֹ.

עֲבוּדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק - שֶׁזֶהוּ כְּלָלוֹת עִנְיָן הָעֲבוּדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה - הַתְּבַטָּאָה בַּחֲפִירַת בְּאֵרוֹת, שֶׁעִנְיָנָה הוּא הַסֵּרַת הַהֶעֱלָם וְהַקְּסָתוֹ כּו', וְזֶה גַם שֶׁכְּלָלוֹת עִנְיָן הַבָּאָר הוּא בְּאוּפֵן שֶׁנִּבְעֵת הַמַּיִם הִיא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה.

וְזֶהוּ עִנְיָן "מַעֲשֶׂה אֲבוֹת סִימָן לְבָנִים" - שֶׁעֲבוּדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק בַּחֲפִירַת הַבְּאֵרוֹת מְהֵרָה נְתִינַת כַּח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִטְעֵן שֶׁאֵין בִּיכְלָתוֹ לְהַגִּיעַ לְאוֹר הַנְּשָׁמָה, כִּי בְּשִׁעָה שֶׁהִיא בְּהֶעֱלָם וְהַקְּסָתוֹ מַצַּד הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוֹף וְנַפֶּשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמְסַכִּים וּמַעֲלִימִים עַל אוֹר הַנְּשָׁמָה, כִּי יִצְחָק פָּתַח וְסָלַל כְּבָר אֶת הָעֲבוּדָה שֶׁל הַסֵּרַת הַהֶעֱלָם וְהַקְּסָתוֹ עַל-יְדֵי חֲפִירַת הַבְּאֵרוֹת, וְעַל-יְדֵי זֶה נָתַן גַּם לוֹ אֶת הַכַּח לְהִסִּיר אֶת הַהֶעֱלָמוֹת וְהַקְּסָתִים עַל אֲלָקוֹת, וְכַדְבָּרִי הַמְּשֻׁנָּה בְּמַסְכַּת עֲדִיּוֹת: "הָאֵב זוֹכָה לְבֵן כּו'" (בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים), וְכִמּוֹ-כֵן מוֹרִישִׁים הַ'אֲבוֹת' אֶת כָּל עִנְיָנֵיהֶם לְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם, וְעַל-דֶּרֶךְ מָה שֶׁכָּתַב רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּתַנְיָא' בְּנוֹגַע

כּוֹנֵצוֹ רַעוּתָא דְגָרָר עִם רַעוּתָא דְיִצְחָק לְמִימְרֵי דִי לְנָא מְזָא וְקָרָא שְׁמָא דְבִירָא עֶסְקָא אַרִי אַתְעֲסִיקוּ עִמָּה:

(כ) וַיְרִיבוּ רַעֲי גָרָר עִם-רַעֲי יִצְחָק לְאֹמַר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבָּאָר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:

כ"ט • עֵשֶׂק • עֲרַעוֹר. כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ • נִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ עֲלֵיהֶּ בְּמְרִיבָה וְעֲרַעוֹר.

כא וַיַּחֲפְרוּ בְּאֵר אַחֲרֵי וַיִּצְוּ אֵף עֲלֵה וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה:

(כא) וַיַּחֲפְרוּ בְּאֵר אַחֲרַת וַיְרִיבוּ גַם-עֲלֵיהֶּ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטָנָה:

כ"ט • שְׁטָנָה • נוֹשְׁמַנִּיט בְּלַעֲזוֹ.

כב וַאֲסַתְּלַק מִתְּמֵן וַחֲפַר בִּירָא אַחֲרֵי וְלֹא נָצוּ עֲלֵה וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבוֹת וַאֲמַר אַרִי קָעַן אֶפְתִּי יִי לְנָא וְנִיפּוּשׁ (נ"א וַיִּפְשַׁנָּא) בְּאַרְעָא:

(כב) וַיַּעֲתַק מִנְּשָׁם וַיַּחֲפַר בְּאֵר אַחֲרַת וְלֹא רָבוּ עֲלֵיהֶּ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבוֹת וַיֹּאמְרוּ כִּי עֲתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאַרְץ:

כ"ט • וּפְרִינוּ בְּאַרְץ • כְּתַרְגוּמוֹ: וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 73)

יִתְרָבָה וַיִּתְגַּדֵּל (כְּכַתוּב לְעִיל "וַיִּגְדַּל הָאִישׁ"). וְאֵין לְפָרֵשׁ "וּפְרִינוּ" לְשׁוֹן הוֹלְדַת וְלִדּוֹת, שֶׁהָרִי לֹא הָיוּ לְיִצְחָק וּלְרַבְּקָה רַק שְׁנֵי בָנִים.

וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא (רש"י כו, כב) אֶת הַפְּרוּשׁ שֶׁל תַּבַּת "וְנִיפּוּשׁ" כְּבָר כָּתַב רַש"י לְעִיל (בְּרַאשִׁית ב, יא) שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבּוּי וְגִדְלָה: "וְעַל שֵׁם שְׁמִימִיו מִתְּבָרְכִין נִקְרָא פִּישׁוֹן". וְאֵף כָּאֵן, הַפְּנָה הִיא שִׁיִּצְחָק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י פרשת תולדות)

(א) "כִּי עֲתָה הִרְחִיב ה' לָנוּ" - הוּא עִנְיָן הַבָּא מִלְּמַעְלָה. (ב) "וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא" - הוּא עִנְיָן עֲבוּדַת הָאָדָם. וּמְרַמֵּז רַש"י

"יְנִיָּה שֶׁל תּוֹרָה" שֶׁבְּפִירוּשׁ רַש"י זֶה: רַש"י מַעֲתִיק לְשׁוֹן הַתְּרַגּוּם "וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא" - הֵינּוּ שֶׁבְּפִסּוּק וְשָׁנָם ב' עִנְיָנִים:

שהעלה אותם הקב"ה **למעלה** מהגבלות, ולכן יכול וצריך להיות "הרחב פיה" (והעולם) - לבטל את ההגבלות. זהו **רצונו** של הקב"ה בבריאת העולם שבני ישראל יוסיפו עליה על-ידי עבודתם, והוא הנותן להם פח על זה, פנ"ל. [זהו גם הביאור (בפנימיות הענינים) בטענת טורנוסטרופוס הרשע "אם אלקיכם אוהב עניים, מפני מה אינו מפרנסם וכו' (ונתינת הצדקה) מחיבתו לגיהנם, ותשובת רבי עקיבא על זה: "ואנן קרוין בנים וכו'" - היינו שהוא טען, דמכיון שהקב"ה ברא את העניים באופן דעניות, איך יתכן שמישהו יוסיף בזה (על-ידי נתינת הצדקה), ועל זה ענה לו רבי עקיבא שבני ישראל הם **בניו** של הקב"ה, (שעל-ידי זה מוכן: א) שצריך לתת צדקה - כפשט הש"ס, ב) איך **כולים** לשנות סדר הבריאה, פ"י הם "חלק אלקה ממעל ממש כו' כמו **שהבן** כו", ויש לבני ישראל פח שלמעלה מהגבלות, ובמילא (לא רק שאין זה היפך רצונו, אלא) זהו רצונו, ואדרבה: הוא הנותן הפח על זה.]

ומפורש בכתוב זה שהקב"ה מבטיח נותן עוד יותר: לא רק שנותן פח לפני העבודה, אלא שמסייע הוא גם אחר-כך, שהעבודה תעשה פרי ותגיע לתכליתה, שתפעל הוספה בעולם - קדמנים: "ואמלאהו" - על-ידי שהאדם יעשה את חלקו "הרחב פיה", מובטח הוא כי "ואמלאהו", שהקב"ה **מלא** "פיו".

וגם ענין זה מרומז בכתוב דפרשתנו: "ופרינו בארץ" אינו לשון של תפלה או בקשה וכיצא בזה (שספק אם יהיה כן בפועל), אלא היא לשון **ודאי** - כי פנ"ל מובטחים, שאם ממלאים רצונו של הקב"ה ועובדים את העבודה שהוא דורש, **בודאי** מגיעים לתכלית, ופועלים לא רק "ופרינו בארץ" - בלשון הקודש, כ"א גם **פתגומי** וניפוש בארעא,

וכמבואר בענין שלשון תרגום הוא חול ולא קודש, ובנדון-דין - פועלים הרחבה והוספה לא רק בעולם כפי שהוא בלשון הקודש (שגם זה - עולם מלשון העולם), אלא גם בעניני חול וכו' של העולם "בארעא" - לשון תרגום - שגם בהם נעשה דירה לו יתברך.

וכשתושלם עבודה זו, יתקיים היעוד ד"ונגלה כבוד ה' וראו כל **בשר** יחדיו כי **פי ה'** דבר".

שהתכלית של "הרחיב ה' לנו" היא - **וניפוש** בארעא, שהאדם **יעבוד**, תכלית פונת בריאת העולם והאדם על-ידי הקב"ה ("הרחיב ה'") היא שהאדם יתנגע ויעבוד בזה, וכמו שכתוב "אדם לעמל יולד". ואופן העבודה הוא: **וניפוש בארעא**, שהאדם יעבוד עם העולם ועניניו עד שמגיע לדרגת שהאדם כבכול **מוסיף** ("וניפוש") על הבריאה כפי שהיא נבראה על-ידי הקב"ה - היינו שמגלה אלקות (על-ידי תורה ומצוות) גם במקום כזה שמצד הבריאה אין אלקות בגילוי שם, וכמאמר רבותינו ז"ל "נעשה **שותף** להקב"ה במעשה בראשית" [ויתרה מזה, אמרו חז"ל "מה הקב"ה בורא עולמות, אף אביכם בורא עולמות".

אמנם יש מקום לטעון: איך אפשרי הדבר? מפיון **שהקב"ה** ברא את העולם, והוא ברא בהגבלות אלו, איך יכול בן-אדם או מלאך - נברא - להוסיף בזה?

הנה גם זה מרומז תחלה בכתוב: "פי עתה **הרחיב ה' לנו**", היינו שגם הפח על זה שיוכל **האדם** ("לנו") **להרחיב** ולהוסיף בבריאה, בא **מהקב"ה**, שהרחיב ונתן לבני ישראל פח שלמעלה ממדידות והגבלות, ולכן ביכלתם (ובמילא - תפקידם) לבטל הגבלות העולם ולהרחיבו ברוחניות, ובמילא גם בגשמיות - פי על-ידי זה מוסיפים ברכה "ונתנה הארץ ויבולה" גו', וארץ הקודש היא כצבי שהקדום **הגשמי** מתפשט כו' עד ש"וניפוש בארעא".

ה. והנה ענין זה מרומז גם במה שכתוב "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים הרחב פיה ואמלאהו" - דגם כאן ב' ענינים: א) "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים" - הוא ענין הבא **מלמעלה**. ב) "הרחב פיה (ואמלאהו)" - **האדם** צריך לעשות את ה**הרחיב** את הפה יותר מכפי שהוא מצד הבריאה (וכנ"ל שהאדם צריך **להוסיף** ולהרחיב את הבריאה).

וגם בזה צריך להבין: מפיון **שהקב"ה** ברא את הפה באופן מסיים, וכמו שכתוב "מי שם פה לאדם וגו' הלא אנכי ה'" - איך אפשר שבן-אדם **ירחיב** את הפה?

על זה בא התירוצ' בתחלת הכתוב: "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים": "ארץ מצרים" היא ארץ של מצרים וגבולים וכו', והקב"ה "העלה" את בני ישראל ממצרים וגבולים אלו - (ואדרבא "ופרינו בארץ") - שמדבק ואינו פותב "המוציאך" (כברוב המקומות), אלא "המעלה", היינו

כד וַיִּאמְרוּ אֵלָיו לֵאמֹר וְיִאמְרוּ אֲנִי
אֵלֵהֶם אֲבִיהֶם אֲבִיךָ אֲלֵהֶם אֲבִיךָ
כִּי־אֵתְנֶה אֲנִי
וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ בְּעֶבְרַת אֲבִיהֶם עֲבָדֵי:
אֲבִיהֶם עֲבָדֵי:

(כד) וַיִּרְא אֱלֹהִים יְהוָה בְּלִילָה הַהוּא וַיִּאמֶר אֲנִי
אֵלֵהֶם אֲבִיהֶם אֲבִיךָ אֲלֵהֶם אֲבִיךָ
כִּי־אֵתְנֶה אֲנִי
וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ בְּעֶבְרַת אֲבִיהֶם עֲבָדֵי:

כה וַיִּבְנֶה תַּמֶּן מִדְּבַחָא וְצִלֵי בְּשֵׁמָא דִּינִי וּפְרַס
תַּמֶּן מִשְׁפַּנְהָ וּכְרוּ תַּמֶּן עֲבָדֵי יִצְחָק בִּירָא:

(כה) וַיִּבְנֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטֶּשֶׂם אֱהֱלוּ
וַיְכַרְוּשָׁם עֲבָדֵי־יִצְחָק בָּאָר:

כו וַאֲבִימֶלֶךְ אֶזֶל לְוַתָּה מַגְרָר וְסִיעַת
מִרְחֻמוּהֵי וּפְיִכֵּל רַב חֵילָה:

(כו) וַאֲבִימֶלֶךְ הֶלֶךְ אֵלָיו מַגְרָר וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ וּפְיִכֵּל
שׁוֹר־צִבְאוֹ:

אחת של אוהבים. לכן יש לפתורו פלשון הראשון,
ואל תתמה על תי"ו של 'אחזת', ואף-על-פי שאיננה
תבה סמוכה, יש דגמטה במקרא: "עזרת
מצר". (ישעיה נא) "ושכרת ולא מנין". אחזת • לשון
קבצה ואגדה, שנאחזין יחד.

כ"ו • ואחזת מרעהו • פתרגומו: 'סיעת מרחמוהי',
סיעת מאוהביו. ויש פותרין מרעהו מ' מיסוד התבה,
כמו: (שופטים יד) "שלושים מרעים" דשמשון, כדי
שתהיה תבת 'אחזת' דבוקה, אבל אין דרוך ארץ
לדבר על המלכות פן, סיעת אוהביו. שאם פן, כל
סיעת אוהביו הוליד עמו, ולא היה לו אלא סיעה

כז וַאֲמַר לְהוֹן יִצְחָק מֶה דִּין אֶתִּיתוֹן לְוַתִּי
וְאֶתוֹן סְנִיתוֹן תְּהִי וְשִׁלַּחְתִּינִי מִלְּוַתְּכוֹן:

(כז) וַיִּאמֶר אֲלֵהֶם יִצְחָק מִדּוּעַ בָּאתֶם אֵלָי
וְאֵתֶם שִׁנְאתֶם אֶתִּי וַתִּשְׁלַחְנִי מֵאֵתְכֶם:

כח וַאֲמַרוּ מִחֲזָא חֲזִינָא אַרִי הוּהוּ מִימְרָא דִּינִי
בְּסַעֲדָךְ וַאֲמַרְנָא תַתְּקִים כְּעֵן מוֹמְתָא דְהוּהוּ
בֵּין אֲבִיהֶמְנָא בִּינָנָא וּבִינְךָ וּנְגַזְרִי קִנְסֵי עִמְךָ:

(כח) וַיִּאמְרוּ רָאוּ רָאִינוּ כִּי־הוּהוּ יְהוָה | עִמְךָ
וַנֹּאמֶר תְּהִי נָא אֵלֵהּ בֵּינוֹתֵינוּ בִּינֵינוּ וּבִינְךָ
וּנְכַרְתָּה בְּרִית עִמְךָ:

כ"ח • ראו ראינו • באביך, 'ראינו' בך. תהי נא אלה בינותינו וגו' • האלה אשר בינותינו מימי
אביך, תהי גם עתה בינינו ובינך.

כ"ח • ראו ראינו • באביך, 'ראינו' בך. תהי נא אלה בינותינו וגו' • האלה אשר בינותינו מימי
אביך, תהי גם עתה בינינו ובינך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 267)

השביעי, השביעי ששישביעו לבניהם" - משמע שלא מהני.
וכן הוא על-פי הלכה: "ואי אפשר להשביע הנולדים לאחר
זמן" (ש"ע יו"ד סי' רכה סל"ה). וראה 'גור אריה' בשלח שם.
אברבנאל ורמב"ן על הפסוק (נצבים כט, יג) ולא אתכם
לבדכם וגו'.

האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה בינינו
ובינך (רש"י כו, כח)
משמע, שמהני שבועת האב על הבנים. וכן משמע מפה
שנאמר (וירא כא, כג) "אם תשקר לי ולניני ולנכדי" (וראה רש"י
בראשית ד, טו). אבל בפרשת בשלח (יג, יט) כתב "השבע

ספורנו

לכרות ברית, ולא הזיקוהו
עוד. תורה כו
(כח) כִּי הוּהוּ ה' עִמְךָ. ולא מִיִּרְאָתוֹ
מִפְּנֵי נְכַרְתָּה אֶתְךָ בְּרִית. תורה כט

(כד) אֵל תִּירָא. שִׁמְעֵטוּ נְכֻסִיד
בְּמִרְיֹבוֹתֶם.
וּבְרַכְתִּיךָ. תוֹסֶפֶת מִמוֹן. תורה כה
(כה-כו) וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. וַיְכַרְוּ שָׁם

כט) אִם תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעֵנוּךְ וּכַאֲשֶׁר עֲשִׂינוּ עִמָּךְ רַק-טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֵתָּה עִתָּה בְּרוּךְ יְהוָה:

כט"א - לא נגענוך • כשאמרנו לך: "לך מעמנו". אתה • גם אתה (ספרים אחרים: עמה) עשה לנו כמו כן.

♦ יום חמישי כ"ז מרחשון ♦

ב) ויעש להם משתה ויאכלו וישתו:

לא) וישכמו בכפר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום:

לב) ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים:

לג) ויקרא אתה שבעה על-פני שם-העיר באר שבע עד היום הזה:

כט"א - שבעה • על שם הכרית.

לד) ויהי עשו בן-ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת-בארי החתי ואת-בשמת בת-אילן החתי:

כט"א - בן-ארבעים שנה • עשו היה נמשל לחזר, שגאמר: (תהלים פ) "יכרסמנה חזיר מנער", החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו, לומר: 'ראו שאני טהור', כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים. כל

לה) ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה:

ספורנו

כט) אם תעשה עמנו רעה. שלא תעשה עמנו רעה. "אתה עתה", כמו שלא נגענוך. תורה ל
 לג) ויקרא אתה שבעה. קרא את הבאר "שבעה", מפני שהיה מקום שביעי שבו חפרו באר: ג' של אברהם שסתמו פלשתים, כאמרו "וכל הבארת.. סתמום פלשתים" (פסוק ט), ולא יאמר 'כל' בפחות מג'; וג' של יצחק, שהן "עשק" ו"שטנה" ו"רחובות", וזה היה השביעי שקראוהו "שבעה".
 על פני שם העיר באר שבע. בסגול, מורה על השבועה ועל מספר השבעה, אבל בימי אברהם היה שם העיר "באר שבע" בקמ"ו, על שם השבועה בלבד. תורה ל

כט"א - לא יאמר 'כל' בפחות מג'; וג' של יצחק, שהן "עשק" ו"שטנה" ו"רחובות", וזה היה השביעי שקראוהו "שבעה".
 על פני שם העיר באר שבע. בסגול, מורה על השבועה ועל מספר השבעה, אבל בימי אברהם היה שם העיר "באר שבע" בקמ"ו, על שם השבועה בלבד. תורה ל

לד) ויהי עשו בן-ארבעים שנה. ולא חשב יצחק להשיא לו ולאחיו נשים הגונות.
 ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי. ולא הקפיד יצחק על נשואי החתיות כמו שעשה אביו. תורה לה
 לה) ותהיין מרת רוח. היו לתער וספין מקצר רוח חיי יצחק ורבקה.

שיעור יומי ליום חמישי כ"ז מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כז – פרשת תולדות עה

כ"ז - מרת רוח • לשון המראת רוח, כמו: (דברים ט) "ממרים הייתם", כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון. ליצחק ולרבקה • שהיו עובדות עבודת אלילים (בי"ד).

א ויהי פד סיב יצחק וכהיא עינוהי מלמחזי וקרא ית עשו ברה רבא ואמר לה ברי ואמר לה הא אנה:

כז (א) ויהי פירזון יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנן הגדל ויאמר אליו בנן ויאמר אליו

הגני:

וראו מלאכי השרת והיו בוכים, וירדו דמעוטיהם ונפלו על עיניו. לפיכך, כהו עיניו. דבר אחר: כדי שיטל יעקב את הגרכות.

כ"ז - ותכהין • בעשנן של אלו (שהיו מעשנות ומקטירות לעבודת אלילים). דבר אחר: כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 215)

עשו הרשע נמנע הקב"ה מלדבר טרה (אף שכתוצאה מן הנה יצחק כלוא בבית והיה כמת במשך חמשים ושבע שנים), על אחת כמה וכמה שיש להתרחק ביותר מכל דבור של לשון הרע על אדם מישראל!

כדי שיטל יעקב את הגרכות (רש"י כז, א) יש לשאל, מדוע היה הקב"ה צריך להכהות את עיניו של יצחק, והרי היה יכול לגלות לו שעשו רשע. יש לומר, שלא רצה הקב"ה לדבר לשון הרע על עשו. והגע בעצמך: אם על

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ה, עמוד 139 - מתוך 'לקראת שבת')

הטעם שנתעור יצחק

לא היה יכל לסבל ענין של עבודה זרה, ועד כדי כך ש"ותכהין" - נתסס בעיניו". ובדגמת המספר אודות הרב הקדוש רבי מנחם נחום מטשערנאביל, שקרה פעם והביאו לפניו חלב עכו"ם, והוא לא ראה את החלב, ואחר כך הסביר זאת על-פי המשנה "חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו", שהפשוט ב"אין ישראל רואהו" הוא - שפיון שחלבו עכו"ם, יהודי אינו רואה אותו, כי מה שלא צריך לראות, הוא אינו יכול לראות.

ויהי פירזון יצחק ותכהין עיניו מראת ותכהין - בעשנן של אלו שהיו מעשנות ומקטירות לעבודת אלילים (כז, א. ובפירוש רש"י) צריך להבין: הן אמת שעשן מזיק לעינים (ויכחו שכתוב (משלי י, כו): וכעשן לעינים), אף אף אפשר לומר שמזיק עד כדי עורוץ, דלפי"ז, גם נשי עשו היו צריכות להתעורר מן? הבאור בזה: מה שאצל יצחק היה "ותכהין עיניו מראות", לא היה רק מצד העשן גופא, אלא מצד שזה היה עשן של עבודה זרה, והיות שיצחק היה "טהור עינים מראות ברע",

ב ואמר הא כען סיבית לית אנה ידע יומא דאימות: (ב) ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי:

שנים לפניהם וחמש שנים לאחר כן, ויצחק היה בן ככ"ג (כי יעקב בן ס"ג כשנתברך, דוק ב"ש"י סוף הסדר), אמר:

כ"ז - לא ידעתי יום מותי • אמר רבי יהושע בן קרחה: אם מגיע אדם לפרק אבותיו, ידאג חמש

ספורנו

פי שהיה רואה בכבד, כאמרו ויעיניו ישראל כבדו מוקן" (שם שם, י, באפן שלא הכיר התמונה הפרטית. תורה ב (ב) לא ידעתי יום מותי. כי אמנם הברכה תחול יותר בהיות המברך סמוך למיתה, כענין ביעקב (להלן פרק מט) ובמשה (דברים לט), כי אז הנפש יותר נבדלת מן החומר. תורה ג

שלא מוחה בבניו, כאמרו ואלא כהה בם (שמואל א ג, יג), ונאמר בו ויעיניו קמה ולא יכול לראות" (שם ד, טו). ולא קרה זה לאברהם וליעקב שהיו יותר זקנים ממה שהיה יצחק אז וממה שהיה עלי. באברהם כתיב "ויסס אברהם ויקח אשה" (לעיל כה, א), וביעקב עם כל צרותיו ודמעות עיניו כתיב "וירא ישראל את בני יוסף" (להלן מח, ח), אף על

ולשון "מרת" כמו "ומורה לא יעלה על ראשו" (שופטים יג, ה). והנה יצחק עם כל זה לא הכיר רב רשעו של עשו, שלא היה מוחה בהן, ובזה נכשל שהשתדל לברך את עשו, ומשם יצאה תקלה שנתן לעשו איזו ברכה או עצה, ושעם זה רבה משטמה בין בניו, ושהצריך יעקב לברח אל ארץ אחרת. תורה א כז (א) ותכהין עיניו. כמו שקרה לעלי

שָׁמָא לְפָרֶק אָמִי אָנִי מַגִּיעַ וְהִיא בַת קַכ"ז מִתָּחָ, וְהָרִינִי בֶן חֲמֵשׁ שָׁנִים סְמוּךְ לְפָרְקָהּ. לְפִיכָּה: "לֹא

יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי", שָׁמָא לְפָרֶק אָמִי, שָׁמָא לְפָרֶק אָבָא.

נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך טו, פרשת תולדות)

"שמים", והן את הענינים של "אָרְרִי", וְאָף בְּהֵם עֲצָמִים הוּא כָּל "מִטְל" הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרְרִי" - בְּרֻכּוֹת הַנְּעֻלוֹת אָף מִבְּרַכַּת יַעֲקֹב לְבָנָיו וּמִבְּרַכַּת מוֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל. זוֹהִי הַהוֹרָאָה לְעִבּוּדְתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי, אֲשֶׁר יִצְחָק הוּא אֶחָד מֵאֲבוֹתָיו, וְיֵשׁ בּוֹ עֲנִינִים מִשָּׁל יִצְחָק: גַּם פְּאָשֶׁר יְהוּדִי נוֹהֵג לְפִי קוֹ הַגְּבוּרָה, וּלְפִיכָּה הוּא מִחֲמִיר וְכַדוּמָה, צָרִיף הוּא לְנוֹהֵג כִּף רַק כְּלָפִי עֲצָמוֹ. אָף פְּאָשֶׁר נוֹעַץ הַדָּבָר לְיְהוּדִי אַחֵר, עָלָיו לְנוֹהֵג לְפִי קוֹ הַחֲסָד, לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו בְּמִדַּת הַטוֹב, וְלֹהֵשֶׁפִיעַ עָלָיו רוֹב טוֹבָה בְּיַד רַחֲבָה, לְלֹא צְמֻצוּמִים וְהַגְּבֻלוֹת, עַד לְמִדָּה הַמֵּרְבִּית - "מִטְל הַשָּׁמַיִם" ו"מִשְׁמַנֵּי הָאָרְרִי".

הַסִּיבָה לְחַשְׁשׁוֹ שֶׁל יִצְחָק שֶׁהוּא יְהִיָּה חֲמֵשׁ שָׁנִים פְּחוּת מ"פָּרֶק אָמוֹ" - הַגִּיל הַנִּמְוָן בְּיוֹתֵר לְפִי הַטְּבַע (וְעוּד: גַּם בְּ"פָּרֶק אָמוֹ" הַחֲשִׁיב יִצְחָק רַק אֶת מוֹאֵה עֲשָׂרִים וְשִׁבַע הַשָּׁנִים שֶׁהִיא חִיְתָה לְמַעֲשֶׂה, לְלֹא הַתְחַשְּׁבוֹת בְּכַף שְׁחִיָּה הַתְקַצְרוֹ, כִּי עַקֵּב הַעֲקִידָה "פָּרְחָה נִשְׁמָתָה") - הִיא, הִיּוֹת יִצְחָק בְּדַרְגָּה שֶׁל קוֹ הַגְּבוּרָה. וְלָכֵן הוּא הַבֵּיט עַל כָּל הָעֲנִינִים וּמִדַּד אוֹתָם לְפִי מִדַּת הַגְּבוּרָה. כִּף הִיָּה נוֹהֵג שֶׁל יִצְחָק רַק כְּלָפִי עֲצָמוֹ, אֲבָל פְּאָשֶׁר הוּא בְּרַף אֶת הַזּוֹלוֹת, הִיְתָה בְּרַכְתּוֹ בְּאוֹפֵן הַנְּעֻלָּה בְּיוֹתֵר שֶׁל הַיֶּסֶף הַגְּבוּרָה וְהַצְּמֻצוּם: הִיא כְּלָלָה הֵן אֶת הָעֲנִינִים שֶׁל

(ג) וְעַתָּה שְׂאֵלֵנָא כְּלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתָּךְ וְצֵא הַשְּׂדֵה וְצוּדָה לִי צִיד:

גִּיכְעֵן סָב פְּעֵן זִינָה סִיפָה וְקִשְׁתָּךְ וּפּוֹק לְחַקְלָא וְצוּד לִי צִידָא:

וְשַׁחַט זָפָה, שְׁלֹא תֵאֶכְלִינִי נִבְלָה (כ"ז). וְצוּדָה לִי • מִן הַהֶפְקֵר וְלֹא מִן הַגְּזוּל.

כִּי־ תְּלִיד • תְּרַבָּךְ, שְׁדַרְךָ לְתַלוֹתָהּ. שְׂאֵלֵנָא • לְשׁוֹן הַשְּׁחִזָּה, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ: (בִּיצָה כח) 'אֵין מִשְׁחִיזִין אֶת הַסִּפִּין, אֲבָל מְשִׂיאָה עַל גְּבִי חֲבָרְתָּהּ. חֲדַד סִפִּינָךְ

(ד) וְעֵשָׂה־לִּי מִטְעָמִים כְּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִּי וְאֶכְלָה בְּעִבּוֹר תְּבַרְכֶּךָ נִפְשִׁי בְּטָרֵם אָמוֹת:

ד וְעֵבִיד לִי תְבַשְׂלִין כְּמָא דְרַחֲמִית וְאָעַל לִי וְאִיכּוֹל בְּדִיל דִּי תְבַרְכֶּנָךְ נִפְשִׁי עַד לֹא אֵימוֹת:

נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך טו, עמוד 197 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

ברכת יצחק לעשו דוקא

רִיק מִקְדָּשְׁתּוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה, הִנֵּה עַל־יְדֵי חֲפִירָה בְּעֵמֶק, מְגַלִּים גַּם שֵׁם נִיּוּצִי קְדָשָׁה. וְעַל־פִּי־זֶה יוֹבֵן זֶה שְׁבַרְךָ אֶת עֵשׂוֹ, מִשׁוּם שֶׁפְּנִיתוֹ הִיְתָה לְגַלוֹת שֶׁגַּם אֲצֵל עֵשׂוֹ שְׁבַח־יְצוּנִיּוֹת נִרְאָה שְׂרָחוּק הוּא לְגַמְרֵי מַעֲבֹדַת ה', הִנֵּה עַל־יְדֵי "חֲפִירָה" וְעִבּוּדָה קָשָׁה, יְכוֹלִים לְגַלוֹת שֶׁבְּפִנִּימִיּוֹת נִפְשׁוֹ הָרִי הוּא קָשׁוֹר לְעִבּוּדַת הַבוֹרָא. וּמִזָּה הוֹרָאָה אֵלֵינוּ, שְׂאֵם גַּם אֲצֵל עֵשׂוֹ הִרְשַׁע עֶסֶק יִצְחָק לְגַלוֹת אֶת פְּנִימִיּוֹת נִפְשׁוֹ וּלְקַשְׁרוֹ לְעִבּוּדַת ה', הָרִי הַדְּבָרִים קַל־וּחֲמָר שְׂצָרִיכִים לְעַבְד' גַּם עִם אֵלוֹ הַנִּרְאִים כְּרַחוּקִים מִתּוֹרָה וְעִבּוּדַת ה', וּלְגַלוֹת אֶת פְּנִימִיּוֹת נִפְשָׁם - "מִיָּם חִיִּים", שִׁישׁוּבוּ לְדָרְךְ אֲבוֹתֵינוּ.

בְּעִבּוֹר תְּבַרְכֶּךָ נִפְשִׁי בְּטָרֵם אָמוֹת: (כז, ד) בְּפִרְשָׁתְנוּ מִסְפָּר בְּפִרְטוּיּוֹת אֵיךְ שִׁיִּצְחָק רָצָה לְבַרֵךְ אֶת עֵשׂוֹ לְפָנָיו מוֹתוֹ. וְיִדְוֶעַה הַתְּמִיהָה, מִדְּוַע רָצָה יִצְחָק לְבַרֵךְ אֶת עֵשׂוֹ, הָאֵם לֹא יָדַע אֶת רְשָׁעוֹתָיו הַגְּדוֹלָה? וּמִבְּאֵר הוּא עַל־פִּי מַה שְּׁכָתוּב בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, שֶׁעִבּוּדַת יִצְחָק בְּכָל־לוֹת יְמֵי חַיָּו הִיְתָה בְּחֲפִירַת בְּאֵרוֹת. וְתַנְקָה - שְׂאֵף בְּמִקּוֹם שֶׁנִּרְאָה רַק עֶפְר וְצִרוּרוֹת, הָרִי עַל־יְדֵי חֲפִירָה בְּעֵמֶק הָאֲדָמָה, גְּלָה יִצְחָק שֶׁגַּם בְּמִקּוֹם הַהוּא נִמְצָאִים "מִיָּם חִיִּים". וְהֵינּוּ, שֶׁעִבּוּדַת יִצְחָק הִיְתָה לְגַלוֹת שֶׁגַּם בְּמִקּוֹם שֶׁנִּרְאָה

ספורנו

(ג) שְׂאֵל נָא כְּלִיד. שְׁלֹא תִשׁוּב רִיקָם וְלֹא תֵאֶחֶר. תּוֹרַה ד' וְעֵשָׂה לִי מִטְעָמִים. רָצָה בְּמִטְעָמִים כְּדִי שִׁיִּתְעַסֵּק בְּכַבוֹד אָב, וּבְזֶה תְּחוּל עָלָיו הַבְּרָכָה. כִּי גַם שְׁלֹא הַפִּיר בְּגִדְל רְשָׁעוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ, מִכָּל מְקוֹם לֹא חָשַׁב אוֹתוֹ לְרֵאיוֹ שֶׁתְּחוּל עָלָיו אוֹתָהּ הַבְּרָכָה שֶׁהִיָּה בְּלָבוֹ לְבָרְכוֹ.

(ד) וְעֵשָׂה לִי מִטְעָמִים. רָצָה בְּמִטְעָמִים כְּדִי שִׁיִּתְעַסֵּק בְּכַבוֹד אָב, וּלְכֵן כְּשֶׁבֵרַךְ יַעֲקֹב אַחֵר כִּף, שִׁדַּע בּוֹ שֶׁהִיָּה רָאוּי לְבָרְכָה, לֹא שְׂאֵל מִטְעָמִים וְלֹא בְּקִשׁ דְּבָר וּבְרַכּוֹ תְּכַף, בְּאִמְרוֹ "וְאֵל שְׂדֵי בְּרַךְ אֲתָךְ" (לחלו' טו, תורה ה)

ה וּרְבֵקָה שָׁמְעַת בְּדַבַּר יִצְחָק אֶל־עֵשׂוּ בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ
עֵשׂוּ הַשְּׂדֵה לְצוּר צִיד לְהֵבִיא:
לְאִתָּאָה:

כ"ז - לְצוּר צִיד לְהֵבִיא • מהו 'להביא', אם לא ימצא ציד, יביא מן הגזל.

ו וּרְבֵקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמְרֵי הַנְּהַ שְׁמֹעְתִי
אֶת־אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עֵשׂוּ אַחִיךָ לְאִמְרֵי:
לְמִימְרֵי:

ז וְאֲנִי לִי צִידָא וְעֵבִיד לִי תַבְשִׁילִין וְאִיכּוּל
וְאֶבְרַכְנָךְ קָדָם יְיָ קָדָם מוֹתִי:
וְאֶבְרַכְנָךְ קָדָם יְיָ קָדָם מוֹתִי:

כ"ז - לְפָנַי ה' • בְּרִשׁוֹתוֹ, שִׂסְפִים עַל־יָדַי.

ח וְעַתָּה בְנֵי שָׁמַע בְּקֹלִי לְאִשְׁרֵי אֲנִי מִצְוָה אֲתָד:
ח וּבְעֵצֵן בְּרִי קִבַּל מִנִּי לְמָא דִּי אֲנָא מִפְקֵד
לְתָד:

ט לָךְ־נָא אֶל־הַצֵּאן וְקַח־לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים
טָבִים וְאֶעֱשֶׂה אִתָּם מִטְעָמִים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהָב:
ט אֲזִיל פְּעֵן לְוֹת עָנָא וְסָב לִי מִתְמָן תְּרִין
גְּדֵי (כר) עֲזִין טָבִין וְאֶעֱבֵד יִתְהוֹן תַּבְשִׁילִין
לְאָבִיךָ כְּמָא דִּי רַחֵם:

י וְהֵאָחֵד עֲשֶׂה מִטְעָמִים, ב' פְּרָקִי דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר'. כַּאֲשֶׁר אָהָב •
כִּי טַעַם הַגְּדִי כְּטַעַם הַצֶּבִי.
י וְקַח־לִי • מִשְׁלֵי הֵם וְאִינֵם גְּזֵל, שְׂכָךְ כְּתַב לָהּ
יִצְחָק בְּכַתְּבָתָהּ: 'לְטַל שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים בְּכָל יוֹם' (כ"ד).
שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים • וְכִי שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים הָיָה מֵאֲכָלוּ שֶׁל

יא וְהֵבִאת לְאָבִיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יִבְרַכְךָ לְפָנַי
מוֹתוֹ:
יא וְהֵבִאת לְאָבִיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יִבְרַכְךָ לְפָנַי
מוֹתוֹ:

יב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רְבֵקָה אִמּוֹ הֲנֵן עֹשֶׂו אָחִי אִישׁ
שָׂעִר וְאֲנֹכִי אִישׁ חָלָק:
יב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְרְבֵקָה אִמּוֹהָ הֲאֵל עֹשֶׂו אָחִי
גִּבֹר שְׂעִרָן וְאֲנָא גִבֹר שְׂעִיעִי:

כ"ז - אִישׁ שְׂעִר • בַּעַל שְׂעִר.

יג אֲוֹלִי יִמְשִׁנִּי אָבִי וְהֵייתִי בְּעֵינָיו כַּמֶּתְעַתֵּעַ
וְהֵבִאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בְרָכָה:
יג אֲוֹלִי יִמְשִׁנִּי אָבִי וְהֵייתִי בְּעֵינָיו כַּמֶּתְעַתֵּעַ
כַּמֶּתְלַעֵב וְאֵהִי מִתִּי (נ"ו) וְאֵהִי מִתִּי) עָלַי
לְטִין וְלֹא בְרָכָן:

כ"ז - יִמְשִׁנִּי • כְּמוֹ: (דברים כח) "מִמֶּשֶׁשׁ בְּצִהְרִים".

יד וְתֹאמַר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלְלָתְךָ בְּנֵי אָךְ שָׁמַע בְּקֹלִי
וְלָךְ קַח־לִי:
יד וְתֹאמַר לָהּ אִמּוֹהָ עָלַי אֲתֹאמֵר בְּנוֹאָה
דְּלֹא יִיתוֹן לְטִטָּא עָלְךָ בְּרִי בְרַם קִבַּל מִנִּי
וְאֲזִיל סָב לִי:

ספורנו

(יב) וְלֹא בְרָכָה. אם אולי יאציל לי בְּרָכָה לֹא יִבְרַכְנִי אם אֲסַעְהוּ. תורה יג
(יג) עָלַי קָלְלָתְךָ. עָלַי לְהַכְנִס תְּחִתְךָ אם תִּצְרַע לְךָ קָלְלָה, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוֹ וְכַרְוִים לְבְרָכָה שְׁעֵשָׂה שְׁלֵמָה שְׁקַבַּל
עָלָיו קָלְלוֹת יוֹאֵב, וְהַשִּׁיגוּהוּ (סנהדרין מו).
א. תורה יד

הפלי לברכות יצחק

כדכתיב: עם עקש תתפתל. והנה, כדי שיהיה המקבל פלי ראוי לקבלת ברכות אלה, הרי זה לא על-ידי עבודה שעל-פי השבון ושכל, אלא דוקא כשתהיה עבודתו באפן שלמעלה מטעם ודעת (שהרי כללות אורות אלה שנמצאים אצל עשו על-ידי חטא עין-הדעת, אינם שכיים לטעם ודעת). וזה היה מענה רבקה ליעקב, "עלי קללתך בני" - שהפלי לקבלת ברכות אלה הוא דוקא על-ידי שמיוכנים לתנועה של מסירות-נפש. ולכן הדגישה שהיא מקבלת על עצמה מסירות נפש, כדי לפעל התעוררות מסירות-נפש גם אצל יעקב.

ותאמר לו אמו עלי קללתך בני (פרשתנו כז, יג)
 לכאורה זה דורש באור, איזו נחמה היא זו? כל בן, ובפרט כמו יעקב, דואג לאמו, ואם-כן מהי התועלת במענה "עלי קללתך בני"?
 ויבן זה בהקדים הטעם שהברכות היו צריכות לבא ליעקב בדרך "מרמה" דוקא:
 איתא בגמרא "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון" שיעקב היה דומה לאדם הראשון, והוא פעל תקון על חטאו. ולהיות שחטא עין-הדעת בא על-ידי המומה של הנחש, דעל-ידי "והנחש היה ערום" נפלו ניצוצי הקדשה למטה מטה; לכן גם אפן הוצאת הניצוצות והחזרתם לתחום הקדשה - הוא על-ידי מרמה דוקא,

יד ונאול ונסיב ואיתי לאמה ועבדת אמה
 תכשילין כמא דרחם אבוהי :

(יד) וילך ויקח ויבא לאמו ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו:

טו ונסיבת רבקה ית לבושי עשו ברה רבא
 דכתיא די עמה בכיתא ואלפישת ית יעקב
 ברה זעירא :

(טו) ותקח רבקה את-בגדי עשו בנה הגדל החמוד אשר אתה בבית ותלבש את-יעקב בנה הקטן:

והלא כמה נשים היו לו, והוא מפקיד אצל אמו? אלא שהיה בקי במעשיהן וחושדן.

כ"ט - החמדות. הנקיות, פתגומו: 'דכתיא'. דבר אחר: שחמד אותן מן נמרד. אשר אתה בבית.

טז ונת משכי גדיי בר עזי אלפישת על ידוהי ועל שעיעות צורה :

(טז) ואת ערת גדיי העזים הלבישה על-ידי ועל חלקת צואריו:

יז ויהבת ית תכשיליא וית לחמא די עבדת
 בידיא דיעקב ברה :

(יז) ותתן את-המטעמים ואת-הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה:

יח ועל לות אבוהי ונאמר אבא ונאמר הא
 אנא מן את ברי :

(יח) ויבא אל-אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני:

יט ונאמר יעקב לאבוהי אנא עשו בוכרך
 עבדית כמא די מלילתא עמי (נ"א לי) קום
 פען אסתחר ונאכול מצדי בדיל די תברכני
 נפשך :

(יט) ויאמר יעקב אל-אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר דברת אלי קום-נא שבה ואכלה מצדי בעבור תברכני נפשך:

אלי. שבה. לשון מיסב על השלחן, לכוף מתרגם אסתחר.

כ"ט - אנכי עשו בכרך. אנכי, הוא המביא לך, ועשו הוא בכורך. עשיתי. כמה דברים כאשר דברת

כ"א ונאמר יצחק לברה מה דין אוחיתא
 לאשפקא ברי ונאמר ארי זמין יי אלקה
 קדמי :

(כ) ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה מהרת למצא בני ויאמר פי הקרה יהנה אלהיך לפני:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ז מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות עט

כא וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גְּשָׁה-נָא וְאִמְשֶׁךָ בְּנִי
הַאֲתָה זֶה בְּנִי עֲשׂו אִם-לֹא:
כא ואמר יצחק אל-יעקב גשה-נא ואמשך בני
האתה זה בני עשו אם לא:

כ"ט «גשה-נא ואמשך. אמר יצחק בלבבו: 'אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפניו, וזה אמר: "כי הקנה ה' אלהיך"».

כב וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל
קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יְדֵי עֲשׂו:
כב ויגש יעקב אל-יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל
קול יעקב והידים ידי עשו:

כ"ט «קול יעקב. שמדבר בלשון תחנונים: "קום-נא", אבל עשו בלשון קנטוריא דבר: "קום אבי"».

כג וְלֹא הִפִּירוּ כִּי-הָיוּ יָדָיו עֲשׂו אָחִיו שְׁעָרָה
וַיְבָרְכֵהוּ:
כג ולא הפירו כיהיו ידיו עשו אחיו שערה
ועשו אחוהי שעירין (ג"י שערננן) וברכה:

כד וַיֹּאמֶר אֶתָּה זֶה בְּנִי עֲשׂו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי:
כ"ט «ויאמר אני. לא אמר: 'אני עשו', אלא "אני"».

כה וַיֹּאמֶר קָרִיב קְדָמִי וְאִכּוֹל מִצֵּיד דְּבָרִי
כִּדִּיל דִּי תִבְרַכְנָךְ נַפְשִׁי וְקָרִיב לָהּ וְאָכַל
וְאִתִּי (ג"י וָאֲעִיל) לָהּ תִמְרָא וּשְׂתִי:
כה ואמר קריב קדמי ואיכול מציד דברי
כדיל די תברכך נפשי וקריב לה ואכל
ואיתי (ג"י וָאֲעִיל) לה תמרא ושתי:

כו וַיֹּאמֶר לָהּ יִצְחָק אָבִוּהִי קָרִיב כַּעַן וַיִּנְשֶׁק
לָהּ (ג"י וְשָׁק לִי) בְּרִי:
כו ואמר לה יצחק אביוהי קריב כען וינשק
לה (ג"י וְשָׁק לִי) ברי:

כז וַיִּקְרַב וַיִּנְשֶׁק לָהּ וְאַרְבַּח יָת רִיחָא דְלִבּוּשׁוּהִי
וַיְבָרְכָהּ וַאֲמַר הוּוּ (ג"י חוּוּ) רִיחָא דְבָרִי
כְּרִיחָא דְחַלְלָא דִּי בְרַכָּה יְיָ:
כז ויקרב וינשק לה וארבח ית ריחא דלבושוהי
ויברכה ואמר הוּוּ (ג"י חוּוּ) ריחא דברי
כריחא דחללא די ברכה יי:

כ"ט «ויברח וגו'. והלא אין ריח רע יותר משטף
העזים, אלא מלמד שזכנסה עמו ריח גן-עדן. כריח
שזדה אשר ברכו ה'. שנתן בו ריח טוב וזהו שזדה
תפוחים, כן דרשו רבותינו זכרונם לברכה (תענית כט:).»

ספורנו

זו הריח (ברכות מג, א).
וַיְבָרְכֵהוּ. כַּעֲנִין וְהִידָה כַּנִּגּוּן הַמִּנְגֵן
וְהִידָה עֲלָיו יָד ה'" (מלכים ב ג, טו).
רִיחָא רִיחַ בְּנִי. אֲתָה בְּנִי, "רִיחָא"
וְהִתְבּוֹנֵן שְׂזָה הִרִיחַ הוּא
כְּרִיחַ שְׂזָה. שְׂמֵלֶכֶד הַמְּצִיאוֹת
הַמְּסַפִּיק לוֹ לְהִיּוֹתוֹ מִזֶּן לְאִיּוֹהָ בַעַל
חַיִּים, הוֹסִיף עָלָיו טוֹבַת הִרִיחַ הַמְּהַנֶּה
וּמוֹעִיל לְרוּחַ הַחַיּוּנִי וְהַנְּפִישִׁי, וְזֶה
מִדְּרָכֵי טוֹבוֹ. אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה'. תורה כח

שְׂהִיָּה רְאִי לְקַלְלָהּ, כַּאֲמָרוֹ "וְהִבְאַתִּי
עָלֶי קַלְלָהּ, (פסוק יא). וְכֵן אָמְרוּ זְכוּרֹנִם
לְבְרָכָה, שֶׁחֹשֵׁד אֶת חִבְרוֹ בְּדָבָר
שְׂאִין בוֹ, שְׂצָרִיף לְפִיָּסוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא
שְׂצָרִיף לְבְרָכּוֹ, כַּעֲנִין עָלֶי כְּשֶׁחֹשֵׁד אֶת
חִנָּה לְשִׁכּוּרָה (ברכות לא, א). תורה כד
(כו) וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו. לְהִרְחִיב אֶת
נַפְשׁוֹ בְּתַעֲנוּג הִרִיחַ, כַּאֲמָרָם זְכוּרֹנִם
לְבְרָכָה: אִינְהוּ דְבָר שֶׁהִנְשָׂמָה נְהַנִּית
מִמֶּנּוּ וְאִין הִגּוּף נְהַנָּה מִמֶּנּוּ, הֵוּ אֹמֵר

(כב) וְהִידִים יְדֵי עֲשׂו. אִין סַפֵּק שֶׁהָיוּ
הַעוּרוֹת מִתְקַנִּים בְּאִפֻּן שֶׁהָיָה שְׁעָרָם
דוּמָה לְשַׁעַר הָאָדָם, כִּי אֲמַנָּם רַב
הַהֲבָדֵל בֵּין שַׁעַר הָאָדָם לְשַׁעַר הַגְּדִי
אִם לֹא יִתְקַן הַרְבֵּה בַּמְּלֶאכֶה. וְהִנֵּה
הַעִיד כִּי הָיוּ "יָדָיו כִּיָּדִי עֲשׂו אָחִיו
שְׁעִירַת", וְעַם זֶה אוֹלֵי נְחֻלֶשׁ בוֹ גַם
חוּשׁ הַמְּשׁוּשׁ, כַּעֲנִין "אִם יִטַּעַם עֲבָדְךָ
אֶת אֲשֶׁר אֲכָל" (שמואל ב יט, לו). תורה כג
(כג) שְׁעָרָת, וַיְבָרְכֵהוּ. עַל שֶׁחֹשֵׁדוֹ

♦ יום שישי כ"ח מרחשון ♦

כח) וַיִּתֵּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגַן וְתִירֵשׁ:

כח ויתן לך יי מטל אדשמיא ומטובא דארעא וסגיאות (ניי וסגיאות) עיבור וחקר:

הארץ יתנה מושבך. בין צדיק בין רשע יתן לך, וממנו למד שלמה, כשעשה הבית סדר תפלתו, ישאל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו את הדין לא יקרא עליו תגר. לפיכך: (מלכים א ח) "ונתתה לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו", אבל נכרי, מחסר אמונה, לפיכך אמר: "אתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי", בין ראוי בין שאינו ראוי, תן לו, כדי שלא יקרא עליו תגר, ברש"י וכן מדרש.

כ"י) ויתן לך • יתן ויחזור ויתן (כ"י). ולפי פשוטו, מוסב לענין הראשון: "ראה ריח בני", שנתן לו הקדוש ברוך הוא "כריח שדה וגו'", ועוד יתן לך: "מטל השמים וגו'". מטל השמים • כמשמעו, ומדרש אגדה יש להרבה פנים. (דבר אחר, מהו האלהים? בדיו, אם ראוי לך, יתן לך. ואם לאו, לא יתן לך, אבל לעשו אמר "משמני

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, התשכ"ח)

אותן תיבות), בהתאם לתכלית הפונה - לחבר ורחיניות עם גשמיית, ובאופן ד"י ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", ועד לבנין בית המקדש השלישי - "כיעקב שקראו בית", בגאולה האמיתית והשלימה, "קהל גדול ישו בו הנזה", בביאת משיח צדקנו.

קויים בו מה שכתוב ביעקב "ויתן לך האלקים מטל השמים וגו'", הן לפי פירוש המדרש דקאי על עניני התורה, מקרא משנה ותלמוד, והן כפשוטו (שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"), הרחבה בגשמיית, ושניהם יחד כפי שקשורים זה בזה (כמוכן מזה שב' הפירושים הם על

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, התשכ"ח)

ישר, שכל זה הוא מצד סדר השתלשלות, ולאחרונה ושנו גם הענין ד"י ויחזור ויתן", שבא על-ידי עבודת התשובה, שחוזר מדרך הרעה, עד ש"זדונות נעשו לו כזכות", שעל-ידי זה ממשיכים "אור חוזר" מבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות, למעלה מאור ישר, כך שזוהי נתינה חדשה ("ויחזור ויתן").

"ויתן לך האלקים גו'", ומפרש רש"י, "יתן ויחזור ויתן": לכאורה אינו מובן: מהו הצורך ש"יחזור ויתן" - הרי גם הנתינה הראשונה היא באופן ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן", ובפרט כאשר מדובר אודות הנתינה מלמעלה, שאינה כמו הנתינה למטה, שמצד כמה מניעות והגבלות אינו יכול ליתן לכתחילה כל מה שרוצה ליתן, מה שאין כן למעלה שאין מניעות ועיכובים כלל, שהרי "מי יאמר לך מה תעשה", כך שבנתינה הראשונה ניתן כבר הכל, ומהו הצורך ש"יחזור ויתן"?

וכאמור, זהו גם ענינה של פנימיות התורה. ולכן, כאשר פנימיות התורה תהיה באופן של הפצה, אזי קא אתי מר, דא מלקא משיחא.

אף הענין הוא - שהנתינה הראשונה היא באופן של 'אור

כט) יַעֲבֹדֶךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֲמוֹת הַיָּהּ גִּבּוֹר לְאַחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְּנֵי אַמְּךָ אַרְרִיךָ אֲרוּר וּמְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ:

כט יפלחך עממין וישמעבדון לך מלפון הוי רב לאחיה ויסגדון לך בני אמך מלטטיף יהון ליטין ומברכיה יהון בריכין:

ארריך ארוור ומברכיה ברוף • ובכלעם הוא אומר: "מברכיה ברוף ואורריך ארוור" (במדבר כד ט).

כ"י) בני אמך • ויעקב אמר ליהודה: "בני אביך", לפי שהיו לו בנים מפמה אמהות, וכאן שלא נשא אלא אשה אחת, אמר: "בני אמך".

ספורנו

היה גביר לאחיה. כי חשב שיהיה טוב ליעקב שתספיק לו נחלת ארץ ישראל, ושיהיה בה עם איזה שעבוד, כדי שלא יטרוד נפשו בעניני השטרות והבלי הנפסדים, כמו שקרה לזרעו אחר כך, כאמרו "מתאב אנכי את גאון יעקב"

ורב דגן ויתירש. שתוכל לפרנס אחרים, על דרך "זהלויית גוים רבים ואתה לא תלנה" (דברים כח, יג). תורה כט (כט) וישתחו לך לאמים. שגם המלכות שלא יעבדוך וישתחו לך, שתהיה עליון למלכי ארץ.

וכהתבוננך על מדת טובו, יתן לך באשר הוא "האלהים" שדה מברך. מטל השמים. שספיק לך טל השמים שהכל שמחים בו, ולא ימנע צאתך ובואך.

שיעור יומי ליום שישי כ"ח מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות פא

ומצצריהם קודמים למברכיהם, לפיכך יצחק | תחלתן שלנה וסופן יסורין, לפיכך בלעם הקדים
הקדים קללת אוררים לכרפת מברכים. והרשעים | ברכה לקללה.

ל וְהָיָה כַּד שִׁיעַר יִצְחָק לְבָרְכָא יְתַּעֲקֵב
וְהָיָה בְּרַם מִפֶּק נֶפֶק יַעֲקֹב מִלּוֹת אִפִּי יִצְחָק
אָבוּהִי וְעֵשָׂו אָחוּהִי אֶתָּא (נ"י על) מִצִּידָה:

(ל) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר פָּלָה יִצְחָק לְבָרְךָ אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי
אֲדָּ יִצָּא יִצָּא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וְעֵשָׂו
אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ:

כ"ט • יצא יצא • זה יוצא וזה בא.

לא וְעַבְד אָף הוּא תְּכַשְׁלִין וְאָעִיל לְנֹת
אָבוּהִי וְאָמַר לְאָבוּהִי יְקוּם אָבָא וַיִּיכּוֹל
מִצִּידָא דְבָרָה בְּדִיל דִּי תְּבָרַכְנִי נִפְשִׁךְ:

(לא) וַיַּעַשׂ גַּם־הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו
יְקוּם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֹו בַּעֲבַר תְּבָרַכְנִי נִפְשִׁךְ:

לב וְאָמַר לָהּ יִצְחָק אָבוּהִי מִן אֶת וְאָמַר אָנָּא
בְּרַךְ בּוֹרְךָ עֵשָׂו:

(לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנֹנִי בְנֶךָ
בְּכָרְךָ עֵשָׂו:

לג וְהָיָה יִצְחָק תּוֹהָא רַבָּא עַד לַחֲדָא וְאָמַר
מִן הוּא דִּיכִי דְצִיד צִידָא וְאָעִיל לִי וְאֶכְלִית
מִפְּלָא עַד לָא תִיעוּל וּבְרַכְתָּהּ אָף בְּרִיךְ יְהִי:

(לג) וַיִּחַרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־מָאוֹד וַיֹּאמֶר
מִי־אֲפּוֹא הוּא הַצִּיד־צִיד וַיָּבֵא לִי וַאֲכַל מִכָּל בְּטָרָם
תָּבוֹא וְאִבְרַכְתָּהוּ גַם־בְּרוּךְ יְהִי:

וְאִכַּל מִכָּל • מִכָּל מִטַּעֲמִים שֶׁבִקְשָׁתִי לְטַעַם, טַעַמְתִּי
בו (כ"ח). גַּם־בְּרוּךְ יְהִי • שְׁלֵא תֹאמַר: 'אֵלּוּלָא
שְׂרַמָּה יַעֲקֹב לְאָבִיו, לֹא נָטַל אֶת הַבְּרִכּוֹת', לְכָךְ
הִסְכִּים וּבְרַכּוּ מִדַּעְתּוֹ (כ"ח).

כ"ט • וַיִּחַרַד • כְּתַרְגוּמוֹ: 'וְתוֹהָ', לְשׁוֹן תְּמִיחָה.
וּמְדַרְשׁוֹ: רָאָה גֵיהֶנּוּם פְּתוּחָה מִתְחַתֵּיו. מִי־אֲפּוֹא •
לְשׁוֹן לַעֲצָמוֹ, מִשְׁמַשׁ עִם כַּמָּה דְבָרִים. דְּבַר אַחַר:
אִיפּוֹא, אִיָּה פַּה, מִי הוּא וְאֲפּוֹא הוּא הַצִּיד צִידֵי?.

לד כַּד שָׁמַע עֵשָׂו יְתַּ פְּתַגְמֵי אָבוּהִי וַיִּצְחָק
צֹחָא רַבָּא וּמְרִירָא עַד לַחֲדָא וְאָמַר
לְאָבוּהִי בְּרַכְנִי אָף אָנָּא (נ"י לי) אָבָא:

(לד) בְּשִׁמְעַ עֵשָׂו אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְּדֹלָה
וּמְרָה עַד־מָאוֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי:

לה וְאָמַר עַל אַחֵיךְ בְּחִמְתָּא וְקַבִּיל בְּרַכְתֶּךָ:

(לה) וַיֹּאמֶר בָּא אַחֵיךְ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתֶּךָ:

כ"ט • בְּחִמְתָּא • בְּחִמְתָּא.

ספורנו

לי ציד במרמה, ועם זה ינכה שיהיה
ברוך, כי אמנם הרגיש בברכתו שחלה
הברכה על המברך, כמו שאמרו על
רבי חנינא בשהיה מתפלל על
החולים. תורה לו
(לה) ויקח ברכתך. אותה הברכה
שהיתה ראיה לחול עליך, שהיתה
בעניני העולם הזה ובחיוץ לארץ, כי
ברכת אברהם אינה ראיה
לך. תורה לו

המלכים והשרים בשלא ושיגו חפצם,
ולכן הזהיר מזה, כאמרו "אלהים לא
תקלל" וכו' (שמות כב, כז). תורה ל
(לג) מי אפוא הוא. אם בן שאתה
עשו, מי היה זה שהביא לי "ציד". כי
אמנם מלת "אפוא" בשתבוא עם אל"ף
בסוף התבה משמשת במקום "אם בן".
אבל מלת "איפה" עם ה"א בסוף
משמשת במקום "איזה", כמו "איפה הם
רעים" (להלן לו, טז).
גם בריך יהיה. אם בן מי הוא שהביא

(עמוס ה, ח). ושיהיה טוב לו שיהיה
משעבד תחת אחיו ממה שיהיה
משעבד תחת שאר האמות, כאמרם
זכרונם לברכה: או בטולך, או בטולא
דבר עשו (גיטין יז, א). ומפני שדע שארץ
ישראל היתה ראיה ליעקב בלבד,
לכן בזאת הברכה שחשב לברך את
עשו, לא הזכיר ברכת אברהם ולא
ארץ ישראל, כמו שהזכיר ליעקב
בשהפירו וברכו (להלן כח, ד).
ארידך ארור. כי רבים מקללים

לו וַיֹּאמֶר יְהוָה קְרָא שְׁמִי יַעֲקֹב וְחַכְמֵי דָגָן תִּרְתִּין זְמַנִּין יָת בְּכִירוּתִי נָסִיב וְהָא קָעֵן קִבִּיל בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא שְׂבַקְתָּ לִּי בְּרַכְתָּא:

(לו) וַיֹּאמֶר הִכִּי קְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְעָמִים אֶת־בְּרַכְתִּי לָקַח וְהִנֵּה עָתָה לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אֶצְלַתְּ לִי בְרָכָה:

אמר לו: "את ברכתי לקח", אמר: 'בכך הייתי מצר וחרד, שמה עברתי על שורת הדין. עכשו, לכוור ברכתי: 'גם ברוך יהיה'". ויעקבני. כתרגומי: 'חכמי', ארכני. וארב, 'וכמן'. ויש מתרגמין: 'חכמני', נתחכם לי. אצלתי. לשון הפרשה, כמו: "ויאצל" (ספרים אחרים: "יצל").

כ"ט"י הכי קרא שמו. לשון תימה הוא, כמו: (לקמן כט) "הכי אחי אתה"? שמה לכך נקרא שמו יעקב, על שם סופו, שהוא עתיד לעקבני. 'תנחומא': למה חרד יצחק? אמר: 'שמה עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס? התחיל עשו מצעק: "ויעקבני זה פעמים", אמר לו אביו: 'מה עשה לך?'

לו וַיֵּעֵן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גִּבֹּר שְׁמֹתַי לָךְ וְאֶת־כָּל־אֲחָיו נָתַתִּי לוֹ לְעַבְדִּים וְדָגָן וְתִירֵשׁ סִמְכֹתַי וְלָכָה אִפּוֹא מָה אַעֲשֶׂה בְנִי:

(לו) ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמותי לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירש סמכותי ולכה אפוא מה אעשה בני:

שמתי לך, ומה שקנה עבד, קנה רבו. ולכה אפוא מה אעשה. איה, אפוא, אבקש מה לעשות לך?.

כ"ט"י הן גביר. ברכה זו שביעית היא, והוא עושה אותה ראשונה? אלא אמר לו: מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים, שלו הם, שהרי גביר

לח וַיֹּאמֶר עֵשָׂו לְאֲבוּהִי הַבְּרַכְתָּא תָּדָא הִיא לָךְ אַבָּא בְּרַךְ לִי אַף אָנָּא אַבָּא וְאֲרִים עֵשָׂו קָלָה וּבְכָא:

(לח) ויאמר עשו אל-אביו הברכה אחת הוא לך אבי ברכני גם-אני אבי וישא עשו קלו ויברך:

לח ויאמר עשו לאביו הברכה אחת היא לך אבא בריך לי אף אנא אבא וארים עשו קלה ובכא:

כ"ט"י הברכה אחת. ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: (במדבר יא) "הבמתנים"? "השמנה היא"? (שמואל ב ג) "הכמות נבל"?

לט וַיֵּעֵן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מְשַׁמְנֵי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֵךְ וּמִטְּלָא דְשָׁמַיָא:

(לט) ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל:

כ"ט"י משמני הארץ וגו'. זו איטליא של יון (כ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יט)

ולא נכללה בברכתו של יעקב. וכפי שאמרו רז"ל (שבת נו, א): בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים... וזהו איטליא של יון.

זו איטליא של יון (רש"י כז, לט) לרש"י הקשה: איך נתן יצחק לעשו את שמני הארץ, והרי כבר אמר ליעקב 'ויתן לך האלקים... ומשמני הארץ'. ומתרגם, שהפונה לאיטליא של יון, שעדין לא היה בעולם

ספורנו

מושבה בארץ שמנה, עם איזה שעבוד לאחיה. ומטל השמים מעל, ועל הרבה תהיה. ושתהיה 'מטל השמים', בלתי שתצטרף לעבודת האדמה הצריכה למטר. ותהיה גם כן 'על הרבה', במלחמה. וזה שגם שתהיה נלחם לבקשת אחיה או וילתו, הנה ומשך

(לו) ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים. בני ישמעאל ובני קטורה ומלכי הגוים, באמרו "יעבדוך עמים" (פסוק כט). ולכה אפוא מה אעשה. אם בן מה אעשה לך, מה היא הברכה שתוכל להועיל לך. תורה לח (לט"ו) הנה משמני הארץ יהיה מושבך. בזה אוכל לברכה, שיהיה

(לו) הכי קרא שמו יעקב ויעקבני. האמנם בשביל שקרא הקורא את שמו יעקב, קרה זה שיעקבני, דשמיא גרים. הלא אצלתי לי ברכה. אף על פי שחשבת לברכני בברכה העליונה, אין לחשב שהיה בדתך שיהיה לי הכל וישאר אחי שולל וערם מפל ברכה. תורה לו

(מ) וְעַל-חֲרֻבֶיךָ תַחֲוֶה וְאֶת-אֲחִיךָ תַעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְיֵד וּפְרַקְתָּ עָלָיו מֵעַל צִוְאַרְךָ:

מ ועל חרובי תחיה ואת אחיך תעבד והיה כפי שיריד ופרקת עליו מעל צוארך: גיריה מעל צנרף:

כ"ח ◀ ועל-חרבך • כמו 'בחרבך'. יש 'על' שהוא במקום אות ב', כמו: (יחזקאל לב) "עמדתם על חרבכם", בחרבכם. (שמות ו) "על צבאתם", בצבאותם. והיה

כַּאֲשֶׁר תִּרְיֵד • לשון צער, כמו: (תהלים נח) "אָרִיד בְּשִׁיחֵי", כלומר, כשיעברו ישראל על התורה ויהיה להם פתחון פה להצטער על הברכות שנטל ופרקת עליו וגו'.

(מא) וַיִּשְׁטַם עֲשׂוֹ אֶת-יַעֲקֹב עַל-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרָכוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בְּלַבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִל וְאֶתְרַגְּוֶה אֶת-יַעֲקֹב אָחִי:

מא ונטר עשו דבבו לייעקב על ברכתא די ברכה אבוהי ואמר עשו בלבא יקרבו יומי אבלי דאבא ואקטול ית יעקב אחי:

כ"ח ◀ יקרבו ימי אבל אבי • כמשמעו, שלא אצער את אבא. ומדרשי אגדה, לכמה פנים יש.

(מב) וַיַּגִּד לְרַבְּקָה אֶת-דְּבָרֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגְּדֹל וְהַשְּׁלַח וְתִקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וְתֹאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂוֹ אֲחִיךָ מֵתַנַּחֵם לְךָ לְהַרְגֶּה:

מב ואתחנה לרבקה את דברי עשו בנה הגדול והשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך כמין לך למקטלך:

כ"ח ◀ ויגיד לרבקה • ברוח הקדש הגד לה מה שעשו מהרהר בלבבו. מתנחם לך • נחם על האחונה לחשב מחשבה אחרת, להתנפר לך ולהרגו. ומדרש אגדה:

כָּבֵד אֶתְּהָ מֵת בְּעֵינָיו וְשֵׁתָה עֲלֶיךָ כּוֹס שֶׁל תַּנְחוּמִים. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ: לְשׁוֹן תַּנְחוּמִים, מֵתַנַּחֵם הוּא עַל הַבְּרָכוֹת בְּהִרְיָגָתָּ.

(מג) וְעַתָּה בְּנֵי שְׁמֵעַ בְּקֹלִי וְקוּם בְּרַח-לְךָ אֶל-לְבָן אָחִי חַרְנָה:

מג ויבצן ברי קבל בני וקום אזיל לך לנת לבן אחי חרנן:

(מד) וַיֵּשְׁבֶת עִמּוֹ יָמִים אַחֲדִים עַד אֲשֶׁר-תִּשׁוּב חַמַּת אֲחִיךָ:

מד ותתיב עמה יומין זעירין עד דיתוב רוגזא דאחורף:

כ"ח ◀ אחדים • מועטים.

(מה) עַד-שׁוּב אַף-אֲחִיךָ מִמֶּנִּי וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר-עֲשִׂיתָ לִּי וְשָׁלַחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁבֵּל גַּם-שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד:

מה עד דיתוב רוגזא דאחורף מנני ויתנשי ית די עבדת לה ואשלח ואדברנך מתמן למה אתפל אף תרויכוני יומא חד:

כ"ח ◀ למה אשבל • אהיה שפולה משניכם. למד על הקובר את בניו שקרוי שפול, וכן בייעקב אמר: "כַּאֲשֶׁר שָׁכַלְתִּי, שָׁכַלְתִּי". גַּם-שְׁנֵיכֶם • ואם יקום

עֲלֶיךָ וְאֶתְּהָ תַּהַרְגֶנּוּ, יַעֲמֵדוּ בְּנֵי וַיְהַרְגוּ. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרָקָה בָּהּ וְנִתְנַבְּאָה שְׁבִיּוֹם אֶחָד יָמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּפֶרֶק 'הַמִּקְנָא לְאִשְׁתּוֹ' (סוטה יב).

ספורנו

מזה שכאשר תריד, שתצעק חמס על תהיה מלמד מלקמה ומוכן אל תהיה מלכת. המלכות. שישיעבד אחיך בך יותר מן הראוי, אכל אם בשעבודך תפנה אל עבודת משעבוד וולתו. תורה מא

מו ואמרת רבקה ליצחק עקית פתיי מן קדם
פנת התאה אם נסיב יעקב אתתא מבנת
התאה כאלין מבנת ארעא למה לי חיים:

(מו) ותאמר רבקה אל יצחק גצתי בחיי מפני בנות
חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות
הארץ למה לי חיים:

כ"ט - קצתי בחיי • מאסתי בחיי.

א וקרא יצחק ליעקב ובריו ותה ופקדה
ואמר לה לא תסב אתתא מבנת כנען:

כח (א) ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אתו ויצוהו
ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען:

ב קום לך לפדן ארם לבית בתואל אביא
דאמך וסב לך מתמן אתתא מבנת לבן
אחיהא דאמך:

(ב) קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך
וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך:

כ"ט - פדנה • כמו לפדן. ביתה בתואל • לבית בתואל, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א
בסופה (יבמות יג).

ג ואל שדי וברך יתך ויפשוך ויסגוף ויהי
לכנישת שבטין:

(ג) ואל שדי וברך אתך ויברך וירבך והיית לקהל
עמים:

כ"ט - ואל שדי • מי שדי בכרכותיו למתברכין מפיו, וברך אותך.

ד ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך
עמך למירקתך ית ארע תומכותך די יתב יי
לאברהם:

(ד) ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך
לרשתך את ארץ מגידך אשר נתן אלהים
לאברהם:

כ"ט - את ברכת אברהם • שאמר לו: "ואעשה לך גוי גדול", "והתברכו בזרעך", יהיו אותן ברכות
האמורות לך, בשבילך, (מקד) יצא אותו הגוי ואתו
הזרע המברך.

♦ יום שבת קודש כ"ט מרחשון ♦

ה וישלח יצחק את יעקב ואול לפדן ארם
לות לבן בר בתואל ארמאה אחיהא דרבקה
אמה דיעקב ועשו:

(ה) וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן
בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו:

כ"ט - אם יעקב ועשו • איני יודע מה מלמדנו.

ספורנו

כענין "ישראל אשר בה אתפאר"
(ישעיהו מט, א), כי בזה "ישמח ה' במעשיו"
(תהלים קד, לא).
ארץ מגידך. ארץ כנען שאמה דר בה
עכשו. תורה

בלמדו דעת את העם, ובזה תהיה
ברכת האל יתברך
לך ולזרעך אתך לרשתך. כי פשיהיה
גם הזרע מורה צדק, והיה ראוי לירש
והיה בזה קדוש השם, לא הפכו,

כח (ג) ואל שדי וברך אתך. במקומו.
ויברך. בבנים.
ויברך, במעלה. תורה ד
(ד) ויתן לך את ברכת אברהם.
כאמרו "והיה ברכה" (לעל יב, ב), וזה

השליחות ד' ויִשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב הַיְתֵהּ כְּדֵי שְׁיִלַף לְחָרֹן, לבית לבן, "לקחת לו משם אשה". וכפי שהיה והתברר אחר-כך בפועל - הרי דוקא בחרן ("חרון אף של עולם") העמיד יעקב את משפחתו וקיים את הציווי ד' פרו ורבו גו', ובאופן של "מיטתו שלימה".

ונוסף לכך ששם העמיד את משפחתו, עשה שם גם דירה לו יתברך **בתחתונים**, על-ידי ההתעסקות בצאן לבן, עד שנהיה אצל יעקב (בחרן) צאן רבות וגו', ובלשון החסידות - שביירר והעלה ניצוצות הקדושה שהיו בצאן לבן.

ועד שגם בלכתו בדרך, עוד בטרם בואו לחרן (מקום שליחותו) - ויִקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשׁוֹתָיו, הינו שלקח אבנים (דומם, נברא הכי תחתון) ופעל בהם עליה, ועד ש'והאבן הזאת גו' יהיה בית אלוקים".

וזוהי גם ההוראה לכל אחד ואחד מישראל - ששליחות נשמתו, אשר ירדה למטה בעולם הזה הגשמי (חרן, חרון אף של מקום בעולם) היא - לפעול "פרו ורבו גו'", הן כפשוטו והן ברוחניות, להשפיע בענייני יהדות על עוד יהודי ועוד יהודי על-ידי מצות, ותורה בפרט (והרי "המלמד את בן חבירו תורה פאילו ילדו"), וכן להשפיע על אומות העולם (תושבי חרן) שיקמו שבע המצות שלהם, ועד - לעשות את כל העולם פולו, גם החלק שלמטה מסוג המדבר, ועד הדומם (אבני המקום) לדירה לו יתברך.

ויש להוסיף, אשר על-ידי "ויִשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב" - שייעקב יצא ממקומו של יצחק והלך דוקא לפדן ארם "לקחת לו משם אשה" - נפעל ענין שלא היה גם במקומו של יצחק וגם לא אצל יצחק:

יצחק היה עולה תמימה, ולכן, העבודה של הפיכת הסטרא-אחרא, אנשים שהם היפך מקדושה - לקדושה, לא היתה שיכת אצלו [דלא פאביו ואמו ש'אברהם היה מגיר את האנשים ושרה מגירת את הנשים)].

אמנם, על-ידי "ויִשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב" לפדן ארם, הנה מלבד הביורים שביירר בחוץ לארץ - היתה "מיטתו שלימה", ועד אשר "אלה תולדות יעקב יוסף", שענינו של יוסף הוא - "יוסף ה' לי בן אחר", לעשות גם את "אחר" ל"בן", היינו, שגם אלו שהם לעת-עמה בבחינת "אחר" - יתהפכו, ובפרט על-ידי-זה שמגלים שהם באמת בבחינת "בן", ועד - בנו יחידו של הקדוש-ברוך-הוא, עד ל"בנימין" - "בן ימיו", בן ארץ ישראל, ארץ אשר עיני ה' אלקיו בה (אלוקות), עד ארץ **שרצתה** לעשות רצון קונה.

והנה, מלבד ההוראה שיש ללמוד מ'ויִשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב" אודות שליחותו של כל אחד ואחד מישראל, ישנה הוראה מיוחדת לשלוחים בפשטות דכ"ק מו"ח אדמו"ר

נשיא דורנו - בנוסף לכך שתוכן השליחות שלהם הוא כשליחות יעקב - שישלחו למקומות רחוקים, רחוקים ברוחניות, פדן ארם, ולפעמים גם חרן [נוסף לזה שעולם-הזה בכלל הוא "חרן", הרי מקומות אלו הן "חרן" שבעולם-הזה גופא] כדי לפגוש יהודים "אחרים" לפעול בהם את כל הנ"ל (בנוגע לעצמם, בנוגע לשאר בני-ישראל ובנוגע למצות בני נח, פנ"ל) - הרי הדבר מודגש במיוחד בשמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

שמו (השני) הוא "יצחק" - ויִשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב, ושמו הראשון הוא - "יוסף", על-שם "יוסף הנו" לי בן אחר". והרי זוהי מטרת שליחותם של השלוחים המשתתפים בכנס זה - על-מנת שאיש את רעהו יעזרו ויקבלו החלטות טובות אף להוסיף ולהרחיב את עבודת וקיום השליחות ד' ויִשְׁלַח (יוסף) יצחק את יעקב".

ויש להוסיף ולהדגיש, שהעבודה בכל הנ"ל צריכה להיות בתור **שלוחים**, היינו לא רק מצד קבלת-עול (עבודת עבד), אלא בתור דבר **שלהם** (שליח), שאז עוסקים בדבר בחיית אחרת לגמרי.

ואף-על-פי שבקבלת-עול (עבודת עבד) ישנה מעלת הביטול - הרי בשעה שעוסקים בשליחות כדבר פרטי, העבודה היא בתוספת חיות (פנ"ל), וזה **מוסיף** גם בקיים השליחות בפועל. ולכן, רצונו של המשלח הוא שיעסקו בזה בתור דבר פרטי, ואם-כן - הנה מצד הביטול בקבלת-עול גופא, נדרש שהעבודה תהיה (לא רק בתור עבד, אלא) בתור שליח.

ואף-על-פי שעבודת השלוחים צריכה להיות במסירות-נפש, אשר מסירות-נפש קשורה (לכאורה) ב'ביטול' - הרי רואים בפועל שפעמים רבות המסירות-נפש קשורה דוקא בתוקף המציאות:

כאשר המציאות היא בחלישות, אזי כאשר מילוי רצונו קשור בקשיים, ועל-אחת-כפמה-וכמה בספנה, הדבר ימנע אותו מלמלא את רצונו; אבל כשהוא בתוקף המציאות - שום דבר לא ימנע בעדו מלהשלים את רצונו, ויפעל לשם כך בכל המצבים, אפילו כשיצטרף לזה מסירות-נפש.

נוסף על האמור לעיל אודות כללות ענין השליחות, הרי גם מסדר השליחות ד' יצחק אפשו ללמוד הוראה ולימוד בסדר השליחות של "ויִשְׁלַח יִצְחָק" שבדורנו:

לפני שיצחק שלח את יעקב לחרן - ברכו **וַיִּתֵּן** לָהּ הָאֱלֹקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרוֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ וגו'.

והברכה היא שלא על דרך הרגיל כלל - **וַיִּתֵּן**, "יתן ויחזור ויתן":

ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך, והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וגו', שיצליח בקיום השליחות ד' ופרצת וגו' - הפצת המענינות חוצה.

כלומר: נוסף לך שהמשלח, נשיא דורנו, אמר והורה שקיבל את הנשיאות מאביו בתנאי שכל הענינים יהיו בחדש וברחמים, וכמוכן שהדבר חל על כל שלוחיו (שהם "כמותו" דהמשלח) - מברך המשלח את כל אחד ואחד לפני שיוצא בשליחותו, בעת מינוי השליחות, ואחר-כך גם בהתחלת השליחות.

והברכות נמשכות על כל משך זמן השליחות, וגם ל"זרעך" עד סוף כל העולם.

וכפי שרואים בפועל בקיום ברכות אלו - אצל השלוחים שנתמנו לפני עשר שנים, עשרים שנה (וכיוצא בזה) - שפולם הסתדרו, ברוך ה', והעמידו משפחות בבנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות, בבני חיי ומזוני ריחי ובכולם ריחי, ונוסף לזה - רואים את הברכות שלמעלה מדרך הטבע בהצלחת השלוחים במילוי שליחותם בהפצת התורה והיהדות והמענינות חוצה.

והרי, ברכות אלו הן ברכות הכי גדולות, אלא, שמצד הרגילות, לפעמים לא שמים לב לזה פדבעי, וטועים לחשוב שלא מקבלים מהמשלח את כל הברכות הדרושות. ומקאן מענה לשלוחים השואלים ומבקשים ברכות בענינים שונים, החל מפרנסה בגשמיית, כדי שיוכלו למלא את שליחותם במילואה ללא בלבולים צדדיים:

המשלח מברך את כל אחד ואחד מהשלוחים עוד לפני צאתו לשליחותו, וממשיך ומברך אותו בכל הברכות הדרושות לו, עד לברכות הגדולות ביותר שיכולות להיות: "ויתן-לך - יתן ויחזור ויתן - האלקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו'", וכמה וכמה מברכות אלו כבר התקמו בפועל - די אם יתבונן בחייו הפרטיים, בחיי בני ביתו ובהצלחה שהיתה בעבר בקיום השליחות שלו למעלה מדרך הטבע - ויראה את ריבוי ברכות המשלח שבה.

ועוד והוא העיקר: פונת כל הברכות היא - להוסיף פוחות ומרץ בקיום השליחות בפועל, אשר נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת, ו"פוחו גדול" בשליחותו בעולם, מבלי הבט על כל ההעלמות והסתרים ומניעות ועיפובים שמשביבו.

ואדרבה: על-ידי העבודה בקיום השליחות ב"חרון אף של עולם" - יהיה "ויפרוץ האיש מאוד מאוד ויהי לו צאן רבות", החל מעשירות בגשמיית, וגם - עשירות ברוחניות: עד כמה שהיה "פוחו גדול" בקיום שליחותו עד עתה - הרי תמיד הולך ומוסיף "מעלין בקודש" ו"מי שיש לו מנה ורצה מאתים, מאתים רוצה ארבע מאות", וכן הלאה.

דהנה בדרך כלל מברכים תחילה את עיקר הברכה, ולאחרי זה מוסיפים על העיקר, אבל ברפת יצחק היתה באופן כזה שמלכתחילה התחיל בהוספה ("מלכתחילה אריבער") - "ויתן", בנא"ו המוסיף לפני "יתן".

וגם: תוכן ברפת יצחק הוא "עיקר ומקור כל הברכות לעולם", מכיון ש"עיקר ההשפעה בריבוי אור וחיות ב"יתר" הוא דוקא על-ידי יצחק, בחינת גבורות, "לפי שיש בהם תגבורת אור וחיות בכח עצום יותר כו".

והברכות הם לכל-לראש בגשמיית העולם - "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ רוב דגן ותירוש וגו'" **בפשטות**, אין מקרא יוצא מידי פשוטו.

ונוסף לזה (אבל כמובן שזהו עיקר) - ברכות אלו פוללות את כל הפירושים שבה במדרשי חז"ל, ולדוגמא: "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זו אגדה", ועוד.

וגם: נוסף לברכות שבינך יצחק את יעקב לפני שליחותו לחרו, הרי תיכף לאחר השליחות עצמה חזר וברכו מיד עוד ועוד, "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו וגו' וא-ל שדי-יברך אותך ויפרך ויברך והיית לקהל עמים, ויתן לך את ברפת אברהם לך ולזרעך אתה לרשתך את ארץ מגוריך וגו'".

ולאחרי זה, גם בהתחלת השליחות בפועל - מקבל יעקב את ברכות הקדוש-ברוך-הוא: "והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך, והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וגו'", ועד שהדבר פעל מיד ביעקב - "וישא יעקב רגליו, משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת", עד ש"כחו גדול".

מפך אפשר ללמוד גם בנוגע ל"וישלח יצחק" בדורנו זה - בקשר לכנוס השלוחים הנוכחי:

לפני ש"יצחק" שבדורנו שולח שליח - הרי הוא מברך אותו, ובברכות שלמעלה ממדידה והגבלה - "יתן ויחזור ויתן", ובברכות הכי גדולות - "מקור כל הברכות לעולם". ולכל-לראש - ברכות בגשמיית, "ויתן-לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ רוב דגן ותירוש וגו'", שיתברכו בפרנסה בהרחבה, "ויפרך ויברך וגו'" - בבני חיי ומזוני ריחי ובכולם ריחי.

ולאחרי זה - הברכות פוללות ברכות בעבודתו הרוחנית של השליח, בלימוד התורה, נגלה ופנימיות התורה, וקיום המצוות, ובעיקר - ברכות בקיום שליחותו בפועל בהפצת התורה והיהדות והפצת המענינות חוצה.

וכן בעת מינוי השליח - מקבלים עוד פעם את ברפת "יצחק", וגם כשיוצאים בשליחותו, מקבלים מיד ברכות נוספות מהקדוש-ברוך-הוא - "והיה זרעך כעפר הארץ

וַיַּחְזֵא עֲשׂוֹ אַרְי בְּרִיף יִצְחָק ית יַעֲקֹב וְשִׁלַּח
 יָתָה לְפָדוֹן אָרֶם לְמַסָּב לָהּ מִתְּמָן אֶתְמָא פֶּד
 בְּרִיף יָתָה וּפְקִיד עֲלוּהִי לְמִימֵר לֹא תִסָּב
 אֶתְמָא מִבְּנֹת כְּנָעַן :

(ו) וַיֵּרָא עֲשׂוֹ בִּיבְרָךְ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְשִׁלַּח אֹתוֹ
 פִּדְיָנָה אָרֶם לְקַחַת־לוֹ מִשָּׂם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵא
 עָלָיו לְאָמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנֹת כְּנָעַן :

וַיִּקְבִּיל יַעֲקֹב מִן אֲבוּהִי וּמִן אִמָּהּ וַאֲזַל
 לְפָדוֹן אָרֶם :

(ז) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיִּלְךְ פִּדְיָנָה אָרֶם :

וְכִי שָׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְהִלֵּךְ פִּדְיָנָה אָרֶם, וְכִי רָעוּת
 בְּנֹת כְּנָעַן, וְהִלֵּךְ גַּם הוּא אֶל יִשְׁמַעְאֵל.

כ"ט - וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב • מְחַבֵּר לְעִנְיָן שֶׁל מַעֲלָה: "וַיֵּרָא
 עֲשׂוֹ כִי בִרְךְ יִצְחָק וְגו' וְכִי שִׁלַּח אֹתוֹ פִּדְיָנָה אָרֶם",

ח וַיַּחְזֵא עֲשׂוֹ אַרְי בִּישָׂא בְּנַת כְּנָעַן כְּעִנְיָ
 יִצְחָק אֲבוּהִי :

(ח) וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִי רָעוּת בְּנֹת כְּנָעַן בְּעִנְיָ יִצְחָק אָבִיו :

ט וַאֲזַל עֲשׂוֹ לֹת יִשְׁמַעְאֵל וַיִּסָּב ית מַחֲלַת
 פֶּת יִשְׁמַעְאֵל בַּר אֲבִרְהָם אֶתְמָה דְּנִבְיֹת עַל
 נְשׂוּהִי לָהּ לְאִנְתּוֹ :
 ס ס ס

(ט) וַיִּלְךְ עֲשׂוֹ אֶל־יִשְׁמַעְאֵל וַיִּקַּח אֶת־מַחֲלַת
 בַּת־יִשְׁמַעְאֵל בִּן־אֲבִרְהָם אֶחָת נְבִיֹת עַל־נְשׂוּי לּוֹ
 לְאִשָּׁה :

עד שבא יעקב, הרי נ"ג, וכשפרש מאביו היה בן
 ס"ג, הרי קי"ו והוא אומר "שלושים ומאת שנה",
 הרי חסרים י"ד שנים, הא למדת, שאחר שקבל
 הברכות נטמן בבית עבר י"ד שנים (אבל לא נענש
 עליהם, בזכות התורה. שהרי לא פרש יוסף מאביו
 אלא כ"ב שנה, דהינו מי"ז עד ל"ט, כנגד כ"ב שפרש
 יעקב מאביו ולא כפרו, והם כ' שנים בבית לכן ושתי
 שנים ששהה בדרך, כדכתיב: (לקמן לז) "ויבן לו בית
 ולמקנהו עשה סכות", ופרשו רבותינו זכרונם לברכה
 מזה הפסוק, ששהה י"ח חדשים בדרך, ד'בית' הנה
 בימות הגשמים ו'סכות' הווי בימות החמה. ולחשבון
 הפסוקים שחשבונו לעיל, משפרש מאביו עד שירד
 למצרים שהיה בן ק"ל שנה, ששם אנו מוצאים עוד
 י"ד שנים, אלא ודאי נטמן בבית עבר בהליכתו לבית
 לכן ללמד תורה ממנו, ובשביל זכות התורה לא נענש
 עליהם, ולא פרש יוסף ממנו אלא כ"ב שנה, מדה
 כנגד מדה. עד כאן מצאתי ברש"י ישן). על־נשיו •
 הוסיף רשעה על רשעתו (רצה לומר: מרשעת על מרשעות שהיו
 לו כבר, וקל להבין), שלא גרש את הראשונות:

כ"ט - אֶחָת נְבִיֹת • מִשְׁמַע שְׁנָאֵמֵר "בַּת יִשְׁמַעְאֵל",
 אִינִי יוֹדַע שֶׁהִיא אֶחָת נְבִיֹת? אֵלָּא לְמַדְנֹי שְׁמַת
 יִשְׁמַעְאֵל מִשְׁיַעֲדָה לְעֲשׂוֹ, קִדָּם נִשְׁוֹאִינ, וְהִשְׁיִאָהּ
 נְבִיֹת אַחִיָּהּ. וְלִמְדֵנוּ שֶׁהִיא יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַפָּרָק בֵּן
 ס"ג שָׁנִים, שֶׁהִרִי יִשְׁמַעְאֵל בֵּן ע"ד שָׁנִים הָיָה כְּשִׁנּוּלֵד
 יַעֲקֹב, שִׁי"ד שָׁנָה הָיָה גְדוּל יִשְׁמַעְאֵל מִיִּצְחָק, "וַיִּצְחָק
 בֵּן שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֵדַת אוֹתָם", הִרִי ע"ד, וּשְׁנֹתֵי הַיּוֹ
 קל"ז, שְׁנָאֵמֵר: "וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל וְגו'". נִמְצָא,
 יַעֲקֹב כְּשִׁמַּת יִשְׁמַעְאֵל בֵּן ס"ג שָׁנִים הָיָה, וְלִמְדֵנוּ
 מִכָּאֵן שְׁנֹטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה, וְאַחֲר־כֵּן הִלֵּךְ
 לְחָרָן, שֶׁהִרִי לֹא שָׁהָה בְּבֵית לָבֵן לְפָנָי לְדַתוֹ שֶׁל יוֹסֵף
 אֵלָּא י"ד שָׁנָה, שְׁנָאֵמֵר: (לקמן לא) "עַבְדְּתִיף אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה
 שָׁנָה בְּשֵׁתִי בְּנוֹתִיף, וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצִאֲנָף", וּשְׁכַר הַצֶּאֱן
 מִשְׁנּוּלֵד יוֹסֵף הָיָה, שְׁנָאֵמֵר: (לקמן ל) "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה
 רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'", וַיִּוֹסֵף בֵּן ל' שָׁנָה הָיָה כְּשִׁמְלָף,
 וּמִשָּׁם עַד שְׁיָרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם ט' שָׁנִים, ז' שֶׁל שְׁבַע
 וּב' שֶׁל רֶעֶב, וַיַּעֲקֹב אָמֵר לְפָרְעָה: (לקמן מז) "יְמֵי שְׁנֵי
 מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", צָא וְחָשַׁב: י"ד שָׁנָה
 שֶׁלְּפָנָי לְדַת יוֹסֵף וּשְׁלֹשִׁים שֶׁל יוֹסֵף, וְתִשַׁע מִשְׁמְלָף

ספורנו

ובנה הודיע שהיה יצחק יכול למחות
 בעשו כשנשא הכנעניות אם היה נותן
 לב, כמו שהעירתהו עתה רבקה על
 יעקב (כו, מז). תורה ט

בראיתו, תורה ז
 (ח) כי רעות בנות כנען בעיני יצחק
 אביו. וחשב שנה היה מפני שהן
 מנגדות לרצונו, כאמרו "ותהיין מרת
 רוח" (לעיל כו, לח) הלך אל ישמעאל,

(ו) וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִי בִרְךְ יִצְחָק. וְהִנֵּה
 עֲשׂוֹ גַם שֶׁרָאָה שִׁיִּצְחָק כְּשִׁבְרָף אֶת
 יַעֲקֹב צָהוּ שֶׁלֹּא יִקַּח אִשָּׁה מִבְּנֹת
 כְּנָעַן, שָׁנָה הָיָה נֶגֶד בְּרַכְתּוֹ, מִכֵּל מְקוּם
 לֹא שָׁת לְבוֹ לְכָל זֶה, וְזוֹלָתִי אִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 165)

וַיִּלְךָ עִשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם (כח, ט) יֵשׁ לְהַבְיָו, מְדוּעַ מְצַיֵּן הַפְּתוּב אֶת הַלִּיקְתּוֹ שֶׁל עִשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל. וַיֵּשׁ לִזְמַר, שֶׁפְּנֹנֶת הַפְּתוּב הִיא לְהוֹדִיעַ עַד פְּמֹה הַשְּׁתַדֵּל עִשָׂו לְהִרְאוֹת כְּלַפֵּי חוּץ כְּאֵלוֹ הוּא מְעוֹנֵן לְעִשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְאַבְיָו, וְלִכֵּן הוּא הוֹלֵךְ

לְשִׂאת דְּוָקָא אֶת בַּת יִשְׁמָעֵאל. לִכֵּן מְדַגֵּיֶשׁ הַתּוֹרָה "וַיִּלְךָ עִשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל": כְּדִי לְהִרְאוֹת אֶת צְדָקוֹתוֹ הַטְּרִיחַ עִשָׂו אֶת עֲצָמוֹ וְכַתַּת רְגָלָיו אֶל מְקוֹמוֹ שֶׁל יִשְׁמָעֵאל. וְשֵׁם לְקַח אֶת מַחְלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם - פְּנֹנֶת הֵיטָה לְהִרְאוֹת שֶׁלְקַח אִשָּׁה מִחֻסֶּת, וְכַדָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם.

סילת פרשת תולדות ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

ההפמרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעא - רעז

המשך ביאור למס' מכות ליום שני עמ' ב

47 אָמַר, אֵין להקשות סתירה בין המשנה לברייתא, לפי שהברייתא
 48 אינה עוסקת בבן ההורג את אביו בשוגג, אלא בבן העושה חבורה
 49 באביו בשוגג, ועל כך היא דורשת מן המקרא 'מכה נפש' שרק
 50 ההורג בשגגה גולה, פָּרַט לְאָדָם הָעוֹשֶׂה חֲבוּרָה פְּאָבָיו בְּשׁוּגֵג שְׁאִינוּ
 51 גולה. והוצרכה הברייתא להשמיענו זאת, מפני דִּלְקָא דְעִתְקָךְ
 52 אָמְיָא - סבורים היינו לומר, דְּבִינָן דְּבִמְזִיד בְּרַ קְטִילָא הוּא - מאחר
 53 שהעושה חבורה באביו במזיד נהרג, אזי העושה חבורה בְּשׁוּגֵג נִמְי
 54 לְיָגְלִי - יגלה אף הוא לעיר מקלט, קָא מְשַׁמְעֵ לֵן הַבְּרִייתָא שְׁאִין
 55 אומרים כן, שלא נאמר דין גלות אלא בהורג בשגגה ולא בשאר
 56 חייבי מיתות שוגגים.
 57 שנינו במשנה, הַפֵּל גּוֹלֵין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ' וישראל גולין על
 58 ידיהן. מבררת הגמרא: הַפֵּל גּוֹלֵין עַל יְדֵי הַרִיגַת יִשְׂרָאֵל, לְאִיתוּי
 59 פִּיא - לרבות את מי באה המשנה.
 60 מבאר הגמרא: כוונת המשנה לְאִיתוּי - לרבות עֶבֶד כִּנְעַנֵי וְכוּתִי,
 61 שהרגו ישראל בשוגג, או שהרגם ישראל בשוגג, שיש בהם חוב
 62 גלות. תִּנְיָא לְהָא דְתַנּוּ רַבֵּנָן - שנינו אם כן במשנתנו את הדין
 63 ששנו חכמים בברייתא, עֶבֶד וְכוּתִי גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן
 64 יִשְׂרָאֵל גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל יְדֵי בּוּתֵי יְעָבֵד.
 65 עתה מבררת הגמרא את כוונת הברייתא לענין 'לוקה'. מקשה
 66 הגמרא: בְּשִׁלְמָא - הברייתא מבוארת במה שאמרה שעֶבֶד וְכוּתִי
 67 גּוֹלֵה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וכמו כן הוא לוקה על ידו, שמה שנאמר שעבד
 68 וְכוּתִי גּוֹלֵה, דֵּינָן בְּאוּפֵן דְּקְטִילָא - שהרג העבד או הכותי את
 69 ישראל בשגגה, ומה שנאמר שְׁלוֹקֵה, היינו באופן דְּלִמְיָא - אם
 70 קילל את ישראל בשם. אָלָא יִשְׂרָאֵל כִּיצַד הוּא גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל יְדֵי
 71 בּוּתֵי, בְּשִׁלְמָא גּוֹלֵה דְּקְטִילָא - לענין גלות מבואר כיצד הוא גולה
 72 על ידי כותי, דֵּינָנו אִם הֵרַג אֶת הַכּוּתִי בִּשְׁגָגָה, אָלָא לּוֹקֵה אָמְיָא
 73 - אך לגבי דין מלקות מדוע לוקה ישראל על ידי כותי, הרי אם
 74 מדובר באופן דְּלִמְיָא - שקילל את הכותי בשם, מכל מקום אינו
 75 לוקה, שהרי אמרה תורה (שמות כב כז) 'וְנִשְׂאָ בְעַמְּךָ לֹא תֹאדֹר',
 76 ודרשו חכמים מתיבת 'בעמך', שרק בְּאָדָם שְׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה עַמְּךָ
 77 אסור לקללו, דֵּינָנו אִדָּם שִׁמְתַּנְהַג כִּמְנַהַג יִשְׂרָאֵל, אֶךְ בְּכוּתִי
 78 שאינו נוהג כישראל לא נאמר דין זה, ונמצא שהמקללו אינו
 79 לוקה.
 80 מתרצת הגמרא: אָלָא אָמַר רַב אֶחָא בְּרַ יְעָבֵב, כוונת הברייתא
 81 שישראל לוקה על ידי כותי, היינו בְּגוֹן שְׁחֵעֵד פּוּ הישראל בכותי
 82 בפני בית דין שהוא חייב מלקות, וְהוּם, ועתה יש להלקות את
 83 המעיד כדי לקיים בו את מצות התורה (דברים ט טז) 'וְעִשְׂתֶּם לוֹ
 84 כְּאִשֶּׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו', ונמצא שלוקה הוא על ידו.
 85 מקשה הגמרא: דְּבִיּוּתֵיהּ - ובדומה לזה צריך לומר גם לְיָבֵי עֶבֶד
 86 שלוקה על ידי ישראל, בכגון שְׁחֵעֵד פּוּ העבד בישראל שהוא חייב
 87 מלקות וְהוּם, וכיצד יתכן לומר כן, וכי עֶבֶד בְּרַ עֲדוּת הוּא - האם
 88 הוא כשר לעדות. ובהכרח לא אפשר לבאר את דברי הברייתא
 89 שלוקה על ידי עדות בבית דין.
 90 אָלָא אָמַר רַב אֶחָא בְּרַיה דְּרַב אִיקָא, הָכָא פְּמַיא עֶקְבִּין - הברייתא
 91 עוסקת בְּגוֹן שְׁחֵעֵד הישראל לעבד וכותי, או שהם הכו את
 92 הישראל, הָכָא

1 דְּנִסְיָר מְצוּהָ קְעָבִיד - שאף על פי שהבן לומד כשורה מצווה האב
 2 להכותו, ואם כן עדיין מצוה היא, ומדוע גולה על ידו.
 3 מתרצת הגמרא: משנה זו אינה עוסקת באב המלמד את בנו תורה,
 4 אלא בְּשׁוֹלֵיאָ דְּנִגְרִי - תלמיד של נגרים, דֵּינָנו, שהאב מלמדו
 5 אומנות הנגרים, ובלמיד זה אין האב מצווה להכות את בנו,
 6 ולפיכך אם הכהו לייסרו והרגו בשגגה הרי זה גולה עליו.
 7 שבה הגמרא ומקשה: שְׁוֹלֵיאָ דְּנִגְרִי, הִיּוּתָא הִיא דְּלִמְדִיהּ - הרי האב
 8 מלמד את בנו את אומנות הנגרים לצורך חיותו ופרנסתו, ואף זו
 9 מצוה היא, שחייב האב ללמד את בנו אומנות, וכשמכהו כדי
 10 שילמד האומנות הרי זה לצורך מצוה, ומדוע גולה על ידו.
 11 מתרצת הגמרא: שמשנתנו עוסקת בְּנִסְיָר אֲוִמְנוּתָא אֶחְרִיתִי -
 12 שכבר למד הבן אומנות אחרת, ודי לו בה לצורך חיותו, ומעתה
 13 אין האב מצווה עוד ללמדו אומנות, ולפיכך כשמלמדו האב כעת
 14 את אומנות הנגרים והכהו על שאינו לומד כראוי והרגו בשגגה,
 15 הרי זה גולה על ידו.
 16 שנינו במשנה, וְהָפֵן גּוֹלֵה עַל יְדֵי הַרִיגַת הָאָב כו'.
 17 הגמרא מקשה על כך מברייתא: וְהָיִינָהּ - והרי יש להקשות על
 18 כך מברייתא, נאמר במקרא (במדבר לה טז) גְּבִי עֵרִי מְקַלֵּט לְנוֹס שְׁמָה
 19 כְּל מְכַה נֶפֶשׁ בְּשַׁגָּגָה, דּוֹרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא, 'מִכָּה נֶפֶשׁ פָּרַט לְמַכָּה
 20 אָבָיו בִּשְׁוֹגֵג הִרְגוּ, שְׁאִינוּ גּוֹלֵה לְעִיר מְקַלֵּט, והרי זה סותר
 21 למבואר במשנתנו שהבן גולה אם הרג את אביו בשגגה.
 22 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פְּהֵאָא, לֹא קָשְׂיָא - אין להקשות סתירה
 23 בין המשנה לברייתא, לפי שכל אחת מהן סוברת כדעת תנא אחר,
 24 הָא - הברייתא הסוברת שאין הבן גולה בהריגת אביו, היא כשיטת
 25 רַבֵּי שְׁמַעוֹן, וְהָא - ואילו המשנה הסוברת שהבן גולה בהריגת
 26 האב, כשיטת רַבֵּנָן הִיא.
 27 ועתה מבררת הגמרא את כוונת הדברים: לְרַבֵּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר
 28 (סגהורין מט) שְׁמִיתָת חֲנֵק חֲמוּר מְמִיתָת פִּיָּה, נמצא שכן ההורג את
 29 אביו במזיד נידון במיתת חנק, לפי שחייב הוא שתי מיתות על
 30 הריגתו זו, האחת, מיתת סייף כדין כל רוצח, והשנייה, מיתת חנק
 31 כדין המכה אביו ועשה בו חבורה. ומאחר והמתחייב בשתי מיתות
 32 נידון בחמורה שבהם, נמצא שלרבי שְׁמַעוֹן יש לדון את
 33 ההורג אביו בחנק, וממילא יש לומר שההורג את אביו בשגגה
 34 אינו גולה לעיר מקלט, לפי שְׁנַגְגַת סִיפָה נִיתְנָה לְכַפְּרָה - אדם
 35 ששגג בדבר שהמזיד בו נידון בסייף, מצינו בתורה שיש לו כפרה
 36 בגלות, שְׁרֵי כֵן הוּרַג בְּמִזִּיד דֵּינוּ בְּסִיפָה, ואילו ההורג בשגגה
 37 מתכפר בגלות, אַבֵּל שְׁנַגְגַת חֲנֵק לֹא נִיתְנָה לְכַפְּרָה - לא מצינו
 38 בתורה שאדם השוגג בדבר שזדונו חנק, החמור מסייף, יש לו
 39 כפרה בגלות, ועל כן ההורג את אביו בשגגה, שהיא שגגת חנק,
 40 אינו גולה לעיר מקלט.
 41 אמנם לְרַבֵּנָן דְּאָמְרֵי - לשיטת חכמים החולקים על רבי שְׁמַעוֹן,
 42 וסוברים שמיתת סִיפָה חֲמוּר מְמִיתָת חֲנֵק, נמצא שההורג את אביו
 43 במזיד נידון בסייף, שהיא מיתת חמורה מזנקה, וממילא ההורג את
 44 אָבָיו [בְּשׁוּגֵג] שְׁנַגְגַת סִיפָה הִיא, וְשְׁנַגְגַת סִיפָה מְצִינוּ בַּתּוֹרָה שְׁנִיתְנָה
 45 לְכַפְּרָה בַּגְלוּת, ועל כן ההורג את אביו בשגגה גולה לעיר מקלט.
 46 הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה בין המשנה לברייתא: רַבָּא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ו מרחשון פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	<p>יום ראשון - כ"ג מרחשון מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>
<p>יום חמישי - כ"ז מרחשון מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום שני - כ"ד מרחשון מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>יום שישי - כ"ח מרחשון מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום שלישי - כ"ה מרחשון פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>שבת קודש - כ"ט מרחשון פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 300, והנה מודעת זאת... עד עמ' קנא, כנ"ל:

והוא מלובש בתורה שבכתב שהיא שם הוי' דלתתא (שלמטה),
ולכן הוא עדיין "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", כי שם הוי' (גם)
שם הוי' דלתתא (שלמטה) הוא עדיין "טמיר ונעלם", ומתגלה
בתורה שבעל-פה, שהיא שם אדני' שהוא בגילוי ו"נקרא" (כפי
ששם הוי' "נקרא" ובגילוי

על ידי שם אדני', שהוא

נקרא באדני'י). על-כבר

פנים, הרי הרצון העליון

כפי שהוא בתורה שבכתב

הוא מכוסה ונעלם,

ומתגלה רק בתורה

שבעל-פה, כמו מְצוֹת

תְּפִלִּין, על דְּרָךְ מְשָׁל,

שְׁנֵימָר בתורה

שְׁכַבְתָּם: "וּקְשַׁרְתָּם

לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ

לְטַמְּתֵי בֵּין עֵינֶיךָ,"

וְהוּא מְאָמַר סְתוּם

וְנִעְלָם, שְׁלֹא פָּרַשׁ

הַתְּנוּכָה אִיךָ וְמָה לְקִשְׁרָה,

וְמָהוּ "מוֹטְפוֹת", וְהִכֵּן

הוּא "בֵּין עֵינֶיךָ" וְ"עַל

יָדְךָ", עַד שֶׁפָּרְשָׁה תוֹרָה

שְׁבַע-עֲלֵפָה⁴⁶, שְׁצַרְךָ

לְקִשְׁרָה בֵּית אֶחָד עַל הַיָּד

וְד' בָּתִּים עַל הָרֵאשִׁי, וּבְתוֹכָם ד' פְּרָשִׁיּוֹת, וְהַבָּתִּים יְהִיוּ

מְעוֹר מְעַבְדֵי, וּמְקַדְּשֵׁי דְקָא, – כֵּל הָאֵמוּר הוּא בְּאִשְׁרֵי לְמָה

לְקִשְׁרָה, וּמְקַדְּשֵׁי בְּרַצוּעוֹת שֶׁל עוֹר שְׁחֵרוֹת דְּקָא⁴⁷, – זֶה

בְּאִשְׁרֵי בְּמָה לְקִשְׁרָה, וְכָל שְׁאָר פְּרָשֵׁי הַלְבוּשׁ עֲשִׂיתָ תְּפִלִּין

שְׁנֵימָר בְּעַל-פֶּה, – בתורה שבעל-פה, וְ"עַל יָדְךָ" הִיא

הַיָּדוּעַ דְּקָא וְלֹא כַּף הַיָּד⁴⁸, וְ"בֵּין עֵינֶיךָ" זֶה קְדָרְךָ וְלֹא

הַמְצָח⁴⁹. – כֵּל זֶה הוּא בְּאִשְׁרֵי לְמָקוֹם הֵיכָן צְרִיכִים לְהַנִּיחַ אֶת

הַתְּפִלִּין, כֵּל פְּרָשֵׁי הַדִּינִים הָאֵמוּרִים לְדַעַת בְּבִירוֹר בְּמָה

מִתְבַּטֵּאת מִצְוַת הַתְּפִלִּין וְאִיךָ הוּא הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן שִׁיהוּדֵי יָקִים

מִצְוָה זוּ – כֵּל אֵלֶּה מִתְבַּרְרִים וּמִתְבַּהֲרִים בְּהַלְבוּשׁ שֶׁל תוֹרָה

שֶׁבַע-עֲלֵפָה דוּקָא. וְכֵן כָּל מִצְוֹת שְׁבַע-עֲלֵפָה, בֵּין מִצְוֹת עֲשֵׂה

בֵּין מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה – אֵינָן גְּלוּיּוֹת וִידוּעוֹת וּמְפָרְשׁוֹת

אֶלָּא עַל-יְדֵי תוֹרָה שְׁבַע-עֲלֵפָה, כְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שְׁנֵימָר

בְּשִׁבְתָּ: "לֹא תַעֲשֶׂה מְלֹאכָה"⁵⁰, וְלֹא פָּרַשׁ – בְּצִוּוֵי שְׁבַתוֹרָה

שֶׁבַכְתָּ, מָה הִיא מְלֹאכָה, וּבְתוֹרָה שְׁבַע-עֲלֵפָה⁵¹ נִתְפָּרַשׁ –

מוֹסְבֵר שְׁהֵן ל"ט מְלֹאכּוֹת הַיָּדוּעוֹת, וְלֹא מְלֹטוֹל אֲבָנִים

1 להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה,
2 שבהן דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון. שכן, איך יודעים מהו
3 הרצון העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות כדי
4 שעל ידן יומשך הרצון העליון – הרי זה דוקא על-ידי ההלכות
5 של תורה שבעל-פה.

6 ובלשון רבנו הזקן:

7 וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת, – 1

8 הִרִי יְדוּעַ, בִּי הִנֵּה רְצוֹן 2

9 הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא 3

10 הַמְּלַבֵּשׁ תְּפִלִּין (613) 4

11 מִצְוֹת שְׁבַע-עֲלֵפָה 5

12 שְׁכַבְתָּם, – כְּפִי שֶׁהִמְצוּת 6

13 הֵן בְּתוֹרָה שֶׁבַכְתָּ, שֶׁבִּדְן 7

14 מְלֹבֵשׁ הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן 8

15 בְּרוּךְ-הוּא, הוּא מְפָלָא 9

16 וּמְכַסֶּה טְמִיר וְנִעְלָם, 10

17 וְאֵינָן מִתְגַּלֶּה אֶלָּא 11

18 בְּתוֹרָה שְׁבַע-עֲלֵפָה, – מִן 12

19 הַתוֹרָה שֶׁבַע-עֲלֵפָה יוֹדְעִים 13

20 בְּבִירוֹר מִהוּ הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן 14

21 שֶׁבַמְצוּהָ זֶה, כְּפִי שֶׁרַבְנו 15

22 הַזְקֵן מְבִיא מִיד הַדּוּגְמָה 16

23 מִמְצוֹת תְּפִלִּין וְכו'. אַרְבַּע 17

24 הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁרַבְנֵינוּ הַזְקֵן 18

25 מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן: "מוֹפְלָא

26 ומכוסה טמיר ונעלם", וכן מה שהוא מחלקן לשתי חלקות:

27 "מופלא ומכוסה" בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (בלי וא"ו)

28 ונעלם", כלומר ש"טמיר ונעלם" הוא חלוקה שניה – מסביר זאת

29 ב"לקוטי לוי יצחק" (בהערות על התניא), שזה מפני שתרי"ג

30 המצוות שבתורה שבכתב תלויות בשם הוי' (כידוע), מצוות

31 לא-תעשה ב"יה" של שם הוי' ומצוות-עשה ב"יה"⁴³, ושם הוי'

32 הרי "נכתב" ולא "נקרא", כמאמר⁴⁴ "לא כשאני נכתב אני

33 נקרא", שהקריאה היא לא בשם הוי' אלא בשם אדני', "לעלם

34 כתיב" מלשון העלמה. וזהו מה שבתורה שבכתב דוקא הרצון

35 העליון נעלם כמו ששם הוי' הוא נעלם, הוא רק "נכתב" (וכתב

36 הוא העלם לגבי קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גילוי), אלו

37 הן ארבע הלשונות "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם" כנגד ארבע

38 אותיות שם הוי', וכן חלוקות בשתי חלקות, "מופלא ומכוסה"

39 ו"טמיר ונעלם": "מופלא ומכוסה" כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר

40 ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממשיך ב"לקוטי לוי יצחק"),

41 שהרצון העליון הוא האותיות של שם הוי' דלעילא (שלמעלה)

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ה. 46. ראה מנחת לך, ב ואלו ב' ובכו"כ מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם ה' תפילין פ"ג ה"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהפ"י בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהצ"ח". 50. בהערות ותיקונים בדרך אפשר ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו כ, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ.

44 סְתוּמוֹת וְלֹא מְפֹרְשׁוֹת וְגִלּוּיּוֹת וְיָדוּעוֹת אֲלֵא עַל־יְדֵי תוֹרָה
 45 שֶׁבְעֵלֶּפֶה. וּמְשׁוּם הָכִי - וְלִכּוֹן כְּתִיב - כְּתוּב, עַל תּוֹרָה
 46 שֶׁבְעֵלֶּפֶה⁵⁷: "אֵל תִּמְשׁ תּוֹרַת אִמְךָ", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהִרְשֵׁי⁵⁸,
 47 מְשׁוּם שֶׁעַל־דְּרָךְ־מִשָּׁל כְּמוֹ שֶׁכָּל אֲבְרֵי הוֹלֵךְ כְּלוּלִים
 48 בְּטִפְת הָאֵב בְּהֶעֱלֵם

גְּדוּל, וְהָאֵם מוֹצִיאָתוּ
 49 לְיָדֵי גִלּוּי כְּלִידָתָה וְלֹד
 50 שְׁלֵם בְּרַמ"ח - 248,
 51 אֲבָרִים וְשִׁס"ה - 365,
 52 גִּידִים, - שׁוֹ הַרִי ה"בִּינָה
 53 יִתִּירָה" שִׁנִּיתָנָה
 54 בְּאִשָּׁה⁵⁹, הַכּוּחַ לַגְלוּת
 55 מִמָּה שְׁהִיָּה כְּלוּל בְּהֶעֱלֵם -
 56 בְּאֹפֶן שְׁלֵם, כְּכָה מְמֹשׁ
 57 - נִקְרָאת תּוֹרָה שֶׁבְעֵלֶּפֶה
 58 "תּוֹרַת אִמְךָ", שֶׁכֵּן כָּל
 59 רַמ"ח - (248) מִצְוֹת
 60 עֲשֵׂה וְשִׁס"ה - (365)
 61 מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה בְּאֵים
 62 מִהֶעֱלֵם אֵל הַגִּלּוּי
 63 בְּתוֹרָה שֶׁבְעֵלֶּפֶה,
 64 וְיִרְשִׁיָּה דְקָרָא -
 65 הַהִתְחַלָּה שֶׁל הַפְּסוּק "וְאֵל
 66 תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמְךָ" -

67 "שִׁמְעֵ בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ" קָאֵי - מוֹסֵב, א - עַל תּוֹרָה
 68 שֶׁכְּבָתָב, - הַנִּקְרָאת "מוֹסֵר אֲבִיךָ", דְּנִפְקָא מִחֻכְמָה עֲלָאָה -
 69 שֶׁכֵּן, תּוֹרָה שֶׁכְּבָתָב בָּאָה מִ"חֻכְמָה עֲלָאָה" (עֲלִינָה), הַנִּקְרָאת
 70 בְּשֵׁם "אֵב". וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב: "אִשֶּׁת חֵיל עֲמֵרַת בְּעֵלָה", -
 71 כְּמוֹבָב בְּרֵאשִׁית אֲגַרַת זֶה, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁבְעֵלֶּפֶה הַנִּקְרָאת
 72 "אִשֶּׁת חֵיל", הַמּוֹלִידָה וּמַעֲמֵדַת חֵילוֹת הַרְבֵּה, כְּמוֹ
 73 שֶׁכְּתוּב⁶⁰: "וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר" - אֵל תִּקְרִי "עֵלְמוֹת" אֲלֵא
 74 "עֵלְמוֹת"⁶¹, - עֵלְמוֹת בְּלֵי מִסְפָּר, אֵלוֹ הַלְכוּת - שֶׁבְתוֹרָה,
 75 דְּלִית לֹון חֲשִׁפְנָא, - שְׁאֵין לְהוֹן מִסְפָּר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 76 בְּתִקּוּנִים⁶², - בְּתִקּוּנֵי זֶה, וְכָל - כֵּל הַלְכוּת, הֵן בְּחִינַת
 77 גִּלּוּי רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא הַנְּעֵלֵם בְּתוֹרָה שֶׁכְּבָתָב, - לִכּוֹן
 78 נִקְרָאת תּוֹרָה שֶׁבְעֵלֶּפֶה "אִשֶּׁת חֵיל", שֶׁכֵּן הִיא מַעֲמֵדָה הַרְבֵּה
 79 חֵילוֹת, הַהִלְכוּת הַרְבוֹת שֶׁבְתוֹרָה שֶׁבְעֵלֶּפֶה. לְהֵלֵךְ יִסְבִּיר רַבְנָה
 80 זֶה, מִמָּה שֶׁשָּׂאֵל בְּתַחֲלִיל הָאֲגַרַת, עַל מָה שֶׁחֻכְמֵינוּ ז"ל אֹמְרִים
 81 "וְדֹאֲתַמְשׁ בְּתַגָּא וְכוּ'" שֶׁחֻכְמוֹנָה הִיא לְהִלְכוּת, "כְּתִירָה" שֶׁל
 82 תּוֹרָה - מְדוּעַ "הַלְכוּת" דּוֹקָא נִקְרָאת כְּתִירָה שֶׁל תּוֹרָה, וְכֵן
 83 מְדוּעַ דּוֹקָא זֶה שֶׁשׁוֹנָה הַלְכוּת מוֹבְטַח לוֹ שְׁהוּא בֵּן עוֹלָם הַבָּא
 84 - מְדוּעַ הַלְכוּת דּוֹקָא וְלֹא עֵינֵן אַחַר שֶׁבְתוֹרָה? וְרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן
 85 בְּרוּךְ־הוּא הוּא לְמַעְלָה מְעֵלָה מְפַעֲלַת - וּמְדִירָגַת חֻכְמָה
 86

1 יְקוּרוֹת כְּבִדוֹת. - שְׁאֵין זֶה אִסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא מְדִרְבָּנ⁵²,
 2 לְמִירוֹת שׁוֹ מִלְאכָה כְּבִדָּה, וְהָאֵדָם יִתְיַיְגַע יוֹתֵר בְּעִשְׁוֹתוֹ מִלְאכָה
 3 זֶה מֵאִשׁוּר בְּעִשְׁיַת מִלְאכּוֹת מְסוּיִימוֹת שֶׁל ל"ט הַמְּלָאכּוֹת - בְּכֵל
 4 זֹאת לֹא זֶה הִיא הַמְּלָאכָה שֶׁאִסְרָהּ תּוֹרָה. יִשְׁנָה גִירְסָא נּוֹסֶפֶת
 5 כֵּאֵן ב"תְּנִיָּא": "וְלֹא טִלְטוּל

6 אֲבָנִים וְקוּרוֹת כְּבִדוֹת
 7 לְבַד", בְּהִתְאָם לְגִירְסָא זֶה
 8 הִרִי שֶׁגַם טִלְטוּל אֲבָנִים
 9 וְקוּרוֹת כְּבִדוֹת הוּא
 10 אִסוּר מִן הַתּוֹרָה, דְּבַר זֶה
 11 הוּא בְּהִתְאָם לְמָה
 12 שֶׁהֶרְמַב"ן אֹמֵר בְּפִרְשָׁת
 13 אִמּוּר⁵³, שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁל
 14 "שְׁבַתוֹן" בְּיוֹם־טוֹב (וְכַךְ
 15 "תְּשׁוּבוֹת" שֶׁל שְׁבַת) הוּא
 16 גַם עַל דְּבָרִים שְׁאֵינִם
 17 מִל"ט הַמְּלָאכּוֹת, אֲלֵא
 18 מִפְּנֵי שֶׁבְעִשְׁוֹת מִלְאכּוֹת
 19 אֵלוֹ אֵין לְאָדָם שְׁבוֹת
 20 וּמִנּוּחָה מִל"ט הַמְּלָאכּוֹת -
 21 הֵן נִכְלָלוֹת ב"עֲשֵׂה" שֶׁל
 22 "שְׁבַתוֹן", כִּי סוֹבֵר גַּם
 23 ה"מְגִיד מִשְׁנָה"⁵⁴, וְהוּא
 24 מִפְּרֵשׁ שֵׁם בְּפִירוּשׁוֹ

25 הִרְאִישׁוֹן, שֶׁגַם הֶרְמַב"ם סוֹבֵר כֵּךְ, שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה "תְּשׁוּבוֹת"
 26 מִדְּבָרִים שִׁישׁ בְּהֵם עֵמַל (יִגִּיעַ) לְמִירוֹת שְׁאֵין הֵם מִלְאכָה (מָה)
 27 שֶׁהַתּוֹרָה קוֹרָאת מִלְאכָה) שֶׁעֲלִיָּה יִשְׁנֵן הַלֹּא־תַעֲשֶׂה שֶׁל "לֹא
 28 תַעֲשֶׂה כֵל מִלְאכָה", לְמִירוֹת שֶׁ"לְחֵם מִשְׁנָה" מִפְּרִיךְ סְבָרָא זֶה,
 29 אֲבָל מִדְּ"מְגִיד מִשְׁנָה" מִסְתַּבֵּר כֵּךְ. יִשְׁנֵם הַמְּפֹרְשִׁים⁵⁵, שְׁשֵׁתִי
 30 הַגִּירְסָאוֹת ב"תְּנִיָּא" כֵּאֵן, הֵן אִמְת, וְהֵן תְּלוּיּוֹת בְּמַחְלוּקַת
 31 שֶׁבִירוּשְׁלַמִּי⁵⁶, שֶׁר' בֵּא וְר' יִרְמִי' סוֹבְרִים שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁבְשִׁבְעִיַת
 32 ("שֵׁשׁ שָׁנִים תִּקְצוּר שְׁדָךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תּוֹמּוּר כְּרַמְךָ, וְלֹא בְשִׁבְעִיַת
 33 וְלֹא הָבֵא מִכֵּל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה") הוּא לְגַבֵּי דְבָרִים שְׁאֵין עֲלֵיהֶם
 34 לֹא (שֶׁכֵּךְ צָרִיךְ לְהִיטֵן גַּם לְגַבֵּי שְׁבַת, שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁל "תְּשׁוּבוֹת"
 35 הוּא עַל דְּבָרִים שְׁאֵינִם בְּכֵלֵל הַלֹּא שֶׁל "לֹא תַעֲשֶׂה כֵל
 36 מִלְאכָה"). בְּהִתְאָם לְכַךְ בָּאָה הַהִגָּהָה כֵּאֵן ב"תְּנִיָּא": "וְלֹא אֲבָנִים
 37 וְקוּרוֹת כְּבִדוֹת בְּלְבַד". וְר' יוֹסִי סוֹבֵר, שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁל שְׁבִיעִיַת
 38 הוּא רַק עַל הַדְּבָרִים שִׁישׁ עֲלֵיהֶם לֹא, וְאֵילוֹ הַדְּבָרִים שְׁאֵין
 39 עֲלֵיהֶם לֹא - אִסוּרִים רַק מְדִרְבָּנ. בְּהִתְאָם לְכַךְ הִרִי כֵךְ הַדְּבַר
 40 גַם לְגַבֵּי שְׁבַת, שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁל שְׁבַת הוּא רַק עַל מָה שִׁישׁ עֲלֵיו
 41 לֹא, וְאֵילוֹ הַדְּבָרִים שְׁאֵין עֲלֵיהֶם לֹא אִסוּרִים רַק מְדִרְבָּנ.
 42 וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - בְּדוּמָה לְמִצְוֹת תְּפִילִין וְלֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁל שְׁבַת,
 43 הֵן כָּל הַמִּצְוֹת, בֵּין מִצְוֹת־עֲשֵׂה בֵּין מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, הֵן

52. רמב"ם ה' שבת פכ"ד הי"ב. 53. כג. כד. 54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א. 55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד.
 56. סנהדרין פ"ז ה"ה. 57. משלי א, ח. 58. בהשטות לזח"ב רעו, ב. בזה שם ד"אמך" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי
 יונה" ח"א פ"ד דתורה שבכתב נקראת "מוסר אביך" ותורה שבע"פ - "תורת אמך". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש ו, ח. 61. ראה שהש"ר
 פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

- 1 עֲלֵאָה, - חכמה עליונה, וְכִמּוֹ פֶתֶר וְעֵטְרָה שְׁעַל הַמּוֹחִין
2 שְׁבִרְאֵשׁ, - כך הכתר הוא למעלה מזה "חכמה" שהיא
3 מוחין, לָכֵן נִקְרְאוּ הַהֲלָכוֹת בְּשֵׁם "תְּנָא" וְ"כִתְרָה שְׁלֵ
4 תוֹרָה", - שכן, ההלכות
5 הן הגילוי של רצון
6 העליון, ורצון הוא כתר, 1 עילאה וכמו כתר ועטרה שעל המוחין שבראש לכן
7 וְ"הַשּׁוֹנָה הֲלָבוֹת" 2 נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה והשונה
8 מְבַטָּח לוֹ שֶׁהוּא בְּן 3 הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב ע"י התלבושות
9 עוֹלָם הַבָּא, - 4 גר"נ שלו ברצון העליון ב"ה כנ"ל:

אגרת הקדש

- 10
11
12
13
14
15
16
17
18

יום שני כ"ד מרחשוון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנא, ל מודעת זאת... עד עמ' 302, וד"ל:

- 19 ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה
20 הקודמת נתנו סכום כסף מסיים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה
21 שנה יתנו (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא
22 מסביר איך נוגע בצדקה גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה,
23 ולתת את הסכום המוקצב
24 בנתינות מרובות, כפי
25 שהסביר בפרוטרוט המעלה
26 שבכך באגרת הקודש סימן
27 כ"א, וגם ה"חשבון הגדול",
28 שהנתינות מצטרפות לחשבון
29 גדול, ואשר זה פועל למעלה
30 ב"מלכות דאצילות", מקור
31 כל העולמות.

אגרת הקדש

ל מודעת זאת משארז"ל כל הרגיל לבא

- 32 מודעת זאת - הרי ידוע,
33 מה שְׁאֵמְרוּ רַבּוּנֵינוּ: "כָּל
34 הַרְגִיל לְבֵא לְבֵית
35 הַכְּנֶסֶת וַיּוֹם אֶחָד לֹא
36 בָּא - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא שׁוֹאֵל עֲלֵינוּ, - אגב, לשון הגמרא
37 שלפנינו היא "ולא בא יום אחד הקדוש-ברוך-הוא משאיל בו",
38 ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא
39 מביא רק את "תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, שְׁנֵאמַר: 2: מִי
40 כִבֵּם יֵרָא ה' וְכו'". - וכפי ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" -
41 הנביא, "אשר הלך חשכים ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש
42 הגמרא שם הכוונה היא, שבאותו פעם הלך למקום של חושך
43 ולא בא לבית הכנסת (אם ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה
44 - שאז זה "חשכים"). ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך,
45 הכוונה היא שהוא שריו במצב של חושך וצרה, ואף-על-פי-כן
46 לא היה צריך להימנע (מלבוא לבית הכנסת) אלא היה עליו כפי
47 סיוע הפסוק "יבטח בשם ה' וישען באלקיו", ויש לייחס ענין זה
48 גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב קשה יותר, ובגלל זאת יש
49 ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים עברו - צריך הרי
50 להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב של "חשכים",

- פעמים, לעשותו בלי נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך
תמיד, אֶף־עַל־פִּי־כֵן כָּל חֲחִיל אֲשֶׁר נָנַע יֵרָאֵת ה' כְּלָבָם;
- לֹא יֵאָתֶה - לא ראוי, לְנַפְשָׁם הַאֲלֵקִית לְתֵת מְנֻרְעוֹת
בְּקִדְשׁ, - לתת פחות, ולמעט על-ידי-זה את ההמשכה מבחינת
"קדש" - שנמשך מבחינת קודש - ב"מלכות" על-ידי ענין
הצדקה, מֵאֲשֶׁר כָּבֵד הַרְגִלוּ מִדֵּי שְׁנָה לְהַפְרִישׁ מִמֶּאֲדָם, -
כסף נקרא "מאדך", לפי הפירוש הראשון במשנה, ויכול להיות
שהכוונה היא גם למי שכסף לגביו הוא באופן של "מאד",
לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפִלִים וְנִדְבָאִים דְּלִית לְהוֹן מְנַרְמִיהוֹן, - שאין
להם משלהם - הכוונה לענין ארץ ישראל שאין להם משלהם,
אלא מחכים לתמיכה הנשלחת להם, היא בְּחֵינֵת "סִכַּת דְּיָד
הַנּוֹפְלֵת" וְכו', - כך נקראת ארץ ישראל בזמן הגלות, וכך
הדבר גם בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כנוכר
ב"אגרת הקודש" סימן ד' וסימן כ"א), לְקוּמָם וְלְרוּמָם - אותה,
וְכו', לְמַהּוּ - שתהיה ההתאחדות של אֶחָד בְּאֶחָד וְכו'.

מאבנים רבות, כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה אותיות וצירופים (אותיות נקראות "אבנים" בספר יצירה)¹⁰, שמחן מתהווים העולמות והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי', ה"א – מלכות דאצילות, "עיר אלקינו", פְּחִינַת וּמְקוֹם הַחֲשֹׁבוֹן¹¹, –

שכן, חשבון הרי שייך

דבברים שהם בהגבלה

ובהתחלקות – ו"מלכות"

היא המקור לנבראים

בעלי גבול שבהם ישנה

התחלקות, כְּמוֹ

שְׁפָתוֹב¹²: "עֵינֵךְ פְּרֻכֹת

בְּחֻשְׁבוֹן". – "בריכה"

ו"באר" מורות על

"מלכות" וְהַמְּבֹרָךְ – במה

שאומרים שעל-ידי

"חשבון גדול" בצדקה,

נעשה "גדול הוי" בעיר

אלקיננו, הוא בְּנֹדְעֵי, בִּי

בְּ"אֲתֵרוֹתָא דְלִתְתָא" –

בהתעוררות האדם למטה,

המתבטא בִּיְהִימְשִׁכֶת

חיים חן וְחֶסֶד בְּמַעֲשֵׂה

הַצְדָקָה בְּרָצוֹן הַטוֹב

וְסִבְרַת פְּנִים יְפוֹת – נעשה "אֲתֵרוֹתָא דְלֵעִילָא", – התעוררות

למעלה, שיהיה יָאֵר הוֹי"ה פְּנִי, הוא הָאֵרַת וְהַמְּשִׁכֶת חן

וְחֶסֶד וְרָצוֹן עֲלֵינוּ מִתְּחִיל תְּחִים אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוא – אֲשֶׁר

לְגַדְלָתוֹ אֵין חֶקְרֵי וְהַשְׁנָה כָּל־ל – הרי שגדולתו איננה

בהתגלות, שכן היא למעלה מהשגת הנבראים – תימשך גדולת

"אין־סוף ברוך־הוא" אֵל פְּחִינַת "מְלֻכּוֹתָךְ מְלֻכּוֹת כָּל

עוֹלָמִים"¹⁴, – מקור ושוֹרֵשׁ לְכָל הָעוֹלָמוֹת, עֲלֵמָא דְאֲתֵנְלֵיא, –

ה"עולם הגלוי" – כפי שנקראת "מלכות", הַמְּחִיָה כָּל הַבְּרִיאִים

שְׂבָבֵל הַחִיכּוֹלוֹת – עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים ׀ – עוֹלָמוֹת תְּחִתּוֹנִים,

שְׁהֵן בְּחִינַת מְסַפֵּר וְחֻשְׁבוֹן, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹⁵: "אֵלֶּךָ אֲלֵפִים

יִשְׁמְשׁוּנִיהָ". – הרי שהם בחשבון וגבול של אלף אלפים. על-כִּלְ

פנים, הרי שעל-ידי ענין הצדקה בסבר פנים יפות, נעשה "חשבון

גדול", שה"גדול הוי" שהוא "אין סוף" בלי גבול, יימשך

ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא שורש ומקור הנבראים בעלי חשבון

וגבול. וְזֶהוּ "חֻשְׁבוֹן גְּדוֹל", שְׁ – נעשה עֲלֵי־יְדֵי רַב מַעֲשֵׂה

הַצְדָקָה – הַמְבִיא לִשְׁלוֹם", – כמו שכתוב¹⁶: "והיה מעשה

הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקודש" סימן י"ב, בִּי בְרוּשׁ

"שְׁלוֹם" הוא דְבַר הַמְּחַבֵּר וּמִתּוֹךְ ב' קְצוֹת הַפְּכִיִּים, שְׁהֵן

קְצֵה הַשְּׂמִימִים לְעִילָא, – למעלה, פְּחִינַת וְלְגַדְלָתוֹ אֵין חֶקְרֵי,

– בחינה ומדריגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וְקְצֵה

הַשְּׂמִימִים לְתַתָּא, – למטה, בּוֹחֵנַת ה"מלכות" שהיא הספירה

והמדריגה התחתונה שבכל עשר הספירות, הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּבְרִיאָהָ

יְצִירָהָ־עֲשֵׂהָ, פְּחִינַת גְּבוּל וּמְסַפֵּר, וְדִי לְמִכּוֹן:

1 לגבי נשמות ישראל משמעות הדבר, שצדקה "פועלת"
2 התאחדות והתחברות של יהודי עם יהודי, ולגבי הספירות
3 למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של "יחודא תתאה" (יחוד
4 התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות,
5 יהיה בהתאחדות עם
6 ה"אחד" של "ז"א" (זעיר

7 אנפין) שלמעלה
8 מעולמות, וזה היחוד של
9 הקדוש־ברוך־הוא
10 והשכינה, ששכינה,
11 "מלכות דאצילות",
12 מתאחדת עם "ז"א"
13 הקדוש ומובדל מעולמות,
14 וְהַכֹּל לְפִי רַב הַמַּעֲשֵׂה
15 וְכוּ', – כפי שהוסבר
16 בפירוט ב"אגרת

17 הקודש" סימן כ"א, שישנה
18 מעלה במתן הסכום
19 לצדקה, בנתינות רבות,
20 לא בנתינה אחת, למרות
21 שמדובר באותו סכום,
22 שהרי, כפי שאומר
23 הרמב"ם¹⁷ דבר זה מוזכר

24 את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל נתינה נעשה היחוד העליון.

25 יכול להיות שרבנו הזקן רוצה לציין כאן, שזה אמור גם כשאדם

26 חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב, ישלים גם עבור שנה זו,

27 (שכן, אם הוא חושב סתם, שהוא מפסיק לתת בגלל המצב

28 הקשה – הרי כבר שלל זאת רבנו הזקן ב"אגרת הקודש" סימן

29 ט"ז, שגם כשהיה רחמנא־ליצלן מצב של "לווים ואוכלים",

30 אף־על־פִּי־כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב עושים לנפשמ"

31 ש"קופצים ידיהם" וכו'); אלא גם כשהוא חושב שבשנה הבאה

32 ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב המעשה" בשנה זו,

33 ומה גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב ב"אגרת הקודש" סימן

34 כ"א, שהנתינה ל"מעות ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל

35 הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות

36 או חדשים. וְלְפִי חֻשְׁבוֹן, – כפי שיסביר להלן, שנוגע הדבר

37 שיהיה "חשבון גדול", הממשיך את "גדול הוי" וכו', יכול להיות

38 שהכוונה היא, כי הרי ישנה מעלה בחשבון גדול – כשהסכום

39 הוא גדול, כמו במאות או באלפים, דבר שממשיך ממדריגה

40 עליונה יותר, ש"מאה" הוא ב"כתר" וכו', הרי אם יפחית מהסכום

41 שהיה רגיל לתת – יחסר הרי מהחשבון הגדול. כְּמֵאֵמֶר רַן¹⁸:

42 "כָּל פְּרוּמָה וּפְרוּמָה מְצַטְרֶפֶת לְחֻשְׁבוֹן גְּדוֹל וְכוּ", –

43 והמשמעות ב"חשבון גדול" היא: עַל הַרְךָ מֵאֵמֶר רַן¹⁸: אֵימְתִי

44 "גְּדוֹל הוֹי"ה – כְּשֵׁהוּא "בְּעֵיר אֱלֹהֵינוּ" וכו', – כלומר, כשהוי'

45 מתלבש ומאיר ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקרא "עיר אלקינו",

46 שכן, כשם שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים מורכבים

אגרת הקדש

המעשה וכו' ולפי החשבון כמארו"ל כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מארו"ל אימתי גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום החשבון כמ"ש עיניך ברכות בחשבון והמכוון כנודע כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד כמעשה הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא דאתגליא המחיה כל הברואים שבכל החיכלות עליונים ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמ"ש אלף אלפים ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתווך ב' קצוות הפכיים שהן קצה השמים לעילא בחי' ולגדולתו אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בבי"ע בחי' גבול ומספר וד"ל:

7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו. 8. כבא בתרא ט, ב. 9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מי"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב - תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב - תהלים קמה, יג. 15. דניאל ז, י. 16. ישע"י י, יז.

יום שלישי כ"ה מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 302, לא נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו':

1 לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה
2 (כביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשקן
3 חסרות חסיושלום ושורר פירוד הלבבות בין יהודי אחד למשנהו –
4 מתהווה חולי כביכול בשכינה. שכן, כפי שיסביר, נמשלה השכינה ללב,
5 והיהודים לאברים, וקלקול
6 באברים המשבש את מהלך
7 הדם כראוי – מביא רחמנא' 1
8 ליצולן למחלה באדם, וכך 2
9 כביכול למעלה. 3

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא

אידי מרעא בגלותא כבי. פי'

עד"מ כמו חולי הגוף המבדיל בין קדש וכו' שסיבת
החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב
אל כל האברים המלוכשת בדם הנפש היוצא מהלב
אל כל האברים וסוכב סוכב הולך הרוח חיים והדם
תוך תוך כל האברים והגידים המובלעי' בהם וחוזר אל
הלב ואם סיבוב והילוך הרוח חיים הלו הוא כהלכתו
תמידו כסדרו המסודר לו מחיי החיים כ"ה אזי האדם
בריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים
חיותם הראוי להם מהלב ע"י סיבוב הלו אך אם יש
איזה קלקול באיזהו מקומן המונע ומעכב או ממעט
סיבוב והילוך הדם עם הרוח חיים המלוכש בו אזי
נפסק או מתמעט הקשר הלו המקשר כל האברים
אל הלב ע"י סיבוב הלו ואזי נופל האדם למשכב
וחולי ה"י. וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל
נקראים בחי' אברי דשכינתא הנקראת בשם לב כמ"ש
וצור לבבי וכמ"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה
הוא שאור הוי' שוכן בעולמות ב"ע להחיותם והמשכת
חיות זו היא ע"י התלכשות תחלה בנשמות ישראל
לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל חבורא ית'
דכולא קמו' כלא ממש חשיבין וא"א להם לקבל חיות
מאורו ושפעו ית' להיות נבראים מאין ליש וחיים
וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו
10 נודע בשערים – בהם 4
11 ידועים ענינים אלה, – 5
12 שלא כבאגרת הקודמת, 6
13 בה משתמש רבנו הזקן 7
14 בלשון "מודעת זאת" (בלי 8
15 הוספת המלה "בשערים"), 9
16 שכן שם מדובר אודות
17 מאמר חכמינו ז"ל הידוע
18 לכל, ואילו כאן מדובר
19 בענין הלקוח מ"תיקוני
20 זהר", מה שכתוב
21 ב'תיקונים', דשכינתא
22 אידי מרעא בגלותא
23 כביכול. – שהשכינה
24 חולה (כביכול) בגלות.
25 פרוש, – איזה קשר יש
26 חסיושלום בין חולי
27 לשכינה? על-דרך-משל,
28 כמו חלי הגוף, המבדיל
29 בין קדש וכו', – לחול,
30 כך להבדיל בין מחלה
31 בגוף לבין ענין הנקרא
32 "מחלה" בשכינה, ששכת

33 החלי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב אל
34 כל האברים, המלכשת – החיות הבאה מהלב, מלוכשת בדם
35 הנפש היוצא מהלב אל כל האברים, – שהרי הדם נקרא
36 "דם הנפש", וסוכב סוכב הולך הרוח חיים והדם – הוספת
37 כ"ק רבינו: והרוח חיים מלוכש בו כדלקמן, תוך תוך כל
38 האברים והגידים המבלעים בהם, – באברים, וחוזר אל
39 הלב. – רוח החיים והדם חוזרים מכל האברים אל הלב, ואם
40 סבוב והילוך הרוח חיים תלו הוא כהלכתו, תמידו כסדרו
41 המסודר לו מ – הקדוש ברוך הוא, חיי החיים ברוח-הוא –
42 אזי האדם בריא בתכלית, כי כל האברים מקושרים יחד

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצו"ד למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 3. ב"לוח התיקון"
תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "ע"י הגידים". 4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ח. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ."

48 והאמת האלה, אשר אי אפשר לבאר היטב במכתב, נקראת
49 השכינה בשם "לב", והנשמות בשם "אברים"; להורות לנו,
50 כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקשרות יחד — אזי סובב
51 והלוך החיות וההשפעה — מהשכינה לעולמות ומעולמות אל

52 השכינה, סובב סובב,

53 ונעוץ סופן בתחלתו,

54 לקשר ולחבר בלן — כל

55 הנשמות, ועל ידן — כל

56 העולמות, להו"ה אחד

57 ולדבקה בו לתפדה, וכמו

58 שפתינו: "אתם נצבים

59 היום בלכם לפני הו"ה

60 אלתיכם" — "בלכם"

61 דיקא, — דוקא, שדווקא

62 כשכולם יחד באחדות,

63 ו"לפני" — המלה "לפני",

64 דיקא, — היא בדווקא,

65 שעלידי היות כולם בידו

66 — עומדות הנשמות "לפני",

67 לפני ולמעלה מ"הו"י

68 אלקיכם, למעלה מכפי

69 שהו"י נעשה אלקיכם,

70 החיות והכוח של נשמות,

71 "ראשיכם בו" —

72 המדריגות העליונות

73 ביותר, מהטב עציון בו".

74 כשהם כולם עומדים באחדות — אז

75 אלקיכם, וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה",

76 בתחילת פרשת נצבים,

77 שהכוונה היא "כולכם לאחדים כאחד",

78 ביותר עד המדריגות התחתונות ביותר —

79 הן כולם מאחדות יחד

80 כדבר אחד. ובה יובן מאמר רז"ל,¹⁰

81 כי חרבן בית שני ונפילת

82 ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום

83 בגחינת גלות פכיכול — שכן, כשבני ישראל בגלות,

84 הרי זה שהשכינה נמצאת

85 איתם בגלות כביכול, הכל היה בעון שנאת הנם

86 ופירוד לבבות — בגלל שנאת חנם שבין יהודי אחד

87 למשנהו, ופירוד הלבבות רחמנא לאלן. ולכן נקראת —

88 החולה" על הדרך משל, — כמובא בתחילת האגרת,

89 מ"תיקוני זוהר", שבגלות — השכינה היא

90 בבחינת חולה. כמו שאומרים: —

91 בתפילת העמידה: "סומך נופלים ורופא חולים" —

92 לשון רבים, למרות שהכוונה היא לשכינה, הם כל האברים

93 וכו': — כל אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה",

94 הם הרי בבחינת "נופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא

95 "נופלים" ו"חולים" — לשון רבים. ב"לוח התיקון"

96 כתוב שצריך לומר כאן "ומי", שלא

97 כפי שכתוב אצלנו "כמי" — בהתאם לכך הרי זה

98 בדרך של שאלה ותשובה, שמה שכתוב "נופלים"

99 ו"חולים", לשון רבים — הוא מפני שזה אמור

100 לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש ברוך הוא סומך ומרפא.

1 על-דרך שאנו אומרים בנוסח הברכות "אלקינו מלך העולם",

2 בראש ובראשונה "אלקינו" — אלקות נמשכת לנשמות, ולאחר

3 מכן "מלך העולם" — היא נמשכת בעולם, שעליו במחשבה, —

4 שורש הנשמות הוא במחשבה שלמעלה, ונקמו — והן למעלה,

5 לבריאת עולמות ש —

6 נבראו עלידי גחינת

7 הדבור, — מחשבה,

8 למשל, באדם היא הרי

9 פנימית ולעצמו בלבד,

10 ואילו דיבור הוא חיצוני

11 ולזולת, כך באות הנשמות

12 מהפנימיות של אלקות,

13 והעולמות — מחיצוניות

14 האלקות, הרי כדי

15 שהאלקות תימשך

16 בעולמות — בחיצוניות —

17 עליה להימשך תחילה

18 בנשמות — בפנימיות,

19 במאמר רז"ל:¹¹ "במי

20 נמלך תקדוש ברוך הוא

21 וכו'", — על בריאת

22 העולמות? — בנשמות

23 ישראל, פנדע במקום

24 אחר. — הרי, שנשמות הן

25 למעלה מעולמות באופן

26 שהמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה

27 אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו

28 רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן

29 יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר

30 מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית

31 שבעולמות היא באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת

32 מלמעלה למטה, מהשכינה אל העולמות, ואותה חיות חוזרת

33 למקורה (בתורה ובעבודה של התחתונים). ונדע בשערים, —

34 של אלה שידועים את הענינים, כי כל המשכת החיות

35 וההשפעה מ—עולמות עליונים ל—עולמות תחתונים — מהם,

36 הן כמו שכתוב בספר יצירה: "נעוץ תחלתן בסופן וסופן

37 בתחלתן", — שזה באופן שה"תחלה" (של העליון) נעוץ ונמצא

38 בסוף (של התחתון), והסוף (של ה"תחתון") נעוץ ונמצא

39 ב"תחלה" (של העליון), ובכתבי הארז"ל מונה בשם "אור

40 ישר" ו"אור חוזר", — האור הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון,

41 והאור החוזר מהתחתון לעליון, וכמו שכתוב:¹⁰ "והחיות רצוא

42 ושוב". — שם מדובר על "חיות הקודש" שב"מרכבה", ועל פי

43 קבלה זה מוסב על החיות האלקית של העולמות והנבראים

44 בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על-כ"פנים, הרי, שלא זו

45 בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים,

46 אלא שהיא גם באופן של "אור חוזר", ו"שוב", מהנבראים אל

47 השכינה שהיא מקור הנבראים, אשר על כן, על פי הדברים

אגרת הקדש

1 לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמארו"ל כמו
2 נמלך הקב"ה וכו' כנודע כמ"א. ונודע בשערים כי
3 כל המשכת החיות וההשפעה מעליונים לתחתונים
4 מהם הן כמ"ש בס"י נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן
5 ובכתבי הארז"ל מונה בשם אור ישר ואור חוזר
6 וכמ"ש והחיות רצוא ושוב אשר ע"כ ע"פ הדברים
7 והאמת האלה אשר א"א לבאר היטב במכתב נקראת
8 השכינה בשם לב והנשמות בשם אברים להורות לנו
9 כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקושרות יחד אזי
10 סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב ונעוץ
11 סופן בתחלתן לקשר ולחבר כולן להו"י אחד ולדבקה
12 בו ית' וכמ"ש אתם נצבים היום כולכם לפני הו"י
13 אלקיכם כולכם דייקא ולפני דייקא ראשיכם כו'
14 מחוטב עציץ כו'. ובה יובן מארו"ל כי חורבן בית
15 שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה
16 לאדום בבחי' גלות כבי' הכל הי' בעון שנאת חנם ופירוד
17 לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמ"ש סומך נופלים
18 ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו':

26 שהמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה
27 אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו
28 רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן
29 יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר
30 מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית
31 שבעולמות היא באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת
32 מלמעלה למטה, מהשכינה אל העולמות, ואותה חיות חוזרת
33 למקורה (בתורה ובעבודה של התחתונים). ונדע בשערים, —
34 של אלה שידועים את הענינים, כי כל המשכת החיות
35 וההשפעה מ—עולמות עליונים ל—עולמות תחתונים — מהם,
36 הן כמו שכתוב בספר יצירה: "נעוץ תחלתן בסופן וסופן
37 בתחלתן", — שזה באופן שה"תחלה" (של העליון) נעוץ ונמצא
38 בסוף (של התחתון), והסוף (של ה"תחתון") נעוץ ונמצא
39 ב"תחלה" (של העליון), ובכתבי הארז"ל מונה בשם "אור
40 ישר" ו"אור חוזר", — האור הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון,
41 והאור החוזר מהתחתון לעליון, וכמו שכתוב:¹⁰ "והחיות רצוא
42 ושוב". — שם מדובר על "חיות הקודש" שב"מרכבה", ועל פי
43 קבלה זה מוסב על החיות האלקית של העולמות והנבראים
44 בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על-כ"פנים, הרי, שלא זו
45 בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים,
46 אלא שהיא גם באופן של "אור חוזר", ו"שוב", מהנבראים אל
47 השכינה שהיא מקור הנבראים, אשר על כן, על פי הדברים

יום רביעי כ"ו מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 304, לב ברך ה' חילם... עד עמ' קנג, תדרשנו.

הצדקה, אלא של כל היגיעה והפעולות – יהיו "לרצון להם
לפני ה' תמיד", כה יתן וכה יוסיף ה' לאמין להם בגבורים,⁴⁴
– מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה מ"שמועה טובה"
בענין הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף",⁴⁵
לחזק עוד יותר את לבם

"בגבורים", בענין של
"איזהו גבור הכובש את
יצרו"⁴⁶, לתת יותר מאשר
יש ברצון לתת, ונדיב על
נדיבות יקום,⁴⁷ – יכול
להיות שהכוונה היא,
שה"מעשה" מעלתו
למעלה מנדיבות
ה"עושים", להיות גדול
המעשה – מי שמעורר
ומשפיע על אחרים לתת
צדקה, שה"מעשה" הרי
גדול מה"עושה", ככל
עיר ומגן, ותחשב לו –
ל"מעשה" לצדקה. –
הצדקה של האחרים
נחשבת כצדקה שלו. ועל

העושה⁴⁸ – זה שנותן הצדקה – על ידי ההתעוררות ה"מעשה",
נאמר⁴⁹: "צדקתו עמדת לעד" – "עמדת" לשון נקבה,
שמקבל התעוררות לבו הטהור מ"גדול המעשה", – לא
שהוא מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאז הוא "משפיע", אלא
הוא מקבל את ההתעוררות מה"מעשה", ובנוגע להתעוררות זו
הוא בבחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אף על פי כן "עמדת" –
הצדקה שלו, לעד, פרוש, – מהי הכוונה שהצדקה שלו
עומדת (נשאר) לעד? שכל הצדקה והחסד שישראל עושים
בעולם הזה מנדבת להם הטהור – הן הנה חיות וקיימות
בעולם הזה הנשמי עד זמן תהייתו, – של תחיית המתים,
שאז – בזמן תחיית המתים, הוא זמן גילוי אלקות ואור
אינסוף פרוץ הוא מבחינת סובב כל עלמין בעולם הזה,
– "אור אין סוף" שבבחינת "סובב" ו"מקיף" ולמעלה מכל
העולמות – אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית
המתים, וכמו שנתפאר באריכות במכתב דאשתקד. וצריך
להיות פלי ומכון להתלבש בו אור אינסוף פרוץ הוא,
כמו הגוף הנשמה על דרך משל, – הגוף הוא כלי מתאים
לקבלת הנשמה, והנשמה מתלבשת בגוף – כך צריך להיות כלי
לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף" ברוך הוא, הסובב כל
עלמין, שיתגלה בתחיית המתים, כמו שכתוב: "הלוא כה
דברי באש" – מה אש אינה מאירה בעוה"ז אלא כשנאחזת ומתלבשת

לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש"
שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה,
"פותחין בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו
הזקן על השלמת הש"ס ברוב עירות ומנייני אנשי – כך גם האגרת
האחרונה ב"אגרת הקודש"
מתחילה בברכה, "ברך ה'
חילם"; כפי הנראה מתוכן
האגרת, היא באה גם כן
משמועה טובה שבעירות
ומנייני אנשי הנהג ענין
הצדקה לארץ ישראל, בסדר
של גבאי צדקה – "מעשה",⁵
המעורר את ה"עושים",⁶
ורבנו הזקן נותן את ברכתו
על כך גם ל"מעשה" וגם
ל"עושים", ומסביר את
המעלה הנוספת שישנה
כשהתעוררות לצדקה באה
מהאדם עצמו, על ידי
"עבודתו" העצמית, לגבי
ההתעוררות כשהיא באה
באמצעות אדם שני.

הרבי כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה
לאגרת האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על העליונות והפעולה של
עבודת התפלה בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה
מעומקא דלבא כי עד מיצוי הנפש בו", ומה שזה פועל בעניינים רחניים,
לחזק את השכל המתבונן בגדלות ה' ובחיוק של אהבה ויראה, ובאגרת
האחרונה מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבת ה'
בקריאת שמע ו"למסור נפשו באחד" ו"בכל מאדך" כפשוטו, כשהיא באה
בפועל בנתינת הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות
לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.
ברך ה' חילם ופעל ידם ורצתו, – כלשון ברכתו של משה
רבנו לשבט לוי, שבהתאם לחכמינו ז"ל² זה מוסב על העבודה
בבית המקדש, וב"אבות דר' נתן"³ הרי כתוב: "יש לנו כפרה
אחת שהיא כמותה", שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת
העבודה בבית המקדש, והוא – גמילות חסדים, שצדקה
וגמילות חסדים הן כמו ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר,
שלבן מתחיל רבנו הזקן את הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו,
לרצון להם לפני ה' תמיד, – יכול להיות שהכוונה היא,
שכשם שעל ידי נתינת צדקה, למרות שנותנים "חומש" בלבד,
מעלה ה"חומש" את "ארבע היתות", ארבעת החלקים הנותרים
מרווחיו, שגם הם יעלו להוי', כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד
ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות

1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב - ישע"י לב, ה. 7. ב"ב ט, 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן טו"ב. 10. יומ"י כג, כט.

46 שהוא, "אור אין סוף" שבאצילות, ו"גרמוהי", הכלים, הם דבר
 47 אחד — הם — הרי זה מוסב על פְּחִינֹת הַכְּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
 48 דְּאֲצִילוֹת, — שהם "חד", דבר אחד עם "אור אין סוף"
 49 שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת הקודש" סימן כ', וְכָל־שֶׁבֶן

50 וְקָל־וְחֹמֶר אִוֵּר אֵינ־סוֹף
 51 פְּרוּד־הוּא הַסּוֹבֵב כֹּל
 52 עֲלָמִין — שהוא מְלַמְעֵלָה
 53 מְעֵלָה מִפְּחִינֹת אֲצִילוֹת.
 54 — שהוא למעלה לגמרי
 55 מעולמות, והוא יתלבש
 56 ויתגלה בזמן התחיה של
 57 תחיית המתים. אם הכלי
 58 ל"אור אין סוף" שיתגלה
 59 בכלים של הספירות
 60 שב"אצילות", הוא באופן
 61 שהוא בטל ומאוחד לגמרי
 62 ב"אור אין סוף", עד שהם
 63 "חד", דבר אחד — הרי
 64 כל־שכן וקל־וחומר
 65 שגילוי "אור אין סוף"
 66 ה"סובב כל עלמין",
 67 שלמעלה לגמרי
 68 מעולמות, מן ההכרח
 69 שיהיה "וגרמוהי חד", כלי
 70 לקליטת אור זה
 71 בפנימיות, — וזהו ענין
 72 הצדקה. וְלִפְיָכֶּךָ — ולכן,

73 נִקְרָאת צְדָקָה לְשׁוֹן נִקְבָּה, "צְדָקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד", — הרי
 74 ש"צדקה" היא לשון נקבה, שְׁמִקְבָּלֶת הָאֵרָה מֵאוֹר אֵינ־סוֹף
 75 הַסּוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין, הַמְתַּלַּבֵּשׁ — ומתגלה, בְּתוֹכָהּ כְּעוֹלָם
 76 הַיְהוּה הַנִּשְׁמִי בְּזִמְנֵי הַתְּחִיָּה. — של תחיית המתים. הרי זו
 77 הוֹסְפָה לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר לְעֵיל, ש"עומדת" לשון נקבה הוא במי
 78 שֶׁמִּקְבֵּל הַתְּעוֹרְרוֹת מֵאִדָּם אַחֵר, וְלִכֵּן הוּא מְצוּיִן בְּלִשׁוֹן
 79 נִקְבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת לְצַדָּקָה אֲצִלוֹת הֵיא בְּבַחֲנֵת נִקְבָּה,
 80 מִקְבֵּל — אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני
 81 שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב", היא כלי
 82 לְקַבֵּלָה, אֲבָל — הפסוק¹⁴: "צְדָק לְפָנָיו יִתְלַף" הוּא לְשׁוֹן
 83 זָכָר, — "צדק" ו"יהלך", הֵיא מֵדַת הַחֶסֶד הַמְתַּעוֹרְרֶת בְּכָל
 84 הָאָדָם מְעַצְמוֹ, — שלא עלידי ההתעוררות של "מעשה",
 85 עֲלִידֵי הַתְּעוֹרְרוֹת אֲהַבַת ה' בְּקִרְיָאת שְׁמַע, וְלִדְבָרָה כּו',
 86 וְלִמְסַר נַפְשׁוֹ בְּ"אֲחֵד", ו"כָּבֵל מֵאֲרֵךְ" בְּשִׁשּׁוֹמוֹ וכו'. —
 87 כלומר בכסף שלך¹⁵, שֶׁמֵּאֲהַבַת ה' וּמִסִּירוֹת נַפְשׁוֹ לָהּ — באה
 88 הַתְּעוֹרְרוֹת לְמַתָּן צַדָּקָה, וְכ"אֲתַעְרוֹתָא דְלִתְתָּא", —
 89 בַּהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַטָּה, מִן הָאָדָם וּמִסִּירוֹת נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ הַפְּנִימִי
 90 לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְכַמִּיּוֹם הַפְּנִימִי לְפָנָיו כֵּן לֵב אָדָם

1 כְּשֶׁנֶּאֱחָזֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּפִתְיָהּ כו', — כך, כדי שאלקות יאיר
 2 בעולם הזה, זקוקים ל"כלי" בו "יֵאָחַז האלקות וישמש
 3 כ"פתיחה", המתבטל וכלה לגמרי באש האלקי, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר
 4 בְּמִקּוּם אַחֵר¹¹. וְהַגּוֹף וְהַכְּלִי לְאוֹרוֹ וְתִבְרָךְ, — ל"אור אין
 5 סוף", הֵיא מֵדַת הַחֶסֶד
 6 וְנִדְיבֹת הַלֵּב, לְתֵן
 7 וְלְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לְמֵאֵן
 8 דְלִית לֵיהּ כו', — למי
 9 שאין לו משל עצמו, הרי
 10 שמדת החסד ונדיבות
 11 הלב — הנתינה בסבר פנים
 12 יפות ובהרגשת העני — הם
 13 כלי לאורו יתברך, כְּמוֹ
 14 שְׁבִתוֹב בְּתַקּוּנֵים¹²:
 15 "וְכִמְה גּוֹפִין תְּקִינֵת לוֹ, 9
 16 — וכמה גופים תיקנת להם
 17 — לקבלת האורות של
 18 הספירות, וְאֲתַקְרִיא
 19 בְּתַקּוּנָא דָא חֶסֶד דְּרִוּעָא
 20 מֵינָא", — והם נקראים
 21 ב"תיקון" זה: חסד — הזרוע
 22 הימנית, וכשם שלמעלה,
 23 חסד היא "דרועא ימינא"
 24 (זרוע ימנית), כך מדת
 25 החסד של האדם היא כלי
 26 לימין ולגילוי של מעלה,
 27 וְכָל הַגּוֹף נִכְבָּל בְּיָמִין, —

28 "ימין" הוא כל עיקרו של הגוף, וְכֵן אֵמֵר תְּפִימִי¹³: "לְבוֹשׁוּ
 29 צְדָקָה"¹⁴. — שצדקה היא לבושו — סתם — של כל ה"גוף" — של
 30 הקדוש ברוך הוא, לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף". וְזֵהוּ
 31 שֶׁאֲמָרוּ ר'ו¹⁵: "אֵין הַצְּדָקָה מְשַׁתְּלֶמֶת אֵלָא לְפִי חֶסֶד
 32 שְׁבָה, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁶: "וְרַעַי לְכֶם לְצְדָקָה, קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד"; —
 33 שֶׁכֵּן הַצְּדָקָה הוּא בַּהֲתָאם לְחֶסֶד שְׁבֵאוֹתָה צַדָּקָה, כִּפִּי הַחֶסֶד
 34 וְנִדְיבֹת הַלֵּב שֶׁהֵיוּ בְּנִתְנֵת הַצְּדָקָה — כך הוא הקצירה והשכר
 35 לאותה צדקה. מדוע נקראת צדקה "זריעה" והשכר "קצירה"?
 36 שְׁתִּקְצִיר — של התבואה, הוּא גִלּוּי הַזְּרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאֲרֵץ,
 37 וְכֵן הוּא הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, הֵיא
 38 טְמוּנָה וְנִסְתָּרֶת עַד זִמְנֵי הַתְּחִיָּה, — עד תחיית המתים, כשם
 39 שהזריעה טמונה ונסתרת בארץ, שִׁיתְלַבֵּשׁ — בזמן תחיית
 40 המתים, וְיֵאִיר אִוֵּר אֵינ־סוֹף פְּרוּד־הוּא כְּעוֹלָם הַיְהוּה הַנִּשְׁמִי,
 41 — ההתלבשות וההתגלות הן הקצירה והזריעה של צדקה.
 42 באיזה אופן תהיה ההתלבשות וההתגלות של "אור אין סוף"?
 43 — יסיביר רבנו הזקן להלן שזה על־דרך ועוד יותר, מאשר
 44 ההתלבשות וההתגלות בכלים של הספירות בעולם
 45 ה"אצילות". ובלשון רבנו הזקן: וְיֵאִהוּ וְגִרְמוֹהֵי חַד, — ומה

אגרת הקדש

בפתיחה כו' כמ"ש במ"א. והגוף והכלי לאורו ית'
 היא מדת החסד ונדיבת הלב ליתן ולהשפיע חיות
 למאן דלית ליה כו' כמ"ש בתיקונים וכמה גופין
 תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא
 וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לבושו צדקה.
 וזהו שארז"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד
 שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד
 שהקציר הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ וכך הוא
 הצדקה והחסד שישראל עושין בזמן הגלות היא טמונה
 ונסתרת עד זמן התחיה שיתלבש ויאיר אור א"ם ב"ה
 בעוה"ז הגשמי ואיהו וגרמוהי חד הם בחי' הכלים
 דע"ם דאצי' וכ"ש וק"ו אור א"ם ב"ה הסובב כל עלמין
 מלמעלה מעלה מבחי' אצי' ולפיכך נקראת צדקה
 לשון נקבה צדקתו עומדת לעד שמקבלת הארה
 מאור א"ם סובב כל עלמין המתלבש בתוכה בעוה"ז
 הגשמי בזמן התחיה. אבל צדק לפניו יהלך הוא
 לשון זכר היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם
 מעצמו ע"י התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע ולדבקה
 בו ולמסור נפשו באחד ובכל מארך כפשוטו וכו'
 ובאתערותא דלתתא וכמים הפנים לפנים כן לב אדם

11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. כפיוט "אתה הוא אלקינו" שכתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב. 17. תהלים פה, יד. 18. ברכות נד, א.

את ה"פנים" והפנימיות של האור ה"טוב כל עלמין". אך, 18
 כשהתעוררות באה מאדם אחר, אז זה רק בבחינת "מקבל", 19
 כלי לקבלת האור ה"טוב", והמדובר בהארה בלבד מ"אור 20
 הטוב". וזהו - מה שלגבי "צדק" הוא אומר "לפניו יהלך", 21
 שמוֹלֵךְ וּמַשִּׁיךְ "פנים" 22
 העליונים - הפנימיות של 23
 "אור אין סוף", מלמעלה 24
 מהאצילות עד עולם 25
 העשיה. וקצת עת 26
 לקצרה, וכל טוב מהם 27
 לא יבצר, "הטיבה ה' 28
 לטובים - הנותנים 29
 נתינות גדולות לצדקה, 30
 ולישרים בלבותם" 31, -
 הרוצים לתת יותר - אלא 32
 שאין ידם משגת, בנפש תדרשנו: - כברכת ותפלת הדורש 33
 טובתם - הכוונה לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו. 34

אגרת הקדש

העליון כו' אתערותא דלעילא הוא המשכת אור א"ם
 ב"ה הסוכ"ע למטה מטה בעוה"ז הגשמי בבחי' גילוי
 בזמן התחיה כמבואר במכתב דאשתקד באריכות. וזהו
 לפניו יהלך שמוֹלֵךְ וממשיך פנים העליונים מלמעלה
 מהאצי' עד עולם העשי' וקצת עת לקצרה וכל טוב מהם לא
 יבצר הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם כנפש
 תדרשנו:

1 העליון כו' - שעל הכסא - "אתערותא דלעילא", -
 2 ההתעוררות מלמעלה, שבהתאם להתעוררות שלמטה,
 3 וכמידת מסירות "פנימיות" רצונו להקדוש-ברוך-הוא,
 4 שהתבטאה בענין של עשיה גשמית, בנתינת צדקה - כך גם
 5 הוא המשכת אורי-אין
 6 סוף ברוך-הוא הפוכב
 7 כל-עלמין למטה מטה
 8 בעולם הזה הגשמי
 9 בבחינת גילוי בזמן
 10 התחיה, - של תחית
 11 המתים, כמבאר במכתב
 12 דאשתקד באריכות. -
 13 הרי כשהתעוררות
 14 לצדקה באה מעצמו,
 15 מעבודתו בתפלה - היא
 16 נקראת "צדק", לשון זכר. שכן, הוא "משפיע" וממשיך את האור
 17 ה"טוב כל עלמין", וכפי שיסביר רבנו הזקן להלן, הוא ממשיך

יום חמישי כ"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, דוקא:

והבנה - הוא מבין הלכה בתורה - מובן הדבר שהוא מקושר 59
 ב"חכמה עילאה" (עליונה) - הספירה העליונה ביותר ב"עולם 60
 האצילות" - , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש 61
 ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש 62
 ברוך הוא, ופסק ההלכה 63
 הוא רצונו של הקדוש 64
 ברוך הוא, כפי שרבנו 65
 הזקן אומר בפרק ה' בחלק 66
 הראשון של ספר 67
 ה"תניא", שכך עלה 68
 ברצונו של הקדוש ברוך 69
 הוא, שכשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק 70
 ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יארע אף פעם, שיובא לפני 71
 בית-דין סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו - הרי כיוון שכך 72
 עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכך יהיה פסק הדין - הרי 73
 עצם ידיעת פסק ההלכה - הוא ידיעת רצונו של הקדוש ברוך 74
 הוא; אך, כשקורא סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי 75
 אמת הדבר שבסיפורים אלה גלומים רמוזים על ענינים רוחניים 76
 למעלה, ואו להיפך - העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, 77
 אלא שהם גם מרומזים בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי 78
 שאירע למטה, ככתוב בספרים: "התורה מדברת בעליונים 79
 ורומזת בתחתונים", אך כיוון שאין הוא יודע לגמרי מהענינים 80
 הרוחניים שבעולמות העליונים, ידיעתו בסיפור התורה היא רק 81
 בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה כאן למטה (ש"אין 82

35 קונטרס אחרון על כמה פרקים
 36 ענין בלקיטי אמרים - תניא" - חלק א פרק מ
 37 שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפיך" 2 (כנפיים) בלבד,
 38 כמו למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין
 39 הכנפיים העיקר של העוף,
 40 כפי הראיה שמובאת בהלכה,
 41 ש"ניטלו אנפי כשרה" 3, אם 8
 42 ניטלו הכנפיים של העוף - 9
 43 הוא כשר. שכן, העיקר הוא 10
 44 הראש והגוף, והכנפיים 11
 45 משמשים רק כדי לעוף בהם;
 46 כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה נעשה על-ידי התורה והמצוות עצמן,
 47 ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפיך" (כנפיים) משמשות רק כדי
 48 להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד,
 49 ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף" ברוך-הוא שלא היה יכול
 50 להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.
 51 הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה
 52 והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכוונה בלבד - שהן
 53 בשלעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל-ידי הכוונה
 54 דוקא מתעלות התורה והמצוות לעליון שבחןן להתעלות, ושעל ידן
 55 יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין-סוף ברוך-הוא" שעל-ידי אותו
 56 יחוד.
 57 להבין, איך הקורא בספורי מעשיות שבתורה הוא מקשר
 58 בחכמה עלאה - חכמה עליונה. כשיהודי לומד תורה בשכל

19. תהלים קכה, ד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשחרו גפי', דין דניטלו אנפי' בב"ח וט"ז שו"ע יו"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב.

למעלה - הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור
בלבד, אָבֵל הַדְּבֹר - כשהוא מבטא את אותיות התורה
בדיבור, וְשׁ לֹאֵר דְּבֹקֵעַ וְסֻלֵיק - ועולה לְאַצִּילוֹת מִמֶּשׁ, -
כלומר, לא רק בספירות ומדריגות שחן בחינת "אצילות"
בעולמות אחרים - אלא
ב"אצילות ממש", כך
הדבר באלה שעבודתם
היא בבחינת "מרכבה",
והם הצדיקים הגדולים
הבטלים לגמרי להקדוש
ברוך-הוא כמו ה"מרכבה"
הבטלה לגמרי לרוכב
עליה (כפי שמוסבר בפרק
ל"ט, בחלק הראשון של
ספר ה"תניא", שבאלה,

תורתם ועבודתם עולות ב"אצילות", או - שהדיבור בתורה
עולה לְבְרִיאָה - כשהדיבור בא בְּדְחִילוֹ וְרְחִימוֹ - מיראה
ואהבה, שְׂבָלִיִים, - הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה',
או, עולה הדיבור בעולם ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי
המוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, או -
שהדיבור בתורה עולה לְאַצִּירָה - כשהדיבור בא בְּדְחִילוֹ
וְרְחִימוֹ - מיראה ואהבה, מְבַעֲיִים, - יראה ואהבה הקיימות
בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה המסותרת הכוללת
בתוכה גם יראה, והמקום והמדריגה ששם עולות התורה
והעבודה הבאות עלידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם
ה"צירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק
הראשון של ספר ה"תניא", וְגַ-לִּימוד מְקָרָא - בדיבור, סֻלֵיק
- זה עולה מְעוֹלָם הַיָּהּ לְעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְעֵשֶׂיהּ, - כאשר הוא
רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה עולה מצד קבלת
עול - הוא בעולם ה"עשיה", מִשּׁוֹם דְּבִקְעַ אֲוִירֵין וְכוּ'. -
האירים שבין העולם הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, מִהַ
שְׂאִין-בֵּן בְּהַרְהוֹר, - כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של
מחשבה - אז אין זה עולה לעולמות העליונים האמורים, אֶלֶא
ה"דְּיוֹקֵין" שְׁהוּא שְׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ וְכוּ'. - גם הוא עוסק למעלה
בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה). וְזִמָּה
שְׂבָתוֹב בְּזִהַר חֶלֶק ג' דָּף קַת דְּהַרְהוֹר לֹא עֵבִיד מִיְדֵי כּוּ',
- שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, וְהֵינּוּ אֶפְלוֹ לְטָב,
- גם כשהרהור הוא מחשבה וכוונה טובה, הרי אם חסרה
ה"אתערותא דלתתא", ההתעררות מלמטה, של מעשה או
דיבור אין הרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בוזהר שם,
כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל
שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת⁸:

1 מקרא יוצא מידי פשוטו" - כיצד, איפוא, נעשה אדם מקושר
2 על-ידי-זה ל"חכמה עילאה"? ולמשל, רבנו הזקן מסביר בפרק
3 מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים רבים
4 ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים
5 שב"אצילות", כפי שיעקב
6 ממשיך על "מקור נשמות
7 ישראל" ועל נשמות
8 ישראל, דבר המרומז
9 בפסוק "וישק יעקב לרחל
10 ויבך" (יעקב היינו מדת
11 הרחמים ד"אצילות",
12 ורחל - "כנסת ישראל",
13 מקור נשמות ישראל,
14 וכו'). אך, כשאין הוא יודע
15 מהענינים הרוחניים

16 למעלה - הוא יודע רק את הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו
17 של העולם הגשמי, כיצד הוא - מבלי שידע את הענינים
18 הרוחניים המרומזים בסיפורים - מקושר ב"חכמה עילאה"?.
19 הדבר יובן - עֲלִפִי מַה שְׂבָתוֹב בְּ- ספר הַפְּנוּתִי דָּף מִז
20 עֲמוּד כ: כְּמוֹ שְׁהָאֲרָם עוֹסֵק - בתורה, לְמַפָּה, בְּךְ - גם
21 עוסק בתורה, דְּיוֹקֵין - דמות, הָאֲדָם הָעֲלִיּוֹן - "אדם העליון",
22 לְמַעְלָה כּוּ', - כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס
23 אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא
24 בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" - פרצוף של מוחין
25 ומדות (כמו שזה בעשר הספירות) נקרא "אדם"), ו"אדם העליון"
26 עוסק בתורה למעלה - הרי על-ידי-זה שהאדם עוסק בתורה
27 למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד - הוא מקושר
28 ב"חכמה עילאה" - על-ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקושר
29 ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן
30 למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה
31 עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה",
32 אלא מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק
33 בתורה - מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן
34 יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא
35 בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב;
36 ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול
37 המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה -
38 למעלה. וזה יכול להיות גם במדריגה העליונה ביותר - בעולם
39 ה"אצילות". וְכֵן וְשׁ לֹאֵר - רק בְּהַרְהוֹר - שהוא חושב
40 בְּאֲוִתִּיּוֹת הַתְּבוּבוֹת. - בתורה שבכתב, כלומר, מה שנאמר
41 לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם "חכמה
42 עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק בתורה

5. דפוס ונציא ש"פ. 6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" - אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" - העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה - זה ב"צירה", ו"מקרא" - ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן הוא גם באתחלק. וצ"ע כי בכ"מ (בח"א פ"מ, בוח"ג המסומן שם ועוד) ריקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י. 8. ישעי' נח, יג.

46 תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא
 47 על-ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים
 48 "אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של
 49 "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בוהר", בוא"ו, שזה
 50 המשך למה שכתוב לפני
 51 זה, אלא "מה שכתוב
 52 בוהר" – כלומר, שהוא
 53 מתחיל כאן ענין חדש, כפי
 54 שהרבי מציין ביציגויו שם.
 55 כך, שאין זו קושיא על
 56 הנאמר לפני זה,
 57 שהקריאה בהרהור
 58 ומחשבה פועלת ב"דיוקן
 59 האדם העליון למעלה",
 60 אלא, רבנו הזקן מתחיל
 61 להסביר את הזוהר, שמה
 62 שכתוב בוהר ש"הרהור לא עביד מידי" הכוונה שאין הוא
 63 ממשיך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל
 64 וכו'. יש לומר דהיננו לְאִתְעָרָא לְעִילָא – לעורר למעלה,
 65 שְׂמִיּוּשְׁךָ מִשָּׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין הרהור פועל, רק
 66 מְחַשְׁבְּתוֹי – העולה למעלה, נִשְׁאַרְהָ שָׁם, וּמוֹסִיפָה שָׁם אֹר
 67 גְדוֹל, בְּתוֹסֶפֶת וְרִבּוּי הָאֹר בְּאֲצִילוֹת, עֲלִיָּדִי – לימוד מִקְרָא
 68 – בדיבור, וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיֹת שְׂבַעֲשִׂיחַ, – לימוד המקרא ומצוות
 69 מעשיות מוסיפים ריבוי אור ב"אצילות", שְׂעָקָךָ הַיְחוד –
 70 בספירות שב"אצילות" הנעשה על-ידי לימוד מקרא ועל-ידי
 71 מצוות מעשיות, הוּא לְמַעְלָה, – ב"אצילות", רק ה"פירות" –
 72 שמהיחוד הנעשה למעלה, הַם פְּעוּלָם הַיְחוד, עֲלִיָּדִי תְּמַשְׁכַּת
 73 אֹר מְעַט מוֹעִיר – מעט מן המעט, לְמַטָּה – האור הנמשך
 74 למטה, ה"פירות", הוּא עֲלִיָּדִי תְּדַבֵּר וּמַעֲשֶׂה, – מלימוד
 75 המקרא וקיום המצוות המעשיות – שהם "אתערותא דלתתא"
 76 (התעוררות מלמטה) להמשיך "אתערותא דלעילא" (התעוררות
 77 מלמעלה). מְחַשְׁבְּתוֹי בְּהַרְהוֹר – בלי דיבור, לֹא נִמְשָׁךְ
 78 כְּלוּם, – למטה, אלא למעלה, – הרי במקום ובמדריגה שבהם
 79 נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף הרהור ריבוי
 80 אור, וְלִבְנֵי – המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואיננו מבטא
 81 אותן בדיבור, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתָא, – "חובתו" – היינו: מֶה
 82 שְׂרִירָה נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם הַיְחוד רק לְהַמְשִׁיךְ אֹרֹת עֲלִיוֹנִים
 83 לְמַטָּה, – שהאורות של העולמות העליונים יומשכו למטה
 84 בעולם הזה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּעֵין חַיִּים שְׂעָר כו – שירידת
 85 הנשמה למטה היא כדי לְהַמְשִׁיךְ אֹר. – לא למען עצמה, שכן
 86 אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש
 87 הבהמית, על-ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם
 88 הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על-ידי מעשה או
 89 דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע
 90 חובה זו ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור

1 "ממצוא חפצך ודבר דבר", שאם יהודי מדבר בשבת ענינים
 2 של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא
 3 חולין בקדושת השבת שלמעלה. ברם, זה רק כשהוא מדבר
 4 בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין
 5 הרהור והמחשבה
 6 פועלים שום פגם למעלה.
 7 הרי שמדובר כאן
 8 ש"הרהור" אינו פועל שום
 9 ענין לא טוב, שום פגם,
 10 לכן מוסיף רבנו הזקן,
 11 שהדבר אמור גם לגבי
 12 ענין טוב, שאם זה ענין של
 13 הרהור בלבד, כשחסר
 14 ענין הדיבור או המעשה –
 15 אין הרהור כשלעצמו
 16 פועל שום דבר גם לא
 17 בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, עֵינֵי – בוהר שָׁם
 18 וְכֵן – זוהר חלק ג' דף לא עמוד ב – כך מסתבר – שזה גם
 19 לטוב, שאין הרהור פועל שום דבר – כשמעיינים בוהר שם,
 20 שכן מדובר שם אודות "ימים טובים", שכדי "לקבל" קדושת
 21 ושמחת "יום טוב", מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא"
 22 (התעוררות מלמטה), על-ידי מעשה או דיבור, הממשיכים
 23 "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), (ו"תיפח רוחי" של
 24 מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור). ולאחר מכן מביא
 25 בוהר שם שהדיבור בשבת בענינים של חול, פוגם למעלה,
 26 מה שאין-כן הרהור. הרי מובן מזה, שכוונת הזוהר שם,
 27 שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין של טוב,
 28 אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בוהר חלק ג' דף ל"א עמוד
 29 ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא",
 30 שעל-ידי פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם הפעולה
 31 היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת ושוכנת
 32 עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשיכה רוח
 33 הטומאה על האדם רחמנא-ליצלן, והוהר מסיים שם, שמה
 34 שתלוי במעשה – הוא במעשה, ומה שתלוי בדיבור – הוא
 35 בדיבור. מזה גם מובן, שגם ללא-טוב וגם לטוב, פועלים רק
 36 הדיבור או המעשה, ולא הרהור. על-כּלִּיפנים יוצא מהזוהר,
 37 שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו,
 38 שעל-ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בספירות מעשיות שבתורה
 39 – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה,
 40 ועל-ידי-זה הוא מקושר ב"חכמה עלאה" (עליונה)? יסביר רבנו
 41 הזקן, שכוונת הזוהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי
 42 להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות
 43 מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות
 44 מלמעלה); אך למעלה פועל הרהור. ואדרבה, ה"העלאה
 45 מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי: מח' - כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק ס"ט) או - בפרט (בנוגע להרהור) - מח' שבמח', משא"כ הרהור: שמחשב 1) איך לדבר, 2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורו"ז בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזקוני".

למעלה. על-כל-פנים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי
 יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רובנו
 הזקן: הנינו "דקיעין" דנקא, שהן ה"היכלות" וה"בתים", –
 של ה"אדם העליון", החיצוניות של ה"אדם העליון", ולא בגוף
 ה"אדם העליון", – אין

זה עולה בגוף של ה"אדם
 העליון", שהוא עשר
 הספירות של אותו עולם,
 וכל-שכן – שאינו עולה,
 בנפש-והיחוד-נשמה – של
 ה"אדם העליון", שהן
 האור של "אצילות"
 המאיר באותו עולם,
 אפילו – לא, ב"אדם –
 העליון" דעשהה, שהן
 עשר ספירות: אורות

ובלים. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של
 יראה ואהבה. והוה שכתוב ב"תקונים", דכלא דחילו ורחימו
 – בלי יראה ואהבה, לא יכלא לסלק ולמיקם קדם ה'
 דנקא: – אין זה יכול לעלות ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם
 שלמעלה זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו
 עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי
 יראה ואהבה. מה שרובנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות
 וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן
 כ' (ד"ה איהו וחיהו) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם
 הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם "ראשית
 היש הנברא", שנברא "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא
 קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף-על-פי-כן אין זה דומה
 כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה
 על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות",
 כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים עם אור הנשמה שזה
 האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר
 שם, שמזיווג "זו"נ" ד"בי"ע" נברא מ"אין" ל"יש" כל הנבראים
 נוצרים ונעשים – על-ידי אור הנשמה שבהם.

למטה – אבל להעלות ממה למעלה, – שהתורה שהוא לומד
 והמצוות שהוא מקיים תעלנה למעלה, הוא דנקא על-ידי
 מחשבה טובה, – על-ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' –
 הנקראת "מחשבה טובה", דכלא דחילו ורחימו – בלי יראה
 ואהבה, הרי התורה הוא

לומד וכן המצוות שהוא
 מקיים לא פרחא לעילא,
 – אינן פורחות (אינן)
 עולות) למעלה, וקמו
 שכתוב ב"שער הנבואה"
 פרק כ: "והמחשבה
 טובה כו". – היא מעלה
 את התורה והמצוות
 למעלה. ומה שכתוב –
 בוהר האמור, ד"קע
 דקיעין וכו", – שזה

בוקע רקיעים – שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה
 למעלה, והנינו אפילו – כשהקול של דיבור התורה הוא כלא
 דחילו ורחימו, – בלי יראה ואהבה, במכלל-שכן מדברים
 במילים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בוהר, שכשהוא
 מהרהר בדברים בטלים של עניני חול בשבת – אין זה פוגם, אך
 כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור – זה עולה למעלה ועושה
 שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על-אחת-כמה-יבמה
 שדיבורים של קדושה – עולים [זה אינו, דגם שם יש איזו
 תאוה – אין זו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה
 איזו שהיא תאוה, שהוא מתאוה לדבר דיבורים אלה, במילא
 אין זה גשמיית בלבד, מה-שאי-כן גשמיית בלבד, יש לומר,
 אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משהו
 מרוחניות המחשבה – התאוה שבכך, בנסח אחר ליתא תבות
 אלו], – בנוסח אחר (בכתב-יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם
 יש איזו תאוה" – אינן. דמדה טובה – ענין טוב, מרבה, –
 ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה, הרי, אם לגבי
 ענין לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על-אחת-
 כמה-יבמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה

יום שישי כ"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 306, עיין ע"ח שער... עד עמ' קנד, כנודע:

קדוש" ו"מובדל", למעלה מהעולם (הקדוש-ברוך-הוא),
 ו"מלכות" נקראת "שכינה" ששוכנת בעולם – הרי היחוד של
 ז"א ומלכות פועל
 שתומשך התגלות אלקות
 בעולם, הרי בשעה שהם
 נאצלו ונתגלו ממקורם
 (ספירות חכמה ובינה),
 הנה כיוון שאדם הראשון עדיין לא נברא ולא היה עדיין ענין
 קיום המצוות, הרי אם זעיר-אנפין ומלכות היו ביחוד של פנים

עין עיני' שער הנקודות שער ח פרק ו, שאין התורת
 פנים בפנים כראם על-ידי מצות מעשיות דנקא. – שם
 ב"עץ חיים", הוא אומר
 לפני זה, שהספירות "ד"א"
 ו"מלכות" שב"אצילות" 10
 ("ד"א" נקרא "דכר", וזכר 11
 ומשפיע, ו"מלכות"
 נקראת "נוקבא", נקבה ומקבל, וכשנעשה היחוד בין שניהם –
 זה נקרא "יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתו", שכן "ד"א" הוא

קונטרס אחרון

עיין ע"ח שער הנקודות ש"ח פ"ו שאין החזרת פכ"פ
 כ"א ע"י מצות מעשיות דוקא. ומעם הדבר כי

46 הטוב הננוו פהם - בענינים של עשיה, המלכש במצות
 47 מעשיות - למקורו, - של הטוב, שהוא לקדשת האצילות
 48 שפבר הקרה. - יכול דבר זה להביא לבירור הדברים
 49 הגשמיים הדורשים בירור ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו
 50 לקדושה. ומה שפבר
 51 שם - ב"עץ חיים", שארם
 52 הראשון תקן נסבן על
 53 ידי תפלה, - הרי, שלא
 54 רק על-ידי מצוות מעשיות
 55 יכולים לפעול זאת, אלא
 56 גם על-ידי תפלה? - היינו
 57 על-ידי אותיות הדבור,
 58 - לא על-ידי הכוונה
 59 הרוחנית שבתפלה, כ"אם
 60 על-ידי אותיות הדיבור,
 61 דעקמת שפתו הוי -
 62 היא, מעשה, - הרי שגם
 63 בזה ישנו ענין של עשיה,
 64 כי הן - אותיות הדיבור
 65 הן מנפש תחינית
 66 שפנוף ודמו אשר שרשן
 67 - וחיות, מננה. - כפי
 68 שמוסבר בחלק ראשון של

קונטרס אחרון

ע"י מע"ט גורם זיווג העליון וכו'. ולהבין אמאי
 מעשיות דוקא יובן ממ"ש בשער מ"ן ומ"ד כי צריך
 תחלה להעלות מ"ן דנוק' דו"א ומ"ן דנוק' הן בחי'
 עשיה כמש"ש פ"א. והנה המע"ט נק' כסוח וקיצוץ
 הקוצים הנאחזים באחוריים שהן בחי' עשיה כמ"ש
 בשער מ"ז פ"ה והיינו ע"י העלאת הטוב הננוו בהם
 המלוכש במצות מעשיות למקורו לקדושת האצי'
 שכבר הובררה. ומ"ש שם שאדה"ר תיקן ג"כ ע"י
 תפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקמת שפתו הוי
 מעשה כי הן מנפש החיונית שבנוף ודמו אשר שרשן
 מנוגה. והנה הברורים דעשי' עולין ליצי' ע"י שם ב"ן
 ומיצי' לבריאה ולאצי' כמ"ש בשער מ"ן דרוש י"א
 סי' ז'. ובוה יובן דהרהור לא עבד מידי כי בלי
 העלאת מ"ן מהמלכים שבנוגה א"א להמשיך טיפי'
 מלמעלה לזווג זו"ג כי רוצה לינק מאמו ולא להשפיע

ספר ה"תניא", בפרק ל"ז, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא
 מילות התורה או התפילה (שיש לבטא בשפתיים, פה, לשון
 ושיניים גשמיות) - רק על-ידי הנפש החיונית המלוכשת באברי
 הגוף ממש. על-כ"פ, יש כאן הרי גם "העלאת מ"ן" של
 "נוקבא דעשיה", כפי שהדבר במצוות מעשיות. והנה,
 הפרדים דעשיה - שמבררים על ידי מצוות מעשיות, עולין
 ליצינה על-ידי שם ב"ן, ומיצינה לבריאה ולאצילות, כמו
 שפבר ב' - "עץ חיים" שער מ"ן דרוש יא סימן ז. וקזה יובן
 - הנאמר בוזה (חלק ג' קה, א), כנוכר בסימן הקודם ב"קונטרס
 אחרון", דהרהור - מחשבה בלבד, מבלי לבטא בדיבור, לא
 עבד מידי, - אינו פועל שום דבר, כי בלי העלאת מ"ן
 נוקבין מ"מ מלכים" שפ"ננה, - "העלאת מ"ן" זו היא דוקא
 מענינים של עשיה, כנוכר לעיל, אי אפשר להמשיך טיפין
 מלמעלה לזווג זעיר-אנפין ונוקבא, - כדי שיהיה יחוד חיווג
 זו"ג, ו"א ומלכות", הוא על-ידי המשכה שנמשך אור עליון
 שלמעלה משניהם, על-דרך כמו שהוא ביחוד "דכר" (זכר)
 ו"נוקבא" (נקבה) למטה, הרי כתוב: "זכר ונקבה ברא אותם
 ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו", שצריכה
 להיות ברכה והמשכה מכוח עליון בשביל היחוד והתולדות
 הבאים מהיחוד - ואי אפשר להמשיך את ה"טיפין" - המשכה
 מלמעלה - אם אין "העלאת מ"ן" של הברורים מ"נוגה", כי -
 ד"א, רוצה לינק מאמו - מ"בינה", ולא להשפיע למטה, -

1 בפנים, שהיתה נמשכת המשכה פנימית מזעיר-אנפין במלכות
 2 - היו הקליפות יכולות לקבל אז יניקה יותר מאשר נקבע להן
 3 (לינוק מקדושה), לכן הם היו אז ביחוד של "אחור באחור"
 4 בלבד, כלומר, שנמשכה רק החיצונית של זעיר-אנפין ומלכות,
 5 כדי שלא תהיה יניקה
 6 לקליפות. אלא, אחרי
 7 שנברא אדם הראשון
 8 והוא קיים מצוות - דבר
 9 הפועל "ביסוח וקיצוץ"
 10 הקוצים" (מפסיק את
 11 יניקת החיצונים), היה
 12 יכול להיות אז זעיר-
 13 אנפין ומלכות יהיו שוב
 14 ביחוד של "פנים בפנים".
 15 בלשון אחרת, היינו, שכדי
 16 שתהיה התגלות אלקות
 17 בעולם (ושקליפות לא
 18 תוכלנה לקבל יניקה
 19 ממנה) הרי זה דוקא
 20 כשמקיימים מצוות
 21 מעשיות. וטעם הדבר, -
 22 אומר ב"עץ חיים", שם, כי
 23 על-ידי מעשים טובים

24 גורם - האדם, זיווג העליון וכו'. - ונעשה ההחזרה של "פנים
 25 בפנים" בזעיר-אנפין ומלכות. ולהבין, אמאי "מעשיות"
 26 דוקא? - מדוע על-ידי מצוות מעשיות דוקא גורמים את חיווג
 27 העליון והחזרה של "פנים בפנים", ולא על-ידי מצוות אחרות?
 28 יובן ממה שפבר ב' - "עץ חיים" שער מ"ן ומ"ד, כי צריך
 29 תחלה להעלות מ"ן נוקבין דנוקבא דזעיר-אנפין, - לפני
 30 חיווג העליון - מן ההכרח שתהיה לפני זה העלאת מ"ן מנוקבא
 31 דו"א, ו"מין נוקבין דנוקבא" הן בחינת עשיה, כמו שפבר
 32 שם פ"ק א. - כלומר, שמן ההכרח שתהיה לפני זה "העלאת
 33 מ"ן" מעניני העולם, שהענינים של "העולם" (ששרשם
 34 מ"מלכות" (נוקבא דו"א)) יתעלו למעלה בקדושה - שזאת,
 35 על-ידי מצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים של העולם,
 36 ורק אז יכול להיות חיווג העליון ושתימשך התגלות אלקות
 37 בעולם. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד מבטיחים, שבשעה שישנה
 38 התגלות אלקות בעולם לא תוכלנה הקליפות לינוק תוספת
 39 יניקה מהקדושה: והנה, הפעשים טובים - של המצוות
 40 המעשיות, נקראים - ב"עץ חיים", "כפוח וקיצוץ הקוצים",
 41 - שבכרם, הנאחזים ב' - בבחינת אחוריים, שהן בחינת עשיה,
 42 כמו שפבר ב' - "עץ חיים" שער מו פ"ק ה, - הרי שעל-ידי
 43 המעשים הטובים, נעשה "ביסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש
 44 בכוחם לתת יניקה לחיצונים - על-דרך-משל מומירת הקוצים
 45 שבכרם שלא יפריעו לצמחים שבכרם, והינו על-ידי העלאת

18 נְשָׂמָה שְׁלֵהֶם עֲצָמָן הֵן - העלאת "מין נוקבין", פְּמִסִּירַת
 19 נְפֻשָׁם עַל הַתּוֹרָה, וּבְנִפְּלִית אַפִּים, - של תחנון, בו אומרים
 20 "אליך ה' נפשי אשא", שהוא ענין של מסירות נפש, בְּנִדְעֵי:
 21 - הרי כיוון שהנפש, רוח ונשמה שלהם, הן כשלעצמן, על-ידי
 22 מסירות נפשם, "העלאת
 23 מ"ן" - יש בכוחם "לפעול"
 24 גם כשחסר ענין הדיבור
 25 (והעלאת המ"ן הנעשה
 26 על-ידי דיבור), אך, דבר
 27 זה אמור ביחודי סגולה,
 28 ואילו הסדר בכל בני
 29 ישראל הוא - שעל-ידי
 30 "העלאת מ"ן" של עשיה
 31 הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על-ידי דיבור - דוקא
 32 על-ידי-ידיה ממשיכים היחוד "פנים בפנים" של ז"א ומלכות,
 33 היחוד של קודשא-בריך-הוא ושכינתו, וזה ממשיך התגלות
 34 אלקות בעולם.

קונטרס אחרון

למטה כמ"ש בשער מ"ן דרוש ב' ועיין זהר פ' פקודי
 דרמ"ד ע"ב דאית סדורא כו' לאסתכלא כו' והן כוונות
 התפלה ויחודים עליונים ליודעים ומשיגים לאסתכלא
 כו' כי נר"ן שלהם עצמן הן מ"ן במס"נ על התורה
 ובנפילת אפים כנודע:

1 "ז"א" רוצה לקבל מ"בינה", - שממנה היא באה - ולא להשפיע
 2 ב"מלכות". רק על-ידי "העלאת מ"ן" מ"נוגה" דוקא, ממשיכים
 3 מלמעלה אור עליון, דבר שפועל ש"ז"א" יהיה במצב של
 4 המשכה וירידה כדי להתייחד ולהזדווג עם "מלכות", כְּמוֹ
 5 שְׁפָתוֹב בְּ- "עץ חיים"
 6 שְׁעַר מ"ן דְּרוֹשׁ ב', וְעֵין
 7 זְהַר פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי דָף
 8 רמד עמוד ב: דאית 1
 9 סדורא כו' לְאַסְתַּכְּלָא 2
 10 כו', - שקיים סדר (של) 3
 11 תפלה ודיבור, וקיים גם 4
 12 סדר של תפלה על-ידי 5
 13 כוונה (והסתכלות, עד
 14 למעלה מעלה ב"אין סוף", וְהֵן - מפרש רבנו הזקן, פְּנוֹת
 15 הַתְּפִלָּה וְיַחְדוּדִים עֲלִיוֹנִים לְיֹדְעִים וּמְשִׁיגִים לְאַסְתַּכְּלָא
 16 כו', - למסתכלים, עד "אין סוף", בהם יכול להיות הענין של
 17 לפעול בעולם על ידי כוונות בלבד - בלי דיבור, כִּי נִפְשֵׁי-רוּחַ

יום ש"ק כ"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, פקודי).

63 יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד בדיבור יש בו גם מחשבה
 64 וכוונה (שהן ה"צורה"); אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה"
 65 הבאה מאהבה ויראה.
 66 על-כיל-פנים, הרי מתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם
 67 ה"יצירה". היינו, שהתורה
 68 "עולה" בעולם ה"יצירה",
 69 ומעליה זו של התורה
 70 נבראים שם מלאכים. על
 71 כך נשאלת השאלה: בתפלה אין אנו מוצאים כך: כשהתפלה היא
 72 בלי כוונה - היא נדחית למטה, כיצד, איפוא, בשעה שהתורה
 73 והתפלה הן בכוונה - משתוות תורה ותפלה במדריגה בה הן עלות
 74 (שאם הכוונה היא כזו שיש לה שייכות לעולם ה"בריאה" - העליה
 75 גם של תורה וגם של תפלה היא בעולם ה"בריאה"; ואם הכוונה
 76 היא כזו שיש לה שייכות ל"יצירה" - העליה היא ב"יצירה"), ואילו
 77 כשהן שלא בכוונה, קיים הבדל בין תורה לתפלה, שבתורה היא
 78 עולה בעולם ה"יצירה" ונבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ובתפלה
 79 שלא בכוונה היא נדחית למטה? בנושא זה דן רבנו הזקן בקונטרס
 80 אחרון" שנלמד להלן:

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בשער היחודים פ"ב דע"י תורה שלא

35 בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר רבנו הזקן,
 36 מקום ומדריגת העולם שבו עלות הנשמות על-ידי תורתן ועבודתן,
 37 והסביר, שזה תלוי באיזו כוונה (של אהבת ה' ויראת ה') נעשו תורתן
 38 ועבודתן: אם הן היו באהבה ויראה (שכליות) שנוצרו משכל והתכוונת
 39 בגדלות ה' - הן עלות
 40 בעולם ה"בריאה" שהוא
 41 עולם ההשגה; ואם האהבה
 42 והיראה הן טבעיות (שהן
 43 בטבע בבני ישראל) - הן עלות בעולם ה"יצירה" שהוא עולם המדות.
 44 כן אמר רבנו הזקן, שהתורה והעבודה עצמן עלות בספירות, שהן בחינת
 45 האלקות של העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה והעבודה באות מתוך
 46 כוונה לשמה - מצד אהבה ויראה - הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה
 47 - בעולם ה"בריאה" או בעולם ה"יצירה" וכו'; אך, כשהתורה איננה
 48 לשמה, כשחסרה הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם
 49 פניה (שהפניה מתלבשת בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות). אלא
 50 חסרה ה"לשמה" של אהבת ה' ויראת ה' (שהוא לומד תסם, כי כך
 51 הרגילו אותו), אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות,
 52 שהספירות הן אלקות ו"בלא דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי"
 53 (בלי אהבה ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות), אלא
 54 הוא עולה בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו
 55 הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר ("שער הנבואה" פרק ב'), שעל-ידי
 56 תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ועל-ידי מצוות
 57 שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה" היינו בלי
 58 כוונה לשמה הבאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה
 59 וכוונה כלל, כפי שרבנו הזקן מציין ואת שם במלים "וכל המלאכים הם
 60 בעלי חומר וצורה", שבהתאם לביאורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק
 61 המקובל הרב ר' לוי יצחק נשמתו-עודן הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים
 62 הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו המלאכים,

1 - לימוד שלא בכוונה הוא, **שְׁלוּמֵד סְתָם, בְּלֹא בְּנֵה לְשִׁמְהָ** 47
 2 - הבא **מֵאֲהַבְתָּ ה' שְׁבִלְכֶם בְּכַהֲנֵי גְלוּי,** - שכך צריך להיות 48
 3 לימוד התורה לשמה - שמצד האהבה הגלויה שבלבו 49
 4 להקדוש-ברוך-הוא - הוא לומד תורה, אך אצלו אין הדבר כך, 50
 5 רק **מֵאֲהַבָּה הַמְּסַתְרָת** 51
 6 הַטְּבִיעִית, - אהבה זו 52
 7 בלבד שוררת אצלו 53
 8 בשעה שהוא לומד תורה, 54
 9 אך חסרה בו אהבה 55
 10 שתהיה גלויה בלבו, 56
 11 שאהבה זו תביא אותו 57
 12 ללימוד את התורה שהוא 58
 13 לומד, **אֲךְ אֵינוֹ לּוֹמֵד** 59
 14 **שְׁלֹא לְשִׁמְהָ מְמַשׁ -** 60
 15 שהלימוד יהיה מצד פניה 61
 16 לְהַתְּגַדֵּל - שיקראו לו 62
 17 "רב" וכדומה, **כּוֹ, דְּהָא** 63
 18 **לֹא סְלִיק לְעֵילָא מִן** 64
 19 **שְׁמִישָׁא,** - סוג לימוד כזה 65
 20 אינו עולה למעלה 66
 21 מהשמש, **כְּמֹ שְׁכַתּוּב בְּ** 67
 22 - **וְזֵהר פְּרָשֵׁת וַיְחִי דָף** 68
 23 **רַבֵּן עֲמוּדָא ב,** - שמה 69
 24 שהפסוק אומר: "מה" 70
 25 יתרון לאדם בכל עמלו 71
 26 שיעמול תחת השמש, אין הכוונה לעמל התורה ש"לעילא מן 72
 27 שמשא", למעלה מן השמש. לאחר מכן הוא אומר שם, שאפילו 73
 24 "עמלא דאורייתא" (עמל תורה), אם זה "בגין יקרא דילי" 74
 25 (בשביל יוקרו וכבודו העצמי), הוא גם כן "תחת השמש", שכן, 75
 26 אין זה עולה למעלה, **וְהֵינְנוּ מְשֻׁמֵם שְׁמִישְׁכַּתּוֹ וְכֹנְתָנוּ -** 76
 27 שהוא עושה זאת לשם פניה של כבוד וכדומה, **הֵן מְתַלְבְּשׁוֹת** 77
 28 **בְּאוֹתוֹת הַדְּבִיר -** בדברי התורה שביטא בדיבורו, **וְאֵינְן** 78
 29 **מְנִיחוֹת אוֹתָן לְסַלְקָא לְעֵילָא.** - לעלות למעלה - הפניה 79
 30 שבאה מצד ה'קליפה' עוצרת את אותיות הדיבור של תורה 80
 31 מלעלות למעלה, **וְהֵכִי נְמִי -** וכן גם כאן **בְּתַפְלָה שְׁלֹא** 81
 32 **בְּכֹנְהָ, -** דפיה"מ - אבל זה לא משווה אותה צלותא פסילאה 82
 33 - כיון דיש אצלו כוונתו הכללית - לשמים. וזהו דממשיך 83
 34 ומבאר³ - **שְׁמִישְׁכַּתּוֹ מְחַשְׁבוֹת וְרוֹת -** שלא מפיה"מ - דמ"ז זו 84
 35 מתלבשת בהדבור וממשיכו למקומה כו' למטה כו'³ - כלומר, 85
 36 בלי הכוונה של פירוש המילות, שאינה עושה את התפלה - 86
 37 פסולה, כיוון שיש לו הכוונה הכללית, שהוא מתפלל לשם 87
 38 שמים, אלא שמחשב מחשבות זרות, כלומר, מחשבות שלא 88
 39 מפירוש המילות - הרי מחשבה זרה זו מתלבשת בדיבור 89
 40 ומורידה אותו למטה - מחשבות זרות אלו אינן מאפשרות 90
 41 לאותיות התפלה לעלות למעלה, **(אֵלָא מְפַנֵּי שְׁכַנְתּוֹ** 91
 42 **לְשָׁמַיִם,** - הוא הרי מתפלל להקדוש-ברוך-הוא, אלא 92

1 נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה" - הוא מביא זאת מ"שער 1
 2 הנבואה" פרק ב'. **דְּעֵלְיָדֵי תוֹרָה שְׁלֹא בְּכֹנְהָ נְבְרָאִים** 2
 3 **מְלַאכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, וְשֵׁם הַבֵּיא מְהוּרָה פְּרָשֵׁת שְׁלַח:** 3
 4 - שמשם מסתבר, **דְּלִית קְלָא דְּאֵתְאָכִיד כּו' -** אין קול 4
 5 הנאבד מהעולם, אלא 5
 6 באיזה מקום שהוא נשאר 6
 7 הקול, וכפי שהוא מביא 7
 8 שם מהזוהר, שאפילו 8
 9 הקול של הכאה במקל יש 9
 10 לו השפעה, עד להשפעה 10
 11 על קול אחר שנשאר 11
 12 באיזה מקום שהוא 12
 13 בעולם, **כֵּן קְלָא** 13
 14 **דְּאוֹרֵייתָא וְצִלוֹתָא** 14
 15 **דְּסְלִיק וְכַקַּע כּו'.** - 15
 16 להוציא קול התורה 16
 17 והתפלה שעולה ובוקע 17
 18 את הרקיע, הרי שאין קול 18
 19 התורה והתפלה נשאר 19
 20 למטה - אלא הוא עולה 20
 21 למעלה. **וְהֵנָּה, מְכֹנְתָא** 21
 22 **הַתְּפִלָּה נְבְרָאוּ מְלַאכִים** 22
 23 **בְּעוֹלָם הַיְצִירָה כְּמֹ** 23
 24 **מְכֹנְתָא הַתּוֹרָה,** - 24
 25 משתוות הרי תורה ותפלה 25
 26 בענין העבודה והכוונה, ששתיהן עולות באותה מדריגה - 26
 27 בעולם ה"בריאה", **וְכֹלָא בְּנֵה נְדָחִית -** התפלה, **לְמַטָּה** 27
 28 **לְנִמְרֵי, כְּמֹ שְׁכַתּוּב בְּזֵהר פְּרָשֵׁת פְּקוּדֵי דָף רַמָּה עֲמוּד ב:** 28
 29 **גַּז רְקִיעַ תְּתַאָּה כּו' -** כשהתפלה אינה "יאה" (בלשון הזוהר), 29
 30 כלומר, שהיא בלא כוונה, היא נדחית ב"רקיע תתאה" (תחתון) 30
 31 מהרקיעין תתאין ש"מדברין גו עלמא". וכפי שאומר שם להלן 31
 32 בזהר: **דְּאֵקְרִין צִלוֹתֵין פְּסִילָאן כּו'.** - הנקראות תפלות 32
 33 פסולות, **וְעַן שֵׁם פְּרָשֵׁת וַיְקַחֵל דָּף רַא עֲמוּד ב:** - שם אומר 33
 34 הזוהר, **"א' הִיא מְלָה בְּדָקָא יֵאוֹת כּו'.** - אם המלה (של 34
 35 תפלה) היא כדבעי (כלומר, התפלה היא בכוונה - הממונה 35
 36 "נשיק לה" (מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה). מכך מובן, 36
 37 שרק כשהיא "בדקא יאות" (כדבעי - בכוונה) היא עולה 37
 38 למעלה, אך כשהתפלה היא שלא בכוונה - אין היא עולה 38
 39 למעלה. נשאלת הרי השאלה, כיוון שעם כוונה משתוות 39
 40 התורה והתפלה, מדוע, איפוא, כשחסרה הכוונה, נבראים 40
 41 מהתורה מלאכים בעולם ה"יצירה" (שכן באותו עולם עולה 41
 42 התורה), ואילו התפלה נדחית למטה, ב'רקיע תתאה'? 42
 43 **אֲךְ הַתְּפִלָּה בֵּין תּוֹרָה -** שלא בכוונה, **לְתַפְלָה שְׁלֹא בְּכֹנְהָ** 43
 44 **מוֹכֵן מֵאֵלָיו, כִּי לְמוֹד הַתּוֹרָה -** כשאומרים שהוא שלא 44
 45 בכוונה, היינו ש"הוא מביין ויודע מה שלומד, דְּבְלֵאוּ-הֵכִי 45
 46 **לֹא מִיְקַרֵּי לְמוֹד בְּלָל,** - בלי זה אין זה נקרא לימוד כלל, רק 46

17 למעלה (שוזחי פניה) - היא אז למטה מתפלה שלא בכוונה.
 18 שכן, בתפלה - כשהוא מתפלל, לאחר מכן, תפלה בכוונה,
 19 כולל גם תפלה אחת מלוקטת מתפילות שנה שלימה - עולה
 20 שוב התפלה למעלה; ואילו בתורה הרי גם כשהוא חוזר עליה
 21 בכוונה לשמה, אין זה
 22 מועיל לתורה שלמד
 23 מתוך פניה - אלא עליו
 24 לעשות תשובה, ועד
 25 שהוא עושה תשובה -
 26 התורה היא בגלות
 27 ב'קליפה' שממנה באה
 28 הפניה. אלא, כיוון שכל יהודי הרי סוף כל סוף יעשה תשובה,
 29 שהרי "לא ידח ממנו נדח" - לכן, "לעולם יעסוק אדם בתורה
 30 ומצוות שלא לשמה" (כולל "שלא לשמה" של פניה), כי הרי
 31 סוף-כל-סוף יהיה "בא לשמה", כשיעשה תשובה, כפי שמסביר
 32 רבנו הזקן בסוף פרק ל"ט ב"תניא".

קונטרס אחרון

1 לכן יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל
 2 בכוונה אפי' תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה
 3 כמ"ש במק"מ פ' פקודי)
 4

1 שמתערבבות מחשבות זרות בתפלתו, לְבָדָּ - לכן, יש לה תיקון
 2 בְּקַל לְחֹזֵר וְלֹעֲלוֹת, - מהמקום שאליו נדחתה, כְּשֶׁמִתְפַּלֵּל
 3 בְּכוּנָה אֲפִילוֹ תִּפְלָה אַחַת מְלוֹקֶטֶת מִתְּפִלוֹת כָּל הַשָּׁנָה, -
 4 ביום אחד התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום שני - חלק
 5 שני, וכו', הרי
 6 כשמתאספות יחד, מכל
 7 התפילות שבמשך שנה
 8 שלימה, תפלה אחת
 9 בכוונה - עלות אז¹ כל²
 10 התפילות של כל השנה,³
 11 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִקְדָּשׁ
 12 מִלְּךָ פְּרִישֵׁת פְּקוּדֵי. - על כל פנים, הרי, שתורה שלא
 13 בכוונה, היא למעלה בפרט אחד, מאשר תפלה שלא בכוונה,
 14 שמתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ואילו
 15 תפלה שלא בכוונה נדחית למטה. מצד שני, כאשר ה"שלא
 16 בכוונה" של תורה מבוסס על ענין שאינו מאפשר לה לעלות

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מ'ל' הזוהר שם משמע שצריך להתפלל "צלותא אחרא זכאה" ו"כד סלקא" מעלין עמה (כיוון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל הי"ח ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) ה'ל' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

המשך ביאור למס' מכות ליום שבת קודש עמ' א

20 אָמַר לְהֵן רַבִּי שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים, הָאֵם אִי - אֵין אַתֶּם מוֹדִים
 21 לִי בְּאוֹכֵל נֶמְלָה שְׁלִימָה בְּגוּדֵל כָּל שְׁהוּא, שְׁהוּא תְּיִיב מַלְקוֹת.
 22 אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּנִמְלָה הַדִּין שׁוֹנֵה מִפְּנֵי שְׁהוּא
 23 כְּבָרְיִיתָה - שְׁלִימָה כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאָה, וַיֵּשׁ לְזוֹה חֲשִׁיבוֹת מִיּוֹחֲדָת,
 24 אֲבָל אֵם לֹא הִיִּתָּה בְּשִׁלְמוֹתָהּ לֹא הִיָּה חַיִּיב מַלְקוֹת בְּפָחוֹת
 25 מְכוּיָת. אָמַר לְהֵן רַבִּי שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים, אָף חֲטָה אַחַת כְּבָרְיִיתָה
 26 - גַּם בְּחִיטָה שְׁלִימָה עֲלֵיכֶם לְהוֹדוֹת לִי שְׁחַיִּיב מַלְקוֹת אֲפִילוֹ
 27 בְּגוּדֵל כֹּל שְׁהוּא, מִפְּנֵי שְׁאָף הִיא, שְׁלִימָה כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאָה.

גמרא

28 הגמרא מבארת שמשנתינו היא כשיטת רבי עקיבא ולא כשיטת
 29 רבי ישמעאל ורבי יצחק. מדייקת הגמרא: תְּיִיבֵי בְּרִיתוֹת קָא תְּנִי -
 30 התנא במשנתינו לא נקט אלא עבירות שיש בהם כרת, אך תְּיִיבֵי
 31 מִיתוֹת בֵּית דִּין לֹא קָתְנִי, לומר שאם התרו בו למלקות שילקו עליו,
 32 ויש ללמוד מכך, מְתִנִּיתִין מְנִי - שמשנתינו כשיטת מי היא שנויה,
 33 כשיטת רבי עקיבא היא, דְּתִנְיָא - שכן שנינו בבבלי, אָחֵד תְּיִיבֵי
 34 בְּרִיתוֹת וְאָחֵד תְּיִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין,

1 קבלה הולכה זריקה להקריבו או לאכול לאחר זמנו, וְתָמָא -
 2 קדשים שנטמאו, וְהַשׁוֹחֵט קדשים מחוץ לעזרה, וְנִמְעָלָה בְּחִיָּן - או
 3 המקריבם מחוץ לבית המקדש, וְהָאוֹכֵל חֲמִין בְּפִסְחָה, וְהָאוֹכֵל בְּיוֹם
 4 כִּיפּוּר, וְהַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהַמְפַּסֵּם אֶת הַשֶּׁמֶן -
 5 שעושה כדוגמת שמן המשחה, וְהַמְפַּסֵּם אֶת הַקְּטוֹרֶת - שעושה
 6 כדוגמת הקטורת, וְהַסֵּף גּוֹפוֹ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה רַבִּינוּ. כֹּל
 7 אלו לוקים.
 8 עד כאן מנתה המשנה איטורים שיש בהם כרת, עתה מונה המשנה
 9 שאר איטורים. וְהָאוֹכֵל נְבִילוֹת - בהמה חיה ועוף טהורים שמתו
 10 בלא שחיטה כשירה, וְהַמְרִיפוֹת - שנשחטו כדין אך נמצא בהם מום
 11 המוחשיבם לטריפה, שְׁקָצִים וְרִמְשִׁים. אָכַל מִגֵּל - פירות שלא
 12 הופרשו מהם תרומות או מעשרות, וְהַמְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נִמְלָה מִמֶּנּוּ
 13 תְּרוּמָתוֹ - תרומה גדולה או תרומת מעשר, וְהַמְעַשֵּׂר שְׁנֵי וְהַקֵּדֶשׁ -
 14 או הקדש שלא נָפְדוּ - שהרוצה לאכול פירות מעשר שני מחוץ
 15 לירושלים עליו לפדותם במעות, ולאחר מכן קונה עם מעות אלו
 16 מאכלים אחרים ואוכלם בירושלים, וכן הרוצה לאכול הקדש
 17 צריך תחילה לפדותו.
 18 מבארת המשנה: בְּמָה יֵאָכַל מִן הַמִּגֵּל וְהָאֵם תְּיִיב מַלְקוֹת, רַבִּי
 19 שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, כָּל שְׁהוּא - אֲפִילוֹ מֵעַט, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, בְּרִית.

יום ראשון

יום ראשון

כג חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאָל האָט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאָדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאָס איז דאָך מרידה במלכות? דער צ"צ האָט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אָבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואָס איז גרעסער?

עשרים ושתים פעם אָסרו אַת ה' צמח צדק" באַסיפת הרבנים בפּטֶרבורג, תר"ג, בגלל הַתנגדותו לְדרישת המלכות אודות שנויים בחנוך וכו'. שָאָלו הַשר: זו הרי מרידה במלכות? הַשיב ה' צמח צדק": מורד במלכות חייב מיתה בגוף, אַך מורד במלכות שמים חייב מיתה בנפש. מַה אַם בן גָדול יוֹתֵר?

יום שני

יום שני

כד חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיח.
תניא: לא. נודע . . . האברים כו'.

בַּעֲנִינִים הַגְשָׁמִים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, וּלְהוֹדוֹת לַה' יְתִבְרַךְ כִּי-טוֹב, עַל כִּסְדּוֹ אִתּוֹ עִמּוֹ.

בַּעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וּלְהִתְחַנֵּן לַה' שִׁיתֵּן לוֹ דַּעַה טוֹבָה לְהִתְלַמֵּד מִמֶּנּוּ, וְכַךְ וְעַד שִׁיּוּכַל לַעֲלוֹת בְּעַלְוֵי.

יום שלישי

יום שלישי

כה חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: לב. ברך . . . כנפש תדרשנו.

הַשְּׂגָחָה הַעֲלִיּוֹנָה בְּרִינְגַט יַעֲדֵעַן אֵין זֵיין וואַינאַרט צוליב חיזוק היהדות והרבצת התורה.

ווען מען אַקערט און מען פארוייט - וואַקסט.

הַהֲשָׁנָה הַעֲלִיּוֹנָה מְבִיאָה כָּל אֶחָד לְמָקוֹם מְגוּרָיו לְשֵׁם חִזּוּק הַיְהוּדוּת וְהַרְבַּצַּת הַתּוֹרָה. כְּאֲשֶׁר חוֹרְשִׁים וְזוֹרְעִים - צוֹמְחִים.

יום רביעי

יום רביעי

כו חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: להבין איך . . . ה' דוקא.

הַדְרָךְ הָאֲמִתִּי הוּא שְׁצָרִיכִים לְדַעַת מַהוּת עֲצָמוֹ, בְּהִכָּרָה אֲמִתִּית בְּחִסְרוֹנוֹת עֲצָמוֹ וּבְמַעֲלוֹת עֲצָמוֹ. וְכְאֲשֶׁר יוֹדְעִים אֵת הַחִסְרוֹנוֹת - לְתַקְּנֵם בְּעִבּוּדָה בְּפִעֵל, וְלֹא לְצַאֵת יְדֵי חוֹבְתָו בְּאַנְחוֹת בְּלִבָּהּ.

יום
חמישי

יום חמישי

כז חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: עיין ע"ח . . . אפים כנודע.

ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידיו הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.

רבי אייזיק הלוי מהאמלי ספר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידיו הרב המגיד והרב הקדוש הרב מנחם מענדל מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו [והיו רגילים לומר]: "אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרנך".

יום
שישי

יום שישי

כח חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קלה"ט.
תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי.

ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת דתנועה פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות פונת הבריאה... דבצרוף ואחוד כל הפעולות הפרטיות... נשלמה פונה העליונה בסוד הבריאה בלה.

ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגחה פרטית ונוגעת להשלמת פונת הבריאה, מין המדבר בכלל ישראל עם קרובו בפרט על-אחת-כמה וכמה.

שבת
קודש

שבת

כט חשון

ה'תש"ד

מברכים ראש חדש בסלו. אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התועדות.
שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ג.
תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצי'.

עבודה הקדושה באמירת תהלים בצבור, אין די באר גדל הזכות של המשתתפים בזה, וגדל הנחת רוח של מעלה כמבאר בספרי קדש, ואפס קצהו בקנטרס "תקנת אמירת תהלים ברבים" (קבץ מכתבים, א), ואשריכם ישראל, ובגלל זאת תתברכו אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, ה' עליהם יחיו, בבריות נכונה ובפרנסה בהרחבה גדולה, ולרגליכם יושעו כל עדת ישראל שיחיו במחנכם הטהור בתוך כלל אחינו בני ישראל, בהדרוש להם בגשם וברוח.

כללות הענין ד"ונפשי כעפר לכל תהיה" נפעל עלידי עבודת התפילה, שהיא "סולם מוצב ארצה גו".

משיחת כ"ף מרחשוון ה'תשמ"ב

סעודה בערב שבת

יום ראשון כ"ג חשון ה'תשע"ח

בסעודה שאינו רגיל בה בימות החול).
וביאור המחלוקת:

לדעת הראב"ד, האיסור הוא כדי שלא יכנס לשבת כשהוא שבע ולא יאכל לתיאבון, ולכן די בכך שלא יאכל סעודה גדולה סמוך לשבת, אך אם אוכל בבוקר אין כל חשש.

אך לדעת הרמב"ם יש טעם נוסף לאיסור, כמו שכתב הרשב"א (גיטין לח, ב), כדי למנוע מצב שמתוך טרדת הסעודה לא יעסוק בצורכי השבת, ומשום כך יש לאסור בכל היום, אך זהו רק בסעודה שאינה רגילה בימות החול ויש בה טרדה מיוחדת, אך לא בסעודה רגילה שאין בה טרדה.

ולפי זה יתכן שהאיסור נוהג רק בערב שבת ולא בערב יום טוב, שהרי ביום טוב מותר לעשות מלאכת אוכל נפש וגם אם לא יכין את צורכי הסעודה מבעוד יום, יוכל להכין בערב ואם כן אין טעם לאסור את הסעודה בכל היום, אלא רק מן המנחה ולמעלה, כדי שיכנס לחג מתוך תיאבון (ספר קובץ על הרמב"ם).

הלכות שבת פרק ל, הלכה ד: אסור לקבץ סעודה ומשחה בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומותר לאכל ולשתות עד שתחשך; ואף על פי כן, מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ומעלה מלקבץ סעודה, כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכל.

לכאורה הרמב"ם סותר את עצמו: בתחילת ההלכה כתב 'אסור לקבוע סעודה בערב שבת', ומשמע שהאיסור הוא כל היום, ושוב כתב 'ימנע אדם מן המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה', הרי שרק מן המנחה אסור!
והביאור:

סעודה מיוחדת, שאינה רגילה בימות החול, אסורה בערב שבת כל היום, אך סעודה הרגילה בכל יום אסורה רק מהמנחה ולמעלה. ואילו אכילת עראי ללא קביעות סעודה, מותרת כל היום (מגיד משנה).

והראב"ד השיג על הרמב"ם וכתב: "דוקא אסור לקבוע מן המנחה ולמעלה" ואין איסור כלל בכל היום (אפילו

שותפות של סחורה לענין 'שיתוף מבואות'

יום שני כ"ד חשון ה'תשע"ח

בכלי אחד (רש"י שם ע"א, א. ד"ה אמר רב).

והרמב"ם כאן נקט שאפשר לסמוך על שיתוף לסחורה רק בשותפות במין אחד, אבל "אם היה אחד מהן שותף לזה ביין ולאחר בשמן... צריכין שיתוף אחר לענין שבת", כי לדעת שני מינים הם כשני כלים.

וה'ביאור הלכה' (או"ח סי' שפ"ה ד"ה לזה, בשם ספר 'גאון יעקב') הוסיף בדעת הרמב"ם שלא רק בשני מינים כיון ושמן אין לסמוך על שותפות זו אלא גם כאשר שניהם ממין אחד אך אינם מתערבים זה עם זה, כגון שהיה שותף לשנים מדרי המבוא בפת (לכל אחד בפת אחרת), אינם מצטרפים, והשותפות מועילה רק במשקים הנבללים יחד.

אבל לדעת הטור (או"ח סי' שפ"ה) גם אם השותפות היא בשני מינים, היינו שהוא שותף לאחד ביין ולאחר בשמן הרי זה מועיל גם לשבת אם הם מונחים בכלי אחד. וכן כתב הרמ"א (שם ס"א): "אפילו היה משותף עם שכניו בסחורה, לזה ביין ולזה בשמן אין צריך להשתתף, והוא שיהיה בכלי אחד". וכן פסק גם אדה"ז בשולחן (שם, ס"א).

הלכות עירובין פרק ה, הלכה א: אֲנָשִׁי מְבוֹי שְׁהִיָּה בִּינֵיהֶן שְׂתוּף בְּמֵאֵל אֶחָד לְעֵנֵן כְּחוּדָה... אִינְן צְרִיכִין שְׂתוּף אַחַר לְעֵנֵן שַׁבָּת, אֲלָא כּוּמְכִין עַל שְׂתוּף שֶׁל כְּחוּדָה; וְהוּא שְׁהִיָּה הַמִּין שֶׁהֵן שְׂתוּפֵין בּוֹ, מִין אֶחָד וּבְכָלִי אֶחָד.

ההיתר לאנשי המבוי לטלטל במבוי ומהחצרות למבוי הוא על ידי 'שיתוף מבואות', היינו השתתפות הדיירים בדבר מאכל או משקה המונח באחת החצרות. ואמרו במשנה (עירובין ע"א, א), שאם היתה כבר שותפות בין אנשי המבוי במאכל או במשקה אינם צריכים לעשות 'שיתוף מבואות' לשבת. ומבארים רב ורובא (שם) שרק אם המאכל שהם שותפים בו מונח בכלי אחד אין צורך לעשות 'שיתוף' חדש, אבל אם היה מונח בשני כלים - 'הרי אלו צריכים שיתוף אחר לענין שבת'.

ואף שמצינו שאפשר להניח את המאכל המשמש ל'שיתוף' בשני כלים (שם מח, א, לדעת בית הלל)? זהו רק כאשר גבו את המאכל לשם 'שיתוף' לשבת, והניחהו בשני כלים כי כלי אחד לא הספיק, מה-שאינ-כן כשהיתה שותפות קודמת לסחורה ולא לשבת, השיתוף מועיל רק כשהמאכל

עני ועשיר לענין קניית שביתה

יום שלישי כ"ה חשון ה'תשע"ח

מהמקום שרוצה לקנות בו שביתה, הקילו חכמים ואמרו שיכול לקנות שביתה כשיאמר 'שביתתי במקום פלוני' בלי להניח שם פת (וכן כשהוא בדרך יכול לקנות שביתה במקומו בלי הנחת פת). וזאת רק לעני, אבל עשיר אינו יכול לקנות שביתה במקום אחר בלי הנחת פת לשם עירוב.

וכתב ה'בית יוסף' (או"ח סי' ט"ז):

הלכות עירובין פרק ז, הלכות ב"ג: וְכֵן אִם נִתְּבַן לְקַבֵּץ שְׁבִיתָתוֹ בְּמָקוֹם יָדוּעַ... יֵשׁ לוֹ לְחַלֵּף לְמַחַר מְאוּתוֹ מְקוֹם, אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ... בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵנֵי... אוּ בְּדָחוּק, בְּגוֹן מִי שְׁהִיָּה בָּא בְּדָרְךָ... אֲבָל אִם לֹא הָיָה דְחוּק וְלֹא עֵנִי... הָרִי לֹא קִנְיָה שְׁבִיתָתָה בְּרָחוּק מְקוֹם.

הלכה כרב נחמן (עירובין נ"א, א) שהנמצא בערב שבת בריחוק

וכן הביא ה'ביאור הלכה' (א"ח סי' ט"ז חט ד"ה דוקא) מהריטב"א (עירובין ס"ג) שכתב "עני ועשיר האמורים בענין זה, לא עני - עני ממש, ולא עשיר - עשיר ממש" אלא מי שבא בדרך "זהו הנקרא עני ואפילו יש לו פת בסלו", כי מאחר שרוב הבאים בדרך אין להם פת בסלם, לא חילקו חכמים ויכולים לקנות שבתה באמירה. "וכל שעומד בעירו ובא לקנות שבתה במקום אחר... נקרא עשיר לענין זה ואפילו אין לו פת בסלו, דרוב היושבים בביתם... יש להם פת..."

וגם ב'שלחן ערוך' (א"ח סי' ט"ז חט ט"ג) נפסק ש"דוקא לבא בדרך התירו לו בכהאי גוונא (קניית שבתה באמירה), אבל לא למי שהוא בביתו". ולא חילק בין עני לעשיר.

לדעת רש"י (שם שם, ב, ד"ה עני) התירו לעני לערב בלא הנחת פת רק בשני תנאים: א. אם הוא בא בדרך. ב. שאין בידו פת. אך עני הנמצא בביתו נחשב עשיר לענין זה ואינו קונה שבתתו במקום אחר בלי הנחת פת, "שאיין לך עני שאין לו בביתו אוכלין שיכול לערב בהם", אבל עשיר (שיש עמו פת) אף שבא בדרך קונה שבתתו רק בהנחת פת.

אך הרמב"ם כתב שאין מטריחים את העני או את הבא בדרך להגיע למקום שקנה בו שבתה ולהניח שם עירוב, "אבל אם לא היה רחוק ולא עני... הרי זה לא קנה שבתה בריחוק מקום". כלומר, כל מי שבא בדרך - גם אם יש לו פת - נחשב כ'עני' ויכול לקנות שבתתו באמירה.

יום רביעי כ"ו חשוון ה'תשע"ח

שני סוגי חינוך

כלומר: חובת החינוך הכללית, להרגיל את בנו למצוות, איננה מצוה מדרבנן אלא דבר ברור מן הסברא, ולכן חייב בה מעצמו אף ללא ציווי מפורש (לקוטי שיחות לה, עמ' 64).

ולפי זה יש לבאר ענין נוסף:

הראשונים דנו האם מצות חינוך מוטלת על האב או על ה'בן עצמו'. ודעת הרמב"ם מצאנו לכאורה סתירה בעניין: בהלכות ברכות (פ"ה, ה"ט) כתב שקטן שהגיע לחינוך יכול לברך ולהוציא ידי חובה גדול המחויב בברכה מדרבנן, ומכך מבואר שהקטן עצמו נחשב מחויב במצוה. מאידך, בהלכות מאכלות אסורות (פ"ז, ה"ח) כתב שקטן האוכל מאכלות אסורות "נמצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה", הרי שהחובה מוטלת על האב!

אך לפי האמור מדובר בשני דינים שונים: מצות חינוך מדרבנן מוטלת על הבן עצמו, ואילו האב חייב, מצד הסברא, להרגיל את בנו במצוות ולמנעו מלהתרגל לעבירות (הריי קדם א, סי' ג).

הלכות שבתת עשור פרק ב, הלכה י: קָטָן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְכָן עָשָׂר שָׁנִים, מְחַנְּבִין אוֹתוֹ שְׁעוֹת. בִּיצֵד? הֲיָה רְגִיל לְאָבֵל בְּשֵׁתֵי שְׁעוֹת בַּיּוֹם, מְאִכִּילִין אוֹתוֹ בְּשֵׁלֶשׁ... בֶּן אֶחָת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה - מִתְעַנָּה וּמְשָׁלִים מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, בְּרִי לְחֻנְכוֹ בְּמִצְוֹת.

רבינו מנוח מדייק שבחלקה הראשון של ההלכה, לגבי תענית לשעות, כתב הרמב"ם "מחנכין אותו לשעות" ולא הזכיר שזו חובה מדרבנן, ורק בהמשך ההלכה, לגבי קטן בן אחת-עשרה המתענה תענית שלימה כתב "מתענה ומשלים ומדברי סופרים כדי לחנכו במצוות".

והטעם:

מצות חינוך מדרבנן היא דווקא כשמקיים את המצוה כתיקונה, היינו כשמתענה כל היום, אך תענית לשעות אינה בכלל מצות חינוך מדרבנן אלא חובה "המוטלת על כל אדם מעצמו" (ולא כמצוה מדרבנן) ללמד ולהרגיל את בניו ללכת בדרכים ישרות. ולכן בזה לא כתב הרמב"ם שזו מצוה מדברי סופרים.

יום חמישי כ"ז חשוון ה'תשע"ח

הבערה - מלאכת אוכל נפש?

באוכל ומשקה, ואע"פ שהיא בדברים אחרים, אמרינן מתוך. וההבערה, אע"פ שאינה באוכלין ומשקין - כתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, בשבת הוא דאסיר, הא ביום טוב שרי".

והקשה על זה ה'מגן אברהם' (ס"ג), מדברי הגמרא (פסחים ה, א), שאסור לשרוף את החמץ ביום טוב ראשון של פסח כיון שכתוב "כל מלאכה לא תעשו" - ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה - מפורש, אם כן, שהבערה נחשבת למלאכה גם ביום טוב!

ומבאר אדמו"ר הזקן (ס"ג):

גם מלאכת הבערה נחשבת למלאכה הנעשית באוכל עצמו: כי גדר מלאכת הבערה אינו "שריפת וכליון העצים", אלא הפעולה עצמה שהיא הוצאת האש "או שמרבה האש" היא היא המלאכה (והביא לכך הוכחות) - "וגוף האש זו שהוציא או שהרבה היא המתקנת ומבשלת את האוכל", ולכן גם היא בכלל מלאכת אוכל נפש".

הלכות יום טוב פרק א הלכה ד: כָּל מְלָאכָה שֶׁחֲבִיבִין עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת - אִם עָשָׂה אוֹתָהּ בַּיּוֹם טוֹב שְׁלֵא לְצַרְף אֶכִּילָה - לִזְקָה, חוּץ מִהוֹצָאָה מְרֻשּׁוֹת לְרֻשּׁוֹת וְהַחֲבָעָה; שְׁמִתוּף שֶׁהִתְרָה הוֹצָאָה בַּיּוֹם טוֹב לְצַרְף אֶכִּילָה, הִתְרָה שְׁלֵא לְצַרְף אֶכִּילָה; לְפִיכָד... מִתְרָ לְחֲבָעִיר, אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ לְצַרְף אֶכִּילָה. ה'מגיד משנה' הגדיר מהי מלאכה 'שלא לצורך אכילה': "כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושתיה". וכתבו הפוסקים (מג"א ריש סי' תקיח; שו"ע אדה"ס סי' תצה ק"א ד) שההיתר של "מתוך שהותרה... לצורך אכילה הותרה שלא לצורך אכילה" נאמר רק במלאכות הנעשות בגוף האוכל או המשקה. אבל שאר המלאכות שאינן 'מלאכות אוכל נפש' - למרות שהותרו לצורך אוכל נפש ממש (מדין "מכשירי אוכל נפש"), אין אומרים בהם 'מתוך...' כדי להתיר גם שלא לצורך אוכל נפש. ולפי זה יש לעיין בנוגע למלאכות של הוצאה והבערה, שלא נעשות בגוף האוכל, ובכל זאת אומרים בהם 'מתוך' והותרו גם שלא לצורך אוכל נפש; ומבאר ה'מגיד משנה': "ונראה טעם לשני מלאכות אלו: ההוצאה, לפי שאף היא

טבילת כלים בשבת ויום טוב

יום שישי כ"ח חשוון ה'תשע"ח

ס"ה (שכג) שלדעת הרי"ף והרמב"ם, מותר.
וביאור הדבר:

אם האיסור לטבול כלי טמא הוא משום שמה שמה ישהה אותו וישתמש בו לתרומה, הרי בכלים חדשים שנקנו מן הגוי אין לאסור, כי אף אם ישהה וישתמש בהם בלא טבילה, אין המאכל נאסר (מחצית השקל שם סק"א). וגם אם האיסור הוא משום שנראה כמתקן, אין לאסור, כי טבילת כלים אלו אינה להסיר טומאה מן הכלי אלא צריכים טבילה משום שיצאו מרשות גוי ובאו לקדושת ישראל (כגר שנכנס לקדושה על ידי טבילה) וגם אם ישתמשו בו בלא טבילה אין המאכל נאסר, ולכן אין זה 'מתקן' (באור הלכה א"ח שם).

אך לדעת הרשב"א והרא"ש (הובאו בבית יוסף שם) אף טבילת כלים חדשים אסורה בשבת ויום טוב, כי לדעתם אסור לטבול כלים בשבת ויו"ט שמה יעביר את הכלי ארבע אמות ברשות הרבים (כדברי רבה, ביצה שם).

וב'שלחן ערוך' (א"ח ס"ה שכג ס"ז) הובאו שתי הדעות: "מותר להטביל כלי חדש הטעון טבילה. ויש אוסרים. וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לאינו יהודי במתנה, ויחזור וישאלנו ממנו ואין צריך טבילה".

הלכות יום טוב פרק ד, הלכה יז: כְּלֵי שְׁנֵמָמָא מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, אֵין מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּטַמְאָתוֹ.

כאן כתב הרמב"ם (כדברי רב ביבי – ביצה יח, א) שאיסור טבילת כלים טמאים ביום טוב הוא מחשש שמה ישהה את הכלי הטמא בביתו (כדי להטבילו ביום טוב, כאשר זמנו פנוי) ויבוא לידי תקלה אם ישתמש בו לתרומה קודם הטבלתו, אך בהלכות שבת (פכ"ג ה"ח) אסר (כדברי רבא - שם) לטבול כלים בשבת משום שהוא כמתקן כלי שהרי לפני הטבילה לא היה הכלי ראוי לשימוש בטוהרה!

ויש לבאר (מהרש"א ביצה שם. תשובות מהרלב"ח ס"ז טז):

טבילת כלי טמא אינה 'תיקון' ממש, אך משום חומרת שבת אסורה חכמים כי נראה כמתקן, אבל ביום טוב לא גזרו משום מתקן, כיון שהוא לצורך יום טוב ואסורה שמה ישהה את הכלי בטומאתו.

ולכן מותר לטבול ביום טוב כלים שנטמאו בו ביום (להלן ה"ח), כי אין כאן חשש שמה ישהה. אבל בשבת שאסור להטביל משום מתקן, יש לאסור גם כשנטמא בו ביום.

ולגבי טבילת כלים חדשים הקנויים מן הגוי (המבואר בהל' מאכלות אסורות פי"ז ה"ג) בשבת ויום טוב, כתב ה'בית יוסף' (א"ח

איסור 'בל יראה' כשבעל החמץ במקום אחר שבת קודש כ"ט חשוון ה'תשע"ח

וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה ד, א"ח ס"ה צד) שהקובע לאיסור 'בל יראה' הוא מקום הימצאותו של בעל החמץ, ולכן כשבן ארץ ישראל נמצא באמריקה וחמצו בארץ - כל זמן שלא הגיע שם זמן האיסור אינו עובר אף שבארץ ישראל הגיע זמן האיסור, אך הוסיף שלענין איסור הנאה לאחר הפסח (להלן ה"ח) יש להחמיר ולנהוג לפי מקום הימצאות החמץ. כמו חמץ של חרש שוטה וקטן שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה (ראה חלקת יואב א"ח ס"ה יט), אף שאינם עוברים על 'בל יראה' כי חכמים לא חילקו בגזירתם. וכך זה הנמצא באמריקה ועדיין לא חל שם האיסור, כיון שחמצו בארץ ישראל ושם חל האיסור - עליו למכור לפני שעת האיסור, כדי שלא ייאסר בהנאה לאחר הפסח.

וכאשר הוא מייפה את כוחו של הרב (בארץ ישראל) למכור חמצו בארץ ישראל, יעשה זאת רק למטרות החמץ, ואילו לקנייתו מהנכרי בחזרה ימתין עד אחר סיום החג במקום שהייתו באמריקה (מקום הגברא) כדי שלא ייכנס לבעלותו ויעבור על 'בל יראה', וכאשר הרב יקנה את החמץ בחזרה במוצאי הפסח בארץ ישראל, הוא יישאר ברשות הרב עד שיוכל בעליו לקבלו לרשותו.

הלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ב: וְהַמְנִיחַ חֻמֵץ בְּרִשְׁתּוֹ בַּפֶּסַח - אֵף עַל פִּי שְׂלֵא אֶבְלֹ, עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּוּן, שְׁנָאמְרוּ: "לֹא יִרְאֶה לְךָ שְׂאֹר כְּכֹל גְּבֻלְךָ", וְנֶאמְרוּ: "שְׂאֹר לֹא יִמְצָא בְּכַתִּיבְכֶם".

איסור 'בל יראה' חל משעה שנאסרה אכילת חמץ בערב פסח משש שעות ולמעלה (להלן פ"ג ה"ח).

ודנו האחרונים במי שיש לו חמץ במקום שעדיין מותר באכילה והוא עצמו נמצא במקום שהחמץ אסור או להיפך שחמצו במקום שנאסר והוא במקום שמוותר - האם דינו לפי המקום שנמצא בו או לפי מקום הימצאות החמץ?

לדעת ה'חסד לאברהם' (א"ח ס"ה לה. הובא במקראי קודש, פסח ח"א,

עמ' קסא) מקום הימצאו של בעל החמץ קובע, כי איסור 'בל יראה' הוא איסור 'גברא'. ולפי זה כתב הגרצ"פ פרנק (מקראי קודש שם): תייר הבא מאמריקה לארץ ישראל לחג הפסח ומכר את חמצו (כנהוג, במסירת הרשאה לרב למוכרו לנכרי בערב פסח בשעה החמישית), צריך לחזור ולמכור חמצו בארץ ישראל כדי שבשעה שישית כשהוא נמצא בארץ ישראל לא יהא החמץ ברשותו, כי באותה שעה עדיין לא נמכר החמץ באמריקה.

ברגע כמימרא נמצאים כל בני ישראל ביחד עם משיח צדקנו בארצנו הקדושה, כפי שהיא במעמד ומצב ד"ירחיב ה' אלוקיך את גבולך", באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

משיחת ליל כ"ף מריחשוון ה'תשד"מ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ג כ"ט מרחשון תשע"ח

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"ח

הלכות שבת

פָּרֶק שְׁלֹשִׁים

1 נתבארו בו חיובי כבוד השבת ועינוגו מה הם. והדברים
2 המוזהרים מלעשותם מפני כבוד השבת ועינוגו. ונסתיימו
3 ההלכות בהפלת מעלת מצוות השבת והיותו מצוה חמורה
4 מאוד ושכרה כפול (ראה במדרש תהילים סמן צב.) ומכופל.

1 א. אַרְבַּעַה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בַשַּׁבָּת, שְׁנַיִם מִן הַתּוֹרָה
2 וְשְׁנַיִם מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְהֵן מִפְּרָשִׁין עַל יְדֵי
3 הַנְּבִיאִים. שַׁבְּתוֹרָה - זְכוֹר וְשִׁמּוֹר;² וְשַׁנְתְּפָרְשׁוּ עַל
4 יְדֵי הַנְּבִיאִים - כְּבוֹד³ וְעִנּוּג,⁴ שְׁנַאֲמָר: וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת
5 עֲנֹג, וְלִקְרוֹשׁ ה' מְכַבֵּד.

2 זכור בדברות הראשונות (שמות פרק כ' פסוק ח') והיא
מצות קידוש (למעלה פרק כ"ט הלכה א') ושמור בדברות
האחרונות (דברים פרק ה', פסוק י"ב) והיא מצות "לא
תעשה כל מלאכה". (3) הם הענינים השייכים קודם השבת
להכין לצורך כבוד השבת כמו שביאר רבינו בסמוך וכן כתב
הגאון רבינו אליהו מוילנה באורח חיים תקכ"ט. (4) ענינים
השייכים בשבת עצמו לצורך השבת, כמו שביאר רבינו
בסמוך וכן כתב הגאון מוילנה שם. (5) הוא השבת כמו
שנאמר (בראשית פרק ב' פסוק ג') "ויברך אלקים את יום
השביעי ויקדש אותו".

6 ב. אֵיזוֹהוּ כְּבוֹד? זֶה שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים, שְׁמַצְוָה עַל
7 אָדָם לְרוֹחֵץ פָּנָיו וְדִיּוֹ וְרַגְלָיו בַּחֲמִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת,
8 מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית,⁶ וְיוֹשֵׁב בְּכַבֵּד
9 רֹאשׁ, מִיֵּחַל לְהַקְבִּילַת פְּנֵי הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא
10 לְקִרְאת הַמְּלָךְ. וְחֲכָמִים הִרְאִישׁוּנֵים הֵיוּ מְקַבְּצִין
11 תְּלַמִּידֵיהֶן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִתְעַטְפִים וְאוֹמְרִים: בּוֹאוּ
12 וְנֵצֵא לְקִרְאת שַׁבָּת הַמְּלָךְ?⁷

6 "כך היה מנהגו של רבי יהודה בר' אלעאי, מביאים לו
עריבה מליאה חמין (=מים חמים) ורוחץ פניו ורגליו,
ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות"
(מסכת שבת דף כ"ה עמוד ב'). (7) מסכת שבת דף קי"ט
עמוד א'. ושם כתוב: "בואו ונצא לקראת שבת המלכה" אבל
כנראה היתה גרסת רבינו "לקראת שבת מלכא" (וכן הוא
במגיד משנה) והוא תרגום של "מלך".

13 ג. וּמְכַבֵּד הַשַּׁבָּת - שְׂיִלְבֵּשׁ פְּסוּת נִקְיָה. וְלֹא יִהְיֶה
14 מְלַבּוֹשׁ הַחַל כְּמְלַבּוֹשׁ הַשַּׁבָּת.⁸ וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף
15 - מְשַׁלְּשׁ טְלִיתוֹ,⁹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְלַבּוֹשׁוֹ כְּמְלַבּוֹשׁ
16 הַחַל. וְעִזָּא תַקְנָן,¹⁰ שִׁיְהִי הָעֵם מְכַבְּסִים בְּחַמִּישֵׁי,¹¹
17 מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

8 במדרש תנחומא (בראשית פרק ב') "וכבדתו במלבושים

נאים ובכסות נקיה שלא יהא נראה כמו בחול". ובשבת דף
קי"ג עמוד א'. אמרו: "וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת
כמלבושך של חול" וכן אמרו חכמים על רות שהיו לה
בגדים מיוחדים לשבת (ירושלמי מסכת פאה פרק ח' הלכה
ז). (9) "שיראו ארוכים, והוא מדת העשירים היושבים
בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל
מלאכה, וכבוד שבת הוא" (רש"י במסכת שבת שם).
(10) מסכת בבא קמא דף פ"ב עמוד ב'. (11) ולא בערב
שבת, כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת (מגן אברהם).
[וראה בשיטת רבינו ידידיה על מועד קטן חלק ב' עמ' ג'
הערה 10].

18 ד. אָסוּר לְקַבֵּעַ סְעֵדָה וּמִשְׁתָּה¹² בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי
19 כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.¹³ וּמִתֵּר לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת עַד שֶׁתַּחֲשֹׁךְ;
20 וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מְכַבֵּד הַשַּׁבָּת שִׁיִּמְנַע אָדָם מִן
21 הַמְּנַחָה וּלְמַעַלָּה מְלַקְבֵעַ סְעֵדָה¹⁴, כְּדֵי שִׁיִּכְנַס לַשַּׁבָּת
22 כְּשֶׁהוּא מְתַאַהֵל לֶאֱכֹל.¹⁵

12 משתה כזה שאין רגיל לעשות בחול, כגון סעודת
אירוסין ודומיהן (ירושלמי מסכת כתובות פרק א' הלכה א').
13 שלא יתבטל מהכנת צרכי סעודת שבת. - "אמר רבי
יוחנן, שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתה
בשבת (כשהחכם דורש דרשות לרבים בשבת והם יושבים
בסעודה, והיה להם להקדים הסעודה או לאחר) ואחת קבעה
סעודתה בערב שבת. ושתיהן נעקרו" (מסכת גיטין דף ל"ח
עמוד ב'). (14) רגילה שנוהג בה בימות חול (וראה
למעלה). (15) מסכת פסחים דף צ"ט עמוד ב' והכוונה
למנחה קטנה, שהוא מתשע שעות ומחצה ולמעלה (ראה מה
שכתב רבינו בהלכות תפילה פרק ג'. הרב המגיד).

23 ה. מְסַדֵּר אָדָם שְׁלַחְנוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאַף־עַל־פִּי
24 שְׂאִינוּ צְרִיף אֲלֵא לְכַזִּית¹⁶; וְכֵן מְסַדֵּר שְׁלַחְנוּ
25 בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאַף־עַל־פִּי שְׂאִינוּ צְרִיף אֲלֵא
26 לְכַזִּית¹⁷; כְּדֵי לְכַבֵּדוֹ בְּכַנְיֻתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וְצְרִיף
27 לְתַקֵּן פִּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.¹⁸ וְיִהְיֶה
28 גַּר דְּלוּק, וְשְׁלַחַן עָרוּף לֶאֱכֹל, וּמִטָּה מְצַעַת; שְׁפָל
29 אֱלוֹ לְכַבֵּד שַׁבָּת הַן.¹⁹

16 מסכת שבת דף קי"ט עמוד ב'. (17) מסכת שבת שם.
והיא הנקראת סעודת "מלוה מלכה", שמכבוד שבת הוא
ללוותה ביציאתה דרך כבוד, כאדם המלווה את המלך
בצאתו מן העיר (רש"י). (18) כדי שימצאנו ערוך ומסודר
בבואו מבית הכנסת (או"ח רסב). (19) "רבי יוסי בר' יהודה
אומר, שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית
הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו, ומצא נר
דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון
שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן על כרחו"
(מסכת שבת שם). "ומטה מוצעת היינו המטה שיושבים
עליה בשעת הסעודה, שכך היה מנהגם בימים הקדמונים.
והב"ח (רסב) כתב שגם המטה ששוכב עליה תהיה מוצעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 צָרִיף לְשִׁנּוֹת מֵאֲכָל שֶׁבֶת מִמֵּאֲכָל הַחֹל. וְאִם אֵי
22 אֶפְשָׁר לְשִׁנּוֹת - מִשְׁנֵה זְמַן הָאֲכִילָה²⁹: אִם הָיָה רָגִיל
23 לְהִקְדִּים - מֵאַחֲרָי³⁰, וְאִם הָיָה רָגִיל לְאַחֵר - מִקְדִּים.

29 מסכת שבת קף קי"ט עמוד א'. כדי שיהא היכר
בסעודתו שהוא לכבוד השבת. 30 אבל לא יותר מדאי
שלא ירעב ויתבטל מעונג שבת (שו"ע א"ח סימן רפ"ח).

24 ט. חָיֵב אָדָם לְאָכַל שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת בְּשֶׁבֶת³¹: אַחַת
25 עֶרְבִית, וְאַחַת שַׁחֲרִית, וְאַחַת בְּמִנְחָה³². וְצָרִיף
26 לְהִזְהֵר בְּשִׁלְשׁ סְעֻדוֹת אֵלוֹ, שְׁלֹא יִפְחַת מִהֶן כָּלֵל.
27 וְאֶפְלוּ עֵנִי, הַמְתַּפְרָגִים מִן הַצִּדְקָה, סוֹעֵד שְׁלֹשׁ
28 סְעֻדוֹת³³. וְאִם הָיָה חוֹלָה מֵרַב הָאֲכִילָה, אוֹ שֶׁהָיָה
29 מִתְעַנֶּה³⁴ תְּמִיד³⁵ - פְּטוּר מִשְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת³⁶. וְצָרִיף
30 לְקַבֵּעַ כָּל סְעֻדָה מִשְׁלֹשֶׁתָן עַל הַיַּיִן³⁷, וְלִבְצַע עַל
31 שְׁתֵּי כְּפֻרוֹת³⁸. וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים³⁹.

31 "תנו רבנן, חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת,
שנאמר (שמות פרק ט"ז פסוק כ"ח) "אכלוהו היום, כי שבת
היום לה', היום לא תמצאוהו בשדה" - שלש פעמים היום,
מכאן לשלש סעודות בשבת" (מסכת שבת דף קי"ז עמוד
ב' לדעת רבנן החולקים על רבי חידקא שהצריך ארבע
סעודות). 32 ויש אומרים שאין חיוב בזמנים הללו,
והעיקר רק לאכול בשבת שלש סעודות (הרב המגיד).
33 מסכת פאה פרק ח' משנה ז' וראה למעלה הלכה ז'.
34 כגון תענית חלום (ראה בפרק א' מהלכות תענית) ולהלן
בהלכה י"ב. 35 בכ"י חסרה תיבת "תמיד" וראה בכסף
משנה. 36 מסכת ברכות דף מ"ב עמוד ב' והיינו שישתה
יין גם בסעודה שלישית. אבל חובת קידוש על היין אינה
אלא ביום ובלילה (כ"מ). 37 מסכת ברכות דף מ"ב עמוד
ב' והיינו שישתה יין גם בסעודה שלישית. אבל חובת
קידוש על היין אינה אלא ביום ובלילה (כ"מ). 38 "אמר
רבי אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת, דכתיב
(שמות פרק ט"ז פסוק כ"ב) "לחם משנה", ואמר רב אשי:
ראיתי לרב שאחז שתי ככרות בשעת הברכה ובצע אחד
מהם, אמר: "לקטו" כתיב (מסכת שבת דף קי"ז עמוד ב').
ובס' שבלי הלקט כתב שבסעודה שלישית אין צריך לחם
משנה, אבל כל הפוסקים לא הכריעו כן. וכתב בתשובת
שבות יעקב, שאם יש לו רק ככר שלם אחד וחצי ככר די
בוה, שמבואר (מסכת ברכות דף ג' עמוד ב') משמורה
ופלגא תרי משמורות חשיב להו, כמו כן ככר וחצי נחשבים
לשתיים. 39 שגם ביום טוב לא ירד המן ובערב יום טוב
היה להם לחם משנה (תוספות מסכת ביצה דף ב' עמוד ב'
מדברי המכילתא בשלח).

32 י. אֲכִילַת בֶּשֶׂר וְשִׁתֵּית יַיִן בְּשֶׁבֶת - עֲנָג הוּא לּוֹ⁴⁰.
33 וְהוּא, שֶׁהָיְתָה יָדוֹ מְשֻׁנָּה⁴¹. וְאַסוּר לְקַבֵּעַ סְעֻדָה עַל
34 הַיַּיִן בְּשֶׁבֶת וּבְיָמִים טוֹבִים בְּשַׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ⁴².
35 אֲלֹא כִּף הָיָה מְנַהֵג הַצִּדְקִים הֵרָאוּשׁוּנִים: מִתְפַּלֵּל
36 אָדָם בְּשֶׁבֶת שַׁחֲרִית וּמִסְפָּף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְיָבֹוא
37 לְבֵיתוֹ וְיִסְעֵד סְעֻדָה שְׁנִיָּה, וְיִלְךָ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, יִקְרָא
38 וְיִשְׁנֶה עַד הַמִּנְחָה, וְיִתְפַּלֵּל מִנְחָה, וְאַחֵר כִּף יִקַּע

1 וכן נראה מדברי רבינו שהרי כתב "ושלחן ערוך לאכול
ומטה מוצעת" - משמע שרק השלחן הערוך הוא לאכול ולא
המטה המוצעת. וראה בפרק י"ג מהלכות אישות הלכה ג'
ומה שכתבנו שם בשם המאירי].

1 ו. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר, וְאִין דְּרִכּוֹ
2 לְקַח דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּמַלְאכּוֹת
3 שְׁבִיבִית - חָיֵב לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁהֵן לְצָרֵף הַשֶּׁבֶת
4 בְּגוּפוֹ, שְׂזָה הוּא כְּבוֹדוֹ. חֻכְמִים הֵרָאוּשׁוּנִים - מֵהֵם
5 מִי שֶׁהָיָה מְפַצֵּל הַעֲצִים לְבִשְׁל בֵּהֶן; וּמֵהֶן מִי שֶׁהָיָה
6 מְבִשֵּׁל, אוֹ מוֹלֵחַ בֶּשֶׂר, אוֹ גוֹדֵל פְּתִילוֹת, אוֹ מְדוֹלֵק
7 גִּירוֹת; וּמֵהֶן מִי שֶׁהָיָה יוֹצֵא וּקוֹנֵה דְּבָרִים שֶׁהֵן לְצָרֵף
8 הַשֶּׁבֶת מִמֵּאֲכָל וּמִשְׁקָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין דְּרִכּוֹ בְּכָף.
9 וְכָל הַמְרַבֵּה בְּדָבָר זֶה - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח²⁰.

20 "אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו" (שם עוסק
גופו במצוה מקבל שכר יותר. קידושין דף מ"א עמוד ב').

10 ז. אֵיזוֹהוֹ עֲנָג? זֶהוּ שְׁאָמְרוּ חֻכְמִים²¹, שְׁצָרִיף לְתַקֵּן
11 תְּבִשִׁיל שְׁמֶן²² בְּיוֹתֵר וּמִשְׁקָה מְבִשֵּׁם לְשֶׁבֶת - הַכֹּל
12 לְפִי מְמוֹנֵוֹ שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמְרַבֵּה בְּהוֹצָאת שֶׁבֶת
13 וּבִתְקוּן מֵאֲכָלִים רַבִּים וְטוֹבִים - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח²³.
14 וְאִם אִין יָדוֹ מְשֻׁנָּה - אֶפְלוּ לֹא עֲשֵׂה אֲלֵא שֶׁלֵּק
15 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מְשׁוּם כְּבוֹד שֶׁבֶת, הָרִי זֶה עֲנָג שֶׁבֶת²⁴.
16 וְאִינוֹ חָיֵב לְהַצִּיר לְעַצְמוֹ וְלִשְׂאֵל מֵאַחֲרֵים כְּדִי
17 לְהִרְבּוֹת בְּמֵאֲכָל בְּשֶׁבֶת²⁵. אָמְרוּ חֻכְמִים
18 הֵרָאוּשׁוּנִים²⁶: עֲשֵׂה שֶׁבֶתְךָ חֹל²⁷, וְאַל תִּצְטָרֵף
19 לְבְרִיּוֹת²⁸.

21 מסכת שבת דף קי"ח עמוד ב'. 22 [כן הוא בדברי רב
נסים גאון בהקדמתו לספר המפתח למסכת ברכות: "ואכילת
הטמון והאליה לא נעלם אפילו מהנשים". וכן כתב רז"ה
בפרק ג' דשבת: "ולזהומין, לבשל ולהטמין, ולענג את
השבת ולהשמין"]. 23 "כל מזונותי של אדם קצובין לו
מראש השנה, חוץ מהוצאת שבת ויום טוב, והוצאת בניו
לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין
לו" (מסכת ביצה דף ט"ז עמוד א'). 24 מסכת שבת דף
קי"ח עמוד ב'. 25 ומה שאמרו חכמים "כתוב (נחמה
פרק ח' פסוק י') לכו אכלו משמנים ושתי ממתקים ושלחו
מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו כי
חדות ה' היא מעוזכם, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני,
לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע", - היינו
כשיש לו משכנות לפרוע חובו, רק שאין לו כסף תחת ידו
(תוספות ביצה דף ט"ז עמוד ב'). ואף על פי כן חייב
לצמצם אכילתו בשאר ימות החול כדי לכבד את השבת
בתוספת תבשילין. 26 מסכת פסחים דף קי"ב עמוד א'.
27 שיאכל סעודותיו בצמצום ודיו בשתי סעודות כמו
בימות החול. 28 ליטול מקופה של צדקה. אבל מי
שנצרך לקופה גם כל ימות החול, אז מוטלת חובה על גבאי
הצדקה לפרנסו בשבת יותר מבימות החול (טור א"ח
רמ"ב), וראה להלן הלכה ט'.

20 ח. מִי שֶׁהָיָה עֲנָג וְעִשִּׂיר, וְהָרִי כָּל יָמָיו בְּשֶׁבֶת -

52) מסכת שבת דף י"ט עמוד א'. "ועושי עמה מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת, שנאמר (דברים פרק כ' פסוק כ') עד רדתה, ואפילו בשבת, בין מלחמת מצוה בין מלחמת הרשות" (רבינו פרק ו' מהלכות מלכים). (53) מסכת שבת שם. ובכ"י הגירסא "ומפני זה אין מפליגין". (54) לפי שכל המפליגים בימים המלוחים יש להם בג' ימים הראשונים צער ובלבול ושנוי וסת וגופם משתבר מנענוע הספינה, ואין רוחם חוזרת עד שלשה ימים. (55) ומתנה עם הנכרי שישוב בשבת. (56) אם אחר כך לא ישוב הגוי. (57) שאין ביניהן אלא מהלך יום אחד. (58) מסכת פסחים דף נ' עמוד ב' שכיון שקבלו אבותם מנהג זה, אסור לבטלו, שנאמר (משלי פרק א' פסוק ח') "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך".

27 יד. תשמיש המטה - מענג שבת הוא⁵⁹. לפיכך עונת
28 תלמידי חכמים הבריאים, משמשין מליילי שבת
29 לילי שבת⁶⁰. ומתיר לבעל בתולה לכתחלה בשבת,
30 ואין בזה לא משום חובל ולא משום צער לה⁶¹.

59) מסכת כתובות דף ס"ב עמוד ב'. (60) חכמים דרשו על הכתוב (תהילים פרק א' פסוק ג') "אשר פריו יתן בעתו" זה עונת תלמידי חכמים בליל שבת, שהוא ליל תענוג ושבייתה והנאת הגוף (רש"י). (61) מסכת כתובות דף ז' עמוד א'. מפני שדם הבתולים אינו מובלע בכותלי בית הרחם, אלא כנוס הוא שם כמופקד ומוצנע בתוך הכלי, וזה פתחו שיצא הדם מתוכו, ואינו עושה חבורה.

31 טו. השבת ועבודת פוכבים ומזלות - פל אחת
32 משתייהן שקולה פנגד שאר כל מצות התורה⁶².
33 והשבת היא האות שבין הקדוש ברוך הוא ובינינו
34 לעולם. לפיכך, פל העובר על שאר המצות - הרי
35 הוא בכלל רשעי ישראל; אבל המחלל שבת
36 בפריסה - הרי הוא פְּעוּבַד עבודת פוכבים ומזלות,
37 ושגיהם פְּעוּבַד פוכבים ומזלות לְכָל דְּבָרֵיהֶם.
38 לפיכך משבח הנביא ואומר: אשרי אנוש יעשה
39 זאת, ובן-אדם יחזיק בה, שמר שבת מחללו וגומר.
40 וכל השומר את השבת פהלכתה, ומכבדה ומענגה
41 כפי פחו - פבר מפרש פקבלה שקרו פעולם הנה
42 יתר על השקר הצפון לעולם הבא, שנאמר: אז
43 תתענג על ה', והרכבתיך על בְּמַתֵּי ארץ, והאכלתיך
44 נחלת יעקב אביך, פי פי ה' דבר.

62) שנאמר (נחמיה פרק ט' פסוקים י"ג-י"ד) "ועל הר סיני ירדת ודבר עמהם משמים, ותתן להם משפטים ישרים ותורות אמת חוקים ומצות טובים, ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות וחוקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך" (ירושלמי מסכת נדרים פרק ג' הלכה ט'), הרי שהשבת שקולה כנגד כל המצוות. וכן הוא בחולין דף ה' עמוד א'. ועבודה זרה, שנאמר (במדבר פרק ט"ו פסוק כ"ב) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר ה' ביד משה" ואמרו חכמים (מסכת הוריות דף ח' עמוד א') שבעובד עבודה זרה הכתוב מדבר.

1 סְעָדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיּוֹם, וְיֵאָכֵל וְיִשְׁתָּה עַד מוֹצָאֵי
2 שַׁבָּת.

40) מסכת שבת דף קי"ט עמוד א'. שכיון שהוא עונג - מצוה לעשותו בשבת, שהרי נאמר (ישעיה פרק נ"ח פסוק י"ג): "וקראת לשבת עונג". וראה למעלה בהלכה א'. (41) ראה למעלה הלכה ז'. (42) מסכת גיטין דף ל"ח עמוד ב' והובאה למעלה בהלכה ד'.

3 יא. אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר
4 משלש פּרסאות⁴³ מתחלת היום, פדי שניגע לביתו⁴⁴
5 ועוד היום רב, וכין סעדה לשבת⁴⁵; שהרי אין
6 אנשי ביתו יודעין שהיום יבוא פדי להכין לו. ואין
7 צריך לומר אם היה מתארח אצל אחרים; שהוא
8 מבוש, מפני שלא הכינו להן דבר הראוי לאורחין.

43) מסכת סוכה דף מ"ד עמוד ב' וכל פרסה - ארבעה מילין, שהן שמונת אלפים אמה. (44) וכשמהלך בעגלה או ברכבת אסור לנסוע דרך שיש בה משך זמן הילוך שלש פרסאות ברגל (ב"ח רמ"ט). (45) מסכת פסחים דף ס"ח עמוד ב' ומסכת ברכות דף ל"א עמוד ב'.

9 יב. אסור להתענות⁴⁶ ולזעק ולהתחנן ולבקש
10 רחמים בשבת. ואפלו בצרה מן הצרות, שהצבור
11 מתענין ומתריעין עליהן - אין מתענין ולא מתריעין
12 בשבת⁴⁷, ולא בימים טובים; חוץ⁴⁸ מעיר שהקיפיה
13 עובדי פוכבים ומזלות או נהר, או ספינה המטרפת⁴⁹
14 בים⁵⁰ - שמתריעין עליהן בשבת לעזרין⁵¹, ומתחננין
15 ומבקשין עליהן רחמים.

46) ש"מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שלא תבא על הצבור . . . ומצוה מדברי סופרים להתענות על כל צרה . . ." (רבינו בפרק א' מהלכות תענית). (47) וכל זה לענין תענית ותורעות, אבל לענין הצלה, כבר כתב רבינו (פרק ב') שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש, ומחללין שבת להציל אפילו יחיד מישראל. (48) משנה במסכת תענית דף י"ט עמוד א'. (49) שהסער טורפה ואילך וקרוכה להשתבר. (50) ראה למעלה פרק ב' הלכה כ"ד. (51) [ראה בפרק א' מהלכות תענית הלכה ו' שכתב: "אין תוקעין אלא - לעזור אותם ולהצילן". וכן יש לפרש כאן].

16 יג. אין צרין על עירות של עובדי פוכבים ומזלות
17 פחות משלשה ימים קדם השבת⁵²; פדי שתתישב
18 דעת אנשי המלחמה עליהן, ולא יהיו מבחלים
19 וטרודים בשבת. אין מפליגין⁵³ בספינה פחות
20 משלשה ימים קדם השבת; פדי שתתישב דעתו
21 עליו קדם השבת, ולא יצטער יותר מדי⁵⁴. ולדבר
22 מצוה - מפליג בים אפלו בערב שבת. ופוסק⁵⁵ עמו
23 לשבת, ואינו שובת⁵⁶. ומצר לצידו⁵⁷ וכיצא בהן -
24 אפלו לדבר הרשות מתיר להפליג בערב שבת.
25 ומקום שנהגו שלא יפליג בערב שבת כלל - אין
26 מפליגין⁵⁸.

הלכות עירובין

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים¹, וְאֵינָה מִן הַמִּנְיָן².

וּבְאֹר מִצְוָה זוֹ בְּפָרְקִים אֲלוֹ:

1) חכמים הראשונים נקראים סופרים, ראה דברי הימים א ב, נה. ועזרא ז, ו. ועיין ב'ירושלמי' שקלים (פ"ה ה"א) למה נקראו חכמים הראשונים סופרים. 2) של תרי"ג מצוות שנאמרו למשה בסיוני (מכות כג:). בניגוד לבעל 'הלכות גדולות' שמנה בין תרי"ג המצוות גם כמה מצוות דרבנן. וראה ב'ספר המצוות' שרש ראשון, וברמב"ן ו'מגילת אסתר' שם.

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

3) נתבאר בו בכלל, עניין העירוב מהו, וכיצד הוא, ומאי זה דבר הוא, ומקום הנחתו, וזמן עשייתו, ומי הוא העושהו. ונתבאר כל זה בעניין עירובי החצרות ושיתוף המבואות.

א. חָצֵר שֵׁישׁ פֶּה שְׂכָנִים⁴ הִרְבָּה, כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּבֵית לְעַצְמוֹ - דִּין תּוֹרָה הוּא, שִׁיְהִי פֶלֶן מִתְרִין לְטַלְטַל בְּכָל הַחָצֵר, וּמִבְּתֵימָהּ לְחָצֵר, וּמִתְרֵי לְבֵתִים; מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַחָצֵר רְשׁוּת הַיְחִיד אַחַת, וּמִתְרֵי לְטַלְטַל בְּכֻלָּהּ. וְכֵן הִדִּין בְּמִבּוּי⁵ שֵׁישׁ לוֹ לְחִי אוֹ קוֹרָה⁶, שִׁיְהִי כָּל בְּנֵי הַמִּבּוּי מִתְרִים לְטַלְטַל בְּכֻלוֹ, וּמִחֲצָרוֹת לְמִבּוּי, וּמִמִּבּוּי לְחֲצָרוֹת; שֶׁכָּל הַמִּבּוּי רְשׁוּת הַיְחִיד⁷ הוּא. וְכֵן הִדִּין בְּמִדְיָנָה שֶׁהִיא מְקַפֶּת חוֹמָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, שֵׁישׁ לָהּ דִּלְתוֹת⁸ וְנִנְעָלוֹת⁸ בְּלִילָה, שֶׁכָּלֶּה רְשׁוּת הַיְחִיד הִיא. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה.

4) דיירים הגרים בתוך אותה חצר. 5) הבתים היו בנויים סביב לשלש רוחות של חצר, ופתוחים לאותו ריוח שבאמצע שנקרא 'חצר'. ומן החצר נכנסים לרחוב שנקרא 'מבוי', והרבה חצרות פתוחות למבוי. ונקרא מבוי, מפני שעל-ידו באים לחצרות, והוא מלשון "הראנו נא את מבוא העיר" (שופטים א, כד). 6) זה לשון רבינו (פ"ז מהלכות שבת ה"ב): "היאך מתירים מבוי הסתום [משלש רוחותיו], עושה לו ברוח רביעית לחי (קרש) אחד (שהוא כמחיצה ברוח רביעית) או עושה עליו קורה (שעל-ידי-זה יהיה היכר, שלא יבואו לטעות ולטלטל ברשות הרבים גמורה, וגם שלא יבואו לטלטל משם ולחוץ) ודיו, ותחשב אותה קורה או אותו לחי כאילו סתם רוח רביעית, ויעשה רשות היחיד ויהיה מותר לטלטל בכלו, שדין תורה - בשלש מחיצות בלבד מותר לטלטל, ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית, ולפיכך די לה בלחי או קורה". 7) בכת"י הגירסא: "רשות אחת". 8) בכת"י הגירסא: "ננעלות", וכן הוא ב'מגיד משנה'. וזה מתאים למה שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת ה"י: "ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה, אבל צריך שיהיו ראויות להנעל". ולפי נוסחתנו, נראה שצריך שיהיו נעולות (ועיין כסף-משנה פ"ז שם בשם הרשב"א).

בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד שֵׁישׁ פֶּה חֲלָקָה בְּדִיורֵין, עַד שִׁיעָרְבוּ⁹ כָּל הַשְּׂכָנִים פֶּלֶן מֵעֶרֶב שֶׁבֶת. אֶחָד חָצֵר, וְאֶחָד מִבּוּי, וְאֶחָד הַמְּדִינָה. וְדָבָר זֶה תִּקְנַת שְׁלֹמֹה וּבֵית דִּינָיו¹⁰.

9) עירובי חצרות. 10) בעירובין כא: "אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שתיקן שלמה עירובין - יצתה בת-קול ואמרה (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך, ישמח לבי גם אני וכו'". "ועד שלמה המלך לא נתקן ענין העירוב, כי היו שרויים עד אז במלחמות עם האויבים, ובמחנה מלחמה פטורין מלערב (ראה בסמוך) עד שבא שלמה, ובימיו נתן הקדוש-ברוך-הוא שלום בארץ" (רב האי גאון בתשובה המובאה בסמ"ג תחילת הלכות עירובין).

ג. וְכֵן¹¹ יוֹשְׁבֵי אֱהָלִים¹² אוֹ סֹפּוֹת אוֹ מִחְנֶה¹³ שֶׁהַקִּיפּוּהוּ מִחֲצָה - אֵין מְטַלְטְלִין מֵאֱהֵל לְאֱהֵל עַד שִׁיעָרְבוּ פֶלֶן¹⁴. אֲבָל שִׁירָא¹⁵ שֶׁהַקִּיפָה מִחֲצָה - אֵין צָרִיכִין לְעֶרֶב, אֲלֵא מוֹצִיאִין מֵאֱהֵל לְאֱהֵל פֶּלֶא עֵרֹב; לְפִי שֶׁהֵן פֶּלֶן מֵעֶרְבֵין, וְאֵין אוֹתָן אֱהָלִים קְבוּעִין לְהֵן.

11) 'ירושלמי' (עירובין פ"א ה"י). 12) הקבועים (מגיד-משנה). 13) שחונים שם אנשים שלא להילחם, אבל במחנה מלחמה פטורין מלערב, כמו שכתב רבינו (הל' מלכים פ"ו ה"ג) ארבעה דברים פטרו במחנה, ואחד מהם שפטורים מלערב עירובי חצרות במחנה, אלא מטלטלין מאוהל לאוהל ומסוכה לסוכה. 14) לפי שכל אלו קבועים הם, ולפיכך כל אחד ואחד הוא רשות לעצמו. 15) שהולכת לדרכה ואין האהלים קבועים - כולם כרשות אחת, ועיין 'מגיד משנה'. ומקור דברי רבינו ב'ירושלמי' סוף פרק ראשון מעירובין: "אהלים שבמחנה - צריכין עירוב, אהלים שבשירה - אינן צריכין עירוב", אבל בתוספתא פרק ב, הגירסא להיפך. וכן הוא ב'ירושלמי' לפי נוסחת הריטב"א.

ד. וּמִפְּנֵי מָה תִּקַּן שְׁלֹמֹה דָּבָר זֶה? כִּדִּי שֶׁלֹא יִטְעוּ הָעָם וְיֹאמְרוּ: כִּשְׁם שֶׁמִּתְרֵי לְהוֹצִיא מִן הַחֲצָרוֹת לְרְחוֹבוֹת הַמְּדִינָה¹⁶ וְשׁוֹקְיָה וְלְהַכְנִים מֵהֶם לְחֲצָרוֹת, כִּף מִתְרֵי לְהוֹצִיא מִן הַמְּדִינָה לְשָׂדֶה¹⁷ וְלְהַכְנִים מִן הַשָּׂדֶה לְמְדִינָה; וְיִחָשְׁבוּ, שֶׁהַשְּׁוֹקִים וְהַרְחֻבוֹת - הוֹאִיל וְהֵן רְשׁוֹת לְכָל, הָרִי הֵן פְּשׁוּדוֹת וְכַמְדָּרוֹת¹⁸; וְיֹאמְרוּ, שֶׁהַחֲצָרוֹת בְּלֶבֶד הֵן רְשׁוֹת הַיְחִיד; וְיִדְמוּ, שֶׁאֵין הַהוֹצָאָה מִלְּאֲכָה וְשֶׁמִּתְרֵי לְהוֹצִיא וְלְהַכְנִים מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הַרְבִּים¹⁹.

16) כשהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים (למעלה ה"א). 17) [דברים אלו צריכים עיון, שהרי שדה הוא כרמלית (פ"ד משבת ה"ד), והיה לו לכתוב "מן המדינה לרשות הרבים"]. 18) ראה פ"ד מהלכות שבת ה"א. 19) כל זה לענין שיתופי מבואות שיחשבו שהשווקים הם רשות הרבים, ושוב תיקן גם עירובי חצרות שיחשבו שגם החצר היא כמו רשות הרבים, וכמו שכתב בסמוך בהלכה ה'.

ה. לְפִיכֵף תִּקַּן, שֶׁכָּל רְשׁוֹת הַיְחִיד שֶׁתְּחַלֵּק בְּדִיורֵין,

ב. אֲבָל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים אָסוּר לְשְׂכָנִים לְטַלְטַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ג מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעורות (רבינו בפירושו המשניות מקוואות פ"ט).
 25 שדרך לאפות מהם לחם (רבינו יהונתן), והוא הדין
 עדשים. 26 שנקרא "הירזע", שאין דרך לעשות ממנו פת
 (ראה למעלה בפ"ג ברכות ה"). 27 של אנשי מבי, זה
 עם זה. 28 משנה בעירובין כו, ב. 29 שאינו חשוב
 מאכל (שם כו). 30 הגאון רבינו אליהו מוילנה בביאוריו
 לשו"ע או"ח (סי' שפו סקט"ז) תמה על זה, הלא כמהין
 ופטירות מבושלים, הם אוכלים? ולכן החליט הגאון, כי
 טעות נפלה כאן בהבנת דברי הגמרא ע"י חסרון בדפוס, כי
 במשנה אמרו "בכל מערבין ומשתתפין - חוץ מן המים ומן
 המלח, והכל ניקח בכסף מעשר - חוץ מן המים והמלח",
 ועל זה שאלו שם בתלמוד "ותו ליכא? והוא איכא (הלא
 יש) כמהין ופטירות? אלא שמעמינה אין למדין מן
 הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ", וכשאמרו במשנה
 "חוץ מן המים ומן המלח", הכוונה גם כמהין ופטירות,
 וחשבו מפרשי התלמוד שזה סובב על הדין הראשון המוזכר
 במשנה "בכל מערבין ומשתתפין", אבל האמת היא שכאן
 חסרה התיבה "וכו", וכל הענין סובב על הדין השני של
 "הכל ניקח בכסף מעשר", כי בכסף מעשר ניקח רק דבר
 שהוא "גידולי קרקע", וכמהין ופטירות גדלים מן האויר,
 אבל לענין שיתופי מבוואות, שאין צריך להיות גידולי קרקע,
 רק דבר מאכל, אפשר להשתמש גם בכמהין ופטירות.
 31 ציר של דגים מלוחים, וראוי לאכלו עם לחם.

ט. וכמה³² שעור האכל שמשתתפין בו? פגרוגרת³³
 לכל אחד ואחד מבני המבוי או מבני המדינה.
 והוא³⁴, שיהיו שמונה עשרה³⁵ או פחות. אבל³⁶ אם
 היו מרבים על זה - שעורו שתי סעודות, שהן
 בשמונה עשרה גרוגרות, שהן כשש ביצים
 בינוניות. אפלו היו המשתתפין אלפים ורבעות³⁷ -
 שתי סעודות לכלן.
 38

32 משנה, עירובין פב, ב. 33 תאנה יבשה, ושיעורה לפי
 המדה הנהוגה היום שישיית דצי"ליטר. 34 משנה,
 עירובין פ, ב. 35 שאז מגיע לכל אחד שיעור כגרוגרת.
 36 משנה, עירובין שם. 37 עירובין, שם.

י. כל אכל³⁸ שהוא נאכל כמות שהוא, כגון פת
 ומיני דגן³⁹ ובשר חי, אם נשתתפו בו - שעורו מזון
 שתי סעודות; וכל שהוא לפתן⁴⁰ ודרך העם לאכל
 בו פתן, כגון יין מבשל, ובשר צלי, והמץ, ומוריס,
 וזיתים, ואמהות של בצלים - שעורו פדי לאכל בו
 שתי סעודות⁴¹.

38 עירובין, כט, א. 39 נוסחא אחרת: "דגים" (מעשה
 רוקח). 40 מעשה קדירה, תבשיל שאוכלים עמו לחם.
 41 ואין צריך מזה בעצמו שיעור שתי סעודות.

יא. נשתתפו⁴² ביין חי⁴³ - שעורו שתי רביעיות⁴⁴
 לכלן. וכן בשכר⁴⁵ - שתי רביעיות. ביצים - שתיים;
 ומשתתפין בהן ואפלו הן חיות⁴⁶. ורמונים - שניים.
 אתרוג - אחד. חמשה⁴⁷ אגוזים. חמשה אפרסקים⁴⁸
 ליטרא⁴⁹ של זרק, בין חי בין שלוק. ואם היה בשיל

1 ויאהזו כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר
 2 ממנה מקום ברשות לכלן²⁰ ויד כלן שנה בו, כגון
 3 חצר לפתים - שנחשב אותה המקום שיד כלן שנה
 4 בו כאלו הוא רשות לרבים, ונחשב כל מקום
 5 ומקום, שאהזו כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו,
 6 שהוא בלבד רשות היחיד, ויהיה אסור להוציא
 7 מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד כלם שנה בו,
 8 כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים;
 9 אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד,
 10 עד שיערבו כלן, אף על פי שהכל רשות היחיד.

20 דעת רבינו שלא תיקנו עירוב רק בבתים שיש להם חצר
 משותפת, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא (במסכת
 עירובין) שלא הוזכר בכל מקום אלא "עירובי חצרות" או
 "שיתופי מבוואות", ולא מצינו "עירובי בתים" (תפארת
 ישראל עירובין פרק ז), אבל ה'תוספות יום טוב' (שם)
 הוכיח מן המשנה, שגם בדירות בלי חצר משותפת יש דין
 עירוב, אבל הפוסקים חולקים עליו.

11 ו. ומה²¹ הוא הערוב הזה? הוא שיתערבו במאכל
 12 אחד, שמניחין אותו מערב שבת. כלומר, שכלנו
 13 מערבין ואכל אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו חולק
 14 רשות מחברו, אלא כשם שיד כלנו שנה במקום זה
 15 שנשאר לכלנו, כך יד כלנו שנה בכל מקום שיהיה
 16 כל אחד לעצמו, והרי כלנו רשות אחד. ובמעשה
 17 הזה לא יבואו לטעות ולדמות, שמתר להוציא
 18 ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

21 עירובין מט, א.

19 ז. הערוב שעושים בני החצר זה עם זה - הוא
 20 הנקרא ערובי חצרות; ושעושים אנשי מבוי זה עם
 21 זה או כל בני המדינה - הוא הנקרא שתוף.

22 ח. אין²² מערבין בחצרות אלא בפת שלמה²³ בלבד.
 23 אפלו כפר מאפה סאה והיא פרוסה - אין מערבין
 24 בה; היתה שלמה והיא פאסר²⁴ - מערבין בה. וכשם
 25 שמערבין בפת תבואה, כך מערבין בפת ארז²⁵ ובפת
 26 עדשים; אבל לא בפת דחן²⁶. ושתוף²⁷ - בין בפת
 27 בין בשאר אכלים. בכל אכל משתתפין²⁸, חוץ מן
 28 המים בפני עצמן או מלח בפני עצמו²⁹. וכן כמהין
 29 ופטירות - אין משתתפין בהן, שאינן חשובין
 30 כאכלים³⁰. ערב מים עם מלח - נעשה כמוריס³¹
 31 ומשתתפין.

22 משנה, בעירובין פ, ב. 23 "שגובין חלה אחת שלימה
 מכל בית ובית" (להלן הלכה טז) "משום איבה" שיבואו
 לידי מחלוקת, שיאמר: "אני נותן שלמה וחברי פרוסה?"
 (עירובין פא.). 24 הנקרא בלשון התלמוד "איסר
 האיטלקי" (קידושין ב.), והוא מטבע של כסף (רש"י שם),
 אחד מעשרים וארבעה בדניר (בבא-מציעא נא:), ומשקלו 4

23 יד. אכל⁶⁰ שהוא מתר באכילה, אף על פי שהוא
24 אסור לזה המערב - הרי זה מערב בו⁶¹ ומשתתף
25 בו. ביצד? משתתף הנזיר בנין, וישאל -
26 בתרומה⁶². וכן הנודר מאכל זה או שנשבע שלא
27 יאכלנו - מערב בו ומשתתף בו; שאם אינו ראוי
28 לזה, הרי הוא ראוי לאחר.

(60 משנה, עירובין כו, ב. 61 עירובי תחומין, שהרי עירובי חצרות אינם אלא בפת. 62 כשהיא טהורה שהיא מותרת לכהן, ובזמן הזה שהכהנים טמאי מתים, ואין אפר פרה להזאה, אין מערבין בתרומת א"י (קובץ)).

29 טו. אכל⁶³ דבר האסור לכל, כגון טבל⁶⁴, אפלו טבל
30 של דברי סופרים⁶⁵, וכן מעשר ראשון שלא נטלה
31 תרומתו בהגון⁶⁶, וכן מעשר שני והקדש שלא נפדו
32 בהלכה⁶⁷ - אין מערבין⁶⁸ ומשתתפין בהן. אכל
33 מערבין ומשתתפין בדמאי⁶⁹, מפני שראוי לעניים;
34 ובמעשר ראשון שננטלה תרומתו⁷⁰; ובמעשר שני
35 והקדש שנפדו⁷¹, אף על פי שלא נתן את החמש,
36 שאין החמש מעכב. ומערבין⁷² במעשר שני
37 בירושלים, מפני שהוא ראוי שם לאכילה, אכל לא
38 בגבולין⁷³.

(63 משנה, עירובין לא, א. 64 תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, "טב - לא, לא טוב לאכול מתבואה זו" (רבינו בפירוש המשניות ברכות פ"ז). 65 שחיוב תרומה ומעשרות שלה הוא רק מדברי חכמים. 66 שהלוי לקח את המעשר שלו לפני שהפרישו מהתבואה תרומה גדולה. 67 כגון שפדה מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, והקדש שפדאו על קרקע. 68 עירובי חצרות ותחומין. 69 פירות עם-הארץ שיש לחשוש שלא הפריש ממנה מעשר. 'דמאי' דא-מאי, אין אנו יודעין מה זה. 70 תרומת מעשר אף-על-פי שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, שהלוי לקח את המעשר שלו כשהתבואה היתה עוד בשבלים, שאינה חייבת בתרומה גדולה, וראה למעלה בפרק א' מהל' ברכות ה"ט וה"כ. 71 רק הקרן. 72 תוספתא בעירובין פ"ב. והיינו עירובי חצירות שהם בתוך העיר, ולא עירובי תחומין שהם מחוץ לעיר. 73 חוץ לירושלים.

39 טז. ביצד⁷⁴ מערבין בחצרות? גובין חלה אחת
40 שלמה מפל בית ובית⁷⁵, ומניחין הכל בכלי אחד
41 בבית אחד⁷⁶ מבתי החצר, אפלו בבית התבן או בבית
42 הבקר או בבית האוצר⁷⁷. אכל אם נתנו בבית שער⁷⁸,
43 אפלו בית שער של יחיד, או באכסדרה או במרפסת
44 או בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות⁷⁹ -
45 אינו ערוב⁸⁰. וכשמקבץ הערוב⁸¹ מברך: ברוך אתה
46 ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו
47 וצנינו⁸² על מצות ערוב. ואומר: בערוב זה יהיה
48 מתר לכל בני החצר להוציא ולהכניס מבית לבית⁸³
49 בשפת. ויש לקטן לגבות ערובי חצרות⁸⁴. ובית
50 שמוניחין בו ערוב, אינו צריך לתן את הפת⁸⁵. ואם

1 ולא פשיל - אין מערבין בו⁵⁰, לפי שאין ראוי
2 לאכילה. עוכלא⁵¹ תבלין. קב⁵² תמרים. קב
3 גרוגרות⁵³. מנה דבלה⁵⁴. קב תפוחין. פשות⁵⁵ -
4 פמלא היד. פולין לחין - פמלא היד. חזיו⁵⁶ -
5 ליטרא. והתרדין - הרי הן בקלל הירק ומערבין
6 בהן. עלי פצלים - אין מערבין בהן, אלא אם
7 הבצילו ונעשה ארף כל עליה מהן זרת; אבל פחות
8 מפאן אינו אכל. וכל אלו הדברים האמורין -
9 בלפתן הן, ולפיכך נתנו בהן שעורין אלו; וכל
10 פיוצא בהן. וכל האכלין מצטרפין לשעור השתוף⁵⁷.

(42 עירובין, שם. 43 אבל יין מבושל - שיעורו מזון שתי סעודות, כמבואר בהלכה י. 44 רביעית היא רביעית הלוג, שהיא שיעור ביצה ומחצה, ולפי המדה הנהוגה בזמננו היא שלושת רבעי דצי"לטר. 45 והוא הדין בכל שאר המשקין חוץ מן המים (שו"ע א"ח סי' שפו). 46 כי לפעמים אוכלים אותה בלי בישול. 47 בכת"י: "עשרה", וכן הוא בגמרא. וראה ב'מגיד משנה'. 48 הם גדולים, וחמשה מהם הוא כמו עשרה אגוזים. 49 שם משקל, ראה בהלכה שלאחר זו. 50 בגמרא עירובין כט, א אמרו כן לענין תרדין, וסובר רבינו שהוא הדין לשאר ירקות, והראב"ד חולק עליו. 51 שם משקל המבואר בהלכה שלאחר זו. 52 שם מדה שיבואר בהלכה יג. 53 תאנים יבשות. 54 תאנים לחות כותשים אותן במכתשת, ומעמלין אותן בידיים ועושים מהן כעגולי פת (הערוך). 55 מין צמח. 56 בכת"י הגירסא: "חזורת". ובעירובין כח, ב "חזיז", והיא שחת של תבואה כשהוא ירק וגוזזין ואוכלין אותו (רש"י שם כח.). 57 עירובין כט, א: "כל האוכלין מצטרפין . . . במזון שתי סעודות לעירוב", והראב"ד חולק על דין זה, כי המשנה שם מדברת מדין עירובי תחומין, ששם שיעור זה לכל אחד. אבל בשיתופי מבואות שהם לאנשים הרבה - אין מצטרפין מינים הרבה.

11 יב. ליטרא⁵⁸ האמורה בכל מקום - מלא שתי
12 רביעיות. ועוכלא - חצי רביעית. ומנה האמורה
13 בכל מקום - מאה דינר. והדינר - שש מעין. והמעה
14 - משקל שש עשרה שעורות. והסלע - ארבעה
15 דינרין. והרביעית מחצקת מן המים או מן היין
16 משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקרוב. נמצא:
17 הליטרא - משקל חמשה ושלשים דינר, והעוכלא
18 - משקל תשעה דינרין פחות רביע.

(58 כל השיעורים האמורים בהלכה זו, מקורם בדברי הגאונים שדקדקו בזה מדעתם ושקלו ומדדו, ואף רבינו היה מן המדקדקים, והזכיר זאת בהקדמת פירוש המשנה למנחות (מגיד-משנה)).

19 יג. סאה האמורה בכל מקום⁵⁹ - ששת קבין. והקב
20 - ארבעה לגין. והלג - ארבע רביעיות. וכבר בארנו
21 מדת הרביעית ומשקלה. ואלו השיעורין שאדם צריך
22 לזכר אותן תמיד.

שאינן צריך להגביה אלא במזכה להם משלו (רש"י ועוד).
92) שגם על שיתוף שיך לשון עירוב, שמעורבין ומשותפין
כל החצירות שבמבוי יחד (משנה ברורה 'סי' שצו).
93) ואם רוצים לסמוך על שיתוף במקום עירוב, יאמרו
"ומהם לבתים ומבתים להם" (רמ"א 'סי' שצו).

13 יח. חֲלָקוּ אֶת הָעִירוֹב או אֶת הַשְּׂתוּף, אִף עַל פִּי
14 שֶׁהוּא בְּבֵית אֶחָד - אֵינּוּ עִירוֹב⁹⁴. אֲבָל אִם מְלֹאוּ אֶת
15 הַכְּלִי מִן הָעִירוֹב וְנִשְׂאָר מִמֶּנּוּ מְעַט וְהִנִּיחוּהוּ בְּכָלִי
16 אַחֵר - מִתְּרֵי⁹⁵.

94) "עירוב שמו" (עירובין מט.). שיהיה מעורב ולא מחולק.
95) כיון שלא חלקוהו בכוונה. ודוקא אם שני הכלים בבית
אחד (מגיד-משנה).

17 יט. הַמְשַׁתְּפִינָם⁹⁶ בְּמַבּוּי צְרִיכִים לְעֵרֵב בְּחִצְרוֹת⁹⁷,
18 כְּדֵי שְׂלֹא יִשְׁכַּחוּ הַתִּינוּקוֹת תּוֹרַת עִירוֹב; שֶׁהָרִי אֵין
19 הַתִּינוּקוֹת מְפִירִין מֵהַ נְעֻשָׁה בְּמַבּוּי⁹⁸. לְפִיכֵן, אִם
20 נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַבּוּי בְּפֶתַח - סוּמְכִין עָלָיו, וְאֵין צְרִיכִין
21 לְעֵרֵב בְּחִצְרוֹת; שֶׁהָרִי הַתִּינוּקוֹת מְפִירִין בְּפֶתַח¹⁰⁰.
22 בְּנִי¹⁰¹ חֲבוּרָה¹⁰² שֶׁהִיוּ מְסֻבִּין¹⁰³ וְקָדַשׁ עָלֵיהֶן הַיּוֹם¹⁰⁴.
23 - פֶּתַח שֶׁעַל הַשְּׂלֶחָן¹⁰⁵ סוּמְכִין עָלֵיהֶ מִשּׁוּם עִירוֹבֵי
24 חִצְרוֹת. וְאִם רָצוּ לְסַמְךָ עָלֵיהֶ מִשּׁוּם שְׂתוּף -
25 סוּמְכִין, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְסֻבִּין בְּחִצְרָה.

96) עירובין עא, ב. 97) עם הבתים. 98) ויאמרו -
אבותינו לא עירבו. 99) שהניחו פת שלימה בבית שבחצר,
כדין עירובי חצירות. 100) מתוך שהפת חיי האדם, לפיכך
מכירים בו כשמשתתפים בו ('בית יוסף'). 101) עירובין
פה, ב. 102) מאותו מבוי. 103) בבית, ערב שבת בין
השמשות. 104) נכנסה השבת באמצע סעודתם, והרי לא
עירבו ביניהם. 105) המשותף, ולדעת הרשב"א אף אם
הפת הוא של בעל הבית סומכים עליו משום עירוב ושיתוף,
כי בזה שהזמנים לאכול, הקנה להם חלק בפת ונעשה
שלהם.

26 כ. לָקַח¹⁰⁶ אֶחָד מִבְּנֵי הַחִצְרָה פֶּת אֶחָת וְאָמַר: הָרִי זֶה
27 לְכָל בְּנֵי הַחִצְרָה; או שֶׁהוּא אֲכָל כְּשֵׁתֵי סְעֻדוֹת,
28 וְאָמַר: הָרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הַמַּבּוּי - אֵינּוּ צְרִיף לְגַבּוֹת
29 מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. אֲבָל צְרִיף לְזַפּוֹת לֶהֱן בּוֹ עַל יְדֵי
30 אַחֵר¹⁰⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְזַפּוֹת עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים,
31 וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ הָעֹבֵר, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ; אֲבָל לֹא עַל
32 יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ
33 הַכְּנֻעִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּזֶן פִּיּוֹ¹⁰⁸. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְזַפּוֹת לֶהֱן
34 עַל יְדֵי שִׁפְחָתוֹ הָעֹבֵרִית, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטָנָה;
35 שֶׁהִקְטָן זִזְקָה לְאַחֵרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי
36 סוֹפְרִים¹⁰⁹. וְאֵינּוּ צְרִיף לְהוֹדִיעַ לְבְּנֵי הַחִצְרָה או לְבְּנֵי
37 הַמַּבּוּי שֶׁהָרִי זָכָה לֶהֱן וְעֵרֵב עָלֵיהֶן; שְׂזֻכוֹת הִיא
38 לֶהֱן¹¹⁰, וְזָכִין לוֹ לְאָדָם שְׂלֹא בְּפִנּוּ.

106) משנה, עירובין עט, ב. 107) שיאמר לו קיבל פת זה
זוכה בו לכל בני החצר. ועל ידי עצמו אינו יכול לזכות,

1 הָרִי רְגִילִין לְהִנִּיחַ בּוֹ - אֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי דְרָכֵי
2 שְׁלוֹם⁸⁶.

74) משנה, עירובין סה, ב. 75) ודעת הראב"ד שאין צורך
לגבות חלה שלימה מכל בית ובית אלא גובים קמח מכל
אחד ועושים חלה שלימה אחת לכולם (מגיד-משנה).
76) ועל-ידי-זה נחשב כאילו כולם דרים בבית זה (ראה
בהלכה ו). 77) כיון שהם ראוים לדירה. 78) כיון ששם
דריסת הרגל לכל בני החצר, לא חשוב דירה. 79) סוכה
ג, ב. שאינו ראוי לדור בתוכו. 80) "והמנהג בזמן הזה
להניח העירוב בבית הכנסת, וכן נהגו הקדמונים, אף-על-פי
שבית הכנסת אינו ראוי לדירה מפני קדושתו, שאסור לאכול
ולישון בתוכו, העירובין שלנו יש להם דין שיתופי מבואות,
שאינן צריך להניחו בבית דירה" (רמ"א או"ח סי' שסו, וראה
בהלכה יז). 81) לפני שמניחו במקומו, כי על כל המצוות
צריכים לברך - עובר (לפני) לעשייתן (פסחים ז:). 82) אף
שמצות עירוב הוא מתקנת שלמה המלך ולא מן התורה -
בכל זאת מברך "וצונו", כי ה' צונו בתורה (דברים יז, יא)
"על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך
תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל",
ובכלל זה הם הגזירות התקנות והמנהגות שאמרו חכמים
לעשות (רבינו בהל' ממרים פ"א). 83) בדפוס ויניציא,
נוסף "ומבית לחצר ומחצר לבית". 84) עירובין לא, א.
85) עירובין מט, א. כי "עירוב משום דירה", שייחשב כאילו
כולם גרים באותו בית על-ידי ששמים שם מאכלם, ובעל
הבית גר ממילא שם. 86) משנה, גיטין נט, א: "מערבין
בבית ישן - מפני דרכי שלום". ובתלמוד שם (ס:): אמרו:
"מאי טעמא? - מפני חשדא", ופירש רש"י "הואיל והורגל
העירוב באותו בית, אם באת לשנות את מקומו, הנכנסין
לאותו בית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר
שמטלטלין בלא עירוב", ורבינו-הם מפרש "שלא יאמרו
מפני שחושדים את בעל הבית שגונב את הפת של עירוב,
אין מניחין אותו שם", ורבינו מפרש בפירוש המשניות:
"לפי שיש להם בזה הנאה, שהבית שמניחים בו העירוב
אינו צריך ליתן את הפת", וכן נראה מדבריו כאן.

3 יז. וְכִיצַד⁸⁷ מְשַׁתְּפִין בְּמַבּוּי? גּוֹזְכָה אֲכָל פְּגוּרוֹגֶרֶת
4 מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, או פְּחוֹת מִפְּגוּרוֹגֶרֶת אִם הָיוּ
5 מְרֻבִּין, וּמְנִיחַ הַכָּל בְּכָלִי אֶחָד בְּחִצְרֵי מַחֲצוֹת הַמַּבּוּי
6 או בְּבֵית מִן הַבָּתִּים. אֲפֹלוּ בֵּית קָטָן⁸⁸ או אֲכֻסְדָּרָה
7 או מְרַפֶּסֶת - הָרִי זֶה שְׂתוּף. אֲבָל אִם הִנִּיחוּ בְּאֹרֵי
8 מַבּוּי - אֵינּוּ שְׂתוּף. וְאִם⁸⁹ הִנִּיחַ הַכְּלִי בְּחִצְרָה⁹⁰, צְרִיף
9 לְהַגְבִּיחַ הַכְּלִי מִן הַקְּרָקַע טָפַח, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִפְרִי⁹¹.
10 וּמְבָרָךְ: עַל מַצּוֹת עִירוֹב⁹². וְאוֹמַר: בְּזֶה הַשְּׂתוּף יִהְיֶה
11 מִתֵּר לְכָל בְּנֵי הַמַּבּוּי⁹³ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מַחֲצוֹת
12 לְמַבּוּי בְּשֶׁבֶת.

87) עירובין פה, ב. 88) שאין בו ארבע אמות על ארבע
אמות (סוכה ג.). 89) עירובין עט, ב. 90) הוא-הדין אם
הניחו בבית (כסף-משנה). 91) וכן פירשו
הגאונים (רשב"א). ולפי זה, אפילו אם אין צריך לזכות
בשבילם, כגון שגבו אוכל מכל בני המבוי. ויש מפרשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 בְּלִבְדָּה⁵ - הָרִי אֵלָיו מִתְרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִפְתִּיחַן
23 לְחֻצֵר וּמִחֻצֵר לְבִתְיָחַן; אֲבָל לְבִיתוֹ - אֲסוּר. בְּטֹל
24 לְהֵן רְשׁוּת בֵּיתוֹ וְרְשׁוּת חֻצְרוֹ - הָרִי כָּלֵם מִתְרִין. הֵן,
25 מִפְּנֵי⁶ שְׁעָרָבוֹ, וְהָרִי בְּטֹל לְהֵן רְשׁוּת בֵּיתוֹ וְחֻצְרוֹ;
26 וְגַם הוּא מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׁלֵא נִשְׁאָר לוֹ רְשׁוּת, וְהָרִי הוּא
27 כְּאוֹרֵחַ⁷ אֶצְלָם, וְהָאוֹרֵחַ אֵינוֹ אוֹסֵר⁸.

(2 משנה, עירובין ט, ב. 3) שלא רצה לערב, ומה שנאמר במשנה: "אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב", הוא הדין במזיד, ומשום שכל אחד רגיל לערב עם בני החצר, כדי להקל על תשמישי החצר - נאמר "שכח". (4) לפי שבכל חלק מן החצר, יש רשות לאחד שלא עירב. (5) שאומר "רשותי מבוטלת לכם", ומסתלק מרשותו (או"ח סי' שפ). וכך מצוי, לבטל רשות חצרו, כדי שלא לאסור על האחרים, ולא לבטל רשות ביתו, כמו שלמדונו חכמים: "מנע רבים מתוך ביתך" (תפארת ישראל). (6) בנוסח אחר: "כולם מותרין, הן מותרין מפני" (כת"י התימנים). (7) המתארח בחצר. אפילו נתארח בבית בפני עצמו, אם לא נתארח דרך קבע אלא לשלושים יום או פחות, אינו אוסר על בני החצר, והוא והם מותרים בין בביתו בין בביתם, ואפילו אם האורחים רבים ובעל הבית אחד. אבל אם יש אורחים בלבד, שאין אף בעל הבית אחד ביניהם, אוסרים זה על זה" (תרומת הדשן סי' עו). (8) בנוסח אחר: "אינו נאסר" (מעשה רוקח).

28 ב. הַמְּבַטֵּל⁹ רְשׁוּתוֹ סַתֵּם¹⁰ - רְשׁוּת חֻצְרוֹ בְּטֹל רְשׁוּת
29 בֵּיתוֹ לֹא בְּטֹל¹¹. וְהַמְּבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְבָנֵי חֻצֵר, צָרִיף
30 לְבַטֵּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפִרוּשׁ, וְאוֹמֵר: רְשׁוּתִי
31 מְבַטֵּלֶת לָךְ וְלָךְ וְלָךְ¹². וְהַיּוֹרֵשׁ מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ¹³ אֶף
32 עַל פִּי שְׁמַת מוֹרִישׁוֹ בְּשִׁבְתָּ; שְׁהַיּוֹרֵשׁ קָם תַּחַת
33 מוֹרִישׁוֹ לְכָל דָּבָר. וּבְטוֹל רְשׁוּת בְּשִׁבְתָּ - מִתֵּר
34 לְכַתְחֻלָּה¹⁴.

(9) עירובין ט, ב. 10) שלא פירש מה הוא מבטל, אלא אמר: רשותי מבוטלת. (11) כמבואר בהלכה הקודמת. (12) עירובין ע, א. ולדעת רש"י, מספיק אם אומר "רשותי מבוטלת לכולכם", ודעת רבינו שלפעמים "רובו ככולו", לכן אם אומר "כולכם" אולי לא נתכוון אלא אל הרוב, וזה הטעם שאנו אומרים בתפלת ראש-השנה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך" כפל לשון, שלא נפרש על רובו (ט"ז או"ח סי' שפ). (13) עירובין ע, ב. (14) משנה, עירובין ט, ב: "מאימתי נותנין רשות? בית שמאי אומרים מבעוד יום (כי ביטול רשות הוא הקנת רשות, ואסור לעשות קנין בשבת). ובית הלל אומרים משחשיכה (מותר אף בשבת, שזהו רק סילוק רשות ולא הקנאה). ואף שבכל מקום אם נאסר למקצת שבת אסור לכל השבת - כאן אם ביטל רשותו בשבת, מותר לטלטל בשבת (עירובין ע:).

35 ג. בְּטוֹלוֹ¹⁵ אֵלָיו הַמְּעַרְבִין רְשׁוּתָן לְזֶה שְׁלֵא עֵרַב -
36 הוּא מִתֵּר, שְׁהָרִי נִשְׁאָר לְבָדוֹ; וְהֵם אֲסוּרִין, שְׁלֵא
37 נִשְׁאָר לְהֵן רְשׁוּת. וְאֵין אוֹמְרִים: יִהְיוּ כְּאוֹרֵחִים
38 אֶצְלוֹ¹⁶; שְׁאֵין רַבִּים אוֹרְחִין אֶצֶל אֶחָד¹⁷.

שכל זמן שהוא בידו לא יצא מרשותו. (108) ולא יצא הפת מרשותו. (109) כי כל ענין עירוב אינו מדברי תורה אלא תקנת שלמה המלך (למעלה ה"ב). (110) שיהיה מותר לטלטל בכל החצר.

1 כּא. אֵין מְעַרְבִין וְלֹא מְשַׁתְּפִין בְּשִׁבְתָּ, אֲלֵא מִבְּעוֹד
2 יוֹם¹¹¹. וּמְעַרְבִין עֲרוּבֵי חֻצְרוֹת¹¹² וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת
3 בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אֶף עַל פִּי שְׁהוּא סִפֵּק מִן הַיּוֹם סִפֵּק
4 מִן הַלַּיְלָה. וְלַעוֹלָם צָרִיף שְׁיֵהָא הָעֲרוּב אוֹ הַשְּׁתוּף
5 מְצוּי וְאֶפְשָׁר לְאַכְלוֹ כֹּל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. לְפִיכָף¹¹³,
6 אִם נָפַל עָלָיו גֶּל¹¹⁴, אוֹ אֶבֶד, אוֹ נִשְׂרַף, אוֹ שְׁהִיָּה
7 תְּרוּמָה וְנִטְמָאת: מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ עֲרוּב,
8 מִשְׁחֻשְׁכָּה¹¹⁵ - הָרִי זֶה עֲרוּב. וְאִם סִפֵּק¹¹⁶ - הָרִי זֶה
9 עֲרוּב; וְסִפֵּק הָעֲרוּב - כְּפֶשֶׁר.

(111) משנה, שבת לד, א. (112) שאינם אלא עירוב רשויות. אבל עירובי תחומין שהם כקנין בית אסור (שבת שם, ועיי"ש בחידושים המיוחסים להר"ן). (113) משנה, עירובין לה, א. (114) של אבנים. (115) שכבר קדש השבת. (116) היינו שבוודאי הניחו שם לפני שבת, ויש ספק אם העירוב היה קיים בעת כניסת השבת, מעמידים את העירוב בחזקתו וכשר, אבל אם יש ספק אם הניחו שם בכלל את העירוב - אסור (שו"ע או"ח סי' שצד).

10 כּב. נִתְן¹¹⁷ הָעֲרוּב אוֹ הַשְּׁתוּף בְּמַגְדֵּל¹¹⁸ וְנָעַל עָלָיו,
11 וְאֶבֶד הַמִּפְתָּח קָדָם שְׁחֻשְׁכָּה, אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ
12 לְהוֹצִיא הָעֲרוּב אֲלֵא אִם כֵּן עָשָׂה מְלַאכְהוֹ¹¹⁹ בֵּין
13 הַשְּׂמֻשׁוֹת - הָרִי זֶה כְּפִי שְׁאֶבֶד, וְאֵינוֹ עֲרוּב; שְׁהָרִי
14 אֵי אֶפְשָׁר לְאַכְלוֹ. הַפְּרִישׁוֹ¹²⁰ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אוֹ
15 תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְהַתְּנָה עָלָיָה שְׁלֵא תִהְיֶה תְּרוּמָה עַד
16 שְׁתַּחֲשֵׁף - אֵין מְעַרְבִין בָּהּ; שְׁעַדִּין הִיא טָבֵל כֹּל בֵּין
17 הַשְּׂמֻשׁוֹת, וְצָרִיף שְׁתִּהְיֶה סַעְדָּה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.

(117) משנה, עירובין לד, ב. (118) של בנין, שאסור לסתרו בשבת. (119) גמורה, שאסורה מן התורה (ראה בהל' שבת, מפרק ז ואילך). אבל אם אפשר להוציא משם על ידי איסור דרבנן - עירובו עירוב, כדעת רבי שסובר "כל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות". (120) עירובין לו, א.

פֶּרֶק שְׁנַיִם

(1) כלל בו רבינו דיני חיסרון עשיית העירוב בחצרות, רצוננו-לומר אם לא נעשה, מה הוא האיסור המגיע מהיעדרו, והתקנה שיש בדבר, כשלא נעשה, והוא ביטול הרשות לאחד מהם. ומי הם הצריכין עירוב, ושעירוב או תקנה הנזכרת מועילה להם. ומי הוא שצריכין לביטול האסור - דבר אחר, רצוננו-לומר, כגוי שצריך במקומו שכירות מקום. ובזה נסתיים הפרק.

18 א. אֲנִשֵּׁי הַחֻצֵר² שְׁעָרָבוּ בְּלֵן, חוּץ מֵאֶחָד מֵהֵן שְׁלֵא
19 עֵרַב עִמָּהֶן, בֵּין מְזִירָ³ בֵּין שׁוֹכֵחַ - הָרִי זֶה אוֹסֵר
20 עָלֵיהֶן⁴, וְאֲסוּר לְכַלֵּן לְהוֹצִיא מִפְּתִיחַן לְחֻצֵר אוֹ
21 מִחֻצֵר לְבִתְיָחַן. בְּטֹל לְהֵן זֶה שְׁלֵא עֵרַב רְשׁוּת חֻצְרוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ג מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 עֲמַד בְּבִטּוּלוֹ³⁰; וְאִם בְּשׁוֹגֵג הוֹצִיא - אֵינּוּ אוֹסֵר, 22 שְׁהָרִי הוּא עוֹמֵד בְּבִטּוּלוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? 23 שְׁלֹא קָדְמוּ וְהִחֲזִיקוּ אֵלָיו שֶׁבִטֵּל לָהֶן; אֲבָל אִם קָדְמוּ 24 וְהִחֲזִיקוּ וְהוֹצִיאוּ, אִם חָזַר הוּא וְהוֹצִיא, בֵּין בְּשׁוֹגֵג 25 בֵּין בְּמִזִּיד - אֵינּוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן.³¹

(15) משנה, עירובין סט, ב. (16) באורחים ממש אין הכרל בין רבים ליחיד, ואף אם רבים מתארחים אצל יחיד - אין אוסרים עליו, אבל כאן הרי באמת החצר והבתים שייכים להם אלא כרי שיהא מותר לטלטל - נסתלקו מרשותם (חיי אדם'). (17) והוא-הדין שאין היחיד אורה אצל היחיד (רשב"א).

26 ז. שְׁנֵי³² בָּתִּים בְּשְׁנֵי צְדֵי רִשׁוֹת הַרְבִּים, וְהִקְפּוּם 27 נְכָרִים מְחֻצָּה³³ בְּשֶׁפֶת - אֵין מְבַטְלִין זֶה לְזֶה, הוֹאִיל 28 וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לַעֲרֹב מֵאֲמִשׁ³⁴. אֶחָד מִבְּנֵי חֲצָר³⁵ 29 שְׁמַת³⁶ וְהִנִּיחַ רִשׁוֹתָו לְאֶחָד מִן הַשּׁוֹק³⁷: אִם מֵת 30 מִבְּעוֹד יוֹם³⁸ - הָרִי הַיּוֹרֵשׁ שְׁאֵינּוּ מִבְּנֵי הַחֲצָר אוֹסֵר 31 עֲלֵיהֶם³⁹; וְאִם מֵת מִשְׁחָשְׁכָה - אֵינּוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם. 32 וְאֶחָד מִן הַשּׁוֹק⁴⁰ שְׁמַת וְהִנִּיחַ רִשׁוֹתָו לְאֶחָד מִבְּנֵי 33 הַחֲצָר: אִם מִבְּעוֹד יוֹם מֵת - אֵינּוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם, 34 שְׁהָרִי פְּלֵן מְעַרְבִים; וְאִם מֵת מִשְׁחָשְׁכָה⁴¹ - אוֹסֵר 35 עֲלֵיהֶם, עַד שֶׁיִּבְטֵל רִשׁוֹת מוֹרִישׁוֹ לָהֶן.

1 ד. הַיּוֹ¹⁸ אֵלּוֹ שְׁלֹא עָרְבוּ שְׁנַיִם אוֹ יֶתֶר, אִם בְּטָלוּ 2 רִשׁוֹתָם לְמַעְרְבֵין - הַמְּעַרְבֵין מִתְּרִין, וְאֵלּוֹ שְׁלֹא 3 עָרְבוּ אֶסוּרִין¹⁹. וְאֵין הַמְּעַרְבֵין יְכוּלִים לְבַטֵּל רִשׁוֹתָם 4 לְשְׁנַיִם שְׁלֹא עָרְבוּ; שְׁפָל אֶחָד מֵהֶן אוֹסֵר עַל 5 חֲבֵרוֹ²⁰. וְאֶפְלוּ חָזַר הָאֶחָד שְׁלֹא עָרַב וּבִטֵּל רִשׁוֹתוֹ 6 לְשְׁנֵי שְׁלֹא עָרְבוּ²¹ - הָרִי זֶה אוֹסֵר; שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁבִּטְלוּ 7 לוֹ הַמְּעַרְבֵין אֶסוּר הָיָה. אֶחָד שֶׁעָרַב²² אֵינּוּ מְבַטֵּל 8 רִשׁוֹתוֹ לְאֶחָד שְׁלֹא עָרַב, אֲבָל הָאֶחָד שְׁלֹא עָרַב 9 מְבַטֵּל רִשׁוֹתוֹ לְאֶחָד שֶׁעָרַב.

32 עירובין ע, ב. (33) ונעשו כחצר ששני בתים פתוחים לתוכה, ואוסרים זה על זה. (34) וכיון שנאסרו למקצת השבת, נאסרו לכל השבת. (35) שעירב עם בני החצר. (36) ולא נשאר מבני ביתו באותה חצר. (37) שנפלה רשותו בירושה לאחד מבניו הגר במקום אחר, והוא בא בשבת לגור בתוך ביתו של המת (מגיד-משנה). (38) לפני כניסת השבת. (39) שכיון שהותר למקצת שבת - הותר לכל השבת. (40) שהיתה לו דירה בחצר. (41) שאינו יכול לערב עוד.

(18) עירובין סט, ב. (19) שאין הרבים נעשים אורחים (רשב"א). (20) גם אחרי שהמערבים ביטלו את רשותם להם (או"ח סי' שפ). (21) אחרי שביטלו המערבים. (22) כאן מדובר כששנים עירבו יחד והשלישי לא עירב עמהם, לכן אם השלישי מבטל רשותו - מותרים השנים בטלטול. אבל "אחד שעירב" - אחד מהשנים שעירבו, אינו יכול לבטל רשותו לשלישי, מפני שעדיין נשארים שנים שלא עירבו זה עם זה, ודברי רבינו "מבטל רשותו לאחד שעירב" - כוונתו כשמת אחד מהשנים, אבל כשהוא חי, ויש שנים שלא עירבו, צריך לבטל לכל אחד ואחד כמבואר למעלה (מגיד-משנה וראב"ד).

36 ח. יִשְׂרָאֵל⁴² וְגַר שֶׁשְׂרוּיִים בְּמַעְרָה⁴³ אַחַת, וּמֵת 37 הַגֵּר⁴⁴ מִבְּעוֹד יוֹם, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִחֲזִיק יִשְׂרָאֵל 38 אַחַר בְּנִכְסָיו עַד שֶׁחָשְׁכָה - הָרִי זֶה הַמְּחֲזִיק⁴⁵ אוֹסֵר⁴⁶ 39 עַד שֶׁיִּבְטֵל; שְׁהָרִי הוּא פְּיוֹרֵשׁ⁴⁷. וְאִם מֵת הַגֵּר 40 מִשְׁחָשְׁכָה⁴⁸, אֶף עַל פִּי שֶׁהִחֲזִיק יִשְׂרָאֵל אַחַר 41 בְּנִכְסָיו - אֵינּוּ אוֹסֵר עָלָיו, אֲלָא בְּהִתְרוֹ הַרְאֵשׁוֹן הוּא 42 עוֹמֵד⁴⁹.

10 ה. פְּשָׁם²³ שֶׁבַעל הַבֵּית זֶה מְבַטֵּל רִשׁוֹתוֹ לְבַעַל הַבֵּית 11 זֶה בְּחֲצָר אַחַת, כִּן מְבַטְלִין מִחֲצָר לְחֲצָר²⁴. וּמְבַטְלִין 12 וְחוֹזְרִין וּמְבַטְלִין. פִּיצוּד²⁵? שְׁנַיִם שֶׁשְׂרוּיִים בְּחֲצָר, 13 וְלֹא עָרַב אֶחָד מֵהֶן - מְבַטֵּל רִשׁוֹתוֹ לְשְׁנֵי, וְנִמְצָא 14 הַשְּׁנֵי מְטַלְטֵל בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁבִּטֵּל לוֹ חֲבֵרוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה 15 צְרָכָיו²⁶; וְחוֹזֵר הַשְּׁנֵי וּמְבַטֵּל רִשׁוֹתוֹ לְרֵאשׁוֹן, 16 וּמְטַלְטֵל הַרְאֵשׁוֹן בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁבִּטֵּל לוֹ. וְכֵן בְּמָה 17 פְּעָמִים. וְיֵשׁ בְּטוֹל רִשׁוֹת בְּחֲרָה²⁷ כְּדָרְךָ שֶׁהוּא 18 בְּחֲצָר²⁸.

(42) עירובין ע, ב. (43) ועירבו יחד. ובנוסח אחר: "בחצר אחת" ('מעשה רוקח'). ובברייתא: "במגורה אחת", ומבאר רש"י: "כמין גורן וחלוק לחדרים, והיה לכל אחד פתחו בחצר ואוסרים זה על זה". (44) "וגר שמת ולא הוליד ישראל אחר שנתגייר, אין לו יורשים, אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו - זכה" (רבינו ב"מ אהל' זכיה ומתנה ה"ו). (45) שזכה בנכסיו הגר. (46) אף-על-פי שבכניסת השבת, היתה דירה זו בלא בעלים ולא היתה אוסרת - אף-על-פי-כן אין אומרים בה: "כיון שהותרה בכניסת השבת - הותרה

(23) עירובין סו, ב. (24) "ששתי חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, אף-על-פי שאין אחת אוסרת על חברתה, אם רצתה האחת לבטל רשותה אצל השניה - היא אסורה וחברתה מותרת" (מגיד-משנה). (25) מבטל וחוזר ומבטל. (26) ובזה שוב זכה בחצרו ורשותו. (27) שאין דיירים בתוכה, ושני בתים פתוחים לתוכה ואוסרים זה על זה אם לא עירבו, והביטול מועיל ביניהם כדרך שמועיל בחצר (מגיד-משנה). (28) ואין אומרים שביטול רשות אינו מועיל אלא בחצר ששם עיקר תשמישם של בני אדם (משנה ברורה' או"ח סי' שפא).

19 ו. מֵי²⁹ שֶׁבַעל רִשׁוֹתוֹ וְחָזַר וּטְלָטֵל בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁבִּטֵּל: 20 אִם בְּמִזִּיד הוֹצִיא - הָרִי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, שְׁהָרִי לֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רוצה בקלות להשכיר, ימנע הישראל מלדור עמו כדי שלא יאסור עליו את הטלטול בשבת.

יא. שְׁתִּיבָה⁵⁶ חֲצֵרוֹת זֹה לְפָנִים מִזֵּי⁵⁷, וַיִּשְׂרָאֵל וַעֲבָד²⁷
 פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת דְּרִים בְּפָנִימִית, וַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרָי⁵⁸²⁸
 בְּחִיצוֹנָה; אוּ שְׁהִיָּה יִשְׂרָאֵל וַעֲבָד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת²⁹
 בְּחִיצוֹנָה, וַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרָ בְּפָנִימִית - הָרִי זֶה אוֹסֵר עַל³⁰
 הַחִיצוֹנָה עַד שֵׁישְׁכּוּר מִמְּנוֹ⁵⁹, שְׁהִיָּה רַגְלֵי שְׁנֵי³¹
 יִשְׂרָאֵלִים וַעֲבָד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת מְצוּיִים שָׁם;³²
 וְהַפְּנִימִי מִתָּר בְּפָנִימִית⁶⁰.³³

(56 עירובין סה, ב. 57) ודיירי החצר הפנימית צריכים לצאת דרך החצר החיצונה. (58) בנוסח אחר: "אחד" (כת"י התימנים). (59) כיון שכולם הולכים דרך החיצונה, נחשב כאילו דרים שם, והרי שני ישראלים וגוי דרים ביחד שאוסר עליהם (כדלעיל ה"). (60) שהרי הגוי גר בחיצונה ואינו אוסר על הפנימית, בין אם היה בה ישראל לבדו או ישראל וגוי (כדלעיל ה"ט).

יב. שוֹכְרִין⁶¹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת אֶפְלוֹ³⁴
 בְּשַׁבָּת⁶², שֶׁהַשְּׂכִירוֹת כְּבִטּוֹל רְשׁוּת הַיָּהּ; שְׂאִינָה³⁵
 שְׂכִירוֹת וְדָאִית, אֶלָּא הֶכִּר בְּלִבְד⁶³. לְפִיכָּה, שוֹכְרִין³⁶
 מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת אֶפְלוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁנֵה³⁷
 פְּרוּטָה⁶⁴, וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת מְשַׁכְּרֵת³⁸
 שְׂלָא לְדַעְתּוֹ⁶⁵, וְכֵן שְׂכִירוֹ וְשִׁמְשׁוֹ מְשַׁכְּרִין שְׂלָא³⁹
 לְדַעְתּוֹ; וְאֶפְלוֹ הִיָּה שְׂכִירוֹ אוּ שִׁמְשׁוֹ יִשְׂרָאֵלִי - הָרִי⁴⁰
 זֶה מְשַׁכְּרֵר שְׂלָא לְדַעְתּוֹ. שְׂאֵל מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁴¹
 וּמְזֻלוֹת מְקוּם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֶפְצָיו, וְהִשְׂאִילוֹ - הָרִי⁴²
 נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, וּמְשַׁכְּרֵר שְׂלָא לְדַעְתּוֹ. הִיָּה⁴³
 לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת זֶה שְׂכִירוֹ אוּ שִׁמְשׁוֹ אוּ⁴⁴
 נְשִׁים רַבִּים, אִם הַשְּׂכִיר אֶחָד מֵהֵן - דִּיּוֹ⁶⁶.⁴⁵

(61 עירובין סה, ב. 62) ונותנים לו דבר מאכל עבור השכירות, ואין צריך לפרש לו שהוא כדי להתיר הטלטול בשבת, ואין צריך הגוי לעשות כתב על השכירות (או"ח סי' שפב). (63) להתיר טלטול בחצר, ואין זה דומה למקח וממכר שאסור בשבת. (64) שלגבי גוי, נחשב גם פחות משהו פרוטה ממון (רבינו בה"ל מלכים פ"ט הלכה ט). (65) עירובין ס, א. ואפילו אם מסרב הנכרי להשכיר, מועילה שכירות מאשתו (מגיד-משנה). (66) עירובין סו, א.

יג. שְׁנֵי⁶⁷ יִשְׂרָאֵלִים וַעֲבָד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת הַדְּרִים⁴⁶
 בְּחִצְרָ אַחַת, וְשִׁכְרוּ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת⁴⁷
 בְּשַׁבָּת - חוֹזֵר הָאֶחָד⁶⁸ וּמְבַטֵּל רְשׁוֹתוֹ לְשֵׁנִי⁶⁹,⁴⁸
 וּמִתָּר⁷⁰. וְכֵן אִם מֵת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת בְּשַׁבָּת⁴⁹
 - מְבַטֵּל הַיִּשְׂרָאֵלִי לְיִשְׂרָאֵל הָאֲחֵר⁷¹, וְהִיָּה מִתָּר⁵⁰
 לְטַלְטֵל.⁵¹

(67 עירובין סה, ב. 68) הישראלי. (69) שהעירוב שעשו, לא הועיל - כיון שהיה גוי ביניהם. (70) שמותר לבטל רשות בשבת, כמו שכתב למעלה הלכה ב. (71) כיון שמת

לכל השבת", הואיל והיתה ראויה שיחזיק בה הישראל מבעוד יום. (47) ויורש יכול לבטל אף-על-פי שעם כניסת השבת היה מורישו חי (למעלה הלכה ז). (48) שכבר קנה העירוב בכניסת השבת. (49) כיון שהותר למקצת שבת - הותר לכולה.

ט. יִשְׂרָאֵל⁵⁰ הָדָר עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת אוּ עִם¹
 גֵּר תּוֹשֵׁב⁵¹ בְּחִצְרָ - אִינוֹ אוֹסֵר עָלָיו; שְׁדִירַת הָעוֹבֵד²
 פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת אִינָה דִירָה, אֶלָּא בְּבִהְמָה הוּא³
 חֲשׁוּב⁵². וְאִם הִיָּה שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוּ יִתֵּר וַעֲבָד⁴
 פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת שְׁכֵן עִמָּהֵן - הָרִי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶם.⁵
 וְדָבָר זֶה גְזֵרָה, שְׂלָא יִשְׁפִּינוּ עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת⁶
 עִמָּהֵן, שְׂלָא יִלְמְדוּ מִמְּעֻשָׂיו. וְלָמָּה לֹא גָזְרוּ⁷
 בְּיִשְׂרָאֵל אֶחָד וַעֲבָד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת אֶחָד? מִפְּנֵי⁸
 שְׂאִינוֹ דָּבָר מְצוּי, שְׁהִיָּה יִפְחָד שְׁמָא יִתְיַחַד עִמּוֹ⁹
 וְיִהְרַגְנוּ; וְכִבֵּר אֶסְרוּ לְהִתְיַחַד עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים¹⁰
 וּמְזֻלוֹת⁵³.¹¹

(50) משנה, עירובין סא, ב. (51) 'ירושלמי' עירובין פ"ו ה"ב. והוא נכרי שלא נתגיר אלא שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. (52) שנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי, אדם אתם" (יחזקאל לד, לא) אתם קרוים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם (יבמות סא.). וגר תושב, דינו כגוי לענין זה (מגיד-משנה בשם 'ירושלמי'). (53) "אין מתייחדים עם הגוים, מפני שמקצתם חשודים על שפיכות דמים, ולכן אמר כשיהיה אחד גוי ואחד ישראל - אינו אוסר עליו, שהיהודי ימנע לגור אתו ולהשכיר לו, לפי שהוא חשוד על שפיכות דמים, אבל אם היו שני ישראלים, שמוותר להם להתייחד עמו, אז נאמר אסור, כדי שלא ידור עמו, גזירה שמא ילמד ממעשיו" (פירוש המשניות).

י. שְׁנֵי⁵⁴ יִשְׂרָאֵלִים וַעֲבָד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת אֶחָד,¹²
 הַשּׁוֹכְנִים בְּחִצְרָ אַחַת, וְעָרְבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים לְעֻצְמָן -¹³
 לֹא הוֹעִילוֹ פְלוֹם. וְכֵן אִם בְּטָלוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים¹⁴
 וּמְזֻלוֹת אוּ בְטָל לָהֵן, אוּ בְטָלוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים זֶה לָזֶה¹⁵
 וְנִעְשׂוּ בְּיַחֲד עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת - לֹא¹⁶
 הוֹעִילוֹ פְלוֹם; שְׂאִין עָרוּב מוֹעִיל בְּמְקוֹם עוֹבֵד¹⁷
 פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת, וְאִין בְּטוֹל רְשׁוֹת מוֹעִיל בְּמְקוֹם¹⁸
 עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת. וְאִין לָהֵן תְּקֵנָה, אֶלָּא¹⁹
 שֵׁישְׁכּוּר מִמְּנוֹ רְשׁוֹתוֹ, וְיַעֲשֶׂה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים²⁰
 וּמְזֻלוֹת פְּאֵלוֹ הוּא אוֹרַח עִמָּהֵן⁵⁵. וְכֵן אִם הִיָּה עוֹבֵד²¹
 פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת רַבִּים - מְשַׁכְּרִין רְשׁוֹתָם²²
 לְיִשְׂרָאֵלִים, וְהַיִּשְׂרָאֵלִים מְעַרְבִין וּמִתְרִין. וַיִּשְׂרָאֵל²³
 אֶחָד שִׁשְׁכַר מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת - מְעַרְבַּ עִם²⁴
 שְׂאָר הַיִּשְׂרָאֵלִים וְיִתְרוֹ פְלוֹם; וְאִין כָּל אֶחָד צָרִיךְ²⁵
 לְשַׁכַּר מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת.²⁶

(54) עירובין סב, א. (55) עירובין סו, א. והטעם בזה מפני שרצו חכמים להרחיק דירת ישראל מן הגוים, לכן החמירו שאין לו תקנה עד שישכור ממנו רשות, ומאחר שהגוי אינו

23 פָּגוֹן צְדוּקִין וּבִיתוֹסִין⁸¹ וְכָל הַפּוֹפְרִים בְּתוֹרָה שֶׁבָּעַל
24 פָּה, כָּלְלוּ שָׁל דְּבַר: כָּל מִי שְׁאִינוּ מוֹדֵה בְּמַצּוֹת
25 עָרוֹב - אֵין מְעַרְבִין עִמּוֹ, לְפִי שְׁאִינוּ מוֹדֵה בְּעָרוֹב;
26 וְאֵין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׁאִינוּ פְּעוּבָד פּוֹכְבִים
27 וּמְזֻלוֹת; אָבָל מְבִטֵּל הוּא רְשׁוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַכְּשֵׁר⁸²,
28 וְזוֹ הִיא תְּקַנְתּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל אֶחָד פֶּשֶׁר וְזֶה
29 הַצְּדוּקִי בְּחֶצֶר - הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו עַד שֶׁיְּבַטֵּל לוֹ
30 רְשׁוּתוֹ.

(80 בעירובין סט, ב: "ישראל מומר, משמר שבתו בשוק (אף שמחלל בצנעא) - מבטל רשות. שאינו משמר שבתו בשוק (שמחלל שבת אף בפרהסיא) - אינו מבטל רשות, מפני שאמרו: ישראל נוטל רשות ונותן רשות, ובנכרי עד שישכירו". (81) "כתות הרעות שיצאו מן הכלל, שמוצאם מצדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו, שטעו בפירוש דברי רבם, התחילו להשיב על הקבלה של רבותינו, ולפרש את הפסוקים כמו שיראה להם, מבלתי שישמעו לחכם כלל, היפך אמרו יתברך (דברים יז, יא): על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (רבינו בפירוש המשניות לאבות פרק א מ"ג). ולענין הקראים, השיב רבינו בתשובה, שאין ראוי להשלים בהם מנין, להיותם בלתי מודים בחיוב הזה. והביא ראה מעירוב, שג"כ אמרו כי מי שאינו מודה במצות עירוב אין מערבים עמו (תשובות הרמב"ם פריימן סי' יד) ועי' הל' ממרים פ"ג ה"ג. (82) בנוסח אחר: "כישאל הכשר" (מעשה רוקח').

יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) ביאר בו רבינו החצרות המעורבות, רצוננו-לומר שיש ביניהן פתח או חלון, והן שרויות זו אצל זו, מהו דין העירוב בהם, אם צריכין לערב שתייהן ביחד, או הכרח להם לערב כל אחת בעצמה, או הרשות בידם, כי כל אלו הצדדין הם נמצאים בהם ונמשך לזה ביאר ענייני החצרות אלו עם אלו בלא עירוב מה הן.

א. חלוץ² שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת, אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּעָה
31 טְפָחִים עַל אַרְבַּעָה טְפָחִים או יָתֵר עַל זֶה, וְהָיָה
32 קְרוֹב מִן הָאָרֶץ בְּתוֹךְ עֶשְׂרֵה טְפָחִים³ - אֶפְלוּ⁴ כָּלוּ
33 לְמַעְלָה מִצְּשָׂרָה וּמִקְצֵתוֹ בְּתוֹךְ עֶשְׂרֵה, או כָּלוּ בְּתוֹךְ
34 עֶשְׂרֵה וּמִקְצֵתוֹ לְמַעְלָה מִצְּשָׂרָה אִם רָצוּ יוֹשְׁבֵי שְׁתֵּי
35 הַחֲצוֹת לְעָרֵב כֶּלֶן עָרוֹב אֶחָד - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ,
36 וְיַעֲשֶׂה כְּחֶצֶר אַחַת וְיִטְלֹטְלוּ מִזּוֹ לְזוֹ;⁵ וְאִם רָצוּ -
37 מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוֹבִין, אֵלוֹ לְעֶצְמָן וְאֵלוֹ לְעֶצְמָן. הָיָה
38 הַחֲלוֹץ פְּחוֹת מֵאַרְבַּעָה⁶, או שְׁהָיָה כָּלוּ לְמַעְלָה
39 מִצְּשָׂרָה⁷ - מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוֹבִין, אֵלוֹ לְעֶצְמָן וְאֵלוֹ
40 לְעֶצְמָן.
41

(2) משנה במסכת עירובין דף ע"ו עמוד ב'. (3) שאין מציצה פחותה מגובה עשרה טפחים (כמבואר בהלכות

הגוי, בטלה רשותו באותה חצר, אף שהיה חי בכניסת השבת.

1 יד. עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁷² שֶׁהַשְּׂכִיר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים
2 וּמְזֻלוֹת: אִם אֵין הָרֵאשׁוֹן יְכוֹל לְהוֹצִיא הָעוֹבֵד
3 פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת הַשְּׂנִי עַד שֶׁיִּשְׁשְׁלִים זְמַן שְׂכִירוֹתוֹ -
4 שׁוֹכְרִין מִזֶּה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת הַשְּׂנִי, שֶׁהָרִי
5 נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים; וְאִם יֵשׁ רְשׁוּת לְרֵאשׁוֹן לְהוֹצִיא
6 הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת הַשְּׂכִיר מִמֶּנּוּ בְּכָל עֵת
7 שְׂיִרְצָה⁷³, אִם לֹא הָיָה הַשְּׂנִי עוֹמֵד⁷⁴, וְשֶׁכָּרוּ
8 הַיִּשְׂרָאֵלִים מִן הָרֵאשׁוֹן - הָרִי אֵלוֹ מִתְּרִין.

(72) עירובין סה, ב: "ריש לקיש ותלמידי רבי חנינא, איקלעי (נזדמנו) לההוא פונדק (מלון), ולא הוה שוכר והוה משכיר, אמרו: מהו למיגר מיניה? (האם מועיל לשכור רשות מהמשכיר) - כל היכא דלא מצי מסלק ליה (כשאין המשכיר יכול להוציא עכשיו את השוכר מדירה) לא תיבעיא לך דלא אגרינא (ברור שאין לשכור ממנו רשות), כי תיבעיא היכא דמצי (כשיכול) מסלק ליה, מאי? - כיון דמצי מסלק ליה אגרינא (שוכרים), או דילמא השתא (עכשיו) מיהא לא סלקיה, אמר להן ריש לקיש: נשכור, ולכשנגיע אצל רבותינו שבררום נשאל להן, אתו שיללו (באו ושאלו) ליה רבי אפס, אמר להן: יפה עשיתם ששכרתם". (73) כגון שהתנה אתו כן בשעה שהשכירו. (74) כלשון הגמרא "ולא הוה שוכר". אבל אם השוכר לפנינו - אין לשכור אלא ממנו, וראה ב'בית יוסף' סי' שפב.

9 טו. חֲצֵר⁷⁵ שְׂיִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת
10 שְׂרוּיִין בָּהָּ⁷⁶, וְהָיוּ חֲלוֹנוֹת פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרָאֵלִי זֶה
11 לְבֵית יִשְׂרָאֵלִי זֶה, וְעָשׂוּ עָרוֹב דֶּרֶךְ חֲלוֹנוֹת - אֵף עַל
12 פִּי שֶׁהֵן מִתְּרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ חֲלוֹנוֹת⁷⁷,
13 הָרִי הֵן אֶסוּרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ פְּתָחִים⁷⁸,
14 מִפְּנֵי הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, עַד שֶׁיִּשְׂכְּרוּ; שְׁאֵין
15 רַבִּים נַעֲשִׂים בְּעָרוֹב פְּתִיחֵי בְּמִקּוֹם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים
16 וּמְזֻלוֹת⁷⁹.

(75) עירובין עד, ב. (76) ופתחיהם פתוחים לחצר. (77) שעל-ידי חלונות שביניהם חל העירוב שעשו, ששם אין רשות הנכרי מפסקת. (78) אם אויר החצר מפסיק בין הפתחים. (79) אף שהדעת נוטה שכיון שעירבו ביניהם נעשו כולם כאחד, ויחיד הדר עם הנכרי בחצר אין הנכרי אוסר עליו (לעיל הלכה ט) - אינו דומה ליחיד ממש שלא גזרו עליו מפני שלא שכח שיודר אתו, שיפחד להתייחד אתו שמא יהרגנו, אבל בשנים או יותר אין טעם זה, ואין לחשבם כאחד אפילו אם עירבו ביניהם.

17 טז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפִרְהֶסְיָא, או שֶׁהוּא
18 עוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - הָרִי הוּא פְּעוּבָד
19 פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת לְכָל דְּבָרָיו. וְאֵין מְעַרְבִין עִמּוֹ, וְאִינוּ
20 מְבִטֵּל רְשׁוּתוֹ, אֶלָּא שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, פְּעוּבָד פּוֹכְבִים
21 וּמְזֻלוֹת⁸⁰. אָבָל אִם הָיָה מִן הָאֶפִיקוֹרְסִין שְׁאֵין
22 עוֹבְדִין עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וְאֵין מְחַלְלִין שֶׁבֶת,

23 ה. פְּנֵה מַצְבָּה²² עַל גְּבֵי מַצְבָּה פְּצַד הַכֶּתֶל²³: אִם יֵשׁ
24 בַּתְּחִתּוֹנָה אֲרָבְעָה - מִמַּעַט²⁴; אִין בַּתְּחִתּוֹנָה אֲרָבְעָה
25 וְאִין בִּינָה לְבֵין הָעֲלִיּוֹנָה²⁵ שְׁלֹשָׁה²⁶ - מִמַּעַט, וְאִם
26 רָצוּ - מְעַרְבִין אֶחָד. וְכֵן בְּמַדְרֵגוֹת שֶׁל עֵץ²⁷ שְׁסָמְכֵן
27 לַכֶּתֶל.

22 מסכת עירובין דף כ"ז עמוד ב' כלומר בנה מערב שבת וקבעה בקרקע, ואי אפשר ליטלה משם בשבת. ובלשון הגמרא "איצטבא", והוא כעין ספסל של אבן. (23) ומן המצבה עד לראש הכותל אין עשרה טפחים. (24) את שיעור עשרת הטפחים, וחשוב כאילו אין כאן מחיצה עשרה. (25) ואף היא אינה רחבה ארבעה, שאם רחבה ארבעה ממעט (וכן נראה בפירושו רבינו חננאל - ביאור הלכה למשנה ברורה סימן שע"ב סעיף י"א, ועיין מ"מ). (26) וכל תוך שלושה כלבוד (כמחובר) הוא. (27) מסכת עירובין שם בשם רב נחמן אמר רבה בר אבא "סולם ששליבותיו פורחות וכו'".

28 ו. כֶּתֶל²⁸ גְּבוּהָ²⁹ שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת וְזִיז³⁰ יוֹצֵא
29 בְּאִמְצָעֵיתוֹ, אִם נִשְׂאָר מִן הַזִּיז עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל פְּחוֹת
30 מִמַּעַשְׂרָה - מְנִיחַ סֵלָם לְפָנֵי הַזִּיז³¹, וּמְעַרְבִין אֶחָד אִם
31 רָצוּ³²; אֲבָל אִם הִנִּיחַ הַסֵּלָם פְּצַד הַזִּיז - אִינוֹ מִמַּעַט.
32 הִיָּה הַכֶּתֶל גְּבוּהָ תְּשַׁעָה עָשָׂר טַפְחִים - מוֹצֵיא זִיז
33 אֶחָד בְּאִמְצָע, וּמְעַרְבִין אֶחָד אִם רָצוּ; שְׁהָרִי מִן הַזִּיז
34 עַד הָאֲרֶץ פְּחוֹת מִמַּעַשְׂרָה, וּמִן הַזִּיז הָעֲלִיּוֹן עַד רֹאשׁ
35 הַכֶּתֶל פְּחוֹת מִמַּעַשְׂרָה. הִיָּה הַכֶּתֶל גְּבוּהָ עָשָׂרִים
36 טַפְחִים - צָרִיף שְׁנֵי זִיזִין³³ זֶה שְׁלֹא פִּגְגָד זֶה, עַד
37 שְׁהִיָּה בֵין הַזִּיז הַתַּחְתּוֹן וּבֵין הָאֲרֶץ פְּחוֹת מִמַּעַשְׂרָה,
38 וּבֵין הַזִּיז הָעֲלִיּוֹן וּבֵין רֹאשׁ הַכֶּתֶל פְּחוֹת מִמַּעַשְׂרָה,
39 וּמְעַרְבִין אֶחָד אִם רָצוּ.

28 מסכת עירובין דף ע"ח עמוד א'. (29) יותר מעשרה טפחים. (30) בליטה יוצאת מן הכותל. (31) שייסמוך ראשו העליון של הסולם בזיז, ועל ידי זה נחשב הסולם כמדרגה לזיז. (32) הראב"ד יש לו שיטה אחרת בגמרא לפי נוסחתו, שהמדובר הוא בזיז שיש בו ארבעה על ארבעה, הממעט משיעור עשרה שלא יחשב הכותל למחיצה, אולם אם הסמיך את הסולם לאותו הזיז, אינו יכול להשתמש בזיז ומיעט כוחו, שהסולם אינו ראוי למעט את הכותל לפי שאינו רחב כל צרכו, והזיז אינו ראוי לפי שהסולם סמוך עליו, ויש כאן מחיצה בין שתי החצרות, ולכן מערבים שתיים ואין מערבין אחד ("מגיד משנה"). (33) אחד קודם עשרה תחתונים, ואחד הימנו למעלה בתוך עשרה עליונים ויעמידם זה שלא כנגד זה, כדי שיוכל לקבוע סולם מאחד לשני (רש"י).

40 ז. דִּקְלָ שֶׁחֲתָכוּ וּסְמָכוּ עַל רֹאשׁ הַכֶּתֶל וְעַל הָאֲרֶץ -
41 מְעַרְבִין אֶחָד³⁴ אִם רָצוּ, וְאִינוֹ צָרִיף לְקַבְּעוֹ בַּפְּגָז.
42 וְכֵן³⁵ הַסֵּלָם - פְּכָדוֹ קוֹבְעוֹ, וְאִינוֹ צָרִיף לְחַבְרוֹ
43 בַּפְּגָז. הִיּוּ קָשִׁין מְבַדְּלִין בֵּין שְׁתֵּי הַחֲצוֹת, וְסֵלָם
44 מִפְּאֵן וְסֵלָם מִפְּאֵן³⁶ - אִין מְעַרְבִין אֶחָד; שְׁהָרִי אִין
45 כַּף הַרְגֵל עוֹלָה בְּסֵלָם, לְפִי שְׁאִין לוֹ עַל מַה

שבת פרק י"ד הלכה א', וחשובות שתייהן כחצר אחת, שאין ביניהן מחיצה מפסקת. (4) בנ"א: "או אפילו" (מער"ק). (5) כי החלון נחשב כפתח בין שתי החצרות. (6) אינו נחשב כפתח אלא כחור בלבד. (7) שיש תחתיו מחיצה גמורה המחלקת את החצרות.

1 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֵלוֹן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת;
2 אֲבָל שְׁבִין שְׁנֵי בְּתִים⁸, אֲפִלוּ הִיָּה לְמַעְלָה מִמַּעַשְׂרָה,
3 וְכֵן חֵלוֹן שְׁבִין בֵּית לְעֻלָּה - אִם רָצוּ, מְעַרְבִין עָרוּב
4 אֶחָד, אֲפִלוּ שְׁאִין בִּינֵיהֶן סֵלָם⁹. וְהוּא, שְׁהִיָּה בּוֹ¹⁰
5 אֲרָבְעָה עַל אֲרָבְעָה. הִיָּה חֵלוֹן עָגֹל, אִם יֵשׁ בּוֹ פְּדֵי
6 לְרַבֵּעַ בּוֹ אֲרָבְעָה עַל אֲרָבְעָה¹¹ - הָרִי הוּא מְרַבֵּעַ.

(8) "ביתא כמאן דמליא דמי" (מסכת עירובין דף ע"ו עמוד ב') כיון שיש לו גג הרי הוא כמלא, וגם אם החלון למעלה מעשרה טפחים, נחשב כאילו הוא בתוך עשרה. (9) לעלות למעלה ואי אפשר להשתמש בעליה, מצטרפים כבית אחד. (10) בחלון. (11) שאפשר להכניס בחללו רבוע של ארבעה על ארבעה, ובגמרא מובא שאם היקף העיגול שבעה עשר טפחים פחות חומש, אפשר לרבע מתוכו מרובע של ד' על ד' (ראה "מגיד משנה" בשם הרשב"א).

7 ג. כֶּתֶל¹² שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת אוּ מִתְבֵּן שְׁבִין שְׁתֵּי
8 חֲצוֹת¹³ פְּחוֹת מִמַּעַשְׂרָה טַפְחִים¹⁴ - מְעַרְבִין עָרוּב
9 אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם; הִיָּה גְבוּהָ עֶשְׂרֵה¹⁵ אוּ יִתְרִי
10 עַל פֶּן - מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוּבִין, אֱלוּ לְעֻצְמָן וְאֱלוּ
11 לְעֻצְמָן. וְאִם הִיָּה בִּינֵיהֶם סֵלָם מִפְּאֵן וְסֵלָם מִפְּאֵן -
12 הָרִי הֵן כְּפִתְחָה¹⁶; וְאִם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד. וְאֲפִלוּ
13 הִיָּה הַסֵּלָם זְקוּף וְסָמוּךְ לַכֶּתֶל, שְׁהָרִי אִין יְכוּלִין
14 לְעֻלּוֹת בּוֹ עַד שְׁמִישְׁףּ וְיִתְרַחַק מִתַּחְתּוֹ מִן הַכֶּתֶל -
15 הָרִי זֶה מִתִּיר. וְאֲפִלוּ לֹא הִיָּה מְגִיעַ רֹאשׁ הַסֵּלָם
16 לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל, אִם נִשְׂאָר בִּינֵיהֶן פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה¹⁷ -
17 הָרִי זֶה מִתִּיר, וּמְעַרְבִין אֶחָד אִם רָצוּ.

(12) משנה במסכת עירובין שם. (13) משנה במסכת עירובין דף ע"ט עמוד א' גדיש של תבן מפסיק ביניהן על פני כל רוחב החצר. (14) שמחיצה פחותה מעשרה אינה נקראת מחיצה, ושתי החצרות נחשבות לאחת. (15) אפילו אינו רחב ארבעה (ראה מגיד משנה). (16) מכיון שאפשר להשתמש ביניהן דרך הסולם. (17) "שכל פחות משלשה טפחים כלבוד דמי" (=כמחובר דומה. מסכת סוכה דף ז' עמוד א').

18 ד. הִיָּה¹⁸ הַכֶּתֶל רָחֵב אֲרָבְעָה¹⁹, וְעָשׂוּ סֵלָם²⁰ מִפְּאֵן
19 וְסֵלָם מִפְּאֵן, אָף עַל פִּי שְׁהַסֵּלָמוֹת מִרְחָקִים זֶה מִזֶּה
20 - אִם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד. אִין בְּרַחֵב הַכֶּתֶל אֲרָבְעָה:
21 אִם אִין בֵּין הַסֵּלָמוֹת שְׁלֹשָׁה - מְעַרְבִין אֶחָד; הִיָּה
22 בִּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה - מְעַרְבִין שְׁנַיִם²¹.

(18) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד ב'. (19) היינו ארבעה טפחים ובקלות אפשר ללכת על הכותל. (20) בגמרא שם אמרו שהסולם רחב ארבעה טפחים ולא הזכירו רבינו (מגיד משנה). (21) שהכותל מפסיק בין החצרות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְשִׁימְךָ³⁷. הִיָּה סֵלֶם בְּאֻמְצֵעַ, וְקָשִׁין מִכָּאן וְקָשִׁין
2 מִכָּאן³⁸ - אִם רָצוּ, מְעַרְבִין שְׁנַיִם³⁹.

34) במסכת עירובין דף ע"ח עמוד א'. "דקלים שבבבל אינן צריכין קבע, מאי טעמא? כבידן קובעתן" ואף על פי שיש עליהם תורת כלי - מפני כבדם אין אדם נוטלם, ונקבעו. (35) מסכת עירובין שם. (36) רוצה לאמר "שהמחיצה החוצצת [בין שתי החצרות] היא של קשין והסולמות סמוכים עליהם זה מכאן וזה מכאן (בית הבחירה להרב המאירי שם). (37) שהמחיצה תתמוטט. (38) "שהמחיצה על פני כל ארכה - של קש, אלא שיש באמצעה בנין חזק כעין עמוד למקום קביעות ראשי הסולמות" (בית הבחירה שם). (39) עיקר החידוש כאן הוא שאם רצו מערבין אחד, כיון שיכול להשתמש בסולם, הסולם מצרף שתי החצרות להיות אחת, ולכן הגיה בהגהות בן אריה: "אם רצו מערבין אחד], אם רצו מערבין שנים".

18 יֵא. הִיָּתָה⁵³ הַפְּרָצָה פְּחוּתָהּ מְעַשֵּׂר, וּבָא לְהַשְׁלִימָהּ
19 לְיֵתֵר מְעַשֵּׂר⁵⁴ - חוֹקֵק בְּכֶתֶל גְּבוּהָ עֲשֶׂרָה טַפְחִים⁵⁵,
20 וּמְעַרְבִין עָרוֹב אֶחָד. וְאִם בָּא לְפָרֵץ לְכַתְּחֵלָה⁵⁶
21 פְּרָצָה יֵתֵר מְעַשֵּׂר בְּכָל הַכֶּתֶל - צָרִיף לְהִיּוֹת גְּבוּהָ
22 הַפְּרָצָה מְלֵא קוּמְתוֹ⁵⁷.

3 ח. הִיָּה⁴⁰ אֵילָן בְּצַד הַכֶּתֶל, וְעֲשֶׂהוּ סֵלֶם לְכַתְּלָהּ - אִם
4 רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד; הוּאִיל וְאִסוּר שְׁבוּת⁴¹ הוּא
5 שְׁגָרָם לוֹ שְׁלֵא יַעֲלֶה בְּאֵילָן⁴². עֲשֶׂה אֲשֶׁרָה⁴³ סֵלֶם
6 לְכַתְּלָהּ - אֵין מְעַרְבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שְׁאִסוּר לַעֲלוֹת
7 עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהִרָהּ הִיא אִסוּרָה בְּהִנְיָהּ.

40) מסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב'. (41) חכמים אסרו לעלות באילן בשבת משום שבות (כמבואר בהלכות שבת פרק כ"א הלכה א'). (42) בנ"א: נוסף כאן: "לא גזרו עליו בין השמשות" (מעשה רוקח), "שכל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות" (פרק כ"ד מהלכות שבת הלכה י'). הרי שתי החצרות מצורפות לאחת על ידי האילן, בזמן שחל דין העירוב, דהיינו בין השמשות (למעלה פרק א' הלכה כ"א). (43) אילן שעבודוהו לעבודה זרה אסור בהנאה, שהתורה אמרה (דברים פרק י"ב פסוק ג') "ואשריהם תשרפון באש".

44) מסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב'. (44) חכמים אסרו לעלות באילן בשבת משום שבות (כמבואר בהלכות שבת פרק כ"א הלכה א'). (42) בנ"א: נוסף כאן: "לא גזרו עליו בין השמשות" (מעשה רוקח), "שכל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות" (פרק כ"ד מהלכות שבת הלכה י'). הרי שתי החצרות מצורפות לאחת על ידי האילן, בזמן שחל דין העירוב, דהיינו בין השמשות (למעלה פרק א' הלכה כ"א). (43) אילן שעבודוהו לעבודה זרה אסור בהנאה, שהתורה אמרה (דברים פרק י"ב פסוק ג') "ואשריהם תשרפון באש".

8 ט. כֶּתֶל⁴⁴ שְׁגוּבוֹהָ עֲשֶׂרָה, וּבָא לְמַעֲטוֹ⁴⁵ פְּדֵי לְעָרֵב
9 עָרוֹב אֶחָד, אִם יֵשׁ בְּאֶרֶץ הַמַּעֲוֹט אֲרַבְּעָה⁴⁶ טַפְחִים
10 - מְעַרְבִין אֶחָד. סֵתֵר מְקַצֵּת הַכֶּתֶל⁴⁷ עַד שְׁנַתְמַעֲט
11 מְעַשֶּׂרָה - צִדוֹ הַקָּצֵר נוֹתֵנִין אוֹתוֹ לְחָצֵר זוֹ⁴⁸, וְשָׂאָר
12 הַכֶּתֶל הַגְּבוּוֹה לְבֵין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת.

44) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד א'. (45) שעשה תל עפר למטה בקרקע סמוך לכותל, כדי שיהיה פחות מעשרה, לצרף שתי החצרות לאחת. (46) בנוסח שהיה לפני הרמב"ם היה כתוב "עשרה טפחים" (וכן מצא הרב המגיד בספריו), לכן השיג על רבנו, ודעתו שמספיק בשיעור ארבעה טפחים. אבל במקצת ספרים כלפינו "ארבעה טפחים" וכמפורש בגמרא שם וכן היא הנוסחא האמיתית (מגיד משנה). (47) כלומר מקצת עובי הכותל, עד שבצד אחת החצירות נתמעט הכותל מעשרה (לחם משנה). (48) כי בצד אותה החצר אין גובה הכותל עשרה.

13 י. נִפְרָץ⁴⁹ הַכֶּתֶל הַגְּבוּוֹה שְׁבִינֵיהֶן: אִם הִיָּתָה
14 הַפְּרָצָה⁵⁰ עַד עֲשֶׂר אַמּוֹת⁵¹ - מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוֹבִין;

58) משנה במסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב'. (59) כי שיעור המחיצות בעומק כמו בגובה (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד הלכה כ"ג). (60) ואין מחיצה בין שתי החצרות. (61) הראויים למאכל בהמה. (62) לפי שיכול לקחתם משם בשבת. (63) יסכים בלבו להשאירם שם.

58) משנה במסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב'. (59) כי שיעור המחיצות בעומק כמו בגובה (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד הלכה כ"ג). (60) ואין מחיצה בין שתי החצרות. (61) הראויים למאכל בהמה. (62) לפי שיכול לקחתם משם בשבת. (63) יסכים בלבו להשאירם שם.

64) משנה במסכת עירובין דף ע"ט עמוד א'. (65) והפחיתו מארבעה טפחים. (66) שהניח שם דברים האסורים לטלטל בשבת, ונחשב כאילו נקבעו שם ומיעטו משיעור המחיצה. (67) שאולי ינטלו משם בשבת, ותשאר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחצרותיהן מותר לשתיהן להכניס מעובי הכותל וכן להוציא ("מגיד משנה"). וראה להלן הלכה י"ח-ט.

המחיצה כמו שהיתה. (68) מעדר, וזה נחשב לקבוע, כיון שאסור לחפור בשבת.

1. יד. נתן⁶⁹ לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב
2. הקריצין⁷⁰ - מערבין אחד; ואם רצו - מערבין שני
3. ערובין. וכן שתי גזזטראות⁷¹ זו כנגד זו, אם הושיט
4. לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו - מערבין ערוב
5. אחד; ואם רצו - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן
6. ואלו לעצמן. היו זו בצד זו ואינן בשונה, אלא אחת
7. למעלה מחברתה: אם יש ביניהן פחות משלשה
8. טפחים - הרי הן ככצטטרא⁷² אחת⁷³ ומערבין אחת;
9. ואם יש ביניהם שלשה או יותר - מערבין שנים⁷⁴,
10. אלו לעצמן ואלו לעצמן.

11. טו. פתל⁷⁵ שבין שתי חצרות, שהוא רחב ארבעה⁷⁶,
12. והיה גבוה עשרה טפחים מחצר זו, ושנה לקרקע
13. חצר שניה⁷⁷ - נותנין רחבו לכני החצר שהוא שנה
14. להן ויחשב מחצרן⁷⁸; הואיל ותשמישו בנחת לאלו
15. ותשמישו בקשה לאלו, נותנין אותו לאלו
16. שתשמישו להן בנחת. וכן חריץ שבין שתי חצרות,
17. עמק עשרה טפחים מצד חצר זו, ושנה לקרקע חצר
18. שניה - נותנין רחבו לחצר שהוא שנה לה; מפני
19. שתשמישו נחת לזה וקשה לזה, נותנין אותו לאלו
20. שתשמישו להן בנחת.

85) מסכת עירובין דף פ"ה עמוד א'. (86) בית הרוס.
87) שאין להם פתח לצד החורבה, אלא שדרך החלון
זורקים לתוכו. (88) והשני אסור להשתמש בה.

69) משנה בעירובין דף ע"ח עמוד ב'. (70) כעין גשר
לעבור עליו. (71) של שתי עליות של שני דיירים.
(72) כגזוזטרא. (73) והיא עקומה (מסכת עירובין דף ע"ט
עמוד א'). (74) וכאן לא מועיל לשים נסר לגשר, ולחשבו
כפתח, כי "פתח בקרן זוית אין עושים", ועוד שמתיראים
לעבור על הגשר שהוא במדרון.

יח. כל גגות העיר⁸⁹, אף על פי שזה גבוה וזה
נמוך, עם כל החצרות ועם כל הקרפיפות⁹⁰ שהקפו
שלא לשם דירה, שאין בכל אחד מהן יתר על בית
סאתים⁹¹, עם עבדי הפתלים שבין החצרות, עם
המבואות שיש להן לחי או קורה - כלן רשות אחת
הן, ומטלטלין בכלן בלא ערוב כלים ששבתו
בתוכן⁹²; אבל לא כלים ששבתו בתוך הבית, אלא
אם פן ערבו⁹³.

89) משנה במסכת עירובין דף פ"ט עמוד א'. (90) מקום
נרחב המוקף גדר שלא לשם דירה, אלא לשים בתוכו
סחורה. (91) כשיעור חצר המשכן (מסכת עירובין דף כ"ג
עמוד ב') אורך מאה אמה על רוחב חמישים (שמות פרק
כ"ז פסוקים ט"ו-כ"ב), שהוא שטח של חמשת אלפים אמה
מרובעות (פרק ט"ז מהלכות שבת הלכה ג'). (92) שהיו
בתוכם בשבת (כמבואר בהלכה השניה בפרוטרוט).
(93) ואם לא עירבו אסור להוציא כלים מתוך הבית ולטלטל
בהם.

94) כפי צדד⁹⁴ כלי ששבת בתוך החצר, בין ערבו
אנשי החצר⁹⁵ בין לא ערבו - מתיר⁹⁶ להעלותו מן
החצר לגג או לראש הפתל, ומן הגג לגג אחר
הסמוך לו, אפלו היה גבוה ממנו כל שהוא או
נמוך, ומן הגג האחר לחצר שניה, ומחצר שניה
לגג שלישי של חצר שלישית, ומגג שלישי למבוי,
ומן המבוי לגג רביעי, עד שיעבירנו כל המדינה
כלה דרך גגות וחצרות, או דרך גגות וקרפיפות, או
דרך חצרות וקרפיפות, או דרך שלשון מזה לזה
ומזה לזה; ובלבד שלא יפגס בכלי זה לבית מן
הבתים, אלא אם פן ערבו אנשי כל המקומות האלו
ערוב אחד.

75) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד א'. (76) שאם אינו רחב
ארבעה טפחים - הוא מקום פטור ומותר לטלטל בו, וממנו
(פרק י"ד מהלכות שבת הלכה י"א-י"ב) - מגיד משנה.
(77) שהקרקע בחצר אחת גבוהה משל שניה, ולא שהיתה
שונה ממש לארץ, שאם-כן אינו נקרא כותל, אלא שאינו
גבוה עשרה טפחים ("מעשה רוקח"). (78) והם מותרים
לטלטל בהם בשבת.

94) כלומר: כיצד מותר לטלטל כלי בכל הגגות והחצרות
והקרפיפות? (95) בנ"א: "אנשי המקומות" (כ"י
התימנים). (96) "אמר רבי: כשהיינו לומדים תורה אצל
רבי שמעון בתקוע, היינו מעלים שמן ואלונטית (מגבת) מגג
לגג ומגג לחצר, ומחצר לחצר ומחצר לקרפף ומקרפף
לקרפף אחר, עד שהיינו מגיעים אצל המעיין שהיינו

טז. היה⁷⁹ הכתל שבין שתי החצרות נמוך מחצר
העליונה וגבוה מחצר התחתונה⁸⁰, שנמצאו בני
העליונה משתמשים בעביו⁸¹ על ידי שלשול⁸², ובני
התחתונה משתמשים בעביו על ידי זריקה⁸³ - שניהן
אסוּרין בו, עד שיערבו שתיהן ערוב אחד; אבל אם
לא ערבו - אין מכניסין מעבי פתל זה לבתים⁸⁴,
ואין מוציאין מהבתים לעביו.

94) מסכת עירובין דף פ"ג עמוד ב'. (80) שהחצירות הן
בשיפוע ההר. (81) בגג הכותל. (82) בהורדה על ידי
חבל. (83) הקשה לשימוש משלשול. (84) אבל

79) מסכת עירובין דף פ"ג עמוד ב'. (80) שהחצירות הן
בשיפוע ההר. (81) בגג הכותל. (82) בהורדה על ידי
חבל. (83) הקשה לשימוש משלשול. (84) אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 כד. חָצֵר¹¹² קִטְנָה שֶׁנִּפְרָצָה בְּמִלּוֹאֶה¹¹³ לְחָצֵר גְּדוּלָה
24 מִבְּעוֹד יוֹם¹¹⁴ - אֲנָשֵׁי גְדוּלָה¹¹⁵ מְעַרְבִין לְעֶצְמָן
25 וּמְתָרִים, שֶׁהָרִי נִשְׂאָר לָהֶן פְּצִימִין¹¹⁶ מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן;
26 וְאֲנָשֵׁי קִטְנָה אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבִּתְיָהֶן לְחָצֵר שְׁלֵהֶן,
27 עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ עִם בְּנֵי הַגְּדוּלָה עָרוֹב אֶחָד; שֶׁדִּיּוּרִין
28 שֶׁל גְּדוּלָה חֲשׂוּבִין כְּקִטְנָה¹¹⁷, וְאִין דִּיּוּרֵי קִטְנָה
29 חֲשׂוּבִין כְּגְדוּלָה.

112) מסכת עירובין דף צ"ג עמוד ב'. (113) כל רוחב הכותל, ולא נשאר ממנו כלום. (114) שאם נפרצה בשבת אומרים: "הואיל והותרה למקצת שבת הותרה לכולה (מסכת עירובין שם). (115) הדיירים שבתוך החצר הגדולה. (116) קרשים. שהרי נשארו בה מחיצות המתירות את הטלטול. ובנ"א: "פסים" (מער"ק). (117) שחצרו נחשבת "כפתחה של גדולה" - כאחת עם הגדולה.

30 כה. שְׂתִי¹¹⁸ חֲצֵרוֹת שֶׁעָרְבוּ עָרוֹב אֶחָד דְּרָף הַפֶּתַח
31 שְׂבִינְיָהֶן אוֹ דְּרָף הַחֲלוֹן, וְנִסְתַּם הַפֶּתַח¹¹⁹ אוֹ הַחֲלוֹן
32 בְּשַׁבָּת - כָּל אַחַת וְאַחַת מִתְּרַת לְעֶצְמָה¹²⁰; הוֹאִיל
33 וְהִתְרָה מִקְצַת שַׁבָּת¹²¹ - הִתְרָה כְּלָה. וְכֵן שְׂתֵי חֲצֵרוֹת
34 שֶׁעָרְבָה זוֹ לְעֶצְמָה וְזוֹ לְעֶצְמָה, וְנִפְלַל הַפֶּתַל
35 שְׂבִינְיָהֶן¹²² בְּשַׁבָּת - אֵלּוּ מְתָרִים לְעֶצְמָן, וּמוֹצִיאִין
36 מִבִּתְיָהֶן וּמִטְּלָטְלִין עַד עֵקֶר הַמְּחֻצָּה, וְאֵלּוּ מִטְּלָטְלִין
37 כֵּן עַד עֵקֶר הַמְּחֻצָּה; הוֹאִיל וְהִתְרָה מִקְצַת שַׁבָּת -
38 הִתְרָה כְּלָה. וְאֵף עַל פִּי שְׁנַתּוֹסְפוֹ הַדִּיּוּרִין, שֶׁהַדִּיּוּרִין
39 הַבָּאִין בְּשַׁבָּת אֵינָן אוֹסְרִין. נִפְתַּח הַחֲלוֹן וְנַעֲשֶׂה
40 הַפֶּתַח בְּשִׁגְגָה, אוֹ שֶׁעָשׂוּ נְכָרִים לְדַעְתָּן¹²³ - חֲזָרוּ
41 לְהִתְרָן¹²⁴. וְכֵן¹²⁵ שְׂתֵי סְפִינּוֹת שֶׁהָיוּ קָשׁוּרוֹת זוֹ בְּזוֹ,
42 וְעָרְבוּ¹²⁶, וְנִפְסְקוּ - אֲסוּר לְטָלְטַל מִזוֹ לְזוֹ, וְאֶפְלוּ
43 הָיוּ מִקְּפוֹת מְחֻצָּה¹²⁷. חֲזָרוּ וְנִקְשְׂרוּ בְּשׁוּגַג - חֲזָרוּ
44 לְהִתְרָן¹²⁸.

118) מסכת עירובין דף צ"ג עמוד ב'. (119) שנפלה מפולת נגדו (רש"י). (120) ואף על פי שהעירוב מונח בחצר האחרת ואי אפשר להוציאו משם (מ"מ). אבל לטלטל מחצר לחצר לא התירו, כמו בשתי ספינות להלן, ועיין ראב"ד. (121) בין השמשות. (122) כשהפרצה יתרה מעשר אמות, אינה נחשבת לפתח. (123) מדעת עצמם. (124) לטלטל מחצר לחצר. (125) מסכת שבת דף ק' עמוד ב'. (126) נחשבות כחצר אחת ומותר לטלטל מאחת לשניה. (127) שהקיף מחיצה מיריעות ביניהן (פירוש המשניות). (128) "שכל מחיצה שנעשתה בשבת נקראת מחיצה", אלא שאם עשאה במזיד קנסוהו חכמים שלא יועילו מעשיו.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) ביאר בו רבינו בדירת החצרות, מי הם הנקראים חלוקי הדירה, ובאי זה מקום ידור שם, ויאסור, ובאי זה זמן. וביאור זה החצר אחת בעצמה ובדין שתי החצירות. ונמשך אחר זה ביאור החצר החלוקה לבתים תחתיים ולעליות. מה הם אלו עם אלו, וכן החצר שיש לפנים הימנה חצר אחרת

רוחצים בו; אמר רבי יהודה: מעשה בשעת הסכנה והיינו מעלים ספר תורה מחצר לגג ומגג לחצר ומחצר לקרפף לקרות בו" (מסכת עירובין דף צ"א עמוד א').

1 כ. וְכֵן אִם שַׁבַּת הַכְּלִי בְּבִית וְהוֹצִיאָו לְחָצֵר - לֹא
2 יַעֲבִירָנוּ לְחָצֵר אַחֲרָת⁹⁷ אוֹ לִגַּג אַחֵר אוֹ לְרֹאשׁ הַפֶּתַל
3 אוֹ לְקַרְפֵּף, אֲלֵא אִם כֵּן עָרְבוּ אֲנָשֵׁי כָּל הַמְּקוֹמוֹת
4 שֶׁמְעַבְרִין בֵּהֶן כְּלִי זֶה עָרוֹב אֶחָד.

97) כיון ששבת בבית.

5 כא. בּוֹר⁹⁸ שְׂבִין שְׂתֵי חֲצֵרוֹת⁹⁹ - אִין מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ
6 בְּשַׁבָּת¹⁰⁰, אֲלֵא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מְחֻצָּה גְּבוּהָה עֲשָׂרָה
7 טְפָחִים¹⁰¹, כְּדִי שִׁיחֶיהָ כָּל אֶחָד דּוֹלָה מִרְשׁוֹתָי.
8 וְהִכֵּן מִמְּעִידִין אֵת הַמְּחֻצָּה? אִם הָיְתָה לְמַעְלָה מִן
9 הַמַּיִם - צָרִיף שִׁיחֶיהָ טְפַח מִן הַמְּחֻצָּה יוֹרֵד בְּתוֹךְ
10 הַמַּיִם; וְאִם הָיְתָה הַמְּחֻצָּה כְּלָה בְּתוֹךְ הַמַּיִם - צָרִיף
11 שִׁיחֶיהָ טְפַח מִמֶּנָּה יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, כְּדִי
12 שִׁתְּהִי נִפְרֶת רְשׁוֹת זֶה מִרְשׁוֹת זֶה¹⁰².

98) משנה במסכת עירובין דף פ"ו עמוד א'. (99) ולא עירבו ביניהם. (100) שנמצא כל אחד ממלא מרשות חבירו. (101) שתפסיק בין הרשויות. (102) שלא ישאב בדלי מרשות חבירו.

13 כב. וְכֵן¹⁰³ אִם עָשׂוּ עַל פִּי הַבּוֹר קוֹרָה רְחֵבָה¹⁰⁴
14 אַרְבַּעַת טְפָחִים - זֶה מְמַלֵּא מִצַּד הַקּוֹרָה, וְזֶה מְמַלֵּא
15 מִצַּדְּהָ הָאֲחֵר, וְכֹאֵלוּ הַבְּדִילָה חֶלֶק זֶה מִחֶלֶק זֶה.
16 אֵף עַל פִּי שְׁהַמַּיִם מְעַרְבִין מְלֻמְטָה, קַל הוּא שֶׁהִקְלוּ
17 חֲכָמִים בְּמַיִם¹⁰⁵.

103) מסכת עירובין דף פ"ו עמוד ב'. (104) כן בדפוס רומי. (105) ואף שכל מחיצה צריכה להגיע עד הקרקע ומחיצה תלויה אינה מועילה - הקילו חכמים במים להתיר מחיצה תלויה, "שאיסור טלטול במים מדבריהם (כי המים הם כרמלית), והקילו במחיצה שאינה אלא כדי לעשות היכר" (כמבואר בהלכות שבת פרק ט"ו הלכה י"ג). ורואים אנו כאילו קרש זה נמשך ויורד עד המים וחולק כל רשות לעצמו, וכאן אין לחשוש שידלה מרשות חבירו, לפי שאין דלי מהלך יותר מארבעה טפחים.

18 כג. בְּאֵר¹⁰⁶ שֶׁבְּאִמְצַע הַשְּׁבִיל¹⁰⁷ בֵּין שְׁנֵי פְתָלֵי
19 חֲצֵרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָא מְפֻלְגָת¹⁰⁸ מִפְתָּל זֶה
20 אַרְבַּעַת טְפָחִים וּמִפְתָּל זֶה אַרְבַּעַת טְפָחִים¹⁰⁹ -
21 שִׁנְיָהֶם מְמַלְאִין מִמֶּנָּה, וְאִין צָרִיכִין לְהוֹצִיא זִיּוּרִין¹¹⁰
22 עַל גְּבֵה; שְׂאִין אָדָם אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ דְּרָף אוֹרֵי¹¹¹.

106) מסכת עירובין דף פ"ה עמוד א'. (107) שיש מבוי קטן בין שתי החצרות השייך לשתייהן, ובאר באמצע, ומן החלון מורידים את הדלי בחבל לשאוב מים. (108) מרוחקת. (109) ובפחות מארבעה בודאי מותר לשאוב משם מים. (110) בליטת-קרש קטנה לשם היכר. (111) כיון שתשמישם הוא דרך החלון, אין אור חבירו אוסר עליו.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרי אנו סומכין (אוכלים) על שולחנו של רבי". והמדובר כשאין דיירים אחרים בחצר (גמרא, שם).

1. והאחים¹⁶ שְׁפָל אֶחָד מֵהֶם לֹא בֵּית בְּפָנָי עֲצָמוֹ,²⁶
- 27 וְאֵינָן סוּמְכִין¹⁷ עַל שְׁלַחַן אֲבִיהֶן; וְכֵן הַנְּשִׂים אוֹ
- 28 הַעֲבָדִים¹⁸ שְׂאִינָן סוּמְכִין עַל שְׁלַחַן בְּעֲלִיָּהֶן אוֹ רִבֵּן
- 29 תְּמִיד¹⁹, אֲבָל אוֹכְלִין הֵם עַל שְׁלַחַנוֹ בְּשֹׂכֵר מְלֹאכָה
- 30 שְׂעוּשִׁין לֹא אוֹ בְּטוֹבָה יָמִים יְדוּעִין, כְּמִי שְׂשׂוּעַד
- 31 אֶצֶל חֲבֵרוֹ שְׂבוּעַ אוֹ חֲדָשׁ: אִם אֵין עִמָּהֶם דְּיוּרִין
- 32 אַחֲרֵים בְּחֻצָּה - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרְבוֹ,²⁰ וְאִם עָרְבוּ עִם
- 33 חֻצֵּר אַחֲרָת - עָרׁוּב אֶחָד לְכָלָן, וְאִם בָּא הָעָרׁוּב
- 34 אֶצְלָן - אֵין נוֹתְנִין פֶּת; וְאִם הָיוּ דְיוּרִין עִמָּהֶן בְּחֻצֵּר
- 35 - צְרִיכִין פֶּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּשֶׂאֵר אֲנָשֵׁי הַחֻצֵּר²¹,
- 36 מְפָנֵי שְׂאִינָן סוּמְכִין עַל שְׁלַחַן אֶחָד תְּמִיד.

16 עירובין, שם. 17) בנוסח אחר: "אוכלין" (מעשה ורקח). 18) יש בזה מחלוקת בין רבי יהודה בן בתירא, המתיר בנשים ואוסר בעבדים, לבין רבי יהודה בן בבא, המתיר בעבדים ואוסר בנשים, והלכה כדברי שניהם להקל, כי "הלכה כדברי המיקל בעירוב" (עירובין מו.). 19) זהו פירוש רבינו למה שאמרו בתלמוד: "מקבלי פרס", שאין אוכלים תמיד אצל אביהם, אלא לפעמים סועדים אצלו זמן ממושך שבוע או חודש, אבל הראב"ד ורש"י מפרשים אחרת: "מקבלי פרס" - שהאב נותן להם פונסתם (בלחם או בכסף), והם אוכלים בבתיהם, וכיון שניזונים ממקור אחד ואוכלים בבתיהם, הם חלוקים במקצת ומאוחדים במקצת לענין עירוב. 20) שנחשבים ככית אחד. 21) שהדיירים האחרים אוסרים עליהם, ונחשבים כחלוקים בדירותיהם.

- ז. הַמְשָׁה²² חֲבוּרוֹת שְׂשֻׁבְתוֹ²³ בְּטָרְקָלִין²⁴ אֶחָד: אִם
- 37 הָיָה מִפְּסִיק בֵּין כָּל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה מְחִיצָה הַמְּגַעֶצֶת
- 38 לַתְּקָרָה²⁵ - הָרִי כָּל חֲבוּרָה מֵהֶן כְּאֵלוֹ הִיא בְּחֹדֶר
- 39 בְּפָנָי עֲצָמוֹ אוֹ בְּעֲלִיָּה בְּפָנָי עֲצָמָה, לְפִיכָּה צְרִיכִין
- 40 פֶּת מִכָּל חֲבוּרָה; וְאִם אֵין הַמְּחִיצוֹת מְגִיעוֹת לַתְּקָרָה
- 41 - כְּפָר אֶחָד לְכָלָן²⁶, שְׁפָלָן כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד חֻצוּבִין.

22) משנה, עירובין עב, א. 23) גרו בשבת. 24) אולם גדול, וסביבו חדרים הרבה. 25) או סמוך לתקרה שלשה טפחים, לפי שאז נחשב כ'לבד' וסתום עד למעלה. 26) ואם אין דיירים אחרים בחצר - אינם צריכים עירוב כלל (שו"ע או"ח סי' שע, ס"ג).

- ח. מִי שֵׁישׁ לֹא בְּחֻצֵּר חֲבֵרוֹ בֵּית שְׂעָרִים²⁸ שְׂרָבִים
- 43 דוֹרְסִין בּוֹ אוֹ אֶכְסָדְרָה²⁹ אוֹ מִרְפֶּסֶת³⁰ אוֹ בֵּית
- 44 הַבְּקָרָה³¹ אוֹ בֵּית הַתְּבֵן אוֹ בֵּית הָעֵצִים³² אוֹ אוּצָר³³ -
- 45 הָרִי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו³⁴, עַד שִׁיְהִיָּה לֹא עִמּוֹ בְּחֻצֵּר
- 46 מְקוֹם דִּירָה שֶׁהוּא סוּמָךְ עָלָיו לְאָכֹל בּוֹ פֶּתוֹ³⁵, וְאַחַר
- 47 כֶּף יְהִיָּה אוֹסֵר עָלָיו עַד שִׁיעָרֵב עִמּוֹ. אֲבָל מְקוֹם
- 48 לִיָּה אֵינוֹ אוֹסֵר. לְפִיכָּה³⁶, אִם קָבַע לֹא מְקוֹם לְאָכֹל
- 49 בּוֹ בְּבֵית שְׂעָר אוֹ בְּאֶכְסָדְרָה וּמִרְפֶּסֶת - אֵינוֹ אוֹסֵר
- 50 עָלָיו, לְפִי שְׂאִינָן מְקוֹם דִּירָה.
- 51

העוברת דרך עלייה מה משפטן. ונמשך לזה ביאור הגוזזטראות והדיוטות כשהן יוצאות מן החצרות, מה דינן אלו עם אלו.

1. א. אֲנָשֵׁי חֻצֵּר שֶׁהָיוּ כָּלָם אוֹכְלִין עַל שְׁלַחַן אֶחָד³,
- 2 אָף עַל פִּי שְׁפָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לֹא בֵּית בְּפָנָי עֲצָמוֹ
- 3 - אֵין צְרִיכִין עָרׁוּב, מְפָנֵי שֶׁהֵן כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד⁴.
- 4 וְכִשֶּׁם שְׂאִין אֲשֶׁתוֹ שֶׁל אָדָם וּבְנֵי בֵּיתוֹ⁵ וְעַבְדּוֹ
- 5 אוֹסְרִין עָלָיו, וְאֵינוֹ צָרִיף לְעָרֵב עִמָּהֶן; כֶּף אֵלוֹ
- 6 כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד הֵן, מְפָנֵי שֶׁהֵן כָּלָן סוּמְכִין עַל
- 7 שְׁלַחַן אֶחָד.

2) עירובין עג, א. שמקום הפת שהוא אוכל - שם היא דירתו. 3) הוא-הדין אפילו אם אוכלים על שני שולחנות, מכיון שהם אוכלים בבית אחד (כסף-משנה). ואף-על-פי שכל אחד אוכל משל עצמו, ואינם מעורבים במאכלם (שם). ובכתי" תימן: "על שולחן אחד תמיד", וכ"ה ב'מגיד משנה'. 4) "מקום פיתא גורם" - עיקר דירתו של אדם במקום שהוא אוכל, כנזכר למעלה. 5) בנוסח אחר: "ובניו ובני ביתו" (שוניניו).

8. ב. וְכֵן אִם הֲצָרְכוֹ לְעֲשׂוֹת עָרׁוּב עִם אֲנָשֵׁי חֻצֵּר
- 9 אַחֲרָת - עָרׁוּב אֶחָד לְכָלָן, וּפֶת אַחַת בְּלֶבֶד מוֹלִיכִין
- 10 לְאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂמֻעָרְבִין עִמּוֹ. וְאִם הָיָה הָעָרׁוּב בָּא
- 11 אֶצְלָן⁶ - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב, כְּמוֹ הַבֵּית שְׂמֻנִיחִין בּוֹ
- 12 הָעָרׁוּב שְׂאִינוֹ צָרִיף לִתֵּן אֶת הַפֶּת⁷; שְׁפָלָן אֵלוֹ הַבְּתִים
- 13 כְּבֵית אֶחָד הֵן חֻצוּבִין.

6) שאנשי החצר האחרת מניחים את העירוב בחצר זו. 7) כמבואר בפ"א הט"ז.

- ג. וְכֵן⁸ אֲנָשֵׁי חֻצֵּר שְׂעָרְבוּ - נַעֲשׂוּ כָּלָן כְּבֵית אֶחָד.
- 14 וְאִם הֲצָרְכוֹ לְעָרֵב עִם חֻצֵּר שְׂנֵיָה - כְּפָר אֶחָד⁹ בְּלֶבֶד
- 15 הוּא שְׂמוּלִיכִין עַל יְדֵי כָּלָן לְמְקוֹם שְׂמֻעָרְבִין בּוֹ.
- 16 וְאִם הָיָה הָעָרׁוּב בָּא אֶצְלָן - אֵינָן צְרִיכִין לִתֵּן פֶּת.
- 17

8) עירובין, שם. 9) כמבואר בפ"א הט"ז: "כיצד מערבין בחצירות? - גובין חלה אחת שלימה מכל בית ובית". ועל-ידי העירוב שעשו ביניהם, נחשבים ככית אחד.

- ד. הַמְּשָׁה¹⁰ שְׂגָבוּ אֶת הָעָרׁוּב¹¹ לְהוֹלִיכּוֹ לְמְקוֹם
- 18 שְׂמֻנִיחִין בּוֹ הָעָרׁוּב¹² - כְּשֶׁהֵם מוֹלִיכִין, אֵינָן צְרִיכִין
- 19 לְהוֹלִיף עַל יְדֵי חֻמְשָׁתָן אֲלֵא כְּפָר אַחַת; שְׂפִינָן
- 20 שְׂגָבוּ כָּלָן, נַעֲשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד.
- 21

10) עירובין, שם. 11) של בני אותה החצר. 12) שרוצים לערב גם עם בני חצר אחרת.

- ה. הָאֵב¹³ וּבְנָו¹⁴ וְהָרֵב וְתַלְמִידוֹ שֶׁהֵן שְׂרוּיִין בְּחֻצֵּר¹⁵
- 22 - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב, מְפָנֵי שֶׁהֵן כְּבֵית אֶחָד. וְאָף עַל
- 23 פִּי שְׂפַעְעָמִים אוֹכְלִין עַל שְׁלַחַן אֶחָד וּפַעְעָמִים אֵינָן
- 24 אוֹכְלִין, הָרִי הֵן כְּבֵית אֶחָד.
- 25

13) עירובין, שם. 14) האוכל על שולחן אביו. 15) רבי חייה (שהיה) בי רבי (בישיבה), אמר: אין אנו צריכין לערב,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכל דבריו. (50) ב'תוספתא' שם: "קסדרו (מושל) שבא לעיר, עד ל' יום (שדעתו לשהות שם ל' יום), הרי זה אוסר מיד, אימתי - בזמן שייתרו לו בית דירה. לא ייתרו לו בית דירה - אין אוסר; אכסנאי (אורח) - לעולם אינו אוסר". (51) למעלה פ"ב ה"א.

יג. אָחַד⁵² מִבְּנֵי הַחָצֵר שֶׁהֵנִיחַ בֵּיתוֹ⁵³ וְהֵלֵךְ וְשָׁבַת
בַּחָצֵר אַחֲרָתָּה, אָפְלוּ הַיְתָה סְמוּכָה לַחָצֵרוֹ, אִם
הִסִּיעָה⁵⁴ מִלְּבֹו וְאֵין דַּעְתּוֹ לַחְזֹר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבַּת - הֲרִי
זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן⁵⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
בְּיִשְׂרָאֵל⁵⁶; אֲבָל עֹבֵד פּוֹכְכִים, אָפְלוּ הֵלֵךְ לְשַׁבַּת
בְּעִיר אַחֲרָתָּה - אוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיִּשְׁפְּרוּ מִמֶּנּוּ
מְקוֹמוֹ, שֶׁהָרִי אֲפָשֵׁר שֶׁיָּבֹוא בְּשַׁבַּת⁵⁷.

(52) משנה, עירובין פו, א. (53) לפני השבת. (54) הרחיק. (55) כי דירה בלי בעלים, לא שמה דירה. (56) שאין דרך ישראל לבוא בשבת, ואף אם יבוא במקרה, כיון שהותרה למקצת שבת - הותרה לכולה (מגיד-משנה). (57) ודוקא אם הוא במקום קרוב, והיינו מהלך יום אחד, שיכול לבוא באותו יום. אבל אם הלך לדרך רחוקה - אינו אוסר (מגיד-משנה).

יד. פֶּעַל הַחָצֵר שֶׁהִשְׁפִּיר מִבְּתֵי חָצֵרוֹ לְאַחֲרִים,³⁴
וְהֵנִיחַ לוֹ פְּלִים אוֹ מִינֵי סְחוּרָה בְּכָל בֵּית וּבֵית מִהֵן
- אֵינֶן אוֹסְרִין עֲלָיו; הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ תְּפִיסַת יָד בְּכָל
בֵּית מִהֵן, נַעֲשׂוּ הַכֹּל פְּאוּרְחִין אֶצְלוֹ⁵⁸. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ שָׁם דָּבָר שֶׁאֵסוּר לְטַלְטֵלוֹ בְּשַׁבַּת,³⁸
כְּגוֹן טֶבֶל וְעֵשׂוּשִׁיּוֹת⁵⁹; אֲבָל אִם נִשְׂאָר לוֹ בְּכָל בֵּית
מִהֵן פְּלִים שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטֵלָן - הוֹאִיל וְאֲפָשֵׁר
שֶׁיּוֹצִיאֵם הַיּוֹם וְלֹא יִשְׂאָר לוֹ שָׁם תְּפִיסַת יָד, הֲרִי
אֵלוֹ אוֹסְרִין עֲלָיו עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ.

(58) כרבי יהודה בעירובין פה, ב. (59) חתיכות עבות של מתכת, שאינן כלים ואסורות בטלטול בשבת (עירובין פו).

טו. אֲנָשִׁי הַחָצֵר⁶⁰ שֶׁשָּׁכְחוּ וְלֹא עָרְבוּ - אֵין
מוֹצִיאִים מִבְּתֵימָם לַחָצֵר וְלֹא מִחָצֵר לְבָתֵּים. אֲבָל
מְטַלְטְלִין הֵן פְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּחָצֵר⁶¹ בְּכָל הַחָצֵר וּבְכָל
הַנְּחֻשָׁב עִם הַחָצֵר. וְאִם⁶² הֵיְתָה שָׁם מִרְפֶּסֶת אוֹ
עֲלִיָּה, וְעָרְבוּ אֲנָשִׁי הַחָצֵר לַעֲצָמָן וְאֲנָשִׁי הַמִּרְפֶּסֶת
לַעֲצָמָן - אֲנָשִׁי הַמִּרְפֶּסֶת אוֹ אֲנָשִׁי הַעֲלִיָּה מְטַלְטְלִין
פְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבִתְיָהֶן בְּכָל הַמִּרְפֶּסֶת וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב
עִמָּה אוֹ בְּכָל רֹחַב הַעֲלִיָּה וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב עִמָּה, וְאֲנָשִׁי
הַחָצֵר מְטַלְטְלִין בְּכָל הַחָצֵר וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב עִמָּה. וְכֵן
אִם הָיָה יָחִיד דָּר בַּחָצֵר וְיָחִיד דָּר בְּעֲלִיָּה, וְשָׁכְחוּ
וְלֹא עָרְבוּ - זֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הַעֲלִיָּה וְהַנְּחֻשָׁב עִמָּה,
וְזֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר וְהַנְּחֻשָׁב עִמָּה.

(60) עירובין פט, א. וצא, א. (61) בתחילת כניסת השבת. (62) משנה, עירובין פג, ב.

טז. בֵּיצֵד⁶³? הַסֵּלַע אוֹ תֵל וְכִלְיָא בּוֹ שַׁבְתוֹךְ⁵⁵

(27) עירובין עב, ב. (28) חדר שעל יד השער, ובו יושב שומר הבית. (29) חדר מקורה שתקרתו נשענת על עמודים בלי קירות. (30) מקום גבוה בחצר הבית, ובו מדרגות עולין בהם לעליות (פירוש המשניות לעירובין פג:). (31) רפת. (32) מחסן העצים לחימום הבית. (33) צבור של כל מיני סחורות. (34) שאינם חשובים דירה. (35) אף שאינו ישן שם. (36) משנה, עירובין פה:

ט. עֲשֶׂרָה³⁷ בְּתֵים זֶה לְפָנִים מִזֶּה³⁸ - הַבֵּית הַפְּנִימִי
וְהַשְּׂנִי לוֹ הֵם שְׁנוֹתֵנִין אֶת הָעָרוֹב, וְהַשְּׂמוּנָה בְּתֵים
הַחִיצוֹנִים אֵינֶן נוֹתְנִין אֶת הָעָרוֹב; הוֹאִיל וְרַבִּים
דוֹרְסִין³⁹ בָּהֶן - הֲרִי הֵן כְּבֵית שַׁעַר, וְהַדָּר כְּבֵית שַׁעַר
אֵינוֹ אוֹסֵר. אֲבָל הַתְּשִׁיעִי - אֵין דוֹרְסִין בּוֹ רַבִּים אֲלָא
יָחִיד⁴⁰, לְפִיכָךְ אוֹסֵר עַד שֶׁיִּתֵּן עָרוֹבוֹ⁴¹.

(37) עירובין עח, ב. (38) ודיירי החדרים הפנימיים יוצאים לחצר דרך החדרים החיצוניים. (39) עוברים דרכם לחצר. (40) בנוסח אחר, חסרות המלים: "אלא יחיד" (מעשה רוקח). (41) וכן הדין בשני חדרים, כשדייר אחד יוצא דרך החדר השני לחצר (משנה ברורה' ס' שע, ז).

י. שְׁתֵּי⁴² חָצֵרוֹת וּבִינְיָהֶן שֶׁלְּשָׁה בְּתֵים פְּתוּחִים זֶה
לְזֶה וּפְתוּחִים לַחָצֵרוֹת, וְהִבִּיאוּ בְּנֵי חָצֵר זֶה עָרוֹבָן
דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחַ לְהֵן וְהִנְחִיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמֻצְעִי, וְכֵן
הִבִּיאוּ בְּנֵי הַחָצֵר הָאַחֲרָת עָרוֹבָן דֶּרֶךְ [הַבֵּית] הַפְּתוּחַ
לְהֵן וְהִנְחִיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמֻצְעִי - אוֹתָן הַשְּׁלֵשָׁה בְּתֵים
אֵינֶן צְרִיכִין לְתֵן אֶת הַפֶּתַח⁴³. הָאֲמֻצְעִי - מִפְּנֵי
שֶׁהִנְחִיחוּ בּוֹ הָעָרוֹב, וְהַשְּׂנִים שֶׁמִּצְדָּדָיו - מִפְּנֵי שֶׁפָּל
אָחַד מִהֵן בֵּית שַׁעַר⁴⁴ לְאֲנָשִׁי חָצֵר.

(42) עירובין, שם. (43) כמו שכתב רבינו למעלה (פ"א ה"טז): "בית שמניחין בו העירוב, אינו צריך ליתן את הפת". (44) כיון שעוברים משום לחצר.

יא. שְׁתֵּי⁴⁵ חָצֵרוֹת וּשְׁנֵי בְּתֵים פְּתוּחִין זֶה לְזֶה
בִּינְיָהֶן⁴⁶, וְהִבִּיאוּ אֵלוֹ עָרוֹבָן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחַ לְהֵן,
וְהִנְחִיחוּהוּ בְּבֵית הַשְּׂנִי הַסְּמוּךְ לַחָצֵר הָאַחֲרָת, וְהִבִּיאוּ
אֵלוֹ עָרוֹבָן דֶּרֶךְ הַפֶּתַח הַסְּמוּךְ לְהֵן, וְהִנְחִיחוּהוּ בְּבֵית
הָאַחֵר - שְׁתֵּי הֵן לֹא קִנּוּ עָרוֹב; שֶׁפָּל אָחַד מִהֵן הִנְחִיחַ
עָרוֹבוֹ בְּבֵית שַׁעַר⁴⁷ שֶׁל חָצֵר אַחֲרָתָּה.

(45) עירובין עו, א. (46) ולא עירבו יחד, אלא כל אחת לעצמה. (47) והרי צריך להניח העירוב במקום דירה, כמבואר בפ"א ה"טז.

יב. אָחַד⁴⁸ מִבְּנֵי הַחָצֵר שֶׁהָיָה גּוֹסְסוֹ⁴⁹, אֵף עַל פִּי
שְׂאִינוֹ יְכוּל לַחִיּוֹת בּוֹ בַּיּוֹם - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עַל בְּנֵי
הַחָצֵר, עַד שֶׁיִּזְכְּרוּ לוֹ בְּפֶתַח וְיַעֲרְבוּ עֲלָיו. וְכֵן קֶטֶן,
אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ יְכוּל לְאָכַל פְּזִית - הֲרִי זֶה אוֹסֵר
עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ עֲלָיו. אֲבָל הָאוּרְחָ אֵינוֹ אוֹסֵר לְעוֹלָם⁵⁰,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵¹.

(48) 'תוספתא' עירובין פרק ה. (49) נוטה למות, ודינו כחי

1 הַחֲצֵר⁶⁴: אִם אֵינָן גְּבוּהֵינּוּ עֲשֶׂה טַפְּחִים - הָרִי אֵלּוּ
 2 גְּחֻשְׁבֵּינָן בֵּין הַחֲצֵר וּבֵין הַמְּרֻפֶּסֶת⁶⁵, וּשְׁנִיחָן אֲסוּרִין
 3 לְהוֹצִיא שָׁם פְּלִים שְׂבָבִתִּים; וְאִם גְּבוּהֵינּוּ עֲשֶׂה,
 4 וְהִנֵּה בִּינֵיהֶן וּבֵין הַמְּרֻפֶּסֶת פְּחוֹת מְאַרְבְּעָה טַפְּחִים
 5 - הָרִי אֵלּוּ גְּחֻשְׁבֵּינָן עִם הַמְּרֻפֶּסֶת, שֶׁהָרִי הֵן שְׂוִיין לָהּ,
 6 וּבְנֵי מְרֻפֶּסֶת מְתֵרִין בָּהֶם⁶⁶; וְאִם הֵיוּ רְחוּקִין מִן
 7 הַמְּרֻפֶּסֶת אַרְבָּעָה טַפְּחִים אִו יָתֵר עַל כֵּן, אָף עַל פִּי
 8 שְׂגָבוֹהֵינּוּ עֲשֶׂה - הָרִי אֵלּוּ בְּכֻלָּל הַחֲצֵר וְהַמְּרֻפֶּסֶת,
 9 לְפִי שְׁשִׁיחָהּ אֶפְשָׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי זְרִיקָה,
 10 לְפִיכֵךְ שְׁנִיחָן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא לְשָׁם פְּלִי הַבָּתִּים⁶⁷ עַד
 11 שְׁיַעֲרֹבוּ. הֵיתָה⁶⁸ מִצְבָּה⁶⁹ רְחֹבָה אַרְבָּעָה טַפְּחִים לְפָנָי
 12 הַמְּרֻפֶּסֶת - אֵין הַמְּרֻפֶּסֶת אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הַחֲצֵר,
 13 שֶׁהָרִי נִחְלָקָה מֵהֶן⁷⁰.

77 משנה, עירובין עה, א. 78) שבכל אחת יש דיירים קבועים. (79) לטלטל בחצרה. (80) לפי שיש לפנימית דריסת הרגל דרך החיצונה ואוסרת עליה. (81) שהפנימית שלא עירבה, אוסרת בדריסת רגלה על החיצונה. "זה הכלל, רגל האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה. ורגל המותרת במקומה - אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליהן" (רבינו להלן בהלכה כג).

37 כ. שְׂכַח⁸² אֶחָד מִן הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֵרַב - הַפְּנִימִית
 38 בְּהִתְרָה עוֹמְדָתָּ⁸³. שְׂכַח אֶחָד מִן בְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא
 39 עֵרַב עִמָּהֶן - אָף הַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה, מִפְּנֵי אֵלּוּ בְּנֵי
 40 הַפְּנִימִית, שֶׁלֹּא עָלָה לָהֶן עֵרֹב, שֶׁהֵן עוֹבְרִין עָלֶיהֶן.

82) משנה, עירובין עה, א. ובספר שלפני המגיד משנה לא היתה בכא זו "שכח אחד מן החיצונה וכו' עומדת", עיי"ש. 83) כי אין לחיצונה דריסת הרגל של הפנימית שתאסור עליה.

41 כא. עֲשׂוּ⁸⁴ שְׂתִיחָן עֵרֹב אֶחָד: אִם הִנִּיחוּהוּ
 42 בְּחֲצִיזוֹנָה, וְשָׂכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵרַב, בֵּין שְׁנֵיהֶן
 43 מִבְּנֵי הַחֲצִיזוֹנָה בֵּין מִבְּנֵי הַפְּנִימִית - שְׂתִיחָן
 44 אֲסוּרוֹת⁸⁵ עַד שְׂיִבְטֵל לָהֶן⁸⁶, שֶׁהָרִי בְּאֲרָנוֹ⁸⁷
 45 שְׂמֻבְטָלִין מִחֲצַר לְחֲצַר; וְאִם הִנִּיחוּ עֵרֹב בְּפְנִימִית,
 46 וְשָׂכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֵרַב - הַחֲצִיזוֹנָה
 47 אֲסוּרָה⁸⁸, וּפְנִימִית מְתֵרָתָּ⁸⁹ בְּמִקוּמָהּ⁹⁰; שְׂכַח אֶחָד
 48 מִבְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרַב - שְׂתִיחָן אֲסוּרוֹת עַד
 49 שְׂיִבְטֵל לָהֶן.

84) משנה, עירובין עה, א. 85) שהרי הם כאילו דרים כולם בחצר אחת, ואחד שלא עירב אוסר עליהם. 86) רשותו. (87) פ"ב ה"ה. (88) שהרי אחד מהם לא עירב. (89) שהיא חולקת רשותה לעצמה, ואף שהשתתפו מקודם לערב ביחד - הרי עכשיו כשאחד מן החיצוניים לא עירב, יכולה הפנימית להגיד: "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), ועכשיו שקלקלת - איני רוצה בשיתוף (גמרא). (90) בנוסח אחר, חסרה המלה "במקומה" (וינציאה).

50 כב. הִנֵּה⁹¹ אֶחָד דָּר בְּחֲצַר זוּ וְאֶחָד דָּר בְּחֲצַר זוּ -
 51 אֵינָן צְרִיכִין לְעֵרַב, אֲלֵא כֹּל אֶחָד מֵהֶן מְשַׁתְּמֵשׁ בְּכָל
 52 חֲצֵרוֹ⁹². וְאִם הִנֵּה עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזִלוֹת בְּפְנִימִית⁹³,
 53 אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶחָד - הָרִי הוּא פְּרָבִים, וְאוֹסֵר עַל
 54 הַחֲצִיזוֹנָה עַד שְׁיַשְׁכְּרוּ מִקוּמוֹ⁹⁴.

91) משנה, עירובין שם. 92) שאין היחיד שבפנימית אוסר על החיצונה, ואף-על-פי שיש בה רבים (מגיד-משנה). והחיצונה אינה אוסרת על הפנימית, כמבואר למעלה

(63) משנה, שם. 64) ומשותף לחצר ולמרפסת. 65) בנוסח אחר: "גחשבין עם החצר ועם המרפסת". 66) שלהם נוח יותר להשתמש בסלע מאשר לבני החצר. 67) שהיו בבתים בשעת כניסת השבת. 68) עירובין ס, א. 69) עמוד כעין מחיצה. (70) על ידי שעשו מחיצה והפסק לפנייהם, גילו דעתם שרוצים להסתלק מן החצר.

14 יז. זִיזִין⁷¹ הַיּוֹצֵאִין מִן הַבָּתִּים: כֹּל שֶׁהוּא לְמִטָּה
 15 מְעַשְׂרָה טַפְּחִים - הָרִי זֶה נִחְשָׁב מִן הַחֲצֵר⁷², וּבְנֵי
 16 הַחֲצֵר מְשַׁתְּמִשִּׁין בוֹ; וְכֹל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ עֲשֶׂה
 17 טַפְּחִים הָעֲלִיוֹנִים הַסְּמוּכִין לְעֻלְיָה - אֲנָשֵׁי עֲלִיָּה
 18 מְשַׁתְּמִשִּׁין בוֹ; וְהַנְּשָׂאָר בֵּין עֲשֶׂה הַתַּחְתּוֹנִים עַד
 19 תַּחֲלַת עֲשֶׂה הָעֲלִיוֹנִים מִן הַיּוֹצֵאִין שָׁם -
 20 שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין בוֹ, וְאֵין מְשַׁתְּמִשִּׁין בָּהֶן בְּכֻלָּם
 21 שְׂבָבִתִּים אֲלֵא אִם כֵּן עֵרְבוּ.

71) עירובין פד, א. והן בליטות היוצאות מן הקירות. 72) כשעירבו בני החצר לעצמם ובני העליה לעצמם, ולא עירבו שניהם יחד (או"ח סי' שעה).

22 יח. בּוֹרֵךְ⁷³ שְׂבָחָצֵר: אִם הָיָה מְלֵא פְּרוֹת טְבָלִים⁷⁴
 23 שְׂאֲסוּר לְטַלְטֵלָן בְּשִׁבְתָּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי הוּא
 24 וְחֻלְתּוֹ⁷⁵ כְּסֵלַע אוֹ תֵּל שְׂבָחָצֵר: אִם הָיָה גְּבוּהָ
 25 עֲשֶׂה סְמוּךְ לְמְרֻפֶּסֶת - הָרִי הוּא נִחְשָׁב עִם
 26 הַמְּרֻפֶּסֶת; אֲבָל אִם הָיָה מְלֵא מִים - אֵין בְּנֵי חֲצַר
 27 וְלֹא בְּנֵי מְרֻפֶּסֶת מְכַנְּסִין מִמֶּנּוּ לְבָתִּים עַד שְׁיַעֲרֹבוּ⁷⁶.

73) עירובין פ, א. 74) פירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות ואסורים באכילה. 75) צבור העפר אשר מסביב לשפת הבור. 76) שגזרו חכמים על בור מלא מים, שלפעמים המים חסרים ממנו, ויבואו להכניס משם לבתים (עירובין שם).

28 יט. שְׂתִי⁷⁷ חֲצֵרוֹת⁷⁸ זוּ לְפָנִים מְזוּ, וְאֲנָשֵׁי הַפְּנִימִית
 29 יּוֹצֵאִין וְנִכְנְסִין וְעוֹבְרִין עַל הַחֲצִיזוֹנָה: עֵרְבָה
 30 הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרְבָה הַחֲצִיזוֹנָה - הַפְּנִימִית מְתֵרָתָּ⁷⁹,
 31 וְהַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה⁸⁰; עֵרְבָה הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֵרְבָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 עֲשֶׂתָּהּ הֶעֱלִינָהּ מִחֻצָּה, וְלֹא עֲשֶׂתָּהּ הַתְּחִתּוֹנָה -
27 הֶעֱלִינָהּ מִתְּרֵת לְמֵלֵאת, וְהַתְּחִתּוֹנָה אֲסוּרָה. וְאִם
28 נִשְׁתַּפְּפוּ בְּנֵי הַתְּחִתּוֹנָה עִם בְּנֵי הֶעֱלִינָהּ בְּמִחֻצָּה
29 שָׁעֲשׂוּ - שְׂתִיחֵן אֲסוּרוֹת לְמֵלֵאת עַד שְׂיַעֲרְבוּ עִרְוֵב
30 אָחֵד.

(108) משנה, עירובין פז, ב.

31 כו. שֶׁלֹּשׁ¹⁰⁹ דִּיאֲטוֹת¹¹⁰ זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, עֲלִיּוֹנָה
32 וְתַחְתּוֹנָה שֶׁל אָחֵד, וְאִמְצָעִית שֶׁל אָחֵד - לֹא
33 יִשְׁלָשֵׁל¹¹¹ מִן הֶעֱלִינָהּ לַתְּחִתּוֹנָה דֶּרֶךְ אִמְצָעִית;
34 שְׂאִין מִשְׁלָשֵׁלִין מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת דֶּרֶךְ רְשׁוֹת אַחֲרָי¹¹².
35 אֲבָל מִשְׁלָשֵׁל הוּא מִן הֶעֱלִינָהּ לַתְּחִתּוֹנָה שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ
36 אִמְצָעִית.

(109) 'תוספתא' עירובין פרק ה. (110) עליות.
(111) יוריד. (112) בנוסח אחר, חסרה המילה "אחר", וכן
בתוספתא.

37 כז. שְׂתִי¹¹³ דִּיאֲטוֹת זֶה בְּנֶגֶד זֶה, וְחֻצֵר אַחַת¹¹⁴
38 תַּחְתִּיחֵן¹¹⁵ שְׁשׁוּפְכִין לְתוֹכָהּ הַמַּיִם - לֹא יִשְׁפְּכוּ
39 לְתוֹכָהּ עַד שְׂיַעֲרְבוּ שְׂתִיחֵן עִרְוֵב אָחֵד. עֲשׂוּ מְקַצְתֵּן
40 עוֹקָה¹¹⁶ בְּחֻצֵר לְשִׁפְךָ בְּהַמַּיִם, וּמְקַצְתֵּן לֹא עֲשׂוּ -
41 אֱלוּ שָׁעֲשׂוּ שׁוּפְכִים לְעוֹקָה שְׁלֵחֵן, וְאֱלוּ שֶׁלֹּא עֲשׂוּ
42 לֹא יִשְׁפְּכוּ לְחֻצֵר עַד שְׂיַעֲרְבוּ. וְאִם עֲשׂוּ אֱלוּ עוֹקָה
43 וְאֱלוּ עוֹקָה - כָּל אַחַת מִשְׂתִּיחֵן שׁוּפְכַת לְעוֹקָה
44 שְׁלֵחֵן, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא עִרְוֵב.

(113) משנה, עירובין פח, ב. (114) שיש בה ארבע אמות
על ארבע אמות או יותר, אבל בפחות מכן אין עירוב מועיל
בלי עוקה (גומא), כי "חצר פחותה מד' אמות אין שופכים
בתוכה מים בשבת, מפני שהם יוצאים לרשות הרבים" (הל'
שבת פט"ו הט"ז). (115) בנוסח אחר: "ביניהן" (כת"י
התימנים). (116) בורר-שופכין. וראה פרטי הלכה זו בהל'
שבת פרק טו הט"ז וי"ז.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) כלל בו רבינו עניין שיתוף המבוי, ונתבאר בו כל
הפרטים שנזכרו בחצרות, בג' פרקים הקודמים, רצוננו לומר
פרק ב', פרק ג' ופרק ד'.

45 א. אֲנָשִׁים² מְבוּיִם³ שֶׁהִיא בִּינְיָחֵן שְׂתוּף בְּמֵאֵל אָחֵד
46 לְעֵנֵן סְחוּרָה, כְּגוֹן שֶׁקָּנוּ יַיִן בְּשִׂתְפוֹת או שְׂמֵן או
47 דְּבַשׁ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵינֶן צְרִיכִין שְׂתוּף אַחֵר לְעֵנֵן
48 שִׁבַּת, אֲלֵא סוּמְכִין עַל שְׂתוּף שֶׁל סְחוּרָה. וְהוּא,
49 שֶׁהִיא הַמַּיִן שֶׁהֵן שְׂתוּפִין בוּ מִיֵּן אָחֵד וּבְכֵלֵי אָחֵד;
50 אֲבָל אִם הִיא אָחֵד מִהֵן שְׂתוּף לְזֶה בֵּינֵן וְלֹא אַחֵר
51 בְּשִׂמֵן, או שֶׁהִיא הַפֶּל יַיִן וְהִיא בְּשִׁנֵּי פְלִים - הִרִי
52 אֱלוּ צְרִיכִין שְׂתוּף אַחֵר לְעֵנֵן שִׁבַּת.

(2) משנה, עירובין עא, א. (3) שפתוחות לתוכו הרבה
חצירות, ואסור לטלטל במבוי עד שיעשו דיירי החצרות
ביניהם "שיתופי-מבואות". ועושים אותם בין כפת ובין

בהלכה יט. (93) ובחיצונה דרים שני ישראלים, כפי
שמוכח מהמילה: "עד שישכרו" לשון רבים ('מעשה
רוקח'). (94) כמבואר בפ"ה ה"ב.

1 כג. שֶׁלֹּשׁ⁹⁵ חֲצוֹת הַפְּתוּחוֹת זֶה לְזֶה⁹⁶, וְרַבִּים בְּכָל
2 חֻצֵר מִהֵן, עִרְוֵב שְׂתִים הַחִיצוֹנוֹת עִם הָאִמְצָעִית -
3 היא⁹⁷ מִתְּרֵת עִמֶּהֶן, וְהֵן מִתְּרוֹת עִמֶּהָ, וְשְׂתִים
4 הַחִיצוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זֶה עִם זֶה⁹⁸ עַד שְׂיַעֲשׂוּ שְׁלִשְׁתֵּן
5 עִרְוֵב אָחֵד. הִיא⁹⁹ כְּכָל חֻצֵר מִהֵן אָחֵד, אִף עַל פִּי
6 שְׂרַבִּים דוֹרְסִין בְּחִיצוֹנָה¹⁰⁰ - אֵינֶן צְרִיכִין לְעִרְוֵב;
7 שְׁכָל אָחֵד מִהֵן מִתֵּר בְּמִקוּמוֹ. הִיוּ שְׁנַיִם בְּפִנְיַמִּית -
8 הוֹאִיל וְהֵן אֲסוּרִין בְּמִקוּמָן עַד שְׂיַעֲרְבוּ, הִרִי הֵן
9 אוֹסְרִין עַל הַיְחִידִים שְׁבִאִמְצָעִית וְשִׁבְחִיצוֹנָה עַד
10 שְׂיַעֲרְבוּ שְׁנַיִם שְׁבִפְנִימִית. זֶה הַכֹּלָל: רִגְלֵי הָאֲסוּרָה
11 בְּמִקוּמָה¹⁰¹ - אוֹסְרֵת שֶׁלֹּא בְּמִקוּמָה; וְרִגְלֵי הַמִּתְּרֵת
12 בְּמִקוּמָה - אֵינָה אוֹסְרֵת שֶׁלֹּא בְּמִקוּמָה, מִפְּנֵי
13 שְׂעוּבַת עֲלִיחֵן.

(95) משנה, עירובין מה, ב. (96) ופתוחות כל אחת לרשום
הרבים, שכל אחת רשות לעצמה ואין להם דריסת רגל זו
בתוך זו (רש"י). (97) האמצעית ששתיהן עירבו עמה.
(98) שהרי שתי החיצונות לא עירבו ביניהן. (99) עירובין
עה, ב. (100) בהלכה זו מדובר בשלש חצרות זו לפנים
מזו, והחיצונה בלבד פתוחה לרשות הרבים, ורגלי הפנימית
דרך החיצונה (מגיד-משנה). (101) כמו השנים בפנימית
האסורים במקומם, מכיון שלא עירבו.

14 כד. שְׂתִי פְּצֻצְטְרִיּוֹת¹⁰² זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, שֶׁהֵן לְמַעַלָּה
15 מִן הַמַּיִם¹⁰³ - אִף עַל פִּי שָׁעֲשֶׂתָּהּ כָּל אַחַת מִהֵן
16 מִחֻצָּה גְבוּהָה עֲשֶׂרָה טְפָחִים יוֹרֶדֶת¹⁰⁴ מִפֶּל אַחַת
17 וְאַחַת, אִם הִיוּ שְׂתִי הַפְּצֻצְטְרִיּוֹת בְּתוֹף עֲשֶׂרָה
18 טְפָחִים - הִרִי אֱלוּ אֲסוּרִין לְמֵלֵאת עַד שְׂיַעֲרְבוּ
19 שְׂתִיחֵן עִרְוֵב אָחֵד¹⁰⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּצֻצְטְרֵא אַחַת.
20 וְאִם הִיא בֵּין הֶעֱלִינָהּ וְהַתְּחִתּוֹנָה יוֹתֵר עַל עֲשֶׂרָה
21 טְפָחִים¹⁰⁶, וְעִרְבָה זֶה לְעִצְמָהּ וְזֶה לְעִצְמָהּ - שְׂתִיחֵן
22 מִתְּרוֹת לְמֵלֵאת¹⁰⁷.

(102) משנה, עירובין פז, ב. ובנוסח אחר: "גזוזטראות"
(מעשה רוקח). (103) המדובר במקום מקורה היוצא
מכותל רשות היחיד על רשות הרבים או על מעין ונהר, כמו
זיז - ונוקבים בו נקב וממלאים דרך אותו הנקב מן המעין
או הנהר (פירוש המשניות). (104) ואנו אומרים שהמחיצה
כאילו הגיעה למטה עד המים. (105) ואוסרים זה על זה.
(106) שחולקות רשויות לעצמן. (107) באופן שכתב רבינו
(בהל' שבת פט"ו הט"ו): "לעשות מחיצה גבוהה עשרה
טפחים על גבי המים כנגד החלון שבגזוזטרא, או תהיה
המחיצה יורדת מן הגזוזטרא כנגד המים, ורואין אותה
כאילו ירדה ונגעה עד המים."

23 כה. לֹא¹⁰⁸ עֲשֶׂתָּהּ הֶעֱלִינָהּ מִחֻצָּה, וְעֲשֶׂתָּהּ
24 הַתְּחִתּוֹנָה - אִף הַתְּחִתּוֹנָה אֲסוּרָה לְמֵלֵאת, מִפְּנֵי דְלִי
25 שֶׁל בְּנֵי הֶעֱלִינָהּ, שֶׁהֵן אֲסוּרִין, שְׂעוּבַר עֲלִיָּהּ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"כ) שאינו צריך להודיע (ראב"ד) - יתכן שאינו רוצה שאנשים רבים ישתמשו באותה חצר וישימו שם כליהם, בשעה שאינה זקוקה לאותו מבוי, שהרי יש לה יציאה דרך המבוי האחר (מגיד-משנה).

21 ה. אֶשְׁתּוּ שֶׁל אָדָם מְעַרְבֵת לוֹ שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ²⁰. וְהוּא,
22 שְׁלֵא יֹאסְרוּ עַל שְׂכָנָיו; אָבֵל אִם אוֹסֵר - אֵינָהּ
23 מְעַרְבֵת עֲלָיו וְלֹא מְשַׁתְּפֵת עֲלָיו אֲלֵא מְדַעְתּוֹ. כִּיצַד
24 אוֹסֵר? כְּגוֹן שְׂאֵמֶר: אֵינִי מְעַרְבַּ עִמָּכֶם, אוֹ: אֵינִי
25 מְשַׁתְּפֵת עִמָּכֶם²¹.

20 בעירובין פ, א אמרו: "ההוא טרזינא (שומר הנשק לשמירת העיר, נכרי היה) דהוה בשבבותיה (בשכנותו) דרבי זירא, אמרו ליה: אוגיר לן (השכיר לנו) רשותך! לא אוגר להו (לא השכיר להם), אתו (באו) לקמיה דרבי זירא, אמרו ליה: מהו למיגר מדביתוהו (האם מספיק לשכור את רשותו מאשתו)? אמר להו: הכי (כך) אמר ריש לקיש משמיה דגברא רבה (בשם אדם גדול) ומנו (ומיהו) רבי חנינא: אשתו של אדם, מערבת שלא מדעתו".²¹ בעירובין, שם: "נשים שעירבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן - אין עירובן עירוב ואין שיתופן שיתוף", ומחלקים שם בגמרא: "הא דאסר, והא דלא אסר". ודעת רש"י והראב"ד בפירוש הסוגיא להיפך: "הא דאסר" - אם הימנעותו מן העירוב תאסור על בני המבוי מלהשתמש אצלם, יכולה אשתו לערב שלא מדעתו, "הא דלא אסר", אם הוא אינו אוסר עליהם על ידי הימנעותו מלהשתתף, אין רשות לאשתו להשתתף בלי הסכמת בעלה.

26 ו. נְשַׁתְּפּוּ²² אֲנָשֵׁי הָצַר זֶה עִם אָחִיד מְשָׁנֵי
27 הַמְּבֹאוֹת: אִם בְּמִין אָחִיד נְשַׁתְּפּוּ, אָפְלוּ קְלָה אוֹתוֹ
28 הַמִּין - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׂתוּף אַחַר וּמְזַכֶּה לְהֵן, וְאֵינוֹ
29 צָרִיף לְהוֹדִיעָם²³ פְּעַם שְׁנֵי; וְאִם בְּשָׁנֵי מִינֵין
30 נְשַׁתְּפּוּ²⁴, וְנִתְמַעֵט הָאֲכָל²⁵ - מוֹסִיף וּמְזַכֶּה, וְאֵינוֹ
31 צָרִיף לְהוֹדִיעָן²⁶; וְאִם כָּלוּ - מְזַכֶּה לָהֶם, וְצָרִיף
32 לְהוֹדִיעָם²⁷. נִתְוָסְפוּ שְׂכָנִים²⁸ בְּחָצֵר זֶה - מְזַכֶּה לָהֶם,
33 וְצָרִיף לְהוֹדִיעָם.

22 משנה, עירובין פ, ב. 23 לשאלם אם מסכימים להשתתף פעם שניה, כי מעמידים אותם על חזקתם שבוודאי יסכימו כמו בפעם הקודמת ('לבוש'). 24 כדעתו למעלה פ"א ה"א שכל האוכלין מצטרפין לשיעור שיתוף. והראב"ד חולק עליו שם וכאן. 25 מן השיעור המבואר בפ"א ה"ט. 26 שבוודאי יסכימו להשלים את העירוב. 27 שאין אנו יודעים עם איזה מבוי הוא רוצה להשתתף, אבל חצר הפתוח למבוי אחד אין צריך לשאלו, שהרי זכות היא לו - שעל ידי השיתוף יוכל להשתמש שם, וזכים לאדם שלא בפניו, כמבואר בפרק א הלכה כ. 28 שלא היו בשעת הנחת השיתוף (משנה, שם).

34 ז. נְשַׁתְּפּוּ²⁹ חָצֵר זוֹ עִם בְּנֵי הַמְּבֹאֵי זֶה מִפְּתַח זֶה,
35 וְעִם בְּנֵי הַמְּבֹאֵי הַשְּׁנֵי מִן הַפְּתַח הָאַחַר - מִתְּרַת עִם
36 שְׁנֵיהֶן³¹, וְהֵן מִתְרִין עִמָּה, וְשְׁנֵי הַמְּבֹאוֹת³² אֲסוּרִין

בשאר אוכלים, מה שאין-כן בעירובי חצרות שאין עושים אותם אלא בפת (למעלה פ"א ה"ז, ועיין מגיד-משנה). 4 דעת ה'טור' (או"ח סי' שפו) שאם היו שותפין לזה ביין ולזה בשמן והם בכלי אחד, נקרא גם כן שיתוף (וכ"ה בשו"ע או"ח סי' שסו ס"ג בהג"ה).

1 ב. אָחִיד⁵ מִבְּנֵי הַמְּבֹאֵי שֶׁבָקַשׁ מִחֶבְרוֹ יֵין אוֹ שְׂמֶן⁶
2 קָדֵם הַשְּׁבֵת, וְלֹא נִתְן לוֹ - בָּטֵל הַשְּׁתוּף⁷; שְׁהָרִי גִלְה
3 דַּעְתּוֹ, שְׂאֵינֵן בְּלִן כְּשֶׁתְּפִין שְׂאֵין מְקַפִּידִין זֶה עַל זֶה.
4 אָחִיד⁸ מִבְּנֵי הַמְּבֹאֵי שֶׁרָגִיל לְהַשְׁתַּף עִם בְּנֵי הַמְּבֹאֵי,
5 וְלֹא נְשַׁתְּפָהּ⁹ - בְּנֵי מְבֹאֵי נִכְנְסִין לְבֵיתוֹ וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ
6 שְׂתוּף בְּעַל כְּרַחוּ¹⁰. וְאָחִיד¹¹ מִבְּנֵי הַמְּבֹאֵי שְׂאֵינוֹ
7 רוֹצֶה לְהַשְׁתַּף כְּלָל¹² עִם בְּנֵי הַמְּבֹאֵי - כּוֹפִין אוֹתוֹ¹³
8 לְהַשְׁתַּף עִמָּהֵן.

5 עירובין סח, א. 6 המיוחדים לשיתוף. 7 כיון שעיקר טעמו של העירוב והשיתוף הוא לומר: "שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו, ואין כל אחד מאתנו חולק רשות מחבירו" (פ"א ה"ו) - אם מקפידים זה על זה, בטלים העירוב והשיתוף. ולדעת הראב"ד לא נאמר דין זה אלא כשמזכים לו את העירוב על ידי אחר, אבל אם הוא נותן חלקו בתוך השיתוף, וחלקו מונח שם, אין הקפדתו מבטלת את השיתוף. 8 עירובין פ, א. 9 ואוסר את הטלטול לכל בני המבוי. 10 כיון שהדבר גם לטובתו, אלא שהוא רוצה לגרום צער לאחרים, בבחינת "תמות נפשי עם פלשתים" (רבינו יהונתן). 11 'ירושלמי' בבא-בתרא פ"א ה"ה. 12 שאף פעם לא השתתף עם בני המבוי. 13 בית דין, (אבל ליחידים אין רשות ליטול ממנו בעל כרחו). שעיכוב בדבר ש"ה נהנה וזה לא חסר" הוא 'מדת סדום', ובית-דין כופין על 'מדת סדום' (הל' שכנים פ"ב ה"א).

9 ג. אָחִיד¹⁴ מִבְּנֵי הַמְּבֹאֵי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹצֵר שֶׁל יֵין אוֹ
10 שְׂמֶן וְכִיִּיצֵא בְּהֵן - הָרִי זֶה מְזַכֶּה מִמֶּנּוּ מַעֵט לְכָל
11 בְּנֵי הַמְּבֹאֵי¹⁵ לְהַשְׁתַּף בוֹ, וּמְעַרְבַּ בוֹ עֲלֵיהֶם. וְאִף
12 עַל פִּי שְׁלֵא הִפְרִישׁוֹ וְלֹא יִחְדּוּ¹⁶, אֲלֵא הָרִי הוּא
13 מְעַרְבַּ בְּאוֹצֵר - הָרִי זֶה שְׂתוּף.

14 עירובין סח, א. 15 שיהיה לכל אחד חלק בו. 16 שלא ייחד את החלק שימש לשיתוף.

14 ד. חָצֵר¹⁷ שֵׁישׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים לְשְׁנֵי מְבֹאוֹת, אִם
15 נְשַׁתְּפָה עִם אָחִיד מִהֵן בְּלִבְד - נֹאסְרָה בְּמְבֹאֵי הַשְּׁנֵי,
16 וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה וּמְכַנְיָסָה בּוֹ¹⁸. לְפִיכָף, אִם זָכָה אָחִיד
17 בְּשְׂתוּף לְכָל בְּנֵי הַמְּבֹאֵי וְשֶׁתָּף עֲלֵיהֶן, צָרִיף לְהוֹדִיעַ
18 לְאֲנָשֵׁי הָחָצֵר זוֹ, שְׂאֵינֵן מְשַׁתְּפִין אֲלֵא מְדַעְתָּן;
19 שְׂאֵינָהּ זְכוּת לְהֵן, שְׂמָא בְּמְבֹאֵי הַשְּׁנֵי רוֹצִים
20 לְהַשְׁתַּף וְלֹא בְּזָה¹⁹.

17 עירובין פ, ב. 18 כיון שאין לה שיתוף אתו. 19 ואף-על-פי שהיא יכולה להשתתף עם שני המבואות ולטלטל בשניהם (ראה למעלה פ"ד הכ"א), ואם כן אין זו חובה אלא זכות, כמו בכל שיתוף שכתב רבינו למעלה (פ"א

- 1 זָה עִם זֶה. לֹא עֵרְבָה עִם אֶחָד מֵהֶם³³ - אוֹסֵרָת עַל
2 שְׂגִיחָן.
29 עירובין מט, א. 30 שיש לה שני פתחים לשני
מבואות. 31 כדעת רב, שם - ולא כשמואל (מגיד-
משנה). 32 שלא השתתפו ביניהם. 33 עם אף אחד
מהם, כלומר לא עם זה ולא עם זה.
3 ח. הִיָּתְהָה³⁴ חָצַר זו רְגִילָה בִּפְתַח אֶחָד³⁵, וְהִפְתַּח
4 הַשְּׁנַי אֵינָה רְגִילָה - זֶה שְׂרָגִילָה לְהַפְנִס וְלִצְאָת בּו
5 אוֹסֵרָת³⁶, וְשְׂאֵינָה רְגִילָה בּו אֵינּו אוֹסֵר. עֵרְבָה עִם
6 מְבוֹי שְׂאֵינָה רְגִילָה בּו - הִתַּר הַמְּבוֹי הָאֲחֵר
7 לְעִצְמוֹ³⁷, וְאֵינּו צָרִיף לְעֵרֵב עִמָּה.
34 עירובין, שם. 35 בחול לצאת ולבוא דרך שם.
36 אם לא עירבה עמו. 37 שהרי הסתלקה בזה מן
המבוי שהיא רגילה בו, וכאילו אינה רגילה בו.
8 ט. עֵרְבוּ³⁸ בְּנֵי הַמְּבוֹי שֶׁהִיא רְגִילָה בּו לְעִצְמוֹ, וְהִיא
9 לֹא עֵרְבָה עִמּו וְלֹא עִם בְּנֵי הַמְּבוֹי הָאֲחֵר שְׂאֵינָה
10 רְגִילָה בּו, וְגַם לֹא עֵרְבוּ בְּנֵי הַמְּבוֹי שְׂאֵינָה רְגִילָה
11 בּו - דוֹחִין אוֹתָה אֲצֵל זֶה הַמְּבוֹי שְׂאֵינָה רְגִילָה³⁹,
12 מִפְּנֵי שְׂלֵא עֵרֵב. הוֹאִיל וְהִיא לֹא עֵרְבָה וְהוּא לֹא
13 עֵרֵב, דוֹחִין אוֹתָה אֲצֵלו, כְּדֵי שְׂלֵא תֵאָסֵר עַל מְבוֹי
14 זֶה שֶׁעֵרֵב לְעִצְמוֹ.
38 עירובין, שם. 39 ותסתלק מאותו שרגילה, כדי שיהא
המבוי מותר, כיון שהיא אינה מפסדת בדבר, שהרי לא
שיתפה עם בני המבוי, ויש רווח לאחרים בהסתלקותה,
שעל-ידיה יהיו מותרים, "זה נהנה וזה לא חסר - כופין
על מדת סדום" (א"ח סי' שפו).
15 י. חָצַר⁴⁰ שֵׁישׁ לָהּ פֶּתַח לְמְבוֹי וּפְתַח אֲחֵר לְבִקְעָה⁴¹
16 אוּ לְקַרְפָּף⁴² יִתֵּר מִבֵּית סְאֵתִים⁴³ - הוֹאִיל וְאִסוּר
17 לְטַלְטֵל מִחָצַר לְאוֹתוֹ הַקַּרְפָּף, אֵינּו סוֹמֵךְ אֲלָא עַל
18 פֶּתַח שֶׁל מְבוֹי, לְפִיכָף אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבוֹי עַד
19 שִׁישְׁתֵּתָף עִמָּהֶן. אֲבָל אִם הָיָה הַקַּרְפָּף בֵּית סְאֵתִים
20 אוּ פְחוֹת⁴⁴ - אֵינּו אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבוֹי; שֶׁעַל הַפְּתַח
21 הַמִּיחָד לִ⁴⁵ סוֹמֵךְ, הוֹאִיל וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל
22 הַקַּרְפָּף.
40 עירובין סז, ב. 41 שאין לה מחיצות. 42 מקום
נרחב שיש לו מחיצות ואין בתוכו בית דירה, אין המחיצות
מועילות לטלטל בתוכו (רבינו בהל' שבת פט"ז ה"א).
43 שיעור סאתים הוא כשיעור חצר המשכן, שארכו מאה
אמה ורחבו חמישים, שהוא שטח של חמשת אלפים אמה
מרובעות (הל' שבת פט"ז ה"ג). 44 והוא-הדין אם היה
יותר מבית סאתים, ומוקף לשם דירה (רש"י). 45 ואין
לאחרים דריסת הרגל בו.
23 יא. אֶחָד⁴⁶ מִבְּנֵי מְבוֹי שֶׁהֵלֵךְ לְשִׁבְתָּה⁴⁷ בְּמְבוֹי אֲחֵר -
24 אֵינּו אוֹסֵר עָלֶיהֶן⁴⁸. וְכֵן⁴⁹ אֶחָד מִבְּנֵי מְבוֹי שֶׁפָּנָה
25 מִצְּבָחָה⁵⁰ רְחֵבָה אֲרֻבְעָה טְפָחִים עַל פֶּתְחוֹ - אֵינּו
- 26 אוֹסֵר עָלֶיהֶן; שְׁהָרֵי הַפְּרִישׁ עִצְמוּ מֵהֶן, וְחָלַק
27 רְשׁוּתוֹ.
46 משנה, עירובין פו, א. 47 ואין דעתו לחזור באותה
שבת, כמבואר בפרק ד' ה"א, לענין אחד מבני החצר.
48 על בני אותו מבוי שהלך מהם, מפני שדירה בלא בעלים
אינה דירה ואינה יכולה לאסור. 49 עירובין נט, ב.
50 עמוד.
28 יב. אֲנָשֵׁי מְבוֹי⁵¹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ מִקְצָתוֹ, וְשָׂכְחוּ מִקְצָתוֹ
29 וְלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ - מְבַטְלִין רְשׁוּתוֹן לְאֵלו שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ.
30 וְדִינָם לְעִנְיָן בְּטוֹל רְשׁוּת - כְּדִין אֲנָשֵׁי חָצַר שֶׁשָּׂכְח
31 אֶחָד מֵהֶן אוּ שְׁנַי וְלֹא עֵרְבוּ⁵². וְכֵכָר אֲמַרְנוּ⁵³, שֶׁכָּל
32 אָדָם עִם אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ הַסְּמוּכִים עַל שְׁלֹחָנוּ - כָּאִישׁ
33 אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין, בֵּין לְעֵרׁוּבֵי חֲצֵרוֹת בֵּין לְשִׁתּוּפֵי
34 מְבוֹאוֹת.
51 עירובין עג, ב. 52 המבואר בפ"ב ה"א. 53 בפ"ד
ה"א.
35 יג. מְבוֹי⁵⁴ שֶׁעֵרְבוּ כָּל חֲצֵרוֹת שָׁבוּ, כָּל חָצַר וְחָצַר
36 בְּפָנֵי עִצְמָה, וְאֲחֵר כִּף נִשְׁתַּתְּפוּ כִּלְיָן בְּמְבוֹי, שָׂכְח
37 אֶחָד מִבְּנֵי הַחָצַר וְלֹא עֵרֵב עִם בְּנֵי חָצֵרוֹ - לֹא
38 הַפְּסִיד כָּלוּם; שְׁהָרֵי כָּלָם נִשְׁתַּתְּפוּ, וְעַל הַשְּׁתוּף
39 סוֹמְכִין, וְלֹא הֲצִרִיכוּ לְעֵרֵב בְּחֲצֵרוֹת עִם הַשְּׁתוּף
40 אֲלָא שְׂלֵא לְשַׁבַּח לְתִינוּקוֹת תּוֹרַת עֵרוּב⁵⁵, וְהָרֵי עֵרְבוּ
41 בְּחֲצֵרוֹת⁵⁶. אֲבָל אִם שָׂכְח אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוֹי וְלֹא
42 נִשְׁתַּתְּף - אֲסוּרִים בְּמְבוֹי, וּמִתְרִין כָּל בְּנֵי חָצַר
43 לְטַלְטֵל בְּחָצֵר; שֶׁהַמְּבוֹי לְחֲצֵרוֹת כְּחָצַר לְבֵתִים⁵⁷.
54 משנה, עירובין עג, ב. 55 שהרי אין התינוקות יודעים
מה שנעשה במבוי, ויאמרו: אבותינו לא עירבו. 56 ודעת
הרמ"א (א"ח סי' שפז) שההלכה לערב מלבד השיתוף
היתה רק בזמן התלמוד, שבני החצר לא נתנו לשיתוף, אלא
עירבו יחד ואחד מבני החצר נתן לשיתוף, אבל יותר נכון
שכל אחד מבני החצר שיתתף בו, וזה יהיה לעירוב ושיתוף
יחד ('משנה ברורה' שם). 57 כשם שאסור להוציא מן
הבתים לחצר בלי עירוב, כך אסור להוציא מן החצר למבוי
בלא שיתוף (רש"י).
44 יד. נִשְׁתַּתְּפוּ⁵⁸ בְּמְבוֹי, וְשָׂכְחוּ כִּלְיָן לְעֵרֵב בְּחֲצֵרוֹת,
45 אִם אֵין מִקְפִּידִין עַל פְּרוֹסְתָן⁵⁹ - סוֹמְכִין עַל הַשְּׁתוּף
46 בְּשִׁבְתָּה הֲרֵאשׁוּנָה בְּלִבָּה. וְאֵין מִתְרִין לָהֶן דְּבַר זֶה
47 אֲלָא מִדְּחִק⁶⁰.
58 'ירושלמי' עירובין פ"ו ה"ח. 59 על הלהם שאוכלים.
וב'ירושלמי' שלפנינו, הנוסח: "רבי יוסה בי רבי בון בשם
רב יהודה, כדון (כגון) אנשי בר דליה שאינן מקפידין על
פרוטתן", שהם שותפים ואין מקפידים זה על זה.
60 בשעת הדחק, אבל לכתחילה צריכים לעשות גם עירובי
חצירות, כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות,
כמבואר בהלכה הקודמת.
48 טו. מְבוֹי⁶¹ שְׂלֵא נִשְׁתַּתְּפוּ בּו, אִם עֵרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם

- 1 הַבְּתִים - אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת
 2 כְּכַרְמְלִית. מֵאַחַר שֶׁעָרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם הַבְּתִים, נַעֲשֶׂה
 3 הַמְּבוּי בְּאֵלוֹ אֵינוֹ פְּתוּחַ לוֹ אֶלָּא בְּתִים בְּלֶבֶד בְּלֵא
 4 חֲצֵרוֹת⁶², וְלִפְיָךְ אֵין מְטַלְטֵלִין בְּכָלוֹ⁶³. וְאִם לֹא
 5 עָרְבוּ אֲנָשֵׁי הַחֲצֵרוֹת - מְטַלְטֵלִין בְּכָלוֹ⁶³ בְּלִים
 6 שְׂשֻׁבְתוֹ⁶⁴ בְּתוֹכוֹ, כִּחְצָר שְׂלֵא עָרְבוּ בָּהּ⁶⁵.
- 7 טז. עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁶⁶ אוֹ צְדוּקֵי הַשְּׂרוּי בְּחָצֵר שְׂבַמְבוּי
 8 - דִּינוֹ עִם בְּנֵי הַמְּבוּי פְּדִינוֹ עִם בְּנֵי הַחֲצָר⁶⁷,
 9 שְׂשׁוֹזְקִים מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ מֵאֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ
 10 רְשׁוּתוֹ שְׂבַמְבוּי, אוֹ מִבְּטֵל לְהֵן הַצְּדוּקֵי. וְאִם הָיָה
 11 בְּמְבוּי עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד - אֵינוֹ צָרִיךְ
 12 שְׂתוֹף⁶⁸. וְדִין יִשְׂרָאֵל אֶחָד וְדִין רַבִּים שֶׁהֵן סוֹמְכִין
 13 עַל שְׂלִחָן אֶחָד - דִּין אֶחָד הוּא⁶⁹.
- 14 יז. עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷⁰ שֶׁהָיָה דָר בְּמְבוּי - אִם יֵשׁ לוֹ
 15 בְּחֲצֵרוֹ פְּתַח⁷¹ אֶחָד לְבִקְעָה⁷², אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי
 16 הַמְּבוּי; וְאִפְלוּ הָיָה פְּתַח קָטָן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה,
 17 אִף עַל פִּי שְׂמוּצִיא גְּמָלִים וְקִרְוֹנוֹת דֶּרֶךְ הַפְּתַח
 18 שְׂבַמְבוּי - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלֵיהֶן; שְׂאִין דַּעְתּוֹ אֶלָּא עַל
 19 פְּתַח הַמִּיחָד לוֹ, שֶׁהוּא לְבִקְעָה. וְכֵן אִם הָיָה פְּתוּחַ
 20 לְקִרְפָּף שֶׁהוּא יֵתֵר עַל בֵּית סְאֵתִים⁷³ - הָרִי זֶה כְּפְתוּחַ
 21 לְבִקְעָה, וְאֵינוֹ אוֹסֵר עָלֵיהֶן. הָיָה בֵּית סְאֵתִים אוֹ
 22 פְּחוֹת⁷⁴ - אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלֵיהֶן, וְאוֹסֵר עָלֵיהֶן עַד
 23 שְׂיִשְׁפְּרוּ מִמֶּנּוּ.
- 24 יח. מְבוּי⁷⁵ שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְצִדּוֹ אֶחָד
 25 יִשְׂרָאֵלִים⁷⁶, וְהָיוּ חֲלוּנוֹת⁷⁷ פְּתוּחוֹת מִחְצָר לְחָצֵר שְׂלֵ
 26 יִשְׂרָאֵל, וְעָרְבוּ בְּלֶן דֶּרֶךְ חֲלוּנוֹת - אִף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ
 27 כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד וּמִתְרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ
 28 חֲלוּנוֹת, הָרִי אֵלוֹ אֲסוּרִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְבוּי דֶּרֶךְ
- 29 פְּתָחִים⁷⁸ עַד שְׂיִשְׁפְּרוּ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים; שְׂאִין
 30 נַעֲשִׂים פְּנִיחִיד בְּמָקוֹם עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷⁹.
- 31 יט. בְּיַצֵּד⁸⁰ מִשְׂתַּתְּפִין בְּמַדִּינָה⁸¹? כָּל חָצֵר וְחָצֵר
 32 מְעַרְבֵת לְעַצְמָהּ⁸², שְׂלֵא לְשַׁבַּח הַתִּינוּקוֹת⁸³, וְאַחַר
 33 כֶּף מִשְׂתַּתְּפִין כָּל אֲנָשֵׁי הַמַּדִּינָה כְּדֶרֶךְ שְׂמִשְׂתַּתְּפִין
 34 בְּמְבוּי⁸⁴. וְאִם הָיְתָה הַמַּדִּינָה קִנְיָן יָחִיד, אֶפְלוּ
 35 נַעֲשִׂית שְׂל רַבִּים - מִשְׂתַּתְּפִין בְּלֶן שְׂתוֹף אֶחָד⁸⁵,
 36 וְיִטְלְטְלוּ בְּכָל הַמַּדִּינָה. וְכֵן אִם הָיְתָה שְׂל רַבִּים, וְיֵשׁ
 37 לָהּ פְּתַח אֶחָד⁸⁶ - מִשְׂתַּתְּפִין בְּלֶן שְׂתוֹף אֶחָד.
- 38 כ. אֶבְל⁸⁷ אִם הָיְתָה שְׂל רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים,
 39 שְׂהָעָם נִכְנָסִין בְּזָה וְיוֹצְאִין בְּזָה - אֶפְלוּ נַעֲשִׂית שְׂל
 40 יָחִיד⁸⁸, אֵין מְעַרְבִין אֶת פְּלֵה⁸⁹; אֶלָּא מְנִיחִין מִמֶּנָּה
 41 מָקוֹם אֶחָד, אֶפְלוּ בֵּית אֶחָד בְּחָצֵר אַחַת, וּמִשְׂתַּתְּפִין
 42 הַשְּׂאָרִים⁹⁰. וְיִהְיוּ אֵלוֹ הַמִּשְׂתַּתְּפִין בְּלֶן מִתְרִין בְּכָל
 43 הַמַּדִּינָה, חוּץ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שְׂשִׁירוֹ. וְיִהְיוּ אוֹתָן
 44 הַנְּשִׂאָרִים מִתְרִין בְּמָקוֹמָן בְּשְׂתוֹף שְׂעוֹשִׂין לְעַצְמָן,
 45 אִם הָיוּ הַנְּשִׂאָרִים רַבִּים, וְאֲסוּרִין לְטַלְטֵל בְּשְׂאָר כָּל
 46 הַמַּדִּינָה.
- 38 (87) עירובין נט, א. (88) שמכרוה לו. (89) גזירה שמה תחזור ותעשה רשות הרבים, ויקלו גם כן לטלטל בשבת; ואין נוהגים להזהר בזה, אפילו בעיר של רבים, ואפשר שסומכים על דעת רש"י ו'תוספות' (כמבואר בהל' שבת פי"ד ה"א), שאין רשות הרבים אלא אם יש שם ששים רבוא, ודבר זה אינו שכיח (מגן אברהם ו'משנה ברורה' או"ח סי' שצב). (90) "העיקר אצלנו: כי עיר של רבים כשיש לה שני שערים, יכנסו בני אדם ברשות הרבים אחרת, והם אינם יודעים כי העירוב הוא שהתיר להם התשמיש בתוכה, ולפיכך חובה להניח ממנה שיור בלי עירוב כדי שלא ישתמש אותו שיור עם המדינה להודיע כי העירוב הוא שהתיר לנו התשמיש בתוכה, וגם כשהיתה העיר מקודם לכן של רבים אפילו היא היום של יחיד, שהיא צריכה לשיור על-כל-פנים" (פירוש המשניות).
- 39 כא. ודבר זה משום הפך הוא, פדי שידעו שהעירוב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את המבוי משאר המדינה. (105) כדי שלא יאסרו זה על זה.

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"ח

פרק ששי

1) נתבאר בו בכלל עניין עירוב תחומין בפת, מהו, וכיצד הוא, ומאי זה דבר הוא, ומקום הנחתו, וזמן עשייתו, ומי הוא העושהו, כמו שנתבאר בפרק ראשון בעניין עירוב החצרות.

א. מ²י שציצא מן המדינה³ בערב שבת, והניח מזון שתי סעודות⁴ רחוק מן המדינה בתוך התחום⁵, וקבע שביטתו שם⁶, אף על פי שחזר למדינה⁷ ולן בביתו - נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות. וזה הוא הנקרא ערובי תחומין⁸.

2) משנה במסכת עירובין דף ס' עמוד א'. (3) עיר שגר בתוכה. (4) שהן "כשמונה עשרה גרוגרות, שהן כשש ביצים בינוניות" (כמבואר למעלה בפרק א' הלכה ט'). (5) של העיר, אף שהוא יותר מתחום מביתו (משנה ברורה אורח חיים סימן ת"ח). (6) בזה שהניח שם את המזון ככוונה לקנות שם שבתה. (7) לפני כניסת השבת, שאם נשאר שם עד השבת, אינו צריך להניח עירוב, שהרי קנה שבתה בעצמו (ראה להלן פרק ז' הלכה א'). (8) נקרא "עירוב" - לפי שהוא מערב תחום שלא היה יכול ללכת בו תחילה עם התחום שהוא יכול ללכת בו.

ב. ויש לו להלך ממקום ערובו למקור אלפים אמה⁹ לכל רוח. לפיכך, פשהוא מהלך ממקום ערובו למקור אלפים אמה פנגד המדינה¹⁰, אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדתו¹¹. ואם הייתה המדינה מבלעת בתוך מדתו¹² - תחשב המדינה כלה פארבע אמות, וישלים מדתו חוצה לה.

9) כדין תחומין בשבת וכמו שכתב רבינו בפרק כ"ז מהלכות שבת הלכה א': "מדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה, אבל חוץ לאלפים אמה אסור, שאלפים אמה הוא מגרש העיר" ושיעור אלפים אמה - 1516 מטרים בערך. (10) לצד העיר שהוא גר בה. (11) ואם מדתו כלתה באמצע העיר, אסור לו להלך יותר. (12) יבואר בהלכה ב'.

ג. כיצד¹³? הרי שהניח את ערובו ברחוק אלה אמה מביתו שבמדינה לרוח מזרח - נמצא מהלך למקור ממקום ערובו אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום ערובו אלפים אמה למערב: אלה שמן הערוב עד ביתו, ואלה אמה מביתו בתוך המדינה, ואינו מהלך במדינה אלא עד סוף האלה. הנה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלה, אפלו אמה אחת, שנמצאת מדתו פלטה חוץ למדינה¹⁴ - תחשב המדינה כלה פארבע אמות, ויהלך חוצה לה תשע מאות שש ותשעים אמה, תשלום האלפים.

1 התיר להן לטלטל במדינה⁹¹ שרבים בוקעין בה; 2 שהרי המקום שנשאר ולא נשתתף עמהן - אין 3 מטלטלין בו, אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן.

91) ואם לא יעשו שיור, ישתכח העירוב ותשתכח תורת רשות הרבים, על ידי טלטול בעיר הדומה לרשות הרבים ('משנה ברורה' א"ח ס"י שצב).

4 כב. מדינה⁹² של רבים שיש לה פתח אחד וסלם 5 במקום אחר⁹³ - מערבין את פלה⁹⁴, ואינה צריכה 6 שיור; שאין הסלם שבחומה חשוב כפתח⁹⁵. 7 הבתים⁹⁶ שממזיחין אותו שיור, אף על פי שאינן 8 פתוחין לעיר, אלא אחוריהן לעיר ופניהם לחוץ - 9 עושין אותו שיור⁹⁷, ומערבין את השאר.

92) עירובין נט, ב. (93) בצד השני, ודרך הסולם יורדים מעבר לחומה. (94) כדין עיר שיש לה פתח אחד. (95) שההילוך דרך הסולם, אינו נוח. (96) בעירובין ס, א: "הנהו דאתי (שבאו) לקמיה דרב יוסף, אמרו ליה: הב לן גברא דליערב לן מאתינן (תן לנו אדם שיתקן עירוב לעירנו), אמר ליה לאביי: זיל ערב להו, וחזי דלא מצווחא עלה בכי מדרשא (ראה שלא יתנגדו על זה בבית המדרש), אול, חזא להנהו בתי דפתיחי לנהרא (ראה בתים שפתחיהם אחורי העיר לצד הנהר), אמר: הני ליהוי שיור למתא (אלה יהיו שיור לעיר)" ושם מדובר בעיר של רבים ונעשית של יחיד הצריכה שיור. (97) ואפילו הוא רק בית אחד, אפילו בית הבקר או בית התבן, שאינם צריכים לעירוב אם אין גרים ואוכלים בהם, עושים אותם שיור (או"ח ס"י שצב).

10 כג. המזכה בשתוף לבני המדינה, אם ערבו פלן⁹⁸ 11 ערוב אחד⁹⁹ - אינו צריך להודיען; שזכות הוא 12 להן¹⁰⁰. ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני 13 המדינה, או מי שהלך לשבת בעיר אחרת, או עובד 14 פוכבים שהיה עמהן במדינה - דין הכל פדינם 15 פחצר ומבוי¹⁰¹.

98) לדעת ה'מגיד משנה', צ"ל: "אם עירב לכולן". 99) אבל אם לא עירב לכולן, עירוב אחד אינו זכות. 100) וזכין לאדם שלא בפניו. (101) דין שכה בחצר, מבואר בפ"ב ה"א. ודין הלך לשבות בעיר אחרת - בפ"ד ה"ג. ודין גוי - בפ"ב ה"ט ובפ"ד ה"ג.

16 כד. מדינה¹⁰² שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי 17 אחד - הרי זה אוסר על פלן. ואם פנו מצבה¹⁰³ על 18 פתח המבוי - אינו אוסר¹⁰⁴. לפיכך אין מערבין 19 מדינה לחצאין, אלא או פלה או מבוי מבוי¹⁰⁵. 20 ובונה כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו, אם רצה 21 לחלק רשותו מהן, פדי שלא יאסר על שאר 22 המבואות.

102) עירובין נט: עיר שהיתה של יחיד, שמערבים את כולה ואינה צריכה שיור. (103) עמוד שהוא רחב ארבעה טפחים, וראה למעלה פ"ד ה"טו. (104) שהמצבה מפרידה

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29) משנה במסכת פסחים דף מ"ט עמוד א' "ולשבות שביבת הרשות" - "שהיה הולך להחשיך על התחום לקנות שביטה שם, כדי שיהא לו משם ולהלך אלפים אמה לילך לדבר הרשות" - רש"י (הגר"א). [ובספרי הרמב"ם המדוייקים כתוב "הרי זה אינו עירוב". מאירי במסכת עירובין דף פ"ב עמוד א' עמ' 120 ובמסכת פסחים דף מ"ט עמוד א' עמ' 70].

ז. כל שמשתתפין בו - מערבין בו - עירובי תחומין³⁰,
23 וכל שאין משתתפין בו - אין מערבין בו תחומין.
24 וכמה שעור עירובי תחומין? מזון שתי סעודות לכל
25 אחד ואחד³¹; ואם היה לפת³² - פדי לאכל בו שתי
26 סעודות. כמו השתוף³³.

30) משנה במסכת עירובין דף כ"ו עמוד ב' "בכל מערבין ומשתתפין" ועיין בתוספות שם. (31) משנה במסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב' כמבואר בהלכה א'. (32) מסכת עירובין דף כ"ט עמוד ב' דבר שרגילים לאכול עם הפת. (33) למעלה פרק א' הלכה י'.

ח. וצריך³⁴ שיהיה הוא ועירובו במקום אחד, פדי
28 שיהיה אפשר לו לאכלו בין השמשות³⁵. לפיכך, אם
29 נתפנו לשבת פרשות הרבים, והניח עירובו פרשות
30 היחיד, או פרשות היחיד, והניח עירובו פרשות
31 הרבים - אינו ערויב; שאי אפשר לו להוציא מפרשות
32 היחיד לפרשות הרבים בין השמשות אלא בעברה.
33

34) משנה במסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'. (35) הוא זמן כניסת השבת (כמבואר בהלכות שבת פרק ה' הלכה ד'). ואז - זמן קניית שביטה על ידי העירוב.

ט. אבל³⁶ אם נתפנו לשבת פרשות היחיד או פרשות
34 הרבים, והניח עירובו בכרמלית³⁷, או שנתפנו לשבת
35 בכרמלית, והניח עירובו פרשות היחיד או פרשות
36 הרבים - הרי זה ערויב; שבשעת קניית העירוב, שהוא
37 בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס מפל אחת
38 משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה; שכל דבר
39 שהוא מדברי סופרים, לא גזרו עליו בין השמשות
40 במקום מצוה או בשעת הדחק³⁸.

36) משנה במסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'.
37) שהאיסור להכניס אליה ולהוציא ממנה, אינו אלא מדרבנן (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד). (38) וכן מפורש בפרק כ"ד מהלכות שבת הלכה י'.

י. נתנו³⁹ במגדל ונעל, ואבד המפתח, אם יכול
42 להוציאו בלא עשית מלאכה⁴⁰ - הרי זה ערויב; שאין
43 אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה אלא
44 מלאכה. נתנו בראש הקנה או הקנדי⁴¹ הצומחין מן
45 הארץ - אינו ערויב; גזרה שמה יתלש⁴². ואם היו
46 תלושין ונעוצין - הרי זה ערויב.
47

39) משנה במסכת עירובין דף ל"ד עמוד ב'. (40) האסורה

13) משנה במסכת עירובין שם. (14) או שכלתה מדתו של אלפים אמה בשווה עם מדת העיר, גם כן נחשבת כל העיר כארבע אמות, ומתחיל למנות אלפים אמה מחוץ לעיר (פירוש המשניות).

ד. לפיכך¹⁵, אם הניח עירובו ברחוק אלפים אמה
1 מביתו שבמדינה - הפסיד את כל המדינה כלה¹⁶;
2 ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה,
3 ומעירובו אלפים, ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח
4 מערב אפלו אמה אחת. המניח¹⁷ עירובו פרשות
5 היחיד¹⁸ - אפלו היתה מדינה גדולה פנינה¹⁹,
6 ואפלו עיר חרבה²⁰ או מערה הראויה לדיוויין²¹ -
7 מהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.
8

15) משנה במסכת עירובין שם. (16) אסורה לו ההליכה בעיר כולה ורק בכיוון לעירוב מותר לו ללכת. (17) משנה במסכת עירובין דף ס"א עמוד א'. (18) מקום המוקף מחיצות. ושביטתו עכשיו במקום אחר. (19) שכן נקראת בדברי הנביא (יונה פרק ג' פסוק ג'): "עיר גדולה לאלהים". (20) שאין בה דירים אבל המחיצות נשארן. (21) במסכת עירובין דף ס"א עמוד ב' "אפילו היא (גדולה) כמערות צדקיהו מלך יהודה" (רש"י).

ה. המניח²² עירובו בתוך המדינה ששבת בה - לא
9 עשה כלום²³, ואין מודדין לו במקום עירובו, אלא
10 הרי הוא ככני המדינה פלן, שיש להן אלפים אמה
11 לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם נתן עירובו במקומות
12 המצטרפין לעירו²⁴, שמודדין התחום חוץ מהם -
13 הרי זה פנותנו בתוך העיר. נתן עירובו חוץ לתחום
14 - אינו ערויב²⁵.

22) משנה במסכת עירובין דף ס' עמוד א'. (23) שהרי בלא עירוב גם כן יש לו מן העיר אלפים אמה לכל רוח, וכל העיר כארבע אמות בשבילו (רש"י). (24) היינו "עירבורה של עיר", שהוא שבעים אמה ושני שלישי אמה (כמבואר בהלכות שבת פרק כ"ח הלכה א' וב'). (25) מכיון שאי אפשר לו להגיע לשם בכניסת השבת, זמן קניית העירוב, מפני שהוא חוץ לתחום (רש"י).

ו. אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה²⁶,
16 כגון שהיה רוצה לילך לבית האכל או למשתה של
17 נשואין, או להקביל פני רבו²⁷ או חברו²⁸ שבא מן
18 הדרך, וכיוצא באלו. או מפני היראה, כגון שהיה
19 רוצה לברח מן העובדי פוכבים או מן הלסטים
20 וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מפל אלו, אלא
21 לדברי הרשות - הרי זה ערויב²⁹.

26) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד א' ש"לא התיירו חכמים לצאת חוץ לתחום על ידי עירוב" (רש"י). (27) משנה במסכת עירובין דף ל"ו עמוד ב'. (28) חכם שהוא לומד ממנו (ב"י סימן תט"ו). ומקור הדבר במסכת עירובין שם: "ורבנן זימנין דניחא ליה בחבריה טפיי" (הגר"א).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולאותו שהניח עירובו בין השמשות, נחשבה ליום. (58) משנה וגמרא במסכת שבת שם. ואף על פי שעירובי חצרות מותר לעשות בין השמשות (למעלה פרק א' הלכה כ"א) - דין עירובי תחומין יותר חמור (פירוש המשניות במסכת שבת שם).

23 יד. נפל⁵⁹ על הערוב גל⁶⁰ מבעוד יום, אם יכול
24 להוציאו בלא עשיית מלאכה⁶¹ - הרי זה פֶּשֶׁר;
25 שמתר להוציאו בין השמשות⁶², שהיא שעת קניית
26 הערוב. ואם נפל עליו גל ממשחשכה - הרי זה ערוב,
27 ואף על פי שאי אפשר להוציאו אלא בעשיית
28 מלאכה⁶³. ספק מבעוד יום נפל או ממשחשכה - הרי
29 זה פֶּשֶׁר; שספק הערוב - פֶּשֶׁר.

(59) משנה במסכת עירובין דף ל"ה עמוד א'. (60) של אבנים, שאסור לטלטל בשבת מדרבנן משום איסור מוקצה. (61) האסורה מן התורה. (62) שכל דבר האסור משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות (למעלה הלכה ט'). (63) שהרי בשעת קניית העירוב, היה אפשר להשתמש בו.

30 טו. אכל⁶⁴ אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה -
31 אינו ערוב; שאינה סעדה הראויה⁶⁵. וכן אם היו
32 לפניו שתי פירות של תרומה, אחת טהורה ואחת
33 טמאה, ואינו יודע אי זו היא משתייהן, ואמר:
34 ערובי בטהורה בכל מקום שהוא - אינו ערוב;
35 שאין פאן סעדה הראויה לאכילה.

(64) מסכת עירובין דף ל"ו עמוד א'. (65) שהרי אסורה באכילה מחמת ספק טומאה. ואי אפשר לומר כאן, ספק עירוב כשר, כמו למעלה בהלכה י"ב, כי שם היתה לעירוב חזקת היתר בשעה שהניחו שם, אלא שאחר כך קרה דבר שאנו מסופקים בו אם נתקלקל העירוב, ואנו מעמידים את העירוב בחזקת כשר, אבל כאן, לא היתה חזקת כשרות לעירוב זה מעולם (רש"י).

36 טז. אמר⁶⁶: פֶּשֶׁר זו היום חל ולמחר קדש, וערב
37 בה - הרי זה ערוב; שפֶּשֶׁר השמשות עדין לא
38 נתקדשה ודאי, וראויה היתה מבעוד יום. אכל אם
39 אמר: היום קדש ולמחר חל - אין מערבין בה;
40 שאינה ראויה עד שתחשף⁶⁷. וכן אם הפריש
41 תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד
42 שתחשף - אין מערבין בה; שהרי היא טבול כל בין
43 השמשות, וצריך שתהיה הסעדה ראויה מבעוד יום.

(66) מסכת עירובין דף ל"ו עמוד א'. (67) במסכת עירובין שם: "אמר לו רבא לרב נחמן: מאי שנא (מה ההבדל ביניהם)? אמר לו: היום חל ולמחר קדש, לא נחתא (ירדה) ליה קדושה מספיקא (מספק, ולכן חל העירוב בין השמשות), היום קדש ולמחר חל, מספיקא לא פקעא קדושתיה מיניה (מספק - אין הקדושה עוזבת אותו, ולכן לא חל העירוב בין השמשות)".

44 יז. הנותן⁶⁸ ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי

מן התורה. (41) שבט דק שעושין ממנו הרמחים. (42) כיון שרגילים להשתמש בו בתלוש, יתחלף לו מחובר בתלוש, וקרוי לודאי שיתלוש, לכן גזרו על זה גם בין השמשות ("מגיד משנה").

1 יא. כל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע
2 אמות⁴³. לפיכך⁴⁴, המניח ערובי תחומין שלו בסוף
3 התחום, ונתגלגל⁴⁵ הערוב ויצא חוץ לתחום בתוך
4 שתי אמות⁴⁶ - הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא
5 ממקומו. ואם יצא חוץ לשתי אמות - אינו ערוב;
6 שהרי נעשה חוץ לתחום, והמניח ערובו חוץ
7 לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול להגיע אל
8 ערובו.

(43) מסכת עירובין דף ל"ה עמוד א'. כלומר: מקום עירובו קונה לו ארבע אמות סביבותיו (חוץ מאלפים אמה שנותנים לו לכל רוח), רוצה לומר, שתי אמות מצד זה ושתי אמות מצד זה שביחד הם ארבע אמות. וראה להלן שיש חולקים על רבינו. (44) משנה במסכת עירובין שם. (45) לפניו בין השמשות. (46) ויש סוברים שיש לו ארבע אמות מכל צד וצד, שביחד הם שמונה אמות וכן פסק בשולחן ערוך אורח חיים סימן ת"ט סעיף ה'.

9 יב. נתגלגל⁴⁷ הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום,
10 או אבד או נשרף, או שהיה תרומה ונטמאת⁴⁸:
11 מבעוד יום - אינו ערוב; ממשחשכה - הרי זה ערוב;
12 שקניית הערוב בין השמשות. ואם ספק⁴⁹ - הרי זה
13 ערוב; שספק הערוב - פֶּשֶׁר⁵⁰. לפיכך, אם נאכל⁵¹
14 הערוב בין השמשות⁵² - הרי זה ערוב.

(47) משנה במסכת עירובין שם. (48) שאינה ראויה לא לכהן ולא לישראל. (49) אם אבד או נשרף או נטמא מבעוד יום, או - ממשחשכה. (50) שאנו מעמידים את העירוב על חזקתו ותולים כי נתקלקל לאחר שחשכה. (51) או נשרף או נטמא. (52) ספק יום ספק לילה.

15 יג. אמרו לז'⁵³ שנים: צא וערב עלינו⁵⁴, אהד⁵⁵ ערב
16 עליו מבעוד יום, ואהד⁵⁶ ערב עליו בין השמשות,
17 וזה שערב עליו מבעוד יום נאכל ערובו בין
18 השמשות, וזה שערב עליו בין השמשות נאכל
19 ערובו ממשחשכה - שניהם קנו ערוב; שפֶּשֶׁר
20 השמשות ספק הוא, וספק הערוב - פֶּשֶׁר⁵⁷. אף על
21 פי כן, ספק השכה ספק לא השכה - אין מערבין
22 ערובי תחומין לכתחלה⁵⁸; ואם ערב - הרי זה ערוב.

(53) מסכת שבת דף ל"ד עמוד א'. (54) שעשאוהו שלח לערב בשבילם. (55) בשביל אחד. (56) ובשביל אחד. (57) ואף שהשליח הזה נעשה לשניהם, והעירובין סותרים זה את זה, שאם נחשוב בין השמשות ליום, אינו מועיל העירוב של זה שנאכל עירובו בין השמשות, ואם נחשוב אותו ללילה, אינו מועיל העירוב של זה שהניח את עירובו בין השמשות - כיון שעירוב הוא מדרבנן, ספקו להקל, ולאותו שנאכל עירובו בין השמשות, נחשוב אותו ללילה,

16 יט. פל הזזקה⁸⁰ בערובי תצרות⁸¹ - מזפין על ידו
 17 בערובי תחומין, וכל מי שאין מזפין על ידו ערובי
 18 תצרות - אין מזפין על ידו ערובי תחומין.
 19 (80) מסכת עירובין דף פ' עמוד ב'. (81) כמבואר בפרק א'
 הלכה כ'.

19 כ. נותן⁸² אדם מעה לבעל הבית⁸³, כדי שיקח לו
 20 פת ויערב לו בה ערובי תחומין. אכל אם נתן לחנוני
 21 או לנחתום⁸⁴, ואמר לו: זכה לי במעה זו - אינו
 22 ערוב. ואם אמר לו: ערב עלי במעה זו - הרי זה
 23 לוקח בה פת או אכל מן האכלין ומערב עליו⁸⁵.
 24 ואם נתן לו פלי ואמר לו: תן לי בזה אכל וזכה לי
 25 בו - הרי זה לוקח אכל ומערב עליו ב⁸⁶.

(82) משנה במסכת עירובין דף פ"א עמוד ב'. (83) אף
 שמטלטלין אינם נקנים במעות אלא במשיכה, כיון שנתן
 לבעל הבית שאין דרכו למכור, אנו תולים שלא נתכוון
 לקנות ממנו פת, אלא לעשותו שליח לערב עליו. (84) כיון
 שדרכן למכור, אנו תולים שהתכוון לקנות מהם, ומעות אינן
 קונות - עד ימשוך. (85) שעשאו שליח לעשות עירוב
 עבורו וקונה פת מאחר ומערב עליו, שאנו אומרים: חזקה
 שליח עושה שליחותו ומערב לדעתו. (86) כי הדין הוא
 "אם נתן הקונה למקנה כלי כל שהוא ואומר לו: קנה כלי
 זה חלף מטלטלין... כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו,
 קנה הלוקח את המטלטלין אע"פ שעדיין לא נתן הדמים
 ואחד מהם אינו יכול לחזור" והוא הנקרא קנין חליפין
 (רבינו בהל' מכירה פרק ה' הלכה ה').

26 כא. מערב⁸⁷ אדם ערובי תחומין על ידי פנו ובתו
 27 הקטנים⁸⁸, ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועים, בין
 28 מדעתן בין שלא מדעתן⁸⁹. לפיכך, אם ערב עליהן
 29 וערבו לעצמן - יוצאין בשל רבן. אכל אינו מערב
 30 לא על ידי פנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו
 31 ושפחתו העברים ולא על ידי אשתו, אלא מדעתן,
 32 ואף על פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו. ואם ערב
 33 עליהן ושמעו ושתקו ולא מהו - יוצאין בערובו.
 34 ערב על אחד מהן וערבו הן לעצמן - אין לה מחאה
 35 גדולה מזו, ויוצאין בערוב עצמן⁹⁰. קטן בן שש
 36 שנים או פחות - יוצא בערוב אמו⁹¹, ואין צריך
 37 להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו.

(87) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב'. (88) מגיל שש עד
 שלש עשרה (משנה ברורה אורח חיים סימן תי"ד).
 (89) כיון שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה,
 מערב עליהם בלי ידיעתם כדי לחנכם במצוות (הרא"ש).
 (90) והולכים לאותו צד שעירבו. (91) שעד גיל שש הוא
 כרוך אחרי אמו.

38 כב. הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו
 39 במקום שהוא רוצה לקבע שבימתו שם - ה'רשות
 40 בידו⁹². וכשהוא משלחו - אינו משלחו ביד חרש

1 שבימת הקברות אסור בהנניה⁶⁹, וכיון שרוצה בקיום
 2 הערוב שם אחר קניה⁷⁰ - הרי נהנה בו⁷¹. נתנו בבית
 3 הפרס⁷² - הרי זה ערוב⁷³, ואפלו היה כהן; מפני
 4 שייכול לפגס שם במגדל הפורח⁷⁴ או שינפח
 5 והולך⁷⁵.

(68) משנה במסכת עירובין דף כ"ו עמוד ב' ושם דף ל"א
 עמוד ב' בגמרא. (69) "בתי קברות אסורים בהנאה, כיצד?
 - אין אוכלין בהם ואין שותין בהם ואין עושין בהם
 מלאכה" (הלכות אבל פרק י"ד הלכה י"ג). (70) ועצם
 הנחת העירוב אינה הנאה לפי שאין מערבין אלא לדבר
 מצוה (למעלה הלכה ו'). ומצוות לאו ליהנות ניתנו (גמרא
 שם). ואסור לתת שם את העירוב, כדי שלא יהנה מן
 האיסור (ר"ע איגרי). (71) וכיון שהניח עירובו באיסור אינו
 עירוב מפני ש"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד
 לא מהני" (תמורה דף ד' עמוד ב') ראה ב"יכין ובעוז' מסכת
 עירובין פרק ג' משנה א' אות ג' ובהגהות הגרע"א לשו"ע
 אור"ח סימן ת"ט סעיף א'. (72) "מקום שנחרש בו קבר,
 שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר, ונתפזרו בכל
 השדה, וגזרו חכמים טומאה על כל השדה" (רבינו בהלכות
 טומאת מת פרק י' הלכה א'). (73) שלא גזרו בו חכמים
 אלא איסור טומאה אבל איסור הנאה לא גזרו. (74) באויר,
 ואינו נוגע בטומאה. (75) את העפר ובודק אם נמצאת
 בתוכו עצם כשעורה המטמאו. והתירו לו חכמים לעשות כן,
 אף על פי שהוא נטמא, כיון שהוא לדבר מצוה. ולענין קרבן
 פסח לא גזרו עליו טומאה כלל ומותר לו לעשות קרבן פסח,
 שלא העמידו חכמים גזרותיהם במקום שיש בו חיוב כרת
 (שאם לא יעשה פסח יתחייב כרת) כמו שכתב רבינו בפרק
 ו' מהלכות קרבן פסח הלכה ח' (ועיין תוס' בכורות דף כ"ט
 עמוד א' ד"ה היכי).

6 יח. רבים⁷⁶ שרצו להשתתף בערובי תחומין -
 7 מקבצין פלן ערוכו, שתי סעודות לכל אחד ואחד⁷⁷,
 8 ומניחין אותו בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה
 9 אחד ערוב על ידי פלן - צריך לזפות להן על ידי
 10 אחר⁷⁸. וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם
 11 ערובי תחומין אלא לדעתו⁷⁹, שמא אינו רוצה לערב
 12 באותה הרוח שרצה זה. ואם הודיעו מבעוד יום, אף
 13 על פי שלא רצה אלא משתחשף - הרי זה ערוב. ואם
 14 לא הודיעו עד שתחשכה - אינו יוצא בו; שאין
 15 מערבין משתחשף.

(76) משנה במסכת עירובין דף פ"ב עמוד א'. (77) "הצריכו
 מזון שתי סעודות לכל אחד, לפי שענין עירובי תחומין הוא,
 שיתן שבימתו באותו מקום ויניח שם מזונו הצריך אליו
 לשבת" (פירוש המשניות). (78) שיאמר לאחר: קבל פת
 זה וזכה בה לכל אלה הרוצים לזכות בו. ועל ידי עצמו אינו
 יכול לזכות להם, שכל זמן שהעירוב בידו לא יצא מרשותו,
 ואין האחרים יכולים לזכות בו. (79) כי המניח עירוב לצד
 אחד, מפסיד אלפים אמה לצד השני, ולכן צריך לשאול אם
 מסכים הוא להפסיד בצד זה כדי לזכות בצד זה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מסכת שבת דף כ"ג עמוד א'): והיכן צונו? רב אויא אמר "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים פרק ז' פסוק י"א) רב נחמיה אמר "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (שם פרק ל"ב פסוק ז'). ו"צונו" היינו שצוה עלינו שלא לצאת בשבת חוץ לתחום בלי עירוב (מגיד משנה ומגן אברהם). (108) "למחר", ואם מערב לכל שבתות השנה יאמר "לכל שבתות השנה". (109) צריך לומר: "ממקום" וכן הוא בשולחן ערוך אורח חיים סימן תט"ו סעיף ד'.

פרק שביעי

(1) נתבאר בו ענין העירוב ברגל מה דינו, ובאמירה גם כן, רצונו לומר שיקבע שביתתו במקום שאינו עומד בו, וזמן עשיית זה, ואם אחד יכול לעשות כן בעד חבירו, וקביעות המקום, כיצד צריך לסיימו.

א. מי²⁷ שייצא מערב שבת חוץ למדינה³, ועמד במקום ידוע⁴ בתוך התחום או בסופו⁵, ואמר: שבייתתי במקום זה, ונזר לעירו⁶ וכן שם - יש לו להלך למחר מאותו מקום אלפים אמה לכל רוח⁷. וזה הוא עקר עירובי תחומין, לערב ברגליו. ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום, אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל על העשירי, שלא יצא, אלא ישלח ערובו ביד אחר⁸.

(2) משנה, עירובין מט, ב. (3) לעיר. (4) מקום מסויים. ראה להלן ה"ה וה"ח. (5) בסוף אלפים אמה, ולא מחוץ להן. (6) וחזר אחרי כניסת השבת, וראה למעלה פ"ו ה"א. (7) שהרי בכניסת השבת קנה שבייתה באותו מקום. (8) ונחשב כאילו הוא בעצמו נמצא בסוף התחום בכניסת השבת וקנה שבייתה.

ב. וכן⁹ אם נתפזן לקבע שבייתתו במקום ידוע אצלו, כגון אילן או בית או גדר שהוא מפיר מקומו, ויש בינו ובינו כשחשקה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום¹⁰ ויקנה בו שבייתה, אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חברו ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או נתעפכ - למחר יש לו להלך עד מקום שנתפזן לו, ומאותו המקום אלפים אמה לכל רוח; ושיפזן שגמר בלבו לקבע שם שבייתתו והחזיק בדרך, נעשה כמי שעמד שם¹¹ או שהניח ערובו שם.

(9) משנה, עירובין נב, א. (10) לפני כניסת השבת. (11) ועירב ברגליו.

ג. במה דברים אמורים¹²? בעני, שאין מטריחין אותו להניח ערוב¹³, או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך והיה ירא שמא תחשך; והוא, שישאר מן היום כדי להגיע לאותו מקום שקנה בו שבייתה קדם

1 שוטה וקטן⁹³, ולא ביד מי שאינו מודה במצות ערוב⁹⁴. ואם שלח - אינו ערוב. ואם שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם פשר, כדי שיוליכו הפשר ויניחו במקום הערוב - הרי זה פשר⁹⁵. ואפלו שלחו על הקוף או על הפיל⁹⁶. והוא שיהיה עומד מרחוק, עד שיראה זה הפסול או בהקמה שהגיעו אצל הפשר שאמר לו להוליך את הערוב צד. וכן⁹⁷ רבים שנסתתפו בעירובי תחומין ורצו לשלח ערובן ביד אחר - הרי אלו משלחין.

(92) משנה במסכת עירובין דף ל"א עמוד ב' ויכול לסמוך עליו וללכת בשבת, כי "חזקה שליח עושה שליחותו". (93) שאינם בני דעת ואינם יכולים לקנות שבייתה עבורו. (94) כגון כותי או גוי, שמא לא הניחו לשם עירוב. (95) אם האדם הכשר הבטיח לסדר לו את העירוב, כי "חזקה שליח עושה שליחותו". (96) מסכת עירובין שם. (97) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב'.

10 כג. אחר⁹⁸ או רבים שאמרו לאחד: צא וערב עלינו⁹⁹, וערב עליהן באי זה רוח שרצה¹⁰⁰ - הרי זה ערוב וילצאין בו¹⁰¹, שהרי לא יחדו לו רוח. האומר¹⁰² לחברו: ערב עלי בתמרים, וערב עליו בגרוגרות¹⁰³; בגרוגרות, וערב עליו בתמרים; אמר לו: הניח ערובי במגדל, והניחו בשוק; בשוק, והניחו במגדל; בבית, והניחו בעליה; בעליה, והניחו בבית - אינו ערוב¹⁰⁴. אבל אם אמר לו "ערב עלי" סתם, וערב עליו - בין בגרוגרות בין בתמרים, בין בבית בין בעליה - הרי זה ערוב¹⁰⁵.

(98) מסכת עירובין דף נ' עמוד ב'. (99) ולא פירשו לו לאיזה צד יערב. (100) לאיזה צד שרצה, והמשלחים אינם יכולים עכשיו ללכת אלא באותו צד שעירב עליהם. (101) ואנו אומרים "יש ברירה" - הוברר הדבר למפרע שלצד זה נתכוונו לעשותו שליח לערב עליהם, ועיין ראב"ד. (102) מסכת גיטין דף ס"ה עמוד ב'. (103) תאנים יבשות. (104) כיון ששינה מדעת המשלח, עקר את שליחותו, ואינו נחשב עוד לשליח. (105) שאנו אומרים מן הסתם מסכים המשלח שיערב לו במה שהשליח רוצה, כיון שלא פירש לו מתחילה במה יערב.

20 כד. כשם שמברכין על ערובי חצרות¹⁰⁶ ושתופי מבואות, כך מברכין על ערובי תחומין¹⁰⁷. ואומר: בזה הערוב יהיה מתר לי להלך¹⁰⁸ למקום¹⁰⁹ זה אלפים אמה לכל רוח. ואם היה אחד מערב על ידי רבים, אומר: בזה הערוב יהיה מתר לפלוני, או לבני מקום פלוני, או לבני עיר זו, להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח.

(106) כמבואר למעלה בפרק א' הלכה ט"ז. (107) ואף על פי שמצות עירוב אינה אלא מדרבנן (למעלה שם הלכה ד'). - מברך: "אשר קדשנו במצותיו וצונו" - שהרי אמרו

1 שְׁתַּחֲשֵׁף אִם רָץ בְּכָל כַּחוֹ, וְהָיָה בֵּינוֹ וּבֵין אוֹתוֹ
 2 מְקוֹם כְּשֶׁתַּחֲשֵׁף אֶלְפִים אִמָּה אוֹ פָחוֹת. אֲבָל אִם לֹא
 3 הָיָה רְחוֹק וְלֹא עֲנִי, אוֹ שְׁלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדִי
 4 שְׂיִגְעִיעַ¹⁴ אֶפְלוֹ רָץ בְּכָל כַּחוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה בֵּין הַמְּקוֹם
 5 שְׁנִתְּפָנוּ לְשִׁבְתָּ בּוֹ וּבֵין הַמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ
 6 כְּשֶׁתַּחֲשֵׁבָה יְתֵר מֵאֶלְפִים אִמָּה, אוֹ שְׁלֹא פָּנוּן הַמְּקוֹם
 7 שְׁקָנָה בּוֹ שְׁבִיתָהּ - הֲרִי זֶה לֹא קָנָה שְׁבִיתָהּ בְּרַחוּק
 8 מְקוֹם, וְאִין לוֹ אֶלָּא אֶלְפִים אִמָּה¹⁵ לְכָל רוּחַ מְמָקוֹם
 9 שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁתַּחֲשֵׁבָה.

24 עירובין נ, ב. (25) כי ארבע אמות הן מקומו של אדם, שכן כתוב (שמות טז, כט): "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ואמרו (עירובין מח): "כמה תחתיו? ארבע אמות, שלש לגופו ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו", לכן אם יש תחת האילן שמונה אמות - נחשב לשני מקומות, ואם אמר שבייתי תחתיו - לא ציין את מקום השביטה בדיוק, לכן לא קנה שביטה כלל.

26 ז. לפיכך²⁶ צריך להתפנות לשבת בעקרו, או בארבע אמות שבדרומו או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמונה אמות, ונתפנו לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסיים²⁷. היו שנים באים בדרך, אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שביטה, והשני אינו מכיר - זה שאינו מכיר מוסר שביטתו למכיר, והמכיר מתפנו לשבת הוא ויחברו במקום שהוא מכיר²⁸.

26 עירובין נ, ב. (27) שאם היו שבע אמות, הרי אמה אחת משותפת לשני מקומות, ואנו אומרים שבאמה הזאת קנה שביטה. (28) בעירובין נא, א: "רבה ורב יוסף הוו קא אזלי באורחא (היו מהלכים בדרך), אמר ליה רבה לרב יוסף: תהא שבייתתנו תותי דקלא (תחת הדקל) - אמר ליה: לא ידענא ליה (אינני מכיר את מקום האילן). אמר ליה: סמוך עלי" - שאומר לו שבייתי עמך, והמכיר אומר: שבייתתנו במקום פלוני" (רש"י).

29 ח. אנשי העיר²⁹ ששלחו אחד מהן להוליך להן ערובין למקום ידוע³⁰, והחזיק בדרך³¹, והחזירו חברו ולא הוליך ערובין - הן לא קנו שביטה באותו מקום, שהרי לא הניח שם ערובין, ואין להן להלך ממדינתן אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא קנה שם ערוב, שהרי הוא בא בדרך ונתפנו לשבת שם והחזיק בדרך, לפיכך יש לו להלך לאותו מקום למחר, ולהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח.

29 משנה, עירובין נב, א. (30) ראה למעלה ה"א וה"ה. (31) ובמי שבא בדרך, התירו חכמים לערב בדיבור בעלמא (ראה למעלה ה"א). ודעת כמה מגדולי הראשונים (בעירובין נב.) כי לא נקרא בא בדרך אלא ביוצא לדרך ממש, אבל אם יצא במיוחד להניח את העירוב לא קנה שביטה אלא אם-כן הניח שם את העירוב, או שעירב ברגליו, אבל בדיבור לחוד - לא.

32 ט. זה³² שאמרנו שצריך הקונה שביטה ברחוק מקום שיחזיק בדרך - לא שייצא וילך בשדה, אלא אפלו ירד מן העליה³³ לילך לאותו מקום, וקדם שייצא מפתח החצר החזירו חברו - הרי זה החזיק, וקנה שביטה. וכל הקונה שביטה ברחוק מקום,

12 עירובין נא, ב. (13) שאין לו מזון שתי סעודות לעירוב, ולהטריחו ללכת ולערב ברגליו לא רצו חכמים, לכן מספיק אם אומר בכיתו: שבייתי במקום פלוני (משנה ברורה' או"ח סי' תי). (14) בנוסח אחר: "שיגיע לאותו מקום" (מעשה רוקח). (15) לדעת הראב"ד: "אם יש בין המקום שהוא עומד משחשיכה למקום שנתכוון לשבות בו יותר מאלפים אמה, הרי הוא כמו שיצא חוץ לתחום ואין לו אלא ארבע אמות במקומו".

16 ד. מיל¹⁶ שעמד מבעוד יום פרשות היחיד¹⁷ וקנה שם שביטה, או שהיה בא בדרך ונתפנו לשבת פרשות היחיד הידוע אצלו וקנה שם שביטתו - הרי זה מהלך את פלה¹⁸, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה רשות היחיד זו מקום שלא הקף לדירה או תל או בקעה¹⁹; אם היה בה בית סאתים או פחות - מהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם היתה יותר על בית סאתים²⁰ - אין לו בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח ערובו במקום שלא הקף לדירה.

16 עירובין נ, ב. (17) עיר או מקום שהוקף לשם דירה. (18) אפילו אם השטח גדול מאד. (19) בנוסח אחר: "או נקע" (כת"י התימנים). והוא חפירה בתוך השדה כעין גומה (הערוך). (20) ראה למעלה בפס"ז מהל' שבת ה"א.

21 ה. הקונה²¹ שביטה ברחוק מקום, ולא סיים²² מקום שביטתו - לא קנה שביטה שם. פיצד? היה בא בדרך, ואמר: שבייתי במקום פלוני, או: בשדה פלונית, או: בבקעה פלונית, או: ברחוק אלה אמה או אלפים ממקומי זה - הרי זה לא קנה שביטה ברחוק, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשבה²³.

21 עירובין מט, ב. (22) ציין בדיוק. (23) כשמואל שם, ולא כרב שאמר שאסור לו לזוז ממקומו.

24 ו. אמר²⁴: שבייתי תחת אילן פלוני, או: תחת סלע פלוני, אם יש תחת אותו אילן או אותו סלע שמונה אמות²⁵ או יתר - לא קנה שביטה, שהרי לא פנו מקום שביטתו; שאם בא לשבת בתוך ארבע אמות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה מרחשון - ספר זמנים - הלכות עירובין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאפשר לערב על מנת ללכת שחרית לרוח אחת, וערבית לאחרת. (4) נותנים עליו חומרות שניהם, ואינו יכול ללכת אלא למקום ששניהם יכולים ללכת, אבל למקום שרק אחד יכול ללכת - אסור.

21 ב. כיצד⁵ מהלך פרגלי שניהם? שאינו יכול להלך אלא במקום שיש לשניהם להלך בו. נתן האחד ערוב ברחוק אלה אמה לרוח מזרח⁶, והניח השני מהן ערובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב⁷ - אין זה שערכו עליו מהלך במערב אלא אלה אמה, פרגלי מי שערב עליו במזרח; ולא יהלך במזרח אלא אלה וחמש מאות אמה, פרגלי מי שערב עליו במערב. לפיכך, אם ערב או ערכו עליו שני עירובין אלו אחד ברחוק אלפים אמה למזרח ואחד ברחוק אלפים אמה למערב - הרי זה לא יזוז ממקומו⁸.

(5) עירובין, שם. (6) אם כן הפסיד בזה אלה לצד מערב שאינו יכול ללכת לשם. (7) והפסיד בזה חמש מאות אמה לצד מזרח. (8) שהרי לא נתכוון לשבות במקומו, אלא במקום עירובו, ואין אנו יודעים איזה מהם קנה עירוב, ועירובו של מזרח מפסידו אלפים לצד מערב, ועירובו של מערב מפסידו אלפים לצד מזרח, לכן לא יזוז ממקומו.

22 ג. מערב⁹ אדם שני עירובין בשתי רוחות, ומתנה¹⁰ ואומר: אם ארע לי דבר מצוה¹¹, או נלחצתי¹² למחר ונצרכתי לרוח זו - זה הערוב הוא שאני סומך עליו, והערוב שפירות השנית אינו פלוס; ואם נצרכתי לרוח זו השנית - זה הערוב הוא שאני סומך עליו, ושבירות הראשונה אינו פלוס; ואם נצרכתי לשתי הרוחות - יש לי לסמך על איזה ערוב שארצה, ולא יזה שארצה אלה; ואם לא ארע לי דבר ולא נצרכתי לרוח מהן¹³ - אין שני העירובין האלו ערוב, ואיני סומך על אחד מהן, אלא הריני כבני עירי שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה.

(9) משנה, עירובין לו, ב: "מתנה אדם על עירובו ואומר - אם באו גויים (גובי המכס) מן המזרח (ואני צריך לברוח מפניהם לסוף ארבעת אלפים אמה) עירובי למערב. ואם יבואו מן המערב - עירובי למזרח. אם באו מכאן ומכאן - למקום שארצה אלך. לא מכאן ולא מכאן, הריני כבני עירי. אם בא חכם (שאני רוצה לשמוע דרשתו) מן המזרח - עירובי למזרח, מן המערב - עירובי למערב, בא מכאן ומכאן - למקום שארצה אלך, לא מכאן ולא מכאן - הריני כבני עירי". (10) וביום השבת אנו אומרים: הוברר הדבר למפרע כי לצד זה התכוון שיחול עירובו, וקנה שביתה באותו צד, כי בדרבנן (=עירובין אינם אלא מדרבנן) אנו אומרים "יש ברירה" (עירובין לו: ולהלן הלכה ז). (11) קבלת פני חכם וכיוצא בזה. (12) לברוח מפני גויים הבאים להתנפל, וכיוצא בזה. (13) בנוסח אחר: "לרוח משתיהן" (כת"י התימנים).

23 ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת¹⁴, כך

1 אינו צריך לומר: שבייתי במקום פלוני; אלא פיון
2 שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא - קנה שם
3 שבייתה. ואין צריך לומר, מי שיצא ברגליו ועמד
4 במקום שקנה בו שבייתה, שאינו צריך לומר פלוס;
5 אלא פיון שגמר בלבו - קנה.

(32) עירובין נב, א. (33) "רב יהודה בר אשתתא, אייתו ליה (הביאו לו) כלכלה דפירי (סל עם פירות) לרב נתן בר אושעיא (ממקום רחוק יותר מאלפים), כי הוה אזיל (כשרצה לחזור לפני שבת לקנות שבייתה לסוף אלפים אמה, כדי שיוכל לחזור לביתו בשבת), שבקיה עד דנחית דוגא (הניח לו ללכת עד שירד ממדרגה אחת), אמר ליה (החזירו ואמר לו): בית הכא (לין כאן), למחר קדים ואזיל (למחר תשכים ותלך)". כיון שהתחיל ללכת, נקרא החזיק בדרך, ומספיקה לו מחשבתו לקנות שבייתה (עירובין, שם).

6 ל. התלמידים³⁴ שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות וכרמים אצל בעלי הבתים, שפתן מצויה לעוברי דרכים הבאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש - מהלכין אלפים אמה לכל רוח מבית המדרש, לא במקום האכילה; שאלו מצאו סעדתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה, ואין יעפתן סומכת לדירה אלא על בית מדרשם³⁵.

(34) עירובין עג, ב. (35) "בעא מניה רב חיאי בר אבין מרב ששת: בני כי רב (תלמידים הלומדים אצל רבם) דאכלי נהמא (האוכלים לחם סעודתם) בבאגא (בית אכסניא בבקעה) ובייתי (ולנים) כבי רב (בבית המדרש שהיה בתוך אלפים אמה), כי משחינן (כשמודדים) תחומא - מבי רב משחינן להו או מבאגא משחינן להו? אמר ליה: משחינן להו מבי רב (מבית המדרש מודדים להם תחום שבת), דאי מייתו להו ריפתא לבי רב, נחא להו טפי (יותר היה רצוי להם שיביאו להם מאכלים לבית המדרש שהוא מקומם הקבוע) - עירובין, שם.

פרק שמיני

(1) נתבאר בו משפט שני עירובין, רצוננו לומר המערב שני עירובין במקומות חלוקים, לשעות חלוקות, ביום אחד, או לימים חלוקים, אם שהימים סמוכין זה לזה, או מחולקין. ונמשך לזה ביאור ימים טובים הסמוכין לשבת ולא עירב בערביהן. מה דין עירובי [חצרות] [וחצומין בהן] ונשלמו ההלכות.

13 א. אין² מניחין שני עירובין, אחד במזרח ואחד במערב, כדי שיהלך במקצת היום על אחד משני העירובין, ובשאר היום על הערוב השני; שאין מערבין שני עירובין ליום אחד. טעה³ וערב לשתי רוחות, פמדתמה הוא שמעירבין לשתי רוחות, או שאמר לשנים: צאו וערכו עלי, אחד ערב עליו לצפון ואחד ערב עליו לדרום - מהלך פרגלי שניהם⁴.

(2) משנה, עירובין לח, א. (3) עירובין נ, ב. שסבור היה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראש-השנה נקראים "יומא אריכתא" (יום ארוך) ו"קדושה אחת", ואי אפשר לערב ביום אחד מקצתו לצד זה ומקצתו לצד אחר. וראה בפ"א מהלכות יום-טוב הלכה ד.

ו. וכן²⁷ מתנה אדם על עירובו ואומר: עירובי לשבת¹⁹ זו, אבל לא לשבת אחרת; או: לשבת אחרת, אבל לא לשבת זו; לשבתות, ולא לזמנים טובים; לזמנים טובים, ולא לשבתות.²²

(27 'תוספתא' עירובין פ"ג.)

ז. אמר²⁸ לחמשה: הריני מערב²⁹ על איזה מקום שארצה, רציתי - ילף, לא רציתי - לא ילף³⁰, אף על פי שרצה משחשכה³¹ - ילף. דבר שהוא מדברי סופרים יש בו בררה³². וכן המערב לשבתות של כל השנה, ואמר: רציתי³³ - אלה, לא רציתי - לא אלה, אלא אהיה כבני עירי - כל שבת שירצה ילף, אף על פי שרצה משחשכה.²⁹

(28 עירובין לו, ב. 29 מניח עירוב. 30 בדפוס רומי: "רציתי - ילף, לא רציתי - לא ילף" וכן הוא בדפוס ויניציאה, שונצינו ומעשה רוקח'. 31 שהוא זמן שאחרי קניית העירוב. 32 הובר הדבר למפרע, שכשם שרוצה עכשיו - רצה גם בעת קניית העירוב. 33 בשבת שאני רוצה בעירובי.)

ח. המערב³⁴ לשני ימים טובים של גליות או לשבת יום טוב³⁵, אף על פי שהוא ערוב אחד לרוח אחת לשני הימים³⁶, צריך שיהיה הערוב במקומו מצוי בליל הראשון ובליל שני כל בין השמשות³⁷. כיצד הוא עושה? מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת ומחשיף עליו, ונוטלו בידו³⁸ וכא לו - אם היה ליל יום טוב³⁹, ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשך, ואוכלו - אם היה ליל שבת⁴⁰, או מביאו - אם היה ליל יום טוב. מפני שהן שתי קדשות, ואינן פיוס אחד, פדי שנאמר: מליל ראשון קנה הערוב לשני ימים⁴¹.

(34 משנה, עירובין לח, א. 35 שאמר בפירוש שהעירוב יחול על שני הימים, או על יום-טוב ושבת. 36 שהוא רוצה ללכת בשני הימים באותו כיוון. 37 שעת קניית העירוב. 38 אם מתירא שמא יגנב או יאבד, ולא יהיה שם בלילה השני. 39 שאין בו איסור הוצאה. 40 שאסור להוליכו משם. 41 אבל בשני ימים-טובים של ראש-השנה, שהם כ"יומא אריכתא" וקדושה אחת (למעלה ה"ה) - אם הניח עירוב בליל ראשון, יכול לסמוך עליו גם ליום שני, כי בין השמשות של היום הראשון - קונה לשני הימים. ודעת הראב"ד שלא אמרו "כיומא אריכתא" אלא לחומרא ולא לקולא, ולכן מצריך שהעירוב יהיה קיים גם בליל שני של ראש-השנה.)

ט. נאכל⁴² הערוב פראשון⁴³ - קנה הערוב לראשון, ואין לו ערוב לשני. ערב פרגליו פראשון - צריך⁴²

1 אסור לצאת ביום טוב¹⁵ וביום הכפורים¹⁶. וכשם
2 שהמוציא מרשות לרשות בשבת - חיב¹⁷, כך
3 המוציא מרשות לרשות ביום הכפורים - חיב¹⁸.
4 אבל ביום טוב מתיר להוציא מרשות לרשות¹⁹.
5 לפיכך מערבין ערובי חצרות ומשתתפין במבואות
6 ליום הכפורים בשבת, ומערבין ערובי תחומין ליום
7 הכפורים ולזמנים טובים פדרף שמערבין לשבת.

(14 שנאמר (שמות טז, כט): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", ואמרו (עירובין נא.): "ממקומו - אלו אלפים אמה". 15 עירובין לח, א במשנה. וכן אמרו במגילה ז, ב במשנה: "אין בין יום-טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד". 16 "אין בין שבת ליום הכיפורים אלא שזה (שבת) זדונו (אם חילל שבת במזיד) בידי אדם (מיתת בית-דין), וזה (יום הכיפורים) זדונו בכרת" (מגילה שם). ואף-על-פי-כן אין יום-טוב ויום הכיפורים שוים בדין זה לשבת, שבשבת יש איסור תחומין מן התורה כגון חוץ לשנים עשר מיל (פכ"ז מהל' שבת הי"א) ואילו ביום-טוב ויום-כיפור גם כזה אין איסור אלא מדרבנן [וראה בפ"ב מהלכות יום-טוב הלכה ז, ובפ"ה שם הלכה יד]. 17 כמבואר בהל' שבת פ"ב ה"ח. 18 שהרי נדחו דברי רפרם שאמר כי אין איסור הוצאה ביום הכיפורים (כריתות יד.). 19 מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש, שהרי כתוב (שמות יב, טז): "אך אשר יאכל לכל נפש, הוא לבדו יעשה לכם" - הותרה גם שלא לצורך (ביצה יב.).)

ה. יום טוב²⁰ שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה²¹ בין מלאחריה²², או שני ימים טובים של גליות²³ - יש לו²⁴ לערב שני עירובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון, ועל הערוב שברוח השנייה ליום השני²⁵. או מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני ימים, וביום השני יהיה כבני העיר, וכאלו לא עשה ערוב, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה²⁶ - הרי הן פיוס אחד, ואינו מערב לשני ימים אלא לרוח אחת.¹⁸

(20 משנה, עירובין לח, א. 21 ביום ששי. 22 ביום ראשון. בחוץ לארץ, עושים את כל המועדים (מלבד יום הכיפורים) שני ימים, "מפני הספק, שלא היו יודעים בגולה את היום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החודש", ואפילו בזמן הזה שאין מקדשים בארץ ישראל על פי עדים אלא לפי החשבון המקובל, "תקנת חכמים היא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם" (רבינו הל' קידוש החודש פ"ה ה"ד וה"ה). 23 יכול הוא. 24 לפי שיום-טוב ושבת הם שני ימים נפרדים, שתי קדושות נפרדות להם (עירובין לח:): וכמו כן שני ימים-טובים של גליות, מפני ספק נקבעו - ואחד מהם חול. 25 "אפילו בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, ואפילו בארץ ישראל היו עושים ראש-השנה שני ימים" (הל' קידוש החודש פ"ה ה"ו). 26 שני ימי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת עשור קמא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 ראשון, והניח ערוב שני רחוק מביתו לרוח מערב
27 בתוך חמש מאות אמה, וסמך עליו ליום שני - הרי
28 זה ערוב; שהרי אפשר לו שגיע לו ביום הראשון.

(52) כשכיתו בשדה. אבל אם ביתו בעיר, כל העיר חשובה לו כארבע אמות, ומודדים אלפים אמה מחוץ לחומת העיר ('משנה ברורה' אור"ח סי' תטז). (53) ולפי זה, יש לו עוד חמש מאות אמה למערב, שביכלתו להגיע שמה ביום ראשון.

29 יד. יום טוב⁵⁴ שחל להיות בערב שבת - אינו עושה
30 ערוב ביום טוב, לא ערובי חצרות ולא ערובי
31 תחומין⁵⁵; אלא מערב הוא ביום חמישי, שהוא ערב
32 יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של גליות
33 בתמישי וערב שבת - מערב מיום רביעי ערובי
34 תחומין וערובי חצרות. ואם שכח ולא ערב - הרי
35 זה מערב ערובי חצרות בתמישי ובערב שבת
36 ומתנה, אבל לא ערובי תחומין⁵⁶.

(54) ביצה טז, ב. (55) שנראה כמתקן דבר לצורך מחר, ואסור להכין מיום-טוב לשבת. (56) שקנין שביתה הוא כקנין בית, ואסור לקנות ביום-טוב אפילו בתנאי.

37 טו. כיצד מתנה? אומר בתמישי: אם היום יום
38 טוב⁵⁷ - אין בדברי כלום⁵⁸, ואם לאו⁵⁹ - הרי זה
39 ערוב⁶⁰; ולמתחור חוזר ומערב, ואומר: אם היום יום
40 טוב - כבר ערבתי מאמש ואין בדברי היום כלום,
41 ואם אמש היה יום טוב - הרי זה ערוב. במה דברים
42 אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני
43 ימים טובים של ראש השנה - הרי הן פיוס אחד⁶¹,
44 ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב.

(57) שהרי שני ימים טובים של גליות הם מספק, ובכל יום אנו מסופקים אם הוא חול או יום-טוב. (58) שאסור לערב ביום-טוב. (59) והיום יום חול. (60) יחול העירוב בין השמשות. (61) ביצה ו, א. לענין עירובי תבשילין (מגיד-משנה).

יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"ח

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצות. שתי מצות עשה, ושתי מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לשבת בו ממלאכה. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) להתענות בו. (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאר פל המצות האלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) נתבאר בו איסור המלאכה בכלל, והוא בשווה עם שבת בכל האיסור מן התורה ומדבריהם, חוץ משני דברים, כמבואר שם. ונזכר בו איסור האכילה והשתייה, ואיסור

1 לערב ברגליו בשני; והוא, שילך ויעמד באותו
2 מקום, ויחשב בלבו⁴⁴ שיקנה שם שביתה. ערב בפת
3 בראשון; אם רצה לערב ברגליו בשני - הרי זה
4 ערוב; ואם רצה לערב בפת - צריך לערב באותה
5 הפת עצמה⁴⁵ שערב בה בראשון.

(42) עירובין לח, א. (43) הלכה זו נאמרה בשני ימים-טובים של גלויות, או ביום-טוב הסמוך לשבת לפניו או לאחריה. (44) אבל אמירה אסורה משום הכנה מיום-טוב לחבירו (מגיד-משנה). (45) שאם יקח פת אחרת, צריך לקרוא עליה שם עירוב מבעוד יום, והרי הוא מכין מיום-טוב לחבירו.

6 י. יום הכיפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר
7 שבת, בזמן שמקדשין על פי הראיה⁴⁶ - יראה לי
8 שהן פיוס אחד, וקדשה אחת הם⁴⁷.

(46) ובאותו זמן יכול לחול יום הכיפורים סמוך לשבת, כמבואר בפסחים מז. ועיין ברש"י ו'תוספות' שם. אבל מעת שאנו קובעין את החדשים לפי החשבון, כמבואר בהלכות קידוש החדש פ"ה, לא יחול יום הכיפורים סמוך לשבת, כדי שיספיקו ביום חול שביניהם לקבור את המתים, ולהכין ירקות טריים לכבוד שבת או לערב יום הכיפורים (ראש השנה כ.). (47) לפי שכל שאסור בשבת, אסור ביום הכיפורים (מגיד משנה).

9 יא. זה⁴⁸ שאמרנו, שיש לו לערב שני עירובין בשתי
10 ורחות לשני הימים, והוא, שהיה אפשר לו להגיע
11 לכל אחד משני העירובין ביום הראשון⁴⁹; אבל אם
12 אי אפשר לו להגיע לערוב של יום השני ביום
13 הראשון - אין ערוב השני ערוב. שהערוב מצותו
14 שהיה בסעודה הראויה מבעוד יום⁵⁰, וזה, הואיל
15 ואינו יכול להגיע לזה הערב ביום הראשון, הרי זה
16 אינה ראויה מבעוד יום.

(48) עירובין לח, ב. (49) ששני המקומות אינם רחוקים זה מזה יותר מאלפים אמה, ויכול ללכת באותו יום. (50) אף שקנין שביתת העירוב הוא משתחשך, מכל-מקום צריך שתהיה באפשרותו להגיע לעירוב בסוף יום ראשון.

17 יב. כיצד? הרי שהניח ערובו ברחוק אלפים אמה
18 מביתו לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח
19 ערוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלה ברוח
20 מערב, וסמך עליו ליום שני - אין זה השני ערוב;
21 שהרי ביום הראשון אין זה הערב השני ראוי לו
22 מבעוד יום, לפי שאינו יכול להגיע אליו, שהרי לא
23 נשאר לו ברוח מערב כלום⁵¹.

(51) שהרי יש לו ארבעת אלפים אמה לצד מזרח, והפסיד על-ידיה בצד מערב.

24 יג. אבל אם הניח ערובו ברחוק אלה ותמש מאות
25 אמה מביתו⁵² ברוח מזרח⁵³, וסמך עליו ליום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 פִּי שְׂאִינָה מְלֹאכָה¹⁴, אֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; וְאִם עָשָׂה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת¹⁵, כְּדָרְךָ שְׂמִכִין אוֹתוֹ עַל הַשִּׁבְתָּ. וְכָל שְׂאִסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבַּת¹⁶, אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכָל שְׂאִסוּר לְאָמְרוֹ¹⁷ אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכַתְחֻלָּה¹⁸ בְּשַׁבַּת, כִּפֵּי אֲסוּר בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כָּלֹּל שֶׁל דָּבָר: אֵין בֵּין שַׁבַּת לְיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּעֲנִינִים אֲלוֹ¹⁹, אֲלֵא שֶׁזָּדוֹן מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת - בְּסִקְלָה, וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים - בְּכֶרֶת.

10) שלשים ותשע מלאכות, ובכללן גם מלאכת הוצאה מרשות לרשות, בניגוד לדעת רפרם, שאין אסור הוצאה ביום הכפורים (מסכת כריתות דף י"ד עמוד א'). וראה בפרק ח' מהלכות עירובין הלכה ג'. (11) משנה במסכת מגילה דף ז' עמוד ב' "אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בירי אדם (=סקילה על ידי בית דין) וזה זדונו בכרת". (12) בשאר הימים הטובים הותרו המלאכות שהן לצורך אכילה, לפי ההתורה אמרה: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות פרק י"ב פסוק ט"ז), אבל יום הכפורים שהוא אסור באכילה אין להתיר בו מלאכת אוכל נפש, וזה מבואר בכתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוקים כ"ח-כ"ט): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה . . . כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה . . ." "כ"י זה, מה טיבו? והרי שני איסורים שונים הם, אלא הוא טעם על איסור מלאכת אוכל נפש, - משום שאסור לאכול (העמק דבר). (13) כל מלאכה שאם עשאה בשבת, במזיד חייב עליה סקילה, - אם עשאה בשוגג חייב חטאת (ראה בפרק א' מהלכות שבת). (14) ואסור מן התורה, אם עשהו כל היום, כמו שכתב הרמב"ן. וכן דעת רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' ועיין במ"מ שם. (15) ומלקות אין בהן שאינן בלאו אלא בעשה של "תשבות". (16) מפורש בפרק כ"ד מהלכות שבת מהלכה י"ב ואילך. (17) מפורש שם מהלכה א' ואילך. (18) מדרבנן. (19) אבל בשטחים אחרים ישנם הבדלים בין שבת ליום הכפורים, כפי שיתבאר להלן.

ג. ומתיר לקנב את הירק ביום הכפורים²⁰ מן המנחה ולמעלה²¹. ומהו הקנוב? שניסר את העלים המעפשות²², ויקצץ השאר, ויתקן אותו לאכילה. וכן מפצעין²³ באגוזין ומפרכיין²⁴ פרמונים מן המנחה ולמעלה, מפגי עגמת נפש²⁵. ויום הכפורים שחל להיות בשבת, אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפרכיבת רמונים כל היום²⁶. וכבר נהגו העם בשנער²⁷ ובמערכב²⁸, שלא יעשו אחת מקל אלו ביום הצום²⁹, אלא הרי הוא בשבת לכל דבריו.

20) מסכת שבת דף קי"ד עמוד ב'. (21) אבל מקודם לזה אסור, שמא ישכח ויאכל מהם (בעל המאור). (22) והרמב"ן והרשב"א מפרשים: "הדחת הירק". (23) כלומר: מפצחין, מוציאים הפרי על ידי שבירת הקליפה. (24) פותחים הקליפה ומוציאים הפרי מתוכה. (25) שלא

שאר הדברים, כרחיצה ונעילת הסנדל וסיכה ותשיש, ומן התחלת היום ויציאתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

את הלכות שביתת העשור, סידר הרמב"ם אחרי הלכות שבת ולא עם הלכות שופר, סוכה ולולב. ולכאורה היא הסדר הוא לפי זמני השנה, ומדוע לא סידרם לפני הלכות סוכה, ובפרט שעל-פי שם הספר "זמנים" היה מתאים לסדר כל ההלכות לפי סדר הזמנים שבשנה.

והביאור בזה: בתחילת ההלכות כתב "כל דבר שאסור לעשותו בשבת.. אסור לעשותו ביום הכיפורים וכו' כללו של דבר אין בין שבת ליום הכיפורים בעניינים אלו אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה וביום הכיפורים בכרת" כלומר שדיני יוה"כ שווים לדיני השבת, ולכן סמוכם הרמב"ם זה לזה.

ובכלל מודגשת כאן העדיפות שנתן הרמב"ם לנקודת המבט ההלכתית של הי"ד החזקה על פני סדר הזמנים, כי להיותו ספר "הלכות הלכות" יש להביא את הלכות יוה"כ בסמיכות לדיני שבת בהתאם לתוכן ההלכתי.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן א)

1 א. מִצּוֹת עָשָׂה? לְשַׁבַּת מְלֹאכָה בְּעֵשׂוֹר לַחֲדָשׁ
2 הַשְּׁבִיעִי³, שְׁנֵאמַר: שַׁבַּת שַׁבְתוֹן הוּא לָכֶם. וְכָל
3 הַעוֹשֶׂה בוֹ מְלֹאכָה - בָּטָל מִצּוֹת עָשָׂה, וְעָבַר עַל לֹא
4 תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: וּבַעֲשׂוֹר וּגְוַמְרָ פֶל מְלֹאכָה לֹא
5 תַעֲשׂוּ. וְמָה הוּא חֵיב עַל עֲשִׂית מְלֹאכָה בְּיוֹם זֶה?
6 אִם עָשָׂה בְּרִצּוֹנוֹ⁵ בְּדוֹן⁶ - חֵיב פְּרִת⁷; וְאִם עָשָׂה
7 בְּשִׁגְגָה⁸ - חֵיב קֶרֶפֶן חֲטָאת קְבוּעָה⁹.

(2) במסכת שבת דף כ"ד עמוד ב': "רב אשי אמר שבתון עשה הוא". (3) הוא חודש תשרי, כי חודש ניסן הוא הראשון למנין החדשים, כמו שנאמר (שמות פרק י"ב פסוק ב'): "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". (4) (משנה במסכת כריתות דף ב' עמוד א'). (5) שלא אנסוהו לכך. (6) יודע שהיום אסור לעשות מלאכה זו ושחייבין עליה כרת (ראה בפרק ב' מהלכות שגגות הלכה ב'). (7) שנאמר (ויקרא פרק כ"ג פסוק ל'): "וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה, והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה", ואבדון הוא כרת (תורת כהנים). (8) שלא ידע שמלאכה זו אסורה, או שלא ידע שהיום יום הכפורים. (9) "היא הבאה מן הבהמה בלבד, בניגוד לקרבן עולה ויורד שהוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ודל מביא עשירית האיפה" (ראה בהלכות שגגות פרק א').

8 ב. כָּל מְלֹאכָה¹⁰ שֶׁחִיבִין עַל זְדוּנָהּ בְּשַׁבַּת סִקְלָה¹¹,
9 חֵיבִין¹² עַל זְדוּנָהּ בְּעֵשׂוֹר פְּרִת. וְכָל שֶׁחִיבִין עָלָיו
10 קֶרֶפֶן חֲטָאת בְּשַׁבַּת¹³, חֵיבִין עָלָיו קֶרֶפֶן חֲטָאת בְּיוֹם
11 הַכַּפּוּרִים. וְכָל דָּבָר שְׂאִסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבַּת אִף עַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת עשור קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 ומצוה לשבת מכל אלו פדרה ששבת מאכילה
14 ושתייה, שנאמר: שבת שבתון; שבת - לענין
15 אכילה⁴⁴, ושבתון - לענינים אלו. ואין תיבין פרת
16 או קרבן אלא על אכילה ושתייה⁴⁵; אבל אם רחץ
17 או סף או נעל או בעל - מפין אותו מפרת מדרות⁴⁶.

38) (משנה במסכת יומא דף ע"ג עמוד ב'). (39) כך קבלו חכמים פירושו של "עינוי" ביום הכפורים. (40) שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח): "ותבא כמים בקרבו וכשמך בעצמותיו". (41) במסכת שבת דף פ"ו עמוד א'. "מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים? אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר. . .". וכותב רבינו שם בפירוש המשניות: "אין רוצה באמרו כשתייה שיהיה חייב עליה כרת כמו שהוא חייב על השתייה, אבל הכוונה שהוא אסור כמו השתייה ויתחייב עליה מלקות". אבל דעת רבינו תם ושאר ראשונים כי עינויים אלו אינם אלא מדרכנן, וראה למעלה הלכה ד' בלחם משנה. (42) שנאמר (ירמיה פרק ב' פסוק כ"ה): "מנעי רגלך מיחף וגרונוך מצמאה". (43) שנאמר (בראשית פרק ל"א פסוק ג'): "אם תענה את בנותי" ("להשבות עונותן" - רש"י, יומא דף ע"ז עמוד ב'). הרי שכל אלו הדברים נחשבים לעינוי, ואם ישבות מאלה הפעולות: הרחיצה, הסיכה, נעילת הסנדל והבעילה הוא משלים את העינוי (סדר משנה). (44) ובקצת ספרים הגירסא: "לענין מלאכה", והיא הגירסא הנכונה, כי כך ביאר רבינו בפרק זה הלכה א', כי פסוק זה בא ללמדנו שיש מצות עשה בשביתה ממלאכה (מעשה רוקח). (45) מסכת יומא דף ע"ד עמוד א'. (46) עונש דרבנן על שמרד נגד דברי חכמים, וראה למעלה הלכה ד'.

18 ו. פשם ששבות מלאכה בו בין פיום ויבין בליילה⁴⁷,
19 כף שבות לענוי בין פיום בין בליילה. וצריה להוסיף
20 מהל על הקדש⁴⁸ בכניסתו וביציאתו, שנאמר:
21 ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש פערב; פלומר:
22 התחל לציום⁴⁹ ולהתענות מערב תשעה⁵⁰ הסמוך
23 לעשירי. וכן ביציאה שיהיה בענויו מעט מליל אחד
24 עשירי⁵¹ סמוך לעשירי, שנאמר: מערב ועד ערב
25 תשבתו שבתכם⁵².

47) "חמשה קראי כתיבי במלאכה, חד לאזהרה דיממא, וחד לאזהרה דליליא, חד לעונש דיממא, וחד לעונש דליליא, וחד לאפנויי למגמר עינוי ממלאכה בין דיממא בין דליליא" (מסכת יומא דף פ"א עמוד א'). ואף שבכל מקום הלילה הולך אחר היום, - צריך כאן לכתוב פסוק מיוחד ללילה, מפני שכתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק כ"ח): "בעצם היום הזה". (48) (מסכת ראש השנה פרק ט' עמוד א'). (49) לדעת רבינו אין חיוב להוסיף מחול על הקודש אלא לענין הצום. ויש אומרים שיש להוסיף גם בשביתה מלאכה, ולא רק ביום הכפורים אלא גם בשבתות ושאר ימים טובים, ש"כל מקום שיש בו משום שבות מוסיפין מחול על הקודש" ועיין מגיד משנה. (50) אין לתוספת זו שיעור קצוב, אבל קודם בין השמשות צריך להוסיף (כי בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה אסור ממילא מכח ספק

תהיה לו עגמת נפש, כשיהיה לו מאכל מוכן מבערב (מגיד משנה). ורש"י פירש להיפך: שתהיה לו עגמת נפש ועינוי יותר שיתקן ביום בשעת איסור אכילה שנפשו תאבה לאכול ביום. (26) "מנין ליום הכפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק תלמוד לומר (שמות פרק ט"ז פסוק כ"ג): "שבתון שבת קדש" - שבתון שבות" (מסכת שבת דף ק"ד עמוד ב') ואסור אפילו מן המנחה ולמעלה. (27) היא בכל. (28) היא ארץ ישראל שהיא במעברה של בכל שהיתה מרכז היהדות בזמן התלמוד. (29) במסכת שבת דף קט"ו עמוד א' "כיון דחזא (מאחר שראה) [רבה] דהוה קא מחרפי (שהיו מקדימין לעשות מבעוד יום), אמר להו אתא איגרתא (באה אגרת) ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאסור", הרי שרבה שהיה בבבל ורבי יוחנן שהיה בארץ ישראל אסור.

1 ד. מצות עשה אחרת³⁰ יש ביום הכפורים, והיא:
2 לשבת בו מאכילה ושתייה, שנאמר: תענו את
3 נפשותיכם. מפי השמועה למדו: אי זה הוא ענוי
4 שהוא לנפש? זה הצום³¹. וכל הצם בו - קיים מצות
5 עשה, וכל האוכל ושותה בו - בטל מצות עשה,
6 ועבר על לא תעשה³², שנאמר: כי כל הנפש אשר
7 לא תענה בעצם היום הזה ונקרתה; מאחר שענש
8 הפתוב פרת למי שלא נתענה, למדנו שמוזריין אנו
9 על אכילה ושתייה³⁴. וכל האוכל או השותה
10 בו³⁵ בשוגג³⁶ - תיב קרבן חטאת קבועה³⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות עשה אחת יש ביום הכיפורים והיא לשבות בו מאכילה ושתייה".

יום הכיפורים הוא עניין בחינת היחידה שבנפש ובו מושם הדגש הגדול על הנשמה טהרתה והזדככותה, אכילה ושתייה הם הצורך הבסיסי והמשותף של גופי כל הנבראים הגשמיים בעולם, ולכן נאסרה אכילה ושתייה ביום כ" כי הוא עניין יסודי ומהותי, ועל ידו מודגש תוכנו של היום - יחידה שבנפש.

(על פי לקו"ש חלק כ"ט עמוד 625)

30) בקצת ספרים הגירסא "מצות עשה אחת", כי שתיה בכלל אכילה והן מצוה אחת. אבל הנוסחא שלפנינו היא הנכונה (עיין מעשה רוקח). (31) דבר שהנפש תלויה בו, היא אכילה ושתייה (רבינו בפירוש המשניות). (32) (משנה במסכת כריתות דף ב' עמוד א' ויומא דף פ"א עמוד א') וראה בספר המצוות לאוין קצ"ו. (33) כי לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר מתחילה. (34) מאכילה ושתייה. מכלל כי יתר העינויים: רחיצה, סיכה נעילת הסנדל ובעילה אינם אסורים מן התורה אלא מדברי סופרים (לחם משנה). וראה להלן הלכה ה'. (35) משנה ביומא דף פ"א עמוד א'. (36) שלא ידע שאסור לאכול ולשתות, או שלא ידע שהיום יום הכפורים. (37) בניגוד לקרבן עולה ויורד, ראה למעלה הלכה א'.

11 ה. וכן³⁸ למדנו מפי השמועה³⁹, שאסור לרחץ⁴⁰ בו,
12 או לסוף⁴¹ בו, או לנעל את הסנדל⁴², או לבעל⁴³.

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת עשור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברים המשיבים את הנפש ומבטלים את העינוי (ראה יומא פא:): פרט לאוכלין שאינם ראויים (להלן הלכה ה) שאינם משיבים את הנפש. (4) פרי התמר בהחלו להתייבש. (5) הגדולה. (6) כן היא מסקנת הגמרא ביומא עט, ב: "וכביצה שאמרו, לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית" (כלים יז, ו). (7) בקצת ספרים, הגירסא "במעט". (8) משנה, יומא שם. (9) כמלוא הפה. (10) שכאן אין השיעור שיהיה לכל אדם, כמו באכילה, אלא לפי מלוא לוגמיו של כל שותה ושותה, למי שפיו גדול - שיעורו גדול, ולמי שפיו קטן - שיעורו קטן. (11) שקיבלו חכמים כי בשיעור זה מתיישבת דעתו של אדם, וסר ממנו העינוי. (12) שאין הכוונה מלוא לוגמיו ממש, שיהיו שני צידי פיו מלאים משקה, אלא אם צד אחד מלא ובולט, זה נחשב למלוא לוגמיו (יומא פא). (13) אבל באדם גדול (=במדה) השיעור יותר, שהרי "לוגמו של בן אבטיח מחזיק יותר מרביעית" (ירושלמי יומא פ"ח ה"ב). (14) נמצא שדין יום הכיפורים שיש בו מצות עינוי, שונה משאר דברים שאסורים באכילה, כי רוב שיעורי אכילה הם בכזית, ורוב שיעורי שתיה הם ברביעית. ואילו ביום כיפור, שיעור אכילה לבטל העינוי - בככותבת הגסה, ושיעור השתיה - במלוא לגומיו. (15) שאם אכל פחות מככותבת, ושתה פחות ממלוא לוגמיו אינם מצטרפים, כי קיבלו חכמים שאין דעתו של אדם מתיישבת בזה, ולא בטל מצוות עינוי.

יום הכפורים) - אם מעט או הרבה בתוך הגבול של "פלא המנחה" ומעלה (או"ח תר"ח). (51) אחרי צאת הכוכבים שהוא ודאי לילה. (52) כן הוא בגמרא ר"ה דף ט' עמוד א' לרבי ישמעאל. ואילו ר' עקיבא לומד דין התוספת מענין שביעית ומפסוק זה הוא לומר שמצוה לאכול בערב יום הכפורים, "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש - וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין? אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", וביאר הרא"ש: "כלומר הכינו עצמכם בתשעה לחודש לעינוי המחירת להתחזק באכילה ושתיה כדי שתוכלו להתענות מחר, להראות חיבתו של המקום ברוך הוא, כאדם שיש לו ילד שעשועים וגזר עליו להתענות יום אחד, וצוה להאכילו ולהשקותו ערב יום התענית כדי שיוכל לסבול". [ורבינו רמז לדין זה בהלכות נדרים פרק ג' הלכה ט'. וצריך עיון שהרי פסוק זה נדרש לענין תוספת. ועיין תוספות ר"ה דף ט' עמוד ב' ד"ה כאילו].

1 ז. נְשִׁים⁵³ שְׂאוּכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שְׁחֻשְׁקָה⁵⁴, וְהֵן
2 אֵינָן יוֹדְעוֹת שְׂמִצּוֹה לְהוֹסִיף מֵהַל עַל הַקֶּדֶשׁ - אֵין
3 מִמְחִין בְּיָדָן; שְׁלֵא יבֹאוּ לְעִשׂוֹת בְּזִדּוֹן. שְׁהָרִי אֵי
4 אֶפְשֵׁר שְׁיִהְיֶה שׁוֹטֵר בְּבֵית פֶּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִזְהִיר
5 נְשִׁיו, וְהִנֵּחַ לָהֶן, שְׁיִהוּ שׁוֹגְגִין, וְאֵל יִהוּ מְזִידִין⁵⁵.
6 וְכֵן פֶּל הַדּוּמָה לְזֶה⁵⁶.

17 ב. אֶחָד הָאוֹכֵל אֶכְלִים הַמְתָּרִים אוּ שְׂאֵכֵל דְּקָרִים
18 הָאֶסּוּרִין¹⁶, כְּגוֹן פְּגוּל¹⁷ וְנוֹתֵר¹⁸ וְטָבֵל¹⁹ וְנִבְלוֹת
19 וְטָרְפוֹת וְחֵלֶב אוּ דָם - הוֹאִיל וְאֵכֵל אֶכְלִים הָרְאוּיִין
20 לְאָדָם, הָרִי זֶה חֵיב כְּרַת מְשׁוּם אוֹכֵל בְּיוֹם
21 הַכְּפוּרִים²⁰.

(53) מסכת ביצה דף ל' עמוד א'. (54) כלומר: לפני שקדש היום. (55) אבל אם החוטא הוא מזיד, מחוייב להוכיחו אף אם יודע שלא ישמע לו, שכן כתוב בתורה (ויקרא פרק י"ט פסוק י"ז): "הוכח תוכיח את עמיתך" (מגן אברהם בשם סמ"ג), אבל בגנת ורדים ומעשה רוקח חולקים עליו, כי במקום שברור שהחוטא לא ישמע לו - לעולם אין חיוב תוכחה. (56) בכל דבר שאינו מפורש בתורה, ונהגו בו היתר, והדבר מסור לכל בני אדם, הדין כן, כי מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין (מגיד משנה).

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) נתבאר בו שיעורי האכילה והשתיה, והדברים הראויים ושאין ראויים. ונזכר בו ביאור אצל מי נדחה איסור זה. וכן נאמר בו מי הוא המתענה מדבריהם ומי שאינו מתענה.

(16) יומא עד, ב. (17) קדשים שנתפלגו ונפסלו על ידי מחשבת הכהן בשעת ההקרבה לאכלם לאחר הזמן שקבעה התורה (ויקרא ז, יח). (18) קדשים שנותר בשר שלהם אחר זמנם שקבעה להם התורה, יום ולילה או שני ימים ולילה אחד (ויקרא כב, ל). (19) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומות ומעשרות. (20) ואף שממילא חייב כרת משום אוכל האיסור שהוא (פיגול, נותר, חלב ודם) - יתכן שאכל מאיסורים אלו פחות משיעור כזית, והשלים את האכילה בדבר היתר, באופן שאינו חייב משום האיסורים ההם אלא מחמת איסור יום הכיפורים (מהרש"ל).

22 ג. אֵכֵל אוּ שְׂתָה פְּחוֹת מְשׁוּעוֹר זֶה - אֵינוּ חֵיב
23 כְּרַת²¹; אֵף עַל פִּי שְׁהוּא אֶסּוּר מִן הַתּוֹרָה²² בְּחֻצֵי
24 שְׁעוֹר, אֵין חֵיבִין כְּרַת אֶלָּא עַל פְּשְׁעוֹר. וְהוֹאֵכֵל אוּ
25 הַשְׁוֹתָה חֻצֵי שְׁעוֹר - מִפְּיֵן אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת²³.

7 א. הָאוֹכֵל² בְּיוֹם הַכְּפוּרִים מֵאֶכְלִין הָרְאוּיִין³ לְאֵכֵל
8 לְאָדָם כְּכֹתְבַת⁴ הַגִּסָּה⁵, שְׁהִיא פְּחוֹת מִכְּבִיעָה⁶
9 כְּמַעֲט⁷ - הָרִי זֶה חֵיב. וְכֵל הָאֶכְלִים מִצְטָרְפִין
10 לְשְׁעוֹר זֶה⁸. וְכֵן הַשְׁוֹתָה מִשְׁקִין הָרְאוּיִין לְשִׁתָּה
11 אָדָם כְּמֵלֵא לְגִמְיוֹ⁹ שֶׁל שׁוֹתָה, פֶּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי
12 לְגִמְיוֹ¹⁰ - חֵיב¹¹. וְכֵמָה מֵלֵא לְגִמְיוֹ? פְּדֵי שְׁיִסְלָקֵם
13 לְצַד אֶחָד¹² וְרָאָה מֵלֵא לְגִמְיוֹ. וְשְׁעוֹר זֶה בְּאָדָם
14 בִּינוּנִין¹³ - פְּחוֹת מִרְבִּיעִית¹⁴. וְכֵל הַמְשָׁקִין מִצְטָרְפִין
15 לְשְׁעוֹר זֶה. וְהָאֵכֵלָה וְשִׁתָּה אֵין מִצְטָרְפִין לְשְׁעוֹר
16 אֶחָד¹⁵.

(21) יומא עד, א. (22) משום שנאמר (ויקרא ז, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", "כל" זה משמעו כל שהוא, ואפילו פחות מכשיעור, כעין שנאמר (תהילים עח, לח): "ולא יעיר כל חמתו" שפירושו כל שהוא, והסבירו (ביומא עד.) את איסור "חצי-השיעור" משום שהוא ראוי להצטרף לשיעור איסור, שאם יאכל בתוך כדי אכילת פרס (ראה להלן הלכה ד) עוד חצי שיעור - יצטרפו שניהם

(2) משנה, יומא עג, ב. (3) שנאמר: (ויקרא כג, כז-כט) "ועניתם את נפשותיכם - כי כל הנפש אשר לא תעונה"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת עשור קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 גִּפְנִים⁴⁰ - חֵיב. וְאֵילוֹ הֵן לוֹלְבֵי גִפְנִים? פֶּל
17 שְׁלֹבְלָבָה⁴¹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל⁴² מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם
18 הַכַּפּוּרִים⁴³; יָתֵר עַל זֶה - הֲרֵי הֵן כְּעֵצִים⁴⁴ וּפְטוּר.
19 וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ.

לשיעור שלם ויתחייב כרת (ראה 'פרי מגדים' יו"ד סי' סב), ומדין חלב נלמד לכל איסורים שבתורה לאסור מן התורה 'חצי שיעור'. וראה בפ"א מהל' חמץ ומצה ה"ז. (23) עונש שהטילו עליו חכמים על מדרו.

(36) יומא, שם. (37) "כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו, נקרא כסיסה" (רש"י ברכות לו:). (38) קנמון. (39) מגיד-משנה גורס: "אבל רטובין חייב", ומוסב גם על פלפלין. וכן הוא בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' ברכות ה"ז שפלפלין רטובין הם אוכל, ומברך עליהם "בורא פרי האדמה". ועיין 'מגיד משנה'. (40) ענפים רכים של גפנים. (41) שהניצו. (42) לאו דוקא, כי כן הדין גם בשאר הארצות, אלא שבארץ ישראל רגילים להיות כך. (43) עדיין לחים ורכים הם, וראויים לאכילה. (44) שכבר נעשו קשים.

1 ד. אֶכְל²⁴ מְעֻט²⁵ וְחֹזֵר וְאֶכְל²⁶: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת
2 אֶכְיֵלָה רֵאשׁוּנָה עַד סוּף אֶכְיֵלָה אַחֲרוּנָה פְּדֵי אֶכְיֵלָת
3 שְׁלֹשׁ בְּיָצִים²⁷ - הֲרֵי אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת לְכַשְׁעוֹר²⁸; וְאִם
4 לֹא - אֵין מְצַטְרְפוֹת לְכַשְׁעוֹר. שְׁתֵּה מְעֻט וְחֹזֵר
5 וְשְׁתֵּה: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת שְׁתֵּה רֵאשׁוּנָה עַד סוּף
6 שְׁתֵּה אַחֲרוּנָה פְּדֵי שְׁתֵּית רְבִיעִית²⁹ - מְצַטְרְפִין
7 לְכַשְׁעוֹר; וְאִם לֹא - אֵין מְצַטְרְפִין.

(24) יומא פ, א. (25) פחות מכשיעור. (26) ובין הכל יש כשיעור. (27) ונקרא בלשון התלמוד והפוסקים "אכילת פרס", פרס פירושו חציו של איזה דבר, ושיעור זה הוא חצי ככר של שש ביצים (עירובין פ"ח מ"ב). ויש אומרים כי שיעורו ארבע ביצים (מגיד-משנה). ושיעור הזמן הוא תשעה רגעים (שו"ת 'חתם סופר' חלק ו סי' טז). ויש אומרים שמונה רגעים, ששה רגעים, שלשה או ארבעה רגעים (אנציקלופדיא תלמודית ערך אכילת פרס). (28) ודינו כאוכל חצי שיעור. (29) גם בהלכות תרומות (פ"י ה"ג) כתב רבינו כן, והשיגו הראב"ד שם ממה שאמרו: "כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה (לטמא את הגוף) בכדי אכילת פרס" (כריתות יג.). ורבינו סובר, שזה נאמר רק בשתיה ששיעורה ברביעית, אז שיעור הצירוף צריך להיות כשיעור גדול מרביעית, שהוא בכדי אכילת פרס. אבל ביום הכיפורים, ששיעור שתיה הוא בפחות מרביעית, מצטרף בכדי שתיית רביעית ('רבינו מנוח'). וכן נראה דעת הראב"ד שלא השיג כאן על רבינו.

20 ז. אֶכְל⁴⁵ צְלִי בְּמֵלַח - מְצַטְרֵף הַמֵּלַח לְכַשֵּׁר; צִיר⁴⁶
21 שְׁעַל גְּפֵי יָרֵק - מְצַטְרֵף⁴⁷; מִפְּנֵי שְׁמֻכְשִׁירֵי הָאֶכָל
22 הַמְעַרְבִים עִם הָאֶכָל - פְּאָכֵל הֵן חֲשׂוּבִים. הִיָּה שְׂבִיעַ
23 מְאֻכְיֵלָה גְּסָה שְׂאֶכְל⁴⁸ עַד שֶׁקָּץ בְּמִזְוֹנוֹ, וְאֶכָל יָתֵר
24 עַל שְׂבִיעוֹ - פְּטוּר⁴⁹, פְּמִי שְׂאֶכָל אֶכְלִין שְׂאֵינִים
25 רְאוּיִין לְאֶכְיֵלָה; שְׂאָף עַל פִּי שְׂזָה הַמְאֻכָל הֵיָתֵר
26 רְאוּי לְרַעֵב, אֵינוֹ רְאוּי לְכָל מִי שְׂשִׁבַע פְּזָה⁵⁰.

8 ה. אֶכָל אֶכְלִים שְׂאֵין רְאוּיִין לְמֵאֶכָל אֲדָם³⁰, כְּגוֹן
9 עֲשׂוּבִים הַמְרִים אוֹ שְׂרָפִים³¹ הַבְּאֹשִׁין, אוֹ שְׂשִׁתָּה
10 מְשֻׁקֵין שְׂאֵינֵן רְאוּיִין לְשְׁתֵּיהָ, כְּגוֹן צִיר³² אוֹ מוֹרְס³³
11 וְחֻמֵץ חֵי³⁴, אֶפְלוֹ אֶכָל וְשְׁתֵּה מִהֵן הַרְבֵּה - הֲרֵי זֶה
12 פְּטוּר מִן הַכֶּרֶת, אֶכָל מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת³⁵.

(30) משנה, יומא פא, א. (31) מיצים הנוטפים מן האילנות. (32) מים היוצאים מדגים מלוחים. (33) שומן היוצא מדגים מלוחים. (34) דעת רבי ביומא פא, ב שחומץ משיב את הנפש. "דרש רב גידל בר מנשה מבריי: אין הלכה כרבי, נפקו (יצאו) כולי עלמא (כולם) מזגו (עירבו מים בחומץ) ושתו, שמע רב גידל ואיקפד (והקפיד), אמר: אימר דאמרי אנא דיעבד - לכתחילה מי אמרי? אימר דאמרי אנא פורתא (מעט) - טובא (הרבה) מי אמרי? אימר דאמרי אנא חי - מזוג מי אמרי?". (35) 'הטור' באו"ח סי' תרי"ב הביא בשם 'אבי העזרי': שאם אכל אוכלין שאינם ראויים לאכילה, אפילו איסורא ליכא, והמדובר שם בעפר וכדומה שאין עליהם שם אוכל כלל.

(45) יומא פ, ב. (46) מיץ. (47) ל"ככותבת הגסה" שהיא שיעור אכילה (יומא שם). (48) בתחילת ליל יום כיפור, מדובר - שעוד שְׂבִיעַ מאכילתו ביום (מגיד-משנה). וראה להלן. (49) ביומא פ, ב: "אמר ריש לקיש, האוכל אכילה גסה ביום הכיפורים - פטור, מאי טעמא? 'אשר לא תעונה' - כתיב, פרט למזיק". ויש כאן גירסא אחרת: "היה שְׂבִיעַ מאכילה גסה שאכל אוכלין שאינן ראויין ואחר-כך אכל אוכלין ראויין - פטור" (המאירי). וכן הוא ב'שיטה' למסכת יומא ('מעשה רוקח' בהקדמה), ויש הכרח לגירסא זו, כי לפי גירסא שלפנינו, איך יתכן שהוא פטור על אכילה גסה, כיון שכבר נתחייב בתחילת אכילתו? ולדעת 'מגיד משנה' - פירושו, כגון שאכל בתחילת ליל יום הכיפורים מיד על אכילה שאכל בערב יום הכיפורים. (50) ואם אכל מאכלים מבושמים או מתובלים על אכילתו - חייב, כי "רווחא לבסומא שכח" (מגילה ז): (רווח-מקום מצוי גם בבטן מלאה לדבר מבוסם וטוב) ('כלבו').

27 ח. הוֹלָה⁵¹ שְׁיֵשׁ בּוֹ סִפְנָה⁵², שְׂשָׂאֵל לְאֶכָל בְּיוֹם
28 הַכַּפּוּרִים, אָף עַל פִּי שְׁהֲרוּפָאִים הַבְּקִיאִין אוֹמְרִין:
29 אֵינוֹ צָרִיף - מְאֻכְלִין אוֹתוֹ⁵³ עַל פִּי עֲצָמוֹ⁵⁴, עַד
30 שְׂיֵאמֵר: דִּי⁵⁵. אָמַר הַחוּלָה: אֵינִי צָרִיף, וְהָרוּפָא
31 אוֹמֵר: צָרִיף - מְאֻכְלִין אוֹתוֹ עַל פִּיו⁵⁶. וְהוּא,
32 שְׂהִיָּה רוּפָא בְּקִי⁵⁷, רוּפָא אָחַד אוֹמֵר: צָרִיף, וְאָחַד
33 אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיף - מְאֻכְלִין אוֹתוֹ. מְקַצֵּת הָרוּפָאִין
34 אוֹמְרִין: צָרִיף, וּמְקַצֵּתֵן אוֹמְרִין: אֵינוֹ צָרִיף -
35 הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב אוֹ אַחַר הַבְּקִיאִין. וּבְלִבְדָּ שְׂלֵא
36 יֵאמֵר הַחוּלָה: צָרִיף אֲנִי; אֶכָל אִם אָמַר: צָרִיף אֲנִי

13 ו. שְׁתֵּה חֻמֵץ מְזוּג בְּמִים - חֵיב³⁶. הַפּוֹסֵס³⁷ פּוֹלְפִלִין
14 וְזִנְבִיל יֵבֵשׁ וְכִיּוּצָא בְּהֵן - פְּטוּר; אֶכָל זִנְבִיל³⁸
15 רְטֹב - חֵיב³⁹. אֶכָל עֲלֵי גִפְנִים - פְּטוּר; לוֹלְבֵי

1 - מְאָכִילִין אוֹתוֹ⁵⁸. לֹא אָמַר הַחֹלָה שֶׁהוּא צָרִיף, 13
 2 וְנִחְלָקוּ הַרוֹפְאִים, וְהָיוּ כְּלָם בְּקִיאִין, וְאֵלּוּ שְׁאֲמָרוּ
 3 אֵינוֹ צָרִיף בְּמַגְנֵן שְׁאֲמָרוּ צָרִיף - מְאָכִילִין אוֹתוֹ.

(51) משנה, יומא פב, א. (52) שאם לא יתנו לו לאכול, אפשר שיכבד עליו החולי ויטכנן (שו"ע או"ח סי' תריח).
 (53) מפני שכתוב (ויקרא יח, ה): "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" - "וחי בהם, ולא שימות בהם" (יומא פה:). (54) ביומא פג, א: "אמר רבי ינאי, חולה אומר צריך, ורופא אומר אינו צריך - שומעין לחולה, מאי טעמא? לב יודע מרת נפשו (משלי יד, י). (55) לדעת הרא"ש (יומא פ"ח סי"ג) מאכילין ומשקין אותו מעט מעט פחות מכשיעור, וישהה בין אכילה לאכילה ובין שתיה לשתיה, כדי שלא יצטרפו בתוך כדי אכילת פרס (ראה בהלכה ד), וכן הוא בשו"ע או"ח סי' תריח ס"ז. אבל הנצי"ב (העמק שאלה' שאילתא קסז) העלה שדין זה לא נאמר אלא לענין מעוברת (ראה כריתות יג.), אבל גבי חולה מאכילין אותו כדרכו בלי שום הגבלות. (56) שמא החולה נבעת ואינו מרגיש בחליו מחמת רוב חולשא (יומא שם). ואפילו החולה בעצמו רופא מומחה, אין שומעין לו (פרי מגדים). (57) בכתב-יד תימני: "רופא אומן". (58) ביומא, שם: אמר רב בר רב אשי, כל היכא דאמר צריך אני, אפילו מאה אמרי לא צריך, לא ציינתו להו (אין שומעין להם).

18 יֵא. בַּת⁷² שְׁתִּים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וַיִּבֶן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, שֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת⁷³ - הָרִי 19
 20 הֵן פְּגֻדוּלִים לְכָל הַמְצוֹת, וּמְשַׁלְּמִין מִן הַתּוֹרָה⁷⁴; אָבֵל אִם לֹא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - עֲדִין קֹטְנִים הֵן, 21
 22 וְאֵינָם מְשַׁלְּמִין אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. קָטָן⁷⁵ שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכֵּן תִּשְׁעֵ, אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ⁷⁶ בְּיוֹם הַכְּפֻרִים, 23
 24 פְּדֵי שְׁלָא יָבֹא לְיָדֵי סַכְּנָה⁷⁷.

(72) משנה, נדה מה, ב. (73) ראה פרטי הלכות אלו בדברי רבינו בהל' אישות פ"ב הלכה י ואילך. (74) הלכה למשה מסיני. כי "שיעורין . . . הלכה למשה מסיני" (סוכה ה:). ויש רמז לזה מן הכתוב, כי לא מצאנו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג שנה, אבל בכך י"ג שנה מצינו שקראו הכתוב איש, כדכתיב (בראשית לד, כה): "ויקחה . . . שמעון ולוי . . . איש חרבו", ובאותה שעה היו בני י"ג שנה (נזיר כט: ברש"י שם), וברוב מצוות התורה כתוב "איש" (הגאון מוילנה באבות' פרק ה). (75) משנה, יומא סב, א. (76) אפילו לחינוך שעות. (77) אפילו רוצה להחמיר על עצמו - מוחים בידו (יכלבו').

4 ט. עֲפָרָה⁵⁹ שֶׁהִרְחִיחָה⁶⁰ - לֹחֲשִׁין לָהּ פְּאֻזָּה שְׁיוֹם 4
 5 הַכְּפֻרִים הוּא⁶¹; אִם נִתְקַרְרָה דַּעְתָּהּ בְּזַכְרוֹן זֶה - 5
 6 מוֹטָב, וְאִם לֹא - מְאָכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְנַשֵּׁב 6
 7 נַפְשָׁהּ. וְכֵן⁶² מִי שְׁאֲחָזוּ בְּלִמּוֹס⁶³ - מְאָכִילִין אוֹתוֹ 7
 8 עַד שֶׁיֵּאָרוּ עֵינָיו. וְאֶפְלוּ נְבֻלוֹת וְשִׁקְצִים מְאָכִילִין 8
 9 אוֹתוֹ מִקֵּד⁶⁴, וְאֵין מְשִׁהִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּמְצְאוּ דְבָרִים 9
 10 הַמְתַּרְיִן.

(59) משנה, יומא פב, א. (60) ריח מאכל. וידוע שאם לא נותנים לה מה שהיא מתאוה, היא וולדה מסוכנים. (61) חכמינו ז"ל ספרו בזה (יומא פב:): "ההיא עוברת דארחה (שהריחה מאכל ביום הכיפורים), אתו (באו) לקמיה דרבי, אמר להו, זילו ולחושו לה (באונה) דיומא דכיפורא הוא, לחושו לה ואילחשה (קבלה הלחשה, שפסק העובר מתאוותו), קרי עליה: בטרים אצרך בבטן ידעתין (ירמיה א, ד). נפק מינה (נולד מעובר זה) רבי יוחנן. ההיא עוברת דארחה, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו, לחושו לה, ולא אילחישא, קרי עליה: זורו רשעים מרחם (תהילים נח, ד), נפק מינה שבתאי אוצר-פירי (שאוצר פירות כדי להפקיע שעים, ותניא אין אוצרין פירות בארץ ישראל וכל דבר שהוא חיי נפש, לפי שמפקיעין את השערים)". (62) משנה, יומא פג, א. (63) חולי הרעבון, וסימנו שעניו כהות ואינו יכול לראות. (64) "ומאכילין אותו הקל (איסור הקל) הקל תחילה, אם האירו עיניו - דיו, ואם לאו מאכילין אותו החמור" (רבינו בהל' מאכלות אסורות פי"ד הט"ז).

11 י. קָטָן⁶⁵ בֶּן תִּשְׁעֵ⁶⁶ שָׁנִים⁶⁷ וַיִּבֶן עֶשֶׂר שָׁנִים⁶⁸, 11
 12 מִחֻנְכִין⁶⁹ אוֹתוֹ לְשַׁעוֹת. בְּיַצֵּד? הִיָּה רִגְלִיל לְאָכֵל 12

1 א. אָסוּר² לְרַחֵץ³ בְּיוֹם הַכְּפֻרִים בֵּין בַּחֲמִין בֵּין 25
 26 בְּצוּנָן⁴, בֵּין כֹּל גּוֹפּוֹ בֵּין אֶבֶר אֶחָד. אֶפְלוּ אֲצַפַּע 26
 27 קָטָנָה אָסוּר לְהוֹשִׁיטָה בְּמִים⁵. וְהַמְלִיךְ⁶ וְהַפְּלָה 27
 28 רֹחֲצִין⁷ אֶת פְּנֵיהֶם⁸; פְּלָה - פְּדֵי שְׁלָא תִתְגַּנֵּה עַל 28
 29 בַּעֲלָהּ⁹, וְהַמְלִיךְ - פְּדֵי שִׁרְאָה בִּפְיֹו, שְׁנֹאמַר: מְלִיךְ 29
 30 בִּפְיֹו תִחְזִינָה עֵינָיָהּ. וְעַד כַּמָּה נִקְרְאת פְּלָה? עַד 30
 31 שְׁלֹשִׁים יוֹם¹⁰.

(2) יומא עג, ב. ודף עז, ב. (3) שהרי ביום הכיפורים יש מצוות עינוי, ולמדו (ביומא עז). ממה שכתוב (מלכים-ב, ב, כו): "ולאביתו הכהן אמר המלך, ענתות לך על שדיך כי איש מות אתה, וביום הזה לא אמיתך כי נשאת . . . וכי התענית בכל אשר התענה אבי". וגבי דוד כתוב (שמואל-ב יז, כט): "ודבש וחמאה . . . הגישו לדוד . . . כי אמרו העם רעב ועיף ומצא במדבר", ועיף הכוונה עיף מרחיצה, שכן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת עשור קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברוב ישראל לעמוד בה, לטבול אחרי כל מקרה, "וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריאת שמע, לפי שאין דברי תורה מקבלים טומאה, אלא עומדים בטהרתם לעולם, שנאמר (ירמיה כג, טו): "הלא כה דברי כאש, נאום ה'", מה אש אינה מקבלת טומאה, אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה" (רבינו בהל' ק"ש פ"ד ה"ח).

ד. טיט²⁰ שְׁהוּא לַח בְּיֹתֵר, כְּדֵי שְׁיִנִּיחַ אֲדָם יָדוֹ
עָלָיו וְתַעֲלֶה בָּהּ לְחִלּוּחִית, שְׁאֵם הַדְּבִיק אוֹתָהּ לְיָדוֹ
הָאֲחֵרֵת תִּדְבֵּק בָּהּ לְחִלּוּחִית - אָסוּר לִישֵׁב עָלָיו²¹.
לא²² מְלֵא אֲדָם פְּלֵי חֲרָשׁ מִיָּם וְיִצְטָגַן בּוֹ; שְׁהַמִּים
נִזְחָלִים²³ מִדְּפָנָיו. אֲפֵלוּ פְּלֵי מַתְכוֹת אָסוּר, שְׁמָא
יִתְזוּ מִיָּם עַל בְּשָׂרוֹ. וּמִתֵּר לְהִצְטָגַן בְּפָרוֹת²⁴.

(20 יומא עז, א. 21) "שלחלוח הטיט הוי עונג, וקרוב לרחיצה" (רש"י. 22) יומא, שם. 23) בכת"י התימנים: "נוזלים". 24) כיון שאין בהם לחלוחית.

ה. לֹקֵחַ²⁵ אֲדָם מִטְּפַחַת מְעָרֵב יוֹם הַכַּפּוּרִים,
וְשׁוֹרֵה אוֹתָהּ בְּמִים, וּמִנְגֵּבָה מְעֻטָּה²⁶, וּמִנְיִיחָה תַּחַת
הַבְּגָדִים, וְלִמְחֵר מְעַבְרָה עַל פָּנָיו, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ²⁷,
וְאֵף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בָּהּ קֶר הַרְּבָה.

(25 יומא, שם. 26) שלא תהא "טופח על מנת להטפוח", כלומר: שלא תהא בה רטיבות כזו שהנוגע בה יוכל להרטיב אחרים (כנזכר למעלה בהלכה ד). 27) מדין רחיצה ביום הכיפורים, כיון שהיא נגובה קצת. אבל צריך לזיזוה שלא יהיה בה חשש של סחיטת המים מן המטפחת (ראה דברי רבינו בהל' שבת פכ"ב).

ו. הַהוֹלֵךְ²⁸ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ²⁹ אוּ פְּנֵי אֲבִיו אוּ מִי
שְׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְהוֹ³⁰, אוּ לְקָרוֹת בְּבֵית
הַמְּדַרְשׁ - עוֹבֵר בְּמִים³¹ עַד צְוֹארוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ³².
וְעוֹשֶׂה מְצוּה שְׁהֵלֵךְ לְעֻשׂוֹתָהּ, וְחוֹזֵר בְּמִים
לְמִקּוּמוֹ; וְשָׂאֵם לֹא תִתִּיר לוֹ לְחֹזֵר - אִינוּ הוֹלֵךְ³³,
וְנִמְצָא נִכְשָׁל³⁴ מִן הַמְּצוּהָ. וְכֵן הַהוֹלֵךְ לְשִׁמּוֹר
פְּרוּתָיו - עוֹבֵר בְּמִים עַד צְוֹארוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ³⁵.
וּבִלְבָד³⁶ שְׂלֵא יוֹצִיאוּ יְדֵיהֶם מִתַּחַת שׁוּלֵי
מְעִלֵיהֶם³⁷, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין בְּחֵל³⁸.

(28) יומא עז, ב. 29) ראש השנה טו, ב: "אמר רבי יצחק, חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר (מלכים ב ד, כג): "מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת", מכלל דבחודש ושבת איבעי למיזל", וכן מובא בדברי רבינו (הל' תלמוד תורה פ"ה ה"ז). 30) שמצוה להקביל פניו, כמבואר (חגיגה ה:): "רבי ורבי חייא, הוו שקלו ואזלו באורחא (היו מהלכין בדרך), כי מטו לההיא מתא (כאשר הגיעו לאותו מקום), אמרו: אי איכא צורבא מרבנן הכא (אם יש כאן תלמיד-חכם) ניזיל ונקביל אפיה (נלך ונקבל פניו)". 31) 31) אבל לשחות במים או לעבור בספינה - אסור ('טור' בשם בעל 'הלכות גדולות'). 32) משום איסור רחיצה, כיון שהולך לדבר מצוה, ואינו מתכוין להנאת רחיצה. וכתבו הפוסקים שהמדובר כשאין לו דרך אחרת

כתוב (משלי כה, כה): "מים קרים על נפש עיפה", הרי שהעדר רחיצה נקרא עיפוי. 4) [שהרי בפסוק המובא למעלה, כתוב: "מים קרים על נפש עיפה"]. 5) פסחים נד, ב. 6) משנה, יומא עג, ב. 7) אבל נעילת הסנדל וסיכה לא התירו אף למלך וכלה, כי בנעילת הסנדל אפשר להם ללבוש של בגד ומשי חשוב, וסיכה אינה אלא משום תענוג ולא משום יופי (מהר"ם בן חביב). 8) כי העדר הרחיצה ניכר יותר על הפנים. 9) בכת"י התימנים, יש כאן הוספה: "ונמצא מגרשה", ובזה מובן - איך התירו איסור רחיצה ביום הכיפורים לכלה? - כיון שיש חשש של גירושין, וכמו שמבואר (נדרים סו:): "שמי שנכתב בקדושה, ימחה על מים המאריים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו". 10) אחרי חופתה.

ב. מִי¹¹ שְׁהֵי מְלַכְלֵךְ בְּצוֹאָה אוּ טִיט - רוֹחֵץ מְקוּם
הַטְּנַפֵּת כְּדֶרֶכּוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. וּמִדִּיקָה אֲשֶׁה יָדָה
אֶחַת בְּמִים, וְנוֹתְנָת פֶּת לְתֵינּוֹק. וְהַחוֹלֵה רוֹחֵץ
כְּדֶרֶכּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְסָנָן. וְכָל חִיבֵי¹² טְבִילוֹת
טוֹבְלִין כְּדֶרֶכְנָן¹³, בֵּין בְּתַשְׁעָה בָּאָב בֵּין בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים.

(11) יומא עז, ב. 12) ביצה יח, ב. 13) אף-על-פי שדעת רבינו (למעלה פ"ו מהל' יסודי התורה ה"ו) שטבילה בזמנה אינה מצוה - בכל זאת מותר לטבול. וכן כתבו ה'תוספות' בביצה שם ד"ה כל (לחם-משנה שם). וכתבו שם עוד: ש"דוקא בזמניהם שהיו עושים בטהרות, היו צריכין לטבול מיד כדי שלא יטמאו את הטהרות, אבל בזמנינו אסור להם לטבול עד מוצאי יום הכיפורים".

ג. מִי¹⁴ שְׁרָאָה קָרִי בְּזִמְן הַזֶּה¹⁵ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים,
אִם לַח הוּא - מְקַנֵּחַ בְּמִפָּה וְדִיזוֹ; וְאִם יָבֵשׁ הוּא
אוּ שְׁנִתְלַכְלֵךְ - רוֹחֵץ מְקוּמוֹת הַמְּלַכְלֵכִין בְּלֶבֶד
וּמִתְפַּלֵּל. וְאָסוּר לוֹ לְרוֹחֵץ כָּל גּוֹפּוֹ אוּ לְטָבֵל;
שְׂאִין הַטוֹבֵל בְּזִמְן הַזֶּה טְהוֹר, מִפְּנֵי טְמֵאת מֵת,
וְאִין הַרְחִיצָה מְקָרִי לְתַפְלָה בְּזִמְן הַזֶּה אֲלֵא
מִנְהַג¹⁶, וְאִין מִנְהַג לְבַטְלָה¹⁷ דְּבַר הָאָסוּר, אֲלֵא
לְאָסֵר אֶת הַמִּתֵּר. וְלֹא אֲמָרוּ שְׁהַרְוֵאָה קָרִי בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים טוֹבֵל, אֲלֵא כְּשִׁתְקַנּוּ טְבִילָה לְבַעֲלֵי
קָרְיִין, וְכִבְר בְּאַרְנוֹ¹⁸ שְׁבַטְלָה¹⁹ תַּקְנָה זוֹ.

(14) יומא פח, א. 15) אחרי שנתבטלה תקנת עזרא ובית דינו, שהם תיקנו שבעל קרי לא יקרא בתורה, לא יקרא קריאת שמע ולא יתפלל, עד שיטבול, כי טומאה זו באה מפני קלות ראש, ובזמניהם היה הדין כי בעל קרי יורד וטובל, כדי שלא יתבטל מתורה ותפילה ביום הקדוש. 16) ראה הל' תפילה פ"ד ה"ו. 17) אין כה בידי המנהג להתיר דבר שאסור מצד הדין, כמבואר (ראש השנה טו:): "במקום איסורא, כי נהגו שבקינן ליה?". 18) בהל' ק"ש פ"ד, ובהל' תפילה פ"ד. 19) לא שבטלוה, כי "אין בית-דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, אלא-אם-כן גדול ממנו בחכמה ובמניין" (עדות פרק א), אלא שמתחילה לא פשטה תקנה זו בכל ישראל, ולא נתקבלה, שלא היה כח

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למענו רק להעביר את הלכותך (מעשה רוקח). (58) דין זה נלמד מן הירושלמי המבואר בהלכה שלפני זו, לגבי נעילת הסנדל, כי כל שאר העינויים - מלבד אכילה ושתיה - דין אחד להם: במקום צער לא גזרו חכמים. (59) אבועות. (60) ואין כאן איסור משום עשיית רפואה בשבת ויום טוב, מפני שדרך הבריאים לסוך כן בחול, וכמו שכתב רבינו בפכ"א מהל' שבת הכ"ג (משנה ברורה" סי' תריד).

15 י. יש⁶¹ מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יום
16 הפפורים, כדי שיהיה לו בשרת פנים מאשתו, ולא
17 יבוא לידי תשמיש המטה. ויש מקומות שנהגו שלא
18 להדליק⁶², שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו,
19 ויבוא לידי תשמיש⁶³. ואם חל יום הפפורים להיות
20 בשבת - תיבין הפל להדליק בכל מקום⁶⁴; שהדלקת
21 נר בשבת - חובה⁶⁵.

(61) משנה, פסחים נג, ב: "מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכיפורים, מדליקין. מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין". (62) ועל שניהם הוא אומר (ישעיה ס, כא): "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו', בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק, שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד" (פסחים שם, בגמרא). ובמקומותינו המנהג להדליק נר בליל יום הכיפורים ולברך על ההדלקה (שו"ע). (63) "ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החוליים" (משנה, שם). (64) "חני תנא קמיה דרבי יוחנן, רבי שמעון בן אלעזר אומר: יום הכיפורים שחל להיות בשבת, אף במקום שאמרו שלא להדליק [ביום הכיפורים], מדליקים מפני כבוד השבת" (פסחים נג:). ובי"ירושלמי" (שם פ"ד ה"ד): "רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, רבי יוסי בן שאול בשם רבי - הלכה כרבי שמעון בן אלעזר" (מגיד-משנה). (65) כמו שכתב רבינו למעלה פ"ה מהל' שבת ה"א.

יום ה' כ"ז מרחשון ה'תשע"ח

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתים עשרה מצות. שש מצות עשה, ושש מצות לא תעשה, וזהו פרטן: א) לשבת בראשון של פסח. ב) שלא לעשות בו מלאכה. ג) לשבת בשביעי של פסח. ד) שלא לעשות בו מלאכה. ה) לשבת ביום חג השבועות. ו) שלא לעשות בו מלאכה. ז) לשבת בראש השנה. ח) שלא לעשות בו מלאכה. ט) לשבת בראשון של חג הסופות. י) שלא לעשות בו מלאכה. יא) לשבת בשמיני של חג. יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור שביתת ימים אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) כלל בו רבינו כל המלאכות המתורות לעשות ביום טוב. וכלל המלאכות האסורות מדברי תורה והאסורות מדברי

אלא דרך הנהר. (33) "התירו סופו משום תחילתו". (34) בקצת ספרים, הגירסא "נמנע". (35) משום הפסד ממנו של ישראל - התירו. (36) יומא עז, ב. (37) בכת"י התימנים, הגירסא "בגדיהם". (38) [ונראה כשט על פני המים שאסור בשבת (פכ"ג מהל' שבת הלכה ה), והוא-הדין ליום-כיפור].

1 ז. אסור³⁹ לנעל מנעל⁴⁰ וסנדל אפלו ברגלו אנת.
2 ומתרו⁴¹ לצאת בסנדל של שעם⁴² ושל גמי⁴³ וכיוצא
3 בהן. וכורך⁴⁴ אדם בגד על רגליו ויוצא בו, שהרי
4 קשי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יחף⁴⁵.
5 התינוקות, אף על פי שהן מתרין באכילה ובשתיה
6 ורחיצה וסיכה, מונעין אותן ממנעל וסנדל⁴⁶.

(39) יומא עז, ב. (40) למדו בגמרא (יומא עז). שנחשב לעינוי, ממה שכתוב (ירמיה ב, כה): "מנעי רגלך מיהף וגרונוך מצמאה". (41) יומא עז, ב. (42) קליפת עץ. (43) מין עשב. (44) "רבה בר רב הונא, כריך סודרא אכרעיה ונפיק" (יומא, שם). (45) ומקיים בזה מצוות עינוי ביום הכיפורים. (46) "רחיצה וסיכה שנחוצים לגידולו והתפתחותו של הילד, לא גזרו בהם רבנן, אבל נעילת הסנדל שאין גידולו של הילד תלוי בה - גזרו בה רבנן" (מגיד-משנה).

7 ח. מתרו⁴⁷ לכל אדם לנעל את הסנדל מחמת עקרב⁴⁸
8 וכיוצא בה⁴⁹, כדי שלא תשכנו. והחיה⁵⁰ מתרת
9 לנעל את הסנדל משום צנה⁵¹ פל שלשים יום⁵².
10 והחולה⁵³ כיוצא בה, אף על פי שאין שם סכנה.

(47) יומא עז, ב. (48) אם מצויים שם עקרבים או דברים הנושכים (שו"ע או"ח סי' תריד). (49) מן המזיקים. (50) היולדת. (51) משנה, יומא עז, ב. (52) שעד אותו זמן היא בחולה שאין בו סכנה, כמבואר בפ"ב מהל' שבת ה"ג (מגיד-משנה). (53) "ירושלמי" (יומא פ"ח ה"א): "רבי יצחק בר נחמן, סליק (עלה) לגבי רבי יהושע בן לוי בליל צומא רבא (בליל יום הכיפורים), נפיק לגביה (יצא לקראתו) לבוש סוליסא (נעלי עור), אמר לו מה דין? אמר לו איסטניס אנא (חלש ומצונן אני)" (סדר משנה).

11 ט. אסור⁵⁴ לסוך⁵⁵ מקצת גופו בקל גופו, בין סיקה
12 של תענוג בין סיקה שאינה של תענוג⁵⁷. ואם⁵⁸ היה
13 חולה, אף על פי שאין בו סכנה, או שיש לו
14 חטטין⁵⁹ בראשו - סך פדרפו ואינו חושש⁶⁰.

(54) יומא עז, ב. (55) "בשמן" (רבינו בפירוש המשניות), והוא הדין בשאר דברים לאפוקי מים שנקרא רחיצה (מעשה רוקח). (56) בירושלמי יומא פ"ח ה"א: "ביום כיפור בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג - אסור. בתשעה באב ובתענית ציבור, סיכה שהיא של תענוג - אסור, שאינה של תענוג - מותר". ולכן פסק רבינו שבאבל מותר בסיכה שהיא להעביר הוזהמא (פ"ה מהל' אבל ה"ד), שדין אבל כדין תשעה באב. (57) כגון להעביר את הוזהמא או את הלכלוך אסור בסיכה, כי עצם הסיכה היא תענוג, אבל ברחיצה מותר אם אין כוונתו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' כ"ז מרחשון – ספר זמנים – הל' שביתת יום טוב קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אינה עומדת לאכילה, לא נחשבת צורך אוכל נפש (הרב המגיד). (10) שני עדים מתרים את עובר העבירה – קודם עשותו אותה – על חומר החטא והעונש הצפוי לו בעקבו. (11) כדין העובר על כל לא תעשה שבתורה, ראה בהלכות סנהדרין פרק י' הלכה ט'. (12) דברים פרק כ"ה פסוקים ב"ג.

ג. העושה¹³ אבות מלאכות¹⁴ הרבה ביום טוב¹⁶ בהתראה אחת, פגון שזרע ופנה וסתר וארג¹⁷ בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת. חלוק מלאכות לשבת¹⁵, ואין חלוק מלאכות ליום טוב¹⁶.

(13) מסכת מכות דף כ"א עמוד ב'. (14) מבוארות בהלכות שבת פרק ז'. (15) שהעושה בשוגג מלאכות הרבה בהעלם אחד, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה (ראה בהלכות שבת פרק ז'). (16) לפי שדין חילוק מלאכות לשבת למדנו (שבת דף ע) מדרכתיב (שמות פרק ל"א פסוק י"ד) "מחלליה מות יומת" – ריבנה התורה קרבנות הרבה על חלול אחד, או ממה שכתוב (שם פרק ל"ה פסוק ג') "לא תבערו אש בכל מושבותיכם בים השבת", הבערה בכלל כל המלאכות היתה, ולמה יצאה? להקיש אליה ולומר לך, מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה, או ממה שכתוב (ויקרא פרק ד' פסוק ב') "נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ועשה מאחת מהנח" פעמים שחייבים חטאת על כל אחת ואחת, וכל אלו נאמרו לענין חיוב חטאת, ולא לחיוב מלקות, וכיון שביום טוב אין חיוב חטאת רק חיוב מלקות, אין בו דין חילוק מלאכות (רש"י במסכת מכות שם).

ד. כל¹⁷ מלאכה שחייבין עליה בשבת, אם עשה אותה ביום טוב שלא לצרף אכילה¹⁸ - לוקה, חוץ מן ההוצאה¹⁹ מרשות לרשות וההבערה²⁰; שמתוך²¹ שהתרה²² הוצאה ביום טוב לצרף אכילה, התרה שלא לצרף אכילה. לפיכך מתר ביום טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא פאלו מרשות לרשות. וכן מתר להבעיר, אף-על-פי שאינו לצרף אכילה. ושאר מלאכות: כל שיש בו צרף אכילה - מתר, כגון שחיטה ואפייה ולישה²³ וכיוצא בהן; וכל שאין בהן צרף אכילה - אסור, כגון פתיכה ואריגה ובגין וכיוצא בהן.

(17) משנה במסכת מגילה דף ט"ז עמוד ב'. (18) והן מלאכות שמעיקרן אינן עומדות לעניני אכילה, כגון: כתיבה, אריגה ובגין וכיוצא בהן (המבי"ט בקרית ספר). (19) מפני שכתוב (ירמיה פרק י"ז פסוק כ"ב): "ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת", בשבת – ולא ביום טוב (מסכת ביצה דף י"ב עמוד א'). (20) שכתוב (שמות פרק ל"ה פסוק ג'): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", בשבת אין אתה מבעיר אבל מבעיר אתה ביום טוב (ירושלמי מסכת ביצה פרק ה' הלכה ב'). (21) משנה מסכת ביצה דף י"ב עמוד א' מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, לבית שמאי

סופרים, וסיבת איסור סופרים בזה. וביאר המלאכות המתורות, אם מתורות לצורך היום בלבד, או אף לימות החול. ואם נעשו לימות החול מה דינן, וכן לאיזה בעל חיים הותרו, אם הותרו לבהמות ולגוים. וביאר בו השוואת י"ט לשבת בקצת מלאכות, מלבד הבדל העונש שבהן. ונתבאר השווי הזה במה שהוא מן התורה ומה שהוא מדבריהם. ונתבאר בו פרט אחד היוצא מן הכלל הזה, והוא ענין המוקצה שנאסר מדבריהם ביום טוב ומותר בשבת. ונמשך לזה עניין הנולד. וחילוק שני ימים טובים הרצופין זה בזה, או שבת ויום טוב הסמוכין, מהו משפטן בזה.

א. ששת ימים האלו שאסרן הפתוב² בעשיית מלאכה, שהן: ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסופות, וביום חג השבועות, ובאחד לחדש השביעי - הן הנקראין ימים טובים³. ושבתית פלן שוה. שהן אסורין בכל מלאכת עבודה⁴, חוץ ממלאכה שהיא לצרף אכילה⁵; שגאמר: אף אשר יאכל לכל נפש וגומר.

(2) ויקרא פרק כ"ג, דברים פרק ט"ז. (3) לפי שימים אלו חייבים בשמחה, כמו שכתוב (דברים פרק ט"ז פסוק י"ד) "ושמחת בחגיך", וכמו שביאר רבינו להלן בפרק ר' ובהלכות חגיגה פרק א', שיקריב שלמי שמחה וחגיגה ויאכלם בשמחה, ואוכלין בשר ושתיין יין, "שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, ולפיכך נקראים ימים אלו ימים טובים", כמו שאומר קהלת (פרק ח' פסוק ט"ו): "ושבחתני אני את השמחה, אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות ולשמח". וראה שמואל-א' פרק כ"ה פסוק ח' ואסתר פרק ח' פסוק י"ז. (4) שכן כתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק ח'): "כל מלאכת עבודה לא תעשו". וביאר הרמב"ן כי הכוונה ב"מלאכת עבודה" לכל המלאכות ושמושים שאינם משמשים לצורך אוכל נפש, שאילו אוכל נפש נקרא "מלאכת הנאה" ולא מלאכת עבודה. (5) שיש בזה כמה חילוקי דינים, כמו שמבאר רבינו להלן בפרק זה.

ב. כל השובת ממלאכת עבודה באחד מהן - הרי קים מצות עשה⁶; שהרי נאמר בהן "שבתון"⁷, פלומר, שבות. וכל העושה באחד מהן מלאכה⁸ שאינה לצרף אכילה⁹, כגון שפנה או הרס או ארג וכיוצא פאלו - הרי בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה; שגאמר: פל מלאכת עבודה לא תעשו, פל מלאכה לא יעשה בהן. ואם עשה פעדים והתראה¹⁰ - לוקה¹¹ מן התורה¹².

(6) מסכת שבת דף כ"ד עמוד ב'. (7) ביטוי זה נכתב באחד לחודש השביעי ובראשון ושמיני של חג הסוכות (ויקרא פרק כ"ג), ולא בשאר המועדים, אמנם כבר ביאר רבינו (בספר המצוות עשה קנט) שכיון שנכתב בהם "מקראי קודש", שפירושו קדשוהו שלא תעשה בו מלאכה, כאילו נכתב שבתון, תשבות ממלאכה. (8) אחת מל"ט אבות מלאכות או מתולדותיהן, המבוארות בהלכות שבת מפרק ז' ואילך. (9) אפילו אם עשאה לצורך אכילה, כיון שעיקרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. אָבֵל לְשִׁינָי³⁶ וְאוֹפִין וְשׁוֹחֲטִין וּמִבְשָׁלִין בְּיוֹם
טוב; שְׂאֵם עֲשֵׂה אֵלֹו מִבְּעֶרְבֹ, יֵשׁ בְּכֶךְ הַפֶּסֶד³⁷ או
חֶסְרוֹן טַעַם. שְׂאִין לְחֵם חֵם או תְּבַשִּׁיל שְׂבִשֵׁל הַיּוֹם
כְּלָחֵם שְׁנֵאָפָה מֵאֲמֵשׁ וּכְתַבְשִׁיל שְׁנֹתְבִשֵׁל מֵאֲמֵשׁ,
וְלֹא בִשָּׂר שְׁנִשְׁחַט הַיּוֹם כְּבִשָּׂר שְׁנִשְׁחַט מֵאֲמֵשׁ, וְכֵן
כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלֹו. וְכֵן מִכְשִׁירִי³⁸ אֶכֶל נֶפֶשׁ, שְׂיֵשׁ בְּהֵן
חֶסְרוֹן אִם נַעֲשׂוּ מִבְּעֶרְבֹ - עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב,
כְּגוֹן שְׁחִיקַת תְּבַלְיִן³⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן.

36) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (37) הראב"ד חולק על טעם זה, כי הרי גם הפירות והירקות יפין וטעימים יותר, כשהן בני יומן, ואף על פי כן לא התירו לתלוש פירות וירקות ביום טוב. (38) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב' כר' יהודה. (39) שאין התבלין עצמם אוכל אלא להכשיר את האוכל באו ולפיכך הם מכשירי אוכל נפש, ועיין בהשגת הראב"ד להלן פרק ד' הלכה י'.

ט. אִין⁴⁰ אוֹפִין וּמִבְשָׁלִין בְּיוֹם טוֹב מֵה שְׂיֵאֶכֶל
בְּחַל, וְלֹא תִהְיֶה מְלֵאכָה שְׂהִיא לְצַרְף אֶכִּילָה אֶלָּא
כְּדִי לְהַנּוֹת בְּהַ בְּיוֹם טוֹב. עֲשֵׂה⁴¹ כְּדִי לְאֶכֶל בְּיוֹם
טוֹב, וְהוֹתִיר - מִתֵּר לְאֶכֶל הַמוֹתֵר בְּחַל.

40) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב' וראה להלן הלכה ט"ו.
41) כעין זה במשנה מסכת ביצה דף ט"ו עמוד ב'.

י. מִמְלֵאָה⁴² אֲשֶׁה קְדָרָה בִּשְׂרֹ⁴³, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה
צְרִיכָה אֶלָּא לְחִתִּיכָה אַחַת. מִמְלֵאָה⁴⁴ נַחְתוּם חֲבִית
שֶׁל מִים, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ צְרִיכָה אֶלָּא לְקִיתוֹן אַחַד.
וּמִמְלֵאָה אֲשֶׁה תַנּוּר פֶּת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה
אֶלָּא לְכַכֵּר אַחַד; שְׂבִזְמִן⁴⁵ שְׂהַפַת מְרַבָּה בַתַנּוּר הִיא
נֶאֱפַת יִפָּה⁴⁶. וּמוֹלַח⁴⁷ אֲדָם כְּמָה חֲתִיכֹת בִּשְׂרֹ בְכַת
אַחַת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ צְרִיכָה אֶלָּא לְחִתִּיכָה אַחַת⁴⁸.
וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּהַ.

42) מסכת ביצה דף י"ז עמוד א'. (43) ונותנת על האש כשהקדרה מלאה (ראה להלן). (44) לפי שבטירחא אחת הוא עושה את הכל, ואינו טורח במיוחד לצורך חול (רש"י). והוא הדין באשה וקדרה כנ"ל. (45) תנוריהם היו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם. ומתוך שהוא מלא, אין מקום לחומו להתפשט, והפת נאפה יפה (שלחן ערוך אורח חיים סימן תקי"ז). (46) כדעת ר' שמעון בן אלעזר שם. ולפי זה אפילו נותן כל פת בתנור לחוד מותר. וכתב הרשב"א שלפי זה הוא הדין בקדירה, שמותר להוסיף בשר, שהתבשיל שמן יותר כשיש בו הרבה בשר. (47) מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (48) שטירחא אחת לכולן (רש"י).

יא. הַמְבַשֵּׁל⁴⁹ או הַאֹפֶה בְּיוֹם טוֹב כְּדִי לְאֶכֶל בּו
בְּיוֹם, או שְׂזִמִּן אוֹרְחִים וְלֹא בְּאוּ, וְנִשְׂאֵר הַתְּבַשִּׁיל
וְהַפֶּת - הִרִי זֶה מִתֵּר לְאֶכֶל לְמַחֵר, בֵּין בְּחַל בֵּין
בְּשִׁבְתָּ⁵⁰; וּבִלְבָד שְׂלֵא יַעֲרִים⁵¹. וְאִם הָעָרִים - אֲסוּר,
וְאֶפְלוּ בְּשִׁבְתָּ שְׂאֵחֵר יוֹם טוֹב; מִפְּנֵי שְׂהַחְמִירוּ
כְּמַעֲרִים יוֹתֵר מִן הַמְזִיד⁵².

אינו מותר רק לצורך אוכל נפש, אבל לבית הלל - שנפסקה הלכה כמותם - מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך אוכל נפש. (22) שכן כתוב (שמות פרק י"ב פסוק ט"ז): "מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם." (23) בירושלמי מסכת ביצה פרק א' הלכה י' אמרו שרק המלאכות שהם מלישה ואילך - מותרות, אבל טחינה, רקידה וכדומה, אינן מותרות לצורך אוכל נפש, מפני שכתוב: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ושמתם את המצות" (שמות שם פסוקים ט"ז-י"ז), משמור ואילך מותר. וראה להלן בהלכה ז'.

ה. כֹּל מְלֵאכָה שְׂאֶפְשֵׁר לְהַעֲשׂוֹת מִעֶרְבֹ יוֹם טוֹב²⁴,
וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ הַפֶּסֶד וְלֹא חֶסְרוֹן אִם נַעֲשִׂית מִבְּעֶרְבֹ
- אֶסְרוּ חֲכָמִים²⁵ לְעֲשׂוֹת אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֶף-עַל-
פִּי שְׂהִיא לְצַרְף אֶכִּילָה. וְלִמָּה אֶסְרוּ דְבַר זֶה? גְּזֵרָה²⁶
שְׂמֵא יִנִּיחַ אֲדָם מְלֵאכֹות, שְׂאֶפְשֵׁר לְעֲשׂוֹתָן מִעֶרְבֹ
יוֹם טוֹב, לְיוֹם טוֹב²⁷, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב כְּלוּ הוֹלֵךְ
בְּעֲשִׂית אוֹתָן מְלֵאכֹות, וְיִמְנַע מִשְׂמַחַת יוֹם טוֹב, וְלֹא
יִהְיֶה לוֹ פְּנָאי לְאֶכֶל²⁸.

24) מקור סברא זו במסכת שבת דף קל"ד עמוד א'.
25) לפי הירושלמי דביצה פרק א' הלכה י' הנ"ל דברים אלו אסורים מן התורה (וכן דעת הראב"ד, אלא שהוא גורס בירושלמי "מתלישה ואילך"). אבל לדעת רבינו אינן אסורות אלא מדרבנן. (26) מקור לגזירה זו ראה במשנה מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'. (27) בכ"י הגירסא: "מערב יום טוב ויעשה אותם ביום טוב." (28) בני"א: "לאכול ולשתות" (מע"ק).

ו. וּמִזֵּה הַטַּעַם עֲצָמוּ לֹא אֶסְרוּ הַהוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב.
וְאֶף-עַל-פִּי שְׂכָל הַהוֹצָאָה הִיא מְלֵאכָה שְׂאֶפְשֵׁר
לְעֲשׂוֹתָהּ מִעֶרְבֹ יוֹם טוֹב, וְלִמָּה לֹא אֶסְרוּהָ? כְּדִי
לְהַרְבּוֹת בְּשְׂמַחַת יוֹם טוֹב, וְיִוִּלְךָ וְיִבִּיא כֹּל מֵה
שְׂיִצְיָה, וְיִשְׁלִים חֲפְצָיו, וְלֹא יִהְיֶה כְּמִי שְׂיָדִיר
אֲסוּרוֹת. אֲבָל שְׂאֵר מְלֵאכֹות שְׂאֶפְשֵׁר לְעֲשׂוֹתָן מִעֶרְבֹ
יוֹם טוֹב - הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּהֵן עֶסְקָ²⁹, אִין עוֹשִׂין אוֹתָן
בְּיוֹם טוֹב.

29) ואילו ההוצאה אין בה עסק, ובזמן מועט הוא מוליך ומביא מה שצריך (מעשה רוקח).

ז. כִּיּוֹצֵא³⁰ אִין קוֹצְרִין³¹ וְלֹא דְשִׁין³² וְלֹא זוֹרִין וְלֹא
בוֹרְרִין³³ וְלֹא טוֹחֲנִין³⁴ אֶת הַחֲטִים וְלֹא מְרַקְדִין³⁵
בְּיוֹם טוֹב; שְׂכָל אֵלֹו וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם אֶפְשֵׁר לְעֲשׂוֹתָן
מִעֶרְבֹ יוֹם טוֹב, וְאִין בְּכֶךְ הַפֶּסֶד וְלֹא חֶסְרוֹן.

30) אסרו חכמים לעשות קצת מלאכות, אף שהם לצורך אוכל נפש, ראה למעלה בהלכה ה'. (31) מסכת חגיגה דף י"ח עמוד א' "קצירה ביום טוב מי שר"י (=האם היא מותרת?). (32) מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב' בסוגיא דמלילות. (33) שם דף י"ד עמוד ב' במשנה. (34) שם דף י"ד עמוד א'. (35) לנפות בנפה, שם דף כ"ט עמוד ב'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

את המזומן לנו, אין דעתנו מתפשטת להיות עיקר אפייטנו לצרכם הם אלא לצורך התינוק (מאירי) וגם הראב"ד הסכים לדעת רבינו. (63) משנה במסכת חלה פרק א' והובאה במסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (64) שהמורסן שבה מועט והיא ראויה לאכילת אדם. (65) משום חלק הרועים. ואף על פי שאפשר לו לחלק את הבצק (ראה למעלה הלכה י"ד) – כיון שאפשר לפייס את הכלבים בבשר נבילה הרי זה כאילו אופה בשביל הרועים לחוד (גמרא מסכת ביצה שם).

21 טו. הַמְבַשֵּׁל⁶⁶ בְּיוֹם טוֹב לְכוֹתִים אוֹ לְפָהֳמָה אוֹ
22 לְהַנִּיחַ לְחַל - אֵינּוּ לֹקְהָ; וְשָׂאֵלוּ בָּאוּ לוֹ אוֹרְחִים⁶⁷,
23 הֲיָה אוֹתוֹ תְּבַשֵּׁיל רְאוּי לְהֶן⁶⁸. עֲשֵׂה לְנַפְשׁוֹ וְהוֹתִיר
24 - מִתֵּר לְהַאֲכִיל מִמֶּנּוּ לְפוֹתִים⁶⁹ וְלְפָהֳמָה.

(66) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב'. (67) שיהיו צריכים פת זה היום (רש"י). (68) "הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה" (גמרא). (69) שבאו לביתו מאליהם, ראה למעלה הלכה י"ג.

25 טז. רְחִיצָה⁷⁰ וְסִיכָה - הֲרִי הֵן בְּכָלֵל אֲכִילָה
26 וְשִׁתְּיָה⁷¹, וְעוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; וְשִׁנְאָמֵר: אַף אֲשֶׁר
27 יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ - לְכָל שְׂצָרִיף הַגּוֹף⁷². לְפִיכֶף,
28 מְחַמֵּין חֲמִין בְּיוֹם טוֹב, וְרוֹחֵץ בְּהֵן פְּנֵיו יָדָיו
29 וְרִגְלָיו; אֲבָל כָּל גּוֹפּוֹ - אֲסוּר, מְשׁוּם גְּזֵרַת מְרַחֵץ⁷³.
30 וְחַמִּין⁷⁴ שֶׁהוֹחֲמוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב - רוֹחֵץ בְּהֵן כָּל
31 גּוֹפּוֹ בְּיוֹם טוֹב; שְׂאֵל גְּזֵרוֹ עַל דָּבָר זֶה אֵלָּא בְּשֵׁבֶת
32 בְּלַבְדָּה⁷⁵.

(70) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (71) ביטוי כעין זה מצינו במשנה (מסכת שבת דף פ"ו עמוד א'). "מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים, אף על פי שאין ראייה לדבר וזכר לדבר, שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח) "ותבא כמים בקרבך וכשמן בעצמותיך". (72) דרש זה לא מצאנו לא בשני התלמודים ולא במדרשים המצויים בידינו [אבל זה ודאי מבוסס על מה שאמרו בפסחים דף כ"ב עמוד ב' ש"יאכל" נדרש לכל הדיעות בין לאכילה ובין להנאה. וכן מפורש בספר יראים סימן קי"ג]. (73) ירושלמי (מסכת שבת פרק ג' הלכה ג') "חד פילוסופיוס שאל לבר קפרא, אבלט שאל ללוי סריסא, מותר לשתות ואסור לרוחץ? אמר לו, אם תראה סריס מחבק עם אשתך, שמא אינו רע לך? אמר לו – אין, אמר לו ומכי הוא לה כלום? אמר לו שלא תתפרץ, א"ל והכא שלא יתפרצו (חששו חכמים שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל, אבל לשתייה לא חששו דדבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזונו, אבל לרחיצה לא), כיון שיצא אמרו לו תלמידיו, רבי לזה דחית בקנה – לנו מה אתה משיב, אמר להם והלא כבר נאמר – אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (ורחיצת כל גופו אינו שוה לכל נפש)". ולפי זה איסורו מן התורה. אבל לדעת רבינו הוא משום גזירת מרחץ ואינו אסור אלא מדרבנן. (74) הרי"ף בשם הגאונים. (75) שבשבת אסור לחמם מן התורה, אבל ביום טוב שאין איסורו אלא מדרבנן לא גזרו על ערב יום טוב.

33 יז. כָּלֵל⁷⁶ שְׂאֲסוּר בְּשֵׁבֶת⁷⁷ - בֵּין מְשׁוּם שֶׁהוּא דוֹמָה

(49) מסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (50) שאסור לבשל מיום טוב לשבת בלי עירוב תבשילין, כמבואר להלן בפרק ו', וכאן שבשלו לבו ביום ונשאר לשבת מותר לאכלו. (51) "לאחר שבישל לצורך יום טוב, לא יערים לומר עוד אני צריך להזמין אורחים, ויבשל תבשילין אחרים ויתירם לשבת" (רש"י). (52) "שאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושב – אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדים הימנו – לפיכך קנסוהו רבנן" (רש"י).

1 יב. מִי⁵³ שֶׁהֵיחָה לוֹ בְּהֵמָה מְסַפְּנֵת⁵⁴ - לֹא יִשְׁחַט
2 אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֵלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שְׂיִכּוּל⁵⁵ לְאָכֵל
3 מִמֶּנָּה פְּזִית⁵⁶ צְלִיל⁵⁷ מִבְּעוֹד יוֹם; פְּדִי שְׂאֵל יִשְׁחַט
4 בְּיוֹם טוֹב מֵה שְׂיִאכֵל בְּחַל וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(53) משנה במסכת ביצה דף כ"ה עמוד א'. (54) "שהוא ירא שמא תמות, ואינו צריך לבשר, שכבר סעד סעודתו, אלא מחמת הפסדו הוא שוחט" (רש"י). (55) שיש שהות לאכול ממנו ביום טוב, אף שאינו אוכל, התירו משום הפסד ממנו (הרב המגיד). (56) ומשום אותו כזית יכול לשחוט את הבהמה כי אי אפשר לזית בשר בלא שחיטה. ודוקא במסוכנת התירו זאת, אבל בהמה בריאה אסור לשחוט אלא אם כן רוצה לאכילה ביום טוב (מ"מ). (57) שמתבשל מהו, ואין צריך לא מליחה ולא הדחה (תפארת ישראל).

5 יג. אֵין אוֹפִין וּמְבַשְׁלִין⁵⁸ בְּיוֹם טוֹב פְּדִי לְהַאֲכִיל
6 פּוֹתִים אוֹ כְּלָבִים; וְשִׁנְאָמֵר: הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לְכֶם -
7 לְכֶם וְלֹא לְכוֹתִים, לְכֶם וְלֹא לְכְּלָבִים⁵⁹. לְפִיכֶף
8 מְזַמְּנִין אֶת הַפּוֹתִים בְּשֵׁבֶת⁶⁰, וְאֵין מְזַמְּנִין אוֹתוֹ בְּיוֹם
9 טוֹב, גְּזֵרָה שְׂמָא יִרְבֵּה בְּשִׁבְלֵוֹ. אֲבָל אִם בָּא הַפּוֹתִי
10 מֵאֵלָיו - אוֹכֵל עִמָּהֵן מֵה שֶׁהֵן אוֹכְלִין, שְׂפָכֶר
11 הַכִּינּוּהָ.

(58) מסכת ביצה דף כ"א עמוד ב' והוא הדין לכל מלאכת אוכל נפש – שאסור לעשותה לצורך גוים. (59) בכ"י הגירסא: "לבהמה". (60) שאין לחוש שיבשל בשבילו.

12 יד. בְּהֵמָה⁶¹ שֶׁחֲצִיָּה שָׁל פּוֹתִי וְחֲצִיָּה שָׁל יִשְׂרָאֵל -
13 מִתֵּר לְשַׁחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב; שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְאָכֵל מִמֶּנָּה
14 פְּזִית בְּשֶׁר בְּלֹא שְׁחִיטָה. אֲבָל עֶסֶה שֶׁחֲצִיָּה לְכוֹתִים
15 וְחֲצִיָּה לְיִשְׂרָאֵל - אֲסוּר לְאִפּוֹת אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שְׂיִכּוּל
16 לְחַלֵּק הַבְּצֵק. בְּגִיטָה⁶² הַחִיל שֶׁנִּתְּנוּ קָמַח לְיִשְׂרָאֵל
17 לְעִשׂוֹת לָהֶם פֶּת בְּיוֹם טוֹב, אִם קִשְׁנוֹתָנִין פֶּת מִמֶּנָּה
18 לְתִינוּק אֵין מְקַפְּדִין - מִתֵּר לְאִפּוֹתוֹ לְהֵן בְּיוֹם טוֹב;
19 שְׂפָל פֶּת וְפֶת רְאוּי לְתִינוּק. עֶסֶת⁶³ הַכְּלָבִים, בְּזַמֵּן
20 שֶׁהוֹרְעִים אוֹכְלִין⁶⁴ מִמֶּנָּה - נֶאֱפִית⁶⁵ בְּיוֹם טוֹב.

(61) מסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (62) דעת הרי"ף שאסור לאפות להם את הפת ביום טוב, כמבואר בהלכה שלפני זו, שאין מזמנין את הנכרי ביום טוב, ורבינו סובר שמאחר שמתוך אונס אנו יורדים למלאכה זו, לאפות פת לבני חיל הנכרים, ואם לא נעשה להם הם ירדו לתוך בתינו ולוקחין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שמות פרק ט"ז הלכה ה') "והיה ביום הששי (וסתם יום ששי הוא יום חול, רש"י) והכינו את אשר יביאו" – חול מכין לשבת, וחול מכין ליום טוב (שגם יום טוב קרוי שבת – רש"י) ואין יום טוב מכין לשבת, ואין שבת מכינה ליום טוב". (85) משנה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'). (86) ואינה מוקצה (ראה למעלה הלכה ה"ח). (87) שכל ביצה נגמרת במעי התרנגולת עשרים וארבע שעות לפני יציאתה לאויר העולם (מסכת ביצה שם). (88) והכנת שבת אינה הכנה וסעודת יום טוב חשובה היא וצריכה הכנה ולפיכך אסורה, והוא הדין לשבת (רש"י שם). (89) אבל ביום חול שלאחר יום טוב לא אסורה, כי "סעודת חול לא חשיבא, ולא שייכא בה הזמנה, ואין הכנה בידי שמים כהאי גוונא אסרת" (ראה רש"י בריש מסכת ביצה).

כ. וכשם⁹⁰ שְאָסוּר לְאֶכְלָהּ, כִּן אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. 26
וְאֶפְלוּ נְתַעְרְבָהּ בְּאֶלֶף - כִּלְוֵן אָסוּרוֹת; שֶׁהָרִי לְמִחָר 27
יִתְרוּ הַכֹּל, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירֵין - אֶפְלוּ בְּאֶלֶף 28
אֲלָפִים אִינוּ בְּטוּלָה⁹¹. הַשּׁוֹחֵט⁹² תְּרַנְגְּלֵת בְּיוֹם טוֹב⁹³ 29
וּמֵצֵא בָּהּ בְּיָצִים גְּמוּרוֹת - הָרִי אֵלּוּ מִתְרוֹת; שֶׁאֵין 30
זֶה דָּבָר מְצוּי תְּמִיד, וְדָבָר שֶׁאִינוּ מְצוּי אֵלּוּ אֶקְרָאֵי 31
בְּעֵלְמָא - לֹא גְזָרוּ בּוֹ⁹⁴. 32

(90) מסכת ביצה דף ג' עמוד ב' "אחד ביצה שנולדה בשבת, ואחד ביצה שנולדה ביום טוב, אין מטלטלין אותה, לא לכסות בה את הכלי, ולא לסמוך בה כרעי המטה – ואם נתערבה באלף כולן אסורות". (91) "ואף על פי שמן התורה בטל אחד בשנים, מפני שכתוב (שמות פרק כ"ג פסוק ב'): "אחרי רבים להטות" – החמירו חכמים כאן, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן בלי ביטול, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול" (רש"י). (92) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב'. (93) אפילו אם הוא אחר השבת שאין כאן הכנה משבת ליום טוב כיון שלא נולדה כדרכה (רש"י ותוספות שם). (94) "מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן" (מסכת ביצה דף ב' עמוד ב').

כא. זֶה⁹⁵ שֶׁאֵינוּ עוֹשִׂין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ כֹּל יוֹם טוֹב 33
מֵאֵלּוּ שְׁנֵי יָמִים - מִנְּהַג הוּא⁹⁶. יוֹם טוֹב שְׁנֵי מְדַבְּרֵי 34
סוֹפְרִים הוּא, וּמְדַבְּרִים שְׁנַתְּחַדְּשׁוּ בְּגִלּוּת. וְאֵין 35
עוֹשִׂין בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, אֵלּוּ 36
בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּלֶבֶד. וּבְהַלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ מְסַפְּר 37
זֶה נִבְאָר עֲקָר מְנַהֵג זֶה, וּמֵאֵי זֶה טַעַם עוֹשִׂין רֵאשׁ 38
הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים בְּכָל מְקוֹם⁹⁷. 39

(95) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (96) כן כתב רבינו גם בפרק ו' מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ד ברישית עשרים וארבעה דברים המגדים עליהם: "ה' המזולזל בדבר אחד מדברי סופרים – י"א המחלל יום טוב שני של גלויות אף על פי שהוא מנהג". הרי שאינו מדברי סופרים. ואילו בסמוך כתב רבינו "ויום טוב שני מדברי סופרים הוא" וכן כתב בפרק ה' מהלכות קידוש החודש הלכה ו'. וביאור הדבר כמו שכתב הלחם משנה (בפרק ו' מת"ת הלכה י"ד) שכל עיקר יום טוב שני התחיל במנהג כמו שאמרנו (מסכת ביצה דף ד' עמוד ב') "הזהרו במנהג אבותיכם" ולאחר

1 לְמֵלְאָכָה אוּ מְבִיא לְיַדִּי מְלֵאכָה, בֵּין שֶׁהוּא מְשׁוּם 1
2 שְׁבוֹת - הָרִי הוּא אָסוּר בְּיוֹם טוֹב, אֵלּוּ אִם בֶּן הָיָה 2
3 בּוֹ צָרָף אֶכְלָהּ וְכִיּוּצָא בָּהּ, אוּ דְבָרִים שֶׁהֵם מִתְרוֹם 3
4 בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת אֵלּוּ. וְכָל שֶׁאָסוּר 4
5 לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֵלּוּ 5
6 לְצָרָף אֶכְלָהּ⁷⁸ וְכִיּוּצָא בָּהּ. וְכָל שֶׁמִּתְרַבְּשָׁת - מִתְרַבְּשָׁת 6
7 בְּיוֹם טוֹב. וְיֵשׁ בְּיוֹם טוֹב מָה שֶׁאֵין בְּשַׁבָּת: אָסוּר 7
8 מְקַצֵּה, שֶׁהִמְקַצֵּה אָסוּר בְּיוֹם טוֹב וּמִתְרַבְּשָׁת; 8
9 מְפַיֵּי⁷⁹ שְׁיוֹם טוֹב קָל מִשַּׁבָּת, אָסוּר בּוֹ הִמְקַצֵּה, 9
10 שֶׁמָּא יָבוֹא לְזַלְזֵל בּוֹ. 10

(76) משנה מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב': "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד". (77) מבואר בדברי רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' שיש דברים שאסורים חכמים מפני שהם דומים למלאכה ויש שהם מביאים למלאכה (ועיין שם עוד בפרק כ"ד הלכה א'). ויש גם שאסורים מן התורה משום מצות עשה של "תשבות", כגון אם עושה שבותים כל היום. ועיין עוד בפרק א' משביתת עשור הלכה ב'. (78) כן כתב רבינו להלן פרק ג' הלכה ז' שמותר לגרוף האפר, שהוא מוקצה, כדי לאפות בתנור לצורך יום טוב וכן כתבו התוס' במסכת ביצה דף ח' עמוד א' ד"ה אמר רב יהודה בשם הר"ר יצחק שמותר לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש. (79) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': "שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה, סתם לן כרבי שמעון להתיר מוקצה, יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה, סתם לן כרבי יהודה לאסור מוקצה".

יח. בְּיָצֵד⁸⁰ תְּרַנְגְּלֵת⁸¹ הַעוֹמְדֵת לְגַדֵּל בְּיָצִים, וְשׁוֹר 11
הַעוֹמֵד לְחִרְשָׁה, וְיוֹנֵי שׁוֹבֵף, וּפְרוֹת הַעוֹמְדֵין 12
לְסִחּוּרָה - כֹּל אֵלּוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן מְקַצֵּה הֵן, וְאָסוּר 13
לְאֶכְל מִהֵן בְּיוֹם טוֹב, עַד שֶׁיִּכְיֵן אוֹתָם מִבְּעֵרֵב 14
וְיִחְשַׁב עֲלֵיהֶם לְאֶכְלָהּ⁸². אֲבָל בְּשַׁבָּת - הַכֹּל מוֹכֵן 15
אֶצֶל שַׁבָּת, וְאִינוּ צָרִיף הַכְּנָה. וְכֵשֶׁם שֶׁהִמְקַצֵּה אָסוּר 16
17 בְּיוֹם טוֹב, כִּן הַנּוֹלָד⁸³ אָסוּר.

(80) מוסב על האמור בהלכה שלפני זו שמוקצה אסור ביום טוב. (81) מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'. (82) משנה במסכת ביצה דף ז' עמוד א'. (83) [כמו שברי כלים (להלן פרק ב' הלכה י"ב)], אבל דבר שלא היה בעולם ונולד ביום טוב איסורו יותר חמור ממוקצה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'), ועיין בלח"מ כאן].

יט. חל⁸⁴ מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אֲבָל אֵין 18
19 יוֹם טוֹב מְכִין לְשַׁבָּת, וְלֹא שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב. 19
20 לְפִיכָף⁸⁵, בְּיָצֵה שְׁנוּלָדָה בְּיוֹם טוֹב אַחַר הַשַּׁבָּת - 20
21 אָסוּרָה, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּרַנְגְּלֵת עוֹמְדֵת לְאֶכְלָהּ⁸⁶; 21
22 הוּאִיל וּמֵאֲמָשׁ⁸⁷ נִגְמְרָה הַבְּיָצָה, נִמְצֵא שַׁבָּת מְכִין 22
23 אוֹתָהּ לְיוֹם טוֹב⁸⁸. וְאָסוּרָה בְּכָל יוֹם טוֹב⁸⁹, גְּזָרָה 23
24 מְשׁוּם יוֹם טוֹב שֶׁאֶחָר שַׁבָּת. וְכֵן בְּיָצֵה שְׁנוּלָדָה בְּכָל 24
25 שַׁבָּת - אָסוּרָה, גְּזָרָה מְשׁוּם שַׁבָּת שֶׁאֶחָר יוֹם טוֹב.

(84) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': אמר רבה מאי דכתיב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ז מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

107) מפני כבוד התורה נותנים עליו עונש קל. (108) מועד קטן דף ח' עמוד א'. (109) ראה להלן פרק ו'.

10 כג. **כִּיצַד?**¹¹⁰ הַמֵּת - בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן יִתְעַסְקוּ
11 בְּקִבּוּרָתוֹ הַכּוֹתִים¹¹¹, וּבְיוֹם טוֹב שְׁנִי¹¹² יִתְעַסְקוּ בּו
12 יִשְׂרָאֵל. וְעוֹשִׁין לוֹ כָּל צְרָכָיו, כְּגוֹן עֲשִׂית הַמְטָה
13 וְתַפְרִית הַתְּכָרִיכִין וְקִצִּיצַת הַבְּשָׂמִים וְכָל פְּיוּצָא
14 בְּזָה; שְׂיוֹם טוֹב שְׁנִי לְגַבֵּי הַמֵּת כִּהְיָה הוּא חָשׁוּב,
15 וְאֶפְלוּ בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁוֹן הַשָּׁנָה.

110) מסכת ביצה דף ו' עמוד א'. (111) ולא ישראל. ואף שקבורת מת, מצוה היא, כמו שביאר רבינו (הלכות סנהדרין פרק ט"ו), - אינו דוחה יום טוב, לפי שיום טוב הוא עשה ולא תעשה (ראה למעלה בהלכה א'), ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה (מגן אברהם אורח חיים סימן תקכ"ו). ודוקא לקוברו אסור על ידי ישראל אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו, להוציאו ולשמומו בקבר מותר על ידי ישראל (שלחן ערוך אורח חיים סימן תקכ"ו). (112) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'.

16 כד. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אֵלּוּ שֶׁל גְּלִיּוֹת - שְׁתֵּי קֳדָשׁוֹת
17 הֵן, וְאֵינָן בְּיוֹם אֶחָד¹¹³. לְפִיכָּה, דָּבָר שֶׁהִיא מְקַצֶּה
18 בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן אוֹ שְׁנׁוּלָד בְּרֵאשׁוֹן, אִם הֵכִין אוֹתוֹ
19 לְשָׁנִי - הֲרֵי זֶה מִתְּפָרֵד¹¹⁴. כִּיצַד?¹¹⁵ כִּיצַד שְׁנׁוּלָדָה
20 בְּרֵאשׁוֹן - תֵּאֱכַל בְּשָׁנִי. תִּהְיֶה וְעוֹף שְׁנִצּוּד¹¹⁶
21 בְּרֵאשׁוֹן - יֵאָכְלוּ בְּשָׁנִי. דָּבָר הַמְּחַפֵּר לְקַרְקַע שְׁנִעְקָר
22 בְּרֵאשׁוֹן - יֵאָכְלוּ בְּשָׁנִי. וְכִן¹¹⁷ מִתֵּר לְכַחַל אֵת הָעֵיִן
23 בְּיוֹם טוֹב שְׁנִי, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין שֵׁם חֲלִי¹¹⁸. בְּמָה
24 דְּבָרִים אֲמוּרָיִם? בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת; אֲכַל
25 שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֵאשׁוֹן הַשָּׁנָה - קֳדָשָׁה אַחַת הֵן¹¹⁹,
26 וּבְיוֹם אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִים לְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, אֲלָא
27 לְעִנְיַן הַמֵּת בְּלֵבָד, אֲכַל כִּיצַד שְׁנׁוּלָדָה בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל
28 רֵאשׁוֹן הַשָּׁנָה - אֲסוּרָה בְּשָׁנִי¹²⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה¹²¹.
29 שֶׁבֶת הַסְּמוּכָה לְיוֹם טוֹב, וְנוֹלָדָה כִּיצַד בְּאֶחָד מֵהֵן
30 - אֲסוּרָה בְּשָׁנִי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְאֶפְלוּ נוֹלָדָה
31 בְּיוֹם שְׁנִי - לֹא תֵּאֱכַל בְּשֶׁבֶת הַסְּמוּכָה לוֹ.

113) שהרי מספק עושים שני ימים, ואם כן ממה נפשך אחד מהם חול הוא. (114) שאם היום הראשון היה קודש הרי היום חול ומותר, ואם היום יום טוב, אם כן אתמול היה חול, וחול מכין ליום טוב. (115) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (116) שם דף כ"ד עמוד א'. (117) שם דף כ"ב עמוד א'. (118) שחש בעינו קצת, אבל כל גופו בריא, לכן לא התירו רק ביום טוב שני. (119) חכמים הטילו עליו חומר יום אחד ארוך (הר"ן). (120) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (121) כגון אפרוח שנולד ביום טוב שאסור בו ביום (להלן פרק ב' הלכה א') - הוא הדין שאסור בשבת הסמוכה ליום טוב. וכן אם נולד ביום טוב אסור בשבת הסמוכה לו.

פְּרָק שְׁנִי

1) נתבארו בו דיני המוקצה בפרט, ומה הוא מוקצה, ואיזו

שבטל הקידוש על פי הראייה תקנו חכמים שלא יבטלו מנהג אבותינו כנ"ל, והרי לפנינו תקנה מדברי סופרים. אבל מכיון שכל עיקר הדבר היה מנהג לא נתנו חכמים ליום טוב שני של היום, שבא מצד התקנה, חומרת יתר ולא העדיפו אותה על המנהג הקדום (ראה לחם משנה שם). (97) "יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על פי הראייה, היו רוב בני ארץ ישראל עושים אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש שאין השלוחין יוצאין ביום טוב. ולא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה, שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים, שאם לא היו באין העדים כל יום שלושים, נהגין היו באותו יום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש. והואיל והיו עושים אותו שני ימים ואפילו בזמן הראייה, התקינו שיהו עושים אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעים על החשבון" (רבינו בהלכות קדוש החודש פרק ה' הלכה ז). וכן כתב רב אלפס בפרק א' דביצה.

1 כב. יום טוב⁹⁸ שְׁנֵי, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְדַבְּרִי
2 סוֹפְרִים, כָּל דָּבָר שְׂאֲסוּר בְּרֵאשׁוֹן - אֲסוּר בְּשָׁנִי. וְכָל
3 הַמְּחַלְלֵל⁹⁹ יום טוב שְׁנֵי, וְאֶפְלוּ שֶׁל רֵאשׁוֹן הַשָּׁנָה¹⁰⁰ -
4 בֵּין דְּבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת¹⁰¹, בֵּין בְּמִלְאָכָה¹⁰²,
5 בֵּין שְׂפִיץ הוֹץ לְתַחוּם¹⁰³ - מִפִּיִן אוֹתוֹ מִפֶּת
6 מְרֻדוֹת¹⁰⁴, אוֹ מִגְּדִיךְ¹⁰⁵ אוֹתוֹ, אִם¹⁰⁶ לֹא יִהְיֶה מִן
7 הַתְּלַמְּדִים¹⁰⁷. וּבְשָׂם¹⁰⁸ שֶׁהָרֵאשׁוֹן אֲסוּר בְּהִסְפַּד
8 וְתַעֲנִית, וְחֵיב בְּשִׂמְחָה¹⁰⁹ - כֶּף הַשְּׂנִי. וְאֵין בְּיַנְיָהּ
9 הַפְּרֵשׁ, אֲלָא לְעִנְיַן מַת בְּלֵבָד.

98) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (99) ראה מה שכותב רבינו בהלכות תלמוד תורה פרק ו' הלכה י"ד. (100) [שבזמן שהיו מקדשים על פי הראייה כשעשו שני ימים בספק היו גם מקרים שעשו אותו שני ימים והיום השני היה העיקר כגון שהעדים באו סמוך לערב ולא הספיקו לקבלם עד למחר ואף על פי כן נהגו גם ביום ראשון קודש שמתעם זה אמרו (מסכת ביצה דף ה' עמוד ב') ששני ימים טובים של ראש השנה הם כיום אחד וקדושה אחת להם (עיין בסמוך הלכה כ"ד), ונמצא שיום טוב שני של ראש השנה עיקרו מן התורה והרי העובר ביום טוב ראשון על דבר שאין איסורו אלא מדרבנן אין מנדים אותו (כמו שכתב הב"י אור"ח סימן תצ"ו) ומשמיענו רבינו שאף על פי כן מנדים אותו אם חילל יום טוב שני של ר"ה אפילו אם חיללו בדבר שהוא משום שבות, ועיין לחם משנה]. (101) מבואר בהלכות שבת פרק כ"א. (102) כל המלאכות מנויות בפרק ז' מהלכות שבת. (103) שם פרק כ"ז. (104) עונש שבית דין מענישין את העובר על איסור דרבנן, ולא נתפרש שיעורו, ולשון רבינו (בפרק י"ח מהלכות עדות הלכה ד') "כפי מה שיראו". (105) לשון ריחוק והבדלה, שמבדילין אותו מן הקהל, אין יושבין בארבע אמותיו, ואין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה, וכדומה, ופירושו ראה בדברי רבינו פרק ז' מהלכות תלמוד תורה הלכה ד'. (106) מסכת פסחים דף נ"ב עמוד א'.

- 28 וְהָרִי הִיא צְרִיכָה בְּדִיקָה²⁴ - שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בַּיּוֹם טוֹב
- 29 וְתַבְדֵּק, אֶפְשֵׁר שֶׁתִּמְצָא פְּשָׁרָה וְתֵאָכֵל²⁵.
- 1 א. אֶפְרוּחַ² שְׁנוּלָד בַּיּוֹם טוֹב - אֶסוּר³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
- 2 מְקַצֵּה. וְעִגְלָה⁴ שְׁנוּלָד בַּיּוֹם טוֹב, אִם הִיְתָה אָמוּ
- 3 עוֹמֶדֶת לְאִכְלִיָּהּ - מִתֵּר⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹכֵן עַל גְּבִי
- 4 אָמוּ, וְאֵלּוּ שֶׁחֵט אָמוּ, הִיָּה זֶה שֶׁבְּמַעֲיָהּ מִתֵּר בַּיּוֹם
- 5 טוֹב אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נוֹלָד.
- 2 ביצה ו, א. כרב דאמר אסור (ודלא כרבי יוחנן שמתיר), וכן הוא במשנה עדיות פ"ד מ"ב לפי פירושו של ה'תוספות יום טוב' שם. (3) לאכלו ולטלטלו ביום-טוב. (4) ביצה ו, ב. (5) אם אנו יודעין בבירור שכלו לו חדשיו, ויצא מידי ספק נפל. שאם לא כן, אסור לשחטו עד שיהיה בן שמונה ימים, ראה בדברי רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד.
- 6 ב. בַּהֲמוֹת⁶ שִׁוְצָאוֹת וְרוּעוֹת הוֹץ לְתַחֲמוֹ, וּבָאוֹת
- 7 וְלָנוֹת בְּתוֹךְ הַתַּחֲמוֹ⁷ - הָרִי אֵלּוּ מוֹכְנִין, וְלוֹקְחִין
- 8 מֵהֶן וְשׁוֹחֲטִין אוֹתָן בַּיּוֹם טוֹב. אֶבֶל הַרוּעוֹת וְלָנוֹת
- 9 הוֹץ לְתַחֲמוֹ⁸, אִם בָּאוּ בַּיּוֹם טוֹב - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן
- 10 בַּיּוֹם טוֹב; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצֵּין, וְאֵין דַּעַת אֲנָשֵׁי הָעִיר
- 11 עֲלֵיהֶם.
- 6 (משנה, ביצה מ, א. 7) והן "הבהמות הבייתיות" שבמשנה שם. (8) והן "מדבריות" שבמשנה שם.
- 12 ג. וְכֵן בַּהֲמַת קִדְשִׁים⁹ שְׁנוּלָד בַּהּ מוֹם בַּיּוֹם טוֹב -
- 13 הוֹאִיל וְלֹא הִיְתָה דַּעַתוֹ עֲלֵיהָ מְעַרְב יוֹם טוֹב, אֶסוּר
- 14 לְשַׁחֲטָהּ בַּיּוֹם טוֹב¹⁰. לְפִיכָךְ, אֶסוּר לְרֵאוֹת¹¹ מוֹמֵי
- 15 קִדְשִׁים¹² בַּיּוֹם טוֹב, גְּזָרָה שֶׁמֵּא תִּתְּרֵם הַקָּחַם
- 16 בְּמוֹמָן, וְיָבוֹא זֶה לְשַׁחַט בּוֹ בַּיּוֹם. אֶבֶל¹³ רוּאָה הוּא
- 17 הַמוֹם מְעַרְב יוֹם טוֹב, וְלִמְתָר מִתֵּיר אוֹ אוֹסֵר.
- 9 כגון בכור ומעשר בהמה שהם קדשים, ולהקריבן אי-אפשר שאין מקדש, וממתנינים עד שיפול בו מום קבוע, שעל-ידי-זה יוצא לחולין. ומראים את הבהמה לחכם אם הוא מום קבוע (ראה בדברי רבינו בהל' בכורות פ"ו). (10) שהיא מוקצה (שבת מו:). (11) כדעת רבי שמעון, במס' ביצה כו, א. (12) אפילו אם נפלו בבהמה מערב יום-טוב, כיון שלא ראה אותה החכם אז (מגיד-משנה). (13) ביצה כו, ב.
- 18 ד. בְּכוֹר¹⁴ שְׁנוּלָד וּמוֹמוֹ עִמוֹ - הָרִי זֶה מוֹכֵן¹⁵. וְאֵין
- 19 מְבַקְרִים אוֹתוֹ¹⁶ בַּיּוֹם טוֹב. וְאִם עֶבֶר וְרָאָה מוֹמוֹ
- 20 וּבִקְרוּ וְהִתִּירוּ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט וְאוֹכֵל. בְּכוֹר שְׁנַפְלָל¹⁷
- 21 לְבוֹר - עוֹשֶׂה לוֹ פְּרִנְסָה בְּמִקְוָמוֹ; שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל
- 22 לְהַעֲלוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְשַׁחֲטָהּ בַּיּוֹם טוֹב.
- 23 אוֹתוֹ¹⁸ וְאֵת בְּנוֹ¹⁹ שְׁנַפְלוּ לְבוֹר - מַעֲלָה אֵת הָרֵאשׁוֹן
- 24 עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ, וְאֵינוֹ שׁוֹחֵטוֹ, וּמַעֲרִים וּמַעֲלָה אֵת
- 25 הַשְּׂנִי עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ, וְשׁוֹחֵט אֵת אֵי זֶה מֵהֶן
- 26 שִׁירְצָה; מִשּׁוֹם צַעַר בְּעַלֵּי חַיִּים הִתִּירוּ²⁰ לְהַעֲרִים²¹.
- 27 בַּהֲמַת²² חֲלִין שְׁנַפְלָה²³ מִן הַגֵּג, וְעַמְדָה מַעַת לְעַת,
- 14 ביצה כה, א. (27) הגדילים בבית (מגן אברהם 'או"ח סי' תצז). (28) ומותר לצודם ביום-טוב, שאף בשבת אם צדם פטור (פ"א מהל' שבת הכ"ד) לפי שהם כניצודים. (29) קן יונים. (30) יונים מדבריות שיקננו בעלייתו. (31) כלי חרס הבנויים בכתלים לקנן בהם עופות. (32) בכת"י חסרות תיבות אלו. (33) משנה, ביצה י, א. כבית הלל. ויש מפרשים יוני שובך ויוני עליה וכו' ביונים שאינם יכולים לפרות. שאם לא כן, לא מועילה הזמנה שהרי הם מחוסרים צידה, ואם כן צידתה אסורה ביום-טוב (מגיד-משנה).
- 30 ה. אֲזוּזִין²⁶ וְתַרְנְגוּלוּזִין יוֹיָנִים שֶׁבְּפִית²⁷ - הָרִי אֵלּוּ
- 31 מוֹכְנִין²⁸, וְאֵין צְרִיכִין זְמוּן. אֶבֶל יוֹנֵי שׁוֹבָה²⁹ יוֹיָנֵי
- 32 עֲלֵיָהּ וְצִפְרִים³⁰ שֶׁקָּנְנוּ בְּטַפְחִין³¹ אוֹ בְּכִיָּה³²
- 33 וּבְפַרְדֵּס - הָרִי אֵלּוּ מְקַצֵּה. וְצִרְיָה³³ לְזִמְן מְבַעֲרָב
- 34 וְלוֹמֵר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ אֲנִי נוֹטֵל; וְאֵינוֹ צְרִיךְ לְנַעֲנֵעַ.
- 26 ביצה כה, א. (27) הגדילים בבית (מגן אברהם 'או"ח סי' תצז). (28) ומותר לצודם ביום-טוב, שאף בשבת אם צדם פטור (פ"א מהל' שבת הכ"ד) לפי שהם כניצודים. (29) קן יונים. (30) יונים מדבריות שיקננו בעלייתו. (31) כלי חרס הבנויים בכתלים לקנן בהם עופות. (32) בכת"י חסרות תיבות אלו. (33) משנה, ביצה י, א. כבית הלל. ויש מפרשים יוני שובך ויוני עליה וכו' ביונים שאינם יכולים לפרות. שאם לא כן, לא מועילה הזמנה שהרי הם מחוסרים צידה, ואם כן צידתה אסורה ביום-טוב (מגיד-משנה).
- 35 ו. זְמַן³⁴ שְׁחָרִים וְלִבְנִים³⁵, וּמְצָא שְׁחָרִים בְּמִקְוָם
- 36 לִבְנִים וְלִבְנִים בְּמִקְוָם שְׁחָרִים - אֶסוּרִים; שְׁאֲנֵי

מוקצים, שהרי לא היו אסורים מחמת עצמם (רמב"ן).
 (52) משנה, ביצה לד, א. (53) פירות שמונחין לייבש, והקוצו, ונאסרו מלאכלן. (54) במשנה, שם: "ערב שבת". אבל רבינו שפסק שמוקצה מותר בשבת (למעלה פ"א הי"ז) שינה מלשון המשנה, וכתב "יום טוב" (מגיד-משנה). (55) שהפירות הפקר, ופטורים מתרומות ומעשרות. אבל בשאר השנים - אסורים משום טבל, שסתם מוקצה אינו מעושר, שהרי הוא לפני גמר מלאכה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שיותר לאכול אכילת עראי קודם גמר מלאכה - ביום-טוב אסור, שכשם ששבת קובעת למעשר משום שנאמר 'וקראת לשבת עונג' (ביצה לד:), כמו כן יום-טוב קובע למעשר שגם בו יש מצות עונג (להלן פ"ו הט"ז), וכל אכילות שבו הן אכילות קבע. (56) כאן במוקצה שהקצה האדם בידיו, החמירו יותר והצריכו מעשה. אבל למעלה ביוני שובך (ה"ה) אין צריך אלא אמירה בלבד ('תוספות' ביצה לד: ד"ה ואומר).

1 אומר: שְׁמָא אוֹתָן שְׁזַמְן פְּרָחוּ לָהֶן, וְאֵלוּ אֶהְרִים
 2 הֵן³⁶, וְכֵל סִפְק מוֹכֵן - אֶסוּר³⁷. זְמַן שְׁנַיִם וּמִצָּא
 3 שְׁלִשָּׁה - הֵכֵל אֶסוּר³⁸. שְׁלִשָּׁה וּמִצָּא שְׁנַיִם - מִתְרִין.
 4 זְמַן בְּתוֹךְ הֵקֵן וּמִצָּא לִפְנֵי הֵקֵן, אִם אֵין שָׁם פְּקֵן
 5 אֶלָּא הֵן וְאֵינָן יְכוּלִין לְפָרְחָ, אֶף-עַל-פִּי שְׁיֵישׁ שָׁם קֵן
 6 אַחַר פְּקֵרָן זְוִית בְּתוֹךְ תְּמַשִּׁים אִמָּה - הֲרִי אֵלוּ
 7 מִתְרִין; שְׁאֵין הַמְדָּדָה מְדָדָה אֶלָּא פְּגַדָּה קִנּוּ בְּשׁוּתָה.

(34) משנה, ביצה י, ב. (35) יונים שחורים ויונים לבנים.
 (36) ואין אנו אומרים שהם אותם היונים, אלא חוששים שמה הפכו מקומותיהם (גמרא). (37) ביצה כד, א. והטעם, מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב (ביצה ג: ד.) או שרצו חכמים להחמיר בספק זה (מגיד-משנה).
 (38) לפי שאחד מהם בוודאי בא מן החוץ, ואינו בטל ב'שניים המוזמנים, שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף, כמבואר בפ"א ה"כ.

27 י. פותי⁵⁷ שֶׁהֵבִיא תְּשׁוּרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב: אִם יֵשׁ
 28 מְאוּתוֹ הַמֵּיִן בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע, אוֹ שֶׁהֵבִיא⁵⁸ חֵיָה אוֹ
 29 עוֹפּוֹת אוֹ דְּגָיִם שְׁאֵפְשֵׁר לְצוֹדָן בּוֹ בְּיוֹם - הֲרִי אֵלוּ
 30 אֶסוּרִין עַד לְעֶרְבֹב⁵⁹, וְיִמְתִּין בְּכַדֵּי שְׁיַעֲשׂוּ⁶⁰. וְאֶפְלוּ
 31 הַדָּס⁶¹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֵינוּ מְרִיחַ בּוֹ לְעֶרֶב עַד שְׁיִמְתִּין
 32 בְּכַדֵּי שְׁיַעֲשׂוּ. וְאִם אֵין מְאוּתוֹ הַמֵּיִן בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע,
 33 אוֹ שֶׁהֵיָתָה צִרְתּוֹ מוֹכַחַת עֲלָיו שְׁמֵאֲתָמוּל נִעְקָר אוֹ
 34 נִצּוּד: אִם הֵבִיא מִתּוֹךְ הַתְּחוּם - מִתֵּר, וְאִם הֵבִיא אוֹ
 35 מִחוּץ לַתְּחוּם - הֲרִי זֶה אֶסוּר. וְהֵבֵא בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל
 36 זֶה מִחוּץ לַתְּחוּם - מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֲרָי⁶².

8 ז. דְּגָיִם³⁹ שֶׁפְּבִיבְרִין⁴⁰ גְּדוּלִים, וְכֵן חֵיָה וְעוֹף
 9 שֶׁפְּבִיבְרִין⁴¹ גְּדוּלִים: כֹּל שֶׁהוּא מְחַסֵּר צִידָה, עַד
 10 שְׁאוּמְרִים: הֵבֵא מְצוּדָה וְנִצּוּדָהּ - הֲרִי זֶה מְקַצָּה⁴²,
 11 וְאֵין צָדִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; וְאִם צָד - לֹא יֵאָכְלוּ.
 12 וְכֹל שְׁאֵינוּ צָרִיף מְצוּדָה - הֲרִי זֶה מוֹכֵן, וְצָדִין אוֹתוֹ
 13 בְּיוֹם טוֹב וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ. וְכֵן⁴³ חֵיָה שֶׁקִּנְנָה בְּפִרְדָּס⁴⁴
 14 הַסְּמוּף לְעִיר - יִלְדֶיהָ בְּשָׂהֵן קִטְנִים, שְׁאֵינָן צָרִיכִין
 15 צִידָה, אֵינָם צָרִיכִים זְמַן, מִפְּנֵי שְׂדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן.

(39) משנה, ביצה כג, ב. (40) בריכות של מים מוקפות מארבע רוחות. (41) גני חיות מוקפים גדר סביב. (42) נראה שדעת רבינו שצידה היא מן המלאכות המתורות ביום-טוב, לפי שהניצודים ביום-טוב טובים יותר לאכילה מהניצודים בערב יום-טוב, וכל איסורו אינו אלא משום מוקצה. וכן נראה גם להלן הלכה יז (ועיין ב'חידושי המאירי' ביצה כג:). (43) ביצה כה, א. (44) שהוא מקום המשתמר, ואין הוולד יכול לצאת משם בנקל.

16 ח. מְצוּדוֹת⁴⁵ חֵיָה וְעוֹפּוֹת וְדָגִים, שֶׁפִּרְסָן מְעֶרֶב יוֹם
 17 טוֹב - לֹא יֵטֵל מֵהֵן בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ
 18 שֶׁנִּצּוּדוֹ מְעֶרֶב יוֹם טוֹב⁴⁶. הַסּוֹכְרֵי⁴⁷ אֲמַת הַמַּיִם מְעֶרֶב
 19 יוֹם טוֹב, וְלִמְחַר הַשְּׂפִים וּמִצָּא בָּהֶן דְּגָיִם - הֲרִי אֵלוּ
 20 מִתְרִין; שֶׁפְּכָר נִצּוּדוֹ מְעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְהֲרִי הֵן
 21 מוֹכְנִין.

(45) משנה, ביצה כד, א. (46) כמו שכתב למעלה הלכה ו, שכל ספק מוכן - אסור. (47) ביצה כה, א.

22 ט. בֵּית⁴⁸ שֶׁהוּא מְלֵא פְּרוֹת מוֹכְנִין⁴⁹, וְנִפְחַת⁵⁰ -
 23 נוֹטֵל מִמָּקוֹם הַפְּחָת⁵¹. הַעוֹמֵד⁵² עַל הַמְּקַצָּה⁵³ מְעֶרֶב
 24 יוֹם טוֹב⁵⁴ בְּשָׂנָה הַשְּׁבִיעִית⁵⁵, שֶׁכֵּל הַפְּרוֹת הַפְּקָר -
 25 צָרִיף שְׁיִרְשֵׁם⁵⁶ וְיֵאמַר: מִכָּאן וְעַד כָּאן אֲנִי נוֹטֵל.
 26 וְאִם לֹא רָשָׁם - לֹא יֵטֵל.

(48) משנה, ביצה לא, ב. (49) לאכילה. (50) מאליו. ולא ששברו את הכותל ביום-טוב. (51) ואין הפירות שבתוכו

יא. עֲצִים⁶³ שֶׁנִּשְׁשְׂרוּ מִן הַדֶּקֶל בְּיוֹם טוֹב - אֶסוּר³⁷

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

76) ביצה לג, א. ובלשון התלמוד נקרא "חזירא".
77) ברי"ף: "ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר, כמין שפוד לצלות בו הצלי". וכן כוונת רבינו במה שכתב "לעשות כמו שפוד" - להכניסו בתוך הבשר כמין שפוד.

יד. נוטלין⁷⁸ עצים הסמוכים לדפני⁷⁹ הספה ומסיקין בהן, אבל אין מביאים מן השדה⁸⁰, אפלו היו מכנסין שם מבערב⁸¹. אבל⁸² מגבב⁸³ הוא בשדה⁸⁴ מלפניו⁸⁵, ומדליק שם. ומביאין⁸⁶ מן המכנסין שברשות היחיד, ואפלו היתה מקפת שלא לשם דירה; ובלבד שיהיה לה פותחת⁸⁷, ויהיה בתוך תחום שפת⁸⁸; ואם חסר אחד מפל אלו - הרי הן מקצה.

78) משנה, ביצה ל, ב. (79) אבל מן הדפנות עצמם אסור, שהרי הוא סותר אוהל. (80) העצים התלושים. (81) שנראה כמעמר עצים לצורך מחר, ועיין ר"ן. (82) משנה, ביצה לג, א. (83) מלקט. (84) במשנה שם כתוב "מגבב משלפניו", ומפרשה רבינו בשדה, וכן הוא בפירוש המשנה. (85) שזה מוכיח שעושה רק כדי לבשל קדירתו, ואין בו משום מעמר. (86) משנה, ביצה לא, א. (87) מסגר. (88) שאם יש כל אלו התנאים, נחשב הדבר כמוכן.

טו. עלי⁸⁹ קנים ועלי גפנים, אף-על-פי שהן מכנסין בקרפף⁹⁰ - פיון שהרווח מפזרת אותן, הרי הן כמפזרין⁹¹ ואסורין. ואם הניח עליהן פלי פבד מערב יום טוב - הרי אלו מוכנין.

89) ביצה לא, א. (90) מקום נרחב, מוקף גדר, מחוץ לעיר. (91) שאינו סומך עליהן מערב יום-טוב, שהוא חושב שהרוח פזרתן כבר (רש"י).

טז. בהמה⁹² שמתה ביום טוב: אם היתה מספנת⁹³ מערב יום טוב - הרי זה מחתכה לכלבים; ואם לאו - הואיל ולא היתה דעתו עליה, הרי זה מקצה, ולא יזיזנה ממקומה. בהמת קדשים⁹⁴ שמתה, ותרומה שנשטמאת - לא יזיזנה ממקומה⁹⁵.

92) ביצה ב, א. ודף כז, ב. (93) שחשב עליה שתמות ביום-טוב ויתננה לכלב. (94) אפילו היתה מסוכנת מערב י"ט אסורה בטלטול, כי העיקר אצלנו אין מאכילין את הקדשים לכלבים (פירוש המשניות להר"מ) שהרי מצות קדשים טמאים היא בשריפה. וראה ברש"י ביצה כז: ו'תוספות' שם. (95) "ומעשה, ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנשטמאת, ונכנס לבית המדרש ושאל, ואמרו לו לא יזיז ממקומם" (ביצה, שם).

יז. דגים⁹⁶ ועופות וחייה שהן מקצה⁹⁷ - אין משקין אותן ביום טוב, ואין נוהגין לפניהם מזונות⁹⁸; ושמן יבוא לקח מהן. וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מקצה - אסור לטלטלו.

1 להסיקן, מפני שהן נולד⁶⁴. ואם נשרו לתוך התנור
2 - מרבה⁶⁵ עליהן עצים מוכנין ומסיקן. ערימת⁶⁶
3 התבן⁶⁷ ואוצר של עצים - אין מתחילין בהן ביום
4 טוב, אלא אם פן הכין מבערב, מפני שהן מקצה.
5 ואם היה התבן מערב⁶⁸ בקוצים⁶⁹, שהרי אינו ראוי
6 אלא לאש - הרי זה מוכן.

63) ביצה ד, ב. (64) הרי"ף כתב טעם נוסף: גזירה שמה יעלה ויתלוש. (65) ואף שביאר רבינו בפ"א ה"כ שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף - כיון שאינו נהנה מן העצים כשהם בעין רק לאחר שנשרפו, לכן מותר. ואין כאן משום אין מבטלים איסור לכתחילה, כיון שכל איסור זה אינו אלא מדרבנן (גמרא, שם). (66) משנה, ביצה ל, א. (67) שהוכן לסחורה, אבל אם עומד למאכל בהמה - מותר (לחם-משנה). (68) מערב יום-טוב (הגאון רבי אליהו מוילנה, אור"ח סי' תקיח). (69) ובשו"ע אור"ח סי' תקיח ס"ז, הצריך שיהא גם סרוח (ועיין שם בגמרא ובי'תוספות').

יב. אין⁷⁰ מבקעין עצים מסואר⁷¹ של קורות, מפני שהן מקצה; ולא מן הקורה שנושבר ביום טוב, מפני שהיא נולד. וכן⁷² פלים שנושברו ביום טוב - אין מסיקין בהן, מפני שהן נולד. אבל מסיקין בכלים שלמים⁷³, או בכלים שנושברו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב. פיוצא בו: אגוזים⁷⁴ ושקדים שאכלן מערב יום טוב - מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב - אין מסיקין בקלפיהן. ויש⁷⁵ נסחאות שיש בהן: שאם אכלן מבערב - אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.

70) משנה, ביצה לא, א. (71) סדר של קורות המושכבות לארץ שלא תתעמנה ותהיינה ראויות לבנין (רש"י). (72) שבת כט, א. (73) אבל לא יגע בהן לאחר שאחו בהן האור, שאז נעשו שברי כלים והם נולד, שאסור בטלטול (הרשב"א). (74) מכאן עד "ואם אכלן ביום-טוב אין מסיקין בקלפיהן" הוא בתוספתא פ"ג דיום-טוב לפי כת"י ויין (הוצאת צוקמ. עמ' 206). (75) הראב"ד כותב על זה "מעולם לא שמענו נוסחא זו", וכבר העיד ב'מעשה רוקח' שבכתב-יד קדמון נמחק כל זה מדברי רבינו. וה'מגדל עוד' כותב "לא נפלאה היא שהגיעו לידו נוסחאות אשר לא הגיעו לידנו, שהרי זכה לבוא בידו מן הנוסחא שנכתבה בימי מחברי התלמוד בגוילים, כספרי תורה שלנו, וגם במקרא ספר-תורה שהיו מגיחין ממנה בעזרה המכונה לבן אשר". ונראה שכוונת רבינו בנוסחאות אלו אינה לגמרא אלא לתוספתא הנזכרת למעלה (וכן כתב 'מרכבת המשנה' בפ"א מהלכות יום-טוב ה"ד).

יג. קוץ⁷⁶ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי להסקה. לפיכך, אסור לו לעשות כמו שפוד לצלות בו בשר⁷⁷. וכן כל פיוצא בזה.

96) ביצה כג, ב. 97) ראה למעלה הלכה ז. 98) אף-על-פי שמזונותם עליו, שאינם יזיזונים מאליהם, ועיין רש"י שם.

1 יח. המְכַנְּסִים⁹⁹ עֵפֶר מְעַרְב יוֹם טוֹב, אִם יִחַד לוֹ
2 בְּחִצּוֹ קָרַן זְוִית - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתָּר לְטַלְטְלוֹ
3 וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ פֶלַע צְרָכָיו. וְכֵן¹⁰⁰ אֶפֶר שֶׁהֵסֵק מְעַרְב יוֹם
4 טוֹב¹⁰¹ - מוֹכֵן; וְשֶׁהֵסֵק¹⁰² בְּיוֹם טוֹב: פֶּלַע זָמַן שֶׁהוּא
5 חֵם פְּדִי לְצִלוֹת בּוֹ בְּיָצֵה¹⁰³ - מִתָּר לְטַלְטְלוֹ, שְׂעִדִין
6 אִשׁ הוּא; וְאִם לֹא - אֶסוּר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
7 נוֹלָד. מִי¹⁰⁴ שֶׁהָיָה לוֹ דְקָר¹⁰⁵ נְעוּץ מְעַרְב יוֹם טוֹב,
8 וְנִתְקַן¹⁰⁶ בְּיוֹם טוֹב, וְהֵעֵלָה עֵפֶר: אִם הָיָה אוֹתוֹ עֵפֶר
9 תִּיחֻחַ¹⁰⁷ - הָרִי זֶה מְכַסֶּה¹⁰⁸ בּוֹ וּמִטְלָטְלוֹ; אֲבָל אִם
10 הֵעֵלָה גּוֹשׁ עֵפֶר - הָרִי זֶה לֹא יִכְתֹּשׁ¹⁰⁹ אוֹתוֹ בְּיוֹם
11 טוֹב.

22 ב. וְכֵן⁹⁹ הַשּׁוֹחֵט תִּהְיֶה וְעוֹף מְעַרְב יוֹם טוֹב - לֹא
23 יִכְסֶה דָמָם בְּיוֹם טוֹב¹⁰⁰. שֶׁחֵט בְּהִמָּה¹⁰¹ תִּהְיֶה וְעוֹף
24 בְּיוֹם טוֹב, וְנִתְעַרְב דָמָם - לֹא יִכְסֶה אוֹתוֹ עַד
25 לְעַרְב¹⁰²; וְאִם הָיָה לוֹ עֵפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר, וְיִכּוֹל
26 לְכַסּוֹת הַפֶּלַע בְּדִקְיָה אַחַת - הָרִי זֶה יִכְסֶהוּ¹⁰³.

9) ביצה ח, ב. 10) שהיה לו לכסות מערב יום-טוב, ואין מצוות הכיסוי מונע אותו משמחת יום-טוב, שהרי יכול לאכול את הבשר, ולכסות את דמו במוצאי יום-טוב (רש"י). 11) שדמה פטור מכיסוי. 12) שהרי הוא טורח טרחא שאינה של מצוה, שיש ביניהם דם בהמה (רש"י). 13) ואם שחט באמצע החצר, יכול לכסות את הדם אפילו בכמה דקירות, כדי שלא יתלכלכו כליו (מגן אברהם) בשו"ע או"ח סי' תצח).

27 ג. הַשּׁוֹחֵט¹⁴ בְּהִמָּה בְּיוֹם טוֹב - מִתָּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צִמָּר
28 לְמִקּוֹם הַסְּפִינִים¹⁵ בְּיַד¹⁶; וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִזְיִנּוּ
29 מִמִּקּוֹמוֹ¹⁷, אֲלֵא יִשְׂאֵר שֵׁם מִסְבֵּף כְּשֶׁאָר¹⁸ צִמָּר
30 הַצִּמָּר. אֲבָל בְּעוֹף - לֹא יִמְרֵט; מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְרָכּוֹ,
31 וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ¹⁹ בְּיוֹם טוֹב²⁰.

14) בכורות כה, א. 15) שאם ישחוט בלי תלישה, והסכין יהיה מכוסה בצמר - תהיה השחיטה פסולה משום חלדה, ראה הל' שחיטה פ"ג, ה"י. 16) שאין דרך גזיזה אלא בכלי (פ"ט מהל' שבת ה"ח) והתירו בידו, שהוא כלאחד יד, משום שמחת יום-טוב. 17) כדי שייראה שתולש רק לצורך שחיטה ולא לצרכו (תפארת ישראל) בכורות פ"ג מ"א לענין בכור, וה"ה לענין יו"ט. 18) ובנוסחאות ישנות, הגירסא: "בשאר" (בב"ת). 19) שלא התירו מכשירי אוכל נפש אלא מה שאי אפשר לעשות מערב יום-טוב (ראה בפ"א ה"ח) מבלי שיגרום הפסד או חסרון טעם לאוכל, אבל מריטת הנוצה אפשר לעשותו מערב יום-טוב (הרא"ש). 20) "נהגו עכשיו השוחטים למרוט הנוצה קודם שחיטה, וסומכין על דעת הרמב"ן שחולק על רבינו, ומתיר תלישת נוצה מן הצואר לפני שחיטה, שאי אפשר לשחוט בלא זה (חיי אדם' כלל סט). ורבינו בפירוש המשניות במס' בכורות שם, העתיק את כל דברי הגמרא בענין זה, אף-על-פי שאין דרכו כן בפירוש המשנה, והתנצל

99) ביצה ח, א. מימרא של רב יהודה. 100) משנה (ביצה ב.) "אפר כירה, מוכן הוא". 101) ביצה ח, א. 102) שם. 103) שהיא מתבשלת מהר יותר מכל שאר דברים. 104) משנה (ביצה ב.). 105) יתד ברזל שחופרין בו את הקרקע. 106) בדיעבד. כלומר שעבר ונתקן. אבל לכתחילה אסור לנתקו אפילו אם כבר שחט (שהרי כתב בסמוך "מכסה בו", ולא כתב "שוחט ומכסה בו" - 'בירור הלכה' למסכת ביצה ב. ציון ג ד"ה ואם עבר) שלא התירו אפילו טלטול מוקצה לצורך מצות כיסוי (להלן פ"ג ה"א שאם אין לו עפר מוכן, ועבר ושחט - לא יכסה עד הערב), וכל-שכן שלא התירו איסור מלאכה, אף-על-פי שהוא מדרבנן. ומה שאמרו משנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה" - זה אינו אלא למי שסובר "מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה" ויש כאן שתי קולות: א' מלאכה שאינה צריכה לגופה, וב' מקלקל. אבל לדעת רבינו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה (פ"א מהל' שבת ה"ז) ואין כאן אלא קולא אחת של מקלקל - לא התירו ('שער המלך' כאן). וראה להלן פ"ג ה"א, ובהערה ג. 107) עפר רך. 108) אם שחט חיה או עוף שמצוות-עשה לכסות את דמם בעפר, כמו שכותב רבינו בהל' שחיטה פי"ד. 109) שכתשה אסורה, כמבואר בהל' שבת פרק שמיני.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו קצת המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, והענין הכולל לאלו הנוכרות בפרק זה הוא היותן לאוכלין ומשקין.

12 א. מִי שֶׁהָיָה לוֹ עֵפֶר מוֹכֵן³ או אֶפֶר מוֹכֵן, שֶׁמִּתָּר
13 לְטַלְטְלוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט תִּהְיֶה וְעוֹף וּמְכַסֶּה דָמָם;
14 וְאִם אֵין לוֹ עֵפֶר מוֹכֵן או אֶפֶר הָרְאוּי לְטַלְטְלוֹ -
15 הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֵבֶר וְשָׁחַט - לֹא יִכְסֶה דָמָם
16 עַד לְעַרְב⁴. וְכֵן בְּרִיחַ⁵ שֶׁהוּא סִפֵּק⁶ אִם תִּהְיֶה הִיא אִם
17 בְּהִמָּה⁷ - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שֶׁחֵט
18 - לֹא יִכְסֶה דָמָה עַד לְעַרְב, אֶפְלוּ הָיָה לוֹ עֵפֶר מוֹכֵן
19 או אֶפֶר; שְׁמָא יֵאמֵר הָרוּאָה: תִּהְיֶה וְדֹאֵית הִיא

39) "כשמוכר בשר, עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו, וביום טוב צריך לשנות לעשות היכר, שאין מקח וממכר ביום טוב" (רש"י ביצה כת. 40) "שלא יחליפהו הנושאו" (רש"י).

ז. מולגין⁴¹ את הראש⁴² ואת הרגלים, ומכה הכין²¹ אותן באור; אבל אין טופלין אותן בסיד⁴³ ובחריסית⁴⁴ ולא באדמה, ואין גוזזין אותן במספרים⁴⁵. וכן אין גוזזין את הניקב בתספורת שלו; אבל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנדס⁴⁶ ועפביות⁴⁷, בתספורת⁴⁸.

41) ביצה לד, א. 42) ברותחין, כדי להסיר את השיער. 43) שזה נראה כעיבוד. 44) חומר שעושין ממנו כלי חרס. 45) שנראה כאילו עושה זה לצורך השיער (רש"י). 46) בכת"י התימנים, הגירסא "קורנס". 47) מין צמח שיש בו קוצים, והוא ראוי למאכל. 48) כיון שהוא צורך אוכל נפש.

ח. מתיר⁴⁹ ללוש עפה גדולה ביום טוב. והלש⁵⁰ עפה מערב יום טוב - אינו מפריש ממנה חלה ביום טוב⁵¹. ואם לשה ביום טוב - מפריש ממנה חלה⁵² ונותנה לפה. ואם⁵³ היתה עפה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל⁵⁴, וזו לשרפה⁵⁵ עומדת. וכן⁵⁶ אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים⁵⁷ שנטמאו ביום טוב; ששרפת קדשים שנטמאו - מצות עשה, שגאמר: פאש ישרף, ועשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן⁵⁸ - עשה ולא תעשה⁵⁹, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה⁶⁰.

49) ביצה כב, ב: "בית שמאי אומרים, אין אופים פת מרובה ביום טוב, ובית הלל מתירים". והלכה כבית הלל. וראה למעלה פ"א ה"י שממלאה אשה תנור פת וכו'. 50) ביצה ט, א. 51) שאפשר לעשותה מערב יום טוב. 52) "מצות עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה ה"א מהל' ביכורים). 53) משנה, פסחים מו, א. 54) שנאמר (שמות יב, טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". 55) כדן תרומה טמאה שאינה נאכלת לכהן, רק יהנו בשריפתה (רבינו בהל' תרומות פ"ב). 56) שבת כד, ב. 57) שתרומה בכלל קדשים, שמצות עשה היא לשורפן (תנא דבי אליהו פ"ג. ועיין שבת כה. ורש"י 'ותוספות' שם). 58) בכתב-יד שלפני בעל 'מעשה ודקח', לא נמצאו תיבות 'וכיוצא בהן'. 59) ראה למעלה פ"א ה"ב. 60) שבת כה, ב.

ט. פיצד יעשה בה? נתינה עד הערב⁶¹ וישרף אותה. הנה⁶² יום טוב של פסח, שאם נתינה תחמיין⁶³ - לא יפריש את החלה בצק, אלא⁶⁴ יאפה את כל העפה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

בלשון זה: "וזכרתי זה, ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו".

ד. המפשיט עור בהמה ביום טוב²¹ - לא ימלחנו; וזה עבוד הוא²², ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך אכילה. אבל נותנו²³ לפני בית הדיקה, כדי שידרוסו עליו²⁴ ולא יפסד. ולא התירו דבר זה אלא מפני שמחת יום טוב, כדי שלא ימנע מלשחט²⁵. ומתיר למלח בשר לצל²⁶ על גבי העור²⁷, ומערימים בדבר זה²⁸. פיצד? מולח מעט בשר מפאן ומעט מפאן, עד שימלח העור פלו.

21) וגם נשחטה ביום טוב (מגיד-משנה). 22) "שהמליחה מין עיבוד הוא" (רבינו בהל' שבת פ"א). 23) המדובר בבהמה שנשחטה ביום טוב כנ"ל (אבל אם נשחטה מערב יום טוב, אסור - הואיל והיה יכול למלחו מערב יום טוב. מגיד-משנה). 24) ולא ניכר כלי-כך שכוונתו לתיקון העור (ביצה יא:). 25) "התירו סופן משום תחילתן" (ביצה יא:). 26) שהיא מליחה מועטת, כדלהלן הלכה ה'. 27) אף שעל-ידי-זה ימלח גם העור קצת. 28) 'ירושלמי' פ"א ה"ו. וחכמים התירו דבר זה שנראה קצת הערמה, כדי שלא יבוא לידי קלקול והפסד העור, ולא ירצה לשחוט ביום טוב, וימנע משמחת יום טוב.

ה. במה²⁹ דברים אמורים? במולח לצלי, שאינו צריך מלח הרבה³⁰; אבל לקדרה³¹ - אסור למלח על העור. וכן³² אין מולחין³³ את החלבים, ואין מהפכין³⁴ בהן, ואין שוטחין אותן ברוח על גבי יתדות³⁵, מפני שאינן ראויין לאכילה.

29) ביצה יא, א. 30) [כפ"ו מהלכות אסורות ה"ב, נראה מדברי רבינו שלצלי צריך מליחה כמו לקדירה (עיי"ש במגיד-משנה). וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א: "ומצוה למלוח הבשר (בקרבות) יפה יפה כמולח בשר לצלי", וצ"ע]. 31) והוא-הדין אם מולח לצלי מליחה מרובה כמו לקדירה - אסור (ביצה, שם). 32) ביצה, שם. 33) שדבר שאינו אוכל גמור, אם מולח כדי שלא יסריח - יש בו משום מעבד. 34) שזה תיקון לחלבים שלא יסרוח. 35) כתנא-קמא ולא כרבי יהושע. גזירה שמא יבוא למלחם (שם יא:).

ו. המפשיט³⁶ את הבהמה - לא ירגיל ביום טוב. פיצד הוא המרגיל? זה המוציא כל בשר מרגל אחת, כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע. מפני שטורח בהפשט זה טרח גדול³⁷, ואין בו צורך למועד. וכן³⁸ אסור לעשות בית יד³⁹ בבשר. והוא שיעשה בספיין. שלא יעשה פדרף שהוא עושה בהל. ומתיר לעשות סימן⁴⁰ בבשר.

36) בכורות לג, א. 37) אבל מפשיט את העור דרך שתי הרגלים, שחותך מרגל אחת עד השניה, ועל-ידי-זה מפשיט העור שלם, שאין הטרחא מרובה בזה (בית יוסף 'אר"ח סי' תצט, ועיין כסף-משנה כאן). 38) ביצה כח, א.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ז מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) בכמה ספרים, הגירסא "הרעפים", וכן גירסת רבינו בפירוש המשניות, והם חרסים שמכסים בהם את הגנות. 82) לדעת ה'מגיד משנה' אסור אפילו ברעפים ישנים, אבל בפירוש המשנה להרמב"ם מפורש שלא נאסר אלא בחדשים, וכפשוטו דברי הגמרא ביצה לד, א. 83) תנור גדול של חרס. 84) יורה גדולה. והשמיענו בשני אלה, שאין חוששים שמא יאמרו: לצורך חול הוא עושה (מגיד-משנה).

15 יב. אין⁸⁵ עושיין גבינה ביום טוב; שאם גבן מערב יום טוב, אין בזה חסרון טעם. אבל⁸⁶ דכין את התבלין פדרפן; שאם ידוף אותן מבערב, יפוג טעמן. אבל מלח אינו נדוף ביום טוב, אלא אם כן הטעם המכתש, או שידוף בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שתק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין⁸⁷ שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן⁸⁸, אלא דף אותן במדוכה ככל התבלין⁸⁹.

85) שבת קלד, א. 86) משנה, ביצה יד, א. 87) משנה, ביצה כג, א. כרבנן החולקים על רבי אלעזר בן עזריה. 88) שנראה כמעשה חול ('תוספות' ביצה יד, א. ד"ה איכא). 89) שאף הם מפגיגים טעמם אם דכים אותם מערב יום-טוב ('תוספות' שם).

23 יג. אין⁹⁰ פותשין את הריפות⁹¹ במכתשת גדולה⁹², אבל פותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי שלה. ובארץ ישראל - אפלו בקטנה אסור; שהתבואה שלהן טובה היא, ואם פותשין אותם מערב יום טוב - אין בקף הפסד⁹³.

90) ביצה יד, א. 91) שעורים כתושים במכתש. 92) אף-על-פי שבחוצה לארץ אין התבואה טובה, ואם כותשין אותה מערב יום-טוב היא נפסדת, בכל זאת אסור לכתוש במכתשת גדולה, כמו שאסרו לטחון פלפלים בריחיים שלהם (למעלה הי"ב) - לחם-משנה. 93) כן מפרש רבינו מה שחילקו בתלמוד (שם יד): בין ארץ ישראל לחוץ לארץ. ואין זה דומה למלח שהתירו לרוץ בשינוי, אף-על-פי שאינו מתקלקל אם דכים מערב יום-טוב (למעלה הי"ב), מפני שמלח צורך הכרחי הוא, שהרי כל המאכלים צריכים מלח (לחם-משנה).

28 יד. הקמח⁹⁴, אף-על-פי שרקדו⁹⁵ מערב יום טוב והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שניה ביום טוב, אלא אם כן נפל⁹⁶ בתוכו צרור או קיסם וכיוצא בהם. ואם שנה - מתר, כגון שירקד מאחורי הנפה, או שרקד על גבי השלחן⁹⁷, וכיוצא בשנוי זה.

94) ביצה כט, ב. 95) וקידה אסורה אף לצורך אוכל נפש, כמו שכתב רבינו בפ"א הי"ז, לפי שאפשר לעשותה מערב יום-טוב מבלי שיפסיד את טעמו, וגם כי הדרך לעשות מזה הרבה לימים רבים, וטורה ביום-טוב לצורך חול. 96) שאין כוונתו לרקד כדי לייפות הקמח, אלא להסיר

61) [אף שאין שורפין קדשים בלילה - זה אינו אלא בנותר ופיגול, אבל טמא נשרף בלילה - 'נודע ביהודה' מהדורא תניא או"ח סי' צו, מדקדוק לשון הרמב"ם פי"ט מפסולי המוקדשין ה"ה]. 62) משנה, פסחים מו, א. 63) ואף שהחלה היא של הקדש, וביאר רבינו (בפ"ד מהל' חמץ ומצה) שאינו עובר על חמץ של הקדש, שנאמר (שמות יג, ז) "ולא יראה לך", שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה? - כאן נחשב החמץ כשלו, כיון שלא נתנו עדיין לידי כהן, ויכול לישאל על ההפרשה, "הואיל ואי בעי מתשיל עלה, ממזניה הוא" (שם מו:). 64) במשנה, אמרו עוד: "בן בתירא אומר, תטיל בצונן", המזנוע מלהחמין, אבל לכתחילה אין לסמוך על תקנה זו, שחששו חכמים שמא לא יזהר יפה שלא תחמין (הרא"ש).

1 י. אין⁶⁵ אופין בפורני⁶⁶ חדשה, גזרה שמה תפחת ותפסיד הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין⁶⁷ גורפין⁶⁹ תנור וכירים, אבל מכבשין⁷⁰ את האפר שבהן⁷¹. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם כן גרף - מתר. וסותמין⁷² פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנהר. והוא, שרקכו⁷³ מאמש. אבל לגבל טיט ביום טוב - אסור. ומתר לגבל את האפר⁷⁴ לסתם בו פי התנור.

65) ביצה לד, א. 66) תנור של חרס. 67) יתקלקל גג התנור ויפול על הפת. אבל בתנורים שלנו, שנעשו מלבנים, ונותן טיט בין לבניה לחברתה להדביקן יחד, והם חזקים, אין חשש זה ('משנה ברורה' או"ח סי' תקז). 68) משנה, ביצה לב, ב. 69) אם נפל לתוכו מטיח הטיט. 70) להשכיב האש והאפר שבו, כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת. 71) "ולגרוף את התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה, יראה לי שהוא מותר, ואף-על-פי שהוא מכבה, אי אפשר בלא כן, וכשם שמתר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מתר לכבות לצורך אוכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים" (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 72) ביצה, שם. 73) בגמרא שם "והוא דצייריה (=עשה בו סימן) מאתמול". אבל בנוסחת הרי"ף (כת"י דק"ס) "דטריח", וצ"ל "דמריח" שהוא ממורח ואין בו גיבול ('בירור הלכה' שם, ציון ל'). 74) לשיטתו בפ"ח מהל' שבת (הט"ז) שאין גיבול באפר, והראב"ד חולק עליו שם וכאן.

9 יא. תנור⁷⁵ וכירים חדשים - אין סכין⁷⁶ אותן בשמן ביום טוב, ואין טשין אותן במטלית, ואין מפיגין⁷⁷ אותן בצונן כדי לחסמן⁷⁸; ואם בשביל לאפות⁷⁹ בהן - מתר. אין⁸⁰ מלבינין את האבנים⁸¹ לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחסמן⁸². ומסיקין ואופין בפורני⁸³, ומחמין חמין באנטיכי⁸⁴.

75) ביצה לד, א. 76) דרכן היה לסוך התנורים החדשים בשמן ולשפשף אותן, כדי להחליקן ולצחצחן, ואסור משום תיקון כלי. 77) שהצונן הבא אחר היסק, מחזק את הכלי. 78) לחזקן. 79) שהוצרכו להפיג את התנור כדי שיוכלו לאפות בהם, ולא ישרף הפת. 80) משנה, ביצה לג, א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שם. 115) שם, קלח, א. שנראה כעושה אוהל, על הכלי ('משנה ברורה' שם). ובהל' שבת (פכ"א הי"ז), כתב רבינו "שמה יבוא לשמרה". 116) שבת קלט, ב.

מתוכו הצרורות. 97) שבחול, הדרך לעשותן על גבי תיבה או עריבה.

1 טו. מוֹלְלִין⁹⁸ מְלִילוֹת⁹⁹ וּמְפָרְקִין¹⁰⁰ קְטָנֵי בָּיִם טוב. וּמְנַפֵּחַ עַל יָד עַל יָד בְּכַל פֶּחֹו וְאוֹכֵל, וְאַפְלוּ בְּקִנּוּן¹⁰¹ אוּ בְּתַמְחֻוּ¹⁰², אֲבָל¹⁰³ לֹא פְנָפָה¹⁰⁴ וְלֹא בְּכִבְרָה. וְכֵן¹⁰⁵ הַבּוֹרֵר קְטָנֵי בָּיִם טוֹב - בּוֹרֵר בְּדַרְכּוֹ בְּחִיקוֹ וּבְתַמְחֻוּ, אֲבָל לֹא פְנָפָה וְלֹא בְּטַבְלָא. וְלֹא בְּכִבְרָה.

יום ו' כ"ח מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) נתבאר בו יתר המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, חוץ מן ההוצאה. והענין הכולל לאלו המלאכות, הוא היותן בכלים, או בדברים שאינן אוכלין ולא משקין. עוד נתבארו בפרק זה דברים האסורין משום גזרת מקח וממכר, ונתבאר בהלכות שבת שאסורה משום גזירה שמה יכתוב.

98) ביצה יב, ב. ונראה שמולל כדרכו בלי שינוי, ואילו בשבת מולל בשינוי (פכ"א מהל' שבת הי"ד) כי רבינו מפרש מה שאמרו (ביצה יג): "כיצד מולל - בשינוי" - בשבת ולא ביום-טוב (ועיין רש"י ותוספות' שם). 99) שבותל שהגיעה לבישולה, והגרענים נפרשים ממנה על נקלה כשמוללים אותה ביד. 100) מפרק השרביטין ומוציא זרע מהן. 101) כלי שראשו אחד רחב, והשני עשוי כמין מרוב, ונותנין הקטניות בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרוב, והפסולת נשאר בכלי (רש"י). 102) קערה גדולה. 103) לפי שדרך לעשות בכלים אלו בכמות רבה, ונראה כאילו עובד לצורך מחר. 104) בכת"י, הגירסא "בטבלא". 105) משנה, ביצה יד, ב.

21 א. אֵין² מוֹצִיאִין אֶת הָאֵשׁ לֹא מִן הָעֵצִים³ וְלֹא מִן הָאֲבָנִים וְלֹא מִן הַמַּתְכוֹת, פְּגוֹן שְׁחוֹכְכִין⁴ אוֹתָן זֹו בְּזוֹ אוּ מִפִּין זֹו בְּזוֹ עַד שֶׁתִּצָּא הָאֵשׁ. וְכֵן הַנֶּפֶט⁵ הַחַד בְּיוֹתֵר שֶׁהוּא בְּמִים⁶, שְׁמַנְדִּין אוֹתָם עַד שֶׁיִּדְלַק, אוּ פְלִי זֶךְ קָשָׁה אוּ זְכוּכִית⁷ מְלֹאָה מִיִּם, שְׁמַנְדִּין אוֹתָהּ כְּנֶגֶד עֵין הַשֶּׁמֶשׁ עַד שֶׁיִּחְזֹר נְגִהָה לְפִשְׁתָּן⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְיִדְלַק - פֶּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב; שְׁלֹא הֵתֵר בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא לְהַבְעִיר מֵאֵשׁ מְצוּיָה⁹, אֲבָל לְהַמְצִיא אֵשׁ - אֲסוּר¹⁰, שֶׁהֵרִי אֶפְשֵׁר¹¹ לְהַמְצִיא אוֹתָהּ מִבְּעֶרְבֵי¹².

7 טז. בְּמָה¹⁰⁶ דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֶאֱכַל מְרַבָּה עַל הַפְּסֻלָּת¹⁰⁷; אֲבָל אִם הֵתֵה הַפְּסֻלָּת מְרַבָּה עַל הָאֲכָל - בּוֹרֵר אֶת הָאֲכָל וּמְנִיחַ אֶת הַפְּסֻלָּת. וְאִם הֵתֵה טַרַח בְּבִירַת הַפְּסֻלָּת מִן הָאֲכָל יֵתֵר מִטַּרַח בְּבִירַת הָאֲכָל מִן הַפְּסֻלָּת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֶאֱכַל מְרַבָּה, בּוֹרֵר אֶת הָאֲכָל וּמְנִיחַ אֶת הַפְּסֻלָּת.

2) משנה במסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. 3) והוא הדין שאסור לחכך גפרור ולהוציא אש (שו"ת שואל ומשיב מהדורא ו' סימן ס"ב ושו"ת כתב סופר (או"ח סימן ס"ו). 4) בכ"י הגירסא "שחופפין". 5) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם "אין מוציאין את האור מן המים". 6) בכ"י הגירסא "כמים". 7) בכ"י הגירסא "כלי זכוכית". 8) לומר שיידלק הפשתן. וכן פירשו הגאון (אוצר הגאונים, חלק התשובות סימן צ"ו) ורש"י שם למה שאמרו במשנה "אין מוציאין את האור מן המים". 9) לשם בישול ואפיה וכל זה מותר ביום טוב שאין אפשר לעשותם מערב יום טוב (למעלה פרק א' הלכה ח'). 10) ואם כבר הוציא את האש, מותר להשתמש בה ביום טוב (הרב המגיד ועיין ראב"ד). 11) ומכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב אסורים מן התורה גם לר' יהודה (ביצה דף כ"ח עמוד ב') והמאירי תמה על רבינו ממה שהוצרכו לפרש בגמרא (שם דף ל"ג עמוד ב') משום שהוא מוליד ביום טוב [אבל נראה שדעת הגמרא שם שבבא זו של "ואין מוציאין" היא סוף דברי ר' אליעזר שם ולכן אמרו במשנה השניה (שם דף ל"ד עמוד א') "ועוד אמר רבי אליעזר" (ועיין רש"י שם) והרי ר' אליעזר סובר (שבת דף קל"ז עמוד ב') שמכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב גם כן מותרים ביום טוב ולפיכך הוצרכו לפרש טעם אחר משום מוליד אבל להלכה מביא רבינו את הטעם הנכון. ועיין ב"ט"ז סימן תקכ"ב סק"א ובפני יהושע שם].

106) ביצה, שם. 107) שאז טוב יותר לבורר הפסולת, שטרחתו מועטה.

13 יז. אֵין¹⁰⁸ מְסַנְנִין אֶת הַחֶרְדֵּל בְּמִסְנַנְתָּ שְׁלֵה, מְפַנֵּי שְׁנֵרָה פְּבוֹרֵר¹⁰⁹; אֲבָל נוֹתְנִין בִּיצָה בְּמִסְנַנְתָּ שֶׁל חֶרְדֵּל¹¹⁰, וְהוּא מְסַתְּנָן מֵאֵלִיּוֹ¹¹¹. וְאִם¹¹² הֵתֵה הַמְשַׁמְרֵת תְּלוּיָה - מֵתֵר לָתֵן לָהּ זֵין בְּיוֹם טוֹב¹¹³; אֲבָל¹¹⁴ לֹא יִתְּלָה בְּתַחֲלָה, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֶלְסָה¹¹⁵. וּמַעֲרִים¹¹⁶ וְתוֹלָה אֶת הַמְשַׁמְרֵת לְתוֹלֹת בְּהַ רְמוּנִים, וְתוֹלָה בְּהַ רְמוּנִים, וְאַחַר כֵּן נוֹתֵן לְתוֹכָה שְׁמֵרִים.

31 ב. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵתֵרָה הַבְּעֵרָה בְּיוֹם טוֹב שְׁלֵא לְצַרְףָּה¹², אֲסוּר¹³ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ אֶפְלוּ הַבְּעֵרָה לְצַרְףָּה אֲכִילָה¹⁴; שֶׁהַכְּבוֹי מְלֹאָה שְׁאִין בּוֹ צַרְףָּה

108) בשבת קלד, א: "אין מסננין את החרדל, ואין ממתקין אותו בגחלת". וביום-טוב מיירי (מגיד-משנה). 109) ובורר ממש אינו, שגם הפסולת שלו ראוי לאכילה ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ג). 110) שנתנו בה החרדל מערב יום-טוב ('משנה ברורה' סי' שיט סט"ו). 111) כי כך טבע הביצים שטורפים ונותנים אותם בדברים העכורים והם מזוככים אותם (פירוש המשנה להר"ם שבת פרק כ'). וראה בפ"ח מהל' שבת הי"ד. 112) משנה, שבת קלז, ב. 113) אף-על-פני שהמלאכה גמורה היא, ובשבת חייב חטאת (פכ"א מהל' שבת הי"ז) - ביום-טוב מותר משום אוכל נפש ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ד ב'ביאור הלכה'). 114) שבת,

משמע שטלטולים אחרים מותרים (מגיד משנה) ועיין בסמוך בנוסחת כ"י. (28) בכתב-יד הגירסא "חוששין". (29) כי דבר שאינו מתכוון מותר (עיין הלכות שבת פרק א' הלכה ה'). (30) בכתב-יד הגירסא "מערב יום טוב". ולפי זה מובן מה שמסיים "שמא יבוא להשתמש במחובר ביום טוב", ואלו לפי נוסחתנו קשה למה הוא חוזר וכופל "ביום טוב" (מעשה רוקח) ועיין למעלה בסמוך.

ו. איין³¹ מְעֻשְׁנִין³² בְּקִטְרַת בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא²¹ מְכַבֵּה, וְאֶפְלוּ לְהַרְיֵחַ בְּהֵ³³, וְאִין צְרִיף לֹאמַר לְגַמֵּר²² אֶת הַבֵּית וְאֶת הַכֵּלִים שֶׁהוּא אֲסוּר. וּמִתָּר לְעֹשֵׂן תַּחַת הַפְּרוֹת כְּדִי שְׂיִכְשְׂרוּ לְאֹכִילָה, כְּמוֹ שֶׁמִּתָּר לְצִלּוֹת בְּשׂוֹר עַל הָאֵשׁ³⁴. וּמִמִּתְקִין³⁵ אֶת הַחֲרָדֵל בְּגַחְלַת שֶׁל מִתְכַּת, אֲבָל לֹא בְּגַחְלַת שֶׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּה. וְאִין³⁶ מְכַבֵּין אֶת הָאֵשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְעַשֵּׂן הַקְּדָרָה³⁷.²³
או הַבֵּית.²⁸

(31) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב'. (32) בגמרא זה נקרא "מוגמר", לפזר מיני בשמים על גחלים. (33) שזה לא הותר בכלל "אוכל נפש", מכיון שכתוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", דבר השווה לכל נפש התיירה התורה (כתובות דף ז) ומוגמר אינו שווה לכל נפש שאינו אלא למפונקים. ובענין עישון סיגירות ביום טוב דעת הקרבן נתנאל על הרא"ש (מסכת ביצה פרק א' אות י') לאסור מטעם זה שהנאה זו אינה שווה לכל נפש, אבל במשנה ברורה (או"ח סימן תקי"א) בביאור הלכה מביא מה"ש עירי-תשובה ועוד אחרונים שכיון שהיום הרבה רגילים בזה – דינו כדבר השווה לכל נפש. (34) בכ"י הגירסא "על העץ". (35) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (36) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל הצרכים ביום טוב. (37) אבל אם מתקלקל התבשיל שבתוך הקדרה מותר לכבות שזה צורך אוכל נפש (ראשון לציון).

ז. איין³⁸ נוֹפְחִין בְּמִפּוֹחַ³⁹ בְּיוֹם טוֹב, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה²⁹ כְּדָרְף שֶׁהָאֲמִינִין עוֹשִׂין; אֲבָל נוֹפְחִין בְּשִׁפּוֹפֶרֶת. איין⁴⁰ עוֹשִׂין פְּחִמִין⁴¹, וְאִין גּוֹדְלִין⁴² אֶת הַפְּתִילָה, וְלֹא מְהַבְּבִין אוֹתָהּ, וְלֹא חוֹתְכִין אוֹתָהּ לְשָׁנִים כְּכִלִּי; אֲבָל מְמַעְכָּה בִּיד⁴³, וְשׂוֹרָה אוֹתָהּ בְּשִׁמּוֹן, וּמְנִיחִים אוֹתָהּ בֵּין שְׁתֵּי גִרוֹת וּמְדַלֵּיק בְּאֲמָצַע, וְנִמְצָאת הַפְּתִילָה נִחְלָקַת בְּפִי שְׁתֵּי גִרוֹת.³⁵

(38) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (39) של אומנין, אבל במפוח של בעלי בתים המנהג להתיר (שולחן ערוך הרב סימן תק"ב). (40) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א'. (41) שהוא מכבה, וגם הוא מתקן כלי. (42) לשזור הפתילה. (43) דזה רק תיקון כלאחר יד ומותר (רש"י).

ח. איין⁴⁴ שׁוֹבְרִין אֶת הַחֲרָשׁ וְאִין חוֹתְכִין אֶת הַגִּיזָה לְצִלּוֹת⁴⁵ עֲלֵיהֶם, וְאִין פּוֹעֲעִין⁴⁶ אֶת הַקְּנֵה לְעֵשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁפּוֹד לְצִלּוֹת בּוֹ מְלִיחַ. שֶׁפּוֹד⁴⁷ שְׁנַרְצָה⁴⁸, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לְפָשְׁטוֹ בִּידוֹ - אִין מִתְקַנֵּין³⁹

1 אֹכִילָה כְּלָל¹⁵. וְכִשֶּׁם שֶׁאִין מְכַבֵּים אֶת הָאֵשׁ, כִּף אִין
2 מְכַבֵּים אֶת הַגֵּר. וְאִם כִּבֵּה - לֹאקָה, כְּמִי שֶׁאַרְגַּ אִו
3 בְּנָה.

(12) "שמתוך שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה נמי שלא לצורך" (למעלה פרק א' הלכה ב"ב). (13) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (14) והיה מקום לטעות שנתיר לו לכבות שאם לא כן לא ידליק פעם אחרת וימנע משמחת יום טוב (לחם משנה וראה להלן הלכה יב). (15) ואם האש גדולה ומקלקלת התבשיל, או שאי אפשר לבשל הקדירה אלא אם יכבה, מותר לכבות (רמ"א או"ח סימן תקיב, וטורי זהב או"ח סימן תק"ב).

ג. איין¹⁶ מְסַלְקִין אֶת פִּי הַגֵּר¹⁷ לְמַעַלָּה¹⁸ כְּדִי שֶׁתְּכַבֵּה, וְאִין מְסִירִין אֶת הַשֶּׁמֶן מִמְּנוֹ¹⁹, וְאִינוֹ²⁰ חוֹתְף אֶת רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּכִלִּי, אֲבָל נוֹפֵץ אֶת רֹאשׁ הַבֵּית. וְאִין²¹ שֶׁל עֵצִים שֶׁהִדְלִיקָה בְּמִדּוּרָה - כָּל עֵץ שֶׁלֹּא אֶחָזָה בּוֹ הָאֵשׁ מִתָּר לְשִׁמְטוֹ²², וְאִינוֹ דוֹמָה לְמְסִיר שֶׁמֶן מִן הַגֵּר.⁹

(16) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (17) הפתילה. (18) להוציאו מן השמן. (19) ראה פרק י"ב מהלכות שבת הלכה ב'. (20) כן מפרש רבינו מה שאמרו במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב' "מוחטין את הפתילה ביום טוב" דהיינו ביד ולא בכלי ועיין רבי"ד. (21) רבינו גרס כגירסת הר"ף במסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' "אמר רב קינסא שרי" והיינו קיסמין (עצים דקים) כמו שפירש רבינו חננאל. (22) שאינו מכבה אלא מונעו שידלק.

ד. איין²³ מְכַבֵּין אֶת הַדְּלִיקָה כְּדִי לְהַצִּיל מִמּוֹ²⁴ בְּיוֹם טוֹב, כְּדָרְף שֶׁאִין מְכַבֵּין בְּשַׁבָּת, אֲלֵא מְנִיחָה וְיוֹצֵא²⁵. וְאִין מְכַבֵּין²⁶ אֶת הַגֵּר מִפְּנֵי תְּשֻׁמִּישׁ הַמַּטָּה, אֲלֵא כּוֹפֶה עָלָיו כִּלִּי, אוֹ עוֹשֶׂה מַחְצָה בֵּינוֹ לְבֵין הַגֵּר, אוֹ מוֹצִיאֻו לְבֵית אַחֵר. וְאִם אִינוֹ יָכוֹל לְעֵשׂוֹת אַחַת מִכָּל אֵלוֹ - הֵרִי זֶה אֲסוּר לְכַבּוֹת, וְאֲסוּר לְשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁתְּכַבֵּה מֵאֲלֵיהֶ.¹⁶

(23) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (24) אבל אם יש לחשוש לספק נפשות מותר (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'). (25) כתב המשנה ברורה (או"ח סימן של"ד) בשם אליהו רבה, ושיירי כנסת הגדולה "יצא ההיתר לכבות הדליקה בכל מקום אף בשבת כיון שאפשר שאם לא יכבה לא יחסר מהיות שם בעיר זקן או חולה שאין יכול לברוח, ותבא הדליקה עליו". (26) כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל צרכיו ביום טוב (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א').

ה. מִתָּר²⁷ לְטַלֵּל אֶת הַגֵּר וְהוּא דוֹלֵק, וְאִין גּוֹזְרִין²⁸ שֶׁמָּא יְכַבֵּה²⁹. וְאֲסוּר לְהַנִּיחַ אֶת הַגֵּר עַל גְּבִי דְקַל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּיוֹם טוֹב³⁰, שֶׁמָּא יָבּוֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחְבֵּר בְּיוֹם טוֹב.²⁰

(27) נלמד ממה שאמר בסמוך (מהגמרא דמסכת שבת דף מ"ה עמוד א') שאין להניח הגר על גבי דקל ביום טוב –

1 יא. לא⁵⁹ תִּפְגַּס אִשָּׁה בֵּין הָעֲצִים לְטַל מֵהֶן אֹדוּד⁶⁰
 2 לְצִלוֹת בּוֹ⁶¹, וְאִין⁶² סוּמְכִין אֶת הַקְּדָרָה וְלֹא אֶת
 3 הַדֶּלֶת בְּכַקְעַת שֶׁל קוֹרָה; שְׂלֵא הַתִּירוֹ לְטַלְטֵל עֲצִים
 4 בְּיוֹם טוֹב אֲלָא לְהִסְקָה בְּלִבְד⁶³.

5 (59) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (60) חתיכין עין
 6 שגורפים בו התנור ומהפכים בו העצים והגחלים.
 7 (61) מאחר שלא הוכן לכך מאתמול. (62) משנה במסכת
 8 ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (63) "לא נתנו עצים אלא להסקה"
 9 (מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א').

10 יב. מְסַלְקִין⁶⁴ תְּרִיסֵי⁶⁵ תְּנִיּוֹת⁶⁶ וּמְחִזְרִין אוֹתָן בְּיוֹם
 11 טוֹב, כְּדֵי שְׂיֻצִיא תְּבִלִין שֶׁהוּא צְרִיף לָהֶן מִן
 12 הַתְּנִיּוֹת, וְלֹא יִמְנַע מִשְׂמַחַת יוֹם טוֹב⁶⁷. בְּמָה דְּבָרִים
 13 אֲמֹרִים? בְּשֵׁישׁ לָהֶן צִיר⁶⁸ בְּאֲמָצַע; אֲבָל יֵשׁ לָהֶן
 14 צִיר מִן הַצֵּד - אֲסוּר, גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְקַע⁶⁹. וְשֹׁאִין לָהֶן
 15 צִיר כָּל עֵקֶר - אֲפֹלוּ בְּפִית⁷⁰ מִתֵּר לְהַחְזִיר.

16 (64) משנה במסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (65) דפים
 17 שסוגרים בהם את הארגזים. (66) ארגזים שאינם מחוברים
 18 לאדמה, ומונחים בתוכם מיני תבלין. (67) ואף על פי
 19 שהחזרה אינה לצורך שמחת יום טוב התיורה חכמים שאם
 20 לא יוכל להחזיר לא ירצה לפתות. - "התיירו סופן משום
 21 תחילתן" (מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'). (68) יתד ברזל
 22 שעליו סובבת הדלת. (69) יתחוב אותו בחוזק ויתחייב
 23 משום בונה (פרק י' מהלכות שבת הלכה י"ג). (70) תריסי
 24 כלים שבכית, ולא שבחנויות, שאין כאן משום שמחת יום
 25 טוב.

26 יג. כְּלִים⁷¹ שֶׁהֵן מְפַצְלִין⁷², כְּגוֹן מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת,
 27 וְכֶסֶף וְשֶׁלֶחַן שֶׁהֵן חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - מְעַמְדִין
 28 אוֹתָם⁷³ בְּיוֹם טוֹב. וְהוּא, שְׂלֵא יִתְקַע⁷⁴. לְפִי שֹׁאִין
 29 בְּנִין כְּלִים. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶף - מִתֵּר לְצַדֵּדִין⁷⁵
 30 בְּיוֹם טוֹב; בְּנִין עֲרָאֵי הוּא, וּמְשֻׁם כְּבוֹדוֹ לֹא גְזֵרוּ⁷⁶.

31 (71) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (72) מורכבים
 32 מחלקים שאפשר לפרקם. (73) בכ"י הגירסא "אותן".
 33 (74) יתחוב אותו בחוזק וראה למעלה הלכה י"ב.
 34 (75) לסדרן. (76) "בנין קבע אסרה תורה בנין ארעי לא
 35 אסרה תורה, וגזרו רבנן על בנין ארעי משום בנין קבע,
 36 והכא משום כבודו (כבוד הבריות) לא גזרו בו רבנן" (מסכת
 37 ביצה דף ל"ב עמוד ב').

38 יד. הַעוֹשֶׂה⁷⁷ מְדוּרָה בְּיוֹם טוֹב, כְּשֶׁהוּא עוֹרֵף אֶת
 39 הָעֲצִים - אֵינוֹ מְנִיחַ זֶה עַל זֶה עַד שְׂיִסְדִּיר הַמְעַרְכָּה,
 40 מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּבוֹנָה. וְאִף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּנִין עֲרָאֵי
 41 - אֲסוּר⁷⁸. אֲלָא אוֹ שׁוֹפֵף הָעֲצִים בְּעֵרְפוֹב, אוֹ עוֹרֵף
 42 בְּשֻׁנִי. בִּיצֵד? מְנִיחַ עֵץ לְמַעְלָה, וּמְנִיחַ אַחַר תְּחִתּוֹ,
 43 וְאַחַר תְּחִתּוֹ, עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְאַרְצֵי⁷⁹.

44 (77) מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (78) אסרו חכמים בנין
 45 ארעי שלא יבא לעשות בנין קבע. (79) אבל מותר להשים
 46 שולחן על גבי רגליו, ואין כאן משום בנין, כיון שאינו צריך
 47 לאויר שתחתיו (הרב המגיד).

1 אוֹתוֹ. שְׁנֵי⁴⁹ כְּלִים שֶׁהֵן מְחַבְרִין בְּתַחֲלַת עֲשִׂיתָן,
 2 כְּגוֹן שְׂתֵי גְרוֹת אוֹ שְׁנֵי כוֹסוֹת - אֵין פּוֹחֲתִין אוֹתָן
 3 לְשָׁנִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמַתְקֵן כְּלֵי.

4 (44) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (45) כשרוצים
 5 לצלות דג על התנור, לוקחים חרס או נייר או קולפים קנה
 6 ומרטיבים אותם במים ושמים תחת הדג שלא ישרף.
 7 (46) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (47) מסכת ביצה דף
 8 כ"ח עמוד ב'. (48) שנעקם. ואפילו נעקם ביום טוב שלא
 9 היה אפשר לו לתקנו מערב יום טוב - אסור, שהלכה כרבנן
 10 לגבי ר' יהודה כנ"ל הלכה ו'. (49) משנה במסכת ביצה
 11 דף ל"ב עמוד א' "אין פוחתין את הנר" וכפירוש רבינו
 12 בפירוש המשנה.

13 ט. אֵין מְשַׁחֲזִין⁵⁰ אֶת הַסְּפִין בְּמִשְׁחָזַת שְׁלֵה⁵¹, אֲבָל
 14 מְחַדְדָה עַל גְּבֵי הָעֵץ אוֹ עַל גְּבֵי חֶרֶשׁ אוֹ אֲבָן. וְאִין
 15 מוֹרִים⁵² דְּבָר זֶה לְרַבִּים, כְּדֵי שְׂלֵא יָבוֹאוּ לְחַדְדָה
 16 בְּמִשְׁחָזַת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׂיכוֹלָה לְחַתֵּף
 17 בְּדוּחַק אוֹ שְׁנַפְגָּמָה; אֲבָל אִם אֵינָה יְכוֹלָה לְחַתֵּף כָּלֵל
 18 - אֵין מְשַׁחֲזִין אוֹתָהּ אֲפֹלוּ עַל הָעֵץ, שְׂמָא יָבוֹא
 19 לְהַשְׁחִיזָה בְּמִשְׁחָזַת. וּמִפְּנֵי זֶה אֲסֻרוּ לְהִרְאוֹת⁵³ סְפִין
 20 לְחֻכָּם⁵⁴ בְּיוֹם טוֹב, שְׂמָא תְּהִיָּה פְּגוּמָה, וְיֵאמַר לוֹ:
 21 אֲסוּר לְשַׁחֵט בָּהּ מְשֻׁם פְּגִימָתָה, וְיִלְךְ וְיִחַדְדָנָה
 22 בְּמִשְׁחָזַת. וְחֻכָּם שֶׁרְאָה הַסְּפִין לְעַצְמוֹ - הָרִי זֶה
 23 מְשֻׁאֵלָה לְעַם הָאָרֶץ.

24 (50) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (51) אפילו
 25 נתקלקלה ביום טוב, שלא היה אפשר לעשות מאתמול.
 26 וכרבנן דר' יהודה שאמרו שמכשירי אוכל נפש אסורים ביום
 27 טוב אפילו אם לא היה אפשר לעשותם בערב יום טוב.
 28 (52) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (53) הכוונה שהשוחט,
 29 יראה סכיניו לחכם. ובכ"י הגירסא "לראות סכין לעם
 30 הארץ", ולפי זה המדובר הוא בחכם הרואה סכין.
 31 (54) לפי הדין צריך השוחט להראות סכיניו לחכם לפני
 32 שחיטה שיבדקו אם אין בו פגימה הפוסלת השחיטה (יורה
 33 דעה סימן י"ח).

34 י. אֵין⁵⁵ מְבַקְעִין עֲצִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא כְּקָרְדִם וְלֹא
 35 כְּמַגֵּל וְלֹא כְּמַגְרָה, אֲלָא כְּקוֹפִיץ⁵⁶ וּכְצַד הַחַד שְׁלוֹ;
 36 אֲבָל לֹא כְּצַד הַרְחֵב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּקָרְדִם. וְלָמָּה
 37 אֲסֻרוּ כְּקָרְדִם וְכִיּוּצָא בּוֹ? שְׂלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְף שֶׁהוּא
 38 עוֹשֶׂה כְּחַל, שֶׁהִרִי אֲפֹשֶׁר הִיָּה לוֹ לְבַקֵּעַ מְעַרְבַּיּוֹם
 39 טוֹב⁵⁷. וְלָמָּה לֹא נֶאֱסַר הַבְּקוּעֵי⁵⁸ כָּלֵל? מִפְּנֵי שֶׁאֲפֹשֶׁר
 40 שְׂיִפְגַּע בְּעֵץ עֲבָה, וְלֹא יוּכַל לְהַבְּעִירוֹ, וְיִמְנַע
 41 מִלְּבַשֵּׁל, לְפִיכָּךְ הַתִּירוֹ לְבַקֵּעַ בְּשֻׁנִי. וְכָל הַדְּבָרִים
 42 הַדּוּמִין לָזֶה - מְזָה הַטַּעַם הַתִּירוֹ בְּהֵן מָה שֶׁהַתִּירוֹ,
 43 וְאֲסֻרוֹ מָה שֶׁאֲסֻרוֹ.

44 (55) משנה במסכת ביצה דף ל"א עמוד ב'. (56) סכין של
 45 קצבים. (57) ומכשירי אוכל נפש שאפשר לעשות מערב
 46 יום טוב, אינם דוחים יום טוב. (58) מאחר שאפשר
 47 לעשותו מערב יום טוב.

1 טו. וְכִן הִקְדְּרָה - אוֹחַז אוֹתָהּ וּמְכַנִּיס⁸¹ הָאֲבָנִים
2 תַּחְתֶּיהָ, אֲבָל לֹא יִנְיַחָהּ עַל גְּבֵי הָאֲבָנִים. וְכֵן הַמְטָה
3 - אוֹחַז הַקְּרָשִׁים לְמַעַלָּה וּמְכַנִּיס הַרְגָּלִים תַּחְתֶּיהָ.
4 אֲפֹלוּ בִיציִים לֹא יַעֲמִיד אוֹתָן שׁוֹרָה עַל גְּבֵי שׁוֹרָה
5 עַד שֶׁיַּעֲמְדוּ כְּמוֹ מַגְדָּל⁸², אֲלָא יִשְׁנָה וַיִּתְחַיֵּל
6 מְלַמְעָלָה לְמַטָּה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה צְרִיף שְׁנוּי.

7 טז. מְסִירִין⁸³ זְבוּבִין הַנֶּחֱלִים בְּבִהְמָה, אֶף-עַל-פִּי
8 שֶׁהֵן עוֹשִׂין חֲבוּרָה⁸⁴. וְאִין⁸⁵ מְזַלְדִין⁸⁶ אֵת הַבְּהֵמָה
9 בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעְדִין. פִּיצֵד? אוֹחַז בּוֹלָד שְׁלֹא
10 יִפֹּל לְאַרְצָן, וְנוֹפֵחַ לוֹ בְּחֶטְמוֹ⁸⁷, וְנוֹתֵן יָד לְתוֹף פִּיו.
11 הֵיחָהּ בְּהֵמָה שְׁחוּרָה, וְרַחֲקָה אֵת הַבּוֹלָד - מִתַּר
12 לְזַלְף⁸⁸ מְשֻׁלָּתָה עֲלָיו וְלָתֵן בּוֹל⁸⁹ מִלַּח בְּרַחֲמָה, כְּדִי
13 שֶׁתִּרְחַם עָלָיו. אֲבָל הַטְּמָאָה - אֲסוּר לַעֲשׂוֹת לָהֶן כּוֹן,
14 לְפִי שְׁאִינָה צְרִיקָה⁹⁰.

15 יז. כִּלְיֵי⁹¹ שְׁנַטְמָא מְעַרְב יוֹם טוֹב - אִין מְטַבִּילִין
16 אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, גְּזָרָה שְׁמָא לִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּטַמְאָתוֹ⁹².
17 וְאִם⁹³ הֵיחָ צְרִיף לְהַטְבִּיל מִיּוֹם⁹⁴ שָׁבוּ - מְטַבִּיל אֵת
18 הַכְּלִי בְּמִימָיו וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁹⁵. כִּלְיֵי⁹⁶ שֶׁהֵיחָ טְהוֹר
19 לְתוֹרָמָה, וְרָצָה לְהַטְבִּילוֹ לְקַדְשׁ⁹⁷ - מִתַּר
20 לְהַטְבִּילוֹ⁹⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה מְטַבִּילוֹת מַעֲלֹת
21 שְׁאָר (הַטְּמָאוֹת) [הַמַּעֲלֹת].

91) משנה במסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (92 בחול הוא טרוד במלאכתו, וישהה את טבילת הכלי ליום טוב שהוא פנוי, ואנו רוצים למהר טהרתו כל מה שאפשר. 93) מסכת ביצה דף י"ח עמוד ב'. (94) טמאים שטהרתם על ידי השקה (=זריעה וחיבור עם מי מקוה). (95) והמים עם הכלי נטהרו. (96) שם. וכפירוש רבנו חננאל. (97) שעשו חכמים מעלות לקודש שהטהור לתרומה צריך טבילה לקודש, כמבואר בהלכות אבות הטומאות פרק י"ג. (98) כי במעלות דרבנן לא גזרו "שמא ישהה".

91) משנה במסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (92 בחול הוא טרוד במלאכתו, וישהה את טבילת הכלי ליום טוב שהוא פנוי, ואנו רוצים למהר טהרתו כל מה שאפשר. 93) מסכת ביצה דף י"ח עמוד ב'. (94) טמאים שטהרתם על ידי השקה (=זריעה וחיבור עם מי מקוה). (95) והמים עם הכלי נטהרו. (96) שם. וכפירוש רבנו חננאל. (97) שעשו חכמים מעלות לקודש שהטהור לתרומה צריך טבילה לקודש, כמבואר בהלכות אבות הטומאות פרק י"ג. (98) כי במעלות דרבנן לא גזרו "שמא ישהה".

22 יח. כִּלְיֵי⁹⁹ שְׁנַטְמָא בְּיוֹם טוֹב - מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם
23 טוֹב¹⁰⁰. נִטְמָא הַכְּלִי בְּמַשְׁקִין טְמָאִין, שֶׁהֵן וְלָד¹⁰¹
24 הַטְּמָאָה, מְעַרְב יוֹם טוֹב - מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,
25 לְפִי שֶׁהוּא טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה¹⁰², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר
26 בְּמִקּוּמוֹ. וּמְדַלִּין בְּדִלִי טְמָא וְהוּא טְהוֹר מְאֹלָיו.

99) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (101) מעיינים ומשתמשים. (102) בכל מקום שהוא ולא דוקא במקום שרגילים לשקול בו (ביאור הלכה סימן ת"ק סעיף ב'). (103) שידוע לכוון המשקל בידו. (104) אפילו מי שאינו אומן (כן הוא לפי הר"ח והרי"ף). (105) משנה במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (106) גורלות. (107) בגמרא (מסכת שבת דף קמ"ט עמוד ב') אמרו: "אבל לא על המנות של חול", ולפי רש"י והראב"ד "של חול" היינו של יום

נְדָה¹⁰³ שְׁאִין לָהּ בְּגָדִים¹⁰⁴ לְהַחֲלִיף - מְעַרְמָת
28 וְטוֹבֵלָת בְּבִגְדֶיהָ¹⁰⁵.

99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזרו בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזרו בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזרו בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזרו בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזרו בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזרו בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 שָׁאם תֹּאמַר לֹא נִתְּנָה לְהִתְבַּע - אֵינּוּ נֹתֵן לוֹ פְּלוּם,
25 וְנִמְצָא נִמְנָע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב.

132) כרוב לגבי רב יוסף במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'.
133) שהלווה מיני מאכל ומשתה השייכים לשמחת יום טוב
(מגן אברהם אר"ח סימן תקכ"ה). 134) אם מסרב
להשלים אחרי יום טוב, בית דין נזקקין לו.

26 כו. אף-על-פי¹³⁵ שְׁאִין מְגַבְיִין¹³⁶ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת
27 בְּיוֹם טוֹב, אִם¹³⁷ הָיוּ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת שֶׁהִגְבִּיֵהן
28 מֵאִמְשׁ¹³⁸ - הָרִי זֶה מוֹלִיכֵן לִפְהֵן בְּיוֹם טוֹב¹³⁹; וְאִין
29 צָרִיף לומר חלה וזרוע ולתנים וקבה¹⁴⁰, שְׁמוּלִיכֵן
30 לִפְהֵן בְּיוֹם טוֹב. וְגַבְאִי¹⁴¹ צָדָקָה גוֹבִין מִן
31 הַתְּצִרוֹת¹⁴² בְּיוֹם טוֹב. וְלֹא יִהְיוּ מְקַרְיִין פְּדָרָף
32 שְׁמִקְרִיִין בְּחַל, אֲלֵא גוֹבִין בְּצַנְעָה, וְנוֹתְנִין לְתוֹף
33 חִיקֵן. וּמְחַלְקִין לְכָל שְׁכוּנָה וּשְׁכוּנָה פְּנִי עַצְמָה.

135) משנה במסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'.
136) מפרישין. 137) משנה במסכת ביצה דף י"ב עמוד
ב'. 138) מערב יום טוב. 139) משום שמחת יום טוב
של הכהן. 140) שבזה אינו מתקן כלום, שהרי גם לפני
הפרשתן מותר לאכול הבשר. ומותר להפרישם לכתחילה
ביום טוב (מסכת ביצה שם). 141) תוספתא פרק ג'
דדמאי. 142) ראה פרק ט' מהלכות מתנות עניים הלכה
ב': "שלוקחין - מכל חצר וחצר".

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) נתבארו בו עניני ההוצאה, ומה שאסרו בה חכמים, כדי
שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואחרי כן נתבארו בו
עניני התחומין.

א. אף-על-פי שֶׁהִתְרָה² הוֹצֵאָה בְּיוֹם טוֹב אֶפְלוּ
שְׁלֹא לְצַרְף³, לֹא יֵשָׂא מִשְׁאוֹת גְּדוֹלוֹת פְּדָרָף שֶׁהוּא
עוֹשֶׂה בְּחַל, אֲלֵא צָרִיף לְשִׁנוֹת. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר
לְשִׁנוֹת - מִתְרָף⁴. פִּיצֵד⁵ הַמְּבִיא⁵ פְּדִי זֵין מִמְּקוֹם
לְמְקוֹם⁶ - לֹא יְבִיאֵם פְּסַל וּבִקְפָה⁷, אֲבָל מְבִיא הוּא
עַל פְּתָפוּ אוֹ לְפָנָיו. הַמּוֹלִיף אֶת הַתְּבָן⁸ - לֹא יִפְשִׁיל⁹
אֶת הַקְּפָה לְאַחֲרָיו¹⁰, אֲבָל מוֹלִיכָה פִּידוּ¹¹.

2) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד. 3) אכילה. 4) ביצה ל, א.
5) משנה, ביצה כט, ב. 6) בתוך התחום או על-ידי עירובי
תחומין (רש"י). 7) אפילו מה שהוא צריך לסעודת היום
של החג (טור). 8) להיסק או להאכיל לבהמתו (רש"י).
9) ישליך. 10) שנראה כאילו מתכוון לעשות מלאכה
גדולה (רש"י). 11) ודוקא אם מוליך הדברים ממקום
למקום דרך רשות הרבים, שנראה כעובדין דחול' (=מעשי
חול), אבל כשמוליכין בחצר ממקום למקום, יותר טוב
להוליך הרבה ביחד, משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות
בהילוך ויתבטל משמחת יום-טוב ('תוספות', 'משנה ברורה'
ס" תקי').

ב. וְכֵן¹² מִשְׁאוֹת שֶׁדָּרְפֵן¹³ לֵשָׂא אוֹתָן בְּמוֹט - יֵשָׂא
אוֹתָן עַל גְּבוּ מֵאַחֲרָיו; וְשֶׁדָּרְפֵן לֵשָׂא אוֹתָן מֵאַחֲרָיו

חול, כלומר מערב יום טוב, ובקדשים הדברים אמורים. אבל
הרמב"ם מפרש "של חול" - של חולין. ואילו על מנות של
קדשים מותר כדי לחבב את המצוה.

1 כא. לא¹¹⁸ יֹאמַר אָדָם לְטַבַּח 'תֵּן לִי בְּדִינְרָא¹¹⁹ בְּשָׂר',
2 אֲלֵא 'תֵּן לִי חֶלֶק' או 'חֲצִי חֶלֶק', וּלְמַחֵר עוֹשִׂין
3 חֲשֹׁבוֹן עַל שְׂוִי. וְכֵן¹²⁰ לֹא יִקַּח מִבְּעַל הַתְּנוּת בְּמִדָּה
4 או בְּמִשְׁקָל. אֲלֵא פִיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? אוֹמַר לְחֲנוּנִי
5 'מֵלֵא לִי פְּלִי זֶה', וּלְמַחֵר נֹתֵן לוֹ שְׂוִי. וְאֶפְלוּ¹²¹
6 הָיָה פְּלִי הַמֵּיחֵד לְמִדָּה - יִמְלָאָנוּ; וְהוּא, שְׁלֹא יִזְכִּיר
7 לוֹ שֵׁם מִדָּה.

118) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. 119) שאסור
להזכיר שם דמים (רש"י). 120) משנה במסכת ביצה דף
כ"ט עמוד א'. 121) כרובא שם דף כ"ט עמוד א'.

8 כב. הַנְּחָתוּם¹²² מוֹרֵד תְּבָלִין וְנוֹתֵן לְקַדְרָה, בְּשִׁבִיל
9 שְׁלֹא יִפְסִיד תְּבָשִׁילוֹ. אֲבָל הָאִשָּׁה לֹא תִמַּד קָמַח
10 לְעִפְסָה¹²³. וְכֵן לֹא יִמַּד אָדָם שְׁעוֹרִים לְתֵן לְפָנָי
11 בְּהִמְתּוֹ, אֲלֵא מִשְׁעֵר וְנוֹתֵן לָהּ¹²⁴.

122) מסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. ויש אומרים כי נחתום
לאו דוקא, והוא הדין לכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה
(=ברגיל) (מגיד משנה). 123) מכיון שכאן אין חשש
שתתקלקל העיסה ולא תהיה ראויה לאכילה, אלא שלא
יהיה יותר מן הצריך, ולכן אסור למדוד. 124) מכיון שאין
הפסד וקלקול בלי המדידה.

12 כג. וּמִתְרָף¹²⁵ לְקַח מִן הַחֲנוּנִי¹²⁶ בְּיָצִים וְאֶגְזוּזִים
13 בְּמַנְיָן, וְכֵן כָּל פִּיוצָא בְּהֵן, וּבְלִבְד שְׁלֹא יִזְכִּיר לוֹ
14 שׁוּם דְּמִים וְלֹא סְכוּם מַנְיָן. פִּיצֵד סְכוּם הַמַּנְיָן? הָרִי
15 שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בוֹ עֲשָׂרָה רְמוּנִים אוֹ עֲשָׂרָה אֶגְזוּזִים -
16 לֹא יֹאמַר לוֹ בְּיוֹם טוֹב 'תֵּן לִי עֲשָׂרָה פְּדִי שֶׁהָיָה לְךָ
17 עֲשָׂרִים אֶצְלִי', אֲלֵא לֹקַח סְתָם וּלְמַחֵר עוֹשֶׂה
18 חֲשֹׁבוֹן.

125) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. 126) הרגיל
אצלו ומאמינו לתת לו מבלי לדבר על המחיר (רש"י) וכל
שכן לאדם אחר, אלא חידוש משמיענו בזה, אף שהחנוני
מתכוון למקח וממכר, עם כל זה מותר מכיון שאינו מזכיר
לא דמים ולא משקל או מנין (משנה ברורה סימן שכ"ג).

19 כד. הוֹלֵף¹²⁷ אָדָם אֶצְלַ חֲנוּנִי¹²⁸ או רוֹעָה הֶרְגִיל¹²⁹
20 אֶצְלוֹ אוֹ אֶצְל הַפְּטָם¹³⁰ הֶרְגִיל אֶצְלוֹ, וְלֹקַח מִמֶּנּוּ
21 בְּהִמּוֹת וְעוֹפוֹת וְכָל מָה שִׁירְצָה; וְהוּא, שְׁלֹא יִזְכִּיר
22 לוֹ שׁוּם דְּמִים וְלֹא סְכוּם מַנְיָן¹³¹.

127) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. 128) בכ"י
הגירסא "הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו" ו"חנוני"
ליתא. 129) מתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלי
פיסוק דמים (רש"י). 130) העוסק בפטיסום בהמות.
131) בכ"י: "ולא שום מנין".

23 כה. הַלּוֹאֵת¹³² יוֹם טוֹב¹³³ - תוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּדִין¹³⁴;

- 1 - יִשָּׂא אוֹתָן עַל פֶּתְפוּ; וְשִׁדְרָפֶן לְהַנְשֵׂא עַל הַפֶּתֶף
 2 - יִשָּׂא אוֹתָן בְּיָדוֹ לְפָנָיו; אוּ יִפְרֹשׂ עֲלֵיהֶן בְּגָדָא,¹⁴
 3 וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה מִשְׁנֵי הַמַּשָּׂא. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר
 4 לְשַׁנּוֹת¹⁵ - נוֹשֵׂא וּמְבִיא פְדָרְפוּ. בְּמָה דְּבָרִים
 5 אֲמוּרִים?¹⁶ בְּנוֹשֵׂא עַל הָאָדָם; אֲבָל עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה -
 6 לֹא יָבִיא כָּלָל, שְׂלֵא יַעֲשֶׂה פְדָרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
 7 בְּהַל'.
- 8 ג. אֵינָן¹⁸ מְנַהֲיָנִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקְלָא¹⁹, וְאֵין הַסּוּמָא
 9 יוֹצֵא בְּמַקְלָאוֹ²⁰, וְלֹא הַרוּעָה בְּתַרְמִילוֹ, וְאֵין יוֹצֵא²¹
 10 בְּכֶסֶף, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה²²; שְׂלֵא יַעֲשֶׂה
 11 פְדָרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹשָׁה בְּהַל'. וְאִישׁ שֶׁהָיָה רַבִּים צְרִיכִין
 12 לְצִיּוּן²³ - יוֹצֵאִין בְּכֶסֶף אֲחֵרֵיוֹ²⁴, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ עַל
 13 הַפֶּתֶף, אֶפְלוּ בְּאַפְרִיּוֹן²⁵.
- 14 (18) מִשְׁנָה, בִּיצָה לֵב, ב. (19) "דמחזי כמאן דאזיל לחנגא"
 (=שנראה כאילו מוליכה לשוק למכור) - ביצה לג, א.
 20) ביצה כה, ב. כיון שאפשר לו לילך בלא מקל, ואינו
 נוטלו אלא לתקן וליישר פסיעותיו, אבל מי שלא יכול ללכת
 בלא מקל - מותר (או"ח סי' תקכב). (21) ביצה, שם.
 22) בכת"י, הגייסא "אחר האיש ואחר האשה", וראה להלן
 בסמוך. (23) לבית המדרש לשמוע דרשתו. (24) בדפוס
 וויניציאה ש"י: "יוצא בכסא". ולפי"ז אסור לישא הכסא
 אחריו (ב"ח סי' תקכב). (25) כסא מכוסה יריעות כאוהל,
 לשאת בו בני אדם בחוץ. והוא "אלונקי" שבגמרא שם.
- 14 ד. אֵינָן²⁶ מוֹלִיכִין אֶת הַסֵּלֶם שֶׁל שׁוֹבֵף²⁷ מִשׁוֹבֵף
 15 לְשׁוֹבֵף בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים, שְׁמָא יֵאמְרוּ לְתַקֵּן גָּגוֹ הוּא
 16 מוֹלִיכוֹ; אֲבָל בְּרִשְׁוֹת הַיְחִיד - מוֹלִיכוֹ²⁸. אֶף-עַל-פִּי
 17 שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאֲסָרוּ חֻקִּים מְפָנֵי מְרֵאִית הָעֵין -
 18 אֶפְלוּ בְּחֻדְרֵי חֲדָרִים אֲסוּר, כָּאֵן הַתִּירוֹ מְפָנֵי שְׁמִחַת
 19 יוֹם טוֹב.
- 20) מִשְׁנָה, בִּיצָה ט, א. (27) קן-יונה. (28) כבית הלל,
 וכלשון שני של רב חנן בר אמי (שם). ודוקא סולם של
 שובך, אבל סולם של עליה - אסור לטלטלו שאין עליו
 תורת כלי (למעלה בפכ"ו מהל' שבת ה"ז).
- 20 ה. מִיּוֹ שֶׁהָיָה לוֹ פְרוֹת עַל גָּגוֹ, וְצְרִיף לְפִנּוֹתָם
 21 לְמְקוֹם אַחֵר³⁰ - לֹא יוֹשִׁיטִם מִגַּג לְגַג, וְאֶפְלוּ בְּגַגִּין
 22 הַשּׁוּיִן, וְלֹא יִשְׁלְשְׁלִם בְּחֶבֶל מִן הַחֲלוּנוֹת, וְלֹא
 23 יוֹרִידִם בְּסֵלְמוֹת; שְׂלֵא יַעֲשֶׂה פְדָרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
- 24 בְּהַל'. אֲבָל מְשִׁילִין³¹, אֶפְלוּ דְרָף אֲרָבָה³², מְמַקּוֹם
 25 לְמְקוֹם בְּאוֹתוֹ הִגָּג. שְׁחַט³³ בְּהֵמָה בְּשׁוּדָה³⁴ - לֹא
 26 יְבִיאָנָה בְּמוֹט³⁵ לְעִיר, אוּ בְּמוֹטָה³⁶, אֲלֵא מְבִיאָה
 27 אֲבָרִים אֲבָרִים³⁷.
- 28) מִשְׁנָה, בִּיצָה לה, ב. (30) שרואה גשמים ממשמשים
 ובאים ויפסידו את הפירות, או שקיבל אורחים והוא צריך
 למקום הפירות לקבלת האורחים ולהושיבם. (31) מפילין,
 מלשון (דברים כח, מ) "כי ישל זיתך". (32) חור בגג
 הבית. (33) מִשְׁנָה, בִּיצָה כח, א. (34) והוא צריך להוליכו
 לבית לבשל ליום-טוב. (35) בד עץ, מלשון (במדבר יג,
 כג) "וישאוהו במוט בשנים". (36) מוט קטן. (37) ואם
 ממחר לתת לאורחים, ואין פנאי להביאו איברים איברים,
 מותר להביאו במוט ('משנה ברורה' סי' תצח).
- 28 ו. כָּל³⁸ שְׁנֵאוֹתֵינוּ³⁹ בּוֹ אֶפְלוּ בְּהַל', אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין
 29 נְאוֹתֵינוּ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן תְּפִלִּין⁴⁰ - מִתֵּר לְשַׁלְּחָן
 30 לְחִבְרוֹ בְּיוֹם טוֹב; וְאֵין צְרִיף לִזְמַר דְּבַר שְׁנֵאוֹתֵינוּ בּוֹ
 31 בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן יַיִנוֹת שְׁמָנִים וְסֵלְתוֹת, שְׁמִתֵּר
 32 לְשַׁלְּחָן. וְכָל דְּבַר שְׁאִין נְאוֹתֵינוּ בּוֹ בְּהַל' עַד שִׁיעֲשֶׂה
 33 בּוֹ מַעֲשֶׂה שְׂאֵסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב - אֵין מְשַׁלְּחִין
 34 אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.
- 35) מִשְׁנָה, בִּיצָה יד, ב. (39) נהנין. (40) שיום-טוב אינו
 זמן תפילין.
- 35 ז. פִּיצָד?⁴¹ אֵין מְשַׁלְּחִין בְּיוֹם טוֹב תְּבוּאָה, לְפִי
 36 שְׁאִין נְאוֹתֵינוּ בְּהַל' אֲלֵא אִם כֵּן טַחֲנִין⁴², וְאֲסוּר
 37 לְטַחֲנִין⁴³ בְּיוֹם טוֹב; אֲבָל מְשַׁלְּחִין קְטִינּוֹת, מְפָנֵי
 38 שְׁמִבְשָׁלָן בְּיוֹם טוֹב אוּ קוּלָּה⁴⁴ אוֹתָן וְאוֹכְלָן.
 39 וּמְשַׁלְּחִין חֲדָה בְּהֵמָה וְעוֹפּוֹת, אֶפְלוּ חֲמִים⁴⁵, מְפָנֵי
 40 שְׁמִתֵּר לְשַׁחֵט בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
- 41) מִשְׁנָה, בִּיצָה יד, ב. (42) ואף שאפשר לאכול מהם
 קליות, מכל-מקום בדרך כלל עומדות התבואות לטחינה.
 43) ואם חבירו צריך לתת תבואה לבהמתו, מותר לשלוח לו
 ביום-טוב, כיון שאפשר ליהנות ממנה בלא טחינה ('משנה
 ברורה' סי' תקטז). (44) בכת"י, הגייסא "קולף".
 45) אם עומדים לשחיטה, ולא להליכה או לגדל וולדות
 ('משנה ברורה').
- 41 ח. כָּל דְּבַר⁴⁶ שְׁמִתֵּר לְשַׁלְּחוֹ בְּיוֹם טוֹב, כְּשִׁיִּשְׁלַחְנוּ
 42 לְחִבְרוֹ תְּשׁוּרָה⁴⁷ - לֹא יִשְׁלַחְנוּ בְּשׁוּרָה⁴⁸. וְאֵין שׁוּרָה
 43 פְּחוּתָה מְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם. פִּיצָד? הֲרֵי שְׁשִׁלַּח
 44 לְחִבְרוֹ בְּהֵמוֹת אוּ יַיִנוֹת בְּיַד שְׁלֵשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד
 45 אוּ אֲרָבָעָה זֶה אַחֵר זֶה⁴⁹, וְכָלֵן הוֹלְכִין בְּשׁוּרָה אַחַת
 46 - הֲרֵי זֶה אֲסוּר, שְׂלֵא יַעֲשֶׂה פְדָרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
 47 בְּהַל'. שְׁלַח שְׁלֵשָׁה מִיָּמִין בְּיַד שְׁלֵשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד
 48 - הֲרֵי זֶה מִתֵּר.
- 46) מִשְׁנָה, בִּיצָה יד, ב. (47) מתנה. (48) שנראה כאילו שולחם
 למכור בשוק (רש"י). ורבינו אפרים מפרש שאסור משום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום-טוב ולא זיכה להם מנותיהם מערב יום-טוב (משנה ברורה). (68) כן פירש רש"י שם: "שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה, ואמר לו, זכה במנות הללו לפלוני ופלוני, שזיכין לו לאדם שלא בפניו, והיו שלהם מבעוד יום לילך כרגליהם". וכן מפורש בתוספתא פ"ד דביצה שצריך לזכות על-ידי אחר (הובאה בר"ח סוף מסכת ביצה). ואין זה דומה למה שכתב להלן בהלכה י"ז בדין שואל (שאף-על-פי שלא נתנו לו המשאיל אלא ביום-טוב, הרי הוא כרגלי השואל שהמשאיל העמידו ברשותו מערב יום-טוב, אע"פ שלא זיכהו על ידי אחר) - לפי שהאורחים אין דעתם אלא להיות סמוכים על שולחן בעל הבית, ואוכלים משלו ואין דעתם לזכות במנות, מה-שאינ-כן שואל (תוספות' שם ד"ה אלא). ובכת"י חסרה המילה "אחר" בדברי רבינו (מעשה ורקח).

שנראה כאילו האחד מוכר, השני לוקח, והשלישי סרסור (מתוך). (49) בכת"י, הגירסא "שלשה או ארבעה בני אדם כאחד, זה אחר זה".

ט. המערב⁵⁰ ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו ופרותיו כמוהו⁵¹, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום ערובו.

(50) משנה, ביצה לו, א: "הבהמה והכלים כרגלי הבעלים". (51) במקום שאדם קונה שביתתו, גם כליו ובהמותיו נגזרים אחריו.

ל. הפצצ⁵² הפקר - הרי הן פרגלי מי שזכה בהן⁵³. וחקצ⁵⁴ הפותים⁵⁵ קונין שביתה במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח ממקומן; גזרה בעלים פותים משום בעלים ישראל. פרות⁵⁶ שיעצאו חוץ למקומן⁵⁷ וחזרו, אפילו במזיד - לא הפסידו את מקומן, מפני שהן פאדם⁵⁸ שיעצא באנס וחזר באנס.

(52) משנה (ביצה לט, א) שלא קנו החפצים שביתה במקומם. [וכן נראה בפירושו של רבינו לתלמוד מס' שבת יח, ב. "סיני" כרך יח עמ' שב]. (53) ומה שפסקו במס' עירובין (מו). הלכה כרבי יוחנן בן גורי ש"חפצי הפקר קונין שביתה במקומן" - אין זה אלא לקולא ולא לחומרא, כי הלכה כדברי המיקל בעירובין, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (54) עירובין מז, ב. (55) אף-על-פי שלפי הדין אינם קונים שביתה, שהרי הבעלים שלהם אין להם שייכות לדין שביתה כלל (רש"י שם). (56) עירובין מא, ב. (57) בכת"י, הגירסא "חוץ לתחומן". (58) לעיל בהלכות שבת (פרק כז הי"א-ה"ב): "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס... מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו (באונס)... החזירוהו (באונס) כאילו לא יצא".

יא. המוסר⁵⁹ בהמתו לבנו⁶⁰ - הרי היא פרגלי האב⁶¹. מסרה⁶² לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב - הרי היא פרגלי הרועה⁶³. מסרה לשני רועים⁶⁴ - הרי היא פרגלי בעליה, מפני שלא קנה אחד מהן⁶⁵.

(59) משנה, ביצה לו, א. (60) אפילו מסר לו בערב יום-טוב. (61) שדרך בני אדם להפקיד עליהם ביד בניהם, ואין כוונתם למסור ברשותם (מגיד-משנה. מגן-אברהם). (62) ביצה לו, ב. (63) שמסרה ברשותו, כי מערב יום-טוב היה ברעתו שלא לקנות שביתה אצלו אלא אצל הרועה. (64) אפילו מערב יום-טוב. (65) שכמה פעמים נותן כל אחד עירובו למקום אחר, ובאופן כזה יתמעט התחום שלא יהיה לה כ"אם אלפים אמה האמצעיים, ולכן אין דעתו שיהיו נמשכין אחרי הרועים ('שער הציון' סי' שצז).

יב. מי⁶⁶ שזמן אצלו אורחים ביום טוב⁶⁷ - לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעדה יכול לילך בו; שכל הסעדה פרגלי בעל הסעדה, לא פרגלי האורחין, אלא אם כן זכה להן אחר⁶⁸ במנות אלו מערב יום טוב.

יג. וכן⁶⁹ מי שהיו פרותיו מפקדין בעיר אחרת⁷⁰, וערבו בני אותה העיר לבוא אצלו - לא יביאו לו מפרותיו; שפרותיו כמוהו⁷¹, אף-על-פי שהן ביד אלו שערבו. כמה דברים אמורים? בשעידה להן קרן זנית⁷²; אבל אם לא יחד להן - הרי הן פרגלי זה שהן מפקדין אצלו⁷³.

(69) משנה, ביצה לט, ב. (70) מחוץ לתחום. (71) והרי הוא לא הניח עירובו. (72) שהשאל לו מקום בביתו, ואמר לו הרי הבית לפניך, שאין כאן קבלת שמירה (שו"ע חו"מ סי' רצא, וראה ב'מאיר'). (73) שהרי קיבלם לשמור, ובאחריותו הם עומדים.

יד. בור⁷⁴ של יחיד - פרגלי בעליו⁷⁵; ושל אותה העיר - פרגלי אנשי אותה העיר⁷⁶; ושל עולי בבל⁷⁷, שהן מסורין לכל - פרגלי הממלא מהן; שכל מי שמלא מהן - מוליכין למקום שהוא מהלך. נהרות המושכין⁷⁸ ומענינות הנובעין⁷⁹ - פרגלי כל אדם⁸⁰. ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום - ממלאין מהן בשבת⁸¹, ואין צריך לומר ביום טוב⁸².

(74) משנה, ביצה לט, א. ויש בו מים מכוונסים. (75) ומי שמילא מים, לא יכול להוליכין רק למקום שבעל הבור יכול ללכת לשם. (76) וכל אחד מאנשי העיר יכולים להוליך המים למקום שעירבו. אבל אדם זר שאינו מאותה העיר - לא. (77) שעשאוהו בשביל עוברי דרכים לשתות ממימיו, והוא הפקר. (78) אף-על-פי שאינן נובעין. (79) אף-על-פי שאינם יוצאים לימשך ממקום נביעתם. (80) לפי שלא קנו שביתה משום שאינם קבועים במקומם (רש"י). (81) לפי שאין בהם דין שביתה כנ"ל. (82) לפי שיסוד איסור תחומין בשבת הוא מן התורה (כמו בשנים עשר מיל) לפי שנאמר "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (פכ"ז מהל' שבת ה"א), ואילו ביום-טוב אין כל איסור תחומין אלא מדרבנן ('בני בנימין') [וכן כתב רבינו אברהם בנו של הרמב"ם בספר 'מעשה נסים' לר' דניאל הבבלי סימן יב. וראה מש"כ בספר "זמנים" עמ' מו, ולמעלה פ"ב ה"ן].

טו. שור⁸³ של רועה⁸⁴ - פרגלי אנשי אותה העיר;

(66) משנה, ביצה מ, א. (67) והוא-הדין אם זימנם מערב

31 אָמָה מִמְּקוֹם הַכְּלִי, שֶׁהוּא סוֹף הַתְּחוּם שֶׁיִּכּוֹל זֶה
32 שֶׁעָרַב בְּמִזְרַח לְהֵלֶךְ בוֹ. לְפִיכֶן, אִם עָרַב זֶה בְּרַחוּק
33 אֲלֵפִים אָמָה מִן הַחֲלוּק לְמִזְרַח, וְזֶה בְּרַחוּק אֲלֵפִים
34 אָמָה לְמַעְרָב - הָרִי אֵלּוּ לֹא יִזְיוּהוּ מִמְּקוֹמוֹ.

(94 ביצה, שם.)

35 כ. וְכֵן⁹⁵ הָאִשָּׁה שֶׁשְּׂאֵלָה מִחִבְרָתָהּ מִיָּם אוֹ מִלַּח,
36 וְלִשָּׂה בֶּהֱן עֲסָתָה אוֹ בְשָׂלָה בֶּהֱן תְּבַשִּׁיל - הָרִי הָעֵסָה
37 אוֹ הַתְּבַשִּׁיל כְּרַגְלֵי שְׂתִיחָה⁹⁶. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁלְקָחוּ
38 בְּהֵמָה בְּשִׁתְפוּת וְשִׁחְטוּ בְיוֹם טוֹב, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלְקָח
39 כָּל אֶחָד מִנְתּוֹ - הָרִי כָּל הַבָּשָׂר כְּרַגְלֵי שְׂנִיחָה. אֲבָל
40 אִם לְקָחוּ חִבְתֵּי⁹⁷ בְּשִׁתְפוּת, וְחָלְקוּ אוֹתָהּ בְיוֹם טוֹב
41 - הָרִי חָלְקוּ שֶׁל כָּל אֶחָד כְּרַגְלָיו; הוּאִיל וְתַחוּמֵי
42 מְדֻבְרֵי סוֹפְרִים - יֵשׁ בְּרָרָה בֶּהֱן, וְנִחְשָׁב כְּאֵלוּ חֵלֶק
43 שֶׁהִגִּיעַ לָזֶה הִיָּה בְּרוּר לוֹ וּמִבְדָּל בְּחִבְתֵּי מַעְרָב יוֹם
44 טוֹב, וְכֵאלּוֹ לֹא הִיָּה מַעְרָב. וְאִין אָתָּה יָכוֹל לֹאמַר כֵּן
45 בְּבִהְמָה. שֶׁחֵלֶק זֶה שֶׁהִגִּיעוּ, אֲפִלּוּ נִחְשָׁב אוֹתוֹ
46 שֶׁהִיָּה מִבְדָּל בְּבִהְמָה מַעְרָב יוֹם טוֹב וְכֵאלּוֹ הִיָּה
47 בְּרוּר, הָרִי יִנְקֵם⁹⁸ מִחֵלְקוֹ שֶׁל חִבְרוֹ כְּשֶׁהִיָּתָה בְּבִהְמָה
48 קִיָּמָת, שֶׁכָּל אֵיבְרֵיהֶּ יוֹנְקִין זֶה מִזֶּה, וְנִמְצָא כָּל אֵיבָר
49 וְאֵיבָר מַעְרָב מִחֵלְקוֹ וְחֵלֶק חִבְרוֹ, לְפִיכֶן הֵן כְּרַגְלֵי
50 שְׂנִיחָה.

(95 משנה, ביצה לז, א. 96) ואינה רשאית להוליך העיסה והתבשיל אלא במקום ששתייהן יש להן הרשות ללכת, כיון שנתערב בהם דבר שקנה שבייתה אצל אחר, ואף שזהו רק דבר מועט, אינו בטל - מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחורי יום-טוב, וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטל (ביצה לט.). (97) של יין. (98) בגמרא שם, על שיטה זאת של רב, האוסר את הבהמה "דקא ינקי תחומין מהדדי", שאלו רב כהנא ורב אסי לרב: "לאיסור מוקצה לא חששו, לאיסור תחומין חששו?" ושחק רב. ומתוך כך סוברים כמה ראשונים (המובאים ב'משנה ברורה' סי' שצז) שגם הבהמה מותרת, שממה ששתק רב, מוכח שחזר בו.

פֶּרֶק שְׂשׂוּי

1) נתבאר בו דיני עירובי תבשילין. ונסתיים הפרק דיני כבוד ימים טובים, ומצות השמחה אשר בהן, ומה שאסור לעשות בין בימים טובים, בין בחולו של מועד מחמת מצות יו"ט, והוא הספד ותענית.

51 א. יוֹם טוֹב² שֶׁחָל לְהִיּוֹת עָרַב שֶׁבֶת - אֵינָן³ אוֹפִין
52 וּמִבְשָׂלִין בְיוֹם טוֹב מֵה שֶׁהוּא אוֹכֵל לְמַחַר בְּשֶׁבֶת.
53 וְאִסוּר זֶה - מְדֻבְרֵי סוֹפְרִים⁴, כְּדִי שֶׁלֹא יָבוֹא לְבַשֵּׁל
54 מִיּוֹם טוֹב לְחַל; שֶׁקָּל וְחִמְרָה הוּא: לְשֶׁבֶת אֵינּוּ
55 מִבְשָׂל, כָּל שֶׁפֶן לְחַל⁵. לְפִיכֶן, אִם עָשָׂה תְּבַשִּׁיל
56 מַעְרָב יוֹם טוֹב, שִׁיחָה סוֹמֵךְ עָלָיו וּמִבְשָׂל וְאוֹפָה
57 בְיוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת - הָרִי זֶה מִתָּר. וְתְּבַשִּׁיל שְׂסוּמֵךְ
58 עָלָיו, הוּא הַנְּקָרָא עִרְוֵי תְּבַשִּׁילִין.

(2) משנה, ביצה טו, ב. 3) חכמים סמכו את זה על הכתוב

1 וְשׁוּר שֶׁל פֶּטָם⁸⁵ - כְּרַגְלֵי מִי שֶׁלְקָחוּ לְשִׁחְטוֹ בְיוֹם
2 טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעָלָיו לְמַכְרוֹ לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
3 חוּץ מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּטָם, וְהַכֵּל
4 שׁוֹמְעֵין שְׂמַעוּ וּבִאִין לְקַנּוֹתוֹ. וְכֵן אִם שִׁחְטוּ בְּעָלָיו
5 בְיוֹם טוֹב וּמְכָר בְּשָׂרוֹ - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַלּוֹקְחִים
6 מוֹלִיךְ מִנְתּוֹ לְמַקּוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעָלָיו
7 מַעְרָב יוֹם טוֹב כִּף הוּא, שִׁיחָה מִמֶּנּוּ אֲנָשֵׁי עִירוֹת
8 אַחֲרוֹת, וְנִמְצָא שׁוּר זֶה כְּבוֹר שֶׁל עוֹלֵי בָּבֶל, שֶׁהוּא
9 מְסוּר לְכָל.

(83) ביצה לח, א. (84) מגדל בהמות, ולפעמים הוא מוכרו לשכניו ומכיריו, וכיון שהשור אינו מפוטם - אין דרך לקנותו מעירות אחרות, ששור כזה ימצא כל אחד במקומו, לכן אין דעת בעליו רק על אנשי אותה העיר. (85) שמפטם שוורים למכור, ושור כזה באים גם ממקומות אחרים לקנות.

10 טז. הַגְּחָלָת⁸⁶ - כְּרַגְלֵי בְּעָלֵיהֶּ⁸⁷ וְלֹא כְּרַגְלֵי שׁוֹאֵלָה;
11 וְהַשְּׂלֵחָתָה⁸⁸ - כְּרַגְלֵי מִי שֶׁהִיא בִּידוֹ. לְפִיכֶן,
12 הַמְדָּלִיק גַּר אוֹ עֵץ מִחִבְרוֹ - מוֹלִיכוֹ לְכָל מְקוֹם
13 שֶׁהוּא הוֹלֵךְ.

(86) משנה, ביצה לט, א. (87) הואיל ויש בה ממש, הרי היא כשאר כלים שהם כרגלי הבעלים. (88) שאין בה ממש, ולא חל עליה שביתת בעליה.

14 יז. הַשׁוֹאֵל⁸⁹ כָּלִי מִחִבְרוֹ מַעְרָב יוֹם טוֹב, אֶף-עַל-פִּי
15 שֶׁלֹא נָתַנוּ לוֹ אֶלָּא בְיוֹם טוֹב - הָרִי הוּא כְּרַגְלֵי
16 הַשׁוֹאֵל⁹⁰. שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ בְיוֹם טוֹב, אֶף-עַל-פִּי שֶׁדָּרְכוּ
17 תְּמִיד לְשֶׂאֵל מִמֶּנּוּ כָּלִי זֶה⁹¹ בְּכָל יוֹם טוֹב - הָרִי הוּא
18 כְּרַגְלֵי הַמְשָׂאִיל⁹².

(89) משנה, ביצה לז, א. (90) שכיון שהבטיחו לתת לו מערב יום-טוב, העמידו ברשותו לקנות אצלו שבייתה בכניסת יום-טוב, וראה למעלה ה"ב. (91) בכתב-יד, תיבת "זה" איננה. (92) שכיון שלא בא לשאול מערב יום-טוב, לא העמידו בעל הכלי ברשותו של שואל, כי חשב שהשואל מצא לו מקום אחר לשאול (גמרא).

19 יח. שְׁנַיִם⁹³ שֶׁשְּׂאֵלוּ חֲלוּק אֶחָד, הָאֶחָד שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ
20 שִׁיחָתָה לוֹ שְׁחִרִית, וְהַשְּׂנִי שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ שִׁיחָתָה לוֹ
21 עֲרִבִית - הָרִי כָּלִי זֶה כְּרַגְלֵי שְׂנֵי הַשׁוֹאֵלִים, וְאֵינָם
22 מוֹלִיכִים אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמַקּוֹם שֶׁשְׂנֵיהֶם יָכוּלִים לְהֵלֶךְ
23 בוֹ.

(93) ביצה לז, ב.

24 יט. כִּיצַד⁹⁴? הָרִי שֶׁעָרַב הָרֵאשׁוֹן בְּרַחוּק אֶלְף אָמָה
25 מִמְּקוֹם הַחֲלוּק לְמִזְרַח, וְעָרַב הַשְּׂנִי בְּרַחוּק חֲמֵשׁ
26 מֵאוֹת אָמָה מִמְּקוֹם הַחֲלוּק לְמַעְרָב - כְּשֶׁלּוֹקַח
27 הָרֵאשׁוֹן הַחֲלוּק, אֵינּוּ מוֹלִיכוֹ לְמִזְרַח אֶלָּא עַד אֶלְף
28 אָמָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת אָמָה מִמְּקוֹם הַחֲלוּק, שֶׁהוּא סוֹף
29 הַתְּחוּם שֶׁיִּכּוֹל זֶה שֶׁעָרַב בְּמַעְרָב לְהֵלֶךְ בוֹ; וְכִשְׂיִקַּח
30 הַשְּׂנִי כָּלִי זֶה, אֵינּוּ מוֹלִיכוֹ בְּמַעְרָב אֶלָּא עַד אֶלְף

ה. וְצָרִיף¹⁷ שְׂיִהֶיהָ עָרוֹב זֶה מְצוּי עַד שְׂיֵאָפֶה כָּל
 19 מֵה שֶׁהוּא צָרִיף לְאָפוֹת, וּלְבָשֶׁל כָּל שֶׁהוּא צָרִיף
 20 לְבָשֶׁל, וְיָחֵם חֲמִין כָּל שֶׁהוּא צָרִיף. וְאִם נֶאֱכַל
 21 הָעָרוֹב אוֹ אָבֵד אוֹ נִשְׂרַף קִדְם שִׁיבְשֶׁל אוֹ יֵאָפֶה -
 22 הֲרִי זֶה אֲסוּר לְאָפוֹת וּלְבָשֶׁל אוֹ לְהָחֵם אֶלֶּא מֵה
 23 שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּיוֹם טוֹב בְּלִבְד. הַתְּחִיל¹⁸ בְּעֶסְתוֹ¹⁹ אוֹ
 24 בְּתַבְשִׁילוֹ²⁰, וְנֶאֱכַל הָעָרוֹב אוֹ אָבֵד - הֲרִי זֶה גּוֹמְרִי²¹.

(17) משנה, ביצה טו, ב. (18) ביצה יז, ב. (19) שהתחיל ללוש. (20) לחתוך הירק וכדומה, אפילו לא שם אותם עדיין על האש, שמשום הפסד אוכלין הקילו חכמים באיסור שאינו אלא מדרבנן ('מאירי'). (21) לאפות ולבשל מה שהתחיל.

ו. הַמְנִיחַ²² עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין כְּדֵי שְׂיִסְמְךָ עֲלֵיהֶם הוּא
 26 וְאַחֲרֵים - צָרִיף לְזִכּוֹת לְהֵן כְּדָרְךָ שְׂמִזְכָּה בְּעָרוֹבֵי
 27 שֶׁבֶת²³. וְכָל שְׂזֻזְכָּה בְּעָרוֹבֵי שֶׁבֶת - זֹכָה בְּעָרוֹבֵי
 28 תַבְשִׁילִין, וְכָל שְׂאִינוֹ זֹכָה בְּאוֹתוֹ עָרוֹב - אֵינוֹ זֹכָה
 29 בְּזֶה.
 30

(22) עירובין פ, א. (23) עיין למעלה בהל' עירובין פ"א ה"ב בפרטות.

ז. וְאֵינוֹ²⁴ צָרִיף לְהוֹדִיעַ²⁵ לְאֵלוֹ שְׂזֻזְכָּה לְהֵן מְעָרֵב
 31 יוֹם טוֹב, אֲבָל הֵן צָרִיכִין לִידַע שְׂכָבֵר זָפָה לְהֵן
 32 אַחַר וְעָרֵב לְהֵן, וְאַחַר כֵּן יִסְמְכוּ עָלָיו וְיִבְשְׁלוּ
 33 וְיֵאָפוּ. אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא יִדְעוּ אֶלֶּא בְּיוֹם טוֹב - הֲרִי
 34 אֵלוֹ מְתָרִין. וְיֵשׁ²⁶ לוֹ לְאָדָם לְעָרֵב עַל כָּל הָעִיר
 35 וְעַל כָּל הַקְּרוֹב אֲלֵיהָ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וּלְמַחֵר מְכַרְזוֹ
 36 וְאוֹמֵר: כָּל מִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין יִסְמְךָ
 37 עַל עָרוֹבֵי.
 38

~ נקודות משיחות קודש ~

"ויש לו לאדם לערב על כל העיר ... ולמחר מכרזו ואומר... כו".

במצות עירוב תבשילין, מצינו דבר שאינו בשום מצוה אחרת אף שאפשר להוציא בה אחרים ידי חובה, ובכל זאת לא מצאנו שיש להכריז ולומר שמוציאים ידי חובה את כל הדרים בעיר הזו.

והביאור בזה: בהכנסת אורחים מתבטאת מצות "ואהבת לרעך כמוך" והגם שמצוותה כל השנה יש בה הדגשה מיוחדת בימים טובים, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות אבל ריש פי"ד) "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו, ואינו מאכיל לעניים ולמרי הנפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו... ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר... כו".

כשמזכירים לאדם שעליו לטרוח גם בהכנת תבשילי השבת כבר בערב יו"ט הרי שמתוסף על ידי זה גם בהכנת התבשילים של יו"ט מבעוד מועד, וממילא יהיה מספיק

(שמות טז, כג): "ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשלו בשלר", "מכאן אמר רבי אליעזר, אין אופין (פת ביום-טוב שחל בערב שבת) אלא על האפוי (מיום חמישי), ואין מבשלין (תבשיל) אלא על המבושל (מיום חמישי), מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה", שזה נחשב כאילו התחיל הבישול והאפיה מערב יום-טוב לצורך השבת, וביום-טוב גומר אותה המלאכה שהתחיל בה בחול. אבל מן התורה אין כאן איסור, שכלל הוא בידינו: "צרכי שבת נעשים ביום-טוב" (פסחים מ:). ועיין 'הגהות מיימוניות', וב"י אור"ח סי' תקכז. (5) כרב אשי שהוא מן האמוראים האחרונים (ביצה טו:). ולשמואל ולרבה (שם) הוא משום כבוד השבת, "דאמר קרא (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו מאחר שבה להשיכחו" (שאפשר לשכוח להכין צרכי שבת מחמת יום אחר הוא היום-טוב שהוא טרוד בו), ותיקנו עירוב "כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום-טוב (מתוך שעושה עירוב תבשילין יזכור את השבת, ולא יכלה את כל הסעודה ביום-טוב, אלא ישאיר מנה יפה לשבת)".

ב. וְלִמָּה⁶ נִקְרָא שְׂמוֹ עָרוֹב? שְׂפִשָׁם שֶׁהָעָרוֹב
 1 שְׂעוֹשִׂין בְּחִצְרוֹת וּמְבֹאוֹת מְעָרֵב שֶׁבֶת - מְשוּם
 2 הַכֹּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם שְׂמִתָּהּ לְהוֹצִיא
 3 מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת בְּשֶׁבֶת; כֵּן זֶה הַתַּבְשִׁיל - מְשוּם
 4 הַכֹּר וְזִכְרוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְמוּ וְיִחְשְׁבוּ שְׂמִתָּהּ לְאָפוֹת
 5 בְּיוֹם טוֹב מֵה שְׂאִינוֹ נֶאֱכַל בּוֹ בְּיוֹם. וּלְפִיכָךְ נִקְרָא
 6 תַבְשִׁיל זֶה עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין.
 7

(6) והראב"ד מסביר, כי עלי-ידי העירוב, הוא מערב צרכי שבת ויום-טוב לעשותם יחד, ולא נחשב כאילו מכין מיום-טוב לשבת אלא עושה אותם יחד עם מה שהתחיל לבשל מערב יום-טוב, והוא גומר אותם ביום-טוב.

ג. עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין - שְׂעוֹרוֹ אֵין פְּחוֹת מְזֻזָּת, בֵּין
 8 לְאָחֵד⁸ בֵּין לְאֶלְפִים⁹. וְאֵין עוֹשִׂין עָרוֹב זֶה לֹא בְּפֶת
 9 וְלֹא בְּרִיפּוֹת¹⁰ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, אֶלֶּא בְּתַבְשִׁיל¹¹ שֶׁהוּא
 10 בְּפֶרֶת¹², כְּגוֹן בְּשֶׁר וְדָגִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן.
 11 וְאֶפְלוֹ עֲדָשִׁים שֶׁבְּשׂוּלֵי קֶדְרָה. וְאֶפְלוֹ שְׂמִנוֹנִית שֶׁעַל
 12 גְּבִי הַסִּפִּין שֶׁחֹתְכִין בָּהּ הַצָּלִי - גּוֹרְדוֹ, אִם יֵשׁ בָּהּ
 13 בְּזִית - סוּמָךְ עָלָיו מְשוּם עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין.
 14

(7) ביצה טז, ב. (8) לאיש אחד. (9) לכמה אלפי איש (וראה בפ"א מהל' עירובין ה"ט). (10) חטים כתורות (משלי כז, כב). (11) דבר מבושל. (12) שמלפתים בה את הפת (שאוכלים הלחם אתה).

ד. תַבְשִׁיל¹³ שְׂאָמְרוֹ לְעִנְנֵן עָרוֹב זֶה - אֶפְלוֹ צָלִי,
 15 אֶפְלוֹ שְׂלוּק¹⁴, אֶפְלוֹ כְּבוֹשׁ¹⁵ אוֹ מְעֻשָׁן¹⁶. אֶפְלוֹ דָּגִים
 16 קִטְנִים שֶׁהִדִּיחַן בְּמִים חֲמִין, וְהִדְחָתָן הִיא בְּשׂוּלָן
 17 לְאֶכִילָה - הֲרִי זֶה סוּמָךְ עָלֶיהֶן.
 18

(13) ביצה טז, ב. (14) מבושל יותר מדי. (15) שרוי במים יום שלם, או בחמוץ וציר עד כדי שיתננו על האש ויתחיל להרתח. (16) 'ירושלמי' (נדרים פרק ו ה"א).

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ו' כ"ח מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קסט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רב הונא (ביצה כא:): "מי שלא הניח עירוב תבשילין, אופין לו פת אחת ומבשילין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר. משום רבי יצחק אמרו, אף צולין לו דג קטן, כדי חייו שרו לו רבנן". אבל רבינו והרב האלפסי השמיטו מימרא זו, ולא הביאוה. וראה 'בירור הלכה' שם.

גם עבוד כל האורחים שיבואו לביתו ביו"ט, ונמצא שביסודה של מצות עירוב תבשילין מודגש העניין של אהבת ישראל על ידי שמזכה "לכל ישראל הדרים בעיר הזאת ואח"כ מוסיף ומעלה בקודש כשמכניס האורחים ביו"ט עצמו.

(על פי יין מלכות ספר זמנים טימן כא)

י. מ³²י שלא הניח ערוכי תבשילין, ובשל ואפה לאכל ביום, והותיר, או שזמן אורחים ולא באו - הרי זה אוכל המותר למחר. ואם³³ הערים - הרי זה אסור לאכלו. עבר ואפה ובשל לשבת - אין אסרין עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד? שאם תתיר למערים - נמצאו הכל מערימין, וישתקע שם ערוכי תבשילין; אבל המזיד אינו מצוי, ואם עבר היום - לא יעבר פעם אחרת.

24) ביצה טז, ב. 25) זכין לאדם שלא בפניו". 26) ביצה טז, ב: "מכריו רבי יעקב בר אידי, מי שלא הניח עירוב תבשילין - יבוא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נהומי בר זכריה משמיה דאביי, עד תחום שבת. אבוח דשמואל מערב אכולה נהרדעא (על כל נהרדעא), ר' אמי ור' אסי מערבי אכולהו טבריה (על כל טבריה)".

32) משנה, ביצה טו, ב: "מבשל הוא ליום-טוב, ואם הותיר - הותיר לשבת". 33) ביצה יז, ב.

ח. המניח ערוכי תבשילין תיב לכה²⁷: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ערוכ. ואומר: בערוכ זה יתר לי לאפות ולבשול²⁸ מיום טוב שלמחר²⁹ לשבת. ואם זכה בו לאחרים - יאמר: לי ולפלוגי ולפלוגי, או לאנשי העיר כלם, לאפות ולבשול מיום טוב לשבת.

יא. שני ימים טובים³⁴ שחלו להיות בחמישי וערב שבת - עושה ערוכי תבשילין מיום רביעי, שהוא ערב יום טוב. שכח³⁵ ולא הניח - מניחו בראשון ומתנה. פי' צד? מניח ערוכי תבשילין ביום חמישי ואומר: אם היום יום טוב ולמחר חל³⁶ - למחר אבשל ואפה לשבת ואני צריך כלום; ואם היום חל ולמחר יום טוב - בערוכ זה יתר לי לאפות ולבשול למחר מיום טוב לשבת³⁷.

27) פסחים ז, ב: "כל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן". ולשון הרמב"ם (הל' ברכות פי"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים (חכמים) בין מצוה שהיא חובה מדבריהם... בין מצוות שאינן חובה, כגון עירוב ונטילת ידים, מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות, והיכן צונו? בתורה שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך עושה", נמצא ענין הדברים והציון כך הוא, אשר קדשנו במצותיו מצוה בהן לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים". 28) נוסח הגאונים: "בדין יהא שרא לנא, לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא (ולהדליק הנר) ולמעבד כל צרכנא" (או"ח סי' תקנז). אבל יש אומרים שאין צריך להזכיר "לאדלוקי שרגא" שלא הצריכו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנר (הרשב"א ב'עבודת הקודש', ועיין ב'מאירי' בשם 'תוספות', וב'בירור הלכה' למסכת ביצה כא: ציון י). 29) כגון שחל יום-טוב ביום הששי וביום השבת. או בארץ ישראל, שיום-טוב אינו אלא יום אחד בלבד, ביום ששי. אבל בימים-טובים של גלויות, וחל יום-טוב ביום חמישי וששי, ומניח את העירוב בערב יום-טוב שהוא יום רביעי - לא שייך לומר "שלמחר", שהרי אסור לבשל לשבת אלא ביום-טוב שני, ולא ביום-טוב ראשון (מגיד-משנה להלן הי"ב - לחם-משנה).

34) בכת"י נוסף: "של גלויות". שהרי הדין השני להניח ביום-טוב ראשון על תנאי, אפשר רק בשני ימים-טובים של גלויות, ולא בשני ימים-טובים של ראש השנה, כמבואר להלן הלכה יג. 35) ביצה יז, א. 36) בכת"י הגירסא: "חול אין בדברי כלום, ואם היום חול ולמחר יום-טוב, הריני מניח עירובי מעתה". 37) ולמחר אין צריך לומר כלום (שו"ע או"ח סי' תקנז).

יב. פיוצא³⁸ בו: היו לפניו שתי פלכלות³⁹ של טבל⁴⁰ ביום טוב⁴¹ ראשון - אומר: אם היום חל - תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש - אין בדברי כלום. וקורא עליה שם⁴² ומניחה⁴³. ולמחר בשני חזר⁴⁴ ואומר: אם היום קדש - אין בדברי כלום, ואם היום חל - תהיה זו תרומה על זו. וקורא עליה שם ומניחה, בדרך שקרא עליה בראשון. ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השנייה.

ט. מ³⁰י שלא הניח ערוכי תבשילין ולא הניחו לו אחרים - בשם שאסור לו לבשל לאפות, כך קמחו ומאכלו אסור. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו; שנמצא זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו. ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא הניח במתנה³¹.

38) עירובין לט, ב. 39) סלים. 40) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, ואסור לאכול ממנה, נקראת טבל, טב-לא, שאינה טובה לאכילה. 41) ואסור להפריש תרומות ומעשרות ביום-טוב (ראה הל' יום-טוב פ"ד הכ"א). 42) תרומה. 43) ואינו אוכל ממנה. 44) לאותה הכלכלה שאמר עליה אתמול (רש"י).

יג. במה⁴⁵ דברים אמורים? בשני ימים טובים של גלויות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, 30) ביצה יז, א. 31) ואם לא קיבל לאכול מאחרים, אמר

אם כן יש כאן יום-טוב ודאי מצד המנהג, ואי-אפשר להתנות עליו מספק - אם חול הוא.

טז. בשם⁴⁹ שְׁמִצּוּהָ לְכַבֵּד שִׁבְתָּ וּלְעִנְגָהּ, כִּי כָל יָמִים טוֹבִים⁵⁰; שְׁנֵאמַר: לְקֹדֶשׁ ה' מְכַבֵּד⁵¹, וְכָל יָמִים טוֹבִים נֶאֱמָר בָּהֶן: מְקַרָּא קֹדֶשׁ. וְכַבֵּד בְּאַרְנוֹת⁵² הַכַּפּוּד⁵³ וְהַעֲנוּג⁵⁴ בְּהִלְכוֹת שִׁבְתָּ. וְכַבֵּד⁵⁵ רְאוּי לְאָדָם שְׂלָא יִסְעֵד בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמְּנַחָה⁵⁶ וּלְמַעְלָה, בְּעֶרְבֵי שִׁבְתָּ, שְׂדִבְרָה זֶה בְּכָל הַכַּפּוּד. וְכָל הַמְּבֹרָה אֶת הַמוֹעֲדוֹת⁵⁷, פְּאֵלוּ נְטֻפֵל⁵⁸ לְעֹבֹדֵת פּוֹכְכִים⁵⁹.

(49 ביצה טו, ב. 50 מצוה לכבד ולענגם. 51 ולפני זה, כתוב "וקראת לשבת עונג", הרי כאן עונג וכבוד. והגאון האדר"ת העיר (בהגהותיו על הרמב"ם) על האחרונים שהסתפקו אם יש מצות עונג ביום-טוב כמו בשבת, ולא הביאו דברי רבינו אלה. ועיין למעלה פ"ב ה"ט. 52 בהל' שבת (פ"ל, ה"ב). 53 לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין, להתלבש בבגדים נאים ובכסות נקיה (שם). 54 לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבוסס - הכל לפי ממונו, לאכול סעודות, לקבוע אותן על היין, לבצוע על שתי ככרות, אכילת בשר ושתיית יין (שם). 55 פסחים צט, ב. 56 מנחה קטנה, וחצי שעה לפני (ראה למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ד במגיד-משנה וכסף-משנה), כדי שיאכל סעודת יום-טוב בערב לתיאבון. 57 פסחים קיא, א. שאינו מכבד ומענג הימים-טובים. ואי אפשר לפרש "המועדות" חולו-של-מועד ובעושה מלאכה (כמו שפירש רשב"ם שם) - שהרי לדעת רבינו (להלן פ"ז ה"א) אין חול-המועד אסור במלאכה מן התורה, ואין סברא לומר שהוא כעובד עבודה-זרה. וכן כתבו ה'תוספות' בחגיגה יח. ד"ה חולו. 58 נתחבר. 59 שנאמר (שמות לד יז-יח): "אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור".

יז. שְׁבַעֲת יָמֵי הַפֶּסַח וּשְׁמוֹנֵת יָמֵי הַחֵג עִם שְׂאֵר יָמִים טוֹבִים⁶⁰ - בְּלֶם אֲסוּרִים בְּהִסְפָּד⁶¹ וְתַעֲנִית⁶². וְחַיֵּב אָדָם לְהִיּוֹת בָּהֶן שְׂמֵחִים⁶³ וְטוֹב לֵב, הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבָנֵי בְנָיו⁶⁴ וְכָל הַנְּלוּיִם עֲלָיו, שְׁנֵאמַר: וְשִׂמְחֵת בְּחֶגְדָּךְ וּגְדִמָּה. אָף-עַל-פִּי שֶׁהַשְּׂמִיחָה הָאֲמוּרָה כָּאן הִיא קְרִיבָן שְׂלָמִים, כְּמוֹ שְׂאֵנוּ מְבַאֲרִין בְּהִלְכוֹת חַגִּיגָה, יֵשׁ בְּכָלֵל אוֹתָהּ שְׂמִיחָה לְשִׂמְחָה הוּא וּבְנָיו וּבָנֵי בִיתוֹ, כֹּל אֶחָד כְּרָאוּי לוֹ.

(60 חג השבועות וראש השנה. 61 משנה, מועד קטן כז, א. 62 פסחים סח, ב. 63 פסחים קט, א. 64 בכת"י, הגירסא: "ובני ביתו").

יח. פִּיצַד⁶⁵ הַקְּטַנִּים - נוֹתֵן לָהֶם קְלִיּוֹת וְאַגֻּזִים וּמְגִדָּנוֹת, וְהַנְּשִׂים - קוֹנֶה לָהֶן בְּגָדִים וְתַכְשִׁיטִים נְאִים כְּפִי מְמוֹנָהּ, וְהַנְּשִׂים - אוֹכְלִין בְּשָׂר וְשׁוֹתִין יַיִן; שְׂאִין שְׂמִיחָה אֲלָא בְּבִשְׂרָה, וְאִין שְׂמִיחָה אֲלָא בִּינֵי. וְכִשְׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה - חַיֵּב לְהַאֲכִיל לַגֵּר לִיתּוֹם וְלִאֲלֻמָּנָה⁶⁶ עִם שְׂאֵר הַעֲנִיִּים

1 אִם שְׂכַח וְלֹא הֵנִיחַ פְּיוֹם רְבִיעֵי - שׁוֹב אֵינוֹ מֵנִיחַ, 2 אֲלָא סוּמְךָ עַל אַחֲרִים, אִם עָרְבוּ עֲלָיו, אוֹ מְקַנָּה 3 קְמַחוֹ⁶⁰ לְמִי שְׂעָרְב, אוֹ יִהְיֶה אֲסוּר לְאִפּוֹת וּלְבָשָׁל 4 לְשִׁבְתָּ. וְכֵן אִם שְׂכַח וְלֹא הִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִיּוֹם 5 רְבִיעֵי - שׁוֹב אֵינוֹ מִפְּרִישׁ עַד מוֹצְאֵי שִׁבְתָּ⁴⁷.

(45 ביצה ו, א: "רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים-טובים של ראש השנה. חזייה דהוה עציב. אמר ליה: "אמאי עציב מר?" אמר ליה: "דלא אותיבי עירוב תבשילין", אמר ליה: "ולותיב מר האדינא (עכשיו), מי לא אמר רבא: מניח אדם עירוב תבשילין מיום-טוב לחבירו ומתנה?" אמר ליה: "אימר דאמר רבא, בשני ימים-טובים של גלויות, בשני ימים-טובים של ראש השנה - מי אמר?") (46 בכת"י, תיבת "קמחו" איננה. 47 כבר כתב הרמב"ם (למעלה פ"א הכ"ד): "שני ימים-טובים של ראש השנה, קדושה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים", אם כן אי-אפשר להתנות "אם היום יום-טוב ולמחר חול", כיון שהם נחשבים ליום אחד.

6 יד. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ שְׂאֲמַרְנוּ הִיוּ בְּזִמְן שְׁהִיו 7 בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרֵאָאָה, 8 וְהִיוּ בְּנֵי הַגְּלִילוֹת עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים כְּדִי לְהַסְתַּלַּק 9 מִן הַסֶּפֶק, לְפִי שְׂלָא הִיוּ יוֹדְעִין יוֹם שְׁקַדְּשׁוּ בְּנֵי 10 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַיּוֹם, שְׂבַנֵּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל 11 סוּמְכִין עַל הַחֲשָׁבוֹן וּמְקַדְּשִׁין עֲלָיו - אִין יוֹם 12 טוֹב שְׁנֵי לְהַסְתַּלַּק מִן הַסֶּפֶק, אֲלָא מְנַהֵג בְּלִבְד.

13 טו. וְלִפְיֶכָּה אֵנִי אוֹמֵר, שְׂאִין מְעָרְב אָדָם וּמַתְנֶה בְּזִמְן 14 הַזֶּה, לֹא עָרוּבֵי תַבְשִׁילִין וְלֹא עָרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְלֹא 15 שְׂתוּפֵי מְבוֹאוֹת, וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂר הַטָּבֵל עַל תְּנַאי; אֲלָא 16 הַכֹּל מְעָרְב יוֹם טוֹב בְּלִבְד⁴⁸.

(48 ואף שמקור הדין הזה, להתנות תנאי על שני ימים-טובים של גלויות, הוא מדברי רבא, שהיה מהאמוראים האחרונים - הרי כתב רבינו בהל' קידוש החודש פ"ה הי"ג: "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף חכמי הגמרא, בעת שחרכה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית-דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי גמרא עד ימי אביי ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין". ואף שבגמרא מבואר ב"עובדא דרבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי", שהדין הזה נהג גם בימי רב אשי? - הרי כתב הרמב"ם בהקדמתו לספר 'משנה תורה' בסדר קבלת החכמים: "שמכלל החכמים שקיבלו מרבא, רב אשי ורבינא", אם כן היו גם הם בדורו של רבא שנהג עד אז סדר קביעת ארץ ישראל (מפרשי הרמב"ם). והראב"ד כאן כותב על חידושו של הרמב"ם בדין זה: "אף-על-פי שיש בדבריו כעין טעם, לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה, שהרי כל-שכן הוא, אם היום השני חול גמור הוא, בוודאי שיכול לעשות עירוב בשני ימים-טובים של גלויות". אבל דעת הרמב"ם היא שמכיון שאנחנו יודעים שהיום הראשון הוא יום-טוב ודאי, והשני נשאר בידינו בתור מנהג,

31 אַנְשִׁים וְנָשִׁים וַיָּבֹאוּ לְיַד עֲבָרָה. וְכֵן יִזְהִירוּ בְּדָבָר
32 זֶה לְכָל הָעָם, כִּדִּי שְׂלֵא יִתְעַרְבוּ אַנְשִׁים וְנָשִׁים
33 בְּבִתְיָהֶם לְשִׁמְחָה, וְלֹא יִמְשְׁכוּ בֵּינָן, שְׂמָא יָבֹאוּ
34 לְיַד עֲבָרָה.⁷³

(72) מקור הדברים בתוספתא (סוכה פ"ד ה"א): "בראשונה כשהיה שמחת בית השואבה, אנשים רואים מבפנים ונשים רואות כבחוץ, וכשראו בית-דין שהם באים לידי קלות ראש, עשו שלש גזוזטרות בעזרה, כנגד שלש רוחות, ששם נשים יושבות ורואות בשמחת בית השואבה, ולא היו מעורבין". (73) קידושין פא, א: "אמר אבין: סקבא דשתא - ריגלא" (ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה - ימות הרגל, שיש קבוצות אנשים ונשים לשמוע דרשה, ונושאים ונותנים זה עם זה, רש"י).

35 כב. יָמִים שְׁבִין רֵאשׁוֹן וְשְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח וְרֵאשׁוֹן
36 וְשְׁמִינֵי שֶׁל חַג הַסֻּפּוֹת, וְהֵן בְּגוּלָה אַרְבָּעָה בְּתוֹךְ
37 הַפֶּסַח וְחֲמֵשֶׁה בְּתוֹךְ הַחֵג - הֵם הַנִּקְרָאִין חֲלוֹ שֶׁל
38 מוֹעֵד, וְנִקְרָאִין מוֹעֵד. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם חֲזִיבִין
39 בְּשִׁמְחָה וְאֶסוּרִין בְּהִסְפָּד וְתַעֲנִית, מִתָּר לְסַפֵּד בְּהֵן
40 תְּלִמִיד חֲכָם בְּפָנָיו;⁷⁴ אֲבָל לְאַחַר שֵׁיבָר - אֶסוּר
41 לְסַפְּדוֹ בְּהֵן. וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים,
42 בְּחִנְיָה וּבְפּוּרִים, שְׁסוּפְדִין בְּהֵן תְּלִמִידֵי חֲכָמִים
43 בְּפָנָיו, אֶף-עַל-פִּי שֵׁמִים אֵלּוֹ אֶסוּרִין בְּהִסְפָּד
44 וְתַעֲנִית; אֲבָל לְאַחַר הַקְּבוּרָה - אֶסוּר לְסַפֵּד בְּהֵן.

(74) מועד קטן כז, ב: "אמר רב פפא: אין מועד בפני תלמיד חכם".

45 כג. אִין⁷⁵ מְנַחֲיִין מְטַת הַמֵּת בְּרָחוּב בְּמוֹעֵד, שְׂלֵא
46 לְהַרְגִיל אֶת הַהִסְפָּד, אֲלֵא מִבֵּיתוֹ לְקַבְּרוֹ.⁷⁶ וְאִין⁷⁷
47 מִתְאַבְּלִין⁷⁸ בְּמוֹעֵד. וְכֵן אִין קוֹרְעִין וְלֹא מְכַרְיִין⁷⁹
48 וְלֹא חוֹלְצִין הַכֶּתֶף⁸⁰ בְּמוֹעֵד עַל הַמֵּת, אֲלֵא קְרוֹבֵיו
49 שֶׁהֵן חֲזִיבִין לְהִתְאַבֵּל עָלָיו.⁸¹ וְאִם הָיָה חֲכָם⁸² אוֹ
49 אָדָם כְּשׁוֹר,⁸³ אוֹ שֶׁהָיָה עוֹמֵד עָלָיו בְּשַׁעַת נְטִילַת
50 נִשְׂמָה - הָרִי זֶה קוֹרֵעַ עָלָיו בְּמוֹעֵד אֶף-עַל-פִּי
51 שֶׁאִינוֹ קְרוֹבֵיו. וְאִין קוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי כָּלָל,
52 וְאֶפְלוֹ קְרוֹבֵיו שֶׁל מֵת.
53

(75) (משנה, מועד קטן כז, א. 76) כלומר כשהקבר מוכן (שו"ע או"ח סי' תקמז). (77) משנה, מועד קטן כד, ב. (78) לא חלה עליו אבילות, דמצוות-עשה של שמחת הרגל שהיא מצוה של רבים, דוחה אבילות שהיא של יחיד (מועד קטן י"ד:). (79) סעודה ראשונה שעושין לאבל אחרי הקבורה. (80) ועכשיו לא נהגו לחלוץ הכתף לאבילות אפילו בחול (שו"ע יו"ד סי' שמ). (81) הם שבעה קרובים. אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, ואשתו. (82) מועד קטן כה, א. (83) הגון (שם).

54 כד. נָשִׁים⁸⁴ בְּמוֹעֵד: בְּפָנֵי הַמֵּת - מְעַנּוֹת, אֲבָל לֹא
55 מְטַפְּחוֹת וְלֹא מְקוֹנְנוֹת; נִקְבַּר הַמֵּת - אִינָן מְעַנּוֹת.
56 בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְחִנְיָה וּפּוּרִים: בְּפָנֵי הַמֵּת - מְעַנּוֹת

1 הָאֲמָלָלִים. אֲבָל מִי שְׂנוּעַל דְּלָתוֹת חֲצָרוֹ, וְאוֹכֵל
2 וְשׁוֹתֵהּ הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ, וְאִינוֹ מְאָכִיל וּמְשַׁקֵּה
3 לְעַנְיִים וְלִמְרֵי גַפְשׁ - אִין זֹו שְׂמַחַת מְצוּהָ,
4 אֲלֵא שְׂמַחַת פְּרִסוֹ; וְעַל אֵלּוֹ נֶאֱמַר: זִכְחִיהֶם
5 פְּלָחֶם אוֹנִים לָהֶם, כֹּל אֲכָלְיוֹ יִשְׁמָאוּ, כִּי לַחֲמֶם
6 לְנַפְשָׁם. וְשִׁמְחָה כְּזֹו קָלוֹן הִיא לָהֶם, שְׂנֵאמַר:
7 וְזִרְתִּי פָּרַשׁ עַל פְּנֵיכֶם, פָּרַשׁ חֲגִיכֶם.

(65) פסחים קט, א: "תנו רבנן, חייב אדם לשמח בנו ובני ביתו ברגל, שנאמר: "ושמחת בחגך", במה משמחם? ביין. רבי יהודה אומר: "אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן", אנשים - ביין, ונשים - בכבל בכגדי צבעונין, בארץ ישראל בכגדי פשתן מגוהצים". (66) שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך".

8 י.ט. אֶף-עַל-פִּי⁶⁷ שְׂאָכִילָה וְשִׁתִּיהָ בְּמוֹעֵדוֹת כֹּכְלָל
9 מְצוּת עֲשֵׂה, לֹא יִהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֵהּ כֹּל הַיּוֹם
10 כְּלוּ⁶⁸, אֲלֵא כִּף הִיא הַדָּת⁶⁹: בְּבִקְרָ⁷⁰ מְשַׁבְּמִין כֹּל
11 הָעָם לְבִתֵּי כְּנִסְיוֹת וְלְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת, וּמִתְפַּלְלִין
12 וְקוֹרְיִין בְּתוֹרָה בְּעִנְיַן הַיּוֹם, וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהֶם
13 וְאוֹכְלִין, וְהוֹלְכִין לְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת, קוֹרְיִין וְשׁוֹנִין
14 עַד חֲצֵי הַיּוֹם, וְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם מִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת
15 הַמְּנַחָה, וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהֶן לְאָכֵל וְלִשְׁתוֹת שְׂאָר
16 הַיּוֹם עַד הַלֵּילָה.

(67) ביצה טו, ב. (68) "כתוב אחד אומר (דברים טז, ח): "עצרת לה' אלקיך", וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה): "עצרת תהיה לכם", הא כיצד? רבי יהושע אומר: "חלקהו, חציו לה' וחציו לכם", חציו אוכל ושותה, וחציו יושב ושונה. (69) הדין. (70) במגילה כג, א אמרו: "ביום-טוב מאחרין לבוא" (לביית הכנסת). ועיין ב'פרישה' ל'טור' או"ח סי' תקכט סק"ה, וב'בירור הלכה' למסכת ביצה טו: ציון ה.

17 כ. כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתֵהּ וְשִׁמַּח בְּרֵגֶל - לֹא
18 יִמְשֵׁף בֵּינָן וּבְשָׁחוּק וְקָלוֹת רֵאשׁ, וְיֵאמַר, שְׂפָל
19 מִי שְׁיֹסִיף בָּהּ - יִרְבֶּה בְּמְצוֹת שְׂמִחָה;
20 שֶׁהַשְּׂכָרוֹת וְהַשְּׁחוּק הַרְבֵּה וְקָלוֹת הָרֵאשׁ אֵינָה
21 שְׂמִחָה, אֲלֵא הוֹלָלוֹת וְסִכְלוֹת, וְלֹא נִצְטוּינּוּ עַל
22 הַהוֹלָלוֹת וְהַסִּכְלוֹת, אֲלֵא עַל הַשְּׂמִחָה שֵׁישׁ בָּהּ
23 עֲבוּדַת יוֹצֵר הַפֶּל; שְׂנֵאמַר: תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ
24 אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב כְּמֵרַב כָּל.
25 הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַעֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְעַבֵּד
26 אֶת הַשֵּׁם לֹא מִתּוֹךְ שְׁחוּק וְלֹא מִתּוֹךְ קָלוֹת
27 רֵאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂכָרוֹת.⁷¹

(71) ברכות לא, א.

28 כא. חֲזִיבִין⁷² בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בְּרֵגְלִים,
29 שִׁיחֵיו מְסַבְּבִין וּמְחַפְּשִׁין בַּגָּנוֹת וּבְפַרְדֵּסִים וְעַל
30 הַנְּהָרוֹת, כִּדִּי שְׂלֵא יִתְקַבְּצוּ לְאָכֵל וְלִשְׁתוֹת שֵׁם

השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה, מה שביעי עצור (ממלאכה) אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורים בכל מלאכה? תלמוד לומר: "וביום השביעי עצרת", השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב אלא להכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת". ויש מן הראשונים שסוברים שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מן התורה. ראה בבאיור הלכה סימן תק"ל. (10) וחמשה סוגי מלאכה מותרים בחול המועד. א. דבר האבד (אם לא יעשנו במועד יפסד הדבר). ב. צרכי מועד לאוכל נפש. ג. פועל שאין לו מה יאכל. ד. צרכי רבים. ה. מעשה הדיוט (שאינו מעשה אומן - משנה ברורה סימן תק"ל). (11) ירושלמי (מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'): "אמר רבי אבא בר ממל: "אילו היה מי שימנה אתי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחול המועד, כלום אסור לעשות מלאכה אלא שיהיו אוכלין ושותין ושומחין ויגיעין בתורה? ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין".

1 ומטפחות, אָבֵל לֹא מְקוֹנְנֹת. אִי זָהוּ עֲנִוּי? שְׁפֵלָן
2 עֲוֹנוֹת כְּאַחַת. קִינָה? אַחַת אוֹמְרַת וְכֵלֶן עֲוֹנוֹת.
3 וְאֶסוּר⁸⁵ לְאָדָם שְׂעוּרָר⁸⁶ עַל מֵתוֹ קָדָם לְרַגֵּל שְׁלֹשִׁים
4 יוֹם, כְּדִי שְׁלֹא יָבוֹא הַרְגֵּל וְהוּא נֶעְצֵב, וְלִבּוֹ דוֹאֵג
5 וְכוֹאֵב מְזַכְרֵן הַצֵּעַר; אֶלָּא יִסֵּר הַדְּאָגָה מִלְּבוֹ, וְיִכְנֹן
6 דַּעְתּוֹ לְשִׂמְחָה⁸⁷.

(84) משנה, שם כח, ב. (85) משנה, שם ח, א. (86) הספד. (87) לקיים מצות התורה: "ושמחת בחגך".

יום ש"ק כ"ט מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) נתבארו בו דיני חולו של מועד ולא נשלמו.

7 א. חֵלֶל²⁴ שֶׁל מוֹעֵד, אָף-עַל-פִּי שְׁלֹא נֶאָמַר בּוֹ
8 'שְׁבִתוֹן'³ - הוֹאִיל וְנִקְרָא 'מְקָרָא קִדְשִׁי'⁵ וְהָרִי הוּא
9 זְמַן חֲגִיגָה בְּמִקְדָּשׁ⁶, אֶסוּר בַּעֲשֵׂיית מְלֹאכָה⁷, כְּדִי
10 שְׁלֹא יִהְיֶה פְּשָׁאָר יָמֵי הַחֹל, שְׁאִין בְּהֵן קִדְשָׁה כְּלָל.
11 וְהַעוֹשָׂה בּוֹ מְלֹאכָה הָאֶסוּרָה - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּת
12 מְרִדוֹת⁸, מִפְּנֵי שְׁאֶסוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁹. וְלֹא כֵּל
13 מְלֹאכֶת עֲבוּדָה אֶסוּרָה בּוֹ פְּיוֹם טוֹב¹⁰, שְׁסוּף הַעֲנִין
14 בְּדְבָרִים שְׁנֹאֶסְרוּ בּוֹ - כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה פְּיוֹם חֵלֶל¹¹
15 לְכָל דְּבָר, לְפִיכָף יֵשׁ מְלֹאכֹת אֶסוּרוֹת בּוֹ וַיֵּשׁ
16 מְלֹאכֹת מִתְּרוֹת בּוֹ.

(2) הם ימי החג שבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום השביעי בפסח, ושבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום השמיני בסוכות. (3) המורה לשבות ממלאכה. (4) בכ"י הגירסא: "יום טוב הוא הואיל ונקרא". (5) (מסכת חגיגה יח.) שמשמעו קדשהו בעשיית מלאכה (רש"י), לנהוג בו קדושה שלא לעשות מלאכה. (6) קרבן חגיגה של יום טוב. (7) בירושלמי (מסכת פסחים פרק ד' הלכה א') מבואר כי יום שאדם מקריב קרבן בבית המקדש הוא אסור בעשיית מלאכה, ומוכיח את זה מתוך הכתוב: "אינו בדין שיהא קרבנך קרב ואתה עסוק במלאכה". ובחגיגה דף י"ח עמוד א' הובאו כמה מקורות. מן הכתוב שחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה (שמות פרק כ"ג פסוק י"ד): "את חג המצות תשמור שבעת ימים", "לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה". ועוד (ויקרא פרק כ"ג פסוק ד'): "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדים", אמר רבי עקיבא: "במה הכתוב מדבר, אם ביום הראשון הרי כבר נאמר: "שבתו", ואם בשביעי הרי כבר נאמר: "שבתו", הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד, ללמדך שאסור בעשיית מלאכה". ועיין בספרי (פרשת ראה פרק ט"ז): "רבי שמעון אומר, פסח וחג (הסוכות) שאינם עונת מלאכה, אמרה תורה עשה זה שבעה וזה שמונה ימים, עצרת (שבועות) שהיא עונת מלאכה (קצירה), אינה אלא יום אחד, מלמד שהתורה חסה על ממונם של ישראל". הרי שחול המועד אסור בעשיית מלאכה. (8) מלקין אותו על שמרד נגד דברי חכמים. (9) במסכת חגיגה שם: "כתוב (דברים פרק ט"ז פסוק ח'): "ששת ימים תאכל מצות וביום

17 ב. וְאֵלוֹ הֵן: כֵּל מְלֹאכָה, שְׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ
18 בְּמוֹעֵד יִהְיֶה שֵׁם הַפֶּסֶד הַרְבֵּה - עוֹשִׂין אוֹתָהּ,
19 וְכִלְכֵּד שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ טַרַח הַרְבֵּה. פִּיּוֹד? מִשְׁקִין¹²
20 בֵּית הַשְּׁלֵחִין¹³ בְּמוֹעֵד, אָבֵל לֹא בֵּית הַמְּשָׁקָה¹⁴;
21 שְׁאֵם לֹא יִשְׁקָה בֵּית הַשְּׁלֵחִין, וְהִיא הָאָרֶץ הַצְּמָאָה
22 - יִפְסְדוּ בּוֹ הָאֵילָנוֹת שְׁבָה. וְכִשְׁהוּא מְשָׁקָה אוֹתָהּ -
23 לֹא יִדְלָה וְיִשְׁקָה מִן הַפְּרִכָּה¹⁵ אוֹ מִמֵּי הַגְּשָׁמִים,
24 מִפְּנֵי שֶׁהוּא טַרַח גְּדוֹל; אָבֵל מְשָׁקָה הוּא מִן
25 הַמְּעִין¹⁶, בֵּין שֶׁהִיא בֵּין שְׁיָצָא לְכַתְּחֵלָה¹⁷ - מִמְּשִׁיכוֹ
26 וּמְשָׁקָה בּוֹ. וְכֵן כֹּל פִּיּוֹצָא פְּנָה.

(12) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (13) אדמה שצמאה למים, ויש בה תעלות להשקאה. (14) שדה צמחים המסתפקת ממי גשמים. (15) מים מכונסין בבור עמוק, ויש טירחא גדולה לדלות ולשאוב משם המים. (16) ממשיך את המים לשם. (17) עכשיו מחדש.

27 ג. הוֹפְךָ¹⁸ אָדָם אֶת זִיתָיו¹⁹ בְּמוֹעֵד, וְטוֹחֵן אוֹתָן וְדוֹרֵךְ
28 אוֹתָן, וּמְמַלֵּא הַחֲבִיטוֹת וְגָף²⁰ אוֹתָן, כְּדִרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
29 בְּחֵל. כֹּל שֵׁישׁ בּוֹ הַפֶּסֶד אֵם לֹא נַעֲשֶׂה - עוֹשֶׂהוּ
30 כְּדִרְכּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף שְׁנוּי. וְכֵן²¹ מְכַנֵּס אָדָם פְּרוֹתָיו
31 מִפְּנֵי הַגְּנָבִים, וְכִלְכֵּד²² שְׂכִינִיסָם בְּצַנְעָה²³, וְשׁוּלָה²⁴
32 פְּשָׁתָנוּ מִן הַמְּשָׁרָה בְּשִׁבִיל שְׁלֹא תֵאבֵד. וְכֵן פְּרָם
33 שְׁהִיָּע זְמַנוֹ לְהַבְּצֵר בְּמוֹעֵד - בּוֹצְרִין אוֹתוֹ²⁵.

(18) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד ב'). שכשנותנים הזיתים במעטן לאחר לקיטה וצוברן שם, מניחם כדי שיתחממו ויתבשלו מאליהן, ונותנן בבית הבוד, והופכן וטוחנן. ואם לא עשה כן עכשיו נפסדים. (19) במשנה (שם) כתוב: "אם היו זיתיו הפוכים", אבל להפוך אותם לא הותר (השגות הראב"ד). אבל בברייתא שם לענין אבלות מפורש "זיתיו להפוך" (כן הנוסחא ברמב"ם פרק ה' מהלכות אבל הלכה י' ובעוד כמה מקורות, ראה מגיד משנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ט מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. מ⁴⁰יִתְּהָ לֹא תְבוּאָה מִחֶפְרָת לְקַרְקַע, וְאֵין לוֹ
 17 מֵה שְׂיֵאכֹל בְּמוֹעֵד אֲלֵא מִמְּנָה - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין
 18 כָּאֵן הַפֶּסֶד⁴¹, אֵין מְצַרִּיכִין אוֹתוֹ לְקִנּוּת מֵה שְׂיֵאכֹל
 19 מִן הַשּׁוּק עַד שְׂיִקְצַר אַחַר הַמוֹעֵד, אֲלֵא קוֹצַר
 20 וּמְעַמָּר וְדָשׁ וְזוֹרָה וּבוֹרֵר וְטוֹחֵן מֵה שֶׁהוּא צָרִיף,
 21 וּבִלְבָד שְׂלֵא יְדוּשׁ בְּפָרוֹת; שְׂכָל דְּבַר שְׂאִין בּוֹ
 22 הַפֶּסֶד⁴² - צָרִיף לְשִׁנּוּת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
 23

ומגדל עזו ושיטת רבינו ידידיה תלמיד רבינו יחיאל מפריש
 על מועד קטן וחידושי הר"ן (שם) והוא הדין לחול המועד
 (מגיד משנה). (20) וסותם. והוא במשנה במסכת מועד קטן
 דף י"ב עמוד ב'. (21) משנה במסכת מועד קטן דף י"ב
 עמוד ב'. (22) ואם הוא דבר שאי אפשר לעשותו אלא
 בפרהסיא, הכל מותר בדבר האבד (רמ"א סימן תקל"ח).
 (23) החמירו כאן לעשות בצנעא מפני שאין ההפסד ברור,
 שאין זה ודאי שיבואו גנבים (מגיד משנה בשם רמב"ן).
 (24) מעלה ומוציא. (25) שבדבר האבד מותר לעשות אפילו
 במחור לקרקע (מגיד משנה).

(40) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (41) (מסכת מועד
 קטן שם): "רב חצדו ליה חצדא (= קצרו לו קציר) בחולא
 דמועדא - דחטיי - דלא הוה פסיד (שדה חטיה שאינה
 נפסדת אם לא יקצרה עכשיו) ואין לו מה יאכל הוה (לא
 היה לו מה לאכול)". (42) שעל ידי השינוי אינו מביא
 הפסד אבל אם מביא הפסד אינו צריך שינוי שהרי כל דבר
 האבד אינו צריך שינוי (כמו שכתב למעלה הלכה ג') וכל
 שכן אם גורם הפסד במעשיו, ועיין כסף משנה.

ד. וְאָסוּר²⁶ לְאָדָם שְׂתִיבּוֹן וְיֵאחַר מְלֵאכּוֹת אֵלּוֹ
 1 וְכִיּוּצָא בְּהֵן וּבְנִיחָם²⁷ כְּדֵי לְעִשׂוֹתָן בְּמוֹעֵד מְפֻנֵי
 2 שֶׁהוּא פְּנוּי. וְכָל הַמְכּוּן מְלֵאכּוֹתוֹ וְהַנִּיחָה לְמוֹעֵד,
 3 וְעִשְׂאָה בְּמוֹעֵד - בֵּית דִּין מְאֻבְדִּין²⁸ אוֹתָהּ וּמְפַקְרִין
 4 אוֹתָהּ לְפָל. וְאֵם²⁹ בְּוֶן מְלֵאכּוֹתוֹ וְמַת - אֵין קוֹנְסִין
 5 בְּנֵו אַחֲרָיו, וְאֵין מְאֻבְדִּין אוֹתָהּ מִמְּנוּ³⁰; וְאֵין מוֹנְעִין
 6 הֶבֶן מִלְעִשׂוֹת אוֹתָהּ מְלֵאכּוֹה בְּמוֹעֵד כְּדֵי שְׂלֵא
 7 תֵּאבֵד.
 8

ז. כְּבָשִׁים⁴³ שְׂיִכּוֹל לְאָכֹל מֵהֵן בְּמוֹעֵד - כּוֹבֶשֶׁן,
 24 וְשְׂאִינָן רְאוּיִין אֲלֵא לְאַחַר הַמוֹעֵד - אָסוּר לְכַבֶּשֶׁן.
 25 וְצַד אָדָם דְּגִים כֹּל שְׂיִכּוֹל לְצוּד⁴⁴, וּמוֹלֵחַ⁴⁵ הַכֹּל
 26 בְּמוֹעֵד; שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׂיֵאכֹל מֵהֵן בְּמוֹעֵד, אֵם יִסְחַט
 27 אוֹתָן בְּיָדוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שְׂתִירְפְּכוּ.
 28

(26) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב').
 (27) שאפשר לו לעשות את המלאכה בשאר ימות השנה,
 לפני המועד או לאחריו, והוא מצמצם אותה למועד.
 (28) "וכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו" (שם). וסובר
 הרמ"ך שהפירוש הוא שמונעין אותו מלעשות המלאכה
 ומניחין את הדבר להיפסד. וקריאת מלה זו היא: יאבדו,
 אבל רבינו סובר כי "יאבדו" פירושו שהבית דין מאבדין
 אותו ומפקדין את הדבר, וקריאת מילה זו יאבדו. וראיה
 לדברי רבינו מהגמרא (שם): "רבי ינאי הוה ליה ההוא
 פרדיסא דמטי זימניה (לקטוף הפירות) בחולא דמועדא,
 קטפיה. לשנה (אחרת) שהיוה כולי עלמא לפרדיסייהו
 לחולא דמועדא, אפקריה רבי ינאי לפרדיסא ההוא שתא",
 הרי שבית דין מפקדין למי שמכוון מלאכתו במועד
 (תוספות יום טוב). (29) (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד
 א'). (30) בכ"י הגירסא: "ואין מאבדין את ממונו".

(43) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') והם פירות,
 ירקות ודגים, שדרך לכבשם במים ובחומץ. (44) ואפילו
 אם הוא צד יותר מכדי הצורך במועד, מותר, מכיון שאין
 כל דג שוה בטעמו אחד להשני, ועל כל צידה יש לומר אולי
 ימצא משובחים יותר לכבוד המועד (מגן אברהם או"ח
 תקל"ג). (45) (מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') לפי
 הלשון השנית שם.

ה. מִי³¹ שְׂצָרִיף לְתַפֵּר לוֹ בְּגָד אוֹ לְבָנוֹת לוֹ מְקוּם
 9 בְּמוֹעֵד³²; אֵם הָיָה הַדְּיוּט וְאֵינוֹ מְהִיר בְּאוֹתָהּ
 10 מְלֵאכּוֹה³³ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ פְּדֻרְפוֹ; וְאֵם הָיָה
 11 אֲמָן מְהִיר - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ מְעִשֶׂה הַדְּיוּט.
 12 פִּיצֵד? בְּתַפְרִיָּה - מְכַלִּיב³⁴, וּבְכַנְיָן³⁵ - מַנִּיחַ אֲבָנִים
 13 וְאֵינוֹ טָח בְּטִיט עֲלֵיהֶן, וְשָׁף³⁶ סִדְקֵי הַקְּרַקְעָה³⁷
 14 וּמְעַגְלָה בְּיַד וּבְרָגְלָה³⁸, כְּעֵין שְׂמַעְגְלִים בְּמַחְלָצִים³⁹.
 15 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
 16

ח. מְטִילִין⁴⁶ שְׂכַר בְּמוֹעֵד לְצָרִיף הַמוֹעֵד; וְשְׂלֵא
 29 לְצָרִיף הַמוֹעֵד - אָסוּר. אֶחָד שְׂכַר תְּמָרִים וְאֶחָד שְׂכַר
 30 שְׁעוּרִים⁴⁷. אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לוֹ יִשֵּׁן, מְעָרִים⁴⁸ וְשׁוֹתָהּ
 31 מִן הַחֶדֶשׁ, שְׂאִין הַעֲרָמָה זוֹ נִפְרָת לְרוּאָה. וְכֵן כָּל
 32 פִּיּוּצָא בְּזָה.
 33

(31) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (32) לצורך
 המועד. (33) מי שאינו מהיר במלאכה סימן שאינו אומן
 (הגר"א). (34) מרחיק התפירות זו מזו, כמו שיני הכלב.
 (35) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א').
 (36) מחליק וסותם. (37) של הגג. (38) שיעשה ברגל
 החלקת הטיח, כדרך שרגילים לעשות בכלי, אבל לא יעשנו
 בכלי (מהריט"ץ). (39) כלי שמחליקים בו הטיט בגנות.

(46) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (47) שיש שם
 טירחא מרובה. (48) לומר שהחדש טוב לו יותר. ואף
 שבגמרא שם חלקו חכמים על רבי יוסי בר יהודה ואמרו:
 "אין מערימין בכך" (הראב"ד בהשגות) ? - הרמב"ם פסק
 כסתמא דגמרא במסכת שבת דף קל"ט עמוד ב' שכיון שאין
 הערמה זאת ניכרת, מותר (מגן אברהם שם סימן תקל"ג).
 ט. כָּל⁴⁹ מְלֵאכּוֹת שֶׁהֵן לְצָרִיף הַמוֹעֵד, כְּשִׁעוּשִׁין
 34 אוֹתָן אֲמָנִיָּה⁵⁰ - עוֹשִׂין בְּצַנְעָה. פִּיצֵד? הַצִּדִּים
 35 וְהַטּוֹחֲנִין וְהַבוֹצְרִין לְמִזְכַּר בְּשׁוּק - הָרִי אֵלּוֹ עוֹשִׂין
 36 בְּצַנְעָה לְצָרִיף הַמוֹעֵד. וְאֵם עֲשֶׂה לְצָרִיף הַמוֹעֵד
 37 הַהוּמִיר - הָרִי זֶה מְתָר.
 38

(49) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב').
 (50) האומנים רגילים לעשות הרבה ביחד, ולכן עליהם
 לעשות מלאכתם בצנעא, כי הרואה לא יכיר שעושה לצורך

17 יב. וְדַנִּים⁶⁰ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁶¹ וְדִינֵי מִפּוֹת וְדִינֵי נִפְשׁוֹת
18 בַּמוֹעֵד. וְמִי שֶׁלֹּא קָבַל עָלָיו הַדִּין - מִשְׁמַתִּין אוֹתוֹ
19 בַּמוֹעֵד. וְכִשְׁם שֶׁדִּנְיָן בַּמוֹעֵד, כִּן פּוֹתְבִין מַעֲשֵׂה בַּיִת
20 דִּין וְכָל הַדּוֹמָה לוֹ⁶². פִּינַד? פּוֹתְבִין הַדִּינִין אֲגָרוֹת
21 שׁוֹם שֶׁשָּׁמוּ לְבַעַל חוֹב, וְאֲגָרוֹת שֶׁמְכָרוּ בֵּהֶן לְמִזוֹן
22 הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, וְשִׁטְרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּנָיִן, וְכָל הַדּוֹמָה
23 לָהֶן מְדַבְּרִים שְׁצָרִיכִים הַדִּינִין לְכַתְּבָם כְּדֵי שִׁינְיָרוּם,
24 כְּגוֹן טַעֲנוֹת בַּעֲלֵי דִינָין אוֹ דְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ עָלֵיהֶן,
25 כְּגוֹן: אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן עָלַי, אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי. מִי
26 שֶׁצָּרִיךְ לָלוֹת בַּמוֹעֵד, וְלֹא הֶאֱמִינוּ הַמְּלוּהַ בַּעֲלֵ-פֶה
27 - הָרִי זֶה פּוֹתֵב שִׁטְר חוֹב. וְכֵן פּוֹתְבִין גִּטִּין וְקִדוּשֵׁי
28 גִּשְׁיִם וְשׁוֹבְרִין וּמִתְּנָתִין; שֶׁכָּל אֶלּוֹ כְּצָרְכֵי רַבִּים הֵן⁶³.

60 (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב'). ואף כאן הטעם הוא מפני שכל אלה מעשי בית דין וכצורך רבים הם (עיי' מגיד משנה). 61 (אם שני הצדדים רוצים להתדיין במועד, אבל לולא כן אין הבית דין קובע זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי "מפני שהעם טרודים במועדות" (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ"ה הלכה ט'). 62 (משנה במסכת מועד קטן דף י"ח עמוד ב'). 63 (יש אומרים שההיתר בכל אלה הוא מפני שהם כדבר האבוד (ראב"ד ועוד).

29 יג. וְאֶסְוֵר⁶⁴ לְכַתֵּב בַּמוֹעֵד אֶפְלוֹ סִפְרִים תְּפִלִּין
30 וּמְזוּזוֹת. וְאִין מְגִיהִין⁶⁵ אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת בְּסִפֵּר
31 הָעֶזְרָה⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה מְלֹאכָה שְׂאִינָה לְצַרְף הַמוֹעֵד⁶⁷.
32 אֲבָל פּוֹתֵב אָדָם תְּפִלִּין וּמְזוּזָה לְעַצְמוֹ⁶⁸, וְטוֹוָה
33 תְּכֵלֶת לְכַבְּדוֹ. וְאִם אִין לוֹ מָה יֵאָכֵל - פּוֹתֵב וּמוֹכֵר
34 לְאַחֲרִים כְּדֵי פְּרַנְסָתוֹ.

64 (משנה שם). 65 (לתקן טעות שבספר. 66) שממנו מגייהם ספר תורה של המלך (למעלה פרק ז' מהלכות ספר תורה הלכה ב' ולהלן פרק ג' מהלכות מלכים הלכה א'). 67 מכיון שיש לציבור ספר תורה אחר לקרוא בו יום טוב. אבל אם אין להם ספר אחר, מותר לכתוב ולהגיה, כדי שיהיה לציבור במה לקרוא (כסף משנה). 68 (שצריך להם לתפילין לאחר המועד מיד.

35 יד. וּמִתְּרִי⁶⁹ לְכַתֵּב אֲגָרוֹת שֶׁל שְׂאֵלַת שְׁלוֹם⁷⁰ בַּמוֹעֵד,
36 וְכּוֹתֵב חִשְׁבוֹנוֹתָיו וּמַחְשָׁב יְצִיאוֹתָיו; שֶׁפְּתִיבוֹת אֵלּוֹ
37 אִין אָדָם נִזְהָר בְּתַקְוָן מְאֹד⁷¹, וְנִמְצָאוּ כְּמַעֲשֵׂה
38 הַדֵּיוֹט בְּמִלְּאֲכוֹת⁷².

69 (משנה שם). 70 (הן "אגרות של רשות" שבמשנה שם. 71) בכ"י התיבה הזאת איננה. 72 (ולדעת הראב"ד ההיתר באלה הוא מטעם שהוא דבר האבד שאולי לא ימצא אחר כך מי שיוליך את המכתב.

39 טו. עוֹשִׂין⁷³ כָּל צָרְכֵי הַמֵּת⁷⁴ בַּמוֹעֵד. גּוֹזְזִין שְׁעָרוֹ,
40 וּמְכַבְּסִין כְּסוּתוֹ, וְעוֹשִׂין לוֹ אֲרוֹן. וְאִם לֹא הָיוּ לָהֶם
41 נְסָרִים - מְבִיאִין קוֹרוֹת וְנוֹסְרִין מֵהֶן נְסָרִים בְּצַנְעָה
42 בְּתוֹף הַבַּיִת⁷⁵. וְאִם הָיָה⁷⁶ אָדָם מְפֹרָס - עוֹשִׂין
43 אֶפְלוֹ בְּשׁוֹק⁷⁷. אֲבָל אִין פּוֹרְתִין עֵץ מִן הַיַּעַר לְנוֹסֵר

המועד, אבל ההדיוט כשהוא עושה לצורך המועד אינו עושה בשיעור מרובה, לכן מותר לו לעשות אף בפרהסיא (פוסקים).

1 י. עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַרְבִּים בַּמוֹעֵד⁵¹. פִּינַד? מְתַקְנִים
2 קְלַקְלוֹי הַמַּיִם שֶׁבְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וּמְתַקְנִין אֶת
3 הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחֹבוֹת. וְחוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת
4 שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, וְכוּרִין⁵² לָהֶן נִהְרוֹת כְּדֵי שִׁישְׁתּוּ
5 מִימֵיהֶן. וְכוֹנְסִים מַיִם לְבוֹרוֹת וּמְעָרוֹת שֶׁל רַבִּים,
6 וּמְתַקְנִין אֶת סְדָקֵיהֶן⁵³. וּמְסִירִין אֶת הַקּוֹצִין מִן
7 הַדְּרָכִים, וּמוֹדְדִין אֶת הַמְּקוּאוֹת⁵⁴, וְכָל מְקוֹה
8 שֶׁנִּמְצָא חֶסֶר - מְגַלִּין⁵⁵ לוֹ מַיִם וּמְשַׁלְּמִין לוֹ
9 שְׁעוֹרוֹ.

51 (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). משום שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים כולם ממלאכה ואם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר "קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קיריא" (קדירה של שותפים אינה לא חמה ולא קרה - הרא"ש). ולפי זה יש אומרים שאם יש מנהיג אחד שהרשות בידו לעשות לבדו, אסור לו לכוון מלאכתו במועד, אלא יעשו המלאכה בשאר ימות השנה (מגן אברהם סימן תקמ"ד). 52 (חופרין. 53) "ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלה (להסיר הקוצין והמכשולות) שכל דמים ששפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאלו הם שפכו, תלמוד לומר (דברים פרק י"ט פסוק י'): והיה עליך דמים" (מסכת מועד קטן דף ה' עמוד ב'). 54 (לראות אם יש בהם שיעור טהרה = ארבעים סאה. 55) ממשיכין.

10 יא. וְיוֹצְאִין⁵⁶ שְׁלוּחֵי בַּיִת דִּין לְהַפְקִיר אֶת
11 הַכֵּלָאִים⁵⁷. וּפּוֹדִין⁵⁸ אֶת הַשְּׁבוּיִים וְאֶת הַעֲרִכִין וְאֶת
12 הַחֲרָמִים וְאֶת הַהֶקְדָּשׁוֹת, וּמְשַׁקֵּין אֶת הַסּוֹטוֹת,
13 וְשׁוֹרְפִין אֶת הַפָּרָה, וְעוֹרְפִין אֶת הָעֵגְלָה, וְרוֹצְעִין
14 עֶבֶד עֲבָרִי, וּמְטַהְרִין אֶת הַמְּצָרַע, וּמְצַיְנִין עַל
15 הַקְּבָרוֹת שֶׁמָּחוּ גִשְׁמִים אֶת צִיּוֹנָהּ, כְּדֵי שִׁיפְרְשׁוּ מֵהֶן
16 הַכְּהָנִים; שֶׁכָּל אֶלּוֹ צָרְכֵי רַבִּים הֵן⁵⁹.

56 (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). 57 לעקור את הכלאים מהשדות. התיירו זה בחול המועד משום שאז בטלים הפועלים ממלאכה, והם נשכרים בזול, וממעות תרומת הלשכה של ההקדש שילמו להם (גמרא) וכל מה שאפשר לחסוך כסף להקדש עושים (רש"י). 58 מקור הלכה זו בירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ב'. 59 "[שכל שבית דין נזקק לעשותו, צורך רבים הוא" (מאירי מסכת מועד קטן דף ב' עמוד א' ד"ה ועושין כל צרכי רבים) ובכלל זה ערכין חרמין והקדשות שצריכין ב"ד (פרק ח' מהלכות ערכין הלכה ב') וכן השקאת סוטה (פרק ג' מהלכות סוטה הלכה א') ועריפת עגלה (פרק ט' מהלכות רוצח הלכה א') ורציעת עבד (פרק ג' מהלכות עבדים הלכה ט'). ואילו פדיון שבוים הוא צורך רבים ממש וטהרת המצורע אף היא לצורך רבים למעט טומאה מישראל, ושריפת פרה לטהר את ישראל. ועיין ריטב"א בתחלת מסכת מועד קטן].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ט מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לענין גילוח מדובר כאן, שהרי באופן זה אין הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אלא לענין כיבוס שאינו אסור אלא בתוך שבעה, שכיון שהיה אסור לכבס בערב יום טוב מותר לו לכבס בחול המועד (כסף משנה). ונעיין בהקדמת מעשה רוקח בשם חידושי משקין להר" חיים בר' דוד תלמיד הרשב"א מה שכתב בשם רבינו הרמב"ם בזה ועיין עוד בשו"ת ר' יהושע הנגיד נכדו של הרמב"ם ("קובץ על יד" ספר ג' ת"ש) שאלה כ]. (89) וכיון שבערב יום טוב כלו לו שבעה, ובכניסת יום טוב נתבטלה ממנו אבילות שלשים, מותר לו להסתפר בחול המועד, מאחר שהיה אנוס ולא יכול להסתפר לפני החג שהיה שבת (כסף משנה). (90) במועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה שלא היה לו שהות להתגלח לפני החג. (91) שאסור להתגלח כל זמן שהוא בנידוי. (92) או נדר.

24 יט. וּכְלֵין⁹³ שֶׁהָיָה לָהֶן פְּנָאֵי לְגַלַּח קִדְם הַרְגֵל וְלֹא
25 גִלְחוּ - אֲסוּרִין. אֲבָל הַנְּזִיר וְהַמְצַרֵעַ שֶׁהֵגִיעַ זְמַן
26 תְּגַלְחָתוֹ - בֵּין בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד, בֵּין קִדְם הַרְגֵל -
27 אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה לָהֶם פְּנָאֵי, מִתְרִין לְגַלַּח בְּמוֹעֵד,
28 שְׁלֹא יִשְׁהוּ קִרְבְּנוּתֵיהֶן⁹⁴. וְכָל הַיּוֹצֵא⁹⁵ מִטְּמָאָתוֹ
29 לְטַהַרְתּוֹ⁹⁶ - מִתְרֵ לְגַלַּח בְּמוֹעֵד. וְקָטָן⁹⁷ שְׁנוּלָד - בֵּין
30 בְּמוֹעֵד, בֵּין לְפָנֵי הַמוֹעֵד⁹⁸ - מִתְרֵ לְגַלְחוֹ בְּמוֹעֵד⁹⁹.
31 וְאֲנָשִׁים¹⁰⁰ מְשֻׁמְרֵי שְׁשֻׁלְמָה מְשֻׁמְרֵן בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד -
32 מִתְרִין לְגַלַּח, מִפְּנֵי שְׁאֲנָשֵׁי מְשֻׁמְרֵן אֲסוּרִין לְגַלַּח
33 בַּשַּׁבָּת שְׁלֵהֶן¹⁰¹.

(93) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (94) שאין מביאים קרבנותיהם אלא אחרי התגלחת (רש"י). (95) במשנה (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'): "והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו". אבל הרמב"ם בפירושו המשנה הביא: "והעולה מטומאתו לטהרתו" וכן הוא בכמה נוסחאות (בדק"ס). (96) והטמא אינו מתקשט כל ימי טומאתו ואינו מתגלח (מגיד משנה). [וכן הוא בספר המצוות (עשין קיב): "וטמא טמא יקרא - שכל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה, וזה שישים לעצמו הכרה יודע בה שהוא טמא". ובחינוך (מצוה קסט): "שיעשה בגופו עניין שיזכר לבני אדם בו שהוא טמא ויסורו ממנו", ובתשובת הגאון (תשובות הגאונים מן הגניזה הוצאת גינצבורג עמ' 38): "הזב כו' ואל יקשט את עצמו אלא יהא מנוול במראהו". וראה בהקדמת כתבי מכון הרי פישל עמ' 12 להגר"ש ליברמן]. (97) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (98) יש אומרים שכל זמן שאינו בן י"ג שנה מותר לגלחו במועד (פרי מגדים). (99) שכיון שאינו חייב במצוות לא שייך לגזור עליו שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. (100) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (101) מבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ב: "ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת (= בשבוע שלהם) כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין".

34 כ. מִתְרֵ לְטַל שְׂפָה בְּחֻלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְלִטַל צְפָרְנַיִם
35 וְאֶפְלוֹ בְּכָלֵי. וּמַעֲבֵרַת הָאִשָּׁה שְׁעַר מִבֵּית הַשָּׁחִי
36 וּמִבֵּית הָעֶרְוָה, בֵּין בְּיַד בֵּין בְּכָלֵי; וְעוֹשֶׂה¹⁰³ כָּל

1 מִמֶּנּוּ לַחֲחוֹת לְאֶרֶז, וְאֵין חוֹצְבִין אֲבָנִים לְבָנוֹת פְּהֵן
2 קָבֵר.

(73) (מסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (74) כמו לתפור תכריכין ואפילו אם הוא מעשה אומן (פרי מגדים). (75) שהמת נמצא שם, שיודעים שנעשה לצורך המת. (76) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ו'). (77) שהכל יודעים שבשביל המת נעשה. "ומה שבזמן הזה רגילין לתקן הארון בחצר בית הכנסת אף על פי שהמת בחצר אחרת, מפני שאין עם רב עתה מיראל ביחד, וכשיש מת בעיר כולם יודעים, והמתים כולם חשובים כמת מפורסם וליכא חסדא" (הגהות מיימוניות).

3 ט.ז. אֵין⁷⁸ רואֵין אֶת הַנְּגָעִים בְּמוֹעֵד, שְׁמָא יִמְצָא
4 טְמָא וְנִמְצָא חֲגוֹ נִהְפֵךְ לְאֲבָל⁷⁹. וְאֵין נוֹשְׂאֵין⁸⁰ נְשִׁים
5 וְלֹא מִיבְמִין בְּמוֹעֵד, כְּדֵי שְׁלֹא תִשְׁתַּכַּח שְׁמַחַת הַחַג
6 בְּשִׁמְחַת הַנְּשׂוּאִין. אֲבָל מִחֲזִיר אֶת גְּרוּשְׁתּוֹ⁸¹,
7 וּמֵאֲרִסִין⁸² נְשִׁים בְּמוֹעֵד, וּבְלִבְד שְׁלֹא יַעֲשֶׂה סְעֻדַת
8 אֲרוּסִין וְלֹא סְעֻדַת נְשׂוּאִין⁸³; שְׁלֹא יַעֲרַב⁸⁴ שְׁמַחַת
9 אַחֲרַת בְּשִׁמְחַת הַחַג.

(78) (משנה במסכת מועד קטן דף ז' עמוד א'). (79) שהרי נוהגים בו כמה דיני אבלות (פרק י' מהלכות טומאת צרעת הלכה ו'). (80) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (81) שאינה שמח עמה כל כך (רש"י). (82) ומותר להתקשר בתנאים לשידוך וגם לעשות סעודה שאינו אירוסין ממש (מור וקציעה). (83) שעל ידי אלו תשתכח שמחת החג ממנו כמבואר בראש ההלכה הזאת. (84) "שנאמר מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת" (פרק י' מהלכות אישות הלכה י"ד וכן הוא בירושלמי).

10 י.ז. אֵין⁸⁵ מְגַלְחִין וְאֵין מְכַבְּסִין בְּמוֹעֵד, גְּזֵרָה שְׁמָא
11 יִשְׁהָה אָדָם עֲצֻמוֹ לְתוֹךְ הַמוֹעֵד, וְיָבֹא יוֹם טוֹב
12 הָרָאוּשׁוֹן⁸⁶ וְהוּא מְנוּל. לְפִיכָף, כָּל מִי שְׁאֵי אָפְשָׁר לוֹ
13 לְגַלַּח וּלְכַבֵּס בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב - הָרִי זֶה מִתְרֵ לְכַבֵּס
14 וּלְגַלַּח בְּמוֹעֵד.

(85) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (86) עיקר הקפידא הוא ביום טוב הראשון וכן כתב בפירושו המשנה והיינו משום שהוא מן התורה לכבד ולענג אותו כמבואר בפרק הקודם (מעשה רוקח).

15 יח. פִּיעֵד⁸⁷? אֲבָל שְׁחַל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּיוֹם
16 טוֹב⁸⁸, אוֹ שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָרִי הוּא
17 שַׁבָּת⁸⁹ שְׁאֵי אָפְשָׁר לְגַלַּח; וְהָבָא מִמְדִּינַת הַיָּם⁹⁰ -
18 וְהוּא, שְׁלֹא יִצָּא לְהַטִּיל, אֶלֶּא לְסַחֲרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ;
19 וְהִיּוֹצֵא מִבֵּית הַשְּׂבִיחַ וּמִבֵּית הָאֲסוּרִים; וּמִי שֶׁהָיָה
20 מְנַדְּהָ⁹¹, וְלֹא הִתִּירוּהוּ אֶלֶּא בְּמוֹעֵד; וּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע⁹²
21 שְׁלֹא לְגַלַּח וְשְׁלֹא לְכַבֵּס, וְלֹא נִשְׁאֵל לְחַכֵּם לְהִתִּיר
22 נְדָרוֹ אֶלֶּא בְּמוֹעֵד - הָרִי אֵלוֹ מְגַלְחִין וּמְכַבְּסִין
23 בְּמוֹעֵד.

(87) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (88) לא

- 1 תְּכַשִּׁיטְיָהּ בַּמוֹעֵד: פּוֹחֶלֶת¹⁰⁴ וּפּוֹקֶטֶת¹⁰⁵, וּמַעֲבֵרֶת
 2 סָרָק עַל פְּנֵיהָ, וְטוֹפֶלֶת עֲצָמָה בְּסִיד¹⁰⁶, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ;
 3 וְהוּא, שְׁתוּבֵל לְקַפְלוֹ¹⁰⁷ בַּמוֹעֵד¹⁰⁸.
- 102 (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א'). (103) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (104) לשים צבע כחול על העיניים. (105) לשים צבע אדום על הלחיים. (106) להעביר שערות. ואף על פי שהיא מתנוולת עכשיו - תשמח אחר כך בעידון הבשר. (107) בכ"י הגירסא: "לקלפו". (108) שאם לא כן אסור, שהרי היא מנוולת בכל ימי המועד ולא תהא מעודנת אלא לאחר המועד.
- 4 כֹּא. הַזְבִּים¹⁰⁹ וְהַזְבֹּת וְהַגְדֹת וְהַיְלִדוֹת וְכָל הָעוֹלָיִם
 5 מִטְמְאָה לְטַהֲרָה¹¹⁰ בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד - הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין
 6 לְכַבֵּס. וְיָמֵי שְׁאִין לוֹ אֶלָּא חֲלוֹק אֲחֻד¹¹¹ - הָרִי זֶה
 7 מִכַּבְּסוֹ בַּמוֹעֵד. מִטְּפָחוֹת הַיָּדִים¹¹² וּמִטְּפָחוֹת
 8 הַסְּפָרִים¹¹³ וּמִטְּפָחוֹת הַסֶּפֶג¹¹⁴ - הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין
 9 לְכַבֵּס בַּמוֹעֵד. וְכֵן¹¹⁵ כְּלֵי פִשְׁתָּן - מִתֵּר לְכַבֵּס
 10 בַּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שְׁצִירֵיכֶן כְּבוֹס תְּמִיד, אֶפְלוּ נִתְכַּבְּסוּ
 11 עָרַב יוֹם טוֹב.
- 109 (משנה במסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (110) וצריכים להחליף בגדיהם שנשמאו. (111) שכיבס אותו לפני המועד. (112) שמנגבים בו ידים. (113) שכורכין בהם ספרי קודש. ויש קוראים "הספרים" והיינו שכל המסתפרים בהיתר כמבואר למעלה (מגיד משנה). (114) שמתנגבים בו בצאתם מהמרחץ. (115) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א').
- 12 כֹּב. אֵיךְ¹¹⁶ עוֹשִׂין סְחוּרָה¹¹⁷ בַּמוֹעֵד, בֵּין לְמִכּוֹר בֵּין
 13 לְקִנּוּת. וְאִם הָיָה דְבַר הָאֵבֶד, שְׁאִינוּ מִצּוֹי תְּמִיד
 14 לְאַחַר הַמוֹעֵד, כְּגוֹן סְפִינּוֹת אוֹ שִׁירוֹת¹¹⁸ שְׂבָאוּ, אוֹ
 15 שֶׁהֵם מְבַקְּשִׁים לְצֵאת וּמְכֹרוֹ בְּזוּלוֹ¹¹⁹ אוֹ לְקַחוֹ בְּיָקָר
 16 - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִנּוּת אוֹ לְמִכּוֹר. וְאֵיךְ¹²⁰ לּוֹקְחִין
 17 בְּתֵימִים¹²¹ וְעֹבְדִים וְבִהְמָה אֶלָּא לְצַרְף הַמוֹעֵד¹²².
- 116 (מסכת מועד קטן דף י' עמוד א'). (117) מפני הטורח (מגן אברהם). (118) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'). (119) ואם לא יקנה מהם יימנע מריוח ואף זה הוא כדבר האבוד. ויש סוברים שאין זה דבר האבוד כיון שאינו מפסיד מן הקרן (מגיד משנה). (120) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (121) בכ"י הגירסא: "בתים אבנים ועבדים". (122) אבל להרויח אסור ואע"פ שכתב רבינו בסמוך שמותר לקנות להרויח - אלו יש להם פרסום גדול בקנייתם ויש בזה לזול המועד (מגיד משנה).
- 18 כֹּג. מוֹכְרֵי¹²³ פְּרוֹת, פְּסוֹת וְכֵלִים - מוֹכְרִין בְּצִנְעָה¹²⁴
 19 לְצַרְף הַמוֹעֵד. בְּיַצֵּד? אִם הָיְתָה הַחֲנוּת פְּתוּחָה
 20 לְזוּיָה אוֹ לְמִבּוּי¹²⁵ - פּוֹתַח בְּדַרְכּוֹ, וְאִם הָיְתָה
 21 פְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים - פּוֹתַח אֶחָת וְנוֹעַל אֶחָת¹²⁶.
 22 וְעָרַב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג הַסְּפֹת¹²⁷ מוֹצֵיא
 23 וּמַעֲשֵׂר אֶת הַשּׁוֹק בְּפִרוֹת, בְּשִׁבִיל כְּבוֹד יוֹם טוֹב.
 24 מוֹכְרֵי תְּבִלִין¹²⁸ - מוֹכְרִין בְּדַרְכּוֹ בְּפִרְהֶסְיָא¹²⁹.
- 123 (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (124) עמו בפירוש שיעשה המלאכה אחרי המועד. (125) בקבלנות, לבנות ביתו של ישראל. (126) שהרי במועד מותר ללכת מחוץ לתחום ויראו שהנכרי עובד בשביל ישראל, בניגוד לשבת שאסור לצאת חוץ לתחום ולפיכך מותר להניח לקבלן הגוי לעשות מלאכה חוץ לתחום (פרק ו' מהלכות שבת הלכה י"ד). (127) שכיר יום שאסור על פי הדין מפני שהוא שלוחו של ישראל. (128) שעושה על דעת עצמו ולא כשלוחו של ישראל.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) נתבארו בו דיני חולו של מועד. ונסתיים הפרק בביאור ערבי ימים טובים, מה הן במלאכה. ובפרט דיני ערב הפסח שדינו חלוק מן השאר.

- א. נְהוֹרוֹת² הַמוֹשְׁכִין מִן הָאֲגָמִים³ - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת
 2 מֵהֶן בֵּית הַשְּׁלָחִין בַּמוֹעֵד; וְהוּא, שְׁלֵא פְּסָקוֹ⁴. וְכֵן
 3 הַבְּרֻכוֹת, שְׁאֵמַת הַמַּיִם עוֹבְרֶת⁵ בִּינֵיהֶן - מִתֵּר
 4 לְהִשְׁקוֹת מֵהֶן. וְכֵן בְּרֻכָה שְׁנֻטְפָה מִבֵּית הַשְּׁלָחִין,
 5 וְעֵדִין הִיא נוֹטְפֶת - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בֵּית

(נמוקי יוסף). 24) שכיון שהיתה לחה מקודם, אין טורח רב להשקותה (מגיד-משנה). 25) לזלף את השדה בהשקייה מועטת בשביל הירקות. 26) ואף שלדברי רבי אליעזר בן יעקב, שפסק הרמב"ם כמותו: "ובלבד שלא ישקה את כל השדה", יש איסור גם להרביץ את השדה? יש לומר שכאן מדובר בבית השלחין, שאם לא יזלף מים - יפסיד הזריעה והוא דבר האבד ומותר (מגיד-משנה).

ד. זְרָעִים²⁷ שְׁלֹא שָׁתו מִלְפָּנֵי הַמוֹעֵד - לֹא יִשְׁקֶם בַּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרִיכִין מִיָּם רַבִּים, וְיָבֵא לְיָדֵי טָרַח יוֹתֵר²⁸. וּמִתְרַ29 לְהִסָּב אֶת הַנְּהָר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם וּלְפָתַח נְהָר שְׁנֻסְתָּם. בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת שֶׁל יָחִיד, אִם הָיָה צָרִיךְ לָהֶם³⁰ - חוֹטְטִין³¹ אוֹתָן, וְשֹׁפְטִין³² אֶת סִדְקֵיהֶם; אֲכָל אֵין חוֹפְרִין אוֹתָן לְכַתְחֵלָה. וְכוֹנְסִים לְתוֹכָם מִיָּם, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לָהֶן. וְעוֹשִׂין³³ נִבְרָכָת³⁴ בַּמוֹעֵד.

27) משנה, מועד קטן ה, ב. 28) וטירחה יתירה אסורה אף במקום הפסד (כסף-משנה). 29) מועד קטן ד, ב. 30) לשתייה. 31) מנקין. 32) וסותמין. 33) (משנה במועד קטן ח:). 34) בריכת מים לכביסה. וכן פירש רש"י. ולא לה שהיתרום חכמים לכבס (למעלה פ"ז הלכה כא) והוא לצורך המועד (מגיד משנה).

ה. עֹכְפָרִים³⁵ שֶׁהֵן מִפְּסִידִין אֶת הָאֵילָנוֹת - צָדִין אוֹתָן בַּמוֹעֵד. בְּשֵׂדֵה הָאֵילָן - צָד פְּדָרְפוֹ. מִצֵּד? חוֹפֵר וְתוֹלָה הַמְּצוּדָה. וְאִם³⁶ הָיָה שְׂדֵה לְבָן³⁷ סָמוּךְ לְשֵׂדֵה הָאֵילָן - צָדִין אוֹתָן בְּשֵׂדֵה הַלְבָן בְּשָׁנוּי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לְשֵׂדֵה הָאֵילָן וְיַחְרִיבוּהָ. וְכִיצֵד צָד בְּשָׁנוּי? נוֹעֵץ שְׁפוּד בְּאָרֶץ, וּמִפָּה בְּקָרְדֵם, וְאַחַר כֵּן מִנְתָּקוֹ, וְנִמְצָא מְקוֹמוֹ גָּמָא.

35) משנה, מועד קטן ו, ב. ושם כתוב: "צדין את האישות ואת העכברים", אישות היא חפרפרת, חיה קטנה שמקלקלת את האילנות על ידי חפירותיה בשדות. 36) כדעת חכמים במשנה שם, שבשדה לבן לא הותר אלא שלא כדרכו, ודוקא הסמוכה לשדה אילן, שכן הוא בברייתא (שם ז). לפי נוסחת רבינו שם (עיין מגיד-משנה). אבל לפי נוסחתנו בברייתא שם, מדברת המשנה בשדה לבן הסמוכה לעיר. ולפי"ז פסקו הר"ף והרא"ש שבשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, מותר לצוד אותן כדרכן, ואם אינה סמוכה לשדה אילן - צדין אותן על ידי שינוי. 37) שדה תבואה שאין שם צל אילנות, נקראת שדה לבן.

ו. כְּתֹל גִּנְהָ שְׁנֻפְלָה³⁸ - בּוֹנְהוּ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט³⁹, אוֹ גוֹדֵר אוֹתוֹ בְּקָנִים וְגָמָא וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. וְכֵן אִם עָשָׂה מַעֲקָה לְגַג - בּוֹנְהוּ אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט⁴⁰. אֲכָל כְּתֹל חֶצֶר⁴¹ שְׁנֻפָּל - בּוֹנְהוּ פְּדָרְפוֹ. וְאִם הָיָה גוֹהָה⁴² - סוֹתְרוֹ מִפְּנֵי הַסְּכָנָה, וּבּוֹנְהוּ פְּדָרְפוֹ.

38) מועד קטן ו, ב. שאין כאן חשש של הפסד גדול אם יכנסו בה בני אדם (רש"י). 39) שמניח אבנים זו על גבי זו, ואינו טח בטיט (פירוש המשניות, וכן הוא בגמרא).

1 הַשְּׁלַחִין אַחֲרָת; וְהוּא, שְׁלֹא פָּסַק הַמַּעֲזִין הַמְּשַׁקֶּה
2 בֵּית הַשְּׁלַחִין הָעֵלְיוֹנָה.

2) מועד קטן ד, א. 3) נחלי מים מכונסים. 4) שאינם פוסקים בשום פעם אלא מושכים תמיד מן האגם, ואין לחשוש שמא יצטרכו למלא בכד ולהשקות, שזוהי טירחה יתירה. 5) אבל בריכות שאין אמת המים עוברת על ידן - אסור להשקות מהן השדות, כי אחר שיוצאו כל המים, יצטרך להביא מים בדלי ממקום אחר, והיא טירחה יתירה בחול המועד - שאסורה. 6) אבל אם פסק המעיין, יש לחשוש שיצטרך להביא מים בדלי ממעיין אחר, ואסור בחול המועד שהוא טירחה יתירה.

3 ב. עֲרוּגָה⁷ שֶׁחֲצִיָּה נִמּוּךְ וְחֲצִיָּה גְבוּהָ⁸ - לֹא יִדְלָה מִמְּקוֹם נִמּוּךְ לְהַשְׁקוֹת מְקוֹם גְבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרַח גְּדוֹל. וּמִתֵּר לְדָלוֹת מִיָּם לְהַשְׁקוֹת הַיְרֵקוֹת כְּדֵי לְאֲכַלְוֹ⁹ בַּמוֹעֵד; וְאִם בְּשִׁבְלֵי לְפִתּוֹן - אִסוּרוֹ¹⁰.

7) מועד קטן ד, א. 8) וכל-שכן כשהן שתי ערוגות ואחת גבוהה מחבירתה, אין דולין מהתחתונה להשקות העליונה ('משנה ברורה' סי' תקלז). 9) שיהיו ראויין לאכילה ועומדין לימכר לצורך אכילה במועד (ריטב"א). 10) שלגבי אוכל נפש או מכשיריו, התיירו חכמים גם טורח גדול בחול המועד, אבל כדי להשביחן אסור לעשות טירחה יתירה שאין זה צורך המועד (רמב"ן).

7 ג. אֵין¹¹ עוֹשִׂין עוֹגִיּוֹת¹² בְּעֵקְרֵי הַגְּפָנִים כְּדֵי שִׁתְּמַלְאוּ מִיָּם. וְאִם הָיוּ עֲשׂוּיּוֹת וְנִתְקַלְקְלוּ¹³ - הָרִי זֶה מִתְקַנֵּם¹⁴ בַּמוֹעֵד. וְכֵן אִמַּת הַמַּיִם¹⁵ שֶׁנִּתְקַלְקְלָה - מִתְקַנֵּין אוֹתָהּ בַּמוֹעֵד. מִיצֵד? הֵיתָה עֲמֻקָּה טַפְחִים¹⁶ - חוֹפֵר בָּהּ עַד שֶׁשָּׂדֶה¹⁷; הֵיתָה עֲמֻקָּה טַפְחִים¹⁸ - מַעֲמִיקָה עַד שֶׁבָּעָה¹⁹. וּמוֹשְׁכִין²⁰ אֶת הַמַּיִם²¹ מֵאֵילָן לְאֵילָן²², וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִשְׁקָה אֶת כָּל הַשְּׂדֵה²³. וְאִם הֵיתָה שְׂדֵה לְחָה - מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת אֶת כָּלָהּ²⁴. וּמְרַבִּיצִין²⁵ אֶת הַשְּׂדֵה בַּמוֹעֵד²⁶. שְׁכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ
16 אֵין בְּהֵן טָרַח יוֹתֵר.

11) משנה, מועד קטן ב, א. 12) חפירות. 13) אבל לא נסתמו לגמרי. 14) אבל אסור להעמיקן יותר משהיו בתחילה (מגיד-משנה, ועיין ביאורי הגר"א סי' תקלז ס"ו, וב'אשל אברהם' לבעל 'פרי מגדים' סק"ה). 15) תעלה להוליך מים בשדה ממקום למקום, ונקראת אמת המים מפני שרוחבה ועומקה היו אמה = ששה טפחים. 16) 10 סנטימטר לאחר הקלקול. 17) טפחים, שהוא שיעור אמה כמו שהיתה מקודם, ואסור להעמיקה יותר (ריטב"א). יוצא שמעמיק בחפירה חמישה טפחים. 18) לאחר הקלקול, ואילו קודם לכן היתה עמוקה שבעה טפחים. 19) שהוא מעמיק חמישה טפחים. 20) משנה, מועד קטן ו, ב. כדברי רבי אליעזר בן יעקב. 21) עושין חפירה סביב האילן למלאות מים. 22) שהאילנות צריכים השקייה כבית השלחין (למעלה פ"ז ה"ב). 23) בשדה הבעל ("בית המשקה" כלשון רבינו למעלה פ"ז ה"ב) הדברים אמורים, והאילנות לא ייפסדו על-ידי מניעת ההשקייה על כל השדה

19 וְאֵת הַפְּרוֹת⁵⁷ שֶׁבֶּהן בְּשֶׁמֶן, וְעוֹקְרִינִן⁵⁸ אֶת הַפֶּשֶׁתָּהּ,
20 מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְחֶפְזָה⁵⁹ בָּהּ בְּמוֹעֵד, וְקוֹצְרִין אֶת
21 הַפְּשׁוֹת⁶⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהִטְלִיחַ לְשֹׁכֵר
22 בְּמוֹעֵד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

54) עבודה זרה נ, ב. ליטול התולעים מן האילנות - משום שהוא טירחה יתירה ('מגן אברהם'). (55) להדביק זבל באילנות, במקום שנקלף הקליפה, ואף כאן ישנה טירחה יתירה. (56) לקצץ מענפי האילנות, וגם זו טירחה יתירה. (57) כדי שנוכל לאכלם במועד. אבל בלא זה - אסור, שאינו נעשה אלא להשביח הפירות ('מעשה רוקח', ועיין לחם-משנה). (58) מועד קטן יב, ב. (59) לכסות בו פירות השטוחים לייבש. (60) מין צמח שבפרחיו משתמשים לבישול השכר (=הכירה).

23 יא. אֵין⁶¹ מְכַנְסִין אֶת הַצֵּאן לְדִיר⁶² כְּדִי שֶׁיִּזְבְּלוּ אֶת
24 הַקְּרָקַע, שֶׁהָרִי הוּא מְדִיר שְׂדֵהוּ בְּמוֹעֵד; וְאִם בָּאוּ
25 מְאֲלִיחֵן - מִתֵּר. וְאֵין מְסִיעִין אוֹתוֹ, וְאֵין מוֹסְרִין
26 לְהֵן שׁוֹמְרִים⁶³ לְנֹעַר⁶⁴ אֶת הַצֵּאן. הָיָה שֹׁכֵר שֶׁבִּת⁶⁵,
27 שֹׁכֵר הָדָשׁ, שֹׁכֵר שְׁנָה, שֹׁכֵר שְׁבוּעָה⁶⁶ - מְסִיעִין
28 אוֹתוֹ⁶⁷, וְשׁוֹכְרִין שׁוֹמֵר לְנֹעַר אֶת צֵאנָם מִמְּקוֹם
29 לְמְקוֹם כְּדִי שֶׁיִּזְבְּלוּ כָּל הַשְּׂדֵה. הַזְּבֵל⁶⁸ שֶׁבְּחָצֵר -
30 מְסַלְקִין אוֹתוֹ לְצַדְדֵי⁶⁹; וְאִם נִעְשָׂה חָצֵר כְּרֶפֶת
31 בְּקֶרֶב⁷⁰ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה.

61) מועד קטן יב, א. (62) שמכניסין בהמות לשדה ושוכבות שם, וכל הלילה מטיילות ממקום למקום עד שמזדבל כל השדה. (63) גוי. (64) מוליכין ממקום למקום, מתוך כך הגללים מתנערים מהן והשדה מזדבל. (65) נשכר לכל השבוע, ולא לאותו היום בלבד. (66) שבע שנים. (67) מכיון שהוא בהבלעה. (68) פסחים נה, ב. (69) ואין מוציאין אותו. (70) שנתרבה הזבל בחצר.

32 יב. הַמְּשׁוּהָ⁷¹ פְּנֵי הַקְּרָקַע: אִם מִתְּפִיז לְתֵּן מְקוֹם,
33 שֶׁיַּעֲמִיד בּוֹ כְּרִי שָׁל תְּבוּאָה⁷² אוֹ שֶׁיִּדְוֹשׁ בּוֹ⁷³ -
34 מִתֵּר; וְאִם נִתְּפִיז לְעַבֹּדֶת הָאֶרֶץ - אָסוּר. וְכֵן
35 הַמְּלַקֵּט עֲצִים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ: אִם לְצַרְף עֲצִים⁷⁴ -
36 מִתֵּר; וְאִם לְתֵּן הַקְּרָקַע - אָסוּר. וְכֵן הַפּוֹתֵק⁷⁵ מֵיָם
37 לְגִנָּה, אִם נִתְּפִיז שֶׁיִּכְנָסוּ הַדְּגָיִם⁷⁶ - מִתֵּר; וְאִם
38 לְהַשְׁקוֹת הָאֶרֶץ - אָסוּר. וְכֵן הַקּוֹצֵץ חֲרִיּוֹת מִן
39 הַדְּקָל: אִם נִתְּפִיז לְהַאֲכִיל לְבֵהמָה⁷⁷ - מִתֵּר; וְאִם
40 נִתְּפִיז לְעַבֹּדֶת הָאֵילָן - אָסוּר. וּמִמְעִשׂוֹ יִפְר לְאִי זֶה
41 דְּבָר הוּא מִתְּפִיז.

71) מועד קטן י, ב. (72) כגון שמשווה את כל השדה (או"ח סי' תקלו). (73) ראה למעלה פ"ז ה"ו, שמותר לדוש במועד לצורך המועד. וכמו כן מותר להשוות פני הקרקע שידוש בו תבואה לצורך המועד. (74) כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים (או"ח שם). (75) פותח. (76) כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו המים, ולמטה מקום שיצאו המים (או"ח שם). (77) כגון שקוצץ כולן מצד אחד (או"ח שם). ובכת"י הגירסא: "לבהמתו".

40) ואם הוא גג שרגילים להשתמש בו, ויש כאן מצוות "ועשית מעקה לגגך", מותר לעשות המעקה כדרכו (ביאור הלכה' סי' תקמ בשם הריטב"א). (41) שיש חשש של גנבים, ודבר האבד אינו צריך שינוי (למעלה פ"ז ה"ג, ולהלן ה"ז). (42) נוטה ליפול.

1 ז. בּוֹנֵה⁴³ אָדָם אֲצֻטְבָא⁴⁴ לִישָׁב אוֹ לִישֵׁן עָלֶיהָ. הַצֵּיר
2 וְהַצְנוּר⁴⁵ וְהַקּוֹרָה⁴⁶ וְהַמְנַעוּל וְהַמְּפַתַּח שְׁנִשְׁבְּרוּ -
3 מִתְּקַנָּן בְּמוֹעֵד כְּדִרְכּוֹ, בֵּין בְּשָׁל בְּרָזָל בֵּין בְּשָׁל עֵץ;
4 שְׂזָה הַפֶּסֶד גְּדוֹל הוּא, שְׂאֵם יִנִּיחַ הַפֶּתַח פְּתוּחַ
5 וְדִלְתוֹת שְׁבוּרוֹת - נִמְצָא מֵאֲבָד כָּל מָה שֶׁבִּפְתִּי.
6 וַיִּכָּר בְּאַרְנוֹ⁴⁷: כָּל שֵׁישׁ בּוֹ הַפֶּסֶד - אֵינוֹ צָרִיף
7 שְׁנִינִי⁴⁸.

43) מועד קטן י, ב. (44) ספסל. ויש אומרים שלא התירו אלא במעשה הדיוט כמו במעקה (מגיד-משנה, רמב"ן, וכ"ה במאירי). (45) חור שבאסקופה התחתונה שהדלת סובבת בו. (46) המשקוף. (47) למעלה פ"ז ה"ג. (48) ואפילו אם נשברו מלפני יום-טוב, אם לא היתה לו האפשרות לתקנם לפני יום-טוב. אבל אם כיוון מלאכתו במועד - אסור (או"ח סי' תקמ).

8 ח. אֵין⁴⁹ חוֹפְרִין קְבֵר לְהִיּוֹת מוֹכֵן לְמַת שְׂיָמוּת⁵⁰,
9 וְאֵין בּוֹנֵין אוֹתוֹ; אֲבָל אִם הָיָה עֲשׂוּי - הָרִי זֶה
10 מִתְּקַנָּן בְּמוֹעֵד. מֵיִצֵּד? מוֹסִיף בְּמִדְתּוֹ אוֹ מִקְצָר
11 מִמִּדְתּוֹ, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה נְכוּן לְעַת שֶׁיִּקְבֵּר בּוֹ.

49) משנה, מועד קטן ח, ב: "אין חופרין כוכין וקברות במועד". ובגמרא שם: "כוכין בחפירה וקברות בבנין". ולכן כתב רבינו: "אין חופרין - ואין בונים". ומפרש רבינו משנה זו שהמדובר בכוכין קבר למתים שימותו (וכן הוא בפירוש המשניות). אבל הראב"ד שואל על זה, מסיפא: "אבל אם הי' עשוי - מתקנו במועד", ואם לפני שמת, למה התירו? (50) אבל אם כבר מת, עושים לו כל צרכו.

12 ט. אֵין⁵¹ מְפַנֵּין אֶת הַמַּת וְלֹא אֶת הַעֲצָמוֹת מִקְבֵּר
13 לְקְבֵר, וְלֹא מִמְּכַבֵּד לְכּוֹזֵי וְלֹא מִכּוֹזֵי לְמְכַבֵּד. וְאָסוּר
14 לְעֲשׂוֹת כֵּן לְעוֹלָם בְּשָׂאֵר הַיָּמִים⁵², אֲלָא אִם כֵּן הָיָה
15 מְפַנֵּהוּ בְּתוֹךְ שְׁלוֹשׁ⁵³ - מְפַנֵּהוּ בְּשָׂאֵר הַיָּמִים אֲפִלּוּ
16 מִמְּכַבֵּד לְכּוֹזֵי.

51) משנה, מועד קטן ח, א. כרבי יוסי. (52) 'ירושלמי' מועד קטן, סוף פ"ב). "יש מי שכתב הטעם לפי שהבלבול קשה למתים, מפני שמתיראין מיום הדין, וזכר לדבר (איוב ג, יג): "ישנתי אז ינוח לי", ושמואל אמר: "למה הרגזתני לעלות?" ואני אומר שאם זה הוא הטעם, אפילו לפנות לתוך שלו היה אסור, אלא עיקר הטעם משום בזיון המת" (הרדב"ז בפ"ד מהלכות אבל ה"טו). (53) "שערב לו לאדם שיהיה נח אצל אבותיו" ('ירושלמי'), וכתב הרמב"ן שהוא-הדין שלהעלותו לארץ ישראל - מותר, וכן אם מתחילה היה דעתם לפנותו - מותר.

17 י. אֵין מִתְּלִיעִין⁵⁴ אֶת הָאֵילָנוֹת, וְלֹא מְזַהֲמִין⁵⁵ אֶת
18 הַנְּטִיעוֹת, וְלֹא מְגַזְמִין⁵⁶; אֲבָל סָכִין אֶת הָאֵילָנוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ט מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא לצורך המועד ('פרי מגדים', ועיין 'תוספות' מו"ק י:).

טז. אין¹⁰² מפנין¹⁰³ מחצר לחצר¹⁰⁴ במועד, ולא
מפעורה לנאה ולא מנאה לפעורה¹⁰⁵; אבל מפנה
הוא מבית לבית באותה חצר. ומביאין פלים שהן
לצורך המועד מבית האמן, כגון פרים וכסותות
וצלוחיות; אבל פלים שאינן לצורך המועד, כגון
מתרשה מן הלויטש או צמר מבית הצבע - אין
מביאין¹⁰⁶. ואם אין לאמן מה יאכל - נותן לו שכרו
ומניחין אצלו. ואם אינו מאמינו - מניחין בבית
הסמוך לו. ואם חושש להם שמה יגנבו - מפנין
לחצר אחרת. אבל לא יביא לביתו, אלא בצנעה¹⁰⁷.

(102) משנה, מועד קטן יג, א. (103) כלים. (104) דרך
רשות הרבים. (105) ב'ירושלמי' (סוף פ"ב) מתיר לפנות
משל אחרים לחצר שלו אפילו מנאה לפעורה, ששמחה היא
לאדם שדר בתוך שלו (הראב"ד, ועיין מגיד-משנה).
(106) משום שירחא שלא לצורך (רש"י). וה'מגן אברהם'
מפרש משום שיחשדו אותו שתיקנו במועד. (107) ושואל
ה'מגן אברהם': אם אין לאומן מה יאכל, למה לא יביאם
בפרהסיא, שהרי מותר לתת לו מלאכה לעשות? ובכת"י
חסרות שתי תיבות הללו "אלא בצנעה".

יז. אסור¹⁰⁸ לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן
המנחה ולמעלה¹⁰⁹, כמו ערבי שבתות. וכל העושה
מלאכה בהן - אינו רואה סימן ברכה לעולם.
וגזרין בו ומבטלין אותו בעל כרחו, אבל אין מניין
אותו מפת מרדות, ואין צריך לומר שאין מנדין
אותו¹¹⁰. חוץ מערב הפסח אחר חצות, שהעושה בו
מלאכה אחר חצות - מנדין אותו, ואין צריך לומר
שמינין אותו מפת מרדות, אם לא נדוהו. לפי שיום
ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים,
מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן¹¹¹.

(108) פסחים ג, ב. (109) מנחה קטנה, שהיא שעתיים וחצי
לפני סוף היום. (110) שהרי נידוי חמור ממכת מרדות
(פסחים נב. ולמעלה פ"א הכ"ב). (111) ש"אינו בדין
שתהא עסוק במלאכה וקרבנך קרב" (ירושלמי' פסחים פ"ד
ה"א). וכיון שנאסר אז, בזמן המקדש - אסור לעולם
(תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום).

יח. לפיכך¹¹² יום ארבעה עשר בניסן אסור בעשיית
מלאכה מדברי סופרים כמו חלו של מועד¹¹³. והוא
קל מחלו של מועד¹¹⁴, ואינו אסור אלא מחצי היום
ולמעלה, שהוא זמן השחיטה; אבל מהנין החמה¹¹⁵
עד חצי היום - תלוי במנהג: מקום שנהגו לעשות
- עושין, מקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין¹¹⁶.

(112) פסחים נ, א. (113) מועד קטן יג, א. (114) ראה
להלן הכ"א. (115) אבל לפני הנץ החמה מותר במלאכה
ואין בזה שום מנהג, כרבי יהודה (פסחים ב:) וכבית הלל

יג. תנור⁷⁸ וכירים, שאפשר שייבשו ויאפה בהן
במועד - עושין; ואם לאו - אין עושין אותן⁷⁹. ובין
כף ובין כף⁸⁰ - בונין⁸¹ על חרש של תנור ועל
הפירה הטפלה שלהן. ומסרגין⁸² את המטות,
ונוקרין⁸³ את הרחים, ופותחין להן עינין⁸⁴,
ומעמידין⁸⁵ אותן, ובונין אמת המים⁸⁶ של רחים⁸⁷.

(78) מועד קטן יא, א. (79) ואם צריך לתנור לחמם מפני
הקור - מותר, שהכל חולים אצל צינה. וכן אם נשבר החלון
וסובל מחמת הקור - מותר לתקן אותו ('משנה ברורה' סי'
תקמ). (80) בין אם יתייבשו ובין אם לא יתייבשו, לפי
שאפשר לאפות עליהם אף אם לא נתייבשה הטפילה
(משנה ברורה). (81) הטפילה, כלומר מתקנים את הטיח
שעל התנור. (82) אורגים (משנה, מועד קטן ח:) כתנאי-
קמא. ובטעם ההיתר, יש אומרים מפני שהוא לצורך המועד
(רבינו ידידיה ב'שיטה' על מועד קטן) ומסרגין הוא מעשה
הדיוט (רבינו ירוחם). ויש אומרים מפני שהוא דבר האבד
(רא"ש) ואין צריך שינוי. (83) מנקין (מועד קטן י:).
(84) חור. (85) מתקנים אותם על עמדם. (86) שמגלגלים
את הריחיים. (87) כל ארבעת הדברים הללו הם לצורך
אוכל נפש, ולכן נעשים כדרכם בלי שינוי (מגיד-משנה).

יד. זופתין⁸⁸ את החבית, כדי שלא יפסד היין⁸⁹.
וזופתין את הבקבוק, מפני שאין בו טרחה⁹⁰. וסותמין
פי החבית של שכר, כדי שלא תפסד. ומתפנין⁹¹ את
הקציעות⁹² בקש, כדי שלא יאבדו. ומרפכין⁹³ את
הבגדים בידיים, מפני שהוא מעשה הדיוט. אבל אין
עושין קשרים⁹⁴ בית הידיים, מפני שהוא מעשה אמן.
וכן כל פיוצא בזה.

(88) מועד קטן יב, א. (89) אף-על-פי שיש בו טורח.
(90) אף-על-פי שאין בו הפסד רב. (91) מכסין (מועד קטן
יג:). (92) פירות השטוחים לייבש. (93) מועד קטן י, א.
(94) לתקן את הקמטים.

טו. קוצצין⁹⁵ צפרנין⁹⁶ חמור של רחים⁹⁷, ובונין
אבוס לכהמה. וסוס שירפב עליו - מתר לטל
צפרניו ולסרקו כדי לנפותו⁹⁸. ואין מרביעין⁹⁹ בהמה
במועד, אבל¹⁰⁰ מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה
רפואה. וכל מאכלות ומשקים שאינן מאכל בריאים
אלא לרפואה - מתר לאדם לאכלן ולשתותן
במועד¹⁰¹.

(95) מועד קטן, שם. (96) וכן לשים ברזלים על הפרסות
(תוספות). (97) והוא לצורך המועד, כי הצפרנים מעכבות
הליכת החמור. ויש אומרים שצריך לעשות מעשה הדיוט
(מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (98) שהוא צרכי רכיבה.
(99) מועד קטן יב, א. מפני שאפשר לעשותו אחר המועד.
(100) מועד קטן, שם. (101) רבינו אלפסי בשם התוספתא
פ"ב דמועד קטן. ואף-על-פי שבשבת ויום-טוב אסור שמה
יבוא לידי שחיקת סממנים (פכ"א מהל' שבת ה"כ). ויש
אומרים שבחול המועד מותר אפילו לשחוק הסממנים שהרי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

26 בְּרִחָה בַּמוֹעֵד מֵעַל הַבִּיצִים - מְחִזְרִין אוֹתָהּ
27 לְמִקּוּמָהּ.

125) משנה, פסחים נה, ב. (126) מוציאים אותו במגריפה.
127) לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות, אבל לתת ביצים תחתן - אסור ולא כרש"י (מגיד-משנה).
128) וכבר נפסדו הביצים מאכילה ואינן ראויות אלא לדגירה. (129) בחול-המועד. (130) תרנגולת אחרת תחתיה, מפני שספק הוא אם תשב על ביצים שכבר הוחמו תחת תרנגולת אחרת, ובערב פסח שאינו חמור כחול-המועד - הקילו בספק זה (מגיד-משנה).

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת שְׁבִיתת יוֹם טוֹב

הַלְכוֹת חֶמֶץ וּמִצָּה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֵה מִצּוֹת. שְׁלֹשׁ מִצּוֹת עֲשֶׂה, וְחֶמֶשׁ מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ פֶרֶט: (א) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֶמֶץ בְּיוֹם אַרְבַּעַת-עָשָׂר מִחֻצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעַלָּה. (ב) לְהִשָּׁבֵת שְׂאוֹר בְּיוֹם אַרְבַּעַת-עָשָׂר. (ג) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֶמֶץ כֹּל שְׁבָעָה. (ד) שְׁלֹא לֶאֱכֹל תַּעֲרֶכֶת חֶמֶץ כֹּל שְׁבָעָה. (ה) שְׁלֹא יִרְאֶה חֶמֶץ כֹּל שְׁבָעָה. (ו) שְׁלֹא יִמְצֵא חֶמֶץ כֹּל שְׁבָעָה. (ז) לֶאֱכֹל מִצָּה פְּלִילִי הַפֶּסַח. (ח) לְסַפֵּר בִּיצִיאת מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה. וּבִבְאוֹר מִצּוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~

בספרו של הרמב"ם שנכתב בתכלית הדיוק, גם סדר ההלכות נכתב בכוננת מכוון, שהרי ידוע מאמר השל"ה שגם סדר וקדימה בתורה הוא בדיוק. ומכאן, שישנו גם קשר בין סיום הלכות שביתת יו"ט להלכות חמץ ומצה. באופן כללי הקדים הרמב"ם הלכות יו"ט הנוגעות לכל הימים טובים בשווה ואח"כ כתב ההלכות הפרטיות הנוגעות לכל יו"ט בפני עצמו, הלכות חמץ ומצה, ראש השנה, שופר, סוכה ולולב.

אבל מלבד הקשר הכללי יש ביניהם גם קשר פרטי, כי בסיום הלכות יו"ט כתב "אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה" וממשיך לבאר החומר המיוחד ב"בערב פסח אחר חצות.. לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן" ובהלכות שאח"כ ממשיך לבאר דינים הנוגעים ליום ארבעה עשר בניסן ובהמשך לזה בהתחלת הלכות חמץ ומצה "שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה".

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן כב)

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~

בין הדינים המבוארים בסוף הלכות יו"ט נכתב "מקום שנהגו לעשות עושין, מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין". ובהמשך לכך הובאה ההלכה שיהודי ההולך

(פסחים נה.). (116) [במנהג זה של מניעה ממלאכה לפני חצות היום, אין הטעם משום קרבן פסח, שהרי אינו קרב אלא לאחר חצות (ועיין 'תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום). ומצאנו בבבלי (מועד קטן יג.) שטעם "המנחה הוא: "משום צורך יום-טוב" כדי להכין צרכי יום-טוב או שיתעסק בצרכי פסחו בזמן בית המקדש או בזמן הזה בצרכי מצה ומרור והכשר כליו וביעור חמץ" (ריטב"א שם). וכן פירש"י (פסחים נ. במשנה). ולפי זה, אין שום מחלוקת בין רש"י והרמב"ם, שהרמב"ם כתב טעמו של הירושלמי' לאחר חצות היום, ורש"י כתב טעמו של ה'בבלי' לקודם חצות היום, וה'מגיד משנה' עשאים כחלוקים, ודבריו צ"ע].

1 י.ט. וְאֶפְלוּ בְּמִקּוּם שֶׁנִּהְיָ לְעֵשׂוֹת - לֹא יִתְחַלְלוּ
2 בְּתַחֲלָה לְעֵשׂוֹת מְלֹאכָה בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר, אַף-עַל-פִּי
3 שֶׁהוּא יָכוֹל לְגַמְרָה קֹדֶם חֻצוֹת; אֲלֵא שְׁלֹשׁ¹¹⁸
4 אֲמִנִּיּוֹת בְּלֶבֶד הֵן, שֶׁמִּתְחַלְלִין בָּהֶם בְּמִקּוּם שֶׁנִּהְיָ
5 לְעֵשׂוֹת¹¹⁹, וְעוֹשִׂין עַד חֻצוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: הַחִטִּיטִין
6 וְהַסְּפָרִין וְהַכּוֹבָסִין. אֲבָל שְׂאֵר אֲמִנִּיּוֹת - אִם הִתְחַל
7 בָּהֶן קֹדֶם אַרְבַּעַת עָשָׂר, הוּא שִׁיגְמַר עַד חֻצוֹת; שְׂאִין
8 הָעַם צְרִיכִין לְשְׂאֵר אֲמִנִּיּוֹת צִרְף הַרְבֵּה.

(117) משנה, פסחים נה, א. (118) מפני שהעם צריכים להם הרבה. (119) והראב"ד מפרש המשנה הנ"ל של "שלוש אומניות", במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. ועיין 'מגיד משנה'.

9 כ. הַהוֹלֵךְ¹²⁰ מִמִּקּוּם שֶׁעוֹשִׂין לְמִקּוּם שְׂאִין עוֹשִׂין -
10 לֹא יַעֲשֶׂה בִּישׁוּב¹²¹, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָת; אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא
11 בְּמַדְבָּר. וְהַהוֹלֵךְ מִמִּקּוּם שְׂאִין עוֹשִׂין לְמִקּוּם
12 שֶׁעוֹשִׂין - לֹא יַעֲשֶׂה. נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי מְקוּם שִׁיבָא
13 מִשָּׁם, וְחֲמָרֵי מְקוּם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא
14 יִתְרָאֵה בְּפָנֵיהֶם שֶׁהוּא בְּטֹל מִפְּנֵי הָאִסוּר¹²². לְעוֹלָם
15 אֵל יִשְׁנֶה אָדָם¹²³, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָת. וְכֵן¹²⁴ מִי שֶׁדַּעַתוֹ
16 לְחֹזֵר לְמִקּוּמוֹ - נוֹהֵג פְּאֻנְשֵׁי מְקוּמוֹ, בֵּין לְהִקְלֵל בֵּין
17 לְהַחְמִיר. וְהוּא, שְׁלֹא יִתְרָאֵה בְּפָנֵי אֲנָשֵׁי הַמְּקוּם
18 שֶׁהוּא בוֹ, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָת.

(120) משנה, פסחים נ, א. (121) או בתוך התחום של אותו הישוב ('מגן אברהם'). (122) ואז אין מחלוקת - שיאמרו שאין לו מלאכה לעשות (גמרא). (123) ממנהג המקום. (124) צריך לומר "וכן כל מיי", כלומר שלא דוקא בענין זה של ערב פסח, אלא בכל מנהג ומנהג הדין כן ('משנה ברורה' סי' תסח ס"ק כב).

19 כא. מוֹלִיכִין¹²⁵ וּמְבִיאִין פְּלִים מִבֵּית הָאֱמִן בְּאַרְבַּעַת
20 עָשָׂר אַחַר חֻצוֹת, אַף-עַל-פִּי שְׂאִינָן לְצִרְף הַמוֹעֵד.
21 וְגוֹרְפִין¹²⁶ זָבַל מִתַּחַת רִגְלֵי בֵּהֶמָּה, וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ
22 לְאִשְׁפָּה. וּמוֹשִׁיבִין¹²⁷ שׁוֹבְכִין לְתִרְנַגְוֹלִים. תְּרַנְגְּלוֹת
23 שִׁישְׁבָּה עַל הַבִּיצִים שֶׁלִּישָׁה יָמִים¹²⁸ או יָתֵר, וּמִתָּה
24 - מוֹשִׁיבִין אַחֲרָת תַּחְתִּיהָ בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר, כְּדֵי שְׁלֹא
25 יִפְסְדוּ הַבִּיצִים. וּבַמוֹעֵד¹²⁹ אִין מוֹשִׁיבִין¹³⁰. אֲבָל אִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ט מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קפא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היתוך ועושהו נזול. (14) חולין קכ, א: "אכילה כתיבא ביה, והאי לאו אכילה הוא? אמר ריש לקיש: אמר קרא (שמות יב טו): "נפש" - לרבות השותה", נפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם, וממילא גם שותה בכלל.

ב. הַחֶמֶץ¹⁵ בַּפֶּסַח¹⁶ אֲסוּר בַּהֲנִיחַ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יֵאָכֵל¹⁷ חֶמֶץ" - לֹא יֵהָא בּוֹ הַתֵּר אֲכִילָה. וְהַמִּנְיָח¹⁸ חֶמֶץ בְּרִשְׁתּוֹ בַּפֶּסַח¹⁹, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא אֲכָלוֹ²⁰, עוֹבֵר בְּשֵׁנֵי לְאוּיָן²¹, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יֵרָאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלְךָ", וְנֹאֲמַר: "שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֶכֶם". וְאֲסוּר²² הַחֶמֶץ וְאֲסוּר הַשְּׂאֹר שֶׁבּוֹ מִחֲמִיצֵין אֶחָד הוּא²³.

(15) משנה, פסחים כא, א. (16) וכן בערב פסח מחצות היום ולמעלה, שכתוב בו "לא תאכל עליו חמץ" (להלן ה"ח), וכל מקום שנאמר "אכילה" - גם איסור הנאה בכלל (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, ועיין כסף-משנה). (17) "מדקרינא גאכל (בצירי), משמע לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה, וסתם הנאות לידי אכילה הן באות, שלוקח בדמים דבר מאכל" (רש"י). וראה בפ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, שאפילו אם נאמר "לא תאכלו" - איסורי הנאה בכלל. (18) משאיר. (19) אבל בערב פסח מחצות היום ומעלה עד כניסת הפסח, אינו עובר על הלאו של "בל יראה ובל ימצא", אלא מוטלת עליו המצוה של השבתת החמץ (וראה למעלה הערה ג, ולהלן פ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה). (20) פסחים ה, ב. (21) ולמה לא יעבור על שלשה לאוין, שהרי כתוב גם (שמות יג, ז): "ולא יראה לך חמץ?" (כסף-משנה) - כבר כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (שורש התשיעי) כי כל "לאו" שלא בא לתוספת ענין ולחדש איזה דבר נוסף בדבר זה, אינו נחשב ל"לאו" יתירא, שלא בא אלא לחזק אותו הלאו בעצמו ולא להוסיף עליו "לאו" נוסף (הגרי"ב). (22) משנה, ביצה ב, א. (23) כתב הראב"ד שאע"פ שלענין שיעוריהם שוים הם - יש הבדל ביניהם, שהרי חמץ שנפסל מאכילת כלב - אינו זקוק לבערו, ושאר שנפסל מאכילת כלב - חייב לבערו, שכך שנינו בתוספתא (ביצה פ"א): "איזהו שאור? המחמץ את אחרים. חמץ? שנתחמץ מידי אחרים, מאימתי קרוי שאור? משיפסל מלאכול לכלב" (ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה).

ג. אֵינּוּ²⁴ לּוֹקֵה²⁵ מִשּׁוּם 'לֹא יֵרָאָה' וְלֹא יִמָּצֵא²⁶ אֶלֶא-אִם-פֶּן קָנָה חֶמֶץ בַּפֶּסַח²⁶ או חֲמִצּוֹ, פְּדִי שְׂמִיעָשָׂה בּוֹ מַעֲשָׂה. אֲכָל אִם הָיָה לוֹ חֶמֶץ קִדְּם הַפֶּסַח, וּבָא הַפֶּסַח וְלֹא בָעֵרוּ, אֶלֶא הִנִּיחוּ²⁷ בְּרִשְׁתּוֹ - אֶף-עַל-פִּי שְׁעָבַר עַל שְׁנֵי לְאוּיָן, אֵינּוּ לּוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שְׂלֵא עָשָׂה בּוֹ מַעֲשָׂה²⁸, וּמִפְּנֵי אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת²⁹.

(24) תוספתא, מכות פ"ד ה"ה. (25) מלקות ארבעים. (26) מן הגוי. ואף-על-פי שהחמץ בפסח אסור בהנאה, וכל דבר שאסור בהנאה אינו בר קנין - כל זמן שהוא ביד גוי הוא ראוי להיות מותר בהנאה אחר הפסח כדין חמץ של גוי, ולכן חלה עליו המכירה (ר"ן בפ"ג דע"ו). (27) השאירו. (28) וכלל הוא בכמה מקומות, שאין חייבים

ממקום אחד למקום אחר, צריך לנהוג כמנהג המקום, ויזהר שלא לעורר מחלוקת אלא יעשה מנהגו בצנעא ו"לא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו...".

ובעבודת האדם: התורה מצוה ליהודי לעמוד בתוקף ובגאון על כל ענייני היהדות תוך ידיעה ש"אתה בחרתנו מכל העמים" ו"רוממתנו מכל הלשונות" ולכן אינו מתפעל כלל מצורת ההנהגה של אומות העולם אשר מסביבו, וענין זה בא לידי ביטוי החול ובענייני המסחר בהם נשאר היהודי בתוקף בתכלית הזהירות מגניבה השגת גבול וכו'. ומכל הנ"ל קונה לעצמו רגש של עליונות ורוממות ביחס למציאותו.

זהו גם הקשר שבין יו"ט וחמץ ומצה, כי יום-טוב הוא זמן רוממות "אתה בחרתנו" ו"רוממתנו מכל הלשונות" ומיד אח"כ הלכות "חמץ ומצה" להדגיש את הצורך בהזירות מיוחדת שלא לבוא בזה לידי תנועה של גאווה ח"ו ולהתרחק ממנה עד הקצה הכי אחרון.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן כב)

(1) כולל גם איסור הנאה, שאף היא בכלל אכילה, כמבואר להלן (הלכה ב). (2) חמשת מיני דגן שהם: חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון, כשמתערבים במים באים לידי חימוץ (להלן פ"ה ה"א). (3) אבל בערב פסח אחר חצות, אינו עובר על בל יראה ובל ימצא (ראה להלן הערה יח, ופ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה).

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(4) כלל בו רבינו איסור החמץ, מהותו וענין אכילתו, וקיומו, וזמניו, ותערובתו, ומה שהוא ממנו בכרת, ומה שהוא בלאו, ומה שהוא מדבריהם.

- 1 א. פֶּל הָאֲכָל⁵ פִּינֵית⁶ חֶמֶץ בַּפֶּסַח מִתְחַלֵּת לִיל
- 2 חֲמִשָּׁה-עָשָׂר⁷ עַד סוֹף יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים בְּנִיטָן
- 3 בְּמִזְיד⁸ - חֵיב פְּרֵת⁹, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי פֶל-אֲכָל חֶמֶץ
- 4 וְנִכְרְתָה¹⁰"; פְּשׁוּגָה - חֵיב קָרְפֵן חֲטָאת קְבוּעָה¹¹.
- 5 אֶחָד¹² הָאֲכָל וְאֶחָד הַמְמַחֵה¹³ וְשׁוֹתָה¹⁴.

(5) גם הנשים הפטורות ממצות-עשה שהזמן גרמא - שהיא זמן לזמן ואינה תדירה - חייבות בזו, כי בכל מצוות לא-תעשה שבתורה, אחד אנשים ואחד נשים חייבים (משנה, קידושין כט.). (6) 30 גראם. (7) ואילו על איסור אכילת חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה, אין עונש כרת אלא מלקות (ראה להלן הלכה ח). (8) שידע שאסור לאכול חמץ בפסח ושחייבים עליו כרת (ראה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). (9) משנה, כריתות ב, א. (10) ומסיים שם הפסוק: "מיום הראשון עד יום השביעי", כלומר מיום ט"ו בניסן עד יום כ"א בו. (11) בניגוד למקרים שהייתה התורה קרבן עולה ויורד, הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ואם היה דל מביא עשירית האיפה. ואילו חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד (רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"ד). (12) תוספתא פסחים פ"א ה"י. (13) ממיס אותו על ידי

קפב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ט מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 לֹא תֹאכְלוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֹׂאֵל כְּזֹאת
18 חֻמֵץ בְּתוֹךְ הַתְּעַרְבָת בְּכַדֵי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיציִים⁴¹,
19 הוּא שְׁלוֹקָה מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם אֵין בְּתְעַרְבָת כְּזֹאת
20 בְּכַדֵי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיציִים - אֶף-עַל-פִּי שְׁאִסוּר⁴² לוֹ
21 לְאֹכֵל, אִם אֲכָל אֵינוֹ לוֹקָה⁴³, אֲלֵא מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת
22 מְרֻדוֹת⁴⁴.

מלקות על לאו שאין בו מעשה. ואף שיש כאן "עשה" של תשבתו שאור מבתכם, והרי הוא לאו הניתק לעשה, ואין לוקין עליו גם בשעה מעשה (משנה-למלך)? יש לומר, שכיון שמצוות-עשה של תשבתו היא בערב פסח, והלאו של כל יראה ובל ימצא הוא בתוך הפסח, הרי הוא "לאו שקדמו עשה", שאינו בגדר לאו הניתק לעשה, ולוקים עליו ('סדר המשנה'). (29) עונש מדרבנן על מרדו שעבר על איסור תורה.

39) משנה, פסחים מב, א. 40) "על חמץ דגן גמור - עונש כרת, על עירובו - בלאו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים - על עירובו, בלא כלום" (פסחים מג.). וכתב רבינו יצחק אלפסי שם: "אף-על-גב דאמרו רבנן עירובו בלא כלום, מילקא הוא דלא לקי, אבל איסורא איכא (מלקות אין כאן, אבל איסור דרבנן יש כאן) והני מילי היכא דליכא כזית (שאינן כזית) בכדי אכילת פרס (=אכילת שלש ביצים) - אבל היכא דאיכא כזית (שיש כזית) בכדי אכילת פרס - אפילו לרבנן לוקה". ומקור הדברים שבתערובת שיש בכזית בכדי אכילת פרס אינו חייב כרת אלא מלקות בלבד, הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, כ) והובאה בדברי רבינו ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קצח): "כל מחמצת לא תאכלו, לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי. יכול יהא חייבין עליהן (כרת), תלמוד-לומר חמץ, מה חמץ מיוחד שהוא מין גמור (=כלי תערובת) - יצאו אלו שאינן מין גמור. למה באו? ליתן עליהן לא-תעשה (=ללקות עליו)". (וראה במגיד-משנה וכסף-משנה ובספרו של הגר"מ כשר "הרמב"ם ומכילתא דרשב"י" עמ' נד). 41) משנה, כריתות יב, ב. וזהו הנקרא בגמרא ובפוסקים "בכדי אכילת פרס". ולדעת רש"י שיעורו בכדי אכילת ארבע ביצים. 42) שהרי חמץ בפסח אינו בטל. 43) כי יותר מכדי אכילת פרס, אינו מצטרף. 44) מדרבנן. ככל אוכל פחות מכשיעור (להלן הלכה ז).

1 ד. חֻמֵץ³⁰ שְׁעֵבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אֲסוּר בְּהִנְיָה לְעוֹלָם³¹.
2 וְדָבָר זֶה קָנָס הוּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים³², מִפְּנֵי שְׁעֵבַר עַל
3 'כָּל יִרְאֵהוּ וְכָל יִמְצֵא', אֲסֻרוֹהוּ אֶפְלוּ הִנְיָחוּ בְּשִׁגְגָה
4 אוּ בְּאִנְסָה³³, כְּדֵי שְׁלֹא יִנְיַח אֲדָם חֻמֵץ בְּרִשְׁוֹתוֹ בְּפֶסַח
5 כְּדֵי שְׂיִהְיֶה בּוֹ אַחַר הַפֶּסַח.

30) משנה, פסחים כח, א. 31) [כמו חמץ בפסח, שגם אם שרפו - אפרו אסור (להלן פ"ג הי"א)], כן קנסו בחמץ שעבר עליו הפסח שיהיה אסור בהנאה גם לאחר שריפתו. 32) כרבי שמעון שם. אבל לרבי יהודה - איסורו מן התורה. 33) שהיה אנוס ולא יכול לבערו, וגם לא לבטלו שהרי אינו ברשותו. והמקור לדברי רבינו הוא ממה שאמרו (בבא-קמא צו:): "גזל חמץ ועבר עליו הפסח, אומר לו: הרי שלך לפניך", הרי שאסור בהנאה ואף-על-פי שעבר עליו הפסח באונס (חידושי הרמב"ן לפסחים לא: ועיין מגיד-משנה).

23 ז. הָאוֹכֵל מִן הַחֻמֵץ עֲצָמוֹ⁴⁵ בְּפֶסַח כָּל-שֶׁהוּא, הָרִי
24 זֶה אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֹאָמַר: "לֹא יֹאכְל⁴⁶". וְאֶף-
25 עַל-פִּי-כֵן אֵינוֹ חַיֵּב כְּרַת אוּ קֶרֶן, אֲלֵא עַל כְּשֶׁעוֹר
26 שֶׁהוּא כְּזֹאת. וְהָאוֹכֵל פְּחוֹת מִכְּזֵית מִמֶּזֶיז, מִפִּין
27 אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת.

6 ה. חֻמֵץ שֶׁנִּתְעַרַב בְּדָבָר אַחַר תּוֹךְ הַפֶּסַח³⁴ - בֵּין
7 בְּמִינוֹ, בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ - הָרִי זֶה אוֹסֵר בְּכָל-שֶׁהוּא³⁵.
8 וְחֻמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אֶף-עַל-פִּי
9 שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה, אִם נִתְעַרַב³⁶ - בֵּין בְּמִינוֹ, בֵּין
10 שְׁלֹא בְּמִינוֹ - הָרִי זֶה מְתָר לְאֹכְלוֹ אַחַר הַפֶּסַח³⁷.
11 שְׁלֹא קָנְסוּ וְאֲסֻרוֹ אֲלֵא בְּחֻמֵץ עֲצָמוֹ³⁸, אֲבָל הַתְּעַרְבָת
12 מְתָר בְּאֲכִילָה לְאַחַר הַפֶּסַח.

34) דוקא תוך הפסח, אבל בערב פסח אחר חצות היום - אינו אוסר אלא במינו בלבד, כדלהלן הערה הבאה. 35) במשנהו. והטעם בזה מפני שהוא "דבר שיש לו מתירין", שאין התערובת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת, לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. ואף-על-פי שכל דבר שיש לו מתירין שנתערב בשאינו מינו, בטל בששים - חמץ שאמרה בו התורה "כל מחמצת לא תאכלו" החמירו בו (רמב"ם פט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ט"ב). ודוקא תוך הפסח, שאז נאמר פסוק זה "כל מחמצת לא תאכלו" - אוסר בין במינו ובין שלא במינו, אבל בערב הפסח אחרי חצות היום - אינו אוסר אלא במינו בלבד (כסף-משנה). 36) אפילו בתוך הפסח ('מעשה רוקח'). 37) אבל בתוך הפסח חייב לבער את הכל, מפני החמץ שנתערב בתוכו ('מעשה רוקח'). 38) שנשאר לאחר הפסח.

45) שאם נתערב בהיתר - מבואר למעלה בהלכה ו'. 46) ומזה למדנו (למעלה ה"ב) שחמץ אסור בהנאה, אם כן כשאכל כל שהוא הרי נהנה מן האיסור, ועבר על איסור תורה ('צפנת פענח').

28 ח. אֲסוּר⁴⁷ לְאֹכֵל חֻמֵץ בְּיוֹם אַרְבַּע־עֶשֶׂר מִחֻצוֹת
29 הַיּוֹם וְלִמְעֻלָּה, שֶׁהוּא מְתַחַלֵּת שְׁעָה שְׁבִיעִית בְּיוֹם.
30 וְכָל הָאוֹכֵל⁴⁸ בְּזִמְן הַזֶּה⁴⁹, לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה⁵⁰,
31 שְׁנֹאָמַר: "לֹא תֹאכְל עָלָיו חֻמֵץ" - כְּלוּמַר, עַל קֶרֶן
32 הַפֶּסַח. כֶּף לְמִדוּ⁵¹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵² בְּפִרוּשׁ דְּבָר זֶה:
33 לֹא תֹאכְל חֻמֵץ מִשְׁעָה שְׂרְאוּיָה לְשִׁחִיטַת הַפֶּסַח,
34 שֶׁהוּא בֵּין הַעֲרִיבִים וְהוּא חֻצֵי הַיּוֹם⁵³.

13 ו. אֵין³⁹ חַיֵּבִין כְּרַת אֲלֵא עַל אֲכִילַת עֲצָמוֹ שֶׁל חֻמֵץ,
14 אֲבָל עֲרוּב חֻמֵץ, כְּגוֹן כּוֹתֵחַ הַבְּבִלִי וְשֶׁכֶר הַמְּדִי וְכָל
15 הַדּוּמָה לָהֶן מְדַבְּרִים שֶׁחֻמֵץ מְעַרְבֵי בָהֶן - אִם אֲכָלָן
16 בְּפֶסַח, לוֹקָה וְאֵין בּוֹ כְּרַת⁴⁰, שְׁנֹאָמַר: "כָּל מִחְמָצַת

47) פסחים ד, ב: "דכולי עלמא מיהא, חמץ משש שעות ולמעלה - אסור". ובנוסחאות מדוייקות שנקראו לפני זקני

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום ראשון כ"ג מרחשון – ספר המדע – הל' עבודת כוכבים קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

התלמוד, כתוב: "דכולי עלמא מיהא חמין משש שעות ולעלמא דאורייתא" ('ספר המצוות' מצות לא-תעשה קצט). אבל הנהנה, כגון שמכר לגוי, אינו לוקה (משנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח). (49) בכת"י הגירסא: "אחר זמן זה", וכו' ב'לחם משנה'. (50) פסחים כח, ב: "וימנין לאוכל חמין משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא-תעשה? שנאמר: "לא תאכל עליו חמין", דברי רבי יהודה". ולא כרבי שמעון שם שאמר שבערב הפסח אינו עובר עליו בלאו. וראה למעלה הלכה ד' שבענין אחר הפסח פסק רבינו כרבי שמעון ולא כרבי יהודה (ועיין ראב"ד ומגיד-משנה). (51) פסחים ה, א. (52) הקבלה. (53) ואף שקודם הפסח צריכים להקריב את קרבן התמיד, ותמיד ששחטו לפני חצות פסול, אם כן בעל כרחו זמן שחיתת הפסח הוא לא בחצות אלא שעה אחרי חצות אחרי שחיתת התמיד? מכל-מקום כיון שבדיעבד אם שחט הפסח קודם לתמיד כשר, אם כן מחצות היום ואילך נחשב זמן שחיתת הפסח ('תוספות' שם ד"ה לא תשחט).

11 י. הָא לְמִדָּתָא, שְׁמַתָּר לְאַכֵּל חֲמִין בְּיוֹם אַרְבַּעַה-עָשָׂר
12 עַד סוֹף שָׁעָה רְבִיעִית⁶⁴; וְאִין אוֹכְלִין בְּשָׁעָה
13 חֲמִישִׁית, אֲכָל נְהַיֵּן בְּיוֹם⁶⁵; וְהָאוֹכְלִים⁶⁶ בְּשָׁעָה שְׁשִׁית⁶⁷,
14 מִפִּיִן אוֹתוֹ מִפֶּת מַרְדוּת⁶⁸; וְהָאוֹכֵל מִתְחַלֵּת שָׁעָה
15 שְׁבִיעִית, לוֹקֵה.

64) שהוא שלישי היום. (65) לתת לפני בהמות ועופות ולמכור לנכרי. (66) או נהנה (לחם-משנה). ועיין עוד במשנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח (ד"ה וראיתי לה"ה). (67) אבל האוכל בשעה חמישית, אין מכים אותו מכת מרדות, שכיון שלא נאסר או אלא באכילה ולא בהנאה - לא החמירו בו גם לענין מכת מרדות (לחם-משנה). (68) כדין המורד נגד חכמים ועובר על איסור דרבנן.

ט. וְאִסְרוּ⁵⁴ חֲכָמִים לְאַכֵּל חֲמִין מִתְחַלֵּת שָׁעָה
שְׁשִׁית, כְּדִי שְׁלֵא יַעַב אֲסוּר תּוֹרָה⁵⁵. וּמִתְחַלֵּת שָׁעָה
שְׁשִׁית יִהְיֶה הַחֲמִין אֲסוּר בְּאֲכִילָה וּבִהְנִיָּה כֹּל שָׁעָה
שְׁשִׁית מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים; וּשְׁאָר הַיּוֹם, מְשֻׁבְּעִית
וּלְמַעֲלָה - מִן הַתּוֹרָה. שָׁעָה חֲמִישִׁית אִין אוֹכְלִין בָּהּ
חֲמִין, גְּזָרָה⁵⁶ מִשּׁוּם יוֹם הַמַּעֲנֵן⁵⁷, שְׁמָא יִטְעָה בֵּין
חֲמִישִׁית לְשְׁשִׁית⁵⁸. וְאִינוּ אֲסוּר בִּהְנִיָּה בְּשָׁעָה
חֲמִישִׁית. לְפִיכֵךְ תּוֹלְדִין⁵⁹ בָּהּ תְּרוּמָה וְלָחֶם-תּוֹדָה⁶⁰
9 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִחֲמִין שֶׁהוּא קָדֵשׁ - לֹא אוֹכְלִין⁶¹ וְלֹא
10 שׁוֹרְפִין⁶² עַד שֶׁתִּגְיַע שָׁעָה שְׁשִׁית, וְשׁוֹרְפִין הַכֹּל⁶³.

(54) משנה, פסחים יא, ב. (55) שלא יטעה בשעות, ויבוא

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – כ"ג-כ"ט מרחשון תשע"ח

11 יִהְיֶה הַיִּשְׂרָאֵל מְבַדֵּל מֵהֶן וְיִדְוַע בְּמַלְבוּשׁוֹ⁴ וּבְשֵׁאָר
12 מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבַדֵּל מֵהֶן בְּמַדְעוֹ⁵ וּבְדַעוֹתָיו⁶.
13 וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאֲבַדְלָה⁷ אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים". לֹא
14 יִלְבַּשׁ⁸ בְּמַלְבוּשׁ הַמִּיֻּחָד⁹ לָהֶן, וְלֹא יִגְדֵל צִיצִית¹⁰
15 רֵאשׁוֹ כְּמוֹ צִיצִית רֵאשָׁם, וְלֹא יִגְלַח מִן הַצְּדָדִין
16 וְיִנְיַח הַשַּׁעַר בְּאֶמְצַע כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין, וְזֶה הַנִּקְרָא
17 בְּלוּרִית¹¹. וְלֹא יִגְלַח הַשַּׁעַר מִכְּנָגַד כְּנִיּוֹ מֵאֲזֵן לְאֲזֵן
18 וְיִנְיַח הַפְּרָעֵ¹² מִלְּאֲחֵרָיו, כְּדָרָף שְׁעוֹשִׂין הֵן¹³. וְלֹא
19 יִבְנֶה מְקוֹמוֹת כְּבָנִין הַיְכָלוֹת שֶׁל עַפּוֹ"ם¹⁴ כְּדִי
20 שְׁיִכְנְסוּ בָּהֶן רְבִים, כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין. וְכֹל הָעוֹשֶׂה
21 אַחַת מֵאלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - לוֹקֵה¹⁵.

(2) בתספורת השער ובגידולו, כמבואר בסמוך. (3) אמרו (ספרא, אחרי'): "וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו? והלא

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"ח

הִלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים

וְחֻקוֹת עוֹבְדֵיהֶּ

פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

(1) על מה נאמר: "ובחוקותיהם לא תלכו"; איזהו מנחש, ואיזהו קוסם; דיני עונן ומכשף.

16 א. אין הולכין בחקות העובדי כוכבים ולא מדמין
17 להן, לא במלבוש ולא בשער² וכיוצא בהן, שנאמר:
18 "ולא תלכו בחקת הגוים", ונאמר: "ובחקותיהם לא
19 תלכו"³, ונאמר: "השמר לך פן תקנש אחריהם" -
20 הפל בענין אחד הוא מזהיר, שלא ידמה להן; אלא

13 היום, שאם אצא, יפגעני אדם רמאי! וכן אלו
14 ששומעים צפצוף העוף²¹ ואומרים: יהיה כף ולא
15 יהיה כף! טוב לעשות דבר פלוני, ורע לעשות דבר
16 פלוני! וכן אלו שאומרים: שחט תרנגול זה, שקרא
17 ערבית²²! שחט תרנגולת זו, שקראה כמו תרנגול!
18 וכן המשים סימנים לעצמו: אם יארע לי כף וכף,
19 אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי, לא אעשה!
20 פאליעזר עבד אברהם²³; וכן כל פיוצא בדברים
21 האלו, הפל אסור. וכל העושה מעשה מפני דבר
22 מדברים אלו, לוקה.

19) מלשון: נישתי ויברכני ה' בגללך (בראשית ל, כז).
לחשוב איזה דבר לאות וסימן; לקסום ולהגיד עתידות על
פי אותות שונים. 20) (סנהדרין סה:). 21) (שם, סו:).
22) כמו עורב (רש"י, שבת סז:). 23) שסמך על ניהושו
ואמר: והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה,
ואמרה: שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך
ליצחק (בראשית כד, יד). וכל כך היה לבו בטוח בניהושו,
שתיכף אחרי השקותה את גמליו נתן צמידים על ידיה, עוד
בטרם ששאל אותה: בת מי היא ובטרם ידע כי ממשפחת
אברהם היא, והראב"ד בהשגותיו מתקיף קשה את רבינו
ואומר: "זה שיבוש גדול, שהרי דבר זה מותר ומותר! ואיך
חשב על צדיקים כמותם, כמו אליעזר עבד אברהם ויונתן
בן-שאול - שגם הוא נישח במלחמתו עם הפלשתים, באמרו
לנער נושא כליו: ואם כה יאמרו: עלו, ועלינו... וזה לנו
האות (שמואל יד, י) - שהם נישחו ועברו על "לא
תנחשו?!". ומה שאמרו חז"ל (חולין צה:): "כל נחש שאינו
כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן-שאול אינו נחש" - לא
לענין איסור נאמר, אלא לומר: שאין ראוי לסמוך על נחש
אחר שלא הותנה מראש כנחש אליעזר ויונתן, שהדגישו
ואמרו: אם יארע כך - נעשה זה; ואם לא יארע כך - לא
נעשה". והראב"ד מסיים: "אלמלי היו הם בחיים היו
מצלפים לו פולסי דנורא". אבל לאמתו של דבר דעת
רבינו מתאימה לדעת רבותינו ז"ל, ונחש כזה של אליעזר
ויונתן אסור. שהרי המאמר הנ"ל שבמסכת חולין, לענין
איסור נאמר ולא כדעת הראב"ד. אולם כדי ליישב גם את
תמיהתו של הראב"ד איך עברו אליעזר ויונתן על "לא
תנחשו", מגדיר יפה הר"ן (חולין, שם), שה"נחש" שאסרה
תורה היא רק בתולה את מעשיו בסימן שאין השכל מחייב
אותו לתועלתו של הדבר או להפסדו, כגון: "נפל פתו מפיו"
וכדומה. אבל התולה מעשהו בסימן שהשכל מחייב אותו -
וודאי אין זה נחש, וזהו הניחוש של אליעזר ויונתן: אם
הנערה תיענה לו ולא תתרשל ותשאב ותשקה גם את
הגמלים - אות ומופת הוא, כי חרוצה היא וטובת לב וראויה
היא להיות לאשה לבן-אדוניו. וכן אם הפלשתים לא יאמרו:
"דומו! עד הגיענו אליכם", ויאמרו: "עלו אלינו!" אות
הוא, כי נפל פחד העברים עליהם. ולסימנים כאלה לא
נאמר: "נחש", כי כך הם כל מעשי בני אדם ותחבולותיהם
בנויים על סימנים ואותות הגיוניים.

ה. מי שאמר: דירה זו שפניתי, סימן טוב היתה
עלי²⁴! אשה זו שנשאתי ובהמה זו שקניתי מברכת

כבר נאמר (דברים יח, י): "לא ימצא כן מעביר בנו ובתו
באש" וכיו"ב, ומה תלמוד לומר: "ובחוקותיהם לא תלכו?
- שלא תלכו בנימוסות שלהם, בדברים החקוקים להם,
כגון: תיאטראות וקרקסאות" וכו'. 4) כמו שאמרו (ספרי,
ראה): "פן תנקש אחריהם" וגו' - שלא תאמר: הואיל והם
יוצאים באבטיגא (מין מלבוש) - אף אני יוצא באבטיגא;
הואיל והם יוצאים בארגמן - אף אני יוצא בארגמן וכו'.
ורבינו (ב"ספרי-המצוות, "ל"ת ל) מוסיף ואומר: "וכבר
ידעת לשון הנביא על כל הלובושים מלבוש נכרי", כוונתו
לדברי הנביא (צפניה א, ח). 5) בתורתו ובהשקפת עולמו.
6) במידותיו. 7) "אם מובדלים אתם מן העמים - הרי
אתם שלי, ואם לאו - הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו"
(ספרא, קדושים). 8) רבינו הולך ומפרט בזה מה שאמר
עד כאן בדרך כלל. 9) לא נתכוון רבינו לאסור אלא
מלבוש המיוחד להם ופרשו הישראלים ממנו משום צניעות
וכדומה; ואם הישראלים ילבשוהו כעת אחרי שפרשו ממנו,
יהא נראה כאילו הם מודים בהם ונמשכים אחריהם. אבל
מלבוש שאינו מיוחד להם - אין ישראל חייב להשתנות
מהם כלל ועיקר (כס"מ, בשם מהר"י קולין). 10) קווצות
השער שממעל למצח, מלשון: ויקחני בציצית ראשי
(יחזקאל ח, ג). 11) כמבואר (ע"ז כט:). 12) קווצת שער
ארוכה היורדת ונופלת מאחורי הראש. 13) והוא הנקרא
בפי חז"ל: מספר קומי (ב"ק פג.). ופירש שם רש"י:
"שמספרין מלפניהם ומשיירין בלורית מאחריהם".
ובתוספתא פ"ז דשבת שנינו: "אלה דברים מדרכי האמורי:
המספר קומי, והעושה בלורית". 14) כדמותם וכתבניתם.
וכתבו (הגהות מיימוניות): "שאין להוסיף מסברא על מה
שמנו חכמים - שהיתה קבלה בידם - שהוא מחוקות
הגויים". 15) וכן אמרו (דברים רבה, ס"ב): "המספר קומי
והעושה בלורית... מהו חייב? - סופג את הארבעים".

ב. עפ"ם שהיה מסתפר מישראל - פיון שהגיע
לבלוריתו¹⁶ קרוב שלש אצבעות לכל רוח, שומט¹⁷
את ידו.

16) שהוא משאיר באמצע ראשו כמבואר לעיל (ה"א).
17) מסלק את ידו, שלא יהא מתקן ועוזר בגידול הבלורית
שהיא לשם עבודה-זרה (ע"ז כט:).

ג. ישראל שהיה קרוב למלכות וצריך לישוב לפני
מלכיהם, והיה לו גנאי, לפי שלא ידמה להן - הרי
זה מתר ללבש במלבושיהן ולגלח כנגד פניו, כדרך
שהן עושין¹⁸.

18) שכן אמרו חז"ל (סוטה מט:): שאבטלוס בן-ראובן
התירו לו לספר קומי, מפני שהיה קרוב למלכות. וכן אמרו
(מעילה יז.) על ר' ראובן בן-איסטורבלי שהיה מספר קומי
והלך וישב לפני השרים.

ד. אין מנחשין¹⁹ בעפ"ם, שנאמר: "לא תנחשו".
פיצד הוא הנחש? כגון אלו שאומרים: הואיל
ונפלה פתי²⁰ מפי או נפל מקלי מדי, איני הולך
למקום פלוני היום, שאם אלה, אין חפצי נעשים!
הואיל ועבר שועל מימיני, איני יוצא מפתח ביתי

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ראשון כ"ג מרחשון - ספר המדע - הל' עבודת כוכבים קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת לא) משמע, שהשואל לקוסם אינו בכלל הלאו של: "לא ימצא בך... קוסם קסמים", שעיקרו לקוסם עצמו ולא לשואל בו. וכן כתב שם מפורש: "אבל השאלה לקוסם מגונה מאד". (36) המנויים בהלכה הקודמת.

ח. אִיזְהוּ מְעוֹנָן? אֵלּוּ נוֹתְנֵי עֵתִים³⁷, שְׁאוּמְרִים²³ בְּאַצְטַגְנִינּוֹת³⁸: יוֹם פְּלוֹנֵי טוֹב! יוֹם פְּלוֹנֵי רָע! יוֹם פְּלוֹנֵי רְאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה פְּלוֹנִית! שְׁנֵה פְּלוֹנִית²⁵ אוֹ הַדָּשׁ פְּלוֹנֵי רָע לְדָבָר פְּלוֹנֵי!²⁶

(37) המחשבים את העתים והשעות. מעונן - מלשון: ועונתה לא יגרע (שמות כא, י), שפירושו: עת וזמן. (38) חכמת הוברי שמים (אסטרונוגיה בלע"ז) המתפארים להגיד עתידות על פי מעמד הכוכבים ומהלכם. וחושב רבינו שמה שאמר רבי עקיבא (סנהדרין סה:): איזהו מעונן? - זה המחשב עתים ושעות ואומר: היום יפה לצאת וכו' - על פי איצטגנינות הוא אומר.

ט. אָסוּר לְעוֹנָן, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא עָשָׂה מְעֵשָׂה, אֶלְאִי הוֹדִיעַ אוֹתָן הַכּוֹכָבִים שֶׁהַפְּסִילִים מְדַמִּין³⁹ שֶׁהֵן דְּבָרֵי אָמַת וְדְבָרֵי חֲכָמִים. וְכָל הָעוֹשֶׂה מִפְּנֵי הָאַצְטַגְנִינּוֹת⁴⁰, וְכֵן מְלַאכְתּוֹ אוֹ הַלִּיקְתּוֹ בְּאוֹתוֹ הָעַת שֶׁקָּבְעוּ הוֹבְרֵי⁴¹ שְׁמֵם - הָרִי זֶה לּוֹקְהָ⁴², שְׁנֹאמְרֵי: "לֹא תַעֲוֹנוּ". וְכֵן הָאוֹחֲזִי⁴³ אֶת הָעֵינָיִם, וּמְדַמֶּה⁴⁴ בְּפָנָיו הָרוֹאִים שְׁעוֹשֶׂה מְעֵשָׂה תַמְהוֹן, וְהוּא לֹא עָשָׂה - הָרִי זֶה בְּכָלֵל מְעוֹנָן⁴⁵, וְלוֹקְהָ⁴⁶.

(39) טועים לחשוב בדמיונם הכוזב. רבינו נאמן בזה לשיטתו בפירוש המשנה (ע"ז פ"ד, מ"ז), שחכמת הוברי שמים (אסטרונוגיה) חכמת הכל היא ואין בה ממש, ואלה דבריו: "לפי שאני יודע שרוב בני-אדם נפתים בזה פיתוי גדול עד כי הטובים, החסידים מבני דתנו, חושבים שהם דברים אמיתיים, אלא שהם אסורים מצד התורה; ואינם יודעים שהם דברים בטלים וכוזבים, ונצטוינו בתורה שלא לעשותם, כמו שהזהירה אותנו על הכוזב". וראוי להעיר, כי ה"בית יוסף" (על הטור י"ד, קעט) מאריך בנידון זה ומביא מקורות שונים ובתוכם גם את ה"נימוקי יוסף" לסוף פ"ז דסנהדרין, שדעתם היא: שאין "חוזים בכוכבים" בכלל מנחשים ומעוננים, ועל זאת יתפלל כל חסיד לה': שיגן עליו מגזירת הכוכבים והמזלות. אבל רז"ל הזהירו שלא ישם אדם מחשבתו באלו הדברים, ואמרו (פסחים ק"ג:): מניין שאין שואלים בכלדיים (חוזים בכוכבים)? - שנאמר: תמים תהיה עם ד' אלהיך (דברים יח, יג). ודעת הטור כדעת הרמב"ם. (40) על פי עצת האיצטגנינים. (41) (ישעיה מז, יג). הבר - מקורו בערבית, והוראתו: גזר, חלק. ו"הוברי שמים" הם האסטרונוגים הגוזרים ומחלקים את השמים. למחלקות ומתימרים להגיד עתידות על פי מעמד הכוכבים. וגם הרד"ק, כנראה, פירשו מלשון: גזור. (עיי' שם). (42) שהרי עשה מעשה, אבל המעונן עצמו שאינו אלא בודה דברים ומכזב ואינו עושה מעשה ממש - אינו אלא באזהרה ואינו לוקה. (43) העושה מעשה להטים ומראה דברים שאינם בטבע המציאות. (44) מטעה במעשי להטיו את

הַיְתָה; מַעַת שְׁקִנְיָתָהּ, עֲשִׂרְתִּי! וְכֵן הַשְׁוֹאֵל לְתִינוּק: אִי-זֶה פְּסוּק אַתָּה לּוֹמֵד? אִם אָמַר לוֹ פְּסוּק מִן הַבְּרָכוֹת, יִשְׁמַח וְיֹאמַר: זֶה סִימָן²⁵ טוֹב! - כָּל אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מִתָּר, הוֹאִיל וְלֹא כֹהן מְעֵשׂוֹי וְלֹא נִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת²⁶, אֶלְאִי עָשָׂה זֶה סִימָן לַעֲצָמוֹ לְדָבָר שֶׁקָּבַר הָיָה - הָרִי זֶה מִתָּר²⁷.

(24) כי מאז שבניתיה הצלחתי בעסקי; אבל אינו מכוון מעשיו לעתיד לפי סימן זה. (25) אבל אין בדעתו לכוון על פיו את פעולותיו אשר יעשה, או שלא יעשה. (26) על פי הסימן. (27) כמבואר (חולין צה:): "בית, תינוק ואשה - אף על פי שאין נחש, יש סימן", כלומר: לנחש עליהם בנוגע למעשים בעתיד - אסור, אבל לקבוע אותם בתור סימן טוב למעשיו שהצלחו בעבר - מותר. ורבים חולקים על רבינו ובראשם הראב"ד ודעתם היא: שמותר לסמוך על סימנים אלה גם כלפי המעשים לעתיד לבוא. והסמ"ג (הובא ב"כסף-משנה") כתב: מצינו כמה גדולים שאמרו לתינוק: פסוק לי פסוקיך (חולין, שם) ועשו מעשיהם על פי זה, בחשבם זאת כעין נבואה.

ו. אִיזְהוּ קוֹסֵם? זֶה הָעוֹשֶׂה מְעֵשָׂה מְשֻׁאָר הַמְעֵשִׂוִּת, כְּדִי שְׁיִשֵּׂם²⁸ וְתַפְּנֶה מַחְשְׁבֹתוֹ מִכָּל הַדְּבָרִים²⁹, עַד שְׁיֹאמַר דְּבָרִים שְׁעֵתִידִים לְהִיּוֹת, וְיֹאמַר: דְּבָר פְּלוֹנֵי עֵתִיד לְהִיּוֹת אוֹ אֵינוֹ הָיָה, אוֹ שְׁיֹאמַר שְׁרְאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְהַזְהִירוֹ מִכָּף! יֵשׁ מִן הַקּוֹסְמִין שֶׁמְשַׁמְשִׂים בְּחוּל אוֹ בְּאֲבָנִים; וְיֵשׁ מִי שְׁגוּהָרָה³⁰ לְאַרְץ וְיָנוּע וְצוּעֵק; וְיֵשׁ מִי שֶׁמְסַתְּפֵל בְּמִרְאֵה שֶׁל בְּרוֹזל אוֹ בְּעֵשְׂשִׂית וּמְדַמִּין³¹ וְאוּמְרִים³². וְיֵשׁ מִי שְׁנוֹשֵׂא מִקָּל בְּיָדוֹ וְנִשְׁעָן עָלָיו וּמַכֶּה בּוֹ, עַד שֶׁתַּפְּנֶה מַחְשְׁבֹתוֹ וּמְדַבֵּר. הוּא שֶׁהַנְּבִיא אוֹמַר: "עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאֵל וּמִקָּלוֹ³³ יִגִּיד לוֹ".

(28) שיהא כאיש משמים ונדהם, נבהל ומשתומם. (29) שמסביב לו, שיהיה מרוחק מהמציאות והיישות עד שלא ירגיש בהן. השווה דברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת לא): "שיזעק זעקות משונות ויעזוב מחשבותיו ויביט לארץ, כמו ענין חולי הנופל ויגיד מה שעתידי להיות על פי כח הדמיון... בעלי הכוחות הדמיוניים לא יתפעלו מבלי שיעשו איזה מעשה או פעולה אשר יגיעו כח דמיונו" וכו'. (30) מלשון הכתוב: ויגהר ארצה (מלכים"א יח, מב) ופירושו: כופף את עצמו לארץ: משתטח על הארץ. (31) הוזים בכה דמיונם מחשבות כוזבות. (32) ומגידים לשואליהם עתידות. (33) "איזהו קוסם? - זה שאוחז במקלו ואומר: אלך, אם לא אלך?" (ספרי, שופטים).

ז. אָסוּר לְקָסֵם³⁴, וְלִשְׁאֵל לְקוֹסֵם. אֶלְאִי שֶׁהַשְׁוֹאֵל לְקוֹסֵם, מִפִּיִן אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת³⁵. אֶבֶל הַקּוֹסֵם עֲצָמוֹ, אִם עָשָׂה מְעֵשָׂה מִכָּל אֵלּוּ³⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - לּוֹקְהָ, שְׁנֹאמְרֵי: "לֹא יִמְצָא בְךָ מְעַבֵּיר בְּנוֹ וְגו', קָסֵם קָסָמִים".

(34) לעשות מעשה קסמים בעצמו. (35) מלקות דרבנן,

20 הואיל ומספן הוא, התירו לו, פדי שלא תטרף דעתו
21 עליו⁵³.

52 שאסור להרבות בו בשיחה בטלה. (53 מרוב פחד וצער; ומשום פיקוח נפש - מותר (סנהדרין קא.).

22 יב. הלוחש על המפה⁵⁴ וקורא פסוק מן התורה, וכן
23 הקורא על התינוק שלא יבעת, והמניח ספר-תורה
24 או תפלין על הקטן בשביל שישן⁵⁵ - לא די להם
25 שהם בכלל מנחשים וחוכרים, אלא שהן בכלל
26 הפופרים בתורה, שהן עושים דברי תורה רפואת
27 גוף, ואינן אלא רפואת נפשות, שנאמר: "ויהיו
28 חיים לנפשך". אבל הפריא שקרא פסוקין ומזמור
29 מתהלים, פדי שתגן עליו זכות קריאתו וינצל מצרות
30 ומנזקים - הרי זה מתר⁵⁶.

54 דברי לחשים כסגולה לרפואת המכה. ויש שהיו משתמשים לפעמים לתכלית זו גם בפסוקים מן התורה (סנהדרין ז.). (55 ירושלמי, שבת פ"ו, ה"ב). (56 כמו שמצינו בריב"ל (שבועות טו:), שהיה קורא פסוקים ממזמורי תהלים לפני שנתו, אף על פי שהוא עצמו אמר: "אסור להתרפאות בדברי תורה"; אבל להשתמש בדברי תורה בתור אמצעי הגנה שלא להינזק - מותר. וכן צריכים לפרש דברי רבינו: ש"אסור להניח ספר-תורה על תינוק בשביל שישן", אינו אלא אחרי שחלה כבר; אבל כשהוא בריא מותר להשתמש בכגון אלה, בתור אמצעי הגנה שלא יחלה (כספ-משנה).

31 יג. איהו דורש אל המתים⁵⁷? זה המרעיב את
32 עצמו, והולך לזן בבית הקברות⁵⁸, פדי שיבוא מת
33 בחלום ויודיעו מה ששאל עליו. ויש אחרים, שהם
34 לובשים מלבושים ידועים, ואומרים דברים,
35 ומקטירין קטרת ידועה, וישנים לבדן, פדי שיבוא
36 מת פלוני ויספר עמו בחלום. כללו של דבר: כל
37 העושה פדי שיבוא המת ויודיעו, לוקה, שנאמר:
38 "לא ימצא בך מעביר וגו', ודרש אל המתים".

57 שאמרה תורה: לא ימצא בך... ודורש אל המתים (דברים יח, 48) אלא הברות בעלמא, כמו שאמרו (סוטה כב.):

39 יד. אסור לשאל בעל אוב או בעל ידעוני, שנאמר:
40 "לא ימצא בך מעביר וגו', ושאל אוב וידעוני".
41 נמצאת למד, שבעל אוב וידעוני עצמן בסקילה⁵⁹,
42 והנשאל בהן - באזהרה, ומפני אותו מפת מרדות⁶⁰.
43 ואם פון מעשיו ועשה פני מאמרן - לוקה⁶¹.

59 ואזהרתם: אל תפנו אל האובות ואל הידעונים (ספרא, קדושים פ"ט). השווה "ספר המצוות", ל"ת לו. (60 ולא מלקות, מפני שלא עשה מעשה בזה ששאל, שהשאלה היא רק דברים בעלמא. (61 כדן כל לאו שיש בו מעשה.

44 טו. המכשף - חיב סקילה⁶². והוא, שעשה מעשה
45 כשפים⁶³. אבל האוחז את העינים⁶⁴, והוא, שפראה

דמיון הרואים לחשוב שיש ממש במעשיו; והרואים כמדומה להם שכן הוא. ואולי ייתכן לנקד: מדמה - התפעל בחסרון ת-ההתפעל לפני אות ד' כדן. וכן: "כאדם מדמה כועס ואינו כועס" (הלכות דעות פ"ב, ה"ו). (45 נגוד משם העצם: עינים, וכמאמרם: איהו מעונן? - זה האוחז את העינים (סנהדרין סה:). וסובר רבינו, שהחכמים אינם חולקים על רבי עקיבא האומר: "לא תעוננו" - זה המחשב עתים ושעות, אלא מוסיפים הם על דבריו, ולפיכך הוא מבאר את האיסור של "מעונן" בשתי דרכים: מחשב עתים ואוחז עינים (כספ-משנה). (46 ואף על פי שלאו שאין בו מעשה הוא, שהרי אינו אלא אוחז את העינים ומראה כאילו הוא עושה ואינו עושה כלום, אבל בעצם הדבר של "אחיות העינים" שהוא מכה את עיני הרואים בסנוורים ומטעה אותם, יש ויש מעשה שבאמצעותו הוא מוציא להטיו אל הפועל - ועל מעשה להטים זה הוא לוקה (כס"מ, לקמן ה"ט).

1 י. איהו חוכר⁴⁷? זה שמדבר בדברים שאינן לשון
2 עם⁴⁸ ואין להם ענין⁴⁹, ומעלה על דעתו בסכלותו,
3 שאותן הדברים מועילין; עד שהן אומרים,
4 שהאומר כף וכף על הנחש או על העקרב, אינו
5 מזיק, והאומר כף וכף על האיש, אינו נזוק. ומתן
6 - אוחז בידו בעת שמדבר מפתח או סלע וכיוצא
7 בדברים האלו, הפל אסור. והחוכר עצמו שאחז
8 בידו כלום או שעשה מעשה עם דבורו, אפלו
9 הראה באצבעו - הרי זה לוקה, שנאמר: "לא ימצא
10 בך וגו', וחבר חבר". אבל אם אמר דברים בלבד,
11 ולא הניד לא אצבע ולא ראש, ולא היה בידו כלום;
12 וכן אדם שאמר עליו החבר אותן הקולות, והוא
13 יושב לפניו ומדמה שיש לו בזה הנאה - מפני אותו
14 מפת מרדות⁵⁰, מפני שגשתתן בסכלות החבר. וכל
15 אותן הקולות והשמות המשנים, המכערים, לא
16 ירעו, וגם היטב אין אותם⁵¹.

47 שאמרה תורה: לא ימצא בך... וחוכר חבר (דברים יח, י"א). (48 אלא הברות בעלמא, כמו שאמרו (סוטה כב.): רטין מגושא ולא ידע מאי אמר (המכשף מלמל ולא ידע בעצמו מה שמלמל). "וחובר חבר" - תרגומו: ורטין רטן. רבים מרבותינו מפרשים: חובר חבר - זה המחבר הרבה נחשים ועקרבים ואוספם למקום אחד. וכן פירש גם רש"י על התורה על סמך דברי חז"ל (סנהדרין סה:). ודברי רבינו מוצאים סמוכים בתוספתא (מכות, פ"ד) שמצינו שם: "החובר את האדם ואת הבהמה", שלפי דעתו פירוש הדברים: שהוא לוחש על אדם ועל הבהמה שלא יזיק וכדומה. (49 תוכן ומוכן. (50 אבל לא מלקות מדאורייתא: ארבעים חסר אחת, כי אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (מכות טז.). (51 כלשון הכתוב (ירמיה ה, ה).

17 יא. מי ששכח עקרב או נחש, מתר ללחש על
18 מקום הנשיכה, ואפלו בשפת⁵², פדי לישב דעתו
19 ולחזק לבו; אף-על-פי שאין הדבר מועיל כלום,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

אבל הרמב"ן בהשגותיו (סהמ"צ במנין העשין מ"ע ח) מנאו "שנצטוונו להיות לבנו תמים עמו יתברך וכו'" כי לשיטתו הגם שמדובר בציווי כללי על האמונה, מכל-מקום עוסק בפרטים מסויימים באמונתו ית' "אשר ביכולתו לשנות מערכות הכוכבים כו' שלכן אין צריך לחקור אצלם דברי עתידות.

ורש"י בחומש פירש "התהלך עמו בתמימות", היינו להתנהג כתם שאינו בקי ואינו חריף.

(על-פי לקר"ש חלק יד עמוד 69)

70) אוב וידעוני, וכל דברי נחש וכשפים למיניהם. 71) שיתגעגעו ויימשכו אחריהם. מלשון: וינהו כל בית ישראל אחרי ה' (שמואל-א ז, ב). ניקדנהו בנפעל כניקוד המקרא, ואף על פי שרבינו (באיגרתו לר' יהונתן כהן) השתמש בו בקל: "הנוהים אחרינו". 72) השווה פירוש המשנה לרבינו (ע"ז פ"ד, מ"ז). 73) וכן אמרו חז"ל (פסחים קיג:); מגיין שאין שואלים בכלדיים (חווים בכוכבים)? שנאמר: תמים תהיה וגו', כלומר: היה בוטח בו בכל הקורות והנולדות הבאות לך (רשב"ם).

יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"ח

פָּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) דיני הקפת הראש וגילוח הזקן; מצוות-עשה שהנשים פטורות מהן; דיני כתובת קעקע וכו'.

- 22 א. אין מגלחין פְּאֵתֵי הָרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין
- 23 עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים³, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תְקִיפוּ פְּאֵת
- 24 רֹאשְׁכֶם". וְחֹיֵב עַל כָּל פֶּה וּפֶה⁴. לְפִיכֶן הַמְגַלַּח
- 25 שְׁנֵי צְדָעִי⁵, אֶפְלוּ בְּבַת אַחַת וְהַתְּרַאָה אַחַת - לֹקֵה
- 26 שְׁתֵּים. אֶחָד הַמְגַלַּח הַפְּאוֹת בְּלֶבֶד וּמְנִיחַ שְׁעַר כָּל
- 27 הָרֹאשׁ, וְאֶחָד הַמְגַלַּח כָּל הָרֹאשׁ פְּאָחֶד⁶, לֹקֵה⁷,
- 28 הוֹאִיל וְגִלַח הַפְּאוֹת. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים⁸? בְּאִישׁ
- 29 הַמְגַלַּח, אֲבָל אִישׁ הַמְתַּגְלַח⁹ אֵינוֹ לֹקֵה¹⁰, אֲלֵא-
- 30 אִם-כֵּן סִיעֵ¹¹ לְמַגְלַח. וְהַמְגַלַּח אֶת הַקֶּטָן¹² לֹקֵה¹³.

2) השער הצומח על שתי הרקות, שבין העינים והאוזנים. 3) רבינו מנמק את איסור גילוח הפאות כאן, ולקמן (הלכה ז) את איסור גילוח הזקן: "מפני שדרך העכו"ם וכהניהם לעשות כן" - ועל זה יצאו עליו עוררים. הטור יו"ד סי' קפא כתב: "וזה אינו מפורש!" (כלומר: לא נזכר לא בתורה ולא בתלמוד) ואין אנו צריכים לבקש טעם למצוות, כי מצות המלך עלינו אף אם לא נדע טעמה". ומרן ה"בית-יוסף" מגן שם על רבינו ועל דעתו שגילה בסוף הלכות מעילה: "שכל מצוה שנוכל למצוא בה טעם - עלינו לאמר: ומה שלא נמצא בה טעם - ניחס הדבר לקוצר השגתנו" וכו'. ומה שנוגע לגילוח הפאות והזקן. שרבינו נותן בהם טעם משום "עבודת כוכבים" - אומר ה"בית-יוסף" - שזה למד מתוך סמיכות הכתובים שלפניהם ושלאחריהם המדברים בחוקת העכו"ם, כמו: "לא תנחשו ולא תעוננו", וכתובת קעקע לא תתנו", שבודאי גם איסור הגילוח מטעם "ובחוקתיהם לא

- 1 שְׁעֵשָׂה וְהוּא לֹא עֵשָׂה - לֹקֵה מִכַּת מְרִדוֹת⁶⁵; מְפָנִי
- 2 שְׁלָאוּ זֶה⁶⁶ שְׁנֵאֲמַר בְּמִכְשֵׁף בְּכָלֵל "לֹא יִמָּצֵא בְךָ"⁶⁷
- 3 הוּא, וְלֹא שֶׁנִּתְּן לְאַזְהַר מִיתַת בֵּית-דִין הוּא⁶⁸, וְאֵין
- 4 לֹקֵין עָלָיו⁶⁹, שְׁנֵאֲמַר: "מִכְשֵׁפָה לֹא תַחֲיֶיהָ".

62) (סנהדרין נג.). כגון: שהיתה שדה מלאה קישואים והוא ליקטה כולה בכשפים. 64) שהראה כאילו הוא מלקט את הקישואים, בעוד שהקישואים לא זזו ממקומם. 65) ולא מלקות ממש, כדברי רבי עקיבא משום רבי יהושע: "שנים לוקטים קישואים: אחד ליקט - חייב; ואחד ליקט - פטור. העושה מעשה - חייב; האוחז את העינים - פטור" (שם, סז). 66) רבינו הולך ומפרש את הטעם מדוע הוא פטור ממלקות. 67) לא ימצא בך... קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף (דברים יח, י). 68) שדין המכשף בסקילה (שם), שנאמר: "מכשפה לא תחיה", ועל לאו כזה אין לוקין אפילו בשעה שאינו חייב מיתה, כמו כאן שהוא מכשף רק באחיות עינים. אבל משום "לאו שאין בו מעשה" אין לפטור שהרי כבר אמרנו לעיל (ה"י) שאחיות עינים יש בה מעשה. 69) (מכות יג.). ועל כרחנו עלינו לומר שכוננת רבינו כאן היא, כשהתרו בו משום "מכשף" ואז הוא פטור ממלקות, מפני שזה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית-דין הוא; אבל כשהתרו בו משום "מעונן" אז הוא חייב מלקות מן התורה כשהיה אוחז את העינים, היות שהוא לאו שיש בו מעשה, כמבואר למעלה (הלכה ט). עיין (כסף-משנה).

- 5 טז. ודְבָרִים⁷⁰ הָאֵלוּ כְּלֵן דְבָרֵי שְׁקָר וְכֹזֵב הֵן, וְהֵם
- 6 שֶׁהִטְעוּ בְהֵן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַקְּדֻמוֹנִים לְגוֹי
- 7 הָאֲרֻצוֹת כְּדִי שִׁינְהִיגוּ⁷¹ אַחֲרֵיהֶן. וְאֵין רְאוּי לְיִשְׂרָאֵל,
- 8 שֶׁהֵם חֲכָמִים מְחַכְמִים, לְהַמְשִׁךְ בַּהֲבָלִים אֵלָיו, וְלֹא
- 9 לְהַעֲלוֹת עַל לֵב שֵׁישׁ תּוֹעֲלֵת בְּהֵן, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי לֹא
- 10 נַחַשׁ בַּיַּעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל", וְנֵאֲמַר: "כִּי הַגּוֹיִם
- 11 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתֶּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מְעַנְנִים וְאֵל
- 12 קֶסֶמִים יִשְׁמְעוּ, וְאֶתֶּה לֹא כֵן" וּגו'. כָּל הַמְאֲמִין
- 13 בְּדְבָרִים הָאֵלוּ וְכִיּוֹצֵא בְהֵן, וּמְחַשֵּׁב בְּלִבּוֹ שֶׁהֵן אֲמַת
- 14 וְדָבָר חֲכָמָה, אֲבָל הַתּוֹרָה אֶסְרָתָן - אֵינֶן אֲלֵא מִן
- 15 הַסְּכָלִים וּמְחַסְרֵי הַדַּעַת, וּבְכָלֵל הַנְּשִׁים וְהַקֶּטָנִים
- 16 שְׁאֵין דַּעְתָן שְׁלֵמָה⁷². אֲבָל בַּעֲלֵי הַחֲכָמָה וְהַתְּמִימֵי
- 17 הַדַּעַת יִדְעוּ בְּרֵאוּיֹת בְּרוּרוֹת, שְׁכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים
- 18 שְׁאֶסְרָה תּוֹרָה אֵינֶם דְבָרֵי חֲכָמָה, אֲלֵא תַהוּ וְהַבֵּל,
- 19 שְׁנִמְשְׁכוּ בְהֵן חֲסְרֵי הַדַּעַת וְנִטְשׁוּ כָּל דְרָכֵי הָאֲמַת
- 20 בְּגִלְלָן. וּמְפָנִי זֶה אֲמָרָה תּוֹרָה פְּשָׁהוּיָהָה עַל כָּל
- 21 אֵלוֹ הַהֲבָלִים: "תְּמִים⁷³ תְּהִיָה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ".

~ נקודות משיחות קודש ~

"תמים תהיה עם ה' אלהיך"

בפירוש הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" נחלקו הרמב"ם והרמב"ן. שהרמב"ם פירשו כציווי כללי על שלימות הדעת שכולל קיום כל ציווי הקב"ה, ומכיון שהוא ציווי כולל - לא מנה אותו כמצוה בפני עצמה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) (קידושין לה.). שנאמר: איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם (במדבר ה, 1) - השהו הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה. 20) כי באזהרה של היטמאות למתים (ויקרא כא, א) "בני אהרן" כתיב ולא "בנות אהרן" - וקל-יחומר נשיהם (קידושין לה.). 21) בשעות קבועות במשך היממה (יום ולילה), או ימים וזמנים קבועים במשך השנה. מצוה כזאת נקראת: מצות-עשה שהזמן גרמא. 22) תמיד, בכל עת ובכל שעה. 23) כי כל התורה הוקשה למצוות תפילין, ככתוב: והיה לאות על ידך... למען תהיה תורה ה' בפיך (שמות יג, ט). וכשם שמצוות תפילין "מצות-עשה שהזמן גרמא היא, שאינה נוהגת אלא ביום ולא בלילה, בחול ולא בשבת ומועד, ונשים פטורות הימנה - כך כל מצות-עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ותפילין מנין שנשים פטורות? - מתלמוד תורה. כתוב: ולימדתם אותם את בניכם (דברים יא, יט) - "בניכם", ולא בנותיכם. וסמוך למעלה מזה כתוב: וקשרתם אותם לאות על ידכם (שם, יח) - להגיד: כשם שנשים פטורות מתלמוד תורה, כך הן פטורות מתפילין (קידושין לד.). 24) של שבת שהוא מצות-עשה שהזמן גרמא. וכן אמרו חז"ל: "נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה" (ברכות כ:), שנאמר: זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ, ח); ובדיבורות השניות כתוב: שמור את יום השבת לקדשו (דברים ה, יב). וכלל הוא: כל מקום שנאמר: השמר, פן ואל - אינו אלא בלא-תעשה (ע"ז נא:). ולפי זה, הציווי: "שמור את יום השבת" הוא לא מצות-עשה אלא מצות לא-תעשה, כמו "לא תעשה מלאכה ביום השבת" - ומצוות ל"ת, אחד אנשים ואחד נשים, חייבים. ולפיכך אמרו חכמינו (ברכות, שם): "כל שישנו בשמירה, ישנו בזכירה". ומפני שנשים ישנן בשמירה של "לא תעשה כל מלאכה", ישנן גם בזכירה של "זכור את יום השבת לקדשו", שהוא קידוש היום שזוכרים אותו על היין. 25) כמבואר (פסחים מג:). כתוב בתורה: לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות (דברים טז, ג) - כל שישנו ב"בל תאכל חמץ", ישנו באכילת מצה. והנשים, הואיל והוזהרו על אכילת חמץ שהיא ל"ת - חייבות על אכילת מצה. 26) כי בכל שאר ימי הפסח אין חובת אכילת מצה: יש רק איסור של אכילת חמץ. 27) שנאמר בקרבן פסח: במכסת נפשות תכוסו על השה (שמות יב, יד), "נפשות" - גם אשה במשמע (פסחים צא:). 28) מצות הקהל היתה מתקיימת בזמן שבית-המקדש היה קיים בחג הסוכות מקץ שנת השמיטה, כמפורש בתורה: הקהל את העם, האנשים והנשים וגו' (דברים לא, יב). 29) שמחת החג, כמפורש בתורה: ושמחת בחגך ונכך ובתך וגו' (שם טז, יד).

תלכו" הוא. והב"ח כותב (שם): שמדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת מג) רואים, שמפי ספרים נתברר לו, שכך היו העכו"ם וכמריהם עושים לשם עבודה-זרה. וכן הוא מעיד בספרו ("מו"נ ח"ג, לז): שכך היה מנהגם כפי שקרא הרבה בספריהם. ורבינו כתב כל זה בטעם המצוה כאן, כדי להגדיל האזהרה: שמלבד הלאו המפורש בהקפת הראש והזקן, הוא עובר גם משום: "ובחוקותיהם לא תלכו". 4) הימנית והשמאלית. 5) וקותיו. חלק הפנים שבין העינים והאזניים. וחלפה רקתו (שופטים ה, כו) תרגומו: אעברת סכתא בצדיעה. 6) ויחד עמו גם הפאות. 7) שהקפת כל הראש שמה: הקפה (נזיר נז:). 8) שלוקה. 9) על ידי אחרים. 10) שהרי לא עשה מעשה. הראב"ד משיג ואומר: אף-על-פי שאינו לוקה, כיון שמדעתו עשה - עובר הוא על לאו. אולם מרן בעל ה"כסף-משנה" דוחה זאת ואומר: יותר נראה לי דלא שייך לומר שהוא עובר בלאו, כיון שלא עשה מעשה כלל. ואפילו אם אמר לו למגלח להקיף לו פאת ראשו - הלא אין שליח לדבר עבירה. 11) שהזמין שערותיו והמציאן למגלח, ואז שניהם: גם המקיף וגם הניקף חייבים (מכות כ:). 12) שאינו בר-עונשין. 13) כי כשהזהירה תורה: "לא תקיפו", אף על פאות הקטן הזהירה (נזיר נז:).

1 ב. האִשָּׁה שֶׁגִּלְחָה פָּאת רֹאשׁ הָאִישׁ או שֶׁנִּתְגַּלְחָה -
 2 פְּטוּרָה¹⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תְקִיפוּ פָּאת רֹאשְׁכֶם וְלֹא
 3 תִּשְׁחִית פָּאת זְקִנְךָ" - כִּל שֵׁיִשְׁנו בְּיַבַּל תִּשְׁחִית¹⁵
 4 יִשְׁנו בְּיַבַּל תְּקִיף; וְאִשָּׁה, שֶׁאִינָה בְּיַבַּל תִּשְׁחִית,
 5 לְפִי שֶׁאִין לָהּ זְקָן, אִינָה בְּיַבַּל תְּקִיף¹⁶. לְפִיכֵךְ
 6 הַעֲבָדִים¹⁷, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶם זְקָן, אֲסוּרִים¹⁸ בְּהַקְפָּה.

14) ממלקות. ויש הפרש בין "גילחה" ל"נתגלחה": כשגילחה - היא פטורה אבל אסורה, שהרי הניקף מוזהר על הקפה ואסור להקיפו: וכשנתגלחה - היא פטורה ומותרת אף לכתחילה. ומפני שרבינו עירבם יחד, כתב סתם: פטורה (כסף-משנה). 15) כגון: איש שיש לו זקן. 16) (קידושין לה:). ושמ הוסיפו ללמד זה גם מ"גזירה שוה": פאת - פאת מבני אהרן. נאמר כאן בסתם ישראל: "ולא תשחית את פאת זקנך", ונאמר בבני אהרן: "ופאת זקנם לא יגלחו" - מה להלן נשים פטורות, שהרי "בני אהרן" אמורים בפרשה ולא "בנות אהרן", אף כאן נשים פטורות. ורבינו קיצר ולא הזכיר את ה"גזירה שוה" (כסף-משנה). 17) כנענים, אף על פי שאינם חייבים אלא במצוות שנשים חייבות בהן, כמבואר במסכת (חגיגה ד.). 18) כי אין יסוד לפטרם כמו שנפטרו הנשים על-ידי "פאת זקנך", ועדיפים הם בזה מהן, הואיל ויש להם זקן (כסף-משנה).

7 ג. כִּל מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁבַתְּוֹרָה, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד
 8 נָשִׁים חֲבִיבִים¹⁹, חוּץ מִיַּבַּל תִּשְׁחִית וְיַבַּל תְּקִיף וְיַבַּל
 9 יִטְמָא כִּהְיֶה²⁰ לְמֵתִים. וְכִל מְצוֹת עֲשֶׂה שֶׁהִיא מִזְמַן
 10 לְזַמְן²¹ וְאִינָה תְּדִירָה²², נָשִׁים פְּטוּרוֹת²³, חוּץ מִקְדוּשׁ
 11 הַיּוֹם²⁴, וְאֶכִּילַת מִצָּה²⁵ בְּלִילֵי הַפֶּסַח²⁶, וְאֶכִּילַת
 12 הַפֶּסַח וְשִׁחִיטָתוֹ²⁷, וְהַקְהֵל²⁸, וְשִׁמְחָה²⁹, שֶׁהַנָּשִׁים
 13 חַיְבוֹת.

ד. טַמְטוּם³⁰ וְאֶנְדְּרוּגִינוּס³¹, הֲרִי הֵן סִפְק³² - נוֹתְנִין¹⁴
 עֲלֵיהֶן חֲמָרֵי הָאִישׁ³³ וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה³⁴ בְּכֹל מְקוֹם,¹⁵
 וְחֲבִיבִים בְּכֹל³⁵. וְאֵם עֲבָרוֹ - אִינָם לֹקִינ³⁶.

30) משרוש אטם, טמטם. שאין להבחין בו את הבדל המין. 31) שיש לו זכרות ונקבות. ביוונית קוראים לזכר: אנדרו, ולנקבה: גינוס ("העורך", ערך "אנתרופי"). שניהם נזכרים במשנה (ביכורים פ"א, מ"ה: חגיגה פ"ב, מ"א). 32) אם איש או אשה. 33) להתחייב ב"בל תקיף" וב"בל

- 21 תשחית": ואם כהנים הם - ב"ב יטמא" למת, וכן בכל
 המצוות שהזמן גרמא, כמבואר (ביכורים פ"ד, מ"ב).
 22 (34) שאינו מתייחד עם אנשים, שאינו חולק בנחלה עם
 הבנים ואינו אוכל בקדשי המקדש וכיו"ב, כמבואר (שם,
 מ"ג, 91.) (35) כאנשים ונשים. (36) שאין לוקים על הספק
 (שם).
- ה. אף-על-פי שהאשה מתרת לגלח פאת ראשה,
 1 הרי היא אסורה³⁷ לגלח פאת ראש האיש; ואפלו
 2 קטן³⁸, אסור לה לגלח לו פאה.
 3
- (37) אבל אינה לוקה, הואיל והיא גופה אינה בכל תקיף
 והאיסור הוא רק מדרבנן (כס"מ). (38) שאינו בר עונשים.
- ו. ופאה זו שמניחים בצדעים, לא נתנו בו חכמים
 4 שיעור. ושמענו מזקנינו, שאינו מניח פחות
 5 מארבעים שערות³⁹. ומת' ללקט⁴⁰ הפאות
 6 במספרים; לא נאסר אלא השחתה בתעור⁴¹.
 7
- (39) שרוחב הפאה לא יהיה פחות מארבעים שערות (בית
 יוסף, טור יו"ד, קפא). (40) לגזוז. (41) המקור לדברי
 רבינו הוא (תוספתא, מכות מ"ג), שמפורש שם: "אינו חייב
 עד שיקפנו בתער". וכפירוש "היראים", שהקפת הראש
 נלמדת מהשחתת הזקן ששתיהן סמוכות זו לזו: לא תקיפו
 פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך (ויקרא יט, כז) -
 מה זו בהשחתה, אף זו בהשחתה (עבודת המלך).
- ז. דרך פגני עובדי כוכבים היה להשחית זקנם⁴².
 8 לפיכך אסרה תורה להשחית הזקן. וחקש פאות יש
 9 בו: לחי העליון⁴³, ולחי התחתון⁴⁴ מימין, וכן
 10 משמאל, ושבלת הזקן⁴⁵. ולוקה על כל פאה
 11 ופאה⁴⁶. ואם נטלן בלן פאת - לוקה חמש. ואינו
 12 חייב עד שיגלחנו בתער, שנאמר: "ולא תשחית את
 13 פאת זקנך" - גלוח שיש בו השחתה. לפיכך אם
 14 גלח זקנו במספרים⁴⁷, פטור⁴⁸. ואין המתגלח לוקה
 15 עד שייסע⁴⁹. ואשה מתרת להשחית זקנה, אם יש
 16 לה שער בזקן. ואם השחיתה זקן האיש - פטורה⁵⁰.
 17
- (42) השוה "ספר המצוות", ל"ת מד: "וזה היה קישוט, כמו
 שהוא מפורסם היום בקישוט גלחי עכו"ם שהם יגלחו
 זקנם". (43) המחובר לצדעים. ובמקרא: לחי חמור טריה
 (שופטים טו, טו), נקבה. (44) זה מקום חיבור הסנטר
 לעצם משני צדדיו (הרע"ב, מכות פ"ג, מ"ה). (45) השער
 שעל הסנטר. (46) (מכות כ.), כי לא נאמר בתורה: לא
 תשחית זקנך, אלא "פאת זקנך" - לחייב על כל פאה ופאה,
 כדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת מד). (47) שאינם
 משחיתים כתער החותך את השער בצד עיקר (רש"י).
 (48) ומותר אף לכתחילה (כס"מ). (49) וימציא את השער
 למגלח. (50) אבל אסורה.
- ח. השפה, מת' לגלחו בתעור⁵¹; והוא השער שעל
 18 גב השפה העליונה, וכן השער המדלדל מן השפה
 19 התחתונה. ואף-על-פי שהוא מת' ⁵², לא נהגו
 20
- 51) ואין בו משום גילוח הזקן (מ"ק יח.). (52) חוזר אל
 השפם. (53) לא בתער אלא במספרים, כמו בגילוח הזקן
 (ב"ב, יו"ד קפא). (54) (מ"ק, שם).
- ט. העברת השער משאר הגוף, פגון בית השחי⁵⁵,
 23 ובית הערנה, אינו אסור מן התורה, אלא מדברי
 24 סופרים⁵⁶. והמעבירו, מפין אותו מפת מרדות. במה
 25 דברים אמורים? במקום שאין מעבירין אותו אלא
 26 נשים, פדי שלא יתקן עצמו תקון נשים; אכל
 27 במקום שמעבירין השער הנשים ואנשים, אם
 28 העביר, אין מפין אותו⁵⁷. ומת' להעביר שער שאר
 29 איברים במספרים בכל מקום⁵⁸.
 30
- (55) השקע שמתחת לאצילי הידים מול השכם. (56) נזיר
 (נט.) מפני שזה מקישוטי נשים ואסור לאיש להתקטט ולתקן
 עצמו בתיקוני נשים; ואפילו במספרים אסור לו להעבירו.
 (57) היא דעת רב שרירא גאון שהובאת בר"ן (ע"ז, פ"ב).
 ומדברי רבינו: "אין מכים אותו" - משמע שעל-כל-פנים
 ישנו איסור. (58) אפילו במקום שאין מנהג האנשים
 להעביר שער אבריהם (עבודת המלך). ובשם הגאונים מובא
 ב"הגות מיימוניות" "שמי שמגלח כל שערו: מראשו ועד
 רגליו - מותר לו לגלח גם שער בית-השחי ובית-הערוה -
 שאין זה יפוי, אלא ניוול הוא לו".
- י. לא תעדה⁵⁹ אשה עדי⁶⁰ האיש, פגון שתשים
 31 בראשה מצנפת או כובע, או תלבש שריון⁶¹ וכיציא
 32 בו, או שתגלח ראשה פאי⁶². ולא יעדה איש עדי
 33 אשה, פגון שילבש בגדי צבעונין וחלי זהב⁶³
 34 במקום שאין לובשין אותן הפלים ואין משימים
 35 אותו החלי אלא נשים - הפל פמנהג המדינה. איש
 36 שעדה עדי אשה, ואשה שעדה עדי איש -
 37 לוקין⁶⁴. המלקט שערות לבנות מתוך השחרות,
 38 מראשו או מזקנו⁶⁵ - משילקט שיערה אחת, לוקה⁶⁶,
 39 מפני שעדה עדי אשה. וכן אם צבע שערו שחור -
 40 משיצבע שער לבנה אחת, לוקה⁶⁷. טמטום
 41 ואנדרוגינוס אינו עושה⁶⁸ פאשה, ולא מגלח ראשו
 42 פאי⁶⁹; ואם עשה כן, אינו לוקה.
 43
- (59) לא תתקטט. (60) קישוטי האיש, מלשון: הורד עדיך
 מעליך (שמות לג, ה). (61) כר' אליעזר בן-יעקב (נזיר נו.).
 מניין לאשה שלא תצא בכלי זין למלחמה? שנאמר: לא
 יהיה כלי גבר על אשה (דברים כב, ה). וכן מתרגם
 אונקלוס: לא יהא תיקון זין דגבר על אתתא.
 (62) (ביכורים פ"ד, מ"ב) שנאמר שם על אנדרוגינוס:
 "ומסתפר כאנשים" - משמע שאשה אסורה בתספורת
 אנשים. את המקור הזה לדברי רבינו מציין הגר"א (יו"ד
 קפב, ס"ק ח). ובכתב-יד תימן הנוסח: או שתגלה ראשה.
 (63) שם תכשיט: חלי, או חליה, כמו: ותעד נזמה וחליתה
 (הושע ב, טו). (64) שעברו על ל"ת שבתורה: לא ילבש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 שְׁנָאֲמַר: "לֹא תִתְגַּדְדוּ". אֵלָא שְׁעַל מַת, בֵּין שְׂרֵט
24 בְּיָדוֹ בֵּין שְׂרֵט בְּכָלִי, לֹקְהָ; לְעִבּוּדַת פּוֹכְכָבִים: בְּכָלִי
25 - חֲבִיב מְלָקוֹת, בְּיָדוֹ - פְּטוּר⁸⁸.

84) אף על פי ש"גדידה" הוא בכלי, ככתוב: ויתגודדו כמשפטים בחרבות (מל"א יח, כח), ושריטה היא ביד. ולפיכך אם גרד בכלי והתרו בו משום "ושרט לנפש" - חייב (כספ"ך משנה). 85) בכלי משחית. 86) לא שהיו עובדים אותה בכך - שאלמלי כן היו חייבים סקילה על הגדידה משום עובד עבודה-זרה - אלא כדי לעורר רחמים אצל פסיליהם לקבל תפילותם. כפי דעתם המשובשת (כספ"ך משנה). 87) כלומר: אף על פי ש"לא תתגודדו" בעכו"ם כתוב, בכל זאת אם גרד בכלי על מת - גם כן חייב. 88) (מכות כא.).

26 יד. ובכלל אֶזְהָרָה⁸⁹ זֶה, שְׁלֹא יִהְיוּ שְׁנֵינִי⁹⁰ בְּתִי-דִינִין
27 בְּעִיר אַחַת, זֶה נוֹהֵג כְּמִנְהַג זֶה וְזֶה נוֹהֵג כְּמִנְהַג
28 אַחֵר, שְׂדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְמַחְלוֹקוֹת גְּדוּלוֹת, שְׁנָאֲמַר:
29 "לֹא תִתְגַּדְדוּ" - לֹא תַעֲשׂוּ אֲגָדוֹת אֲגָדוֹת⁹¹.

89) של לא תתגודדו. 90) כדברי אביי האומר: "לא תתגודדו" - כגון: שני בתי-דינין בעיר אחת, הללו מורים כבית-שמאי והללו כבית-הלל (יבמות יד.). ולפי שבכל מקום אין הלכה כאבוי לגבי רבא, נדחק רבי דוד הכהן לפרש דברי רבינו, שכוונתם לבית-דין אחד שחבריו חלוקים בדעותיהם. וייתכן שחסר פה כ' הדמיון וצריך להיות: "שלא יהיו כשני בתי-דינין", וכרבא האומר (שם): כגון: בית-דין בעיר אחת, פלג (חציו) מורים כבית-שמאי ופלג כבית-הלל: אבל שני בתי-דינים בעיר אחת - מותר (כספ"ך משנה). 91) מפני שלא כתוב: לא תגודדו, או לא תגודו - אלא "לא תתגודדו", למדו מזה גם שלא ליעשות אגודות אגודות, כמות שונות (שם).

30 טו. הַקֹּרֵחַ קָרְחָה עַל הַמַּת, לֹקְהָ, שְׁנָאֲמַר: "וְלֹא
31 תְּשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת". אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד
32 כֹּהֵן שְׂשֵׁרֵט עַל הַמַּת, אֵינוֹ לֹקְהָ אֵלָא אַחַת⁹².
33 הַקֹּרֵחַ אֲרַבַּע אוֹ חֲמֵשׁ קָרְחוֹת עַל מַת אֶחָד, לֹקְהָ
34 כְּמִנְיַן הַקָּרְחוֹת; וְהוּא, שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל קָרְחָה
35 וְקָרְחָה. אֶחָד הַקֹּרֵחַ בְּיָדוֹ אוֹ בְּסֵם⁹³, אוֹ הַטְּבִיל
36 אֶצְבְּעוֹתָיו בְּסֵם וְהֵנִיחָם בְּחֻמְשָׁה מְקוֹמוֹת בְּרֵאשׁוֹ
37 בְּבַת אַחַת - הוֹאִיל וְקָרַח חֲמֵשׁ קָרְחוֹת, אֶף-עַל-פִּי
38 שֶׁהִיא הַתְּרָאָה אַחַת, לֹקְהָ חֲמֵשׁ, שֶׁהָרִי כָּלֵן בְּאֵין
39 כְּאַחַת⁹⁴. וְחֲבִיב עַל כָּל הָרֵאשׁוֹ⁹⁵ כְּבֵין הָעֵינַיִם,
40 שְׁנָאֲמַר: "לֹא יִקְרָחוּ קָרְחָה בְּרֵאשׁוֹם". וְכִמְהָ שְׁעוֹר
41 הַקָּרְחָה? כְּדִי שְׂיִרְאָה מְרֵאשׁוֹ כְּגָרִיס⁹⁶ פְּנוּי בְּלִי
42 שְׁעָר.

92) שלא תטעה לומר: הואיל ונאמר בכהנים: לא יקרחו קרחה בראשם (ויקרא כא, ה), ונאמר בתורה סתם: ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים יד, א), לפי זה יתחייבו הכהנים שתיים - לפיכך הוא אומר: "אינו לוקה אלא אחת". 93) משחה חריפה המשירה את השער.

גבר שמלת אשה, ולא יהיה כלי גבר על אשה (דברים כב, ה). 65) מתנאה בנויי אשה (רש"י, מכות כ:). 66) (שם). 67) זה נלמד ממלקט שערות לבנות מתוך שחורות (כספ"ך משנה). 68) אינו מתבלש. 69) כי האשה אסור לה לגלח ראשה כאיש, כמבואר למעלה. אבל במסכת (ביכורים, פ"ב), ששם המקור להלכה זו, הנוסח הוא: "ומסתפר כאנשים" וזה ההיפך מדברי רבינו. אולם בכתב-יד תימן הנוסח: "ולא מגלה ראשו כאיש" - אלא מכסה אותו משום צניעות כאשה.

1 יֹא. כְּתַבְתָּ קַעֲקַע הָאֲמוּרָה בַתּוֹרָה⁷⁰ הוּא, שְׂיִשְׂרֵט עַל
2 בְּשָׂרוֹ, וְיִמְלֵא מְקוֹם הַשְּׂרִיטָה כְּחוֹלִי⁷¹ אוֹ דִי אוֹ
3 שְׂאָר צְבָעוֹנִים⁷² הָרוֹשְׁמִים⁷³. וְזֶה הִיָּה מְנַהֵג הָעֶכוֹם
4 שְׂרוֹשְׁמִין⁷⁴ עֲצָמָן לְעִבּוּדַת פּוֹכְכָבִים, כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא
5 עֹבֵד מְכוּר לָהּ וּמְרַשֵּׁם לְעִבּוּדָתָהּ. וּמַעַת שְׂיִרְשֵׁם
6 בְּאֶחָד מִדְּבָרִים הָרוֹשְׁמִין אַחַר שְׂיִשְׂרֵט בְּאֵי-זֶה מְקוֹם
7 מִן הַגּוֹף, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - לֹקְהָ. כְּתַב⁷⁵ וְלֹא
8 רֵשֶׁם בְּצָבַע, אוֹ שְׂרֵשֶׁם בְּצָבַע וְלֹא כְּתַב בְּשְׂרִיטָה -
9 פְּטוּר, עַד שֶׁיִּכְתֹּב וְיִקְעָקַע, שְׁנָאֲמַר: "וְיִכְתַּבְתָּ
10 קַעֲקַע"⁷⁶. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁷⁷? בְּכֹתֵב⁷⁸, אֲבָל זֶה
11 שֶׁכְּתָבוּ בְּשָׂרוֹ וְקַעֲקָעוּ בוֹ, אֵינוֹ חֲבִיב, אֵלָא-אִם-כֵּן
12 סִיעַ, כְּדִי שְׂיַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה⁷⁹; אֲבָל אִם לֹא עֲשֶׂה
13 בָּלוּם, אֵינוֹ לֹקְהָ.

70) וכתובת קעקע לא תתנו בכם (ויקרא יט, כח). 71) צבע שנשים כוחלות בו את עיניהן. 72) (מכות כא.). 73) שרישומם ניכר. 74) שמסמנים את עצמם להיות חותם ברית תמיד בבשרם: שיכירו הכל כי לעכו"ם הם מוקדשים. 75) שרט. 76) משמע שצריכים שתייהן: כתובת וקעקע. 77) שלוקה. 78) כשהוא כותב ורושם בעצמו. 79) כנראה שדין זה נלמד מדין הקפת הראש (כספ"ך משנה).

14 יב. הַשּׁוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמַּת⁸⁰, לֹקְהָ, שְׁנָאֲמַר:
15 "וְשֵׁרֵט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְנוּ בְּבִשְׂרְכֶם" - אֶחָד כֹּהֵן וְאֶחָד
16 יִשְׂרָאֵל⁸¹. שְׂרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֲמֵשׁ מַתִּים אוֹ
17 חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מַת אֶחָד - לֹקְהָ חֲמֵשׁ⁸²; וְהוּא,
18 שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁸³.

80) מתוך אבל וצער. 81) שהרי לאו זה מפורש גם אצל כהנים: ובבשרם לא ישרטו שררת (ויקרא כא, ה), וגם בישראל (שם יט, כח). 82) שנאמר: "ושרט לנפש" - לחייבו על כל נפש ונפש (מכות כ:). וכן דרשו (שם): "ושרט לנפש" - לחייב על כל שריטה ושריטה. 83) כששרט חמש שריטות זו אחר זו ידובר כאן: אבל כששרט אותן בחמש אצבעותיו בבת אחת - לוקה חמש, אפילו כשלא התרו בו אלא פעם אחת, כמבואר בסמוך אצל קרחה (ה"טו).

19 יג. גְּדִידָה וּשְׂרִיטָה, אַחַת⁸⁴ הִיא. וְכִשֵּׁם שֶׁהִיוּ
20 הָעֶכוֹם שׁוֹרְטִים בְּבִשְׂרָם עַל מַתִּיהֶם מְפִנֵי הַצֶּעֵר,
21 כִּף הִיוּ חוֹבְלִין⁸⁵ בְּעֲצָמָן לְעִבּוּדַת פּוֹכְכָבִים⁸⁶, שְׁנָאֲמַר:
22 "וַיִּתְגַּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטִים" - גַּם זֶה אֲסִרָה⁸⁷ תּוֹרָה,

26 אָף-על-פי שְׁשָׁלֵם לוֹ מָה שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ, אֵינּוּ
27 מִתְּכַפֵּר עַד שִׁיתְּוֹדָה וְיָשׁוּב מִלַּעֲשׂוֹת פְּנֵה לְעוֹלָם,
28 שְׁנֵאמַר: "מִכָּל-חַטָּאת הָאֵדָם"¹⁵.

(2) כשיגמור בליבו לשוב מדרכו הרעה אל ה' ואל תורתו.
(3) שלא יוסיף לעשותו. (4) להודות בפיו כי חטא ולהביע את חרטתו על זה. (5) שהמתוודה צריך לפרוט ולפרש את חטאו בשפתיו. (6) בשגגה, ככתוב: נפש כי תחטא בשגגה (ויקרא ד, ב). (7) בזדון, שנאמר: היכרת תיכרת הנפש ההיא עוונה בה (במדבר טו, לא). (8) להכעיס, במרד ובמעל, כמו שנאמר: מלך מואב פשע בי (מלכים ב ג, ז). (9) וסדר היודי הוא מן הקל אל הכבד (יומא לו,): שכן מצינו לשון הכתוב: בדניאל שאמר בוידויו: חטאנו ועיונו, הרשענו ומרדנו (דניאל ט, ה). (9) מעין הכתוב: בושתי ונכלמתי להרים, אלוקי, פני אליך (עזרא ט, ו). (10) "וכשם שעשיתי - איני עושה" (ירושלמי, יומא פרק ח, הלכה ז). (11) שנתחייבו להביא קרבן חטאת או אשם. (12) כגון: אשם גזלות, חטאת שבועת העדות שבאה על הזדון כשוגג; בעוד שרוב הקרבנות אינם באים אלא על השוגג. ראה "מניין המצוות" (הלכות שגגות עמוד 10). (13) (שבועות יג). (14) (סנהדרין מג). אמרו שם: כל המומתים מתוודים, שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא; שכן מצינו בעכשן שאמר לו יהושע: בני, שים נא כבוד לה' אלוקי ישראל ותן לו תודה (וידוי). ויען עכן: אמנה אנוכי חטאתי וגו' (יהושע ז, יט-כ). כמו כן מי שחלה ונוטה למות, אומרים לו: התוודה! (שבת לב). (15) ממה שבינו לבין חבריו: על הגניבות ועל הגזילות ועל לשון הרע (ספרי זוטא, הובא בילקוט שמעוני, נשא). וב"ספר המצוות" מראה רבינו את המקור לכל ההלכה במכילתא שהייתה לפניו.

29 ב. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ¹⁶ - לְפִי שֶׁהוּא כֹּפֵר עַל כָּל
30 יִשְׂרָאֵל, כִּי הָיָה גָדוֹל מִתְּוֹדָה עָלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל
31 יִשְׂרָאֵל¹⁷, שְׁנֵאמַר: "וְהִתְוֹדָה עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹת
32 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל כָּל עֲבֻרוֹת
33 שִׁבְתוֹרָה, הַקְּלוֹת וְהַחֲמוּרוֹת - בֵּין שְׁעֵבֶר בְּזִדּוֹן, בֵּין
34 שְׁעֵבֶר בְּשִׁגְגָה; בֵּין שֶׁהוֹדַע¹⁸ לוֹ, בֵּין שֶׁלֹּא הוֹדַע לוֹ
35 - הַכֹּל מִתְּכַפֵּר¹⁹ בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ; וְהוּא, שְׁעֵשָׂה²⁰
36 תְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֵין הַשְּׁעִיר
37 מְכַפֵּר לוֹ אֲלָא עַל הַקְּלוֹת. וְמָה הֵן הַקְּלוֹת וְמָה הֵן
38 הַחֲמוּרוֹת? הַחֲמוּרוֹת הֵן, שִׁתְּיָבִין עֲלֵיהֶם מִיתַת
39 בֵּית-דִין אוֹ פְּרֵת²¹. וְשִׁבְעָת שָׂוֵא²² וְשִׁקְרָא²³, אָף-עַל-
40 פִּי שְׂאִין כִּי הֵן פְּרֵת, הֵרִי הֵן מִן הַחֲמוּרוֹת²⁴. וְשִׂאָר
41 מִצְּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וּמִצְּוֹת עָשָׂה שְׂאִין כִּי הֵן פְּרֵת - הֵם
42 הַקְּלוֹת.

(16) לעזאזל ביום-הכיפורים, כמפורש בתורה (ויקרא טז, י).
(17) שהיה אומר בוידויו עליו: חטאו, עונו, פשעו לפניך עמך בית ישראל (יומא סו). (18) בין שנודע לו לפני יום הכיפורים שבה לידי ספק עבירה ובין שלא נודע לו. ומהו? כגון שהיו מונחות לפניו שתי חתיכות: אחת של שומן ואחת של חלב, ואכל אחת מהן ואינו יודע אם של שומן

(94) (מכות כ:). (95) אף על פי שכתוב: ולא תשימו קרחה בין עיניכם (דברים, שם), ולומדים אנו באזירה שוה' קרחה - קרחה מכהנים שכתוב בהם: לא יקרחו קרחה בראשם (ויקרא כא, ה) - לחייב על שערות כל הראש (מכות כ:). (96) כחצי הפול, ושיעורו: כשלשים ושש שערות, כמבואר במסכת נגעים פ"ו, מ"א.

1 טו. הַקְּרָחָה רֵאשׁוֹ אוֹ הַשׁוֹרֵט בְּכִשְׂרוֹ עַל בֵּיתוֹ שֶׁנִּפְּל
2 וְעַל סְפִינְתוֹ שֶׁנִּשְׁטַבְּעָה בָּיָם - פְּטוּר, וְאֵינּוּ לֹקֵה אֲלָא
3 עַל הַמֵּת⁹⁷ בְּלֶבֶד, אוֹ הַשׁוֹרֵט לְעַבְדוֹת פּוֹכְבִים⁹⁸.
4 הַקְּרָחָה קְרָחָה בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהַשׁוֹרֵט שְׂרִיטָה
5 בְּבֶשֶׂר חֲבֵרוֹ, וְהַפּוֹתֵב פּוֹתֵב קַעֲקַע בְּכִשְׂרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ,
6 וְהֵיךְ חֲבֵרוֹ מְסִיעֵ - בְּזִמְן שֶׁשָּׁנִיחַן מְזִידִין, שְׁנִיחַן
7 לֹקֵין⁹⁹; אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מְזִיד - הַמְּזִיד מְשִׁנִּיהֶם
8 לֹקֵה וְהַשׁוֹגֵג פְּטוּר.

(97) (מכות כ:). (98) ודווקא בכלי, כמבואר לעיל (ה"ג), שחייב רק על הגדידה שהיא בכלי: וכן פירש גם (מעשה רוקח). (99) (תוספתא, מכות פ"ג).

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"ח

הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה

מִצְּוֹת-עֲשֶׂה אַחַת, וְהוּא שִׁיבּוֹב הַחוּטָא מִחֲטָאוֹ
לְפָנֵי ה' וְיִתְוֹדָה.

וּבְאוּר מִצְוָה זוֹ וְעִקְרִים הַנִּגְרָרִים עִמָּה בְּגִלְתָּהּ -
בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) מעלת התשובה, ויודי דברים; עבירות שמתכפרות בשעתן (מיד כשחוזרים בתשובה) ועבירות שמתכפרות לאחר זמן.

9 א. כָּל מִצְּוֹת שִׁבְתוֹרָה - בֵּין עֲשֶׂה, בֵּין לֹא-תַעֲשֶׂה -
10 אִם עָבַר אָדָם עַל אַחַת מֵהֵן, בֵּין בְּזִדּוֹן, בֵּין בְּשִׁגְגָה
11 - שֶׁשִּׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה² וְיָשׁוּב מִחֲטָאוֹ³, חַיֵּב לְהִתְוֹדוֹת⁴
12 לְפָנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי
13 יַעֲשׂוּ וגו' וְהִתְוֹדוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ" - זֶה
14 וְדוּי דְּבָרִים⁵. וְדוּי זֶה מִצְּוֹת עֲשֶׂה. כִּיצַד מִתְּוֹדֵין?
15 אוֹמֵר: אֲנָא הֵשֵׁם, חַטָּאתִי⁶, עֲוִיתִי⁷, פְּשַׁעִיתִי⁸ לְפָנֶיךָ
16 וְעֲשִׂיתִי כִּי כָף וְכָף, וְהִרִי נַחַמְתִּי וּבִשְׁתִּי⁹ בְּמַעֲשֵׂי,
17 וְלַעֲוֹלָם אֵינִי חוֹזֵר¹⁰ לְדַבֵּר זֶה; וְזֶהוּ עִקְרוֹ שֶׁל וְדוּי.
18 וְכָל הַמְּרַבֵּה לְהִתְוֹדוֹת וּמְאָרִיךְ בַּעֲנֵן זֶה - תְּרִי זֶה
19 מְשַׁבֵּחַ. וְכֵן בַּעֲלֵי חַטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת¹¹, בְּעַת שֶׁמְבִיאִין
20 קְרָבָנוֹתֵיהֶן עַל שִׁגְגָתָן אוֹ עַל זְדוּנָן¹² - אֵין מִתְּכַפֵּר
21 לָהֶן בְּקָרְבָּנָם עַד שִׁיעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה¹³ וְיִתְוֹדוּ וְדוּי
22 דְּבָרִים, שְׁנֵאמַר: "וְהִתְוֹדָה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיךָ". וְכֵן
23 כָּל מְחַיְבֵי מִיתוֹת בֵּית-דִין וּמְחַיְבֵי מִלְּקוֹת - אֵין
24 מִתְּכַפֵּר לָהֶן בְּמִיתָתָן אוֹ בְּלִקְוָתָן, עַד שִׁיעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה
25 וְיִתְוֹדוּ¹⁴. וְכֵן הַחוּבֵל בְּחֲבֵרוֹ וְהַמְזִיק מִמוֹנוֹ -

21 הפפרה. ולעולם⁴² אין מתכפר לו כפרה גמורה עד
 22 שיקבאו עליו יסורין. ובאלו נאמר: "ופקדתי בשבט
 23 פשעם ובנגעים⁴³ עונם". במה דברים אמורים?⁴⁴
 24 בשלא חלל את השם⁴⁵ בשעה שעבר; אבל המחלל
 25 את השם, אף על-פי ששעה תשובה, והגיע יום-
 26 הכפורים והוא עומד בתשובה, וקאו עליו יסורין -
 27 אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות. אלא
 28 תשובה, יום-הכפורים ויסורין, שלשתן תולין,
 29 ומיתה מכפרת, שנאמר: "ונגלה באזני ה' צבאות,
 30 אם יכפר העון הזה⁴⁶ לכם עד תמתן⁴⁷".

32 עד כאן דיבר רבינו על התשובה המכפרת ואופני
 כפרתה בדרך כלל, מכאן ואילך הוא מבאר את דרכיה
 בפרוטרוט. 33 כפרה גמורה וסופית שאינה תלויה ואינה
 זקוקה לגורמים נוספים. 34 תיכף בשעת עשיית
 התשובה. 35 כשעוברים עליה במזיד, כגון: אכילת מצה
 בלילי פסחים וכיוצא בזה. 36 מיד, מחילה גמורה.
 37 ומיד כשתשובו - ארפא לכם. 38 כגון: "לא תלבש
 שעטנז". 39 עדיין לא נתכפר כפרה גמורה והיא תלויה
 ועומדת. 40 אבל לא קודם לכן. הא למדת: שיש עבירה
 שצריכה לעצמו של יום כיפור. 41 וממרים עוונותיו.
 42 אפילו כשעברו עליו הרבה פעמים יום-הכיפורים.
 43 למדת: שיש עבירה שצריכים יסורים. ומסתבר: שגוש
 קל על עוון קל, וחמור על עוון חמור. 44 שיסורים
 ממרים עוונותיו של אדם ומתכפר לו (יומא פו).
 45 שלא היה חוטא ומחטיא אחרים (רש"י, שם). ולדעת
 רבינו: כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצוות
 האמורות בתורה בשאט נפש להכעיס - הרי זה מחלל את
 השם (הלכות יסודי-התורה פרק ה, הלכה י). 46 של
 חילול השם: שה' קרא לכם על ידי נביאיו לשוב אליו
 בתשובה שלימה לפני בוא הפורענות, ואתם צחקתם לו
 ואכלתם ושתיתם - וזהו חילול השם (רד"ק, שם). 47 הא
 למדת: שיש עבירה, והיא: חילול השם שאין לה כפרה אלא
 במיתה (יומא פו).

יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"ח

פרק שני

1 תשובה גמורה מהי: באיזה זמן התשובה מקובלת ביותר;
 2 אלו עבירות צריך החוטא לפרסם בעת תשובתו; סדר בקשת
 3 מחילה מחבירו.

31 א. אי זו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר
 32 שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה
 33 מפני התשובה²; לא מיראה³ ולא מפשלון-פח⁴.
 34 כיצד? הרי שבא על אשה בעברה, ולאחר זמן
 35 נתנחד עמה⁵, והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו
 36 ובמדינה שעבר בה⁶, ופרש ולא עבר - זהו בעל
 37 תשובה גמורה. הוא ששלמה אמר: "וזכר את
 38 בוראך בימי בחורתיך⁷". ואם לא שב אלא בימי
 39 זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה לו

או של חלב אכל, שדינו להביא "אשם תלוי", מפני שכפרתו
 תלויה ועומדת עד שידע אל נכון אם שומן אכל, או חלב
 - ואז הוא מביא קרבן חטאת ונסלח לו. 19 אשם תלוי
 זה אם לא הביאו לפני יום-הכיפורים, אינו צריך להביאו
 אחר יום-הכיפורים, מפני שכבר נתכפר על ידי השעיר
 המשתלח. אבל אשם וודאי וחסאות אין השעיר המשתלח
 מכפר - אלא צריך להביא קרבנו אחר יום-הכיפורים ויתכפר
 לו, כמבואר (כריתות כה; משנה תורה, הלכות שגגות פרק
 ג, הלכה ט). 20 כחכמים ולא כרבי (שבועות יב:).
 21 כמבואר לקמן (פרק ח, הלכה א). 22 כגון, שנשבע
 לשנות את הידוע: שנשבע על עמוד של אבן שהוא זהב,
 או להיפך. וכן כשנשבע על עמוד של אבן שהוא אבן
 (שבועות כט). 23 מי שממון חבירו היה בידו וכפר בו
 והשביעהו הדיינים והוא נשבע - הרי זו שבועת שקר. וכן
 כשנשבע שאכל - ולא אכל, או להיפך - על אלה וכיוצא
 בהן אמרה תורה: ולא תשבעו בשמי לשקר (ויקרא יט, יב).
 24 (שבועות ט). מפני שנאמר בהן: כי לא ינקה ה' את
 אשר ישא את שמו לשוא (שמות כ, ז).

1 ג. בזמן הזה, שאין בית-המקדש קיים ואין לנו
 2 מזבח-כפרה²⁵ - אין שם²⁶ אלא תשובה²⁷. התשובה
 3 מכפרת על כל העבירות²⁸. אפילו רשע כל ימיו ועשה
 4 תשובה באחרונה - אין מזקירין לו שום דבר
 5 מרשעו²⁹, שנאמר: "רשעת הרשע לא יפשל-בה
 6 ביום שובו מרשעו". ועצמו³⁰ של יום-הכפורים
 7 מכפר לשבים³¹, שנאמר: "פי ביום הזה יכפר
 8 עליכם".

25 שהקרבנות יכפרו עלינו; וכן השעיר המשתלח המכפר
 על עבירות קלות אפילו בלא תשובה, ובתשובה גם על
 עבירות חמורות בלי יסורים ומיתה. 26 על דרך לשון
 ערב. ראה לעיל (הלכות יסודי התורה פרק א, הלכה א).
 27 כלומר: אין עצה ואין תחבולה אחרת להיטהר מטומאת
 החטא - אלא תשובה. 28 בדרך כלל, וראה לקמן (הלכה
 ד). 29 (קידושין מ:). 30 עצם היום הקדוש, יום
 הכיפורים. מכפר על עבירות לא-תעשה שתשובה לבדה
 אינה מועילה (יומא פו). כמבואר לקמן בסמוך (הלכה ד).
 31 אבל לא לשאינם שבים.

9 ד. אף-על-פי שהתשובה מכפרת³² על הכל ועצמו
 10 של יום-הכפורים מכפר - יש עבירות שהן
 11 מתכפרים³³ לשעתן³⁴, ויש עבירות שאין מתכפרים
 12 אלא לאחר זמן. כיצד? עבר אדם על מצות עשה
 13 שאין בה פרת³⁵ ועשה תשובה - אינו זו משם עד
 14 שמוחלין³⁶ לו. ובאלו נאמר: "שובו בנים שובבים,
 15 ארפה³⁷ משובתיכם וגו'". עבר על מצות לא-תעשה
 16 שאין בה פרת³⁸ ולא מיתת בית-דין ועשה תשובה -
 17 תשובה תולה³⁹ יום-הכפורים מכפר. ובאלו נאמר:
 18 "פי ביום הזה⁴⁰ יכפר עליכם". עבר על פרתות
 19 ומיתות בית-דין ועשה תשובה - תשובה יום-
 20 הכפורים תולין, ויסורין הבאין עליו⁴¹ גומריין לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

תשובה ולא יחטא עוד לעולם למשך כל ימי חייו.

ג. זה ש"לא ישוב לעולם" הוא היפך המציאות, כי רואים בפועל שיש יהודי שעשה תשובה ובי"ד מוציאים ממון על פיו, ולאחר זמן "עבר ושנה" ואעפ"כ הוא מוחזק כשר לאותו הזמן.

ויש לומר, שאין כוונתו בהלכה זו "שיעיד עליו" הוא לעיכובא, אלא שהרמב"ם מבאר כמה דרגות בתשובה,

ובהלכה זו מדבר בתכלית השלימות של תשובה.

א: תשובה מיראה שאינה מרצונו ממש אלא מצד יראת העונש, ו"זדונות נעשות לו כשגגות".

ב: תשובה מאהבה, ש"זדונות נעשו לו כזכויות".

ג: אחרי שעשה תשובה מאהבה "בא לידי דבר שעבר בו... ולא עשה מפני התשובה..." והיא שלימות נעלית יותר בתשובה מאהבה.

ד: והיא תכלית השלימות "שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם".

והגם שמפשטות הלשון שכתב הכל בהמשך אחד "ומה היא התשובה... שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם", משמע שהתחלת התשובה צריכה להיות באופן זה, אעפ"כ מצד השאלות האמורות י"ל שאין זו התחלת התשובה כ"אם תכלית השלימות של תשובה.

(על"פי י"ן מלכות' ספר המדע טימן ב2)

10 ויקח לו לעד, כאחד המעיד עליו שמים וארץ. 11 את ה', שאין דבר נעלם ממנו. 12 פסוק זה מחובר אל שלפניו: "ושובו אל ה', אמרו אליו: כל תשא עוון... ולא נאמר עוד" וגו' - הרי שלוקחים אותו יתברך לעד על זה: שלא נאמר עוד... ולא נשוב עוד לאותו עוון (לחם-משנה). ובפסיקתא דרב כהנא, וכן בילקוט על הפסוק: שובה ישראל עד ה' אלהיך (הושע יד, א): "אומרים ישראל לפני הקב"ה: רבנו של עולם! אם אנו עושים תשובה, מי מעיד עלינו? אמר להם הקב"ה: לרעה נעשיתי עד, שנאמר: וקרבת אליכם למשפט, והייתי עד ממהר במכשפים... ובנשבעים לשקר ובעושי שקר שכר שכיר וגו' (מלאכי ג, ה), ולטובה איני נעשה לכם עד? הוי, שובה ישראל עד (עד) ה' אלהיך".

16 ג. פל המתודה בדרךים ולא גמר בלבו לעזב, הרי זה דומה לטובל¹³ ושרץ¹⁴ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישלך השרץ¹⁵. וכן הוא אומר: "ומודה ועוזב¹⁶ ירחם". וצריך לפרט את החטא¹⁷, שנאמר: "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זקב".

13 להיטהר מטומאתו. 14 מת שמטמא. 15 (תענית סז): אמר רב אדא בר אבהו: אדם שיש בו עבירה ומתודה ואינו חוזר בו (שאינו גומר בלבו לשוב), למה הוא דומה? לאדם שתופס שרץ בידו, שאף על פי שטובל בכל מימות שבעולם - לא עלתה לו טבילה; ורקו מידי, כיון שטבל בארבעים סאה - עלתה לו טבילה". 16 אמר ר' יהודה:

1 עושה - אף-על-פי שאינה תשובה מעלה⁸, מועלת היא לו ובעל תשובה הוא. אפלו עבר כל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו - כל עונותיו נמחלין, שנאמר: "עד אשר לא-תחשף השמש והאור והירח והכוכבים, וישבו העבים אחר הגשם" - שהוא יום המיתה. מפלל, שאם זכר בוראו ושב קדם שמימות - נסלח לו⁹.

2 מפני שגמר בלבו לחזור בתשובה שלימה. 3 משום שהוא מתיירא ממי שהוא. 4 חולשת הגוף. 5 נודמנו יחד במקרה למקום אחד. 6 כלומר: הוא נמצא באותו המצב ובאותם התנאים שהיה אז כשעבר את העבירה. 7 כמאמר חז"ל (שבת קנא:): "עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועידן בידך". 8 מפני שבה אצלו בתקופת חיים שאין כבר חפץ בה. וכמו שאמרו (ע"ז טו): אשרי איש ירא את ה' (תהלים קיא, א) - אשרי איש, ולא אשה?! - אלא אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש (בגבורתו). 9 וכן אמרו: "אלו רשעים גמורים שבישראל שמכניסים יגון ואנחה בלבם (שמתחרטים) בשעה שנכנסים לבית עולמם בשביל מעשים שעשו - אם חזרו ועשו תשובה ומתו מתוך תשובה, הם בני עולם הבא" (ילקוט, בלק, על הפסוק: נכחלים נטיו).

8 ב. ומה היא התשובה? הוא, שיעזב החטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמר בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר: "יעזב רשע דרכו וגו'". וכן יתנחם על שעבר, שנאמר: "פי אחרי שובי נחמתי". ויעיד¹⁰ עליו יודע תעלומות¹¹, שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר: "ולא נאמר עוד¹² אלהינו למעשה ידיו וגו'". וצריך להתודות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר בלבו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם". מפשטות לשונו משמע, שזהו אחד התנאים לתשובה, ומביא ראיה על זה מהפסוק "...ולא נאמר עוד אלוקינו למעשה ידיו כו'", היינו שלוקח עליו את הקב"ה לעד. ולכאורה קשה:

א. מניין לחדש שהתשובה צ"ל באופן כזה שיעיד עליו כו' שלא יחטא לעולם, הרי לפי"ז אם עבר ושנה אין תשובתו תשובה, שהרי אתגלי מילתא למפרע שלא עשה תשובה, ולא מצינו בהלכה שישנו תנאי בתשובה שלא ישוב לעולם. אדרבה! מצינו שאין בי"ד עושים בחינה אם התשובה היא באופן כזה שלא ישוב עוד לעולם (כדלקמן).

ב. "הרשעים פסולין לעדות", והדין הוא ש"אם העידו עליו שני עדים שעשה עבירה פלונית הרי זה פסול לעדות" "ואין מוציאים ממון בעדותו ולא ידון עד שידוע שעשה תשובה", וא"כ איך יכולים בי"ד להוציא ממון בעדותו של מי שכשרותו מוטלת בספק, ומניין ידעו בי"ד שעשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדם למקום (יכסה). והטעם: משום כבוד שמים - שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא הוא ממעט בזה את כבוד שמים (מלשון רש"י, שם). והראב"ד משיג וסובר: שעל עבירות המפורסמות והגלויות, אף על פי שהן בין אדם למקום צריך להתוודות בגלוי: שכמו שנתפרסם החטא, כך צריך לפרסם התשובה ויתבייש ברבים. אבל רבינו סובר, שמכל-מקום אין מצוה לפרסמן: אולי יהיה שם אדם שלא ידע עוד בדבר, ועכשו יודע לו ויתחלל שם שמים (כס"מ). ויש להביא ראיה לשיטת רבינו מפסיקתא דרב כהנא, וכן בילקוט (הושע, יד): "אמר ר' אליעזר: בנהוג שבעולם, אדם המבזה את חברו ברבים ולאחר זמן הוא מבקש לרצות אותו, הוא אומר: אתה מבזה לי ברבים, ומתרצה לי ביני ובינך?! לך והבא אותם אנשים שביזיתי בפניהם, ואני מתרצה לך. אבל הקב"ה אינו כן; אלא אדם עומד ומחרף ומגדף בשוק, והקב"ה אומר לו: עשה תשובה ביני ובינך ואני מקבלך" ("אור שמח"). (26 חוצפה היא מצדו. (27 ברכות לד:), מפני שדומה שאינו מתבייש עליהן; אבל אם מכסה עליהן, סימן שמתבייש בהן. ואמרו (שם, יב:): "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו - מוחלים לו על כל עוונותיו" (תוספות שם, דיבור-המתחיל: כסוי חטאה). ואינו אסור אלא כשפירסמן שלא לצורך, אבל לצורך - מותר, שהרי יהודה הודה במעשה תמר כדי שלא תישרף; וכן ראובן הודה ולא בוש, כדי שלא יהיו שאר אחיו נחשדים מאביהם, כמבואר (סוטה ז:), ונחלו חיי עולם הבא (פר"ח). (28 לבלי פרוט לפניהם עוונותיו בפרוטרוט.

ו. אף-על-פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם²⁹ -
 בעשיה הימים שביין ראש-השנה ויום-הקפורים²²
 היא יפה ביותר³⁰ ומתקבלת היא מיד, שגאמר:
 "דרשו ה' בהמצאו"³¹. במה דברים אמורים?
 בייחוד; אבל צבור - כל זמן³² שעושים תשובה
 וצוהקין בלב שלם, הם נעניין, שגאמר: "פה"
 אלקינו בכל קראנו אליו"³³.

(29 בכל ימות השנה. (30 שהם ימי רחמים ורצון. ועוד:
 כל אדם נידון בראש-השנה וגזר דינו נחתם ביוה"כ, ולפיכך
 יכול גם היחיד לבטל גזר דינו קודם שנחתם (מהרש"א,
 יבמות מט:). (31 משמע שאינו מצוי ואינו נענה בכל עת
 אלא בעתים ידועות (יבמות קה:). (32 אפילו בשאר ימות
 השנה (שם). (33 כי גדולה זכות הציבור שאפילו נחתם
 גזר דינו, הוא נקרע על-ידי תשובה (ר"ה יח:).

ז. יום-הקפורים הוא זמן תשובה לכל³⁴, לייחוד
 ולרבים, והוא קץ³⁵ מחילה וסליחה לישאל. לפיכך
 חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום-
 הקפורים. ומצות ודוי יום-הקפורים, שיתחיל מערב
 היום קדם שליכאל³⁶, שגאמר יתקן³⁷ בסעודה קדם
 שיתודה. ואף-על-פי שהתודה קדם שילכאל, חוזר
 ומתודה בליל-יום-הקפורים ערבית, וחוזר ומתודה
 בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה. והיכן מתודה?
 יחיד - אחר תפלתו³⁸, ושליח-צבור - באמצע
 תפלתו, בכרחה רביעית³⁹.

"ומודה" על מנת "ועזוב" (ילקוט, תהלים ק). (17 לפרוש
 ולבטא בפיו ולומר: חטא פלוני חטאתי (יומא פו:), כדעת
 רבי יהודה בן-בבא. והטור (או"ח, סי' תרו) פסק כרבי
 עקיבא, דאין צריך לפרוט.

ד. מדרכי התשובה, להיות השב צועק תמיד לפני
 השם בבכי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כחו¹⁸,
 ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא¹⁹ בו, ומשנה
 שמו²⁰, פלומר: אני אחר, ואני אותו האיש שעשה
 אותן המעשים. ומשנה מעשיו לכן לטובה ולדרך
 ישרה, וגולה²¹ ממקומו; שגלות מכפרת²² עון, מפני
 שגורמת לו להפגע ולהיות ענו ושפל-רוח.

(18 כפי יכלתו, כאשר תשיג ידו. ורבינו (הלכות מתנות
 עניים פ"ז, ה"ה) יאמר: וכמה? עד חמישית נכסיו - מצוה
 מן המובחר; אחד מעשרה מנכסיו - בינוני; פחות מכאן -
 עין רעה. (19 כמו שאמר רבינו (הלכות דעות פ"ב, ה"ב):
 "שם היה גבה-לב ינהוג עצמו בבזיון הרבה וישב למטה
 מן הכל, וילבש בלויי סחבות המבזות את לובשיהם, וכיוצא
 בדברים אלו". (20 להיקרא בשם אחר. (ר"ה טז:)
 אמר ר' יצחק: ארבעה דברים מקרעים גזר דינו של אדם,
 ואלו הם: צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה. צדקה -
 שכתוב: וצדקה תציל ממות (משלי י, ב); צעקה - שכתוב:
 "ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם" (תהלים
 קז, כח); שינוי השם - שכתוב: "שרי אשתך לא תקרא את
 שמה שרי, כי שרה שמה. ונאמר: וברכתי אותה וגם נתתי
 ממנה לך בן (בראשית יז, טו); שינוי מעשה - שכתוב:
 "וירא האלהים את מעשיהם... וינחם האלהים על הרעה וגו'
 (יונה ג, ז). ויש אומרים: אף שינוי מקום - שכתוב: ויאמר
 ה' אל אברם לך לך מארצך... ואעשך לגוי גדול (בראשית
 יב, א). (22 (סנהדרין לו:).

ה. ושבח גדול לשב, שיתודה ברבים ויודיע פשעיו
 להם, ומגלה עברות שפינו לבין חברו לאחריים²³
 ואומר להם: אמנם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כף
 וכן, והריני היום שב ומתנחם. וכל המתנאה ואינו
 מודיע, אלא מכסה פשעיו - אין תשובתו גמורה,
 שגאמר: "מכסה פשעיו לא יצליח". במה דברים
 אמורים?²⁴ בעברות שביין אדם לחברו; אבל
 בעברות שביין אדם למקום, אינו צריך לפרסם
 עצמו²⁵, ועזות-פנים היא לא²⁶ אם גלם²⁷. אלא שב
 לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו, ומתודה
 עליהם לפני רבים סתם²⁸. וטובה היא לו שלא
 נתגלה עונו, שגאמר: "אשרי נשוי פשע פסוי
 חטאה".

(23 (יומא פו:), כדי שייבקשו בעדו מחבירו שימחל לו
 (רש"י, שם). (24 שעליו להתוודות ברבים ולהודיע להם
 פשעיו. (25 (יומא פו:), כתוב אחד אומר: "אשרי נשוי
 פשע כסוי חטאה" (תהלים לב, א), וכתוב אחד אומר:
 "מכסה פשעיו לא יצליח" (משלי כח, יג). הא כיצד? כאן
 בעבירות שבין אדם לחבירו (יפרסם); כאן בעבירות שבין

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ו מרחשון - ספר המדע - הלכות תשובה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48 (שם), שנאמר (בראשית נ, טז): "אנא, שא נא, ועתה שא נא" - הרי שלש פעמים "נא", ואין "נא" אלא לשון בקשה. 49 (ב"ק צב), ובמדרש תנחומא (חוקת, אות יט) אמרו: "ומניין שאם סרח אדם לחבירו ואומר לו: חטאתי! שאם אינו מוחל לו - נקרא חוטא? שנאמר (שמואל א' יב, כג): "גם אנכי חלילה לי מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם". אימתי? - כשבאו ואמרו: חטאנו, שנאמר (שם): "התפלל בעד עבדיך... כי יספנו על כל חטאתנו רעה". 50 כמו שמצינו ברב, שהלך לפייס את רבי חנינא רבו שלש-עשרה שנה, בכל ערב יום-כפורים, על שפגע בכבודו (יומא פז):

22 י. אסור לאדם להיות אכזרי⁵¹ ולא יתפייס, אלא יהא
23 נוח לרצות וקשה לכעס. ובשעה שמבקש ממנו
24 החוטא למחל, מוחל בלב שלם ובנפש חפצה.
25 ואפלו הצר לו וחתא לו הרבה, לא יקם ולא יטר.
26 וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם⁵² הנכון; אכל
27 העובדי-כוכבים ערלי-לב אינן פן, אלא: "ועברתן
28 שמרה נצח"⁵³. וכן הוא אומר על הגבעונים לפי
29 שלא מחלו⁵⁴ ולא נתפייסו⁵⁵: "והגבעונים לא מבני
30 ישראל המה"⁵⁶.

51 (ב"ק צב). כמו שמצינו באברהם אבינו, אחרי שאבימלך ביקש ממנו מחילה - נתפייס. ולא עוד אלא שהתפלל עליו לה, כמו שנאמר (בראשית כ, יז): ויתפלל אברהם אל האלהים. 52 (בירושלמי, פרק החובל) הא דאת אמר: שצריך למחול - "בשלא הוציא לו שם רע; אבל הוציא לו שם רע - אין לו מחילה עולמית" (הגהות מיימוניות). 53 מלשון הכתוב (עמוס א, יא). 54 לשאלו המלך שהמית את הגבעונים, כמו שמוספר (שמואל ב, כא). 55 על ידי דוד המלך, כששאל אותם: "מה אעשה לכם ובמה אכפר?" ושמרו את עברתם הקשה בלבם (שם). וראה במסכת (יבמות עח): 56 ואינם ראוים לבוא בקהל ה' (שם, עט). וכך אמר דוד: "שלשה סימנים יש באומה זו (ישראל): רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים. כל שיש בו שלשה סימנים הללו - ראוי להיירק באומה זו; ואלה הגבעונים, מתוך שאינם רחמנים - אינם ראוים להיירק בהם". ומיד גזר עליהם ואמר: והגבעונים לא מבני ישראל המה (שמואל ב, כא, ב).

31 יא. החוטא לחברו, ומת חברו קדם שייבקש מחילה
32 - מביא עשרה פני-אדם ומעמידן על קברו, ויאמר
33 בפניהם: חטאתי לה' אלהי ישראל⁵⁷ ולפלוני זה
34 שפך וכה עשיתי לו. ואם היה חייב לו מומן - יחזירו
35 ליורשים. לא היה יודע לו יורשין - יניחנו בבית-
36 דיין⁵⁸ ויתודה.

57 (יומא פז). וחילוק יש בין המבקש מחילה מחבירו בחייו, ובין המבקש ממנו אחרי מותו: שבראשון - הוא מבקש מחילה מחבירו קודם ואחרי-כן הוא מתודה לפני ה', כי כל עוד שלא פייס את חבירו הוא מעוכב מחילה מאת ה'; ובשני - הוא מתודה קודם לפני ה' ואחר כך מבקש

34 שהרי נאמר ביום-הכפורים: "לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל). 35 גמר ימי המחילה שהם מראש-השנה ועד יום הכפורים ("מעשה רוקח"). 36 את הסעודה המפסקת. 37 (יומא פז): לפי גירסת הרי"ף שם. אבל בנוסח הגמרא שלפנינו כתוב: "שמא תיטרף דעתו בסעודה" (מחמת שיכרות, כפירוש רש"י, שם). 38 אחרי שגמר תפילת "שמונה-עשרה". 39 היא ברכת היום, שהיא הברכה האמצעית בין שלש הראשונות ושלש האחרונות שבתפילת "שמונה-עשרה" (שם).

1 ח. הודוי שנהגו בו כל ישראל: "אבל אנחנו חטאנו
2 (כלנו)"⁴⁰, והוא עקר הודוי⁴¹. עברות שהתודה
3 עליהם ביום-הכפורים זה - חוזר ומתודה עליהן
4 ביום-הכפורים אחר, אף-על-פי שהוא עומד
5 בתשובתו⁴², שנאמר: "כי פשעי אני אדע וחסאתי
6 נגדי תמיד"⁴³.

40 כנוסח מנטובה. 41 (יומא פז): והוא גם ממשך ואומר: עוינו, פשענו, שכל זה מעיקר הודוי הוא, כמבואר לעיל (פ"א, ה"א, וכדברי ה"לחם-משנה"). 42 ואינו יודע בעצמו שום עוון וחסא. 43 (יומא פז): "איני סבור שכיפרת לי, והרי הוא תמיד כאילו הוא נגדי עומד" (מלשון רש"י, שם).

7 ט. אין התשובה ולא יום-הכפורים מכפרין אלא על
8 עברות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור
9 או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן. אבל עברות
10 שבין אדם לחברו, כגון החובל את חברו⁴⁴ או
11 המקלל חברו או גזלו וכיוצא בהן - אינו נמחל לו לעולם,
12 עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצה⁴⁵. אף-על-פי שהחזיר לו מומן שהוא חייב
13 לו - צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו⁴⁶. אפלו
14 לא הקניט את חברו אלא בדברים - צריך לפייסו⁴⁷
15 ולפגע בו עד שימחל לו. לא רצה חברו למחל לו
16 - מביא לו שורה של שלשה פני-אדם מרעיו
17 ופוגעין בו ומבקשין⁴⁸ ממנו. לא נתרצה להן -
18 מביא לו שניה ושלישית. לא רצה - מניחו והולך
19 לו, וזה שלא מחל הוא החוטא⁴⁹. ואם היה רבו -
20 הולך ונא אפלו אלף פעמים, עד שימחל לו⁵⁰.

44 בגופו. 45 (יומא פה): "את זו דרש רבי אלעזר בן-עזריה: "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" - עבירות שבין אדם למקום יום-הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום-הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. 46 (ב"ק פ"ח, מ"ז). אבל שם לא נאמר זה אלא בחובל בחבירו ולא בגוזלו. ויש מביאים ראה מדרשת חז"ל (ב"ק ס:) על הפסוק: "חבל ישיב רשע, גזלה ישלם" (יחזקאל לג, טו): "אף על פי שגזילה משלם - רשע הוא". וכל זה כשעוד לא פייס את חברו ("קובץ" על הרמב"ם). 47 (יומא פז): שנאמר (משלי ו, ב): נוקשת באמרי פיך... לך והתרפס ורהב רעך - הרבה עליו רעים שיבקשו עליך מחילה ממנו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנו שהוא רשע גמור, אבל הוא עשה מצוה אחת שבזכותה זכה לחיים ארוכים (כסף-משנה). ויש מפרשים: שרבינו ידבר כאן בשיקול הנעשה בשעת מיתת האדם: אם ימות בחטאו כבהמה ויכרת מחיי העולם הבא, או יזכה לחיי עולם הבא. וכן מוכח מדברי רבינו בסמוך (ה"ג) שבשיקול העשוי בשעת מיתה ידובר כאן (לחם-משנה). (4) הרי שהאדם נידון לפי רוב עוונותיו. (5) הרי שהעיר נידונית לפי רוב עוונותיה. (6) מין האדם. (7) באביה בן ירעבם בן-נבט נאמרו הדברים הללו, שלמרות חטאותיו וחטאות אביו יבוא לקבורת ישראל, ככתוב: "כי זה לבדו יבוא לירבעם אל קבר, יען נמצא בו דבר טוב". ואמרו חז"ל (מ"ק כל:): "שביטל פרדסאות (משמרות) שהושיב ירבעם אביו על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל". רואים אנו, שלפעמים דבר טוב אחד שקול כנגד הרבה לא טובים. (8) כפשוטו חטא אחד לפעמים יאבד הרבה זכויות גדולות וטובות.

ג. פל מי שנחם על המצות שעשה ותהיה על הזכות, ואמר בלבו: ומה הועלתי בעשיתי, הלואי לא עשיתי אותן - הרי זה אבד את פלן, ואין מזפירים לו שום זכות בעולם, שנאמר: "וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו" - אין זה אלא פתוהה על הראשונות¹⁰. וכשם ששוקלין זכיות אדם ועוונותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות פל אהד ואהד מבאי העולם עם זכיותיו ביום-טוב של ראש-השנה. מי שנמצא צדיק - נחמם לחיים, ומי שנמצא רשע - נחמם למיתה. והבינוני - תולין אותו עד יום-הכפורים: אם עשה תשובה - נחמם לחיים, ואם לאו - נחמם למיתה¹¹.

(9) התחרט וניחם. וינחם ה' כי עשה את האדם (בראשית ו, תרגום ירושלמי: והוה תהי מן קדם ה' הערוך). (10) (קידושין מ: מ) כי אם לא כן מדוע לא תצילנו צדקתו ביום פשעו, הרי זכויותיו מרובות על עוונותיו? ומדוע לא יחשבו לו לכל הפחות כמחצה על מחצה: מחצה עוונות ומחצה זכויות? אלא על כרחך, במי שתוהה ומתחרט על הטוב שעשה הכתוב מדבר. (11) (ר"ה טז:). כבר הזכרנו למעלה (ה"ב) את השאלה הידועה: הרי רואים אנו שכמה צדיקים אשר זכויותיהם מרובות מעוונותיהם, מתים: ורשעים שעוונותיהם מרובים - חיים ומאריכים ימים? שאלה זו מתרץ הרמב"ם ב"שער הגמול" (הובא בר"ן, ר"ה) כך: שצדיקים ורשעים האמורים כאן, הכוונה לצדיקים בדין זה או לרשעים בדין זה. כי אלה שיצאו זכאים בדין מחמת איזו זכות נקראים כאן: צדיקים גמורים, היות שבדין זה זכו ויצאו זכאים למרות היותם חוטאים בדרך כלל. כי כך מידתו של הקב"ה לשלם שכר בעולם הזה על איזו זכות מיוחדת של הנידון בשעת דינו. וכן הצדיקים שזכויותיהם מרובות, כיון שנתחייבו באיזה דין עכשיו מפני עבירה קלה שעשו, נקראים: רשעים ביחס לדין זה, כמו שאמר הכתוב: והצדיק את הצדיק והרשעו את הרשע (דברים כה, א). ועוד כתב הרמב"ם (שם): אין האדם נידון בראש-השנה אלא על עניני עולם הזה. וזה שאמרו: לחיים או למיתה אין זה בימים בלבד (אורך ימים או קוצר ימים), אלא כל

מחילת חבריו, וכך נאה לו: להקדים כבוד שמים לכבוד חבריו המת ("מעשה רוקח"). (58) ויהי הממון מונח ביד בית-דין עד שיבואו היורשים; או בית-הדין יעשו בו כטוב בעיניהם. כפירוש רבינו (ב"ק פ"ט, מ"ה).

יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"ח

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) מי נקרא צדיק, בינוני או רשע; טעם לתקיעת שופר בראש-השנה; חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא; מי הם שאין להם חלק לעולם הבא; המינים והאפיקורסים למיניהם.

א. פל אהד ואהד מבני-האדם יש-לו זכיות ועונות. מי שזכיותיו יתרות על עונותיו - צדיק, ומי שעונותיו יתרות על זכיותיו - רשע. מחצה למחצה - בינוני. וכן המדינה - אם היו זכיות פל יושביה מרבות על עונותיה, הרי זו צדקת; ואם היו עונותיהם מרביין, הרי זו רשעה. וכן פל העולם פלו².

(2) (קידושין מ: מ) רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות: עבר עבייה אחת - אי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר: וחוטא אחד יאבד טובה הרבה (קהלת ט, יח) - בשביל חטא יחידי שחטא זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה. ושמא תשאל: מה מועיל לנו שיקול המדינה אם צדקת היא או רשעה, הלא דנים את העולם כולו, והכל הולך אחרי שיקול העולם? על זה יש להשיב: "שיקול המדינה" נצרך לפעמים, כגון: כשהעולם כולו חציו זכאי וחציו חייב, אז שוקלים ורואים כל מדינה כפי מה שהיא: אם היא רשעה - היא נחרבת: ואם היא צדקת - היא ניצולת וחוטאיה המועטים נאבדים (לחם-משנה).

ב. אדם שעונותיו מרביין על זכיותיו, מיד הוא מת ברשעו³, שנאמר: "על רב עונדך"⁴. וכן מדינה שעונותיה מרביין - מיד היא אוברת, שנאמר: "ועקת סדם ועמרה פי רבה וגו'"⁵. וכן פל העולם פלו - אם היו עונותיהם מרביין מזכיותיהן, מיד הן נשחתיין, שנאמר: "וירא ה' פי רבה רעת האדם"⁶. ושיקול זה אינו לפי מגן הזכיות והעונות, אלא לפי גדלם: יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר: "יען נמצא בו דבר טוב"⁷. ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר: "וחוטא אהד"⁸ יאבד טובה הרבה. ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכיין הזכיות כנגד העונות.

(3) ואף על פי שאנו רואים רשעים גמורים שעוונותיהם מרובים על זכויותיהם ומאריכים ימים - אולם "שיקול" זה, אינו לפי רוב מספר המצוות והעבירות אלא לפי גדלן, כמבואר בסמוך בסוף הלכה זו. ולכן אפשר אדם שידמה

למוטב. וכאן שהמדובר בתפילה, אולי יש לפרשו: לעורר רחמיו של הקב"ה שיכבוש כעסו מעלינו.

הענשים שבעולם הזה: מנגעים ופגעים, מיתת בנים ועוני וכיוצא בזה, כינו אותם חכמינו בלשון: מיתה, ואת השכר והגמול הטוב - בלשון: חיים.

ה. בפשעה ששוקלין עונות אדם עם זכויותיו, אין מחשבין עליו עון שחטא בו תחלה ולא שני²¹, אלא משלישי ואילך. אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מרבין על זכויותיו - אותם שתי עונות מצטרפים, ודנין אותו על הכל; ואם נמצאו זכויותיו²² כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילך - מעבירים כל עונותיו ראשון ראשון²³, לפי שהשלישי נחשב ראשון, שפכר נמחלו השנים; וכן הרביעי הרי הוא ראשון, שפכר נמחל השלישי, וכן עד סופן²⁴. במה דברים אמורים²⁵? ביחיד, שנאמר: "הן כל אלה יפעל-אל פעמים שלוש עם-גבר"²⁶. אבל הצפור, תולין להן עון ראשון, שני ושלישי, שנאמר: "על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו". וכשמחשבין להן - על דרך זה מחשבין להן מרביעי²⁷ ואילך. הבינונים - אם היה בכלל מחצה עונות שלהן, שלא הניח תפלין מעולם, דנין אותו כפי חטאיו²⁸, ויש-לו חלק לעולם הבא. וכן כל הרשעים שעונותיהן מרבים - דנין אותן כפי חטאיהם²⁹, ויש להן חלק לעולם הבא; שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא³⁰ אף-על-פי שחטאו, שנאמר: "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" - ארץ זו משל, כלומר: ארץ החיים, והוא העולם הבא³¹. וכן חסידי אמות העולם³², יש להם חלק לעולם הבא³³.

ד. אף-על-פי שתקיעת שופר בראש-השנה גזרת הפתוב¹² - רמז יש בה, כלומר: עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחקרו בתשובה¹³ וזכרו בוראכם. אלו¹⁴ השוכחים את האמת בהכלי הזמן ושוגים¹⁵ כל שנתם בהכל וריק אשר לא יועיל ולא יציל - הביטו לנפשותיכם והיטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. לפיכך¹⁶ צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כלה כאלו חציו זכאי וחציו חייב; וכן כל העולם, חציו זכאי וחציו חייב: חטא חטא אחד - הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף-חובה וגרם לו השחתה; עשה מצוה אחת - הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף-זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר: "וצדיק יסוד עולם" - זה שצדק, הכריע את כל העולם לזכות והציל¹⁷. ומפני ענין¹⁸ זה נהגו כל בית-ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולצטק במצות מראש-השנה ועד יום-הכפורים¹⁹ יתר מכל השנה. ונהגו כלם לקום פלילה בעשירה ימים אלו ולהתפלל בבתי-כנסיות בדברי תחנונים ובכבושין²⁰ עד שיאור היום.

(12) מבלי תת טעם לדבר, כלשון חז"ל: "למה תוקעים? - רחמנא אמר: תקעו" (ר"ה טז.). (13) וכן מצינו דרשת חז"ל (ויקרא-רבה, אמור): "תקעו בחודש שופר (תהלים פא, ד), "בחודש" - חדשו מעשיכם: "בשופר" - שפרו מעשיכם. אם שיפרתם מעשיכם - הריני נעשה לכם כשופר: מה שופר זה מכניס בוז ומוציא בוז, אף אני עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים". ובפסיקתא דרב כהנא (פיסקא בחודש השביעי) אמרו: "שכך התקנתי לכם: שתהיו תוקעים בשופר בראש-השנה, שתהיו חרדים מתקיעת השופר להתקין עצמכם לתשובה. (14) הישנים והנרדמים (15) עוסקים בהתמסרות. ולדברי ר' משה הדרשן הובאו ברש"י על הפסוק: באהבתה תשגה תמיד (משלי ה, יט), מקור המלה בערבית והוראתה: עסק וטיפול. ויש מפרשים מלשון: משגה. תועים במעשיהם. (16) חוזר אל מה שנאמר בהלכות הקודמות, כי האדם נידון אחרי רובו, בין בראש-השנה ובין בשעת מיתה: וכן העולם נידון אחר רובו. לפיכך, הואיל והרוב קובע - צריך כל אדם וכו'. וכן הוא הנוסח בברייתא (קידושין מ:). (17) וכאילו הוא היסוד שעליו העולם קיים. (18) שהימים האלה הם ימי שיקול הזכויות והעונות, ועת חיפוש דרכים ופישפוש במעשים. (19) (ירושלמי, פאה פ"ח, ה"ח). (20) במסכת תענית (פ"ב מ"א) שנינו: "הזקן שבהם אומר לפניו דברי כיבושין", ופירושו: דברי מוסר הכובשים את הלב ומחזירים אותו

(21) (יומא פו:). (22) שקולות. (23) שנאמר: נושא עון ועובר על פשע (מיכה ז, יח). "תנא דבי ר' ישמעאל: מעביר ראשון, ראשון", כלומר: עון הבינונים מעבירו ראשון ראשון. כמו שהעביר שנים הראשונים ולא צירפם לחשבון, כן מתחיל להעביר ולמחול את העון השלישי של בינוני זה שעונותיו שקולים כנגד זכויותיו (ר"ה יז.). (24) ושמא תאמר: אם כן למה כתב רבינו לעיל (ה"ג) "והבינוני תולים לו עד יום-הכפורים, ואם לא עשה תשובה - נחתם למיתה", הלא מעבירים עונותיו ראשון ראשון, ואם כן כבר נמחלו כל עונותיו וצריך היה איפוא להיחתם לחיים? ויש לומר: שלעיל מדבר בראש-השנה ואז אין מעבירים לו ראשון, ראשון: וכאן ידובר בשעת מיתה ששוקלים עונותיו לדעת אם ילך לגן-עדן או לגיהנום (כסף-משנה). (25) שמתחילים לחשוב עונות האדם משלישי ואילך. (26) שמהפעם השלישית יפעל אל לעשות חשבונותיו על גבר חוטא. (27) שאין מניחים ג' הראשונים על כף המאזנים עד שישקלו כל עונותיהם. ואם נמצאו עונותיהם מרביעי ואילך מרובים על זכויותיהם, אז מצרפים אליהם גם את השלשה הראשונים ודנים אותם על הכל: ואם נמצאו זכויותיהם כנגד עונותיהם מרביעי ואילך - אז מעבירים עונותיהם ראשון, ראשון. (28) מה שאמרנו שהבינונים עונותיהם נמחלים ואינם נידונים לגיהנום, זהו רק כשאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42) כמו שאמרו (ברכות יב): "אחרי לבבכם" - זו מינות. וכן הוא אומר: אמר נבל בלבו: אין אלהים (תהלים יד, א). ובמדרש תהלים (פרק א) דרשו: ולב כסילים לא כן (משלי טו, ז) - אלו המינים שאומרים: אבטומטוס הוא העולם, כלומר: שאין לו בורא ומנהיג, והוא מנהיג עצמו. 43) כמו שאמרו: "לפיכך נברא אדם יחידי, שלא יהיו המינים אומרים הרבה רשויות בשמים" (סנהדרין פ"ד, מ"ה). (ראה הלכות יסודי התורה פ"א, ה"ו). 44) והרי נאמר: כי לא ראייתם כל תמונה (דברים ד, טו). וכל תארי הגוף הנמצאים אצל ה' בתורתנו ובספרות הנביאים והכתובים, אינם אלא לשון ומליצה לשבר את האוזן: מפני שאין בני-אדם מכירים אלא הגופות - לפיכך דיברה תורה כלשון בני-אדם. ראה למעלה (הלכות יסודי התורה פ"א, ה"ט). והראב"ד משיג על זה ושואל: "למה קרא לזה: "מין"? וכמה גדולים טובים ממנו (מן הרמב"ם) הלכו בזו המחשבה, לפי שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות". וה"כספ"מ-משנה" משתומם על השגת הראב"ד ואומר "ויש לתמוה על פה קדוש איך יקרא לאומרים שהוא גוף ובעל תמונה: "גדולים טובים ממנו"? וכדי להניח את דעת עצמו ודעת אחרים מסיים ה"כספ"מ-משנה" ואומר: "ואפשר שיעקר הנוסחה של השגת הראב"ד, כמו שכתוב ב"ספר העיקרים" (פ"כ. מאמר ראשון) וזה לשונו: אמר אברהם: אף על פי שיעקר האמונה כן הוא (כדברי הרמב"ם), בכל זאת המאמין היותו גוף - מצד תפיסתו לשונות הפוסקים והמדרשות כפשוטן - אין ראוי לקרותו: מין. והגאון בעל "אור שמח" מגיה נוסח הראב"ד שלפנינו ומתקן: "גדולים טובים ממנו", במובן: מאתנו בגוף ראשון, ולא אל הרמב"ם ז"ל התכוון הראב"ד באמרו: "ממנו". דעה זו של רבינו, שאין לבורא תמונה ולא דמות הגוף עוררה התנגדות גדולה בעולם הרבנים, ויש שרצו לגנוז את "ספר המדע" בגלל זה. והרמב"ן ערך מכתב לרבני צרפת, ובו הוא לוחם מלחמת רבינו ואומר: ואחרים, שמעתה, אומרים שאתם תופשים על "ספר המדע" באמרו: "שאין למעלה צורה ותבנית". ולמה, רבותינו, תפשתם עליו בדבר הזה? הרי כל הגאונים בחיבוריהם, וכל חכמינו הקדמונים בפיוטיהם בספרד - הכל יחשבו את הנוטה מזה כהולך אחר ההבל". (ראה דברי רב האי גאון ורבינו נסים גאון ז"ל ב"הכותב" ל"עין יעקב" (ברכות נט.), והובאו דבריהם ב"אוצר הגאונים" לברכות: שכל התוארים הגשמיים הנמצאים בפסוקים ובמדרשים, אינם אלא משל לשבר את האוזן, כי דיברה תורה בלשון בני-אדם). "סוף דבר, ממשיך הרמב"ן במכתבו לרבני צרפת, הכל נשמע - כי על זאת האמונה אומתנו אומנה. גם לחכמי צרפת אשר אימתם צרופה מצאתי שכתוב כן בחיבוריהם. וכן ראיתי בחיבור הרב החסיד ר' אליעזר מגרמזיא ז"ל בשער "יסוד האיחוד והאמונה" שכתב שם: "יוצר הכל אין לו פנים ואחור וגובה וכו'. ומה שכתוב בקרא ענינים גשמיים, לא נכתבו כי אם להבין לבני אדם. וכבר הזהירנו בתורתו שלא נחשוב עליו דמות וצורה, שכן כתוב: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם, כי לא ראייתם כל תמונה..." וכל הסובר על הבורא שיש לו צלם, דמות ואיברים - אין לו אלוה כלל. על כן אני אומר: שהמאמין באלהים יבין, כי כמו שאין

בין עונותיהם עוון ביטול מצות תפילין: אבל אם נמצא בנייהם עוון חמור זה שהעושה אותו נקרא: "פושע ישראל בגופו" - הוא נידון בגיהנם, ואחרי שקיבל ענשו הוא נוחל חיי עולם הבא (ר"ה יז). (29) (שם). (30) (סנה' פ"י, מ"א). (31) עולם הנפשות הם החיים אחרי החיים עלי אדמות. (32) שקיבלו עליהם שבע מצוות בני נח. וזה לשון רבינו (הל' מלכים פ"ח, ה"א): "כל המקבל עליו שבע מצוות ונזהר לעשותן - הרי זה מחסידי אומות העולם", על ז' המצוות עיין למעלה בביאורנו (הל' עבודת-כוכבים פ"י, ה"ו). (33) (סנהדרין קה.).

1 ו. וְאֵלוֹ הֵן שְׂאֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אֵלֶּא
2 נִקְרְתִים וְאוֹבְדִים וְנִדְוָנִין³⁴ עַל גְּדֹל רִשְׁעָם וְחַטָּאתָם
3 לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים: הַמִּינִים³⁵, וְהַאֲפִיקוֹרְסִין,
4 וְהַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה, וְהַכּוֹפְרִים בַּתְּחִית הַמֵּתִים וּבַבִּיאַת
5 הַגּוֹאֵל, הַמּוֹדְרִים³⁶ וּמַחְטִיאֵי הַרְבִּים וְהַפּוֹרְשֵׁין
6 מִדְּרָבִי צְבוּרִים³⁷ וְהַעוֹשֵׂה עֲבֵרוֹת בְּיַד רָמָה בְּפִרְהֶסְיָה
7 פִּיהוּקִים³⁸ וְהַמוֹסְרִים וּמַטִּילֵי אֵימָה עַל הַצְּבוּר
8 שְׁלֹא לִשְׁם שְׁמִים³⁹ וְשׁוֹפְכֵי דָמִים וּבַעֲלֵי לְשׁוֹן הָרַע⁴⁰
9 וְהַמּוֹשֵׁף עֲרֻלָּתוֹ⁴¹.

34) בגיהנם. (35) כל אלה המנויים כאן בהלכה ו' ביארם רבינו בהלכות הבאות שבפרק זה. (36) כגירסת אוקספורד, דפוס קושטא. וכן הגירסא בפירוש רבי חננאל לר"ה יז: ונוסחה אחרת: המורדים. (37) כל אלה שנויים בכרייתא (ר"ה יז). (38) (ירושלמי, פאה פ"א, ה"א). וחז"ל סיפרו עליו, שהיה אומר: "המלכים שהיו לפני לא ידעו להרגיז את ה'. כולם אנו צריכים לאורו? יש לנו זהב פרווים שאנו משתמשים בו, יטול לו אורו!" והכתוב מעיד עליו (דברי-הימים ב, לו, ח): "ויתר דברי יהויקים ותועבותיו אשר עשה" (סנהדרין קג:). (39) (ר"ה יז), ומפורשים בסמוך (הלכה יא-יב). (40) (ירושלמי, פאה פ"א, ה"א בשם תוספתא). וזה לשון רבינו (אבות פ"א, מ"ז): "ולשון התוספתא: על שלשה דברים נפרעים מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא: עבודה-זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים - ולשון הרע כנגד כולן". וראוי להעיר שבתוספתא (פאה, פ"א) שלפנינו כתוב: "נפרעים מן האדם בעולם הזה והקקן קיימת לעולם הבא - אבל המכוון אחד הוא. וכן בפדר"א פ' נג: "כל המספר לשון הרע - אין לו חלק לעולם הבא. (41) שלא יכירו שהוא מהול, שהוא מתבייש בכריתו של אברהם אבינו. וזהו ששנינו באבות (אבות פ"א, מ"א): המפר בריתו של אברהם אבינו... אין לו חלק לעולם הבא.

10 ז. תַּמְשֵׁה הֵן הַנִּקְרָאִים מִינִים: הָאוֹמֵר שְׂאֵין שָׁם
11 אֵלוֹהִים וְאֵין לְעוֹלָם מְנַהִיג⁴²; וְהָאוֹמֵר שֵׁישׁ שָׁם
12 מְנַהִיג, אֲבָל הֵן שְׁנִים⁴³ או יוֹתֵר; וְהָאוֹמֵר שֵׁישׁ שָׁם
13 רְבוֹן אֶחָד, אֲבָל שֶׁהוּא גּוֹף וּבַעַל תְּמוּנָה⁴⁴. וְכֵן
14 הָאוֹמֵר, שְׂאֵינוֹ לְבִדּוֹ הָרָאשׁוֹן וְצוּר לְכָל⁴⁵. וְכֵן
15 הָעוֹבֵד פּוֹכֵב אוּ מְזַל זְוֵלוֹתוֹ, פְּדִי לְהִיּוֹת מְלִין בֵּינוֹ
16 וּבֵין רְבוֹן-הָעוֹלָמִים⁴⁶; פֶּל אֶחָד מִחֻמְשֵׁה אֱלוֹהִים הוּא
17 מִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נבואת משה רבינו לנבואת שאר הנביאים. (50) והפסוק מעיד: וירא ה' כי רבה רעת האדם (בראשית ו, ה). וברמייה (לב, יט) אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני-אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. (51) (סנהדרין צט.) כי דבר ה' בזה (במדבר טו, לא) - "זה האומר אין תורה מן השמים". ואפילו אמר: כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק אחד שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו - עליו נאמר: "כי דבר ה' בזה". ורבינו בפירושו המשנה (סנהדרין פ"י, היסוד השמיני) יאמר: משה בנט היה כמו סופר שקוראים לו והוא כותב, ולפיכך נקרא: מחוקק. ואין הפרש בין: "ובני חם כוש ומצרים", ותמונע היתה פילגש" לבין: "אנכי ה' אלהיך". ומי שאומר שאלה הפסוקים משה סיפרם מדעתו, הוא אצל חכמינו - כופר. אין בתורה לב וקליפה, אלא כל דיבור ודיבור יש בו חכמה ופלאים למי שיבין אותו... ואין לאיש אלא - להלך בעקבות דוד משיח אלוהי יעקב שהתפלל: גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך (תהלים קיט, יח). (52) (סנהדרין צט.). "ואפילו אמר: כל התורה מן השמים חוץ מדקדוק זה, מגזירה שוה זו - הרי הוא בכלל: כי דבר ה' בזה", שאין חילוק בין מכחיש תורה שבכתב למכחיש תורה שבעל-פה. (53) הם חכמי התורה ומפרשיה, שדרך משנתם היתה לומר: "מגיד הכתוב". (54) שכפרו בקבלת החכמים ובמסורת ופירשו את התורה כטוב בעיניהם והם: הצדוקים ותלמידיהם הקראים, שאינם מחזיקים אלא בצורת המקרא כפשוטו. ואנו הוזהרנו: על פי התורה אשר יורוך... לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים יז, יא). מדברי רבינו בפירושו לאבות (פ"א, מ"ג) (55) והרי נאמר (דברים כט, כח): והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת. ראה לעיל (הלכות יסודי התורה פ"ט, ה"א).

ט. שְׁנַיִם הֵם הַמוֹמְרִים מִיִּשְׂרָאֵל: הַמוֹמֵר לַעֲבֹרָה אַחַת, וְהַמוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ. מוֹמֵר לַעֲבֹרָה אַחַת - זֶה שֶׁהַחֲזִיק עֲצָמוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ עֲבָרָה בְּדוֹן וְהַגֵּל וְנִתְפָּרֵס בָּהּ, אִפְלוּ הִיָּתָה מִן הַקְּלוֹת⁵⁶, כְּגוֹן שֶׁהַחֲזִיק תְּמִיד לְלָבֵשׁ שַׁעֲטָנִי⁵⁷ אוּ לְהִקִּיף פָּאָה, וְנִמְצָא כְּאֵלוֹ בְּטֵלָה מְצוּה זוּ מִן הָעוֹלָם אֲצֵלוֹ - הִרִי זֶה מוֹמֵר לְאוֹתוֹ דָּבָר; וְהוּא, שֶׁיַּעֲשֶׂה לְהַכְעִיס⁵⁸. מוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ - כְּגוֹן הַחֲזִיקִים לְדַתִּי הַעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים בְּשָׁעָה שֶׁגִּזְרִין גְּזָרָה⁵⁹, וְיִדְבֵּק בָּהֶם וְיֹאמֵר: מַה בָּצַע לִי לְהִדְבֵּק בִּישְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שֹׁפְלִים וְנִרְדָּפִים; טוֹב לִי שֶׁאֲדַבֵּק בְּאֵלוֹ שִׁידֵם תִּקְיָפָה⁶⁰ - הִרִי זֶה מוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ.

(56) שאין בה עונש כרת אלא איסור לאו גרידא. (57) (הוריות יא.). (58) מומר להכעיס - כל שהיתר ואיסור מונחים לפניו ואוחז באיסור ומניח את ההיתר: ומומר לתאיבון - זה שאינו עובר אלא להנאתו, דינו כישראל ויש לו חלק לעולם הבא (חולין ד.). (59) קשה על ישראל, ויש לו האפשרות לברוח ולמלט נפשו ואינו בורח, כמבואר (הלכות יסודי התורה פ"ה, ה"ד). (60) וקל-וחומר החוזר לדתם שלא בשעת הגזירה. והראב"ד השיג: "אם הוא חוזר לדתי עכו"ם הנה הוא מודה באלהיהם, והריהו מין?"

איברים לנשה שיצאה מכסא כבודו, כך אין לבורא גוף ודמות כלל... וידוע תדעו כי לא ישמעו הקהילות בגזירתכם לגנוז ספרי הרב הגדול... והפורש מהם כפורש מחייו... ומה יאמרו ל'ספר המדע'? והמכתב מכתב אלהים הוא: מפתח לספרי הרב בתלמוד ומבוא לכל חיבוריו: מלמד לתלמידים כבוד ומורא בהלכות תלמוד תורה: יורה חטאים דרך בהלכות "תשובה" בלי קושיות והוויות, מפיק מרגליות. כי לא מצינו דברי "תשובה" בתלמוד רק מפורדים ומפורזים בין ההלכות וההגדות בלי בירורים. ובכל חיבורי הגאונים הראשונים והאחרונים לא מצינו אותם הענינים דרושים לכל חפציהם ומזמונים, כאשר המה מפורשים ומבוארים בספר ההוא הממולא פנינים, המיוחס בספרים מבחוץ ומבפנים... (45) שיצר וברא את הכל. כלומר: אמת שיש אלוה יחיד ואינו גוף, אבל אינו לבדו ראשון, כי יש חומר קדום שלא בראו ה', ומן החומר ההוא ברא אלהים את העולם. כאותו הפילוסוף שאמר לרבן גמליאל (בראשית-רבה, פ"א): "צייר גדול הוא אלהים, אלא שמצא סמנים טובים שסייעו אותו: תהו ובהו, חושך ומים ורוח" וכו'. ובפירושו למשנה (סנהדרין פ"ו, היסוד הרביעי) אומר רבינו: "שנאמין כי ה' הוא קדמון בהחלט, וכל מה שנמצא זולתו בלתי קדמון בערכו אליו, הוא שאמר הכתוב: מעונה אלהי קדם (דברים לג, כז)". (46) זאת היתה טעות אנוש ובני דורו, כאמור למעלה (הלכות עבודת כוכבים פ"א, ה"א).

ח. שְׁלֹשָׁה הֵן הַנְּקָרָאִין אֶפִיקוֹרְסִין: הָאוֹמֵר שְׁאִין שֵׁם⁴⁷ נְבוֹאָה כְּלָל, וְאִין שֵׁם מְדַע⁴⁸ שֶׁמְגִיעַ מֵהַבּוֹרָא לְלֵב בְּנֵי-הָאָדָם; וְהַמְכַחֵשׁ נְבוֹאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ⁴⁹; וְהָאוֹמֵר שְׁאִין הַבּוֹרָא יוֹדֵעַ מַעֲשֵׂהוּ⁵⁰ בְּנֵי-הָאָדָם; כֹּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֵלֵי הֵן אֶפִיקוֹרְסִים. שְׁלֹשָׁה הֵן הַפּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה: הָאוֹמֵר שְׁאִין הַתּוֹרָה מֵעַם ה'. אִפְלוּ פְסוּק אֶחָד, אִפְלוּ תְבָה אַחַת - אִם אָמַר: מֹשֶׁה אָמַר מִפִּי עֲצָמוֹ, הִרִי זֶה פּוֹפֵר בַּתּוֹרָה⁵¹. וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפִרְוֶשָׁה וְהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּיהָ⁵², וְהַמְכַחֵשׁ מַגִּידֶיהָ⁵³, כְּגוֹן צְדוֹק וּבִיתוֹס⁵⁴. וְהָאוֹמֵר, שֶׁהַבּוֹרָא הַחֲלִיף מְצוּה זוּ בְּמְצוּה אַחֶרֶת, וְכִבֵּר בְּטֵלָה תּוֹרָה זוּ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא הִיָּתָה מֵעַם ה'⁵⁵; כְּגוֹן הַהֲגָרִים כֹּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֵלֵי כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה.

(47) מלה מיותרת לפי הסגנון העברי, אבל מתיקוני הלשון הערבית היא, ורבינו השתמש בה גם בעברית. ראה ביאורנו (הלכות יסודי התורה פ"א, ה"א). (48) חכמה מן החכמות: תורה ומצוה הנמסרת מאת אלהים לנביא בהקיץ או בחלום, כפי מדרגתו ומעלתו. והרבה מקומות בתורה ובנביאים מעידים על מציאות הנבואה, כמו: נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה'... אליו תשמעון (דברים יח, טו). ולמעלה (הלכות יסודי התורה פ"ז, ה"א) אמר רבינו: "מיסודי הדת: לידע, שהאל מנבא את בני האדם". (49) שהיה אדון הנביאים ואביהם, לקודמים לפניו ולבאים אחריו והגיע עד למדרגת המלאכים ו"לא נשאר מסך שלא קרעו ונכסה ממנו" (מלשון רבינו, סנהדרין פ"י, היסוד השביעי). וראה למעלה (הלכות יסודי התורה פ"ז, ה"ו) ארבעה חילוקים בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 שְׁמַנִּינוּ - אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵם מִיִּשְׂרָאֵל, אֵין לָהֶם חֶלֶק
 26 לְעוֹלָם הַבָּא. וַיֵּשׁ עֲבֵרוֹת קָלוֹת מְאֹלוּ, וְאֶף-עַל-פִּי-
 27 כֵּן אָמְרוּ חֻקִּים, שֶׁהֲרִגִיל בְּהֵן אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם
 28 הַבָּא, וְכִדִּי הֵן לְהִתְרַחֵק מֵהֵן וּלְהִזָּהֵר בָּהֶן. וְאֵלוּ הֵן:
 29 הַמְּכַנֶּה שֵׁם לְחֻבְרָא⁷⁴, וְהַקּוֹרֵא לְחֻבְרָא בְּכַנּוּיָו⁷⁵,
 30 וְהַמְּלַבֵּין פְּנֵי חֻבְרָא בְּרַבִּים⁷⁶, וְהַמְּתַכְּבֵד בְּקָלוֹן
 31 חֻבְרָו⁷⁷, וְהַמְּבַזֶּה תַּלְמִידֵי-חֻקִּים⁷⁸, וְהַמְּבַזֶּה רַבּוֹתָיו,
 32 וְהַמְּבַזֶּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת⁷⁹, וְהַמְּחַלֵּל אֶת הַקְּדוּשִׁים⁸⁰.
 33 בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ, שֶׁכָּל אֶחָד מְאֵלוּ אֵין לוֹ חֶלֶק
 34 לְעוֹלָם הַבָּא? כְּשִׁמַּת פְּלֵא תְּשׁוּבָה; אֲבָל אִם שָׁב
 35 מִרְשָׁעוֹ וּמַת וְהוּא בְּעַל-תְּשׁוּבָה - הֲרִי זֶה מְבַנֵּי
 36 הָעוֹלָם הַבָּא; שְׂאִין לָךְ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בְּפָנָיו
 37 הַתְּשׁוּבָה⁸¹. אֲפֹלוּ כִּפּוּר בְּעֶקֶר פֶּל יָמָיו, וּבְאֲחֻרוֹנָה
 38 שָׁב - יֵשׁ-לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאמַר: "שְׁלוֹם
 39 שְׁלוֹם לְרַחוּק⁸² וּלְקָרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתָיו". כָּל
 40 הַרְשָׁעִים וְהַמוֹמְרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁחֲזָרוּ בַתְּשׁוּבָה -
 41 בֵּין בְּגֻלוֹי, בֵּין בְּמִטְמוֹנוֹת⁸³ - מְקַבְּלִין אוֹתָן,
 42 שְׁנֹאמַר: "שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹכְבִים" - אֶף-עַל-פִּי שְׁעֲדִין
 43 שׁוֹכֵב הוּא, שֶׁהֲרִי בְּסִתְרָ שָׁב וְלֹא בְּגֻלוֹי, מְקַבְּלִין
 44 אוֹתוֹ בַּתְּשׁוּבָה⁸⁴.

כלומר: שהוא גרוע ממומר. והכס"מ מתרץ: "מין" הוא המאמין באחד מחמשת הדברים המנויים לעיל בפרקנו (ה"ז): והחזרו לדתי עכו"ם אינו מאמין בדתם, אלא מתחבר אליהם כדי שלא יהא נרדף, אבל בלבו יודע הוא שאין צור וולתי אלהינו.

1 י. מַחְטִיאֵי הַרְבִּים פִּיצַד? אֶחָד שֶׁהֲחִטִּיא בְּדָבָר
 2 גְּדוֹל, כְּגוֹן יִרְבָּעִם⁶¹ וְצִדוּק וּבִיתוֹס⁶²; וְאֶחָד
 3 שֶׁהֲחִטִּיא בְּדָבָר קָל, אֲפֹלוּ לְכַטֵּל מִצּוֹת עֲשֵׂה⁶³;
 4 וְאֶחָד הַאוֹנֵס אַחֲרֵים עַד שֶׁיִּחַטְאוּ כְּמִנְשָׁה, שֶׁהִיא
 5 הוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיַּעֲבֹדוּ עֲבוֹדֹת-כּוֹכָבִים⁶⁴, או
 6 שֶׁהִטְעָה אַחֲרֵים וְהִדִּיחֵם⁶⁵.

61 שחטא והחטיא את אחריים לעבודה-זרה. 62 כמבואר לעיל בכיאוורנו (ה"ח). 63 מבואר בכרייתא המובאת ברייף (סוף מסכת יומא): ורבינו הביאה לקמן (פ"ד, ה"א): "המעכב את הרבים מלעשות מצוה - אין מספיקים בידו לעשות תשובה". 64 (סנהדרין קג:): כמו שמעיד עליו הכתוב: וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד וגו' (מלכים-ב כא, טז). 65 מהדרך הישרה בדברי חלקות ומרמה.

7 יא. הַפּוֹרֵשׁ מִדְּרָכֵי צְבוּר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹא עָבַר
 8 עֲבֵרוֹת, אֲלֵא נִבְדַּל מְעַדַת יִשְׂרָאֵל וְאֵינוּ עוֹשֶׂה מִצּוֹת
 9 בְּכֻלָּן, וְלֹא נִכְנס בְּצַרְתָּן, וְלֹא מִתְעַנֶּה בַּתְּעִנְיָתָן,
 10 אֲלֵא הוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ כְּאֶחָד מִגּוֹיֵי הָאָרֶץ, וּכְאֵלוּ אֵינוּ
 11 מֵהֵן - אֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁶⁶. הַעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת
 12 בְּיַד רָמָה פִּיהוּיָקִים - בֵּין שֶׁעֲשֵׂה קְלוֹת⁶⁷, בֵּין שֶׁעֲשֵׂה
 13 חֲמוּרוֹת⁶⁸ - אֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
 14 מְגַלָּה פָּנִים בַּתּוֹרָה⁶⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵצִיז מִצָּחוֹ וְגַלָּה פָּנָיו
 15 וְלֹא בּוֹשׁ מִדְּבַר-תּוֹרָה.

66 כבר העירונו לעיל (הלכה ו), כי מקורו (ר"ה יז.). 67 שאין בהם כרת. 68 שענשן כרת או מיתה. 69 (ירושלמי, פאה פ"א, ה"א).

16 יב. שְׁנֵים הֵם הַמוֹסְרִין: הַמוֹסֵר חֻבְרָו בְּיַד עַכּוּ"ם
 17 לְהַרְגוֹ אוֹ לְהַפּוֹתוֹ, וְהַמוֹסֵר מִמוֹן חֻבְרָו בְּיַד
 18 עַכּוּ"ם⁷⁰, אוֹ בְּיַד אֲנָס⁷¹ שֶׁהוּא כְּעַכּוּ"ם; וּשְׁנֵי־הֵם אֵין
 19 לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

70 גם זה נקרא: מסור, כמבואר (ב"ק קיז). ברב כהנא שהרג את מי שמסר ממון ישראל ביד נכרי. השווה דברי רבינו (הלכות חובל ומזיק פ"ח, ה"י), ודברי הרב המגיד (שם). 71 איש זרוע, חמסן.

20 יג. מְטִילֵי אִימָה עַל הַצְּבוּר שֶׁלֹא לְשֵׁם-שְׂמִים - זֶה
 21 הַרְוּדָה צְבוּר בְּחֻזְקָה, וְהֵם יִרְאִים וּמִפְּחָדִים מְמַנּוּ,
 22 וְכִנּוּתוֹ לְכַבּוֹד עֲצָמוֹ, וְכָל חֲפָצָיו שֶׁלֹא לְכַבּוֹד שְׂמִים,
 23 כְּגוֹן מַלְכֵי הַעַכּוּ"ם⁷².

72 הנותנים חתימתם בארץ ומרגיזים תבל - והכל לכבוד עצמם.

24 יד. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַעֲשָׂרִים-וְאַרְבָּעֵה⁷³ אֲנָשִׁים אֵלוּ

73 חמשה מינים, שלשה אפיקורסים, שלשה כופרים, שני מומרים, שני מוסרים, כופר בתחיית המתים, כופר בביאת הגואל, מחטיא את הרבים, פורש מדרכי ציבור, עושה עבירות ביד רמה, מטיל אימה על הצבור, שופך דמים, לשון הרע, מושך בערלתו - כל אלה יחד עולים לעשרים וארבעה. 74 (ב"מ נח:). 75 שכינוהו אחרים (שם: תענית כ:). "שאלו תלמידיו את רב אדא בר אבהב: במה הארכת ימים? אמר להם: ולא קראתי לחברי בחניכתי: ויש אומרים: בחניכתי" (בגרטת הערוך) ופירש הערוך: "בחניכתי" - שלא כניתי לו שם. "בחניכתי" - שאפילו שם שכינו לו אחרים לא קראתי. 76 (אבות פ"ג, מ"א: ב"מ נח:). 77 (ירושלמי, חגיגה פ"ב, ה"א). 78 (סנהדרין צט:). 79 (אבות פ"ג, מ"א) שעושה מלאכה בימי חול-המועד ונוהג בהם כבחול. 80 (שם) שמביא קדשי זבח לידי פיגול ונותר: או המועל ונהנה מקדשי מזבח ומקדשי בדק הבית. 81 (ירושלמי, פאה פ"א, ה"א). 82 לזה שהיה רחוק ונתקרב. 83 בסתר ובטמון. 84 (ע"ז ז:): והכס"מ שאל: הלא רבינו כתב לעיל (הלכות עבודת כוכבים פ"ב, ה"ה): "האפיקורסים מישראל - אין מקבלין אותם בתשובה לעולם, שנאמר: כל באיה לא ישובו?" שאלה זאת נשאלה כבר בחיי רבינו והשיב: "ידוע תדע כי אין כאן שום סתירה, כי ענין המאמר: "אין מקבלים אותם בתשובה" הוא: שאנו לא נקבל מהם תשובה ולא יהיו בעניניו במעלת בעלי תשובה... ואם גם מתנהגים ביושר ובחסידות - אולי מפני היראה, וגניבת דעת הבריות יש כאן. וענין המאמר האחר הוא: אם שבו באמת בכל לבכם בינם ובין בוראם - אז בודאי יש להם חלק לעולם הבא: וזה אם כן נוגע לדבר שבינם לבין בוראם. וההלכה האחרת נוגעת לדבר שבינם לבין שאר האנשים" (תשובות הרמב"ם סימן קא, הוצאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לראות (פרימין). ראה לעיל (הלכות עבודת כוכבים פ"ב, ה"ה) על בביאורו. לראות (פרימין). ראה לעיל (הלכות עבודת כוכבים פ"ב, ה"ה) על בביאורו.

14 ב. ומהן חמשה דברים הנוצלים¹⁰ דרכי התשובה
15 בפני עושיהן. ואלו הן: (א) הפורש מן הצבור¹¹,
16 לפי שבזמן שיעשו תשובה לא יהיה עמהן, ואינו
17 זוכה עמהן בזכות שעושיהן. (ב) והחולק על דברי
18 חכמים, לפי שמחלקתו גורמת לו לפרש מהן, ואינו
19 יודע דרכי התשובה. (ג) והמלעיג על המצוות, שפיון
20 שנתבזו בעיניו אינו רודף אחריהן ולא עושן; ואם
21 לא יעשה - במה יזכה? (ד) והמבזה רבותיו, שדבר
22 זה גורם לו לדחפו ולטרדו כגחזיו¹²; ובזמן שנטרד,
23 לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת¹³. (ה) והשוניא
24 את התוכחות, שהרי לא הניח לו דרך תשובה;
25 שהתוכחה גורמת לתשובה, שבזמן שמודיעין לו
26 לאדם חטאיו ומקלימין אותו, חזר בתשובה, כמו
27 שכתוב בתורה: "זכר ואל תשכח"; "ממרים
28 הייתם"; "ולא נתן ה' לכם לב"; "עם נבל ולא
29 חכם". וכן ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר: "הוי
30 גוי חוטא"; "ידע שור קונהו"; "מדעת פי קשה
31 אפה". וכן צוהו האל להוכיח לחטאים, שנאמר:
32 "קרא בגרון אל תחשף". וכן פל הנביאים הוכיחו
33 לישראל עד שחזרו בתשובה. לפיכך צריך להעמיד
34 בקל קהל וקהל מישראל חכם גדול¹⁴ וזקן וירא-
35 שמים מנעוריו ואהוב להם¹⁵, שיהא מוכיח לרבים
36 ומחזירן בתשובה. וזה ששונא את התוכחות אינו
37 בא למוכיח ולא שומע דבריו, לפיכך יעמד
38 בחטאתיו, שהם בעיניו טובים.

(10) כשהוא מתעורר ובא לשוב, הוא מוצא שערי תשובה
נעולים בפניו, כמו שהוא הולך ומבאר. (11) אינו נכנס
בצרתם ואינו מתענה בתעניתם, כאילו אינו מכלל ישראל.
ורבינו (הלכות אבל פרק א, הלכה י) אומר: "כל הפורשים
מדרכי הציבור. והם: האנשים שפרקו עול המצוות מעל
צווארם, ואינם נכללים בכלל ישראל בעשיית המצוות
ובכיבוד המועדות ושיבת בתי כנסיות... אלא הרי הם כבני
חורין לעצמם" (12) (סנהדרין קז:). (13) ובוזה הוא נועל
בעצמו את שערי התשובה בפניו. (14) (תענית טז:).
(15) כמו שאמר: "ראויות היו התוכחות להיאמר מפי בלעם
והברכות מפי משה - אלא אילו הוכיחם בלעם, היו ישראל
אומרים: שונא מוכיחנו! ואילו בירכם משה, היו אומות
העולם אומרות: אוהבם בירכם! אמר הקדוש-ברוך-הוא:
יוכיחם משה שאוהבם ויברכם בלעם ששונאם, שיתבררו
הברכות והתוכחות ביד ישראל" (דברים-רבה, פרשה א).

39 ג. ומהם חמשה דברים, העושה אותן, אי אפשר לו
40 שישוב בתשובה גמורה, לפי שהם עונות שבין אדם
41 לחברו, ואינו יודע חברו שחטא לו פדי שחזיר לו
42 או ישאל ממנו למחול לו. ואלו הן: (א) המקלל את
43 הרבים, ולא קלל אדם ידוע פדי שישאל ממנו

יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) עשרים וארבעה דברים המעכבים את התשובה; שאין לך
דבר העומד בפני התשובה.

1 א. ארבעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה.
2 ארבעה מהן עון גדול, והעושה אהר מהן, אין
3 הקדוש-ברוך-הוא מספיק בידו לעשות תשובה לפי
4 גדל חטאו. ואלו הן: (א) המחטיא את הרבים;
5 ובכלל עון זה, המעכב את הרבים מלעשות מצוה.
6 (ב) והמטה את חברו מדרך טובה בדרך לרעה, כגון
7 מסית⁶ ומדיח⁷. (ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה
8 ואינו ממחה בידו; הואיל ובנו ברשותו - אלו מחה
9 בו היה פורש, ונמצא כמחטיאו. ובכלל עון זה, כל
10 שאפשר בידו למחות באחרים⁸ - בין יחיד, בין
11 רבים, ולא מחה, אלא יניחם כשלונו. (ד)
12 והאומר: אהטא ואשוב! ובכלל זה האומר: אהטא,
13 ויום-הכפורים מכפר!

(2) הרי"ף בסוף מסכת יומא הביא את הדברים האלה בשם
ברייתא. וכבר השיב רבינו באחת מתשובותיו על מקור
ברייתא זו וזה לשונו: "זה המניין אינו בגמרא ולא
בתוספתא ולא בספרא וכו'. אמנם אם חיברם זולתו
מהמחברים אפשר; אבל רובם מוזכרים במשנה ובתלמוד,
והשאר שלא נתבאר יוצא ממה שנתבאר" (תשובות
הרמב"ם" סימן סז, הוצאת פרימן, ירושלים תרצ"ד).
מעכבין - מפריעים. עוצרים בעדה שלא תתעורר בלב ולא
תבוא. (3) כלומר: מן השמים אין מסייעים לו, כמו
שמייעים לכל הבא לעשות תשובה, כמאמרם: "הבא לטהר
מסייעים אותו" (יומא לז:); אבל אם שב מעצמו בתשובה
שלימה - וודאי שתשובתו מתקבלת, ונקרא: "בעל תשובה",
כמבואר לקמן סוף פרק זה. רבינו חילק את ה"עשרים
וארבעה דברים" לחמש חלוקות, ואלו הן: (א) שאין
מספיקים בידו לעשות תשובה, (ב) הנוצלים דרכי תשובה
מפני עושיהם. (ג) שאי-אפשר לעושה אותם לשוב בתשובה
גמורה. (ד) שהעושה אותם אין חזקתו לשוב מהם, (ה) דברים
שקשה לו לאדם העושה אותם לפרוש מהם (עבודת המלך).
(4) "כדי שלא יהא בגן עדן ותלמידיו שנתחייב בנפשם
בגיהנם" והכתוב צווח ואומר (משלי כח, יז): אדם עשוק
בדם נפש - עד בור ינוס אל יתמכו בו (יומא פז:). (5) כמו
שאמרו חכמינו על גחזי: לא הספיקו בידו לעשות תשובה
מפני שדחה תלמידים משיבתו של אלישע ולא נתנם ללמוד
תורה (סנהדרין קז:). (6) את היחיד לעבודה-זרה. (7) את
הרבים, כמבואר (הלכות עבודת כוכבים פרק ה, הלכה ב)
ובספר "ארחות צדיקים" בשער התשובה העתיק את דברי
רבינו אלה, ושם כתוב: "והמטה את הרבים, או חברו מדרך
טובה לדרך רעה". (8) (שבת נד:). (9) (יומא פרק ח,
משנה ט), כי כל המחשב כן - תשובתו קשה מאוד, ולעולם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) אלא יאחו בדרכו זו גם להבא, מאחר שאינו רואה שום עוול במעשיו. (22) שהעני מזמינו מתוך בושה או מתוך נימוס לסעוד עימו, והוא נענה לו ואוכל אצלו בשעה שהוא יודע שהסעודה אינה מספיקה גם לבעליה. (23) לא גזל ממש, ולכן לא יהרהר בתשובה על זה לעולם. (24) במשכונו. (25) גם בעבוטו של עשיר אסור להשתמש; אלא עבוטו של עשיר שהוא כרגיל בעל ערך ודמיו נפחתיים על ידי תשמיש, הוא נזהר ממילא מהשתמש בו משום גזילה; לא כן עבוטו של עני שהוא כרגיל עשוי ברזל, כגון קדרום ומחרישה וכדומה, שהם פחותי ערך - הוא מורה היתר לעצמו ואינו שם על לב, כי גם אלה דמיהם נפחתיים מרוב תשמיש (בבא מציעא פב:). (26) ריבוי מן ערווה. (27) הלב והעין שני סרסורי עבירה הם (ירושלמי, ברכות פרק א, הלכה ה). (28) וכבר הפליגו חז"ל בעוון זה (שבת צז:).

1) כפָּרָה. (ב) וְהַחֹלֵק עִם גֵּנֹב, שְׁלֹפֵי שְׁאִינוּ יוֹדְעַ גֵּנֹבָה
 2) זו שֶׁל מִי הִיא, אֲלֵא הַגֵּנֹב גֹּנֵב לְרַבִּים וּמִבֵּיא לֹ
 3) וְהוּא לֹקֵחַ; וְעוֹד, שֶׁהוּא מַחְזִיק¹⁶ יַד הַגֵּנֹב
 4) וּמַחְטִיאֹ. (ג) וְהַמּוֹצֵא אֲבֵדָה וְאִינוּ מְכַרְזֵי עֲלֶיהָ עַד
 5) שְׂחִיזָרָה לְבַעֲלֶיהָ - לְאַחַר זְמַן שֶׁשִּׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה,
 6) אִינוּ יוֹדְעַ לְמִי יַחְזִיר. (ד) וְהַאוֹכֵל שׁוֹר¹⁷ עֲנִיִּים
 7) וַיְתוּמִים וְאֶלְמָנוֹת; אֵלּוּ בְּגֵי-אָדָם אֲמַלְלִין הֵם,
 8) וְאִינֵם יְדוּעִים וּמְפַרְסְמִים, וְגוֹלִים מְעִיר לְעִיר וְאִין
 9) לָהֶם מִפְּרִי פְּדֵי שְׂפִדַע שׁוֹר זֶה שֶׁל מִי הוּא וְיַחְזִירָנוּ
 10) לוֹ. (ה) וְהַמְקַבֵּל שְׁחָד לְהִטּוֹת דִּין, אִינוּ יוֹדְעַ עַד
 11) הֵיכַן הִגִּיעַ¹⁸ הַטִּיהַ זֶה וְכַמָּה הִיא פְּחָה¹⁹ פְּרִי
 12) שְׂחִיזָר²⁰, שֶׁהַדָּבָר יִשְׁלוּ רַגְלִים; וְעוֹד, שֶׁהוּא
 13) מַחְזִיק יַד זֶה וּמַחְטִיאֹ.

36) ה. וּמִהֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הַעוֹשֶׂה אוֹתָם יִמְשֹׁךְ
 37) אַחֲרֵיהֶם תְּמִיד וְקָשִׁים הֵם לְפָרֵשׁ מֵהֶן. לְפִיכֵךְ צָרִיךְ
 38) אָדָם לְהִזָּהֵר מֵהֵן שְׂמָא יִדְבֵק בָּהֶן, וְהֵן פְּלֹן דַּעוֹת
 39) רְעוֹת עַד מָאֵד. וְאֵלּוּ הֵן: רְכִילוֹת²⁹, וְלִשׁוֹן הָרַע³⁰,
 40) וּבַעַל חֲמָה, וּבַעַל מַחֲשָׁבָה רְעָה³¹, וְהַמְתַּכְּבֵּר לְרָשָׁע;
 41) מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹמֵד מִמַּעֲשָׂיו וְהֵם נִרְשָׁמִים בְּלִבּוֹ. הוּא
 42) שְׂאֵמֵר שְׁלֵמָה: "וְרַעַה כְּסִילִים יִרְעֶה". וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ
 43) בְּהַלְכוֹת דַּעוֹת דְּבָרִים שְׂצָרִיךְ פֶּל אָדָם לְנַהֵג בָּהֶן
 44) תְּמִיד, קַל-וְחֹמֵר לְבַעַל-תְּשׁוּבָה.

16) בזה שהוא חולק עימו הוא מעודדו לבל יעזוב דרכו ויוסיף לחטוא. (17) בנוסח אוקספורד, מנטובה. וכן מעיד ה"מגדל עוז" שבדק בכתובת יד רבינו ומצא שוד בדל"ת, כלשון הכתוב: משוד עניים (תהלים יב, ו), ובספרים אחרים: [=כגרסתנו] שור. ועל נוסחה זו השיג הראב"ד וכתב: דומה שהוא שונה שור ברי"ש ואינו אלא שוד בדל"ת, כלומר: שהוא דוחק את העני בחובו ולוקח ממנו את קרקעותיו או מטלטליו בפחות משוויין ואומר: "שלי אני נוטל". (18) הואיל והשוחד יעוור את העיניים אין הדין המשוחד מרגיש כלל שהיטה את הדין. (19) להשחית ולהזיק, וכמה אנשים ניווקו על ידי זה שהיטה את הדין. (20) לאלה שניזוקו על ידו.

29) הטוען דברים והולך מזה אל זה כרוכל המחזר בעיירות. (30) המספר בגנות חבריו, כמבואר (הלכות דעות פרק ז, הלכה ב). (31) החושב מחשבות להרע לחבירו, כלשון הכתוב: כי עלי חשבו מחשבות: נשחיתה עץ בלחמו ונכרתנו מארץ החיים (ירמיה יא, ט).

14) ד. וּמִהֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הַעוֹשֶׂה אוֹתָן אִין הִזְקָתוֹ
 15) לְשׁוֹב²¹ מֵהֶן, לְפִי שֶׁהֵם דְּבָרִים קָלִים בְּעֵינֵי רַב
 16) הָאָדָם, וְנִמְצָא חוֹטֵא, וְהוּא יִדְמָה שְׂאִין זֶה חֲטָא.
 17) וְאֵלּוּ הֵן: (א) הָאוֹכֵל מִסְּעוּדָה שְׂאִינָה מִסְּפַקְתָּ²²
 18) לְבַעֲלֶיהָ, שֶׁזֶה אֵבֶק גְּזוּל²³ הוּא; וְהוּא מְדַמָּה שְׁלֵא
 19) חֲטָא וְיֹאמֵר: כְּלוֹם אֲכַלְתִּי אֲלֵא בְּרִשׁוֹתִי! (ב)
 20) הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּעַבּוּטֵי²⁴ שֶׁל עֲנִי²⁵, שֶׁהַעֲבוּט שֶׁל עֲנִי
 21) אִינוּ אֲלֵא כְּגוֹן קָרְדֵם וּמַחְרָשָׁה, וְיֹאמֵר בְּלִבּוֹ: אִינֵן
 22) חֲסָרִים, וְהָרִי לֹא גְזַלְתִּי אוֹתוֹ! (ג) הַמְסַתְּפֵל
 23) בְּעִרְוֹת²⁶, מַעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ שְׂאִין בְּכֵף כְּלוֹם, שֶׁהוּא
 24) אוֹמֵר: וְכִי בַעֲלִיתִי אוֹ קִרְבֹּתִי אֲעֲלֶה! וְהוּא אִינוּ יוֹדְעַ
 25) שְׂרָאִית הַעֲנִיִּים עוֹן גְּדוֹל, שֶׁהִיא גּוֹרְמַת לְגוֹפֵן שֶׁל
 26) עִרְוֹת, שְׂנֵאמֵר: "וְלֹא תַתּוֹרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶם וְאַחֲרֵי
 27) עֵינֵיכֶם"²⁷. (ד) הַמְתַּכְּבֵּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ, אוֹמֵר בְּלִבּוֹ
 28) שְׂאִינוּ חֲטָא, לְפִי שְׂאִין חֲבֵרוֹ עוֹמֵד שָׁם וְלֹא הִגִּיעַ
 29) לוֹ בִּשְׁתׁ וְלֹא בִישׁוֹ, אֲלֵא עֲרַךְ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים
 30) וְחִכְמָתוֹ לְמוֹל מַעֲשֶׂה חֲבֵרוֹ אוֹ חֲכָמָתוֹ, פְּרִי שִׁירָאָה
 31) מִפְּלָלוֹ שֶׁהוּא מְכַבֵּד וְחֲבֵרוֹ בְּזוּי. (ה) וְהַחּוֹשֵׁד
 32) בְּשָׂרִים, אוֹמֵר בְּלִבּוֹ שְׂאִינוּ חֲטָא, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר:
 33) מָה עֲשִׂיתִי לוֹ? וְכִי יֵשׁ שָׁם אֲלֵא חֲשָׁד שְׂמָא עֲשֶׂה
 34) אוֹ לֹא עֲשֶׂה; וְהוּא אִינוּ יוֹדְעַ שֶׁזֶה עוֹן, שְׂמִשְׁמִים
 35) אָדָם כְּשֶׁר בְּדַעְתּוֹ כְּבַעַל עֲבָרָה²⁸.

ו. פֶּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אָף-עַל-פִּי שְׂמַעְפֻּכִין אֶת הַתְּשׁוּבָה, אִין מוֹנְעִין³² אוֹתָהּ; אֲלֵא אִם עֲשֶׂה אָדָם תְּשׁוּבָה מֵהֶן, הָרִי זֶה בַּעַל-תְּשׁוּבָה³³, וְיִשְׁלוּ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא³⁴.

32) אין עושין אותה לנמנע, לבלתי אפשרית. (33) שאמרו חז"ל: אין כל דבר העומד בפני התשובה (ירושלמי, פאה פרק א, הלכה א). (34) כמבואר לעיל (סוף פרק ג).

יום ש"ק כ"ט מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) שהבחירה ביד האדם; ידיעת ה' אינה שוללת את בחירתו של האדם.
 א. רְשׁוֹת לְכָל אָדָם נְתוּנָה, אִם רָצָה לְהִטּוֹת עַצְמוֹ לְדַרְךְ טוֹבָה וְלַהֲיִיתׁ צַדִּיק - הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ; וְאִם רָצָה לְהִטּוֹת עַצְמוֹ לְדַרְךְ רָעָה וְלַהֲיִיתׁ רָשָׁע - הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ²¹. הוּא שְׂפָתוֹב בְּתוֹרָה: "הֵן הָאָדָם הָיָה פֶּאֶחַד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרָע"; פְּלוֹמֵר: הֵן מִיֵּן זֶה שֶׁל אָדָם הָיָה יַחֲדִי בְּעוֹלָם וְאִין מִיֵּן שְׁנֵי דוּמָה לוֹ בְּזֶה הַעֲנָנִן,
 2) שהבחירה ביד האדם; ידיעת ה' אינה שוללת את בחירתו של האדם.
 א. רְשׁוֹת לְכָל אָדָם נְתוּנָה, אִם רָצָה לְהִטּוֹת עַצְמוֹ לְדַרְךְ טוֹבָה וְלַהֲיִיתׁ צַדִּיק - הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ; וְאִם רָצָה לְהִטּוֹת עַצְמוֹ לְדַרְךְ רָעָה וְלַהֲיִיתׁ רָשָׁע - הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ²¹. הוּא שְׂפָתוֹב בְּתוֹרָה: "הֵן הָאָדָם הָיָה פֶּאֶחַד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרָע"; פְּלוֹמֵר: הֵן מִיֵּן זֶה שֶׁל אָדָם הָיָה יַחֲדִי בְּעוֹלָם וְאִין מִיֵּן שְׁנֵי דוּמָה לוֹ בְּזֶה הַעֲנָנִן,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר: כל מקרי האדם ומאורעותיו אשר יארעו לו בימי חייו, כגון: להיותו ארוך או קצר, עני או עשיר, חכם או טיפש - הכל בידי שמים הוא; אבל להיות צדיק או רשע - אינו בידי שמים, זאת מסר ביד האדם. נתן לפניו שני דרכים: דרך הטוב ודרך הרע, דרך החיים ודרך המות - והוא יבחר לו באשר יבחר (מלשון רש"י, שם). (3) את פירושו זה של "כאחד ממנו" שאב רבינו, לפי דברי עצמו בהקדמתו למסכת אבות (פ"ח), מתרגום אונקלוס שתירגם את הכתוב: "הא אדם הוה יחידי בעלמא מניה למידע טב ובייש. בעוד שפירושו הרווח הוא: כאחד מאתנו.

ב. אַל יַעֲבֹר בְּמַחְשַׁבְתְּךָ דְּבַר זֶה, שְׂאוּמְרִים טַפְשֵׁי אֲמוֹת הָעוֹלָם וְרַב גְּלָמִי⁴ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִקְדוּשׁ - בְּרוּךְ־הוּא גּוֹזֵר עַל הָאָדָם מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ⁵ לְהִיּוֹת צְדִיק אוֹ רָשָׁע - אֵין הַדְּבָר פֶּן. אֲלֵא כֹּל אָדָם רְאוּי לֹ לְהִיּוֹת צְדִיק כְּמֹשֶׁה רַבְּנוֹ⁶ אוֹ רָשָׁע כְּרִבְעָם⁷, אוֹ חָכָם אוֹ סָכְלָם⁸, אוֹ רַחֲמָן אוֹ אֶכְזָרִי, אוֹ כִּילִי⁹ אוֹ שׂוֹעֵר¹⁰, וְכֵן שְׂאָר כֹּל הַדְּעוֹת¹¹. וְאֵין לוֹ מִי שֶׁיִּכְפְּהוּ¹² וְלֹא גּוֹזֵר עָלָיו וְלֹא מִי שֶׁמוֹשְׁכוֹ לְאַחַד מִשְׁנֵי הַדְּרָכִים¹³, אֲלֵא הוּא מַעְצָמוֹ וּמַדְעָתוֹ נוֹטֶה לְאִי־זוֹ דְרָף שְׂיִרְצָה. הוּא שְׂיִרְמִיָּהוּ אָמַר: "מִפִּי עָלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב"¹⁴, כְּלוֹמַר: אֵין הַבּוֹרָא גּוֹזֵר עַל הָאָדָם לְהִיּוֹת טוֹב וְלֹא לְהִיּוֹת רַע; וְכֵין שֶׁכֵּן־הוּא - נִמְצָא, זֶה הַחוּטָא הוּא הַפְּסִיד אֶת עֲצָמוֹ, וּלְפִיכָךְ רְאוּי לוֹ לְכַפּוֹת וּלְקַוֵּן עַל חֲטָאֵיו וְעַל מַה שֶׁעָשָׂה לְנַפְשׁוֹ וּגְמָלָה רְעָה. הוּא שֶׁכְּתוּב אַחֲרָיו: "מַה יִּתְאַוֵּן אָדָם חַיִּי¹⁵ וְגוֹ", וְחִזַּר וְאָמַר: הוֹאִיל וּרְשׁוּתֵנוּ בְּיַדֵּנוּ, וּמַדְעָתֵנוּ עֲשִׂינוּ כֹּל הָרְעוֹת - רְאוּי לָנוּ לְחַזֵּר בְּתִשּׁוּבָה וְלַעֲזֹב רִשְׁעֵנוּ, שֶׁהָרְשׁוֹת עִתָּהּ בְּיַדֵּנוּ¹⁶. הוּא שֶׁכְּתוּב אַחֲרָיו: "נַחֲפָשָׂה דְרַכֵּינוּ וְנַחֲקֹרְהָ וְנִשׁוּבָה וְגוֹ"¹⁷.

(4) נבערים מדעת, שהם כגולם בלי צורה. (עיין הלכות יסודי התורה פ"ד, ה"ח). (5) הם הפטליסטים, המאמינים בגורל עיוור (פטום), בגזירה קדומה של כל המתרחש בעולם, ושאיין ביד האדם לשנות גורלו ומולו. (6) שכן מצינו "שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר: מתי יגיעו מעשי למעשי אבות: אברהם, יצחק ויעקב (תדב"א פ' כה). (7) בן־נבט שחטא והחטיא את הרבים. (8) על זה הקשה בעל "הגהות מימוניות": הלא חז"ל אמרו (נדה טז:): "אותו מלאך הממונה על ההריון "לילה" שמו ונטול טיפה ומעמידה לפני הקב"ה ואומר: "טיפה זו מה תהא עליה: גבור או חלש, חכם או טיפש" וכו' - הרי בפירוש משמע שגם זה בידי שמים? ליישב את הסתירה הזאת מביא בעל "הגהות" את התירוץ שתיירץ לו רבו ר' מאיר מרוטנברג בהיותו אסור במגדל איניסיהיים, והוא: "מה שאמר כאן רבינו: "חכם או סכל" פירושו - לאחוז בחכמה או בסכלות, כלומר: לשקוד על התורה והחכמה, או לפנות להן עורף; לבחור בטוב או ברע - וזה ביד האדם. ומה שאמרו (נדה טז:), שהקב"ה גוזר על האדם להיות "חכם או טיפש", כוונתם: לעשות לו לב חכם או טיפש בהכנה - וזה בידי

1 שְׂיָהּא הוּא מַעְצָמוֹ³ בְּדַעְתּוֹ וּבְמַחְשַׁבְתּוֹ יוֹדַע הַטּוֹב
2 וְהָרַע, וְעוֹשֶׂה כֹּל מַה שֶׁהוּא חָפֵץ וְאֵין מִי שֶׁיַּעֲכֹב
3 בְּיָדוֹ מַלְעֲשׂוֹת הַטּוֹב אוֹ הָרַע. וְכֵין שֶׁכֵּן־הוּא - "פֶּן
4 יִשְׁלַח יָדוֹ".

~ נקודות משיחות קודש ~

"רשות לכל אדם נתונה לו".

צריך להבין: עניין בחירה חופשית שמזכיר כאן הרמב"ם, הוא עניין יסודי בתשובה, וא"כ מדוע איחרו לסוף ספר המדע, ולא כתבו מיד בתחילת הלכות תשובה, הלא הוא "עיקר גדול... והוא עמוד התורה והמצווה", היינו שהוא עיקר ו"עמוד" של כל התורה והמצוות".

ויש לומר שהשייכות בין בחירה לתשובה היא בעצם מהותם, כי בכל במצוות לא נוגע כל־כך עניין הבחירה כדי לקיימן, ויכול שאדם יקיימן גם ללא כוונה מיוחדת, אבל מהות עניין התשובה היא ההכרה והידיעה שלאדם ישנה בחירה חופשית, והוא שהחליט לעבור על ציווי התורה ורק מתוך כך יכול לבוא לידי תשובה.

ובעומק יותר יש לומר, שהרמב"ם רוצה לרמז כאן עניין נוסף באופן התשובה, כי התשובה האמיתית נעשית לא מחמת שבאו צרות על האדם או מפני שירא מהעונש אלא שעושה תשובה מעצמו, מהכרה פנימית שזוהי דרך האמת ומרצון פנימי להדבק בקב"ה, ולכן הקדים כאן עניין הבחירה החופשית ללמדך שכשם שהחטא נעשה בבחירה חופשית, כך גם התשובה הנעלית צריכה לבוא מתוך בחירה חופשית ולא בגלל שבאו עליו צרות וייסורים ח"ו. על־פי־זה תתורץ גם שאלת המפרשים בפרשת מקץ על דברי ראובן לאחיו, שאחרי שאמרו "אבל אשמים אנחנו על אחינו כו" אמר להם "הלא אמרתם אליכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם", ולכאורה מה התועלת בדבריו, הרי ראה שהאחים כבר מתחרטים על מעשיהם, וכשמישהו נמצא בצרה וצוקה ר"ל המביאתו לידי שבירת הלב ולהכרה שהוא עצמו גרם לזה, הרי שהנהגה האנושית מחייבת להשתדל לדבר על לבו ולנחמו ולא להוסיף צער על צערו.

אלא שראובן התכוון לומר שאמנם הם עושים עכשיו תשובה, אבל התשובה האמיתית הייתה צריכה להיות לפני שבאו הצרות, כשם שהוא עצמו הורה דרך התשובה והיה עסוק ב"שקו ותעניתו" על שבלבל יצועי אביו, ועליהם לחזור בתשובה לא בגלל הצרה שבאה עליהם עכשיו אלא מפני גודל העוון, כפי שהסביר להם אז "אל תחטאו בילד" שלא רק שהוא לאו בר עונשין מחמת גילו אלא שגם לא שמעתם אלי והתאכזרתם אליו "בהתחננו אלינו".

(על־פי "לקו"ש חלק 2' עמוד 198)

(2) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג:),

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 דְּבַר שְׁלֹא בְרִשׁוֹת קוֹנוֹ וְלֹא חֲפָצוֹ, וְהַפְתּוֹב אוֹמֵר: 24
 25 "כֹּל אֲשֶׁר חֲפֵץ ה' עֲשֵׂה בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ"? ! דַּע, 25
 26 שֶׁהַכֹּל בְּחֲפָצוֹ יַעֲשֶׂה, וְאֵף-עַל-פִּי שְׁמַעְשִׂינוּ מְסוּרִין 26
 27 לָנוּ! מִיֵּצֵד? כִּשְׁם שֶׁהַיּוֹצֵר חֲפֵץ לְהִיֹּת הָאֵשׁ וְהָרוּחַ 27
 28 עוֹלָיִם לְמַעְלָה, וְהַמַּיִם וְהָאָרֶץ יוֹרְדִים לְמַטָּה, 28
 29 וְהַגְּלִגְלִים²⁹ סוֹבְבִים בְּעֻגוּל, וְכֵן שְׁאֵר בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם 29
 30 לְהִיֹּת כְּמִנְהַגָּן³⁰ שֶׁחֲפֵץ בּוֹ - כִּכָּהֵן חֲפֵץ לְהִיֹּת הָאָדָם 30
 31 רִשׁוֹתוֹ בִּידוֹ וְכֹל מַעֲשָׂיו מְסוּרִין לוֹ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ, 31
 32 לֹא כּוֹפֶה וְלֹא מוֹשֵׁף, אֲלֵא הוּא מַעֲצָמוֹ וּבִדְעָתוֹ 32
 33 שֶׁנֶּתַן לוֹ הָאֵל, עוֹשֶׂה כֹּל שֶׁהָאָדָם יְכוּל לַעֲשׂוֹת. 33
 34 לְפִיכֵךְ דָּנִין אוֹתוֹ לְפִי מַעֲשָׂיו: אִם עֲשֵׂה טוֹבָה - 34
 35 מְטִיבִין לוֹ; וְאִם עֲשֵׂה רָעָה - מְרַעִין לוֹ. הוּא 35
 36 שֶׁהַנְּבִיא אוֹמֵר: "מִמְדַּכֶּם הִיְתָה זֹאת לָכֵם"; "גַּם 36
 37 הַמָּה בְּחַרְוֵי בְּדַרְכֵיהֶם". וּבַעֲנִיָּן זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה: 37
 38 "שְׁמַח בְּחַרְוֵי בְּלִדְוֹתָךְ... וְדַע כִּי עַל-כֵּל-אֱלֹהִים יִבְיָאֵךְ 38
 39 הָאֱלֹקִים בְּמִשְׁפָּט"; כְּלוּמַר: דַּע שֶׁיֵּשׁ בְּיַדְךָ כֹּחַ 39
 40 לַעֲשׂוֹת, וְעֵתִיד אֲתָה לִתֵּן אֶת הַדִּין!³¹ 40

21 טבעו. תכונה או סגולה הטבועה באדם מראשית לידתו.
 22 טוב או רע. 23 לחכמה מן החכמות; להשקפה
 באמונות ודעות. 24 מידה, תכונת נפש. ואין להקשות
 ממה שכתב רבינו למעלה (הלכות דעות פ"א, ה"ב),
 שבדעות "יש מהן שהן לאדם מתחילת ברייתו לפי טבע
 גופו" שזה ההיפך ממה שכתב כאן - שיש לומר: מה שכתב
 שם יתכן באותן הדעות שלא יפול בהן עוון או מצוה, כגון:
 עצבות, עצלות, חריפות וכיוצא בהן (הערה להוצאת
 מנטובה). 25 העשויים בידי אדם יום יום. 26 החושים
 בכוכבים האומרים הכל תלוי במזל שבו נולד האדם ואין
 לשנותו. 27 טבעו ומזגו. 28 למה ישלם שכר טוב
 לאדם, או למה יענישוהו על מעשים שעשה שלא מדעתו
 ורצונו, אלא בהכרח גזירה קדומה. "ואני יודע - כותב רבינו
 באחת מאגרותיו - שאפשר שתמצאו דברי יחידים מחכמי
 האמת, רבותינו ע"ה בתלמוד, כגון: (שבת קנו.), ובמשנה
 ובמדרשות, שמשמע מהם שבעת לידתו של אדם גרמו
 הכוכבים כך וכך - אל יקשה זה בעיניכם... ואין ראוי לאדם
 להניח דברים של דעת שכבר נתאמתו הראיות בהן ויתלה
 בדברי יחיד מן החכמים ע"ה, שאפשר שנתעלם ממנו דבר,
 או שיש בהם רמז וכדומה. הלא תראו שכמה פסוקים מן
 התורה אינם כפשוטם; ולפי שנודע בראיות של דעת שאי
 אפשר שיהיה הדבר כפשוטו, תרגמו המתרגם (אונקלוס)
 ענין שהדעת סובלת אותו, ולעולם אל ישליך אדם דעתו
 אחריו, כי העינים הן לפנים ולא לאחור" (אגרות הרמב"ם,
 דפוס ליפסיה, עמ' כו.). 29 הוא הגלגל התשיעי המקיף
 את כל העולם בתנועתו המהירה במשך עשרים וארבע
 שעות, ונקרא גם הגלגל היומי, כמבואר (הלכות יסודי
 התורה פ"ג, ה"א). 30 כפי טבען שהטביע בהן מששת
 ימי בראשית. השווה הקדמת רבינו למסכת אבות (פ"ח).
 31 (שבת ג:).

41 ה. שְׁמַח תֹּאמַר: וְהָלֵא הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹדַע כֹּל 41
 42 מֵה שִׁיהִיָה, וְקֹדֶם שִׁיהִיָה יַדַּע שֶׁזֶה יִהְיֶה צְדִיק אוֹ 42

שמים". שיתכן שהאדם יהיה מחונן בכשרון מתחילת
 לידתו, כלומר: שה' עשה לו לב חכמה, אבל אין זה מחייב
 שיהא חכם בפועל. כי אם לא ישקוד על למודיו, לעולם לא
 יהיה חכם בפועל למרות זאת שהוא חכם בכח מטבעו. וכן
 אדם שנולד בלב טיפש אין זה מחייבו שיישאר כל ימיו בור
 ועם-הארץ; אלא אם יתאמץ וילמד, יגיע למעלות ידועות
 בסולם החכמה. "כי אין האדם נולד בטבע בעל מעלה או
 בעל חסרון, כמו שאינו נולד מטבעו בעל מלאכה מן
 המלאכות, אבל אפשר יוולד בטבע מוכן למעלה או
 לחסרון" (לשון רבינו בהקדמתו לאבות, פ"ח). (9 קמץן
 נפרו. 10 נדיב פורן. (ראה הלכות דעות פ"א, ה"א).
 11 המידות. 12 שיכריח אותו. 13 הטוב והרע.
 14 "הרעות והטוב" האמורים כאן, אין כוונתם למתן שכר
 או עונש הבא מאת ה', אלא המעשים הרעים והטובים של
 האדם. 15 שאין לו להתאונן על ה' ועל גורלו בחיים,
 אלא על חטאיו שעשה ברצונו ובדוון לבו, ובזה גרם לעצמו
 כל אשר הגיע לו. 16 לפשפש במעשים ולעזוב דרך רשע.

1 ג. וְדָבָר זֶה¹⁷ עֵקֶר גְּדוֹל הוּא, וְהוּא עֲמוּד¹⁸ הַתּוֹרָה 1
 2 וְהַמְצִיָּה, שְׁנֹאמַר: "רְאֵה נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת 2
 3 הַחַיִּים", וְכֹתִיב: "רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם", 3
 4 כְּלוּמַר, שֶׁהָרִשׁוֹת בְּיַדְכֶם. וְכֹל שִׁיחֲפֵץ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת 4
 5 מִמַּעֲשֵׂה בְּנֵי הָאָדָם, עוֹשֶׂה - בֵּין טוֹבִים, בֵּין רָעִים¹⁹. 5
 6 וּמִפְּנֵי זֶה הֶעֱנִין נְאֻמַּר: "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבַבְכֶם זֶה 6
 7 לְהֵם"²⁰, כְּלוּמַר, שְׁאִין הַבּוֹרָא כּוֹפֶה בְּנֵי הָאָדָם וְלֹא 7
 8 גּוֹזֵר עֲלֵיהֶן לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה, אֲלֵא הַפֶּל מְסוּר 8
 9 לְהֵם.

17 שהביררה בידו לעשות כרצונו ויכלתו. 18 שעליו
 נשענת התורה ומצוותיה. 19 והברכה באה מאליה
 לעושה הטוב, והקללה - לעושה הרע. הוא שאמר רבי
 אלעזר (דברים-רבה, פ"ד) על הפסוק: "ראה אנכי נתתי"
 וגו': משאמר הקב"ה הדבר הזה בסניני, באותה שעה "מפי
 עליון לא תצא הרעות והטוב" - אלא מאליה באה הרעה
 על עושה הרעה, והטובה - על עושה הטובה. 20 כאילו
 אין הדבר תלוי אלא בהם.

10 ד. אֵלוּ הָאֵל הִיָּה גּוֹזֵר עַל הָאָדָם לְהִיֹּת צְדִיק אוֹ 10
 11 רָשָׁע; אוֹ אֵלוּ הִיָּה שֵׁם דְּבַר שְׁמוֹשֵׁף אֶת הָאָדָם 11
 12 בְּעֵקֶר תּוֹלְדוֹתוֹ²¹ לְדַרְךָ מִן הַדְּרָכִים²², אוֹ לְמַדְע²³ מִן 12
 13 הַמְדַעוֹת, אוֹ לְדַעָה²⁴ מִן הַדַּעוֹת, אוֹ לְמַעֲשֵׂה²⁵ מִן 13
 14 הַמַּעֲשִׂים, כְּמוֹ שְׂבוּדִים מְלַכֶּם הַטְּפָשִׁים הוֹבְרִי 14
 15 שְׁמַיִם²⁶ - הַיֵּאָף הִיָּה מְצַוָּה לָנוּ עַל-יְדֵי הַנְּבִיאִים: 15
 16 עֲשֵׂה כָּךְ וְאֵל תַּעֲשֶׂה כָּךְ! הַיֵּטִיבוֹ דְרָכֵיכֶם וְאֵל תִּלְכּוּ 16
 17 אַחֲרַי וְשַׁעְכֶם! וְהוּא מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ כְּכָר נִגְזֵר עָלָיו, 17
 18 אוֹ תּוֹלְדוֹתוֹ²⁷ תִּמְשֵׁף אוֹתוֹ לְדָבָר שְׁאִי אֶפְשֵׁר לְזוֹז 18
 19 מִמְּנוֹ? וּמָה מְקוֹם הִיָּה לְכֹל הַתּוֹרָה בְּלָה? וּבְאֵי-זֶה 19
 20 דִּין וְאֵיזָה מִשְׁפָּט נִפְרַע מִן הַרְשָׁע אוֹ מִשְׁלֵם שְׂכָר 20
 21 לְצְדִיק? הַשּׁוֹפֵט כֹּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט²⁸? ! 21
 22 וְאֵל תִּתְמָה וְתֹאמַר: הַיֵּאָף יִהְיֶה הָאָדָם עוֹשֶׂה כֹּל מֵה 22
 23 שִׁיחֲפֵץ וְיִהְיֶה מַעֲשָׂיו מְסוּרִים לוֹ - וְכִי יַעֲשֶׂה בְּעוֹלָם 23

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כו" כי כשמדובר "לפני הצמצום" אין מקום לגדרי השכל.

(על"פ לקו"ש חלק כ"ט עמוד 474)

32) כי ידיעתו של הקדוש-ברוך-הוא מחייבת זאת בהכרח, והרי אמרנו שהאדם חפשי בבחירתו והכל תלוי ברצונו? 33) ולא ייתכן דבר כזה אצל הקדוש-ברוך-הוא שהוא שלם בתכלית השלימות. 34) מידתה, כלשון הכתוב (איוב יא, ט). 35) הלכה י, וראה בביאורנו שם. 36) מציאותו ומהותו האמתית. 37) אופן ידיעתו. 38) שאין כח באדם להשיג ולהבין דעתו ואופן ידיעתו של הבורא. והראב"ד השיג ואמר: "לא נהג זה המחבר מנהג חכמים: שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו. והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והחזירו לאמונה; וטוב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימים ולא יעורר לבם ויניח דעתם בספק, ואולי שעה אחת יבוא הרהור בלבם על זה". אחר שגמר את השגתו מנסה הראב"ד עצמו את כחו ליישב את השאלה החמורה הנדונה, אבל הוא מסיים ואומר: "וכל זה איננו שוה", כלומר: כל התאמצות לסתור את השאלה לשוא היא. התשובות רפויית הן ואין כדאי כלל לעורר שאלות כאלה ששכון יוצא בהפסדן. השגת הראב"ד מוצאה הד בספרות התלמודית והמחקרית, וספרות שלימה נכתבה לבאר את תשובת רבינו הסתומה. (ראה שו"ת הריב"ש, סימן קיח; תירו"ט, אבות פ"ג, מ"טו.) וה"כספ-משנה" מגין על תשובת רבינו זו ואומר: "ויש לתרץ שרבינו נתכוון, שאם איזה אדם תקשה לו קושיא זו ותבלבל דעתו, לכן הצייע לפניו דברים אלה כדי שידע שאין מטבע שאלה זו ליישבה, ולכן אין לשאול שאלות כאלה - היות שאין בנוכח לידע: איך יודע הקב"ה כל הברואים ומעשיהם". ובעל "עבודת המלך" מסביר יפה את הענין הנידון ואומר, שרבינו נהג כאן מנהג חכמים ולא רק שלא הניח הדבר בקושיא - כדברי משיגו הראב"ד - אלא עקר את השאלה משרשה: רבינו לא בא כאן לבאר דברים שהם למעלה מההשגה האנושית, אלא עמד פה על ענין שהוא בגדר ה"נמנע" (דבר שאי אפשר להיות), והוא: איך אפשר ש"הידיעה" ו"הבחירה" יתאימו יחד, הלא זה כאילו תאמר: שתיים כפול שתיים הן - שלש, שזה דבר "נמנע", וכל דבר נמנע הוא שקר? ועל זה השיב רבינו: אמת, זה דבר "נמנע" לפי ידיעתנו וכח השגתנו האנושית; אולם מאחר שהוכח כבר כי לא כידיעתנו של הקב"ה, ושהיא למעלה מהשגתנו כידיעת מציאותו - שוב אין כאן שאלת "נמנע" אלא שאלה שהיא למעלה מהשגתנו, ובכגון זו אין לנו עסק כלל, כי לשוא ילאה בהן בן-אדם למצוא פתרון. 39) הוא שאמר רבי עקיבא (אבות פ"ג, מ"טו): "הכל צפוי והרשות נתונה" - שאף על פי שה' צופה ויודע כל מעשי בני-אדם, בכל זאת הרשות נתונה לאדם להיות צדיק או רשע כרצונו ואין ידיעתו של הקב"ה שוללת את בחירתו (מפירוש רבינו, שם). 40) מתוך אמונה שכלב גרידא.

1 רָשַׁע אוּ לֹא יָדַע: אִם יָדַע שֶׁהוּא יִהְיֶה צַדִּיק - אִי
2 אֶפְשֶׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה צַדִּיק?³²; וְאִם תֹּאמַר, שְׂנִידַע שֶׁיִּהְיֶה
3 צַדִּיק, וְאֶפְשֶׁר שֶׁיִּהְיֶה רָשַׁע - הֲרִי לֹא יָדַע הַדָּבָר עַל
4 בְּרִיּוֹ?³³ דַּע, שֶׁתְּשׁוּבַת שְׂאֵלָה זוֹ אֲרַפֶּה מֵאַרְצָן מִדָּה³⁴
5 וְרַחֲמֵה מִנֵּי יָם, וְכַמֶּה עֲקָרִים גְּדוּלִים וְהַרְרִים רַמִּים
6 תְּלִוּיִים בָּה; אֲבָל צְרִיף אֶתָּה לִידַע וּלְהַבִּין בְּדָבָר זֶה
7 שְׂאֵנִי אוֹמֵר: כִּבְּר בְּאַרְנֵנוּ בְּפֶרֶק שְׁנַיִם³⁵ מִהַלְכוֹת יִסוּדֵי
8 הַתּוֹרָה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵינּוּ יוֹדַע מִדַּעָה שֶׁהִיא
9 חוּץ מִמֵּנּוּ כִּבְנֵי-אָדָם שֶׁהֵם יוֹדְעִים שְׁנַיִם; אֲלֵא הוּא
10 יִתְעַלֶּה, שְׂמוֹ יוֹדְעָתוֹ אֶחָד, וְאִין יָדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם
11 יִכּוֹלָה לְהַשִּׁיג דָּבָר זֶה עַל בְּרִיּוֹ. וְכַשֵּׁם שְׂאִין פֶּחַ
12 בְּאָדָם לְהַשִּׁיג וּלְמַצֵּא אֶמְתַּת³⁶ הַבּוֹרָא, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי
13 לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי" - כִּף אִין פֶּחַ בְּאָדָם לְהַשִּׁיג
14 וּלְמַצֵּא יָדַעְתּוֹ³⁷ שֶׁל בּוֹרָא. הוּא שֶׁהַנְּבִיא אָמַר: "כִּי
15 לֹא מִחֻשְׁבוֹתַי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דְרִכִּיכֶם דְּרִכִּי".
16 וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן³⁸ הוּא - אִין בְּנוּ פֶּחַ לִידַע הַיֶּאֱדָף יָדַע
17 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כָּל הַבְּרוּאִים וְהַמַּעֲשִׂים; אֲבָל
18 יָדַע בְּלֹא סִפֵּק, שְׂמַעֲשֵׂה הָאָדָם בְּיַד הָאָדָם, וְאִין
19 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹשִׁכּוֹ וְלֹא גּוֹזֵר עָלָיו לַעֲשׂוֹת
20 כִּף³⁹. וְלֹא מִפְּנֵי קִבְּלַת הַדָּת בְּלִבְדָּ⁴⁰ נּוֹדַע דָּבָר זֶה,
21 אֲלֵא בְּרִאיוֹת בְּרוּרוֹת מְדַבְּרֵי הַחֻקִּמָּה. וּמִפְּנֵי זֶה
22 נֹאֲמַר בְּנִבְיָאָה, שְׂדַנִּין אֶת הָאָדָם עַל מַעֲשָׂיו כִּפֵּי
23 מַעֲשָׂיו אִם טוֹב וְאִם רַע, וְזֶה הוּא הָעֵקֶר שֶׁכָּל דְּבָרֵי
24 הַנְּבִיאָה תְּלִוּיִן בּוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והלא הקב"ה יודע כל מה שיהיה... כו" "דע שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים כו".

ולכאורה קשה: א. קושיית הראב"ד ש"לא נהג זה המחבר מנהג החכמים... והניח הדבר בקושיא.. כו".

ב. הרי מובן שידיעת הדבר באה כתוצאה מהתרחשותו, ומכיון שאצל הקב"ה עבר הווה ועתיד כאחד, הוא יודע גם את העתיד לקרות כי אצלו הדבר כבר קרה, וא"כ קושיית הרמב"ם מלכתחילה לא קיימת, ומדוע כתב ש"תשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה כו".

וי"ל שהכלל הנ"ל שהידיעה מסובבת ובאה אחרי ההתרחשות, הוא ע"פ גדרי השכל, ומכיון שהוא ית' אינו מוגדר בגדרי השכל, הרי ידיעתו אינה מצד הדבר שיודע אלא מצד הדבר עצמו, אבל אחרי שצמצם עצמו כביכול בגדרי השכל, הפכה הידיעה למסובבת מהדבר (אבל גם בבחינה זו הוא יודע את העתיד מצד שעבר ועתיד כאחד לפניו), וזוהי כוונת הרמב"ם ש"אין בנו כח

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג-כ"ט מרחשון תשע"ח

30 (ביום הכפורים) מן-המלאכות והעבודות, והוא אָמרו: 31 "שַׁבַּת שַׁבְתוֹן הִיא לָכֵם" (ויקרא טז, לא), ויִכָּבֵר בְּאַרְנו 32 כְּמֵה פְעָמִים (מצוות עשה צ, קלה, קנט, קסג) אָמְרָם (שבת 33 כד): "הִיא שַׁבְתוֹן — עֲשֵׂהּ הוּא".

34 הַמְצָוָה הַשְּׂכִיט — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת 35 מְלָאכָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, וְהוּא אָמְרוּ בּוֹ: "וְכָל-מְלָאכָה לֹא 36 תַעֲשׂוּ" (שם כג, כח). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה בְּמִזֵּד — חֵיב 37 כְּרַת, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַפְּתוּב (שם, ל); וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — 38 מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. ויִכָּבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּבִיּעָה 39 (יח): וּמְגַלָּה (ל): וְזוֹלָתָן.

40 הַמְצָוָה הַקְּסִיד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנו לְצוּם בְּעֶשְׂרֵה 41 בַּתְּשׁוּרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תַּעֲנֵנו אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" (שם 42 טז, כט). וְהַפְּרוּשׁ בְּסִפְרָא (פרשת אחרי מות פרק ז הלכה ג): 43 "תַּעֲנֵנו אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" — עֲנוּי שֶׁהוּא אָבוּד הַנֶּפֶשׁ. 44 וְאִיזְהוּ? זֶה אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה. וְכָן בָּא בַּקְּבֵלָה (יומא עג), 45 שֶׁהוּא אָסוּר בְּרַחֲצֵהָ וּבִסְיָהּ וּבְנִעִילַת הַסְּנַדֵּל וּבְתַשְׁמִישׁ 46 הַמְּטָה, וְשֶׁצְרִיף לְשִׁבוֹת מִכָּל-הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר: 47 "שַׁבַּת שַׁבְתוֹן הִיא לָכֵם וְעַנִּיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" (שם, לא), 48 כְּאִלוֹ אָמַר, שְׁחֹבֵה בּוֹ הַשְּׁבִיתָה הַמִּיחָדָת לְמִלְאכּוֹת 49 וְלַעֲבוֹדָה, וְהַשְּׁבִיתָה הַמִּיחָדָת לְהַזְנֵת הַגּוּף וְקִיּוּמוֹ — 50 לְפִיכָף אָמַר (כפל לשון): "שַׁבַּת שַׁבְתוֹן". וְלִשׁוֹן סִפְרָא 51 (אחרי מות שם): "מִנֵּיין שְׁיֹם הַכְּפוּרִים אָסוּר בְּרַחֲצֵהָ 52 וּבִסְיָהּ וּבְתַשְׁמִישׁ הַמְּטָה? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: שַׁבַּת שַׁבְתוֹן", 53 כְּלוּמַר: הַשַּׁבַּת כְּלֵי-אֵלוֹ כְּדִי שְׁיִשַׁג הַעֲנוּי.

54 הַמְצָוָה הַקְּצִי' — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאֲכּוֹל בְּיוֹם 55 צוּם כְּפוּר, וְהָאֲזַהְרָה לְמַעֲשֵׂהּ זֶה לֹא נִתְבָּאָרָה בְּלִשׁוֹן 56 הַתּוֹרָה, אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהִזְכִּיר אֶת-הַעֲנֵשׁ וְחֵיב כְּרַת לְמִי 57 שְׂיֵאכֵל, יִדְעֵנו שֶׁמִּזְהָרִים עַל הָאֲכִילָה, וְהוּא אָמְרוּ: "כִּי 58 כָּל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תַעֲנֶה וְגו' וְנִכְרְתָה" (שם כג, כט). 59 וּבְרִישׁ כְּרַתוֹת (ב), כְּשֶׁמֵּנוּ מִחֵיבֵי כְּרַת, מֵנוּ בְּכָלֵם 60 הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, וּבָאָרוּ שֶׁם שְׁכַל שְׁחֵיבִים עָלָיו 61 כְּרַת — הוּא מְצוּת לֹא-תַעֲשֵׂה, חוּץ מִן-הַפֶּסַח וְהַמִּילָה. 62 הִנֵּה נִתְבָּאָר שֶׁהָאֲכִילָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים מְצוּת לֹא-תַעֲשֵׂה, 63 וְלִפְיָכָף חֵיבִים עַל זְדוּנָהּ כְּרַת וְעַל שִׁגְגַתָּה חֲטָאת קְבוּעָה, 64 כְּמוֹ שֶׁבָּאָרוּ בְּרִישׁ כְּרַתוֹת וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמַסְכַּת הוֹרֵיֹת 65 (פרק ד משנה ח), שְׁלֹא יִתְחַבֵּב דִּין זֶה (החטאת נקרבת) אֲלֵא 66 בְּמְצוּת לֹא-תַעֲשֵׂה בְּלִבְדֵּי, שֶׁהָרִי אָמַר יִתְעַלֶּה בְּמִחֵיבֵי 67 חֲטָאת קְבוּעָה: "אֲחַת מִכָּל-מְצוּת ה' אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָה" 68 (שם ד, ג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אמור פרק ד הלכה ד): "כִּי 69 כָּל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תַעֲנֶה וְנִכְרְתָה — הָרִי זֶה עֲנֵשׁ עֲנוּי; 70 אֲבָל אֲזַהְרָה לְעֲנוּי לְיוֹם עֲצוּמוֹ לֹא שְׁמַעֲנוּ. כִּשֶׁהוּא אוֹמַר 71 עֲנֵשׁ מְלָאכָה שְׂאִין תְּלַמּוּד לּוֹמַר שֶׁכָּבֵר קַל וְחֵמֵר הוּא:

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"ח מצות עשה קנה.

1 הַמְצָוָה הַקְּנִיָּה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנו לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבַּת 2 לּוֹמַר דְּבָרִים בְּיוֹם הַשַּׁבַּת בְּכִנְיֻסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבִּהְיֶה 3 נִזְכִּיר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וְהִיּוֹתוֹ נִבְדָּל מִשְׁאָר הַיָּמִים 4 שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ וְשִׁיבוֹאוֹ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "זְכוֹר 5 אֶת-יוֹם הַשַּׁבַּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלוּמַר: זְכַרְהוּ זְכִיבֵית 6 קְדוּשׁ וְהַבְּדִלָה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מְצוּת קְדוּשׁ. וְלִשׁוֹן 7 הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו): "זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבַּת לְקַדְּשׁוֹ — 8 לְקַדְּשׁוֹ בְּכַרְכָּה". וּבְפְרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו): "זְכַרְהוּ עַל 9 הַיֵּינן". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בְּכִנְיֻסָתוֹ וּקְדָשֵׁהוּ בִיצִיאָתוֹ", 10 כְּלוּמַר: "הַהַבְּדִלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּיבֵית שַׁבַּת שֶׁנִּצְטוּיָנו 11 בָּהּ". ויִכָּבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּסוּף פְּסָחִים וּבְכַמֵּה 12 מְקוּמוֹת בְּבִרְכוֹת (נא): וְשַׁבַּת (קנ).

יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"ח מצות לא תעשה שכ.

13 הַמְצָוָה הַמְּשַׁלְּמָה שְׁלֵשׁ מְאוֹת וְעֶשְׂרִים — 14 הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשַּׁבַּת, וְהוּא אָמְרוּ: 15 "לֹא-תַעֲשֵׂה כָל-מְלָאכָה" (שמות כ, י). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה, 16 פָּרַשׁ בּוֹ הַפְּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכַרַת, אִם לֹא יָדַע בּוֹ 17 הַדָּבָר, וְאִם נִתְקַדְּמָה עָלָיו הַעֲדוּת — חֵיב סְקִילָה. כְּלִי-זֶה 18 אִם הוּא מִזֵּד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. 19 ויִכָּבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּמַסְכַּת שַׁבַּת.

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"ח מצות לא תעשה שכא.

20 הַמְצָוָה הַשְּׂכִי"א — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ שְׁלֹא לְהִלָּךְ 21 חוּץ לְתַחוּם הַמִּדְיָנָה בַּשַּׁבַּת, וְהוּא אָמְרוּ: "אֵל-יֵצֵא אִישׁ 22 מִמְּקוֹמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וּבָא בַּקְּבֵלָה (סוטה 23 כז): שֶׁתַּחוּם (גבול) הַמְּסַע הוּא מֵה-שְׁנוֹסֵף עַל אֲלָפִים 24 אֲמָה מִחוּץ לְעִיר אֲפֵלוֹ אֲמָה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אֲמָה 25 לְכָל-רוּחַ — מִתָּר. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת בשלח שם): 26 "אֵל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ" — אֵלוֹ אֲלָפִים אֲמָה". וּבְגִמְרָא 27 עֲרוּבִין (יז): אָמְרוּ: "לוֹקִיין עַל אָסוּר תַּחוּמִין דְּבַר תּוֹרָה". 28 וּבְאִתְרָה הַמְּסַכְתָּא נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ.

יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"ח מצות עשה קסה. מצות לא תעשה שכט. מצות עשה קסד. מצות לא תעשה קצו. המצוה הקס"ה

29 — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנו לְשִׁבוֹת בְּיוֹם זֶה

36 ממלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "ויקראתם בעצם היום
37 הַזֶּה מקרא קדש" (ויקרא כג, כא).

38 המצוה השכ"ה — האזנה שהזנהו מלעשות
39 מלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "כל-מלאכת עבודה לא
40 תעשו" (שם).

41 המצוה הקס"ג — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה
42 ביום אחד בתשרי, והוא אמרו: "בחדש השביעי באחד
43 לחדש יהיה לכם שבתון [וגו']" (שם, כד). וכבר קדם לך
44 לשונם (כבר התעכבנו במצוות עשה ז, קלה, קנט — על לשון
45 ח"ל) באמרם: "האי שבתון — עשה הוא".

46 המצוה השכ"ו — האזנה שהזנהו מלעשות
47 מלאכה ביום ראש השנה, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת
48 עבודה לא תעשו" (שם, כה).

יום ש"ק כ"ט מרחשון ה'תשע"ח

מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכז.

**מצות עשה קסז. מצות לא תעשה שכח.
קצט.**

49 המצוה הקס"ו — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה
50 ביום הראשון של חג הסוכות, והוא אמרו: "ביום
51 הראשון מקרא קדש" (ויקרא כג, לה).

52 המצוה השכ"ז — האזנה שהזנהו מלעשות
53 מלאכה ביום ראשון של חג הסוכות, והוא אמרו ביום
54 זה: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).

55 המצוה הקס"ז — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה
56 ביום השמיני של חג הסוכות, והוא אמרו: "תעלה: ביום
57 השמיני מקרא קדש יהיה לכם" (שם לו). ודע ששבייתה

58 זו שנוצטוינו בה בכל-יום יום מששת הימים האלה
59 (ראשון ושביעי של פסח, שבועות, ראש השנה, ראשון ושמיני
60 של סוכות) דינה בכל-יום טוב מהם כדן אחד, ואין שום
61 יום מהם מיוחד בשבייתה (שונה בימי השביתה שלו) שאינה
62 בשני, וכן מתר לנו להתעסק באכל נפש בכל-יום טוב
63 מהם. לפיכך הלכת שבייתה זו היא הלכה אחת הכוללת
64 כל-יום טוב. וכבר נתבאר כל-דיני שבייתה זו במסכת
65 יום-טוב. אכל השבייתה המצוה בשבת וביום הכפורים
66 היא אותה השבייתה עצמה בתוספות רבות, לפי שלא
67 התיר בשני ימים אלו אכל נפש. ויש עוד דברים המתרים
68 ביום-טוב ואסורים בשבת, אף-על-פי שאינם אכל נפש,
69 כמו שנתבאר במסכת יום-טוב (ביצה יב, ג).

70 המצוה השכ"ח — האזנה שהזנהו מלעשות
71 מלאכה ביום שמיני עצרת, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת
72 עבודה לא תעשו" (שם). ודע שששה ימים טובים אלו

1 מה אם ענוי שאינו נוהג בימים טובים ובשבתות הרי
2 הוא ענוש עליו, מלאכה שהיא נוהגת בימים טובים
3 ובשבתות — אינו דין שיהא ענוש עליה, ואם כן למה
4 נאמר ענוש מלאכה? נלמד ממנו אזנהו לענוי: מה ענוש
5 מלאכה לאחר אזהרה אף ענוש ענוי לאחר אזהרה —
6 הנה נתבאר מה שאמרנו. ודיני מצוה זו כבר נתבארו
7 בסוף מסכת יומא.

יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"ח

מצות עשה קנט. מצות לא תעשה שכג.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שכד.

8 המצוה הקנ"ט — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה
9 ביום ראשון של פסח, והוא אמרו: "תעלה: [וי]ביום
10 הראשון מקרא קדש" (שמות יב, טז). ודע הקדמה זו,
11 והיא: שכל-מה שאמר בו ה' "מקרא קדש" בא בפרוש:
12 "קדשהו". וענין "קדשהו" — שלא תעשה בו מלאכה
13 אלא מה שמיוחד לאליה, כמו שבאר הפתוב. וכבר
14 הזכרנו מקדם (להלן שיעור קעד) את-דבריהם (מצוות עשה
15 ז, קלה): "האי שבתון — עשה הוא", כלומר: כל-יום
16 שאומר בו ה' "שבתון" (או לשון דומה) הוא כאלו אמר
17 "שבות" או "תשבות" — כל-אלו צווים בשבייתה.
18 ו"שבתה ה'" (ויקרא כג, לח) קרא לימי המועדים כלם,
19 כלומר: לימים טובים. ובמקומות הרבה בתלמוד (שבת
20 כה, ביצה ח) אמרו: "יום טוב עשה ולא-תעשה", כלומר:
21 השבייתה בכל-יום טוב — מצות עשה היא; ועשית
22 המלאכה האסורה בו — היא מצות לא-תעשה. לפיכך
23 כל-העושה-בו מלאכה אסורה, עבר על עשה ולא-
24 תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: השבייתה,
25 במסכת יום טוב (ביצה).

26 המצוה השכ"ג — האזנה שהזנהו מלעשות
27 מלאכה ביום ראשון של חג הפסח, והוא אמרו: "כל-
28 מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז).

29 המצוה הק"ס — הצווי שנוצטוינו בשבייתה ביום
30 השביעי של חג הפסח, והוא אמרו: "וביום השביעי
31 מקרא קדש" (שם).

32 המצוה השכ"ד — האזנה שהזנהו מלעשות
33 מלאכה בשביעי של הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה
34 לא-יעשה בהם" (שם), כלומר: בראשון ובשביעי.

יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ח

מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שכה.

מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שכו.

35 המצוה הקס"ב — הצווי שנוצטוינו לשבות

מתוך מהדורת חזק

14 שְׁנֵאמָר: לֹא־תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ. וְשֵׁם (ד:) אָמְרוּ: "דְּכָלִי
 15 עֲלֵמָא מִיְהָא (ברם, לכל השיטות) חֶמֶץ מִשְׁשׁ שְׁעוֹת
 16 וְלִמְעַלָּה (שעה שביעית ואילך) דְּאוֹרְיָתָא". כִּף מְצֵאנוּ לְשׁוֹן
 17 כְּלֵי־הַנְּסֻחָאוֹת הַמְדִיקוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ לִפְנֵי חֲכָמֵי הַתְּלֻמוֹד.
 18 וְשֵׁם (ב:) אָמְרוּ בְּטַעַם אֲסוּר אֲכִילַת הַחֶמֶץ בְּשַׁעַה שְׁשִׁית
 19 (מתחילתה), אָמְרוּ: "עֲבָדוּ רַבְּנָן הַרְחֵקָה יִתְרָה כִּי הִיכִי
 20 דְּלֹא לַעֲבֹד בְּאֲסוּרָא דְּאוֹרְיָתָא" (תקנו חכמים הרחקה יתרה
 21 כדי שלא להגיע לידי איסור מן התורה). וְיָמֵי שֶׁעֲבָר וְאֲכַל
 22 חֶמֶץ אַחַר חֲצוֹת — לֹאֲהָהּ. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ
 23 בְּתַחֲלַת פְּסָחִים.

1 כְּלֵי־הַעוֹשֶׂה אִיזוּ מְלֹאכָה שֶׁתְּהִיָּה בְּאִיזָה יוֹם מִהֶם שִׁיְהִיָּה
 2 — לֹאֲהָהּ, אֲלֵא־אֵם הִתְהַה מְלֹאכָה מִמַּה־שֶׁצְּרִיף לֹ
 3 בְּאֲכָל נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב בְּאַחַד מִהֶם (בפסח): "אֲךָ
 4 אֲשֶׁר יֵאָכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם" (שמות יב,
 5 טז). וְהוּא הַדִּין לְשַׁאֵר יָמִים טוֹבִים. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי
 6 מְצוּהָ זוֹ בְּמַסְכַּת בִּיצָה.
 7 הַמְצוּהָ הַקְּצָט — הַאֲזֵהרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מְלֹאכֹל חֶמֶץ
 8 אַחַר חֲצוֹת יוֹם אֲרַבְעָה עָשָׂר (לניסן), וְהוּא אָמְרוּ:
 9 "לֹא־תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ" (דברים טז, ג). כְּנֹוֹי זֶה (תיבת
 10 "עליו") מוֹסֵב עַל כִּבְשׁ הַפְּסַח, שֶׁחֻבְּהָ לְשַׁחֲטוֹ בֵּין
 11 הָעֶרְבִים בַּיּוֹם י"ד, אָמַר (וכונת הכתוב): כִּי מִשִּׁיחֹול זָמַן
 12 שֶׁשִּׁיחֹול לֹא־תֹאכַל חֶמֶץ. וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (כח:): "מִנֵּינָן
 13 לְאוֹכַל חֶמֶץ מִשְׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה שֶׁהוּא בְּלֵא־תַעֲשֶׂה?

המשך ביאור למס' מכות ליום שלישי עמ' ב

32 קודם שנידונים בבית דין, אָחַד הַהוֹרֵג בְּשׁוֹנֵג וְאֲחַד הַהוֹרֵג בְּמִיד
 33 מְקִדִּימֵין חַם לְבָרוּחַ לְעִיר מְקַלְטָא, וְכִית דִּין שׁוֹלְחִין וּמְכִיאִין אוֹתוֹ –
 34 אַת הַרוֹצֵחַ מִשָּׁם, וּמְבַרְרִים כִּיצַד הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיָּתָה
 35 בְּכִית דִּין עַל שֶׁהָרַג בְּמִיד וּבִהַתְרָאָה, הִתְנוּהוּ, וְמִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב
 36 מִיָּתָה אֵלֶּא יֵצֵא זְכַאי בְּדִינוּ, פְּטָרוּהוּ – שְׁלַחְהוּ לְשַׁלוֹם, וְמִי
 37 שֶׁנִּתְחַיֵּב לְלוֹת עַל שֶׁהָרַג בְּשַׁגְּגָה מְחִזְרִין אוֹתוֹ לְמִקְוָם – לְעִיר
 38 הַמְקַלְט, שְׁנֵאמָר (במדבר לה כה) 'וְהָשִׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ'
 39 וְגו'.

1 (ט), שאם נשל הברזל מעצו ונותרה הקת בידו אין בזה דין גלות,
 2 ועל כן אף בנפסק החבל ונותר חציו בידו אינו גולה, עד שישמט
 3 כולו מידו. וְהָא – ואילו הברייתא הראשונה האומרת ש'נפסק'
 4 גולה, סוברת כשיטת רבנן שם, המחייבים גלות בנשמט הברזל
 5 מעצו, וכן הוא הדין בנפסק החבל.

משנה

6 משנה זו מבארת את דינן של ערי המקלט, ואת דינו של ההורג
 7 הגולה אליהן;
 8 וּשְׂאֵלַת הַמַּשְׁנָה: לְהִיבֵן גּוֹלִין הַהוֹרוֹגִים בְּשַׁגְּגָה. מְשִׁיבָה הַמַּשְׁנָה:
 9 לְעִיר מְקַלְטָא, לְשֵׁלֶשׁ עָרִים שֶׁעֲבָר הַיָּרְדֵן, וְלְשֵׁלֶשׁ עָרִים שֶׁבְּאַרְצֵי כְּנָעַן,
 10 שְׁנֵאמָר (במדבר לה ד) 'אַתְּ שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנֶנּוּ מֵעַבְרֵי הַיָּרְדֵן וְאַתְּ שְׁלֹשׁ
 11 הָעָרִים תִּתְּנֶנּוּ בְּאַרְצֵי כְּנָעַן וְגו' עִיר מְקַלְטֵי תְּהִיְיָהָ'.
 12 עַד שֶׁלֹּא נִבְחָרוּ וְהוּבְדְלוּ עַל יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹשׁ עָרֵי הַמְקַלְטֵי שְׁבָאֲרִין
 13 וְיִשְׂרָאֵל, דְּהֵינּוּ, בְּמִשְׁךָ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁכָּבָשׁוּ וְחִילְקוּ אֶת
 14 הָאָרֶץ, לֹא הָיוּ שְׁלֹשׁ עָרֵי הַמְקַלְטֵי שֶׁעֲבָר הַיָּרְדֵן קוֹלְמוֹת אֶת
 15 הַהוֹרוֹגִים בְּשַׁגְּגָה וְאֵף שֶׁהַפְּרִישָׁם כָּבַר מִשָּׁה, מִשׁוֹם שְׁנֵאמָר (שם לה
 16 א) 'שֵׁשׁ עָרֵי מְקַלְטֵי תְּהִיְיָה לָכֶם, וּבְמִקְרָא זֶה הִקִּישׁ הַכְּתוּב לְכָל עָרֵי
 17 הַמְקַלְטֵי זֹ לֹז, לְלַמֵּד שֶׁאֵין אַחַת מֵהֶן קוֹלְטַת עַד הַשַּׁעַה שִׁיְהִי
 18 שְׁשֵׁתָן – כָּל שֶׁשֶׁת הָעָרִים קוֹלְמוֹת בְּאַחַת – יַחַד.
 19 וּמְכַוְּנֹוֹת לְהֵן דְּרַבִּים מוֹז לֹז – בֵּית דִּין הִיוּ מְכִינִים דְּרַבִּים מְכַוְּנֹוֹת
 20 וּמִיּוֹשְׁרוֹת מְכַל עָרֵי הָאָרֶץ לְעִיר הַמְקַלְט, וְאֵף הִיוּ מְנִיחִים שְׁלֹטִים
 21 בְּפִרְשַׁת דְּרַבִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַתְּעָה הַרוֹצֵחַ בְּדָרְךָ, שְׁנֵאמָר (דברים ט א)
 22 'תִּבֵּן לְךָ הַיָּרְדֵן וְשֵׁלֶשֶׁת' וְגו'. וְיֵשׁ לְלַמִּיד מִמִּקְרָא זֶה, שֶׁצְּרִיךְ לְהַכִּין
 23 אֶת הַדְּרַכִּים לְעִיר הַמְקַלְט.
 24 וּמוֹכְרֵין בֵּית דִּין לְהֵן – לַהוֹרוֹגִים בְּשַׁגְּגָה, שֶׁנִּי תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים שִׁילוּם
 25 לְעִיר מְקַלְט, שֶׁפֶּאָה יִתְּרָנּוּ גּוֹאֵל הַדֵּם בְּדָרְךָ, וְיִדְבְּרוּ הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים
 26 אֲלֵיו – אֵל גּוֹאֵל הַדֵּם, וְיִשְׁכְּנֶנּוּ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִהְרֹג אֶת הַרוֹצֵחַ,
 27 מֵאַחַר שֶׁבְּשַׁגְּגָה בֹא מַעֲשֶׂה זֶה לְיָדוֹ. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, (אף) הוּא –
 28 הַרוֹצֵחַ, מְדַבֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ – מְדַבֵּר בְּעַצְמוֹ אֵל גּוֹאֵל הַדֵּם, וּמְבַקֵּשׁ
 29 הַיָּמִינוּ שֶׁלֹּא יִהְרָגוּהוּ, שְׁנֵאמָר (שם ט ד) 'וְזֶה דְּבַר הָרִצְחָ', וְיֵשׁ לְלַמִּיד
 30 מִן הַמִּקְרָא שֶׁהַרוֹצֵחַ עֲצָמוּ מְדַבֵּר.
 31 רַבִּי יוֹסֵי בַר יְהוּדָה אָמַר, בְּתַחֲלָה – בְּתַחֲלִיל עֲנִינִים שֶׁל הַרוֹצֵחִים,

גמרא

40 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין ששת ערי המקלט: תְּנוּ רַבְּנָן
 41 בְּבִרְיָתָא. שְׁלֹשׁ עָרִים – עָרֵי מְקַלְטֵי הַבְּדִיל מִשָּׁה עֲבָר הַיָּרְדֵן, וּבְנִינָן
 42 הַבְּדִיל 'הַזֹּשֶׁעַ שֶׁלֶשׁ עָרֵי מְקַלְטֵי בְּאַרְצֵי כְּנָעַן, וּמְכַוְּנֹוֹת הָיוּ שֶׁלֶשׁ
 43 הָעָרִים שֶׁהַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ כִּנְגַד שֶׁלֶשׁ הָעָרִים שֶׁהַבְּדִיל מִשָּׁה, כְּמִין
 44 שְׁתֵּי שְׁוֹרוֹת שֶׁבְּבָרָם, שֶׁהֵן עוֹמְדוֹת זֹ כִּנְגַד זֹ. הָעִיר הַבְּרוֹן שְׁבִיחֻדָּה
 45 מְכוּוֹנַת כְּנָנְד הָעִיר בְּצָר שֶׁבְּמְדָרָה, הָעִיר שְׁכֵם שֶׁבְּהַר אֶפְרַיִם מְכוּוֹנַת
 46 כְּנָנְד הָעִיר רְמוֹת שֶׁבְּגִלְעָד, וְהָעִיר קָדֵשׁ שֶׁבְּהַר נַפְתָּלִי מְכוּוֹנַת כְּנָנְד
 47 הָעִיר גּוֹלָן שֶׁבְּכַשֵּׁן. וּמְדַבְּרֵי הַכְּתוּב (דברים יט א) 'וְשֵׁלֶשֶׁת אֵת גְּבוּל
 48 אֲרָצְךָ' וְגו', יֵשׁ לְלַמִּיד שֶׁצְּרִיךְ שִׁיְהִי כָּל הָעָרִים מְשׁוּלָּשִׁין, כְּלוֹמַר,
 49 שִׁיְהִי מִרְחַק שׁוּוֹה בֵּין שְׁלֹשֶׁתָן, דְּהֵינּוּ, שִׁיְהִי הַמִּרְחַק מְגַבּוּל דְּרוֹם
 50 שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַד לְהַבְּרוֹן כְּמוֹ הַמִּרְחַק שֶׁמִּהַבְּרוֹן לְשְׁכֵם,
 51 וְהַמִּרְחַק שֶׁמִּהַבְּרוֹן לְשְׁכֵם יֵהֵא כְּמוֹ הַמִּרְחַק שֶׁמִּשְׁכֵּם לְקָדֵשׁ,
 52 וְהַמִּרְחַק שֶׁמִּשְׁכֵּם לְקָדֵשׁ יֵהֵא כְּמוֹ הַמִּרְחַק שֶׁמִּקָּדֵשׁ לְגְבוּל עֲצָמוֹ שֶׁל
 53 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 54 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל אוֹפֵן חִלּוּקַת עָרֵי הַמְקַלְט בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעַבֵּר
 55 הַיָּרְדֵן. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: כְּעֲבָר הַיָּרְדֵן תֵּלַת – שֶׁלֶשׁ עָרֵי מְקַלְט, וְאֵף
 56 בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל תֵּלַת – שֶׁלֶשׁ עָרֵי מְקַלְט, וְכִיצַד יִתְכַן הַדְּבַר, וְהֵלֵא
 57 בְּעַבֵּר הַיָּרְדֵן נִתְיַשְׁבוּ רַק שְׁנַיִם וְחֻצֵי שְׁבֻטִים, וְאֵילוּ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
 58 נִתְיַשְׁבוּ עֶשְׂרֵה וּמְחָצָה, וּמְדוּעַ הוֹזַקְקוּ לְהַנִּיחַ בְּעַבֵּר הַיָּרְדֵן שֶׁלֶשׁ
 59 עָרֵי מְקַלְט כְּמוֹ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל.
 60 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אָמַר אַבְיִי. כְּגִלְעָד שְׁבַע עָבֵר הַיָּרְדֵן שְׁכִינִי [–מְצוּיִים]
 61 וְרַצְּחִים, וְעַל כֵּן הוֹזַקְקוּ בְּעַבֵּר הַיָּרְדֵן לְשֵׁלֶשׁ עָרֵי מְקַלְט.

ישעיה פרק נא זייד

ו שִׁמְעוּ אֵלַי יְדַעִי צְדָקָה עִם תּוֹרָתִי בְלִבְכֶם אֶל־תִּירְאוּ חֲרַפְתִּי אֲנֹשׁ וּמִגִּדְפַתְכֶם אֶל־תַּחְתּוּ: ה כִּי כִפְגַד יֹאכְלֶם עֵשׂ וּכְצֹמֵר יֹאכְלֶם סֶם וְצִדְקָתִי לְעוֹלָם תִּהְיֶה וּישוּעָתִי לְדוֹר דּוֹרִים: (ס) ט עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁיעוּ וְרוּעַ יְהוָה עוֹרֵי פִימִי קִדְּם דְרוֹת עוֹלָמִים הֲלוֹא אֶת־הִיא הַמַּחְצֶבֶת רַחֵב מְחוֹלְלַת תַּנּוּן: י הֲלוֹא אֶת־הִיא הַמַּחְרַבֶּת יָם מִי תִהוּם רַבָּה הַשְּׂמָה מְעַמְקִיִם דְרָךְ לְעֵבֶר גְּאוּלִים: יא וּפְדוּיֵי יְהוָה יִשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרָנָה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל־רֵאשִׁים שִׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׁגוּן נְסוּ יָגוּן וְאַנְחָה: (ס) יב אֲנָכִי אֲנָכִי הוּא מִנְחַמְכֶם מִי־אֵת וּתִירְאוּ מֵאֲנֹשׁ יְמוֹת וּמִבְּנֵי־אָדָם חָצִיר וְיִתְּנָן: יג וּתִשְׁפַח יְהוָה עֵשֶׂךְ נוֹטָה שְׁמוֹם וְיִסַּד אֶרֶץ וּתְפַחַד תְּמוֹיד פְּלִי־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמְצִיק כֹּאֲשֶׁר פּוֹגֵן לְהַשְׁחִית וְאִי־הָ חֲמַת הַמְצִיק: יד מִהָר צֵעָה לְהַפְתָּח וְלֹא־יְמוֹת לְשַׁחַת וְלֹא יַחֲסֵר לַחֲמוֹ:

רש"י

לשחת וכיון שמהיר להפתח צריך הוא למזונות רבים שאם יחסר לחמו אף הוא ימות: צועה. ל' דבר העומד להיות נירוק כמו שאומר במואב שדימהו הנביא ליון (ירמי' מח) השקט אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ונא' שם ושלחתי לו צועים וצעהו וכליו יריקו, ד"א מהר צועה אותו האויב המציק שהוא עכשיו חגור מתנים חלוץ כח ימהר להפתח ולהיות חלש: צועה. חוגר כמו (לקמן סג) צועה ברוב כחו: ולא ימות. המסור בידו לשחת אבל הלשון ראשון מדר' אגד' הוא בפסיקת' רבתי:

מצודת ציון

(ז) ומגדפתם. ענין חרפה כמו אשר גדפו (לעיל ז): אל תחתו. אל תשברו: (ח) עש. שם תולעת האוכלת הבגד: סס. שם תולעת האוכלת הצמר ודומה לו כמסוס נוסס (לעיל ט): (ט) עורי. מלשון התעוררות, והכפל לחזק: המחצבת. זה הלשון יאמר על הכורת אבנים וכן וגם יקב חצב בו (לעיל ה): רהב. כן יקרא מצרים כמ"ש לכן קראתי לזאת רהב (לעיל ז): מחוללת. מל' חיל וחלחלה: תנין. כן יקרא פרעה מלך מצרים כמ"ש התנין הגדול (יחזקאל ט): (י) המחורבת. מלשון חורב ויובש: תהום. כן נקרא מקום מים רבים: רבה. גדולה: השמה. מל' שימה: מעמקי. מל' עומק: (יב) חציר. דשא ועשב: (יג) עושך. ענין הגדלה והרמה כמו הוא עשך ויכוונך (דברים לב): חמת. מל' חמה וכעס: המציק. מל' צוקה וצרה: כונן. מל' הכנה: (יד) צעה. הוא ענין טלטול הנוע ממקום למקום וכן ושלחתי לו צועים וצעהו (ירמיה מח): להפתח. ענין התרת המאסר וכן אסוריו לא פתח (לעיל יז):

מצודת דוד

(ז) יודעי צדק. הנותנים לב לדעת צדקה: חרפת אנוש. מחרפת האומות שמחרפים על איחור הגאולה: ומגדפותם. כפל הדבר במ"ש: (ח) כי כבגד. העש יאכל את העכו"ם כאשר יאכל את הבגד, רצה לומר העכו"ם יכלו כבגד הנאכל מהעש ולפי שהמשילם לבגד אמר יאכלם עש כמו לשון הנופל בבגד: וכצמר וכו'. כפל הדבר במ"ש: וצדקתי. הצדקה שאעשה לישראל תקיים לעולם: וישועתי. כפל הדבר במ"ש: (ט) עורי עורי. הנביא התפלל ואמר עורי וכו' וחזור ומפרש זרוע ה' עורי כבימי קדם וכו' ר"ל הראה כח זרועך כמו בימי קדם ומימות עולם: המחצבת רהב. אשר חצבת את מצרים כחוצב באבנים ר"ל שהכה במ מכה רבה: מחוללת תנין. אשר הרעידה את פרעה: (י) המחורבת ים. אשר עשה את הים לחרבה: מי תהום רבה. המחורבת מי תהום רבה וגדולה וכפל הדבר במ"ש: השמה. אשר שמה עומק הים להיות בה דרך שיעברו בו ישראל אשר גאלת מצרים: (יא) ופדוויי וכו'. זהו גמר תפלתו שאמר הן ידעתי אשר ישראל

שיפדה ה' מן הבבליים ישובון לארצם ויבואו לציון ברנה ועל ראשם תהיה השמחה עד עולם כי לא יגלו עוד: וישיוגן. כאילו הששון והשמחה רודפת אחריהם וישיוגן אותם: נסו. ינסו ויברחו מהם: (יב) אנכי אנכי. כאילו המקום משיב לומר אנכי הוא המנחם אתכם והם א"כ נתחומין שיש בהם ממש: מי את. ר"ל בת צדיקים כמותך ומלאה זכיות למה תיראי מאנוש אשר סופו למות: חציר ינתן. אשר הוא נתון בעולם כחציר הזה אשר ימול ויבש והוא כפל ענין במ"ש: (יג) ותשכח ה' עושך. שכחת השענת ה' המגדל והמרום אותך והכל שלו כי הוא נוטה שמים וגו': ותפחד. בכל עת תפחד מפני חמת האויב המציק כאשר הכין מחשבות להשחית: ואיה חמת המציק. רצה לומר הלא מחר בא ואיננו כי ימות לשחת ואם כן למה שכחת השענת המקום ותפחד ממנו: (יד) מהר צועה להפתח. הנוע וטלטול הגולה ימהר להפתח וילך לו ואמר בלשון שאלה מן החבוש במאסר ורצה לומר לא יהיה עוד מטולטל בגולה: ולא ימות לשחת. אף עודו בגולה לא ימות להיות נשחת מכל וכל ואף לא יחסר לו די לחמו וספוקו:

איוב פרק לד ב'ל

כּו תַּחַת־רַשְׁעִים סָפְקָם בְּמִקּוֹם רְאִים: כּו אֲשֶׁר עַל־בֶּן סָרוּ מֵאַחֲרָיו וְכַל־דְּרָכָיו לֹא הִשְׁפִּילּוּ: כח לְהִבְיֵא עָלָיו צַעֲקַת־דָּל וְצַעֲקַת עֲנִיִּים יִשְׁמַע: כט וְהוּא יִשְׁקֹט | וּמִי יִרְשָׁע וְיִסְתַּר פָּנָיו וּמִי יִשׁוּרְנוּ וְעַל־גּוֹי וְעַל־אָדָם יַחַד: ל מִמְלֶכֶת אָדָם חֲנָף מִמְקֹשֵׁי עָם: לא פִּי־אֱלֹהִים הָאָמַר נִשְׁאַתִּי לֹא אֲחַבֵּל: לב בְּלַעֲדִי אֲחֻזָּה אֶתָּה הַרְנִי אִם־עוֹל פְּעַלְתִּי לֹא אֶסִּיף: לג הַמַּעֲמֹד יִשְׁלַמְנָה פִּי־מֵאִסֶּת פִּי־אֶתָּה תִּבְחָר וְלֹא־אֲנִי וּמִה־יִדְעֶתָ דְבָר: לד אֲנִשִּׁי לִבִּי וְאָמְרוּ לִי וַיִּגְבַּר חֲכָם שִׁמְעָ לִי: לה אִיּוֹב לֹא־בִדְעַת יִדְבַר וּדְבָרָיו לֹא בְהִשְׁפִּיל: לו אָבִי יִבְחֵן אִיּוֹב עַד־נִצַּח עַל־תְּשֻׁבַת בְּאֲנִשֵּׁי־אָוֶן:

רש"י

בדברך אתה הורני ואם און פעלתי לא אוסיף: (לג) המעמד ישלמנה כי מאסת וגו'. כך אמר אליהו לאיוב המעמד היה לו להקב"ה להימלך בפירעון תשלומין ממך: כי מאסת. לאמר מאסתי לא לעולם אחיה (לעיל ג) יתר ידו ויבצעני (לעיל ה) סבור אתה שיגבה ממך לפי דעתך ורצונך ואתה תבחר התשלומין ולא אני במקום הקב"ה דיבר אליהו בתמיה: (לד) אנשי לבב יאמרו לי. כי איוב לא בדעת ידבר: (לו) אבי יבחן. אבי אתה הקב"ה אב לכל הלוואי יבחן איוב עד נצח למען תהיה תשובה לאנשי און ואף לבני אדם דיבר הכתוב כן כמו אבי דבר גדול וגו' (מלכים ב ה) ד"א אבי כמו ותפר האביונה (קהלת יב) ל' רצון כך חברו מנחם וכן פתרונו אבי יבחן איוב עד נצח רצוני ומאווי שיבחן איוב עד נצח סא"א):

(כו) תחת רשעים. במקומם: ספקם. לאנשי סדום: במקום רואים. לעין כל: (כז) אשר על כן סרו מאחריו. כמו (מדבר י) על כן ידעת חנותינו במדבר, כמו מפני אשר סרו מאחריו והביאו לפניו ועליו צעקת דלים: (כט) והוא ישקיט. משקיט את הדלים מאותן העושקים ומי ירשיע עוד ובעוד שהסתיר פנים מי ישורנו: ועל גוי ועל אדם יחד. כיחידים כמרובים שוה לפניו להשקיט ולהסתיר פנים: (ל) (וישקוט) ממלך אדם חנף ממוקשי עם. על דלים שמלך: ממוקשי עם. עון, ולאולה כזה לא היה לך לומר בליעל ורשע: (לא) כי אל אל האמר. להאמר אליו נכון וראוי מאת כל טובלי יסורים להאמר נשאתי ומקבל וסובל אני משפטיך ולא אחבול בעצמי ועוד צריך הנידן לומר: (לב) בלעדי אחזה. לבד מה שאני יודע לראות ולהבין

מצודת ציון

(כו) תחת. בעבור כמו עין תחת עין (שמות כא): ספקם. ענין הכאה כמו ויספוק את כפיו (במדבר כד): (כט) ירשיע. יחריד ויבלבל וכן ובכל אשר יפנה ירשיע (ש"א יד): ישורנו. יראנו כמו אשורנו ולא קרוב (במדבר כד): (ל) חנף. רשע המחניף ליצרו ועושה פתויו: (לא) נשאתי. אשא ואסבול: אחבול. אשחית: (לב) בלעדי. הוא כמו מלבד וכן בלעדי רק אשר אכלו הנערים (בראשית יד): אחזה. אראה כמו ואתה תחזה (שמות יח): הורני. למדני: (לו) אבי. ענין תאוה ורצון כמו לא אבה יבמי (דברים כה):

מצודת דוד

(כו) תחת רשעים. בעבור היותם רשעים לזה הכם ורצצם במקום ימצא שם רואים למען יקחו מוסר: (כז) אשר על כן. אשר נאבדו על אשר סרו מאחרי ה': וכל דרכיו. אף אחת מכל דרכיו לא השכילו וכן על כל דבר פשע (שמות כב) ומשפטו על אחת מכל דבר פשע: (כח) להביא עליו. לזה האבדים מן העולם להביא על כל אחד מהם גמול צעקת הדל אשר עשקו וגמול צעקת העניים הרבים אשר ישמע כי עשק ליחיד ולרבים ובא צעקתם לפני המקום: (כט) והוא ישקיט. כאשר יגזור המקום על מי לשבת שוקט ובוטח ומי הוא יחריד ויבלבל אותו וכאשר יסתיר פנים ממי לבל ישגיח בו לתת לו

די מחסורו ומי א"כ יראנו ר"ל מי ישגיח בו למלאות מחסורו כי הכל מיד ה' ואין כח במערכת השמים לא לרחק ולא לקרב: ועל גוי. בין על אומה שלימה בין על אדם יחיד כי יכול הוא אף בכללים ומשגיח אף בפרטים: (ל) ממלך. הוא המסיר ממלוכה אדם חנף מבלי היות מוקשי עם ר"ל למען לא יביא מוקשים על העם: (לא) כי אל אל האמר. ר"ל על כי נראה שמעשיו בדין נכון הוא לומר אל האל הנה אשא ואסבול המכאוב ולא אשחית מעשה מעתה: (לב) בלעדי אחזה. ומלבד מה שאראה אני בעצמי להשכיל בדברך למדני אתה את המעשה אשר אעשה ואם פעלתי עון מחסרון הידיעה לא אוסיף עוד לעשות כזאת כאשר תלמדני לדעת דרך זו אלך וכאומר הנה דרך הנכון לומר כן ולא להחזיק עצמו לצדיק ולבעט ביסורים: (לג) המעמד. וכי מעמד לבדך יושלם החקירה בדבר הנהגת משפט ה' וכי אתה לבדך תכריע כי מאסת אמרי הזולת וכפל עוד דברו ואמר וכי אתה תבחר אמיתת הדבר ולא אני הלא גם לי לבב כמוך ומה ידעת מן הדיקש והיוכות דבר ונשימה לב לבחון הכנים המה: (לד) אנשי לבב. הן ידעתי שאנשי לבב יאמרו לי ר"ל יודו למאמרי וכל גבר חכם יהיה שומע לדברי ומהם לא יסור: (לה) איוב. אבל איוב לא בדעת ידבר ר"ל מקושי המכאוב אין דעתו שלימה ולזה דבריו המה לא בהשכל ולולי זאת היה גם הוא מודה לדבריו: (לו) אבי. הנה חפצי שעד עולם יהיה איוב בחון ביסורים לראות אם יחזור מדבריו ועם כל צעקתו לא יחדלו ממנו עד אשר ישוב לה': על תשובות. בעבור שימצאו תשובות באנשי און בראותם שלא הלכו ממנו הייסורים כ"א בתשובה:

ה הגחלת פרגלי הפעלים, ושלחבת ככל מקום. גחלת של הקדש מועלין בה, ושלחבת לא נהנין ולא מועלין. המוציא גחלת לרשות הרבים – חיב, ושלחבת – פטור. בור של יחיד פרגלי היחיד, ושל אנשי אותה העיר פרגלי אנשי אותה העיר, ושל עולי ככל פרגלי הממלא.

ו מי שהיו פרוטיו בעיר אחרת, וערכו בני אותה העיר להביא אצלו מפרותיו – לא יביאו לו; ואם ערב הוא – פרוטיו כמותו.

ז מי שזמן אצלו אורחים – לא יוליכו בידם מנות, אלא אם בן זכה להם מנותיהם מערב יום טוב. אין משקין ושוחטין את המדבריות, אכל משקין ושוחטין את הפיתות. אלו הן פיתות? הלנות בעיר, מדבריות? הלנות באפר.

ס ליק מסכת ביצה

פירוש ברטנורא

ה ושלחבת. כגון הדליק נרו בשלחבת חבירו אינו מעכב באיסור תחומין; מועלין בה. הנהנה ממנה מכיא אשם מעילות: ושלחבת לא נהנין. לכתחלה מורכב. ואם נהנו לא מועלין. אין חיובין קרבן מעילה, דלית בה ממשא. וכן המוציא גחלת בשבת לרשות הרבים חיב, ושלחבת שרחפה בידו מרשות היחיד לרשות הרבים פטור: פרגלי היחיד. אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור: כרגלי אותה העיר. אפים אמה לכל רוח חוץ לעיבורה: ושל עולי ככל. העשוי לעוברי דרכים באמצע הדרך, ועשאוים בני הגולה לשותתם בעלותם: כרגלי הממלא. מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה. ואם בא אחד ושאל לו מימיו אינו מוליכין אלא כרגליו, דקסבר האי תנא יש בריה להחמיר, ומאתמול הובר הדבר דלהאי גברא חוו וברשותיה קיימו. ודלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר חפצי הפקר קונין שבתה לעצמן במקומן:

ו לא יביאו לו מפרותיו, הואיל והוא לא עירב לשם, דפירותיו כמותו:

ז מי שזמן אצלו אורחים. מעיר אחרת, ויבואו אצלו ע"י עירוב: לא יוליכו. לאחר סעודה מנות בידם לביתם: אא"כ זוכה להם. על ידי אחר: [מנותיהם מערב יום טוב. ש]מסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה מערב יום טוב, ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ופלוני דוכין לאדם שלא בפניו:

משניות מבוארות – קהתי

מפרותיו, לא יביאו לו – ויש גורסים כאן: וערכו בני אותה העיר לבוא אצלו. לא יביאו לו מפירותיו (הגהות הב"ח בגמרא: הרי"ף; ה"א"ש; הרמב"ם), ופירוש הדברים, שאף על פי שבני אותה העיר, שבה מונחים פירותיו, עירבו עירוב תחומים לבוא אצל בעל הפירות לעירו, מכל מקום אסור להם להביא עמהם מפירותיו, לפי שהפירות כרגליו, והרי הוא לא עירב לשם. ואם ערב הוא – אם בעל הפירות עירב עירוב תחומין לבוא לאותה העיר שמונחים שם פירותיו, פרוטיו כמותו – ומותר לו להביא מהם עמו. בגמרא אמרו, שמדובר במשנתנו בכגון שייחד לפירות קרן זוית ונמצא שזה שהפקיד אצלו לא קיבל עליו שמירתם; אבל אם לא ייחד להם קרן זוית, הרי הם כרגליו זה שהפירות מופקדים אצלו.

יוס שני

באור משנה ז

מי שזמן אצלו אורחים – מעיר אחרת, שיבואו אליו ביום טוב על ידי עירוב, לא יוליכו בידם מנות – מן הסעודה לביתם, כשיחזרו ביום טוב, לפי שהמנות הן כרגלי המזמין, והרי הוא לא עירב לילך לעירם של האורחים, אלא אם בן זכה להם מנותיהם מערב יום טוב – שמסר את המנות לאדם אחר בערב יום טוב ואמר לו: "משוך וזכה במנות הללו לפלוני ולפלוני", שכן זכין לאדם שלא בפניו, ונמצא שקנו האורחים את המנות מערב יום טוב, והרי הן כרגליהם, שמתריים להוליכין למקום שהם הולכים. אין משקין ושוחטין את המדבריות – בהמות המדבר, ביום טוב, לפי שאינן מוכנות. בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה השקאה אגב שחיטה, להשמיענו שנוהגים להשקות את הבהמה סמוך לשחיטה כדי שיהא נוח להפשיט עורה; ויש מפרשים, שההשקאה קודם השחיטה מועילה להשמיט סירכות דקות שבריא (רמב"ם); אבל משקין ושוחטין את הפיתות – בהמות הבית, ביום טוב. אלו הן פיתות? הלנות בעיר – בהמות החזרות ככל יום ממקום המרעה ולנות בתוך תחומה של העיר, ונמצא שכל יום הן מוכנות, הלכך מותר לשחוט מהן ביום טוב; מדבריות – אלו הן מדבריות? הלנות באפר – באחו, מתוך לתחום העיר, ונמצא שהן מוקצות, שאין דעת הבעלים עליהן ליטול מהן לשחיטה, הלכך אסור לשחוט מהן ביום טוב.

יוס ראשון

באור משנה ה

הגחלת פרגלי הפעלים – הנוטל גחלת מחברו ביום טוב, אינו רשאי להוליכה אלא למקום שבעל הגחלת מותר ללכת, ושלחבת ככל מקום – כגון המדליק נר בשלחבת חברו, מותר להוליך את הנר בכל מקום שהוא הולך, לפי שהשלחבת אין בה ממש. גחלת של הקדש מועלין בה – הנהנה ממנה חיב להביא קרבן אשם מעילות, ושלחבת – של הקדש, לא נהנין – אסור ליהנות ממנה לכתחילה מדברי סופרים, ולא מועלין – הנהנה ממנה אינו מועל, ואינו חיב קרבן אשם מעילות. המוציא גחלת לרשות הרבים – בשבת, חיב – משום הוצאה, ושלחבת – המוציא שלחבת לרשות הרבים, כגון שרחפה בידו מרשות היחיד לרשות הרבים, או שהוציאה ברוח פיו, פטור – שאין בשלחבת ממש. יש מפרשים שאין גורסים פיסוקה זו במשנתנו (הרי"ף; ה"א"ש; המאירי). בור של יחיד – בור של מים השייך ליחיד, פרגלי היחיד – שאין מוליכים את מי הבור אלא למקום שבעל הבור מותר ללכת, ושל אנשי אותה העיר – בור מים שהוא של כל אנשי העיר, פרגלי אנשי אותה העיר – היינו שמותר להוליכם רק עד אלפיים אמה מחוץ לעיר לכל צד (רש"י): ברטנורא; ואם עירב אחד מאנשי העיר – עיין "תוספות יום טוב" שמביא דעות שונות; ושל עולי ככל – הבורות שעשאוים עולי בכל לצורך עוברי דרכים, פרגלי הממלא – מהם, שכל מי שמילא מהם מוליכם למקום שהוא מהלך, לפי שהמים הללו הפקר הם, וקנה אותם הממלא בשעה שהעלם מן הבור, הלכך הרי הם כרגליו. ואם בא אחד ושאל את מימיו, אינו מוליכם אלא כרגלי הממלא, שלדעת התנא של משנתנו אומרים בזה: יש בריה, היינו שהבורר הדבר למפרע שמים אלו קנו שבתתו של הממלא משעת בין השמשות (רש"י); ואין התנא סובר כרבי יוחנן בן נורי, שחפצי הפקר קונים שבתה לעצמם במקומם (עיין עירובין ד, ה).

באור משנה ו

מי שהיו פרוטיו בעיר אחרת – ויש ממקומו עד אותה העיר יותר מאלפיים אמה, ונמצא שאי אפשר לו לילך לשם ביום טוב אלא על ידי עירובי תחומין, וערכו בני אותה העיר להביא אצלו

מסכת ראש השנה

פרק ראשון

א ארבעה ראשי שנים הם: באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים; באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה;

פירוש ברטנורא

מסכת ראש השנה

א ארבעה ראשי שנים הן. למלכים. מלכי ישראל מונין להם מניסן. שאם מלך מלך בשבט או באדר, משהגיע ניסן כלחה לו שנה ומתחילין למנות לו שנה שניה. ומקרא נפקא לן דמניסן מנין להו דכתיב (מלכים א' ו') ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החודש השני למלך שלמה על ישראל, מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים, מה יציאת מצרים מניסן מנין לה, אף למלכות שלמה מניסן מנין לה. ולמלכי אומות העולם מונין מתשרי, והיינו דהנין לקמן כסמוך באחד בתשרי ראש השנה לשנים, כלומר לשנים של מלכי אומות העולם. ונפקא מינה, לפי שרגילין למנות זמן שמרות לשנות המלך משנה שעברו בה, משום שלום מלכות. ואם עמד מלך באדר וכתב לו הסופר בניסן שלאחר שלשה עשר חדש, ניסן של שנה שניה, כיון דניסן ראש השנה למלכים, הוה ליה שטר מוקדם ופסול, משום דהאי ניסן של שנה שלישית הוא, ושטריו חוב המוקדמים פסולים, לפי שנמצא מורה לקוחות, שלקחו השרה מן הלוח בין זמנו של שטר לזמן ההלואה, שלא כדון, שהרי קדמה מכירה להלואה, לפיכך קנסוהו לאבד גם מזמן ההלואה ואילך ולא גבי ממשעבדי: **ולרגלים.** הכי קאמר, רגל שבו שהוא פסח, ראש השנה לרגלים לענין הנודר, שאם עברו עליו שלשה רגלים משנודר ולא קיים נדרו עובר על כל תאחר. ורבי שמעון אומר שאינו עובר על כל תאחר עד שיעברו עליו שלש רגלים כסדרן, והג המצות תחלה, כמו שהן סדורים במקרא (דברים ט"ו). בהג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות. ופסק הלכה, משיעברו עליו רגל אחד בלכר ולא הביא נדרו עובר בעשה, דכתיב (שם ב') ובאת שמה והבאתם שמה ועולותיכם וגו', רגל ראשון שאהר בא אתה צריך להביא. ומשיעברו עליו שלש רגלים עובר על כל תאחר. ואין הלכה כר' שמעון דבעי שלש רגלים כסדרן: **ראש השנה למעשר בהמה.** שאין מעשרים מן הגולדים בשנה זו על הגולדים בחברתה, דכתיב (דברים יד') עשר

משניות מבוארות – קהתי

יום משתעבדים נכסי הלווה למלוה, ואם לאחר אותו יום מכר הלווה שדותיו לאחר, ואין לו ממה לשלם את חובו, יכול המלוה לגבות את חובו מהשדות הללו הנקראים "נכסים משועבדים". ברם, שטר שנכתב בו תאריך מוקדם, כגון שהלווהו בשבט, ובשטר נרשם כסלו, שטר זה נקרא "שטר מוקדם" והוא פסול, שהואיל והמלוה יכול לבוא בשטר זה ולגבות שלא כדון מנכסים שמכר הלווה לפני זמן ההלואה, לפיכך קנסוהו חכמים, שאינו זכאי כלל לגבות בשטר זה מהלקוחות, ואפילו מהנכסים שמכר לאחר זמן ההלואה. מכאן, אם הומלך מלך באדר, ובניסן שלאחר שלשה עשר חודש נרשם בשטר: שנה שנייה לאותו מלך, הואיל וניסן זה הוא כבר שנה שלישית לאותו מלך, הרי זה שטר מוקדם, והוא פסול. **ולְרִגְלִים** – באחד בניסן ראש השנה למניין הרגלים, כלומר חג הפסח, שהוא בחודש ניסן, הוא הרגל הראשון בשנה. וכן נזכרו הרגלים בתורה לפי אותו סדר: "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות" (דברים טו, טז). בגמרא מבואר: "99קא מינה לנודר". שנאמר (דברים כג, כב): "כי תדור נדר לה' א-להיך לא תאחר לשלמו", ונחלקו בזה חכמים ורבי שמעון, שלדעת חכמים הנודר דבר להקדש, כיון שעברו עליו שלשה רגלים ולא קיים נדרו, הריהו עובר על "לא תאחר"; ורבי שמעון סובר: שלשה רגלים כסדרם והג המצות תחילה, כלומר שאין אדם עובר על נדרו בכל תאחר אלא אם כן עברו עליו שלשה רגלים כסדרם, היינו פסח שבועות וסוכות. מכאן, שהנודר בין פסח לשבועות אינו עובר בכל תאחר אלא לאחר שיעברו עליו חמשה רגלים: שבועות וסוכות, ואחריהם שלשת הרגלים כסדרם, פסח שבועות וסוכות. משנתנו נשנתה איפוא, לדעת רבי שמעון, ולכן היא באה ללמד, שאחד בניסן הוא ראש השנה לסדר הרגלים. ברם, אין הלכה נרבי שמועון. בגמרא מובאת ברייתא המוסיפה על משנתנו: באחד בניסן ראש השנה לחדשים (למניין חדשי השנה), ולעניבורים (שלאחר שנכנס חודש ניסן, אין בית דין רשאים לעבר את השנה צערה), ולתזמנות שקלים (שמשנכנס ניסן מתחילים להביא קרבנות ציבור מתרומות השקלים של שנה זו). ויש אומרים: אף לשכירות בתים (שהמשכיר בית לחברו, ואמר: לשנה זו, כיון שהגיע אחד בניסן נגמרה השנה). **בְּאֶחָד בְּאֶלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה** – שנאמר (ויקרא כג, לב): "וכל מעשר בקר וצאן, כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש לה'", ואין מעשרין מן הבהמות הנולדות בשנה זו על הנולדות בשנה האחרת, וכן אין הנולדים בשנה זו מצטרפים לנולדים בשנה האחרת להתחייב במעשר. בגמרא למדים

מסכת ראש השנה

באור משנה א

כתוב בתורה (ויקרא כג, כד): "בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון וזכרון תרועה מקרא קודש", וכן כתוב (במדבר כט, א): "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש... יום תרועה יהיה לכם". חג זה הנקרא בתורה "יום תרועה", "זכרון תרועה", נקרא במשנה "ראש השנה", שכן למדו חכמים בקבלה, שיום אחד בתשרי הוא ראש השנה לדין (כפי שיבואר במשנה ב'). אמנם פעם אחת נזכר "ראש השנה" גם בתנ"ך (יחזקאל מ, א), אבל שם נאמר: "בראש השנה בנענשו לחודש". כלומר שמדובר שם על יום הכיפורים; ומה שכתוב "בראש השנה" פירושו כנראה בתחילת השנה. וחכמים אמרו (ערכין יב, א), שהיתה זו שנת היובל, ויום הכיפורים שבשנת היובל אף הוא נקרא ראש השנה, שכן נוהגים בו לתקוע ולהתפלל מלכויות וזכרונות שופרות כמו בראש השנה (כפי שיבואר במסכתנו ג, ה). – ואף בתורה מוצאים, שחודש תשרי הוא התחלת השנה, שנאמר (שמות כג, טז): "וחג האסיף בצאת השנה", וכן נאמר (שמות לד, כב): "וחג האסיף תקופת השנה", ודרשו בירושלמי: איזה חודש שיש בו חג ותקופה ואסיף רשנה יוצאת בו? הווי אומר: זה תשרי. מכאן שלמניין השנים מוניסן מחודש תשרי. חודש זה הוא גם התחלת השנה החקלאית. ומבואר במשנתנו. כן נקבעה הלכה כרבי אליעזר, הסובר שבתשרי נבוא העולם, ומתוך כך נוהגים לומר בתפילת ראש השנה: "זה היום תחילת מנשיין זכרון יום ראשון...". ברם, למניין חדשי השנה, ניסן הוא החודש הראשון, שנאמר (שמות יב, ב): "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה". כלומר החודש הזה, בו יצאו בני ישראל ממצרים, הוא החודש הראשון למניין חדשי השנה. מכאן, גם אחד בניסן ראש השנה הוא: ראש השנה למלכות ישראל, וכן למועדי ישראל, שהם זכר ליציאת מצרים ולגאולת העם.

ועוד שני "ראשי שנים" מונה משנתנו: ראש השנה למעשר בהמה, וראש השנה לאילנות, כפי שיבואר.

אַרְבַּעַת רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם – ארבעה תאריכים הם בשנה, שכל אחד מהם הוא ראש השנה לעניינים המפורטים להלן: **בְּאֶחָד בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִים** – למניין שנות המלכות של מלכי ישראל, שאם הומלך מלך באחד מחדשי השנה, משהגיע אחד בניסן מתחילים למנות לו שנה שנייה. באגמרא מואת שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בשנה הרביעית בחודש זיו הוא החודש השני למלך שלמה על ישראל – מקיש הכתוב מלכות שלמה ליציאת מצרים: מה יציאת מצרים מניסן, אף מלכות שלמה מניסן נימנות שנותיה. ו99קא מינה (היוצא לנו מזה הלכה למעשה) לשטרות. שכן נוהגים היו בימיהם לכתוב בשטרות את התאריכים לפי שנות המלכים, כגון בשלשה בכסלו בשנה השנייה למלך פלוני; ויש חשיבות לתאריך הכתוב בשטר, שכן מאותו

רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: בְּאֶחָד בְּתַשְׁרֵי; בְּאֶחָד בְּתַשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים וְלְשִׁמְטוֹיִן וְלִיְבֻלּוֹת, לְנִטְיֵיעָה וְלִירְקוֹת; בְּאֶחָד בְּשִׁבְטַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן, בְּדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי; בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ. בַּאֲרֵבָעָה פְּרָקִים הָעוֹלָם נִדוּן: בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה; בְּעֶצְרַת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן; בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן, שְׁנָאֲמָר (תהלים לג, טו): "הַיֵּצֵר יַחַד לָבָב, הַמְבִּיֵן אֶל־כָּל־מַעֲשֵׂיהֶם", וּבְחָג נִדוּנֵין עַל הַמּוֹם.

פירוש ברטנורא

תעשר, בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה, ואמר קרא שנה שנה, ולא משנה זו על של חברתה: ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי. כיון דאתקש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי, אף מעשר בהמה ר"ה שלו תשרי. ואין הלכה כר"א ור"ש [דאמרין] בא' בתשרי. ות"ק סבר כיון דאתקש מעשר בהמה למעשר דגן דכתיב עשר תעשר, מה דגן סמוך לגמרו עישורו, שהרי ר"ה שלו תשרי והוא סמוך לגמרו שכל ימות [החמה] עומד בגורן להתיבש, אף מעשר בהמה נמי סמוך לגמרו עישורו דהיינו אחד באלול, שהבהמות יולדות כאב שאז נגמר זמן עיבורן, דרבי יליפין מקרא. דכתיב (תהלים ס"ה) לבשו כרים הצאן ועמקים יעמפו בר, אימתי לבשו כרים הצאן, כלומר שמתלבשות מהוכרים העולים עליהם ומתעברות, בזמן שהעמקים יעמפו בר, דהיינו באדר שהוריעה צומחת וניכרת יפה. ויולדות באב, הזמן עיבורה של בהמה דקה ה' חדשים. הלכך ר"ה של מעשר בהמה בא' באלול סמוך לגמרו: לשנים. לשני מלכי אומות העולם, כדפרישית לעיל: ולשמיטות וליובלות. משכנסם תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה: ולנטייעה. אם נטע אילן מ"ה יום קודם אחד בתשרי, שהם שתי שבתות לקליטה, שהנטייעה נקלטת בשתי שבתות, ושלישים יום אחר הקליטה להחשב שנה, דשלישים יום בשנה חשובים שנה, הרי מ"ה יום. כשיגיע אחד בתשרי מונין לה שנה שניה משנות הערלה, ולתשרי של שנה האחרת מונין לה שנה שלישית, ולאחר שנה שלישית כשיגיע אחד בתשרי של שנה רביעית, אם חננו כנטייעה זו פירות, ודוין הם אסורים משום ערלה. שאע"פ שתשרי ר"ה לנטייעה, מ"ו בשבט ר"ה לאילן וזה כבר נעשה אילן, לפיכך אין שנתו מתחדשת לצאת מירי ערלה עד מ"ו בשבט, ומשם ואילך אם יחננו בו פירות הם תורת רבעי עליהן לאכלן בירושלים, ובמ"ו בשבט לשנה הבאה יצאו מירי רבעי פירות החונטים בה מכאן ואילך: ולירקות. למעשר ירק, שאין תורמין מן הירק שנלקט לפני ר"ה על הירק הנלקט לאחר ר"ה: ראש השנה לאילן. לענין מעשר פירות, שאין מעשרין פירות אילן שחננו קודם שבט. על שחננו לאחר שבט, דבאילן אולינן בתר חננה. אי נמי נפקא מיניה לענין שנה שלישית של שמיטה שנוהג בה מעשר עני, שאותן פירות שחננו מ"ה של שנה שלישית עד שבט דגין אותן כפירות של שנה שניה שעברה ונוהג בהן מעשר ראשון ומעשר שני, ומשבת ואילך נוהג בהן מעשר ראשון ומעשר עני:

ב בארבעה פרקים: בפסח על התבואה. מדאמרת תורה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שאברך לכם פירות האילן, וחמה עין קרייה רחמנא דכתיב (בראשית ב') ומען הדעת טוב ורע, כמאן דאמר עין שאכל אדם הראשון חטה היה: **כבני מרון.** כבני אמריא, ככבשים הללו שמוציאין אותן בפתח קטן זה אחר זה לעשותן, ואין שנים יכולים לצאת כאחד: **היוצר יחד לבב.** הכי קאמר, היוצר והוא הקב"ה רואה יחד לבב ומבין אל כל מעשיהם, שאע"פ שעוברים

משניות מבוארות – קהתי

חנטה (התחלת התהוות הפרי). ואין מעשרים מפירות שחננו לפני שבט על הפירות שחנטו אחרי האחד בשבט; וכן לענין מעשר שני ומעשר עני, אם חנטו הפירות בתחילת השנה השלישית של שמיטה, לפני שבט, אף על פי שנטקפו לאחר שבט, דנים אותם כפירות של שנה שנייה לשמיטה, ונוהג בהם מעשר שני, ואילו הפירות שחננו מעשר ואילך נוהג בהם מעשר עני. **בית הלל אומרים: בַּחֲמֵשָׁה עָשָׂר בּוֹ** – הטעם שבעבור ראש השנה לאילן בשבט, מבואר בגמרא: "הואיל ויצאו רוב גשמי השנה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטים מעתה". יש מפרשים טעמם של בית הלל, לפי שחמשה עשר בשבט הוא תחום אמצעי שבין תקופת טבת לתקופת ניסן ומאחר שעברה חצייה של תקופת טבת כבר תש כוחה, ואין הקרירות חזקה כל כך, והחנטה הולכת ומתגברת (המאירי).

י ו ם ש ל י ן
ב א ו ר מ ש נ ה ב

בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים הָעוֹלָם נִדוּן – ארבעה זמנים הם בשנה שבהם העולם נידון על ידי הבורא: **בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה** – בחג הפסח דן הבורא, אם תבואת השנה תהיה מבורכת, שכן באותו זמן מתחילה התבואה להבשיל; **בְּעֶצְרַת** – בחג השבועות, **עַל פְּרוֹת הָאֵילָן** – אם האילנות יתנו פירותיהם בשפע או שתהא שנת ריוון, שכן באותו זמן מתבכרים פירות האילן, **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו** – לפני הקב"ה, **כְּבָנֵי מְרוֹן** – בגמרא מפרשים: כבני אמרנא, היינו ככבשים הללו שמונים אותם כדי לעשרם, ויוציאם הם דרך פתח צר אחד אחד. ויש מפרשים בגמרא: כבני היילות של מלך ("מרון") לשון מרות ואדנות), **שְׁנָאֲמָר**: "הַיֵּצֵר יַחַד לָבָב, הַמְבִּיֵן אֶל־כָּל־מַעֲשֵׂיהֶם" – בגמרא מבואר: היוצר רואה יחד לבב של כל באי העולם ומבין אל כל מעשיהם, ודן אותם כל אחד לפי מעשיו. ויש מפרשים, שאף על פי שבני אדם עוברים לפניו אחד אחד, מכל מקום כולם נסקרים בסקירה אחת (רש"י: **ברטנורא**). והמהרש"א מקשה על כך, שלפי פירוש זה יוצא שאין הפסוק מתייחס כלל למה שנישנה לפני כן שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, אלא בא להשמיע

דין זה ממה שנאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה", ודרשו חכמים: "עשר תעשר" – בשני המעשרות הכתוב מדבר: בין מעשר דגן ובין מעשר בהמה, ונאמר: "שנה שנה" – מכאן שאין מעשרים משנה לחברתה. וזהו ששינוי במשנתנו: באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, שכן רוב הבהמות יולדות בחודש אב. **רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: בְּאֶחָד בְּתַשְׁרֵי** – הואיל והקיש הכתוב מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן ראש השנה שלו תשרי (כמבואר להלן במשנתנו), אף מעשר בהמה ראש השנה שלו אחד בתשרי. ברם, חכמים סוברים: מה דגן סמוך לגמרו עישורו, שכל ימות החמה עומד בגורן להתייבש ובתחילת תשרי אוספים אותו, אף מעשר בהמה סמוך לגמרו עישורו, היינו באחד באלול, שרוב הבהמות יולדות עד אחד באלול. **בְּאֶחָד בְּתַשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים** – יש מפרשים בגמרא: למניין שנות מלכי אומות העולם, וכך מבארים אמנם רוב מפרשי המשנה. ויש מפרשים (בגמרא): לתקופה. כלומר לתקופת חמה ולבנה והילוּכין, היינו שאחד בתשרי הוא ראש השנה למניין השנים, כמו שאנחנו מונים היום. ויש אומרים: לדן. שהקב"ה דן את כל באי העולם בכל הקורות אותם עד תשרי הבא, כמו שכתוב (דברים יא, יב): "מראשית השנה ועד אחרית שנה" – מראשית השנה נדון מה יהא בסופה. **וְלִשְׁמִטֵּינָן** – שנת השמיטה מתחילה בתשרי, שמשכנסם תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה, **וְלִיְבֻלּוֹת** – אף שנת היובל מתחילה באחד בתשרי, **לְנִטְיֵיעָה** – היינו לענין שלש שנות ערלה, שהנוטע אילן בששה עשר באב, היינו ארבעים וארבעה ימים לפני אחד בתשרי שהם שבועיים לקליטת הנטייעה, ושלושים יום אחר הקליטה להחשב שנה, הרי כשמיטה אחד בתשרי מתחילים למנות לנטייעה שנה שנייה משנות הערלה, וכעבור שנתיים מאחד בתשרי נגמרות שלש שנות הערלה. ברם, בהגיע אחד בתשרי של השנה הרביעית עדיין אסורים הפירות בהנאה משום ערלה עד חמשה עשר בשבט, שהוא ראש השנה לאילן (כמו שנשנה להלן); **וְלִירְקוֹת** – לענין מעשר ירקות, שאין מעשרים מירקות שנלקטו לפני תשרי על הירקות שנלקטו לאחר האחד בתשרי. **בְּאֶחָד בְּשִׁבְטַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן, בְּדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי** – שכן באילנות הולכים אחר

ג על ששה חֲדָשִׁים הַשְּׁלוּחִים יוֹצְאִין: על נִסְן מִפְּנֵי הַפֶּסַח; על אֵב מִפְּנֵי הַתְּעֵנִית; על אֱלוֹל מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה; על תְּשֵׁרֵי מִפְּנֵי תַקְנַת הַמוֹעֲדוֹת; על כְּסֵלוֹ מִפְּנֵי חֲנֻכָּה; ועל אֶדְר מִפְּנֵי הַפּוֹרִים. וְכִשְׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, יוֹצְאִין אֵף עַל אֵיזֵר מִפְּנֵי פֶסַח קָטָן.

ד על שְׁנֵי חֲדָשִׁים מִחֻלְלִין אֶת הַשֶּׁבֶת: על נִסְן וְעַל תְּשֵׁרֵי, שֶׁבָּהֶן הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין לְסוּרְיָא, וּבָהֶן מְתַקְּנִין אֶת הַמוֹעֲדוֹת; וְכִשְׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, מִחֻלְלִין אֵף עַל פֶּלֶן מִפְּנֵי תַקְנַת הַקָּרְבָּן.

פירוש ברטנורא

לפניו אחד אחד, מ"מ כולן נסקרים בסקירה אחת: ובחג נידונין על המים. מדאמרה תורה נסכו לפני מים בחג: ג שלוחין יוצאין. כשקדשו ב"ד את החודש שולחין ומודיעין לגולה יום שקדשוהו, אם ביום שלשים וחודש שעבר כשר, אם ביום מלא. ושלוהו ב"ד אין מחללין לא את השבת ולא את יו"ט: ועל אב מפני התענית. לפי שהוכפלו בו צרות יותר משאר תעניות: ועל אלו מפני ר"ה. מודיעין מתי אלו ועושין ר"ה ביום שלשים באלול בגולה, דרוב שנים אין אלו מעובר. ואע"פ שספק בדם שמוא יעבורהו ב"ד, אי אפשר להם לדעת, ועל כרחן הולכים אחר רוב שנים. ואם לא ידעו מתי מתחיל [אלול] לא ידעו יום ל' שלו: ועל תשרי מפני תקנת המועדות. לאחר שקדשו ב"ד לתשרי, השלוחין יוצאין ליום המתרת והולכין עד מקום שיכלו להגיע עד החג ומודיעין אותם אם מעובר ב"ד את אלו אם לא, כדי שלא יהא לבן נוקפן ביום הכפורים ובסוכות: פסח קטן, פסח שני:

ד מחללין את השבת. עדים שראו את החודש, כדי לילך ולהודיע לב"ד: שבהם שלוחי ב"ד יוצאים לטוריא. להודיע לגולה יום קביעותם, הלכך חשיבו ומן התורה מחללין על כולן, אבל רבנן אסרו לפי שאין תקן המועדות תלוי בהן, אבל שני חרשים אלו העמידו על דין תורה, שכל המועדות תלויין בהן: תקנת קרבן. של ר"ה שיהא קרב בזמנו:

משניות מבוארות – קהתי

שידעו מתי חל צום תשעה באב, שכן תענית זו חמורה משאר התעניות. **על אלו מפני ראש השנה** – שהיו מונים בחודש אלול עשרים ותשעה יום, ועושים ראש השנה ביום שלשים לחודש, שכן סמכו על מה שאמרו חכמים: מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, כלומר מלא, והיו הולכים איפוא, אחר רוב שנים; ויש מפרשים, שהיו עושים מספק שני ימים, ביום שלשים באלול ובשלושים ואחד בו, כמו שאנחנו נוהגים (תוספות); מכל מקום היו צריכים לדעת מתי היה ראש חודש אלול, כדי שידעו מתי חל יום השלושים שלו. **על תשרי מפני תקנת המועדות** – אף על פי שהיו עושים ראש השנה ביום השלושים באלול מכל מקום היו יוצאים שליחים להודיע מתי נתקדש חודש תשרי, כדי שידעו בוודאות מתי חל יום הכיפורים וחג הסוכות, ולא יהא לבם נוקפם. ואם אמנם אלול נתעבר יתקנו על פי זה את שאר המועדות, שיחוגו אותם בזמנם הנכון, כפי שנקבע החודש על פי בית הדין. **על כסלו מפני חנכה, ועל אדר מפני הפורים.** ו**כשהיה בית המקדש קיים, יוצאין אף על איזר מפני פסח קטן** – היינו פסח שני, שהוא בארבעה עשר באייר, שכל אלו שהיו בזמן הפסח הראשון טמאים או בדרך רחוקה ולא יכלו להקריב את הפסח, מקריבים אותו בארבעה עשר באייר, כמפורש בתורה (במדבר ט, יא); וכבר שנינו פרטי הדינים של פסח שני במסכת פסחים (ט, א).

יש מעירים, שאף בזמן שבית המקדש היה קיים לא היו השליחים יוצאים אלא על ששה חרשים בלבד, שהרי אז לא היו יוצאים על חודש אב, שכן אמרו (בגמרא): "בזמן שיש שלום אין צום" ומפרשים: בזמן שיש שלום, היינו בזמן שבית המקדש קיים, אין צום תשעה באב נוהג (המאירי: "תפארת ישראל").

יום רביעי

באור משנה ד

משנתנו דנה בעדים שראו את הלבנה בחידושה בליל שבת, אם מותר להם לחלל את השבת, כגון ללכת חוץ לתחום, כדי לילך ולהודיע לבית דין.

על שני חרשים מחללין את השבת – העדים שראו את הלבנה, מותר להם לחלל את השבת, כדי לילך ולהעיד לפני בית דין: **על ניסן** – משום קביעת חג הפסח וחג השבועות, **ועל תשרי** – משום קביעת יום הכיפורים וחג הסוכות, **שבהן** – בחרשים אלו, **השלוחין יוצאין לטוריא** – ומשמם לבבל, כדי להודיע לבני הגולה יום קביעותם, **ובהן מתקנין את המועדות** – כלומר שתיקן כל המועדות תלוי בחרשים אלו. בגמרא שואלים על מה ששנינו כאן "שבהן השלוחין יוצאין לטוריא" וכי על שני חרשים אלו בלבד השלוחים

דבר אחר שאינו נזכר במשנה. מכאן נראה לו לפרש, שאין כוונת המשנה שכולם עוברים לפני ממש זה אחר זה כמו בני מרון, אלא שדומה הדבר לבני מרון, שכן אם הולכים הרבה ביחד, אי אפשר לו לאדם לראות את כולם בפעם אחת, אבל כשעוברים לפניו כבני מרון זה אחר זה, אפשר גם לאדם לראותם בפעם אחת, כשהוא עומד ורואה אותם מן הצד; וכך הקב"ה רואה את כולם בסקירה אחת. זהו ששינוי כאן: כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון. שנאמר: "היוצר יחד לבם" (היוצר רואה יחד לבם, היינו בפעם אחת, כמו בני מרון שהולכים זה אחר זה, שיכול הרואה לראותם בפעם אחת) ומבין אל כל מעשהו" (כפרטי מעשיו של כל אחד ואחד). **ובהג** – בחג הסוכות, **נדונין על המים** – שבאותם הימים מתחילים ימות הגשמים. בגמרא מובאת ברייתא: "מפני מה אמרה תורה: הביאו עומר בפסח? מפני שהפסח זמן תבואה הוא. אמר הקב"ה: הקריבו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה: הביאו שתי הלחם בעצרת? מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקב"ה: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה: נסכו מים בחג? מפני שהחג זמן גשמי השנה הוא, אמר הקב"ה: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי השנה.

הר"ן מקשה: כיון שאדם נידון בראש השנה, בוודאי על הכל דנים אותו, על תבואתו ופירותיו ושאר עסקיו, ואם כן היה נידון בראש השנה, ומפני מה שנינו, שבפסח העולם נידון על התבואה ובעצרת על פירות האילן ובחג על המים? אלא, משיב הר"ן, שלש הדברים ששנינו במשנה, התבואה והפירות והמים, העולם נידון על כל אחד מהם בזמנו, אבל בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו אחד אחד וגוזרים על כל אחד ואחד מהם היא חלקו בדברים הללו.

באור משנה ג

כבר בארנו (בפתיחה למסכתנו), שבזמן המשנה היו מקדשים את החודש על פי העדים שראו את הלבנה בחידושה. משנתנו באה ללמד, שלאחר שקידשו בית דין את החודש, היו יוצאים שליחים למקומות הרחוקים, בארץ ובחוץ לארץ, להודיע באיזה יום נתקדש החודש. ברם, לא היו יוצאים שליחים אלא בחרשים שהיה בהם יום טוב או תענית.

על ששה חרשים – המפורטים להלן, **השלוחים יוצאין** – למקומות הרחוקים כדי להודיע מתי נתקדש החודש: **על ניסן מפני הפסח** – כדי שידעו באיזה יום חל להיות חג הפסח. וכשיודעים מתי חל פסח הרי גם יודעים מתי חל חג השבועות, שהוא ביום החמישים אחריו. הלכך לא היו צריכים לצאת על סיון. **על אב** – השליחים יצאו להודיע על ראש חודש אב, **מפני התענית** – כדי

ה בין שְׁנֵי נְרָאָה בְּעֵלִיל בֵּין שְׁלֵא נְרָאָה בְּעֵלִיל – מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם נְרָאָה בְּעֵלִיל – אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת.

ו מַעֲשֵׂה שְׁעָבְרוּ יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים זוּג, וְעֵבֶבְן רַבִּי עֲקִיבָא בְּלוּד. שְׁלַח לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: אִם מְעַבֵּב אֶתְּהָ אֶת הַרְבִּים, נִמְצְאָתָּ מִכְשִׁילָן לְעֵתִיד לְבֵא.

ז אָב וּבְנֵו שְׂרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ – יִלְכוּ; לֹא שְׂמַצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה, אֶלָּא שְׂאִם יִפְסַל אֶחָד מֵהֶן, יִצְטַרֵּף הַשְּׁנַיִ עִם אַחֵר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אָב וּבְנֵו וְכָל הַקְּרוֹבִין פְּשָׁרִין לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מַעֲשֵׂה פְטוּכִיָּה הָרוּפֵא, שְׂרָאָה אֶת הַחֹדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם הוּא וּבְנֵו וְעֵבְדוֹ מְשַׁחֲרֵר, וְקִבְלוּ הַפְּתָנִים אוֹתוֹ וְאֶת בְּנֵו, וּפְסְלוּ אֶת עֵבְדוֹ. וְכִשְׁבָּאוּ לִפְנֵי בֵית דִּין, קִבְלוּ אוֹתוֹ וְאֶת עֵבְדוֹ וּפְסְלוּ אֶת בְּנֵו.

פירוש ברטנורא

ה בעליל. למעלה מן הארץ הרבה, שהכל רואים אותה: שלא בעליל. למטה בשפלו של רקיע סמוך לארץ, ואדמומית החמה מכסה אותה ואינה ניכרת כל כך: אין מחללין. דוראי ראו אותה בירושלים. ואין הלכה כרבי יוסי:

ו ארבעים זוג. כתי עדים זוג אחר זוג: ועבבן ר"ע. שלא היה לכ"ד צורך בהן: אתה מכשילן לעתיד לבא. שימנעו מלבוא להעיד כשיראו שדבריהן לא נשמעו. והלכה כר"ג:

ז אב ובנו וכל הקרובים בשרים לעדות החדש. דאמר להו רחמנא למשה ולאהרן (שמות י"ב) החדש הזה לכם, עדות זו של חדש תהא כשרה בכס ואע"פ שאתם אחים. ורבנן דפליגי עליה אמרי, החדש הזה לכם, עדות זו תהא מסורה לכם, לגדולים שדורו כמותכם. ואין הלכה כר"ש:

משניות מבוארות – קהתי

נְרָאָה בְּעֵלִיל – כלומר לא זו בלבד בזמן שחידוש הלבנה לא נראה בעליל, אלא אף בזמן שנראה בעליל, אף על פי שיש לשער שאף בתוך תחומה של ירושלים ראו את הלבנה, מכל מקום **מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת** – העדים צריכים לבוא ולהעיד לפני בית דין ואין להם לחוש לחילול שבת. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם נְרָאָה בְּעֵלִיל** – אם הירח נראה בבירור וגלוי לכל, **אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת** – לפי שודאי ראוהו גם בירושלים. ואין הלכה כרבי יוסי.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ו

מַעֲשֵׂה שְׁעָבְרוּ – כדרכם לבית דין, **יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים זוּג** – כיתות עדים שראו את הלבנה בחידושה; ויש מפרשים, שבשבת היה (וחמאירי, "תפארות ישראל"), **וְעֵבֶבְן רַבִּי עֲקִיבָא בְּלוּד** – שלא ילכו למקום בית הדין, לפי שלא היה צורך בהם; ועשה כן רבי עקיבא, שלא יחללו את השבת, שלא לצורך, **שְׁלַח לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: אִם מְעַבֵּב אֶתְּהָ אֶת הַרְבִּים** – שלא יבואו להעיד, **נִמְצְאָתָּ מִכְשִׁילָן לְעֵתִיד לְבֵא** – שלהבא יהיו נמנעים מלבוא, כי יאמרו שמן הסתם העידו כבר אחרים. והלכה נרנן גמליאל. שכל הרואה לבנה בחידושה מצווה עליו לבוא לבית דין ולהעיד.

באור משנה ז

כיון שקידוש החדש תלוי בעדים, באה משנתנו והמשנה שלאחריה ללמד, אילו עדים פסולים לעדות החדש. משנתנו דנה בעדים שהם קרובי משפחה. **אָב וּבְנֵו שְׂרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ** – כלומר את הלבנה בחידושה, **יִלְכוּ** – שניהם לבית הדין להעיד, **לֹא שְׂמַצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה** – לקדש את החדש על פי שניהם, שהרי קרובים פסולים מלהצטרף לעדות אחת, **אֶלָּא שְׂאִם יִפְסַל אֶחָד מֵהֶן** – אם ישל בפיו בשעה שיבדקוהו (רש"י); ויש מפרשים: אם יימצא פסול, כגון שהוא גולן (רמב"ם), **יִצְטַרֵּף הַשְּׁנַיִ עִם אַחֵר** – עם עד אחר, ועל פי עדותם הכשרה יקדשו בית דין את החדש. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אָב וּבְנֵו וְכָל הַקְּרוֹבִין** – אף על פי שפסולים הם מלהצטרף לכל עדות אחת, **פְּשָׁרִין לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ** – לקדש על פיהם את החדש. בבמרא מבואר טעמו, שנאמר (שמות יב, א): "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמרו החדש הזה לכם", ודרש רבי שמעון: עדות זו של החדש כשרה היא בכס, ואף על פי שאתם אחים. כרס, חכמים דורשים: "החודש הזה לכם" – עדות זו תהא מסורה לכם, לגדולי הדור כמותכם,

יוצאים? והלא שנינו (במשנה הקודמת): "על ששה חדשים השלוחים יוצאים" ומתרצים, שיש הבדל בין שאר החדשים לשני החדשים הללו, שעל שאר החדשים השלוחים יוצאים מערב, כגון אם הלבנה נראתה באופן ברור בליל השלושים, שללא כל ספק יקדשו בית דין מחר את החדש, אין השלוחים ממתנים עד למחר כדי לשמוע את הכרות קידוש החדש מפי נשיא בית הדין, אלא יוצאים מיד בערב להודיע גולה שיום השלושים הוא ראש חודש; אבל על ניסן ועל תשרי אין השלוחים יוצאים עד שישמעו מפי נשיא בית הדין: "מקודש החדש", שהואיל ותיקון המועדות תלוי בהם יש חשש שמא יימלכו בית הדין לרחות ראש חודש ליום השלושים ואחד (תוספות). מכל מקום אין זה משמש טעם לחילול השבת על ידי העדים, שהרי השלוחים עצמם אסורים לחלל את השבת (כמו שנבאר להלן), אלא הטעם העיקרי הוא, לפי שבתן מתקנין את המועדות; ולא נקטה המשנה "שבתן השלושין יוצאין לטוריא" אלא כדי להוסיף ולציין ששיבתם של חדשים אלו ("לייפנות וליישב את טעם החילול אף בשביל זאת. שיש דברים שאין הטעם תלוי בהם והם נעשים טעם לדבר ליישבו ולייפנות" – רש"י). **וְכִשְׁבָּאוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיִם, מְחַלְלִין אֶף עַל פֶּלֶן** – העדים שראו את הלבנה בליל שלושים מותר היה להם לחלל את השבת אף על כל החדשים, **מִפְּנֵי תַקְנַת הַקְּרָבָן** – כדי להקריב את קרבן המוסף של ראש חודש בזמנו. בגמרא מובאת ברייתא: מניין שמחללין עליהן את השבת? תלמוד לומר (ויקרא כג, ז): "אלה מועדי ה'; מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם" (הזהירם הכתוב שלא יעבור המועד של זמן קריאתם מקרא קודש, היינו קידוש בית דין – רש"י). יכול כשם שמחללים עד שיתקדשו (כלומר כשם שמחללים העדים את השבת כדי שיתקדש החדש בזמנו). כך מחללין (שלוחי בית דין). עד שיתקיימו (המועדות בזמנם)? תלמוד לומר: "אשר תקראו אותם" – על קריאתם אתה מחלל את השבת ואי אתה מחלל על קיומן". נמצאנו למדים, שהשלוחים אינם מחללים שבת לעולם, ועדי החדש מותרים מן התורה לחלל את השבת אף על כל החדשים, אבל חכמים התקינו, לאחר חורבן בית המקדש, שלא יהיו מחללים אלא על ניסן ועל תשרי בלבד, לפי שתיקון כל המועדות תלוי בהם, אבל על שאר החדשים, הואיל ואין תיקון המועדות תלוי בהם, אסור אף לעדים לחלל את השבת.

באור משנה ה

בֵּין שְׁנֵי נְרָאָה – הירח המחודש, **בְּעֵלִיל** – בבירור ובגלוי, **בֵּין שְׁלֵא**

ח אלו הן הפסולין: המשחק בקביא, ומלוי ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרי שביעית, ועבדים. זה הכלל: כל עדות שאין האשה פשרה לה, אף הן אינן פשרים לה.

ט מי שראה את החדש ואינו יכול להלך – מוליכין אותו על החמור, אפלו במטה; ואם צודה להם – לוקחין בידם מקלות; ואם היתה דרך רחוקה – לוקחין בידם מזונות. שעל מהלך לילה יום מחללין את השבת ויוצאין

פירוש ברטנורא

ח משחקים בקביא. עצמות שמשחקים בהן בערבון, ואמור רבנן אסמכתא לא קניא והרי הן גולנים מדרבנן; ומלוי ברבית. לא קרוי גולן דאורייתא למפסליה, דהא מנפשיה יתיב ליה: מפריחי יונים. היינו כעין קוביא, אם תקרימיה יונג ליוני: וסוחרו שביעית. עושין סחורה בפירות שביעית, ורחמנא אמר לאכלה ולא לסחורה. ולפי שנחשדו כל אלו לעבור על דת מחמת ממון, חשדום להיות מעידים שקר על שוחד: והעבדים. פסולים דאורייתא הם, ק"ו מאשה: עדות שאין האשה כשרה לה. לפי שיש עדות שהאשה כשרה, כגון להעיד לאשה שמת בעלה להתירה לינשא לזרים, וכן להעיד על סוטה שנמנאת שלא תשחה. והנך פסולין דרבנן, נמי כשרים. אבל פסולין בעבירה מן התורה לא הכשירו חכמים בעדות האשה, ואע"פ שהכשירו העבד והאשה שהן פסולים לעדות מן התורה:

ט ואם צודה להם. אורב. כמו ואתה צודה את נפשי לקחתה (שמואל א' כ"ד): שנאמר אלה מעודי ה'. וכל מקום שנאמר מועד במועדו, רוחה את השבת:

משניות מבוארות – קהתי

מין משחק שמעיפים יונים לשם תחרות, ומי שיונתו קדמה ליונת חברו, זוכה בסכום הכסף שהתעברו עליו, והרי זה כמשחק בקביא. פירוש אחר מובא בגמרא (סו), שמושכים את היונים על ידי צפצופיהם לבוא אליהם, ויש בזה משום גול מדרבנן. וסוחרו שביעית – שעושים סחורה בפירות שגדלו בשנת השמיטה; ואף על פי שזה איסור מן התורה, שנאמר (ויקרא כו, ה): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" – לאכלה ולא לסחורה, מכל מקום מונה משנתנו סוחרו שביעית בין הפסולים מדרבנן (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו), שכן מדובר כאן בשביעית בזמן הזה, ואין כאן איסור של תורה (ענין "תוספות יום טוב"). ויש מבארים, לפי שאינם יודעים שיש בזה איסור מן התורה, מאחר שחוזרים וקונים להם צרכי אוכל בדמי פירות השביעית (הר"ן, המאירי). ויש מפרשים, שלא מדובר כאן באנשים שיודעים עליהם בוודאות שהם סוחרים בפירות שביעית, אלא באנשים שכל השנים היו הולכים ככל, וכיון שהגיעה שנת השמיטה התחילו לסחור בפירות, שחזקתם שעושים סחורה בפירות שביעית (דמב"ט). ורמז לפירוש זה, שקרואים במשנתנו "סוחרו שביעית" ולא "סוחרו פירות שביעית" (המאירי). [ועבדים – היינו עבדים כנענים, ופסולים הם לעדות מן התורה, שדינם כנשים. זה הכלל: כל עדות שאין האשה פשרה לה – כגון לדיני ממונות ולדיני נפשות, שנאמר (דברים יט, יז): "ועמדו שני האנשים", ודרשו: אנשים ולא נשים, שנשים אינן באות לדין, מפני שכל כבודה בת מלך פנימה, אף הן – כל הפסולים הללו שנימנו במשנתנו, אינן פשרים לה – לעדות זו. ברם, כל עדות שהאשה כשרה לה, כגון להעיד על אשה שמת בעלה, כדי להתירה להינשא, או להעיד על סוטה שנמנאת, כדי שלא להשקותה המים המאירים, אף כל אלו שנימנו כאן כשרים לה. אבל הפסולים לעדות מן התורה מחמת עבירה, אינם כשרים אף לעדות שהאשה כשרה לה.

באור משנה ט

משנה זו היא המשך למשניות ד-ו, והיא באה ללמד כיצד עדי החודש מותרים לחלל את השבת.

מי שראה את החדש – את הלכנה בחידושה, **ואינו יכול להלך** – לבית הדין להעיד, מחמת חולשה או מחלה, **מוליכין אותו על החמור** – אף בשבת, **אפלו במטה** – אפילו העד חולה וצריכים לשאתו במטה, והרי לגבי חולה הצמוד למיטה אין אומרים: "חיי נושא את עצמו", ואסור לשאתו בשבת, מכל מקום משום עדות החודש מותר לחלל את השבת ולשאתו לבית הדין להעיד. **ואם צודה להם** – שמתיראים שמא יש אורבים בדרך (מלשון "ואתה צודה את נפשי לקחתה" – שמואל א, כד, יב); ויש מפרשים, לפי שצדוקים ובייתוסים היו אורבים לעדי החודש ומעכבים אותם, כדי להטעות את החכמים:

שיקבלו את העדות ויקדשו את החדש. והלכה כחכמים. **אמר רבי יוסי: מעשה בטוביה הרופא, שראה את החדש פירושלים הוא וקנו ועבדו משחרר, וקבלו הפהנים** – בית דין של הכהנים, **אותו ואת בנו** – כעדים כשרים, **ופסלו את עבדו** – לפי שסבורים היו, שקרובים כשרים לעדות החודש, ואילו העבד, אף שהוא משוחרר, פסול לעדות, לפי שאינו מיוחס. **וכשבאו לפני בית דין** – הגדול, **קבלו אותו ואת עבדו** – את טוביה הרופא ועבדו כעדים כשרים, לפי שלעדות אין צריכים מיוחסים, **ופסלו את בנו** – שקרובים פסולים מלהצטרף לעדות, ואפילו לעדות החודש, כדעת חכמים לעיל.

י ו ט ש י

באור משנה ח

משנה זו דנה בפסולים לעדות מחמת עבירה. ודין תורה הוא, שכל הנקרא "רשע" הריהו פסול לעדות, שנאמר (שמות כג, א): "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס". ודרשו: אל תשת רשע עד. מכאן, כל מי שעבר עבירה שחייב עליה מלקות, הרי הוא פסול לעדות, שכן בחיובי מלקות נאמר (דברים כב, ב): "והיה אם בן הכות הרשע", וכל שכן מי שחייב כרת או מיתת בית דין, שנקרא "רשע", והוא פסול לעדות. הוא הדין מי שלקח ממון חברו שלא כדין, כגון גנב או גולן, אף על פי שאינו חייב מלקות כי אם תשלומים, פסול הוא לעדות. משנתנו אינה מונה אלא פסולים מדברי סופרים, שכל אלו חשודים לעבור עבירות בדבר שבממון, ולכן נחשדו מדברי שקר על ידי שוחד, ואף בעדות החודש חשודים היו להטעות את החכמים.

אלו הן הפסולין – לעדות: **המשחק בקביא** – במשחק של קוביות, עצמות או חלוקי אבנים (נעין משחק הקלפים שבימינו). כדי לזכות בכספים כפי תנאי המשחק. במסכת סנהדרין (ג, ג) מבואר, שמדובר כאן במשחק בקביא שאין לו אלא התעסקות זו בלבד, והטעם שהוא פסול לעדות: "לפי שאינו עוסק ביישובו של עולם" (**גמרא סו**), כלומר שאינו עוסק בדברים המביאים תועלת ליישוב העולם, כגון תורה ומלאכה וכדומה. ויש מבארים: שאינו מכיר בטורחם וצרותיהם של בני אדם, ואינו חס על חברו להפסיד ממונו, וכן אינו בוש לומר שקר, שכן רגיל הוא במשחקו להשתמש בדרכי הונאה ואינו מתגנה לבריות על ידי כך (**המאירי**). ויש מבארים הטעם, לפי שהמשחק בקביא הוא גולן מדרבנן, מאחר שזוכה הוא בכספים של חברו בלא הקנאה גמורה אלא בדרך אסמכתא (הסתמכות על הבטחה ללא התחייבות גמורה). ואין זה קניין (**רש"י**; **ברטנורא**). ברם, יש חולקים על כך וסבורים שאין זה נקרא אסמכתא, ואין המשחק בקביא פסול לעדות אלא מהטעם שהזכיר למעלה. **ומלוי ברבית** – ואפילו ברבית שאינה אסורה אלא מדרבנן (ענין משנה בבא מציעא ה, א-ב). ולא רק המלוה אלא אף הלווה פסול (**גמרא**). שכן איסור רבית חל על המלוה והלווה כאחד. **ומפריחי יונים** – במסכת סנהדרין מבואר:

לְעֵדוֹת הַחֹדֶשׁ, שְׁנַאֲמַר (ויקרא כג, ה): "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'... אֲשֶׁר־תִּקְרָאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם".

פ ר ק ש נ י

א אִם אֵינָן מְכִירִין אוֹתוֹ – מְשַׁלְחִין אַחַר עֲמוֹ לְהַעֲיֵדוֹ. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם; מְשַׁקְלָקְלוּ הַמִּזְבֵּי, הַתְּקִינוּ שְׁלֹא יִהְיֶה מְקַבְּלִין אֶלָּא מִן הַמְּכִירִים.

ב בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְשִׂיאִין מִשְׁאוֹת; מְשַׁקְלָקְלוּ הַכּוֹתִים, הַתְּקִינוּ שְׂיִהּוּ שְׁלוֹחִין יוֹצְאִין.

פירוש ברטנורא

ב א אם אינן מכירין אותו. אם אין ב"ד מכירין את העד אם נאמן וכשר הוא: משלחים. כ"ד שבעיריו: אחר עמו. זוג אחר של עדים, להעיד עליו לפני כ"ד הגדול שמקדשים את החודש: משקלקלו המינין. ששכרו עדי שקר להטעות את החכמים:

ב היו משיאין משואות. לאחר שקדשו החודש. ולא היו צריכין לשכור שלוחין לשלוח לגולה ולהודיע, שהמשואות היו מודיעין אותן: משקלקלו הכותים. והשיאו גם הם משואות שלא בומן, להטעות. לפי שבת דין לא היו משיאין משואות אלא על החודש שנתקדש ביום שלשים, וכשלא היו משיאין לערב של יום שלשים הכל יודעים שהחדש מעובר, ופעם אחת עיברו ב"ד את החודש ולא עשו משואות לערב של יום שלשים, והכותים השיאו בהרים שלהם והטעו בני הגולה לעשותו חסר:

משניות מבוארות – קהתי

מעדי החודש, שאמנם בראשונה היו מקבלים עדות החודש מכל אדם מישראל, שכל אחד מישראל בחזקת כשר הוא עד שיוודע לך שהוא פסול; אבל מְשַׁקְלָקְלוּ הַמִּזְבֵּי – היינו הצדוקים והבייתוסים, ששכרו עדי שקר להטעות את בית הדין (כמו שנבאר להלן), הַתְּקִינוּ שְׁלֹא יִהְיֶה מְקַבְּלִין – עדות החודש, אֶלָּא מִן הַמְּכִירִים – מעדים שביט הדין מכירים אותם כמהמינים.

הצדוקים והבייתוסים היו אלו שתי כתות בימי הבית השני, שכפרו בתורה שבעל פה והיו מפרשים את התורה שבכתב דברים ככתבם, היינו כמשמעם המילולי. אחד הדברים שהתנגדו בו לחכמים היה בענין ספירת העומר, שהואיל וכתוב (ויקרא כג, טו): "וספרתם לכם ממחרת השבת" היו אומרים: אין קצירת העומר במוצאי יום טוב הראשון של פסח, כמו שפירשוהו חכמים על פי הקבלה, אלא במוצאי שבת הראשונה שלאחר יום טוב הראשון של פסח, כמשמעו של הכתוב "ממחרת השבת", ולשיטתם זו חל תמיד חג השבועות להיות ביום ראשון בשבוע. משום כך מעוניינים היו להטעות את החכמים בקביעת החודש, ובמיוחד בחודש ניסן, כי רוצים היו שיתקדש חודש ניסן בשבת, כדי שיחול יום ראשון של פסח בשבת, ותהא הנפת העומר ממחרת השבת כפירושם, ויחול חג השבועות ביום ראשון כפי שיטתם.

וכן מובא בברייתא בגמרא: "מה קלקול קלקלו הבייתוסים? פעם אחת בקשו הבייתוסים להטעות את החכמים (ומפרש רש"י: שאירע יום שלשים של אדר בשבת ולא נראה הירח בומנו, והבייתוסים מתאווים, שיהא יום ראשון של פסח בשבת... כמו שנבאר בארנו לעיל); שכרו שני בני אדם בארבע מאות זה, אחד משלנו (שלא הידוחו) ואחד משלהם. שלהם העיד עדותו ויצא. שלנו – אמרו לה: אמרו, כיצד ראיית את הלבנה? אמר להם: עולה הייתי במעלה אדומים וראיתי שהוא רבוב בין שני סלעים, ראשו דומה לעגל, אוניו דומת לגדי, קרניו דומות לצב, וזנבו מונח לו בין ירכותיו, והצצתי בו ונרתעתי ונפלתי לאחורי; ואם אין אתם מאמינים לי, הרי מאתיים זה צורוין לי בסדיני. אמרו לו: מי הזקיך לך? אמר להם: שמעתי שביקשו בייתוסים להטעות את חכמים, אמרתי: אלך ואודיע להם, שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגנים ויטעו את חכמים. אמרו לו: מאתיים זה נתונין לך במנתה, והשוכרך יימתח על העומר (מזמקות – רש"י). באותה שנה התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין".

ב א ו ר מ ש נ ה ב

בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְשִׂיאִין מִשְׁאוֹת – היו מדליקים לפידי אש בראשי ההרים, כמפורט במשנה הבאה, כדי להודיע שנתקדש החודש. בגמרא מובאת ברייתא: "אין משיאין משואות אלא על החודש שנראה בזמנו לקדשו. ואימתי משיאין? לאור עבורו", כלומר שלא היו משיאין משואות אלא כשקידשו בית דין את החודש ביום שלשים, ואז היו משיאין ביום השלושים בערב, להודיע שהחודש שעבר היה חסר (ב) עשרים ותשעה יום). והיום שעבר היה ראש חודש. ואם יום השלושים שנתקדש בו החודש חל להיות ביום ששי, היו משיאין משואות במוצאי שבת. אבל אם לא נתקדש החודש אלא ביום השלושים ואחד לא היו משיאין משואות כלל, וכך ידעו, שאם אין משואות, ראש חודש הוא

(רש"י), לוקחין בידם מקלות – כדי להגן על עצמם. וְאֵם הִיָּתֶה דְרָךְ רְחוּקָה – לבית הדין, לוקחין בידם מזונות – ונושאים עמהם את המזונות בשבת, שְׁעַל מַהֲלָךְ לִילָה יוֹם מְחַלְלִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְיוֹצְאִין לְעֵדוֹת הַחֹדֶשׁ – אם העדים אינם רחוקים ממקום בית הדין אלא מהלך לילה ויום, כלומר שיוכלו להגיע למקום בית הדין בשבת בעוד יום באופן שתהא שהות לבית הדין לקדש על פיהם את יום השלושים, מותר להם לחלל את השבת ולילך להעיד לפני בית הדין. אבל אם העדים היו רחוקים יותר מדרך של לילה ויום, ולא יגיעו לבית הדין אלא במוצאי שבת, אין מחללים את השבת, שהרי אין עדותם מועילה כלל לקדש את החודש על פי ראייתם, שאם לא הספיקו בית הדין להכריז על קידוש החודש עד שחשכה, אין החודש מתקדש אלא ביום השלושים ואחד, ודבר זה אינו תלוי בראיית הלבנה, שאין חודש יתר על שלושים יום, ומכאן שחודש שאינו מתקדש ביום השלושים מתקדש ממילא ביום השלושים ואחד. ומניין שנדי החודש מחללים את השבת? שְׁנַאֲמַר: "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'... אֲשֶׁר־תִּקְרָאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם" – ודרשו: במועד – ואפילו בשבת, כלומר: הזהיר הכתוב שלא יעבור המועד של זמן קריאתם מקרא קודש, היינו קידוש החודש על ידי בית הדין (רש"י).

שבת קודש

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו ממיטיבה בענין עדי החודש ונאמנותם.

אִם אֵינָן מְכִירִין אוֹתוֹ – אם אין בית הדין מכירים את העד שבא להעיד על ראיית הלבנה בחידושה, ואינם יודעים אם נאמן הוא, ואפשר לסמוך על עדות, מְשַׁלְחִין אַחַר עֲמוֹ לְהַעֲיֵדוֹ – בית דין שבעירו המכירים אותו, משלחים עמו אחר להעיד עליו לפני בית הדין המקדש את החודש, שאדם נאמן הוא; בגמרא מבואר: משלחין אחר – היינו זוג אחר של עדים, אבל עד אחד אינו נאמן. ואף לעדות החודש צריך שני עדים, כמו ששינונו "אם אינן מכירין אותו", היינו את זוג העדים. אבל רוב המפרשים אינם מדייקים בזה, ומפרשים: אותו – את העד, כלומר שביט הדין אינם מקבלים עדות החודש אלא משני עדים שמכירים אותם שהם נאמנים, כמבואר הטעם בסיפא של משנתנו, ואם בית הדין אינם מכירים אחד מהם, משלחים עמו שני עדים להעידו. כן אמרו בגמרא, שכשם שעדי החודש מחללים את השבת, כפי ששינונו בפרק הקודם, כך אותם העדים הנשלחים להעיד על מהימנותם של עדי החודש, מחללים את השבת והולכים עמהם לבית הדין. ואפילו לא היה אלא אחד המכירים, הריהו מחלל את השבת והולך להעידם, שמא ימצא שם עוד אחד המכירים ויצטרף עמו. **בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם** – משנתנו באה כאן לתת טעם, משם מה צריכים בית הדין להכיר את כל אחד

משניות מבוארות – קהתי

שנתקדש החדוש ביום השלושים; ויש גורסים גם במשנתנו כמו במשנה הקודמת: משקלקלו מינוי (רשימי), הַתְּקִינּוּ – שלא יהיו משיאין משואות, אלא שְׁהִיּוּ שְׁלוֹחֵינִי יוֹצְאֵינִי – להודיע באיזה יום קידשו בית דין את החדוש, כמו ששינו לעיל (א, ג).

ביום השלושים ואחד. מִשְׁקַלְקְלוּ הַפּוֹתִימִים – השומרונים; שפעם אחת עיברו בית דין את החדוש, היינו קבעו ראש חודש ביום השלושים ואחד, ולא היו צריכים למשואות, כמו שבארנו לעיל, אבל הכותים השיאו משואות ביום שלשים בערב והטעו את ישראל לחשוב

המשך ביאור למס' מכות ליום חמישי עמ' א

1 שלש פרסאות ממקומו דרבי יהושע בן לוי, ולא אישתי אליהו
2 כהריה תלתא יומי – ולא דובר אליהו הנביא עם רבי יהושע
3 בן לוי שלשה ימים, לפי שלא ביקש רחמים על מקומו, שלא
4 יארעו בו דברים כאלו.
5 הגמרא מביאה שקללה של תלמיד חכם חלה אף בחינם: אמר רב
6 יהודה אמר רב, קללת חכם אפילו אם פתנס היתה, מכל מקום היא
7 באה – מתקיימת. מְנַלְן – ומנין יש ללמוד זאת, מאחיתופל. שְׁשִׁיעָה
8 שְׁבָרָה – [חפר] דוד שיתין – חפירה לצורך העמדת יסודות לבניית
9 בית המקדש, קפא תהומא – צף התהום ועלה, בעא למיששפא
10 לעלמא – ורצה לשטוף את העולם. אמר דוד, מהו – האם מותר
11 לכתוב את שם ה' אחספא – על חתיכת חרס, ומיששא בתהומא –
12 ולזרוק לתוך התהום, דליקו אדוקתיה – כדי שיעמוד במקומו ולא
13 יציף את העולם, או שאסור לעשות כן, משום שיש לחוש שימחקו
14 המים את השם הנכתב על החרס. ליה אמר ליה מירי – ולא היה
15 שם אדם שאמר לו מאומה בזה. אמר דוד, כל אדם היודע דבר זה
16 – היודע מה הדין במקרה זה, ואינו אומר לוי יתנך פגרונו – ימות
17 במיתת חנק. נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו, אמר, ומה בשביל
18 לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה התורה – אמר הקדוש ברוך
19 הוא, שמי שנכתב בקדושה ימחה על פני המים, שהרי הכהן הבודק
20 את הסוטה היה כותב את פרשת סוטה שבתורה על קלף, ומוחק
21 אותה בתוך כלי עם מים, ומשקה מהם את הסוטה לבודקה, ואף
22 על פי שיש בפרשה זו הרבה הזכרות של שם ה', ובכל אופן הותר
23 לעשות כן כדי לטהר אשה לבעלה ויהא שלום ביניהם, כאן שיש
24 צורך לעשות שלום לכל העולם כולו שלא יוצף במים, לא כל שכן
25 שמותר לגרום למחיקת השם. אמר ליה אחיתופל לדוד, שרי –
26 מותר לעשות כן. כתב דוד את שם ה' אחספא – על חרס, שרי
27 אהומא – וזרקו לתוך התהום, נחת וקם אדוקתיה – וירד התהום
28 ועמד במקומו.
29 נמצא שקללה זו שקלל דוד את אחיתופל בחינם היתה, שהרי לא
30 קללו אלא אם אינו אומר, ואפילו הכי – ואף על פי כן בתיב (שמואל
31 ב' י"ז) ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו, ויחבש את החמור ויקם
32 וילך אל ביתו (ו) אל עירו, ויצו אל ביתו ויחנקו וגו', דהיינו,
33 שנתקיימה בו הקללה ומת מיתת חנק. ויש ללמוד מכאן, שקללת
34 חכם אפילו בחינם היא מתקיימת.
35 הגמרא מביאה ענין נוסף לגבי קללת חכם: אמר רבי אבהו, קללת
36 חכם אפילו אם היתה על הנאי, ולא נתקיים התנאי, מכל מקום היא
37 באה – מתקיימת. מְנַלְן – מנין יש ללמוד דבר זה, מעלי הכהן,
38 דקאמר ליה – שאמר לו [עלי] לשמואל (שמואל א' ג' י"ז) ביה יעשה לך
39 אלהים וכה יוסף אם הפחד ממני דבר וגו', דהיינו, שקללו שלא
40 ילכו בניו בדרכיו אם לא יאמר לו את אשר דבר ה' אלי, ואת על
41 גב דכתיב (ש"ג יח) ויגיד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו
42 וגו' [ואפילו הכי] בתיב (ש"ג יח) ולא הלכו בניו בדרכיו וגו'. כלומר,
43 שאף שלא נתקיים תנאו של עלי, שהרי קללו רק אם לא יאמר לו
44 את דבר ה', ואילו שמואל אמר לו זאת, מכל מקום נתקיימה בו
45 הקללה, ולא הלכו בניו של שמואל בדרכיו.

1 מבאת הגמרא: מללא פתיב – מאחר שלא נאמר במקרא הכהן
2 הגדול, אלא 'הכהן' סתם, יש ללמוד שאין כוונת הכתוב לרבות
3 עוד כהן, אלא אלא הך מהנהך הוא – הכוונה בזה לאחד משלשת
4 הכהנים שנמנו מקודם לכן.
5 שנינו במשנה: לפיכך אימותיהן של פתנים וכו' מספקות להן מחיה
6 וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו.
7 מקשה הגמרא: טעמא – טעם הדבר שלא ימותו הכהנים הגדולים,
8 ולא מצלו – מאחר שלא יתפללו עליהם הרוצחים שימותו, לפי
9 שקיבלו מחיה וכסות מאימותיהם, הא מצלו מיייתי – אך אם היו
10 הרוצחים מתפללים עליהם שימותו היתה תפילתם מתקבלת,
11 ומדוע, והקתיב – והרי נאמר (משלי כ"ב) בצפור לגוד פדור לעוף
12 בן קללת חנם לא תבא, דהיינו, שאדם המקלל את חברו על לא
13 עול בכפו אין קללתו מתקיימת, ואף כאן מדוע תתקבל תפילת
14 הרוצחים על מיתת הכהן הגדול, הרי נקי הוא מעון.
15 מתרצת הגמרא: אמר להו [אמר] ההוא סבא – אותו זקן, מפרקיה
16 דרבי שמעי לי – בדרשתו של רבא שמעתי את טעם הדבר, שאכן
17 יש בהם חטא בכהנים הגדולים, לפי שהיה להן לבקש רחמים על
18 אנשי דורן שלא יבואו לידי הריגה בשגגה ולא בקשור, ומאחר שיש
19 בהם חטא בדבר זה, אם יתפללו עליהם הרוצחים שימותו תקובל
20 תפילתם, שאין זה בכלל קללת חנם.
21 הגמרא מביאה שיש השונים את דברי המשנה באופן אחר: ואיכא
22 דמתני – ויש השונים את דברי המשנה כך, שהיו אימותיהם של
23 כהנים גדולים מספקות מחיה וכסות לרוצחים בשגגה פרי
24 שיתפללו על בניהם הכהנים הגדולים שלא ימותו.
25 מקשה הגמרא: טעמא דמצלו – טעם הדבר שלא ימותו הכהנים
26 הגדולים משום שיתפללו עליהם הרוצחים שלא ימותו, הא לא
27 מצלו מיייתי – אך אם לא יתפללו עליהם, ימותו, ומדוע, מאי הוה
28 ליה למעבד – מה יכול היה הכהן לעשות כדי למנוע את הרציחה
29 בשוגג. הא אמרינן – כאן בבבל רגילים לומר משל על ענין כזה
30 שאדם נענש בעבור חטא של אחר, מוכיה חטא ויגוד מנגיד. והיינו
31 על פי מעשה שהיה (פסחים ק"ג) באדם ששמו טוביה שחטא, ובא
32 אדם ששמו יגוד להעיד עליו בבית דין, והלקהו רב פפא על
33 עדותו זו, משום שעבר על איסור לשון הרע, מאחר שלא היתה
34 תועלת בעדותו, שעד יחיד היה, ונעשה הדבר למשל בפי הכל.
35 הנה אמרי – שם בארץ ישראל אמורים כמשל על ענין זה, שכן
36 נסים ומקנאי נזיר – שכן בן חמור נשא להנאתו את דינה בית עקב,
37 ואילו אדם ששמו מבגאי שהיה מיושבי העיר שכם הוכרח עקב
38 כך ללמוד עצמו, יחד עם כל שאר בני העיר.
39 אמר (ליה) ההוא סבא – אותו זקן, מפרקיה דרבי שמעי לי
40 – בדרשתו של רבא שמעתי את טעם הדבר, לפי שהיה להן
41 לכהנים הגדולים לבקש רחמים על דורן שלא יבואו לידי
42 הריגה בשוגג, ולא בקשור, ולפיכך חוטאים הם בזה וחיביים
43 מיתה, וצריך שיתפללו עליהם הרוצחים שלא ימותו. כי הא
44 – וכמו המעשה שהיה, דהוא נקרא דאכליה אריא – באותו
45 אדם שאכלו אריה, פרוק תלתא פריי מיניה – במרחק של

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף טו ע"ב: מחלוקת נוספת בין רבי לוי ורבי חנינא. מבררת הגמרא: **מאי ה'הר המזריחה'** - מדוע נקרא שמו כן. **פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר, מלשון הוראה, שהוא הר שניצא ממנו הוראה [תורה] לישראל, כנאמר (ישעיה ב ג) 'פי מציון תצא תורה'. וחד אמר, מלשון יראה, שהוא הר שניצא ממנו מורא לעובדי פוכבים, ששמעו את גדולת ישראל וירושלים, ונפל פחדם עליהם.**

שינוי במשנה: **ה'זקן שפתן אומר לפניהן דברי פבושין' - דברים הכובשים את הלב, להחזירם בתשובה. וכך אומר, אחינו, לא נאמר באנשי נינוה לאחר שהתענו ושבנו מדרכם הרעה 'וירא אלהים את שקם ואת תעניתם', אלא כך נאמר (יונה ג ט), 'וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה', הרי שעיקר הדבר הגורם לביטול הגזירות הוא החלטת האדם בליבו לחזור בתשובה, ואין התענית אלא הכנה לתשובה. ובקבלה הוא אומר - וכן אומר הכתוב בנביאים (יואל ב ג), 'וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלהיכם'.**

תנו רבנן, אם יש שם זקן, אומר הזקן את דברי הכיבושין. ואם לאו - אם אין ביניהם זקן, אומר זאת חכם. ואם לאו - שאף חכם אין ביניהם, אומר זאת אדם של צורה - אדם בעל קומה שדבריו נשמעים ומתקבלים. שואלת הגמרא: אטו [האם] זקן דקאמרי אף על גב דלאו חכם הוא, הלוא ודאי חכם עדיף מזקן עם הארץ, ומדוע אמרה הברייתא שזקן קודם לחכם. מתרצת הגמרא: אמר אבני, הכי קאמר, אם יש שם זקן והוא גם חכם, אומר זקן והוא חכם. ואם לאו - אם אין שם זקן חכם, אומר זאת חכם צעיר. ואם אין שם חכם כלל, אומר זקן שאינו חכם. ואם לאו - אם אין שם לא זקן ולא חכם, אומר אדם של צורה.

שינוי במשנה: אומר לפניהם דברי כיבושין, אחינו, לא שק ותענית גורמים, אלא תשובה ומעשים טובים גורמים. שכן מצינו באנשי נינוה שלא נאמר בהם 'וירא האלהים את שקם ואת תעניתם', אלא 'וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה' (יונה ג ט).

הגמרא מבארת את הפסוקים המתארים את תעניתם וחזרתם בתשובה: נאמר בציווי מלך נינוה אל עמו (שם ג ח) **'ויתכספו שקים האדם ותבהמה'**. שואלת הגמרא: **מאי הו' עבדי' - איזה דבר שונה עשו בבהמותיהם. מבארת הגמרא: אסרי - קשרו את הבהמות לחוד ואת הוולדות לחוד, וגרמו בכך צער לפרות שלא יוכלו להניק, ולולדות שלא יוכלו לינק. וכך אמרו לפניו, רבוננו של עולם, אם אין אתה מרחם עלינו, אין אנו מרחמים על אלון, וכשם שאתה אומר לרחם עליהם, ככתוב (תהלים קמה ט) 'ורחמיו על כל מעשיו, רחם אף עלינו.**

עוד נאמר בציווי מלך נינוה (שם). **'ויקראו אל אלהים בחזקה'**. מבררת הגמרא: **מאי אמור - מה אמרו בתפילתם שנקראה 'קריאה בחזקה'. משיבה הגמרא: כך אמרו לפניו, רבוננו של עולם, בנוהג שבעולם, כאשר יש ויכוח בין עלוב [חצוף] ושאינו עלוב, וכן בין צדיק ורשע, מי נדחה מפני מי, הלא הצדיק נדחה מפני הרשע, והישר מפני החצוף. כך אתה, צדיקו של עולם, קבל טענותינו ומחל לנו לטובת העולם.**

עוד נאמר שם, **'וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפייהם'**. שואלת הגמרא: **מאי 'ומן החמס אשר בכפייהם' - מה בא להוסיף בכך אחר שאמר שישבו מדרכם הרעה. אמר שמואל, בציווי זה גזר עליהם להחזיר את הגזילות שבידם בכל אופן, ואפילו גזל מריש [קוורה] ובנאו בבירה - וקבע אותו בבניית מגדל, מקקע [הורס] את כל הבירה בולה ומחזיר את המריש לבעליו.**

עלידי הירידה למטה מטח ביותר (ונפשי כעפר לכל תהיה") נפעל העניין ד"מאן מלכי רבנן".

54 רבי שמעון בן שטתא, אדם שנגמר דינו למיתה ופרח מארץ ישראל
 55 לחוצה לארץ, אין סותרין את דינו, אלא ממיתים אותו על פי פסק
 56 הדין שניתן מתחילה, אבל אם ברח מחוצה לארץ לארץ, סותרין את
 57 דינו, מפני שיש לחוש שמא תועיל לו זכותה של ארץ ישראל
 58 למצוא לו פתח של זכות.
 59 שנינו במשנה, סנהדרין נוהגת בו בארץ ובחוצה לארץ.
 60 מבררת הגמרא: מנא הני מילי - מנין לומדים דין זה. דתני רבנן -
 61 שכן שנו חכמים בבביתא, נאמר בכתוב (במדבר לה כט) 'והיו אלה
 62 לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם', למדנו מן התיבות
 63 'בכל מושבותיכם' לענין סנהדרין שנוהגת בין ארץ ובין חוצה
 64 לארץ, אם כן מה תלמוד לומר בשעריה, כלומר, מדוע נקט הכתוב
 65 במקום אחר (דברים טו ח) 'שפטים ושטרים תתן לה בכל שערך',
 66 ומשמע מתיבת 'בשעריך' שרק בארץ ישראל נוהג דין הסנהדרין.
 67 לומר לה, שרק בשעריך - בארץ ישראל, אתה חייב להיות מושב
 68 כתיב דינים בכל פלך ופלך - בכל מדינה ומדינה, ובכל עיר ועיר,
 69 ואילו בחוצה לארץ אתה חייב להיות מושב בתי דינים רק בכל פלך
 70 ופלך, ואי אתה חייב להיות מושב בתי דינים בכל עיר ועיר.
 71 שנינו במשנה, סנהדרין ההורגת וכו' אחד בשבוע נקראת חובלנית,
 72 רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה.
 73 הגמרא מביאה ספק בדברי רבי אליעזר בן עזריה: איכא לאו -
 74 נסתפקו בני הישיבה בכוננת בדבריו של רבי אליעזר בן עזריה 'אחד
 75 לשבעים שנה', האם כוונתו לומר שבית דין ההורגת אחת לשבעים
 76 שנה נקראת חובלנית, או דלמא אורח ארעא היא - או שמא כוונתו
 77 לומר שבית דין ההורגת אחת לשבעים שנה הרי היא עושה כדרך
 78 הארץ. תיקו - תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 79 שנינו במשנה, רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו'
 80 בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם.
 81 מבררת הגמרא: היכי הוה עבדי - באיזה אופן היו עושים רבי טרפון
 82 ורבי עקיבא, שלא יתא אדם נהרג בבית דין מעולם.
 83 מבררת הגמרא: רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תריןיהו - ביארו
 84 שניהם באופן כזה, שהיו אומרים לעדים המעידים על רציחה,
 85 האם ראיתם אם טריפה הרג או שלם הרג. כלומר, היו שואלים את
 86 העדים, האם יודעים הם שהנרצח היה שלם בכל איבריו
 87 הפנימיים, ולא היה בו שום חולי שעל ידו הוא נידון כטריפה/
 88 דהיינו, אדם שאינו יכול לחיות שנים עשר חודש, שאילו היה
 89 הנהרג טריפה אין הרוצח מתחייב על הריגתו. ומאחר ואין העדים
 90 יודעים אם הנהרג היה שלם או טריפה, נמצא שלעולם אין
 91 הדיינים יכולים לחייב את הרוצח מיתה על הריגתו.
 92 אמר רב אשי, אף אם תמצא לומר שיאמרו העדים שבדקו את גופו
 93 של הנהרג לאחר מותו ושלם היה - שלם היה, ולא נמצא בו שום
 94 מום שעל ידו הוא נידון כטריפה, אף על פי כן אין הרוצח נהרג על
 95 פיהם, לפי שעדיין היו שואלים אותם דלמא במקום סיף נקב היה
 96 - שמא באותו המקום שבו נעץ הרוצח את החרב בגופו של
 97 הנרצח היה נקב מקודם לכן, ועל ידי נקב זה כבר היה נידון מקודם
 98 כטריפה, ומכיון שדבר זה אי אפשר לבררו לעולם, נמצא שאי
 99 אפשר להמית את הרוצח על פי עדותם.
 100 שבה הגמרא ומבררת: אמנם ברוצח ניתן לפוטרו באופן כזה, אבל
 101 כבועל את הערה היכי הוה עבדי - באדם שהעידו עליו שעבר על
 102 איסורי עריות וחייב מיתה, כיצד היו רבי טרפון ורבי עקיבא עושים
 103 שלא יומת בבית דין, והרי אמרו שאילו היו בבית דין לא היה אדם
 104 נהרג מעולם.
 105 מבררת הגמרא: אפני ורבא דאמרי תריןיהו - אמרו שניהם בביאור
 106 הדבר, שהיו רבי טרפון ורבי עקיבא שואלים את העדים כך, האם
 107 ראיתם כמכחול בשפופרת - באדם המכניס קיסם דק שצובעים בו
 108 את העינים, לתוך הקנה שבו מונח הצבע. ומשל הוא, כלומר,
 109 האם ראיתם את מעשה העבירה בבירור, ומאחר ואין דרך העדים
 110 להסתכל בכך, לא יוכלו הדיינים לחייב את הנידון מיתה על פי
 111 עדותם.
 112 מקשה הגמרא: ורבנן היכי היינו - חכמים החולקים על רבי טרפון

1 הגמרא מביאה מעשה בעדי הלוואה שהיו קרובים לערב: מעשה
 2 היה בשני עדים ששמו אילעא וטוביה, שהעידו על כך שהלוה
 3 ראובן מעות לשמעון, ולא היו העדים קרובים לא לראובן ולא
 4 לשמעון, אלא קרוביה דערבא הוה - קרובים היו ללוי שהיה ערב
 5 על הלוואה זו. קבר רב פפא למימר שאין בכך פסול, לפי שגבי הלוה
 6 והמלוה רחיקי ניהו - רחוקים הם, ונמצא שאין כאן עדות על פי
 7 קרובים.
 8 אמר ליה רב הונא קריה רב יהושע לרב פפא, איך אפשר
 9 להכשירם לעדות, הרי אי לית ליה ללוה לאו בתי ערבא איל מלוה
 10 - אם לא יהיו מעות ללוה, האם לא ילך המלוה להיפרע מן הערב,
 11 ונמצא שעדות זו אף לגבי הערב היא, ומאחר ועדים אלו קרובי
 12 פסולים הם להעיד על הלוואה זו.

משנה

13 משנה זו עוסקת באדם שברח לאחר שנגמר דינו בבית דין. כמו כן
 14 מבררת המשנה דינים שונים בענין הסנהדרין.
 15 מי שנגמר דינו בבית דין למיתה, ופרח, ולאחר מכן שב וקא לפני
 16 אותו בית דין שנתחייב בו, אין הדיינים סותרין את דינו לשוב לישא
 17 וליתן בדבר שמא ימצאו לו עתה זכות, אלא הורגים אותו על פי
 18 הדין שנפסק עליו קודם שברח.
 19 וכן הוא הדין בכל מקום שעמדו שנים ויאמרו, מעידים אנו באיש
 20 פלוני שכבר נגמר דינו להריגה בבית דין של פלוני הדיין, ופלוני
 21 ופלוני הם עדי שהעידו עליו שם שעבר עבידה שיש בה חיוב
 22 מיתה, הרי זה יהרג על פי עדות זו, ואין צריך לשוב ולדרונו
 23 מתחילה.
 24 סנהדרין קטנה של עשרים ושלשה דיינים נוהגת בין ארץ - בארץ
 25 ישראל, ובין חוצה לארץ.
 26 סנהדרין ההורגת אדם, פעם אחד בשבוע שנים, נקראת
 27 חובלנית - מחבלת ומשחיתת. אלו דברי תנא קמא. רבי אליעזר בן
 28 עזריה אומר, אחד לשבעים שנה.
 29 רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים, אילו אנו היינו דיינים בסנהדרין
 30 בזמן שהיו דנים דיני נפשות, לא היה נהרג על ידינו אדם מעולם,
 31 לפי שהיינו שואלים את העדים שאלות שלא היו יודעים מה
 32 להשיב עליהם, וממילא היתה עדותם מתבטלת.
 33 רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף הן - רבי טרפון ורבי עקיבא, אם
 34 הם היו עושים כן, היו מרבין שופכי דמים בישראל, שמאחר ואין
 35 הרוצח נידונים למיתה, אין הם יראים מבית הדין, ומרבים
 36 בשפיכת דמים.

גמרא

37 הגמרא מבררת סתירה בדברי המשנה: שנינו במשנה, שאם נגמר
 38 דינו של אדם למיתה בבית דין, וברח, ובא לפני אותו בית דין, אין
 39 סותרים את דינו, ויש לדייק מכך, שרק באופן שבה לפני אותו בית
 40 דין שדן אותו מתחילה, הוא דאין סותרין את דינו, הא אם בא לפני
 41 בית דין אחר, אז סותרין את דינו. ויש להקשות על כך מהמשך
 42 דברי המשנה, דהא תני בספא, שבכל מקום שעמדו שנים ויאמרו,
 43 מעידים אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני למיתה, ופלוני
 44 ופלוני הם עדי, הרי זה נהרג על פי עדותם, ומשמע שאף על פי
 45 שמעידים כן בבית דין אחר, מכל מקום ממיתים אותו על פי
 46 עדותם, ואין סותרים את דינו.
 47 מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא - אין להקשות סתירה בדברי
 48 המשנה, מכיון שאין הרישא והסיפא עוסקות באופן אחד, קאן -
 49 הרישא, עוסקת באדם שברח מחוץ לארץ לארץ ישראל, שבאופן
 50 כזה סותרים את דינו בבית דין אחר, שמא תועיל לו זכותה של
 51 ארץ ישראל לצאת זכאי בדינו. קאן - הסיפא, עוסקת באדם
 52 שברח לחוצה לארץ, וזוהו אין סותרים את דינו כלל.
 53 דתניא - שכן שנינו בבביתא, רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום

1 אילעא ופוביה – עדי הלאה היו, קרובין אל הערב. משנה לפני אותו בית דין –
2 שנתחייב בו. אין סותרין – לחזור ולשאל וליתן, אולי זכה. אילו היינו – בימים
3 ששההרין דנו דיני נפשות – לא נהרג בה אדם. כדמפרש בגמרא, שברקו את העדים
4 בדבר שלא ידעו להשיב. אף – אם היו עושים כן, היו מרבין שופכי דמים, שלא יראו
5 מבית דין. משנה מפני זכותה של ארץ
6 ישראל – אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות.
7 מה תלמוד לומר בשערך – שופטים ושטרס
8 תתן לך" וגו'. אתה מושיב בו – אתה חייב
9 להושיב בכל פלך ופלך בו. פלך = הפרכאי. אם
10 המצא לומר שלם היג – שיאמרו: בדתנהו
11 לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות.
12 ראייתם כמכחול בשפופרת – ואין עדים
13 מסתכלין בכך. שפופרת = קנה חלול שנותנין בו
14 כדול לכחול עינים. מכחול = הוא קיסם דק שבו
15 נוטלין הצבע מתוך הקנה. ורבינן – דמחייבי
16 מיתה על הערה, היכי דינינן באיזו עדות הם
17 הורגים, הואיל ולא הכי ברק. משראו
18 כמנאפים – משיחגו ענין ינאפו, ששוכבין
19 בקירוב בשר ונהוגים כדרך תשמיש.

הדרן עלך כיצד העדים

20 משנה היה מעגל במעגלה – טחין היו
21 גנותיהן בטיט, והגגות לא היו
22 משופעין, אבל הטיט משפעין מעט כדי שיוזבו
23 המים. וטחין אותן בחתיכת עץ עבה וחלקה ובה
24 בית יד, ודוחפה לצד השיפוע וחוזר ומשכה
25 אליו וחוזר ודוחפה (לצד) והטיט מתמרח
26 ומחליק, ובדחיפתו קורדו מעגל, ובמשיכתו
27 קורדו מושך. ושם העץ מעגילה. היה משלשל
28 הכית – מן הגג. היה יורד – ההורג בסולם,
29 ונפל מן הסולם והרג בגופו את חבריו – גולה.
30 דכל היג דרך ירידה ניהו, ונבי גלות דרך ירידה
31 בעינן, כדמפרש בגמרא: "דפלי עליו", אבל היה
32 מושך – ונשטטה מעגילה מידו ונפלה.
גמרא

26 בן מה תלמוד לומר "בשעריך"? – בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל
27 עיר ועיר, ובחוצה לארץ אתה מושיב בכל פלך ופלך, ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר.
28 "סנהדרין ההורגת" וכו'. איבעיא להו: אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית, או דלמא אורח
29 ארעא היא? תיקו. "רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו" וכו'. היכי הוון עבדי? רבי
30 יוחנן ורבי אלעזר דאמרו תרוויהו: ראייתם טריפה הרג שלם הרג? אמר רב אשי: אם תמצא
31 לומר שלם הוה, דלמא במקום סייף נקב הוה. כבועל את הערות היכי הוון עבדי? אפי
32 ורבא דאמרו תרוויהו: ראייתם כמכחול בשפופרת? ורבנן, היכי דינינן? – כשמואל, דאמר
33 שמואל: כמנאפים – משראו כמנאפים.

הדרן עלך כיצד העדים

34 אלו תן הגולין: ההורג נפש בשגגה. היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו, היה משלשל
35 בחבית ונפלה עליו והרגתו, הוה יורד בסולם ונפל עליו והרגתו – הרי זה גולה. אבל אם
36 הוה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו, הוה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו,
הוה

אמאי לא קאמר: ונפסק החבל ונפל עליו, כדקתני בסיפא? ונראה לומר דנפלה – שנשמש מידו. ולכך לא רצה לומר נפסק, דאם כן לא אתיין רבבי דאמר לקמן (מכות ט.ב.) נפסק אינו גולה.
דויה יורד בסולם – יש אומרים דתנא "לא אז אף וז' קתני: לא זו – מעגל, דודאי יש לחייבו גלות, דלמה לא נודה. אלא אף משלשל חבית, דשפיר מיהדר שלא ישבר חביתו, אם נפל והרג – חייב. ועוד, דלא זו אלא אף זו – יורד בסולם, דשפי מיהדר כדי שלא יפול, אם הרג – חייב.

1 א' ליתיה ללוח לאו בטר ערבא אויל – מבאן דיש ליוחד בעדי ממון שלא יזו קרובים לא
2 ללוח ולא לערב.

3 דלמא במקום סייף נקב הוה – קשה לרבינו תם: דאמרין פרק קמא דחולין (יא.ב.) ומפיק
4 ליה מקרא דלא חיישינן להא, דאולין בטר ובובא ואומר רבינו תם: דודאי לא

5 חיישינן, אלא היה שואל להם (כדי) שאם (יכחישו
6 זה את זה או) אמרו דלא ידעינן – יבטל העדות.
7 מדיד דהוה אסיף ואריק, דאי דלא שיילינן –
8 חייב, זה אומר בסיף זה אומר באריק – אין זה
9 נכון. אף על גב דבסיף ואריק כו' אמרו "אין אנו
10 יודעין הרי זה נכון" – זה גרוע, הואיל ובהורג
11 גופיה אין יודעים, ומיזו טעם זה אינו מיושב,
12 ומאיקה טעם הוא זה, דאם לא נשאל להם היא
13 חייב, ואם נשאל ואמרו "אין אנו יודעין" יהיה
14 פטור? וראיה שהביא מסיף ואריק – אין הנהן
15 דומה לראיה, דהתם כל כמה דלא שיילינן להו
16 אין לבדות מהלב שיכחישו זה את זה, אבל
17 כשמכחישין בהדיא – דומה שקר, שרבר זה אדם
18 רגיל לעלות בדעתו במה הרגו, טפי מכלז
19 שחורים או מכלזי לבנים. אבל דבר שפירש רבינו
20 תם בלא טעם הוא, שכשאין שואלים להם חייב,
21 אנו יודעים אם טריפה הוא או שלם נהרג – חייב,
22 ובשביל שנשאל להם ואמרו "אין אנו יודעים"
23 יהיה פטור. לכן נראה, דהא דקאמר לא נהרג
24 אדם מעולם – לאו דוקא, אלא רוב פעמים לא
25 היה נהרג, שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי
26 אפשר שלא יכחיש אחד מהם חברו. אבל אין
27 לומר דרבי עקיבא לטעמיה, דחייש למיעוטא גבי
28 חלב פטר (בכורות כ.ב.), דהא לא מצינו שום תנא
29 דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר, ואפילו הכי
30 מודה היבא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא,
31 בפרק קמא דחולין (יא.ב.), וחבא היינו דלא אפשר.
32 מיהו יש לומר, דאיכא למימין עלה דמילתא –
33 כגון שהיה קרום של מוח מנגלה וראו שהיה שלם,
34 ובא זה ונקבו ודרגו.

35 כמכחול בשפופרת – תימה: עובר עבודה
36 זרה ומחלל שבת, מאי איבא
37 למימר? דהתם לא מצינו למיפטרניה, והא היכי
38 קאמר לא היה אדם נהרגו ויש לומר: דמכל מקום
39 קאמר שפיר לא היה אדם נהרג, משום דלא
40 שכחיו כולי האי כי ארבעה ועשרות. ועוד יש
41 לומר, דאיכא למימר: ראייתם שמחלל אינו
42 טריפה? דאם הוא טריפה, אם כן אם תזימן לא
43 יהיו חייבין מיתה, משום דמצו למימר: גברא
44 קטילא בעינן למיסקל, והויא ליה עדות שאי אתה
45 יכול להזימהו.

הדרן עלך כיצד העדים

46 אלו חן הגולין וכו' היה מעגל במעגילה –
47 בימיון שהיו הגגים שרין ולא היו משופעים
48 כמו שלנו. וכשעשים הגג טוחין אותו בטיט,
49 ורובים להשותות טיח הגג. ולוקחין אבן עגולה
50 ארוכה קצת ויש לו שתי שינים ארוכים, ומעגלים
51 אותה על פני כל הגג להשוותה (נמי). והיינו (נמי)
52 מעגילה. משלשל בחבית בו – קצת קשה:

53 לאמאי לא קאמר: ונפסק החבל ונפל עליו, כדקתני בסיפא? ונראה לומר דנפלה – שנשמש מידו. ולכך לא רצה לומר נפסק, דאם כן לא אתיין רבבי דאמר לקמן (מכות ט.ב.) נפסק אינו גולה.
דויה יורד בסולם – יש אומרים דתנא "לא אז אף וז' קתני: לא זו – מעגל, דודאי יש לחייבו גלות, דלמה לא נודה. אלא אף משלשל חבית, דשפיר מיהדר שלא ישבר חביתו, אם נפל והרג – חייב. ועוד, דלא זו אלא אף זו – יורד בסולם, דשפי מיהדר כדי שלא יפול, אם הרג – חייב.

פשיטא בר קטלא הוא - תימה: אימא במויד ולא התרו בו ויש לומר: האי נמי נפקא לן מ"בלי דעת", דאיכא מבלי דעת יתירא. עוד יש לומר: דהא נמי פשיטא דלא יגלה, דעל כרחק קרא בלא מתכוין איירי, מדכתיב "והוא לא שונא".

אלא פרט לאומרו מותר - וקשה: דגבי חלב וגבי שבת דכתיב בשניהם שגגה, וחיובין פרק "כלל גדול" (שבת סח,ה) בתיוק שנשבה לבין הגרויס ויש לומר: דשאני הכא דכתיב שגגה יתירא, למעוטי אומר מותר.

היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו - הרי זה אינו גולה. **זה הפלל: כל שבדרך ירדתו - גולה, ושלא בדרך ירדתו - אינו גולה.** **גמרא מנא הני מילי? דאמר שמואל: דאמר קרא "ונפל עליו וימת" - עד שישפול דרך נפילה. תנו רבנן: "בשנגה" - פרט למזויה, "בבלי דעת" - פרט למתכוין. - מויד? פשיטא, בר קטלא הוא! אלא אמר רבא: אימא, פרט לאומר מותר. אמר ליה אביי: אי אומר מותר - אנוס הוא! - אמר ליה: שאני אומר: האומר מותר - קרוב למויד הוא. "בבלי דעת" פרט למתכוין. - מתכוין? פשיטא, בר קטלא הוא! אמר רבה: פרט למתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם, לגוי והרג את ישראל, לנפל והרג בן קיימא. תנו רבנן: "אם בפתע" - פרט לקרן וזית, "בלא איבה" - פרט לשונא, "הדפו" - שדחפו כגופו, "או השליף עליו" - להביא ירידה שהיא צורך עליה, "בלא צדיה" - פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר, "ואשר לא צדה" - פרט למתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע. "ואשר יבא את רעהו כעור" - מה יער רשות לניוק ולמויק ליפנס לשם, אף כל רשות לניוק ולמויק ליפנס לשם. בעא מיניה רבי אבהו מרבי יוחנן: היה עולה בסולם, ונשטמט השליביה מתחתיו ונפלה והרגה, מהו? כי האי גוונא עליה היא או ירדה היא? אמר ליה: כבר נגעת בידיה שהיא צורך עליה. איתניביה: זה הפלל, כל שבדרך ירדתו - גולה, שלא בדרך ירדתו - אינו גולה. "שלא בדרך ירדתו" לאותו מאי? לא לאותו כהאי גוונא? - ולטעמיה, "כל שבדרך ירדתו" לאותו מאי? אלא לאותו קצב, הכא נמי - לאותו קצב. דתנאי: קצב שהיה מקצב; תנא דרא: לפניו חייב לאחריו פטור, ותנאי אידך: לאחריו חייב לפניו פטור, ותנאי אידך: בין לפניו בין לאחריו חייב, ותנאי אידך: בין לפניו בין לאחריו פטור. ולא קשיא; כאן - בידיה שלפניו ועליה שלאחוריו, כאן - בידיה שלפניו ושל אחוריו, כאן - בעליה שלפניו ושל אחוריו. **היה עולה בסולם ונשטמט שליביה מתחתיו, תני דרא: חייב, ותנאי אידך: פטור.** מאי לאו בהא קא מיפלגי, דמר סבר: ירידה היא, ומר סבר: עליה היא? - לא, דכולי עלמא עליה היא, ולא קשיא; כאן - לניוקין, כאן - לנלות. איבעית אימא: הא והא לנלות, ולא קשיא; הא - דאתליע, הא - דלא אתליע. ואיבעית אימא: הא והא דלא אתליע, ולא קשיא; הא - דמיתרק, והא - דלא מיתרק. **משנה** נשטמט הפרזל מקתו והרג, רבי אומר: אינו גולה, והכמים אומרים: גולה. מן העין המתבקע, רבי אומר: גולה, והכמים אומרים: אינו גולה. **גמרא תנאי, אמר להם רבי לחכמים: וכי נאמר "ונשל הפרזל מעצו"?** והלא לא נאמר אלא "מן העין" ועוד, נאמר עין למטה ונאמר עין למעלה, מה עין האמור למעלה - מן העין המתבקע, אף עין האמור למטה - מן העין המתבקע! אמר רב חייה בר אשי אמר רב: ושניהם מקרא אחד דרשו - "ונשל הפרזל מן העין", רבי סבר: יש אם לפסורת, ו"נישל" פתיב. ורבנן סברי: יש אם למקרא, ו"נישל" קרינן. ורבי, יש אם לפסורת סבירא ליה? והאמר**

לכין הגרויס ויש לומר: דשאני הכא דכתיב שגגה יתירא, למעוטי אומר מותר.

ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק - ביביד הרגל" (בבא קמא כרב,ה) פירש רש"י ממעט ליה ממיטה, אבל גלות אית ביה, ולא נראה, דאם כן לא הוי כמו אידך. לכן נראה לפרש דפטור (ממיטה) מגלות, כדאמרין פרק "ביבד הרגל" (שם). **מה** יער שיש לו רשות לניוק ולמויק ליכנס לשם וכו' - וקשה, דמסתמא כמו כן נימא: מה יער מקום שעומד שם המויק ויש רשות לניוק להיות לשם. ואם כן קשה, דתנן: דחוק אבן לרשות הרבים הרי הוא גולה, ומנקי לה בסותר כתלו שהוא ברשותו והרג תיזק שהוא ברשות הרבים. ואמאי גולה? והא בעינן מקום שיהא רשות לניוק ולמויק, ושיהא הניוק במקום שהמויק עומד בו! ויש לומר: ולא יליף מיניה מקום ההכאה, אלא שיש רשות לשניהם לעכב במקום ההכאה. **נשמטה** השליביה - והרגתו השליביה. אבל אם הרגו אדם - פטור, דבעינן דרך ירידה.

ואי בעית אימא דאיתלע והא דלא איתלע - ולפי היא איבעית אימא" כולי עלמא סברי ירידה היא. וקשה: אם כן, אמאי לא קאמר: דכולי עלמא ירידה היא, הא דאתלע והא דלא אתלע? ועוד קשה: כי קאמר מעיקרא דכולי עלמא עליה היא, אם כן קשה ברייתא זו לברייתא דלעיל: "או השליף עליו" - להביא ירידה שהיא צורך עליה ונראה לפרש דהכי קאמר: דכולי עלמא דעליה הוי, ומיירי במיהדק ובלא אתלע, ולא מיירי בידיה שהיא צורך לעליה, דבהא לא פליגי ברייתות. והכא הכי קאמר: איבעית אימא הא והא לנלות, ומיירי ברייתא שמחייבה בידיה שהיא צורך לעליה.

היינו

57 מן התיבות או השליף עליו יש ללמוד, להביא – לרבות ירידה
 58 שהיא לצורך עליה, דהיינו, אף שנתבאר לעיל שאין ההורג גולה
 59 אלא אם כן הרג בדרך ירידה, מכל מקום יש לחייבו בכל אופן של
 60 ירידה, אפילו אם היתה לצורך עליה. כגון, אדם המזויק גרון בידו,
 61 ורוצה להגביהו למעלה בכת, ולצורך כך הוא משפיל תחילה את
 62 גופו עם הגרון, אם הרג אדם בירידה זו חייב גלות, אף שעשה כן
 63 לצורך עליה.

64 מן התיבות 'בלא צדיה', דהיינו שלא נתכוין לזרוק לצד שני, יש
 65 ללמוד שדין גלות נאמר רק באופן שנתכוין לזרוק אבן וכדומה
 66 לאותו צד שהיה בו הנהרג, אלא שלא ידע שיש שם אדם, פירט
 67 למתכוין לזרוק אבן לצד זה והלכה לה האבן לצד אחר והרגה שם,
 68 שאינו גולה, לפי שהוא קרוב לאונס.

69 עוד נאמר במקרא (שמות כא יג) לגבי ההורג בשגגה, ויאמר לא צדיה,
 70 דהיינו, שלא נתכוין לזרוק בצידי ובסמוך לו אלא למקום שזרק,
 71 ויש ללמוד מתיבות אלו, שדין גלות נאמר רק כשנתכוין לזרוק
 72 למקום שבו היה הנהרג, אלא שלא ידע שיש שם אדם, פירט
 73 למתכוין לזרוק שמים וזרק ארבע, כלומר, שאם נתכוין לזרוק אבן
 74 למרחק של שתי אמות, והלכה האבן למרחק ארבע אמות והרגה
 75 שם, אינו גולה, לפי שהוא קרוב לאונס.

76 עוד נאמר (דברים ט ז) לגבי ההורג בשגגה, ויאמר יבא את רעהו
 77 בניער, ויש ללמוד מתיבות אלו שאין ההורג גולה אלא כשהיה
 78 הנהרג במקום הדומה ליער, מה יער יש רשות לניקן ולפזק ליכנס
 79 לשם, אף כל מקום שיש רשות לניקן ולפזק ליכנס שיש את הרג
 80 שם בשגגה גולה, אך אם נכנס הניקן לתוך חצירו של המזיק בלא
 81 רשותו, והרגו שם בעל הבית בשגגה, אינו גולה עליו.

82 הגמרא מביאה ספק לגבי שליבה של סולם שנשמטה והרגה: בעא
 83 מיניה רבי אבהו מרבי יוחנן, אדם שהיה עולה בסולם, ונשמטה
 84 שליבה ו- אחת ממדרגות הסולם) מתחיתו מחמת כובדו, ונפלה
 85 השליבה והרגה אדם, מהו – מה דרין בזה, כי האי גוונא – האם
 86 באופן כזה דרך עליה היא, מכיון שיש לדון לפי האדם, והוא היה
 87 עסוק בעליה על הסולם, ולפיכך אינו גולה, או דרך ירידה היא,
 88 מכיון שיש לדון לפי השליבה עצמה, והיא היתה נכפפת כלפי
 89 מטה בשעת עליית האדם, ונמצא שהיה זה דרך ירידה.

90 אמר ליה רבי יוחנן לרבי אבהו, כבר נגעית – הרי נגעת בשאלתך זו
 91 בנידון של ירידה שהיא לצורך עליה, שאף כאן השליבה יורדת
 92 לצורך עלייתו של האדם, ומאחר ונתבאר בברייתא לעיל שיש
 93 לרבות מן המקרא ירידה שהיא לצורך עליה, נמצא שאף באופן
 94 זה שנשמטה השליבה חייב גלות.

95 רבי אבהו מקשה לרבי יוחנן מן המשנה: איתניבא – הקשה רבי
 96 אבהו לרבי יוחנן, שנינו במשנתנו, זה הכלל כל שברך ירידתו הרג
 97 גולה, וכל שלא ברך ירידתו הרג, אלא בדרך עליה, אינו גולה.
 98 ולכאורה יש לברר, תיבות אלו 'שלא ברך ירידתו אינו גולה',
 99 לאיתניבא מאי – מה הן באות לרבות, הרי כבר שנינו במשנה בכמה
 100 אופנים שאין גולים אלא על הריגה בדרך ירידה, לאו – האם אין
 101 לומר, שכונת המשנה לאיתניבא כי האי גוונא – לרבות אופן כזה
 102 שנשמטה השליבה, שיש לדנו בדרך עליה ואין גולים עליו.
 103 השיב רבי יוחנן לרבי אבהו: ולשיטתך, תיבות אלו 'כל
 104 שברך ירידתו גולה, לאיתניבא מאי – מה באות הן לרבות, אלא
 105 בהכרח צריך אתה לומר לאיתניבא – שבאות הן לרבות את דין
 106 הקצב, ואם כן הקא נמי – אף התיבות 'שלא ברך ירידתו אינו
 107 גולה' לאיתניבא – לרבות את דין הקצב הן באות, ואי אפשר לדייק
 108 מהן לענין ירידה לצורך עליה.

109 ועתה מבארת הגמרא מה הוא דין הקצב: דתניא בברייתא, קצב
 110 שהיה מקצב – היה מחתך את עצמות הבהמה בסכין גדול, והרג
 111 בשגגה בדרך עבודתו, מצינו בזה לכאורה סתירה בין הברייתות.
 112 תנא קמא – בברייתא אחת שנינו, שאם הרג כשהכה בסכין לפניו,
 113 חייב גלות, ואם הרג כשהכה לאחוריו, פטור מגלות. ותניא אידך –
 114 ובברייתא אחרת שנינו, שאם הרג לאחוריו חייב גלות, ואם הרג
 115 לפניו פטור. ותניא אידך – ובברייתא שלישית שנינו, שפין אם הרג

1 וכן אם היה עולה בסולם, ונשמטה רגלו מן הסולם, ונפל עליו – על
 2 חבירו, והרגו, הרי זה – (ההורג בשגגה) אינו גולה לעיר מקלט, לפי
 3 שהרג בדרך עליה.
 4 זה הכלל, כל שברך ירידתו הרג בשגגה, הרי זה גולה לעיר מקלט,
 5 וכל ההורג שברך ירידתו, אלא בדרך עליה, אינו גולה.

גמרא

6 מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מנין לומדים דין זה, שאין גולים
 7 אלא על הריגה בדרך ירידה.

8 אמר שמואל, יש ללמוד דין זה ממה דאמר קרא (במדבר לה כג) לגבי
 9 ההורג בשגגה ונפל עליו ומות, ויש לדרוש מתיבות ויפל, שאינו
 10 גולה עד שיפול בדרך נפילה – בדרך ירידה.

11 הגמרא מביאה ברייתא הדרשת מקראות שנאמרו לגבי רוצח
 12 בשגגה: תנו רבנן, נאמר בכתוב (שם יא) העוסק בערי מקלט ונס
 13 שמה רצח מפה נפש בשגגה, ויש ללמוד מתיבת 'בשגגה' שרק
 14 ההורג בשוגג גולה לעיר מקלט, פירט להורג בכוון שאינו גולה.
 15 וכמו כן, נאמר בכתוב (דברים ט ז) ויאמר יבא את רעהו בכלי דעת,
 16 דהיינו, בלא כוונה, ויש לדייק מן התיבות 'בכלי דעת', פירט
 17 למתכוין – שהמתכוין להרוג את חבירו אינו גולה לעיר מקלט.

18 עתה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: הורג בכוון פשיטא
 19 שאינו גולה לעיר מקלט, שהרי כן קמלא הוא – חייב הוא מיתת
 20 בית דין על רציחתו, ומדוע הוצרך הכתוב להשמיענו זאת.
 21 מתרצת הגמרא: (אלא) אמר רבא, אימא – יש לומר שכונת
 22 הברייתא 'פרט למידי' אינה למעט אדם ההורג בכוון ממש, אלא
 23 פירט לאדם האומר –(הסובר) שמוטר להרוג. כלומר, אם הרג אדם
 24 את חבירו בכוון, אלא שסבור היה שאין איסור בכך, אין דנים
 25 אותו כהורג בשגגה, ואינו גולה לעיר מקלט.

26 שבה הגמרא ושואלת: אמר ליה אמרי לרבא, אי עוסקת הברייתא
 27 באדם האומר שמוטר להרוג, אם כן אנוס הוא, שהרי לא ידע
 28 מאיסור רציחה, ואם כן מדוע קורוהו התנא 'מידי'.
 29 משיבה הגמרא: אמר ליה רבא לאביי, אין הדבר כן, לפי שאני אומר
 30 –(סובר), שכל אדם האומר שמוטר להרוג, קרוב לכוון הוא, מכיון
 31 שהיה לו ללמוד שאסור לעשות כן.

32 עוד שנינו בברייתא, 'בכלי דעת פירט למתכוין'. מקשה הגמרא:
 33 אדם המתכוין להרוג פשיטא שאינו גולה לעיר מקלט, שהרי בר
 34 קמלא הוא – חייב מיתה בבית דין.

35 מתרצת הגמרא: אמר רבא, יש לבאר את דברי הברייתא באופן
 36 כזה, פירט לאדם המתכוין להרוג את הקהקה, והרג בשוגג את
 37 האדם שעמד בסמוך לה, או שנתכוין להרוג בותי והרג בטעות את
 38 ישראל, או במתכוין להרוג ולד שהוא נפל –(תנינו) שאין סופו
 39 להיות שלושים יום, והרג בטעות ולד כן קיימא, שבכל אופנים
 40 אלו אין ההורג גולה לעיר מקלט, אף שהרג בשגגה, לפי שקרוב
 41 למידי הוא, שהיה לו להזהר במעשיו.

42 הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדרשת מקראות שנאמרו לגבי
 43 רוצח בשגגה: תנו רבנן, נאמר במקרא (במדבר לה כג) ויאם בפתע
 44 בלא איבה הרפו או השליף עליו כל כלי בלא צדיה, ויש
 45 ללמוד מפסוק זה כמה דינים בהלכות רוצח בשגגה. מן התיבות
 46 'אם בפתע' יש ללמוד, שרק באופן שהיה ההורג יכול לראות
 47 מתחילה את הנהרג, אזי אם הרגו גולה עליו, פירט לקרן וזית
 48 – שאם יצא אדם מרחוב אחד לרחוב אחר וסכין בידו, ובפינת
 49 הרחוב פגע באדם שבא מן הרחוב השני והרגו, בלא שראוהו
 50 מתחילה, אין ההורג גולה לעיר מקלט, מאחר שהריגה זו
 51 קרובה לאונס היא.

52 מן התיבות 'בלא איבה' יש ללמוד, פירט לשונא – שאם היה ההורג
 53 שונא לנהרג מקודם לכן, אינו גולה, אף שטוען שהרגו בשגגה, לפי
 54 שיש לחוש שהרגו בכוון.

55 מן התיבה 'הרפו' יש ללמוד, שההורג בשגגה גולה אף כשדקפו
 56 לנהרג בגופו בלא מתכוין, ואין אומרים שעשה כן בכוון.

57 תְּלַמְדוּ וְנִהְרַג עַל יְדוֹ, וְכֵן שְׁלִיחַ בֵּית דִּין הַמַּכָּה אֶת הַחַיִּיב מִלְּקוֹת
 58 אַרְבַּעִים, וְנִהְרַג הֵלָּה עַל יְדוֹ, שֶׁבִּכֵּל אֹפְנִים אֵלּוּ אֵין חַיּוּב גְּלוּת,
 59 לְפִי שֶׁאֵין זֶה דוֹמֵה לַחֲטִיבַת עֲצִים, שֶׁבִּכֵּל אֵלּוּ יֵשׁ מִשּׁוּם עֲשִׂית
 60 מִצְוָה.

גמרא

61 הגמרא מבררת את דברי המשנה שהזורק אבן לרשות הרבים
 62 גולה. מקשה הגמרא: הזורק אבן לרשות הרבים, הרי מיד הוא,
 63 שהיה לו להעלות בדעתו שאנשים מצויים ברשות הרבים, ומדוע
 64 הוא גולה לעיר מקלט.

65 מתרצת הגמרא: אמר רב שמואל בר יצחק, המשנה אינה עוסקת
 66 באדם הזורק סתם אבנים לרשות הרבים, אלא באדם הסותר את
 67 פותלו, ונפלו אבנים מן הכותל לרשות הרבים והרגו אדם, ובאופן
 68 כזה יש לדנו כהורג בשגגה וחייב גלות.

69 שבה הגמרא ומקשה: מכל מקום מדוע יש לדנו כשוגג, הרי איכע
 70 ליה לעיוני – היה עליו להתבונן קודם סתירת הכותל שלא יפגעו
 71 אנשים מן האבנים, ומאחר שלא עשה כן יש לדנו כשוגג הקרוב
 72 למיד, ומדוע גולה לעיר מקלט.

73 מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת באדם הסותר את פותלו בלילה,
 74 שהיא שעה שאין אנשים מצויים לילך ברשות הרבים, ולפיכך לא
 75 פשע בסתירה זו, ודינו כשוגג החייב גלות.

76 שבה הגמרא ומקשה: בלילה נמי איכע ליה לעיוני – אף בלילה היה
 77 עליו להתבונן ולעיין שלא ינזק אדם מן האבנים, שהרי לעתים
 78 מהלכים אנשים ברשות הרבים גם בלילה.
 79 מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת באדם הסותר את פותלו לאשפה
 80 – מקום העשוי להשליכת פסולת, ולעתים בני אדם נפנים שם
 81 לנקביהם.

82 מבררת הגמרא: האי אשפה היכי דמי – באיזו אשפה עוסקת
 83 המשנה. אי שכיחי בה רבים – אם מצויים אנשים רבים הנפנים שם,
 84 אם כן פושע הוא סותר את כותלו למקום כזה, ואין לדנו כשוגג.

85 ואי לא שכיחי בה רבים – ואם אין מצויים שם אנשים, אם כן אנוס
 86 הוא, שהרי לא היה עליו להעלות בדעתו שיש שם אדם, ואדם
 87 ההורג באונס אינו גולה לעיר מקלט.

88 מבארת הגמרא: אמר רב פפא, לא צריכא – לא הוצרכה המשנה
 89 לומר דין זה אלא באדם הסותר את כותלו לאשפה העשויה ליפנות
 90 בה בלילה – שדרך אנשים להיפנות שם בשעות הלילה, ואין היא
 91 עשויה ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ותיב – אמנם לעתים קורה
 92 שיושב שם אדם ונפנה אף בשעות היום. והמשנה עוסקת באדם
 93 סותר את כותלו לשם בשעת היום, ולפיכך יש לדנו כהורג
 94 בשגגה וחייב גלות, שהרי פושע לא הוי – אין לדנו כפושע הקרוב
 95 למיד, דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום – שהרי אין דרך אנשים
 96 להיפנות שם ביום, ומאי דק, אנוס נמי לא הוי – אין לדנו כאנוס,
 97 דהא איכא דמקרי ותיב – שהרי לעתים קורה שיושב שם אדם
 98 ביום, אלא שוגג הוא.

99 שנינו במשנה, רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' אם מכשיצאתה
 100 האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה, הרי זה פטור.

101 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו של רבי אליעזר בן
 102 יעקב: תנו רבנן, נאמר לבני הורג בשגגה (דברים טו ט) וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל
 103 מן העץ וּמָצָא אֶת רַעְיוֹ וְנָתַן, ויש לדייק מתיבת 'ומצא' שרק
 104 באופן שהיה הנהרג במקום ההריגה מקודם לכן, ולאחר מכן נשל
 105 הברזל מן העץ ומצאו להריגה, דהיינו, שהגיע למקום ההריגה לאחר
 106 המפוצץ את עצמו להריגה, דהיינו, שהגיע למקום ההריגה לאחר
 107 שכבר נזרקה האבן או הברזל. מביא אמר רבי אליעזר בן יעקב, אם
 108 משציצתה – לאחר שיצאה האבן מידו של ההורג הוציא הלה
 109 (–הנהרג) את ראשו מן החלון וקבלה, פטור ההורג מגלות.

110 הגמרא מקשה על דברי הברייתא: למימרא – האם חפץ אתה
 111 לומר, ד'מצא' מעיקרא משמע – שבכל מקום שנאמרה תיבת
 112 'מצא' הכוונה בזה היא שכבר היה מצוי מקודם לכן, ורמינהי –

1 והאמר – והרי אמר רב יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן, רבי ורבי
 2 יהודה בן רועין, ובית שמאי, ורבי שמעון, ורבי עקיבא, פולחו כבדרי
 3 להו – כל אלו טוברים יש אם למקרא, ואם כן, כיצד יתכן לומר
 4 שרבי סובר במשנתנו יש אם למסורת.

5 מתרצת הגמרא: היינו דקאמר להו ועוד – לפיכך הוצרך רבי לומר
 6 לחכמים טעם נוסף, לבאר את שיטתו על פי גזירה שוה.
 7 הגמרא מביאה אופן נוסף התלוי במחלוקת רבי וחכמים: אמר רב
 8 פפא, מאן דשדא פיסא לדיקלא – מי שזרק גוש עפר על עץ דקל,
 9 ואתר תמרי – והשיר תמרים מן העץ, ואוול תמרי וקטול – והלכו
 10 התמרים ונפלו על אדם והרגוהו, פאנו בזה למחלוקת דרבי ורבנן
 11 במשנתנו. לפי שנשירת התמרים הרי היא כקיסם הניתן מן העץ
 12 המתבקע, ולדעת רבי חייב הזורק גלות לעיר מקלט, שהרי הוא
 13 הורג בכחו, ואילו לדעת חכמים הרי זה הורג ביכח כחו ואין בו דין
 14 גלות.

15 שואלת הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שיחלקו רבי וחכמים אף
 16 באופן זה, וכי מה חילוק יש בין זה ל'מן העץ המתבקע'.
 17 משיבה הגמרא: מהו דתימא – שמא תאמר שנשירת התמרים מן
 18 הדקל פכה כחו דמי – יש לדון אותם אף לפי רבי ככח כחו של
 19 הזורק, לפי שזריקת הגוש היא 'כחו', לאחר שיוצא הגוש מידו,
 20 ואילו התמרים הנושרים הם 'כח כחו', ואם כן יודה רבי לחכמים
 21 שאין חייב גלות באופן כזה, קא משמע לן רב פפא שאין הדבר כן,
 22 אלא רבי סובר בגוש העפר נידון כאדם האוחז גרון בידו, שהוא
 23 'גופו' ולא 'כחו', ונמצא שנשירת התמרים נעשית מ'כחו' ולא
 24 מ'כח כחו', ועל כן יש לחייב את הזורק גלות.

25 מבררת הגמרא: אלא מאחר ואף באופן כזה סובר רבי שיש לדון
 26 את התמרים כ'כחו' ולא כ'כח כחו', אם כן פה כחו לרבי היכי
 27 משפחה לה – היכן מצינו אופן שאף רבי יודה שיש לדנו כ'כח
 28 כחו' ואין בו חייב גלות.

29 מבארת הגמרא: גנון דשדא פיסא – באופן שזרק אדם גוש עפר על
 30 הדקל, ומחה לגרמא – והכה הגוש את העץ שבו תלויים התמרים,
 31 ואוול גרמא ומחה לגרמא – ונשרה חתיכה מן העץ והכתה את
 32 אשכול התמרים, ואתר תמרי – ונשרו התמרים מן האשכול, ואוול
 33 תמרי וקטול – והלכו התמרים והרגו אדם. באופן כזה מודה רבי
 34 שיש לדון את הזורק כהורג ביכח כחו' ולא ביכחו', ואינו גולה.

משנה

35 משנה זו עוסקת בכמה מדיני ההורג בשגגה.
 36 אדם הוזק אבן מתוך חצירו לרשות הרבים, והרג שם אדם בשגגה,
 37 הרי זה גולה לעיר מקלט. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אם
 38 מפשיצתה – אם רק לאחר שיצאה האבן מידו של הזורק הוציא
 39 הלה (–הנהרג) את ראשו מן החלון וקבלה – קיבל את האבן בראשו
 40 ונהרג, הרי זה ההורג פטור מגלות.

41 אדם שזרק את האבן לחצרו – לחצר עצמו, והרג שם אדם בשגגה,
 42 אזי תלוי הדבר, אם יש רשות לניזק ליכנס לשם, דהיינו, שנתן לו
 43 המזיק רשות להכנס לחצירו, הרי זה ההורג גולה על הריגתו
 44 בשגגה, ואם לאו – שלא נתן רשות לניזק להכנס לחצירו, אינו גולה
 45 על הריגתו, שפאמר (דברים יט ט) לגבי ההורג בשגגה וְאִשֶּׁר יָבֵא אֶת
 46 רַעְיוֹ בַּעַר, ויש ללמוד מכאן שאין ההורג בשגגה גולה אלא
 47 באופן שהייתה ההריגה במקום הדומה לעיר, מה העיר יש רשות
 48 לניזק ולמזיק ליכנס לשם, אף כל מקום שיש רשות לניזק ולמזיק
 49 להיכנס לשם, אם הרג שם בשגגה גולה, וצא חצר בעל הבית –

50 חצירו של המזיק, שאין רשות לניזק (ולמזיק) ליכנס לשם, ולפיכך
 51 אם הרגו שם המזיק בשגגה אינו גולה.
 52 אבא שאול אומר, יש לדייק מהנאמר בהמשך הפסוק לחטב
 53 עצים, שאין ההורג גולה אלא אם כן היה זה באופן הדומה
 54 לחטיבת עצים, מה חטבת עצים היא רשות, שאין אדם חייב לחטוב
 55 עצים, אף כל אופן של רשות אדם הרג על ידו גולה, וצא האב המכה
 56 את בנו כדי לחנכו והרגו בשגגה, וכן הרב הרודה (–המייסר) את

מכות. אלו הן הגולין – פרק שני דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכה רש"י תוספות

1 הא דרב יצחק ברבי יוסף בסנהדרין בשמעתא קמייתא (ר,א). היינו – דקא הדר רבי
2 ואמר "ועד" למילפיה בגזירה שוה. פיסא = רגל, נוש עפר. "כלישני"א כלעז. ואתר תמרי
3 = והשיר תמרים. באנו למחלוקת – דהיינו דומיא דמן העץ המתבקע. מהו דתימא –
4 הא לרבי ככח כחו דמי ופטור, שהרגה היה כח ראשון ונשירת התמרים היה כח שני –

קא משמע לן שהרגה כגרון והתמרים כקיסם
הניתן. לגיטא – הוא עץ החרות שהתמרים
תלוין אצלו. ומתיה לכובסא – הוא אשכול
התמרים המקובצים יחד. **משנה** רבי אליעזר
בן יעקב – מפרש טעמא בגמרא. האב המכה
את בנו – להטותו לדרך אחרת. ושליח בית דין
– המלקה ארבעים לחייב מלקות.
גמרא ליפנות בה – בני אדם לנפקיהם.
ואיכא דמקרי ותיב – ליפנות ביום. ומצא
משמע שהוא שם ומצאו נשירת נשל הברזל.
פרט למצאיא עצמו – אחרי כן הוציא הלה
את ראשו מן החלון וקיבל האבן במצחו.
ומצא פרט למצוי – בנוכח שדה אחרת
(ובא לגאולו) כתיב "והשיגה ידו ומצא" –
פרט למצוי. אם היתה גאולה זו מצויה בידו
כשמכרה – אין כופק את הלוקח להחזירה
לו ליפדות. השתא נמי – כי לא מצא חטובה,
אין החטבה מצוה אלא עשיית החטבה. לאו
מצוה – להכותו. לאו מילתא היא דאמי –
ראיה טובה מזו היה לי להשיבו מן המקרא
עצמו, דלאו בחטבה דמצוה איירי. דאי בעי
מיטמא אי בעי לא מיטמא – אותו חייב לך
הכתוב כרת אם נכנס למקדש שבטמאה זו. הכי
נמי דפטר – מכתב. לרבות

1 **והאמר** רב יצחק ברבי יוסף **אמר** רבי יוחנן: רבי, ורבי
2 **יהודה בן רועיץ, ובית שמאי, ורבי שמעון, ורבי עקיבא,**
3 **פולחו סבירי להו: יש אם למקרא! – היינו דקאמר**
4 **להו "ועוד". אמר רב פפא: מאן דשדא פיסא דקלא**
5 **ואתר תמרי, ואויל תמרי וקטול – באנו למחלוקת**
6 **דרבי ורבנן. פשיטא! – מהו דתימא: ככח כחו דמי,**
7 **קא משמע לן. – אלא פת כחו, לרבי היכי משפחת**
8 **לה? בגון דשדא פיסא ומתיה לגרמא, ואויל גרמא**
9 **ומתיה לכבאסא ואתר תמרי, ואויל תמרי וקטול.**

10 **משנה** הזורק אבן לרשות הרבים והרג – הרי זה
11 גולה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: אם משפחתה
12 האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה – הרי זה
13 פטור. ורק את האבן לחצרו והרג, אם יש רשות לניזק
14 ליפנס לשם – גולה, ואם לאו – אינו גולה. שפאמי:
15 "ואשר יבא את רעהו בער", מה הער רשות לניזק
16 ולמוזק ליפנס לשם – אף כל רשות לניזק ולמוזק
17 להפנס לשם, יצא חצר פעל תפית, שאין רשות לניזק
18 ולמוזק ליפנס לשם. אבא שאול אומר: מה חטבת
19 עצים רשות – אף כל רשות, יצא האב המכה את בנו,
20 והרב הרודה את תלמידו, ושלח בית דין. **גמרא**

21 **לרשות הרבים – מויד הוא! אמר רב שמואל בר יצחק:** בסותר את פותלו. – איפעי ליה
22 **לעיניו! בסותר את פותלו בלילה. – בלילה נמי איפעי ליה לעיניו! – בסותר את פותלו**
23 **לאשפה. – האי אשפה היכי דמי? אי שכחיה בה רבים – פושע הוא, אי לא שכחיה בה רבים**
24 **– אנום הוא! אמר רב פפא: לא צריכא אלא לאשפה העשויה ליפנות בה בלילה ואין עשויה**
25 **ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ותיב; פושע לא הוי – דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום,**
26 **אזנא נמי לא הוי – דהא איכא דמקרי ותיב. "רבי אליעזר בן יעקב אומר" וכו'. תנו רבנן:**
27 **"ומצא" – פרט לממצאיא את עצמו. מפאן אמר רבי אליעזר בן יעקב: אם משפחתה האבן**
28 **מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה – פטור. למימרא ד"מצא" מעיקרא משמע? ורמינהי:**
29 **"ומצא" – פרט למצוי, שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב, ברעה ויגאול ביפה! אמר רבא:**
30 **הכא מענייניה דקרא והתם מענייניה דקרא; התם מענייניה דקרא: "ומצא" דומיא ד"השיגה**
31 **ידו", מה "השיגה ידו" מהשתא – אף "מצא" נמי מהשתא. הכא מענייניה דקרא: "ומצא"**
32 **דומיא דיער, מה יער מידי דאיתיה מעיקרא – אף "ומצא" נמי מידי דאיתיה מעיקרא.**
33 **"הזורק את האבן" וכו'. אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: מפאי דמתחבת עצים דרשות? דלמא**
34 **מתחבת עצים דסופה ומתחבת עצים דמערכה, ואפילו הכי אמר רחמנא ליגילי! אמר ליה:**
35 **פיון דאם מצא חטוב אינו חוטב לאו מצוה, השתא נמי לאו מצוה. איתיהיב רבינא לרבא:**
36 **יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושלח בית דין; לימא: פיון דאילו גמיר**
37 **לאו מצוה – השתא נמי לאו מצוה! – התם אף על גב דגמיר – מצוה דכתיב: "ישר בנדך**
38 **ויניחך ויתן מעדנים לנפשך". הדר אמר רבא: לאו מילתא היא דאמרי. "ואשר יבא את**
39 **רעהו בער" – מה יער דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל, ואי סלקא דעתך מצוה – מי סגי**
40 **דלא עייל? אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא: כל היכא דכתיב "אשר", דאי בעי הוא? אלא מעתה, "ואיש אשר יטמא ולא**
41 **יתחטא" אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא? מת מצוה דלא סגי דלא מיטמא – הכי נמי דפטר? – שאני התם דאמר קרא**

1 **היינו** דקאמר להו ועוד – פירושו: משמע דמעיקרא הוה אמינא טעמא משום אם למסורת,
2 ובתר הכי קאמר "ועוד". כלומר, אף על גב דסבירא ליה שאם למקרא, מכל מקום
3 הכא איכא למשמע מגזירה שוה. ותימא: דמעיקרא נמי לא תלי טעמא במסורת, אלא משום
4 דלא כתיב "מעצא" ואמר הרב רבינו יוסף בכור שור דהיא היא, דהכי קאמר: וכי נאמר "ונשל
5 הברזל מעצו" דאי כתיב כן – אז הוי מושב
6 לומר יש אם למקרא לקרות ונשל כדקרי,
7 וכדאמרי רבנן. דהלא לא נאמר אלא "מן העץ",
8 ואם כן אין לשון המקרא דקרינן ונשל מושב על
9 הוה אלא ודאי "מן העץ" מוכיח דיש אם למסורת
10 שהוא ונישל כמו והשיל, הוה הלשון מושב על
11 "מן העץ", דמן העץ המתבקע. והשתא ניחא הא
12 דקאמר "ועוד". וכן פירש בסנהדרין גבי "יראה"
13 "יראה", דמשמע שפיר מן המסורת דהיינו יראת,
14 משום דפשיטה דקרא משמע, דכתיב בתריה "את
15 פני האדון" וגו', אם כן משמע: יראה וזכור פני
16 האדון, והיינו לפי המסורת. אבל לפי המקרא
17 דקרינן יראת – הוה ליה למימר "לפני האדון".
18 **מהו** דתימא ככח כחו דמי – ולא דמי לעץ
19 המתבקע, והתם נגע במה שבידו בשעת
20 התות העץ, אבל הכא שבר יצא מידו בשעת
21 התות תמרים, דמי שפיר לכח כחו, אימא לא
22 ליחייב – קא משמע לן.
23 **לא** צריכא אלא כו' – פירושו: דמהשתא לא
24 צריך לאוקומא בסותר, דהוה הדין בזורק
25 ממש.
26 **כאשפה** העשויה וכו' – והשתא מיירי ביום,
27 ובזרק לאשפה ולא בסותר כותלו.
28 ואם תאמר: ולניקוט באינה עשויה ליפנות כלל,
29 וגם בלילה איכא דמקרי ותיב, וכדקאמר השתא
30 ויש לומר: דאם כן אטו הוא, דלית ליה לאסוקי
31 אדעתיה הוה דמקרי ותיב, כיון שאינה עשויה
32 ליפנות כלל. אבל השתא בעשויה ליפנות בלילה
33 אית ליה לאסוקי גם ביום הוה דמקרי ותיב. **אף**
34 **על גבי נגמיר מצוה קא עביד כו' – ואם תאמר:**
35 **מכל מקום קשה משליח בית דין, בכיון דאילו לקה**
36 **כבר לאו מצוה קא עביד וכו'; ויש לומר: דמכל**
37 **מקום איכא מצוה מתחילה. מה שאין כן בחטיבת**
38 **עצים דסוכה, ואם מצאן חטובות לא היה שם**
39 **חטיבת מצוה מעולם, שהרי לא נחטבו לכה.**
40 **ולכא למימר נמי: כיון דאילו לא חטא לאו מצוה**
41 **היא וכו' – דההיא לאו שליח בית דין מקרי. ולא**
42 **דמי לרבו ואביו, דלעולם שמו, זה על בנו וזה על**
43 **תלמידו. כלא** איכא פרט לשונא – תימא: אמאי
44 איצטרך האי קרא? תיפוק ליה דכתיב במשנה
45 תורה "הוא לא שונא" וצריך עיון. ושמיא זה
46 לומר דבמשנה תורה חזרת ונשנית בשביל דבר
47 שנתחדש מיער. והרבה פרשיות יש בענין זה
48 במשנה תורה. אבל לא קשה מילא אויב לר'
49 דב"אלה מסעי", דההוא איצטרך למימר אפילו
50 לא אויב לו ולעדים ולדיינים! כדאמרנן בסנהדרין
51 (כט,א). (במשנה תורה כתיב נמי "כי לא שונא
52 הוא לר' משום פרשה שנשנית). כך נראה למורי
53 שיהיה.

טמא

והוא? אלא מעתה, "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא" אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא? מת מצוה דלא סגי דלא מיטמא – הכי נמי דפטר? – שאני התם דאמר קרא

הליכה אמיתית פירושה – באופן שבאין ערוך כלל, היינו, הליכה מ"גבול" ל"בליגבול".

משיחת ליל כ"ף מר-חשוון ה"תשד"מ

1 **טמא** יהיה מכל מקום — קשה: לישתוק מ"אשר" ומ"יהיה" ויש לומר: ד"אשר" אורחה
2 דקרא הוא. **דלמא** חרישת העומר דמוצה ואמר רחמנא תשבות — קצת קשה: לישתוק
3 מניה ד"תשבות", ומדיחי תיני לץ דהא למישרי מצריכין קראו ויש לומר: דהא לא חייש רק
4 לסתור דרשא דאשמעין מה חריש רשות, ומעתה נאמר דאתא לדרשא אחרינא. **אינו**
5 צריך לומר חריש וקציר של שביעית בו — תימה:

6 דבשלמא קציר כתיב בהאי ענינא, "את פסיה
7 קצירך לא תקצור", אבל חרישה לא כתיב כלל
8 התם וכי תימא דילפינן מקראי דכתיבי כל שאר
9 עבודות קרקע — הא איכא מאן דאמר פרק קמא
10 דמועד קטן (ג.ב.) דדוקא אהך דכתיבי בהדיא
11 מייחבי אבל אינך לא. חרישה גופה ממעט התם,
12 מודקאמר: החורש בשביעית אינו לוקה ויש לומר:
13 דכיון דקסבר ד"קציר" אתי לתוספת — "חריש"
14 נמי אתא לתוספת.
15 **והא** אמרת יצא האב המכה בנו — קשה ולרבינו
16 יצחק: הדינו דוקא כשמייסרו ומכהו
17 בתוכחה, אבל אם הלך ביער וחורגו בשוגג למה
18 לא יגלה? ויש לומר: דמשמע ליה דמיירי בכל
19 ענין, אף אם מכהו לייסרו, דאם כן — אמאי
20 נקט טפי כן מאדם אחר.
אלמא

14 **חריש אינו חורש** - לאו מצוה. **איתביה רבינא לרבא: יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה**
15 **את תלמידו, ושליח בית דין, ואפוא? לימא: ביון דאילו גמיר לאו מצוה - השתא נמי לאו**
16 **מצוה!** - התם אף על גב דגמיר נמי מצוה קא עביד, דכתיב "ישר בנך ויניחך". **הדר אמר**
17 **רבא: לאו מילתא היא דאמרי. קצירה דומיא דחרישה, מה חרישה - מצא חרוש אינו חורש,**
18 **אף קצירה נמי - מצא קצור אינו קוצר. ואי סלקא דעתך מצוה, מצא קצור אינו קוצר?!** מצוה
19 **לקצור ולהביא! משנה גולה על ידי הבר, והבר גולה על ידי האב. הכל גולין על ידי**
20 **ישראל, וישראל גולין על ידיהן, חוץ מבר תושב. ובר תושב אינו גולה אלא על ידי גר תושב.**
21 **גמרא "האב גולה על ידי הבר". והאמרת יצא האב המכה את בנו! - דגמיר. - האמרת: אף**
22 **על גב דגמיר מצוה קעביד! - בשוליא דגמיר. - שוליא דגמיר חיותא היא דלמדיה! - דגמיר**
23 **אומנותא אחריתי. "והבר גולה על ידי האב" כו'. ורמינהו: "מכה נפש" - פרט למכה אביו!**
24 **אמר רב כהנא: לא קשיא, הא - רבי שמעון, והא - רבנן; לרבי שמעון דאמר: חנק המור**
25 **מסויף - שנגת סויף ניתנה לכפרה, שנגת חנק לא ניתנה לכפרה. לרבנן דאמרי: סויף המור**
26 **מחנק - הורג אביו [בשוגג] שנגת סויף הוא, ושנגת סויף ניתנה לכפרה. רבא אמר: פרט**
27 **לעושה חבורה באביו בשוגג. סלקא דעתך אמינא: ביון דכמוזי בר קמלא הוא - בשוגג נמי**
28 **ליגלי, קא משמע לן. "הכל גולין על ידי ישראל" וכו'. "הכל גולין על ידי ישראל" לאיתווי**
29 **מאי? לאיתווי עבד וכותי. תנינא להא, דתנו רבנן: עבד וכותי גולה ולוקה על ידי ישראל,**
30 **וישראל גולה ולוקה על ידי כותי ועבד. בשלמא עבד וכותי גולה על ידי ישראל ולוקה, גולה**
31 **- דקמליה, ולוקה - דלמניה. אלא ישראל גולה ולוקה על ידי כותי; בשלמא גולה - דקמליה.**
32 **אלא לוקה אפאי, דלמניה? "ונשיא בעמך לא תאר" - בעושה מעשה עמך! אלא אמר רב**
33 **אחא בר יעקב: בגון שהעיד בו והזים. - דכוותיה גבי עבד - שהעיד בו והזים, עבד בר**
34 **עדות הוא?! אלא אמר רב אחא ברביה דרב איקא: הקא במאי עסקינן - בגון שהכהו הפאה**
שאיין

1 לרבות פבול יום — שאם נכנס למקדש ענוש כרת. לרבות מחוסר כיוורים — מאותן
2 טומאות הצריכות קרבן, וטבל והעריב שמשו ולא הביא כפרתו ונכנס למקדש — חייב.
3 וארבע טומאות הן הטעונות קרבן: חוב הזובה והיולדת והמצורע. **מעוד קאמינא** — עוד
4 טומאותו בר, "עוד" קרא יתרא, לדרשא הוא. **איכא דמתני לה** — להא דאמר ליה
5 ההוא מרבנן לרבא, והא דאבותיה רבינא,
6 אהא. אין צריך לומר חריש וקציר של
7 שביעית בו" דעל כרחך בשביעית דשמיטה
8 הכתוב מדבר, דאי כדכתיב, דאיום השביעי
9 קאי — מאי שנא חריש וקציר דנקט? אלא הכי
10 קאמר: ששת ימים תעבד ובשביעי תשבות,
11 והששה שאתה עובד בהן — בחריש ובקציר
12 תשבות. הנכנס לשביעית — (חריש של
13 שביעית) שלא יחרוש בששת חרישה המועלת
14 לשביעית. וקציר של שביעית הוצא למוצאי
15 שביעית — שאם הביאה שליש בשביעית —
16 מאז היא ראויה לקצור, ואם קצרה בשמינית
17 צריך לנהוג בה קדושת שביעית. **רבי ישמעאל**
18 **אומר מה חריש רשות בו** — ובשבת קאי.
19 ולחכי נקט חריש וקציר — לומר לך: מה
20 החריש שאני אוסר לך בשבת חריש לא רשות
21 הוא, שאני לומר חריש של מצוה, אף קציר רשות
22 אוסר לך אלא של רשות. יצא קציר העומר.
23 **אם מצא חרוש אינו צריך לחרוש** — אבל
24 קציר, אפילו מצא קצור — מצוה לקצור
25 לשמה, דכתיב "וקצרתם... והבאתם את
26 עומר". לאו מילתא היא דאמרי — שהיה לי
27 להשיבו תשובה נצחה, דקרא לאו במצוה
28 איירי. **מאי טעמא קציר דומיא דחריש** — מה
29 חריש בכל מקום, מצא חרוש אין מצוה
30 לחרוש — אף קציר בהכי עסקינן, שאם מצא
31 קצור אין מצוה לקצור. יצא קציר העומר,
32 שאפילו מצא קצור מצוה לקצור. ואי סלקא
33 דעתך מצוה — בקציר של מצוה, מצא קצור
34 אינו קוצר? תמימא היא זו. **משנה** על ידי
35 הבר — אם הרגו לבנו בשוגג. חוץ מבר תושב —
36 שאין ישראל גולה על ידו. הכל גולין — מפרש
37 בגמרא לאיתווי מאי. גמרא בשוליא דגמיר —
38 בלימוד חרש עעים, שאינו מלמדו תורה אלא
39 אומנות. שוליא = *יינד* ריבוי. חיותיה הוא —
40 ואף זו מצוה על האב ללמדו. דילפינן לה מקרא
41 בפרק קמא דקדושין (ל.ב.) דכתיב "ראה חיים עם
42 אשה אשר אהבת", הקיש אומנות שהוא חיותו
43 לאשה: כשם שאביו חייב להשיאו אשה כדכתיב
44 "וקחו לבנים נשים", כך חייב ללמדו אומנות.
45 מכה נפש — גבי הורג בשגגה כתיב, 'לנפש שמה
46 מכה נפש בשגגה'. **פרט למכה אביו** — בלא
47 חייב גלות אלא למי שהכאתו תלויה בנפשו,
48 שאינו חייב עליו אלא אם כן הרגו. יצא מכה
49 אביו שהוא חייב עליו מיתה בחבורה בעלמא.
50 וקא סלקא דעתין דממעט ליה מגלות אפילו הרגו. לרבן שמעון דאמר — בסנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (מ.ט.א.) חנק המור מסיף, ולדידיה הוהורג את אביו בתנן. דתנן (שם פ.א.א.)
51 מי שנחייב שתי מיתות בית דין נידון בחמורה. וההורג אביו חייב שתי מיתות, שהעושה חבורה באביו מן הנחנקין הן, והמכה נפש מן הנחנקין, וכאן יש חבורת אביו וריצוה. ולרבי
52 שמעון דאמר חנק המור, אם היה זה מויד היה בתנן, ועבשיו שהוא שוגג — לא נתנה שגגתו לכפרה בגלות. אם נתנה תורה כפרה לשגגת סייף שהיא קלה, לא נתנה כפרה לשגגת
53 חנק, ולרבנן דאמרי סייף המור מוחנן הורג אביו שנגת סייף הוא — שהרי אילו מויד היה — נידון בחמורה שהיא סייף, ושנגת סייף נתנה לכפרה בגלות. **רבא אמר** — ברייתא נמי
54 רבנן, וההורג את אביו נמי גולה, דשגגת סייף היא. והא דקתני: פרט למכה אביו — לאו להורגו קא ממעיט, אלא בעושה בו חבורה בשוגג. לוקה דלפניה — ואמרין (בשבויעות) (לה.א.)
55 המקלל את חבריו עובר בלא תעשה, ואתאי ב"מה הצד" מהמקלל דיון ונשיא וחרש (סנהדרין טו.א.). שהעיד בו — שהוא חייב מלקות.

1 לרבות פבול יום — שאם נכנס למקדש ענוש כרת. לרבות מחוסר כיוורים — מאותן
2 טומאות הצריכות קרבן, וטבל והעריב שמשו ולא הביא כפרתו ונכנס למקדש — חייב.
3 וארבע טומאות הן הטעונות קרבן: חוב הזובה והיולדת והמצורע. **מעוד קאמינא** — עוד
4 טומאותו בר, "עוד" קרא יתרא, לדרשא הוא. **איכא דמתני לה** — להא דאמר ליה
5 ההוא מרבנן לרבא, והא דאבותיה רבינא,
6 אהא. אין צריך לומר חריש וקציר של
7 שביעית בו" דעל כרחך בשביעית דשמיטה
8 הכתוב מדבר, דאי כדכתיב, דאיום השביעי
9 קאי — מאי שנא חריש וקציר דנקט? אלא הכי
10 קאמר: ששת ימים תעבד ובשביעי תשבות,
11 והששה שאתה עובד בהן — בחריש ובקציר
12 תשבות. הנכנס לשביעית — (חריש של
13 שביעית) שלא יחרוש בששת חרישה המועלת
14 לשביעית. וקציר של שביעית הוצא למוצאי
15 שביעית — שאם הביאה שליש בשביעית —
16 מאז היא ראויה לקצור, ואם קצרה בשמינית
17 צריך לנהוג בה קדושת שביעית. **רבי ישמעאל**
18 **אומר מה חריש רשות בו** — ובשבת קאי.
19 ולחכי נקט חריש וקציר — לומר לך: מה
20 החריש שאני אוסר לך בשבת חריש לא רשות
21 הוא, שאני לומר חריש של מצוה, אף קציר רשות
22 אוסר לך אלא של רשות. יצא קציר העומר.
23 **אם מצא חרוש אינו צריך לחרוש** — אבל
24 קציר, אפילו מצא קצור — מצוה לקצור
25 לשמה, דכתיב "וקצרתם... והבאתם את
26 עומר". לאו מילתא היא דאמרי — שהיה לי
27 להשיבו תשובה נצחה, דקרא לאו במצוה
28 איירי. **מאי טעמא קציר דומיא דחריש** — מה
29 חריש בכל מקום, מצא חרוש אין מצוה
30 לחרוש — אף קציר בהכי עסקינן, שאם מצא
31 קצור אין מצוה לקצור. יצא קציר העומר,
32 שאפילו מצא קצור מצוה לקצור. ואי סלקא
33 דעתך מצוה — בקציר של מצוה, מצא קצור
34 אינו קוצר? תמימא היא זו. **משנה** על ידי
35 הבר — אם הרגו לבנו בשוגג. חוץ מבר תושב —
36 שאין ישראל גולה על ידו. הכל גולין — מפרש
37 בגמרא לאיתווי מאי. גמרא בשוליא דגמיר —
38 בלימוד חרש עעים, שאינו מלמדו תורה אלא
39 אומנות. שוליא = *יינד* ריבוי. חיותיה הוא —
40 ואף זו מצוה על האב ללמדו. דילפינן לה מקרא
41 בפרק קמא דקדושין (ל.ב.) דכתיב "ראה חיים עם
42 אשה אשר אהבת", הקיש אומנות שהוא חיותו
43 לאשה: כשם שאביו חייב להשיאו אשה כדכתיב
44 "וקחו לבנים נשים", כך חייב ללמדו אומנות.
45 מכה נפש — גבי הורג בשגגה כתיב, 'לנפש שמה
46 מכה נפש בשגגה'. **פרט למכה אביו** — בלא
47 חייב גלות אלא למי שהכאתו תלויה בנפשו,
48 שאינו חייב עליו אלא אם כן הרגו. יצא מכה
49 אביו שהוא חייב עליו מיתה בחבורה בעלמא.
50 וקא סלקא דעתין דממעט ליה מגלות אפילו הרגו. לרבן שמעון דאמר — בסנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (מ.ט.א.) חנק המור מסיף, ולדידיה הוהורג את אביו בתנן. דתנן (שם פ.א.א.)
51 מי שנחייב שתי מיתות בית דין נידון בחמורה. וההורג אביו חייב שתי מיתות, שהעושה חבורה באביו מן הנחנקין הן, והמכה נפש מן הנחנקין, וכאן יש חבורת אביו וריצוה. ולרבי
52 שמעון דאמר חנק המור, אם היה זה מויד היה בתנן, ועבשיו שהוא שוגג — לא נתנה שגגתו לכפרה בגלות. אם נתנה תורה כפרה לשגגת סייף שהיא קלה, לא נתנה כפרה לשגגת
53 חנק, ולרבנן דאמרי סייף המור מוחנן הורג אביו שנגת סייף הוא — שהרי אילו מויד היה — נידון בחמורה שהיא סייף, ושנגת סייף נתנה לכפרה בגלות. **רבא אמר** — ברייתא נמי
54 רבנן, וההורג את אביו נמי גולה, דשגגת סייף היא. והא דקתני: פרט למכה אביו — לאו להורגו קא ממעיט, אלא בעושה בו חבורה בשוגג. לוקה דלפניה — ואמרין (בשבויעות) (לה.א.)
55 המקלל את חבריו עובר בלא תעשה, ואתאי ב"מה הצד" מהמקלל דיון ונשיא וחרש (סנהדרין טו.א.). שהעיד בו — שהוא חייב מלקות.

60 הַרְשָׁה, אִינּוּ הוֹרֵשׁ – אינו מצווה לשוב ולחורשה לשם מצות
 61 העומר, אזי אף אם לא מצא שדה חרושה, אלא מוטל עליו
 62 לחרוש השדה לצורך העומר, מכל מקום לֹא מְצוּה – אין מצוה
 63 בעצם החרישה. ונמצא, שבהכרח צריך לומר שהכתוב 'בחריש'
 64 ובקציר תשבות' עוסק בחרישה של רשות, ולפיכך יש ללמוד
 65 הימנו אף לענין קצירה, שאין לאסור בשבת אלא קצירה של
 66 רשות, אבל קצירת העומר שהיא מצוה, שהרי אף אם מצא קצור
 67 חייב לשוב ולקצור לשם מצות העומר, הרי היא דוחה את השבת.
 68 הגמרא מקשה על דברי רבא מברייתא: אִינּוּ בְרִינָא [הקשה] וְרִבְנָא
 69 לְרִבְנָא, שנינו במשנה (לעיל ע"א), יֵצֵא הָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנֵו, וְהָרִב
 70 הָרוּדָה אֶת תְּלֵמִידוֹ, וְשָׁלַח בֵּית דִּין, שכל אלו אם הרגו בשוגג אינם
 71 גולים, לפי שעוסקים במצוה. ויש להקשות על כך, אִמָּאי – מדוע
 72 יש לדון את האב המכה בנו כעוסק במצוה, לִמָּאי – הרי אפשר
 73 לומר דַּבְּיָן דְּאִילּוּ נְמִיר לֹא מְצוּה – שמאחר ואילו היה הבן לומד
 74 כשורה לא היתה מצוה על האב להכותו, הֲשָׂתָא נְמִי לֹא מְצוּה –
 75 אף עכשיו אם לא למד הבן כראוי והוצרך האב להכותו, אין לזון
 76 הכאה זו אלא הכשר מצוה, ואם כן, מדוע אין האב גולה על ידה.
 77 השיב רבא לרבינא: הָתָם – שם לגבי האב המכה בנו, אָף עַל גַּב
 78 דְּנְמִיר נְמִי מְצוּה קָא עָבִיר – אף אם הבן לומד כשורה יש מצוה על
 79 האב להכותו, דְּכָתִיב (משלי כט ז) יֵסֵר בְּנֶךְךָ וַיִּנְיָהְךָ, ולפיכך לעולם
 80 יש לדון את האב כעוסק במצוה.
 81 הָדֵר – לאחר מכן אָמַר רָבָא, לֹא מִלְּתָא הִיא דְּאָמְרִי – אין הדבר
 82 כפי שאמרתי, כלומר, טוב יותר היה להשיבו תשובה אחרת, שיש
 83 להוכיח שאין המקרא עוסק בחרישה של מצוה, שהרי קָצִירָה
 84 דִּמְרִינָא דְּחָרִישָׁה – דימה הכתוב קצירה לחרישה, ולפיכך יש לומר,
 85 מָה מְצִינוּ לגבי חָרִישָׁה שאם מְצָא חָרוּשׁ אִינּוּ הוֹרֵשׁ – שאף אם
 86 נאמר שיש מצוה בחרישה לצורך העומר, מכל מקום לא חייבה
 87 התורה לחרוש לצורך העומר, אלא אם מצא שדה חרושה רשאי
 88 הוא לזרוע בה לצורך העומר, אָף קָצִירָה נְמִי (מְצָא קָצִיר אִינּוּ
 89 קוֹצֵר) – אין הכתוב עוסק אלא באופן שאם ימצא קצור אינו חייב
 90 לקצור, וְאִי סָלְקָא דְּעָתֵדָה – ואם תאמר שהמקרא עוסק בקצירת
 91 העומר שהיא מְצוּה, כיצד יתכן לומר שאם מְצָא קָצִיר אִינּוּ קוֹצֵר,
 92 הרי מְצוּה היא לְקָצוֹר וּלְהַבְיֵא לשם העומר. ובהכרח שאין הכתוב
 93 עוסק בקצירת העומר אלא בקצירה של רשות, ועל כן ניתן לדייק
 94 מכאן שקצירה של מצוה דוחה את השבת.

משנה

95 משנה זו מבארת מי הם הגולים לערי מקלט אם הרגו בשגגה, ומי
 96 הם אלו שבהריגתם מתחייבים גלות.
 97 הָאֵב גוֹלָה עַל יְדֵי הַרִיגַת הַבֵּן, כלומר, אם הרג האב את בנו בשוגג
 98 הרי הוא גולה לעיר מקלט. וְהַבֵּן גוֹלָה עַל יְדֵי הַרִיגַת הָאֵב.
 99 הַבֵּל גוֹלִין לעיר מקלט על ידי הריגת אדם מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן יִשְׂרָאֵל גוֹלִין
 100 עַל יְדֵי הֵן – על הריגת כל אדם, חוץ מִנֵּר תוֹשֵׁב, שאם הרג ישראל
 101 בשגגה אינו גולה אלא נהרג.
 102 וְנֵר תוֹשֵׁב שהרג אינו גולה לעיר מקלט אֲלָא עַל יְדֵי הַרִיגַת נֵר תוֹשֵׁב
 103 כמותו.

גמרא

104 הגמרא מבררת באיזה אופן גולה האב בהריגת בנו: שנינו במשנה,
 105 הָאֵב גוֹלָה עַל יְדֵי הַרִיגַת הַבֵּן, מקשה הגמרא: וְהָאָמְרַת – והרי שנינו
 106 במשנה לעיל (ע"א), יֵצֵא הָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנֵו והרגו בשגגה, שאינו
 107 גולה על ידו, לפי שעסק במצות חינוכו, והרי זה סותר לדברי
 108 המשנה כאן שהאב גולה בהריגת בנו.
 109 מתרצת הגמרא: משנתנו עוסקת באב המכה את בנו לאחר דְּנְמִיר
 110 – שכבר למד כל צרכו, ואין האב מצווה להכותו, ונמצא שאינו
 111 עוסק במצוה, ולפיכך אם הרגו בשגגה גולה.
 112 שבה הגמרא ומקשה: וְהָאָמְרַת – והרי נתבאר לעיל, דָּאָף עַל גַּב

1 'שָׂמָא יְהִי' ותיבת 'יהיה' באה לרבות שטמא יהיה מִכָּל מְקוֹם, כלומר,
 2 שכל אדם טמא הנכנס למקדש חייב כרת, אף אם נטמא
 3 לצורך מת מצווה.

4 שב רב אדא בר אבהו ומקשה לרבא: כיצד יכול אתה לרבות
 5 מתיבת 'יהיה' את הנטמא למת מצווה, הרי הָהוּא מִיָּצֵי לִיה
 6 לְבִדְתָנְיָא – תיבה זו נצרכת למה ששינונו בברייתא, 'שָׂמָא יְהִי'
 7 לְרִבּוֹת אֶת הַמְּבּוֹל יוֹם – שאפילו אם טבל אדם לטומאתו עדיין
 8 אינו טהור עד שיעריב שמשו, ואם נכנס למקדש קודם הערב
 9 שמש חייב כרת, 'שׂוּמְאָתוֹ בּו' לְרִבּוֹת אֶת הַמְּקוֹסֵר בִּישׁוּרִים – שאף
 10 אם טבל אדם לטומאתו והעריב שמשו, מכל מקום אם הוא נמנה
 11 על 'מחוסרי הכפרה', דהיינו, אלו הטמאים הצריכים להביא קרבן
 12 לטומאתם, ונכנס לבית המקדש קודם שהביא את קרבנו, הרי הוא
 13 חייב כרת. ומאחר והוצרכה תיבת 'יהיה' לרבות את הטבול יום,
 14 אם כן מניין יש ללמוד שאף אדם הנטמא במת מצווה אם נכנס לבית
 15 המקדש קודם שנטהר חייב כרת.

16 אָמַר לִיה רבא, אֲנָא מ'עוֹד' (שׂוּמְאָתוֹ) קָא אָמִינָא – כוונתי היתה
 17 לומר, שיש ללמוד דין זה שאף הנטמא למת מצווה אסור להכנס
 18 למקדש, מתיבת 'עוד' שבמקרא 'עוֹד טְמָאָתוֹ בּו', שתיבה זו
 19 מיותרת היא לדרשה.

20 הגמרא מביאה שיש השונים את כל הסוגיא שהוזכרה לעיל (ע"א)
 21 לענין 'מצוה והכשר מצוה' – על ענין אחר: אִינּוּ דְּמִתְנֵי לָהּ – יש
 22 השונים את השאלה שאל אותה תלמיד את רבא לעיל (ע"א)
 23 'ממאי דמחטבת עצים דרשות' ואת כל הסוגיא שלאחריה, אֲנָא –
 24 על ענין זה. נאמר במקרא (שמות לד כא) 'שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם
 25 הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת, בְּחָרִישׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת', ונחלקו התנאים על מה
 26 נאמר ציווי הכתוב לשבות בחריש ובקציר. דעת רבי עקיבא היא,
 27 שאין לפרש את המשך הכתוב כתחילתו לענין שביבת שבת, שאם
 28 כן מדוע נקט דין שביבתה רק לגבי חריש וקציר. אלא בהכרח כוונת
 29 הכתוב לענין שביבת השנה השביעית. ועתה הוא מביא מה בא
 30 מקרא זה ללמדנו. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אִינּוּ צָרִיד הַכְּתוּב לִזְמִיר לְאִסוּר
 31 אֶת הַחָרִישׁ שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית עֲצֻמָּה, וְכֵן אִינּוּ צָרִיד לִזְמִיר אֶת
 32 הַקָּצִיר שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית, שְׁהָרִי בְּכָר אָמַר מְקַרְא אַחַר לְעֵנִן זֶה
 33 (ויקרא כה ד"ד) 'שִׁדְרָה לֹא תוֹרַע וּבְרִמָּה לֹא תוֹמְדוּ, אֶת סִפְיָם קְצִירְךָ לֹא
 34 תְקַצֹּר'. אֲלָא כוונת הכתוב היא לאסור אֲפִילוּ אֶת הַחָרִישׁ שֶׁל עֵרֵב
 35 הַשְּׁבִיעִית שֶׁנֶּכְנַס לְשַׁנַּת הַשְּׁבִיעִית, כלומר, שאסור לחרוש בשנה
 36 הששית באופן המועיל לשנה השביעית, וכן בא הכתוב לאסור את
 37 הַקָּצִיר שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שֶׁנֶּכְנַס לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, דהיינו, שאם
 38 צמחה בשדה תבואה שהייתה ראויה להיקצר בשנה השביעית, יש
 39 לנהוג בה כדושת שביעית, אף אם נקצרה בשנה השמינית.

40 אמנם דעת רבי ישמעאל היא שאין צריך להעמיד המקרא לענין
 41 השנה השביעית, אלא ניתן לפרשו כפשוטו לענין שביבת השבת.
 42 והוא מפרש מדוע נקט הכתוב 'חריש וקציר' בדווקא. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
 43 אָמַר, כוונת הכתוב היא שיש ללמוד את דין הקציר מדין החריש,
 44 מָה חָרִישׁ רְשׁוּת – כשם שהחרישה שאסרה תורה לעשות בשבת
 45 חרישה של רשות היא, שהרי אין אופן של חרישה שהיא מצוה,
 46 אָף הַקָּצִיר שאסר הכתוב לעשות בשבת היינו קצירה של רשות,
 47 יֵצֵא קָצִיר השעורים לצורך הבאת העומר שְׁהוּא מְצוּה, ואינו בכלל
 48 ציווי הכתוב לשבות, ולפיכך הרי הוא דוחה את השבת.

49 הגמרא מקשה על דברי רבי ישמעאל שאין הכתוב עוסק בחרישה
 50 של מצוה: אָמַר לִיה הָהוּא מְרַבֵּן ו- אחד החכמים] לְרָבָא, מִמָּאי
 51 דְּחָרִישָׁה דְּרְשׁוּת – מנין לו לרבי ישמעאל שהמקרא עוסק בחרישה
 52 של רשות, ולפיכך יש ללמוד מכאן שלא נאסר בשבת אלא קציר
 53 של רשות ולא של מצוה, דְּלִמָּא – הרי יתכן לומר שהכתוב עוסק
 54 בְּחָרִישׁ שְׁדָה לְצוּרֵךְ הַעוֹמֵר, דְּמְצוּהָ הִיא, וְאֲפִילוּ הָכִי אָמַר רְחִמָנָא
 55 תִּשְׁבֹּת – ואף על פי כן אמרה תורה שיש לשבות מחרישה זו,
 56 שאין היא דוחה את השבת, וממילא אף קצירת העומר לא תדחה
 57 את השבת.

58 אָמַר לִיה רבא, אי אפשר לומר כן, לפי שאין מצוה בחרישת שדה
 59 לצורך העומר, דַּבְּיָן דָּאָם מְצָא לְצוּרֵךְ הַעוֹמֵר שְׁדָה שְׁהוּא כְּבַר

60 לפיכך איהו נמי - אף גר תושב שהרג חבירו בדרך ירידה סני ליה
 61 די לו בעונש גלות. אבל דרף עלייה דישאל פטור - שישאל
 62 ההורג את חבירו בשגגה בדרך עליה פטור מגלות, הוא - גר תושב
 63 שהרג את חבירו הגר תושב בדרך עליה, נהרג.
 64 מקשה על כך הגמרא: אמר ליה רבא לרב חסדא, ולאן קל נהומר
 65 הוא - האם אין לפטור אותו ממייתה כשהרג בדרך עליה מקל
 66 וחומר, ומה ההורג בדרך ירידה נחייב בה חומרא, דישאל גלי -
 67 שישאל את חבירו בהורג את חבירו בדרך ירידה נחייב בגלות, מכל מקום
 68 איהו נמי סני ליה בגלות - גר תושב שהרג חבירו בדרך ירידה די
 69 לו בגלות, אם כן, היתכן לומר שאם הרג בדרך עלייה, שמצינו בה
 70 קולא, דישאל ההורג חבירו בדרך עליה פטור מגלות, איהו נהרג
 71 - יהא הגר תושב נהרג.
 72 ומחמת קושיא זו מיישב רבא את הסתירה שבין המשנה לברייתא
 73 באופן אחר: אלא אמר רבא, הברייתא המחייבת מיתה לגר תושב
 74 שהרג את חבירו בשגגה, עוסקת באומר מותר - בגר תושב סובר
 75 שמוותר לו להרוג את חבירו, ובאופן כזה הוא נידון כמזיד ונהרג.
 76 אמר ליה אבאי לרבא, אם אומר מותר הוא, שלא ידע שאסור
 77 להרוג, אם כן אנוס הוא, ומדוע נהרג.
 78 אמר ליה רבא, שאני אומר - וכו' שהאומר מותר קרוב למיד הוא,
 79 לפי שהיה לו ללמוד שאסור לעשות כן, ועל כן אינו גולה אלא
 80 נהרג.
 81 הגמרא מבארת שרב חסדא ורבא שנחלקו כאן כיצד לבאר את
 82 הברייתא הולכים לשיטתם: ואזי למעמייהו - רבא ורב חסדא
 83 שנחלקו אם להעמיד את הברייתא והמחייבת מיתה לגר תושב
 84 שהרג את חבירו בהורג בדרך עליה או באומר מותר, סוברים כל
 85 אחד כשיטתו, שכן מצינו שנחלקו במקום אחר האם האומר מותר
 86 קרוב למזיד הוא, או שאנוס הוא. דאיתמר - שכך נאמרה מחלוקת
 87 בבית המדרש, לגבי גר תושב שראה דמות מרחוק, וקפיד היה
 88 שבהמה היא והרגה, ונמצא שהוא אדם, או שראה דמות אדם
 89 וכסבור היה שבנעני הוא והרג, ונמצא שהוא גר תושב. רבא אומר
 90 חייב ההורג מיתה, לפי שאדם האומר שמוותר להרוג קרוב למזיד
 91 הוא, שכן היה לו ללמוד שאסור לעשות זאת, ואף זה שסבור היה
 92 שהיא בהמה ונמצא אדם יש לדמותו לאומר מותר, שכן היה לו
 93 לעיין מתחילה היטב. רב חסדא אומר, פטור ההורג ממייתה, מאחר
 94 שהאומר מותר אנוס הוא, ואף אדם זה שסבור היה שהורג בהמה
 95 אנוס הוא בהריגתו זו.
 96 מבואר הוא כן, שנחלקו רבא ורב חסדא בדין האומר מותר אם
 97 אנוס הוא או קרוב למזיד. ונמצא שנחלקו כאן לשיטתם, רבא
 98 הסובר שאומר מותר קרוב למזיד הוא, פירש את דברי הברייתא
 99 המחייבת מיתה לגר תושב שהרג גר תושב באופן שהיה אומר
 100 מותר, אמנם רב חסדא הסובר שאומר מותר אנוס הוא לא יכול
 101 היה לפרש כן, אלא הוצרך להעמיד הברייתא בדרך עליה.
 102 הגמרא מקשה על שיטת רב חסדא: איתנייהו - הקשהו רבא לרב
 103 חסדא, נאמר במקרא (בראשית כ א) שאמר הקדוש ברוך הוא
 104 לאבימלך לאחר שלקח את שרה' הנה' מת על האשה אשר לקחת',
 105 מאי לאו - האם אין כוונת המקרא שחייב הוא מיתה בידי אדם -
 106 בדיני בני נח, על שלקח אשת איש, על אף שאומר מותר היה,
 107 שהרי סבור היה שאחות אברהם היא. ויש ללמוד מכאן שאומר
 108 מותר קרוב למזיד הוא, ושלא כדברי רב חסדא הסובר שאנוס
 109 הוא.
 110 דוחה הגמרא: לא - אין הכוונה שחייב מיתה בבית דין, אלא
 111 שנתחייב מיתה בידי שמים. דיקא נמי - ואף יש לדייק כן מדברי
 112 הכתוב, דכתיב (1 עש) שאמר הקדוש ברוך הוא לאבימלך יצאשך
 113 גם אנכי אותך מהמזא לוי, ויש לדייק מתיבת 'לוי' שאין החטא אלא
 114 כלפי שמים, אך אינו חייב על כך בדיני אדם.
 115 מקשה הגמרא על דיוק זה: ולמעמייהו - ולשיטתך, כיצד ניתן לפרש
 116 את דברי המקרא (שם לט ט) שאמר יוסף לאשת פוטיפר, יצאשך
 117 אעשה הרעה הגדולה הזאת והחטאתי לאלהים, האם גם שם יש
 118 לפרש שהחטא יהיה רק לאלהים ולא לאדם, הלא ודאי היה

1 שאין בה תשלומים של שנה פרוטה, שבאופן כזה יש חיוב מלקות
 2 בהכאה זו, דאמר רבי אמי אמר רבי יוחנן, הנהו אדם לחבירו הפאה
 3 שאין בה שנה פרוטה, הרי זה לוקה, לפי שעבר על איסורי התורה
 4 (דברים כה א) 'לא יסוף פן יסוף', וסובר התנא של הברייתא דלא
 5 מקשינן הפאה לקלה - שאין מקשים את דין ההכאה לדין
 6 הקלה, ולפיכך אף שישאל המקלל כותי אינו לוקה, מאחר
 7 שאינו עושה מעשה 'עמך', מכל מקום המכוח הכאה שאין בה
 8 שנה פרוטה הרי הוא לוקה, ובאופן זה עוסקת הברייתא
 9 שהישאל לוקה על ידי עבד וכותי, וכן הם לוקים על ידי ישראל.
 10 שנינו במשנה, הכל גולין על ידי ישראל וישראל גולין על ידיהם
 11 הויז מעל ידי גר תושב וכו'.
 12 הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה: אלמא - מבואר מדברי
 13 המשנה, שגר תושב כעובד פוכבים הוא, שאינו בתורת דין גלות
 14 לעיר מקלט, שהרי אין הוא גולה על ידי הריגת ישראל, אלא
 15 נהרג, וכן אין ישראל גולה על הריגתו. ויש להקשות על כך, אימא
 16 - אמור את הדין המבואר בפיפא של המשנה, גר תושב גולה על
 17 ידי הריגת גר תושב, ומשמע שדינו כישאל הגולים לערי מקלט
 18 בהריגת חביריהם בשגגה.
 19 מתרצת הגמרא: אמר רב פהנא, לא קשיא, כאן - הסיפא עוסקת
 20 בגר תושב שהרג גר תושב, ובזה אכן נאמר בו דין גלות, כאן -
 21 הרישא עוסקת בגר תושב שהרג ישראל, שאינו גולה לעיר מקלט,
 22 לפי שלא די לו בעונש גלות.
 23 הגמרא מביאה שיש המביאים את דברי רב כהנא לענין יישוב
 24 סתירה בין המקראות: אימא דרמי קראי אהרבי - יש המקשים
 25 סתירה בין הפסוקים, כתיב (במדבר לח טו) 'לכני ישראל ולגר ולתושב
 26 בתוכם תהייה שש הערים', ומבואר מדברי הכתוב שערי מקלט
 27 נועדו אף לגר תושב, ומאידך, כתיב (שם יב) 'והיו לכם הערים
 28 למקלט', ויש לדייק מדברי הכתוב שרק 'לכם' - לבני ישראל נועדו
 29 ערי המקלט, ולא לגרים - ולאו לגר תושב.
 30 מתרצת הגמרא: אמר רב פהנא, לא קשיא, כאן - המקרא הממעט
 31 גרים מדין גלות לעיר מקלט עוסק בגר תושב שהרג ישראל, כאן -
 32 המקרא המרבה אף את הגרים עוסק בגר תושב שהרג גר תושב.
 33 הגמרא מקשה סתירה בין המשנה לברייתא לגבי דין גר תושב
 34 שהרג גר תושב: נתבאר במשנה, שגר תושב גולה על ידי הריגת
 35 גר תושב אחר. ורמינהו - יש להקשות על כך מדברי הברייתא,
 36 העוסקת בדינים של בני נח העוברים על אחת משבע המצוות
 37 שנוצטו בהן, שהדין בהם הוא שאוהרתן זו היא מיתתן, דהיינו,
 38 שאם עברו על אחת מן האזהרות שהזכיר חייבים מיתה. ועל כך
 39 אומרת הברייתא, לפיכך - מאחר וחייבים הם מיתה אם עברו על
 40 אחת מן המצוות שנוצטו בהן, אזי גר תושב ועובד פוכבים שהרגו
 41 אפילו בשוגג, הרי הם נהרגין, לפי שהדין בבני נח הוא שאינם
 42 צריכים התראה קודם העבירה, אלא אפילו אם עברו בשוגג הרי
 43 הם נהרגים. ויש ללמוד מדברי הברייתא, דקתני - שהיא שונה את
 44 דינו של גר תושב דימא דעובד פוכבים - כמו דינו של עובד
 45 כוכבים, מה עובד פוכבים לא שנה דקטל פרי מיניה - בין אם הרג
 46 בשגגה את בן מינו, כלומר גוי כמותו, ולא שנה דקטל דלאו פרי
 47 מיניה - ובין אם הרג בשגגה את מי שאינו בן מינו, דהיינו אדם
 48 מישאל, בכל ענין הרי הוא נהרג, אף גר תושב כן דינו, לא שנה
 49 דקטל פרי מיניה - בין אם הרג בשגגה את בן מינו, דהיינו גר תושב
 50 כמותו, ולא שנה דקטל דלאו פרי מיניה - ובין אם הרג בשגגה למי
 51 שאינו בן מינו, דהיינו אדם מישאל, בכל ענין הרי הוא נהרג. והרי
 52 זה סותר לדין המבואר במשנתנו, שגר תושב שהרג גר תושב
 53 גולה לעיר מקלט.
 54 מתרצת הגמרא: אמר רב תפא, לא קשיא, כאן - המשנה עוסקת
 55 באופן שהרגו הגר תושב לחבירו בדרך ירידה, ועל כן הוא גולה
 56 לעיר מקלט, וכאן - הברייתא עוסקת כשהרגו בדרך עלייה, ועל כן
 57 אינו גולה אלא נהרג.
 58 ומבארת הגמרא את סיבת החילוק כזה: דרף ירידה דישאל גלי -
 59 שישאל ההורג את חבירו בשגגה בדרך ירידה הרי הוא גולה

מכות. אלו הן הגולין – פרק שני דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) – רכט רש"י

1 שאין בה שוה פרושה – שאם יש בה תשלומי פרושה – משלם ואינו לוקה. ודילפינן
2 בכבותות ב"אלו נערות" (לבב). בפירוש ריבנה תורה חובל בחבירו לתשלומין, וכי אין
3 בה שוה פרושה לוקה שעבר על "לא תסיף" [פן יוסיף] (דברים כה). ולא מקשינן הכאה
4 לקללה – לומר שבשם שאינו לוקה על קללתו דכתיב "בעמך" – כך לא ילקה על
5 הכאתו. ופלוגתא היא בסנהדרין, דאיכא דמקיש

6 איכא דלא מקיש. חוץ מגר תושב – ומשמע
7 דמתריוויה ממעט ליה, דלא הוא גולה על ידי
8 הריגתו אלא נהרג, ולא ישראל גולה עליו. לא
9 קשיא בו גר תושב שהרג גר תושב – גולה,
10 כדקתני בהדיא. ורישא כשהרג את ישראל אינו
11 גולה – דלא סגי ליה בגלות. לפיכך – אשבע
12 מנות שנצטוו בני נח קאי. וקיימא לן אהדרתו וזו
13 היא מיתתו, לפיכך גר תושב או גוי שהרגו –
14 נהרגו, ואפילו בשוגג, שאין בני נח צריכין
15 התראה, כדאמרין בסנהדרין (נז"א). טו נה לא
16 שנת קמל בר מיניה – גוי כמותו, לאו בר מיניה
17 – ישראל. אף גר תושב לא שנת קמל בר מיניה
18 – גר תושב כמותו. דלאו בר מיניה – ישראל.
19 באומר מותר – נהרג, דלאו בר גלות הוא. ואודו
20 למעמייהו – רב חסדא דלא בעי לשנויי באומר
21 מותר. דקסבר אנטו הוא. ורבא דאמר נהרג
22 כסבור בהמה – הרי זה כאומר מותר, שהיה לו
23 ללמוד. ואף זה היה לו לעיין, ובגר תושב
24 עסקין. חיוב – מיתה. מאי לאו כיוי אדם –
25 בדיני בני נח. וזה אומר מותר היה – כסבור
26 אחות אברהם היא. לאלהים ולא לאדם – והלא
27 יודע שהיא אשת איש? חנוני גם צדיק תהרגו –
28 קא סלקא דעתיה שהורגו לו הקדוש ברוך הוא,
29 אלמא אנטו הוא. בקא מהרדי ליה עליוהי –
30 לא הודה לבריה, שהשיב לו תשובה שחיבי
31 מיתה. שאינו צדיק ברבר, שהיה לו ללמוד דרך
32 ארץ, כדמפרש ואזיל.

משנה

1 **שָׁאִין בְּהָ שְׁוֵה פְרוּשָׁה. דְּאָמְרֵי רַבִּי אֱמִי אָמְרֵי רַבִּי**
2 **יִחְזִין: הִכְהוּ הַפָּאָה שְׁאִין בְּהָ שְׁוֵה פְרוּשָׁה - לֹא־קָה.**
3 **וְלֹא מִקְשִׁינֵי הַפָּאָה לְקַלְלָהּ. "חוּץ מִעַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב"**
4 **וְכוּ'. אֱלִמָּא גֵר תּוֹשֵׁב גּוֹי הוּא. אִימָא סִפָּא: גֵר**
5 **תּוֹשֵׁב גּוֹלָה עַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב! אָמְרֵי רַב פְּהֵנָא: לֹא**
6 **קְשִׁיָא, פָּאן - בְּגֵר תּוֹשֵׁב שְׁהַרְגֵי גֵר תּוֹשֵׁב, פָּאן -**
7 **בְּגֵר תּוֹשֵׁב שְׁהַרְגֵי יִשְׂרָאֵל. אִיפָא דְרַמִּי קְרָאִי אֲהַרְדִּי;**
8 **פְּתִיב "לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי וְלְתוֹשְׁבֵי בְּתוּכֶם תִּהְיֶינָה**
9 **שְׁשֵׁי הָעָרִים", וְכִתְיִב "וְהָיוּ לְכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט" -**
10 **לְכֶם וְלֹא לְגֵרִים! אָמְרֵי רַב פְּהֵנָא: לֹא קְשִׁיָא, פָּאן**
11 **- בְּגֵר תּוֹשֵׁב שְׁהַרְגֵי יִשְׂרָאֵל, פָּאן - בְּגֵר תּוֹשֵׁב**
12 **שְׁהַרְגֵי גֵר תּוֹשֵׁב. וְרַמִּינְהוּ: לְפִיכֵךְ גֵר וְגוֹי שְׁהַרְגוּ**
13 **- נִהְרְגוּ; קִתְּנֵי גֵר דְּמִיָּא דְגּוֹי: מַה גּוֹי, לֹא שְׁנָא**
14 **דְקַטְל בְּרַ מִינֵיהּ וְלֹא שְׁנָא דְקַטְל דְלָאוּ בְרַ מִינֵיהּ -**
15 **נִהְרְגֵי, אִף גֵר, לֹא שְׁנָא דְקַטְל בְּרַ מִינֵיהּ וְלֹא שְׁנָא**
16 **קַטְל דְלָאוּ בְרַ מִינֵיהּ - נִהְרְגֵי! אָמְרֵי רַב חֲסָדָא: לֹא**
17 **קְשִׁיָא: פָּאן - שְׁהַרְגוּ דְרַךְ יְרִידָה, פָּאן - שְׁהַרְגוּ**
18 **דְרַךְ עֲלִיָּה. דְרַךְ יְרִידָה, דִּישְׂרָאֵל גְּלִי - אִיהוּ נְמוּ**
19 **סְנֵי לִיָּה בְּגִלּוּת. דְרַךְ עֲלִיָּה, דִּישְׂרָאֵל פְּטוּר - הוּא**
20 **נִהְרְגֵי. אָמְרֵי לִיָּה רַבָּא: וְלָאוּ קַל וְחֹמֶר הוּא? וְמַה**
21 **דְרַךְ יְרִידָה דִּישְׂרָאֵל גְּלִי - אִיהוּ נְמוּ סְנֵי לִיָּה בְּגִלּוּת,**
22 **דְרַךְ עֲלִיָּה דִּישְׂרָאֵל פְּטוּר, אִיהוּ נִהְרְגֵי! אֱלֵא אָמְרֵי**
23 **רַבָּא: בְּאֹמְרֵי מוֹתֵר. אָמְרֵי לִיָּה אֲבִי: אֹמְרֵי מוֹתֵר -**

24 **אָנוּם הוּא! אָמְרֵי לִיָּה: שְׁאִנֵי אֹמְרֵי, אֹמְרֵי מוֹתֵר - קְרוּב לְמוּיֵד הוּא. וְאֹדוּ לְטַעֲמִיָּהוּ,**
25 **דְּאִיתְמַר: פְּסָבּוּר בְּהִמָּה וְנִמְצָא אָדָם, גּוֹי וְנִמְצָא גֵר תּוֹשֵׁב. רַבָּא אֹמְרֵי: חַיִּיב, אֹמְרֵי מוֹתֵר**
26 **- קְרוּב לְמוּיֵד הוּא. רַב חֲסָדָא אֹמְרֵי: פְּטוּר, אֹמְרֵי מוֹתֵר - אָנוּם הוּא. אִיתִיבֵיהּ רַבָּא**
27 **לְרַב חֲסָדָא: "הִנֵּךְ מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לְקַחְתִּי", מַאי לָאוּ בִידֵי אָדָם? - לֹא, בִידֵי שְׁמַיִם.**
28 **דִּיקָא נְמוּ, דְכִתְיִב: "מִחֲמוּא לִי". - וְלְטַעֲמִיָּד, "חֲסָאֲתִי לְאֵלֵהִים", לְאֵלֵהִים וְלֹא לְאָדָם?**
29 **אֱלֵא, דִּינוּ מִסוּר לְאָדָם - הִכָּא נְמוּ דִינוּ מִסוּר לְאָדָם. אִיתִיבֵיהּ אֲבִי לְרַבָּא: "נִהְגֵי גַם**
30 **צְדִיק תִּהְרַג!" - הֵתֵם פְּדָקָא מְהַרְדֵי עֲלִיָּהוּ: "עֲתֵתָה הִשֵּׁב אֲשֶׁת הָאִישׁ פִּי נְבִיא הוּא",**
אשת

1 **אֱלִמָּא** גר תושב גוי הוא – (אינו) מדקדק מדאתי למעוטי גר תושב. לפי שאינו ממעט
2 אלא גר תושב שהרג ישראל, שאינו גולה אלא נהרג, וכן ישראל שהרג גר תושב
3 דפטור. דכן מוכיח לשון מתניתין דקתני "הכל גולין על ידי ישראל וישראל על ידי בולן חוץ
4 מגר תושב", דלא היי בבבל דהאי הכל דאין גולין על ידי ישראל, וכן ישראל אינו גולה על
5 ידו. (אלא) קא סלקא דעתיה דכיון דישראל אינו
6 גולה על ידי גר תושב, ולא גר תושב על ידי
7 ישראל – אלמא גר תושב דינו כגוי, אם כן הוא
8 הדין גר תושב לגר תושב, מיד דהוה אגוי לגוי.
9 ולכן קאמר: אימא סיפא וכו'. ומשני: רישא דוקא
10 קאמר – גר תושב לישראל, אבל גר תושב לגר
11 תושב לא, וכדמיימי' בתר הכי מקראי. ובתוספות
12 ראיתי שדחק לפרש דמעיקרא סלקא דעתיה דגר
13 תושב וישראל גולין זה על ידי זה, ו"חוצץ" דגר
14 תושב דקתני במתניתין אתא למעוטי שאין גר
15 תושב גולה על ידי הכל ולא הכל על ידו. ולא
16 ידענא מנאי קאמר, חדא, דכל היכא דקתני "חוצץ"
17 וכו' קאי אבל מה דלעיל מעניה. ואף אם תמצני
18 לומר דהאי "חוצץ" אתי למעוטי דלא הוי בכלל
19 ישראל לגלות על ידי הכל וכל על ידו. (מכל
20 מקום) קשה, דהא לא קתני כולל בני ישראל, ודא
21 ו"חוצץ" משמע דהוי לאפוקי אלפוסא מכללא. ועוד, דגר
22 תושב לאו בכלל ישראל הוא, ואמאי איצטרך
23 לאפוקי? ועוד קשה, דאם כן דסלקא דעתיה
24 מעיקרא דישאל וגר תושב גולין זה על ידי זה,
25 מאי קאמר: אלמא גר הוא? אי גוי – לא יגלה
26 ישראל על ידו, ולא הוא על ידי ישראל! דרך
27 עליה דישאל פטור הוא נהרג – ואם תאמר:
28 אכתי לא הויא דומיא דגוי, דאפילו דרך ירידה
29 נהרגו ויש לומר: דמכל מקום הוא דומיא דגוי, מה
30 גוי לא שנת בר מיניה לא שנת לאו בר מיניה כו',
31 ובכך הוי סגי דומיא דגוי בחדא מילתא. **אמר**
32 ליה רבא לא כל שכן הוא ומה דרך ירידה וכו' –
33 ואם תאמר: אדרבה, היא הנותנת דרך ירידה ניתן
34 לישראל לכפרה, דסגי ליה בגלות. אבל דרך
35 עליה לא ניתן לישראל לכפרה – חמור הוא
36 ואינו גולה. דלא סגי בגלות. דהכי נמי אמרין
37 בריש פרק קמא (מכות ב.ב.) ויש לומר: דלית ליה
38 האי טעמא. דדרך עליה לאו משום דלא סגי ליה
39 בגלות, אלא משום דקיל הוא ביותר מידיה, דהוי
40 אנטו חמור, והלכך לא נמיא דחמור ביותר
41 מידיה. **ואודו** לטעמייהו – רב חסדא, דמוקי
42 לה דרך עליה ואו נהרג, ולא מוקי לה באומר
43 מותר – משום דסביכרא ליה דאומר מותר אנטו
44 הוא ולא מיטלטל. ורבא אית ליה איפכא, דדרך

45 עליה לא מיטלטל, אבל אומר מותר – מיטלטל, דהיה לו ללמוד ולא למד. **כסבור** בהמה ונמצא אדם – רבא אמר חיוב, דהיה לו לעיין אם אדם אם בהמה. ואי נמי אומר מותר – היה לו
46 ללמוד. וצריך לומר שנמצא אדם גר תושב, מדקאמר: ונמצא גר תושב. וכן הא דקאמר חיוב – איירי בגר תושב, דאי בישראל – לא מייחבי אגר תושב. ועוד, דאי בישראל, אם כן חיוב
47 דקאמר רבא – חיוב גלות קאמר, וזה אינו, דהא לעיל ממעטינן אומר מותר מגלות. אלא על כרחך מייירי שההורג נמי גר תושב, ורבא דאמר חיוב – חיוב מיתה קאמר. **דאומר** מותר
48 קרוב למוידי הוא – פירושו: משום דהיה לו ללמוד. והכא נמי היה לו לעיין. **ורב** חסדא אומר פטור דאומר מותר אנטו הוא – ואם תאמר: רב חסדא, היכי מתרץ ברייתא דלעיל (מכות ז.ב.)
49 דקתני: פרט למוידי, ואוקימנא דרוצה לומר לאומר מותר, ולדידיה הא אומר מותר לא הוי מויד! ויש לומר: דרב חסדא סבר דמכל מקום קרי ליה מויד, משום דבמזיד נהרג, שיועד בטוב שהוא
50 הורגו. ואם תאמר: דברש פירקין (שם) אמרין: "בבלי דעת" – פרט למתכחין לבמהה דהרג לאדם. ולמה לי קרא? תיפוק ליה משום דחשיב אומר מותר, כדמשמע וכו'. ואומר מותר הוינא
51 ממעט מ'בשגגה! ויש לומר: דלעיל מיידי כיון דאיכא בהמה ואדם לפניו, ותכחין לבמהה דהרג אדם. אבל הכא, שלאותו דבר שנתכחין נמצא שהוא אדם, ומשום הכי קאמר רבא שהוא קרוב
52 למוידי. **אלא** דינו מסור לאדם וכו' – לפי הגירסא הכי פירושו: אלא אף על גב דכתיב "וחטאתי לאלהים", מכל מקום הוי דינו מסור לאדם – פירושו: חיוב בדיני אדם. וקשה, דלישנא לא
53 משמע הכי. לכן נראה כאיך גירסא: **אלא** דינו מסור לשמים וכו'. פירושו: אלא לכך נקט "וחטאתי לאלהים", דאף על גב דחיוב אף בדיני אדם, משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא היו
54 שם עדים – הלכך אין דינו מסור אלא לשמים. הכי נמי דכתיב "מחטוא לי" – היינו דינו מסור לשמים ולא לאדם, לפי שלא ידע מעולם שהיא אשת איש. ולעולם חיוב בדיני אדם. כך
55 נראה למורי שיחיה.

56 **התם** כדאיהדרו ליה – שלא היה צדיק, כדמסיק ואזיל: "השב אשת האישי כי נביא הוא", דהוה ליה ללמוד. ורב חסדא לית ליה האי דרשא ד"כי נביא הוא". אבל ליכא לפרושי דאהדרו
57 ליה דכתיב "ואם אינך משיב דע כי מות תמות", שאחרי שהודיעו שהיא אשת איש אמר ליה הכי. ומכל מקום יש לומר: מדאיצטרך לומר לו כן – שמע מינה שהיה אומר לו שכך
58 דינו גם למי שטעה, לפי שהיה לו ללמוד ולא למד. והא דקאמר "אשת נביא הוא" וכו' – מילתא באפי נפשיה היא, ולא משניא הוא כמו לפירושו הקונטרס. הא דמסיק דהיה לו ללמוד כו'
59 – מיתוקמא שפיר גם כרב חסדא. דמדוך ארץ יש לו ללמוד. ומיהו נמי ניהא לשיטת קונטרס.

ורבי יחודה הוא מבני ליה פרט למתכוין וכו' - דרבי מאיר סבר: פרט למתכוין וכו' שמעין מ"שגדה", ותרתי שמע מינה. והדיא דברייתא דלעיל אתיא כרבי יהודה. נשמט אנשמט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן - ואם תאמר: לרבי חיבי משכחת לה שונא שגילה? דבנשמט - אוהב גולה ולא שונא. ואם

בנפסק - אפילו אוהב אינו גולה. ואין זו סברא לומר דלית ליה לרבי דרבי שמעון דהוי רביהו יש לומר: דמכל מקום משכחת לה - כגון שנפל מן הגג עליו, וידוע לכל שלא נפל מדעת, שהרי היה בסכנת מות.

משולשות - שיהא מתחלת ארץ ישראל עד ראשונה כמו מראשונה לשניה. שלחוקה שיהא הדין ארץ ישראל ובאמצע הדין ערי מקלט. וכן יש לפרש הדיא דמגילה (ט, א), דקאמר: נקראת אגרת, שאם תפרה הכל שלשה חוטין גידין כשרה, ובלבד שיהא משולשין. ופירושו הו כי בא, שצריך שמתחלת התפירה עד חוט של גידין כמו עד שניה של גידין, ומשנה עד שלישית כמו משלישית עד חס התפירה. ולא כדברי המפרשים משולשות - אחד בתחלה ואחד באמצע ואחד בסוף.

בגלעד שכחו רוצחם - פירוש: ולהכי הוצרכנו לערי מקלט, לפי כשהרוגים מויד בלא עדים - הקודש ברוך הוא ממנן לפונדק אחד, כדאמרין לקמן (מכות יב.), והא

מאי מעמא דרבי יהודה? דכתיב: "ואשר יבא את רעהו ביער" - אפילו סומא, אתא בלא ראות מעמייה. ורבי מאיר: "בלא ראות" - למעמ, בבבלי דעת" - למעמ, הו מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ורבי יהודה: "בבבלי דעת" - פרט למתכוין הוא דאמא. "רבי יוסי אומר: השונא נהרג" כו. והא לא אתרו ביה - מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא. דתניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: חבר אינו צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למויד. "רבי שמעון אומר יש שונא גולה" וכו. תניא: כיצד אומר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה? נפסק - גולה, נשמט - אינו גולה. והתניא, רבי שמעון אומר: לעולם אינו גולה עד שישמש מחצלו מידו. קשיא נפסק אנפסק קשיא נשמט אנשמט! - נפסק אנפסק לא קשיא, הא באוהב והא בשונא. נשמט אנשמט לא קשיא, הא רבי, והא רבנן. משנה להיכן גולין - לערי מקלט, לשלש שבועב תירדן ולשלש שבארץ כנען, ושנאמר "את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען" וגו'. עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבועב תירדן קולמות, שנאמר "שש ערי מקלט תהיינה" - עד שהיו ששתן קולמות פאחת. ומכוננות להן דרכים מוז לז, שנאמר "תבין לך הדרך ושלשת" וגו'. ומוסרין להן שני תלמודי חכמים, שמא יחרגו בדרך. וידברו אלו. רבי מאיר אומר אף הוא מדבר על ידי עצמו, שנאמר: "וזה דבר הרצח". רבי יוסי בר יהודה אומר: אחר שזוג ואחר מויד מקדימין לערי מקלט, ובית דין שולחין ומביאין אותו משם. מי שנתחייב מיתה בבית דין - הרגוהו, ושלא נתחייב מיתה - פטרוהו. מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר "השיבו אתו העדה אל עיר מקלטו" וגו'. גמרא תנו רבנן: שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן, וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען, ומכוננות היו כמין שתי שורות שבכרם: חרון בהר יהודה כנגד בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן. "ושלשת" - שיהו משולשין, שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם, ומחברון לשכם כמחברון לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לצפון. בעבר הירדן תלת, בארץ ישראל תלת! אומר אביי: בגלעד שכחו רוצחיהם,

אשת נביא הוא דתיהדר, דלאו נביא לא תיהדר! אלא, פדאמר רבי שמואל בר נחמני. דאמר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יונתן: הכי קאמר ליה, "ועתה השב אשת האישי" - מפל מקום, ודקאמרת "הגוי גם צדיק תהרג, הלא הוא אומר לי אחותי היא" וגו' - נביא הוא ומפך למד; אכסנאי הוא שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו, כלום שואלין אותו "אשתך זו"? "אחותך זו"? מפאן שכן נח נהרג, שהיה לו ללמוד ולא למד. משנה הפומא אינו גולה, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: גולה. השונא אינו גולה. רבי יוסי אומר: השונא נהרג, מפני שהוא פמועד. רבי שמעון אומר: יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה. זה הפלל: כל שהוא יכול לומר לדעת הרג - אינו גולה, ושלא לדעת הרג - הרי זה גולה. גמרא תנו רבנן: "בלא ראות" - פרט לפומא, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: "בלא ראות" - לרבות את הפומא.

ורבי יחודה הוא מבני ליה פרט למתכוין וכו' - דרבי מאיר סבר: פרט למתכוין וכו' שמעין מ"שגדה", ותרתי שמע מינה. והדיא דברייתא דלעיל אתיא כרבי יהודה. נשמט אנשמט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן - ואם תאמר: לרבי חיבי משכחת לה שונא שגילה? דבנשמט - אוהב גולה ולא שונא. ואם

בנפסק - אפילו אוהב אינו גולה. ואין זו סברא לומר דלית ליה לרבי דרבי שמעון דהוי רביהו יש לומר: דמכל מקום משכחת לה - כגון שנפל מן הגג עליו, וידוע לכל שלא נפל מדעת, שהרי היה בסכנת מות.

משולשות - שיהא מתחלת ארץ ישראל עד ראשונה כמו מראשונה לשניה. שלחוקה שיהא הדין ארץ ישראל ובאמצע הדין ערי מקלט. וכן יש לפרש הדיא דמגילה (ט, א), דקאמר: נקראת אגרת, שאם תפרה הכל שלשה חוטין גידין כשרה, ובלבד שיהא משולשין. ופירושו הו כי בא, שצריך שמתחלת התפירה עד חוט של גידין כמו עד שניה של גידין, ומשנה עד שלישית כמו משלישית עד חס התפירה. ולא כדברי המפרשים משולשות - אחד בתחלה ואחד באמצע ואחד בסוף.

בגלעד שכחו רוצחם - פירוש: ולהכי הוצרכנו לערי מקלט, לפי כשהרוגים מויד בלא עדים - הקודש ברוך הוא ממנן לפונדק אחד, כדאמרין לקמן (מכות יב.), והא

מאי מעמא דרבי יהודה? דכתיב: "ואשר יבא את רעהו ביער" - אפילו סומא, אתא בלא ראות מעמייה. ורבי מאיר: "בלא ראות" - למעמ, בבבלי דעת" - למעמ, הו מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ורבי יהודה: "בבבלי דעת" - פרט למתכוין הוא דאמא. "רבי יוסי אומר: השונא נהרג" כו. והא לא אתרו ביה - מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא. דתניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: חבר אינו צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למויד. "רבי שמעון אומר יש שונא גולה" וכו. תניא: כיצד אומר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה? נפסק - גולה, נשמט - אינו גולה. והתניא, רבי שמעון אומר: לעולם אינו גולה עד שישמש מחצלו מידו. קשיא נפסק אנפסק קשיא נשמט אנשמט! - נפסק אנפסק לא קשיא, הא באוהב והא בשונא. נשמט אנשמט לא קשיא, הא רבי, והא רבנן. משנה להיכן גולין - לערי מקלט, לשלש שבועב תירדן ולשלש שבארץ כנען, ושנאמר "את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען" וגו'. עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבועב תירדן קולמות, שנאמר "שש ערי מקלט תהיינה" - עד שהיו ששתן קולמות פאחת. ומכוננות להן דרכים מוז לז, שנאמר "תבין לך הדרך ושלשת" וגו'. ומוסרין להן שני תלמודי חכמים, שמא יחרגו בדרך. וידברו אלו. רבי מאיר אומר אף הוא מדבר על ידי עצמו, שנאמר: "וזה דבר הרצח". רבי יוסי בר יהודה אומר: אחר שזוג ואחר מויד מקדימין לערי מקלט, ובית דין שולחין ומביאין אותו משם. מי שנתחייב מיתה בבית דין - הרגוהו, ושלא נתחייב מיתה - פטרוהו. מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר "השיבו אתו העדה אל עיר מקלטו" וגו'. גמרא תנו רבנן: שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן, וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען, ומכוננות היו כמין שתי שורות שבכרם: חרון בהר יהודה כנגד בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן. "ושלשת" - שיהו משולשין, שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם, ומחברון לשכם כמחברון לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לצפון. בעבר הירדן תלת, בארץ ישראל תלת! אומר אביי: בגלעד שכחו רוצחיהם,

בשתי שורות. כמו שתי שורות שבכרם. ושלשת את נבול איצד וכו' שיהו משולשות - כלומר, שמתחלקת הארץ חלקות רחבה של ארץ ישראל לארבעת רבעים כמו שמפרש והולך, שיהא מדרומה שבארץ ישראל לחברון כמחברון לשכם כו. בעבר הירדן תלת כו - בתמיה: בנחלת שני שבטים שלש כמו בנחלת עשרה שבטים? בגלעד - שהיא בעבר הירדן, שכחו רוצחיהם.

מכות דף ט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רלא

ונאמר מקודם לכן (שם יט ה) 'אֲשֶׁר יָבִיא אֶת רַעְיוֹן בְּכָל יְדֵי' וגו',
 ויש ללמוד מן התיבות 'בְּכָל יְדֵי' לְמַעַט את הסומא שאינו גולה,
 נמצא דהוי מיעוט אחר מיעוט, וכלל הוא בידינו שאין מיעוט אחר
 מיעוט בא אלא כדי לרבות, ועל כן סובר רבי מאיר שיש לרבות את
 הסומא ההורג בשגגה שגולה לעיר מקלט.
 שבה הגמרא ושאלת: וְרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שִׁישׁ לִמְעַט את הסומא,
 מדוע אינו סובר כרבי מאיר שיש בזה מיעוט אחר מיעוט הבא
 לרבות. מדוע סובר רבי יהודה סובר שהתיבות 'בְּכָל יְדֵי'
 אינן באות למעט את הסומא, אלא פָּרַט לְמַתְכוּן הוּא דְאֵתָא – הן
 באות למעט את המתכוין להרוג בהמה והרג אדם, וכפי שנתבאר
 בדברי הגמרא לעיל (טו), ונמצא שאין כאן אלא מיעוט אחד לענין
 סומא, ועל כן אינו גולה לעיר מקלט.
 שנינו במשנה: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר הַשּׁוֹנֵא נִהְרַג בּו' מפני שהוא כמועד.
 שואלת הגמרא: וְהָא לֹא אֲתָרוּ פִּיהּ – והרי לא התרו בו, ואם כן,
 אף אם במידה הרג, אי אפשר להורגו בבית דין. משיבה הגמרא:
 מִתְּנִיתִין רַבִּי יוֹסֵי פִּי יְהוּדָה הִיא – רבי יוסי הנוצר במשנה הוא רבי
 יוסי בר יהודה, הסובר שאין צריך התראה באופן כזה, דְתַנְיָא –
 שכך שנינו בברייתא, רַבִּי יוֹסֵי פִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חָבֵר – תלמיד חכם,
 אינו צריך התראה, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְּנָה הַתְּרָאָה אֵלָּא כְּדִי לְהַכְחִיךְ בֵּין
 שׁוֹנֵי לְמִידָה, כלומר, שלא יוכל החוטא לומר לא ידעתי שאסור
 לעשות כן, ולפיכך אין צריך להתרות בתלמיד חכם, שבדאי יודע
 שאסור לעשות זאת. וממילא יש לומר כן אף לענין השונא, שאין
 צריך להתרות בו קודם שהורג, לפי שודאי הדבר שעושה זאת
 במזיד ולא בשוגג.
 שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר יֵשׁ שׁוֹנֵא גּוֹלָה וְכו' ויש שונא שאינו
 גולה, זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה, ושלא
 לדעת הרג הרי זה גולה.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת באיזה אופן שונא גולה: תַּנְיָא
 הברייתא, פִּי צֵד – באיזה אופן אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן שִׁישׁ שׁוֹנֵא הַגּוֹלָה
 לעיר מקלט, לפי שודאי הרג שלא לדעת, וְיֵשׁ שׁוֹנֵא שְׂאִינוּ גּוֹלָה
 לפי שיש לחשוש שהרג במזיד.
 ומבארת הברייתא: נִפְסַק גּוֹלָה נִשְׁמַט אִינוּ גּוֹלָה. כלומר, אם אדם
 זה היה משלשל חבית מן הגג למטה, ונחתך החבל, ונפלה החבית
 על שונאו והרגתו, באופן כזה הרי הוא גולה לעיר מקלט, לפי
 שניכר הדבר שעשה כן בשגגה, שהרי לא יכול היה לידע שיפסק
 החבל. אמנם אם נשמת החבל כולו מידו, ונפלה החבית על שונאו
 והרגתו, באופן כזה אינו גולה לעיר מקלט, לפי שיש לחשוש
 שמחתם שונאו השמט החבל מידו בכוונה, כדי להפיל החבית
 על שונאו ולהורגו.
 הגמרא מקשה על כך סתירה מברייתא אחרת: וְהַתְּנִיָּא בְּרִייתָא,
 רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם אִינוּ גּוֹלָה, לא האוהב ולא השונא, עַד
 שִׁישְׁמַט מִחֲצָלוֹ – ומעגילה, כלי שטחים בו את הגג בטיטן מִיָּדוֹ.
 דהיינו, שהאופן היחיד שיש חיוב גלות הוא כשישמש' הדבר כולו
 מידו ולא כשינפסק' החבל, ואם כן, קִשְׁיָא נִפְסַק אֲנַשְׁמַט קִשְׁיָא
 נִשְׁמַט אֲנַשְׁמַט – יש להקשות סתירה בין הברייתות לענין שני
 הדברים, שבברייתא הראשונה מבואר ש'נפסק' גולה ו'נשמש' אינו
 גולה, ואילו בברייתא השניה מבואר שרק 'נשמש' גולה ולא
 'נפסק'.

אֲשֶׁת נְבִיאָה הוּא דְתִּיהֲדָר – האם רק אשת נביא צריך להשיב, דְלֹא
 נְבִיאָה לֹא תִּיהֲדָר – ואשה שאינה אשת נביא אין חייבים להשיבה.
 אֵלָּא יֵשׁ לְפָרֵשׁ בּוֹה פְּדָאָמַר – כמו שאמרן רַבִּי שְׁמוּאֵל פִּרְ נְחֻמִּי,
 דְאֵמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל פִּרְ נְחֻמִּי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, הֲכִי קָאָמַר לִיה – כך
 אמר לו הקדוש ברוך הוא לאבימלך, וְעַתָּה הֲשִׁיב (את) אֲשֶׁת הָאִישׁ
 מִכָּל מְקוֹם, כלומר, אף אם לא היה נביא עליך להשיב את אשתו,
 ודְקָאָמַר – ומה שאמרת 'הֲנִינוּ גַם צְדִיק תִּהְרֹג, הֲלֹא הוּא אָמַר לִי
 אַחֲוֵי הִיא' וגו', התשובה על כך היא שאינך צדיק בדבר זה, שהרי
 אברהם נְבִיא הוּא, וּמִמֶּנּוּ לְמַד – מדבריך הוא למד שיש לו לומר
 'אחתי היא', שהרי מנהג העולם הוא שְׂאֵכְסָנָא – (אורחן) (הוא)
 שְׂבָא לְעִיר, עַל עַסְקֵי אֲבִיחָה וְשִׁתְיָה שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ, כלומר, האם
 חפץ הוא לאכול או לשתות, בְּלוֹם – וכי שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ האם אֲשַׁתְּךָ
 זו או אַחֲוֹתְךָ זו. ומאחר ושאלת אותו על כך, הבין אברהם שאם
 יאמר שאשתו היא יש חשש שיהרגוהו כדי ליטלה, ולפיכך הוצרך
 לומר שאחותו היא, ונמצא שאתה גרמת את כל זאת, ואינך צדיק
 בדבר.
 ומסיקה הגמרא: מִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁבֹן נֶחַ נִהְרַג עַל שְׁהִיָּה לִי לְלַמּוֹד
 מידת דרך ארץ ולא לְמַד.

משנה

משנה זו עוסקת בדיני הסומא והשונא שהרגו בשגגה: הַסּוּמָא –
 עיוור, שהרג בשגגה, אִינוּ גּוֹלָה לעיר מקלט, דְבָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי
 מֵאִיר אוֹמֵר, גּוֹלָה.
 הַשּׁוֹנֵא – אדם השונא לחבירו, והרגו בשגגה, אִינוּ גּוֹלָה לעיר
 מקלט. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, הַשּׁוֹנֵא שהרג נִהְרַג עַל כֵּךְ בבית דין, מִפְּנֵי
 שְׁהוּא כְּמוּעַד – הרי הוא כאדם שהתרו בו שלא להרוג והרג,
 שודאי יש לתלות שבמזיד הרג, לפי ששונא הוא לו. רַבִּי שְׁמַעוֹן
 אוֹמֵר, יֵשׁ אוֹפְנִים שהשונא שהרג בשגגה גּוֹלָה לעיר מקלט, וְיֵשׁ
 אוֹפְנִים שהשונא שהרג בשגגה אִינוּ גּוֹלָה. זה הפלל, כֵּל אֹפֵן בּו
 הריגה שְׁהוּא יָכוֹל – שיכולים לומר עליה שלדעת הוא הרג, אִינוּ
 גּוֹלָה, לפי שחשוד הוא על כך שהרגו לדעת. וְכֵל שודאי שֶׁלֹּא
 לְדַעַת הַרְג, הִרִי זֶה גּוֹלָה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מחלוקת רבי מאיר ורבי
 יהודה לגבי סומא: תַּנּוּ רַבִּינָן בְּרִייתָא. נאמר בכתוב (במדבר לח כג)
 העוסק בדין ההורג בשגגה, שהכהו ההורג לנהרג 'בְּלֹא רְאוּת' –
 בלא שראהו מתחילה, ויש ללמוד מדברי הכתוב פָּרַט לְסוּמָא –
 למעט את הסומא שאינו גולה, לפי ששמע מתיבות אלו שרק
 כאן לא ראה ההורג את הנהרג, אך בדרך כלל יכול הוא לראות,
 ועל כן יש למעט מכך את הסומא שאינו רואה לעולם. אלו דְבָרִי
 רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, שִׁישׁ לְלַמּוֹד מִן הַתִּיבוֹת 'בְּלֹא רְאוּת'
 לְרִבוֹת אֶת הַסּוּמָא, שאף ההורג בשגגה בלא לראות גולה.
 שואלת הגמרא: מֵאִי מַעְסָא דְרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שִׁישׁ לְדַרוֹשׁ מִן
 הַמִּקְרָא לִמְעַט את הסומא, ואינו מפרש כרבי מאיר שמקרא זה בא
 לרבות את הסומא.
 משיבה הגמרא: דְבִתְבִיב (דברים יט ה) 'וְאֲשֶׁר יָבִיא אֶת רַעְיוֹן בְּעֵצֶר לְחֻטָּב
 עֵצִים' וגו', ומשמע מדברי הכתוב שעוסק בכל אדם שבא לעיר
 ואֲפִילוּ אם הוא סוּמָא, והיינו שאף הוא אם הרג בשגגה גולה.
 ומכיון שמקרא זה בא לרבות את הסומא, בהכרח צריך לומר
 שלאחר מכן אָתָּא – בא המקרא 'בְּלֹא רְאוּת' מַעְשִׂיהָ – מיעט את
 הסומא שאינו גולה.
 שבה הגמרא ושואלת: וְרַבִּי מֵאִיר כִּיצַד הוּא סוֹבֵר שִׁישׁ לְלַמּוֹד מִן
 הַמִּקְרָא 'בְּלֹא רְאוּת' לרבות את הסומא, הלא כבר נתרבה מדברי
 הכתוב וְאֲשֶׁר יָבִיא אֶת רַעְיוֹן בְּעֵצֶר.
 משיבה הגמרא: שרבי מאיר אף הוא מודה שמן התיבות 'בְּלֹא
 רְאוּת' יש ללמוד לְמַעַט את הסומא שאינו גולה, אלא שמאחר

60 על שמה של העיר הגדולה הסמוכה.
 61 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין של ערי המקלט: **גופא** -
 62 נשוב לעצם דברי הברייתא ונבאר אותם, **ערים הללו** - ערי
 63 המקלט, **אין עושין אותן לא מירין** ו-**כפירים** **קטנים**, וכן **לא ברבין**
 64 **גדולים**, **אלא ציירות בינוניות**. ו**אין מושיבין אותן** - את ערי המקלט,
 65 **אלא במקום שיש בו מים**, ו**אם אין שם מים**, כלומר, שכאשר נפל
 66 הגורל על ערי הלויים בימי יהושע לא היה מים באותה העיר, אזי
 67 **מביאין להם מים** ממקום אחר, על ידי שחופרים אמות מים עד
 68 לנהרות והרוקים. וכן **אין מושיבין אותן** - את ערי המקלט **אלא**
 69 **במקום שיש בו שְׁוֹקִים**, כדי שימצאו הגולים שם מקום שיוכלו
 70 לקנות בו מזון, וכן **אין מושיבין אותן אלא במקום שיש בו אוכלוסין**
 71 - אנשים רבים היושבים בכפרים הסמוכים לעיר המקלט, כדי
 72 שלא יבואו הרבה גואלי דם יחד במלחמה על העיר, ו**אם נתמטטו**
 73 **אוכלוסיהן** - נתמעטו היושבים בכפרים שמסביב לעיר, אזי בית דין
 74 מושיבין עליהן אנשים אחרים, ו**אם נתמטטו דיוניהן** - אנשים
 75 הדרים בעיר המקלט עצמה, אזי בית דין מביאין להם **בהנים ליום**
 76 **וישראלים** כדי שידורו באותה העיר. ו**אין מוצרין בהן** - בערי
 77 המקלט, **לא כלי זין** - כלי הריגה, כדי שלא יקנה שם גואל הדם
 78 כלי זין ויהרוג את ההורג בשגגה, וכן **לא מוכרים בהן כלי מצודה**
 79 - כלים שצדים והורגים בהם חיות, שאף בהם אפשר להרוג. אלו
 80 **דברי רבי נתן**. ו**התקמים מתיירין** למכור בה כלי זין ומצודה. ו**שׁוֹיִן**
 81 **רבי נחמיה** וחכמים בדין זה, **שאין מושיבין בתוכן של ערי המקלט**
 82 **מצודות** ובלעלי זינם. וכן **אין חוטאים לעשותם חבלים**, כדי שלא תהא רגל גואל הדם
 83 קולעים שם חוטאים לעשותם חבלים, **כדי שלא תהא רגל גואל הדם**
 84 **מצודה ששם**, שמאחר ופריסת מצודות וקליעת חבלים אינה מצויה
 85 בכל מקום, אם יעשו כן בערי מקלט יש לחוש שיהא מצוי שם
 86 גואל הדם.
 87 הגמרא מביאה מקור לדיניהם אלו: **אמר רבי יצחק, מאי קרא** -
 88 **מאיזו מקרא יש ללמוד שצריכים לתקן לרוצחים את כל הנצרך**
 89 **להם בערי המקלט**, שנאמר (דברים ד מט) **ונם אל אחת מן הערים האלו**
 90 **וְחָי, ומתיבת 'ח' יש לדרוש, עבד ליה מידי דתהו ליה חיותא** -
 91 עשה לו דברים שעל ידם תהיה לו חיות בערי המקלט, דהיינו, כל
 92 אותם העניינים שנתבארו לעיל בברייתא.
 93 הגמרא מביאה דינים הנוגעים לתלמיד או רב שהוצרכו לגלות:
 94 **תנא** בברייתא, **תלמיד שנגלה לעיר מקלט מגלן אף את רבו עמו**, כדי
 95 שיוכל להמשיך וללמוד הימנו תורה, ולומדים זאת מכך **שאמר**
 96 **'ח' עבד ליה מידי דתהו ליה חיותא** - עשה לו דברים שתהיה
 97 לו חיות על ידם, ועל כן בשם שיש לדאוג לחייתו הגשמית, כך יש
 98 לתקן עבורו שיוכל להמשיך ולקבל תורה מרבו.
 99 **אמר רבי יצחק, מכאן יש ללמוד שלא ישנה אדם תורה לתלמיד**
 100 **שאינו הגון במעשיו**, שמה יביאווה עונותיו לידי כך שיהרוג בשגגה
 101 ויגלה לעיר מקלט, ואז יוצרך הרב לגלות אף הוא עמו.
 102 **אמר רבי יוחנן, הרב שנגלה לעיר מקלט, מגלן את ישיבתו עמו**, כדי
 103 שיוכל להמשיך וללמוד תורה לרבים.
 104 **מקשה הגמרא: איני** - האם כך אמר רבי יוחנן, שהרב שהרג
 105 בשגגה צריך לגלות לעיר מקלט, והא **אמר רבי יוחנן, מנן לרב**
 106 **תורה שתן קולטין את העוסק בהם**, **שאמר** (דברים ד מט) לגבי ערי
 107 מקלט **את מצר פחדר'** וגו' (ובתנ"כ פתריה) - ונאמר לאחר מכן
 108 (שם ד מט) **וואת התוהר'** וגו' ללמדך שאף התורה קולטת בעיר
 109 מקלט, ואם כן מדוע הוצרך הרב לגלות, הרי עוסק הוא בתורה,
 110 ועל כן אין גואל הדם רשאי להורגו.
 111 מתרצת הגמרא: **לא קשיא** - אין להקשות שתירה בין המימרות של
 112 רבי יוחנן, לפי שכל אחת מהן עוסקת בזמן אחר, **הא** - המימרא
 113 שבה אמר שהתורה קולטת בעיר מקלט, היינו **בעדינא דעסיק בה**
 114 - בזמן שהאדם עוסק בה, שאז אין גואל הדם רשאי להורגו,
 115 כאילו הוא נמצא בעיר מקלט, **הא** - המימרא השניה שיש ללמוד
 116 ממנה שאין דברי תורה קולטים, היינו **בעדינא דלא עסיק בה** - בזמן
 117 שאינו עוסק בתורה, שאז רשאי גואל הדם להורגו, ולפיכך צריך
 118 הרב לגלות לעיר מקלט, כדי שלא יהרגו גואל הדם בשעה שאינו

1 **הכתוב** (דושה טו) **אלעד קרת פועלי און עקבה מדם, מאי** - מה היא
 2 כוונת הכתוב **עקבה מדם**. **אמר רבי אלעזר, שהיו עוקבין** - אורבים
 3 ומתחבאים על מנת להרוג נפשות.
 4 שואלת הגמרא: **ומאי קשא** - מדוע שונה הדבר, **מהאי גיסא ומהאי**
 5 **גיסא דמרתקין** - שההורג בשגגה בצדדים של ארץ ישראל הרי הוא
 6 רחוק מעיר מקלט, **ומאי קשא מציעאי דמקרבין** - ואילו ההורג
 7 באמצע ארץ ישראל הרי הוא קרוב לעיר מקלט. כלומר, מאחר
 8 ונתחלקה ארץ ישראל לארבעה רבעים, ובסוף כל רבע הניחו עיר
 9 מקלט, נמצא שההורג בשגגה בסמוך לגבול ארץ ישראל בדרום
 10 עליו לברוח מרחק של רביעית הארץ עד לעיר המקלט חברון, וכן
 11 ההורג בסמוך לגבול הצפון עליו להרחיק רביעית הארץ עד העיר
 12 קדש, ואילו ההורג במרכז הארץ, בין חברון לשכם או בין שכם
 13 לקדש, לעולם אין עליו להרחיק יותר משמינית הארץ עד לעיר
 14 מקלט.
 15 משיבה הגמרא: **אמר אביי, בשכם נמי שכיחי רוצחים** - אף בעיר
 16 שכם וסביבותיה מצויים היו רוצחים יותר מבשאר ערי הארץ,
 17 ולפיכך הוצרכו לסמוך לה ערי מקלט משני הצדדים. ויש ללמוד
 18 שהיו מצויים בה רוצחים, **דכתוב** (דושה טו) **ויכתבו איש גידים חבר**
 19 **בהנים דרר ורצחו שקמתי' וגו'**, **מאי** - מה היא כוונת הכתוב באומרו
 20 **'חבר בהנים'**. **אמר רבי אלעזר, שהיו מתקבצין חבורות חבורות כדי**
 21 **להרוג נפשות, כבהנים הללו שמתקבצין יחד כדי להלוק הרוצחות**
 22 **בבתיהן** - בטרון. ויש ללמוד מדברי הכתוב שהיו הרוצחים
 23 מצויים בשכם, ולכן הוצרכו להניח עיר מקלט בסמוך לה.
 24 הגמרא ממשיכה להקשות על דברי הברייתא: **ותו לויא** - האם
 25 אין ערי מקלט נוספים על הששה שזכרו בברייתא, **והא כתיב**
 26 (במדבר לה ו) **ועליותם תתנו ארבעים ושתים עיר**, כלומר, שהלויים
 27 קיבלו בנוסף לששת ערי המקלט גם ארבעים ושתים ערים שהיו
 28 יושבים בהם, ואף ערים אלו שימשו כערי מקלט לרוצחים בשגגה,
 29 ואם כן מפני מה הזכירה הברייתא רק שש ערים אלו.
 30 מתרצת הגמרא: **אמר אביי**, אף שכל ארבעים ושמונה הערים
 31 שימשו בערי מקלט, מכל מקום היה חילוק ביניהם, **הללו** - ששת
 32 הערים שזכרו בברייתא, **קולטות את ההורג בשגגה בין אם גלה**
 33 **לשם לדעת** - שיודע היה שעיר מקלט היא, ובין אם גלה לשם **שלא**
 34 **לדעת** - שלא ידע שהיא קולטת, אבל **הללו** - שאר ארבעים
 35 ושתים הערים, אם גלה לשם **לדעת**, הרי הן קולטות, אבל אם גלה
 36 ליהן **שלא לדעת**, **אינן קולטות**.
 37 עוד מקשה הגמרא: **וכי קרבין עיר מקלט הוא**, ו**הכתוב** (שופטים א כ)
 38 **ויהיו לכלב את הרבין כאשר דבר משה' וגו'**, ומאחר וניתנה לכלב
 39 נמצא שאינה עיר מקלט הרוצחים.
 40 מתרצת הגמרא: **אמר אביי, פתורה** - פרברי העיר, דהיינו
 41 הכפרים וערי הפרות הסמוכים לה, הם שניתנו לכלב, **דכתוב**
 42 (דושה כ א) **ואת שדה העיר ואת הצדדיה נתנו לכלב בן יפנה**
 43 **באחזתו**, ואילו העיר חברון עצמה עיר מקלט היתה.
 44 עוד מקשה הגמרא: **וכי קראש עיר מקלט תואי** ו-**היתוהו**, ו**הכתוב** (שם
 45 ט להלו) **וערי מבצר הצדים צר וחסות רבת ובגרת** [וגו'] ו**קראש**
 46 **והצדעי ועין הצור**, והיינו, שקדש היתה עיר מערי המבצר בנחלת
 47 נפתלי, שהן היו כרכים גדולים. ו**תניא** בברייתא, **ערים הללו** - ערי
 48 המקלט, **אין עושין אותן לא מירין** ו-**כפירים** **קטנים**, מאחר שאין
 49 מונות מצויים שם, ולא עושין אותן **ברבים גדולים**, לפי שאנשים
 50 רבים מתקבצים אליהם, ויש לחוש שתהא רגל גואל הדם מצויה
 51 שם ויארוב לרוצח בשגגה להורגו, **אלא עושין אותן ציירות**
 52 **בינוניות**, ומכיון שהעיר קדש היתה עיר מבצר גדולה, כיצד יתכן
 53 שעשו אותה לעיר מקלט.
 54 מתרצת הגמרא: **אמר רב יוסף, תרתי קראש תואי** - שתי ערים
 55 ששמן 'קדש' היו, אחת מהן עיר מבצר, והשניה עיר מקלט. **אמר**
 56 **רב אשי, בגון סליקום ואקרא דסליקום** - כמו שיש עיר מבצר
 57 גדולה ששמה 'סליקום', ובסמוך לה יש כפר שנקרא על שמה
 58 'אקרא דסליקום', כך היתה עיר מבצר ששמה 'קדש', ובסמוך לה
 59 היתה עיר בינונית ששימשה כעיר מקלט, ונקראת אף היא 'קדש'

1 וכלי מצודה - אף בהם הורגין חיות. מאי קרא - דמתקנין להו לרועין דבר שצריכין
 2 לו. לתלמיד שאינו הנון - שלא יביאוהו עונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה, דאמרין
 3 לקמן (מכות יב) שאינו מצוי אלא ברשעים. לימנות בהצלה תחלה - שפתח הכתוב בו
 4 בערי מקלט תחלה. הורה שמש לרועצים - להכין להם חיותם. כגון הנך מילי דלעיל.
 5 הורחת שמש לרועצים - בהבדלה זו ויפה
 6 עשית. ללמד בהמון - לדרוש רבים. שכל
 7 תבואה שלו - שבקי במקרא במשנה ובהלכות
 8 ובאגדות. ורבנן ואיתומא רב מרי אמרי מי
 9 אוהב בהמון וגו' האוהב תלמידי חכמים לו
 10 תבואה - התורה מותרת עליו ועל זרעו,
 11 כדאמרין בעלמא (שבת כג.ב): האי מאן דרדיחם
 12 רבנן הויין ליה בנין רבנן. [יהבו רבנן עניייהו
 13 כרבה - שהיה אוהב תלמידי חכמים ביותר,
 14 והיו לו בניס תלמידי חכמים]. רב אשי אמר בו'
 15 - ברב אשי גרסינן "ללמוד", בדרבינא גרסינן
 16 "ללמוד". ללמוד בהמון - עם חברים רבים.
 17 נאילו שרי ציון - נשאו שרי נוף, אלמא הנואל
 18 נשא לחטוא. ללמד בהמון - מרבה תלמידים.
 19 לו תבואה - לפי שעל ידיהם ירבה הפלפול
 20 ונתון לב לתרוץ קושיותיהם. בשערי - בשפיל
 21 שעריך. מאלף עולות בו' - מקרא כתוב אלף
 22 עולות יעלה שלמה" וגו' (מלכים א. ג.)
 23 מקלט

1 עוקבין - אורבין. מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחק - חברון וקדש רחוקות מגבולי
 2 הארץ שני רביעי הארץ, וההורג בסוף הגבול צריך לנוס רביעי הארץ. ומאי שנא מציעאי
 3 דמקרי - ההורג בין חברון לשכם ובין שכם לקדש קרוב למקלט מיכן ומיכן. בין לדעת
 4 בין שלא לדעת - בין שברח שם לדעת קליטה, בין (שלא) ברח שם (שלא) לדעת
 5 וקליטה, שלא היה יודע שהיא קולטת.
 6 פרוודה - כפרים וחרצים הסמוכות לה
 7 ונקראות על שמה, נתנו לכלב. וערי מבצר -
 8 כרבים גדולים שהיו בהנחת נפתלי, החרצים צר
 9 וגו. ערים חללו - עיר מקלט. מירין קטנים -
 10 לפי שאין מונות מצויין שם. ולא כרבים גדולים
 11 - שהכל נקבעים שם תמיד, ויהא רגל גואל
 12 הדם מצויה שם ויארוב לו. כגון סליקים - עיר
 13 מבצר, וש כפר סמוך הנקרא אקרא וסליקים.
 14 כך קדש העיר מבצר, ועיר בינוני סמוכה לה
 15 הנקראת על שמה. ואם אין שם מים - כשנפלו
 16 בגורל בימי יהושע ללוים הביאו להם אמות
 17 מים אחרי כן מן הנחרות הרחוקים. במקום
 18 שווקים - שימצאו מונות לקנות. במקום
 19 אוכלוסין - שהיו כפרים ויישוב סמוכים להם,
 20 שלא יבואו גואלי הדם מרובים על העיר בחיל.
 21 כלי זיין - שלא יקנה גואל הדם שם זיין
 22 ויהרוג. שאם יביא כלי זיין ממקומו וירגשו בו.

15 נתנו לכלב בן יפנה". וקדש עיר מקלט הואי? והכתיב "וערי מבצר החרצים צר וחמת רפת
 16 וכפרת וגו' וקדש ואררעי ועין חצור", ותניא: ערים הללו אין עושין אותן לא מירין קטנים ולא כרפים גדולים, אלא עירות בינוניות!
 17 אמר רב יוסף: תרתי קדש הואי, אמר רב אשי: כגון סליקים ואקרא וסליקים. גופא, ערים הללו אין עושין אותן לא מירין קטנים
 18 ולא כרפים גדולים, אלא עירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום מים, ואם אין שם מים - מביאין להם מים. ואין מושיבין
 19 אותן אלא במקום שווקים, ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין. נתמעטו אוכלוסיהו - מוסיפין עליהו, נתמעטו דיוריהו -
 20 מביאין להם כהנים לויים וישראלים. ואין מוכרין בהן לא כלי זיין ולא כלי מצודה, דברי רבי נתנא, והכמים מתירין. ושיוין שאין
 21 פורסין בתוכן מצודות, ואין מפשילין לתוכן חבלים, כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם. אמר רבי יצחק: מאי קרא? "וגם אל
 22 אחת מן הערים האל וחי" - עבדו ליה מדי דתהו ליה חיותא. תנא: תלמיד שגלה - מגלין רבו עמו, שצאמר "וחי" - עבדו ליה
 23 מדי דתהו ליה חיותא. אמר רבי יעריא: מקאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון. אמר רבי יוחנן: הרב שגלה - מגלין ישיבתו
 24 עמו. - איני? והא אמר רבי יוחנן: מנין לדברי תורה שהו קולטין, שצאמר "את בצר במדבר" וגו', וכתוב [בתריה] "וואת התורה!"
 25 - לא קשיא; הא - בעידנא דעסיק בה, הא - בעידנא דלא עסיק בה. ואי בעית אימא: מאי קולטין - ממלאך המות. פי הא דרב
 26 חסדיא הוה יתיב וגרים בבי רב, ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה, דלא הוה שתיק פומיה מגורסא. סליק
 27 ויתיב אארוז דבי רב, פקע ארוז ושתיק, וכיל ליה. אמר רבי תנחום בר חנילאי: מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה? מפני
 28 שהוא פתח בהצלה תחלה, שצאמר "וישמע ראובן ויצלחו מידם". דרש רבי שמלאי: מאי דכתיב "או יבדיל משה שלש ערים בעבר
 29 הירדן מזרחה [שמש]"? "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: הורה שמש לרועצים. איפא דאמרי, אמר לו: הורחת שמש לרועצים.
 30 דרש רבי סימאי: מאי דכתיב "אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון לא תבואה"? "אהב כסף לא ישבע כסף" - זה משה
 31 רבינו, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ פנעו, ואמר: מצוה שבאה לרבי אקנימיה.
 32 "ומי אהב בהמון לא תבואה", למי נאה ללמוד בהמון - מי שכל תבואה שלו. והיינו דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב "מי ימלא
 33 גבורות ה' ישמיע כל תהלתו"? למי נאה (ללמוד) [למלא] גבורות ה' - מי שיכול להשמיע כל תהלתו. ורבנן, ואיתומא רבה בר כרי
 34 אמר: "מי אהב בהמון לו תבואה" - כל האוהב ללמוד בהמון - לו תבואה. יהבו ביה רבנן עניייהו ברבא ברבי דרבה. (סימן: אשי
 35 ללמוד רבינא ללמוד) רב אשי אמר: כל האוהב ללמוד בהמון - לו תבואה. והיינו דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: מאי דכתיב "חרב
 36 אל תפדים וגאלו" - חרב על צוארי שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבין ועוסקין בתורה בר בבר. ולא עוד אלא שמשפשו, כתיב
 37 הכא "וגאלו" וכתוב התם "אשר גואלנו". ולא עוד אלא שחוטאין, שצאמר "ואשר חטאנו". ואיבעית אימא מהכא: "נאאלו שרי צעון".
 38 רבינא אמר: כל האוהב ללמוד בהמון - לו תבואה. והיינו דאמר רבי: הרבה תורה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי
 39 יותר מכולן. אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "עמדות היו רגלינו בשערך וירושלם"? מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה - שערי
 40 וירושלם, שהיו עוסקים בתורה. ואמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "שיר המעלות לדרו שמחתי באמרים לי בית ה' יגלף"? אמר
 41 דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, שמעתי בני אדם שהיו אומרים: מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה
 42 ונעלה לרגל, ושמחתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: "פי טוב יום פחצריך מאלף", טוב לי יום אחד שאמתה עוסק בתורה לפני,
 43 מאלף עולות שעתיך שלמה בנד לחקריב לפני על גבי המזבח. "ומכוונות להם דרכים" וכו'. תניא, רבי אלעזר בן יעקב אומר:
 44 "מקלט"

והא תניא רבי יוסי ב' יהודה אומר וכו' - ואם תאמר: לא מיייתי ממלתיא דרבי יוסי בר יהודה דמתניתין? ויש לומר: דמתניתין איבא למימר דלא הייבם קאמר, אלא מאיליהם היו גולין בשביל שהיו טועים, כדקאמר רבי הכא בבביתא. אבל בבביתא מוכח שפיר דחיבין קאמר, דמיייתי פסוק גבי מויד. אבל דמתניתין לא מיייתי קרא גבי מויד. כן

נראה למורי שיחיד. ועוד נראה, דעל כרחך בבביתא ליבא למימר דמאיליהן קאמר, דעל כרחך היינו רבי. חד אמר מביאין עגלה ערופה - תימה, דהא תנן (סוטה מב,ב): עגלה ערופה אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין? ויש לומר: דהתם מיייר כגון דאיבא עיירות טובא ובחדא מנייהו יש בית דין, כיון דמצי לאוקומי קרא דמקימני ליה. אבל הכא מיייר כגון שאין שם בית דין בכל העיירות הסמוכות, הלכך אמרינן דמכל מקום מודדין מנייהו. אפילו

בני אדם שהרגו את הנפש, אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים ולזה אין עדים. הקדוש ברוך הוא מומינן לפונדק אחר, זה שהרג במזיד וישב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג יורד בפסולם, ונפל עליו והרגו. זה שהרג במזיד - נהרג, וזה שהרג בשוגג - גולה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רבי אלעזר: מן התורה ומן הנביאים ומן הפתוכים - בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. מן התורה - דכתיב "לא תלך עמהם", וכתיב "קום לך אתם". מן הנביאים - דכתיב "אני ה' אלוקיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך (זו) תלך". מן הפתוכים - דכתיב "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן". אמר רב הונא: רוצה שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו - פטור. קסבר: "ולו אין משפט מות" - בגואל הדם הוא דכתיב. מיתבי: "ולו אין משפט מות" - ברוצח הפתוב מדבר. אתה אמר ברוצח, או אינו אלא בגואל הדם? פשהו אמר "והוא לא שניא לו מתמול שלשום" - הו אמר: ברוצח הפתוב מדבר! - הוא דאמר כי האי תנא, דתניא: "לו אין משפט מות" - בגואל הדם הפתוב מדבר. אתה אמר בגואל הדם הפתוב מדבר, או אינו אלא ברוצח? פשהו אמר "כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום" - הרי רוצח אומר, הא מה אני מקיים "לו אין משפט מות" - בגואל הדם הפתוב מדבר. תנו: מוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמת והרגנו בדרך, וידברו אליו; מאי לאו דמתרו ביה דאי קטיל בר קטלא הוא? - לא, פדתניא: וידברו אליו דברים הראויים לו, אומרים לו: אל תנהג בו מנהג שופכי דמים, בשנגה בא מעשה לידו. רבי מאיר אמר: הוא מדבר על ידי עצמו, שנאמר "וזה דבר הרצח". אמרו לו: הרבה שליחות עושה. אמר מר: בשנגה בא מעשה לידו. פשיטא, דאי במזיד - בר גלות הוא? - אין. והא תניא, רבי יוסי ב' יהודה אמר: בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדמין לערי מקלט, ובית דין שולחין ומביאין אותם משם. מי שנתחייב מיתה - הרגוהו, שנאמר "ושלחו זקני עיר ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ומת". מי שלא נתחייב - פטרוהו, שנאמר "והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם". מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר "והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמרה". רבי אמר: מעצמן הן גולין, כסבורין הן: אחד שוגג ואחד מזיד

מקלט היה כתוב על פרשת דרכים - בכל מקום שהיו שני דרכים מפוצלים, אחד פונה לעיר מקלט - היה עץ תקוע באותו דרך וכתוב בו "מקלט", פתח ליה פיתחא - כשהיה רוצה לדרוש בפרשת רוצחים היה מתחיל כן, והאלהים אנה לידו - זהו שאמר הכתוב "כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע". משל הקדמוני זה התורה, שהיא משל הקדוש ברוך הוא שהוא קדמונו של עולם,

והיא אמרה: מרשעים יצא רשע. והיכן אמר - "והאלהים אנה לידו", והיא הקדוש ברוך הוא ממציא מכשול לאדם לחסות? אלא על ידי שהיו שניהם רשעים ההורג והנהרג, ההורג היה חייב גלות ואין עד דבר והוא לא גלה, והנהרג היה חייב מיתה ואין עד דבר ולא נהרג, לפיכך הקדוש ברוך הוא מומנן לפונדק אחד כו'. כמה הכתוב מדבר - "והאלהים אנה לידו". נופל עליו והורגו - ויש עדים, ויגלה על כרחו. בדרך תלך - בדרך אשר תבחר לילך. אם ללצים - בא אדם להתחבר. הוא יליץ - אין מעכבין בידו. ומצאו נואל הים - בדרך בהליכתו. בגואל הים הכתוב מדבר - והיבי קאמר. פן ירדוף גואל הים אחרי הרוצח והשוגג והכחו נפש, ולא יתירא מבית דין כי לו אין משפט מות. וסוף המקרא האומר "כי לא שונא הוא" וגו' מוסב על ראשו: "פן ירדוף גואל הדם" אני אומר לך להכין לו הדרך, כי לא שונא היה לו ולא הרגו מדעת. ברוצח הפתוב מדבר - והיבי קאמר: פן ירדוף והשוגג והכחו, והוא לא היה ראוי למות כי לא שונא היה להרוג ולא הרגו מדעת. הרי רוצח אומר כו' - שאין לו משפט מות, ולא היה צריך לכתוב בשבילו "ולו אין משפט מות". הרבה שליחות עושה - דברים שאינן נעשים על ידי האדם, נעשים ומתקבלים על ידי הרבה שלוחים. פשיטא - כיון דהוא גולה - ודאי בשוגג הרג, דאי במזיד הרג וכי גולה ההיא? הכי נרסינן: דאי כפזיר בר גלות הוא, בתמיחה. בתחלה - תחלת משפטן של רוצחים ועיקרו זהו - אחד שוגג ואחד מזיד כו'. וילף טעמא מקרא "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארבו לו וקם עליו וגו' משמע: אם הורגו בכזונה - ינוס, וכתיב בתריה "ושלחו זקני עיר" וגו'. רבי אומר - לא אמר הכתוב שישלחו, אלא הוא טועה וגולה, ולימדך הכתוב שיקחוהו משם והרגוהו. ורבי באוני זקני העיר ההיא - מקרא בספר יהושע. מצוה בעלמא - מצוה שיהיה שם זקנים, ומינהו כי אין בה זקנים נמי קלטה. כגן סורר ומורה - כתיב (דברים כא) "והוציאו אותו אלו זקני עיר". כלשון

קולטות, והן אינן יודעין שבשוגג קולטות במזיד אינן קולטות. אמר רבי אלעזר: עיר שרופה רוצחים - אינה קולטת, שנאמר "ודבר באוני זקני העיר והיא את דבריו" - ולא שהיו דבריהן לדבריו. ואמר רבי אלעזר: עיר שאין בה זקנים - אינה קולטת, דבעינן "זקני העיר" וליבא. איתמר, עיר שאין בה זקנים, רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: קולטת, וחד אמר: אינה קולטת. למאן דאמר אינה קולטת - בעינן "זקני העיר" וליבא, למאן דאמר קולטת - מצוה בעלמא. ועיר שאין בה זקנים, רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: נעשה בה בן סורר ומורה. וחד אמר: אין נעשה בה בן סורר ומורה - למאן דאמר נעשה בה בן סורר ומורה - מצוה בעלמא. ועיר שאין בה זקנים, רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: מביאה עגלה ערופה, וחד אמר: אינה מביאה עגלה ערופה. למאן דאמר מביאה עגלה ערופה - בעינן "זקני העיר והיא" וליבא, למאן דאמר מביאה עגלה ערופה - מצוה בעלמא. אמר רבי חמא בר חנינא: מפני מה נאמרה פרשת רוצחים כלשון

מצוות עשה שרשן בכחית ו"ה דשם הוי", ומצוות לא תעשה שרשן בכחית י"ה דשם הוי'.

דין שימיתוהו על הריגה זו, כי ילו אין משפט מנות, דהיינו שאין
 גואל הדם חייב מיתה בהריגה זו. וסיום המקרא הוא 'כי לא שגא
 הוא לו מתמול שלשום', דהיינו, לפיכך יש להכין ערי מקלט,
 שיוכל הרוצח למלט נפשו מיד גואל הדם, שהרי לא שגא היה
 לזח שהרגו בשגגה, ועל כן הדין נותן שיוכל להנצל ממיתה.
 הגמרא מקשה על דברי רב הונא מברייתא: מיתבי - הקשו בני
 השיבה על דברי רב הונא, שנינו בברייתא 'ולו אין משפט מות'
 ברוצח הפתוי מדבר, כלומר, הונת הכתוב היא, שיש לחוש מדבר,
 ירדוף גואל הדם אחר הרוצח להורגו שלא כדין, שהרי אין הרוצח
 ראוי למות על שהרג בשגגה, לפי שלא היה שונא לנהרג מתמול
 שלשום. ומבררת הברייתא, אהה אומר שמקרא זה ברוצח הוא
 מדבר, מנין לך לומר כן, או - אולי אינו מדבר אלא בגואל הדם,
 שאם הרג את הרוצח בדרכו לעיר מקלט אינו חייב עליו. ומבארת
 הברייתא, שאין לומר כן, שהרי פשהוא [הכתוב] ממשך ואומר
 'הוא לא שונא לו מתמול שלשום', הו אומר ברוצח הפתוי מדבר,
 שהרי עליו נאמר דבר זה שלא היה שונא לנהרג מקודם לכן,
 ומאחר וסיום הפסוק עוסק ברוצח מסתבר הדבר שאף תחילתו
 עוסקת בכך, שאין חיוב משפט מות לרוצח, אבל גואל הדם אם
 הרגו בדרכו לעיר המקלט, נהרג עליו.
 ומוכח מדברי הברייתא שלא לדברי רב הונא, הסובר שאם הרג
 גואל הדם את הרוצח בדרכו לעיר מקלט, פטור הוא ממיתה.
 מתרצת הגמרא: אכן מדברי הברייתא מוכח שלא כדברי רב הונא,
 אבל הוא - רב הונא דאמר שגואל הדם שהרג את הרוצח בדרכו
 לעיר מקלט פטור, סובר כי האי תנא - כשיטת תנא זה, דתנא
 בברייתא, 'ולו אין משפט מות' בגואל הדם הפתוי מדבר, שאם הרג
 את הרוצח אינו נהרג עליו. אהה אומר שבגואל הדם הפתוי מדבר,
 או - אולי אינו מדבר אלא ברוצח, שאין לו דין מות על שהרג
 בשגגה, אך גואל הדם שהרגו נהרג עליו. אי אפשר לומר כן, שהרי
 פשהוא אומר בהמשך הפסוק 'כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום',
 הרי הרוצח אומר, כלומר, הושר המקרא ודאי עוסק ברוצח, שלא
 היה שונא לנהרג מתמול שלשום, וממילא יש ללמוד מכך שאין
 לו משפט מות על הריגתו, ולא הוצרך הכתוב לכתוב זאת, הא מה
 אני מקיים - במה אם כן יש להעמיד את דברי הכתוב 'ולו אין
 משפט מות', בהכרח צריך לומר שבגואל הדם הפתוי מדבר - שאם
 הרג את הרוצח אינו חייב מיתה על כך.
 ומבואר מדברי ברייתא זו כרב הונא, שגואל הדם שהרג את
 הרוצח בדרכו לעיר מקלט, פטור.
 הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו שלא כדברי רב הונא: תנן -
 שנינו במשנה, שהיו בית דין מוקדין לו לרוצח שני תלמידי חכמים
 שילווחו לעיר מקלט, לפי שיש לחוש ששני שמו יתקנו גואל הדם בדרך
 לשם, וידברו תלמידי חכמים אלו אלו - אל גואל הדם. מאי לאו
 דמתרו ביה - לכאורה יש לומר, שדיבור זה שמדברים אל גואל
 הדם היינו שמתרים בו, דאי קמיל בר קמילא הוא - שאם יחרוג את
 הרוצח ייחרג על כך בבית דין, ושלא כדברי רב הונא.
 דוחה הגמרא: לא - אין הכוונה שהתלמידי חכמים מתרים בו,
 אלא הכוונה בזה בדתנא - כמו ששינו בברייתא, וידברו
 התלמידי חכמים אלו - אל גואל הדם, דברים הראויים לו -
 המתקבלים על ליבו, וכך הם אומרים לו, אל תנהג בו ברוצח זה
 כמנהג שנהגים באנשים שופכי דמים בממדי, לפי שבשגגה פא
 מעשה זה לידו. רבי מאיר אומר, הוא - הרוצח. מדבר על ידי עצמו
 אל גואל הדם, שגמרא (דברים טו ד) 'וזה דבר הרוצח', כלומר, שמוטל
 על הרוצח עצמו לדבר. אומר לו חכמים לרבי מאיר, אין הדבר כן,
 לפי שהרבה שליחות עושה - הרבה דברים אינם יכולים ליעשות
 על ידי האדם עצמו אלא על ידי שלוחיו, ואף כן יש להעדיף
 שידברו התלמידי חכמים עם גואל הדם.
 הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אומר מר - הובא בברייתא
 לעיל, שאומרים התלמידי חכמים לגואל הדם שבשגגה פא מעשה
 זה לידו של הרוצח. מקשה הגמרא: פשיטא - פשוט הדבר שעשה
 כן בשגגה, שהרי גולה הוא לעיר מקלט, דאי בממדי בר גלות הוא

מקלט' הנה פתוי על פשת דברים. דהיינו, בכל מקום שבו היתה
 הדרך מתפצלת לשתי דרכים, והאחת פונה לעיר מקלט, היו
 מניחים עמוד בדרך הפונה לעיר המקלט ועליו כתוב 'מקלט, ברי
 שכידי הרוצח בשעת בריחתו היכן היא הדרך הפונה לעיר מקלט,
 ויפנה לשם'.
 אומר רב הונא, מאי קרא - מאיזה מקרא יש ללמוד דין זה, מן
 המקרא (דברים טו א) 'תכי לך הדרך' וגו', שכונת דברי הכתוב היא
 עשה לך הדרך, כלומר, עשה הכנה מתחילה, כדי שיידעו
 איזו היא הדרך הפונה לעיר מקלט.
 הגמרא מביאה הקדמות שהיו האמוראים פותחים בהם כשהיו
 דורשים בפרשת רוצחים: רב קמא בר הניא פתח לה פתחא להאי
 פשתא מהבא - היה פותח את דרשתו בהקדמה זו. נאמר בכתוב
 (תהלים טו ח) 'טוב וישר ה' על כן יודה חסאים בדרך', דהיינו,
 שהקדוש ברוך הוא מורה לחוטאים ההורגים בשגגה את הדרך
 לילך לעיר מקלט. ויש ללמוד מכאן, אם לחסאים יורה את הדרך,
 קל וחומר שיוורה לצדיקים את הדרך יילכו בה.
 רבי שמעון בן לקיש פתח לה פתחא להאי פשתא מהבא - היה
 פותח את דרשתו בהקדמה זו. נאמר בכתוב המדבר ברוצח בשגגה
 (שמות כא ט) 'ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו' וגו', כלומר,
 שההורג בשגגה לא עשה זאת במזיד, אלא הקדוש ברוך הוא זימן
 לו הריגה זו. ולכאורה יש לתמוה, כיצד תלמוד, שיהיה הקדוש ברוך הוא
 ימציא מכוול לידי האדם. ומה תשובה על כך היא דברי
 הכתוב (משכיל א' כד ט) 'כאשר יאמר משל הקדושי מרשעים יצא
 רשע' וגו', פירוש, כפי שאמרה התורה, שהיא משלו של הקדוש
 ברוך הוא, שהוא קדמונו של עולם, שמרשעים ייצא דבר רשע.
 והיכן אמרה זאת התורה, במקרא 'והאלהים אנה לידו', שהרי
 בפה הפתוי מדבר - באיזה אופן ממש הקדוש ברוך הוא הריגה
 בשגגה לאדם, באופן כזה שהיה מעשה בשני בני אדם שיהרגו את
 הנפש, אחד מהם הרג בשגגה ואחר הרג במזיד, לזה אין עדים שהרג
 במזיד ועל כן לא נהרג בבית דין, ולזה אין עדים שהרג בשגגה ועל
 כן לא גלה לעיר מקלט, לפיכך הקדוש ברוך הוא מוסיף - מוזמן את
 שניהם לפונדק [אכסניה] אחד, זה שיהרג במזיד ולא נהרג בבית דין
 יושב תחת הפולחן, וזה שיהרג בשגגה ולא גלה לעיר מקלט יורד
 בפולחן ונפל עליו - על הראשון, והרגו, ויש עדים מדבר, נמצא שזה
 שיהרג במזיד נהרג על ידי זה שנפל עליו, ואילו זה שיהרג בשגגה גילה
 עתה לעיר מקלט על פי העדים שראוהו שהרג בשגגה. ובאופן
 שהקדוש ברוך הוא מוזמן תקלה לידי אדם שהוא כבר רשע
 כבר זה.
 הגמרא מביאה ראיות לכך שמן השמים מוליכים את האדם בדרך
 שבה הוא חפץ לילך: אומר רבה בר רב הונא אומר רב הונא, ואמר
 לה - ויש אומרים שממירא זו אומר רב הונא אומר רבי אלעזר, יש
 להוכיח מן התורה ומן הנביאים ומן הפתויים שבדרך שאדם רוצה
 לילך, מה מוליכין אותו מן השמים. מן התורה יש להוכיח כן
 מבלעם, דבתחילה פתוי (במדבר כב ט) 'יאמר אלהים אל בלעם לא
 תלך עמכם' וגו', ואילו לאחר מכן פתוי (שם כג ט) 'קום לך אתם' וגו',
 שמאחר ונתעקש בלעם לילך עמם לא מנעו הקדוש ברוך הוא
 מלעשות כן. מן הנביאים יש ללמוד זאת, דפתוי (ישעיה מו ח) 'אני ה'
 אלהיך מלמדך להועיל מדריבך בדרך (זו) תלך', כלומר, מדריבך
 בדרך שבה תבחר לילך. מן הפתויים יש ללמוד זאת מדפתיים (משלי
 ג ד) 'אם ללצים הוא יליץ ולעניים יתן חן'. דהיינו, אם בא אדם
 להתחבר עם הלצים, אין מעכבים בידו מן השמים.
 הגמרא דנה בדין גואל הדם שהרג את הרוצח בדרכו לעיר מקלט:
 אומר רב הונא, רוצח שגלה לעיר מקלט, ומצאו גואל הדם בדרך,
 בהליכתו לשם, ויחרגו, פטור גואל הדם ממיתה. קסבר - לפי
 שסובר רב הונא, שהמקרא (דברים טו א) 'ולו אין משפט מות' בגואל
 הדם הוא דפתיים - על גואל הדם הוא נאמר, וכך היא כוונת הכתוב
 'פן ירדף גאל הדם אחרי הרוצח, כי יחס לקבו, והשיגו כי ירבה
 הדרך, והקדו נפש' וגו', כלומר, שגואל הדם ירדוף אחר הרוצח
 קודם הגיעו לעיר מקלט ויהרגהו, ולא יתיירא גואל הדם מפני בית

60 בו התורה הוקשה כל התורה בולה לתפילין, מה תפילין נאמרה
 61 בהם הלכה למשה מסיני לתופרין בגדין בלבד, אף כל שאר כתבי
 62 הקודש יש לתופרין בגדין בלבד, ועל כן אם תפר ספר תורה
 63 בחוטי פשתן הרי זה פסול. ואיך – ואילו לדעת הסובר שספר
 64 תורה שנתפר בחוטי פשתן כשר, היינו משום שסובר שלא
 65 הוקשה התורה לתפילין לכל דבר, אלא כי איתקש למותר בפיך
 66 – היקש זה נאמר רק לענין ההלכה שאין לכותבה על ועל
 67 בהמה טמאה האסורה באכילה, לפי שנאמר במקרא לגבי
 68 תפילין בפיך, והיינו מן המותר לאכול בפיך, אך לשאר הלכותיו
 69 של תפילין שלא נכתבו במפורש בתורה, אלא נלמדו מהלכה
 70 למשה מסיני, לא איתקש – לא הוקש ספר התורה לתפילין, ועל
 71 כן אף שהלכה היא בתפילין לתופרין בגידים, בספר תורה אין
 72 הדין כן, אלא מותר לתופרו בחוטי פשתן.
 73 אמר רב, חזון להו לתפילין דבי חכמי – ראיתי את התפילין של
 74 בית דודי רבי חייא, דתפירי בכיתא – שתפיריהם הם בחוטי פשתן,
 75 ולית הלכתא כוותיה – אך אין ההלכה כמותו בענין זה, אלא יש
 76 לתופרם בגידים בלבד.

משנה

77 משנה זו מבארת איזה כהנים מחזירים את הרוצח מעיר מקלט
 78 במיתתם.
 79 אהך כהן גדול המשוח בדם המשח, דהיינו, כל הכהנים הגדולים
 80 שהיו עד תקופת המלך יאשיהו, שהיו נמשחים לכהונתם בשמן
 81 המשחה, ואהך כהן גדול המרוצה בגדיים – המשמש בכהונה
 82 כשהוא לבוש בשמנת הבגדים של כהן גדול, והם הכהנים
 83 הגדולים שעמדו מתקופת יאשיהו ואילך, שלא היו נמשחים בשמן
 84 המשחה, ולא היתה ניכרת לכהונה הגדולה בהם אלא בריבוי
 85 הבגדים בלבד, ואהך כהן גדול ששעבר ממשחותו, דהיינו שאירע
 86 איזה פסול בכהן הגדול, ומינו כהן אחר לשמש תחתיו, ולאחר
 87 שחזר הכהן הגדול לעבודתו עבר השני ממשחותו, ונקרא בשם
 88 'משוח שעבר', כל אלו הכהנים הגדולים מחזירין את הרוצח מעיר
 89 מקלט במיתתם. רבי יהודה אומר, אף הכהן המשוח מלחמה –
 90 שהיה מכריז את כל צרכי המלחמה, מחזיר את הרוצח מעיר מקלט
 91 במיתתו.
 92 לפיכך – מאחר ויצאתו של הרוצח מעיר המקלט תלויה במיתתו
 93 של הכהן הגדול, היו אומותיהן של הכהנים הגדולים מספקות להן
 94 – לגולים לעיר מקלט מתייה וכוונת, כדי שלא יתפלו על בניהם
 95 שיימותו.

גמרא

96 הגמרא מבררת מניין למדים שכל הכהנים שנמנו במשנה מחזירים
 97 את הרוצח: מנא הני מילי – מניין לומדים דין זה, שישנם שלשה
 98 כהנים גדולים אשר במיתתם שב הרוצח מעיר מקלטו.
 99 מבארת הגמרא: אמר רב פהא, דאמר קרא (במדבר לה כח) 'וישב כהן
 100 עד מות הכהן הגדול', וגו', וכתוב (שם לה כח) 'כי בעיר מקלטו ישב עד
 101 מות הכהן הגדול', וכתוב (שם) 'ואחרי מות הכהן הגדול', וגו', ומאחר
 102 ונזכר 'כהן גדול' במקרא שלש פעמים, יש ללמוד מכך שישנם
 103 שלשה כהנים גדולים המחזירים את הרוצח במיתתם.
 104 שבה הגמרא ומבררת: ורבי יהודה הסובר שיש כהן רביעי אשר
 105 במיתתו שבים הרוצחים מעיר מקלט, והוא כהן משוח מלחמה,
 106 מנין הוא לומד זאת, מאחר שלא נאמר במקרא 'כהן גדול' אלא
 107 שלש פעמים.
 108 מבארת הגמרא: כתיב קרא אחריתא – כתוב מקרא אחר (שם לה לב)
 109 'לשוב לשבת פארץ עד מות הכהן' (וגו'), וממקרא זה יש ללמוד
 110 כהן רביעי.
 111 שבה הגמרא ומבררת: ואיך – רבנן החולקים על רבי יהודה,
 112 מדוע אינם סוברים שיש לרבות עוד כהן ממקרא זה.

1 בלשון ענה – בלשון קשה, שהרי בכל ספר יהושע נאמרה לשון
 2 אמירה 'ויאמר ה' אל יהושע, שהיא לשון רכה, ואילו בפרשת ערי
 3 המקלט נאמר לשון דיבור, שהיא לשון קשה, דכתיב (יהושע כ א-ב)
 4 'וידר ה' אל יהושע לאמר, דבר אל בני ישראל לאמר, תנו לכם את
 5 ערי המקלט אשר דברתי אליכם' וגו'. טעם הדבר הוא מפני שהן
 6 דיבורים של תורה, כלומר, שבדיבור זה ציווהו הקדוש ברוך הוא
 7 לקיים מצוה מן התורה של הפרשת ערי מקלט, ודיבור של תורה
 8 יש לומר בלשון קשה, אבל בשאר אמירות שאמר לו לא מצינו
 9 דבר נוסף שציווהו לקיים מצוה מן התורה, ועל כן נאמרו בלשון
 10 אמירה.

11 מבררת הגמרא: למימרא – האם יש לומר דכל מקום שבו נזכר
 12 לשון דיבור הכוונה בזה היא ללשון קשה.

13 מבארת הגמרא: אין – אכן כן, כמו שמצינו דכתיב (בראשית מב ל)
 14 'דבר האיש אליו הארץ אתנו קשות' וגו', ויש להוכיח ממקרא זה
 15 שכל דיבור הוא לשון קשה.

16 מקשה הגמרא: והתנא בברייתא, המפרשת את דברי הכתוב
 17 (מלאכי טו) 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו' וגו', ואומרת, 'נדברו'
 18 אין נדברו אלא לשון נחת, כלומר, שדרך יראי ה' לדבר איש אל
 19 רעהו בנחת רוח, וכן הוא [הכתוב] אומר (תהלים מז ד) 'דבר עמים
 20 תחתינו' וגו', כלומר, ישפיל וינחל העמים תחתינו, ויהיו נכנעים
 21 ונוחים לנו. מבואר אם כן מדברי הברייתא, שדיבור הוא לשון נוח,
 22 ולא לשון קשה.

23 מתרצת הגמרא: שיש לחלק בזה בין שני סוגי לשון דיבור, 'דבר'
 24 לחוד 'דבר' לחוד. דהיינו, לשון 'דבר' או 'ידבר' היא אכן לשון
 25 קשה, אבל לשון 'נדברו' או 'ידבר' היא לשון נחת.

26 הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בטעם הדבר שדיבר הקדוש ברוך
 27 הוא ליהושע בלשון קשה: (סמינ"ז רבנ"ן מהמנ"ט וספ"י) פליגי בה
 28 – נחלקו בענין זה, מדוע נאמרה פרשת ערי מקלט ליהושע בלשון
 29 קשה, רבי יהודה ורבנן, חד – אחד מהם אומר שטעם הדבר הוא
 30 מפני ששייחם – שנשתהה יהושע להפריש את ערי מקלט מיד
 31 אחר חלוקת ארץ ישראל, ולא עשה כן עד שאמר לו הקדוש ברוך
 32 הוא, ועל כן נאמרה לו פרשה זו בלשון קשה, וחד – ואחד מהם
 33 אומר שטעם הדבר הוא מפני שהן מצוות של תורה.

34 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין פסוקים שכתב יהושע: נאמר
 35 במקרא (יהושע כד כז) 'ויכתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת
 36 אלהים' וגו', ולא נתבאר במקרא מה הם הדברים שכתב יהושע.
 37 ופליגי בה – ונחלקו בזה רבי יהודה ורבי נחמיה, חד – אחד מהם
 38 אומר שכתב יהושע בספר התורה של משה רבינו את שמנה
 39 הפסוקים האחרונים, לאחר פטירתו של משה, מן הפסוק (דברים לד
 40 ה) 'יקמת שם משה עבד ה', ועד לסוף הספר, וחד – ואחד מהם
 41 אומר שכתב יהושע בספרו את פרשת ערי מקלט.

42 שואלת הגמרא: בשלמא למאן דאמר – מבוארים דברי המקרא
 43 לדעת הסובר, שכתב יהושע בספר התורה את שמנה הפסוקים
 44 האחרונים, דהיינו דכתיב – שזה שנאמר 'ויכתוב יהושע את
 45 הדברים האלה בספר תורת אלהים', שהרי כתבם בספר התורה,
 46 אלא, למאן דאמר – לדעת הסובר שכתב יהושע בספרו את פרשת
 47 ערי מקלט, אם כן, מאי – מה היא כוונת הכתוב שכתב יהושע
 48 'בספר תורת אלהים', הרי לא כתב כן אלא בספרו.

49 משיבה הגמרא: הכי קאמר – כך היא כוונת דברי הכתוב לשיטה
 50 זו, ויכתוב יהושע בספרו, את הדברים האלה – פרשת ערי מקלט,
 51 הפסוקים כבר בספר תורת אלהים.

52 הגמרא מביאה מחלוקת לגבי ספר תורה שנתפר בחוטי פשתן:
 53 ספר תורה שתפירו – תפר את יריעותיו אלו לאלו בחוטי פשתן,
 54 פליגי בה – נחלקו בזה רבי יהודה ורבי מאיר, חד – אחד מהם אומר
 55 שהספר קשה, וחד – ואחד מהם אומר שהספר פסול.

56 הגמרא מבארת את סברות מחלוקתם: למאן דאמר – לדעת
 57 הסובר שספר תורה פסול, היינו משום דכתיב בפסוק המדבר
 58 בתפילין (שמות יג ט) 'והיה לה לאות על ירך ויזכרון בין עיניך
 59 למען תתייה תורת ה' בפיך' וגו', ואיתקש – ובמקרא זה שהזכרה

בלשון עז - בכל יהושע כתיב "ויאמר ה'", ובאן נאמר "וידבר ה' אל יהושע", ויברור לשון עז הוא. מפני שהן של תורה - אבל שאר אמירות שאמר - לא אמר דבר לקיים מצוה הכתובה בתורה, חוץ מזה. וידבר עמים - ינהל עמים תחתיו. מפני ששיהם - שלא הפרישם לאחד שחלקו מיד, עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא. פליגי בה - בפירושה

36 של אחרים. טוביה חטא וזיגור מנגיד - משום ההיא דאמרין ב"עריב פסחים": טוביה חטא, וזיגור אסחיד ביה ביחיד, שלא היה עד שני דברים, ונגידה רב פפא לזיגור. אמר ליה: טוביה חטא וזיגור מנגיד. ומאז היתה למשל. התם אמרין - בארץ ישראל אומרין משל זה. שכב נסיב מנגאי גור - שכב בן חמור לקח את דינה בת יעקב והזנאה שלו, ושאר בני העיר שלא נהנו מלזו עצמן וצטערו.

1 הדאי קרא, מה כתב יהושע בספר תורה. הד
2 אמר שמנה פסוקים - מ'וימת שם משה' עד
3 ספא. וחד אמה בפרשת ערי מקלט הוא אומר,
4 שכתובה בספר יהושע. למען תהיה תורת וגו' -
5 ורישיה דקרא משתעי בתפילין, ואיתקש הכא
6 תורה לתפילין. כי איתקש למותר בפך -
7 דכתיב בהאי קרא "בפך" - מן המותר בפך.
8 שאין נכתבין על עור בהמה טמאה. להלכותיהן
9 - לדבר שאינו כתוב בתורה. ובתפילין גופיהו
10 לא גמרינן ליה אלא מהלכה למשה מסיני, לא
11 ילפינן בהיקשא. רבי חביבי - דודי, אחי אבא,
12 הוא רבי הייא. משנה אחד בהן משוח בשמן
13 המשחה - הם כהנים גדולים שהיו עד יאשיהו.
14 ואחד המרובה בנגדים - הם ששימשו
15 משיאיהו ואילך, שנגנו שמן המשחה כדאמרין
16 בזהרית (יבא), וטוב לא ממשחו כהנים ולא
17 היתה נכרת כהונה גדולה בהם אלא בריבו
18 בגדים, שמשמש בשמונה בגדים. ואחד שעבר
19 ממשחיתו - שאירע פסול בבחן גדול ושימש
20 אחד תחתיו, וכשנרפא בהן - חזר לעבודתו
21 ועבר זה ממשחיתו. מחזירין את הרוצה -
22 במיתין, כמו שנאמר "ואחרי מות הבחן הגדול
23 ישוב הרוצה". משוח מלחמה - בחן המשוח
24 לומר במלחמה צרכי המלחמה, אל ירך
25 לבבכם" וכל הענין (דברים כ). גמרא וישב
26 בה עד מות הבחן הגדול - הא זה, "כי עבר
27 מקלטו ישב עד מות הבחן הגדול" - הא תרי,
28 "ואחרי מות הבחן הגדול ישוב הרוצה" - הא
29 תלתא. ושהיה להן לבקש רחמים על דורן -
30 הלכך לאו קללת חנם היא. הכא אמרי - בבבל
31 אומרין משל זה על אדם שולקה בשביל סרחון

37 מבלשון עזה, דכתיב "וידבר ה' אל יהושע לאמר,
38 דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט
39 אשר דברתי אליכם" וגו' - מפני שהן של התורה.
40 - למימרא דכל דיבור לשון קשה? - אין, דכתיב
41 "דבר האיש אדני הארץ אתנו קשות". - והתניא:
42 "נדברנו", אין "נדברנו" אלא לשון נחת, וכן הוא אומר
43 "ידבר עמים תחתינו" - "דבר" לחוד, "ידבר" לחוד.
44 (סימני רבנן מוהמני וספרו). פליגי בה רבי יהודה
45 ורבנן, חד אומר: מפני ששיהם, וחד אומר: מפני
46 שהן של תורה. ויכתוב יהושע את הדברים האלה
47 בספר תורת אלהים, פליגי בה רבי יהודה ורבי
48 נחמיה, חד אומר: שמנה פסוקים, וחד אומר: ערי
49 מקלט. בשלמא למאן דאמר שמנה פסוקים - היינו
50 דכתיב "בספר תורת אלהים", אלא למאן דאמר ערי
51 מקלט - מאי "בספר תורת אלהים"? - הכי קאמר:
52 ויכתוב יהושע בספרו את הדברים האלה הפתוכים
53 בספר תורת אלהים. ספר שתפרו בפשתן, פליגי בה
54 רבי יהודה ורבי מאיר. חד אומר: פשר, וחד אומר:
55 פסול. למאן דאמר פסול - דכתיב "למען תהיה
56 תורת ה' בפיך", ואיתקש כל התורה כולה לתפילין,
57 מה תפילין הלכה למשה מסיני לחופרן בגדין - אף
58 כל לתפרן בגדין, ואידך: פי איתקש - למותר בפיך,
59 להלכותיו לא איתקש אומר רב: חזינן להו לתפילין
60 דבי חביבי דתפריד בתיבא, ולית הלכתא כוותיה.
61 משנה אחד משוח בשמן המשחה, ואחד המרובה

62 בבגדים, ואחד שעבר ממשחיתו - מחזירין את הרוצה. רבי יהודה אומר: אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצה. לפיכך אימותיהן
63 של פהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בגיהם שימותו. גמרא מנא הני מילי? אמר רב פהנא: דאמר קרא
64 "וישב פה עד מות הפהן הגדל", וכתיב "כי בעיר מקלטו ישב עד מות הפהן הגדל", וכתיב "ואחרי מות הפהן הגדל". ורבי יהודה:
65 פתיב קרא אחיינא - "לשוב לשבת בארץ עד מות הפהן" (וגו). - ואידך: מדלא פתיב "הגדול" - חד מהנהך הוא. "לפיכך אימותיהן
66 של פהנים" כו'. טעמא דלא מצילו, הא מצילו מיתתי? והכתיב "בצפור לגוד פדרוד לעוף בן קללת הנם לא תבא"! אמר ליה ההוא
67 סבא: מפירקיה דרבא שמיע לי, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. ואיפא דמתני: כדי שיתפללו על בגיהם שלא ימותו.
68 טעמא - דמצילו, הא לא מצילו - מיתתי? מאי הוה ליה למעבד? הכא אמרין: טוביה חטא וזיגור מנגיד. התם אמרי: שכב נסיב
69 ומנגאי גזיר. אמר ליה ההוא סבא: מפירקיה דרבא שמיע לי, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. פי הא, דההוא גברא
70 דאכליה אריא ברחוק תלתא פרסי מניה דרבי יהושע בן לוי, ולא אישתעי אליהו בהדיה תלתא יומי. אמר רב יהודה אמר רב:
71 קללת חכם, אפילו בהנם היא פאה. מנלן? מאחיתופל שבשעה שברה דוד שיתין קפא תהומא, בעא למישמפא לעלמא. אמר:
72 מהו לכתוב שם אחספא ומישדא בתהומא, דליקו אדוכמתיה? ליבא דאמר ליה מדי. אמר: כל היודע דבר זה ואינו אומר - יתק
73 בנרונו. נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו, אמר: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה התורה: שמו שנקתב בקדושה ימחה
74 על הפנים, לכל העולם כולו לא כל שפן? אמר ליה: שרי. פתב שם אחספא, שדי אתהומא, נחת וקם אדוכמתיה. ואפילו הכי כתיב
75 "ואחיתופל רצה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וקם וילך אל ביתו (ו)אל עירו ויצו אל ביתו ויתקן" וגו'. "אמר רבי אבהו:
76 קללת חכם אפילו על תנאי היא פאה. מנלן? מעלי, דקאמר ליה עלי לשמואל "פה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד מפני
77 דבר". ואף על גב דכתיב "ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא הלכו בניו בדרךיו" וגו'.
78 אמר

אפילו על תנאי צריך הפרה מגולן מיהודה - יש מדרקין מכאן ונדיויים שלנו, אפילו אותם שיש להם זמן - אין לנדות עצמן מספק. שהרי הכא התנה בדבר שלא היה כידו לקיים, דשמא היה מעבבו יוסף וא יקראנו אסון בדרך, ולכן חל מעיקרו גם הנדיו על התנאי. אבל שאר תנאים בדיו לקיים, כגון שמנדין את האדם שלא יעשה חדר - דהיא לא חל הנדיו כלל מעיקרו. דכיון בדיוו הוא

ממעת הנדיו אנו יודעים בודאי שלא בדעתו לעשות חדר - דהיא לא חל הנדיו כלל מעיקרו. מ"ו גרם לראובן שהודה יהודה - תימה, והא אמרין במדרשו: "וישב ראובן אל הבור", מהיכן שב? מיתא אביו, שישב בתענית על מעשה בלחה. וזה היה קודם מעשה דיהודה! ויש לומר: דמכל מקום לא הודה בריבם עד מעשה דיהודה. מ"ו גרם לראובן שהודה - ולכל יש לנו סמך מן המקרא: "יהודה אתה יודוך אדוך" ומתרגמינן: את הודית כך יודוך אדוך. פירושו: הודית ולא בוש כך יודוך אדוך, שבשביל שהתחלת לדודות בא ראובן ויהודה. אמר אביו קל וחומר ומה מי שגלה בו - תימה: מהאי דינא נילף נמי לנגמר דינו בלא כהן גדול שלא יגלה כלל: ומה מי שגלה כבר לפני מיתת כהן גדול יוצא במיתתו של כהן גדול, מי שלא גלה לפני מותו אינו דין שלא יגלה אחר מותו: דהכי אמרין בערכין (כט"ב). מכורה כבר יוצאה, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: ונפקא לן מהאי דינא דאינה נמכרת כלל אחר הבאת סימנין עד ועלוס ונראה דלא קשיא מדי, דהא מיתת הכהן כפרה הוא כדאמר בסמוך. וכפרה לא שייכא אלא למי שמחויב כברי. הלכך, דוקא לפי שנגמר ותחייב גלות ואחר כך מת כהן גדול - מכפרת מיתת כהן גדול שלא יגלה כלל מקל וחומר כדאמר התלמוד, אבל נגמר דינו בלא כהן גדול שכבר מת כהן גדול קודם שמת כהן גדול - ודאי ליכא למילף מקל וחומר, דהיאך תכפר מיתת כהן גדול? וליכא למימר דתתכפר לו מיתת כהן גדול השתא כשנגמר דינו, דהא לא מכפרא אלא בשעת מיתה, ולאחר כך ובשעת מיתה לא היה זה חייב. ולא דמי להדיא ערכין דמכורה כבר יוצאה וכו', והתם מיפק הבאת סימנין מתחלת גדולתה ושוב לא ימסך ממנה הגדלות לעולם. ולכן שייך למילף שפיר דלא תמכר כלל אחר התחלת סימנין עד עולם. כן נראה למורי שחידה. מ"ד גלות קא מכפרא - תימה: אין הכי נמי, מדאמר בריש מבילתין (מכות ב.ב.): הם שלא עשו מעשה לגול כי היכי דתהוי לזו כפרה. אלמא גלות מכפרתו ויש לומר: דהכא כפרה לפטור מגלות קאמר. דהא בעי למילף דמי שלא גלה עדיין דמיתת כהן גדול תועיל לפטור מגלות מקל וחומר, הלכך שפיר משני: מדי גלות מכפרת מיתת כהן גדול מכפרת, פירושו: מיפטרא מגלות, שהרי אפילו לא גלה אלא יום אחד ומת הכהן גדול הוא חזר, ואילו לא מת הכהן, אפילו שהה שם זמן מרובה אינו יוצא. על כרחך כפרה זו במיתת כהן הלוי, כדפירשתי. כן נראה למורי שחידה.

אילן

וחפאתי לך - לשון נדיו הוא, שיהא מגודה לבאיו. מאי דכתיב יחי ראובן וגו' וזאת ליהודה - מה ראה לסמוך יהודה לראובן, ומה ראה להתחיל בברכת יהודה בלשון "וזאת ליהודה"? אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים שלדן קיים, ושל יהודה מנגולגין, אמר לשון זה: ייחוד ראובן' כלומר, ראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי - וזאת תהיה ליהודה שהם מנגולגין. עצמות כל השבטים יצאו ממצרים ונשארו בניהם במדבר, וזהו שאמר יוסף לאחיו (שמות יג.) "והעליכם עצמותי מזה אתכם" עם עצמותיכם. על איכריה לשפא - נכנסו עצמותיו למקום היבורם ששפו משם, כמו "ורשף מדוכותיה" (חולין מב.ב.נר.ב.). לשפא = "אישלוי" דהיא. למשקל ולפטר - לישא וליתן. דיוו רב לו - יחי בו כח לריב ריבו לעצמו נגד חבירו. ליהרד בהנך - במיתת מרובה בנגדים או בשעבר ממשיתוחת אלא לאו שמע מינה כולוהו. משנה היה זה אינו גולה - מפרש טעמא בגמרא מקל וחומר. חזר במיתתו של שני - יליף טעמא בגמרא. נגמר דינו בלא כהן גדול - שלא מינו אחר תחתיו עד שנגמר דינו של זה לגלות. גמרא שנמשה ביפיו - משנעשה זה רוצח. מאי הוה ליה - להאי כהן למיעבד מאחר שדיין לא היה כהן גדול כשהרג זה, למה הוא נענש? תנא מת - רוצח בערי מקלט, ומת כהן גדול אחר זמן. לשבת בארץ - בתוך הקרקע. ונעשה כהן גדול בן גירשה - יצא עליו עדות שהוא חלל. מתה כהונה - הרי הוא כמות, ואין הרוצח גולה. במלה כהונה - איגלאי מילתא למפרע שלא היה כהן גדול, וזהו ליה האי רוצח נגמר דינו בלא כהן גדול, ואינו חוזר לעולם.

ואמר רב יהודה אמר רב: נדיוו על תנאי צריך הפרה. מנלן? מיהודה, דכתיב "אם לא הביאתיו אליך" וגו'. ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב "הי ראובן ואל ימת וגו'... וזאת ליהודה"? כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, עצמותיו של יהודה היו מנגולגין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים. אמר לפניו: רבונו של עולם, מי גרם לראובן שיודה - יהודה, וזאת ליהודה... שמע ה' קול יהודה. עאל אביריה לשפא, לא הוה קא מעיילי ליה למתיבתא דרקיע - ואל עמו תביאנו. לא הוה קא ידע למישקל ומיטרח בשמעתא בהדי רבנן - ודין רב לו, לא הוה ידע לפרוקי קושיא - "עזור מצריו תהיה". איבעיא להו: במיתת פולן הוא חוזר, או דלמא במיתת אחד מהן? תא שמע: נגמר דינו בלא כהן גדול - אינו יוצא משם לעולם; ואם איתא - ליהדר ביה בדההיא! - ברליכא. משנה משנבמר דינו מת כהן גדול - הרי זה אינו גולה. אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול, ומנו אחר תחתיו, ולאחר מכן נגמר דינו - חוזר במיתתו של שני. נגמר דינו בלא כהן גדול, ותהורג כהן גדול, וכהן גדול שהרג - אינו יוצא משם לעולם. ואינו יוצא לא לעדות מצוה, ולא לעדות כמות, ולא לעדות נפשות. ואפילו ישראל צריכים לו, ואפילו שר צבא ישראל פיואב בן צרויה - אינו יוצא משם לעולם, שנאמר "אשר נס שמה" - שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו. בשם שהעיר קולטת כד תחומה קולט. רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם, רבי יוסי הגלילי אומר: מצוה ביד גואל הדם, ורשות ביד כל אדם. רבי עקיבא אומר: רשות ביד גואל הדם, וכל אדם חייבין עליו. גמרא מאי טעמא? אמר אביו, קל וחומר: ומה מי שגלה כבר - יצא עכשיו, מי שלא גלה - אינו דין שלא יגלה? - ודלמא, האי דגלה - איכפר ליה, האי דלא גלה - לא? - מידי גלות קא מכפרא? מיתת כהן הוא דמכפרא. "אם עד שלא נגמר דינו" וכו', מנא הני מילי? אמר רב כהנא: דאמר קרא "וישב בה עד מות הבהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש", וכי הוא מושח? אלא זה שנמשח בימיו. מאי הוה ליה למעבר? - הוה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות, ולא ביקש. אמר אביו, נקטינן: נגמר דינו ומת - מוליכין את עצמותיו לשם, דכתיב "לשוב לשבת בארץ עד מות הבהן", ואיזהו ישיבה שהיא בארץ - הוה אומר זו קבורה. הנא: מת קודם שמת כהן גדול - מוליכין עצמותיו על קברי אבותיו, דכתיב "ישוב הרצה אל ארץ אבותיו", איזהו ישיבה שהיא בארץ אבותיו - הוה אומר זו קבורה. נגמר דינו, ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוצה, פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא, חד אומר: מתה כהונה, וחד אומר: במלה כהונה. לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע קא מיפלגי. דתנן: הוה עומד ומקריב על גבי המזבח, ונדע שהוא בן גרושה או בן חלוצה. רבי אליעזר אומר: כל קרבנות שהקריב פסולין, ורבי יהושע מכשיר. מאן דאמר מתה - כרבי יהושע, ומאן דאמר במלה - כרבי אליעזר?

אליבא

במשנה שאם לא היה כהן גדול בשעת גמר דינו אין לו תקנה, 60
מאחר שהמשנה עוסקת ב**פְּרִילְיָא** – באופן שאין כהנים גדולים 61
נוספים, אלא היה כהן אחד בלבד, ואף הוא מת קודם גמר דינו של 62
הנידון, ועל כן עליו לישוב בעיר מקלט עד סוף ימיו. 63

משנה

משנה זו מפרשת כמה דינים לגבי שיבת הרוצח מעיר מקלט 64
במיתת הכהן הגדול, וכן כמה דינים לגבי הגולה לעיר מקלט, ודינו 65
של היוצא משם קודם זמנו. 66
רוצח בשגגה, שדונוהו בית דין ומשננמר – לאחר שנפסק דינו 67
לגלות לעיר מקלט מת הכהן הגדול, קודם שהספיק לגלות לשם, 68
הרי זה אינו גולה, מכיון שכבר נפטר מגלות במיתתו של הכהן 69
הגדול. אבל אם עד שלא נמר – קודם שנגמר) דינו מת הכהן 70
הגדול, ומנו כהן גדול אחר תחתיו, ורק לאחר מכן נמר דינו של 71
ההורג בשגגה לגלות לעיר מקלט, הרי זה גולה, וחוזר משם 72
במיתתו של הכהן הגדול השני שהיה ממונה בשעת גמר הדין. ואם 73
נמר דינו של הרוצח בלא פהו גדול, דהיינו, שמת הכהן הגדול 74
קודם גמר דינו ועדיין לא הספיקו למנות אחר תחתיו עד שנגמר 75
דינו לגלות לעיר מקלט, וכן אדם ההורג בשגגה את הכהן הגדול, 76
וכן כהן גדול שהרג את הנפש בשגגה, בכל אופנים אלו אינו יוצא 77
הרוצח משם – מעיר המקלט. לעולם. 78
המשנה מפרשת את דינו של הגולה לעיר מקלט: ואינו יוצא 79
הרוצח בשגגה מעיר מקלטו לא לצורך עדות של מַצְוֵה, כגון 80
להעיד בבית הדין שבירושלים על חידוש הלבנה, ולא לצורך עדות 81
של קָמוֹן, ואף לא לצורך עדות בעניני נפשות. ואפילו אם כל ישראל 82
צריכים לו – לאותו רוצח שייצא מעיר מקלט, מכל מקום אינו 83
יוצא. ואפילו אם הוא אינו צבא ישראל, ביוצא בן צדויה שהיה שר 84
הצבא של דוד, אף על פי כן אינו יוצא משם לעולם, אלא במיתת 85
הכהן הגדול. שְׁנַאמְר (מבבר לה חב) 'אל עיר מקלטו אשר נם שְׁמָה' 86
וגו' ויש לדרוש מתיבת 'שמה' ששם – בעיר המקלט תהא ידוהו, 87
שם תהא מיתתו, ואף שם תהא קבורתו – אם מת קודם מיתת הכהן 88
הגדול יש לקוברו בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול. 89

המשנה מפרשת עד היכן העיר קולטת, ומה דינו של היוצא משם 90
קודם זמנו: כָּשֶׁם שְׁהָעִיר עֲצֵמָה קוֹלְטָת את ההורגים בשוגג, כָּךְ 91
תְּחַוְּמָה של העיר קולטת אף הוא, דהיינו, שמשעה ששכנס הרוצח 92
לתוך אלפיים אמה הסמוכים לעיר, אין גואל הדם רשאי להורגו. 93
רוצח שייצא מחוץ לתחום של עיר המקלט, ויצא שם גואל הַדָּם או 94
אדם אחר, נחלקו התנאים בדין זה. רבי יוסי הגלילי אומר, יש מַצְוֵה 95
בְּיַד גּוֹאֵל הַדָּם להרוג את הרוצח, ורשות בְּיַד כָּל אָדָם, כלומר, כל 96
אדם הרואה את הרוצח שייצא מעיר מקלטו רשאי להורגו, אך אין 97
לו מצוה בזה. רבי עקיבא אומר, רשות יש בְּיַד גּוֹאֵל הַדָּם להרוג את 98
הרוצח היוצא מעיר המקלט, וכל אָדָם תִּיבֵּן עָלָיו – אך כל אדם 99
אחר אינו רשאי להורגו, ואם הרגו חייב מיתה, כדין רוצח במויד. 100

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שנתבאר במשנה שאם מת הכהן 101
אחר גמר דינו של הרוצח שוב אינו גולה: מאי מַעְמָא – מה הוא 102
מקור הדבר שאם נגמר דינו ואחר כך מת הכהן אינו גולה, אף 103
שעדיין לא נתקיים בו דין גלות. 104
מבאר הגמרא: אָמַר אַבְי, דין זה יש ללמוד בקל וחומר, ומה מי 105
שְׁנָלָה כְּכָר לעיר מקלט יצא משם עֲבָשֵׁי בשמת הכהן הגדול, מי 106
שנגמר דינו ועדיין לא גלה לשם, אינו דין – האם אין הדין נותן שְׁלֵא 107
יגלה. 108
מקשה הגמרא: ודלמָא – שמה יש לומר שאין כאן קל וחומר, 109
משום דהאי דגלה אִבְיָא ליה – זה שכבר גלה לעיר מקלט נתכפר 110
עונו על ידי גלותו, ועל כן רשאי הוא לשוב לביתו במיתת הכהן, 111
אבל האי דלא גלה – זה שנגמר דינו ועדיין לא גלה, לא – לא 112

הגמרא מביאה מימרא של רב בענין נידוי על תנאי: אָמַר רב 1
יהודה אָמַר רב, נידוי אפילו אם הוא על תנאי, ולא נתקיים 2
התנאי, כגון שנידו לאדם אם לא יעשה דבר פלוני, ועשאו, מכל 3
מקום צריך הַפְּרָה לנידוי זה. מַלְלָן – מנין יודעים דבר זה, מיהודה. 4
הַתֵּיב (בראשית מט) שאמר יהודה ליעקב אביו, כשביקשו שישלח 5
עמו את בנימין למצרים, 'אם לא הביאתי אליך וגו' והצגתי 6
לְפָנֶיךָ, וְחָטָאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים, כלומר, שנידה יהודה את עצמו, 7
אף לעולם הבא, אם לא יחזיר את בנימין אחיו אל יעקב אביו. 8
ואף על פי שלא נתקיים התנאי, מכל מקום היה הנידוי צריך 9
הפרה. וכמו שאמר רבי שמואל בר נחמני אָמַר רבי יוחנן, מאי 10
הַתֵּיב – מה היא כוונת דברי הכתוב (דברים לג ד) 'הי ראובן ואל 11
ימת וגו' וזאת ליהודה' וגו', מדוע סמך משה את ברכת יהודה 12
לברכתו של ראובן, ומדוע פתח את ברכתו של יהודה בלשון 13
'וזאת ליהודה', אלא כל אותן אַרְבַּעִים שָׁנָה שהיו ישראל במדבר, 14
עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון שבו נטמן, ולא היה שלדו 15
קיים, בעוד ששאר עצמות השבטים היה שלדם קיים, עד שָׁעָמַר 16
משה ובקש עליו חַמִּים שינוחו עצמותיו. וכך אָמַר משה לַפְּנֵי – 17
לפני הקדוש ברוך הוא. רבוננו של עולם, מי נרם לראובן שיודה על 18
חטאו שבבלב יצועי אביו, יהודה הוא שגרם זאת, שלאחר שהודה 19
יהודה על חטאו במעשה תמר הודה אף ראובן על חטאו, ועל כן, 20
כשם שיהי ראובן, כלומר, ששלדו קיים עתה כפי שהיה בחיותו, 21
כך וזאת ליהודה, שפע ה' קול יהודה, שישנו עצמותיו אף הן, 22
ויהא גופו שלם. ולאחר שהתפלל משה בן, אָמַר אִיֶּבְרִיה לְשָׁאָ – 23
נכנסו איבריו של יהודה למקום חיבורם, ולא היו מגולגלים עוד, 24
אך עדיין לא תהא קא מעיילי ליה לַמְּתִיבָתָא הַרְקִיעַ – לא היו 25
מכניסים אותו לשיבה של מעלה, עד שהוסיף משה להתפלל 26
ואמר 'וְאֵל עֲמוֹ תְּבִיאֵנִי, ואז הכניסוהו לשיבה של מעלה, אך 27
עדיין לא תהא קא רע לַמִּשְׁקַל וּמִיֶּרֶחַ בְּשִׁמְעָתָא הַרְדֵּי רַבָּנָן – לא 28
היה יהודה יודע לישא וליתן בהלכה יחד עם שאר החכמים, עד 29
שהוסיף משה והתפלל עליו שיהא ידי רב לו', כלומר, שיהא בו 30
כח לריב את ריבו בהלכה כנגד חבריו. ועדיין לא תהא רע לַרְדֵּי לַרְדֵּי 31
קוּשְׂיָא – לא היה יודע לתרץ את הקושיות שהקשו עליו, עד 32
שהתפלל עליו משה 'וְעוֹר מַצְרֵי תְהִי'. 33

ויש ללמוד ממעשה זה שלא הגיע יהודה למנוחתו, משום הנידוי 34
שנידה את עצמו, ואף שהיה על תנאי, עד שבא משה והתפלל 35
עליו שיופר הנדר. 36

הגמרא מסתפקת בדין חזרת הרוצח מעיר מקלט במיתת הכהן 37
הגדול: שנינו במשנה, שישנם שלשה כהנים גדולים אשר משיבים 38
את הרוצח מעיר מקלט במיתתם. כהן משוח בשמן המשחה, כהן 39
מרובה בגדים, וכהן שעבר ממשחוחו. 40

אִבְיָא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, מה היא כוונת המשנה 41
ששלשת כהנים אלו משיבים את הרוצח במיתתו, האם הכוונה 42
בוה היא שרק בְּמִיתַת הכהנים בּוֹלָן הוא חוזר מעיר מקלט, או 43
הַלְמָא – או שמא די אף בְּמִיתַת אֶחָד מֵהֶן. 44

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי המשנה: תא שְׁמַע, שנינו 45
במשנה (להלן בסמוך), שאם נמר דינו של הרוצח בשגגה לגלות 46
לעיר מקלט בְּשַׁעָה שלא היה הכהן הגדול חי, אזי הדין בוה הוא 47
שהרוצח אינו יוצא משם – מעיר המקלט לעולם – כל ימיו, מאחר 48
שאין כהן גדול בשעת גמר דין. ואם אִתָּא – ואם ישנו לדין זה, 49
שכל אחד משלשת הכהנים משיב את הרוצח במיתתו, אם כן, אף 50
אם הכהן המשוח בשמן המשחה לא היה קיים בשעת גמר דינו של 51
הרוצח, מכל מקום לִיהָדָר (ביה) פְּרָהָךְ – שישוב בבימת מעיר 52
מקלטו במיתת אחד מן הכהנים הגדולים האחרים, כגון במיתת 53
הכהן מרובה הבגדים, או במיתת הכהן שעבר ממשחוחו. ומאחר 54
ונתבאר במשנה שאין לו תקנה לשוב לעולם מעיר מקלט, יש 55
להוכיח מכך שאינו חוזר אלא במיתת שלושתם, ועל כן אם אחד 56
מהם לא היה קיים בשעת גמר דין שוב אין לו תקנה. 57

דוחה הגמרא: שאין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן שהוא 58
חוזר במיתת כל אחד משלושת כהנים אלו, ואף על פי כן נתבאר 59

59 'שָׁמְרָה, שָׁם תִּהְיֶה דִּירְתוֹ, שָׁם תִּהְיֶה מִיתָתוֹ, שָׁם תִּהְיֶה קְבוּרָתוֹ. דְּהֵינּוּ, שְׂמִיתִיב 'שְׂמֵה' יֵשׁ לְלַמּוּד שְׂאֵם מֵת הַרוּצָח בְּעִיר מְקַלֵּט קוּדֵם
60 מִיתָת הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל יֵשׁ לְקוּבְרוֹ שֵׁם, וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּךְ שְׂעָרֵי מְקַלֵּט
61 נִתְּנוּ אִף לְקַבְרָה, וְשָׁלַא כְּדַבְּרֵי רַבִּי אַבְהוּ.
62 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: רֹצֵחַ שְׂאֵנִי, מְשוּם דְּנָלִי בֵּיהַ דְּרִמְנָא – גִּילְתָּהּ בּו
63 תְּהוּרָה שֵׁיִשׁ לְקוּבְרוֹ בְּעִיר מְקַלֵּט, וְאֵילוֹ דֵּינוּ שֶׁל רַבִּי אַבְהוּ נָאמַר
64 כְּלַפֵּי הַלּוּיִים, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂנִיתָנוּ לְהַם עָרֵי הַמְּקַלֵּט לְכָל צָרִיכֵיהֶם,
65 מְכָל מְקוּם אֵינֶם רִשְׁאִים לְקַבֵּר בָּהֶם אֵת מִיתָהֶם.
66 שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה, בְּשֵׁם שְׂהָעִיר קוֹלְטָת וְכו'. כִּךְ תְּחוּמָה קוּלֵט.
67 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה לְדִין זֶה מִבְּרִייתָא: וְדִמְיָנְהוּ, נָאמַר בְּפִסּוּק
68 (בַּמְדַּבֵּר לַה כֹּה) 'וַיֵּשֶׁב בְּה' וַיֵּשׁ לְדְרוֹשׁ בְּה וְלֹא בְּתַחֲוּמָה, כְּלוּמַר, שֵׁיִשׁ
69 לְרוּצָח בְּשִׁגְגָה לְדוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר וְלֹא בְּתַחוּם אֲלַפִּים אָמָה
70 הַסְמוּכִים לְעִיר, וְהֵרִי זֶה שֶׁלֹא כְּפִי הַמְּבֹאֵר בְּמִשְׁנֵתֵינוּ שְׂאֵף
71 תְּחוּמָה שֶׁל הָעִיר קוּלֵט.
72 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר אָבִי, לֹא קָשְׁיָא, בָּאֵן – מִשְׁנֵתֵינוּ עוֹסֶקֶת לְגַבִּי
73 לְקָלוֹשׁ מְגוּאֵל הַדֵּם, וְלַעֲנִין זֶה מְעוּלֵל אִף תְּחוּמָה שֶׁל הָעִיר,
74 שִׁמְשַׁעָה שְׂכַנְסַכְּ הַרוּצָח לְתוֹךְ תְּחוּם אֲלַפִּים אָמָה הַסְמוּכִים לְעִיר
75 אֵין גּוּאֵל הַדֵּם רִשְׁאֵי לְהוֹרְגוֹ. בָּאֵן – הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת לְגַבִּי לְדוֹר
76 בְּעִיר, וְלַעֲנִין זֶה אֵין הַרוּצָח רִשְׁאֵי לְקַבְּעוֹ אֵת דֵּירוֹתָי מִחוּץ לְעִיר
77 אִף בְּתוֹךְ תְּחוּם, אֵלֹא עֲלִיו לְדוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּדוּוּקָא.
78 שְׁבַה הַגְּמָרָא וּמְקַשָּׁה: וְכִי יִתְכַּן שְׁהַבְּרִייתָא הַדּוּרֶשֶׁת 'וַיֵּשֶׁב בְּה וְלֹא
79 בְּתַחֲוּמָה' עוֹסֶקֶת לְגַבִּי לְדוֹר בְּתַחוּמֵי הָעִיר, תִּפְסֹךְ לִיה – הֵלֵא גַם
80 בְּלֹא זֶה אֲפֹשֶׁר לְלַמּוּד דִּין זֶה, שְׂאֵין רִשְׁאִים לְדוֹר מִחוּץ לְעִיר
81 מְקַלֵּט בְּתוֹךְ תְּחוּמָה, מֵאַחַר דְּרִמְנָן עוֹשְׂיֵין שְׂרָה שֶׁל לּוּיִים הָעוֹמֵד
82 מִחוּץ לְעִיר לְמַגְרֵשׁ רִיק, מְשוּם יֵיִשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכַמוֹן כֵּן לֹא
83 עוֹשִׂים מַגְרֵשׁ רִיק הַסְמוּךְ לְעִיר הַלּוּיִים לְשִׂרְהָ זְרוּעָה, מְשוּם שְׂנִי
84 הוּא לְעִיר שִׁיחִיהָ מְגַרֵשׁ רִיק בְּתַחוּמָה, וְכֵן לֹא עוֹשִׂים מַגְרֵשׁ רִיק
85 לְעִיר, כְּלוּמַר, אֵין בּוֹנִים עֲלֵיו בְּתִים, מְטַעַם זֶה שְׂנִי הוּא לְעִיר
86 שִׁיחָה מְגַרֵשׁ רִיק סְבִיבוֹתֶיהָ, וְכֵן לֹא עוֹשִׂים עֵיר הַבְּנוּיָה בְּבַתִּים
87 לְמַגְרֵשׁ רִיק מְשוּם שְׂמֹרֶיִב אֵת, יֵיִשׁוּב הָעִיר. וּמֵאַחַר וְנִתְבָּאֵר שְׂאֵין
88 רִשְׁאִים לְעִשׂוֹת מְגַרֵשׁ לְעִיר, אִם כֵּן מְמִילָא יוֹדְעִים אַנּוּ שְׂאֵין אַדִּם
89 רִשְׁאֵי לְבַנּוֹת בֵּית בְּתַחוּם עִיר הַמְּקַלֵּט וְלְדוֹר בּוּ, וְאִף אִם אֵינוּ רוּצָח
90 בְּשִׁגְגָה, וּמְדוּעַ הוֹצַרְכָה הַבְּרִייתָא לְלַמּוּד זֹאת לְגַבִּי רוּצָח מִן
91 הַדְּרָשָׁה יוֹשֵׁב בְּה וְלֹא בְּתַחוּמָה.
92 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב שִׁשְׁתִּי, לֹא נִצְרָכָה דְרֶשֶׁה זֶו, אֵלֹא לְעִנִּין
93 דִּירָה בְּתַחוּם הָעִיר בְּמַחְלֵלוֹת שֶׁתַּחַת הַקֶּרֶן, שְׂאֵם רוּצָה אַדִּם
94 לְחַפּוֹר מְחִילָה תַּחַת לְתַחוּם הָעִיר וְלְדוֹר שֶׁל הָרֶשֶׁת בִּידוֹ, לְפִי
95 שְׂאֵינוּ גּוֹרַע מְמַרֵשׁ וְשִׁרְהָ הָעִיר, אִךְ הַרוּצָח בְּשִׁגְגָה אֵינוּ רִשְׁאֵי
96 לְדוֹר שֶׁם אֲפִילוֹ בְּמַחְלֵלוֹת, שִׁכְךָ הִיא גּוֹזֶרֶת הַכְּתוּב 'וַיֵּשֶׁב בְּה'
97 שְׂעֲלִיו לְיִשֵּׁב בְּתוֹךְ הָעִיר בְּדוּוּקָא, וְלֹא בְּתַחוּמָה.
98 שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה, רֹצֵחַ שְׂרָשָׁא חוּץ לְתַחוּם וְכו'.
99 הַגְּמָרָא מְבַיאָה בְּרִייתָא שְׂנִשְׁנַתָּהּ בַּה מְחָלוֹקֶת תְּהַנְאִים לְעִנִּין רוּצָח
100 שִׁיִּצָּא מְעִיר מְקַלֵּט: תְּנִין רִמְנָן בְּרִייתָא, נָאמַר בְּכָתוּב (בַּמְדַּבֵּר לַה כֹּה)
101 'וַיִּצְאֵת אֶתֹּו גְּאֵל הַדֵּם מִחוּץ לְגִבּוֹל עִיר מְקַלֵּטוֹ, וַיִּרְצַח גְּאֵל הַדֵּם אֵת
102 הַרְצָח אֵין לוֹ דֵּם, וַיֵּשׁ לְלַמּוּד מִכָּאֵן שְׂמַצָּוָה בֵּיד גּוּאֵל הַדֵּם לְהַרְגוֹ
103 אֵת הַרוּצָח הַיּוֹצֵא מְעִיר מְקַלֵּט, וְאִם אֵין לוֹ גּוּאֵל הַדֵּם אִזִּי רְשׁוּת יֵישׁ
104 בֵּיד כָּל אֲדָם לְהַמְיִתוֹ. אֵלוֹ דְּכִרִי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרֵי,
105 רְשׁוּת יֵישׁ בֵּיד גּוּאֵל הַדֵּם לְהַרְגוֹ אֵת הַרוּצָח הַיּוֹצֵא מְעִיר מְקַלֵּט, וְכָל
106 אֲדָם – שְׂאֵר אַנְשֵׁים הַהוֹרְגִים אֵת הַרוּצָח חַיִּיבִין עֲלֵיו מִיתָה.
107 מְבַרֶרֶת הַגְּמָרָא: מָאֵי מְטַמְּא דְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי. מְבַארֶת הַגְּמָרָא: מֵי
108 כְּתִיב – וְכִי נָקַט הַכְּתוּב בַּלְשׁוֹן 'אִם רָצַח גּוּאֵל הַדֵּם אֵת הַרוּצָח/
109 שְׂאֵם כְּתַב כֵּן הִיא מְשַׁמַּע שְׂרִשׁוֹת הִיא בִּידוֹ, אִךְ מֵאַחַר וְנָקַט 'ורִצַח'
110 יֵישׁ בּוּה לְשׁוֹן מְצוּה.
111 שְׁבַה הַגְּמָרָא וּמְבַרֶרֶת: וְרַבִּי עֲקִיבָא, מְדוּעַ אֵינוּ מְפַרֵשׁ כְּרַבִּי יוֹסִי
112 הַגְּלִילִי. מְבַארֶת הַגְּמָרָא: מֵי כְּתִיב בַּלְשׁוֹן 'וַיִּרְצַח גּוּאֵל הַדֵּם אֵת
113 הַרוּצָח', שְׂאֵם כְּתַב כֵּן הִיא מְשַׁמַּע שְׂמַצָּוָה הִיא, אִךְ מֵאַחַר וְנָקַט
114 בַּלְשׁוֹן 'ורִצַח', אֵין בָּאֵן מְצוּה אֵלֹא תִּנְיָתָ רְשׁוֹת לְגוּאֵל הַדֵּם לְהַרְגוֹ
115 אֵת הַרוּצָח אִם יִרְצָה לְעִשׂוֹת כֵּן.
116

1 דוחה הגמרא: שאין הכרח לתלות את המחלוקת זו בזו, אלא
2 אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי – בשיטת רבי אליעזר
3 לדעת כולם אין מחלוקת, שאף הסובר 'מתה כהונה' מודה בכך
4 שרבי אליעזר אינו סובר כשיטתו, אלא סובר 'בטלה כהונה', שהרי
5 הוא פוסל את עבודותיו של הכהן למפרע. כי פליגי אליבא דרבי
6 יהושע – אמנם בשיטת רבי יהושע שאינו פוסל את עבודתו אלא
7 מכאן ולהבא, נחלקו רבי אמר רבי יצחק נפחא מה יסבור לגבי דין
8 יציאה מערי מקלט. מאן דאמר 'מתה כהונה', היינו קפשוטו דבריו
9 של רבי יהושע, שמאחר ואין עבודותיו פסולות אלא מכאן ולהבא
10 הרי זה כאילו עתה מת הכהן. ומאן דאמר 'בטלה כהונה', מיישב
11 אף הוא את דבריו כשיטת רבי יהושע, ומפרש, עד מאן לא קאמר
12 רבי יהושע תתם – לא אמר רבי יהושע שם שאין העבודה נפסלת
13 למפרע, אלא משום דכתבי (דברים לג א) 'ברך ה' חילו ופעל ידיו
14 לתקוה' וגו', ויש לדרוש מלשון הכתוב שאפילו פעולת ידיהם של
15 הכהנים הנפלים שבו – שבשבת לוי, רצויה לפני המקום, שאין
16 עבודתם הנפסלת למפרע, אכל קא לענין כהן גדול שנתברר שהוא
17 בן גרושה, יתכן שאפילו רבי יהושע מודה שלענין שאר דברים אין
18 הוא כהן ולכך אומרים 'בטלה כהונה', לפי שנתברר הדבר שלא
19 היה כאן כהן גדול בשעה שנגמר דינו של הרוצח, והרי זה כ'נגמר
20 דינו בלא כהן גדול' שאינו יוצא מעיר מקלט לעולם.
21 שנינו במשנה, נגמר דינו גבי ואפילו שר צבא ישראל כיוצא בן
22 צרויה וכו'.
23 בספר מלכים (א פרק א) מתואר, שדוד המלך לפני מותו צוה
24 לשלמה בנו להמית את יואב בן צרויה שר הצבא, על אשר הרג
25 את אבנר בן נר שר צבא ישראל, ואת עמשא בן יתר שר צבא
26 יהודה. כששמע זאת יואב, נס אל אהל ה' והחזיק בקרנות המזבח,
27 לפי שהמזבח קולט בעיר מקלט, אמנם טעות היתה בידו ולא
28 העיל לו הדבר, אלא הרגוהו שם בפקודת שלמה.
29 הגמרא מבארת מה היו טעויותיו של יואב: אמר רב יהודה אמר
30 רב, שתי טעויות טעה יואב באותה טעה שנס אל המזבח. דכתיב
31 (מלכים א' ב כה) 'וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח'. טעות
32 אחת טעה, שהרי אינו קולט אלא נגו של המזבח, והוא תפס
33 בקרנותיו ולא עלה על גגו. וטעות שניה טעה, שאינו קולט אלא
34 המזבח שבבית עולמים – בית המקדש. והוא תפס בקרנות המזבח
35 של משכן שילה.
36 אפי' אומר, בהא נמי מיטעא טעה – טעות נוספת היתה בידו, טעה
37 שאינו קולט אלא לכתן העומד שם ונבונה בידו, והוא דו היה.
38 הגמרא מביאה מיימרא נוספת בעין זה על הטעויות שעשתו שרו
39 של אדום לטעות לעתיד לבוא, כשיבוא קץ הגאולה, וינקם
40 הקדוש ברוך הוא תחילה משרי האומות שבמרום. ולכשיבוא
41 להרוג את שרו של אדום, יברח לבצרה, מפני שסבור יהיה שעיר
42 מקלט היא, ושם יתפסהו הקדוש ברוך הוא ויהרגוהו.
43 מבארת הגמרא מה יהיו טעויותיו של שרו של אדום: אמר ריש
44 לקיש, שלש טעויות עתיד המלאך סמאל' שרו של רומי – אדום) –
45 למעות לעתיד לבוא, דכתיב (ישעיה לג א) 'מי זה בא מאדום המזין
46 בגדיים ממצרה' וגו', כלומר, שיבוא הקדוש ברוך הוא מבצרה,
47 לאחר שיהרגו שם את השר של רומי, וכביכול יהיו בגדיו
48 מלובלבים מן הדם הניתו עליהם. וטעה, שהרי אינה קולטת אלא
49 העיר מצרה, ואילו הוא – שרו של אדום, גולה למצרה. וטעה, שהרי
50 עיר מקלט אינה קולטת אלא את ההורג בשוגג, ואילו הוא מוזר
51 היה. וטעות שלישית הוא טעה, שהרי אינה קולטת אלא אדם,
52 והוא מלאך הוא.
53 הגמרא מביאה דין לגבי קבורה בערי מקלט: אמר רבי אבהו, ערי
54 מקלט לא נתנו ללויים הדרים בהם לקבורה, דכתיב (במדבר לה א)
55 'ומגריהם יהיו לבהמתם ולרבישם ולכל חיתם', ויש לדייק מדברי
56 הכתוב 'ולכל חיתם' שרק לצורכי החיים נתנו ערים אלו ללויים,
57 ולא לקבורה.
58 הגמרא מקשה על דין זה ממשנתנו: מיתבי, שנינו במשנתנו

מכות. אלו הן הגולין - פרק שני דף יב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רמא רש"י תוספות

1 אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי - כלומר, מאן דאמר מתה - ודאי כרבי יהושע אמר ולא כרבי אליעזר. דאליבא דרבי אליעזר ליכא למאן דאמר מתה. כיון דלגבי עבודותיו
2 אמר פסולות למפרע - ודאי אין זה כהן. כי פליגי אליבא דרבי יהושע - כלומר, אין אנו צריכין לומר מאן דאמר בטלה כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע, דאליבא דרבי יהושע איכא
3 למימר דפליגי. פועל ידיו תרצה - עבודותיו כשירות, אבל לענין שאר דבריו אינו כהן. מעה יואב - בדרשא ד"מעם מובזח תקנהו" ולא מעל מובזח, וכסבור דדיינו מעל מובזח. מובח
4 בית עולמים - דכתיב "מובח", המיוחד לוי. הכי גרסינן: והוא תפס במזבח של במה, שעשה דוד לפני הארון שהיה באהל אשר נטה לו דוד בעיר דוד, כדכתיב "וינס יואב אל אהל
5 ה'" ומצינו דברבי הימים שעשה דוד מזבח
6 פליגי. ואי אפשר לומר מזבח של שילה, שהוא
7 היה בימי דוד ושלמה היה בנגב. שור של רומי
8 - סמאל, שיברח לבצרה. שבתחלה יפרע ממנו
9 כשיגיע הקץ להחרב, כדכתיב (ישעיהו כד)
10 "יפקוד ה' על צבא המרום במרום" ואחר כך
11 "על מלכי האדמה על האדמה". חמוץ גברים -
12 מדמו של סמאל. ואף על פי שאין המלאכים
13 בשור הם דוח כהתוב כעין הריית האדם,
14 לשבר את האין מה שהיא יכולה לשמוע. לא
15 נתנו לקבורה - ללוים שהן שלהם. תיפוק ליה
16 - דאין חנוץ בית במגרש דאם כן היה ליה
17 מגרש עיר. אין עושין - שדה של לויים. מגרש
18 - שנתנו ללוים אלפים אמה סביב העיר,
19 כדכתיב (במדבר לה) "ומדותם מחוץ לעיר",
20 ותכתיב "מקור העיר ותוצא אלף אמה" וגו', והא
21 כיצד? אלף אמה מגרש שאין בו לא בית ולא
22 שדה, והשאר שדות וברמים. למחילות - תחת
23 הקרקע, שאין אוכלות במגרש כלום מלמלה,
24 ואי לאו דכתיב "בה" ולא בתחומה - הייתי
25 אומר ידור בתחומה במערה. ורצח - איכא
26 לפורשי לשון ציווי כומו (שמות לו) "ועשה
27 בצלאל ואהליאב, ואיכא לפרושי לשון רשות
28 כמו "ועשה ה' להם" וגו' (דברים לא). סופו
29 חמור מתחלתו - סופו - צאתו חוץ לתחום.
30 תחלתו - הרציחה. אב שהרג את הני - בנו
31 השני נעשה גואל הדם של אחיו. הורג את
32 אביו. הא דתניא נעשה - רבי יוסי הגלילי היא,
33 דאמרי: מצוה לגואל הדם. לכל אין תבן נעשה
34 וכו' - לכל עבירות שבתורה אין תבן נעשה
35 שליח בית דין על אביו, לא להלקותו ולא
36 לדחותו, חוץ מנסית. הכי גרסינן: אלא לא קשיא
37 הא כבנו הא כבן בנו - הא דתניא: אין בנו
38 נעשה גואל הדם - בכנו של רוצח קאמר, והא
39 דתניא: בנו נעשה לו גואל הדם - בכנו של
40 הרוג קאמר, שהוא בן בנו של רוצח ואינו מוחזר
41 על כבודו. משנה הכל הולך אחר הנוף -
42 אפילו הוא בעיקרו שבתוך התחום - הרי הוא
43 כיוצא חוץ לתחום. ואם עיקרו חוץ לתחום ונפו
44 בתוך התחום - אף העיקר קולט. גמרא אילן
45 שהוא עומד בפנים - בירושלים. ולענין אכילת
46 מעשר שני בירושלים היא שניה. מכנגד החומה
47 וכו' - אלמא, לא נופו שדינן בתר עיקר, ולא
48 עיקר בתר נוף. בחומה תלה רחמנא - דכתיב
49 (דברים יב) "לפני ה' אלהיך תאכלנו". ברייה
50 תלה רחמנא - דכתיב (במדבר לה) "כי בעיר
51 מקלטו ישב", ונפו ראו ליריה יותר מעיקרו.
52 בירושלים - לענין מעשר - הלך אחר הנוף.
רבי

1 אילן שהוא לפניו מכנגד החומה ולפנים
2 כלפנים - תימה: דבשילוחי כיצד
3 צולין? (פסחים פהב) אמרין דגגות לא נתקדשו,
4 ואם כן (הוה) מעשר שני אין אוכלין על האילן
5 רש לומר: דמיירי שעפוי מועטין שאין בהן
6 ארבעה, דלא חשיבו, והוי כאילו עומדת באור
7 כנגד הקרקע. עוד יש לומר: דמיירי ואפילו
8 באילן שעפוי מרובין, ואירי ירושלים כירושלים.
אימור

1 שאינו קולט אלא גגו, והוא תפס בקרנותיו. מעה - שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים,
2 והוא תפס מזבח של שילה. אביו אומר: בהא נמי מיטעא מעה - מעה שאינו קולט אלא
3 פתן ועבדה בידו, והוא זר היה. אומר ריש לקיש: שלש טעיות עתיד שרו של רומי למעוה,
4 דכתיב "מי זה בא מארם חמוץ גברים מבצרה", טועה - שאינה קולטת אלא בצר והוא
5 גולה לבצרה, טועה - שאינה קולטת אלא שויג והוא מזיד היה, טועה - שאינה קולטת אלא
6 אדם והוא מלאך הוא. אומר רבי אבהו: ערי מקלט לא נתנו לקבורה, דכתיב "ומגן" וישם
7 ידיו לכהמתם ולרכשם ולכל חיתם" - לחיים נתנו ולא לקבורה. מיתבי: "שמה" - שם
8 תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו! - רוצח שאני, דגלי ביה רחמנא. "כשם
9 שהעיר קולטת" וכו'. ורמינהו: "וישב בה" - בה, ולא בתחומה! אומר אביו: לא קשיא,
10 פאן - לקלוט, פאן - לדור. - לדור? תיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה,
11 לא מגרש עיר, ולא עיר מגרש! אומר רב ששת: לא נצרכה אלא למחילות. "רוצח שניצא
12 חוץ לתחום" וכו'. תנו רבנן: "רוצח גאל הדם את הרצח" - מצוה ביד גואל הדם. אין
13 גואל הדם - רשות ביד פל אדם, דכרי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: רשות ביד
14 גואל הדם, וכל אדם חייבין עליו. מאי מעמא דרבי יוסי הגלילי - מי פתיב "אם רצח"?
15 - ורבי עקיבא: מי פתיב "רוצח"? אומר מר זוטרא בר טוביה אומר רב: רוצח שניצא חוץ
16 לתחום, ומצאו גואל הדם והרגו - נהרג עליו. כמאן? לא פרבי יוסי הגלילי ולא פרבי
17 עקיבא! - הוא דאמר פי האי תנא, דתניא, רבי אליעזר אומר: "עד עמדו לפני העדה
18 למשפט", מה תלמוד לומר? לפי שניאמר "רוצח גאל הדם את הרצח", יכול מיד? תלמוד
19 לומר "עד עמדו לפני העדה למשפט". ורבי יוסי ורבי עקיבא, האי "עד עמדו לפני העדה
20 למשפט" מאי דרשי ביה? - ההוא מיבעי ליה לכתניא, רבי עקיבא אומר: מנין לסנהדרין
21 שראו אחד שחרג את הנפש שאין ממותין אותו עד שעמוד בבית דין אחר? תלמוד
22 לומר "עד עמדו לפני העדה למשפט" - עד שעמוד בבית דין אחר. תנו רבנן: "אם יצא
23 יצא הרצח", אין לי אלא במויד, בשויג גולה - לא קשיא, הא - כמאן דאמר: אמרין
24 דברה תורה כלשון בני אדם, הא - כמאן דאמר: לא אמרין דברה תורה כלשון בני אדם.
25 אומר אביו: מסתברא כמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם, שלא יהא סופו תמור
26 מתחלתו, מה תחלתו - במזיד נהרג בשויג גולה, אף סופו - במזיד נהרג בשויג גולה. תני
27 תנא: אב שחרג - בנו נעשה לו גואל הדם, ותניא אידך: אין בנו נעשה לו גואל הדם.
28 לימא הא רבי יוסי הגלילי והא רבי עקיבא? - ותסברא, בין למאן דאמר מצוה בין למאן
29 דאמר רשות, מי שרי? והאמר רבה בר רב הונא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: לכל אין

30 תבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו, חוץ מנסית, שהרי אמרה תורה "לא תחמול ולא תכסה עליו"! אלא, לא קשיא:
31 הא - בכנו, והא - בכנו. משנה אילן שהוא עומד בתוך התחום ונפו נוסה חוץ לתחום ונפו
32 נוסה בתוך התחום - הכל הולך אחר הנוף. גמרא ורמינהו: אילן שהוא עומד בתוך הפנים ונוטה לחוץ, או עומד בחוץ
33 ונוטה לפנים, מכנגד החומה ולפנים - כלפנים, מכנגד החומה ולחוץ - פלחין! - מעשר אערי מקלט קא רמית? מעשר בחומה
34 תלה רחמנא, ערי מקלט בדידה תלה רחמנא, בנופו - מתדר ליה, בעיקרו - לא מתדר ליה. ורמי מעשר אפעשה, דתניא:
35 בירושלים הלך אחר הנוף, בערי מקלט הלך אחר הנוף! אומר רב פהנא: לא קשיא: הא - רבי יהודה, והא - רבנן. דתניא,
36 רבי

1 אימור דשמעת ליה לרבי יהודה לחומרא - וצריך עיון: מנא ליה דלא אמרין גם להקל? ויש לומר: דמסברא אית ליה דלא פליגי רבי יהודה ורבנן כולי האי כי אם בחומרא בעלמא. 2 גבי מעשר לחומרא עיקרו בחוץ ונפול בפנים כי היכי דבנפול לא מצי פריק בו - פירושו: לא 3 אוליין בתר נוף לקולא. לומר דכי היכי דבנפול דבפנים מצי אביל בלא פרייה - הכי 4 נמי בעיקרו מבחוץ מצי אביל ליה בלא פרייה.

5 אלא לחומרא דוקא. לומר דלא מצי פריק ליה 6 בעיקרו. ומשמע דפשיטא ליה דבנוף גופיה מצי 7 אביל, דגוה דשדינן עיקר בתר נוף לחומרא, מכל 8 מקום נוף לא שדינן בתר עיקרו גם לחומרא. 9 מר סבר עיקרו הוי דרגא בו - קצת קשה: מנא 10 ליה לאפלוגי רבנן ארבי יהודה בהאי? ויש לומר: 11 דמשמע מתוך הברייתא דפליגי לרבי יהודה 12 בתרתי, בין במעשר בין בעיר מקלט, מנדקט עיר 13 מקלט גבי ירושלים.

14 רב אשי אמר מאי אחר הנוף - פירושו: רב אשי 15 בא למדק דא דפרכין: אלא עיקרו בפנים 16 ונפול לחוץ הכא נמי דבעיקרו מצי קטיל: וקאמר 17 דאף אחר הנוף הנוף קתני ומתניתין, דגם אחר הנוף 18 אוליין היכי דהוי חומרא, כמו דעיקרו בחוץ ונפול 19 בפנים דשדינן עיקרו בתר נוף ואף בעיקר לא מצי 20 קטיל, הוא הדין דאוליין בתר עיקר למישרייה 21 נופו בתר עיקרו לחומרא, כגון בעיקרו בפנים ונפול 22 לחוץ, דאף בנופו לא קטילין, דאוליין בתר עיקרו. 23 וקשה: דאם כן כי היכי דקתני הולך אחר הנוף 24 דהיינו אף אחר הנוף - הוא הדין דהוא מצי 25 למתני: הכל הולך אחר העיקרו ועד קשה, דהא 26 לעיל גבי מעשר, כי קאמר דאוליין בתר הנוף 27 לחומרא, משמע דמכל מקום פשיטא ליה דדין נוף 28 עצמו לא היה בטל כלל, דלא שדינן ליה בתר 29 עיקרו כדפרישית לעיל ולכן ניחא פירושו הרב 30 רבינו מרדכי, דודאי דין נוף עצמו לא היה בטל 31 לעולם גם לחומרא כדפרישתי. והכי קאמר: אף 32 לאחר הנוף שדינן ליה עיקר לחומרא. כמו עיקרו 33 בחוץ ונפול בפנים, כי היכי דנפול לא מצי קטיל - 34 בעיקר נמי לא מצי קטיל. הוא הדין דעיקר אויל 35 בתר נפשיה, שיש לעיקר דין עצמו, כגון דעיקרו 36 בפנים ונפול בחוץ, אף על גב דבנפול מצי קטיל 37 כדפרישתי, דלעולם יש לו נוף דין עצמו גם להקל, 38 מכל מקום דעיקר מבפנים לא מצי קטיל, דלא 39 שדינן העיקר בתר הנוף לקולא רק לחומרא. אבל 40 הקונטרס פירש: אף אחר הנוף - משום דבבבלי 41 התלמוד שדינן לנוף בתר העיקר אצטריך למימר 42 הכא גבי מקלט דוימנן דשדינן עיקר בתר הנוף לחומרא. לפי זה ניחא קצת הא דנקט אחר 43 הנוף טפי מאחר העיקר. מיהו גם זה קשיא, דהא לענין מעשר לא שדינן לעולם בתר עיקרו 44 כדפרישתי לעיל. לכן ניחא לפירושו הרב רבינו מרדכי.

45 פלבו קולטו - קשה: דהא אמרין כבר גולה מפלך ולפלך! ועוד, הא קאמר: בן לוי גולה 46 מעיר לעיר! ויש לומר: דאם גולה מעיר לעיר יתיה רשאי לילך בכל העיר ובתומיה, ואם 47 יגלה לפלכו - פלכו קולטו בו שלא יצא משכונה לשכונה. 48 מעלים

45 פלבו קולטו - קשה: דהא אמרין כבר גולה מפלך ולפלך! ועוד, הא קאמר: בן לוי גולה 46 מעיר לעיר! ויש לומר: דאם גולה מעיר לעיר יתיה רשאי לילך בכל העיר ובתומיה, ואם 47 יגלה לפלכו - פלכו קולטו בו שלא יצא משכונה לשכונה. 48 מעלים

49 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 50 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 51 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 52 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 53 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 54 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא

דעיקרו בפנים ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר עיקרו ולא מצי קטיל בנופו. ומשום דבבבלי תלמודא 1 שדינן נוף בתר עיקר אצטריך הכא למימר דלענין מקלט ומנן שדינן עיקר בתר נוף 2 לחומרא. משנה הריג באותה העיר - רוצח שגלה לעיר מקלט, וחזר והרג באותה העיר בשוגג. גולה 3 משכונה לשכונה - בתוך העיר, כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני רציחה 4 ראשונה. וכן לוי - שהוא מיושבי העיר והרג בשוגג - גולה מעיר לעיר, שהוא רשאי לצאת מן העיר, שלא גלה שם. נמרא ושפתי לך בחיך - כאן הבטיחו הקדוש ברוך הוא 5 למשה שיכוב למצוא זו בחייו, שהבידל שלש ערים. מקום מפקושתן - שנתחא מנהג ליה קולטת. ואף עיר מקלט יהיו ערי לוי. פלך - מדינה. מאי קרא - דפלכו קולטו. ומתניתין 6 נמי, דקתני: גולה משכונה לשכונה. בעיר מקלטו - קרא יתירא הוא, דמצי למכתב 'כי שם ישב'. נמרא אם אמרו לו אף על פי כן - אנו רוצים לכבדך - יקבל מהם. 7 מעלים

1 רבי יהודה - לענין מעשר אמרה למילתיה. הלך אחר פתחה - כולה בפנים ופתחה 2 לחוץ - כלחוץ, כולה בחוץ ופתחה לפנים - כלפנים. באילן הלך אחר נופו - ומתניתין 3 הדבא וברייתא - רבי יהודה, ומתניתין דאילן שהוא עומד בפנים בו - רבנן, ושנייא 4 קמא ליתא. אימור דשמעת ליה בו - כלומר, היכי בעית לאוקמא להא דתניא בירושלים 5 הלך אחר הנוף בו כרבי יהודה? הניחא אי תנא 6 בה חזא: בירושלים הלך אחר הנוף, ולא תנא 7 בה: בעיר מקלט הלך אחר הנוף - מצינת מוקפת 8 לה כרבי יהודה. אבל השתא מאן ציית לך? 9 אימור דשמעת ליה לרבי יהודה גבי מעשר 10 באילן הלך אחר הנוף, משום דאיכא למימר 11 לחומרא בין עיקרו בפנים ונפול בחוץ בין עיקרו 12 בחוץ ונפול בפנים. דגבי מעשר איכא, בין בפנים 13 בין בחוץ, חזא לחומרא חזא לקולא: חומר 14 בפנים מבחוץ - שבחוץ יכול לפדותו ובפנים 15 אינו יכול לפדותו, דקלטי ליה מחיזותו. וחומר 16 בחוץ מבפנים - שאינו נאכל בחוץ בלא פרייה 17 ובפנים אוכלו בלא פרייה. ואיכא למימר כי אמר 18 רבי יהודה הלך אחר הנוף - לחומרא אמרה, 19 כדמפרש ואזיל. עיקרו בחוץ ונפול בפנים בו - 20 עיקרו בחוץ ונפול בפנים ונפול 21 לחוץ - הלך אחר הנוף לענין אבילה, דמישיד 22 עיקרו בתר נוף, ואסור לאוכלו בעיקרו אלא אם 23 כן פדאו מוקדם שנבנס. אלא בעיר מקלט - על 24 כרחק עיקרו בפנים ונפול לחוץ לא משכחת לה 25 אלא לקולא. אמר רבא בעיקרו כולי עלמא לא 26 פליגי בו - לעולם כדקא משנינן: הא רבי 27 יהודה הוא רבנן, דלרבנן לא שדינן לא נוף בתר 28 עיקרו ולא עיקרו בתר נוף, לא במעשר ולא 29 בעיר מקלט, כדקתני קמיתא: מנגד החומה 30 ולפנים כלפנים. ורבי יהודה פליג ואמר: שדי 31 עיקרו בתר נוף. ודקאמרת דלמא לחומרא 32 קאמר - אנו נמי לחומרא אמרין לה לענין 33 מעשר חומרא, ולענין מקלט, היכא דעיקר 34 בחוץ ונפול בפנים לחומרא הוא - שדי עיקרו 35 בתר נוף, ואם רוצח בעיקרו לא מצי קטיל ליה. 36 והיכא דעיקרו בפנים ונפול בחוץ, דקאמר בה 37 רבי יהודה הלך אחר הנוף - לא למישידי עיקרו 38 בתר נוף ולמימר דכי היכי דבנפול מצי קטיל ליה 39 בעיקרו נמי מצי קטיל קאמר, דבעיקרו שבפנים 40 כולי עלמא לא פליגי דלא מצי קטיל. והיכא 41 דקאי רוצח בנופו שבחוץ ויכול גואל הדם 42 לעמוד חוץ לתחום ולהורגו בחצי ובצורות - 43 כולי עלמא לא פליגי דמצי קטיל, דלכולי עלמא נוף בתר עיקר לא שדינן. כי פליגי, 44 דקאמר רבי יהודה הלך אחר הנוף - למחוי עיקרו דרגא לנפול, שיכנס גואל הדם בתוך 45 התחום ועלה דרך העיקר ויהרגנו בנופו קאמר. וכו' הך קולא אית ליה לרבי יהודה, דהא 46 לאו עיקר שדי בתר נוף, אלא כל חד כדקאי. רב אשי אמר מאי אחר הנוף - דקאמר 47 מתניתין דהבא, וכן ברייתא בעיר מקלט - אף אחר הנוף, ורבי יהודה אית וכולו 48 לחומרא. ולענין מעשר - כדשנינן, ולענין מקלט - אף אחר הנוף קאמר, דהיכא דעיקרו 49 בחוץ ונפול בפנים - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 50 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 51 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 52 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 53 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא 54 עיקרו בחוץ ונפול בחוץ - שדי עיקרו בתר נוף לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא

תנועה פריטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות כוונת הבריאה... בצרופו ואיחוד כל הפעולות הפרטיות... נשלמה כוונה העליונה בסוד הבריאה כולה.

59 ולהגיע לנוף שבחוץ, שיכנס גואל הדם בתוך העיר ויעלה על
 60 עיקרו כדי להורגו. מר סבר – דעת רבי יהודה דהוי עיקרו דרנא
 61 לנפשו – שהעיקר שבפנים יכול לשמש כמדריגה לגואל הדם
 62 שיוכל לעלות בו בכדי להרוג את הרוצח שבנוף. כיון שסוף סוף
 63 נמצא הרוצח בחוץ ולענין זה אמרה משנתנו שהולכים אחר הנוף.
 64 ומר סבר – דעת רבנן להחמיר דלא הוי עיקרו דרנא לנפשו, שכיון
 65 שאין העיקר נמשך אחר הנוף, אסור לגואל הדם לעלות על
 66 העיקר שבפנים לצורך זה.
 67 רב אשי אמר, אין כוונת משנתנו והברייתא שבין בעיקרו בפנים
 68 ונופו בחוץ ובין בנופו בפנים ועיקרו בחוץ, הולכים אחר הנוף,
 69 שהרי רק לגבי מעשר שייך לומר שהולכים בשני אופנים אלו אחר
 70 הנוף להחמיר, וכמו שביארה הגמרא לעיל, אולם לגבי ערי מקלט
 71 רק באופן שנופו בפנים ועיקרו בחוץ הולכים אחר הנוף להומרא
 72 שאסור לו להרוג, אבל בעיקרו בפנים ונופו בחוץ אין הולכים אחר
 73 הנוף כלל, משום שאז הדבר הוא להקל, ואדרבה, בזה הולכים
 74 אחר העיקר, שאף בנוף אסור לו להורגו. ומאי – מה ששנינו
 75 בברייתא שבערי מקלט הולכים אחר הנוף, הכוונה שיש לילך אף
 76 אחר הנוף, והיינו באופן שנופו בפנים ועיקרו בחוץ, וכאמור, ואין
 77 הכוונה שתמיד אומרים כן.

משנה

78 משנתינו דנה ברוצח שחזר והרג בשוגג בעיר המקלט שגלה אליה,
 79 ובבן לוי שהרג אדם בעירו: רוצח שגלה לעיר מקלט וחזר והרג
 80 אדם בשגגה פאותה העיר עצמה, נתחייב שוב בגלות, אך כיון
 81 שאינו רשאי לצאת מעיר המקלט, גולה משכונתו לשכונתו שבאותה
 82 עיר. וכן לוי הדר בערי המקלט, שהרג אדם בשגגה, גולה מעיר
 83 מקלט זו שהיה בה לעיר מקלט אחרת, כיון שרשאי הוא לצאת
 84 מעירו, שהרי לא גלה אליה.

נמרא

85 שנינו במשנה שרוצח יכול לגלות באותה עיר מקלט עצמה
 86 משכונתו לשכונתו, וכן שערי הלויים קולטות כשאר עיר מקלט.
 87 הגמרא מביאה ברייתא שבה נתבאר המקור לדינים אלו: הנו
 88 דרנן בברייתא, נאמר בתורה (שמות כא יג) 'ואשר לא צדה
 89 והאלהים אנה לידו וישמתי לך מקום ונו' אשר ינום שמה, ויש
 90 לדרוש מהפסוק כמה דינים ברוצח הגולה אשר מקלט. 'ושמתי
 91 לך', דהיינו למשה, שאליו נאמר הפסוק, יש לפרש שהכוונה היא
 92 בתייה, שנתבשר שעוד בחייו יזכה למצוה זו, להבדיל שלוש ערי
 93 מקלט. וממה שנאמר 'לך מקום' למדים שהמקלט יהיה מוקף ומוקף,
 94 שמקומו של משה ושהיה לוי, דהיינו מחנה לוי, יקלט את
 95 הרוצחים, וכן שערי המקלט יהיו ערי לויים. ומה שנאמר 'אשר
 96 ינום שמה', מלמד שהיו ישראל מגלין את אלו שרצחו, עוד בהיות
 97 ישראל בפרדס, קודם שנכנסו לארץ. להיכן היו מגלין אותם,
 98 והלא עדיין לא היו ערי מקלט, שלא הובדלו ערי המקלט אלא
 99 בארץ ישראל, אלא שהגלו אותם למחנה לוי, שהוא קולט את
 100 הרוצחים כעיר מקלט.
 101 עוד יש לדרוש ממה שנאמר 'ושמתי לך מקום', שאף לך' דהיינו
 102 ללויים, יש דין גלות, ומבאין אמרו – (דרשו) כן לוי שחרג בעירו,
 103 שהיא עיר מקלט, גולה משכונתו לעיר מקלט זו לעיר מקלט
 104 אחרת. ואם גלה לשלבו, כלומר, באותה עיר משכונתו אחת
 105 לשכונתו אחרת, שלבו קולטו – שכונה זו שבעירו קולטתו, ואסור
 106 לו לצאת ממנה, בדומה למה שהיה במדבר שקלט מחנה לוי גם
 107 את הרוצחים שמשבת לוי, אף שהיה זה מקומו של הלוי עוד קודם
 108 שרצה, וכן בן לוי יכול לגלות בעירו שלו.
 109 הגמרא מביאה מקור לכך שמקיים דין גלות אף באותה עיר שכבר
 110 גלה אליה: אמר רב אחא ברבי אבהו, מאי קרא – מהו הפסוק

1 רבי יהודה אמר, בפערה שחלקה בתוך ירושלים וחלקה מחוץ
 2 לחומת ירושלים, הולך אחר פתחה, שאם פתחה בירושלים נאכל
 3 בה מעשר שני אף בחלק הנמשך מחוץ לחומה, ואם פתחה מחוץ
 4 לחומה אין נאכל בה מעשר שני אף בחלק שבתוך ירושלים. וכן
 5 באילן העומד מחוץ לחומה ונופו נוטה אל תוך ירושלים או להיפך,
 6 הולך אחר נופו, שאם נופו בירושלים אוכל בו מעשר שני גם
 7 בעיקרו אפילו הוא נמצא מחוץ לחומה, ואם נופו מחוץ לחומה אין
 8 אוכל מעשר שני גם בעיקרו אפילו הוא נמצא בתוך ירושלים.
 9 וכיון שמצינו ששיטת רבי יהודה שהולכים אחר הנוף, יש לנו
 10 לפרש שאף משנתנו והברייתא השנויה לעיל (ע"ה) שהתפרש בהם
 11 שהולכים אחר הנוף, בשיטת רבי יהודה נשנו. ולפי זה מיושב
 12 ההמשנה המובאת לעיל לגבי מעשר שני כנגד החומה ולפנים
 13 כלפנים וכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ואין הולכים אחר הנוף,
 14 נשנית בשיטת רבנן החולקים על רבי יהודה.
 15 מקשה הגמרא: אימור דשמעת ליה – אימתי שמעת לרבי יהודה
 16 שהולכים אחר הנוף, גבי מעשר, שבו יש לפרש כוונתו שהולכים
 17 אחר הנוף רק להומרא בין אם הנוף בפנים ובין אם הנוף בחוץ, אם
 18 עיקרו של האילן בחוץ ונופו בפנים, מחמירים ואומרים דבי היכי
 19 דבנופו לא מצי פריק – כשם שמעשר הנמצא בנופו בירושלים
 20 אינו יכול לפדותו, כיון שאין פודים מעשר שני בירושלים, בעיקרו
 21 נמי לא מצי פריק – כך גם מעשר הנמצא בעיקרו אין יכול
 22 לפדותו, שנמשך אחר נופו שבפנים וכאילו גם עיקרו בפנים. וכן
 23 אם עיקרו של האילן בפנים ונופו בחוץ, בי היכי דבנופו לא מצי
 24 אכיל בלא פדייה – כשם שבנופו שמחוץ לירושלים אינו יכול
 25 לאכול מעשר שני אם לא יפדנו קודם לכן, בעיקרו נמי לא מצי
 26 אכיל בלא פדייה – כך גם מעשר הנמצא בעיקרו אינו יכול
 27 לאוכלו אם לא יפדנו קודם לכן מחוץ לירושלים, שנמשך אחר
 28 נופו שבחוץ וכאילו גם עיקרו בחוץ. ולא שמענו לרבי יהודה
 29 שאמר שהולכים אחר הנוף גם להקל, שיוכל לפדות מעשר שני
 30 הנמצא בירושלים בעיקרו של אילן משום שנופו יוצא חוץ
 31 לירושלים, ושיוכל לאכול מעשר שני הנמצא מחוץ לירושלים
 32 בעיקרו של אילן משום שנופו בתוך ירושלים. אלא גבי ערי מקלט,
 33 מנין שגם בזה אמר רבי יהודה שהולכים אחר הנוף, הלא יש בזה
 34 גם קולא, שהרי בפולקא – אמנם מובן הדבר שהולכים אחר הנוף
 35 כאשר עיקרו של האילן בחוץ ונופו בפנים, שבזה אנו מחמירים
 36 על גואל הדם, דבי היכי דבנופו לא מצי קטיל ליה – כשם שאילו
 37 היה הרוצח בנוף לא היה יכול להרוג, שהרי הוא בתוך התחום,
 38 בעיקרו נמי לא מצי קטיל ליה – כך גם באשר הוא בעיקרו שמחוץ
 39 לתחום אינו יכול להורגו. אלא באופן שעיקרו בפנים ונופו בחוץ,
 40 האם נאמר בדעת רבי יהודה דבי היכי דבנופו מצי קטיל ליה –
 41 כשם שאם הרוצח נמצא בנופו יכול להורגו, בעיקרו נמי מצי קטיל
 42 ליה – גם אם הוא נמצא בעיקרו יוכל להורגו, כיון שנופו נמשך
 43 אל מחוץ לתחום, הא גואי קאי – הרי בפועל נמצא הרוצח בתוך
 44 התחום, ולא מסתבר שגם בכך הלך אחר הנוף להחירו להרוג.
 45 אמר רבא, אכן יש ליישב משנתנו שנתה בדעת רבי יהודה אך
 46 אין כוונתה שדין העיקר הולך אחר הנוף אף להקל, אלא כאשר
 47 הרוצח עומד בעיקרו – בעיקר האילן הנמצא בפנים, דכולי עלמא
 48 לא פליגי דלא מצי קטיל – אין חולק בדבר, וגם רבי יהודה מודה
 49 שאין גואל הדם יכול להורגו, אף אם הנוף בחוץ, שהרי קולא היא
 50 לומר שיוכל להרוג, ואין הולכים אחר הנוף להקל. וכן כאשר
 51 הרוצח קאי – (עומד) בנופו שבחוץ וגואל הדם אינו צריך לעלות
 52 לאילן כדי להרוג, אלא יכול להורגו בפנים ובצדו וזוהו שזירוק בו
 53 ממקום עומדו מחוץ לעיר, דכולי עלמא לא פליגי דמצי קטיל ליה
 54 – אין חולק בדבר שמתור לגואל הדם להורגו, שהרי הרוצח בחוץ,
 55 וודאי שאין הנוף הולך אחר העיקר אפילו להחמיר. כי פליגי – ומה
 56 שנחלקו רבי יהודה ורבנן אם הולכים אחר הנוף, במהו עיקרו
 57 דרנא לנפשו – באופן שאינו יכול להרוג בחיצים ובצורות, וצריך
 58 לעלות לאילן, אם עיקרו שבפנים ויכול לשמש מדרגה לעלות עליו

57 וְכֵן בְּרוּצָה הַגּוֹלָה לְעִיר מְקֻלָּט, וְאַחַר שְׂמַת הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל חוֹר
 58 הַרוּצָה לְעִירוֹ, גַּם בּוֹה נַחֲלָקוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אִם חוֹר
 59 לְשֵׁרָרָה שֶׁחֻזְקוֹ אֲבוּתָיו, שֶׁהָרִי גָבִי עֵבֵד עֲבָרִי נֹאמֵר 'וְשֵׁב אֶל
 60 מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו יָשׁוּב', וּבִשְׂפָהוּא (הַפְּסוּקוֹ) אֹמֵר 'וְשׁוּבוּ'
 61 תִּיבָה זֹו מִיִּתְרַת, שְׂהִידָה דִּי לּוֹמֵר 'וְשֵׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת
 62 אֲבוּתָיו', אֵלָּא תִּיבָה זֹו בִּאֵה לְרַבּוֹת אֵת הַרוּצָה, שִׂיְהִידָה דִּינָו כִּדָּן
 63 עֵבֵד עֲבָרִי, וְעַל כֵּן לְרַבִּי יְהוּדָה אֵינּוּ שֵׁב לְשֵׁרָרְתּוֹ וְלְרַבִּי מֵאִיר הוּא
 64 שֵׁב אֵלָּיָה.
 65 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרָת כִּיֻּצַּד נִלְמַד דִּין רוּצָה מִדִּין עֵבֵד עֲבָרִי. מְבֹרַרַת
 66 הַגְּמָרָא: מֵאִי - מֵהוּ זֶה שֶׁאִמְרָה הַבְּרִייתָא 'וְכֵן בְּגוֹלָה', כְּלוּמַר, כִּיֻּצַּד
 67 לְמַדִּים רוּצָה מִעֵבֵד עֲבָרִי. מְבֹאֵרָת הַגְּמָרָא: כִּדְתַנְיָא בְּבֵרֵיתָא,
 68 נֹאמֵר בְּרוּצָה הַגּוֹלָה לְעִיר מְקֻלָּט (בְּמִדְבַר לַה חֵ) 'כִּי בְעִיר מְקֻלָּטוֹ יֵשֵׁב
 69 עַד מוֹת הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל וְאַחֲרָי מוֹת הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל יָשׁוּב הַרוּצָה אֶל אֲרֵץ
 70 אֲחֻזָּתוֹ', וְיֵשׁ לְדֵרוֹשׁ מִהַפְּסוּקוֹ שֶׁרַק לְאֲרֵץ אֲחֻזָּתוֹ הוּא שֵׁב, וְאֵינּוּ שֵׁב
 71 לְמַה שֶׁהִחְזִיקוּ אֲבוּתָיו, דִּהֵינּוּ לְשֵׁרָרָה שֶׁהִיְתָה בִּידוֹ מֵאֲבוּתָיו קוֹדֵם
 72 שְׂגָלָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אִף הוּא שֵׁב לְמַה שֶׁהִחְזִיקוּ
 73 אֲבוּתָיו, וְחוֹר לְשֵׁרָרְתּוֹ הִרְאֵשׁוּנָה.
 74 הַגְּמָרָא מְסִימַת לְבֹאֵר אֵת הַלִּימוּד מִעֵבֵד עֲבָרִי לְרוּצָה. אֹמֵרָת
 75 הַגְּמָרָא: קָמַר - לְמַדִּים גִּזִּירָה שׁוֹה 'שִׂיבָה' 'שִׂיבָה' מִקְהָם - מִעֵבֵד
 76 עֲבָרִי, נֹאמֵר בְּעֵבֵד עֲבָרִי 'אֶל אֲחֻזַּת אֲבוּתָיו יָשׁוּב', וְנֹאמֵר בְּרוּצָה
 77 'יָשׁוּב הַרוּצָה אֶל אֲרֵץ אֲחֻזָּתוֹ', וְעַל כֵּן לְרַבִּי יְהוּדָה אֵין הַרוּצָה
 78 חוֹר לְשֵׁרָרָה שֶׁהִיא בַּה, כִּשְׁם שֶׁעֵבֵד עֲבָרִי אֵינּוּ חוֹר לְשֵׁרָרְתּוֹ,
 79 וְכִמוֹ שֶׁדִּרְשׁ לְעִיל מִמָּה שֶׁנֹּאמַר בּוֹ 'וְשֵׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ' שֶׁרַק
 80 לְמִשְׁפַּחְתּוֹ הוּא שֵׁב וְלֹא לְשֵׁרָרְתּוֹ, וְאֵילוֹ לְרַבִּי מֵאִיר שֵׁב הַרוּצָה אֶל
 81 הַשֵּׁרָרָה שֶׁהִיא בַּה, כִּשְׁם שֶׁעֵבֵד עֲבָרִי שֵׁב לְשֵׁרָרְתּוֹ, וְכִמוֹ שֶׁדִּרְשׁ
 82 לְעִיל מִמָּה שֶׁנֹּאמַר בּוֹ 'וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבוּתָיו יָשׁוּב', שִׁיּוּב לְהִיּוֹת
 83 כְּאֲבוּתָיו וְיַחְזִיק בְּשֵׁרָרָה שֶׁהִיְתָה מִמָּה בִּידוֹ, כִּךְ גַּם רוּצָה הַשֵּׁב
 84 מִעִיר מְקֻלָּט חוֹר לְשֵׁרָרְתּוֹ.

הדרן עלך אלו הן הגולין

פרק שלישי - אלו הן הלוקין

85
 86
 87 פרק זה עוסק דיני מלקות. תחילה יתבאר על אלו עבירות חייבים
 88 מלקות, ובהמשך הפרק (כב. וילך) יתבארו דיני המלקות וסדר
 89 ההלכה.

משנה

90 משנתינו מונה עבירות שעונשן מלקות, ואין המשנה מונה את כל
 91 העבירות שחייבים עליהן מלקות, אלא את אותם שיש בהם
 92 חידוש. ואלו הן תלוקין, תבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות
 93 אמו, ועל אחות אשתו בזמן שאשתו חיה, ועל אשת אחיו לאחר
 94 שהתגרשה מאחיו, וכן הבא על אשת אחיו אביו, ועל הנדה, אלמנה
 95 לבתן גדול, גרושה וחלוצה לבתן חדיומ, ממורת ונתינה לישראל, פת
 96 ישראל שנבעלה לנתין ולממזר - או לממזר. אלמנה והיא גרושה -
 97 אשה שלאחר שהתאלמנה נישאה לאדם אחר והתגרשה ממנו,
 98 תיביין עליה - כהן גדול חייב עליה שתי מלקות משום שני שמות -
 99 שתי אזורות, אזוהרת כהן גדול לאלמנה, ואזוהרת כהן גדול
 100 לגרושה. אבל גרושה והיא חלוצה - אשה שלאחר שהתגרשה,
 101 נישאה שוב, ומת בעלה בלי בנים, וחליץ לה אחד מאחי אביה, כהן
 102 הבא עליה אינו תיבי אלף משום אזוהרה אחת בקלדי של איסור
 103 גרושה.
 104 עד כאן מנתה המשנה איסורי ביאה, עתה מונה שאר איסורים
 105 שיש בהם כרת. תממא שאכל את תפיש - בשר קדשים, ותבא אל
 106 תמקדש כשהוא טמא, ואוכל חלב - בהמה טהורה, ודם - של
 107 בהמה חיה ועוף, ונתער - מה שנשאר מן הקרבן לאחר הזמן
 108 שנקבע לאכילתו, ופגול - קרבן שחשבו בשעת עבודה ושחיסה

1 דין שני, מעלים היו ערי המקלט שָׁכַר לְלוֹיִם, דִּהֵינּוּ הַלּוּיִים הִיוּ
 2 מִשְׁתַּכְּרִים בְּעִרְיָהֶם עַל יְדֵי שֶׁהַרוּצָחִים שִׁילְמוּ לָהֶם דְּמֵי שְׂכִירוֹת
 3 עַל הַבְּתִים שֶׁשָּׂכְרוּ מֵהֶם בּוֹמֵן גְּלוּתָם, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר
 4 אֹמֵר, לֹא הִיוּ מְעַלִּים לָהֶן שָׁכַר, אֵלָּא דֵרוּ בְּבִתְהֵם בַּחֲנִים.
 5 דִּין שְׁלִישִׁי, וְאַחַר שְׂמַת הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל וְיֻצַּא הַרוּצָח מִעִיר מְקֻלָּטוֹ,
 6 חוֹר לְשֵׁרָרָה שֶׁהָיָה קוֹדֵם לָכֵן, שֶׁאִם הִיָּה נָשִׂיא אוֹ רֹאשׁ בֵּית אֲבִי,
 7 חוֹר לְשֵׁרָרְתּוֹ זֹו. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, לֹא הָיָה חוֹר
 8 לְשֵׁרָרָה שֶׁהָיָה בַּה.

גמרא

9 שנינו במשנה שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם הרוצחים היו
 10 משלמים שכר ללוויים שבדירותיהם התגוררו. הגמרא מביאה שתי
 11 דעות במה נחלקו ומה הם טעמיהם: אמר רב פהא, מחלוקת רבי
 12 מאיר ורבי יהודה אם היו הרוצחים מעלים שכר ללוויים, היא רק
 13 בשש ערי המקלט, שנאמר בהם (במדבר לה ט) 'והיו לכם הערים
 14 למקלט', ונחלקו בפירוש תיבת 'לכם', דמר קבר - דעת רבי יהודה
 15 היא ש'לכם' הכוונה שהערים תהיינה לכם לקליטה, שתוכלו
 16 להקלט בהם מפני גואל הדם, אבל אין ללמוד מכאן שפטורים
 17 מלעלות שכר ללוויים, ומר קבר - דעת רבי מאיר היא שיש לדרוש
 18 את תיבת 'לכם' שהכוונה היא שהערים ניתנו לכם, הרוצחים, לכל
 19 צרכיכם, שתוכלו לדור שם ללא תשלום, וכל זה בשש ערי
 20 המקלט, אבל בארבעים ושתים ערי הלוויים, שגם הן היו קולטות,
 21 דברי הכל היו הרוצחים מעלין להם (ללוויים) שָׁכַר על הבתים שהיו
 22 שוכרים מהם.

23 רבא חולק על דעת רב כהנא: אמר ליה רבא לרב כהנא, הא ודאי
 24 שבין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה 'לכם' לכל צרכיכם משמע, ועל
 25 כן ודאי שבשש ערי המקלט אינם מעלים שכר ללוויים, ואין חולק
 26 בוה. אלא אמר רבא, מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה אם הרוצחים
 27 היו מעלים שכר ללוויים, היא בארבעים ושתים ערי הלוויים, שנאמר
 28 בהם (דברים לה ו) 'את הערים אשר נתנו ללוויים את שש ערי
 29 המקלט אשר נתנו לנס שמה הרצח ועליהם נתנו ארבעים ושתים
 30 עיר', ובא הכתוב להשוות את ארבעים ושתים ערי הלוויים לשש
 31 ערי המקלט, ונחלקו לגבי מה הושוו. דמר קבר - דעת רבי יהודה
 32 שמה שנאמר 'ועליהם נתנו ארבעים ושתים עיר' הכוונה היא
 33 שיהיו פי הנך - כדין שש ערי המקלט לקליטה, שיקלטו את
 34 הרוצחים, אבל אין ללמוד מזה שהשווה גם בכך שיהיו לכל צרכי
 35 הרוצחים כערי המקלט, ומר קבר - דעת רבי מאיר שמה שנאמר
 36 'ועליהם נתנו ארבעים ושתים עיר' הכוונה שיהיו פי הנך - כדין
 37 שש ערי המקלט, מה הנך - כשם שאלו ניתנו לכם, הרוצחים, לכל
 38 צרכיכם, וכאמור לעיל, שיוכלו לדור שם ללא תשלום, אף הני נמי
 39 - גם אלו, ארבעים ושתים הערים, ניתנו לכם, הרוצחים, לכל
 40 צרכיכם. וכל זה בארבעים ושתים ערי הלוויים, אבל בשש ערי
 41 המקלט, דברי הכל לא היו מעלים להן שָׁכַר, וכנדרש לעיל מהפסוק
 42 'לכם' לכל צרכיכם, שאין חולק בדבר.

43 שנינו במשנה שרוצח שחזר לעירו במות הכהן הגדול, חזר לשררה
 44 שהיה בה בו דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר לא היה חזר
 45 לשררה שהיה בה.

46 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמי מחלוקתם, ובתחילה
 47 מביאה מחלוקת כעין זו לגבי עבד עברי שנתחרר: תנו רבנן
 48 בברייתא, נאמר לגבי עבד עברי היוצא בשש או ביובל (ויקרא כה מא)
 49 'ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב', ויש ללמוד מהפסוק
 50 שרק למשפחתו הוא שָׁב, ואינו שָׁב למה שהחזיקו אבותיו, כלומר
 51 לשררה שהייתה בחזקתם והיה עתיד לרשת אותה, שאחר שהוא
 52 יוצא לחירות אינו מקבל שררה זו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר
 53 אומר, אף הוא שָׁב למה שהחזיקו אבותיו, שהרי נאמר בהמשך
 54 הפסוק ואל אחוזת אבותיו ישוב, ויש ללמוד שהוא חזר להיות
 55 באבותיו.
 56 הברייתא ממשיכה לבאר שמחלוקת זו גם ברוצח שחזר מגלותו:

מכות. אלו הן הגולין – פרק שני דף יג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמז רש"י תוספות

מעלים היו – הערים שבר ללויים שרוצחם שוכרים מהם את בתי הדירה. חוזר לשררה שהיה בה – אם היה נשיא או ראש בית אב, חוזר לגדולתו כשישוב לעירו במיתת כהן גדול. משנה מחלוקת בשש – ערי מקלט. לכס – לרוצחם נאמר "ודיו לכם הערים למקלט". ושם אל משפחתו – בעבד עברי כתיב, כשיצא חפשי בשש או ביובל. למה שהוחזק אבותיו – לשררה. אל אחות אבותיו

מביתו – סיפא דמילתיה דרבי מאיר היא, ומביא ראייה לדבריו מסוף המקרא שחזרו לגדולתו, שנאמר "ואל אחות אבותיו" – אל כל חזקת אבותיו. וכן בגולה – במחלוקת בעבד עברי כן מחלוקת ברצח שגולה חוזר במיתת הכהן. ומבא יליך, דכשואף אומר כאן "שבו" קרא יתירא, דמצי למכתב "ושב אל משפחתו ואל אחות אבותיו" ולשוקת. לרבות את הרצח – דמופנה לרדן ודמנו גזירה שוה: נאמר כאן "ישבו" ונאמר ברצח "ישבו הרוצח אל ארץ אחותו", כדמפרש ואילוי: מאי וכן בגולה? ומסקא: גמר שיבה שיבה מהתם.

הדרן עלך אלו הן הגולין

משנה אלו הן הלוקין – אלו לאו דוקא. דתנא ושירי לוקין טובא. אלא תנא חייבי כריתות לאשמועינן דיש מלקות בחייבי כריתות. ותנא אלמנה וגרושה לאשמועינן אלמנה וגרושה חייב עליה משום שתי שמות וכו', ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דלא מפרש לאו דידהו בהדיא, וכן הקדש שלא נפדה. ואידי דתנא הקדש תנא מעשר שני בהדיא, דתרייהו מלקות דידהו משום מחוסרי פרייה. וכן ברובן יש דבר חדש. נתינה – מן הגבעותן היא, ומלקות משום "לא תתחתן בהם" (דברים ז). אלמנה וגרושה – שנתאלמנה מאיש אחד ונתגרשה משום שתי שמות, חייב עליה שתי מלקות משום שתי מפורשות במקרא. ואזהרה אתרייהו קיימא. גרושה וחלוצה – גרושה היא חלוצה – אינו חייב עליה אלא משום גרושה. שהחלוצה אינה כתובה, אלא מרובאי מייחין לה דתניא בקדושין (ע"א): "גרושה", אן לך אלא גרושה, חלוצה מנאי? תלמוד לומר "ואשה" – טמא שאכל את הקדש – ואזהרתו מפרש בגמרא. ונתי – כתיב ביה (שמות כט) "ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא". ואזהרת פגול נמי מהכא, מוכתיב כי קדש הוא, כלומר מפני שהוא קדש שנפסל. למדנו מכאן כל שבקדש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אבילותו, והכי אמרינן לקמן. ואזהרת טמא – "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" (ויקרא ז), והשושט – קדשים בחוץ. ואזהרת קדשים בחוץ. ואזהרת מעלה – "השמע לך פני מעלה" וגו' (דברים יב), ואזהרת שוחט לפינן בותיים בפרק "השוחט והמעלה" (ק"א) איבא דיליף מ"לא יחבו עוד" וגו' ואיבא דיליף לה מגזירה שוה דהבאה הבאה, שוחט ממעלה. האוכל ביום הכפורים – ויליף אזהרתיה בפרק בתרא דיומא (פ"א, א). המפסם את השמן – הערשה שמן בדוגמת שמן המשחה. ואזהרתיה – "ובמתכותנו לא תעשו כמותו" (שמות ל), וכן בקטורת – "ובמתכותנה לא תעשו לכם" (שם). והסך בשמן המשחה – מאותו שעשה משה במדבר, דכתיב "על בשר אדם לא יסך" (שם). אבל פסל – אזהרתיה מ"ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו" – בעתידיתן לתרום הנתון מדבר. והכי מפרש לה בסנהדרין ב"אלו הן הנשרפין" (פ"ג, א). ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו – אף הוא טבל, ומעשר שני שלא נפדה והוא אוכלו חוץ לירושלים, וכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו' (דברים יב). הקדש שלא נפדה – אזהרתו אינו מפורשת כל כך. ונראה בעיני דמבא אתא, דתניא (סנהדרין שם): הויד במעילה, רבי אומר. במיתה, והכמים אומרים: באזהרה. ואמרינן: מאי טעמיה דרבי? אתאי "חטא" "חטא" מתרומה. ורבנן – מיעט רחמנא "ומתו בו" ולא במעילה. ממיתה הוא דמעטיה, וגזירה שוה כדקיימא קיימא, וילפינן אזהרה דמעילה מאזהרה דתרומה דכתיב בה "וכל זר לא יאכל קדש". רובו הלכות מעילה היא למדה מתרומה בתורת כהנים בגזירה שוה זו. באוכל נמלה נרסין שהוא חייב – משום "שרץ השרץ על הארץ". גמרא חייבי כריתות קתי – כל חייבי כריתות שאין בהן מיתת בית דין הוחזרו במשנתנו לענין מלקות, ואחד מכל חייבי מיתות בית דין לא הוחזר בה ללקות אם תרו בו למלקות.

מעלים היו שבר ללויים – פירוש: רוצחם הבאים ודרים שם צריכין להעלות מס וארנוגא ללויים. דלא תימא גזירת המלך על הלויים לעכב אותם בעיר. לכס לכל צריכים – דאין צריכים להעלות שום דבר ללויים. גמרא שיבה שיבה – נראה דהיינו דוקא לרבי מאיר, דאצטרך לגרשה שוה, אבל לרבי יהודה – הא איבא קרא בהדיא גבי רוצח, ואם כן הא דקתינא לעיל: וכן בגולה כו' – ממילתא דרבי מאיר הוא.

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין הבא על אחותו כו' – תנא ושירי: טמא ששימש, זר שאכל תרומה, ובעל מום ששימש, אונן מקריב, מזיח חושן, מכבה גחלת על גבי מערכה. אלא לא חשיב לאוי גרידי אלא באותן שיש בהן חידוש. והא דקא חשיב כריתות דאין בהן מיתת בית דין – לאשמועינן דאף על גב דאיבא כרת לוקין. ואין צריך למצוא בהם חידוש בתוך כריתות דקתני. ובקונטרס דוק למצוא בהם חידוש. אלמנה לכהן גדול נקט משום דבעי למינתי אלמנה וגרושה חייב משום שתי שמות.

גרושה חלוצה אינו חייב אלא אחת – פירש הקונטרס: משום גרושה, דחלוצה מייחית לה "ואשה גרושה". משמע לפירושו דבחלוצה לחודא איבא מלקות דאורייתא. וזה אינו. דהא אמרינן בפרק "עשרה יחסין" (קדושין ע"א): אחת (לחלוצה) דרבנן. והא דלעיל תנא חלוצה – אגב גרושה תניא. אי נמי, מכת מרדות דרבנן. ובהא, כיון דהיא גם גרושה – לוק בה מלקות דגרושה, שהיא דאורייתא, ולא לקי מכת מרדות דרבנן.

רבי

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין: הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתיני ולמזומן. אלמנה וגרושה חייבין עליה משום שני שמות, גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום אחת בלבד. הטמא שאכל את הקדש, והבא אל המקדש טמא, ואוכל חלב ודם ונותר ופגול וטמא, והשוחט ומעלה בחוץ, והאוכל חמץ בפסח, והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים, והמפסם את השמן, והמפסם את הקטורת, והסך בשמן המשחה, והאוכל גבולות ותרופות שקצים ורמשים. אבל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדה. כמה יאכל מן הטבל והיא חייב? רבי שמעון אומר: כל שהוא, והכמים אומרים: פזית. אומר להן רבי שמעון: אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב? אומר לו: מפני שהיא פכריתיה. אומר להן: אף חטא אחת פכריתיה. גמרא חייבי כריתות קא תני, חייבי מיתות בית דין לא קתני; מתניתין מני? רבי עקיבא היא. דתניא: אחר חייבי כריתות ואחד חייבי מיתות בית דין ישנו

ישנו

רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו - פירש בקונטרס: בכלל כל העריות, דכתיב "ונברתו (כל) הנפשות". ולמה יצא כרת באחרתו - דכתיב "ואיש אשר יקח את אחותו". וקשה: הדיה לו לומר דאחרתו בכלל כל העריות היתהו לכן נראה לפרש: דחייבי כריתות בכלל מלקות קו, דהא גזרינן דבכל לא איכא מלקות מן "הדיה אם בן הכות הרשע". ולמה יצאת כרת באחרתו, שהרי

אחרתו כתובה היתה עם העריות בי אחרי מות" - ונברתו הנפשות! אלא לכך יצאת ב'קדושים' - לדנו בברת ולא במלקות, כלומר אין חייבי כריתות לוקין.

רבי יצחק אומר חייבי כריתות כו' - וקשה: לרבי יצחק, לא דכל בריתות למה לי? דהא אסיקנן דקרובן לא בעי אזהרה! ושמא יש לומר דנכתבו לעונש יתירא, מידי דהוה אלהה ש שבכללות ולא הניחא לעשה.

ורבי עקיבא מאי טעמא - נהי דאם חייבי מיתות אם עשו תשובה אין בית דין של מטה מנהלין לו, ומח בכו? וליעבד ליה תרתי. ברשעה המסורה לבית דין הכתוב מדבר - וטעמא דרבי עקיבא משום "כדי רשעתו". ולפי זה חייבי מיתות דלא התרו בו למיתה. הדיבא מיתה, והתרו בו למלקות. דהשתא ליכא אלא רשעה דמלקות - לקי. וקשה: דבעלמא (שבת קדרא) פריך גבי לאו דמחמיר לא שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא ואין לוקין עליו, ואף כי ליכא התם רשעה דמיתתו ויש לומר: דהתם היינו כרבא, דמוקי למלתיה דרבי עקיבא בהתרו בו למלקות, ואפילו הכי לא לקי, דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו.

מה עבדה זרה שב ואל תעשה אף כו' - לאפוקי הני דהוי קום ועשה. וקשה: דאם כן מה אמר פרק תררא דעירובין (צ"א): לרבי עקיבא דאמר כי כתיב "ושמרת את החרוקה" לפסת, ואי איתא לרבי אבין דאמר "השמר" תעשה הוא, הא דתנן (כריתות ב"א): פסח אין לו קרבן מפני שהוא קום ועשה, ואם איתא קום ולא תעשה הוא, ומאי פריך? הא ממל מקום אינה דומיא דעבודה זרה דהוי שב ואל תעשה, דהא מה שתעשהו ויש לומר: דמכל מקום קשה

מ'לעניד'! - דנין 'לעני' מ'לעניד', ואין דנין 'מעני' מ'לעניד' - ומאי נפקא מיניה? והא תנא דבי רבי ישמעאל: 'ושב תהו' ו'אב תהו' - זו היא שיבה וזו היא ביאה! ועוד, לגמור 'מעני' מ'לעני', דהא גמור 'לעני' מ'לעניד'! קבלה מיניה רבי שמואל בר רב יצחק: 'כדי רשעתו' - משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות - ברשעה המסורה לבית דין הכתוב מדבר. רבא אמר: אתרו ביה לקטלא - פולג עלמא לא פליגי דאין לוקה ומת. כי פליגי - דאתרו ביה למלקות, רבי ישמעאל סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין - לוקין עליו, ורבי עקיבא סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין - אין לוקין עליו. ורבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי, לאו שניתן לאזהרת כרת הוא! אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהרנניא משמיה דרבא: חייבי כריתות לא צריכי התראה, שהרי פסח ומילה ענש אף על פי שלא הוהו. - ודלמא אזהרה לקרבן, דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מייתי קרבן! - התם לא היינו מטמא, אלא משום דאיתקש כל התורה פולג לעבודה זרה: מה עבודה זרה - שב ואל תעשה, אף כל - שב ואל תעשה, לאפוקי הני דקום עשה. רבנא אמר: לעולם כדאמרינן

- אין הטעם בשביל שאין בהם אזהרה, אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת 'מה שלך אנשים' אצל קרבן עבודה זרה 'תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה' - כאן הוקשו כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן, מה עבדה זרה כרת שלו על דבר שהוא שר ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו - אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה הוא ישר ולא עשה - אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון 'אשר יעשה מכל (אלה) והתעבות האלה' ונברתו" (ויקרא יז) - לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לא היה קרבן בא עליו.

ישנו בכלל מלקות ארבעים - השתא סלקא דעתך שאם התרו בו מיתה ומלקות לוקה ומת. שאם עשו תשובה כו' - לא גרסינן לה דברבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר חייבי כריתות - אם התרו בהם מלקות - ישנו בכלל מלקות ולוקין, ואין כאן משום חייבי שתי רשעות שאתה עונשו מלקות עם הכרת. ולמה איתן שתי רשעות - לפי שכול

לפטור עצמו מעונש הכרת על ידי תשובה מבית דין של מילה. אבל חייבי מיתות אינן בכלל מלקות, עשה כאן שתי פורעניות, מלקות ומיתה, ומשילוקי סופו ליהרג, שאפילו יעשה תשובה אין בית דין שלטמה מוחלין לא את המיתה. רבי יצחק אומר - אף חייבי כריתות שהתרו בהן למלקות אינן בכלל מלקות, לפי שכל חייבי כריתות של עריות בכלל היו, דכתיב (ויקרא יח) 'כי כל אשר יעשה הוא התעבות האלה ונברתו הנפשות' וגו'. למה יצאת כרת באחרתו

- לעצמה, דכתיב ב'קדושים תהיו': 'ואיש (כי) ואשר' יקח את אחותו' וגו'. לדנו בברת - לכך שנה בברת שלהן, לומר שאין בהן עונש אלא כרת לבדו. לאו שאין בו מעשה נמי - אלמא אמרינן בכמה דוכתי: לאו שאין בו מעשה אין לוקה עליו? דומיא דלאו דהסיפא - שהוא כתוב אצל פרשת מלקות, ורבי עקיבא - כיון דאמר אי אתה מחייבו משום שתי רשעות - חייבי כריתות נמי לא לילק, דהא שתי רשעות ניהו, שיענין עונש הכרת עליו כמי אמרת - לשנויי הך קושיא. שאם עשה תשובה - הטעם שנתן למעלה, שהוא יכול לפטור את עצמו מן הכרת על ידי תשובה: השתא מיהא עדיין לא שב ואתה מלקוהו בעוד עונש הכרת עליו לעיני

- ונברתו לעיני בני עמם, וכתיב במלקות 'ונקלה אחיך לעיניך'. נגמר מעיני - דכתיב 'בעבודה זרה' 'אם מעיני העדה נעשתה לשגגה'. זו היא שיבה כו' - למדין זה מה זורה שה' מה שיבה חולץ וקוצה וטח - אם ביאה חולץ וקוצה וטח. ועוד נגמר מעיני - דמייתת בית דין מ'לעני' דכריתות, מה כריתות לוקה דהא גמרת 'לעני' מ'לעניך' - אף מיתות בית דין ליקה. קיבלה מיניה רבי שמואל - לתשובה זו מרבי אבא בר ממל, ושני עלה: ברשעה המסורה לבית דין הכתוב מדבר. בית דין הוזהרו שהם לא יחייבוהו שתי רשעות, כגון מוחזקת או מיתה ומלקות או מיתה ומלקות או מיתה וממון, אבל כרת לא על ידי בית דין הוא. ויש לפרש: קיבלה מיניה רבי שמואל מרבי אבדו תירוח זה על אנתפתא דרבי אבא בר ממל. דאתרו ביה למלקות - לחודיה. לאזהרת מיתת בית דין - לאזהרת דבר שחיבין עליו מיתת בית דין, אין לוקין עליו - כשהתרו בו מלקות בלא מיתה. לפי שאלת ינתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוקי, שהרי הוצרך להודוהו, שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה. פסח ומילה - אין בהן לא תעשה וענש להם כרת. לקרבן - שאם יעשה שוגג יביא קרבן. פסח ומילה - אין קרבן בשוגג שלקח, כדאמרינן בכריתות בפרק הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם הביעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאי היינו מטמא - מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה

ישנו בכלל מלקות ארבעים - השתא סלקא דעתך שאם התרו בו מיתה ומלקות לוקה ומת. שאם עשו תשובה כו' - לא גרסינן לה דברבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר חייבי כריתות - אם התרו בהם מלקות - ישנו בכלל מלקות ולוקין, ואין כאן משום חייבי שתי רשעות שאתה עונשו מלקות עם הכרת. ולמה איתן שתי רשעות - לפי שכול לפטור עצמו מעונש הכרת על ידי תשובה מבית דין של מילה. אבל חייבי מיתות אינן בכלל מלקות, עשה כאן שתי פורעניות, מלקות ומיתה, ומשילוקי סופו ליהרג, שאפילו יעשה תשובה אין בית דין שלטמה מוחלין לא את המיתה. רבי יצחק אומר - אף חייבי כריתות שהתרו בהן למלקות אינן בכלל מלקות, לפי שכל חייבי כריתות של עריות בכלל היו, דכתיב (ויקרא יח) 'כי כל אשר יעשה הוא התעבות האלה ונברתו הנפשות' וגו'. למה יצאת כרת באחרתו - לעצמה, דכתיב ב'קדושים תהיו': 'ואיש (כי) ואשר' יקח את אחותו' וגו'. לדנו בברת - לכך שנה בברת שלהן, לומר שאין בהן עונש אלא כרת לבדו. לאו שאין בו מעשה נמי - אלמא אמרינן בכמה דוכתי: לאו שאין בו מעשה אין לוקה עליו? דומיא דלאו דהסיפא - שהוא כתוב אצל פרשת מלקות, ורבי עקיבא - כיון דאמר אי אתה מחייבו משום שתי רשעות - חייבי כריתות נמי לא לילק, דהא שתי רשעות ניהו, שיענין עונש הכרת עליו כמי אמרת - לשנויי הך קושיא. שאם עשה תשובה - הטעם שנתן למעלה, שהוא יכול לפטור את עצמו מן הכרת על ידי תשובה: השתא מיהא עדיין לא שב ואתה מלקוהו בעוד עונש הכרת עליו לעיני

מ'לעניד'! - דנין 'לעני' מ'לעניד', ואין דנין 'מעני' מ'לעניד' - ומאי נפקא מיניה? והא תנא דבי רבי ישמעאל: 'ושב תהו' ו'אב תהו' - זו היא שיבה וזו היא ביאה! ועוד, לגמור 'מעני' מ'לעני', דהא גמור 'לעני' מ'לעניד'! קבלה מיניה רבי שמואל בר רב יצחק: 'כדי רשעתו' - משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות - ברשעה המסורה לבית דין הכתוב מדבר. רבא אמר: אתרו ביה לקטלא - פולג עלמא לא פליגי דאין לוקה ומת. כי פליגי - דאתרו ביה למלקות, רבי ישמעאל סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין - לוקין עליו, ורבי עקיבא סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין - אין לוקין עליו. ורבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי, לאו שניתן לאזהרת כרת הוא! אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהרנניא משמיה דרבא: חייבי כריתות לא צריכי התראה, שהרי פסח ומילה ענש אף על פי שלא הוהו. - ודלמא אזהרה לקרבן, דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מייתי קרבן! - התם לא היינו מטמא, אלא משום דאיתקש כל התורה פולג לעבודה זרה: מה עבודה זרה - שב ואל תעשה, אף כל - שב ואל תעשה, לאפוקי הני דקום עשה. רבנא אמר: לעולם כדאמרינן

- אין הטעם בשביל שאין בהם אזהרה, אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת 'מה שלך אנשים' אצל קרבן עבודה זרה 'תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה' - כאן הוקשו כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן, מה עבדה זרה כרת שלו על דבר שהוא שר ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו - אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה הוא ישר ולא עשה - אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון 'אשר יעשה מכל (אלה) והתעבות האלה' ונברתו" (ויקרא יז) - לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לא היה קרבן בא עליו.

56 בית דין נמי נקמם – נלמד אותם בגזירה שוה 'מעני' מ'לעניד'.
 57 מתרצת הגמרא: דנין גזירה שוה 'לעני' מ'לעניד' שהתיבות דומות
 58 ויש ביניהם רק הבדל אחד בסיום התיבה, ואין דנין 'מעני'
 59 מ'לעניד', שאין התיבות שוות, גם בתחילתן וגם בסופן.
 60 מקשה הגמרא: ופאי נפקא מיניה – ומה בכך שאין התיבות דומות,
 61 והא תנא דבי רבי ישמעאל, 'ושב הפכה' (ויקרא יד לט) 'ובא הפכה' (ויקרא
 62 יד מד), זו היא שיבה וזו היא ביאה, כלומר, דורשים תיבות אלו
 63 בגזירה שוה לענין נגעי בתים, משום שמשמעות שתיהן אחת היא,
 64 והוא הדין כאן אפשר ללמוד 'מעני' מ'לעניד'. ועוד קשה, לנמוד
 65 'מעני' האמור בחייבי מיתות בית דין, בגזירה שוה מ'לעניד' האמור
 66 בחייבי כריתות, ונלמד שיש מלקות בחייבי מיתות כשם שיש
 67 מלקות בחייבי כריתות, דהא נמוד – שהרי כבר למדנו שיש מלקות
 68 בחייבי כריתות מהגזירה שוה 'לעני' האמור בחייבי כריתות
 69 מ'לעניד' האמור במלקות.
 70 הגמרא מבארת באופן אחר את דברי רבי עקיבא: קבלה מיניה רבי
 71 שמואל בר רב יצחק – רבי שמואל בר יצחק קיבל מרבי אבא בר
 72 ממל את הדחייה הזו, ועתה נמצא שנדחה תירוצו של רבי אבהו,
 73 וחזרת הקושיא מדוע לא נלמד מכדי רשעתו למעט חייבי
 74 כריתות שלא ילקו קודם שעשו תשובה. ועל כן מיישב רבי שמואל
 75 בר רב יצחק, 'כדי רשעתו' משום רשעה אחת אחת מחייבו ואי אתה
 76 מחייבו משום שתי רשעות, ברשעה המסורה לבית דין הכתוב
 77 מדבר, והיינו אזהרה זו אמורה בעונשים המסורים לבית דין, ולא
 78 בחייבי כריתות.
 79 רבא מבאר באופן אחר את סברת התנאים ומחלוקתם: דבא אמר,
 80 כאשר אתרו ביה לקמלא – התרו בו למיתה פולי עלמא לא פליגי
 81 – בזה אין מחלוקת, ובין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא סוברים דאין
 82 לוקה ומה, לפי שנאמר 'כדי רשעתו', ואי אפשר להעניש בשני
 83 עונשים, כי פליגי – אלא נחלקו באופן דאתרו ביה למלקות ולא
 84 התרו בו למיתה, ובאופן זה שאינו נהרג, רבי ישמעאל סבר, לאו
 85 שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו, באופן שאינו נענש
 86 במיתתו, ורבי עקיבא סבר, לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין,
 87 לעולם אין לוקין עליו, משום שנצרך הוא לחייב מיתה, ואינו פנוי
 88 לחייב מלקות.
 89 מקשה הגמרא: ורבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי נפטרים
 90 ממלקות, שהרי לאו שניתן לאזהרת כרת הוא, ואינו פנוי לחייב
 91 מלקות. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר
 92 אבימי מהרזינא משמיה דרבא, חייבי כריתות לא צריכי התראה –
 93 אין צריך אזהרת לאו לעונש כרת, והלאו שלהם פנוי ללמוד ממנו
 94 מלקות. וההוכחה לכך שחייבי כריתות אינם צריכים התראה,
 95 שהרי המבטל מצות פסח ומילה, ענש בו הכתוב בכרת, אף על פי
 96 שלא הזהיר – שלא נאמר בהם לאו.
 97 שואלת הגמרא: ודלקא האזהרה בחייבי כריתות באה כדי לחייב
 98 קרבן את העובר עליהם בשוגג, ולא בשביל מלקות. ועל כרחק
 99 שצריך 'לאו' כדי לחייב קרבן, דהא פסח ומילה דליית בהו אזהרה
 100 לא מיתת קרבן. מיישבת הגמרא: התם – שם בפסח ומילה, לאו חיינו
 101 מצמא – לא זה הטעם שאין בהם קרבן, אלא הטעם הוא משום
 102 דלענין חיוב קרבן איתקש כל התורה בולה לעבודת פובכים, מה
 103 עבודת פובכים הציווי שנאמר בה הוא שב ואל תעשה, אף כל
 104 מצוות התורה, חייבים בקרבן רק במצוה שהקיום שלה הוא על ידי
 105 שב ואל תעשה, לאפוקי הני – להוציא פסח ומילה דקום עשה –
 106 שהקיום שלהן הוא בקום ועשה, והביטול שלהן הוא בשב ואל
 107 תעשה, ולכן לא מביאים קרבן על שגתן.
 108 רבינא מבאר באופן אחר את סברת התנאים ומחלוקתם: רבינא
 109 אמר, לעולם – באמת אפשר ליישב

1 ישנו בכלל מלקות ארבעים – אם התרו בו למלקות ולמיתה, לוקה
 2 ומת, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חייבי כריתות, ישנו
 3 בכלל מלקות ארבעים, לפי שאם עשו תשובה, בית דין של מעלה
 4 מוחליו להן על הכרת, אבל חייבי מיתות בית דין אינו בכלל מלקות
 5 ארבעים, לפי שאם עשו תשובה אין בית דין של מעלה מוחליו להן,
 6 ואין להעניש אדם בשני עונשים ומתעם שיבואר להלן. רבי
 7 יצחק אומר, אף חייבי כרת אינם לוקים, לפי שחייבי כריתות בכלל
 8 היו – חיוב הכרת של כל העריות נכתב יחד בפסוק אחד, ולמה
 9 יצאת – מדוע הוצרכה התורה לכתוב בנפרד בפרת באהותו, כדי
 10 לדנו בפרת ולא במלקות, וממנה נלמד לשאר העריות. נמצא
 11 שמשנתנו כרבי עקיבא.
 12 מבררת הגמרא: פאי מצמא רבי ישמעאל. משיבה הגמרא: דכתיב
 13 (דברים כח טז) 'אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת,
 14 וכתוב הפסוק שאחריו, שהעונש על כך, 'והפליא ה' את מכותי,
 15 והנה, הפליא זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר 'הפילו השופט
 16 והכהו לפניו' (דברים כח טז), הוי אומר – יש ללמוד מכאן שהפליאה זו
 17 מלקות היא, וכתוב 'אם לא תשמור לעשות את כל וגו' דברי
 18 התורה, משמע שעל כל העבירות העונש הוא מלקות.
 19 שואלת הגמרא: אי הכי חייבי עשה נמי נחייבם מלקות, שהרי נאמר
 20 'כל דברי התורה'. משיבה הגמרא: בתחילת הפסוק 'אם לא
 21 תשמור' כתיב, ויש לדרוש את הפסוק כדברי אבין אמר רבי אילעי,
 22 דאמר רבי אבין אמר רבי אילעי, כל מקום שנאמר הלשון, 'אין
 23 פו' 'ואל', אינו אלא 'לא תעשה'. משיבה הגמרא ושואלת: אי הכי
 24 לאו שאין בו מעשה נמי נחייבו מלקות. משיבה הגמרא: 'אם לא
 25 תשמור לעשות' כתיב, משמע שמדובר בעבירות שיש בהם עשייה.
 26 ממשיכה הגמרא ושואלת: לאו שניתק לעשה – שיש מצות עשה
 27 לתקנו, נמי נחייבו מלקות. משיבה הגמרא: דומיא דלאו דחסימה,
 28 כלומר מכיון שסמוך לפרשת מלקות נאמר הלאו של 'לא תחסם
 29 שור בדישו' (דברים כד ו), יש ללמוד שהתורה מחייבת מלקות. רק
 30 על לאוים הדומים ללאו של 'לא תחסום', והוא לא ניתק לעשה.
 31 מוסיפה הגמרא: השתא דאתית להכי – עכשיו שבאת לתירוץ זה,
 32 בולקו נמי דומיא דלאו דחסימה, גם על הקושיא הקודמת יש
 33 ליישב כן.
 34 הגמרא מבארת את סברתו של רבי עקיבא, ואת מחלוקתו עם רבי
 35 ישמעאל. מבררת הגמרא: ורבי עקיבא, פאי מצמא – מדוע סובר
 36 שאי אפשר להעניש בשני עונשים. משיבה הגמרא: נאמר (דברים כה
 37 ט) לגבי חיוב מלקות 'והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו',
 38 ומהלשון יחיד יש לדרוש, שמשום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי
 39 אתה מחייבו משום שתי רשעות, כלומר שלא מענישים אדם בשני
 40 עונשים.
 41 מבארת הגמרא מה רבי ישמעאל יענה על כך: ורבי ישמעאל סובר
 42 הני מילי – הדברים אמורים כשהחייב מיתה וקמון או מלקות
 43 וקמון, שבאופנים אלו אינו נענש בשני עונשים, אף מיתה ומלקות
 44 מיתה אריכתא היא – מיתה ארוכה היא, ואין למעטם מהפסוק 'כדי
 45 רשעתו'.
 46 ממשיכה הגמרא לבאר את שיטת רבי עקיבא. שואלת הגמרא:
 47 ולרבי עקיבא, אי הכי – אם משום 'כדי רשעתו', חייבי כריתות נמי
 48 נפטרים ממלקות, שהרי פאי אמת – מהו הטעם שאמרת שאין זה
 49 נחשב שני עונשים, משום שאם עשו תשובה בית דין של מעלה
 50 מוחלים להם, השתא מיתה לא עבדי – הלא עכשיו עדיין לא עשו
 51 תשובה, וכיצד בית דין רשאים להלקותם. מיישבת הגמרא: אמר
 52 רבי אבהו, בפירוש ריבית תורה חייבי כריתות למלקות, דנמר –
 53 שרבי עקיבא למד גזירה שוה 'לעני' מ'לעניד', ובכך גילתה
 54 התורה שחייבי כריתות לוקים.
 55 מקשה הגמרא: מתקוף לה רבי אבא בר ממל, אי הכי חייבי מיתות

שיהיה אצלו 'הימים האלה נזכרים', ושיביא זאת לידי 'ונעשים'.

המשך ביאור למס' מכות ליום ראשון עמ' ב

58 ולא קשיא - ומכל מקום אין להקשות סתירה ביניהן, הא -
 59 הברייתא הפוסרת מגלות עוסקת באופן דמיהדק - שהיתה
 60 השליבה מהודקת היטב בנקבי הסולם, ונמצא שכאשר עלה עליה
 61 האדם לא זזה ממקומה ולא נכפפה תחתיו, ואין כאן דרך ירידה,
 62 ולפיכך אינו גולה. והא - הברייתא המחייבת גלות עוסקת באופן
 63 דלא מיהדק - שאין השליבה מהודקת היטב בנקבי הסולם, ונמצא
 64 שכאשר עלה עליה האדם נכפפה תחתיו, והרי זה דרך ירידה
 65 וחייב גלות.

משנה

66 נאמר במקרא (דברים טו ה) וְאִשְׁרֵי יְבָא אֶת רַעְוָה בֵּיעַר לְחֹטֵב עֲצִים,
 67 וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגֶּרֶן לְכַרֵּת הָעֵץ, וְנִשַּׁל הַבְּרוֹל מִן הָעֵץ וּמִצָּא אֶת רַעְוָה
 68 וְמָת, הוּא יָנוֹס אֶל אֶתֶּת הָעֵרִים הָאֵלֶּה וְחָי. ונחלקו תנאים בביאור
 69 התיבות 'ונשל הברזל מן העץ', וכתוצאה ממחלוקת זו, תבואר
 70 בגמרא, נחלקו במשנה זו בשני אופנים האם יש בהם דין גלות או
 71 לא.
 72 המשנה מונה שני אופנים שנחלקו רבי וחכמים: האופן הראשון,
 73 אדם שבא ליער לחטוב עצים, וכשהניף את הגרון לכרות עץ
 74 נשמט הברזל של הגרון מקפו - מן הבית יד שלו, והרג אדם. רבי
 75 אומר, אינו גולה לעיר מקלט, והחכמים אומרים גולה.
 76 האופן השני, אדם שבא ליער לחטוב עצים, וכשהניף הגרון לכרות
 77 עץ ניתו קיסם מן העץ המתבקע ופגע באדם אחר והרגו. רבי אומר,
 78 גולה לעיר מקלט, והחכמים אומרים אינו גולה.

נמרא

79 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטתו של רבי: הניא
 80 בברייתא, אמר להם רבי לחכמים, וכי נאמר במקרא וְנִשַּׁל הַבְּרוֹל
 81 מִן הָעֵץ, כלומר מן הבית יד שלו, שלפיכך אתם אומרים שגולה
 82 באופן כזה, והלא לא נאמר כן, אלא כך נאמר וְנִשַּׁל הַבְּרוֹל מִן
 83 הָעֵץ, ולפיכך יש לפרש את המקרא שעל ידי הגרון ניתו קיסם מן
 84 העץ והרג, ובאופן כזה אמר הכתוב שבעל הגרון גולה לעיר
 85 מקלט, אך אם נשמט הברזל מקת העץ שלו אינו גולה.
 86 וממשיך רבי ואומר, ועוד ראייה יש לי לדברי, נאמר בפסוק זה 'עץ'
 87 לְמַטָּה - בהמשך הפסוק, וְנִשַּׁל הַבְּרוֹל מִן הָעֵץ, וְנִאֲמַר עֵץ לְמַעְלָה
 88 - מקודם לכן, ל'כרת העץ', ויש ללמוד תיבות אלו זו מזו בגזירה
 89 שוה; מה עץ האמור לְמַעְלָה הכוונה בזה היא מן העץ המתבקע,
 90 דהיינו, העץ שאותו ביקש בעל הגרון לכרות, אף עץ האמור לְמַטָּה
 91 הכוונה בזה היא מן העץ המתבקע, דהיינו, שמאותו העץ ניתו
 92 קיסם והרג אדם.

93 עתה מבארת הגמרא את סברות המחלוקת בין רבי לחכמים: אמר
 94 רב הניא בר אשי אמר רב, וישנייה - בין רבי ובין חכמים, מקרא אחד
 95 דרשו - למודו את סברתם מאותו פסוק, דהיינו ממה שנאמר (דברים
 96 ט ה) וְנִשַּׁל הַבְּרוֹל מִן הָעֵץ, ונחלקו כיצד יש לדרוש את תיבת
 97 'ונשל'. רבי סבר, יש אם לְמַסּוֹרֵת, כלומר, יש לדרוש תיבה זו כפי
 98 שהיא כתובה ולא כפי שנקראת, והרי 'ונישל' תניי, דהיינו,
 99 שהברזל השיל (השמיט) חתיכה מן העץ המתבקע. ולפיכך סובר
 100 רבי שרק באופן זה נאמר דין גלות לעיר מקלט, ולא באופן
 101 שנשמט הברזל מקתו. ורבנן סברי יש אם לְמַקְרָא - יש לדרוש
 102 תיבה זו כפי שהיא נקראת, והרי 'ונישל' קרינן (אנו קוראים),
 103 דהיינו, שהברזל של הגרון נשל (ששט) מן העץ של הבית יד שלו
 104 והרג. ולפיכך סוברים חכמים שרק באופן כזה נאמר דין גלות, ולא
 105 באופן שניתו קיסם מן העץ המתבקע.
 106 הגמרא מקשה על ביאור זה: ורבי יש אם לְמַסּוֹרֵת סבירא ליה -
 107 הגמרא רבי סובר בכל מקום שיש אם למסורת, דהיינו שיש לדרוש
 108 המקרא כפי שנקרא ולא כפי שכתוב,

1 לפניו ובין אם הרג לאחוריו חייב גלות, ותניא אידך - ובברייתא
 2 רביעית שנינו, שבין אם הרג כשהכה לפניו ובין אם הרג כשהכה
 3 לאחוריו, פטור. ולא קשיא - ואין להקשות סתירה בין הברייתות,
 4 לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן אחר, אך הכל מודים שדרך
 5 ירידה גולה ודרך עליה אינו גולה. כאן - הברייתא הראשונה
 6 עוסקת בירידה שלפניו ועליה שלאחוריו - שהשפיל הקצב את ידיו
 7 לפניו, כדי שיוכל להרימם בכח לאחוריו, והדין בזה הוא שאם הרג
 8 כשהוריד את ידיו לפניו חייב גלות, שהרי בדרך ירידה הרג, אך
 9 אם הרג כשהעלה את ידיו לאחוריו פטור מגלות, שהרי דרך עליה
 10 היא. כאן - הברייתא השניה עוסקת בעליה שלפניו וירידה
 11 שלאחוריו - שהוריד את ידיו מאחוריו כתפיו, על מנת שיוכל
 12 להעלותם בכח ולהכות לפניו, ובה הדין הוא שאם הרג
 13 כשהשפיל ידיו לאחוריו חייב, שהרי דרך ירידה היא, ואם הרג
 14 כשהעלה בכח לפניו פטור, שהרי דרך עליה היא. כאן - הברייתא
 15 השלישית עוסקת בירידה שלפניו ושל אחוריו - שהשפיל ידיו
 16 לאחוריו על מנת להכות לפניו, או כשהשפיל ידיו לפניו כדי
 17 להכות לאחוריו, שבשני אופנים אלו חייב גלות, לפי שדרך
 18 ירידה הם. כאן - הברייתא הרביעית עוסקת בעליה שלפניו ושל
 19 אחוריו - שהרג בדרך עליה לפניו או לאחוריו, שבשני אופנים אלו
 20 פטור מגלות.

21 ומעתה יש לפרש כן את הכלל שנכתב במשנה, 'כל שדרך
 22 ירידתו גולה' היינו באופן שהשפיל ידיו לפניו או לאחוריו, שאף
 23 שכוונתו בזה שיוכל להעלות ולהכות בכח, מכל מקום הרי זו
 24 ירידה לצורך עליה וחייב גלות, ואילו מה שנאמר 'ושלא בדרך
 25 ירידתו אינו גולה', היינו באופן שהעלה ידיו בכח לפניו או
 26 לאחוריו, שאינו גולה לפי שדרך עליה היא, אף אם כוונתו לצורך
 27 ירידה.

28 הגמרא מנסה לתלות את ספיקו של רבי אבהו לגבי נשמטה
 29 השליבה במחלוקת תנאים: לימא כתנאי - לכאורה יש לומר
 30 שנחלקו תנאים בענין זה. שהרי שנינו, שאם היה אדם עולה בפסוקים
 31 ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה, תני תנא - שנינו בברייתא
 32 אחת שחייב גלות, ותניא אידך - ושנינו בברייתא אחרת שפטור.
 33 מצי לאו קהא קא מיפלגי - האם אין לומר שנחלקו בענין זה, דמר
 34 סבר - התנא של הברייתא האחת סובר שדרך ירידה היא, ולפיכך
 35 גולה, ומר סבר - והתנא של הברייתא השניה סובר שדרך עליה
 36 היא ופטור.

37 דוחה הגמרא: לא - אין הכרח לפרש כן, אלא יתכן לומר שאין
 38 מחלוקת בין הברייתות, ורבנן עלמא - ולדעת הכל דרך עליה
 39 היא, ולא קשיא - ואין להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שכל
 40 אחת עוסקת בדין אחר, כאן - הברייתא המחייבת כוונתה לענין
 41 גזיף, שאם השליבה שנפלה מן הסולם לא הרגה אדם אלא רק
 42 הזיקתו, חייב העולה בסולם בתשלום הנזקים, לפי שלענין נזקים
 43 אין חילוק בין שוגג למזיד ובין דרך עליה לירידה, אלא בכל ענין
 44 חייב לשלם. כאן - הברייתא הפוסרת את האדם העולה בסולם
 45 כוונתה לענין גלות, כלומר, באופן שהרגה השליבה אדם, שבוה
 46 אין לחייב את העולה בסולם לגלות לעיר מקלט, לפי שהרג בדרך
 47 עליה.

48 אבבעיה אימא - ואם תרצה אמור בזה תירוץ נוסף. הא והא - שתי
 49 הברייתות כוונתן לענין גלות, ולא קשיא - ומכל מקום אין
 50 להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שהן עוסקות באופנים שונים.
 51 הא - הברייתא המחייבת עוסקת באופן דאחוריו - שהתליעה
 52 השליבה, ולפיכך כשדרס עליה האדם נכפפה תחתיו, ונמצא שיש
 53 כאן דרך ירידה וחייב גלות. הא - הברייתא הפוסרת עוסקת בקלא
 54 אחוריו - שלא התליעה השליבה, ונמצא שכשדרס עליה האדם
 55 לא נתכופפה כלל, ולפיכך אין כאן דרך ירידה ופטור מגלות.
 56 ואיבעית אימא - ואם תרצה אמור בזה תירוץ נוסף. הא והא דלא
 57 אחוריו - שתי הברייתות עוסקות באופן שלא התליעה השליבה,

55 הַשְׁתָּא נָמִי - גם עתה כשלא מצא חטוב לְאוּ מִצּוּהָ. כלומר, אי
 56 אפשר לומר שהמקרא עוסק בחטיבת עצים של מצוה, לפי
 57 שלעולם אין אופן של מצוה בחטיבת עצים. שאף החוטב עצים
 58 עבור בניית סוכה או לצורך עצי המערכה אינו מקיים מצוה בעצם
 59 החטיבה, שהרי אילו היה מוצא עצים חטובים כבר, ודאי שאין
 60 מצוה בכך שילך לחטוב עצים אחרים, ולפיכך אף אם לא מצא
 61 עצים חטובים והוצרך לחטוב בעצמו אין כאן קיום מצוה אלא
 62 'הכשר מצוה', ועל כן ניתן ללמוד מן המקרא שאדם שעוסק
 63 במצוה ממש והרג בשגגה אינו גולה.
 64 הגמרא מקשה על דברי רבא מן המשנה: אִיתְּבִיחַ רַבִּינָא לְרַבָּא,
 65 שֵׁנִינּוּ בַּמְשֻׁנְתֵינוּ, יֵצֵא הָאֵב הַפְּסָה אֶת בְּנוֹ, וְהִרְבּוּ הָרֹדֵה אֶת תְּלִמְדוֹ,
 66 וְשָׁלַח בֵּית דִּין, שֶׁכֵּל אֵלּוּ לְפִי שְׁעוֹסִים בַּמְצוּהָ אִינֵם גּוֹלִים אִם
 67 הֲרֵגוּ בִּשְׂגָגָה. ולכאורה יש לתמוה, מדוע יש לדון את האב המכה
 68 את בנו כעוסק במצוה, לְיָמָא - הרי יש לומר בזה את הסברא
 69 שאמר רבא לגבי חטיבת עצים, דְּבִינּוּ דְּאִילוּ נְמִיר לְאוּ מִצּוּהָ הַשְׁתָּא
 70 נָמִי לְאוּ מִצּוּהָ - שמאחר ואילו היה הבן לומד כראוי לא היה האב
 71 מצוה להכותו, נמצא שאף בשעה שעדיין לא למד אין בהכאתו
 72 אלא משום הכשר מצוה, ואם כן, מדוע אין האב גולה אם הרגו
 73 בשגגה.
 74 השיב רבא לרבינא: אין העניינים דומים זה לזה, הָתָם - שם לגבי
 75 האב המכה את בנו, אֵף עַל גַּב דְּנְמִיר - אף אם הבן לומד כראוי,
 76 יש מִצּוּהָ על האב להכותו, דְּבִתְרֵיב (משל כט ט) 'יִפְרֹ בְּגָד וְיִנְחֹד וְיִתֵּן
 77 מַעֲדָיִם לְנֶפֶשׁוֹ', ונמצא שיש כאן מצוה גמורה ולא רק הכשר
 78 מצוה, ועל כן אם הרגו האב לבנו בשגגה בשעה שהכהו אינו
 79 גולה.
 80 הָרַד אֲמַר רַבָּא - לאחר מכן שב רבא ואמר, לְאוּ מִלְּתָא הִיא דְּאֲמַרִּי
 81 - אין הדבר כפי שאמרת, כלומר, לא היה לי להשיב לו שאין
 82 מצוה בחטיבת עצים, אלא היה לי להשיבו ראייה טובה מזו מן
 83 המקרא עצמו, שבהכרח אין הוא עוסק בחטיבה של מצוה, שהרי
 84 נאמר (דברים טז ט) 'וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת רַעְיוֹ בַּעֲרֹת לְחַטֵּב עֵצִים, וְיֵשׁ
 85 לְלַמּוֹד מִן תִּיבַת 'אֶשֶׁר' שֶׁהִדְבַר תְּלוּי בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם, (מִה עֵר) 'וְיֵשׁ
 86 דְּאִי בְּעִי עֵייל וְאִי בְּעִי לֹא עֵייל - שאם רוצה הוא נכנס לתוך היער
 87 ואם אינו רוצה אינו נכנס, וְאִי סִלְקָא דְּעֵרָה - ואם תעלה על דעתך
 88 שהכתוב עוסק בחטיבה של מִצּוּהָ, אם כן, מִי סִנְיָא דְּלֹא עֵייל -
 89 האם יכול הוא שלא להכנס ליער, הלא חייב הוא לחטוב עצים
 90 לצורך מצוה. אלא בהכרח צריך לומר שאין הכתוב עוסק אלא
 91 בחטיבה של רשות, ולפיכך יש ללמוד מן המקרא שאם הרג
 92 בשגגה על ידי עשיית מצוה אינו גולה.
 93 הגמרא מקשה על דברי רבא הסובר שתיבת 'אֶשֶׁר' משמעותה
 94 שהדבר תלוי ברצונו: אֲמַר לִיה רַב אֲבָא בַר אֶהֱבָה לְרַבָּא, כֵּל הֵיבָא
 95 דְּבִתְרֵיב 'אֶשֶׁר' דְּאִי בְּעִי הוּא - האם בכל מקום שנוקט הכתוב בלשון
 96 'אֶשֶׁר' הכוונה בזה שהדבר תלוי ברצונו של האדם, אֶלְלָא מַעֲתָה
 97 כִּיִּצַד נִיתָן לְבֹאֵר אֵת הַמְּקָרָא שֶׁנֶּאמַר לְגַבִּי אָדָם טַמָּא הַנִּכְנַס
 98 לְמִקְדָּשׁ (במדבר טז ט) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
 99 הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל, כִּי אֵת מִקְדָּשׁ ה' טַמָּא'. דהיינו, שאדם טמא
 100 שלא נטהר מטומאתו ונכנס לבית המקדש חייב כרת. ולדברייך יש
 101 לומר, שמאחר ונקט הכתוב 'אֶשֶׁר יטמא' אין הוא עוסק אלא
 102 באדם דאי בְּעִי מִיטְמָא או בְּעִי לֹא מִיטְמָא - שאם רוצה נטמא ואם
 103 אינו רוצה אינו נטמא, שאדם כזה אם נכנס לבית המקדש
 104 כשטומאתו עליו חייב כרת, אבל המתעסק בְּמַת מִצּוּהָ דְּלֹא סִנְיָ
 105 דְּלֹא מִיטְמָא - שאינו רשאי שלא להיטמא לו, הִכִּי נָמִי דְּפִטּוֹר -
 106 האם אכן הוא יהיה פטור מכרת, אם נכנס לבית המקדש בטומאה.
 107 השיב לו רבא: שְׂאֵנִי הָתָם - שונה הדבר שם לגבי טומאה, דְּאֲמַר
 108 קְרָא - שאמר הכתוב (במדבר טז ט)

1 והרי יש להקשות על כך מברייתא, הדרשת את דברי הכתוב
 2 לגבי גאולת שדה אחוזה (ויקרא כה כז), וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֵּאֵל
 3 וְהִשְׁיגָה יָדוֹ וּמִצָּא כִּדִּי גֵּאֵלְתוֹ, דהיינו, שאם מכר אדם את שדה
 4 אחוזתו, ואין לו קרוב שיגאל את השדה עבורו, אזי אם לאחר מכן
 5 השיגה ידו מעות כדי סכום הפדיון, יכול הוא לפדות את שדהו
 6 מיד הקונה, ומדייקת הברייתא וּמִצָּא פְּרָט לְמִצּוֹי כְּבֵר, דהיינו,
 7 שאין אדם יכול לפדות את שדהו מיד הקונה ממנו, אלא אם כן
 8 לא היו המעות מצויות בידו בשעה שמכר השדה, אך אם היו אותן
 9 המעות בידו באותה השעה, אינו רשאי לכופף את הקונה לשוב
 10 ולמכור לו את שדהו, ומכאן יש ללמוד שְׂלֹא יִמְכּוֹר פְּרוֹחֻק וְיִגְאֹל
 11 פְּקֻדוֹ, פְּרַעָה וְיִגְאֹל פִּיפָה, כלומר, אם מכר אדם מאחוזתו, ואין
 12 בידו מעות לפדותה, ולפי שחפץ מאד לפדותה הרי הוא מוכר
 13 שדה אחרת שיש ברשותו שרחוקה היא ממקום מגוריו, ורוצה
 14 לפדות בדמים שיקבל עבורה את השדה שמכר מתחילה, שקרובה
 15 היא למקום מגוריו, או שמוכר שדה רעה כדי לגאול את
 16 הראשונה שיפה היא, אינו רשאי לעשות כן, לפי ששדות אלו היו
 17 בידו כבר בשעה שמכר את השדה הראשונה, ואין אנו קוראים
 18 בהן 'ומצא' כדי גאולתו.
 19 ויש להוכיח מדברי הברייתא, שתיבת 'ומצא' היינו שמצא דבר
 20 חדש שלא היה ברשותו עד עתה, וכיצד ניתן לפרש את המקרא
 21 'ומצא את רעהו' שהכוונה היא באופן שהיה רעהו מצוי כבר
 22 באותו המקום.
 23 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, הָכָא מַעֲנִינִיָּה דְּקָרָא וְהָתָם מַעֲנִינִיָּה
 24 דְּקָרָא, כלומר, תיבת 'ומצא' מתפרשת בין על דבר שהיה מצוי
 25 כבר ובין על דבר חדש שנמצא מעתה, אלא שיש לפרשה בכל
 26 מקום לפי הכתוב שנאמר באותו ענין, הָתָם מַעֲנִינִיָּה דְּקָרָא - שם
 27 לגבי גאולת שדה אחוזה יש לפרשה על פי הענין הכתוב בו, ושם
 28 נאמר (ויקרא כה כז) 'וְהִשְׁיגָה יָדוֹ וּמִצָּא', ולפיכך יש לומר 'ומצא'
 29 דוּמִיָּא דְּהִשְׁיגָה יָדוֹ, יש לפרש את תיבת 'ומצא' כפי משמעות
 30 התיבות 'והשיגה ידו', מִה 'השיגה ידו' הכוונה בזה מִהַשְׁתָּא -
 31 שהשיג עכשיו מעות שלא היו ברשותו עד עתה, אֵף מִצָּא נָמִי
 32 מִהַשְׁתָּא - יש לפרשה גם כן שמצאה ידו עכשיו, ולפיכך אינו יכול
 33 לגאול השדה במעות שכבר היו ברשותו בשעת מכירת השדה.
 34 הָכָא מַעֲנִינִיָּה דְּקָרָא - ואילו כאן לגבי דין גלות גם יש לפרש מענין
 35 הכתובים, ובאן נאמר (דברי טז ט) 'וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת רַעְיוֹ בַּעֲרֹת וְגו'
 36 וּמִצָּא, ולפיכך יש לומר 'ומצא' דוּמִיָּא דְּעֵרָה, מִה יַעֲרֵ מִיַּד דְּאִיתִּיהּ
 37 מַעֲרִיקָא - כשם שהיער עמד באותו מקום מקודם לכן, אֵף וּמִצָּא
 38 נָמִי מִיַּד דְּאִיתִּיהּ מַעֲרִיקָא - אף את תיבת 'ומצא' יש לפרשה על
 39 הנהרג שעמד שם מתחילה, אך אם הוציא את ראשו רק לאחר
 40 שזרק הלה את האבן, אין ההורג גולה.
 41 שנינו במשנה, הַיּוֹרֵק אֶת הַחֶבֶן וְכוּ, אבא שאול אומר, מה חטבת
 42 עצים רשות אף כל רשות, יֵצֵא האב המכה את בנו, והרב הרודה
 43 את תלמידו, ושלח בית דין.
 44 הגמרא מבררת מנין לאבא שאול שהמקרא עוסק בחטיבת עצים
 45 של רשות: אֲמַר לִיה הֵהוּא מַרְבְּנָן (אחד מן החכמים) לְרַבָּא, מַמְאִי
 46 דְּמַחְטֵבַת עֵצִים דְּרִשּׁוֹת - מנין לאבא שאול שהמקרא עוסק
 47 בחטיבת עצים של רשות, ולפיכך יש ללמוד משם שהעוסק
 48 במצוה והרג בשגגה אינו גולה, דְּלִמָּא מַחְטֵבַת עֵצִים דְּסוּפָה
 49 וּמַחְטֵבַת עֵצִים דְּמַעֲרָה - הרי יתכן לומר שהכתוב עוסק באדם
 50 שבא ליער לחטוב עצים עבור בניית סוכה, או לצורך עצי
 51 המערכה, וְאִפִּילוּ הִכִּי אֲמַר רַבִּינָא לִיגְלִי - ואף על פי כן אמרה
 52 התורה שאם הרג בשוגג גולה, וממילא יש ללמוד מכאן שאף
 53 האב המכה את בנו אם הרגו בשגגה גולה.
 54 אֲמַר לִיה רַבָּא, בִּינּוּ דְּאֵם מִצָּא עַץ חֲטוּב (אינו חוטב) לְאוּ מִצּוּהָ,

המשך ביאור למס' מכות ליום ראשון עמ' א

<p>15 משנה זו מבארת שאין גולה לעיר מקלט אלא ההורג בשגגה 16 שהיה עוסק בדרך ירידה, כלומר, שהיה מתעסק להוריד דבר 17 מלמעלה למטה ונפל דבר זה והרג, אך ההורג שהיה עוסק בדרך 18 עליה אינו גולה. 19 אלו הן הגולין לערי מקלט, אדם ההורג נפש בשגגה. 20 עתה מפרשת המשנה באיזה אופן של הריגה בשגגה גולים: אדם 21 שהיה מעגל כפלי מטה, כדי להחליק את הטיט שעל הגג, ונשמטה 22 המעגילה מידו ונפלה עליו - על חבירו שעבר שם, והרגתו, וכן אם 23 היה משלשל כחבית - מוריד חבית הקשורה בחבל מן הגג לקרקע, 24 ונשמט החבל מידו, ונפלה החבית עליו - על חבירו, והרגתו, וכן 25 אם היה אדם יורד בסולם, ונשמטה רגלו מן הסולם, ונפל הוא עצמו 26 עליו - על חבירו, (והרגתו) [והרגו], בכל אופנים אלו הרי זה 27 ו-ההורג בשגגה גולה לעיר מקלט, לפי שהרג בדרך ירידה. 28 אבל אם היה אדם מושך מעגילה - מושך אותה מתחתית השיפוע 29 של הגג כלפי מעלה, ונשמטה המעגילה מידו ונפלה עליו - על 30 חבירו, והרגתו, וכן אם היה דולה כחבית - מעלה חבית הקשורה 31 בחבל מן הקרקע לגג, ונפסק [ונחתך] ההבל, ונפלה החבית עליו - 32 על חבירו, והרגתו, 33</p>	<p>1 ורבי עקיבא, שהיו מחייבים מיתה לאדם שהעידו עליו שעבר על 2 איסורי עריות, כיצד היו עושים כן, והלא מאחר ולא ראו העדים 3 את מעשה העבירה בבירור אינם יכולים להעיד על כך. 4 מתרצת הגמרא: בשמואל - יש ליישב קושיא זו על פי דברי 5 שמואל, דאמר שמואל, כמנאפים משיראו כמנאפים - כדי לחייב 6 מיתה את הנואפים, די בכך שרואים אותם העדים נוהגים כמנהג 7 ניאוף, ואין צריך שיראו את מעשה העבירה בבירור.</p> <p>8 הדרן עלך כיצד העדים</p> <p>9 פרק שני - אלו הן הגולין</p> <p>10 פרק זה עוסק בדיני אדם ההורג את חבירו בשגגה, שדינו לגלות 11 לעיר מקלט ולישב בה עד מות הכהן הגדול. ויבואר בו באלו 12 אופנים ובאלו מקומות ובאלו אנשים נאמרו דינים אלו. עוד 13 יבוארו בו דיני ערי המקלט, דין ישיבת הרוצח עד מות הכהן 14 הגדול, ודינו של גואל הדם.</p>
--	---

אגרות קודש

ב"ה, י"א מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

...במכתבו כותב על דבר סדר היום שלו, לימודו ותפלתו, ונבהלתי לקרות בו אודות הנהגתו בענין התעניות, ולפלא שאחרי שכפי מכתבו מתראה מזמן לזמן עם אנשי שלומנו, ובכל זה כנראה שעדיין אינו יודע, שלא זו היא דרך הבעל שם טוב תלמידיו ותלמידי תלמידיו וכל ההולכים בעקבותיהם, אמת נכון הדבר שגם בדרך זו אפשר לעלות בית א-ל, אבל מלבד שזהו דרך ארוכה יותר, הנה לא הכל מתברר ואין העבודה נעשית בשלימות כל כך, כמו שעושים ופועלים בהעבודה בשמחה, וכמאמר הכתוב עבדו את ה' בשמחה, כידוע פירוש הבעל שם טוב על הפסוק, כי תראה חמור שונאך, (ומובא בהיום יום, כ"ח שבט) כי תראה חמור - כאשר תסתכל בעיון טוב בחומר שלך שהוא הגוף, תראה - שונאך - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - רובץ תחת משאו - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך על ידי תורה ומצות והגוף מתעצל בקיומם, ואולי יעלה על לבך - וחדלת מעזוב לו - שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומריות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם - עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים.

ובפרט בדורותינו אלה חלושי בריאות הגוף, ומבואר בכמה ספרים ומהם גם ברמב"ם אשר כשהגוף חלוש פועל זה גם כן חלישות בכח ההבנה, שבמילא זה מבלבל ללימוד התורה ולכוונת התפלה, ולכן הצעתי שיתיעץ עם הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר ניסן שי נעמענאו מנהל ישיבת תומכי תמימים בברונא, כי אפשר שצריך התרת נדר בזה וכו', ותמורת התענית במיעוט חלבו ודמו מהעדר האכילה, הנה יאכל בעתו ובזמנו מתאים לבריאות הגוף, וכפסק הרמב"ם אשר היות הגוף בריא מדרכי השם הוא, ויטריח את גופו להוסיף בתורה ומצוה, ומוכרח הדבר גם כן שיהי לו איזה עסק או מלאכה אשר על ידם יתפרנס, וככתוב ברמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג' הלכה יו"ד וי"א, אהוב את המלאכה וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו ומדת חסידים הראשונים היא ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא.

הנני חותם מכתבי בברכת הסתדרות טובה בהנ"ל ואחכה לבשורה טובה ממנו,

ברכה.

37 ומבארת הגמרא את סברות מחלוקתם. לְמֵאן דְאָמַר – לדעת
 38 הסובר שהיא אֵינָה קוֹלָטָה, היינו משום דְבְעֵינָן – צריך לקיים את
 39 דברי המקרא וְדָבַר בְּאֲזְנֵי זְקֵנֵי הָעִיר הַהִיא אֶת דְּבָרָיו, וְלִיכָא – ואי
 40 אפשר לקיימם, ואילו לְמֵאן דְאָמַר – לדעת הסובר שהעיר קוֹלָטָה
 41 אף בלא זקנים, היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני העיר'
 42 אלא לְמַצְוֵה בְעֵלְמָא, שלכתחילה מן הראוי שיהיה זקנים בעיר
 43 מקלט, אך אין הדבר מעכב את קליטת הרוצחים.
 44 הגמרא מביאה שני ענינים נוספים שנחלקו בהם רבי אמי ורבי אסי
 45 האם הכתוב במקרא 'זקני העיר' מעכב: וְעִיר שְׂאֵין בָּהּ זְקֵנִים, האם
 46 נעשה בה בן סורר ומורה, נחלקו בענין זה רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי. הָר
 47 אָמַר – אחד מהם סובר שאף אם אין בה זקנים נְעֻשָׁה בָּהּ בֶּן סוֹרֵר
 48 וּמוֹרֵד וּנִידוֹן לְמִיתָה, וְחַד אָמַר – ואחד מהם סובר שֵׁאֵין נְעֻשָׁה בָּהּ
 49 בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד.
 50 מבארת הגמרא את סברות מחלוקתם: לְמֵאן דְאָמַר – לדעת הסובר
 51 שֵׁאֵין נְעֻשָׁה בָּהּ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד, היינו משום דְבְעֵינָן – צריך לקיים
 52 את דברי הכתוב (דברים כא ט) 'וְחָפְשׂוּ בוּ אֲבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ
 53 אֶל זְקֵנֵי עִירוֹ' וגו' וְלִיכָא – ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין בעיר
 54 זקני בית דין. וְלְמֵאן דְאָמַר – ולדעת הסובר שְנֻעֻשָׁה בָּהּ בֶּן סוֹרֵר
 55 וּמוֹרֵד, היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני עירו' אלא
 56 לְמַצְוֵה בְעֵלְמָא, שאם יש בעיר בית דין מצוה להוציאו אליהם, אך
 57 אין הדבר מעכב את שיעירתו לבן סורר ומורה.
 58 וְעִיר שְׂאֵין בָּהּ זְקֵנִים, האם היא מביאה עגלה ערופה, נחלקו בזה
 59 רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי, הָר אָמַר – אחד מהם סובר שיעיר כזו מְבִיָּאָה
 60 עֲגֻלָּה עְרוּפָה, וְחַד אָמַר – ואחד מהם סובר שהעיר אֵינָה מְבִיָּאָה
 61 עֲגֻלָּה עְרוּפָה.
 62 מבארת הגמרא את סברות מחלוקתם: לְמֵאן דְאָמַר – לדעת הסובר
 63 שיעיר כזו אֵינָה מְבִיָּאָה עֲגֻלָּה עְרוּפָה, היינו משום דְבְעֵינָן – צריך
 64 לקיים את דברי הכתוב (שם כא א) 'וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִיא עֲגֻלַת בְּקָר'
 65 וגו' וְלִיכָא – ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין בעיר הזו זקני בית דין.
 66 ואילו לְמֵאן דְאָמַר – לדעת הסובר שיעיר כזו מְבִיָּאָה עֲגֻלָּה עְרוּפָה,
 67 היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני העיר' אלא
 68 לְמַצְוֵה בְעֵלְמָא, אך אין הדבר מעכב.
 69 הגמרא מביאה מימרא לגבי פרשת ערי מקלט הכתובה בספר
 70 יהושע: אָמַר רַבִּי הֵמָּא בְרַ הִנְיָא, מִפְּנֵי מָה נְאָמְרָה פְּרִשְׁת רּוֹצְחִים
 71 שבספר יהושע

1 – שאם במזיד עשה זאת וכי היה בתורת דין גלות.
 2 משיבה הגמרא: אֵין – אכן כן, אף ההורג במזיד הרי הוא בתורת
 3 דין גלות לעיר מקלט. וְהָא תְנִינָא – שכן שנינו בברייתא, רַבִּי יוֹסִי
 4 בְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּתַחֲלָה – בתחילת משפטן של הרוצחים, אָמַר
 5 ההורג בשוגג וְאָחַד הַהוֹרֵג בְּמִזִּיד הִרִי הֵם מְקַדְּמִין לְבֵרוּחַ לְעִיר
 6 מְקַלְטָה, וְבֵית דִּין שׁוֹלְחִין אַחֲרֵיהֶם וּמְבִיִּאִין אוֹתָם מִשֵּׁם לְהַעֲמִידִם
 7 לְדִין. מִי שְׁנַתְחִיב מִיָּהּ לִפְנֵי שְׁהָרַג בְּמִזִּיד בְּעֵדִים וּבַהֲתֵרָאָה,
 8 הִרְגוּהוּ, שְׁנַתְחִיב מִיָּהּ לִפְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשֵּׁם וְנִתְּנוּ
 9 אֹתוֹ בֶּן גָּאֵל תְּהֵם וְנָתַ, מִי שְׁלֹא נִתְחִיב מִיָּהּ, פְּטֹרוּהוּ – שלחוהו
 10 לְדַרְכּוֹ, שְׁנַתְחִיב (במדבר לה כה) 'וְהוֹצִילוּ תְעַדָּה אֶת הַרְצֵחַ מִיַּד גָּאֵל תְּהֵם'
 11 וגו', וּמִי שְׁנַתְחִיב גְּלוּת מְחִירִין אֹתוֹ לְמַקְלוֹ – לעיר המקלט שהיה
 12 בָּהּ, שְׁנַתְחִיב (שם) 'וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה'
 13 וגו'. אלו דברי רבי יוסי ברבי יהודה. אבל רַבִּי אֲמִיר שֵׁאֵין דִּינָם שֶׁל
 14 הַהוֹרֵגִים בְּמִזִּיד לְגִלּוּת לְעִיר מְקַלְטָה, אֵלֵא שְׁמַעְצֻמֵן הֵן גּוֹלְחִין לְשֵׁם,
 15 כְּמַכּוּרִין הֵן שְׁחָדַר שׁוֹנֵג וְאָחַד מִיָּהּ קוֹלָטָה עִירֵי הַמְקַלְטָה, וְהֵן אֵינָן
 16 יוֹדְעִין שְׂרָק אֶת הַהוֹרֵג בְּשׁוֹנֵג קוֹלָטָה עִירֵי הַמְקַלְטָה, ואילו את
 17 הַהוֹרֵג בְּמִזִּיד אֵינָן קוֹלָטָה.
 18 הגמרא מביאה כמה דינים לגבי ערי מקלט: אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, עִיר
 19 מְקַלְטָה שְׂרִיפָה – רוב האנשים המתגוררים בה הם רּוֹצְחִים, אֵינָה
 20 קוֹלָטָה אֶת הַהוֹרֵגִים בְּשׁוֹנֵג, לִפְנֵי שְׁנַתְחִיב (יהושע כד) 'וְדָבַר בְּאֲזְנֵי זְקֵנֵי
 21 הָעִיר הַהִיא אֶת דְּבָרָיו' וגו', כלומר, שיבוא ההורג בשוגג לזקני
 22 העיר ויספר להם על מעשיו ששגג ברציחה, ויש ללמוד מדברי
 23 הכתוב שרק באופן שדבריו של הרוצח שונים מדבריהם של זקני
 24 העיר אזי נעשית לו העיר למקלט, כלומר, שהם אינם רוצחים
 25 כמותו, וְלֵא בְּאוֹפֵן שְׁהוֹשִׁיבוּ דְבָרֵיהֶן לְדְבָרָיו – שהם שוים לו, מאחר
 26 שאף הם רוצחים, ולפיכך באופן כזה אין העיר קולטת.
 27 וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, עִיר מְקַלְטָה שְׂאֵין בָּהּ זְקֵנִים, אֵינָה קוֹלָטָה אֶת
 28 הַרוֹצְחִים בְּשׁוֹנֵג הַנְּמַלְטִים אֵלֵיהָ, משום דְבְעֵינָן – צריך לקיים את
 29 דברי המקרא (שם) 'וְדָבַר בְּאֲזְנֵי זְקֵנֵי הָעִיר הַהִיא אֶת דְּבָרָיו' וגו',
 30 וְלִיכָא – ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין בעיר זו זקנים, ועל כן
 31 אינה נעשית לעיר מקלט.
 32 הגמרא מביאה שדין זה נחלקו בו אמוראים: אֵימְרָה – נאמרה
 33 מחלוקת בבית המדרש, לגבי עיר שְׂאֵין בָּהּ זְקֵנִים אם נעשית לעיר
 34 מקלט. וּנְחַלְקוּ בּוּדָה רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי. הָר – אחד מהם אָמַר
 35 שהעיר קוֹלָטָה אף שאין בה זקנים, וְחַד – ואחד מהם אָמַר שהיא
 36 אֵינָה קוֹלָטָה.

אגרות קודש

ב"ה, ח' מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מהי מ"ח, בו מודיע אשר חוות דעת עוד שני רופאים מומחים מייעצים להסיר את העין, ויש בזה שני אופנים, או להחליפה כולה בשל זכויות או רק להחליף את האישון,

הנה לכאורה אם מוכרח החליפין טוב להחליף כולה, ובכ"ז גם בזה יתייעץ עם הרופאים הנ"ל וכהוראתם יעשה, והשי"ת יצלחו שיהי' הנתוח באופן טוב ויחזור לבריאותו בקרוב ויוכל לשגשג ולהוסיף אומץ בלימוד תורת הנגלה והחסידות, אשר זה ישמש ג"כ צנור וכלי להמשכת וקבלת ברכות השי"ת בכל.

בברכה לבריאות בגו"ר.

המשך ביאור למס' מכות ליום שישי עמ' א

59 שאם יצא כְּמוֹד הרי זה נְהָרְג, אך אם יצא כְּשׁוֹנֵג הרי זה שב וגוֹלָה
 60 לעיר מקלטו, ואין גואל הדם רשאי להורגו.
 61 הגמרא מביאה סתירה בין ברייתות בענין אב שהרג את בנו: תני
 62 הָדָא – שנינו בברייתא אחת, אִבְּ שֶׁהָרַג את בנו בשוגג, אזי כְּנֹה הַשְּׁנִי
 63 נְעֻשָׂה לוֹ – לאחיו גוֹאֵל הָדֵם ורשאי להרוג את אביו, וְהַנִּינֵא אֵיךְ –
 64 ושנינו בברייתא אחרת, שֶׁאִין כְּנֹה הַשְּׁנִי נְעֻשָׂה לוֹ גוֹאֵל הָדֵם, ואינו
 65 רשאי להרוג את אביו.
 66 מבררת הגמרא: לִימָא – האם יש לבאר את המחלוקת שבין
 67 הברייתות באופן כזה, הָא – הברייתא הסוברת שבנו נעשה לו
 68 גואל הדם, היא כשיטת רבי יוסי הגלילי, הסובר שיש מצוה ביד
 69 גואל הדם, להמית את הרוצח, ולפיכך רשאי הבן לקיים מצוה זו
 70 ולהמית את אביו, וְהָא – ואילו הברייתא הסוברת שאין בנו נעשה
 71 לו גואל הדם, סוברת כשיטת רבי עקיבא, שאין גואל הדם מצוה
 72 להמית את הרוצח, ומאחר ואין מצוה בדבר אין הבן רשאי להמית
 73 את אביו.

74 דוחה הגמרא: וְתַסְבְּרָא – וכי סבור אתה לומר כן, והלא בין לִמָּאן
 75 הָדָאִימְר שיש מִצְוָה ביד גואל הדם, ובין לִמָּאן דְאִמְר רְשׁוּת ביד גואל
 76 הָדֵם, מִי שְׁרִי – האם מותר לבן להיות גואל הדם של אחיו ולהמית
 77 את אביו, וְהָאִמְר רַבָּה בַר רַב הוֹנָא, וְכֵן תַּנָּא רַבִּי וישיבתו של
 78 רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, לְכָל – לכל עבירות שבתורה שעבר האב, אִין הֲבֵן
 79 נְעֻשָׂה שְׁלִיחַ בֵּית דִּין לְהַעֲנִישׁ את אָבִיו, לא לְהַכּוֹתוּ מַלְקוֹת
 80 אַרְבַּעִים, וְלֹא לְקַלְלָתוּ – לנדוּתוֹ, שהרי מוזהר הוא על כבודו, חוץ
 81 מֵאֵב שהוא מְסִית אַחֲרֵים לְעַבּוֹד עֲבוּדָה זָרָה, שמוותר לבנו
 82 לְהַכּוֹתוֹ וְלַקְלָלוֹ, שְׁהָרִי אִמְרָה תוֹרָה (דברים יג ט) וְלֹא תִקְמַל וְלֹא
 83 תִכְסֶּה עֲלֵיךְ. מבוואר מדברי הברייתא, שְׁלֵדַעַת הַכֵּל אִין אֲדִם
 84 רשאי להכות את אביו, אף באופן שיש מצוה בהכאה זו, ואם כן
 85 כיצד ניתן לפרש את דברי הברייתא שרשאי הבן להיות גואל
 86 הדם לאחיו ולהרוג את אביו.

87 הגמרא מיישבת את הסתירה שבין הברייתות לעיל באופן אחר:
 88 אִלָּא לֹא כְּשֵׁינָא, הָא – הברייתא שאוסרת על הבן להרוג את אביו,
 89 עוסקת בְּכִנּוּי של הרוצח, שהוא אחיו של הנרצח, ועל כן אין הוא
 90 רשאי להרוג את אביו, שהרי הוא מחויב בכבודו. וְהָא – ואילו
 91 הברייתא המתירה לבן להיות גואל הדם, אינה עוסקת בכנוי של
 92 הרוצח אלא בְּכִנּוּי של הנרצח שהוא בֶּן כְּנֹה של הרוצח, ועל כן
 93 רשאי הוא להרוג את סבו, מאחר שאינו מוזהר על כבודו.

משנה

94 משנתנו דנה באילן הנטוע בתוך תחום עיר מקלט וענפיו יוצאים
 95 ומתפשטים אל מחוץ לתחום, או להיפך, לענין היתר הריגתו של
 96 רוצח הנמצא עליו:
 97 אֵילִן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַתְּחוּם של עיר מקלט, וְנִזְפוּ – (ענפיו) נוֹמָה
 98 אל מחוץ לתחום, או שְׁעוֹמֵד מִחוּץ לַתְּחוּם, וְנִזְפוּ נוֹמָה וּנְכַסַּת בְּתוֹךְ
 99 הַתְּחוּם, הַכֵּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנּוֹף, שאם האילן עומד בתחום ונופו
 100 מחוצה לו, נחשב אף עיקר האילן כעומד מחוץ לעיר, ואילו אם
 101 האילן עומד מחוץ לתחום ונופו נוטה אל תוך התחום, נחשב עיקר
 102 האילן כעומד בתוך התחום.
 103 בפשטות ניתן להבין שכונת המשנה ללמד את דינו של רוצח
 104 הנמצא על אילן זה, שלעולם האילן נמשך אחר נופו ועל פי מקום
 105 הנוף דנים אם הרוצח נמצא בעיר מקלטו ואין גואל הדם יכול
 106 להורגו, או שהוא יצא דחימה וניתן להורגו. הגמרא תבאר אם
 107 אכן זו כוונת המשנה.

נמרא

108 שנינו במשנה לענין ערי מקלט, שאילן הולך אחר נופו. הגמרא
 109 מקשה ממשנה שמבוואר בה דין אחר. מקשה הגמרא: וְרַמְבַּנְהִי,
 110 שנינו במשנה (מע"ש פ"ג מ"ז), אֵילִן שֶׁהוּא עוֹמֵד (בתוך הפנים) [בְּפָנִים]

1 הגמרא מביאה דעה שלישית בענין זה: אִמְר מַר זוֹמְרָא בַר מִזְכִּיָּה
 2 אִמְר רַב, רוצח שְׁיָצָא חוּץ לַתְּחוּם וּמִצָּאוּ גוֹאֵל הָדֵם וְהָרַגוּ, נְהָרְג
 3 עָלָיו. כלומר, שאין לגואל הדם לא מצוה ולא רשות להרוג את
 4 הרוצח, אלא אסור לו לעשות כן, ואם הרגו חייב מיתה כדין רוצח
 5 במזיד.

6 שואלת הגמרא: כְּמָאן – כשיטת מי סובר רב, לֹא כְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹסִי
 7 הַגִּילְיָי וְלֹא כְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא. משיבה הגמרא: הוּא דְאִמְר כִּי הָאִי
 8 דְתַנָּיָא בברייתא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְר, נאמר (במדבר לה יב) וְלֹא
 9 יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עָמְדוּ לְפָנָי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט, ויש לברר, מַה תִּלְמוּד
 10 לוֹמַר – מה בא מקרא זה ללמדנו, אלא לְפָנֵי שְׁנַאֲמַר (שם לה כו) וְרָצַח
 11 גֹאֵל הָדֵם אֶת הָרֹצֵחַ וְגו', וְכֹל הֵיית לפרש שהותר לו להורגו מִיָּד
 12 אף בלא שנידון בבית דין, תִּלְמוּד לוֹמַר – לכך מלמדנו הכתוב עַד
 13 עָמְדוּ לְפָנָי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט, שאסור לו להורגו עד שיעמוד למשפט
 14 בבית דין. מבוואר מדברי הברייתא, שלשיטת רבי אליעזר אין גואל
 15 הדם רשאי להרוג את הרוצח, וכשיטה זו סובר רב שאמר שאם
 16 הרגו הרי זה נהרג עליו.

17 מבררת הגמרא: וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָי הסובר שמצוה יש לגואל הדם
 18 להרוג את הרוצח, וְרַבִּי עֲקִיבָא הסובר שרשות בידו להורגו, הָאִי –
 19 מקרא זה, וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עָמְדוּ לְפָנָי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט מֵאִי
 20 דְרַשִּׁי בֵיה – לענין מה הם דורשים אותו, שהרי הם סוברים שניתן
 21 להמית את הרוצח קודם עמידו למשפט. מבארת הגמרא: הֵהוּא –
 22 מקרא זה מִיַּעֲקֹב לִיה לְכַדְתֵּנָא – נצרך עבור הדין ששנינו בברייתא,
 23 רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְר, מִנֵּינ לְדִינֵי הַסְּפִחֵהֲרִין שְׁרָאוּ בעצמם אדם אֶחָד
 24 שְׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, מִנֵּינ שְׁאִין הֵם מְמִיתִין אוֹתוֹ על פי ראיותיו זו עד
 25 שְׁעוֹמֵד לְדִין כְּפִנֵי בֵּית דִּין אַחַר, תִּלְמוּד לוֹמַר וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד
 26 עָמְדוּ לְפָנָי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט, כלומר, אין להמיתו בבית דין זה, עַד
 27 שְׁעוֹמֵד לְדִין כְּבֵית דִּין אַחַר.

28 הגמרא מביאה מחלוקת בין ברייתות בענין רוצח היוצא בשוגג
 29 מעיר מקלט: תָּנוּ רַבֵּנן בברייתא, נאמר בכתוב (במדבר לה כ"ב) וְאִם
 30 יָצָא הָרֹצֵחַ אֶת גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוֹס שָׁמָּה, וּמִצָּא אֹתוֹ
 31 גֹאֵל הָדֵם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ, וְרָצַח גֹּאֵל הָדֵם אֶת הָרֹצֵחַ אִין
 32 לוֹ דָּם. כלומר, שם יוצא הרוצח מעיר מקלטו, רשאי גואל הדם
 33 להורגו. מבררת הברייתא, אִין לִי לְלַמּוֹד אִלָּא באופן שיצא הרוצח
 34 מעיר המקלט כְּמוֹד, אך אם יצא כְּשׁוֹנֵג, מִנֵּינ שאף בזה רשאי גואל
 35 הדם להורגו. תִּלְמוּד לוֹמַר – לכך מלמדנו הכתוב וְאִם יָצָא יָצָא,
 36 מִקְּלָ מְקוֹם, דהיינו, מאחר וכפל בו הכתוב לשון יציאה, יש ללמוד
 37 שבכל אופן שיצא מותר להורגו.

38 מקשה הגמרא: וְהַתְּנִיָא בברייתא, וְהַהוֹרָגוּ) שאם יצא הרוצח
 39 כְּמוֹד מעיר מקלטו הרי הוא נְהָרְג בידו גואל הדם, אך אם יצא
 40 משם כְּשׁוֹנֵג אין גואל הדם רשאי להורגו, אלא הרי זה שב וגוֹלָה
 41 לעיר מקלטו. מתרצת הגמרא: לֹא כְּשֵׁינָא, הָא – הברייתא הסוברת
 42 שאין גואל הדם רשאי להורגו אם יצא בשוגג, סוברת כְּמָאן דְאִמְר
 43 דְאִמְרֵינן דְרַבָּה תוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, כלומר, שדרך הכתוב
 44 לכפול את לשונו, כפי שדרך בני אדם לדבר, ולפיכך אי אפשר
 45 לדייק מן הלשון 'אם יצא יצא' שאף אם יצא בשוגג נהרג, כיון
 46 שכך היא דרך המקראות לכתוב. הָא – הברייתא הסוברת שרשאי
 47 גואל הדם להורגו אף אם יצא בשוגג, סוברת כְּמָאן דְאִמְר דְרַבָּה
 48 אִמְרֵינן דְרַבָּה תוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם – שאין אומרים שדרך התורה
 49 לדבר כלשון בני אדם, ואין היא כופלת לשונה בחינם, וממילא
 50 יש לדרוש את כפל הלשון 'אם יצא יצא' ללמד שאף אם יצא
 51 בשוגג הרי זה נהרג.

52 אִמְר אַבְי, מְסַתְבְּרָא כְּמָאן דְאִמְר דְרַבָּה תוֹרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם,
 53 ולפיכך אין לדייק את כפל הלשון 'יצא יצא', ואם יצא הרוצח
 54 בשוגג אסור להורגו. וטעם הדבר שיש לומר כן, כְּדִי שְׁלֵא הָא
 55 סוֹפֵי של הרוצח חָמוּר מִתְחַלְתוֹ, כלומר, שכל יא יא דינו ביציאתו
 56 מעיר מקלט חמור יותר מדינו על עצם ההריגה. מַה תִּתְלָתוּ – כשם
 57 שבתחילה שהרג אדם, אם הרגו כְּמוֹד הרי זה נְהָרְג, אך אם הרגו
 58 כְּשׁוֹנֵג הרי זה גוֹלָה, אֵף סוֹפֵי – שיצא מעיר מקלטו, יש לדונו כן,

בי"ה, כ"א כסלו, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

אגודת נשי ובנות חב"ד ה' עליהן תחינה

ברכה ושלום!

בנועם קבלתי בעתו הבשורה טובה כי הונח היסוד לעבודה מאורגנת של נשי ובנות חב"ד באה"ק ת"ו בכינוס שהתקיים ביום ג' דחול המועד סוכות. ובטח כבר ניגשו לפעולות ממשיות בשטח העבודה לפי ראשי הפרקים והתכנית שצינתי במכתבי העבר.

ויתן השי"ת שתהי' התחלה טובה לעבודה פורי' וממשית. והנני מצפה לבשורות טובות בזה.

מכיון שהנחת היסוד לעבודתם בפועל היתה **בראשית** השנה, שנת תשי"ג, והכל הוא בהשגחה פרטית, הרי יש ללמוד סמוכין מבראשית עבודתם ובראשית דתורתנו הק'.

כי תורתנו הק' היא נצחית, וממנה ישאב היהודי הוראות ולימוד למעשה בהנהגתו בכל הענינים, בכל הזמנים ובכל המקומות שנמצא שם.

התורה מתחילה בפרשת בראשית, בה יסופר סדר בריאת העולם. ומובן מעצמו, כי לא באה התורה לספר סיפורים בעלמא, אלא תכליתה, כמשמעות המלה "תורה", היא **הוראה**, היינו להיות למורה דרך בחיים היום-יומיים, להורות הדרך לטוב לנו בגשמיות וברוחניות.

בסדר מעשה בראשית, כפי שמסופר בתורה, הנה בין כל הרמזים וסתרי תורה, יש גם הוראה למעשה בהוצאה לפועל ענינים שונים בעולם הפרטי של כל אחד ואחד, ובפרט בענינים כלליים:

בכל עבודה או תנועה העומדת לצאת לפועל, הן ברוחניות והן בגשמיות, הנה **בראשית**, היינו ההתחלה והעיקר הוא לדעת כי **אלקים ברא** את השמים - רוחניות, ואת הארץ - גשמיות. זאת אומרת אשר השם יתברך הוא הבורא יוצר ועושה כל הענינים הרוחניים והגשמיים. אלא שרוצה השי"ת שענינים אלה יצאו לפועל על ידי פלוני ופלונית, וזה שזכה לזה צריך לראות את עצמו כשלוחו של מקום להוציא רצונו יתברך מהכח אל הפועל.

בהתחלת הבריאה - **והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך גו'** - בהתחלת כל עבודה והשתדלות בדבר של קדושה, נדמה כי שורר תוהו ובוהו וחושך מסביב, כמה מניעות ועיכובים להוציא הענין לפועל טוב מתאים להמטרה. ולכן מרמזת התורה תיכף אשר התחלת הבריאה: **ויאמר אלקים יהי אור** - השי"ת מהפך מקום החושך - לאור והאור דוחה את החושך. ובא סדר הבריאה: **צומח**, ולמעלה הימנו **חי**, ואח"כ האדם, מבחר היצורים ותכלית הבריאה.

וכן הוא בכל עבודה ותנועה שבקדושה (ראה ויקרא רבה פכ"ה, א): צריך להיות הרצון המוחלט לעשות, ואז אפילו במקום ששורר חושך באמת, הנה ברגע אחד נעשה אור, והיא ההתחלה למעשה שיהי' צומח ועולה למעלה מעלה, וכמרז"ל מעלין בקודש, אשר בכל ענין של תורה ומצות הולכים מחיל אל חיל.

בברכת טוב גשמי ורוחני לכל המשתתפים והמשתתפות ובני ביתם יחי.

מוסג"פ סקריפס ע"ס שבעים להוצאות אגו"נ ונא לאשרם. וגם [...] אגו"נ"ח.

יסוד בתי-חינוך לע"ע מוקדם הוא.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ד. לא יצא אדם יסו בין איש בין אשה במחט בין נקובה בין שאינה נקובה התחובה לו בכגדו ב¹ באותן
 2 מקומות שבכגדו שאין דרך לעולם לתחבה שם בחול אף על פי שאין זה הוצאה פדרפה, מפל מקום
 3 אסור מדברי סופרים.
 4 אבל איש שיצא במחט הנקובה התחובה לו בכגדו לחבר קצותיו פגון מפתחי חלוקו וכיוצא בזה מהמקומות
 5 שבכגדו שדרך לתחוב שם מחט בחול אף על פי שהיא לצרף הלבשה חייב חטאת ⁶² לפי שאין דרך לתחוב
 6 שם מחט הנקובה אלא מחט שאינה נקובה וזה שתחב מחט נקובה משוי הוא לו אף על פי שהיא צריכה
 7 לו ללבישתו שאין אדם רשאי לצאת עם כל חפצים הצריכים לו כשאין לו תכשיט ולא דרך מלבוש (ואין
 8 זו נקראת הוצאה שלא פדרפה לפי שלפעמים בחול כשרוצה להוליך מחט הנקובה לאיזה מקום תחבה
 9 לפעמים בכגדו בהמקומות שתחבין מחט שאינה נקובה ומוליכה כך ברשות הרבים עד המקום שהוא
 10 חפץ ⁶³) ולפיכך הרי זו הוצאה פדרפה ⁶⁴ וחייב עליה וכל שפן אם אינה תחובה לו לצרף לבישתו רק תחובה
 11 בהמקומות שבכגדו שדרך לתחוב בהם מחט בחול לפעמים כשמוליכה לאיזה מקום:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
 ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו סעיף ד

ביאורי הלכה

יט] יצא אדם - היינו כל אדם - אפילו אינו אומן ⁶⁰. [ב] לו בכגדו - אבל אם אוחזה בידו - חייב ⁶¹.

ציונים והוספות

60 וראה להלן סעיף ט לעניין אומן.
 61 כדלעיל סעיף ג.
 62 עד"ז לקמן סי' שג ס"א (באשה), וכן ביאר בקו"א סוף ס"ק ד שאפילו המג"א חזר בו בסי' שג ממה שכתב בסי' זה ומחייב גם כשהוא לצורך לבישה ותכשיט.
 אבל במהדור"ב לסי' שא הג"ה י, כתב שזה אינו מוכרח ואפשר שאינו חייב אלא כשאינו לצורך הלישה.
 ואין להקשות מסעיף ח שמותר לצאת עם מפתח שבחגורה, משום שגם שם אינו נחשב כדרך מלבוש, אלא שכשהוא קבוע בחגורה ומשמש לה הוא בטל אליה (וצ"ע הדין במחט נקובה המחוברת לבגד, שעדיין יש לחלק בין מחט

שאינה הכרחית ללבישת החלוק כמו אבזם לחגורה).
 63 וכן נתבאר דעת הבי" במהדורא בתרא (ד"ה והנה לפי"ז נסתר), שאינה נקראת הוצאה שלא כדרכה משום שלפעמים נושאתה תחובה בכגדה, ואדרכה, כיון שהוא צורך לבישה מוכרח שכך הדרך ללבוש לפעמים והוי דרך הוצאה (ד"ה ושיטה),
 ומ"מ לא מקרי דרך מלבוש אלא מה שדרכו כך תמיד כמו כל המלבושים (או משום שהמחט אינה נחוצה כ"כ להחזקת החלוק (שם ד"ה והשתא)).
 64 וכו"ה בסי' שג ס"א.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום טוב - לפי לוח "רב יומי"

1 **ב** וכן נכרי שבא מאליו לבית הישראל שלא הזמינו כלל
 2 וכן שליח שנשתלח אליו מותר להאכילו עמו ואין
 3 חוששין שמא ירבה בשבילו אלא כשמזמינו לביתו שהוא
 4 רוצה לכבדו.
 5 במה דברים אמורים כשהישראל נתן לו לאכול בלי שום
 6 הזמנה והפצרה אבל אסור להפציר בו שיאכל אצלו אפילו
 7 כבר בישל ותיקן כל צרכי סעודתו דכיון שהוא מפציר בו
 8 ורוצה לכבדו יש לחוש שמא יבשל עוד קדרה אחרת
 9 בשבילו:
 10 **ג** אף על פי שמותר להוסיף בשר בקדרה לצורך החול ועל

11 דרך שנתבאר בסי' תק"ג מכל מקום לצורך הנכרי אסור
 12 להוסיף כלום אע"פ שאינו מזמינו שמותר להאכילו עמו
 13 וכמו שנתבאר מכל מקום כיון שהוא רוצה לכבדו ומוסיף
 14 בשר בשבילו יש לחוש שמא יבשל בשבילו עוד קדרה
 15 אחרת ונמצא עושה מלאכה ביו"ט בשביל הנכרי בלבד.
 16 אבל מותר להוסיף בשר בשביל עבדו ושפתתו או בשביל
 17 כלבו בקדרה שמבשל בה לצורך יו"ט דכיון שאינו נתן
 18 להם לאכול בשביל כבודם אלא מחמת מזונותם עליו אין
 19 לחוש שמא יבשל עוד קדרה אחרת בשבילם כיון שאינו
 20 רוצה ליתן להם בשר יותר ממה שמוסיף בשבילם:

49 וכיוצא בזה לפיכך אסור לגבל את המורסן כי אם ע"י שינוי
50 על דרך שנתבאר בסי' שכ"ד לענין שבת:

חלק ד סימן תקיב שלא לבשל לצורך נכרי ביו"ט:

א ביצה שנולדה ביום טוב שחל להיות אחר השבת או בשבת שאחר יום טוב אסורה באכילה בו ביום מן התורה לפי שכל ביצה שנולדה ביום זה כבר היא נגמרת במעי התרנגולת ביום שלפניו ונמצא שיום אתמול הכין את הביצה לאכלה ביום זה שנולדה בו ואם אתמול היה שבת או יום טוב נמצא ששבת או יום טוב הכין ותיקן אכילת יום טוב או שבת שאחריו והתורה אמרה והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו וגו' ואין הכתוב מדבר באפייה ובישול ושאר תיקון צרכי סעודה הנעשים בידי אדם שהרי כבר נאמר את אשר תאפו אפו וגו' הא אין הכתוב מדבר אלא בהכנת שמים כגון ביצה שנגמרת במעי אמה ומוכנת לאכלה למחר ואמרה תורה ביום הששי כלומר סתם ששי יום חול הוא ובו והכינו את אשר יביאו כלומר יום זה שהוא חול מכין אכילת יום קדש שלאחריו אבל יום קדש דהיינו יו"ט אינו מכין ליום קדש שלאחריו וביצה שנגמרה במעי אמה ביו"ט אסורה בשבת שלאחריו וכן שנגמרה בשבת אסורה ביו"ט שלאחריו שגם יו"ט נקרא שבת ואכילתו היא חשובה בעיני המקום להצריך לה הכנה והזמנה מיום חול כמו שבת אבל ביצה שנולדה במוצאי שבת או במוצאי יו"ט מותרת באכילה בו ביום שאין אכילת החול חשובה כלום ולא שייך בה כלל הכנה והזמנה:

ב ומדברי סופרים שכל ביצה שנולדה בשבת שאינו לאחר יו"ט או ביו"ט שאינו לאחר השבת אפילו נולדה מתרנגולת העומדת לאכילה שאין כאן דין מוקצה כלל הרי זו אסורה באכילה עד לערב גזרה משום ביצה שנולדה בשבת שלאחר יו"ט או ביו"ט שלאחר השבת:

ג וכיון שהיא אסורה באכילה אסורה ג"כ בטלטול שהרי אינה ראוייה לכלום בו ביום ואפילו ליגע בה אסור אע"פ שמותר ליגע בכל דבר שהוא מוקצה ואינו אסור אלא בטלטול מכל מקום כיון שהביצה היא עגולה אם יגע בה קרוב הדבר שיזינה מעט אבל מותר לכפות עליה כלי בשביל שלא תשבר ובלבד שלא יגע בה הכלי עיין סי' ש"ח:

ד ואם נתערבה בביצים אחרות כולן אסורות באכילה ובטלטול ואינה בטלה אפילו באלף ביצים שהרי למחר היא מותרת בלא ביטול וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף אינו בטל ואפילו אם הוא ספק אם נולדה ביו"ט או בחול כולן אסורות כיון שיכול לאכלם למחר בהיתר.

במה דברים אמורים ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני של גליות יש להתיר התערובת שנתערב בו ספק ביצה שנולדה ביו"ט אם הוא צריך לביצים הללו לשמחת יו"ט כיון שאף קודם שנתערבה היו כאן שתי ספיקות ספק יו"ט ספק חול ספק נולדה ביו"ט ספק נולדה בחול אבל ביו"ט ראשון יש

1 **ד** במה דברים אמורים כשמוסיף בשר בקדרה קודם שנתנה
2 אצל האש דנמצא שכל מלאכת הבישול דהיינו נתינת
3 הבשר אצל האש נעשה בבת אחת ואינו מוסיף שום מלאכה
4 בשבילן אבל לאחר שנתן הקדרה אצל האש אסור להוסיף
5 בה בשר בשביל עבדו ושפחתו או בשביל כלבו אע"פ
6 שלצורך החול מותר להוסיף בשר בקדרה אפילו לאחר
7 שנתנה אצל האש (ועל דרך שנתבאר בסי' תק"ג) לפי
8 שהתבשיל הוא יותר משתבח ומיתתקן כשיש הרבה בשר
9 בקדרה ונמצא שכל הבשר שבקדרה הוא לצורך יו"ט מכל
10 מקום היתר זה אינו מועיל אלא אם כן יכול לאכול כל
11 הבשר ביו"ט אם ירצה אבל כאן שאינו יכול לאכול כל
12 הבשר ביו"ט אם ירצה שהרי צריך ליתן מקצתו לעבדו
13 ושפחתו וכלבו שמזונותיו עליו אין היתר זה מועיל כלום
14 מטעם שנתבאר בסי' תק"ו.

15 לפיכך אם יש לו מאכלים אחרים שיוכל ליתן לעבדו
16 ושפחתו או לפני כלבו מותר להוסיף בשבילם בשר בקדרה
17 שמבשל לצורך יו"ט וכן מותר לאפות בשבילם פת בתנור
18 שאפה בו לצרכו ואע"פ שעושה מלאכה בשבילם שהרי כל
19 פת ופת צריך טרחא בפני עצמו מכל מקום כיון שכל הפת
20 ראוי לו שהרי יש לו מאכלים אחרים ליתן לפניהם וגם הפת
21 שיאכל ביו"ט הוא משתבח ומיתתקן ע"י אפייה זו שאופה
22 בשבילם שהפת נאפה יפה בזמן שיש הרבה פת בתנור נמצא
23 שכל האפייה היא צורך יום טוב:

24 **ה** ישראל האופה בתנורו של נכרי וצריך לתת להנכרי בעד
25 שכר התנור לא ייחד לו פת אחד קודם האפייה דאז
26 נמצא שהוא אופה פת של נכרי אלא יאפה כל הפת בסתם
27 ואח"כ יתן לו פת אחד בשכר תנורו:

28 **ו** בני החיל שנתנו קמח שלהם לישראל לאפות להם פת
29 אם אינן מקפידין כשהישראל נותן פת אחד לתינוק
30 מהפת שאפה להם מותר לאפות להם ביו"ט ע"י שיתן פת
31 אחד מהם לתינוק שהרי אם לא יאפה להם כל הפת לא
32 יניחו ליתן לתינוק כיון שכל הקמח הוא שלהם נמצא שכל
33 האפייה היא לצורך אכילת התינוק וכן אם אפילו הישראל
34 נותן להם הקמח מחוק המלכות אלא שאין הישראל רשאי
35 לאפות מקמח פת אחד לתינוק אלא אם כן יאפה להם כל
36 הפת מותר לאפות להם ביו"ט ע"י שיתן פת אחד מהם
37 לתינוק ואע"פ שזו היא הערמה שהרי אינו נותן הפת לתינוק
38 אלא כדי להתיר לו לאפות ביו"ט וכבר נתבאר בסי' תק"ז
39 שאסור להערים באפיית הפת מכל מקום מחמת הדחק
40 התירו לו להערים שקשה להפטר מבני החיל שיש חיוב
41 מחוק המלכות לאפות להם ולפיכך התירו להערים אפילו
42 לאחר שכבר אכלו סעודת יו"ט (עיין סי' תק"ג) ואין ללמוד
43 מכאן לשאר מקומות:

44 **ז** מותר לטלטל מזונות שאינן ראויין אלא לבהמה אפילו
45 אין לו בהמה בביתו ואם יש לו מותר לטרוח וליתן
46 לפניה מזונות כמ"ש בסי' שכ"ד לענין שבת.

47 ובלבד שיוזרה שלא יעשה שום מלאכה בשבילה אפילו
48 שבות של דבריהם כגון להוציא מרשות היחיד לכרמלית

49 אמה מערב שבת או מערב יו"ט וכיון שמותרת בו ביום
50 נמצא שע"י לידה זו הוכנה לאכלה בו ביום ולפיכך היא
51 מותרת גם ביום שלאחריו כיון שיום זה לעצמו הכין ולא
52 ליום שאחריו ואפילו יום זה שנולדה בו שבת שאי אפשר
53 לבשלה ולאכלה מכל מקום ראויה לגמעה חיה אלא כיון
54 שמדברי סופרים אסור לאכלה ביום שנולדה כמו שנתבאר
55 נמצא שיום זה שנולדה בו הכין את הביצה לאכלה ביום
56 שלאחריו וכיון שאין יו"ט מכין לשבת ולא שבת ליו"ט
57 לפיכך אסור לאכלה גם ביום שלאחריו מדברי סופרים:

58 י יו"ט שני של גליות הסמוך לשבת בין מלפניו בין
59 מלאחריו דינו כיו"ט ראשון לענין זה ואם שני ימים
60 טובים של גליות חלו להיות אחר השבת ביצה שנולדה
61 בשבת מותרת באכילה ביו"ט שני שהרי אם יום שני הוא
62 קדש יום הראשון הוא חול ונמצא שיום חול מפסיק בין
63 לידת הביצה לאכילתה אבל אם שני ימים טובים של ראש
64 השנה חלו להיות לפני השבת ביצה שנולדה ביו"ט ראשון
65 אסורה אף בשבת עד הערב מפני ששני הימים הן קדושה
66 אחת וכיום אחד ארוך הן חשובין:

67 יא ביצה שיצאה רובה ממעי אמה וחזרה למעי אמה
68 מערב יו"ט ואח"כ נולדה כולה ביו"ט מותרת באכילה
69 בו ביום דכיון שיצאה רובה מערב יו"ט הרי היא כאילו כבר
70 נולדה כולה מערב יו"ט לפיכך אפילו בדק בקינה של
71 תרנגולת ערב יו"ט סמוך לחשכה ולא מצא בה ביצה ולמחר
72 השכים קודם עלות השחר ומצא בה ביצה מותרת
73 שתרגולת אינה יולדת כלל בלילה ובודאי יצאה רובה ממעי
74 אמה בערב יו"ט ביום ואח"כ חזרה למעי אמה ולפיכך לא
75 מצא כלום כשבדק ואח"כ בליל יו"ט נולדה כולה דכיון
76 שיצאה רובה ביום הרי כבר נולדה ביום ויכולה לחזור
77 ולצאת בלילה:

78 יב במה דברים אמורים כשיש תרנגול זכר תוך ששים
79 בתים למקום התרנגולת ואין מפסיק ביניהם נהר שאין
80 בו גשר דכיון שיכולה לבא אצל התרנגול בודאי ביצה זו
81 מהתרנגול היא וביצה הנולדת מחמת תרנגול אינה נולדת
82 אלא ביום אבל אם אין תרנגול זכר תוך ששים בתים למקום
83 התרנגולת או שמפסיק ביניהם נהר שאין בו גשר בענין
84 שאין דרך התרנגולת לבא אצל התרנגול ואז דרכה להתעפר
85 בעפר להתחמם ולילד ביצים וביצים הללו אף שרוב
86 הפעמים דרכן להולד ביום מכל מקום פעמים שהן נולדין
87 אף בלילה לפיכך אם בדק מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה
88 יש לחוש שמא נולדה בלילה ואין אנו תולין לומר שיצאה
89 רובה מערב יו"ט וחזרה לפי שהוא דבר שאינו מצוי ואע"פ
90 שלידתה בלילה הוא ג"כ דבר שאינו מצוי מכל מקום מידי
91 ספק לא יצאנו שמא נולדה בליל יו"ט ואע"פ שהוא ספק
92 דברי סופרים מכל מקום כיון שהוא דבר שיש לו מתירין
93 החמירו בו חכמים אפילו נתערבה באחרות כמו שנתבאר
94 למעלה:

95 יג אבל אם לא בדק מערב יו"ט אע"פ שאינה יכולה לבא
96 אצל התרנגול הביצה מותרת שאנו תולין לומר שבערב

1 להחמיר בספק ביצה שנולדה ביו"ט אפילו בשתי תערובות
2 דהיינו שמן תערובת הראשון נפלה ביצה אחת לתוך אלף
3 ביצים אחרות כולן אסורות באכילה ובטלטול דכיון שיש
4 להם היתר אכילה למחר אין לסמוך על מה שנתבטלה ביצה
5 האסורה בכמה תערובות ביצים של היתר:

6 ה וכל זה כשאנו מכיר את הביצה האסורה אבל אם הוא
7 מכירה אפילו אם נתבשלו עמה ונתנה בהם טעם הרי
8 היא בלבדה אסורה ושאר הביצים מותרות אם יש בהן
9 ששים (דהיינו ס"א ביצים כמ"ש ביו"ד סי' פ"ו ע"ש) כנגד
10 ביצה האסורה שלא החמירו באיסור שיש לו מתירין אלא
11 בממשו של איסור שנתערב אבל אם אין שם ממשו של
12 איסור אלא טעמו בלבד הוא בטל בששים כשאר כל
13 האיסורין והוא שלא נתכוין לבטלו במזיד כמו שנתבאר
14 ביו"ד סי' צ"ט ע"ש.

15 ואם ביצה האסורה היא שלימה בקליפתה אפילו ששים
16 אינה צריכה לפי שאינה פולטת כלל מגופה שהקליפה
17 מעכבתה מלפלוט ואם ביצה האסורה היא קלופה וביצים
18 של היתר שנתבשלו עמה אינן קלופות אם יש בביצים של
19 היתר עם קליפותיהם ועם המים שנתבשלו בהם ס"א כנגד
20 ביצה האסורה מותר לאכלן ביו"ט עיין ביו"ד סי' פ"ו:

21 ה וכל זה כשנתבשלה עם ביצים אחרות אבל אם נתבשלה
22 עם בשר או שאר מיני תבשילין אפילו נימוחה כל הביצה
23 ונבללה בתבשיל אם יש בתבשיל ששים כנגדה מותר לאכלו
24 בו ביום אע"פ שיש בו ממשו של איסור שיש לו מתירין
25 לפי שלא החמירו בדבר שיש לו מתירין אלא כשנתערב מין
26 במינו כמ"ש ביו"ד סי' ק"ב עיין שם הטעם:

27 ז במה דברים אמורים כשלא נתנה בקדרה כדי לתקן את
28 התבשיל אלא כדי שתתבשל בקדרה זו עם התבשיל
29 ויאכלנה בפני עצמה אבל אם נתנה בקדרה לתקן התבשיל
30 כגון ללבנו או שמילאה בתרנגולת עם תערובת שאר מינים
31 אע"פ שיש בתערובת ששים כנגדה אינה בטלה אע"פ
32 שבביצה זו בלבד אין בה כדי לתקן התבשיל ולא ללבנו
33 אלא ע"י שמערב עמה דברים אחרים מכל מקום כיון שהיא
34 באה בתבשיל לתקנו הרי היא נחשבת מין אחד עם התבשיל
35 וכבר נתבאר שכל דבר שיש לו מתירין שנתערב מין במינו
36 אינו בטל אפילו באלף אע"פ שאין טעמו נרגש כלל:

37 ח נולדה ביו"ט ראשון מותרת בליל יו"ט שני של גליות
38 מיד שהרי ממה נפשך אחד מהן הוא חול אבל שני ימים
39 טובים של ראש השנה נולדה בראשון אסורה אף בשני מפני
40 ששני הימים הן קודש וכיום אחד ארוך הן חשובים:

41 ט שבת ויו"ט הסמוכים זה לזה ביצה שנולדה בראשון
42 אסורה אף בשני עד הערב לפי שע"י לידה זו היא
43 מוכנת לאכילה שיותר טובה היא לאכילה ביצה שנולדה
44 ויצאה לאויר העולם מביצה הנמצאת במעי תרנגולת
45 השחוטה וכבר נתבאר שאין יו"ט מכין לשבת ולא שבת
46 ליו"ט.

47 ואיסור זה אינו אלא מדברי סופרים שהרי ביצה זו מן
48 התורה מותר לאכלה בו ביום שנולדה שהרי נגמרה במעי

טז ועכשיו במדינות אלו שמצויים הרבה ביצים למכור
ומביאים הרבה בבת אחת ודאי רוב הביצים שמביאין
למכור הן הנולדים מאתמול לפיכך אף ביום טוב ראשון
שאחר השבת אין בביצים אלו איסור מן התורה שאנו
אומרים כל דפריש מרובא פריש ומן הסתם הן מהנולדים
מאתמול בשבת ואין כאן איסור אלא מדברי סופרים כמ"ש
למעלה לפיכך אם הנכרי הוא מסיח לפי תומו ואומר
שמערב שבת נולדו מותר לסמוך עליו:

יז וכל זה כשהנכרי אינו יודע שביצה שנולדה היום אסורה
לישראל אבל אם הוא יודע מזה אין סומכין עליו אע"פ
שהוא מסיח לפי תומו דשמא הוא מערים כדי שיקחו ממנו
אבל אם הביצים הן של ישראל ונכרי מסיח לפי תומו
ואומר שנולדו מערב יו"ט או מערב שבת אע"פ שהוא יודע
שביצה שנולדה היום אסורה לישראל מכל מקום כיון
שלנכרי בעצמו אין מגיע שום תועלת ממה שישקר לומר
שנולדה מערב יו"ט מותר לסמוך עליו כיון שהוא מסיח לפי
תומו אבל אם שואלין אותו אימתי נולדה כיון שהוא יודע
שרוצים לסמוך על אמירתו חוששין שמא ישקר:

תקיג דין ביצה שנולדה ביו"ט וכו' טע"פ:

י"ט נולדה ביום שהרי אף הביצים הנולדים בלא תרנגול
רוב הפעמים דרכן להולד ביום וזה שמצא הביצה קודם אור
היום מן הסתם נולדה מערב יו"ט:

יך לפיכך מותר ליקח ביצים מן הנכרי בליל יו"ט ראשון
דמן הסתם נולדו מערב יו"ט וכן הדין בליל יו"ט שני
של גליות שהביצה שנולדה ביו"ט ראשון מותרת ביו"ט שני
אבל ביצים הניקחין מנכרי בליל יום טוב שני של ראש
השנה וכן בליל יו"ט שלאחר השבת אסורות שמא נולדו
ביום שלפני לילה זה:

טו נכרי המביא ביצים ביו"ט ראשון ומסיח לפי תומו
ואומר שנולדו מערב יו"ט מותר לסמוך עליו לפי
שאיסור ביצה שנולדה ביו"ט אינו אלא מדברי סופרים ובכל
איסורי דברי סופרים סומכין על נכרי מסיח לפי תומו כמ"ש
ביו"ד סי' ס"ט לפיכך אם הביא ביצים ביום טוב ראשון
שחל להיות אחר השבת שאיסור ביצה שנולדה בו ביום הוא
מן התורה אין סומכין על הנכרי שמסיח לפי תומו ואומר
שנולדה בערב שבת אבל יו"ט שני שחל להיות אחר השבת
אפילו הוא יו"ט שני של ראש השנה כיון שאינו אלא מדברי
סופרים כמ"ש בסי' ת"ר מותר לסמוך על הנכרי מסיח לפי
תומו:

'תורה אור' פרשת תולדות – הפרשה החסידית

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק

ובהתבונן כל זה, בוודאי כל איש ישראל יהיה חפצו
ורצונו תמיד ליבֵּלל בה' אֶחָד וְלֹא שִׁירָד לְמִטָּה בְּמִקוֹם
חֲשׂוֹךְ.

אָמֵנָם זֶהוּ בְּחִינַת רְצוֹא, אֲבָל צְרִיף לְהִיּוֹת אַחַר כֵּךְ
בְּחִינַת שׁוֹב, בְּדִבְרֵי (קהלת ב, יא): "בִּיתְרוֹן הָאוֹר מִן
הַחֲשֵׁךְ", וּרְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ לְהִיּוֹת לוֹ דְּוִקָּא דִּיְרֵה בְּתַחְתּוֹנִים.
וְלִכֵּן הַצּוּי "וְאֶהְבֶּתָּ" הוּא הַפִּירוּשׁ בְּהִיפּוּךְ – מִלְּמַעְלָה
לְמַטָּה. וּבְמֵאֲמָר רז"ל: "שִׁיחָא שָׁם שְׁמִים מִתְאַהֵב עַל
יָדָךְ" – פִּירוּשׁ: לְהַמְשִׁיךְ גִּילּוּי אוֹר אֶלְקוּתוֹ מִלְּמַעְלָה
לְמַטָּה.

וְזֶהוּ מַעֲשֵׂה אֲבָרְהָם הַכְּנִסַּת־אוֹרְחִים – שְׁתַּנֵּן לְעַרְבֵיִים
לְאֶכּוֹל וְאַחַר כֵּךְ אָמַר לָהֶם: דַּעוּ לָמִי מִבְּרַכִּים כִּי, בְּכַדִּי
לְהִיּוֹת גִּילּוּי אֶלְקוּת לְמִטָּה, שְׁגַם הָעַרְבֵיִים יִכִּירוּ גְדוּלְתוֹ
כִּי, כֵּל זֶה הוּא בְּחִינַת אֲבָרְהָם הַמְּשַׁכֵּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.
וְיִצְחָק דִּיְהִי חוֹפֵר בְּאֲרוֹת שְׁהוּא בְּחִינַת גִּילּוּי מִמַּטָּה
לְמַעְלָה, מְהַעֲלֵם לְגִילּוּי, בְּמִשְׁלַח הַבּוֹר אֲשֶׁר הֵמִים שָׁם
בְּהַעֲלֵם וְעַל יְדֵי הַחֲפִירָה נִגְלוּ הַמַּיִם כִּי.

"אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק וְגו'" (בראשית כה, יט):

כְּתִיב (שיר השירים ב, ו): "שִׁמְאֵלוֹ תַחַת לְרַאשֵׁי יְמִינִי
תַחֲבִקֵנִי". "שִׁמְאֵלוֹ" הוּא בְּחִינַת יִצְחָק מִמַּטָּה לְמַעְלָה,
וְיִמִּינוֹ" כִּי הוּא בְּחִינַת אֲבָרְהָם מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. וְהִנֵּה
מִדַּת אֲבָרְהָם הוּא הַכְּנִסַּת־אוֹרְחִים כִּי, וְיִצְחָק דִּיְהִי חוֹפֵר
בְּאֲרוֹת כִּי.

וְלִהְבִּין זֶה, הִנֵּה כְּתִיב (דברים ו, ה): "וְאֶהְבֶּתָּ – אֲשֶׁר
לְבָאֲרֵה לֹא שִׁיף בְּזֶה לְשׁוֹן צוּי לְאֶהוּב כִּי.

אֵךְ הוּא, שְׁבַתְחֻלָּה כְּתִיב (שם ד, ז): "הֲוִיָּה אֶחָד" כִּי,
וּבְהַתְּבוֹנְנוֹת עֲנֵן "אֶחָד" אֵיךְ שְׁאִין עָרוֹף אֵלָיו כֵּל כִּי,

– "הֲוִיָּה אֶלְקִינוֹ וְאֶלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ" (שהוא בְּחִינַת
צְמִצּוּם) – פִּירוּשׁ: שִׁתְּהוּוֹה בְּחִינַת "אֲבוֹתֵינוּ" – חֲכֵמָה
וּבִינָה כִּי, "אֲנֵת חֲכִים כִּי", אֲשֶׁר אֵין עָרוֹף כֵּל לְגַבִּי
מֵהוּתוֹ יִתְבַּרֵּךְ "אֲנֵת הוּא חָד כִּי", לִכֵּן צְרִיף קוֹדֵם בְּחִינַת
"אֶלְקִינוֹ" שְׁהוּא בְּחִינַת צְמִצּוּם, וְאַחַר כֵּךְ "וְאֶלְקֵי" –
בְּחִינַת וְאִי – הַמְּשַׁכֵּה שִׁתְּהוּוֹה בְּחִינַת "אֲבוֹתֵינוּ".

38 המזבזב ממעל לעצים" – למעלה מבחינת עץ החיים ועץ
 39 הדעת, שם יוכל להתגלות בחינת "פחד יצחק הנ"ל.
 40 אמנם ביעקב כתיב (בראשית לא, מב): "ופחד יצחק היה
 41 לי". כי יעקב היה בחור שבאבות בחינת התכללות –
 42 "מבריח מן הקצה כו" (שמות כו, כח). ולכן אמר (בראשית שם):
 43 "אלקי אבי [...] אברהם, ופחד יצחק היה לי", שהיה לו
 44 שני הבחינות – בחינת אברהם כנ"ל, וגם פחד יצחק היה
 45 יכול להמשיך למטה גם כן.
 46 והנה לעתיד לבא כתיב (ישעיהו טו, טז): "כי אתה אבינו"
 47 – פירוש: כי עתה אי אפשר שבחינת פחד יצחק יהיה
 48 בבחינת "אבינו" שהיא המשכה למטה וכנ"ל. אבל
 49 לעתיד לבא כשיהיה "בלע המות לנצח" (ישעיהו כה, ח),
 50 "ואת רוח הטומאה אעביר כו" (זכריה יג, ב), אז יתגלה
 51 בחינת פחד יצחק למטה, שיהיה הוא בחינת "אבינו",
 52 כדכתיב (ישעיהו ב, כא): "לבוא בנקרות הצורים ובסעיפי
 53 הסלעים מפני פחד ה'", שיתגלה בחינת פחד ובטול
 54 למטה, "וראו כל בשר" (ישעיהו מ, ח).
 55 וזהו "אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד
 56 את יצחק" – ב' פעמים אברהם, וב' פעמים יצחק. כנודע
 57 ממשל גשמי, שהזכר יוכל להזריע בלא נקבה מה שאין
 58 בן הנוקבא כו. והגם שאמרו "אשה מזרעת תחלה כו",
 59 היינו גם כן על ידי התעוררות הדכר תוכל הנוקבא
 60 להזריע תחלה כו. וגם אחר כך עיקר ההולדה מטפת
 61 הדכר שממנו הלובן, והוא המבקר הולד להיות הפסולת
 62 יוצא לחוץ. ומהבירור נעשה הולד כו.
 63 כמו כן למעלה, שיתהווה בחינת יצחק ממטה
 64 למעלה, שבאמת אין ערוף אליו כלל, הוא בא על ידי בן
 65 אברהם. פירוש, על ידי הארה הבאה מלמעלה למטה
 66 שיתהווה בכל אחד בחינת יצחק העלאת מ"ן ממטה
 67 למעלה. וזהו "תולדות יצחק" הוא "בן אברהם" כו.
 68 ואחר כך "אברהם הוליד את יצחק":
 69 פירוש: שיהיה בחינת יצחק בבחינת הולדה. כי באמת
 70 אין ערוף נברא לבזרא, ושיהיה ההעלאה בחינת בטול
 71 לאלקות בתכלית, אי אפשר כי אם על ידי אברהם
 72 שהוא בחינת אב"ר מ"ה, "בחכמה אתברירו", שהוא
 73 המבקר להוליד בחינת יצחק – להיות נתפס בחינת גילוי
 74 אלקות. והפסולת יוצא לחוץ על ידי טפת דכר, שממנו
 75 יוצא לובן העליון כנ"ל – בחינת אברהם כו. ודי למבין:

1 והנה, הגם שאברהם היה גם כן חופר בארות, אבל
 2 כתיב (בראשית כו, יח): "ויסתמום פלשתים כו". ויצחק חפר
 3 אותן, וקרא להם "שמות בשמות אשר קרא להן אביו"
 4 (שם) – הראשון מלא והשני חסר. לפי שעל ידי חפירה
 5 דיצחק לא נפסק עוד נביעתם, ונמשכים ונובעים הששה
 6 מדות שהן בחינת וי"ו, על כן הוא "שמות" מלא בוי"ו.
 7 אבל "שמות" דאברהם חסר וי"ו, לפי ש"סתמום
 8 פלשתים" (שם, טו), ויש לחיצונים יניקה מהם. לכן על ידי
 9 חפירה דיצחק הוא "שמות" בוי"ו.
 10 ולעתיד לבא כתיב (ישעיהו טו, טז): "כי אתה אבינו" –
 11 שעיקר הצחוק והשמחה יהיה מבחינת יצחק שהוא
 12 ממטה למעלה, אשר בחינה זו אין קץ ותכלית כו. מה
 13 שאין כן (אברהם) בבחינת ממעלה למטה יש לה גבול
 14 המשכה למטה.
 15 ולכן באברהם כתיב ב' פעמים "אברהם אברהם"
 16 (בראשית כב, יא): הא' הוא המשכה שיתהווה בחינת חכמה
 17 ובינה דאצילות – "ואלקי אבותינו" כנ"ל, והמשכה ב'
 18 בבין"ע.
 19 מה שאין כן יצחק בחינת מלמטה למעלה, בחינת אין
 20 קץ ותכלית, ו"הכל ירוממוך סלה". ומזה נתהווה עיקר
 21 הצחוק, כי "גמירי, משמיא מיהב יהבי, משקל לא שקלי
 22 כו"², "מיהב" הוא בחינת השתלשלות מאין ליש כו.
 23 אבל עבודת האדם הוא ההיפוך, והוא להיות בטול
 24 היש לאין, והוא בחינת יצחק – צחוק ותענוג גדול כו:
 25 והנה כתיב באברהם (בראשית כב, ט): "קח נא את בנה כו",
 26 אשר אהבת את יצחק כו". כי ידוע הטבע לאהוב
 27 ההיפוך, כדכתיב (משלי כה, כח): "מים קרים על נפש עיפה".
 28 וכמו כן להיפוך – מי שקר לו מאד רוצה למים חמים.
 29 ולכן אברהם שמדתו המשכה מלמעלה למטה אוהב
 30 גם כן ההיפוך – בחינת יצחק מלמטה למעלה. היינו
 31 שבחינת יצחק הוא "פחד יצחק", שהוא בחינת יראה
 32 ובטול. ולכן זה אי אפשר שימשיך אברהם למטה בחינת
 33 "פחד יצחק הנ"ל, שבחינת בטול כזה אי אפשר
 34 לנבראים לקבל.
 35 פי גם למעלה אמרו³: "הושיט הקדוש ברוך הוא
 36 אצבעו הקטנה ביניהם, ושרפן" על ידי גילוי רב, ומכל
 37 שכן למטה בנבראים. ולכן כתיב: "ועקוד אותו" על

4. (בראשית כב, ט): "ועקוד את יצחק בנו וישם אתו על המזבזב ממעל לעצים".

2. (תענית כה, א).

3. (יומא בא, ב. סנהדרין לח, א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

19 פגם החטא כו' הענין הוא דהצדקה היינו להחיות רוח
20 שפלים מממונו שהוא נותן שחיי נפשו הוא שנותן למאן
21 דל"ל מגרמי' כלום ובאדל"ת זאת אתדל"ע למעלה ג"כ
22 נמשך מחיי החיי' אא"ס ב"ה להחיות רוח שפלים הן
23 הנבראים מלאכים ונשמות דבי"ע ועי"ז יש קיום נצחי
24 לבנין המל' הנק' ירושלים שלא יקבלו גם החיצונים
25 ויקלקלו הבנין והוא חוי' דקטיר לרגלוהי דנוק' כו'
26 וכמ"ש לפתח חטאת רובץ כו' שנק' מות וצדקה תציל
27 ממות להעביר רוח הטומאה (ויבוער) מן הארץ ויהיה
28 קיום לבנין ירושלים של מעלה וז"ש בחסד ואמת יכופר
29 עון וצדקה תציל ממות וד"ל. והיינו ענין הפסוקים וכל
30 בניך למודי ה' רוב שלום בניך שהוא בחי' בנין
31 ירושלים ואח"כ צריך להמשיך בחי' אור מקיף להיות
32 קיום לבנין והוא ע"י הצדקה כמ"ש בצדקה תכונני וע"ד
33 מ"ש אם ה' לא יבנה כו' שוא שקד שומר כו' הרי בחי'
34 הבנין ובחי' השמיר' לבנין ב' ענינים וכללותם נעשה
35 ע"י ג' דברים תורה ותפלה וצדקה בתורה ותפלה נבנה
36 בנין ירושלים כנ"ל ובצדקה תכונני וד"ל:

וכל בניך למודי ה'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

15 וזהו ענין חוקת הפסח, כי פסח הוא כמ"ש ופסח ה'
16 על הפתח שזהו ענין דילוג ששם הוי' יאיר
17 למטה בגילוי ביצי"מ, וזהו ה' הכנה למ"ת כי העיקר
18 של מ"ת ה' זאת שיתגלה שם הוי' ע"י תומ"צ, וכידוע
19 שהתורה נק' תורת הוי' וכמ"ש תורת הוי' תמימה
20 פקודי הוי' וכו' שמתגלי' ע"י שם הוי', וזהו ע"י
21 הדילוג שהי' במצרים, וזהו ענין תפילה וההתכוננות
22 בכל יום שע"י יהי' יצי"מ ואח"כ ללמוד תורה ולקיים
23 מצות שיהי' גילוי שם הוי' בתמידות, וזהו חוקת הפסח
24 שזהו ענין חקיקה שיהי' נחקק בלבו התשוקה והרצון
25 לעצמותו ית' ועי"ז הוא הפסח הדילוג.
26 ומעתה צ"ל ענין חוקת הפרה, כי ענין חוקת הפסח
27 הוא ענין גילוי שם הוי' ע"י רצונו של מקום
28 וחוקת הפרה הוא ענין תשובה במקום שבע"ת עומדים

1 המתאווה הוא בחילא יתיר לתשוקת עצמותו, וזהו ענין
 2 שריפת הפרה כמבואר בווהר פרה דקבילת משמאלא
 3 וכמד"א פני שור מהשמאל אך למטה זהו בהמה גמורה
 4 וכששורפין אותה ונשאר האפר שזהו עצם היסוד
 5 מטהר את הטמאי' כידוע (שזהו ענין בחילא יתיר
 6 שדוונות נעשו כזכיות).

זאת חקת התורה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 (ה) ולהבין איך נמשך זה ע"י בהמק"ד, י"ל מ"ש
 2 הרמב"ן ר"פ תרומה שענין המשכן שיהי'
 3 הכבוד ששכן בהר סיני כמ"ש וישכון כבוד ה' על הר
 4 סיני, שיהי' שוכן במשכן בנסתר, כי במ"ת ה' בגילוי,
 5 ועל כל דבור פרחת נשמתן דאית רצון ואית רצון, אית
 6 רצון הנמשך מהבינה והדעת ע"ד נודע בשערי' בעלה
 7 לכל חד לפום מה דמשער בליבי', ואית רצון שלמעלה
 8 מהשכל שהוא בחי' כתר ונק' א"א בחי' יחידה, ורצון זה
 9 נמשך לישראל ע"י מ"ת שהדיבור הוא המשכה ממהור"ע
 10 ית' לנשי', וז"ע פב"פ דיבר ה' עמכם כי במ"ת נמשך
 11 לכאור"א בחי' שם הוי' בפנים שלכם, והאיר שורש
 12 הנשמה הנק' מזל"י בתוך הנשמה שבגוף, והיינו בחי'
 13 חכ' וכתר שהם בחי' מקיפי' ח"י שבנשמה האירו
 14 בפנימיות היינו בנר"ן, והנה כמו בנשמה יש נר"ג אור
 15 פנימי, וח"י מקיפי', כמ"כ למעלה ז"ע ממכ"ע בחי'
 16 נר"ג, וסוכ"ע בחי' חכ' וכתר, ולכן במ"ת גילוי סוכ"ע
 17 בחי' כתר וח"ע היינו בחי' כבוד עילאה בממכ"ע בחי'
 18 כבוד תתאה, עי"ז ה' הגילוי בנפש גילוי בחי' מזל"י
 19 בנר"ן, וזהו שפריחה נשמתן, כי מזל הנשמה זהו כענין
 20 הנשמה יתירה שמאיר בשבת שהיא מבחי' רצון העליון
 21 והיינו ע"י גילוי סוכ"ע בשבת בחי' חכ' וכתר, וז"ע
 22 סעודתא דע"ק, ועד"ז יובן בהמשכן מבחי' ונועדתי לך
 23 שמה למע' מבחי' ונודעתי בחי' נודע בשערי', לכן מזה
 24 נמשך ההשתחוואה והביטול בחי' שלמעלה מהשכל כו'.
 25 והנה מה שגילוי זה שבמ"ת ה' בגילוי ובבהמק"ד ה'
 26 בהסתר זהו ע"ד מ"ש רז"ל במדבר במדבר פ"א
 27 יפה הוא הצניעות שנא' והצנע לכת, וא"כ הוא כענין
 28 עלמא דאתכסי' ועלמא דאתגלי' כי הר סיני הוא מל',
 29 והמשכן בינה. והנה פסוק וכבוד הוי' מלא את המשכן
 30 נא' ב"פ ס"פ פקודי, והענין כמ"ש כי על כל כבוד חופה
 31 שיש ב' בחי' כבוד תתאה וכבוד עילאה, וז"ע
 32 מלא כל הארץ כבודו היינו כבוד תתאה, וכת"י ברוך
 33 כבוד ה' ממקומו מבחי' כבוד עילאה ומבחי' איה מקום

ונעשו לי מקדש

בס"ד. (ש"פ תרומה, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

- 1 בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע, ששורש בחינת
2 המלכות בעצמות ממש הוא בחינת 'שמו' והוא ענין
3 יכולת העצמות. והיינו, שעוד לפני הגילוי הראשון
4 ('עצם האור') יש את בחינת 'שמו', שהיא יכולת
5 העצמות בתוך העצמות ממש.
6 ודרגת המלכות כפי שמושרשת בעצמות, בשרש הראשון
7 יש לומר שזהו בחינת שמו הכלול בעצמותו ממש.
8 דהוא ושמו אחד בו' - היינו, המלכות שהיא 'שמו'
9 מאוחדת איתו בתכלית, וכמו שכתב השל"ה²² דהוא
10 שמו ושמו הוא בו'. - כלומר, בעצמות ממש יש אחדות
11 מלאה בין שמו של הבורא לבורא עצמו. דאף שהשם
12 הוא ענין של הארה וגילוי, הנה כפי שהשם טמון
13 בעצמות, הוא שמו ושמו הוא.
14 ויש לומר שזהו בחינת היכולת שבעצמות שמיוחד ממש
15 בעצמותו ית', כלומר, היכולת של העצמות מאוחדת
16 איתו ממש, דכשם שהעצם קדום גם יכולותו קדומות.
17 יכולת הבורא להתגלות נקראת 'שמו', אלא שאין זה
18 'שמו' כפי שכבר האיר ומתפשט אלא כפי שטמון
19 ומאוחד בו בתכלית, עד שלא ניתן להבדיל בין 'שמו'
20 של הבורא לבורא עצמו, כי בתוך העצם טמונים
21 יכולותיו.
22 ובחינת יכולת זו זהו בחינת המלכות הכלולה בעצמותו
23 יתברך, וכמו שכתוב בעין חיים שער אריך אנפין פרק
24 ב' דבחינת המלכות שרשה למעלה מכל הספירות - אף
25 שכל הספירות שורשם בכתר, הרי זה בחיצוניות בלבד,
26 ואילו ספירת המלכות שורשה בעצמות הכתר ממש,
27 והיינו ברישא דלא אתיידע (בראש הלא ידוע), - כלומר,
28 העצמות ממש השורה בכתר, אינו ידוע ואינו מתגלה
29 גם לעצמו כביכול, שזו דרגת פנימיות עתיק.
30 כמו בן כשעוסקים בשרש כל השרשים - סדר
31 ההשתלשלות הכללי - בחינת המלכות ששורשה
32 בפנימיות עתיק - דרגת היכולת שבעצמות - דוקא
33 מושרשת בעצמות אין סוף ברוך הוא וכל שאר
34 הספירות, שורשם בדרגת האור אך לא בעצמות ממש.
35 כלומר, עד עכשיו למדנו שיש את העצם ממש, ויש את
36 עצם האור שהוא כבר גילוי לעצמו. כאן אנו למדים על
37 דרגה נוספת ביניהם, היכולת להאיר. היכולת היא חלק
- 38 מהעצם ממש, כי אין כאן עדיין אור וגילוי בפועל, אבל
39 אינה ההארה בפועל, אלא מה שהעצמות יכול להאיר.
40 לסיכום יש לומר בדרך אפשר, שיש שמונה דרגות:
41 א. העצמות ממש (בסדר ההשתלשלות הפרטי - ר'ישא
42 דלא אתיידע').
43 ב. בתוך העצמות ממש יש את ענין השם, שזה יכולת
44 העצמות להאיר, ושם מושרשת ספירת המלכות.
45 ג. גילוי האור לעצמו, 'עצם האור' (בסדר השתלשלות
46 הפרטי - עתיק).
47 ד. התפשטות האור, דרגת הרצון הפשוט - הספירות אין
48 קץ (בסדר השתלשלות הפרטי - אריך).
49 ה. ההשערה שברצון, דרגת הספירות הגנוזות (ובסדר
50 ההשתלשלות הפרטי - חכמה).
51 ו. אדם קדמון, בריאה דכללות (ובסדר ההשתלשלות
52 הפרטי - בינה).
53 ז. עקודים, יצירה דכללות (ובסדר ההשתלשלות הפרטי
54 - זעיר אנפין).
55 ח. אצילות, עשיה דכללות (ובסדר ההשתלשלות הפרטי
56 - מלכות).
57 במאמר המוסגר מבאר הרבי נ"ע, מדוע צריכה דרגה זו
58 של ההמשכה מהעצמות להתחדש בראש השנה.
59 (וזהו דראש השנה שממשיכים אז מחדש בחינת הרצון
60 למלוכה והרצון לעולמות בו' וכמו שנתבאר לעיל פרק
61 ע"א שבכל ראש השנה צריך לעורר מחדש את הרצון
62 למלוכה, לאחר שהסתלק בערב ראש השנה, הרי זה
63 נקרא יום הזכרון וכמו לשון התפילה בראש השנה - זה
64 היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון בו', דזכרון שייך
65 על דבר שאינו תופס מקום בו' - זכרון שייך לגבי דבר
66 שעלול להישכח. ככל שהדבר חשוב יותר, פחות סביר
67 שהוא ישכח, והיינו לפי שהמשכה היא מבחינת
68 עצמות אין סוף שלמעלה מכל הגילויים בו', כיון שבראש
69 השנה ממשיכים את האור לעולמות, וכל ענין האור
70 והגילויים לא נחשב לגבי העצמות, עלול להיות בזה
71 שכחה כביכול, לכן יש לעורר בראש השנה את זכרון
72 העצמות בהמשכת הגילויים כביכול.
73 וממשיכים זה על ידי הקבלת עול מלכות שמים דראש
74 השנה דעל ידי שנשמות ישראל נותנים עצמן בכל

להיות מושכל היות והשמות והרצון הזה הוא מקור להיות ושמותם והוא
ושמו אחד כי שם הוא שמו ושמו הוא נרמז בתיבת הוא כי ר"ת הוא ה"א
ושמ"ו אח"ד.

22. ב"בית ה'", וזה לשונו שם: אמנם למעלה בגוברי מרומים
בשורש שורשי השרשים קודם גילוי האצילות אז ה"א ושמ"ו עצם אחד
כי אין שם מתייחסים השם הגדול אלא על הרצון מצד היותו רוצה להיטיב

25 שמך - ש"קדוש" הוא השם כפי שהוא בעצמות ממש,
 26 ודענין נורא הוא בבחינת התגלות השם בו, שזו דרגת
 27 'עצם האור' שיש בה כבר ענין של המשכה וגילוי.
 28 וכמו כן במלכות שיש בה כח העצמות כנזכר לעיל
 29 בענין "נעוץ תחילתן בסופן", שהמלכות והו בחינת שמו
 30 הכלול בעצמות יש בה כמו כן את הדרגה של בחינת
 31 התגלות השם בו'.
 32 כלומר, כפי שבשורש הראשון יש את היכולת הטמונה
 33 בעצמות ויש את ההתגלות שלה שהיא בחינת 'עצם
 34 האור', כך בספירת המלכות יש את שתי דרגות אלו.
 35 ויש לומר דהכל - כל הדרגות האלו - הוא מה ששייך
 36 להתהוות שהרי בזה ניכר כוח העצמות הנמצא במלכות
 37 דוקא, דכח העצמות במלכות הוא כהעלם והתגלות
 38 השם הוא שבא בגילוי להוות בו',
 39 והכל - שתי דרגות אלו - הוא שכלול בעצמותו עדיין
 40 קודם שבא גם בבחינת רצון להוות בו'. כלומר, כפי
 41 שבשורש הראשון שתי דרגות אלו (היכולת הטמונה
 42 בעצמות וההתגלות שלה בדרגת עצם האור) הם עדיין
 43 לפני שמתעורר ברצון ממש (וכנזכר לעיל שענין הרצון
 44 הוא רק ב'התפשטות האור', שהיא הדרגה הנמוכה יותר
 45 מ'עצם האור' כפי שהובא בסולם הדרגות לעיל), כך
 46 הוא בספירת המלכות, שעוד לפני שיש בה את הרצון
 47 להוות בפועל, יש בה את שתי דרגות אלו.

1 פנימיות נפשם לעצמות אין סוף ברוך הוא ומקבלים
 2 עליהם מלכותו ברצון על ידי התפילות בראש השנה
 3 והתקיעות בשופר, על ידי זה ממשיכים מעצמות להיות
 4 רצון למלוכה בו',
 5 ובחינת מלכות דאצילות יש בה כח העצמות שזהו ענין
 6 כח ההתהוות שבמלכות והוא ענין אלקי עולם בו'. -
 7 בפרקים הקודמים למדנו שהכוונה במילים "אלקי
 8 עולם" היא על העצמות ממש, וכאן מבאר, שניתן לפרש
 9 זאת גם על ספירת המלכות, שיש בה את כוח ההתהוות
 10 הקיים בעצמות ממש.
 11 ומה שאומרים לאחר המילים "אלקי עולם" את המילים
 12 ברחמיך הרבים שנתבאר לעיל שהכוונה היא על עצמות
 13 האור לפני התפשטותו, הנה יש לבאר כיצד דרגה זו
 14 נמצאת גם בתוך ספירת המלכות.
 15 הדנה ידוע דבבחינת שמו - בחינת היכולת של הבורא
 16 - יש ב' אופנים, הא' כמו שכלול בעצמותו כלומר
 17 שהיכולת לא התגלתה עדיין, אלא טמונה עדיין בעצמות
 18 הבורא, והב' כמו שהוא בהמשכה והתגלות בו' - שיש
 19 התגלות של יכולותיו של הבורא (והוא בחינת עצם
 20 האור בו' - כלומר, דרגת 'עצם האור' היא הדרגה
 21 הראשונה של ההתגלות, שהיכולת הטמונה בעצמות
 22 בהעלם מתגלית לעצמו),
 23 וכמו שכתוב בסידור עם דא"ח שעד יום הכיפורים²³
 24 בענין לשון תפילת הימים הנוראים: קדוש אתה ונורא

אני לדודי ודודי לי הרוונה בשושנים
 בס"ד. יום ב' דר"ה, תער"ג

ושמו בלבד כו' כ"ל ולפעמים יורד אור זה להיות מקור להשתלשלות
 דאבי"ע נק' נורא שהוא בחינת כתר בכלל והו נורא שמך אבל גם לאחר
 יריד' האור זה אין זה בחינת הסתר וצמצום באמת קמי עצמות האין סוף
 והו ואין אלוה מבלעדיך דלא כמשל הארת הנפש בגוף שמשגי' שם
 בהגשמה כ"ל אבל קמי עצמותו אין שינוי כלל כ"ל.

23. וזה לשונו שם: וזהו קדוש אתה פי' אתה לנוכח היינו מהותו
 ועצמותו של האין סוף שנקרא קדוש כי הוא קדוש ומובדל לגמרי מבחינת
 השתלשלות גם מהיות בחינת מקור להשתלשלות אבי"ע אבל בחינת שמו
 שהוא בחינת מ"ל דאין סוף יש בו ב' מדרגות כ"ל לפעמים האור נכלל
 במאור וגם הוא נק' קדוש כמאמר אתה קדוש ושמך קדוש כענין היה הוא

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[כסלו ה'תש"ב]

5 שרק לשם כך נברא, כמו שכתוב² "אנכי עשיתי ארץ
 6 ואדם עליה בראתי". ה' יתברך כביכול אומר שזה
 7 שעשיתי את הארץ, כלומר בריאת העולם, זה עבור
 8 האדם.

1 "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו
 2 שמור כי זה כל האדם"¹.
 3 ההבנה מכל דבר היא, שיש לירא מה' יתברך ויש
 4 לשמור את מצוותיו, כי רק זה הוא תוכן האדם, היינו

2 ישעיהו מה, יב.

1 קהלת יב, יג.

17 זוהי כוונת הכתוב² "ואדם עליה בראתי".
 18 ה' יתברך ברא את האדם. אדם אין משמעו רק הגוף,
 19 אלא גם הנשמה שהיא חלק אלקה ממעל¹³, כל זה
 20 נקרא אדם.
 21 הגוף עצמו ללא הנשמה נקרא 'בשר-אדם', והנשמה
 22 עצמה ללא הגוף נקראת 'נשמת-אדם', ואילו נשמה
 23 בגוף נקראת 'אדם'.
 24 זהו "ואדם עליה בראתי", בראתי בגימטריא תרי"ג.
 25 בריאת האדם היא כדי שיקיים תרי"ג מצוות ביראת
 26 שמים, וכתוב¹⁴ "האלקים עשה שייראו מפניו". שכן
 27 ענין היראה נובע משם אלקים דוקא, ולכן הוא אומר
 28 את האלקים ירא, כי ענין היראה נובע משם אלקים.
 29 קיצור. התכלית של בריאת האדם היא קיום התורה
 30 והמצוות, שכן היה התנאי של הקב"ה. הגוף הוא
 31 'בשר-אדם', הנשמה היא 'נשמת-אדם', ו'אדם' משמעו
 32 נשמה בגוף. יראה נובעת משם אלקים.

1 אדם משמעו עם ישראל, כמו שכתוב³ "ואתנה צאני
 2 צאן מרעיתי אדם אתם", אומרת הגמרא⁴ אתם קרויים
 3 אדם, עם ישראל נקראים אדם. הרי שבעבור האדם,
 4 היינו בני ישראל, נבראה הארץ, כמו שכתוב במדרש⁵
 5 "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁶
 6 בראשית ב' ראשית⁷, התורה נקראת ראשית וישראל
 7 נקראים ראשית – כדי שבני ישראל ילמדו תורה
 8 ויקיימו מצוות, ועל-ידי זה הוא קיום העולם, כפי
 9 שהגמרא⁸ אומרת: תנאי התנה הקב"ה עם מעשה
 10 בראשית, אם יקיימו ישראל את תורתו, מוטב, ובאם
 11 לא אחזיר אתכם לתוהו ובוהו.
 12 המדרש⁹ אומר: "אלה תולדות השמים והארץ"¹⁰, אלה
 13 בזכות מי הם עומדים ובזכות מי הם קיימים? בזכות
 14 "אלה שמות בני ישראל"¹¹, ואלה בזכות מי הם
 15 עומדים ובזכות מי הם קיימים? בזכות "אלה העדות
 16 והחוקים והמשפטים"¹².

ב.

49 בכל המדינה, הכל נעשה בשם המלך.
 50 הגם שכשאומרים את המילים הספורות בשם המלך,
 51 כולם צריכים לעמוד בהדרת כבוד, ממש כאילו המלך
 52 עצמו היה כאן, אין זה שהמלך נמצא בכל מקום, אלא
 53 זה רק שם המלך, ששמו של המלך מתפשט בכל רחבי
 54 המדינה.
 55 כך יובן גם בספירת המלכות שאינה אלא התפשטות.
 56 זהו שאנו אומרים¹⁷ "מלך שמו נקרא" עליהם, שכשם
 57 שאזרחי המדינה אינם בניו של המלך, ורק שמו
 58 עליהם, כך הוא גם בספירת המלכות שאינה אלא
 59 הארה, ולכן ספירת המלכות נקראת דיבור העליון.
 60 קיצור. בריאת העולמות היא על-ידי ספירת המלכות,
 61 וכל ההתהוות אינה אלא מהארה, כפי שזה בגשמיות,
 62 למרות שכל חוקי המדינה נאמרים בשם המלך, אבל
 63 זה רק בשם המלך.

33 ידוע¹⁵ שבריאת האדם וכל הנבראים היא על-ידי
 34 ספירת המלכות.
 35 על ידי ספירת המלכות ה' יתברך נותן חיות לעולם
 36 ולכל הנבראים, כמו שכתוב¹⁶ "מלכותך מלכות כל
 37 עולמים". התהוותם וחיותם היא על ידי ספירת
 38 המלכות, כיון שכביכול עלה ברצונו ענין המלוכה,
 39 'אנא אמלוך', מזה, ממלכותך, נמשכת מלכות כל
 40 עולמים – נתהוו כל העולמות.
 41 מזה מובן שכל ענין התהוות העולמות והנבראים אינו
 42 אלא מהארה, שזהו ענין המלוכה שהיא התפשטות,
 43 שכן התפשטות היא הוכחה שזו הארה.
 44 כמו שאנו רואים בגשמיות: מלך במדינתו, הן בערים
 45 גדולות המונהגות על-ידי מנהלים גדולים והן בערים
 46 קטנות המונהגות על-ידי מנהלים קטנים, וגם בכפרים
 47 ובישובים קטנים, כל חוק הנוגע להנהגת המדינה
 48 ויושביה, הכל נעשה על-פי הוראת המלך. בכל מקום,

(10) בראשית ב, ד.

(11) שמות א, א.

(12) ואתחנן ד, מה.

(13) איוב לא, ב. וראה תניא, תחילת פרק ב.

(14) קהלת ג, יד.

(15) אגרת הקודש, סימן כ' (קל, ע"ב). עטרת ראש ו, א.

המשך תרי"ג, ע' שלו (בהוצאת תשע"א ואילך, ע' תמו).

(16) תהלים קמה, יג.

(17) פיוט "אדון עולם". ראה לקוטי תורה, במדבר יג, ד.

(3) יחזקאל לד, לא.

(4) יבמות סא, ע"א.

(5) רש"י ורמב"ן על בראשית א, א.

וראה בראשית רבה, פרשה א, ד. ויקרא רבה, פרשה לו, ד.

(6) בראשית א, א.

(7) תיקוני זוהר תיקון א, ה.

(8) עבודה-זרה ג, ע"א.

(9) רבה. פרשת ויקהל פרשה מח. תנחומא, ויקהל ד (בובער

ב). ילקוט שמעוני, ישעיהו רמז תמו.

ג.

העולמות, מהעליונים עד התחתונים, בודאי האדם אינו
 תופס מקום, ובכל זאת האדם הוא עיקר תכלית הכוונה
 של כל העולמות, והחל מהיום והשעה שה' יתברך
 ברא אותם, מצפים מלאכי מעלה והספירות העליונות
 לתורתו של האדם.
 כשאדם מחשיב עצמו כתכלית כל מה שה' יתברך
 ברא, ושפל מה שה' יתברך ברא הוא עבורו, כפי
 שהמשנה²⁰ אומרת שכל אחד חייב לומר "בשבילי
 נברא העולם", והרי עולם משמעו העלם, כי גופי
 הנבראים מסתירים את הנשמה מהנבראים, הם רואים
 את הגוף ואילו את הנשמה אינם רואים
 — זהו פירוש המשנה²⁰ "חייב אדם לומר בשבילי נברא
 העולם", ה' יתברך ברא בשבילו את ההעלם —
 הרי הוא, בעבודתו בתורה ומצוות, יסיר את ההעלם
 ויגלה את האור האלקי.
קיצור. ספירת המלכות היא דיבור שהוא עבור הזולת.
 בעשרה מאמרות נברא העולם. האדם הוא עיקר
 ותכלית הנבראים והחיות של כל העולמות תלויה
 בקיום התורה והמצוות שלו.

ענין הדיבור הוא רק עבור הזולת, שהרי זה החילוק
 בין מחשבה לדיבור: מחשבה היא לעצמו ודיבור הוא
 לזולת.
 ספירת המלכות נקראת דיבור העליון, שאמנם היא רק
 הארה, אבל ההארה היא מפורש נעלה מאוד.
 הענין בזה:
 כל השגה אלקית, תכליתה להביא תועלת בעבודת ה'
 יתברך, וכך גם בהשגה זו שכללות ענין התהוות וחיות
 העולמות והנבראים אינו אלא מהארה.
 את ריבוי העולמות והנבראים ברא ה' יתברך בדיבור
 אחד, כמו שאנו אומרים¹⁸ "ברוך שאמר והיה העולם",
 וכפי שהמשנה אומרת¹⁹ "בעשרה מאמרות נברא
 העולם, והלא במאמר אחד יכול להבראות".
 אכן כך הוא, את הכל ברא ה' יתברך במאמר אחד,
 הוא המאמר בראשית, ואחר-כך פרט ה' יתברך זאת
 בעשרה מאמרות.
 תשעת המאמרות הם התפשטות מהמאמר האחד של
 בראשית.
 יש גם להתבונן, איך אדם אחד אינו בערך ואין לו שום
 תפיסת מקום לגבי העולם, והרי בפרטיות לגבי כל

ד.

אחור — משמעו הדרגות הירודות שבין הדרגות
 הירודות, כי גוף האדם הוא נחות אפילו מגופות בעלי
 החיים, שעל בעלי החיים אומרים חז"ל²² "בקומתן
 נבראו . . . ובצביון נבראו", ואילו על גוף האדם
 כתוב²³ "גלמי ראו עיניך".
 קדם — משמעו הנעלות שבין הנעלות, שזוהי הנשמה.
 ה' יתברך ברא את האדם בשילוב כזה, מהדרגות
 הנעלות ביותר ברוחניות והדרגות הנחותות ביותר
 בחומריות.
 חומרי הוא הרבה יותר מגושם מגשמי. אנו רואים
 במוחש, שאדם מגושם רחמנא ליצלן, עם נטיות
 גופניות רעות, יכול להזיק יותר מחיה-רעה²⁴.
 לאידך יש באדם כאלו כוחות נשמתיים, עד שביכלתו
 להתעלות לדרגות הרוחניות הנעלות ביותר. ולכל
 הדרגות הנעלות הללו מגיעים על-ידי לימוד התורה
 וקיום המצוות ביראת שמים.

זו חובתו של האדם להתבונן בתכליתו, לשם מה ה'
 יתברך ברא אותו.
 לכשיעשה חשבון שכל חייו והנהגתו הם בכלל לא כפי
 שצריך להיות, הן בענין המוחין והן בענין המידות
 והנהגות הטובות, שהכל הפוך מכפי שצריך להיות,
 שהוא עסוק תמיד רק בצרכיו הגשמיים והגופניים ועל
 רוחניות הוא חושב מעט, שעל ידי הנהגה כזו הוא
 נעשה מגושם מאוד;
 כשהוא מתבונן בכך במחשבה בהירה, נעשה אצלו
 רצון עז, עמוק, לעשות תשובה, לשנות את כל
 הנהגותיו ולהתנהג בדרכי התורה והמצוה ביראת
 שמים. זהו¹ "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא
 ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם".
 עיקר האדם, שלשם כך חיבר ה' יתברך את הנשמה
 הרוחנית עם הגוף הגשמי, שזוהו חיבור של אחור
 וקדם, כמו שכתוב²¹ "אחור וקדם צרתני".

22 חולין ס, ע"א.

23 תהלים שם, טו.

24 קונטרס ומעין מאמר טו, פרק ב.

18 בתפילה.

19 פרקי אבות פרק ה, משנה א.

20 סנהדרין לו, ע"א.

21 תהלים קלט, ה.

5 החומריות ותכלית הרוחניות, ולכן יש לאדם החומרי
6 נטיות גסות וגם ביכלתו להגיע לדרגות הנעלות
7 ברוחניות, על-ידי שמירת התורה והמצוות ביראת
8 שמים.

10ף דבר הכל נשמע

1 זהו "סוף דבר הכל נשמע": האדם הוא בעל-שכל,
2 ומבין ומפנים איך מציאותם של כל הנבראים קוראת
3 – את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור.
4 קיצור. ה' יתברך ברא את האדם בהרכב של תכלית

ספר השיחות – ה"ש"ת"ת"ש"א בלה"ק

34 התורה: מינסק, בריסק, פולצק, ולפני זה, וילנה.
35 בויטבסק היו אנשים פשוטים. לאחר מכן, אחרי
36 גזירת בעהמען¹³, התיישבו שם גדולי התורה והיא
37 נעשתה לעיר מלאה חכמים וגאונים. אז היה הסדר
38 שאברכים היו מתפללים ותיקין ולאחר מכן למדו
39 במשך כל היום. תיקון חצות היו עורכים בעשרה,
40 והבחורים היו לומדים כל הלילה. רבנו הזקן גם נהג
41 כך במשך זמן. לאחר מכן החל להתפלל בסידור
42 השל"ה הקדוש ועל פי הקבלה. בפולוצק היו בעלי
43 קבלה. ר' עזריאל מפולוצק, אביו וסבו היו מבעלי
44 הקבלה. את רבנו הזקן הם קראו האברך הבעל
45 מקובל, שכן בהרבה דברים הם נאלצו לשאול אותו,
46 ורק מפני שהיה עדיין צעיר מאד, קראו לו: האברך.
47 מאוחר יותר נסע רבנו הזקן למזריטש. הוא הגיע
48 לשם בשנת תקכ"ה בערך. המגיד כבר נהג בנשיאות
49 במשך ארבע שנים.
50 בשנה הראשונה אחרי הסתלקות מורנו הבעל-
51 שם-טוב נ"ע, נהג את הנשיאות ר' צבי, בנו של
52 הבעל-שם-טוב נ"ע.

53 ט. רבנו הזקן שמע במזריטש הרבה תורות של
54 הבעל-שם-טוב. כשבא משם לויטבסק, אמר מעל
55 הבימה שהביא אתו תורה, וכולם התכוונו לשמוע,
56 ורבנו הזקן אמר תורה, פירוש על הפסוק¹⁴ לא תשא
57 שמע שוא, לא תקבל לשון הרע, ומה הפירוש אל
58 תשת ירך עם רשע להיות עד חמס, כי חז"ל למדו¹⁵
59 עד שקר מפסוק אחר. ואמר רבנו הזקן מהמגיד בשם
60 הבעל-שם-טוב: לכל אחד נותנים מלמעלה מעלה
61 מיוחדת בירידת נשמתו למטה, ודאי שיש לו
62 חסרונות, אך נותנים לכל אחד מעלה מיוחדת, ועל
63 ידי ששנים אומרים עדות על החסרון שהוא עשה,
64 נוטלים ממנו את המעלה, וזה "חמס", זה פירוש
65 הפסוק "לא תשא שמע שוא", אל תקבל לשון הרע
66 כדי שלא תשת ירך עם רשע, כלומר היצר הרע,

1 ו. הרב"ש - בנו הבכור של ה"צמח צדק" - היה
2 ענו גדול בעל לב נשבר. הוא לא קיבל על עצמו
3 נשיאות אחרי ההסתלקות של ה"צמח צדק" כמו
4 שאר אחיו. הוא אמר שהוא זוכר את אביו - ה"צמח
5 צדק" - את הסבא - אדמו"ר האמצעי - את אב
6 הסבא - רבנו הזקן - ולכן אין הוא יכול לקבל על
7 עצמו שום נשיאות. הסבא מהר"ש אמר על כך, זה
8 שהיה זוכר הוא הענין של פי שנים, והסביר, פי שנים
9 היינו למעלה מן העולם.

10 ז. פעם שלח הסבא מהר"ש את אבי אל הדוד
11 רב"ש נ"ע להיבחן אצלו. אבי היה אז כבן שבע ולמד
12 המשנה ארבעה אבות במסכת בבא קמא. סיפר
13 הרב"ש לאבי, שהוא זוכר איך למד אתו הרבי הזקן
14 משנה זו בהיותו כבן שבע שנים - הרבי הזקן לימד
15 את הרב"ש את טעמי הנגינה, ושנים חילוקים בטעמי
16 הנגינה של תורה, נביאים וכתובים. בתורה עצמה
17 ישנם חילוקים בין טעמי הנגינה של שירת אז ישיר,
18 עלי באר, ושירת האזינו, כן ישנם חילוקים בטעמי
19 הנגינה של ויהי בנסוע או של פסוקי המסעות.

20 והרבי הזקן פירש כך את המשנה: ארבעה אבות
21 נזיקין - ישנם נזיקין הבאים מהמזיקין, ארבעה
22 אבות, תולדות ישנם הרבה, ואילו אבות הם ארבעה
23 בלבד, השור - מלשון שור, מסתכלים להיכן שלא
24 צריכים: הבור - מלשון בור, שדה בור שאינה
25 מעובדת, צומחים שם צמחי פרא, לומדים ומקיימים
26 מצוות, אך בדרך מצות אנשים מלומדה בלי עבודה:
27 המבעה זה השן - עושים ברכה ובכל זאת המאכל
28 נאכל: ההבער - כעס. אלה הם ארבעה אבות נזיקין.
29 (שאל אחד מהרבנים המסובים, הרי יש מאן
30 דאמר בגמרא¹² המבעה זה אדם. וענה כ"ק אדמו"ר):
31 לא צריכים למזיק גדול יותר מאשר האדם.

32 ח. כשבא רבנו הזקן לויטבסק היתה זו עיר מלאה
33 גאונים וחכמים. שבעים שנה לפני זה היו מקומות

14) שמות כג,א.
15) שבועות לא,א.

12) בבא קמא, ג,ב.
13) ראה ספר הזכרונות פרק לז"ט.

13 משאו, הגוף וכל החבילה שצריכים לברר, כי יש בהם
 14 ניצוצות שצריכים לברר אותם, וחדלת מעוזב לו -
 15 תניח הדבר בצד ואתה עצמך תשקע בענינים נעלים
 16 יותר ולא תרצה להתעסק עם הגוף, אומרת התורה
 17 "עוזב תעוזב עמו", כלומר, צריכים להתעסק אתו,
 18 ועל ידי זה "עוזב תעוזב עמו", על-דרך "ורב תבואות
 19 בכח שור"¹⁷, על ידי כך מאירה הנשמה ביתרון אור.
 20 'רב' בגימטריא צהר עם הכולל¹⁸.
 21 אחרי השמעת תורה זו, הפסיקו לדבר עם רבנו
 22 הזקן. החסיד ר' גבריאל נעשה למקושר אל רבנו
 23 הזקן מתורות אלו.

1 להיות שנים עדים, עד חמס, לחמוס את הטוב
 2 והעילוי שיש לו.
 3 מתורה זו שאמר רבנו הזקן נעשה רעש בבית
 4 המדרש. רבנו הזקן היה חכם בעצם, מצביא טבעי,
 5 וידע איך "לקחת" את הקהל.
 6 י. לאחר מכן אמר רבנו הזקן, שיש לו תורה
 7 נוספת מהבעל-שם-טוב.
 8 כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת
 9 מעזב לו, עוזב תעוזב עמו¹⁶ שימעו יהודים כיצד
 10 לומדים פסוק במתיבתא דרקייע: כי תראה -
 11 כשתתבונן היטב תראה, חמור, זה היצר הרע,
 12 החומריות, הוא שונאך, הוא השונא שלך, רובץ תחת

ש"פ משפטים, בסעודה

18) ראה גם "היום יום" ע' כג. "התמים" ח"ח ע' מט (תא). וראה ספר המאמרים ה'תש"ד עמוד 145. "לקוטי שיחות" ח"א ע' 32 ואילך.

16) שמות כג,ד.
 17) משלי יד,ד.

אגרות קודש

ב"ה, ג' דחווה"פ, תר"ץ

שיקאגא

8 צריכים להתועד בזמנים יותר קרובים...
 9 בנדון בהכניס נוסח חב"ד אשר נכד האדמו"ר
 10 מטריסק רוצה לשנות הנוסחא הרגילה שם, הנה אשיב על
 11 זה אי"ה אחר החג.
 12 אתפלא על אשר המכתב אל ר' שואל שוייב שי לא
 13 נמצא, והנני שולח בזה העתק ממנו, אמנם מפני כבוד
 14 המועד איני חותם עליו.
 15 והנני ידיו הדו"ש ומברכו, בשם כ"ק אדמו"ר
 16 שליט"א

כבוד ידידי הרה"ג הנכבד והנעלה, נודע ומפורסם לשם תהלה ותפארת, ווי"ח אי"א מוהרמ"ז שי הכהן

שלום וברכה!

1 במענה על מכתבו מג' ניסן, נהניתי מאד אשר בליל
 2 ההילולא למדו המאמר, אמנם סתם דבריו ולא פירש
 3 איזה מאמר, אם זהו המאמר הנדפס ביחוד ללמוד ביום
 4 ב' ניסן, או איזה מאמר אחר, הייתי מבקשו לכתוב מה
 5 למדו ואיזה ענינים דברו בדא"ח, ובכלל אני נהנה מאד
 6 מהתועדות אנ"ש שי שזהו אחד מיסודות החסידות, והיו

ת. ליבערמאן

מזכיר

אג"ק מוהרי"צ כרך יז

המשך ביאור למס' מכות ליום שישי עמ' ב

7 דירתו בערי המקלט: דין ראשון, פּוֹיּוֹצָא פּוֹ, רוֹצֵחַ שְׁגָלָה לְעִיר
 8 מְקֻלָּטוֹ, וְרָצוּ אַנְשֵׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ מִתּוֹךְ שְׁלֹא יִדְעוּ שְׂרוּצַח הוּא, יֹאמְרוּ
 9 לָהֶם אֵל תְּכַבְּדוּנִי לְפִי שְׂרוּצַח אָנִי. אָמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי הָעִיר, אַף עַל פִּי
 10 כֵּן רוּצִים אַנּוּ לְכַבְּדְךָ, וְקָבַל מֵהֶן. וְדִין זֶה לְמוֹדִים מִמֶּה שְׁנֹאמְרוּ (דברים
 11 יט ד) וְזֶה דְבַר הַרוֹצֵחַ, שְׁעַל הַרוּצַח לְדַבֵּר וְלֹאמַר שְׂרוּצַח הוּא, וְזֶה
 12 כִּאֲשֶׁר בָּאִים לְכַבְּדוֹ וְאֵין יוֹדְעִים שְׁהוּא רוּצַח, וְדִי בְּדִיבּוֹר בְּלִבּוֹ.

1 שממנו למדים את הדין האמור בברייתא שפלו קולטו, ואת דין
 2 המשנה שגולה משכונה לשכונה, שנאמר (במדבר לה כח) 'כִּי פְעִיר
 3 מְקֻלָּטוֹ יֵשֵׁב, שְׂהִיָּה דִי לֹמַר 'כִּי שֵׁם יֵשֵׁב, אֵלֵא שְׂקִרָא הַתּוֹרָה
 4 לְעִיר זֶה 'עִיר מְקֻלָּטוֹ' וְהִינֵנו עִיר שְׂקֻלָּטוֹ כְּכֹר, לְלַמֵּד שְׂגוּלָה
 5 בְּאוֹתָהּ עִיר כִּאֲשֶׁר חֹזֵר וְרוּצַח בִּהּ.

משנה

6 המשנה עוסקת בדינים שונים הנוגעים לכבוד הרוצח, וכן בדין

פרשת תולדות

כה וַיֹּאֲלֶה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק: וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אִרָם אַחֹת לְבֵן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לַיהוָה לֵנַכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עַקְרָה הִוא וַיַּעֲתֶר לוֹ יְהוָה וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְפָּה וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדוּ לְדָרָשׁ אֶת־יְהוָה: (ל"ה) כג וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי כְּתִיב גַּיִם קָרִי גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וּשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֶּעֶיךָ יִפְרְרוּ וְלֹאִם מְלֹאִם יֵאֱמָרְךָ וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר: כד וַיִּמְלְאוּ יְמִיהָ לְלֵדָת וְהִנֵּה תוֹמֵם בְּבִטְנָהּ: כה וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כָּלֹו כְּאֹדְרַת שֶׁעַר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: כו וְאַחֲרָיִכֶן יָצָא אַחִיו וַיְרֹד אַחֲזֹת בְּעֵקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֵדָת אֹתָם: (ישראל) כז וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֵהָלִים: כח וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד בְּפִיו וּרְבִקָּה אֲהַבַת אֶת־יַעֲקֹב: כט וַיִּזְדַּךְ יַעֲקֹב נֹזֵד וַיִּבְאֵ עֵשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף: לו וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלַעֲיִמְנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵיף אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדוֹם: לא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָּה כִּיּוֹם אֶת־בְּכֹרְתְךָ לִי: לב וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה־זֶה לִי בְכֹרָה: לג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבֻעָה לִי כִּיּוֹם וַיִּשְׂבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: לד וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וַנִּזְדַּךְ עַד־שָׁשִׁים וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׁתֶּה וַיִּקָּם וַיִּלְךָ וַיִּבְּכוּ עֵשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה: פ כז וַיְהִי רַעֲב בְּאֶרֶץ מִלְכָד הָרַעֲב הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בֵּימֵי אֲבָרְהָם וַיִּלְךָ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה: כח וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִמָּה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ: כט גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֵהִיָּה עִמָּךְ

וַאֲבָרְכֶךָ כִּי־לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֲתֵן אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל וְהַקְּמַתִּי אֶת־הַשְּׂבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׂבַּעְתִּי לְאֲבָרְהָם אָבִיךָ: ה וְהִרְבִּיתִי אֶת־זַרְעֶךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֶךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל וְהִתְפַּרְכּוּ בְּזַרְעֶךָ כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ: ו עַקֵּב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבָרְהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׂמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֲקוֹתַי וְתוֹרֹתַי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 108)

ויגדלו הנערים (כה, כז)

סטרָא דאברהם גרים לון (זח"א קלת, ב)

וקשה, כיצד מתאימה הנהגתו השלילית של עשו עם השפעתו של אברהם. ויש לומר, דהנה עשו נולד עם נטיות רעות, כפי שמצינו שעוד במעי אמו רצה לצאת לפתחי עבודה־זרה (רש"י פסוק כב). ואברהם חנכו ולמדו להלחם ביצרו ולהתגבר על נטיותיו הרעות. ואכן, זו הייתה עבודתו כל עוד התחנף על ידי אברהם; אבל לאחר פטירתו של אברהם, יצא למרחבות רעה (רש"י פסוק ל).

שני וַיִּשְׁבַּע יִצְחָק בְּגֵרָה: וַיִּשְׁאָלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אַחֲתִי הִוא כִּי יֵרָא לְאִמֹר אִשְׁתִּי פִּן־יִהְרָגֵנִי אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבַת מְרֵאָה הִוא: ה וַיְהִי כִּי אָרְכוּ־לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחֹק אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: ו וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הִוא וְאֵיךְ אָמַרְתָּ אַחֲתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אָמַרְתִּי פִּן־אָמוֹת עָלֶיָּהּ: ז וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כִּמְעַט שָׂכַב אַחַד הָעַם אֶת־אִשְׁתְּךָ וְהִבַּאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם: ח וַיֵּצֵאוּ אֲבִימֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעַם לֵאמֹר הַנִּגַּע בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמָת: ט וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בְּשָׁנָה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 74)

ויזרע יצחק (כו, יב)

וכי יצחק זרע דגן ח"י, אלא לקח את כל מעשר קמונו וזרע צדקה לעניים (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג)
המדרש שואל, כיצד עסק יצחק בתרישה ורעה וקצינה, ולא חשש שמלאכה זו תפריע לדבקתו בה. והמדרש עונה,

שיצחק לא ירע דגן אלא צדקה: מסרתו לא היתה הדגן עצמו, אלא קנים מצות צדקה.

שלישי י' ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד פיגדל מאד: ה' ויהיו לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים: כו וכל הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר: כז ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו פי עצמת מפנו מאד: ח' וילך משם יצחק ויחן בגחל-גור וישב שם: ט' וישב יצחק ויחפר ואת-בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו וסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות בשמות אשר קרא להן אביו: י' ויחפרו עבדי-יצחק בגחל וימצאו-שם באר מים חיים: יא ויריבו רעי גור עם-רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו: יב ויחפרו באר אחרת ויריבו גם-עליה ויקרא שמה שטנה: יג ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב יהוה לנו ופרניו בארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת כ)

ויחפרו עבדי יצחק . . . באר מים חיים (כו, יט)

אימת ב'לקוטי תורה', שיש לעשות שלש הנחות לפני תפלת שחרית: צדקה, מקנה ולמוד מוסר. ויש לומר, שזה נלמד משלשת האבות. צדקה - מאברהם, עליו נאמר "לעשות צדקה ומשפט". מקנה - מיצחק, שחפר בארות מים. למוד מוסר - מייעקב, "יושב אהלים", שרומז ללמוד התורה. ולאחר ההנחות הללו באה התפלה עצמה, וכמבאר ב'תורה אור', שבני יעקב רומזים לארבעת השליכות של סלם התפלה: פסוקי דזמרה (ראובן), ברכות קריאת שמע (שמעון), קריאת שמע (לוי) ושמונה-עשרה (יהודה).

רביעי כ' ויעל משם באר שבע: כ' וירא אליו יהוה בלילה והוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל-תירא כי-אתך אנכי וברכתיו והרביתי אתי ורעך בעבור אברהם עבדי: כג ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה וישם אהלו ויכרו-שם

עבדי-יצחק באר: כו ואבימלך הלך אליו מגור ואחות מרעהו ופיכל שר-צבאו: כז ויאמר אלהים יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם: כח ויאמרו ראו ראינו כי-היה יהוה | עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך: כט אם-תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 129)

ראו ראינו כי היה ה' עמך (כו, כח)

עבודתו של יצחק לא היתה ללכת מעיר לעיר כדי לפרסם את שמו של הקב"ה, כפי שעשה אברהם, אלא הוא נשאר במקומו, בארץ ישראל, ושם משך וקרב אליו את באי העולם, בדגמת אבוקה גדולה שמושכת אליה ניצוצות. וענין זה מדגש במיוחד לגבי יצחק ואבימלך. שכן, בתחלה אמר לו אבימלך "לך מעמנו", אבל לאחר שבנה יצחק מזבח וקרא בשם ה', הלך אליו אבימלך עם אחיות מרעהו ואמרו לו "ראינו כי היה ה' עמך . . . תהי נא אלה בינותינו".

חמישי ל' ויעש להם משתה ויאכלו וישתו: מא וישכמו בכקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: כג ויהי | ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: כד ויקרא אתה שבעה על-פני שם-העיר באר שבע עד היום הזה: כה ויהי עשו בן-ארבעים שנה ויקח אשה את-יהודית בת-בארי החתי ואת-בשמת בת-אילן החתי: כז ותהיון מרת רוח ליצחק ולרבקה: כח ויהי כ' וירא את-עשו בןו ויקרא את-עשו | בןו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: כ' ויאמר הנה-נא זקנתי לא ידעתי יום מותי: כג ועתה שא-נא כל-ך תלך וקשתך וצא השדה ועודה לי כתוב צידה קרי ציד: ד ועשה-לי מטעמים כאשר אהבתי

והביאה לי ואכלה בעבור תברכה נפשי בטרום
 אמות: ה ורבה שמעת בדבר יצחק אל-עשו
 בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא:
 ורבה אמרה אל-יעקב בנה לאמר הנה
 שמעתי את-אביך מדבר אל-עשו אחיך
 לאמר: ה הביאה לי ציד ועשה-לי מטעמים
 ואכלה ואברכה לפני יהוה לפני מותי:
 ה ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך:
 ט לך-נא אל-הצאן וקח-לי משם שני גדיי עזים
 טבים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר
 אהב: והבאת לאביך ואכל בעבר אשר
 יברכה לפני מותו: י ויאמר יעקב אל-רבה
 אמו הן עשו אחי איש שטר ואנכי איש חלק:
 יא אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע
 והבאתי עלי קללה ולא ברכה: יב ותאמר לו
 אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי ולך
 קח-לי: יג וילך ויקח ויבא לאמו ותעש אמו
 מטעמים כאשר אהב אביו: יד ותקח רבה
 את-בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה
 בבית ותלבש את-יעקב בנה הקטן: טו ואת
 ערת גדיי העזים הלבישה על-ידיו ועל חלקת
 צואריו: יז ותתן את-המטעמים ואת-הלחם
 אשר עשתה ביד יעקב בנה: יח ויבא אל-אביו
 ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני: טט ויאמר
 יעקב אל-אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר
 דברת אלי קום-נא שבה ואכלה מצידו בעבור
 תברכני נפשך: כ ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה
 מהרת למצא בני ויאמר פי הקרה יהוה אלהיך
 לפני: כא ויאמר יצחק אל-יעקב גשה-נא
 ואמשך בני האתה זה בני עשו אם-לא:
 כב ויגש יעקב אל-יצחק אביו וימשהו ויאמר
 הקל קול יעקב והידיים ידי עשו: כג ולא הפירו

כי-היו ידיו פירי עשו אחיו שערת ויברכהו:
 כד ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני:
 כה ויאמר הגשה לי ואכלה מציד בני למען
 תברכה נפשי ויגש-לו ויאכל ויבא לו יין וישת:
 כו ויאמר אליו יצחק אביו גשה-נא ושקה-לי
 בני: כז ויגש וישק-לו וירח את-ריח בגדיו
 ויברכהו ויאמר ראה ריח בני פריח שדה אשר
 ברכו יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 56)

עלי קללתך בני (כו, יג)

לכאורה, איזו נחמה היא זו, והרי כל בן דואג וחרד
 לשלום אמו, ובפרט בן כמו יעקב. ויש לומר, שרבה אמרה
 ליעקב שהיא מוכנה למסירות נפש, להצמיד את עצמה
 בסכנה, כדי לקבל את הברכות. ודבריה פועלו גם ביעקב
 תנועה של מסירות נפש.

ששי כה ויתן-לך האלהים מפל השמים ומשמני
 הארץ ורב דגן ותירש: כט יעבדוך עמים
 כתיב וישתחו קרי וישתחו לך לאמים הוה גביר
 לאחיד וישתחו לך בני אמך ארריך ארור
 ומברכך ברוך: לו יהי כאשר פלה יצחק לברך
 את-יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני
 יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו: לא ויעש
 גם-הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם
 אבי ואכל מציד בנו בעבר תברכני נפשך:
 לב ויאמר לו יצחק אביו מי-אתה ויאמר אני בנך
 בכרך עשו: לז ויחרד יצחק חרדה גדלה עד-
 מאד ויאמר מי-אפוא הוא הצד-ציד ויבא לי
 ואכל מפל בטרום תבוא ואברכהו גם-ברוך
 יהיה: לח בשמע עשו את-דברי אביו ויצעק
 צעקה גדלה ומרה עד-מאד ויאמר לאביו
 ברכני גם-אני אבי: לה ויאמר בא אחיד במרמה
 ויקח ברכתך: לו ויאמר הכי קרא שמו יעקב
 ויעקבני זה פעמים את-בכרתי לקח והנה עתה
 לקח ברכתי ויאמר הלא-אצלת לי ברכה:

וללא שום חסרון, ואם כן מה חסר בנתינתה הראשונה, עד שיש צורך לחזור ולתת שוב. ויש לומר, שנוסף על הנתינה עצמה (שהיא משלמת) ניתן הקב"ה לאדם גם את היכולת להוסיף על הכרחה בכחות עצמו.

שביעי ה' וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו: וירא עשו כי ברח יצחק את יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בברכו אתו ויצו עליו לאמור לא תקח אשה מבנות פנען: וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם: וירא עשו כי רעות בנות פנען בעיני יצחק אביו: וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת | בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה:

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשפחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א' עמ' 93)

וישלח יצחק את יעקב (כח, ה)

כל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה להפוך את העולם לדירה לו יתברך. ודבר זה נראה בשליחותו של יעקב, שהיא השליחות הראשונה שנוכרה בתורה. דהנה, יעקב יצא לתרן (חרון אף של עולם) והקים שם משפחה באופן של משתו שלמה; ברו את נצוצות הקדשה שהיו בצאן לבן; ובדרך לשם העלה אפילו את הדומם: "והאבן הזאת... יהיה בית אלקים". ואף לגבי כל יהודי כך: עליו ל"הוליד" עוד יהודי ועוד יהודי על ידי שפועל אצלם הוספה בתורה ובמצות; עליו להשפיע גם על אמות העולם (תושבי "תרן") לקיים את

ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירש סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני: לה ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת הוא לך אבי ברכני גם אני אבי וישא עשו קלו ויברך: לה ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל: ה ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד והיה כאשר תרד ופרקת עלו מעל צוארך: מא וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרכו ימי אכל אבי ואהרנה את יעקב אחי: כב ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך: כג ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה: כד וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך: כה עד שוב אף אחיך ממוך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל גם שניכם יום אחד: כו ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת פאלה מבנות הארץ למה לי חיים: כז ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אתו ויצוהו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות פנען: כח קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך: כט ואל שדי יברך אתך ויפרך וירכך והיית לקהל עמים: ה ויתן לך את ברכת אברהם לך ולרעך אתה לרשתך את ארץ מגריך אשר נתן אלהים לאברהם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 80)

ויתן לך האלקים (כז, כח)

יתן ויחזור ויתן (רש"י)

יש לשאל, הרי מדבר בנתינתו של הקב"ה, שהיא שלמה

וַיִּחַק אָבִיו: ^ט וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־
מַחֲלַת | בֶּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אֲבֵרָהָם אַחֹת נְבִיֹת
עַל־נַשְׂוִי לֹא לְאִשָּׁה:
ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

שבע מצות בני נח; ועליו להפך את העולם כלו, גם את
הדומם, לדידה לו יתברך.
מפטיר: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פְּדִינָה
אָרָם: ^ה וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי רָעוֹת בָּנוֹת בָּנָעוּ בְּעֵינָיו

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים היא לַמְחֻזָּקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלֵהָ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפָץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:
מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

<p>עטרת מרים</p> <p>יח וַיֵּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחַר הַדֵּשׁ וְנִפְקְדָתָי יִזְכַּר בְּךָ הַמֶּלֶךְ כִּי יִפְקֹד הַחַר מוֹשֶׁבֶךָ מֵאִין יוֹשֵׁב בוֹ: יט וְשִׁלְשֶׁת בְּשָׁנָיִם הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַחַר רֹאשׁ הַדֵּשׁ, וּבִשְׁבִילֶךָ תִּסְפְּנָה גְדוּלָה מְאֹד, אִם תִּתְרַד מְאֹד בְּמָקוֹם סָתוּר וְתִתְחַבֵּא הַרְבֵּה, כִּי אִם יִבְקָשׁוּךָ וּבָאתָ אֵלֶי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמְּעֻשָּׂה בַּיּוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שְׂאוֹל לַיהוֹנָתָן לְכַל הַמֵּית אֶת דָּוִד וַיִּשְׁבַּתָּ</p>	<p>שי למורא</p> <p>יח) וַיֵּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ אָמַר לְדָוִד. מִחַר הַדֵּשׁ, מִחַר רֹאשׁ הַדֵּשׁ. וְנִפְקְדָתָי כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶךָ, וְנִזְכְּרוּ אוֹתָךְ בְּשִׁיחֶסֶר מוֹשֶׁבֶךָ יוֹשֵׁב. יט) וְשִׁלְשֶׁת תִּתְרַד מְאֹד, שְׁלֵשָׁה יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתִתְרַד מְאֹד בְּעָמֶק לְהִסְתַּמֵּר שָׁם. בַּיּוֹם הַמְּעֻשָּׂה, בַּיּוֹם הַלֵּל לְגִמְרֵי, כְּלוּמַר לְפָנָיו רֹאשׁ הַדֵּשׁ. פְּרוֹשׁ אַחַר, בַּיּוֹם מַעֲשֵׂה הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאוֹל לַיהוֹנָתָן שֶׁלֹּא יָמִית אֶת דָּוִד, שְׁגָם אִם תִּסְתַּמֵּר דָּוִד שָׁם. הָאֵבֶן הָאֵזוּל, הָאֵבֶן</p>
<p>הפטרה לשבת ערב ר"ח לקריאה בציבור</p> <p>ולשנים מקרא ואחד תרגום</p> <p>שמואל א פרק ב</p>	
<p>יח וַיֵּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחַר הַדֵּשׁ וְנִפְקְדָתָי כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶךָ: יט וְשִׁלְשֶׁת תִּתְרַד מְאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמְּעֻשָּׂה וַיִּשְׁבַּתָּ אֵצֶל הָאֵבֶן הָאֵזוּל:</p>	

עטרת מרים

שי למורא

שְׁתִּיתָה אוֹת לְהוֹלִכִי דְרָכִים. "הָאָזֶל", הוֹלִכִי הַדֶּרֶךְ, כְּמוֹ "אָזֶל" שְׁפָרוּשׁוֹ הַלֵּךְ. כ) צָדָה אוֹרְהָ, לְצַד הָאָבֶן אֶתִּיה מוֹרָה תַּחֲצִים. לְשַׁלַּח לִי לְמַטְרָה, שְׁתִּיתָה הָאָבֶן לִי לְמַפְרָה. כא) קָחְנּוּ וּבָאָה, צֵא אֶתָּה בְּעֶמְקֶךָ מִמְּקוֹם מִתְּבוֹאֵךְ וְקַחְנּוּ וּבֹאוּ אֵלַי. כב) לֵךְ פִּי

אֶצֶל הָאָבֶן הָאָזֶל כִּי שָׁם אִמְצָאֲךָ: כוּנְאִי שְׁלֹשֶׁת תַּחֲצִים צָדָה לְצַד הָאָבֶן הַהוּא אוֹרְהָ כְּאִלוֹ אֲנִי מוֹרָה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטְרָה לְחֵץ: כג וְהִנֵּה לְאַחֵר יֵה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנְּעָר וְאֵינִי לוֹ לֵךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִים הַסּוּמִים הַהֵן יִהְיֶה בְּיָדְךָ אִם־אָמַר אֲמֹר לְנָעַר הַגֵּה תַּחֲצִים קְרוֹבִים אֵלַי מִמְּקוֹךָ וְהִנֵּה

עֲבַרְתָּ מֵהֶם, קָחְנּוּ קַח תַּחֲנִן וּבָאָה כּוּא אֵלַי כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבַר רַע, חִי־יִהְיֶה נִשְׁבַּע לוֹ: כד וְאִם־כֹּה אָמַר לְעֵלָם הַגֵּה תַּחֲצִים מִמְּךָ וְהִלָּאָה לְחֵץ מִמְּקוֹם עֲבָדֶיךָ, אִי לֵךְ לְדַרְכְּךָ וּבָרַח לֵךְ פִּי שְׁלַחְךָ יִהְיֶה וְנִצְלַת בְּהַשְׁגַּחַת ה': כה וְאִם תֵּלַךְ לֵךְ, וְכֹזֵר תִּפְּוֹר וְתִדְבֹר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ דְּבַרֵי הַבְּרִית שֶׁבְרַחְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הַגֵּה יִהְיֶה וְיִהְיֶה יִהְיֶה הַעַד בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: כו וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשָׂרָה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלֶּחֶם לְאֹכוֹל: כז וַיִּשָּׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבּוֹ מְקוֹם הַמִּזְבֵּיחַ לוֹ לְשִׁבְתָּ בּוֹ כְּפַעַם א | כְּפַעַם אֶל־מוֹשָׁב שֶׁאֶצֶל הַקִּיר וְקָם יִהְוֶנְתָּן וַיֵּשֶׁב וְהוֹשִׁיב אַבְנֵר מִצַּד אֲבִיו כִּי לֹא רָצָה לְהוֹיֵת סְמוּךְ לְאֲבִיו, שָׂאֵם וְקִצְפוּ עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, שְׂאוּל וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כח וְלֹא־דִבֶּר לֹא שָׂאֵל שְׂאוּל מְאוּמָה בְּיוֹם הַהוּא מִדּוּעַ לֹא בָּא דָוִד כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרִי בְּלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר כִּי עַבְדּוֹ לֹא מַכֵּל לְקָרְוִי: כט וַיְהִי מִמַּחְרַת רֹאשׁ הַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַשְּׁנֵי הַחֲדָשׁ וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֵוֹ מִדּוּעַ לֹא־בָּא בְּיָשִׁי גַם־תְּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם: לוֹ חֲלָמִים אִם יִהְיֶה מִקְרָה, יִהְיֶה לוֹ לְבוֹא הַיּוֹם חֲלוּפִי: כס וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מַעֲמָדִי רְשׁוֹת לְלָכַת עַד־בַּיִת לָחֵם: ככ וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא מִן לִי רְשׁוֹת לְלָכַת כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה זְבַחֵי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צְוֹהֵלִי אֵלַיב אֲחִי הַכּוֹזֵר לְבוֹא אֶל תּוֹבָה, וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלָטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־כָּא אֶל־שְׁלַחְנוּ הַמֶּלֶךְ כִּי נִתְּתִי לוֹ

כּוּנְאִי שְׁלֹשֶׁת תַּחֲצִים צָדָה אוֹרְהָ לְשַׁלַּח־לִי לְמַטְרָה: כג וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנְּעָר לְךָ מִצָּא אֶת־הַחֲצִים אִם־אָמַר אֲמֹר לְנָעַר הַגֵּה תַּחֲצִים | מִמְּךָ וְהִנֵּה קָחְנּוּ | וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבַר חִי־יִהְיֶה: כד וְאִם־כֹּה אָמַר לְעֵלָם הַגֵּה תַּחֲצִים מִמְּךָ וְהִלָּאָה לֵךְ פִּי שְׁלַחְךָ יִהְיֶה: כה וְהִדְבֵּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הַגֵּה יִהְיֶה בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: כו וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשָׂרָה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלֶּחֶם לְאֹכוֹל: כז וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבּוֹ בְּפַעַם א | בְּפַעַם אֶל־מוֹשָׁב שֶׁאֶצֶל הַקִּיר וְקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וְהוֹשִׁיב אַבְנֵר מִצַּד אֲבִיו כִּי לֹא רָצָה לְהוֹיֵת סְמוּךְ לְאֲבִיו, שָׂאֵם וְקִצְפוּ עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, שְׂאוּל וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כח וְלֹא־דִבֶּר לֹא שָׂאֵל שְׂאוּל מְאוּמָה בְּיוֹם הַהוּא מִדּוּעַ לֹא בָּא דָוִד כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרִי בְּלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר כִּי עַבְדּוֹ לֹא מַכֵּל לְקָרְוִי: כט וַיְהִי מִמַּחְרַת רֹאשׁ הַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַשְּׁנֵי הַחֲדָשׁ וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֵוֹ מִדּוּעַ לֹא־בָּא בְּיָשִׁי גַם־תְּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם: לוֹ חֲלָמִים אִם יִהְיֶה מִקְרָה, יִהְיֶה לוֹ לְבוֹא הַיּוֹם חֲלּוּפִי: כס וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מַעֲמָדִי עַד־בַּיִת לָחֵם: ככ וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא מִן זָבַח מִשְׁפָּחָה זְבַחֵי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צְוֹהֵלִי אֵלַיב אֲחִי הַכּוֹזֵר לְבוֹא אֶל תּוֹבָה, וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלָטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־כָּא אֶל־שְׁלַחְנוּ הַמֶּלֶךְ כִּי נִתְּתִי לוֹ

כּוּנְאִי שְׁלֹשֶׁת תַּחֲצִים צָדָה אוֹרְהָ לְשַׁלַּח־לִי לְמַטְרָה: כג וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנְּעָר לְךָ מִצָּא אֶת־הַחֲצִים אִם־אָמַר אֲמֹר לְנָעַר הַגֵּה תַּחֲצִים | מִמְּךָ וְהִנֵּה קָחְנּוּ | וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבַר חִי־יִהְיֶה: כד וְאִם־כֹּה אָמַר לְעֵלָם הַגֵּה תַּחֲצִים מִמְּךָ וְהִלָּאָה לְחֵץ מִמְּקוֹם עֲבָדֶיךָ, אִי לֵךְ לְדַרְכְּךָ וּבָרַח לֵךְ פִּי שְׁלַחְךָ יִהְיֶה וְנִצְלַת בְּהַשְׁגַּחַת ה': כה וְאִם תֵּלַךְ לֵךְ, וְכֹזֵר תִּפְּוֹר וְתִדְבֹר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ דְּבַרֵי הַבְּרִית שֶׁבְרַחְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הַגֵּה יִהְיֶה וְיִהְיֶה יִהְיֶה הַעַד בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: כו וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשָׂרָה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלֶּחֶם לְאֹכוֹל: כז וַיִּשָּׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבּוֹ מְקוֹם הַמִּזְבֵּיחַ לוֹ לְשִׁבְתָּ בּוֹ כְּפַעַם א | כְּפַעַם אֶל־מוֹשָׁב שֶׁאֶצֶל הַקִּיר וְקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וְהוֹשִׁיב אַבְנֵר מִצַּד אֲבִיו כִּי לֹא רָצָה לְהוֹיֵת סְמוּךְ לְאֲבִיו, שָׂאֵם וְקִצְפוּ עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד, שְׂאוּל וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כח וְלֹא־דִבֶּר לֹא שָׂאֵל שְׂאוּל מְאוּמָה בְּיוֹם הַהוּא מִדּוּעַ לֹא בָּא דָוִד כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרִי בְּלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר כִּי עַבְדּוֹ לֹא מַכֵּל לְקָרְוִי: כט וַיְהִי מִמַּחְרַת רֹאשׁ הַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַשְּׁנֵי הַחֲדָשׁ וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֵוֹ מִדּוּעַ לֹא־בָּא בְּיָשִׁי גַם־תְּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם: לוֹ חֲלָמִים אִם יִהְיֶה מִקְרָה, יִהְיֶה לוֹ לְבוֹא הַיּוֹם חֲלוּפִי: כס וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מַעֲמָדִי עַד־בַּיִת לָחֵם: ככ וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא מִן לִי רְשׁוֹת לְלָכַת כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה זְבַחֵי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צְוֹהֵלִי אֵלַיב אֲחִי הַכּוֹזֵר לְבוֹא אֶל תּוֹבָה, וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלָטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־כָּא אֶל־שְׁלַחְנוּ הַמֶּלֶךְ כִּי נִתְּתִי לוֹ

ל) בן נעות המרדות, בנה של מענות המוסר, כלומר שאמו לא הוכיחתו בקטנותו ולא קבל מוסר כראוי. (ויאמרו ר"ל, שפשקטפו בני בנימין מגנות שילה שיצאו לחול בכרמים, היה שאל בישן ולא רצה להטף, עד שבאה היא עצמה והענה פניה ורדפה אחריו). כי בוחר אתה

לבן ישי, שהוא ילדך. לבשתך, כשישמעו אנשים שאתה אוהב אדם שאני שונא, יאמרו שאיך בני, וזה יהיה לבשתך. ולבשת ערות אמוך, ולבושה ותרפה של אמוך. (ג) כי כלה היא, נגמרה ההחלטה. (ד) אל דוד, בשביל דוד. כי הכלמו אביו, וגם משום שאביו הכלים (ביש) את יהונתן בדבור ובמעשה. (ה) למועד דוד, למועד שקבע לו דוד. (ו) ירה החצי להעברו, ירה החץ בכח שיעבר אחרי האבן. (זא) מאצל הנגב, מקרכת מקום לצד הדרומי של האבן האול. את רעהו, עם רעהו. שהיתה קשה עליהם המרדה. עד דוד הגדיל, שדוד הרבה לכבות יותר מיהונתן.

חן בעיניך אמלטה נא ואראה את אחי עלפן לאבא אלשלחן המלך:

ויחראף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות הלוא ידעתי כי בחר אתה לבן ישי לבשתך ולבשת ערות אמוך: לא פי כל הימים אשר בן ישי חי על האדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי פי בן נמות הוא: לב ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: לב ויטל שאול את החנית עליו להכחו וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו ויהונתן לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי ביום החדש השני לחדש לחם פי נעצל אלדוד בראחו כי בלחה אליו הרעה ועוד פי הכלמו אביו שקראו בן נעות המרדות: לה ויהי בכפר ביום השליש לחדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ אמר החץ הראשון שורה, וכערו רץ, והוא ירה החצי השני להעברו להלאה למשנה והוא האבן האול: לו ויבא הנער עד מקום החצי אשר ירה יהונתן בראשונה ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי אשר ירתי פאחרונה היא ממך והלאה: לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה רוח פחר אמר השנה אל תעמד במקום הראשונה וילקט נער יהונתן את החצים הראשונה והשניה ויבא אל אדניו: לה והנער לא ידע מאומה

רשות ללכת, והלך לו: ל וחראף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות אתה כאמך שהיא מורדת ברצוני, בן אתה מורד כי לאוהב מה שאני שונא הלוא ידעתי כי בחרת אתה לבן בני ישי לבשתך ולבשת ערות אמוך כי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אם

בן איך בני ואמך ונתה: לא פי כל הימים אשר בן ישי חי על האדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי הואיל ואתה נתת לו רשות ללכת פי בן נמות הוא:

לב ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המלכו: לב ויטל שאול את החנית עליו להכחו וידע יהונתן כי כלה היא אמר דעתו מעם אביו להמית את דוד: לה ויקם יהונתן מעם השלחן בחריאף ולא אכל ביום החדש השני לחדש לחם פי נעצל אלדוד בראחו כי בלחה אליו הרעה ועוד פי הכלמו אביו שקראו בן נעות המרדות: לה ויהי בכפר ביום השליש לחדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ אמר החץ הראשון שורה, וכערו רץ, והוא ירה החצי השני להעברו להלאה למשנה והוא האבן האול: לו ויבא הנער עד מקום החצי אשר ירה יהונתן בראשונה ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי אשר ירתי פאחרונה היא ממך והלאה: לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה רוח פחר אמר השנה אל תעמד במקום הראשונה וילקט נער יהונתן את החצים הראשונה והשניה ויבא אל אדניו: לה והנער לא ידע מאומה

מחסיון הנעשה בירת אלו החצים אך יהונתן ודוד ידעו את הדבר: מ ויתן יהונתן את פליו הקשת והחצים אשר לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא הלך לבוא העיר ודוד קם מאצל הנגב מצד הדרומי של אבן האול ויפל לאפיו על פניו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את רעהו

אביו להמית את דוד: לה ויקם יהונתן מעם השלחן בחריאף ולא אכל ביום החדש השני לחם פי נעצל אלדוד פי הכלמו אביו: לה ויהי בכפר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא ירה החצי להעברו: לו ויבא הנער עד מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל תעמד וילקט נער יהונתן את החצים ויבא אל אדניו: לה והנער לא ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את הדבר: מ ויתן יהונתן את פליו הקשת והחצים אשר לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא הלך לבוא העיר ודוד קם מאצל הנגב מצד הדרומי של אבן האול ויפל לאפיו על פניו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את רעהו

עטרת מרים

וַיִּכְבֹּד אִישׁ עִם אֶת כִּי הָיְתָה קָשָׁה
 לָהֶם חֲפִרָה רָעָהוּ עַד־דָּוָד
 הַגְּדִיל הִרְבָּה לְכַבֹּת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן:
 מִכִּי וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ
 לְשָׁלוֹם וְהִשְׁבִּיעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ
 שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
 וְאִמְרֵי יְהוָה יִהְיֶה אִי בֵּינֵינוּ
 וּבֵין זֵרְעֵךְ עַד־עוֹלָם:

שי למורא
 (מב) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ, וְתוֹכַר
 שֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ וְכוּ'. ה' יְהוָה, ה'
 יְהוָה עַד עַל הַשְּׁבִיעָה.
 וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ
 פְּעָמַיִם וַיִּשְׁקֹוּ | אִישׁ אֶת־רַעְיָהוּ וַיִּכְבֹּד
 אִישׁ אֶת־רַעְיָהוּ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל: מִכִּי וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ
 לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה
 יְהוָה | בֵּינֵינוּ וּבֵין זֵרְעֵךְ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
 יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבֹוא וַיַּגִּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֵד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַפֶּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַפְּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֵד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִת:

המולד: מוצאי שבת קודש שעה 12 בלילה 571 דקות
 ראש חדש כסלו, ביום הראשון הבא עלינו לטובה.

א מִשָּׂא נְבוּאָה דְּבִרְיֵיהּוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל הַשְּׁלַח בְּיַד הַנְּבִיאִי מְלָאכִי שְׁהִיה חוֹתֵם הַנְּבִיאִים אַחַר חַי תְּחִירָה שְׁנֵבֹא בְּכִית שְׁנֵי: ב אֶהְבְּתִי אֶחְכֵּם אָמַר יְהוָה וְאִמְרַתֶּם וְאִם תֹּאמְרוּ בְּפִה אֶהְבְּתֵנוּ וְחָשִׁיב לָכֵם הַלּוֹא־אֵחַ עֲשׂוּ לְעַקֵּב אֲחִים הֵיוּ בְּנֵי יִצְחָק אוֹהְבֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־עַקֵּב וְחִרְמִי בְּעַקֵּב וְיִרְעוּ אֲחֵרָיו אֶרְעִלְפִי שְׁחֵם מִקְעִיסִים אוֹתִי, וְנִתְמִי לִרְעֵ נַעֲקֵב הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם וְלְיִצְחָק: ג וְאֶת־עֲשׂוּ שְׁנֵאתִי לְדַחֲפוּ אֶל אָרֶץ שְׂעִיר מִפְּנֵי יַעֲקֹב אֲחִיו. וּמִנְהַג שְׁבַעֲלֵם, מִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, לְכַבֹּר הוּא בּוֹרֵר לוֹ מִנְה יָפֵה. וְאֲשִׁים אֶת־חֵרְוֵי שְׂמֻמָּה אֵינֶן דּוֹמִין לְחַי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־נַחְלָתוֹ לְתַנּוּת מִדְּבָר מַעֲוֵן תַּנּוּם: ד כִּי תֹאמְרוּ אָדוֹם שְׁנֵה לֹא בָּא מֵאֵת ה' רַק רָשָׁשְׁנוּ רְשִׁים הֵינּוּ מִצַּד הַסַּבֵּעַ אוֹ הַמְּוִל וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה חֲרֻבוֹת כְּשֶׁנֶּעְלָה מְוִלָּנוּ מִשְׁפֻּלוֹתוֹ, מִשִּׁיב לָחֵם הַנְּבִיאִ בַּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַמָּה יִבְנֵוּ וְאֵנִי אֶהְרֹס אִם יִבְנֵוּ אֵנִי אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָחֵם וְקִרְאוּ כָּל הָעוֹלָם לְאַרְצֵם גְּבוּל רִשְׁעָה כִּי בְּרִשְׁעַת יוֹשְׁבֵיהָ הִיא תִּרְבֶּה לְעוֹלָם, וְיִסִּיפוּ וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עֲדֵרְעוּלָם הוּא אָדוֹם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה בְּחֲרָבָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ וַיִּגְדַּל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל בְּזַמַּן הַבְּאוֹלָה הַעֲתִידָה תִּתְּנוּ שִׁבְחַ וְהִדְוָה שְׂאֵתֶם בְּנִבְלֹתֵם וְיִשְׁבִּים וְנִבְלֹתֵם חֲרִי: ו זַן יְכַבֵּד יֵשׁ עָלָיו לְכַבֵּד אָב וְעַבְדֵּי אֲדִנְיוּ וְאַתֶּם קְרוּיִן בָּנִים וְעַבְדִּים, וְעַתָּה וְאִם־אָב אֵנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם־אֲדוֹנִים אֵנִי אֵיךְ מוֹרְאֵי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵם אַתֶּם הַכֹּהֲנִים בּוֹזֵי הַבָּיִת אֵת שְׁמִי וְאִמְרַתֶּם וְדַעְתִּי שְׂתֹאמְרוּ לִי בְּפִה בּוֹזֵנוּ אֶת־שִׁמְךָ: ז מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לָחֵם מְגֹאֵל וְאִמְרַתֶּם וְאִם תֹּאמְרוּ בְּפִה גְּאֻלְנוּךָ אֵת לָחֵם מִזְבְּחִי, אֵנִי מִשִּׁיב

א) מִשָּׂא, נְבוּאָה. מְלָאכִי, הוּא שְׁמוֹ שֶׁל הַנְּבִיא. וְאָמְרוּ הוֹלִי שְׁ"מִלָּאכִי" הוּא עוֹרָא הַסּוֹפֵר. ג) לְתַנּוּת מִדְּבָר, מַעֲוֵן לְתַנּוּת וְתַנּוּת הַחַיִּים בְּמִדְּבָר. ד) רָשָׁשְׁנוּ, גִּתְּוִנוּ רְשִׁים וְדָלִים, עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁהִגְלָה גַם אוֹתָם מֵאַרְצָם. וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה, וְעָשְׂוִי שֶׁהִעֲשִׂרְנוּ נָשׁוּב וְנִבְנֶה אֵת הַחֲרֻבוֹת. ו) זַן יְכַבֵּד אָב, יֵשׁ עָלָיו לְכַבֵּד אָב. זַן עַבְדֵּי אֲדוֹנָיו. וְאַתֶּם קְרוּיִים בָּנִים וְעַבְדִּים. וְאִם אָב אֵנִי לָכֵם, אֵיךְ כְּבוֹדִי. ז) לָחֵם מְגֹאֵל, קִרְוֵן מִתְעַב. בְּפִה גְּאֻלְנוּךָ, בְּפִה תִּעֲבֵנוּ אֵת קִרְבְּךָ. שְׁלַחַן ה', הַמְּנֻחָה. נְבוּהָ הוּא, כִּי יוֹרְקִים עָלָיו דָּם, וּמִקְטִירִים עָלָיו הַחֶלֶב, וְנִפְשׁוּ שֶׁל אָדָם קָצָה בָהֶם. וְאֵינִים שְׂמִים לָכֵם לְמַה צִּוְּה ה' לְתַקְרִיב דָּם וְחֻלְבִּים. ח) אֵינִי רָע, אֵינִי הַדְּבָר הַזֶּה רָע בְּעֵינֵיכֶם. לְפַחְתִּיךָ, הַפְּחָה, הַשֵּׁר וְהַשְׁלִיט שְׁלֵךְ. הִרְצֵךְ, לֵאמֹר אוֹתִךְ בְּלִבּוֹ. הַיִּשָּׂא פְּנִיךָ, לַעֲשׂוֹת בְּקִשְׁתֶּךָ. ט) חֵלוּ נָא וּגְו', אַתֶּם הַכֹּהֲנִים, הָעוֹשִׂים כְּכֹהֵן, אֵיךְ יַעֲלֶה בְּלִבְכֶם לְהִיּוֹת שְׁלוּחֵי יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. מִדְּכֶם הִיתָה זֹאת, הָרִי מִדְּכֶם הִיתָה הַרְעָה הוּאֵת. הַיִּשָּׂא מִכֶּם בָּנִים, לְשַׁמֵּעַ תְּפִלַּתְכֶם וְלַחַן אֵת שׁוֹחֲחֵיכֶם. י) מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגְּרוּ דְלָתֵים, הַלּוֹאִי וְקוֹסֵם אִישׁ טוֹב בְּכֶם, שְׂיִסְגְּרוּ דְלָתֵי מִקְדְּשֵׁי, וְלֹא

הַפְּטֵרָה לְפִרְשַׁת תּוֹלְדוֹת
לְשָׁנִים מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגוּם

במלאכי פרק א"ב

א מִשָּׂא דְּבִרְיֵיהּוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי: ב אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמְרַתֶּם בְּפִה אֶהְבְּתֵנוּ הַלּוֹא־אֵחַ עֲשׂוּ לְעַקֵּב נְאֻם־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־עַקֵּב: ג וְאֶת־עֲשׂוּ שְׁנֵאתִי וְאֲשִׁים אֶת־חֵרְוֵי שְׂמֻמָּה וְאֶת־נַחְלָתוֹ לְתַנּוּת מִדְּבָר: ד כִּי־תֹאמְרוּ אָדוֹם רָשָׁשְׁנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַמָּה יִבְנֵוּ וְאֵנִי אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָחֵם וְקִרְאוּ כָּל הָעוֹלָם לְאַרְצֵם גְּבוּל רִשְׁעָה וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עֲדֵרְעוּלָם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ וַיִּגְדַּל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל: ו זַן יְכַבֵּד אָב וְעַבְדֵּי אֲדִנְיוּ וְאִם־אָב אֵנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי

וְאִם־אֲדוֹנִים אֵנִי אֵיךְ מוֹרְאֵי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵם הַכֹּהֲנִים בּוֹזֵי שְׁמִי וְאִמְרַתֶּם בְּפִה בּוֹזֵנוּ אֶת־שִׁמְךָ: ז מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לָחֵם מְגֹאֵל וְאִמְרַתֶּם בְּפִה גְּאֻלְנוּךָ בְּאִמְרַתְכֶם שְׁלַחַן יְהוָה נְבוּהָ הוּא: ח וְכִי־תִגְשׁוּ עוֹר לְזִבְחֵ אֵינִי רָע וְכִי תִגְשׁוּ פֶסַח וְחֻלָּה אֵינִי רָע הַקְּרִיבְהוּ נָא לְפַחְתִּיךָ הִרְצֵךְ אוֹ הַיִּשָּׂא פְּנִיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ט וְעַתָּה חֲלוּ־נָא פְּנֵי־אֵל וְיַחַנְנוּ מִיְדְּכֶם הִיתָה זֹאת הַיִּשָּׂא מִכֶּם פְּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: י מִי

לָכֵם כִּי בּוֹאֵת גְּאֻלְתֶּם אוֹתִי בְּאִמְרַתְכֶם שְׁלַחַן יְהוָה הוּא הַמְּנֻחָה שְׂמִפְדְּרִים עָלָיו הַקְּרָוֵן לְבִיבֵי נְבוּהָ הוּא כִּי עוֹרָק עָלָיו תִּדֵם וְנִקְטַר עָלָיו הַחֶלֶב שְׁנַפְשׁוּ שֶׁל אָדָם קָצָה בָהֶם: ח וְכִי־תִגְשׁוּ עוֹר לְזִבְחֵ אֵינִי רָע בְּעֵינֵיכֶם, הוֹאִיל וְהַמְּנֻחָה הוּא מְנֻחָה בְּעֵינֵיכֶם וְכִי תִגְשׁוּ שֶׁה פֶסַח וְחֻלָּה אֵינִי רָע בְּעֵינֵיכֶם, הַקְּרִיבְהוּ נָא לְפַחְתִּיךָ לְמוֹשֵׁל שְׁלֵךְ הִרְצֵךְ בְּאוֹתָה הַמְּנֻחָה וְאֶתְכֶם אוֹ הַיִּשָּׂא פְּנִיךָ לַעֲשׂוֹת בְּקִשְׁתֶּךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ט וְעַתָּה אַתֶּם הַכֹּהֲנִים חֲלוּ־נָא הַעֲתִירוּ בְּעַדְנוּ בְּפִנְיֵי־אֵל וְיַחַנְנוּ אִם יַחַנּוּ אוֹתֵנוּ בְּעַבְדֵי תְּפִלַּתְכֶם, כִּי מִדְּכֶם הִיתָה זֹאת הַרְעָה הִלֵּא הַמַּאֲרָה תִּשְׁתַּלַּחַת בָּאָה הוּא בְּעַבְדְּכֶם הַיִּשָּׂא מִכֶּם פְּנִים וְכִי מִתְחַבְּכֶם יִשָּׂא לֵנוּ פְּנִים, הִלֵּא אֵינִי קַמְנוּר נַעֲשֶׂה סַנְגִּיר אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: י מִי גַם־בְּכֶם וְיִסְגְּרוּ דְלָתֵים הַלּוֹאִי וְקוֹסֵם אִישׁ

עטרת מרים

שי למורא

טוב בכם שישגור דלתי מקדשי לבלתי הביא שם קרבן מתועבה הזאת. וְלֹא־תֵאָרוּ מִזִּבְחֵי חֲנֻם בְּאִשִּׁים שְׂאֵנֵי מִתְרַצָּה בָהֶם, שֶׁהֲרֵי אֵינִלִּי חֲפֵץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחַה לֹא־אַרְצָה לֹא אֶקְבֵּל מִיַּדְכֶם בְּרָצוֹן, וּכְאוֹמֵר: וְלִמָּוָה אִם כֵּן תִּבְעִירוּ אֵשׁ עַל מִזְבְּחֵי בְּחַנְּכֶם: יֵא וְלִמָּוָה אַתֶּם מַחְלִלִים

יובא שם קרבן מתעב כזה. וְלֹא תֵאָרוּ מִזִּבְחֵי חֲנֻם, וְלֹא תִבְעִירוּ אֵשׁ עַל מִזְבְּחֵי חֲנֻם, שְׂאֵנֵי מִתְרַצָּה בּוּ. (יא) גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם, כִּי אֶרְעִילֶיפִי שְׂעוּבָרִים לְצַבֵּא הַשְּׂמַיִם, מוֹדִים בִּי שְׂאֵנֵי תַּסְבַּח הַרְאֹשׁוֹנָה, אֶלֶּא שְׂעוּבָרִים אֹתֶם לִפִּי דַעְתֶּם וְטַעוֹתֶם שֶׁהֵיוּ אֲמָצְעִים בֵּינִי וּבֵינֶם. וּבְכָל מְקוֹם מְקַטֵּר

שְׂמוֹ, וְהֵלֵא כִּי מִמִּזְבְּחֵי שְׂמִישׁ וְעַד־מִבְּאוֹ גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם אֵלוֹ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים הַעוֹסְקִים בְּהִלְכוֹת עֲבוּדָה וּבְכָל־מְקוֹם שֶׁאַתֶּם מִתְפַּלְלִים לִפְנֵי יְאֵה בְּגוֹלָה מְקַטֵּר מְגִשׁ לְשִׁמִּי וּמִנְחַה מְהוּרָה הוּא לִי כִּי־עַל יַדְכֶם גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֶבְלִי: יב וְאַתֶּם מַחְלִלִים אוֹתוֹ בְּאַמְרֵכֶם כִּפְהֵי שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים שְׁלַחַן אֲדֹנָי וְהוּא הַמִּזְבֵּחַ מִגֹּאֵל הוּא וְגִבּוֹ אִמְרֵי הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׂגוּר כִּפְיֵם לְדַבֵּר כּוּ הוּא לִמֵּר נִבְוָה אֶבְלוֹ: יג וְאַמְרַתֶּם הִנֵּה מִתְלַאֵה כִּפְשׁ כְּחֹשׁ וְהוּא וְהַפְחַתֶּם אוֹתוֹ וְהַפְחַתֶּם אוֹתוֹ וְהַפְחַתֶּם אוֹתוֹ עַל הַפְּרָקַע דְּרוֹךְ כַּיּוֹן אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבְאַתֶּם גַּם אַתֶּם מִבְּאִיִּם לִפְנֵי קַרְבֵּן גְּזוֹל וְאַתִּי־הַפְּסַח וְאַתִּי־הַחֹלֶה וְהִבְאַתֶּם הוֹאִיל וּמֵאַחַת מֵאַלֵּה תִבְיִאוּ אֶת־הַמִּנְחָה בְּחִשּׁוּדָה הָאַרְצָה אוֹתָהּ וְכִי אֶקְבֵּלָה בְּרָצוֹן מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה: יד וְאִרְוֹר נֹכַח הַמַּעֲרֵם לִמֵּר שֶׁאֵין גִּידוֹ וְיִמֵּר מוּכְחֵר לְהַקְרִיב מִמָּוָה שֶׁהִבִּיא וְיִשׁ בְּעִדְרוֹ זָכַר מוּכְחֵר וְטוֹב תְּרִיאֵי לַעֲלֹה וְגִדְרָה וְהוּא מַעֲרֵר וְזוֹכֵחַ לֵה וְזוֹכֵחַ מִשְׁחַת שֶׁהַנֶּשֶׁת וְכֹחֵשׁ לְאֲדֹנָי כִּי מְלֹךְ גְּדוֹל אֲנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִתְרִיאֵי אִם כֵּן לְהַקְרִיב לִפְנֵי כּוֹן מוּכְחֵר וְשְׂמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם תְּרִיאֵי מוֹלִפְנֵי: א וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַכֹּהֲנִים אֲנִי מִצְוֶה הַמִּצְוָה הַזֹּאת הַכֹּהֲנִים שֶׁלֹּא תִשְׁמְעוּ אֶלֶּא עַל מוֹזְבְּחֵי: ב אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ עַל־לֵב לְתַת כְּבוֹד לְשִׁמִּי וְגַם לְתַת לְשִׁמִּי אֶמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְּכֶם אֶת־הַמְּאֹרָה וְאֶרְוֹתִי אֶת־בְּרִכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֶרְוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שְׂמִים עַל־לֵב: ג הַנְּנִי גַעַר לְכֶם אֶת־הַזֶּרַע וְזוּרִיתִי פָּרֵשׁ עַל־פְּנֵיכֶם פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם וְנִשְׂא אֶתְכֶם אֲלִיוֹ: ד וְיִדְעַתֶּם כִּי שַׁלַּחְתִּי אֲלִיכֶם אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי

גַּם־בְּכֶם וּיִסְגַּר דְּלִתֵּי וְלֹא־תֵאָרוּ מִזִּבְחֵי חֲנֻם אֵינִלִּי חֲפֵץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחַה לֹא־אַרְצָה מִיַּדְכֶם: יא כִּי מִמִּזְבְּחֵי שְׂמִישׁ וְעַד־מִבְּאוֹ גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם מְקַטֵּר מְגִשׁ לְשִׁמִּי וּמִנְחַה מְהוּרָה כִּי־גְדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב וְאַתֶּם מַחְלִלִים אוֹתוֹ בְּאַמְרֵכֶם שְׁלַחַן אֲדֹנָי מִגֹּאֵל הוּא וְגִבּוֹ נִבְוָה אֶבְלוֹ: יג וְאַמְרַתֶּם הִנֵּה מִתְלַאֵה וְהַפְחַתֶּם אוֹתוֹ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבְאַתֶּם גְּזוֹל וְאַתִּי־הַפְּסַח וְאַתִּי־הַחֹלֶה וְהִבְאַתֶּם אֶת־הַמִּנְחָה הָאַרְצָה אוֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה: יד וְאִרְוֹר נֹכַח וְיִשׁ בְּעִדְרוֹ זָכַר וְנִדְרָה וְזוֹכֵחַ מִשְׁחַת לְאֲדֹנָי כִּי מְלֹךְ גְּדוֹל אֲנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשְׂמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם: **ב** א וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַמִּצְוָה הַזֹּאת הַכֹּהֲנִים: ב אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ עַל־לֵב לְתַת כְּבוֹד לְשִׁמִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְּכֶם אֶת־הַמְּאֹרָה וְאֶרְוֹתִי אֶת־בְּרִכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֶרְוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שְׂמִים עַל־לֵב: ג הַנְּנִי גַעַר לְכֶם אֶת־הַזֶּרַע וְזוּרִיתִי פָּרֵשׁ עַל־פְּנֵיכֶם פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם וְנִשְׂא אֶתְכֶם אֲלִיוֹ: ד וְיִדְעַתֶּם כִּי שַׁלַּחְתִּי אֲלִיכֶם אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי

מְגִשׁ לְשִׁמִּי, אִם הִיְתִי מִצְוֶה אוֹתֶם כְּמוֹ שְׂצוּתִי אַתְּכֶם הִיּוּ מְקַטְרִים וּמְנִיִּשִׁים לְשִׁמִּי מִנְחָה מְהוּרָה. (יב) וְגִבּוֹ נִבְוָה אֶבְלוֹ, וְגִבּוֹ שְׁפִתֵי שֶׁל הַכֹּהֵן הוּא "נִבְוָה אֶבְלוֹ". כְּלוּמַר, לְחֵם הַמִּזְבֵּחַ וְאֶבְלוֹ, שֶׁהוּא חֲחֹלֵב וְהַרְדֵּם, מִגֹּאֵל וְנִבְוָה הוּא. (יג) מִתְלַאֵה, בְּהִמָּה כְּחֹשֶׁשׁ. וְהַפְחַתֶּם אוֹתוֹ, וְתַעֲשׂוּ מִמָּוָה נֶפֶשׁ לְמִזְבְּחֵי. (יד) נֹכַח, מִתְנַבֵּל בְּמִזְבְּחֵי, לִמֵּר שֶׁאֵין גִּידוֹ וְיִמֵּר מְכַחֵר. זָכַר, אֵיל תַּמִּים וְהַגִּינוֹ לְקַרְבֵּן עוֹלָה. מִשְׁחַת, בַּעַל מוֹם. (טו) לְתַת כְּבוֹד לְשִׁמִּי, שֶׁלֹּא לְקַבֵּל קַרְבֵּן בַּעַל מוֹם. הַמְּאֹרָה, מִלְשׁוֹן אֶרְצָה. וְאֶרְוֹתִי אֶת בְּרִכּוֹתֵיכֶם, וְקַלְלִי אֶת כּוֹהֵן שְׂצוּרִי לְקַרְבֵּן לְכֶם, הַדָּגוּן וְהַמִּירוּשׁ וְהַמִּצְחֵר. וְגַם אֶרְוֹתֶיהָ, וְגַם הַקַּלְלָה הַמְּצַאֵת עֲכָשׁוּי, אֵינְנָה בְּמִקְרָה, אֶלֶּא אֲנִי אֶרְוֹתֶיהָ. (טז) גֹּאֵר לְכֶם אֶת הַזֶּרַע, שֶׁלֹּא תִצְמַח. וְזוּרִיתִי פָּרֵשׁ עַל פְּנֵיכֶם, אֶפְסוֹר אֶת הַזֶּבֶל שֶׁל הַכֹּהֲנִים עַל פְּנֵיכֶם. כְּלוּמַר, לֹא תִקְבְּלוּ שָׂקֵר עַל הַבִּיאָכֶם קַרְבָּנוֹת כְּאֵלוֹ, וְעוֹד יְהִיו לְכֶם לְרַעַה וּלְכַשֶׁת. פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם, וְכֵל הַכֹּהֲנִים שֶׁאַתֶּם מִבְּאִיִּם בְּחִינְיֵכֶם. וְנִשְׂא אֶתְכֶם אֲלִיוֹ, הַעֲזוֹן הַזֶּה שֶׁבְּיַדְכֶם וְיֵשׂא אֶתְכֶם אֶל הַכַּיּוֹן הַזֶּה. (יז) וְיִדְעַתֶּם, וְיִדְעוּ לְכֶם. אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת, לְהִיּוֹת נְהַרִים בְּכַבּוּדִי. לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת לְוִי, שֶׁתִּשְׁמְרוּ אֶת הַבְּרִית שֶׁכְּרַמְתִּי לְאַהֲרֹן וּפְנִיחֶם שֶׁהֵיוּ מִשְׁכַּבְּ לְוִי.

שֶׁאֵין רִאִי לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְּכֶם בְּכַהֲנִים וּבְעַם אֶת־הַמְּאֹרָה מִחֲסוֹר וְהַפְּסוֹר וְאֶרְוֹתִי אֶהְפֵּךְ לְקַלְלָה אֶת־בְּרִכּוֹתֵיכֶם אֶת הַקְּרָבָה שֶׁכְּרַמְתִּי אַתְּכֶם אַחַר כַּיּוֹן הַכֹּהֵן וְגַם הַמְּאֹרָה הַמְּשַׁמְשֶׁת עִתָּה אֵינְנָה בְּמִקְרָה, כִּי אֲנִי אֶרְוֹתֶיהָ מִלְשׁוֹן אֶרְצָה וְקַלְלָה כִּי אֵינְכֶם שְׂמִים עַל־לֵב לְהוֹרֵר בְּכַבּוּדִי: ג הַנְּנִי גַעַר לְכֶם אֶת־הַזֶּרַע אֶגְעַר בְּרַעַע שֶׁלֹּא יִצְמַח וְזוּרִיתִי אֶפְסוֹר פָּרֵשׁ וְכֵל עַל־פְּנֵיכֶם פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם וְכֵל מִהַכֹּהֲנִים שֶׁאַתֶּם מְקַרְבִּים לִפְנֵי וְנִשְׂא הַעֲזוֹן הַזֶּה שֶׁבְּיַדְכֶם וְיֵשׂא אֶתְכֶם אֲלִיוֹ אֶל הַכַּיּוֹן הַזֶּה: ד וְיִדְעַתֶּם כִּי שַׁלַּחְתִּי אֲלִיכֶם אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת לְהִיּוֹת נְהַרִים בְּכַבּוּדִי לִפִּי שְׂאֶרְצָה

שתתקמו בפריתי את עם שבט לוי אמר יהוה צבאות: ה פריתי |
 היתה אלו הוסיפה לו החיים והשלוש ואתנם לוי את אלה בעבור
 המורא שהיה בלבד ויראני ומפני שמי נחת הוא היה מתרא ונרעד:

1 אהלן ואלעור ופינתם הפתנים, כל אחר ואחר תורת אמת היתה
 בפיהו שלא היה אהר בפה ואחר
 בלב, והו ועולה לא נמצא
 בשפתיו בשלום עם ישראל
 ובמישור לעשות מצותי הלך אתי
 ורבים כל שבט לוי השיב מעון
 במעשה העגל (שמות ל"ב): 1 כל זה
 ראוי לכל בנה פרישפתי כהן
 ראויים שלשמוי'עת וקראוי הוא
 שכל בני ישראל ותורה יבקשו
 מפיהו כי מלאך יהוה צבאות
 הוא שלוחו של מקום להורותם
 הדרך הישר, וכמו שאמר ולוי אמר
 וגו' יורו משפטיך לעקב (דברים ל):

ה) פריתי היתה אתו, הפריתי שפתי עם שבט לוי החיים
 והשלוש, שאמר לפינתם "הנני נותן לו את פריתי שלום" (במדבר
 כה"ב). "והיתה לו ולרעו אחריו" הרי שיהא נרעד במיים. ואתנם לו
 מורא ויראני, את אלה נתיי לו בעבור המורא שהיה בלבו, והיה
 נרא מפני נחת הוא, הוא מתירא.

נחת, מלשון "ויהי חמת" (בראשית
 לה.ו). 1) תורת אמת היתה
 בפיהו, שבט לוי היה מלמד את
 העם תורה, ולא נטה מדרך האמת.
 בשלום ובמישור הלך אתי,
 בעבור מצותי היה רודף לעשות
 שלום בין הפריות, ולהרדוקם בדרך
 הישרה. 1) פי מלאך ה' וגו',
 פי הוא שלוחו של הקב"ה להורותם
 הדרך הישרה. וכמו שכתוב "ולוי
 אמר... יורו משפטיך לעקב ותורתך
 לישראל" (דברים ג.ח.ד).

את לוי אמר יהוה צבאות: ה פריתי | היתה
 אלו החיים והשלוש ואתנם לוי מורא ויראני
 ומפני שמי נחת הוא: ותורת אמת היתה
 בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום
 ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון:
 פרישפתי כהן ישמרוי'עת ותורה יבקשו
 מפיהו כי מלאך יהוה צבאות הוא:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: 1 ויפגע
 במקום וילן שם כייבא השמש ויקח מאבני
 המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא:
 2 ויחלם ויחנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע
 השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים
 בו: 3 (לוי) 3 והנה יהוה נצב עליו ויאמר אני יהוה
 אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר
 אתה שכב עליה לך אתננה ולורעד: 4 והיה
 זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה
 ונגבה ונברכו בך כל משפחת האדמה
 ובזרעד: 5 והנה אנכי עמך ושמרתך בכל
 אשר תלך והשבתוך אל האדמה הזאת כי לא
 אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי

לך: 1 וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יהוה
 במקום הזה ואנכי לא ידעתי: 2 וירא ויאמר
 מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית
 אלהים וזה שער השמים: 3 (ש"ל) 4 וישכם יעקב
 בפקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו
 וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה:
 5 ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם
 לוי שם העיר לראשנה: 6 וידר יעקב גדר
 לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך
 הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד
 ללבוש: 7 ושבתי בשלום אל בית אבי והיה
 יהוה לי לאלהים: 8 והאבן הזאת אשר שמתו
 מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי
 עשר אעשרנו לך:

זה שתורה ומצוות נקראים בשם זריעה, קאי על הירידה דתורה ומצוות להתלבש בדברים גשמיים, שהכוונה בזה היא לצורך עלייה, בדוגמת זריעה בארץ שהיא בשביל הצמיחה בריבוי יותר מכמו שהיה בתחילה.
 ממאמר פרשת תולדות, ה'תשכ"ז

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

רעה

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:19	16:21	17:09	17:11	16:41	16:44	9:41	9:38	8:46	8:43	8:11	8:08	6:11	6:06	באר שבע (ח)
17:16	16:11	17:05	17:08	16:40	16:44	9:41	9:38	8:47	8:44	8:11	8:08	6:13	6:07	חיפה (ח)
17:17	16:04	17:06	17:09	16:43	16:46	9:39	9:37	8:45	8:42	8:10	8:07	6:10	6:05	ירושלים (ח)
17:18	16:20	17:07	17:10	16:40	16:43	9:41	9:39	8:47	8:44	8:12	8:09	6:12	6:07	תל אביב (ח)
17:03	15:56	16:49	16:56	16:13	16:20	10:08	10:05	9:21	9:16	8:34	8:30	7:06	6:57	אוסטריה, וינה (ח)
20:58	19:55	20:45	20:38	20:14	20:08	10:43	10:44	9:30	9:32	8:46	8:49	5:58	6:03	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:10	16:04	16:56	17:02	16:21	16:27	10:09	10:06	9:21	9:16	8:36	8:32	7:03	6:55	אוקראינה, אודסה (ח)
16:38	15:31	16:24	16:30	15:48	15:55	9:42	9:39	8:55	8:50	8:08	8:04	6:40	6:31	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:48	15:40	16:34	16:41	15:57	16:04	9:54	9:50	9:06	9:01	8:20	8:15	6:52	6:43	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
17:10	16:00	16:55	17:02	16:17	16:24	10:21	10:17	9:35	9:30	8:46	8:42	7:24	7:14	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:02	15:52	16:47	16:54	16:09	16:16	10:14	10:10	9:28	9:23	8:39	8:34	7:17	7:07	אוקראינה, קייב (ח)
17:38	16:36	17:25	17:30	16:53	16:59	10:34	10:31	9:45	9:41	9:01	8:57	7:26	7:18	איטליה, מילאנו (ח)
18:36	17:45	18:27	18:25	18:03	18:02	9:58	9:57	8:55	8:54	8:25	8:24	5:55	5:54	אקוודור, קיטו (ח)
20:22	19:22	20:10	20:03	19:41	19:35	10:19	10:20	9:07	9:08	8:26	8:28	5:39	5:42	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:35	20:28	21:21	21:13	20:47	20:40	11:05	11:06	9:50	9:53	9:03	9:06	6:14	6:19	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:32	16:32	17:20	17:24	16:49	16:54	10:12	10:09	9:21	9:17	8:41	8:38	6:54	6:47	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:19	16:18	17:07	17:11	16:35	16:40	10:03	10:00	9:12	9:07	8:31	8:28	6:46	6:39	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:19	16:19	17:07	17:12	16:36	16:41	10:03	10:00	9:12	9:08	8:32	8:28	6:47	6:40	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:52	16:50	17:40	17:45	17:07	17:13	10:40	10:37	9:50	9:46	9:09	9:05	7:27	7:20	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:02	17:07	17:51	17:54	17:25	17:28	10:21	10:18	9:26	9:23	8:51	8:48	6:49	6:44	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:26	16:29	17:15	17:18	16:47	16:50	9:54	9:51	9:00	8:57	8:24	8:21	6:27	6:22	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:07	17:13	17:57	17:59	17:31	17:33	10:18	10:16	9:22	9:19	8:48	8:46	6:41	6:37	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:14	16:12	17:01	17:06	16:30	16:35	9:59	9:56	9:08	9:04	8:28	8:24	6:44	6:37	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:43	16:43	17:31	17:36	17:00	17:05	10:27	10:24	9:35	9:31	8:55	8:52	7:10	7:03	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:11	16:10	16:59	17:04	16:27	16:32	9:58	9:55	9:08	9:04	8:27	8:23	6:44	6:37	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:20	18:27	19:10	19:07	18:46	18:42	10:09	10:08	9:02	9:02	8:30	8:30	5:50	5:51	בוליביה, לה-פס (ח)
17:44	16:33	17:29	17:37	16:50	16:58	11:00	10:56	10:14	10:08	9:24	9:19	8:05	7:54	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:45	16:35	17:31	17:38	16:52	16:59	10:59	10:55	10:13	10:08	9:24	9:19	8:03	7:53	בלגיה, בריסל (ח)
19:08	18:17	18:57	18:53	18:36	18:32	9:39	9:39	8:30	8:31	7:56	7:57	5:13	5:15	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:54	17:59	18:44	18:40	18:18	18:14	9:27	9:27	8:19	8:19	7:45	7:45	5:02	5:04	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:02	15:55	16:47	16:54	16:09	16:17	10:18	10:14	9:33	9:27	8:42	8:37	7:24	7:13	בריטניה, לונדון (ח)
17:05	15:54	16:49	16:57	16:07	16:16	10:29	10:25	9:45	9:39	8:52	8:47	7:40	7:29	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:05	15:54	16:50	16:58	16:11	16:19	10:26	10:21	9:41	9:35	8:49	8:44	7:34	7:23	גרמניה, ברלין (ח)
17:30	16:20	17:15	17:22	16:37	16:45	10:41	10:37	9:55	9:50	9:06	9:02	7:44	7:34	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:14	18:25	19:03	18:59	18:44	18:39	9:38	9:38	8:29	8:29	7:53	7:54	5:09	5:11	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:34	17:42	18:24	18:25	18:00	18:01	10:32	10:30	9:34	9:31	9:02	9:00	6:48	6:44	הודו, מומבאי (ח)
18:31	17:39	18:21	18:22	17:57	17:58	10:27	10:26	9:29	9:27	8:58	8:56	6:43	6:40	הודו, פונה (ח)
16:54	15:47	16:40	16:46	16:04	16:11	9:57	9:53	9:09	9:04	8:23	8:19	6:53	6:44	הונגריה, בודפשט (ח)
17:23	16:22	17:11	17:15	16:39	16:44	10:07	10:04	9:16	9:12	8:36	8:32	6:51	6:44	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:53	16:54	17:41	17:45	17:11	17:16	10:30	10:27	9:38	9:34	8:59	8:56	7:09	7:03	יוון, אתונה (ח)
17:16	16:10	17:02	17:08	16:27	16:33	10:17	10:14	9:29	9:24	8:44	8:39	7:12	7:04	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

רעט

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הנוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:31	17:38	18:21	18:22	17:56	17:57	10:29	10:27	9:31	9:29	9:00	8:58	6:46	6:42	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
20:36	19:24	20:21	20:12	19:44	19:35	9:45	9:47	8:29	8:31	7:34	7:39	4:46	4:53	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
17:47	16:53	17:37	17:39	17:10	17:13	10:01	9:59	9:06	9:03	8:32	8:29	6:27	6:22	נפאל, קטמנדו (ח)
17:39	16:37	17:27	17:31	16:56	17:01	10:20	10:17	9:29	9:25	8:49	8:46	7:02	6:55	סין, בייג'ין (ח)
19:24	18:33	19:15	19:14	18:52	18:51	10:49	10:48	9:47	9:46	9:17	9:16	6:48	6:47	סינגפור, סינגפור (ח)
16:36	15:23	16:20	16:28	15:40	15:48	9:55	9:50	9:09	9:04	8:18	8:13	7:02	6:52	פולין, ורשא (ח)
18:48	17:56	18:39	18:36	18:14	18:12	9:47	9:46	8:41	8:41	8:10	8:10	5:33	5:33	פרו, לימה (ח)
17:54	16:50	17:41	17:47	17:07	17:13	10:52	10:48	10:03	9:58	9:19	9:15	7:45	7:36	צרפת, לאון (ח)
17:58	16:52	17:44	17:50	17:08	17:16	11:05	11:01	10:18	10:13	9:31	9:26	8:04	7:55	צרפת, פריז (ח)
18:11	17:20	18:02	18:01	17:38	17:38	9:43	9:41	8:41	8:40	8:11	8:10	5:45	5:43	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:35	16:35	17:23	17:28	16:52	16:58	10:27	10:24	9:37	9:33	8:55	8:51	7:16	7:08	קנדה, טורונטו (ח)
17:08	16:05	16:55	17:01	16:22	16:28	10:05	10:02	9:17	9:12	8:33	8:28	6:58	6:50	קנדה, מונטריאול (ח)
17:18	16:21	17:07	17:11	16:38	16:42	9:48	9:45	8:55	8:51	8:18	8:15	6:23	6:17	קפריסין, לרנקה (ח)
17:49	16:32	17:33	17:41	16:49	16:58	11:18	11:14	10:35	10:29	9:40	9:35	8:33	8:22	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:20	16:05	17:03	17:12	16:22	16:32	10:53	10:48	10:11	10:04	9:14	9:08	8:11	7:59	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:32	16:26	17:18	17:25	16:43	16:49	10:34	10:30	9:46	9:41	9:00	8:56	7:29	7:21	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:36	16:35	17:23	17:29	16:52	16:58	10:39	10:35	9:51	9:46	9:05	9:01	7:35	7:26	שווייץ, ציריך (ח)
18:21	17:29	18:11	18:12	17:47	17:48	10:09	10:07	9:09	9:07	8:38	8:37	6:19	6:17	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקתה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus

Issue # 00603

12/11/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

